فەرهەنگی
ناهید

فەرهەنگی

ناهید

کوردی ـ کوردی ـ فارسی

محەمەد ناهید

* ناوی کتێب: فەرهەنگی ناهید

* نووسەر: محەمەد ناهید

* بەرگ و سەرپەرشتیاری هونەری: عوسمان پیرداود .

* وێنەی بەرگ: نامۆ

* بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی، ژمارە(١٢٢).

* چاپخانەی حاجی هاشم – هەولێر.

* تیراژ: ٥٠٠ دانە.

* لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی(   )ی ساڵی ٢٠١١ی پێدراوە.

نووسینی ئەم بەرهەمە پێشکەشدەکەم بە ڕۆحی ئوستادی بێوەکی نیگارگەری و مۆسیقای کوردی (فەیزوڵا خانی ناهید) باوکیدڵسۆز و مامۆستا و ئاریکارم لە بوارەکانی سەغڵەتی تەنیایی و ژیانمدا.

بەناوی خودای دلوڤان

(ژیانم بەکورتی)

ساڵی ١٩٣٩ز(١٣١٨هە)هاتمەدونیا و ناویاننام موحەممەد، لە عەشیرەی فەیزوڵڵابەگیم سەر بە شاری سەقز، نگارکێشانو تارژەندن هەر لە سەرەتای منداڵیمەوە لە خزمەت فەیزوڵاخانی ناهید (باوکم) کە نیگارکێش و مۆسیقارێکی بەناوبانگ و بەتوانا بوو فێربووم.

ساڵی ١٩٦١(ز) زانستگای نیزامیم لە تاران تەواوکرد و هاتمە ڕیزی ئەرتەش و لەتاران مامەوە و بەهۆی‌خزمایەتی و دۆستایەتی لەگەڵ دوکتۆر هاشمی‌شیرازیدا، هاتوچۆی ماڵیانم دەکرد و هەرلەوێ زۆرجار بەخزمەت ژێنراڵ ئێحسان نووری‌پاشا(هەڵۆی‌ئارارات) دەگەیشتم کە بەزانایی و ڕاوێژی شیرینی، درگای دونیایێکی نوێی بۆ ئاواڵەکردم، هەتا ڕۆژێک فسۆسێکی-کوردی‌هاوشاریم بەم چاوپێکەوتنانەی زانی و بووبە هۆی هەڵداشتنم لە تارانەوە بۆ شاری‌خۆی و پاش‌پێنج ساڵ گەڕامەوە بۆ تاران.

خزمایەتییێکی‌دوورم لەگەڵ‌مامۆستا موحەممەدی‌قازی نووسەر و وەرگێڕی بەناوبانگ هەبوو، پاش دیدارێک بە هۆی زانینی گۆرانی و تارژەندن ئەو هەلەم بۆ ڕەخسا کە زۆر بەساناهی ڕێگەم بکەوێتە کۆڕ و مەجلیسی شەوانەی ئەدیب و شاعیر و نووسەر و هونەروەرانی بە توانای ئەو سەردەمە کە لەگەڵ مامۆستا قازی و دوکتۆرشیرازی دەورە میوانییان هەبوو، سێ‌ساڵ لەکۆڕی شەوانەیاندا بەشداریم‌کرد کە باندۆرێکی گرینگی لە سەر ژیانم دانا، ئەوەیش منەتباری مۆسیقام دەنا ئەفسەرێکی‌لاو لەکوێ و کۆڕی وها لەکوێ؟

جارێک مامۆستا مەزهەری‌خالقی ڕێگای کەوتە ئەو کۆڕە و لەوەوکاتەدا لەڕادیۆئێران ئیشی‌دەکرد پاش ئاشنا بوون بڕیارماندا کە چەند ئاوازێک لە ڕادیۆ(بەشی)کوردیی تاران تۆمار بکەم؛ کە بوو بەهۆی بەردەوامیم لەکاری مۆسیقا و لەپاش بیست‌ساڵ‌چەند بەرهەمی‌مۆسیقام تۆمارکرد.

بەڵام ئسترانبێژێکی پرۆفیشنال نەبوومە و هەرگیز بۆ هیچ پێشنیار و موناسەبەیێک، یان لە هیچ کۆڕێکی غەیری خۆماڵیانەدا بەشداریم نەکردووە و کاری مۆسیقاییم لەرادیۆ و تەلەفزیۆنو پڕکردنەوەی شریت تێپەرنەبووە. بۆجاری دووەم (بەڕاپۆرتی‌هەر ئەو سیخوڕە)سەبارەت بە کۆڕی شەوانەمان، هەمدیسان هەڵوەدا بووم و هەڵیانداشتمەوە بۆ شاری خۆی و لە تاران دووریان خستمەوە، کە تا دوو ساڵ پاش سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران لە پارێزگای ئازربایجان مامەوە ، بەراوەژووی چاوەڕوانی ئەوانەی پێیان وابوو لە شاری خۆی زوو جاڕز دەبم و واز لە کاری عەسکەری دێنم، (بەهۆی ئیشەکەمەوە) بە سانایی توانیم لەگەڵ زۆربەی جە-

ماوەری ئەو شارە دۆستایەتییێکی وەها پێکبێنم کە لەسەرەتای شۆڕش و دواترێش جەمـاوەری شاری خۆی و هاوکارەکانم، ڕێکخراوەی بەرپرسایەتی منیان بێمزەڕەت پاراسـت کـە ئیسـتاش لەبەرچاومە و منەتباریانم.

ساڵی۷۹ ز.پلەی سەرگوردیم وەرگرت و بوومە بەرپرسی تەداروکاتی مەراغـە و مهابـاد و ساڵی۸۱ ز. کارکەنار بووم و هاتمەوە سەقز و لە پاڵ کاری فەرهەنگی و ئەدەبیـدا وانـەی تـە-ڕڕاحی و تار و نیگار کێشی و فێرکاریی دروستکردنی‌کەرەستەی‌مۆسیقایشـم دانـا کـە ئـەمـڕۆ شاگردەکانم زۆربەیان مامۆستان و خاوەنی وانەی فێرکارین و زۆر جێی شانازیمن، دڵشادم کـە نەیانهێشت ڕەنجبەخساربم.

پاش‌کارکەناریم لەگەڵ ماموستایان عەزیز شاڕوخ، حەمەجەزا، ڕەشید فـەیزنیـژاد، مـاملێ، ئەحمەدی قازی و نووسەرانی‌گۆواری سروە و هەژار ، هێمن ، ئـەحمـەدهـەردی و سـووتاو و زۆربەی مامۆستایانی ئەدیب و هونەروەر پێوەندیم هەبوو،کە هەموویان هەقی ئوسـتادیان بـە-سەرمەوە هەیە و بیرەوری شیرینی‌کات وساتێک کـە لـە خزمـەتیانـدا بـووم لـە لاپـەڕەیێکـدا ناگونجێ، ئەگەر عومر مەودا بدا بە تێروتەسەلی لەو باسە دەدوێم و پێشکەشی دەکەم. ئێسـتە-ش بەر دەوامم لە سەرنووسینی وشەدانی (ناتەواویەکانی هەنبانەبۆرینە) دیارە کە وشـەدان لـە-گەڵ‌فەرهەنگدا تەوفیری‌هەیە بەڵامچبکەم مامۆستا هەژار ناوی فەرهەنگی لێناوە، ئـەم وشـە-دانەش ناتەواویی هەنبانەبۆرینەیە، منیش هەر بەو شێوە ناوی فەرهەنگ لە سەر ڕووپەڕەکەی دادە نێم.

۲۰۱۰.ز نووسەر.

چۆنیەتی دەستپێکی ئەم وشەدانە:

ساڵی١٩٧٢ ز. پێش ئەوەی ئەلفوبێی کوردی بزانم، دەستم کرد بـە کۆکردنـەوەی وشـە، سەرەتا بەڕێنووسی فارسی دەمنووسی، بەڵام دوای ناسینی الفـوبێی کوردی هەموویانم گـۆڕی و پاش ئەوەی‌کە هەنبانە بۆرینەم وەدەست کەوت، بۆ دووپات نـەکردنـەوە و ڕاگرتنـی ڕێـزی هەنبانە بۆرینە و پێشگری لە زیادە سەرفی پارەی‌کڕیاران، وشەکانی هەنبانـە بۆرینـەم لـێ‌دە-ڕهاویشت،کەهیوادارم لەپاڵ هە نبانە بۆرینەدا بتوانێت بەرەو تەواوترکردنی فەرهەنگـی زمـانی کوردی‌هەنگاوێک هەڵ بێنێت پاش ئەوەش فەرهەنگی مامۆستا(گیو. مو کریـانی)م گـەێشـتە دەست و زۆرم کەڵک لێوەرگرت. بەڵام زۆر وشەم بۆ ڕوون نەکرایـەوە و نـەمتـوانی بـەگشـتی واتاکانیان لە ناوچەکاندا لە جەماوەر بپرسم، بریا زووتر بەدەستم گەییبا، چوونکا زۆربەی وشـە-کانی ئەم وشەدانە لە زمانی خەڵکی ناوچەکان وەرگیـراون کـە دەبـووا سـێ‌کـەس لـەسـەری داکۆکی بکەن.

وشەی بیانی‌کە لە ئاخافتن‌دا زۆر لە سەر زاری جەماوەرن، یان ناون یان کۆژی پیشەیـی و فە نین (دەستەواژە) ئامێتەی ئەم وشەدانەن، بەڵام هەندێ وشەی بیانی کە زیاتر لەبڵـاڤۆک وگۆوارەکاندا بەر چاو دەکەون ئەگەرچی کوردی نین بەڵام بە پێویستم زانـی بـە جـودا لـەژێـر وشەکانی هەر پیتێکدا وشە بیانییەکانیش بنووسم.

زانستگای کوردستان لە ساڵی ٢٠٠۴ و٢٠٠۵ ز. دا لێبڕا بۆ دانانی فەرهەنگێکی سێ جلدی (هاوتای وشەی‌فارسی بەکوردی) و منیش بـەشـێوەی کـاتی و بـێ موقابیلـە مـاوەی شـەش مانگێک بەشداریم‌کردن و بووبەهۆی ئەوە کە هەست بە پێویستیێکی زیاتری ئـەم وشـەدانـە-بکەم. ئیشکردنم لە بوارەکانی جۆربەجۆری وەک: تەرڕاحـی ، مۆسـیقا و ئـاواز ، نگارکێشـان ، وێنەگەری ، وچێکردنی تار و سێتار و (نەجاڕی و موعەڕەق و ناسککاری)و ئەکتـەری سـینما و دەوام‌کردن لە ئەرتەشدا، هۆکارێک بوون کە ئەو وشە و کۆژانە کە پێوەنـدیان بـەو ئیشـانەوە هەیە، بە تێڕادیوی شرۆڤە یان بکەم وحەوجەم بە پرسین نەبێت.

کەندوکۆسپی ژیان و تەنیاباڵی و بێ‌هاواڵی لەم بوارە دژوارەدا نەبوونە لەمپەر و دڵسـاردیم بەڵام ئەرخایەنم ناوبەناو هەڵە و گرفتوگیرییان پێکهێناوە بەتایبەت لەباری ڕێنووسەوە، هیوادارم بە دڵفراوانیەوە بیپەژرێنن وهەڵەکانی سەرڕاست بکەنەوە و ئاریکار بـن بـۆ پێشـکەوتـی زمانـە شـیرینەکـەمـان (کـە ناسـنامەی هـەرمیلـەتێـک زمانـەکـەیـەتـی و هونـەرەکـەی).
سەرکەوتووبن

(فەرهەنگ و نووسراوەی ماموٚستایانێک
کە لەم وشەدانەدا کەڵکیان لیٚوەرگیراوە)

هەژار .... هەنبانە بوٚرینە

گیو موکریانی .... فەرهەنگی کوردستان.

شێخ موحە ممەدیخاڵ........... فەرهەنگیخاڵ.

ئیبراهیم ئەحمەد ....کویرەوەری.

هێمن .... تاریک و ڕوون، ناڵەی جودایی

ڕەحمان زە بێحی .... قامووسی کوردی.

فەتاح ئەمیری .... هاوارەبەرە، میرزا

ئەحمەد بەحری .... فەرهەنگی باڵندە.

حەمەی حەمەباقی .... گوڵەکانی دوٚزەخ، ئەفسانەی ئەدونیس،کێشەیکورد

حەسەن سەلاح سوٚران ...... شیعر ، پەخشان، نوسراوە(سایتی ئینتێرنێت).

هێدی .... ئاوێنەی خەیاڵ، ئاوێنەی شکاو

عەبدوڵا پەشێو ....بتی شکاو، شەونیيە خەوتان پێوە نەبینم، پشت لە نەوا و ڕوو لە کرێوە

مارف عومەرگوڵ .... .خوٚری زیندان.

ڕەحیم لوقمانی .... زامستان (شێعر).

مەلا خەلیلمشەختی .... فەرهەنگا مەرگ و ژی

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگیگیا.

ئیبراهیم ئەحمەدی .... فەرهەنگی کینایە.

عەلی سەدری .... فەرهەنگی تەوفیق (فەڕانسە، کوردی).

عەبدوڵا حەسەنزادە .... گوڵ چنینەوە

نووری کاراکوٚیون........................ فەرهەنگی تەگوچی (کوردی، تورکی)

مەولەوی تاوەگوٚزی......................... دیوانی مەولەوی.

حمەئەمین ئەحمەد .... فەرهەنگی یاد (ئینگلیسی،ئارەوی،کوردی).

فایەق بێکەس ....دیوانی شێعر.

شێرکوٚ بیکەس .... کاوەی ئاسنگەر، تەون،کوٚچ (شیعر، پروٚزە)

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگی ئارام(ئینگلیزی، کوردی، فارسی).

سوارەی ئێلخانیزادە .... خەوەبەردینە.

نادر نیرومەند(بوٚران) .... جەغەتووی فرمێسک.

ئەحمەدی خانی .... مەم وزین.

عەبدوڵڵا سەمەدی .... دەفتەری دەسنووس.

عەلی سەلیمی ....داوەتی گوڵ، شێعر.

سەجاد جەهانفەرد ....ناونامەی کوردی

ئەمین گردیگلانی ....دەفتەری دەسنووس

مەجید قوردویی‌میلان ....فەرهەنگی کوردی، فارسی.

دوکتور جەمشید درەخشان و ئیبراهیم ئۆلغون .... فەرهەنگی تورکی، فارسی

فەرهەنگۆکی پتر لە٢٠٠ ژمارە گۆڤاری سروە. زیاتر لە ١٢٠ژمارە گۆڤاری مهاباد.

ژمارەیێکی زۆرکتێبی کوردی و پۆلیکۆپی زانستگاکان.

جگە لەوانەش گەڕان، پشکنین و پرسین لە جەماوەری شار و گوندی کوردەواری لە-کرماشانەوە هەتا هەورامان و ماکۆ و ئەرزڕووم و هەولێر و سلێمانی کە زۆربەی وشەکانی-گرتووەتە بەر.

تێبینی : ئەگەر وشەیێک جگەلە واتای نووسراو لەهەنبانە بۆرینەدا، واتایێکی دیکەی هە-بێت نیشانەی (+) م بۆ داناوە و حەولم داوە لە نووسینەوەی واتاکانی هەنبانە بۆرینە خۆ بپارێزم.

(کورتکراوەی هەندێ وشە)

هەندێ وشەی زمانەکانی ئارەوی، فارسی، ئینگلیزی، فەرەنسی، ئیتالیـایی، تـورکی، هـەر بەو فونێتیک و ماناوە لە کوردیشدا هەیە، لە بەر ئەوە پـەیـداکردنی ڕەچـەڵـەکـی ئـەو وشـانە کارێکی جیاوازە ، بیّ ئە وەی لەسەر ڕەگەز و بنەمای وشەکان بدوێم یان بڵێم تایبەت بـە کـام زمانە ، ئاماژەم پێکردووە کە لەو زمانانەشدا دەڵێن وەک :

فد؛ کورتکراوەی" فارسیش دەڵیّ
تد؛ کورتکراوەی " تورکیش دەڵیّ.
فرد؛ کورتکراوەی" فەرانسەیش دەڵیّ
ئیتا د؛ کورتکراوەی ئیتالیاییش دەڵیّ
اند؛ کورتکراوەی" ئینگلیزیش دەڵی
روس د؛ کورتکراوەی ڕووسیش دەڵیّ.

کورتکراوەی ناوی هەندێ لە فەرهەنگەکان و حاڵەتی وشە لەبواری دەستووری زمانەوانییەوە و نیشانی پێویستی تر.

(ب).............. برێتی لە
ف.هن.... فەرهەنگی هەنبانە بۆرینە.
ف.مشە.... فەرهەنگا مەرگ و ژی، مشەختی.
ف.گیا..... فەرهەنگی گیاشناسی.
ف.ب...... فەرهەنگی باڵندە.
ف.مان............ فەرهەنگی مان
[ناو،ت]......ناوی تێکەڵاو.
[ناو،بک]....ناوی بکەر.
[ناو،بەر]......ناوی بەرکار.
[چاوگە،ت].....چاوگەی تێکەڵاو.
> .... بڕوانە بۆ
+ .... جگە لە واتای هەنبانەبۆرینە

ڕێز و سوپاس

ئەگەرچی لەسەرەتای نووسیندا تەنیابالْ و بیْهاوالْ بـووم، بـەڵـام لـە بـواری کـاردا ئـەم ماموْستایانە هاندەرم بوون و دڵگەرمیان کردم و بە پێداچوونەو ڕاستکردنەوەی چەوتیەکـانی زوْر خوْیان ماندووکرد، بە پێویستی دەزانم ڕێز و سپاسی خوْم آراستەی ئەو عەزیزانە بکەم.

١. کاک حەسەن سەلاحسوْران، بەداخەوە پێش چاپ بوونی ئەم کتێبە چووە بەر ڕەحمـە-تی خودا . ٢. کاک فەتاح ئەمیری .٣. کاک مستەفا ئیلخانیزادە .۴.کـاک ڕەحـیم لوقمـانی.۵. کاک جهانگیر هاشمی.۶. کاک ئێرج ناهید . ٧. ئەندازیار کاک لوقمان فەیزوڵابەگـی٨. کـاک کەیوان مەنسووری کە (ئەرکیسەرپەرشتی کاری کامپیوْتەری) وەئەستوْ گرت.

سوپاس بوْ هاوکارانی بەشیکامپیوْتەرکە ئەرکی پیت چنینیان وەئەستوْ گرت.
(١)یای فرووغ ناهید(پیتی ئا)و ویراستاری (٢). یای، زێنەب عەبدوڵلاییـ: (بەشـێک لـە پیتـی ب) . (٣). یای، ئارەزوو مەنسووری خوێندکاری زمانی ئینگلیزی لە زانستگای سنە کە لەبـواری پیتچنی و ویراستارییەوە ئاریکارییێکی زوْری کردم.(۴). یای، هانا موحەممەدیقەسریان کـە بـە دڵسوْزیەوە ئەرکی پیت چنینی١٢ پیتی گرتە ئەستوْ. (۵)نیما پەروێزی (بەشی بەجێمـاوی پیتـی (ب) و ویراستاری (۵).یای،گەشین زەکەرياییبەشێک لە پیتی(پ)

پێویسـتە لـە بـەڕێـزان (١) یـای فـەریبـا ناهیـد دوکتـوْری (کـاردوْژ) (٢)ماموْسـتا نـاموْ (ئوستادی زانستگا) ویای حەمیدە یوْسفی (دیزاینێر) وهونەرمەند. (۴)یای ستارە زوهرە (سیت) (۵)یای کولسووم عوسمانپوور (شاعیر). کە بەدڵسوْزیەوە بەتەنگیئەم کـارەوە بـوون یـان بـە تەلەفوْن یان ناردنی کتێب و فەرهەنگ، ئاریکاریان کردووم سپاسبکەم.

(شێوەی دانانی ڕیزی پیتەکان)

ئەمڕۆ شێوەی ڕیزبەندی پیت لە نووسینی فەرهەنگدا گۆڕاوە کە بۆی هەیە ڕاستیش بێـت، بەڵام ئەم وشەدانە ناتەواوی هەنبانەبۆرینەیە و هەر لە سەر ئەوشێوازە نووسیومە لەبەر ئـەوەی-کەسانێ کە هەنبانەبۆرینەیان هەیە، هەر لەوجێگادا وشەی پێویستیان بدۆزنەوە. ئـەم وشـەدانـە بەپێی۲۸پیتی ژێرەوە نووسراوە نەک بە پێی دەنگ.

أ. ا. ب. پ. ت. ج. چ. ح. خ. د. (ر.ڕ) ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ)م. ن. (و.ۆ.وو) (ە.هێ) (ی.ێ)

هەمزە تەغەر بە سەر چوار پیتی(ا، و، ە، ی) وە دەنیشێ.

لە(ئا)وە هەتا (ی) بەشێوەی ژێرەوە نووسراون،

١. ئا..ئو.ئە.ئی.ئیی.ئیی...............دەبێتە پیتی(ب)

٢ پیتی(ب. با.بب.بپ.بت_......بە.بی.بیی...دەبێتە پ).

٣. پا.پب.پپ–.... پو.پە.پی. پیی ..دەبێتە پیتی(ت)

۴. تا.تب.تت.–.....تە.تی. ..تیی...... دەبێتە پیتی(ج).

٥.جا.جب.جپ.جت.جج.جچ.جح........جە.جی .جیی... دەبێتە پیتی(چ)

۶.چا.چب.چت.چچ.چح.چخ...چە.چی..چیی..دەبێتە پیتی (خ)..

٧. هەروا بەو ڕەوتە تـادەگاتـە نـون... ح. خ. د. (ر.ڕ). ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ). م....... دەبیتە (ن) .نا.نب.نپ.نت......نل.نن. نو.نوو.نە.نی،دەبێتە پیتی (و،ۆ)

٨. وا.وب.وپ.وت............ ول...... ون.وو. وە. وهە. وەی،وی .ویی.. دەبێتە پیتی (هێ)

٩.ها.هب.هپ........................هل.هم.هن.هو..هوا...هون.هوو . هە.هی.– دەبێتە پیتی(ی.ێ).

١٠.یا.یب.یپ.یت....ین.یو.یون.یوو.یە. یی. و یێ. و یێ و.....ییا.... ییە... ییی. ییە.. ییی.

بۆ نموونە وشەی (بووهیشک) لەپێش وشەی(بوهـارتن) دایـە . پیتـی(ر_ ڕ) ، (ل_ ڵ)، (و_ وو_ۆ)هەرسێکیان یەکن، بەڵام بەدوای یەکدا بێن، وەک پیتی سەربەخۆ بەکار دەبرێن.

پیتی(ی– ێ)وەک واو هەرچەند جار بەدوای یەکدا بێن هەموو جار سەربەخۆن . بڕواننـە-بەندی ١٠.پیتی(ی) وەک دوو پیتی سەربەخۆ وایە کە بە دوای یـەکـدا هاتبێـت. (پێویسـتە بیدرکێنم کەکامپیوتەریش هەربەو ڕەوتە پیتەکان دەچنێت

تێبینی: لە تەشدیددا هەردوو پیت دەبنە پیتێک وەک: شەققە ئەڕڕا، بەڵام لەوشەی وەک: ببە ، پیتی (ب) دوو جار دە وترێت، هەڵبەت تەشدید ئـەگـەر وەک دوو پیتـی سـەربـەخـۆش بنووسرێن هەردەبێ،(وەک چنینی کامپیوتەر) کە بە بڕوای‌من دروستترە و ئەوە لـەگرفتوگیریـە سەرەکییەکان نین ،هەرچەند چاوەڕوانی چارەسەرکردنیشی هەین.

(سەبارەت بە نیشانە و ڕێنووس)

ئەگەر سیٚ دڵم هەبا هەرکام دارماڵ تەژی لە زاراوەییٚک لە سیٚ زاراوەکانی کوردی، هەر سێکم دەکردنە یەک با لێک هەڵنەبڕێن (١)

لەم سیٚ زاراوە جوانە، لەم سیٚ گوڵە بۆنخۆشە،گوڵاوێک بگیریت داخۆم چ بۆن و بەرامەیێکی دەبێت؟

بۆ هەموو میللەتی دونیا لە باری فەن و هونەر و پێشکەوتەوە، لەیەک گەیشتن بە یەک-گەیشتنە.

ڕێنووسی کوردی لە زۆربەی ڕێنووسەکانی دونیا لەپێشترە هۆکارەکەشیئەوەیە کەپاش ئەوان دەستمان پێکردووە و لە هەڵەکانی ئەوان خۆمان پاراستووە، بەڵام چەند خاڵ لە ڕێنووسماندا هەیە ئەگەر چارەسەربکرێن تەنانەت بۆ زمانەکانی دیکەش کە بەئەم ئەلف و بێیە دەنووسرێن، جێیگەی ئەلفوبێی (فۆنێتیک)دەگرێتەوە، خاڵەکانیش ئەمانەن.

١.بەپێی دەستووری پەژرێندراوی هەر زمانێک دەبیٚ ساکارترین یاسا بۆ زبان هەڵبژێردرێت، بەڵام ئاڵۆزی دەبینرێت، بۆ نموونە دەنووسن (پیاوێک، دانەییٚک) ئەگەر پیتی(ک) جیابکەینەوە دەبێتە،

(پیاویٚ،دانەییٚ) بەهۆی پیتی پێش (ک)کە دەنگدارە یان بێدەنگە بۆچی بیکەینە بانێک و دووهەوا؟ بۆچی بنووسین (پیاوێک ، دانەیەک)

بۆ پاراستنی ساکاری زمان چاک وایە هەردووکیان وەکوو یەک بنووسرێن و یەکلایی ببێتەوە(وەک زاراوەی کورمانجی)مەبەست ئەوەیە هەموویان(ییٚک یان یەک)بن

دیسان، (دەرەجەییٚک) واتا یەک دەرەجە،(سوٚباکە دەرە جەییٚ+ک= دەرەجەییٚک زیاد کە)یان(دەرەجەییٚکیان دا بە ئەفسەرێک) بەڵام (دەرەجەیەک پیاوە، یا هەنارەکەم دەرەجە یەکە) ڕوونە چەند جیاوازن. هەر لەو بنزاراوەدا، بە دانەدەمیەک دەڵێن دانەدەمییٚک.

٢. وشەی وەک: بوون (چاوگە)، بوون (ڕابووروو)، بوون (ڕابووردووی‌دوور،(بووگن).بوون، واتا، بین، (کاری ئەمری) بیٚ‌نیشانەیە.

٣.شنگ، دنگ،منگ،سنگ ،مانگا، ئەو (ن گ)یٚ کەمینگەیین و لە ناو کەپۆدا دەوترێن بیٚ-نیشانەیە.

٤. (ت و دالی) سوواو،وەک: بم؟ەریٚ، واتا بمدەریٚ. دە؟کوژم واتا دەتکوژم، بیٚ‌نیشانەیە. دوو نوون کە حاڵەتی تەشدیدی ئارەویی هەیە وەک :بازننە واتا دوٚڕاو، بەننە واتا بەنی، کە لە-هەندیٚ زاراوەدا هەردوو(نون) مینگەیین، بیٚ‌نیشانەیە. ئەم شێوە ئاخافتنەلە فارسی سەنگلەجی دەچێت کە جیاوازە لەفارسی دەری ،دیارە ئەم جۆرە وێژە لە هەر زمانێکدا گەنجینەیێکی پڕبە-هایە.

(١) لە شێعرێکی مامۆستا شێرکۆ بێکەس

سوپاس وپێزانین

دۆستی زۆر خۆشەویست و لەمێژینەم پرۆفسۆر د. مارف عومەر گول لەزانستگای سلێمانی، پاش دیتنی بەرهەمەکە، پێخۆش بوونی خۆی دەربڕی و دوای ڕێنموونی پێویست ئەرکەکەی بە مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە سپارد لەهەولێر و ئەویش بەرۆحسووکی و دڵسۆزییێکی زیاتر لە-چاوەڕوانیەوە بەتەنگی کارەکەوە بوو، تەنانەت خۆی هات و بە ئاکادێمیای زمانی کوردی ناساندم. بەپێویستی دەزانم سوپاسی بێبڕانەوەی خۆم پێشکەشی ئەوبەڕێزانە بکەم.

ئاکادێمیای زمانی کوردی ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی

کارێکی هەرە پڕبایەخ کە لە دوورگەی هێمنی هەرێمی کوردستاندا کراوە دامەزرانی ئاکادێمیای زمانی کوردیە لە هەولێر، کە لە داهاتوودا گرینگی خۆی زیاتر دەنوێنێت،

لە پەنای پارکێکی بەدیمەندا کۆشکێکی جوان و ڕازاوە، لەناو حەسارێکی تەژی لەگول و ڕووەکدا، بە وێنەی بەهەشتێکی خەیاڵاوی،دەرکەی لەسەرپشتە و بووەتە ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی و فەرهەنگ و ئەدەبی کوردەواری.

بەرپرسە کانی هەرکام سەمبول وتاپۆی خزمەت گوزارین بە زمان و کەلتوورەکەمان. کاتێک چووم بۆ چاپی کتێبەکەم، لە هەڵس وکەوتیان گەشامەوە و تەنانەت لادێک هەستم بە نامۆیی نەکرد و خۆم بە میوان نەزانی.

لەسەر ویستی خۆیان لەدرکاندنی ناوی ئازیزانی بەرپرس خۆم پاراست، دەیشزانم کەنە بە-گۆیە و نەبەقەڵەم ناتوانم ئەوجۆرە کەدڵخوازمە حەقی پێویستی ئەو مەبەستە بەیان بکەم. تەنیا دەڵێم، هیوادارم لەم بوارە پیرۆزەدا، سەرکەوتووبن و سوپاس و پێزانینمیان ئاراستە دەکەم. نووسەر.

پیتی(هەمزە)

هەمزە، لە ئەلف و بێی کوردیدافۆنیمێکی سەربەخۆنییە وفۆنیمێکی‌یاریدەدەرە زیاتر بە سەر چوارپیتی(ئەلف؛ واو؛ هێ؛یێ) وە یان بە دەگمەن‌بەپیتی دیکەوە دەلکێو دەنگێ پێکدێنێ‌کەهاوتای(ئەلف مەددی‌یان ئەلفە) لە ڕێنووسی فارسیدا، بە بڕوای هێندێ لە توێژەرانی زمانی‌کوردی هەمزەکوردی‌نییە و جێگەی(ە)ی گرتووەتەوە، وەک: ئاتر و ئاوماڵ و ئاوشان کە لە پێشدا: هاتر و هاوماڵ و هاوشان بوون، هەروها لە بەینی وشەی لێکدراودا زۆرجار هەمزە نامێنێ وەک: ماڵ-ئاوایی؛ ناوئاخن؛ بارئاش؛ کەبوونەتە: ماڵاوایی و ناواخن و باراش و زۆروشەی‌تر. (همزە)

+ئا:بەهۆی شەش بەڵگەی ژێرەوە بۆی - هەیە واتای گەورە؛ گرینگ؛بەرێز؛ بەرز؛ بەڕوومەت؛ بەنرخ؛ بدات. (بەڵگەی_١) ئاهورئا کە لە ئاوێستاوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی پالەوی. (ئا– هور– ئا) واتا (گەورە خۆری بڵیند) یا (بەرزە نووری بەرێز) کە نوورێکی بەرز و جێگەی ڕێز و حورمەت بووە؛ (ب) خودا لە ئایینی زەردەشتدا. (بەڵگە-ی٢) موور واتا کۆتەداری کەرتکراو؛ دارەکە موور مووربکە: دارەکە لەت لەت بکە؛ بیبڕەوە؛ لە وشەکانی وەک ئامووروونیر و ئارەق‌ونێل و ئاقیلە و ماقیلەدا کە هەرسێکیان بەواتای ئاراقن، ئاموور و ئارەق و ئاقیلە هەمان باسکێشی سەر نیرن کە دارە درێژە گەورەکەی کەرەستەی‌شێوبڕینن؛ واتا: مووری‌درێژ وبڵیند.

(بەڵگەی٣) لە بن‌زاراوەی ئەردەڵانیدا بۆ ڕێزنان لە برا و خوشکی‌گەورە دەڵێن ئابرا یا ئاباجی، دیارە ئا کورتکراوەی ئاغایش هەیە بەڵام بۆ وشەی ئاباجی بە کار ناهێنرێت و ئاشکرایە بەواتای: (گەورە باجی؛ براگەورە و کاکە)یە.

(بەڵگەی٤) وشەکانی ئارێز بەواتای: تەپۆڵکی بەرز و ئاراوەند بەواتای: بڵیند، بەرز، و ئاری بەواتای: بەرز، بڵیند؛ لە زمانی کوردیدا هەیە کە باندۆری(ئا) بە واتای گەورە، بەرز، بڵیند، لە سەریان دیارە. (بەڵگەی ٥) ئابا: جەدد و ئابا: گەورە باوکان.

(بەڵگەی٦) ئادا: خوشکی گەورە؛ دادەی گەورە. (بزرگ، محترم، بلند)

+ئا: (١) کورتکراوەی ئاغا؛ ئا ڕەحیم: ئاغا ڕەحیم. (مخفف آقا) (٢) پێشگر: بۆ دنەدان و هاندان؛ ئادەی: دادەی؛ ئابڕۆ: دابڕۆ؛ (تحریک برای انجام کاری) (٣) پێشگر: بەواتای: مەکە؛ ئادەنگ: دادەنگ؛ دەنگ مەکە؛ بێدەنگ‌بە؛ قوڕوقەپ. (به معنای نفی کاری) (٤) پێشگر: بۆ پرسکردن، ئاخۆ و ئاخۆم؛ ئایا؛ تۆبڵێی. (گویی) (٥) نیشانەی کۆمکردن لە زاراوەی کورمانجیدا: مروڤا؛ سوارا؛ واتا:

پیاوەکان؛ سوارەکان. (علامت جمع)
+ئا: پاشگرێکە دەچەسپێ بە پاش ڕیشەی کار(فێعل)ە وە و دەیکا بە(سیفەتی فاعیلی) وەک : خۆرا؛ زانا؛ بینا. (پسوند)
ئائلی: [ناو] زۆرداری؛ ملهوڕی. (زور گویی)
ئائۆش: (ف.مشە) هێشتا؛ هێژ.(تاکنون)
ئائەمەسە: ئائەمەیە؛ خۆیەتی؛بە تیز وتانەیشەوە دەوترێت. (این است)
ئائیت: [بەند]لەئاوێستایشدا ئائیتهاتووە،واتا: ئێستا؛ ئەلعان؛ نهۆ.(الان)
ئائیش: [ناو]کار؛ شوڵ؛ کەسب؛ ئیش؛ تێکۆشان؛ خەبات. (کار؛شغل)
ئائیل: [ناو] مندالْ؛ زارۆ.(بچە)
ئابا: گەورە باوکانی پێشو؛ جەددی گەورە. (اعلی جد)
ئاباجی: [ناو،ت] تد: خوشکی گەورە؛ باجیی‌گەورە؛ پوور. (خواهر بزرگ، عمە)
ئاباد: [ئاوەڵناو]ئاوا؛ ئاوەدان؛ پاشگر، بە واتای (ناوی‌بک)ئاوەدان‌کەرەوە (آباد)
ئابادی: فد: [ناو] (١) نامەی چەپەرخانە. (نامە پستی) (٢) ئاوەدانی. (آبادی)
ئابان: [ناو] فد: ناوی مانگی دووهەمی پائیزی ساڵی هەتاوی. (آبان)
ئابڕو بردنە سەر لقی دار: (ب) ڕیسواکردن و لە قاودانی نەهێنی کەسێک. (رسوا کردن)
ئابڕوو بەکەسێکەوە نەهێشتن: ئابڕووبردن؛ ڕیسواکردن،بوون بە هۆی ئابڕووچوونی کەسێک.(آبرو بردن.رسواکردن)
ئابڕوودار: فد: [ئاوەڵناو] بەشەرەف؛ ئابڕوومەند. (باشرف؛ آبرومند)

ئابڕووکرینەوە: [چاوگە،ت]کارێک کە لە ڕیسوابوونی کەسێک بەرگری‌بکا.(آبروی کسی‌راخریدن)
ئابڕوو مەندانە: فد: شەرافەتمەندانە؛ بە- شێوازی ئابڕوومەند. (شرافتمندانە؛ آبرومندانە)
ئابسالْ: فد: تەڕەسالْ. (سال پر بارش)
+ ئابشار: فد: [ناوی تێکەڵاو] زیاتر سێهەمین زەربەی تۆپی والیباڵ کە بە نهێم دەدرێت بەزەمینی حەریفدا.
(آبشار؛ اسپک)
ئابشۆڕ: [ناو،ت] دێکۆرێک کە ئاوی پێدا بێتە خوار زیاتردەستکردە لە بینادا. (دکور منزل کە ازآن آب سرازیر شود)
ئابلە: [ناو،ت] (ف.مشە) هاوڵە؛ ئاوڵە؛ خوریک.(آبلە)
ئابلەکوت: [ناو،بک] (ف.مشە) هاوڵەکوت؛ خوریک‌قوت.(آبلەکوب)
ئابنووس: [ناو،ت] فد؛ فرد؛ اند: سەختەدارێکی ڕەنگ قاوەیی‌تۆخە. (آبنوس)
ئابنووسی‌ڕەنگ: فد: ڕەنگی قاوەیی‌تۆخ. (آبنوسی رنگ)
ئابووریناس: [ناو،بک] پسپۆڕی زانستی ئابووری، ئێکۆنۆمیست. (اقتصاددان)
ئابەوەت: [ناو] ئەم وشەیە هەورامییە و لە- ئاوێستایشداهاتووە: ئاوات؛ ئارەزوو.(آرزو)
ئابیدە: [ناو] (١) بینای گەورە؛ کۆشک. (قصر) (٢) تاپۆ؛ کۆتەلْ. (مجسمە)
ئاپا: [ناو] خۆشکی ئاپۆ؛ پوور. (عمە)
ئاپارتی: [ئاوەڵناو] تد؛ فد: ئاپاردی بێحەیا؛ هەڵگیراو؛ ڕەدووکەوتوو؛ (بەتورکی ئاپاردی-

واتا: بردی،هەڵیگرت؛ لەچاوگـەی ئاپارمـاخ).
(آپارتی)
ئاپاندیسیت: [ناو]فد؛ فرد؛ اند:. ئازاری
پـەنمـین و چڵـک کردنــی ڕیخوڵـەکـوێرە.
(آپاندیسیت)
ئاپتەڕ: [ناو،ئاوەڵناو] شێت؛ دێوانە. (دیوانه)
ئاپتـەڕی: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە] شـێتی؛
شەیدایی. (دیوانگی)
ئاپڕژێن: ئاو پڕژێن. (آب پاشیدن)
+ ئاپۆرە: (١) [ئاوەڵناو،ناو،ت] مرۆڤی سووک
و بێبایەخ، بۆرەپیاو. (انسان بـی ارزش) (٢)
دەربەدەر؛ مشەخت؛ شتی بێبایەخ وچرووک.
(دربدر)
ئاپۆژن: [ناو،ت] ماموژن. (زن عمو)
ئاپێ: [ناو] برای‌باب؛ئاپۆ؛ مامە؛ مام. (عمو)
ئاپێمووس: [ناو،ت] یارییەکە. (اسم یک
بازی است)
ئـاپیس: [نـاو] هێنـد؛ فـد: (١) نـاوی گـای
موبارەکی هێندیەکان کە دەیانپەرست؛ نـاوی
گایێک کە بۆ جەمـاوەرێـک لـە هێندوسـتان
موبارەکە.(٢) مەیمونێ کـە شـێوەی ئینسـان
دەدا. (آپیس)
ئاتاشە: [ناو،ت] فد؛ فرد: ئەندامی باڵوێزخانە.
(عضو سفارت)
ئاتر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ لە پێشینەدا هاتر بـووە .
(آتش)
ئاترەش: [ناو] ئاگادار و زێرەوانی ئاور لە
ئایینی زەردەشتدا. (نگهبان آتش درآئین
زردشت)
ئاتڵ: نارەوا. (ناروا)
ئاتڵای: [ناو] موڵەت. (مهلت)
ئاتڵ و باتڵ: [بەند] عاتڵ وباتڵ؛ بێکار؛ ماتڵ؛
فیرۆ؛ بێسوود. (عاطل وباطل)
ئاتۆلیـە: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: (١) کارگـای
هونەری.(٢)کارگـا و نومایشـگای هونـەری؛
ئاتلیە. (آتلیه)
ئاتۆ بەدەستدان: بەڵگە یان بـێ هێـزی لـە
بـەرانبـەر حـەریفـدا نیشـاندان و هـەسـتی
سەرکەوتوویی بە حەریفدان بۆبیانوو گـرتن.
(آتو به دست کسی دادن)
ئاتۆم:ئەتـۆم. [نـاو] انـد؛ فـد؛ فـرد: ئـەتـۆم،
بچووکترین بەشی هەرماکێک،گەردیلە. (اتم)
+ ئاتوون: قات و قڕی. (قحطی)
ئاتەشمار: [ناو،ت] مارێک کە ڕەنگی سووری
ئاتەشییە. (مار آتشی رنگ)
ئاتەشە: [ناو]فد: ئاتەشەک: (١) ئاورە؛
زەردەبـــرین. (زرده زخـــم) (٢) ســـووزاک.
(سوزاک)
ئاتــەشــەک: [نــاو] نــەخۆشــینی ســووزاک.
(سوزاک)
+ ئاتەگ: [ناو] (١) ئاتەکی‌زین؛ ئەو تـەختـە
چەرمە کە دەکەوێتە ژێر ڕانی
سوار. (چرم زیر ران سوارکار) (٢)
گۆشتی‌لاتەڕافەی حەیوانی سەر بڕاو.
(گوشت دنده)(٣) داوێنی‌کەوا؛ شاقەل.
(دامن.؛تریج‌قبا)
ئاتێل: [ناو] تەوقەییێکە دەیکەنە مل‌بۆ کەمتـر
جوڵانـەوەی گـەردن لـەکاتێکـدا ئـازارێکی
پێگەیشتبێت. (لەپزیشکیدا) (آتل)
ئـاتیوانن: [چاوگـە،ت]تاواندنـەوە؛ ئاتیوانـدن.

(ذوب کردن)

ئاج: [ناو] فد: (١) ئاژ؛ دانە؛ قورنج قورنج؛ زبری بەردەئاش، زبری و دانەی بڕبەند. (٢) دانەی ژێر لاستیکی سەیارە. (دندانە)

ئاجکاری: فد: [بەرھەمی‌چاوگە] دروست-کردنی دانە بە بەرد یا ئاسن، بیرازکردن؛ قورنج قورنج کردن؛ گرنج‌گرنج‌کردن. (دندانە دندانە کردن)

ئاجۆ:[ئاوەڵناو] ڕەق؛ سەخت و سفت.(سفت)

ئاجۆر: [ناو] واتا خشت و کەرپووچی-سوورەوەبوو. تێبینی: خشتی ئاجۆر لە خاکی تایبەت کە ھەمان خاکی چێکردنی جەرەیە، دروست دەکرێت (خاکی ڕۆس) گڵەسوورەی تایبەتە، بە قاڵب لێدانەکەی دەڵێن خشت پێژی یاخشت بڕین و بە سوور کردنەوە کەی دەڵێن ئاجۆرپەزی؛ وەک: (ئاشپەزی وچاپەزی)، و بە کوورەکەی دەڵێن کوورەی ئاجۆرپەزی؛ وەک: کوورەی قسڵ و گەچ پەزی. (آجر)

ئاجۆرپەز: [ناوی‌تێکەڵاوی بک] فد: کەسێک‌کە خشت سوور دەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر. (آجر پز)

ئاجۆرپەزی: [بەرھەمی‌چاوگە] فد: (١) کاری کەسێک کە خشت سووردەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر.(٢.ب) کوورەی سوورەوەکردنی ئاجۆر.(آجرپزی)

ئاجۆرپێژ: [ناو،ب] خشت‌بڕ بۆ ئاجۆر. (خشت زن)

ئاجۆرپێژی:[بەرھەمی‌چاوگە]کاری خشت پێژان بۆئاجۆر. (خشت آجر زنی)

ئاجۆرچن: [ناو،ب] (١) کەسێک کە دیوار بە ئاجۆر ھەڵدەستێنی و دروستیدەکا. (٢) کەسێک کە خشتی ئاجۆر لە ناو کوورەدا بە شێوەی تایبەت دەچنێ بۆ سوورەوەکردن. (آجرچین)

ئاجۆرفەرش: [ناو،ت] فد: جێگاییێک کە بە ئاجۆر داپۆشرابێت،وەک: شەقامی بە ئاجۆر ڕووکێش کراو. (آجرفرش)

ئاجۆرکار: [ناو،بک] فد: کەسێک‌کە بە ئاجۆر بەننایی دەکا. (آجرکار)

ئاجۆرکاری: فد: (١)[بەرھەمی‌چاوگە] بینایێک‌کە بە ئاجۆر دروستکراوە؛ دیواری ئاجۆرکاری. (٢) [بەرھەمی‌چاوگە] کاری بەننایێک کە بە ئاجۆر دیوار دروست دەکات؛ بەننایی بە ئاجۆر.(آجر کاری)

ئاجۆری: [ئاوەڵناو] فد: (١) لە ئاجۆر دروستکراو. (٢)[ناو] ڕەنگی خشت یا ھیرباری سوورەوەکراو. (آجری)

ئاجۆری ئەسفەنجی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری کونکون و سووک؛ ئاجۆری کفەڵ. (آجر اسفنجی)

ئاجۆری‌پاشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای ژوورەوە. (ناوەوە)لە دیواردا. (آجرتوکار)

ئاجۆری‌پێشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای دەرەوە (ڕووی دەرەوە)لە دیواردا (آجرروکار)

ئاجۆری‌خە تایی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری تەواو ٢٠ ×٢٠ سانتیم بۆ ئاجۆرفەرشی خیابان لە قەدیمدا. (آجر ختایی)

ئاجۆری‌فشاری: [ناو،ت] فد: ئاجۆری نە زۆر باش بۆ دانانی سفت کاری. (آجر فشاری)

ئاجۆری کاشی: [ناوەت] فد: ئاجۆرێک کە یەک ڕووی کاشی‌بێ. (آجر کاشی)
ئاجۆری‌نوما: [ناوت] فد: ئاجۆرێکی لووسی جوان یا نەخشەدار بۆ داپۆشینی نومای بینا. کە٣ یا ٥ سانیم بارستای هەیە و بە قەد نیوەئاجۆر یاکەمتر پانایی هەیە و بە درێژایەتی ئاجۆری ئاساییە. (آجرنما)
ئاجۆری‌نەسووج: فد، [ناوەت] ئاجوری کە لە خاکی نەسووج چێ‌بووبێ. (آجرنسوز)
ئاجەک: [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس، دەست قووچاو؛ بەئێرەیی؛ بەرچاوتەنگ،قەڵس.(خسیس)
ئاجی‌کەباب: [ناوەت] تد؛ فد: ناوی لوولەکەبابێکە کە لەبەر ئیسیوەت و بیباری زۆر تامی تاڵە، زیاتر بۆ گۆڕینی تامی شیرینی گۆشتی وشترە و جۆرێک خاپاندنی موشتەرییە، لە هەندێ کەبابخانەکاندا.(آجی کباب)
ئاجیل‌خۆری: فد: (١)[ناو] دەفری ئاجیل-تێکردن. (ظرف آجیل خوری)٢. کاری خواردنی ئاجیل.(چەرەز). (خوردن آجیل)
ئاجیل فرۆش: [ناوەت]چەرەز فرۆش. (آجیل فروش)
ئاجیە: [ناو] دەوری کڵاش وگیوە. (گیوە)
ئاچار: [ناو] کلیل، کلێل. (سوئیچ. کلید)(٢) کەرەستەی توند و شلکردنی پێچ ومۆرە و جەڕ. (آچار)
ئاچارئاڵین: [ناوەت] فد: ئاچارێکی شەش گۆشەیە بۆ توند و شلکردنەوەی جەڕی ئاڵین کە سەری جەڕەکە چاڵێکی شەش گۆشەیە و ئاچار دەچێ
بەسەری جەڕەکەدا. (آچار آلن)
ئاچاربۆکس: [ناوەت] فد: چەند ئەندازە سەرە ئاچاری ڕینگە کە تەنیا دەسکێکیان هەیە و بە سەرە ئاچارەکان دەخوا. (آچاربوکس)
ئاچارتەخت: [ناوەت] فد: ئاسنێکی لاپانە هەر سەرێکی بە ژمارەیێک پێچ دەخوا و شەش گۆشەیە و سەری شەش گۆشی پێچ دەچێتە نێویەوە. (آچار تخت)
ئاچارشێلاقی: فد: [ناوەت] جۆرێک لوولە گر کە دەمەکەی میزان دەکرێ و بە هێزێ کە بەسەریدا دێت چاکتر لوولە دەگرێت؛ زیاتر بۆ لوولەی قەوی بەتایبەت بۆ کردنە و بەستنە-وەی فیلتێری ڕۆنی سەیارە. (آچار شلاقی)
ئاچارڕینگ: [ناوەت] فد: ئاچارێکی ناوچاڵی شەش‌گۆشەیە کە پێچ دەکەوێتە نێوی. تایبەت بۆ جەڕی سەر ڕینگی تەگەری سەیارە. (آچار رینگ)
ئاچارفەرانسە: [ناوەت] فد: ئاچاری جەڕکردنەوە و جەڕتوندکردن کە دەمەکەی (زۆر تا کەم) میزان‌دەکرێت؛ (ب) کەسێک کە هەموو کارێک بزانێت و ئەنجامی بدا و دا نەمێنێت لە کردنی هیچ کارێکدا؛ (کابرا لەو ڕێکخراوەدا ئاچار فەرانسەیە) (آچارفرانسە)
ئاچارقوفڵی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاچارێکە ئەندازەکەی میزان دەکرێت و دوای گرتنی پێچ قوفل دەبێت. (آچار قفلی)
ئاچارکێشی: فد: [بەرهەمی‌چاوگە] توندکردنەوەی بەینا بەینی جەڕگەلی سەیارە و هەر کەرەستەی جەڕدار بۆ ئەرخەیان بوون لەوەی کە شل نەبوونەتەوە. (سفت کردن

پیچهای ماشین. آچار کشی)

ئاچمەز: [ئاوەڵناو] تد؛ فد:ئەم وشەیە لەتور کیەوەهاتووە واتا: نەکراوە ؛ بەستراو.(١) هەر گرێی، کە نەکرێتەوە.(٢) هەر ڕێگاییێک بەسترابێ و نەکرێتەوە. (٣)حاڵەتێ لە شەترەنجدا کە مۆرەییێک(داشێک) نەتوانێت بگوێزرێتەوە لە بەر ئەوە لە ڕاستی شادایە و بەری شای گرتووە. (آچمز)

ئاچی: [بەند] پەرێچی؛ بۆچی؛ ئە ڕاچی.(برایچه)

ئاحیل: [ناو] تەمەنی بەینی جەحێڵی و پیری (میانسال)

ئاحێلی: [ناو] ژیانی نێوەڕاستی(بەینی جەحێلی و پیری. (میان سالی)

ئاخاڵ: [ناو] ئاخاڵ؛ ئاشغاڵ،کلێشە و پیسی.(آشغال)

ئاخاندن: [چاوگە،ت] ئاخنینەوە پەستاوتن و پڕکردن. (پرکردن)

ئاخاوتن: [چاوگە،]ئاخافتن؛ قسەکردن. (حرف زدن)

+ ئاخایۆک: [ناو] جۆرێک سەقر.(نوعیباز)

ئاخایەتی: ئاغایەتی. (آقایی)

ئاخپۆڵ: [ناو،ت] (١) قورشێلان بۆ هەوڕ. (گل را آماده کردن برای سفالگری و بنایی) (٢) خۆڵەپۆتێ؛ یاری بەخۆڵ. (خاک بازی)(٣) قوڕەبان.(گل اندودکردن پشت بام)

ئاختفی: [ئاوەڵناو] تەواو کەچەڵ. (بە کلی کچل)

ئاختە: [ئاوەڵناو] (١)ئەختە؛ یەختە؛ گون-دەرهێنراو؛ خەساو. (اخته)

ئاخچەواش: [ناو]گیاییێکی خواردەمەنییە. (آخچه واش)

ئاخرجار: دوایین جار. (آخرین مرتبه)

ئاخرچوڕ: دوادڵۆپ. (آخرین قطره)

+ ئاخرخێر: [ئاوەڵناو،ت]عاقیبەتبەخێر؛ هەرکارێک دەرئەنجامی بەخێر و خۆشی بگات. (عاقبت بەخیر)

ئاخردەست: [بەند] (١) دەستی ئاخر؛ دوایین کایە لە قوماردا. (آخرین دست)

(٢ب)[ناو] ئاخر و عاقیبەت؛سەرئەنجام. (آخر دست)

+ ئاخرزەمان: [ناو،ت] فد: (ب) دونیا ئاخربوون. (آخر زمان)

+ ئاخرشەڕ: [ئاوەڵناو،ت] (١) کەسێک کە لە ڕۆژانی دوایی ژیاندا خێر نەدیو بێت.(آخر شر) (٢) [بەند] ئاخر شەڕ، دواهەمین کێشە. (آخرین جنگ)

ئاخروئاقیبەت: سەرئەنجام، ئاکام؛ ئاخروعاقیبەتت خێر بێ. (آخر و عاقبت)

ئاخرهەناسە: دووا هەناسە. (ب) مردن. (آخر نفس)

ئاخری:(ب) هەر؛ ئاخری ڕاستت پێ نەوتین؛ هەرچی پێم گوتی ئاخری بەقسەت نەکردم؛ [ئاوەڵناو]دووا هەمین؛ لە ئاکامدا. (سرانجام)

ئاخریکار: بڕانەوە؛ تەواوبوون؛ عاقیبەت؛ تەواوبوونی کار. (آخرکار؛ عاقبت)

ئاخرین: [ئاوەڵناو] فد: دواهەمین (آخرین)

ئاخرینجار: جاری ئاخر؛ دواهەمین کەڕەت. (آخرین بار)

ئاخرین قیمەت: [ناو،ت]لەو قیمەتە کەمتر

نایفرۆشم؛ لەو قیمەتە زیاتر نایکرم، ئاخرین قسەی موعامەڵە. (آخرین قیمت)

ئاخفت:[ڕابووردوویئاخافتن]قسەی کرد، گوتی. (حرف زد)

+ئاخفتن: [چاوگە](١) ئاخەفتن، قسەکردن. (حرف زدن) (٢) کرانەوەی برین؛ دەمدانەوەی برین؛ دەمکردنەوەی برین. (بازشدن‌زخم)

ئاخفین: [چاوگە](١) دەمکردنەوەی خونچەی گوڵ. (باز شدن غنچە) (٢) قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخکوڵان: [چاوگە،ت]عەرزهەڵکوڵین . (کندن زمین)

ئاخگە: [ناو،ت] ئاویلکە؛ قەیران؛ گیانەڵا؛ تەنگانە. (دم مرگ؛ تنگنا)

ئاخلْ: [ناو] فد؛ تد: ئاخڵە، (١) خەرمانەی مانگ. (هالە ماە) (٢) جێی داکردنی مەڕ و ماڵات، جۆرێک تەویلەی مەڕ و ماڵات، هۆڵ. (آغل)

+ ئاخڵە: [ناو] (١) قەڵاغە تەپاڵە؛ کۆشکەڵانی تەپاڵە. (دیوار تاپالە)(٢) قەیران. (قیران) (٣) خەرمانە. (هالە) (٤) پاپۆکە. (چنبرە)

ئاخڵەدان: [چاوگە،ت](١) پاپۆکەخواردن. (چنبرە) (٢) کۆزبەستن بەدەوردا و کۆبوونەوە لە دەوری شتێک. (حلقە زدن دور چیزی)

ئاخلەوەڕ: [ناو] ئاخسبات؛ کاتی سەردە- رهێنانی گیا و لەوەڕ لە ژێر خاک؛ نیوەی ئاخری ڕەشەمە(نیمەآخراسفند)

ئاخڵەوی: [ناو] تد: یاغڵەوی، قابلەمەی سەربازکە لە تاوە دەچێ. (یاغلە وی)

ئاخلیقینک: [ناو] تاوە؛ یاغڵاوی. (تابە؛یاغلە- وی)

+ ئاخن:(١)[پاشگر] واتاکەسێک کە دە ئاخنێتەوە. (تپانندە)(٢) ئاه و هەناسە هەڵکێش. (کسی کە آە می کشد) (٣) پاشگر: دەرپۆش و سەرپۆش؛ گونجەئاخن؛ رۆچن ئاخن. (درپوش. پوشانندە)

ئاخنەبا: ئاخنەبات:<ئاخلەوەڕ.

ئاخوئۆخ:(١) [دەنگەناو] دەربڕینی بێزاری.(٢) ناز و قەمزە. (آخ و اوخ)

ئاخوئۆخ لێبڕین: [چاوگە،ت] (ب) لە زمان خستن بە لێدان و دارکاری. (از نالە انداختن)

ئاخوئۆف : [دەنگەناو] دەنگێکە بۆ دە ربڕینی ئێش وئازار و هەروەها کەیفخۆشی. (آخ، آخیش)

ئاخوتف: بەدەنگ و سەداوە تف و بەڵغەم فڕێدان. (اخ و تف)

ئاخۆتن: [چاوگە،]ئاخاوتن؛ دووان؛ قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخوراو: [ناو] گۆلاو؛ ئاخوری ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژڵ. (آبشخور)

ئاخوربەرز: [ئاوەڵناو] (ب) بەفیز؛ لووتبەرز و زیادەخواز. (زیادە طلب)

ئاخورچەور: [ئاوەڵناو] (ب) ساماندار و خۆش‌بژیوو؛ تێروتەسەل. (کنایە از پولدار)

ئاخورچی: [ناو] مەیتەر؛ ئاگاداری کاری تەویلە و ئاخور.(مهتر)

ئاخۆرە: [ناو] ئاخرگە؛ مێشولەکوێرە. (پشە ریز)

ئاخۆم: [ئامراز،ت] ئاخۆ؛ داخۆ؛ ئایا؛ تۆبێژی. (توگویی؛ آیا)

ئاخووەند: [ئاوەڵناو+ناو] هونەرمەند؛ زانا لە-هونەردا. (هنرمند)

ئاخوین: [چاوگە] چاکبوونەوەی برین؛ گۆشتەزوون هێنانەوەی برین. (التیام زخم)

ئاخە: [ناو] ئاغا. (آقا)

ئاخەڕەش: [ناو،ت] خۆڵی ڕەش؛ بووڵ؛ خۆڵەمێش (خاکستر)

ئاخەفتەر: [ناو،بک] وێژەر؛قسەکەر. (گوینده)

ئاخەفتیار: [ناو،]وێژەر؛کەسێک کە لە کۆڕ و مەجلیسدا قسە دەکات یان لە لایەن کۆڕێکە وەقسە دەکات. (سخن گو)

ئاخەلێوکۆتایی: [ناو،ت] ئاخر و ئۆخری کار. (آخرهای کار)

ئاخیرەت: [ناو] (ب) قیامەت. (قیامت)

ئاخێزا: [ڕابوردوو] ئاخیزی کرد؛ هەڵسا؛ ڕابوو.(بلندشد)

ئاخێزگە: [ناو]جێی ڕاپەڕین و سەرهەڵدانی کەسێک یان بیر و باوەڕێکی نوێ. (مکان پیدایش. خاستگاه)

ئاخێفتن: [چاوگە] ڕواندن. (رویاندن)

ئاخیڤێنی: کولانەوەی برین. (به درد آوردن و دستکاری زخم)

ئاخێوتن:[چاوگە، گێڕانی ئەسب بۆ وشک بوونەوەی عارەقی لەشی؛ تەڕاتین. (گرداندن اسب)

ئاخێوەر: [ناو،بک] بێژەر. (گوینده)

+ ئادا: (١)[ناو] لە زبانەکانی پرۆگرام نووسینی کامپیوتەر. (زبان برنامە نویسی کامپیوتر). (٢)خوشکی گەورە. (خواهر بزرگ)

ئادابتۆر: [ناو] اند؛ فد: لەکوردیدا ئەم وشەیە نییە، کەرەستەی گۆڕینی کارەبای دوو تەرەفە بە یەک تەرەفە بە وۆڵتاژێکی کەمترەوە. (آدابتور)

ئادابوڕسووم: [ناو،ت]کۆی داب و دەستوور؛ دابونەریت. (آداب و رسوم)

+ ئادار: [ناو] شوێنەوار. (جای بودن؛نشانه)

ئادار بەسەر پادارەوە نەمان: (ب) وێران بوون، ژێروژوور بوون؛ خاپوور بوون. (ویران شدن)

+ ئادارۆک: [ناو] جەژنی ساڵی نوێی مانگی خاکەلێوە؛ نەورۆزی دابی کۆن. (عید نوروز قدیمی)

ئاداش: [ناو] ئابرا؛ برای گەورە؛ ئاواڵ؛ دۆست؛ هاواڵیهاومەرامی ڕامیاری وحیزبی؛ڕەنگە لە ئارکاداش ویۆڵداشی تورکیەوە هاتبێت کە هەر بەو مانایەیە (آقاداداش.رفیق)

ئاداک : ئادا؛ دوورگە؛ پەڵەیێک وشکی لە ناو زەریادا؛ (جزیره)

ئادامس: [ناو] فد: بنێشتی فەڕەنگی. (آدامس؛ سقز فرنگی)

ئادانی: بەموفابوون؛ بەکەڵکبوون؛ بە سوود بوون. (پرسودی)

ئادرێس: [ناو] اند؛ فد: شوێن، نیشانی؛ دیاری کردنی جێگاییێک بە وتە یان نووسین. (آدرس)

ئادگار: [ناو] ڕوخسار؛ پۆتەراک؛ قەڵافەت؛ سیما؛ بەژن و باڵا. (شمایل)

ئادۆ: [ناو] خۆشی؛ کەیف؛ شادی.(شادی)
+ئادۆدە: [ناو] (١) بژارچن؛ بیڵەکان. (بیلچە وجین) نێرەژەن؛ داری بەینی دوو لوولەپ لە مەشکەدا. (چوب بین دو دسته مشک)
+ ئادە: [ناو] تد، (١) دوورگە، بە شێ لە وشکایی نە زۆر گەورە کە دەوراندەورە کەی ئاوە. (جزیره)(٢) جێناو بۆ مێینە. (ضمیربرای ماده) (٣)بژار. (وجین) (۴) تەڵە.(تله)
ئادەر: [ناو] ئازەر، ئاگر، ئاور، ئاهیر.(آذر.آتش)
ئادەربەرزین: [ناو،ت] ئازەربەرزین، ناوی پەرەستگەییکی زەردەشتیانە . (نام پرستشگاهی‌است در دین زردشت.
ئادەنگ: بێدەنگبە، دادەنگ، قورِ و قەپ. (ساکت شو)
ئادەی: دادەی، وشەی هاندان .(ها،زودباش)
+ ئادی: [بەند]ئەی، ئەدی، بەڵێ، ئەرێ. (بله)
ئادینده: [ناو] کولکەزێرینە، کەسکە سوور، کۆلکەرِەنگینە، پەلکەرِەنگینە، ئەستوونە زێرینە، کەسکوسوور.(قوس‌وقزح،رنگین‌کمان)
+ ئار: [ناو](١) یەکەی ئەندازە بۆ پێوانی زەوی و پانایی بەرانبەر بە١٠٠ میکاب. (آر. برابر ١٠٠ متر مربع) (٢) پاشگر: دیدار، کریار، گرفتار، کردار، جووتیار. (پسوند)
+ ئارا: فد، تد: [پاشگر] رازێنەر، چەمەنئارا، مەجلیس‌ئارا.تد: بەین (پسوند:آرا ،میانه)
ئارِاد: حاڵەتی‌تامەزرۆیی و خولیای‌جنسی لە هەندێ‌جەحێڵاندا.(میل جنسی‌شدیددربعضی جوانان)
ئارارات : ئاگر هات؛ ئاگر وەشان؛ گرِ کان؛ ناوی کێوی ئاگریداغ یان ئوغریداغ (آرارات)
ئاراس : (١)ئەسر؛ فرمێسک؛(اشک) (٢)ناوی چۆمێکە لە سنووری ئێران و دەوڵەتی ئازەربایجاندا.(رود ارس)
ئاراستن: (١) خستنەپشت‌گوێ. (پشت گوش انداختن) (٢)[چاوگە] خەمڵاندن. (آراستن)
+ ئاراستە: فد: (١)[ئاوەڵناو+ ناو،بەر] رازاوە؛ دەق‌دراو، پۆشتە، ئارایش‌کراو، رازاوە، تەرپۆش. (آراسته) (٢) بەرەورِوو ناردن؛ تێگرتن. (روبه‌کسی پرتکردن)
+ ئاراڤ: [ناو] نیر و ئاموور، ئارەق و نێل، ئاقیلەو ماقیلە، ئاکیلە و ماکیلە، ئێرەق و نێل.(خیش)
ئاراک: [ناو] ئاورگە، ئاتەشگا.(آتشکده)
+ ئارام: [ئاوەڵناو] و [ناو][بەند] فد:
(١)لە چاوگەی(رەم)ی ئاوێستاییەوە هاتووە بە واتای پشوودەرکردن و حەسانەوە و بێهن‌وەدان(٢) کرِ؛ ئەسپایی؛ هێدی؛ هێمن؛ هێواش؛ ژیر؛ ئۆقرە؛ بێ‌جووڵە؛ ئاسوودە؛ لەسەرخۆ؛ بێدەنگ؛ ستار؛ شێنەیی؛ ئەسپەکە ئارامە :شەرِوور نییە. (آرام)(٣) ناوی دەریای بەرینی ئارام، لە باکوورەوە تا باشووری گۆی زەوی.(دریای آرام)(۴) ناوەبۆ پیاوان. (نام مردانه)
ئارام‌بوون: [چاوگە،ت]هێواش‌بوون؛ بێ‌جووڵەبوون؛ هێدی‌بوون؛ ئۆقرەگرتن؛ کرِبوون؛ لەسەر خۆبوون؛ دامرکان؛ داسەکنین؛ هێوربوون. (آرام شدن)
ئارام بوونەوە: [چاوگە،ت]داسەکنین دوای تورەیی. هێمنایەتی دوای نائارامی؛ ژیر

بوونەوەی منداڵ لـە گریـان؛ هـەدادان. (آرام گرفتن)

ئارامگرتن: [چاوگە،ت]ئۆقرەگرتن، داسەکنین؛ هێور بوون؛ هەدادان، ژیربوونەوە؛ سرەوتن؛ دامرکان. (آرام گرفتن)

ئارام لێهەڵگرتن:[چاوگە،ت]زۆر بـۆ هێنـان ؛ هەراسان کردن؛ بێئۆقرە کردن؛ تەنـگ پـێ- هەڵچنین. (بی قرار کردن)

ئارامەند: (١) ئەرامەنە؛ فەقیر؛ بێئەنوا. (نیازمند) (٢) [ئاوەڵناو]ئارا تورکی واتا بـەیـن؛ مەند واتا ماو؛ ئارامەند واتا تیامـاو؛ کـەسێـک کە لە کارێکا دابمێنێ؛ دەسەوسان. (وامانـدە؛ درماندە)

ئـارامی: [نـاو](١) ئـەسـپایی. (٢) حاڵـەتـی هێمنـی؛ هێواشـــی؛ هێـــوری؛ بێـــدەنگـــی؛ لەسەرخۆیی. (٣) نێوی قـەومێکـی مێژویـی. (٤) لقێ لە زبانگەلی سامی لـە ڕۆژ هـەڵـاتی ناوەڕاست.(آرامی)

+ ئاران: (١) هان، (تحریـک)(٢) وردکـردن؛ هاڕین. (خورد کردن؛ سودن) (٣) [ئـاوەڵنـاو] تووڕە. (عصبانی)(۴) [ناو] گەرمەسێر؛ ئـالان. (گرمسیر)

ئارانجا: [ناو] شوێنی گەرمێن؛ ناوی پێشوی کەرکووک. (نام قبلی کرکوک)

ئاراندن: [چاوگە،ت] (١) هـاڕین؛ وردکـردن. (خرد کردن. پودرکردن) (٢) کولاندنەوە. (بـە درد آوردن و دسـتکاری زخـم) (٣) هانـدان. (تحریک کردن)

ئـارا و قـارا: [نـاو،ت] ئـارام و قـەرار؛ ئـوقرە؛ حەجمان. (آرام و قرار)

ئاربابا: [ناو] کێوێکە لە باشووری شاری بانە. (کوە آربابا؛

ئاربەشک: [ناو،ت] چەخماخ؛ گیڵەنگێدەن کە بە هاتن و چوونێـک فیشـەک دەخاتـە بـەر خانی تفەنگ. (چقماق)

ئارتاخ: ئەو کەسەیە بە نەهێنی شتێ لە جێگاییێک دەربێنێ. (کسی کە یواشکی چیزی را از جایی درآورد)

ئارترۆز: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: نەخۆشینی بەینی جومگەو ئێسکەکانی بڕبڕەی پشت و سووانی کرکراکەی بەینی دوو ئێسک. (آرتروز)

ئارتزیەن: [ناو] اند؛ فد؛ فرد: بەرانبەری ئـەم وشەیە لەکوردیدا نییە. بیری زۆر قوول؛ بیری ئارتزیەن؛ بیری قوول تا مابەینـی دوو تـوێ سەختی زەوی کە ئاوەکەی هـەڵـدەقـوڵێ و نیازی بە مۆتۆڕپۆمپ نییە. (آرتزین)

ئارتوون: [ناو،ت] ئاتەشخان؛ دۆژە.(آتش خانە؛ جهنم)

ئارج: [ناو] جۆرێک قامیشی گەرمەسێر. حەیزەران.(خیزران)

ئارچەن: [ناو] چەناکە.(چانە)

ئارختە: [ناو] سەنگ سواربوون لەخەودا؛ مۆتـەکـە؛ ئارختـک؛ مۆتـە؛ بـەختـەک. (بختک؛کابوس)

ئارخچن: [ناویتێکەڵاو] ئارەقچن؛کڵاوی ژێـر مێزەر. (عرق چین)

ئارداف: [ئاوەڵناو] فێڵەبـاز؛ گزیکـار؛ گـزەون؛ داوباز. (حیلەگر)

ئاردبێژ: [ناو](١) هێڵەکـ. (الـک) (٢) [نـاوی بکەر]کەسێک کە ئارد لـە هێڵـەک دەدا. (آرد

(الک کن)

ئارد تەقاندنەوە: [چاوگە،ت] ئـارد بێـژتن.(آرد الک کردن)

ئاردن: [چاوگە]هێنان؛ هاوردن؛ ئینان؛ هانین. (آوردن)

ئاردە ماڵ: [نـاوی‌تێکـەڵـاو] بێڵـی ئاردمـاڵین لەئاشدا.(آردروب)

ئاردوو: [ناو،ت] (١) ئاوردوو. (گیاه نـرم بـرای شـــعله ورکـــردن و گیرانـــدن آتـــش) (٢) سووتەمەنی وەک دار و چیلکـە وچـەویـل و تەپاڵە. (سوخت)

+ ئاردەبا: [ناو،ت] ئاردەوا، تراوی ئاردی جۆ و ئاو بۆ دەباغی. (آرد جو آبکی برای دباغی)

ئاردەبارە: [ناو،ت] مزی یاریدەدان لە بارکردنی بارە ئاشدا کە ئاشـەوان لـە ئـاش- هێری دەستێنێ. (مزد بار کردن بار آرد)

ئاردەبرنج: [ناو،ت] هاڕاوەی برنج. (آرد برنج)

ئاردەتـوو: [نـاو،ت] تووشـیرینی کـوتراو. (آرد توت، توت کوبیده)

ئاردەساوار:[ناو،ت]پیرخەنیلە؛وردەساوار. (بلغور آسیاب شده)

ئاردەشان: ئارداوێژ. (آردی که از کناره سنگ آسیاب می ریزد)

ئاردەشێلە: [ناو،ت] تراوی ئارد و ئاو. (مخلوط آرد و آب آبکی)

+ ئاردەڵ: [ناو] (١) سەربازێ کە ئەسب دەبـا بۆ باڵادەستی. (٢) پاسەوان؛ یاساوڵ. (آردل)

ئاردەلووکە: [ناو،ت] ئاردی زۆر ورد کە لە ناو قووڵکەی ئاشدا دەمێنێتەوە. (گرد آردمانده در گودال آسیاب)

ئاردەڵێن: [نـاوی‌تێکـەڵـاو]ئـاردبێژ؛ هێڵـەک. (الک)

ئاردەنۆک:[ناو،ت]هاڕاوەی نۆک. (آردنخود)

ئاردی‌تە قیاوە: [ناو،بەر] ئاردی بێژراوە؛ ئاردی هێڵەک کراو.(آرد الک شده)

ئاردی هەشتەرخان: [ناوی‌تێکەڵاو] ئـاردی تایبـــەت بۆدروســـتکردنی‌تۆشـــە و شـــیرینیات کـــە سپۆســـەکـــەی تـــەواو گیرابێ.(آردبی‌سبوس)

ئـــارزان: [نـــاو] ئـــاردە بـــڕوێش؛ ئـــاردی- ساوار.(آردبلغور)

ئارزە: ئازە؛ ئەو؛ جێناوی سێهەم کەسی مـێ. (او،برای ماده)

ئارزەن: [ناو] ئارگوشک؛ چەنە؛ چەناکە؛ چەناوە؛ ئەرزین؛ چەناگە؛ ئارزینگ. (آرواره)

ئارزی: [ناو] سەرمایەی تایبەت. (سرمایه)

ئارزێ: [جێناو]ئازێ؛ ئـەوان؛ بـۆ نێـر و مـێ. (آنهابرای نرو‌ماده.)

ئارزینچ: [ناو] ئارووک؛ ئاریک؛ میچ. (سقف)

ئارژین: ئاژین؛ ئاو بەردانەوە سـەر مـەزرا یـا زەوی بەشێنەیی و سەلیقە. (هـدایت آب بـه مزرعه)

ئارشام: ناوی باوەگـەورەی داریووشـی هـە- خامـــەنشـــی.(اســـم پـــدربزرگ داریـــوش هخامنشی)

ئارشـــتی: [نـــاو]تیـــر؛ تیـــری پـــەیکانـــدار. (تیرپیکاندار)

ئارشە: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: کەمانی

وێڵوون و کەمانچە و وێڵوونسێل لێدان.
(آرشە)
+ ئارقان: [ناو] بارئاش.(بار برای آسیاب)
+ ئارگوون: [ناو]تەندور. (تنور)
ئارماز: [ناو] (١) گزموولە. (تیلە خاکی)(٢) جەنجەڕی ئاو هەڵکێشان لە بیر؛ جەنجەڕی کارێزهەڵکەن کە خۆڵی بیری پێ دەردێنن.
(چرخ چاه)
ئارمانجخواز: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]هۆگری بە ئامانج گەیشتن. (آرمان گرا)
ئارمانجخوازی: [بەرهەمی چاوگە] تایبەتمەندیی ئارمانجخواز.(آرمان گرایی)
ئارمین : ئەهوەن؛ هێمن؛ ڕام کراو؛ ڕام بوو.
(رام شده)
ئارن: [ناو] ئێسقانی شەویلکە. (آرواره)
ئاروار: [ناو] وشتری یەکساڵە. (شتر یک ساله)
ئاروان گرسکرن: [چاوگە،ت]بارئاش لێکردن؛ ئاروان هارین؛ دانەوێڵە هووڕ کردن (وردکردن) (آرد آسیاب کردن)
ئاروانلۆک: [ناو،ت] لوک؛ وشتری نێری چوارساڵە. (شترنر چهار ساله)
+ ئاروانە: [ناو]ئارد؛ ئار. (آرد)
+ ئاروانە: [ناو] وشتری مێوی چوارساڵە.
(شتر ماده چهار ساله)
ئاروان هووڕکردن: [چاوگە،ت] بارئاش لێکردن. (بار گندم را آسیاب کردن)
ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئارایی؛ مەجلیس‌ئارایی. (پیواژه ؛ آرایی)

ئارۆدە: [ئاوەڵناو+] ژنی ماڵانگەڕ؛ تێوەتلاو.
(بدکاره)
ئارۆک: [ناو]کفتەی بە بڕوێش و گۆشت چێکراو. (کوفته با بلغور و گوشت)
ئارۆگۆڕ: [ناو،ت] ئاڵوگۆڕ؛ گۆڕینەوە.
(تعویض)
ئارۆنە: لە ئاوێستادا(ئەوارۆنە)هەیە بە-واتای:لاڕێ؛ لەفارسییدا(وارونە)هەیە،بە-واتای‌سەربەرەوخوار یا بەراوەژوو ؛ بۆی‌هەیە-لەگەڵ ئارۆنە؛ بەواتای لاڕێ وکەچ ڕەوی لە ڕیشەیێک بن.(وارونه)
ئاروو: [ناو] (١) هاروێ؛ خەیار. (خیار)
(٢) ئاسمانەی‌دەم؛ مەڵاشوو. (کام)
+ ئارووشک: [ناو] باوێشک؛ بایشک؛ باووشک، دەم‌کردنەوە خۆ نەخواز لەکاتی بێتاقەتی و خەواڵوویدا. (خمیازه)
ئارووشە: [ئاوەڵناو] (١) بزۆز: سەربزێو؛ نائارام؛ بێ‌ئۆقرە. (نا آرام)(٢) [ناو] ئارۆشە؛ شەویلکە؛ لاجانگ. (آرواره)
ئارووک:[ناو] ئاریک؛(١) میچ. (سقف)(٢) [ناو]کفتەی بڕوێش و گۆشت. (شامی کباب)
ئارویس: [ناو] وریس؛گوریس.(طناب ضخیم از مو)
ئاروین: [ناو] تاقیکردنەوە؛ ئەزموون؛ ئیمتیحان. (آزمون)
ئارە: [ناو] ئارد. (آرد)
ئارهایی: [ناو] (١) ژانێکی هەمیشەیی لە لەشدا. (آزار) (٢) تووشی دەردیسەری هاتن.
(دچار دردسر شدن)
ئارەبانە: [ناو] ئەڕابە؛گاری. (ارابه)

+ ئارەزوو: [ناو] تاسە؛ بیر؛ دڵبۆچوون؛ ڤـین؛ ڤیان؛ حەز. (آرزو)

ئارەزوو بەدڵ مان: (ب)نامورادی. (ناکامی)

ئارەزوو بەگۆڕبردن: بەنامورادی مـردن. (آرزو به گور بردن)

ئارەزووکردن:[چاوگەی‌تێکەڵاو] ئیشـتیاکردن؛ ئارەزووی گـەیشـتن بـە دڵخـواز؛ مـەیـل و تامەزرۆیی کردن. (آرزو کردن)

ئارەزوو هاتنەدی: بەراوەردە بوونی ئـارە زوو؛ بە ئارەزوو گەیشتن. (اجابت‌آرزو)

ئارەزووی‌خاو:خەیاڵی‌خاو؛ ئارەزووی بێهـوودە. (آرزوی محال)

ئارەزووی دووروودرێژ: ئارەزووی درێژ خایـەن و دژوار. (آرزوی دور و دراز)

ئارەسە: ئافەرین. (آفرین)

ئارەش: [ناو] ئارەقە. (عرق تن)

+ ئارەق: [ناو] ئامور؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرەقە؛ ئامبوور؛ ئێلەقە؛ ئەمبوور؛ ئاکیلە. (قطعه دراز خیش)

ئارەق پێکردن: [چاوگـە ،ت](١ب) هـیلاک-کردن؛(٢) خەجاڵەت‌کردن. (کنایه از خسته یا شرمنده کردن)

ئارەق‌جۆش: [ناو،ت] ئارەق‌سـووت؛ زیپکـەی ورد بە هۆی تاولێدان و ئارەق‌کردنی پێسـتی لەشەوە. (عرق سوز؛ جوش زدن بعلت عـرق سوزشدن)

ئـارەقچـن: [نـاو،ت] (١) بـەڕوولـە دارێکـە دەیکەن بەنێو کونی لووتی کەڵ یان وشـتردا بۆ ئارام‌کردنـەوە و ڕاکێشـانی. (مهارشـتر)(٢) کڵاوی ژێرمەندیل. (شب کلاه)

ئارەق‌چنیاو: [ناو،بەر] [ئاوەڵناو] (١) کە سـێک ئارەقی وشک بوویێتەوە. (خشک شدن عرق) (٢) (ب) لە کاردەرهاتوو. (کار آزموده)

ئارەق‌خۆر: [ئاوەڵناو،بک]کەسێک کـە ئـارەق دەخواتەوە؛ مەی‌خۆر. (عرق خور)

ئارەق‌خۆری:[ناو]کـاری ئـارەق‌خـۆر؛ مـەی-نۆشی. (عرق خوری)

+ ئارەق‌دەردان: [چاوگە،ت]ئارەق‌کردن؛ (١) لەگەرمادا یا بە هیلاک‌بوون.(٢) لە شەرم و خەجاڵەت‌دا عارەقی شەرم دەردان. (عرق کردن)

ئارەق‌ڕژاندن: [چاوگە،ت](١ب) زەحمەتی زۆر لە پێناوی کارێکا کێشان.(٢) ئارەق‌ڕشتن بـە هۆی هیلاکییەوە. (عرق ریختن)

ئـارەق‌سـووت: [نـاو،ت] ئـارەق‌سـووز؛ سووتانەوەی پێسـت بـە هـۆی ئـارەقـی زۆر کردن بە تایبەت لە ژێر باغەڵ و بەینـی ڕان، لە ئینسانی قەڵەودا ؛ یاسووتانی بەینـی پـای منداڵ لە بێشـکەدا بـە هـۆی میزکـردن بـە خۆیدا. (عرق سوز)

ئارە ق‌سـە گـی: [نـاو،ت] فـد: (ب)ئـارە قـی-کشمیش یا ئارە قی‌دەسـت‌سـازی هـەرزان-بایی.(عرق سگی)

ئارەق‌فـرۆش: [نـاو،ت] مـەی‌فـرۆش. (مـی فروش)

ئارەق‌کێشـان: [چاوگـە،ت]ئـارەق گـرتن لـە هەڵمی، کوڵاندنی هەندێ گیا یـا لـە میـوەی گەڕاوە یا نیشاستەیێک کە بووە بەگۆلۆکۆز و پاشان بە ئەڵکوڵ. (عرق گیری)

ئارەق‌کێشی: [بەرهەمی‌چاوگە] کاری

ئارەق دەرهێنان و ئارەق‌گرتن. (عرق کشی)

ئارەق‌گرتن: [چاوگە،ت] ئارەق‌کێشان. (عرق گرفتن)

+ ئارەقگیر: [ناو،ت] (١) ژێرکراس. (زیر پیراهن) (٢) جلی ژێر زین. (نمد زین) (٣) کاری کەسێک کە ئارەق دروست دەکا. (کسی که عرق درست می کند)

ئارەقی‌جاترە: [ناو،ت] ئارەقێ‌کە لە نەعنای کێوی دەگیرێت و بۆ زگ‌ئێشە باشە.(عرق نعنا)

ئارەقی دار: [ناو،ت] ئارەقی‌چێو؛ ئارەقێ کە ئەسیدئەستیک و ئەلکۆلمیتیلیکی تێدایە و ژهراوییە و کەمێ پارافین و نەفتالین و فینۆلی تێدایە؛ خواردنی دەبێتە هۆی مەرگ یان کوێری. (الکل چوب)

ئارەقی ڕەش‌وشین دەردان: [چاوگە،ت] (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه ازخستگی بسیار)

ئارەقی ڕەش‌وشین ڕشتن: [چاوگە،ت] ئارەقی‌ڕەش‌وشین‌کردن؛ یا دەردان (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه از خستگی بسیار)

ئارەقی‌شاتەرە: [ناو،ت] ئارەقێ‌کە لە شاتەرە دەگیرێ و دەوای هەندێ نەخۆشینە(عرق‌شاتره)

ئارەگۆز: [ناو،ت] ئاڕوگۆڕ؛ ئاڵوگۆڕ. (تعویض)

ئارەمووک: [ناو] گامێشی نەنێر نەمێو. (گاومیش نەنر و نه ماده)

ئارەمەت: [ناو] داڕێژەر. (ریخته گر)

ئارەو: [ناو]عەرەب. (عرب)

ئارەوی: عەرەبی. (عربی)

+ ئاری: [ئاوەڵناو] گەورە؛ بەختیار؛ مەزن. (بزرگ)

+ئاریا: [ناو](١) بەشی سەرەکیی مێلۆدییێکی ئۆپێرایە. (قسمت آهنگین اپرا)(٢) دەنگی تاکە کەسی ئاواز لە ئۆپێرا دا. (آواز تک نفره اپرا)(٣) مەڵبەندی ئاگر (جایگاه آتش) (٤)نە-تەوەی نیشتەجێ بووی کۆچەری سپی پێستەکانی هێند و ئوروپایی لە پەنای کێوی ئارارات(ئاگریداغ) و باکووری ئێراندا.(نژاد آریا)

ئاریایی: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەو تیرەکە پەیوەندیان بە نیژادی ئاریاوە هەیە. (آریایی)

+ ئارێخ: [ناو] دارتار؛ دارێکی درێژە لە ئەرابە دا. (چوب بلند ارابه)

+ ئارێز: [ناو](١) تەپ؛ تەپۆلکی بەرز. (تپه)(٢) بەرێز؛ گەورە؛ مەزن.(بلند مرتبه)

ئاریش: [ناو]هۆش. (هوش)

ئاریشەن: (١)[ناو] لە ئاوێستادا هاتووە،ئاری: ئاگر+ شەن: ژیان]ئاوری ژیان (آتش و گرمی زندگی) (٢)[ئاوەڵناو] بەهۆش؛ بەورە. (باهوش)

ئاریک:ئارووک؛ میچ. (سقف)

ئاریکاری کردن:[چاوگە،ت]کۆمەک کردن.(کمک‌کردن)

ئاریکاری‌ویستن: [چاوگە،ت]کۆمەک خواستن.(کمک خواستن)

ئارین: هارین. (خرد کردن)

ئارین‌دار: [ناو،ت] ئالوودار؛ دەستەکی خانوو. (تیر چوبی سقف)

ئارینگ: [ناو]مەلاشو؛ مەلازە؛ ئاسمانەی دەم.

(سقف دهان)

ئارینەک: [ناو]ئاگاداری. (آگاهی)

+ ئاز: [ئـاوەڵـنـاو+ نـاو](١) هێـز؛ وزە؛ سـاغ؛ قەوەت.(قدرت) (٢) ڕاست و دروست؛ سـادە؛ گورج و گۆڵ. (درستکار)(٣) [ئـاوەڵـنـاو]دژوار؛ چەتوون؛ سەخت. (سخت؛ دشوار)

ئاز: [ناو]ف.مشە: (١)تەماح (٢)زیپکەی دەموچـاو؛ جوانـەزمـە.(١.آز.٢.جـوش جـوانی - سروصورت)

+ ئازا: [ئـاوەڵـنـاو]دلێـر؛ گـەڕنـاس؛ خـورت؛ بـەجورئـەت؛ شـێردڵ؛ خۆشـمێر؛ گوسـتاخ؛ بـەجـەرگ؛ چـاڤ سـوور؛ سـەلـەحشـوور؛ جەنگاوەر؛ بێباک؛ بەزات؛ ئەگید؛ مێرخـاس؛ ڕەند؛ بەجوربـوزە؛ مـەرد؛ دڵ قـایم؛ لێهـاتوو؛ خێرا؛ ژێهاتی؛ زرینگ؛ گورج وگۆڵ لـە کـاردا؛ شـوجاع. (نتـرس. شـجاع.جنگاور؛سلحشـور؛ بیباک.)(٢)[ناو] لە(ئەعزای) ئارەویەوە هاتوە- تە نێو زمانی کوردی واتا: ئەندام؛ هەندێجار - واتای گشت، هەموو، دەدا وەک: ئـازای ئـە- ندامم دێشێ: هەموو ئەندامم دێشـێ.(اعضـا؛ همە) (٣) ساغ؛ بێعەیب؛ دژی پووچ: گوێزی ئازا. (سالم؛ بی‌عیب)

+ ئازاجەوت: [ناو،ت]توێخلی ژێرەوەی بەڕوو. (پوستە داخلی بلوط)

+ ئازاد: [نـاو، ئـاوەڵـنـاو] فـد: (١) سـیفەتـی سـەوڵ؛ (سـەوڵـی ئـازاد) فـەزای ئـازادی ڕامیـاری؛ سـنوری ئـازاد، دووکـاژێر وەخـتم ئازادە؛ لە غەم ئازادم، شوغلی‌ئـازاد؛ هـەوای- ئازاد؛ سەری تەنافەکە ئازادە؛ چوونە نـاو ئـەو هۆڵە بۆ هەمووکەس ئازادە؛ لە زینـدان ئـازاد کرا؛ گەردنم ئازادکە؛ نێوی پیاوانە؛ ئـازادەری. (آزاد)(٢) ڕەها؛ وێل؛ بەرەڵا؛ سەربـە خـۆ.(ب ئافرەتی‌کە خۆی دانە پۆشی

وشەرم نەکات لە ڕوو داپۆشین .(آزاد)

–ئازادبیری: [ناو] شێوەی بیرکردنەوە دوور لە باوەڕی سوننەتی یـان بـەرچاوتـەنگـی.(آزاد فکری؛ آزاد اندیشی)

–ئازادفکر: فد: [ئاوەڵناو]ئازادبیر. (آزاد اندیش)

ئازاد فکری: [ناو] ئازادبیری. (آزاد اندیشی)

ئازادە: فد: (١)[ئاوەڵناو] دوور لە هەر پەیوەندی و سەرشۆڕییەک لە بەرانبـەر هـەر جۆر ملهوڕێکـدا.(٢) دوور لـە تـەسـک‌بینـی؛ خاوەن ڕەوشتێکی جوامێرانە. (آزادە) (٣) سە- ربەستە. (آزاداست)

ئازادی‌خوازی: [بەرهەمی‌چاوگە] (١) ویستـی کەسانێک‌کەئاواتەخوازن ژێر چەپۆکەی هیچ ملهوڕێـک نـەبـن.(٢)ویسـتـی ئـازادی- خواز.(آزادیخواهی)

ئازادی‌کاتی: لە زیندان بەردانـی بـەنـدی بـۆ ماوەییەکی دیاریکراو. (آزادی موقت)

ئـازادیی مـاڵ و مـەسـکەن: فـد: مـافی هەڵبژاردنی مـاڵ وخـانوو، هـەروەهـا مـافی بەرگری لە وەژوور کەوتنی کەسانی دیکـە. (حق‌انتخاب خانە ومسکن‌داشتن)

+ ئازار: فد: [ناو](١) ئەشـکەنجـە؛ دەرد؛ ژان؛ ئێش؛ ڕەنج؛ تاڵـاو؛ کـوێرەوەری؛ عـەزیـەت. (آزار) (٢) نەخۆشی. (مرض)

ئازاردەر:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] فد: (١) داوخوازی ئازار پێگەیاندن؛ سادیست.

(آزارگر؛ سادیست) (۲) ئەشکەنجەگەر.
(شکنجه گر)
ئازارەباریکە: [ناو،]سیل. (سل)
ئـازارەمریشـک: [نـاو،ت] دەردەمریشـک.
(مرض مرغ مانند نیو کاسل)
ئازاسـەر: [ئـاوەڵنـاو] سـەربـەسـت و ئـازاد؛
هەرزان. (آزاد؛ ارزان)
+ ئازایەتی: [ناو،بەرهەمیچاوگە]بەجـەرگـی؛
خورتی؛ بـێترسـی؛ جـوامێری؛ چاڤسـووری؛
پڕکێشـی؛ زاتـداری؛ خێرایـی؛ گـورجوگـۆڵی
لەکاردا؛ لێهاتوویی. (دلیری؛ شجاعت)
ئازتەک: زبان و ئەندامگەلی قەومی
سوور پێستانی میکزیکـی. (زبـان و اعضـای
قوم سرخ پوست مکزیکی)
ئازرگان: شاری ئەرزنجان. (ارزنجان)
ئـازرەنـگ: [نـاو] (۱) چـەخماخـە؛ بـەرقـی
هەورەتریشقە. (آذرخش)(۲) ڕەگـی ئـاورین؛
شوڵەی درێژی ئاور. (رگەآتش)
ئازمەند: [ئاوەڵناو] فد: ف.مشە: تـەمـەعکـار؛
تەماحکار (آزمند)
ئازنج: [ناو] خانووی بەردی یەکقاتی.
(خانه یک طبقه سنگی)
+ ئازوبەزە: [ناو،ت] دەین؛ ئازوبەزەت وەئـە-
ستۆم: دەینت وەئەستۆم. (دین.گناه)
ئازوگوێز: [ناو،ت]ئاڕوگوڕ؛ گوڕینەوە؛
گوازتنەوە لە جێگاییـێـک بـۆ جێگـاییێکی تـر.
(نقل مکان.)
ئـازوەر: [ئـاوەڵنـاو]تـەماحکـار؛ زگبرسـی؛
چاوبرسی؛ موحتاج. (آزمند)
ئازە: [جێناو] ئەو بۆ مێ. (او برای جنس ماده)

ئازەر: فد: [ناو](۱) ئاور ئاگر. (آتش)(۲)
ناوی سێهەم مانگی پاییزی ساڵی
هەتاوی. (آذر ماه)(۳) نـاوە بـۆ ژنـان. (نـامی
زنانه)
ئازەربایجان: فد؛ تد: [ناو] دوو هەرێمی
ڕۆژ ئاوای باکوور لە ئێران کە کورد و
تورک نشینە. (آذربایجان)
ئازەرمە: [ئاوەڵناو] لاو؛ جەحێڵ؛ گەنج؛ عازە-
و.(جوان)
ئازەرهۆشەنگ: لەقەمی ئەوەڵین پێغەمبـەری
پارسیەکانە کەناوی(مەهاباد،مـەئابـاد) بـووە.
(لقباولینپیغمبرپارسیاناست بنام مهاباد)
ئازەری: فد، تد: (۱)[ئاوەڵناو+ناو]
پێوەندیدار بە ئازەربایجانەوە. (آذر
بایجانی) (۳) ئازەربایجانی؛ جەماوەرێکی کە-
ونارا بوون کە لە ناوچەی ئازربایجان نیشـتە-
جێ بوون و زمانیان ئازەری بـوو لـە زەمـانی
مەغوولدا زمانیان تێکەڵ زمانی ئۆراڵئاڵتـایی
بووە و زمانی تورکیی لێ
پەیدابووە .(آذربایجانی)
ئازەریـن: فـد: (۱) لـە سـەخلـەتـابوون؛ لـە
ئازاردابوون، (۲)[ئاوەڵناو] ئاورین. (آذرین)
ئازەو: [ئـاوەڵنـاو]عـازەو؛ عـازەب؛ جـەحێـڵ.
(جوان)
ئازین: [ناو] دەستوور؛ شێوە. (متد؛ شیوە)
+ ئاژاڵ: [ناو](۱) ئاشغاڵ. (آشـغال)(۲) شـتی
بەکەڵک نـەهـاتوو و جـێگـر. (اسـباب بـی
ارزش)
ئاژک: [ناو] ئاژنگ؛ بادامەکێویلە. (بادام
کوهی)

ئاژکردن:<ئاژنکردن.

ئاژنکردن:[چاوگە،ت](١)ئاژین کردن. (آب بستن به مزرعه)(٢)بیرازکردنی بەرد یان هەر شت. (آجکاری)

ئاژنگ: [ناو] ئاژک؛ بادامی کێوی.(بادام کوهی)

ئاژنە: [ناو](١) بنچکێکی پرساقەتە بۆ ئاخنینی سەر ڕۆچن.(بتەپرشاخ و برگ) (٢) چیلکەیێکەبێخی ددانی پێ پاک دەکەنەوە. (خلال‌دندان)

(٣) تۆپزی پەڕۆ یا خوری کە زستانان لە سەرکونی ڕۆچن دایدەنێن. (گلولە ای از پارچە برای سرپوش درب روزنە پشت بام)

+ ئاژنین:< ئاژن کردن؛ ئاژن چاوگەی کورتکراوەی (ئاژنین)ە. (خلاندن؛ خلالکردن)

ئاژوان: [ناو؛بک](١)لێخوڕین.(راندن)(٢) لێخوڕ.(راننده)

ئاژۆتن: [چاوگە](١) ڕادان؛ بڵاو بوونەوەی ئاژەڵ بە دەشت و سەحرادا. (پخش کردن)(٢)ئاژووتن؛ لێخوڕین؛ ژەندن. (راندن و تکان دادن)

ئاژۆتی: زەویی کێڵراو؛ شێوکراو. (زمین شخم زدە)

ئاژۆدان: (١)هەڵکوتانە سەر. (حملە بردن) (٢)شەو لەوەڕی ئاژەڵ لە کێو(درشب چراندن گلە درصحرا)

ئاژەڵدار: [ئاوەڵناو،+ناو]خاوەن ئاژەڵ؛حەیواندار.(گلە دار)

ئاژیر: فد: (١)[ناو] هۆشیارکەر؛ دەنگی خەبەرداركردنەوەی جەماوەر وەک: ئاژیری (خەتەر؛ ئامبولانس؛ ئاورکوژ) (صدای آژیر) (٢)[ناو] ناوی کەرەستەی هۆشیار کەر و ئاگادەر لە مەترسی. (آژیر) (٣) [ئاوەڵناو] ژیر؛ زیرەک؛ تێگەیشتوو؛ عەقڵدار.(عاقل.فهیم)

+ ئاژین: بەشێنەیی ئاو کردنە ناو زەوی. (آبیاری کردن)

+ ئاسا: (١) ئەو وەختە؛ ئەوکاتە، ئەوسا. (آنوقت) (٢) ئاش. (آسیاب)(٣)پاشگر:وەک: مینا.(مانند)

+ ئاسار: [ناو] ئەم وشەیە کۆی(ئەسەر)ی فارسییە بە واتای باندۆر بەڵام وەکوو(موفرە-د)لە کوردیدا کەمتر بەکاردێت و بە شێوە-ی(کۆ)لە ئارەوی وفارسییەوە وەرگیراوە بە واتای شوێنەوار و جێ‌پەنجە؛ کارگەلی هونە-ری کە دەخولقێت یان لە پاش کەسێک بە-جێ دەمێنێ؛ ئاسەوار. (آثار)

ئاسارە: [ناو] ئەستێرە. (ستارە)

ئاسارەزلە:[ناو،ت] ئەستێرەی ڕۆژ.(ستارە صبحگاهی)

ئاسامی: فد: [ناو+ ئاوەڵناو](١) خەڵکی ئاسام لە هێند. (اهل آسام) (٢) لقێ لە زبانی هێند و ئورووپایی. (زبان هند و اروپایی)

ئاسان‌بوون: [چاوگە،ت] ئاسانی؛ ساکاربوون؛ هێسان بوون؛ ساناهی. (آسان‌بودن)

ئاسان‌بژیو: [ئاوەڵناو+ناوبک]خاوەن ژیانی ساکار و سادە. (دارای زندگی سادە)

ئاسانتی: زبان و ئەندامانی قەومێکی ئەفریقایی ڕەش‌پۆستاڵ. (زبان و اعضای جماعتی‌ازنژاد سیاه پوستان آفریقایی)

ئاسانسۆر: فد؛ فرد: [ناو]ئامێری کارەبایی بۆ

سەرکەوتن و چوونە خوارەوە لە خانووی بڵێندا. (آسانسور)
ئاسانسۆرچی: [ناو]بەرپرسی ئاسانسۆر. مسئول آسانسور)
ئاسانی: [بەرهەمی چاوگە]سانەهی؛ ساناهی، هاسانی؛ بارسووکی؛ بێ گیروگرفتی. (آسانی)
ئاساوبەتاڵ: <ئاش بەتاڵ. (آسیاب خلوت)
ئاسایش:[ناو] فد: ڕێکخراوی بەرپرسی هێمنی لە هەرێمی کوردستانی عێراقی فیدراڵ. ئاسایشت؛ هێمنی؛ ڕەحەتی؛ ئاسودەیی. (آسایش)
ئاسایش‌خواز:[ناو،بک] فد: ئاسودەخواز؛ ڕەحەت تەڵەو؛ ئاسایشت‌خواز؛ هێمنی خواز. (آسایش طلب)
ئاسپرین:[ناو] اند؛ فد؛ فرد؛ تد: (١) دەرمانێکی ئازاربەر و ئازار شکێن. (٢) تیژاوی (ئەسید) سالسیلیک. (آسپرین)
ئاست: (١) ئاغا؛ جەناب؛ ئەمیر.(جناب) (٢) حاست؛ حاس؛ حان؛ حاند؛ ڕووبەڕوو؛ من لە ئاستی تۆهیچ نیم: من لە چاوتۆ (لەحان تۆ) هیچ نیم.(مقابل)
ئاستانگ: [ناو] ئاستەنگ؛ زەحمەت؛ دەردیسەر؛ تەنگوچەڵەمە؛ لە تەنگی و تەنگانەدا بوون. (گرفتاری)
ئاستە: [ناو]تۆمار. (طومار)
+ ئاستەڕ:[ناو]هەوەڵ ڕەنگی ژێرسازیی تابلۆ بۆ نیگارکێشی. (رنگ آستر)
ئاستەڕکێشان: فد: [چاوگە،ت] (١) ڕەنگ پیاساوینی هەوەڵ دەست لە ژێر ڕەنگی ئەسڵیدا. (آستر کشیدن) (٢) ژێرسازی. (زیر سازی)
ئاستەڕکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] کاری-ئاستەڕ کێشان.(آستر کشی)
ئاستەمبین: [ناو]هووربین؛ زەڕەبین؛ گەردبین. (ذره بین)
ئاستەی جیا: بەجێ‌هێشتن؛ لێگەڕان؛ دەست لێ‌هەڵگرتن. (جاگذاشتن)
ئاسفاڵت: [ناو]ئیسفاڵت؛ قیرتاو. (آسفالت)
ئاسکاریس: [ناو]کرمی ڕیخۆڵە. (آسکاریس)
ئاسکانی: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕین. (نوعی رقص)
+ ئاسکۆڵ:(١)نێوی ئافرەتانە.(نام زنانە) (٢) ئاسکی چکۆلە؛ ئاسکۆڵە. (آهوی کوچک)
ئاسکەزێڕینە: [ناو] ئاسکۆڵەی چێکراو لە زەنگیانە. (آهوی بافته شده از منجوق)
ئاسکە کە تیرە: [ناو،ت] ئاسکی مێ کە شاخی هەبێت. (آهوی ماده شاخدار)
ئاسکەنێر: [ناو] ئاسکی نێر؛ئاهووی نێر. (آهوی نر)
ئاسکی تاتار: [ناو،ت] ئاسکی‌موشکێ.(آهوی مشک
ئاسکی‌خەتایی: [ناو] ئاسکی موشک‌دار؛ ئاسکی مەڵبەندی خەتاوخوتەن. (آهوی ختا)
ئاسکی موشکێ: [ناو]ئاسکێ کە لە ژێر زگیدا کیسەیێکی پڕ لە عەتری بۆن خۆشی هەیە. (آهوی تاتار؛ آهوی مشکین)
ئاسکی مێ: مامز. (آهوی ماده)
ئاسم: [ناو]نەخۆشینی نەفەس‌تەنگی؛ ئازاری تەنگەنەفەسی. (آسم)

ئاسمان‌جل: [ئاوەڵناو] لات و بێکارە و فەقیر و بێماڵ؛ ئاسمان لێفی زەوین دۆشەکە .(لات و بیکارە وبیسامان)

ئاسمان ڕووخان: [چاوگە،ت] بۆ ڕوو داوێکی سەیر و سەمەرە دەڵێن.(آسمان خراب شدن)

ئاسمان‌قلیش: [ناو] بینای زۆربەرز. (آسمان خراش)

ئاسمان کوڵەکەی دەوێ: بۆ کاری زۆر سەیر و سەمەرە یا درۆی زۆر زل وەک ئەوە وابێ کە ئاسمان بڕوخێنێ دەڵێن. (حیران ماندن)

+ ئاسمانی: [ئاوەڵناو]عاسمانی، هەرچی گرێدراو بە ئاسمانەوە هەبێ،کتێبی‌ئاسمانی؛ نەدای ئاسمانی(آسمانی)

ئاسمی: [ئاوەڵناو]تووشی ئازاری ئاسم هاتوو. (آسمی)

ئاسنبڕ: [ناو،بک]هەر شت کە بتوانێ ئاسن ببڕێت؛ مشاری ئاسنبڕ. (آهنبر)

ئاسن‌ڕفێن: [ناو]ئاسن‌کێش. (مغناطیس)

ئاسن‌ڕفێنی‌کارەبایی: [ناو]مێلەئاسنێ بەناوی تەوەرە؛ کە بە دەوریدا بە سیمی تایبەت سیم‌پێچی‌کرابێت و جەرەیانی کارەبا لە سیمەکەدا ئەو ئاسنە دەکاتەئاسن ڕفێن. (آهنربای الکتریکی)

ئاسن‌کوت: [ناو،ت] ئاسنگەر. (آهنگر)

ئاسنگەری:فد: (ا)[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] کاری ئاسنگەر. (آهنگری) (٢)[ناو] کارگای ئاسنگەری؛ ئاسنگەرخانە. (کارگاه آهنگری)

ئاسنۆکە: [ناو،ت]پارچە ئاسنی بچووک.(آهن-کوچک)

ئاسنەڵان: [ناو]کانی ئاسن؛ زەوینێ کە ئاسنی زۆر بێت. (معدن آهن)

ئاسنی سارد کوتان: (ب) ئیشی‌بێ‌موفا کردن؛ ئیشی بێ‌کەڵک‌کردن. (آهن‌سردکوبید)

ئاسنی‌گاڵوانیزە: [ناو]ئاسنێ‌کە ڕوکێش کرابێ بەڕۆح (فافۆن)و ژەنگ ناهێنێت.(آهن-گالوانیزه)

+ ئاسۆ: ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانه)

ئاسۆری: [ئاوەڵناو+ ناو] پێوەنیدار بە ئاسوریەوە؛ قەومێکی سامی‌نیژادن‌کە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەژین؛ خەت و زمان و ئەندامانی ئەو قەومە. (شاخه قوم سامی؛ خط و زبان و افراد آن‌قوم)

ئاسۆگا: [ناو،ت] جێی تەماشاکردن؛ کەل و بەرزایی پەراوێزی عاسمان؛ بەرچاو؛ جێگای مانگ دۆزینەوە لە ئەوەڵ و ئاخری مانگی-ڕەمەزاندا لە دەم ئاسۆ. (دیدگاه)

ئاسۆن: [ئاوەڵناو] ئاسان. (آسان)

ئاسوودەحاڵ: [ئاوەڵناو،ت]خاوەنی ژیانێکی ئاسوودە؛ خاوەن حاڵەتی هێمنی و بێ‌گیر و گرفتی؛ لەئارامشدا. (آسوده حال)

ئاسوودە خەیاڵ: [ئاوەڵناو] (١) خاترجەم؛ ئەرخەیان؛ دڵنیا. (مطمئن) (٢) بێ‌خەم. (آسوده خاطر)

ئاسوودەکردن:[چاوگە ،ت] لەگیروگرفتی یان لە ئازارنەجاتدان؛هێمن‌کردن (آسوده کردن)

ئاسوودەگەری: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی، لە ڕەحەتی و ئاسایشدا بوون؛ لە ئارامیدابوون. (آسودگی)

ئاسووگە: [ناو،ت]تەپۆلکە و ئاسۆگەی پەراوێزی عاسمان. (تپه. افق)

ئاسوو: [ناو]ڕۆشنایی؛ ئاسۆ سۆما ڕووناکی. (روشنایی)

ئاسوێنە: [ناو]سوڕانی؛ فەقێیانە. (سرآستین بلند)

ئاسەڕ: > ئاستەڕ. (آستر)

ئاسەڕلێف: [ناو،ت] ئاستەڕی لیفە؛ ڕووە لێفە. (آستر لحاف)

ئاسەڵابوون: [چاوگە،ت]بەدیهاتن؛ پەیدابوون؛ خویا بوون. (پدیدآمدن)

ئاسەنەرەی: داهێشتن؛ ڕۆهێشتن؛ شۆڕ کردنەوە. (آویزان کردن)

ئاسەوان: ئاشەوان. (آسیابان)

ئاسی: عد: (١)[ناو+ ئاوەڵناو] زمانی تاقمێ لە خەڵکی قەوقاس. (زبان عده ای در قفقاز)(٢) وەڕەز؛ ئاسیبوون؛ حاڵەتی بە تەنگهاتن؛ بەتەنگهاتن.(عاصی)

ئاسیاو ئەسپی: [ناو،ت] ئاشێ کە بە وڵاخ دەگەڕێت. (آسیابی که با الاغ می چرخد)

ئاسیاوبازی: [ناو] ئاشە بە تەندورە؛ (گەمەیێکی منداڵانە). (آسیاب بازی)

ئاسیایی: [ئاوەڵناو+ناو] پەیوەندیدار بە ئاسیاوە؛ خەڵکی ئاسیا. (اهل آسیا)

ئاسیبوون: [چاوگە،ت] (عاسیبوون؛ حاسی-بوون.(١) حاستی یەک هاتن؛ تووش یەک-بوون. (برخورد ناگهانی) (٢) بەتەنگهاتن؛ وەڕەزبوون. (عاصی شدن) (٣) سەربزێوی و کەڵەوەکێشی و نافەرمانی کردن. (نافرمانی-کردن)

+ ئاسیدە: [ناو]کووکی. (کوکو)

ئاسیو: [ناو] ئاسیو؛ زەرەر؛ سەدەمە. (صدمه)

ئاسیودیتن: [چاوگە،ت]سەدەمە دیتن؛ زەرەر پێگەیشتن؛ تووشی خەسار بوون؛ زەرەری ماڵی و لەشی پێگەیشتن. (آسیب دیدن)

ئاسیولێدان: [چاوگە،ت] چزەلێدان؛ زەرەر پێگەیاندن. (آسیب زدن)

ئاسیوناسی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] زانیاری بەراوەردی زەرەر و زیانێ کە لەش لەزام یا لە نەخۆشی پێی دەگا و هۆکارەکانی. (آسیب شناسی)

+ ئاشاخە:[ناو] تد: ئاشاغە؛ لای خواروو؛ شتی پەست؛ نەوی؛ لەتورکییەوە هاتووە. (پائین)

ئاشاردن: [چاوگە،ت]داشاردن؛ حەشاردان.(پنهان کردن)

ئاشاریا: [ناو،بەر]شاردراوە؛ پێواربووگ؛ داشاریاو.(پنهان)

ئاشامبەخێر: شەوبەخێر؛ لە ئاخشامبەخێر؛ یان ئاغشامبەخێری تورکییەوە هاتووە واتا : ئێوارەیێکی درەنگ بەخێر.(شب بخیر)

ئاشباز: [ناو،بک] ئاشپەز. (آشپز)

+ ئاشبەتاڵ: (١)هاوارکردنی ئاشەوان بۆ مشتەری(ب)ئاش دانیییە وەرن بۆئاش لێکردن.(مشتری‌صدازدن آسیابان)(٢) ئەندامی حیزبەکە بڵاوەیان کرد و بەجارێک ئاشبەتاڵیانکرد؛ دەستیان لەو کارە هەڵگرت. (از هم پاشیدن)

+ ئاشپەزی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]زانیاری لە چێشتلێنان؛هەروەها: هونەری ئاشپەزی؛ وانەی ئاشپەزی؛

پیشەی ئاشپەزی؛ لە هێندێ ناوچە دەڵێن ئاشپێژی کە لام وایە هەڵەیە چونکا ئاش یا چێشت وەک نان لە قاڵب نادرێت یان پان ناکرێتەوە و ناپێژرێت. (آشپزی)

ئاشتکردنەوە: [چاوگە،ت]ڕێکخستن و پێک هێنانەوەی دوو یا چەند کەس کە نێوانیان ناخۆش بووبێ.(آشتی دادن)

ئاشتیخوازی: [ناو،بک] فد: (۱) مەیل بە ئاشتی؛ مەیل بە ئاشتبوونەوە؛ مەیل بە ئاشت کردنەوە. (۲) ویستنی سوڵح و مەسلەت و هێمنایەتی.(آشتی طلبی)

ئاش چێکردن: [چاوگە،ت] (۱) چێشت دروستکردن. (آش درست کردن) (۲) ئاسیاو چاک کردن؛ ئاسیاو دروستکردن یا دروستکردنەوە. (آسیاب درست کردن)

ئاشخاڵ: [ناو]زبڵ؛ (ب) پیاوی ئاکارخراپ؛ شتی خراپ و بێکەڵک. (آشغال)

ئاشخاڵدان: [ناو] زبڵدان. (زباله دان)

ئاشخاڵی: [ناو] فد:کارگەری شارەداری کە ڕۆژانە زبڵی ماڵان بە سەیارە یا عەرابە دەباتە دەرەوەی شار. (آشغالی)

ئاش خۆری: فد: [ناو] (۱) دەفری گەورەی ئاش تێکردن. (۲) کاسە یا پێشدەستییێکی ناو چاڵە بۆ ئاش و گرار و چێشتی ئاوەکی خواردن. (کاسه آش خوری)

ئاش خۆری: [ناو]کاری خواردنی ئاش و گرار. (آشخوری)

ئاشدار: (۱) شۆدار؛ نمدار. (مرطوب) (۲) دەقدار؛ ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاشدۆڵ: ئاش بەتاڵ.(خالی بودن آسیاب)

ئاشدۆڵە: (۱) ئاش بە تاڵ کردن.(۲) ئاش چۆڵە. (آسیاب خالی است)

ئاشڤانی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشەوانی. (آسیابانی)

ئاشقورت: (۱)[ئاوەڵناو] بێتین؛ لاواز. (ناتوان؛ لاغر) (۲) گەرمای کەم. (کم حرارت)

+ ئاشقە: [ناو]گوڵی لاولاو. (نیلوفر)

+ ئاشک: [ناو] جیقە ڵدان؛ جیکەڵدان. (چینه دان)

ئاشکەرا: [ئاوەڵناو]ئاشکرا. (آشکار)

ئاشگە: [ناو] چێشتخانە. (آشپزخانه. غذا خوری)

ئاش گەڕان: (ب)کارکردنی ئاش.کارکردن-آسیاب)

ئاشگەڕێن: [ناو،بک]ئاسیاوان؛ ئاشەوان. (آسیابان)

ئاشم: خواردنەوە؛ وەخواردن. (آشامیدن)

ئاشماست: فد: [ناو] تێکەڵی ماست و برنجی کوڵاو؛ چێشتی تایبەت بۆ نەخۆش. (آش ماست)

ئاشمال: [ئاوەڵناو،ت] (ب) مرۆڤی ماستاوکەر و چاپلووس؛ جامەلووسکی کەر؛ خوڵتەکەر. (خایەمال)

ئاش منال گەل: [ناو] چێشتەقوڵە؛ چەندجۆر چێشت کە منداڵان تێکەڵی دەکەن و دابەشی دەکەن وەک چێشتی مجێور. (مخلوط چندغذاتوسط بچەهاو تقسیم آن)

+ ئاشنا: [ئاوەڵناو] فد: بە کارێک زانین و سەردەر کردن لە کارێک؛ بەڵەد. (آشنا)

ئاشنا گرتن: [چاوگە،ت]دۆست-

پەیداکردن(دوست یابی)

ئاشنانەوە: [چاوگە،ت](١) دامەزرانی ئاش. (آسیاب درست کردن) (٢) (ب) ئاژاوە دروست کردن. (آشوب به پا کردن)

ئاشناورۆشنا: [ناو،ت] دۆست و ناسیاو. (آشنایان)

ئاشنایانە: [ئاوەڵناو،ت+ بەند] (١) ناسیاوانە؛ لەڕووی بەڵەدیەوە.(٢) دۆستانە؛ وەک ناسیاو. (آشنا آسا)

+ ئاشنایەتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]سەردەرکردن لە کردنی کارێک؛ تێگەیشتن لە کارێک؛ بەڵەدی. (شناخت و مهارت)

ئاشۆ: [ناو] چڵکی برین. (چرک‌زخم)

ئاش‌وماش: (١)[ناو] گەمەی دەنگ لە خۆ بڕینی منداڵان. (یک نوع بازی کودکانە) (٢) وتەی قسەبڕینەوەی منداڵان لە باتی هیچمان لە هیچ؛ بێحیساب. (بی حساب)

ئاشۆو: [ئاوەڵناو] پیس و چەپەڵ. (آلودە)

ئاشووت:[ناو]کلیلە بەفر؛ هەرەس؛ ڕنوو.(بهمن)

ئاشووری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خەڵکی ئاشوور. (مردم آشوری) (٢) جەماوەرێک لە نیژادی سامی کە لە بەینی دوو چۆماندا دەژین. (عدە ای از سامی ها در بین النهرین)(٣) شێوەی نووسینیان. (خط آشوری) (۴) زمانیان. (زبان آشوری)

ئاش‌وەستایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] وەستایەتی ئاش. کاری چێکردن و چێکردنەوەی ئاش. (مهارت در آسیاب درست کردن یا تعمیر کردن)

ئاشەف: [ئاوەڵناو،بەرار] شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک‌چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ ئاشوفتە؛ ئاشێو. (آشفتە)

ئاشەڤان:[ناو]ئاشەوان. (آسیابان)

ئاشەوپاشە: [ئاوەڵناو،ت] ئاڵۆز؛ شێواو؛ تێکەڵاو؛ خەوی ئاشەوپاشە:خەوی تێکەڵ پێکەڵ. (پریشان)

ئاشی: [ناو](تەقلیت؛ لاسایی؛ دەمە لاسکێ)ی کوێرانە و بێسە رنجدان. (تقلید کورکورانە)

ئاشی: [ناو]کوڵۆڵی؛ جێیڕەحم‌بوون؛ ماڵ‌وێرانی؛ کوێرەوەری.(بدبختی)

ئاشی‌ئاو: [ناو،ت] ئاشێ کە بە ئاو بگەرێت. (آسیاب آبی)

ئاشی‌با: [ناو،ت] ئاشێ کە بە با بگەڕێت؛ شوبهاندن بە خول‌خواردنی زۆر توند، وەک ئاشی‌با دەخولێتەوە.(آسیاب‌بادی)

ئاشی بێ‌ئاو نانەوە: (ب) کاری بێ‌سوود و بێ‌قازانج کردن. (کار بیهودە)

ئاشی پێدەگەڕێت: (ب) هەر شت کە زۆر بێ، ئەوەندە زۆرە ئاشی پێدەگەڕێت. (کنایە از هر چیز زیاد)

ئاشیت: [ناو]هەرەس؛ بەڵا، موسیبەت. (بلا؛ مصیبت)

ئاشێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشتێتی؛ هێمنی؛ ئاسایش؛ حاڵەتی ئاشتی و نێوان‌خۆشی. (آسایش)

ئاشی‌جندۆکان: [ناو،ت]زڕەک؛ گێژاو. (گرداب)

+ ئاشێڤ: [ناو]پەرێشانی. (آشفتگی)

ئاشی کارەبا: ئاشێک کە بە هێزی کارەبا دەگەڕێت. (آسیاب برقی)

ئاشی ماتۆڕ: [ناو،ت] ئاشی مەکینە. (آسیاب موتوری)

ئاشین: [ناو](١) قونێر؛ دومەڵ. (دمل) (٢) ئاخ هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاشی وڵاغی: [ناو،ت] ئاشێک کە بەئەسب یا کەر دەگەڕێت. (آسیاب اسبی)

+ ئاغا: [ناو](١) ئاغە؛ گەورە؛ سەیی؛ سەیید. (آقا) (٢) داشی دامە کە بگاتە ئەوسەری تەختەدامە دەبێتە ئاغا. (آقا در بازی‌داما) (٣) شوان بە ساحیبی ڕان دەڵێ. (آقا)

ئاغابانی: [ناو،ت]ئاغەبانو. (نوعی دستار)

ئاغادێ: [ناو،ت]گەورە و خاوەنی دێ. (مالک قریه)

ئاغازادە: [ناو،ت](١) وشەی ئیحتیرام بۆ کوڕی کەسێک؛ دوێنێ ئاغازادەم دی واتا کوڕەکەتم دی. (بـرای احتـرام آقـا زاده) (٢) کوڕی ئاغا. (پسر آقا) (٣) بۆ پرسیار لە جیاتی کوڕی تۆیە دەڵێ ئەوە ئاغازادەیە یانی کوڕی تۆیە. (آقازاده)

ئاغاوات: کۆی ئاغا؛ ئاغاگەل؛ کەسێک کە لە هۆزی ئاغایە. (آقایان)

ئاغاوبانو: [ناو،ت]ئاغا و خانم؛ ژن و مێرد.(خانم و آقا)

ئاغایانە: (١) [ئاوەڵناو] وەک ئاغا؛ ئاغا ئاسا. (آقا مانند) (٢) [ناو] بەشی ئاغا لە داهاتی ڕەعیەت لە قەدیما. (قسمت اربابی از حاصل زارع)(٣) کارێک کە لە ئاغا دەوەشێتەوە. (مانند آقا. آقا آسا)

ئاغایەتی: (ب١) [ناو،بەرهەمی چاوگە] گەورەیی؛ خاوەن ڕەوشتی ئاغایانە. (٢) کاری ئاغا؛ مڵکداری؛ خانیەتی. (آقایی)

ئاغایی: (١) [ئاوەڵناو] گرێدراو بەئاغاوە؛ماڵی- ئاغایی . (٢) [ناو، بەرهەمی چاوگە] جێنتێلمەنی؛ خاوەنی کەسایەتی؛ گەورەیی؛ مڵکداری .(آقایی)

ئاغچیواش:[ناو] تد: ئاغجەواش.(نام گیاهی- است)

ئاغریداغ: تد: [ناو] ئۆغریداغ؛ وشە تورکییە:کیوی‌دز؛ ئاگریداغ؛ کێوی ئاغری (ئاگری) لە سنووری ئێران و تورکیا. (آرارات)

ئاغڵاغ: سەربەتاڵ؛ سەرئاواڵە. (روباز)

ئاغەبرا: [ناو،ت](١) ڕێزنان لە برای گەورە؛ئاغابرا. (آقا داداش) (٢) ناوە بۆپیاوان. (نامی مردانە)

ئاغەڵان: [ناو،ت]هەوارگە.(جای‌اسکان‌ییلاق- نشین)

ئافار: [ئاوەڵناو] بەرانبەر. (روبرو)

ئافاقە: [ناو]شادمانی. (شادمانی)

ئافاندن: تاواندنەوە؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)

ئافتامات: [ناو]روس‌د؛ فد: (١) جۆرێک موسەلسەلی خۆکار. (اسلحە خودکار) (٢) ناوی کەرەستەی خۆکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیلە خودکار کردن برق ماشین؛ آفتامات)

ئافتاولەگەن: [ناو،ت]کەرەستەی دەست شتن؛ زیاتر پێش نان خواردن و دوای نان خواردن لە قەدیم دا. (آفتابە لگن)

ئافتاوەدار: [ناو،ت]خزمەتکاری ئەفتاوە

هەڵگر بۆ دەست شتن لە دیوەخان.
(آفتابە دار)

ئافتــاوەدز: [نــاو،ت]دزی ئافتــاوە. (ب) دزی گەندەخۆر وگەندەڵـدز؛ دزیٚکـە شـتی بـێ-قابیلەت دەدزێ. (آفتابە دزد)

ئــافتوش: خۆتێهــەڵقورتانــدن؛ خۆتــووش کارێک‌کردن؛ گەیشتنەیەک. (دخالت)

ئافر: [ناو](١) ژەک. (آغوز) (٢) جێگـەی ئـاو خواردنی ئاژەڵ؛ ئاخور. (آبشخور.آخور)

ئافراد: [ناو]ئافرەت. (زن)

ئافراز: [ناو] بڵیندی؛ هەوراز؛ سـەرەو ژووری. (فراز)

ئافرانـدە: [نـاو؛ بـک و بـەر] دروسـت‌کـراو؛ دروستکەر. (خلق؛ خالق)

ئافرانـدی: [ناو،بـک وبـەر](١) ئافـەریـدە؛ دروســـتکراو. (آفریـــدە)(٢) دروســـتیکرد؛ خولقاندی . (خلق کرد)

ئافرێتن: ئاورشتن. (آب ریختن)

ئافریقا: [ناو] یەکێ لە پێنج قورنەی وشـکی دونیا. (آفریقا)

ئافریقایی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خەڵـک ئافریقـا. (آفریقــایی) (٢) گرێــدراو بــە ئافریقــاوە. (آفریقایی)

ئافریکان:دیاردە زبانێک‌کە هوڵەندیەکـان لـە ئافریقا کردیانە باو. (آفریکان)

ئافرێنەر: [ناو،بک]چێکەر؛ دروستکەر. (خالق)

ئافزیل: [ناو] هەستێل؛ ئەستێر. (استخر)

ئافسارک: [ناو] سەرداو؛ ژێرزەمینی لە بینـا دا بۆ سارد کردنی ئاو. (سرداب)

ئافسایەد: فـد: [نـاو] تـاوانێکی وەرزشــی لـە فووتباڵــدا(تــۆپی پــا) واتــا پــاس دان بەکایەکەرێک کـە لـە پـێش کایـەکـەرانـی حەریف و نزیکتر بە دەروازە بێ.(آفساید)

ئافەتە: [ناو] بلفەتە. (طاعون)

ئافگیر: زەناو. گۆل. (آبگیر)

ئافەجان: [ئاوەڵنـاو،ت] شـەیتـان و نائـارام و شلۆق.(ناآرام)

ئافەرۆز: بێبەش و بێبەهرە؛ بێپـار. (بـی-نصیب)

ئافەریدەگار:[نـاو،ت] فـد: یـەزدان؛ داهێنـەر؛ خودا. (آفریدگار)

+ ئافەرین: فد: وشەیتەعریف؛ وەک دەست خۆش؛ چاکت‌کرد. (آفرین)

ئافیدە: [ئاوەڵناو]پاقژ؛ پاک؛ خاوێن. (تمیز)

ئافیر: [ناو]تەشـتی ئـاو خواردنـەوەی ئـاژەڵ. (آبشخور)

+ئــافیش:[نــاو] فــرد؛ فــد: ئیتیلاعیــە بــۆ هــەڵواسـین و ئاگـاداری؛ زیـاتر بـە وێنـەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی (ئەکتەری‌حازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم هەڵگرتن.(آفیش)

+ ئاقا: ئاوا؛ گومبوون و لە ئاسۆ چوونـەخـوار؛ نقومبوون لە ئاسۆ.(غروب‌کردن)

ئاقا ترش: سرکە. (سرکە)

ئاقاتیٚگەریای: [چاوگە، ت] ئـاو تـێزاو؛ ئـاو تیٚگەریاو؛ میوەی دەمەو گەیشتن.
(آبدار شدن میوه)

ئاقاتیوەردان: [چاوگـە،ت]ئـاو تێـوەردان. (آب کشیدن)

+ ئاقار: [ناو] سنوور؛ بەرانبەر. (مرز؛ برابر)

ئاقارە: [ئاوەڵناو] (١) ئاوارە؛ سەرگەردان.

(آواره) (۲)[ناو] گوڵچن؛ ئەو کەسانە لە تاو فەقیری لە جاڕدا گوڵەگەنم دەچننەوە. (گل گندم چین)

ئاقارەش: [ناو]نەخۆشینی چاوە. (آب سیاه)

+ ئاقاری: [ئاوەڵناو] دەربەدەر؛ ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

ئاقاکرن: [چاوگە،ت] ئاوەدانکردن. (آباد کردن)

ئاقاگەر: [ناو،بک]ئاوەدانکەر. (آباد گر)

ئاقاندن: [چاوگە،ت]تاواندنەوە؛ ئاتیواندن؛ قاڵکردن. (ذوب کردن)

ئاقانی: [ناو](۱) ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبسته) (۲) ئاوەدانی (آبادی)

+ ئاقاهی: بەو جۆرە؛ بەوی ئاواهی: بەو جۆرە. (اینطور)

ئاقاهی‌کاری: [بەرهەمی چاوگە]بەنیایی؛ ئاوەدان‌کردن. (بنایی، آبادکردن)

ئاقبڕ: [ناو](۱) بەند؛ (سد)(۲)[ناو،بک] کەسێک‌کە ڕێگای ئاو دەبەستێت یا ئاو لەجۆگە دادەبڕێت بۆ شوێنێکی‌دی؛ (۳)[ناو] جۆرێک نەخۆشینی حەیوانی وردەیە. (کسی که راه آب را می بندد یا بجای دیگر هدایت می کند؛ نوعی مرض بزوگوسفند)

+ ئاقپەنگ: [ناو]پۆنگاو؛ پەنگاو. (آبی که جلوی آن گرفته شده و جمع شده)

+ ئاقخێز: [ناو]جێگای کۆبوونەوەی ئاوی جۆگە و ڕوباری هەر هەریمێ؛ زنە؛ ئاوی‌کە هێواش دەڕوا؛ جۆگەلەیێک کە بنەکەی زیخ بێ. (آبخیز)

ئاقخێزداری: [ناو](۱) فەننی کەڵک وەرگرتن لە ئاوی ئاوخێز.(۲) بەرگری لە شۆردنەوەی خاک بەهۆی سێڵاوەوە. (آبخیزداری)

ئاقدا: [ناو](۱) جۆرە دارێکە. (نوعی درخت) (۲) هەودا. تاڵ؛ داو. (رشته)

ئاقدار: [ئاوەڵناو] ئاودار؛ وەک میوەی ئاوگرتووی‌خۆش و بەتام؛ وڵاتی کە خاوەن ئاوی زۆربێ. (آبدار)

ئاقدان: (۱)[ئاوەڵناو] ئاوەدان. (آباد) (۲)ئاودان. (آبدادن. آبیاری کردن)

ئاقدایی: [ناو،بەر] ئاودایی؛ ئاودراو. (آبیاری شده)

ئاقدڕ: [ناو]ئاودڕ؛ کەندەڵان. (آب کند)

ئاقدڕکە: [ناو]ئاودڕکە؛ ئاودڕ. (آبکند)

ئاقدە: [ناو]ئاقدا؛ هەودا؛ تاڵ؛ داو.(رشته)

ئاقدەس: [ناو،ت]ئاودەست؛ مەباڵ. (مستراح)

ئاقدەستخانە: [ناو،ت]ئاودەستخانە. (مستراح)

ئاقدەلیک: [ناو،ت]لیکیدەم؛ ئاوی دەم. (آب‌دهان)

ئاقدەم: [ناو،ت]ئاقدەلیک؛ لیک. (آب دهان)

ئاقدێر: [ناو،بک]کەسێک کە کاری ئاوداشتنە و ئاو دەدا بە ڕووەک. (آبیار)

ئاقر: [ناو] تەشتی ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژەڵ. (تشت آبشخور گله)

ئاقر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر؛ ئار. (آتش)

ئاقراز: هەوراز. (سربالا)

ئاقراندن: [چاوگە]ئافراندن؛ داهێنان؛ هێنانەدی. (آفریدن)

ئاقراندە: [ناو،بک] داهێنەر؛ ئافرێندە. (آفریننده)

ئاڤ ڕتن: [چا.وگە،ت]ئاو ڕشتن. (آب ریختن)
ئاڤڕژاندن: [چاوگە،ت](١) ئاو ڕژاندن؛ چوونە سەرئاوی. (آب ریختن. دست به آب) (٢) (ب) کردن بە باو؛ سەرمەشق دادان؛ گەورە ئاو دەرێژێت چکۆلەپای لێدەخا. (بدعت گذاری)
ئاڤرمیش: [ناو] ئارمووش؛ ئاوریشم؛ هەورێشم. (ابریشم)
ئاڤرۆ: [ناو،ت](١) پاشاو؛ زیادە ئاوی ئاژین- کراو کە لە زەوی دەردەچی. (آب زیادی که در موقع آبیاری از زمین خارج می شود) (٢) ئاوەڕۆ؛ لێژایی سەربان و زەوی کە ئاوی پیا دەچێتە خوارەوە. (آبریز.)) جێگای ئاو پیاڕۆیشتن و دەرچوون؛ گونجە. (مجرای آب) (٤) سنووری دوو لێژایی کێو یا دیرەگ. (خط الراس)
ئاڤروو: [ناو،ت]ئابڕوو؛ ئاوروو؛ شەرەف. (آبرو)
ئاڤروو بەر: [ناو،بک] ئابڕووبەرە. (آبرو ریز)
ئاڤرووودار: [ئاوەڵناو،ت] ئابڕودار؛ بەئابڕوو. (آبرو دار)
ئاڤروومەند: [ئاوەڵناو،ت] فد. ئابڕوومەند؛ بەئابڕوو. (آبرومند)
+ ئاڤرێژ: [ناو] ئاورێژ؛ ئاوی خوڕ؛تاڤگە؛ سەراو؛ ئاودەستخانە؛ توالێت. (آبشار؛ توالت)
ئاڤرێژن: [ناو] دژاو؛ لێژ. (سرازیری رودخانه؛ زمین سرازیر)
ئاڤزوونک: [ناو]ئەڵقەزوونە. (سگک)
ئاڤزەلەک: [ناو] (١) گیڵاس؛ گیلاس. (گیلاس) (٢) کیسە ئاوێکە لە ناو لەشی مرۆڤدا پەیدا دەبی. (کیسەآبیکه در بدن بوجودمیآید)
ئاڤزی: زەناو؛ ئاوەزی؛ زۆنگ. (باطلاق)
ئاڤزێڕ: ئاویزێر؛ ئاودانەوە بە زێر.(آب طلا)
ئاڤزیڤ: ئاودانەوە بە زیو. (آب نقره کاری)
ئاڤزێل: [ناو] ئاڤڤەک؛ حەوز؛ ئەستێر. (حوض)
ئاڤزیمک: [ناو](١) ئاڤزونەک؛ ئاغروونە. (سگک) (٢) لۆتەر؛ مەتەڵۆکە؛ هەڵهێن؛ قەوسەڵە. (متل)
ئاڤژەنی: [ناو] مەلەوانی. (شنا)
ئاڤسارک: [ناو] سارداو؛ جێگەی سارد بۆ فێنک کردنی ئاو. (سرداب)
ئاڤسیر: [ناو] شۆرباوی سیر؛ ئاوی سیر؛ سیرئاو. (آب سیر. آش سیر)
+ ئاڤسین: [چاوگە،ت]تێگەیشتن؛ حاڵیبوون. (درک کردن)
ئاڤشۆرک: [ناو]خۆراکێکی فەقیرانە. (خوراک فقیرانه)
+ ئاڤشیلە: [ناو] شیلەی تری و میوە. (افشرده میوە)
ئاڤکێش: (١) [ئاوەڵناو] ئاوکێش؛ (ب) خواردنی چەور و سوێر. (٢)[ناو،ت] کاری ئاو کێشانە؛کاری کەسێک کە ئاودەبا بۆ جێگایێک. (آبکش)
ئاڤگۆشت: [ناو،ت]شۆرباوی گۆشت؛ گۆشتاو. (آبگوشت)
ئاڤگۆن: ئاسمانی؛شینی کاڵ. (رنگ آسمانی)
ئاڤگەردان: [ناو]کەوچکی زۆر گەورە بۆ ئاو هەڵگوێزتن. (آبگردان)
ئاڤگینە: [ناو] مسینەی ئاو؛ شووشەی

گەورەی جێی ئاو. (آبگینه)
ئاقلدانک: [ناو] پەرەوڵ؛ ئاواڵمنداڵ. (جفت زائو)
ئاقور: [ناو]نێریەکێوی. (بز کوهی نر)
ئاقۆک:[ناو]کوولەکە؛کوودی.(کدوحلوایی)
ئاقی: [ناو] ئاو. (آب)
+ ئاقی: شینی کاڵ؛ئاوی؛ ڕەنگی ئاسمانی. (آبی آسمانی)
+ ئاقیاری:[ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاویاری؛ ڕەوتی ئاودان. (آبیاری)
ئاقیزەر: [ناو]زەردەقۆرە؛ جۆرێک مارمێلکی گەورە کە بە هۆی گۆڕینی جێگای ژیانی ڕەنگ دەگۆڕێت و ڕەنگی دەوروبەری بە خۆیەوە دەگرێت. (نوعی سوسمار)
ئاقیژە: [ئاوەڵناو]پاک؛خاوێن؛پاقژ.(پاک)
ئاقێستا:[ناو]کتێبە پیرۆزەکەی زەردەشت.(اوستا)
ئاقێن: [ناو] ئامیان؛ داری لێ چەقابێ. (زمین درخت کاری شده)
ئاقینک: [ناو] خوناڤ؛ شەونم؛ ئاونگ؛ خوناوە.(شبنم)
+ ئاقار: [ناو] زەوییێک کە داری لێچەقابێت. (زمین‌درختکاریشده)
ئاقاق: [ناو] دارێکی جەنگەڵییە آقاقیا. (اقاقیا)
ئاقاقیا:[ناو] فد: ئەقاقی؛ دارێکی جەنگەڵییە.(اقاقیا)
ئاقڵانە: [ئاوەڵناو+بەند،ت] فد: لە ڕووی ئەقڵەوە؛ وەک کەسێکی تێگەیشتوو؛ ژیرانە. (عاقلانه)
ئاقڵبوون: [چاوگە،ت] (١) زانابوون؛ ژیربوون؛ بوونە دارای ئەقڵ. (٢) (ب) تەنبێبوون؛ وای لێدا بۆ عومرێک ئاقڵبوو. (عاقل شدن)
ئاقڵکردن: [چاوگە،ت](١ب) تە ممێ کردن؛ وای لێدا بۆ بابی ئاقڵکرد.(کنایەازتنبیەکردن)
(٢) فێری عەقڵ و فامکردن. (عاقل کردن)
ئاقڵی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]تێگە یشتوویی؛ عاقڵێت کرد نەچووی دەنا پەشیمان دەبویەوە. (عاقلی)
ئاقووبات: [ئاوەڵناو]پارێزکار؛ خۆپارێز. (پرهیز کار)
ئاقیلە: [ناو] ئاموور؛ ئارەق؛ یارەق؛ ئاکیل بەشێک لەکەرەستەیجووت؛ باسکێش؛ باسکەمژانە. (قسمتی‌ازخیش) ئاقیلە و ماقیلە: [ناو،ت] ئاموور و نیر؛ یارەق و نێڵ؛ ئاکیلە و ماکیلە؛ ئارەق و نێڵ؛ ئاراڤ؛ئاقیلە وماقیلە. (خیش)
ئاک: [ناو] (١) ناوی پیاوانە؛ کورتکراوەی ئاکۆ.(نام مردانە مختصر شدە ئا کو)(٢) کورتکراوەی ئاکبەند. (مخفف آکبند)
ئاکاردئۆن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]گاڕمۆن؛ گەرەمەشکە؛ جۆرێک ئامرازی مۆسیقاییە. (آکاردئون)
ئاکاردئۆنی: فد: حاڵەتی شتێک، کە وەک گەرەمەشکە درێژ و کورت ببێتەوە. (آکاردئونی)
ئاکاژۆ: [ناو] سەختەدارێکی گەرمە سێریەکە دارەکەی خۆشڕەنگ و جوانە لە سەنعەتی دارتاشیدا بەکار دەبرێت. (آکاژو)
ئاکاسیا: [ناو] سەختە دارێکی جەنگەڵییە لە

گەرمەسێر دەڕوێت؛ میوەکەی گـری گرێیـە ولقەکانی بۆ سەوەتـە چێکـردن بـەکاردێـت. (آکاسیا)

ئاکان: (١) جەماوەرێکن لە ئـەفریقـای ڕۆژ هەڵات. (قوم آکان در آفریقا)(٢) هەریەک لە ئەندامانی ئەو جەماوەرە. (افراد آن قوم)
(٣) زبانی ئەو جەماوەرە. (زبان آن قوم)

ئاکاو: [ئاوەڵناو] زرینگ؛ زیرەک؛چابوک. (زبروزرنگ)

ئاکبەند: [نـاو+ ئـاوەڵنـاو] انـد؛ فـد: (١) ئـەو بەستەبەندیە کە لە فابریکا دەکرێت. (٢) (ب) تـــازەبـــوون و کـــارپێ نـــەکردوویـــی، کەرەستەیێک.(آکبند)

ئاکرۆلیک: [ناو] جۆرێکرە نگی وێنـە کێشـی کە بە ئاو شل دەبێتەوە بۆ وێنەکێشی لە سەر قوماش. (آکرلیک)

ئاکسان:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: (کۆژ،دەســتەواژەی مۆسیقایە) لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکـاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتـە لـە ئۆرکێســترەدا. (آکسان)

ئاکلە:[ناو]فد:(١)سفلیس؛ شانکرڕ؛ ئاکێلـە. (٢) سفلیسی. (٣) (ب) بە ژنی بێحـەیـای زمـان درێژ دەڵـێن؛ جوێنـە. (۴) لـە چـەنـدجێ بـە گولیش دەڵێن. (سفلیسی)

ئاکۆ: [ناو](١) ناوی تیرە و هۆزێکی گەورەی کوردە.(نام قبیلـە ایسـت) (٢) کێـوی- گەورە. (کوه بلند)(٣) ناوە بـۆ پیـاوان. (نـامی مردانە)

ئاکۆ : (ف.مان). لە وشەی (ئـاک) وەرگیـراوە واتا: کەسێک کە بـە شـەرم و خۆپارێزییـەوە دەئاخفێ(آنکه باشرم و احتیاط سخن بگوید)

+ ئاکواریوم:[ناو] فرد،فد،اند:دەفریشووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوەژی. (آکواریوم)

+ ئاکۆرد: [ناو] اند؛ فرد؛ فد:کۆژی مۆسیقاییە؛ چـەنـد نـۆتی مۆسـیقایی هاوفرێکـانس کـە پێکەوە لێدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: [ناو] فرد؛ فد: چـەڵـەمـە؛ وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەنـد پەرانتیز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتـەوە؛ بـۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێ؛ وەک {} (آکولاد)

ئاکۆیـان: تیـرەیـێکن لـە نزیکـی ڕەوانـدوز نیشتەجێن. (آکویان)

ئـاکۆیی: [بـەنـد]ڕەمـەکـی؛ گـوترە؛ بـێ- سەرنجدان؛ چەکەرداسـی.قـەزاوقۆرتـەکـی. (الکی؛ شانسی؛ بدون تخمین)

ئاکە: [ئاوەڵناو]خراپ؛ نارەسەن. (بدل)

ئاکینجە: [ئاوەڵناو] جێگر؛ ساکین؛ نیشتەجێ؛ ئاکنجە. (مقیم)

ئاکینجـەبـوون: [چاوگـە،ت]جێگربـوون؛ سـا کینبوون؛ نیشتەجێبوون. (مقیمشدن)

ئاگـاداربوون: [چاوگـە،ت]خـەبـەرداربـوون؛ هۆشیاربوون. (آگاه شدن)

ئاگاداركردن: [چاوگە،ت]ئاگـاکردن؛ خـەبـەر پێـــدان؛ تێگـــەیانـــدن؛ هۆشـــیارکردنەوە. (خبرداركردن ؛ فهماندن)

ئاگاداری: [ناو،بەرهەمـی چاوگـە]بانگـە شـە؛ ڕاگەیاندن؛ هۆشیاری. (آگهی؛هوشیاری)

ئاگاداری تێلێڤیزیـۆنی. رادیـۆئی. سـینەمـائی: ڕاگەیاندن بـۆ نیشـاندانی چۆنیـەتـی(مـە بـە

ست)یا مەتاع و شتومەک بە خەڵک؛ لە-ڕادیۆ وتێلیڤیزیۆن و سینەمادا. (پیام بازرگانی)

ئاگاداری دیواری: ئاگادارییێک کە لە کووچە و بازاڕ بەدیوارەوە دەچەسپێ.(آگهی دیواری)

ئاگادەر: [ناو،بک]خەبەرگەیێن؛ هۆشیارکەر. (آگاه کننده؛ خبر دهنده)

ئاگاکردن: [چاوگە،ت]وەخەبەرهێنان. پێ ڕاگەیاندن؛ جاڕدان؛ وشیارکردن. (آگاه کردن)

ئاگاڵ: [ناو]ئەگاڵ؛ عەگاڵ. (عگال)

ئاگاڵەخۆبران: [چاوگە،ت] بێهۆشبوون؛ هۆشلەسەرپەڕین؛ حەیرانبوون.(بیهوش-شدن؛حیرانشدن)

ئاگا لێبوون: [چاوگە،ت](١) هۆش پێوەبوون؛ ژێرچاوەدێری خستن. (نگهبانی)
(٢)خەبەرلێبوون. (آگاهی داشتن)

ئاگا لێهەبوون: [چاوگە،ت](ب) ئاگا لێبوون؛ بەخێو کردن؛ پەروەردە کردن. (سرپرستی کردن. نگهداری کردن)

ئاگایانە: [ئاوەڵناو+بەند]فد: لە ڕووی زانستیەوە؛ شارەزایانە؛ ئاگادارانە؛ بەئانقەست؛ بەدانستە. (از روی آگاهی؛ عمدی)

ئاگایی:[ناو،بەرهەمیچاوگە] فد: (١) ئاگاداری؛هۆشیاری. (اطلاع)(٢)[ناو] بەشێ لە ئیدارەی پۆلیس لە ئێران. (اداره آگاهی)

ئاگای لە مەحمووی بێزەواد نییە: بۆ ئینسانی بێخەبەر و گێژ بەکاردێ. (برای انسان بی خبر و نا آگاه گویند)

ئاگایی: [ناو،بەرهەمیچاوگە](١) پسپۆڕی لەکارێکدا؛ شارەزایی. (٢) تێگەیشتن؛ زانایی. (٣) خەبەرداری؛ هۆشیاری. (آگاهی)

ئاگرباراندن: [چاوگە،ت] (ب) گوللەباراندن. (گلولەباراندن)

ئاگربارانە: (١) (ب) پشێوی و ئاژاوەیە؛ (هرج و مرج است) (٢) هەوای حەریرە و ئاگر بارانە؛ ناوی گۆرانییێکە. (آهنگی است)

ئاگرباز: [ئاوەڵناو+ناو،بک]یاریکەر بەئاور. (آتش باز)

+ ئاگربڕ: [ناو،ت](١) تەواو کوژاندنەوەی ئاور و ئاور تێدا نەهێشتن. (آتش خاموشکردن)(٢) (ب) کوژانەوەی شەڕ و ئاشووب. (خواباندن آشوب یا سرکوب آشوبگران)

+ ئاگربەر: [چاوگە،ت] (١) ماکی کیمیاوی کە زوو ئاوری تێبەربێت وەک بێنزین. (مادە محترقە) (٢) چیلکە و چەوێڵی وشک کە زوو ئاوری تێبەربێت .(خاشاک خشک(٣)کەسێکە ئاور ڕادە گوێزێ ودەیبا بۆ شوێنێکی تر. (کسیکە آتش میبرد)

ئاگربەرەک: [ناو،ت](١) بلۆق؛ پۆرگ. (تاول) (٢) ئاگربەر. (آمادە آتش گرفتن. محترقە)

ئاگربەس: [ناو]وێستانیتەقە و شەڕ.(آتش بس)

ئاگرپارێز: نگابانی ئاور؛ پارێزەری ئاور؛ کەسێ کە ئاگای لە ئاورە. (آتشبان)

ئاگرپەرستی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ئاور بە موبارەک زانین و پەرستنی.(آتش پرستی)

ئاگر پێوەنان: (١)[چاوگە،ت] ئاورتێخستن و ئاور دان. (آتش زدن) (٢) داخکردن بە ئاور. (داغ کردن با اتش)

ئاگرتێچوو: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر]بێئۆقرە. (آتش به جان) (٢) ئاور تێکەوتوو. (آتـش در چیزی‌افتادن)

ئاگرتێچوون: [چاوگە،ت]بێئۆقرەبـوون؛ (ب) ئیرەیی و حەسادەت‌کردن. (کنایه از حسادت)

ئاگرخان: [ناو] ئاتەشخان؛ ئاگردانی سەمـاوەر و حەمام؛ توون. (آتشخان)

ئاگرخۆش: [ئاوەڵناو] ماڵخۆش؛ مێهـرە بـان؛ میــوان نــەواز؛ شــیرین‌زمــان؛ ڕووخــۆش؛ گاڵتەچی. (مهمان نواز، شیرین زبان)

+ ئــاگر دان:ئــاگردان: [چاوگـــە،ت](١) تەقاندنی چەک؛ ئـاور دان. (شـلیک اسـلحه) (٢)[ناو،ت] مەنقەڵی گەورەی جێگـەی ئـاور. (منقل) (٣)[ناو]کوانوو؛ کوچک‌ئاور. (شومینه) (۴) [چاوگە ،ت]ئاورتێبەردان. (آتش زدن)

ئاگردانگ: [ناو]کوچک‌ئـاور؛ ئـاوردان؛ جێـی ئاور. (آتشدان)

ئاگردوو: [ناو](١) ئاوردوو. (آتش روشن کـن) (٢) دار و چیلکـەی سـووتەمـەنـی ئاوربـەر. (چوب یا اشیاء سوختنی)

ئاگردەمێن: (١)[ناو، دەمەی مسـگەری. (دم مسگری) (٢)[ناو،بک] ئەو کـەسـە کـە ئـەو دەمە دەدەمێنێ. (دمه کار،دمنده بەآتـش) (٣) [ناو،بک]کەسێ‌کە بە فوو یا داوێنی کراس یا بە هە ڕشت با لە ئاور دەدا. (کسی در آتـش می دمد)

ئاگرسەندن: [چاوگە،ت]پـەرەسـەنـدنی ئـاور. (آتش‌گرفتن)

ئاگر ڤەکوژتن: ئاور کوژاندنەوە. (آتش خاموشکردن)

ئاگرڤەکوژێن: [ناو،بک](١) ئەو کـەسـە ئـاور دە کوژێنێتەوە.(آتش‌خاموشکن) (٢)[ناو]کەرە-ستەی ئاگر کوژاندنەوە.(کپسول‌آتشنشانی)

ئاگرڤـەمـر: [نـاو،]ئـاگر کوژێنـەوە. (آتـش- خاموشکن)

ئاگر ڤەمراندن: [چاوگە،ت] ئـاورکوژاندنـەوە. (اتش خاموش کردن)

ئـاگرڤێخ: [ئـاوەڵنــاو+ ناو،بـــک] شـــۆفێر؛ ئاژووتکار. (راننده)

ئاگرڤێخستن: [چاوگە،ت]ئاورکردنەوە؛ ئاگربەردانەوە. (آتش روشن کردن)

ئاگرکردنەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کردنــەوە؛ ئــاگر ڤێخســتن. ئاگرهــە ڵــ یسان.(آتش بپاکردن)(٢) (ب) شەڕهەڵایسان. (آشوب بپاکردن)

ئاگرکوژ: [ناو،بک]ئاگرتـەمـرێن؛ ئـاورکوژێن. (آتش خاموش کن)

ئاگرکوژانەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کوژانەوە. (خـاموش کـردن آتـش) (٢) (ب) شەڕ و گێچەڵ دامرکان. (آرام کردن‌آشوب)

ئاگرکـەوتنـەوە: [چاوگـە،ت] (١)ئاگربـەر بوونەوە. (آتش‌سوزی) (٢) فیتنە بەرپا بـوون. (فتنه بپا شدن)

ئاگرکێش: [ناو،ت]خاکەنـدازی نـاو تـەنـوور؛ مەسێ؛ ئاورکێشی ئاسنگەری. (خاک انداز)

ئاگرگر: [ناو،بەر] (١) ئاورگرتوو. (آتش گرفته) (٢) [ئاوەڵناو،] مرۆڤی زۆر بەهەوەس. (انسان شهوانی)

+ ئاگرگرتن: [چاوگە،ت]ئاورگرتن؛ هەڵبـوون. (ب) تووڕەبوون؛ بێئۆقرەبوون. (آتش گرفتن؛

خشمگین شدن)

ئاگرگرووشـک: [نـاو،ت]ئێسـقانی چـەناکـە. (فک)

ئاگرگرە: [ناو]دەستەچیلە؛ ئاگرگیرە؛ پـووش و پڵـاش کـە دەسـووتیٚ و خـەڵـووزی نییـە؛ گرووپفیٚکە. (افروزە)

ئاگرگەرم: [ئاوەڵناو]ڕژدبوون لەسەر کارێـک ؛ ژن یا پیـاوی زۆر بـەهـەوەس. (بـا حـرارت؛ شهوانی)

ئاگرگـەش کـەرەوە: [ناو،بـک](١) تاوڵـەمـە. (آتش گردان) (٢) کەسیٚکە ئاور خۆشدەکـا و دەیگەشێنێتەوە.(کسیکەآتش‌شعلەورمیکند)

ئاگر گەشەوکەر: < ئاگر گەشکەرەوە.

ئاگر لەماڵا هەڵنەبـوون: (ب) فـەقیـر و بـیٚ ئەنوا؛ بیٚخـورد و خـوراکی ئاسـایی. (اجـاق روشن‌نشدن؛کنایە از بی سامانی)

ئاگرلێباریـن: [چاوگە،ت](١) تووڕەبوون. (خشمگین‌شدن) (٢) (ب) بەڵا بەسەردا هاتن. (مصیبت و بلا باریدن)

ئاگرلێبوونـــەوە: [چاوگـــە،ت] (١) پریشـــکە هاویشتن. (اخگر پراندن) (٢) (ب) زۆر تـووڕە و ڕق هەڵساو. (خیلی خیلی عصبانی)

ئاگرمەلووچک: [ناو]ئایلەمەند؛ خەزایی. (سار ملخ خوار)

ئاگرمەلیچ: [ناو]ڕیشوڵێ؛ گاوانی. (سار)

ئاگرناک: تووڕە. [ئاوەڵناو] (خشمگین)

ئاگرنانەوە: [چاوگە،ت]ئاگرکردنەوە؛ (ب) ئاشووب دروستکردن. (آتش بپاکردن؛ آشوب بپاکردن)

ئاگرواج: [ناو]ئاگردان؛ کوانوو. (اجاق.

شومینە)

+ ئاگرۆک: (١) (ب) مروڤی ئاشووبگێر. (فتنە انگیز) (٢) شەراییٚکە لە زەرحات بدا وشـکی - دەکا؛ سەبوون. (باد سبون)

+ ئاگرۆکە: [ناو](١) (ب) ئـاورە؛ زەردەبـرین. (نوعی زخم دسـت وپاوصـورت) (٢) ئـاوری چکۆلەی منداڵان. (آتش کوچک بچە ها)

ئـاگر وەربـوون: [چاوگـە،ت]ئاگرکـەوتنـەوە؛ سـووتمان؛ ئـاگر کـەوتنـە نـاو شـتیٚ؛ (ئـاگر لەماڵت وەر بیٚ.) (آتش روشن کردن. آتـش در چیزی افتادن)

+ ئاگرە: [نـاو] ئاگرۆکـە؛ ئـاورە؛ زەردەبـرین. (زرد زخم)

+ ئاگرە: [نـاو]گیـای سـەرەتـان؛ لـەجنسـی کەڵەیە و درێژ دەبیٚ و لە گیایـتـر دەئـاڵیٚ و وشکی دەکا. (نوعی گیاه انگل)

+ ئاگری: (١) ئاوری؛ ئاورین. (آتشین) (٢) چیـــای ئاغریـــداغ لـــە کوردســـتانی تورکیا.(کـوەآرارات)(٣)مروڤـی بـەهـەوەس. (شهوانی)

ئـاگریبـیٚئامـان: [نـاو،ت] ئـاوریٚ کـە بەرهەڵستی نەکرێت؛ (ب) بەڵا و دەردیسەری گەورە. (آتش بی امان)

ئاگریـداغ: تـد؛ فـد: [نـاو] ئـوغری داغ؛ دوو کێوی سـنووری ئێـران وتورکیـا؛ کیـوی دز. (وشە لە تورکییەوە هاتووە.) (آغری داغ)

ئاگریقوورەت: [ناو،ت] ئاگری قودرەت؛ (ب) بەڵای خـودایی؛ (ب) شـوبهاندنی پیـاوی زۆر ئازا لە شەڕدا بـۆ گوشـتنی دوژمـن. (بـلای آسمانی)

+ ئاگرین: [ئاوەڵنـاو،ت] ئـاورین؛ ئـاور ئاسا؛ (ب) مرۆڤی زۆر بەکار و ئازا. (آتشین.) (٢) بەڕەنگی ئاور؛ چەکـیئـاگرین؛ فرمێسـک و شێعری ئـاگرین، سـووتێنەر. (آتشـی رنـگ ؛ سوزاننده)

ئاگرینەورۆز: [ناو] ئاورێک کە ڕۆژی ئەوەڵی سـاڵ دەکرێتـەوە و نـەریتێکـی کـۆنی کوردەواریە؛ و لە زەمانی کاوەوە ماوە. (آتـش نوروز)

ئـاگووتی: نـاوی گیاندارێکـە کـە لـە ئەمریکای باشوور دەژی بەقەد کـەروێشـکێ دەبێ. (آگوتی)

ئاگۆسـت: فـد؛ انـد؛ فـرد: نـاوی مـانگی هەشتەمی ساڵی زایینی. (آگوست)

ئاگوول:[ناو] فێڵ؛ گزی؛ گزە. (نیرنگ)

ئاگوولباز: [ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ تەڵەکەباز. (حقـه باز)

ئاگـە: (١) کـاتی تـەنگانـە و سـەخڵـەتـی نەخۆشی. (شدت مرض) (٢) ئەوێ؛ ئەوجـێ؛ ئەوجێگە.(آنجا)

ئاگینجە: [ناو]پۆلیس؛ پاسەبان. (پلیس)

+ئاڵ: [ناو]ڕوخ؛ کن؛ لا؛ ڕەخ؛ پاڵ. (پیش؛ بغلدست)

+ ئاڵ: [ناو](١) ئاڵا؛ عەلەم؛ پەرچەم؛ درەوش؛ بەندێر؛ بەیرەق؛ بەیراق. (پـرچم) (٢) ڕەنگـی سووریئاچخ. (قرمزخیلی روشن؛ صورتی)

ئاڵئوت: هەرکام لە کەسانی خەڵکی ئاداکانی ئالئوشن لـە ئالاسـکا و زبانیـان کـە نزیکـە بەزبانی ئیسکیمۆکان. (ئالئوت)

+ ئالا: ناوی شاری کـاولبووی مـەمـی ئـالا. (خرابه های شهرمه می ئالا)

+ ئاڵا: [ناو](١) تیپێکی پێشـمەرگـەی ٤٠٠٠ کەسی؛ ئاڵایی؛ بەنـدێر؛ تـاقمێ عـەسـکەری عوسمانی کە لە سـێ هـەنـگ پێکهاتبێـت. (یـک تیـپ سـرباز تـرک) (٢) ئاڵـا و واڵـا؛ ڕەنگاورەنگ. (رنگارنگ)

ئالاچیق: فد؛تد: [ناو](ف.مشه) هەرزیل؛ کـە-پرۆک؛ لەزاراوەی سۆرانیدا (چارداخ)ی‌پێـدە-ڵێن.(آلاچیق)

ئاڵا دار: [ناو] پەرچەم هەڵگر. (پرچمدار)

ئالادین: فد: [ناو] عەلادین؛ جۆرێک چرای ئاشپەزی. (علاء الدین)

ئاڵاستن:[چاوگە]لستنەوە؛زبان پیاهێنان .(لیسیدن)

ئالاڤ: [ناو] ئامراز؛ ئاموور ونیر. (وسیله‌خیش)

ئاڵاکەت: [ناو]بژارچن. (بیلچه وجین)

ئاڵـاکەر: [ناو،بک]بژارکەر. (وجین کار)

ئاڵامۆد: [ناو،ت] مۆدی ڕۆژ. (مد روز)

ئاڵامەتاوی: [ئاوەڵناو] هەڵامەتدار. (زکامی)

ئالان: (١) گەرمێن؛گەرمەسێر. (قشلاق) (٢) قەومێکی ئێرانی کە لە قەوقاس دەژیـن. (قـوم ایرانـی سـاکن قفقـاز) (٣)هەریەک لە ئـەنـدامانی ئـەوقـەومـە.(٤) زبانیان. (اعضا و زبان آن قوم)

ئالان: [ناو]شەو چەرە. (شب چره)

+ ئاڵـان: [چاوگـە](١) پێچـان بـە دەوری شتێکا؛ ئاڵۆسکان. (پیچ)

ئاڵانـدن: [چاوگـە،ت] (١) پێچانـدن؛ ئاڵۆسکاندن؛ پێچ پێدان؛ بادانی دوو یا چەنـد شت بە یەکەوە. (پیچیدن) (٢) هاڵاندن؛ پێچ-

دان؛ بەدەوری شتێکدا پێچاندن.(۳)ئاراستە-کردن؛ تیهەڵکردن؛ بەردێکی تیٚئاڵاند. (پـرت کردن. پیچاندن)(۴) کەنووی هەنـگ ئـاڵۆزاو گشت خۆیان لە سـەر و چـاوی مـن ئاڵانـد؛ وروژان. (جمع شدن‌دورچیزی؛مانندحمله دسته‌جمعی‌زنبور)

ئالانن: [چاوگە،ت] ئاڵاندن. (پیچیدن)

ئالاو: [ناو]ئالاڤ؛ ئامراز؛ کەرەستە. (وسایل)

ئاڵاو: [ڕابوردووی ئاڵـان](۱) تـیٚئاڵـاو؛ هاڵـاو؛ پێچراو؛ ئاڵۆزکاو. (پیچیده) (۲) هاڵـاوی‌ئـاگر؛ هورم وگەرمای ئاور. (شراره وگرمای آتش)

ئاڵـا و واڵـا: [ئـاوەڵنـاو] ئـاڵ و واڵـا؛ ئاڵـاهی؛ ڕەنگاوڕەنگ. (رنگارنگ.)

ئاڵایی: تد: [ناو] دەستەیێک عەسکەر کە پێکهاتبێ لە سێ هەنگ لە ئەرتەشی تورکیا. (تیپ در ارتش ترکیه)

ئالبانیایی: [ئـاوەڵنـاو+ نـاو](۱)زبـانی‌هێنـد و ئوروپـایی‌کـە خـەڵکـی‌ئالبـانی‌قسـەی-پێدەکەن.(زبان‌آلبانیایی)(۲)خەڵکـی‌ئالبـانی؛ ئەرنەووت.(آلبانیایی)

ئاڵبردنەوە: [چاوگە،ت]پیران‌کردن و لەهۆش چوونی مندال. (غش کردن)

ئالبوٚم: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](۱) دەفتەرێکی مقەبا بۆ ڕاگرتنی وێنە یا پـارەی قەدیمی یا تەمر یا قەوان. (۲) هەر شت لـە ناو ئەو دەفتەرەدا ڕابگیرێت. (۳) چەند کاست لە ناو دەفتەرێکی جەعبـە ئاسـادا؛ (ئـالبۆمی کاسێتی عەزیز شاروٚخ) (آلبوم)

ئالبوٚیـاغ: [نــاو،ت]ســووراوی ڕوومــەتــی ژنان.(سرخاب)

+ ئـاڵبوونـەوە: [چاوگـە،ت]چیرپبوونـەوەی ددان؛ بۆی هەیە هـاڵبوونـەوە دروسـتتربێ. (چونکا هاڵ یانی قـوٚرە)؛ ئـاڵبوونـەوە: ددان کولبوون بەترشی. (دندان‌کندشدن‌ازترشی)

ئاڵبە: [ناو]ئۆمێد؛ هیوا. (امید)

ئاڵتاخ: [ناو] ئارتاخ؛ ئەوکەسەیە کە بە نەهێنی شـتێ لـە جێگاییـێک دەردەخـا. (کسـی کـه دزدکی چیزی را بیرون آورد)

+ ئاڵتوٚ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کوٚڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئاڵخورمایی: ئاڵی‌توٚخ. (زرشکی)

ئاڵدار: (۱) [ئاوەڵناو] ئاڵوودار. (کسی که لـوزه دارد) (۲) ئاڵاهەڵگر؛ ئاڵادار. (پرچمدار)

ئاڵدووزکردن:[چاوگە،ت]ئاڵدوزکاری؛ ڕوکێش‌کردنی شتێ بەزێر یا زێو. (آب طلا یا نقره کاری

ئاڵزایمێر:[ناو] نەخۆشینی‌فەراموٚشی و چکوٚڵـە بوونـەوەی مێشـک‌کـە مـروٚڤ زیـاتر دوای تەمەنی جەحێڵی تووشـی‌دە بـێ و عیلاجـی دژوارە.(آلزایمێر)

ئـالفبـڕین: [چاوگـە،ت]گیـا دووریـن و کوٚکردنەوەی ساقەتـی‌گیـا و گـەنـم و جـوٚ بوٚتفاق؛ وەک ئاڵفخستن (جمع آوری علوفه)

ئاڵفجاڕ: [ناو]لەوەڕگە.(چراگاه)

ئالقان: پێـوەبـوون و گیرخـواردن؛ تـیٚئاڵـان. (گیر افتادن؛ پیچیدن)

ئالقاندن: [چاوگە،ت]تێک ئالاندن؛ پێوە کردن. (پیچیدن)

+ ئاڵقە: [ناو](۱) پەپکە؛ جـەغـز؛ چـەمبـەرە؛

قەف؛ چەمەرە؛ پاپۆکە؛ ئاخلە؛ خەلەک. (٢) ئەنگوستیلەی هاوسەرداری. (٣) قولفە؛ بازنە؛ جەغز؛ هەر شت بە وێنەی جەغز چەمابێتەوە. (٤) دەستگرتن بە دەورە؛ کۆڕبەستن لە دەوری شتێ؛ چەمەرە.(حلقە)

ئاڵقەئاخیە: گرێ کوێرە؛ بەنی تێکهاڵاو. (گره کوره)

ئاڵقە ئاڵقە: قولفە قولفە. (حلقە حلقە)

ئاڵقەبەگوش: [ئاوەڵناوەت] ئاڵقەلەگوێ؛ بەنی؛کۆیلە؛ بەندە؛ بەزێرکردراو. (ب)لە ژێرئەمری کەسێکدا بوون؛ ئامادەی خزمەت.لەهەوراميدا زۆرباوە.(حلقەبەگوش)

ئاڵقەپێکان: [چاوگەت] قەفخواردن؛ پاپۆکەخواردن. (چنبره)

ئاڵقەتیژ: [ناو]گیای خوژیلک؛ شیرکتک. (گیاهیست)

ئاڵقەداغ: [ناوەت]جۆرێک داغ پیانان ودیاری کردنی ئاژڵ. (داغ کردن حیوانات برای نشانه)

ئاڵقەدان: [چاوگەت] (١) کۆبوونەوە و بەدەوری شتێکا هاڵان. (٢) پاپۆکەخواردن؛ چەمەرەدان. (حلقە زدن)

ئاڵقەدووگمە: [ناو] کونی جێگای داخستنی دووگمەی لیباس(جاتکمە)

ئاڵقەرێزودوولایی:[ناوەت] ئاڵقەی سەر زنجیرێکیچووکە لە قولفەی دوولایی دەخرێت و دەرکەی پێ دادە خەن. (چفت و بست در)

ئالقین: [چاوگە] (١) ئاوێزان؛ دارداکری؛ هەڵواسراو؛ (آویزان) (٢) گاڵتە؛ شۆخی کردن: گاڵتەکردن. (شوخی کردن)

ئالکاندن: [چاوگەت]ئاڵۆزکردن؛ تێک-هاڵاندن. (درهم پیچیدن)

ئالکاو: [ڕابوردووی ئالکان]شێواو؛ شڵەژاو؛ ئاڵۆزبووگ.(پریشان؛ سردرگم.

ئاڵکۆمیتر: [ناوەت]ئاڵکوڵپێو؛ کەرەستەی دیاریکردنی ڕادەی ئاڵکۆڵی ناو تراوی ئاڵکۆڵ و ئاوی هەڵمەتکێن. (الکل سنج)

ئالنگار: کۆبوونەوە لە خواردنێک. (جمع شدن دور یک خوراک)

ئاڵۆچنای: [چاوگەت]هەڵواسراو؛ دارداکری؛ دالقان. (آویزانٚ شده)

ئاڵۆزان: [چاوگە] تێکچوون؛ تێکهاڵان؛ شێوان. (آشوب شدن. سر در گم)

ئاڵۆزکاوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] پەشێوی؛ شێواوی. (ب) ئاڵۆزان و تێکچوونی دەستوور و یاسای کار. (سر در گمی)

ئاڵۆزی: [ناو،بەرهەمیچاوگە](١) شەڕ و پشێوە؛ شێواوی؛ سەردەرگومی و شپرزەیی. (آشوب) (٢)حاڵەتی هەودای تێکهەڵاوبوو.(سردرگم) (٣) ئوقرەلێبڕان و سەرلیشێواوی.(بی آرام وقرار)

ئاڵۆشاوی:[ئاوەڵناو؛بەر](١)خارشتداری؛ مرۆڤی خورۆشاوی.(٢) ئاگرگەرم؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئاڵۆشدار: [ئاوەڵناوەت] بە خوروو؛ خوروودار؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئالوق: [ناو]بادامە؛ لووی لەوزەتەین. (گره لوزه)

ئاڵوگوێز: [ناو،ت]گواستنەوە لێرە بۆ ئەوێ. (جابجایی چیزی)

ئاڵوو: [ناو](١) ئالک؛ ئاڵگ؛ ئاڵنگ. (لوزە) (٢) وەک خڕبوونەوەی بنهەنگڵ بەبۆنەی بریندارى پەنجە یا مووچی دەستەوە.(غدە)

ئاڵوو بوخارا: [ناو]جۆرێک هەڵووچە. (آلو بخارا)

ئاڵووچ: [ناو]هەڵووچە. (آلوچە)

+ ئاڵوودار: کەسێ کە قورگی پەنمیبێ. (باد کردن لوزە)

ئاڵووز: > ئاڵووس. (غم و اندوە)

ئاڵووس: [ناو] ئاڵووز؛ خەم وکەسەر.(غم-واندوە)

ئاڵووشە: [ناو] ئێسکی لای سەرەوەی شەویلکە. (فک بالا)

ئاڵووکەوتن: [چاوگە،ت]پەنمینی گروفەری-گەروو. (آماس لوزە)

+ ئالوولە: (١)[ناو] کۆڵەکە؛ وێستون؛ هەستوون؛ ئەستوندەک. (ستون)(٢) کۆڵانی تەنگەبەر. (کوچە تنگ)(٣)[ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چروک. (آدم بی آبرو)

ئاڵوێنی: [ناو] قەیسی (شڵانە)ی چەقالە خۆشە. (زرد آلویی کە هستە اش تلخ نباشد)

+ ئاڵەبێژ: [ناوی چاوگە](١) دابێژتن بەقوماشی تەنک. (الک کردن با پارچە توری)(٢) زۆر ورد بووو؛ وەک تۆزی ئارد. (مانند گرد آرد)

+ ئاڵەت: [ناو]کەرەستەی تایبەت لە دارتاشی و گەچکاری دیواری ماڵدا. (آلت)

ئاڵەت کاری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]گەچکاری- دیوار بە(ئاڵەت)، (کەرەستەی تایبەت.) (گچ بری دیوار بوسیله آلت)

ئاڵەتی: (١) شتی ئاڵەتلێدراو.(٢) وەک ئاڵەت. (٣) (ب) تووڕە و قەڵس؛ ئاڵەتی مەزاج. (فلفلی.فلفلی مزاج)

ئاڵەدین: [ئاوەڵناو] تووڕە. (خشمگین)

ئاڵەکۆکەریخنە: [ناو]شەروالێ بە کۆڵ. (گیاهی است بسیار ملین. پامچال)

ئاڵەکۆکە مشکانە: [ناو]ئاڵەکۆکێکە دارای بنێکی خڕە و لە مشک دەکا. (پامچال پاکوتاه)

ئالەکە: [ناو]نەخۆشینی چاو؛ تەراخوم. (تراخم)

ئاڵیاو: ئاڵیاگ؛ ئاڵاو؛ هاڵاو؛ پێچراو. (پیچیدە)

ئالیز: [ناو] ئەلیز؛ هەلیز؛ مەشکە. (مشک)

ئالیسک: [ناو] لێسک؛ ئاسنێکی کەوچک-ئاسای تیژە بۆ هەڵکۆڵینی کووپەی تار وکە-وچک.(لیسە)

ئالیسکە: [ناو] زوقم؛ خووس؛ کەرەسیسە؛ گژنیژە. (بژ)

ئالیشت: [ناو] خوروو؛ ئاڵۆش. (خارش)

ئالیف: فد: [ناو]گیایێکە ڕوونەکەی دە گرن و لە وێنەگەریدا کەڵکی هەیە. (آلیف)

ئاڵیقۆق: [ناو]هەڵاکۆک؛ ئاڵەکۆک. (نوعی گیاه خوردنی ملین؛ پامچال)

ئاڵیقوڵینگ: [ناو] ئاڵی پلینگ؛ زیوانخۆرە. (حشره ای است)

ئالییور: [ئاوەڵناو]ئالیگر؛ ئالییەر؛ هەوادار؛ لایەنگر. (طرفدار)

ئامات: هاتنت. (آمدنت)

ئامادەکەردەی: [چاوگە،ت]ئامادەکردن؛ سازکردن؛ تەیارکردن (اماده کردن)

ئامارد: (١) قەومێکی کەوٚنارا کە لە ڕەخی زەریای خەزەردا نیشتەجێ بوون(بووگن)؛ تەپی مارلیک بەجێماوی شارستانیەتی ئەو قەومەیە. (٢) هەریەلە ئەندامانی ئەو قەومە. (آمارد)

ئاماس:[ناو] فد. پەنمین؛ باکردن؛ ماسین؛ هەڵمسان؛ هەڵماسین. (آماس)

ئاماسان: [چاوگە] هەڵمسان؛ پەنمان. (آماس کردن)

ئاماسیان: [چاوگە،ت] ئاماسان؛ پەنمان؛ هەڵمسان؛ پەنمین؛ هەڵمسین. (آماس و باد کردن)

ئاماسیاو:[رابوردووی ماسین] پەنمیاو؛ ماسیو؛ هەڵمساو؛ پەنمیاگ. (آماس کرده)

+ ئامان: (١) ناوی ژنانە. (نامی زنانه) (٢) فرسەت؛ وشەی پەنا و هێمنی ویستن؛ دەخیل. (مهلت خواستن) (٣) ئامان لە دەس توٚ: هاوار لە دەس توٚ. (امان ازدست تو) (۴) هاتەوە؛ هاتنەوە.(آمد.برگشت)

ئامان ئامان: لە تەنگانە و کەسەردا دەوترێت؛ ئەلئەمان؛ پەنا و هێمنی ویستن. (امان امان)

ئامانگوری: [ناو]جوٚرێکمەقامە.(آهنگیاست)

ئامان و زامان: [ناو،ت]بەهیچ کلوٚجێ؛ بەئامان و زامان داناکەوی. (به هیچ وجه)

ئامان و شیان: [ناو،ت]هاتن و ڕوٚیشتن؛ هاتن وچوون؛ (ب)هاتوچوٚ. (آمد و رفت)

ئامانەوە: هاتنەوە؛ زڤرین. (مراجعت)

ئاماو چووەر: [ناو،ت]کەتن؛ وەژوورکەوتن؛ چوونە ناوەوە؛ چوونە ژوورەوە. (داخل شدن)

ئاماوە: هاتەوە. (برگشت)

ئامایبەر: دەرکەوتن؛ هاتنەدەر.(بیرون آمدن)

ئامانیە: هاتەوە بوٚ سێهەم کەسی مێینەی تاک. (آمده برای سوم شخص غایب ماده)

ئامبازد: [ناو،ت]ئامباز؛ دەستەویەخە بوون. (حمله)

ئامبایی: [ناو]دوٚستایەتی؛ برایەتی؛ هامڕایی؛ هاوشانی. (همراهی؛ دوستی)

+ ئامبوٚلانس:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخوٚش و برینداو و مەیت. (آمبولانس)

+ ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند:[ناو]رێیخوێن لەناو دەمارا گیران،کە بەهوٚی دەڵەمە بوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدێ. (آمبولی)

ئامبوور: [ناو]ئەمبوور؛ ئاموور؛ ئێرقە؛ یارەق؛ باسکێش؛ ئێلەقە؛ ئاقیلە؛ ئارەق؛ ئاکیلە. (بلند ترین چوب خیش)

ئامبێز: [ناو] ئامێز؛ باوەش. (بغل)

ئامپلی فایڕ: اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی بە قووەتکردنی هێزی کارەبا. (آمپلی فایر)

ئامپوول: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]شووشەی چکوٚلە-ی سەربەستراو،کە تراوی دەرمانی تێدایە یا بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش یا دەخورێتەوە.(٢) تێکەڵاوی گەردی دەرمان و ئاویخالیس کە بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش. (آمپول)

ئامپوولوەشاندن: [چاوگە،ت]دەرزیلێدان؛ ئامپوول لێدان. (آمپول زدن)

ئامپوولوەشێن: [ناو،بک]تەزریقاتچی؛ دەرزیوەشێن؛ کەسێککەکاری ئامپوول-

وەشاندنە. (آمپول زن)

ئامپوولی خۆراکی: [ناو] ئامپوولێ کە تایبەتی خواردنەوەیە. (آمپول خوراکی)

ئامپوولی ژێرپێست: [ناو] ئامپوولێ کە لە ژێر پێست دا دەوەشێنرێت. (آمپول زیر پوستی)

ئامپوولی نێودەمار: [ناو] ئامپوولی نێورەگ؛ ئامپوولێ کە بە شرینقە دەکرێتە نێو وەرید (سوورەدەمار) کە لە دڵەوە خوێنی تازە دەبا بۆ تەواوی لەش؛ هەروا ئامپوولی ماسولکە.(آمپول وریدی)

ئامپێر: [ناو]یەکەی پێوانی تەزووی کارەبا. (آمپر)

ئامپێرمیتر: فـد؛ انـد: [ناو،ت]ئامپێرپێو؛ کەرەستەی دیاریکردنی ڕادەی زەبر و قووەتی ڕەتبوونی کارەبا لە سیمێکدا. (آمپرمتر)

ئامتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوشان؛ هاولف. (همتا)

ئامتایی: [ناو] هاوتایی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری ؛ هاوزۆر و قەوەت. (همتایی)

ئامر: [ناو]فەرماندەر؛ کەسێ کە فەرمان دەدا؛ وەک: ئامرهێز. (فرمانده)

ئامرایی: [ناو]هاورێیی؛ هاواڵیەتی.(همراهی)

ئامریکایی: [ناو،ئاوەڵناو] هەرکەس خەڵکی قۆرنەی ئەمریکا یا دەوڵەتی ئەمریکا بێ؛ هەر شت گرێدراو بە ئەمریکاوەبێ؛ وەک پۆتینی ئەمریکایی. (آمریکایی)

ئامزە: [ناو]دەمنە؛ مۆدنە. (چوب سیگار)

ئامسایی: [ناو] هاوسێیەتی؛ جیناری. (همسایگی)

ئامسەر: [ناو]هاوسەر؛هاوژیانی ژن یا مێرد.(همسر)

ئامسێ: [ئاوەڵناو]جینار؛ هاوسێ؛ دراوسێ. (همسایه)

ئامشۆکردن: [چاوگە،ت]ئامووشۆکردن؛ هاتوچۆ کردن. (رفت و آمد کردن)

ئاملکان: داماڵران. (جداشدن، مانند پوست)

ئاملکانن: [چاوگە،ت] داماڵینی هەر شتی وەک کەول.(پوست کندن)

ئامۆژ: [پێشگر] واتا ئاموز: ئامۆژگاری؛ ئامۆژاری. (آموز)

ئامۆژاری: [ناو،ت] ئامۆژگاری. (نصیحت کردن)

ئامۆژگا: [ناو]فێرگە. (آموزشگاه)

ئامۆودی: [ناو]دیلان؛ شایی لۆغان؛ هەڵپەڕین. (رقص)

+ ئامۆور: [ناو](۱) یارەق؛ باسکێش؛ ئاقیلە؛ داری گەورەی نیر و ئامۆور؛ ئارەق؛ ئیرقە؛ ئێلەقە؛ ئاکیلە. (چوب بلند خیش) (۲) مووری گەورە؛ لەتی گەورەی کۆتەدار. (قطعه بلند چوب)

ئامووری ڕژد: ئامووریێ کە زۆر لە عەرز دەچەقێ. (خیشی که زیاد در زمین فرورود)

ئامووری ماڵ: ئاموورێک کە کەم لە عەرز بچەقێ. (خیشی که کم در زمین فرو رود)

ئامێ: (۱) کورتکراوەی ئامان . (خلاصه آمان) (۲) هاتن. (آمدن) (۳) هەمیان؛ هەوێن. (مایه ماست و پنیر...) (۴) کورتکراوەی ئامین. (تلخیص آمنه)

ئامیانی حەو مەنجەڵ شیرە: (ب) زۆر فێڵەباز و ئاوانتەچی.(کنایه از حقەباز و پشت هم انداز)

ئامێتەبوون: [چاوگە،ت]ئاوێتەبوون؛ تێکەڵاو-بوون. (آمیخته شدن)

ئامێتەکردن: [چاوگە،ت]ئاوێتەکردن؛ تێکڵاوکردن. (مخلوط کردن)

+ ئامێژەن: [ناو] (۱)ساڵاد؛ سالاد؛ سەلاتە؛ زە لاتە. (سالاد)(۲) [ئاوەڵناو] ئامێژە؛هەوێن؛ ئامیان.(مایه)

ئامێژەنکردن: [چاوگە،ت]تێکڵاو؛ تێکەڵ-کردنی شتێکی باش لە گەڵشتی خراپتر هەر لەو جنسە بۆ چاکتر بوونی.(مخلوط کردن)

ئامین: (۱) داوای دوعا قەبوولبوون. (۲) هەریەک لە بەدیهاتوەکانی ئامۆنیاک لە شیمیدا. (۳) ناوە بۆ ژنان؛ کورتکراوەی (ئامینە)یە. (آمین)

ئامێنێ: هاتن؛ بۆ گەلینێرینە .(آمدند،برای-مذکر)

+ ئان: پاشگر بۆ گەل (کۆ بەستن). شاران، بزنان، کێوان؛ لە کورمانجی ژووروودا دەبێتە (ا) سوارا: سواران؛ هەسپا: هەسپان، ئەسب گەل. (پیشوند برای جمع بستن)

ئاناشتایی: [ناو] ناشتایی؛ لەخورینێ؛ بەرقلیان نەخواردویی. (ناشتایی)

ئانام: [ناو] ئەنام؛ ئەندام؛ لەش. (اندام)

ئاناناس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](۱) دارێکی گەر-مە سێریە. (درختی گرمسیری)(۲) میوەی ئەو دارە،کە دەخورێت. (آناناس)

ئاناهیتا : وشە ئاوێستاییە بە واتای ئیلاهەی ئەوین و باران؛ هەمان ئافرۆدیتی یۆنانییە(۲) پەرەستشگە یێکە لە شاری کەنگاوەر لە ئێران.(آناهیتا خدای عشق و باران؛ معبدیست در کنگاور)

ئاناهید : (۱)ناوی ئەستێرە یێکە(نام ستاره-ایست) (۲) بە باوەڕی یارسانەکان ناوی فریشتەی ئاوە (نام فرشته آب)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی نەخۆشینگەلی چڵکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)

ئانتیتووروس: [ناو]ناوی کۆنینەی وڵاتی هەکارییە. (اسم ایالت حکاری در قدیم)

ئانتیک: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو+ناو] ئەنتیکە؛ ئەنتیقە. (ب) شتی زۆر چاک و باش و نایاب. (۱) شتی کەونارا و دێرینەی زۆر بەقیمەت. (۲) (ب)بەقیمەت. (آنتیک)

ئانتین: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](۱) ئامێری وەرگرتنی شەپۆلگەلی (فریکانس) ئێلێکترۆمانیەتیک (میغناتیس) وەک ئانتینی رادیۆ و تەلەویزیۆن. (۲) شاخەکگەلی قۆلانچە. (آنتن)

ئانجاخ: [بەند] ئەودەم؛ ئەوجار. (این دفعه)

ئاند: [پاشگر] بۆ کرداری تێپەڕ؛ ئاورەکەی تەمراند؛ دارەکەی سوتاند؛ بەنەکەی قرتاند. (پسوند فاعلی در گذشته)

+ ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ریتمی هێواش لە مۆسیقادا لە بەینی ئالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانته)

+ ئاندۆسکۆپ: فرد، فد: [ناو]کەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کە بە

گڵۆپی تایبەت ناوزک وناخی لەش ڕۆشن دەکا و دەیخاتە پێش چاو بە کەڵک وەرگرتن لە دووربین.(جورێک کامێرا). (آندوسکوپ)
ئانژین: فرد، فد: [ناو]نەخۆشینی سووتانەوە و پەنمینی ناودەم و گەرو و هەست بە گوشار و تەنگیی نەفەس کردن، (آنژین)
ئانژین سەدری: فد: [ناو]گیرانی دڵ بۆ ماوەیێکی کەم بە هۆی نەگەیشتنی خوێنەوە بە دڵ. (آنژین صدری)
ئانفلوئانزا: فرد، فد: [ناو] نەخۆشینی چڵکی (عفونی) گیرۆداری ویروسی کە دەبێتە هۆی تەبی زۆر؛ زوکام و سوورەوە بوونی لووت و گەروو و ئێشی لەش. (آنفلوانزا)
ئانفلوئانزای باڵندە: [ناو،ت]نەخۆشینی (گیر و دار) کە مرۆڤ لە مریشک و ئینسانەوە دەیگرێت. (آنفلوانزای مرغی)
ئانفلۆئانزای بەرازی: [ناو،ت]نەخۆشینی گیرۆداری (ویرووسی)کەمرۆڤ لەبەراز و ئینسانەوەتووشیدەبێ.(آنفلوآنزای‌خوکی)
ئانک:[ناو] شت؛ چت؛ وانێک؛هین. (شیء)
ئانکوو: یان؛ ئان؛ یانی.(یعنی؛یااینکه)
ئانگ: [ناو] شت؛ چت؛ ئانک. (شی ء)
ئانگرەبوون: [چاوگە،ت] بەگژداچوون؛ دەستەویەخە بوون؛ ئامبازبوون. (عصبانی شدن)
ئانگژابوون: [چاوگە،ت] تووڕبوون؛ بە گژدا چوون. (عصبانی شدن)
ئانگلۆ ساکسۆن: [ناو](١) نیژادی خەڵکی ئینگلیزی کە لە ئانگلەکان و ساکسۆنەکان پێکهاتووە.(٢) جەماوەری ئینگلیزی زبان کە لە بریتانیا و ئامریکا و بەشێ لە کانادا و ئۆستڕالیا دەژین.(آنگلوساکسون)
ئانگلیکان: [ناو] مەزهەبێکە. (آنگلیکان)
ئانگۆ: [بەند] یانی؛ دەنا؛ ئەینا؛ ئیتر؛ ئیدی.(یعنی؛ وگرنه)
ئانگۆر: [ناو] دۆست؛ هاواڵ؛ هاوڕێ.(دوست‌ویار)
ئان‌وئین: [ناو] ناز و نێوناز؛ نازونووز؛ دڵبەری؛ عیشوەگەری. (عشوه. ناز)
ئانۆرین: ناوی ویتامینی ب ١. (آنورین)
ئانوفێل: ناوی مێشوولەی‌ماڵاریا؛مێشوولەیێک کە دەبێتە هۆی نەخۆشینی‌نۆبەتێ.آنوفل)
+ ئانە:(١)[پاشگر] بەناوەوە دەچەسپێ و دە-یانکا بە ئاوەڵناو یان بەند؛ وەک ئەحمەقانە: ئەحمەق ئاسا، و هەروەها، ئاغایانە و مەردانە. (پسوند: مانند) (٢) هەر چەند وەختی تایبەت؛ ساڵانە؛ مانگانە؛ ڕۆژانە. (دوره های زمانی خاص)(٣) پارەدان بابەتی کار یا شوغلێ. شاگردانە؛ جەژنانە؛ مالیکانە.(پول‌دادن‌بابت کار یا مناسبتی)(۴) من؛ ئەمن؛ ئەز. (من)
ئانەت: ناوی جۆرێک گیایە؛ بەری ئەوگیایە. (نام گیاهی‌است وتخم گیاه)
ئانەشا: [جێناو]ئەوەیان. (آن یکی)
ئانەمی: فرد،فد،اند: [ناو] ناوی نەخۆشینی کەم خوێنی، دەستەواژەی پزیشکیە (آنمی)
ئانەنە: هۆئەوەتا؛ ئا هوئەوە. (آن است)
ئانەهێ: (١) دەستوور؛ ئیجازەدان. (دستور) (٢) ودم. (یمن)
ئانیسک:[ناو](١) ئانیشک. (آرنج)(٢)

هـــەنیســـک، هـــەنیســـکی دوای گریـــان. (سکسکه)

ئانیسۆن: [ناو]گیائێکە بەرەکەی ناوی ئاڵـەت یا ئانیسۆنە. (گیاه فلفل سیاه)

+ ئانیشک: [نـاو]ئانیسـک؛ (پشـت ئانیسـک پشت ئەنیشک) هەرەژنی؛ بلەمرگ؛ ئەنیزگ. (آرنج)

+ ئانیشکە: [ناو]پەردەی بەر دەرگای حەسار. (پرده جلوی در حیاط)

ئانین‌جێ: بەجێ‌هێنان.(جاآوردن)

ئـانین‌هـــەڤ: [چاوگـــە،ت]چـــەماندنـــەوە و وێکهێنان.(خم کردن و بـه مرسـاندن دوسر چیزی)

ئاو ئاژین کردن: [چاوگە،ت] ئاوبەردانـەوە نـاو زەویوزار. (آب دادن مزرعه)

ئاوئاهەک: فد: [ناو،ت]تراوێکە بۆ لە بـە یـن-بردنی مووی کەوڵ؛ ئاهەک و ئاو. (آب آهک)

ئاو ئۆکسیژنە: [ناو،ت]تراوێکی بێرەنگە بۆ لـە بەین‌بردنی میکرۆب (هوورک)، دژی چڵکە و بـۆ کـاڵ‌کردنـەوەی ڕەنگـی مـوو بـە کـار دێت.(آب اکسیژنه)

ئاو ئەسید: [ناو،ت] تیژاو (ئەسیدی) تاواوە لـە ئاودا؛ وەک ئاوی باتری سەیارە. (آب اسید)

ئاو ئەنبار: [ناو،ت]عەماری ئاو؛ عەمـاراو. (آب انبار)

ئاوئـــەنگـــوور: [نـــاو،ت] ئـــاوی‌تـــرێ؛ (ب شەڕاب.(آب‌انگور)

+ ئاوا: (١)[ناو] دەنـگ؛ (خـۆش‌ئـاوا: خـۆش ئاهەنگ: خۆش‌ئاواز). (آوا)(٢) بـیچم؛ شـکڵ؛ (بەوی ئاواهی: بەو جۆرە). (شکل)

ئاوات هاتنـەدی: بـە هیـوا گـەیشـتن. (آرزو برآورده شدن)

+ ئاوارە: (١)[نـاو] گـەوهـەر؛ جـەواهێرێکـە. (گوهر) (٢) [ئاوەڵناو]سـەرگـەردان‌بـوون بـە دوای کارێکـدا؛ (بـۆ گرتنـی پاسـپۆرت دوو مانگـە ئـاوارەم بـە ئیـدارەکانـدا). (آواره)(٣) [ناو]ئافارە؛ گوڵچن؛ کـەسانێ کـە لـە جارە گەنمدا گوڵی پەرپو کـۆ دەکـەنـەوە لـە بـەر ناچاری و فەقیری. (خوشه چین)

+ ئاواز: [ناو](١)بەشێ لە مۆسیقای کـوردی، مەقام.(٢)ئاهەنگ.(٣) دەنگی باڵندە. (آواز)

ئاوازخوێندن: [چاوگە،ت]گۆرانی‌گوتن؛ دە نگ هەڵبڕینی مەل. (آواز خواندن)

ئاوازی‌کوڕ: [ناو،ت] ئاوازێک کە چەند کـەس بە یەکەوە دەیڵێن. (آواز کر) ئاواسازی: [بـە-رهـەمـی چاوگـە]کـار و رەوتـی بـەننـایی؛ مێعماری؛ ماڵ کردنەوە؛ ئاوەدان‌کردن . (خانه سازی)

ئاواڵە‌کردن: [چاوگە،ت]کردنەوە؛ بازکردنـەوە؛ وەک. دەرگا خسـتنە سـەر پشـت؛ لابردنـی سەری مەنجەڵ و دەفـر؛ سـەربـە تـاڵکردن. (بازکردن؛ خالیکردن)

ئاوان: [ئاوەڵناو] ڕەوشت گەنیـو؛ فیتنـەگـەر؛ فیتنەکار؛ ئاشووب‌گێڕ. (فتنه‌گر؛ خرابکار)

ئاواناس: [ناو]کەسێک کـەکـاری ئاواناسـییە، دەنگ‌ناس (آواشناس)

ئاواناسی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] زانسـت و عیلمـی فۆنـەتیـک؛ عیلمـی دەنـگ ناسـی (فۆنەتیک)، زانسـتی دەنـگ‌ناسـی لـە هـەر زاراوەییێکدا. (فونتیک)

ئاواندوڵە: [ناو]بەردی گوێلاوان؛ چاڵی جێی ئاوی سەر تاشەبەرد؛ دوێڵە: سوێنە: دەفری هیرباری جێگای هەویرشێلان؛ دوێڵەی پڕ لە ئاوی سەر تاشەبەرد. (جای جمع شدن آب روی تخته سنگ)

ئاوانە: (١) [ناو] نرخی ئاو؛ پووڵی ئاو؛ ئاو بەها. (آب بها) (٢) بەوجۆرە نە؛ بەوشێوە نە. (اینطورنه)

ئاوانیگاری: فد: [ناو،ت] نووسینی وشەگەلی زبانێک بە ئەلفوبێی ئاوایی، (فۆنەتیک) (آوانگاری)

ئاواوی: [ئاوەڵناو] ئاو لێکەوتوی تەڕ. (آلودە بەآب)

+ ئاوایی: (١) گرێدراو بە دەنگی پیتەکانە-وهریا، لە قسەکردندا؛ فۆنەتیک. (آوایی) (٢) دێ؛ گوند. (آبادی) (٣) ئاوەدانی.(جای-آباد)

ئاوباب: [ناو] هاوباب؛ دوو برا،لە یەک-باوک.(برادر تاتنی ازیک پدر)

ئاوباریکە: [ناو،ت] زنە ئاوی کەم؛ جۆگەی باریک؛ (ب) ڕزق‌وڕۆزی کەم و دایمی وەک: مەعاشی کەمی کارکەناری. (آب باریکە)

+ ئاوبڕ: [ناو] (١) شەلەگە(٢) نووکی تیژی پاکڵەی پرد. (آب بر)

ئاوبڕبوون: [چاوگە،ت] ئاژەڵێک کەتووشی ئازاری ئاو بڕ بووبێ. (حیوان دچار نوعی مرض شدن)

ئاو بردن: (١) هەر شت کە ئاو دایماڵێ و ببیا. (٢) ئاو بۆ جێگایێک بردن. (آب بردن)

ئاوبوون: [چاوگە،ت] (١) قاڵ بوون؛ تاوانەوەی کانزا و سەهۆڵ و بوونەئاو؛ ئاتیوان. (ذوب شدن یخ)(٢) (ب) شەرمەزاربوون؛ تەریقبوون؛ عارەق دەردان لە خەجاڵەتدا. (آب شدن از شرم)

ئاوبەئاو چوون: (١) بۆ تووک لێکردن. (نوعی نفرین) (ب٢) چوونیٚکە گەڕانەوەی نەبێ. (رفتن بی مراجعت)

ئاو بە ئاوراکردن: [چاوگە،ت]کوژانەوەی ئاور؛ (ب)تووڕەیی کەسێک بەسەر چوون. خامۆش‌کردنی شەڕ و کێشە. (آب روی آتش ریختن)

ئاو بە ئاو کەوتن: [چاوگە،ت](١) گۆڕینی ئاو و هەوا بە هۆی سەفەرەوە. (تغییر آب و هوا در سفر) (٢ب) نەخۆشی بە هۆی ئاو و هەوا گۆڕینەوە. (دو هوا شدن)

ئاو بەبێژنگ‌کێشان: (ب) کاری بێهوودە کردن. (با الک آب کشیدن، کنایە از کار بیهودە کردن)

ئاوبەدەمە: [ناو]چێشتی قبووڵی کە هێشتا ئاوی نەچنرابێت. (نوعی آش کە آبش هنوز بخار نشدە باشد)

+ ئاوبەر: [ناو] (١) هەنگی کێوی پاش ئاو خواردنەوە هەڵدەفڕن بۆ سەرشانەی ناو کەندووەکەیان و ڕاوکەران جێگاکەیان بەو چەشنە دەدۆزنەوە. (زنبور سیراب)(٢) [ئاوەڵناو] (ب) چێشتی ئاو بەر و سوێر و ئاوکێش. (خوراک شور)

ئاو بەردان: (١)[چاوگە،ت] گونجە کردنەوە. (راە آب بازکردن)(٢)شێریئاو کردنەوە.آب-بازکردن)

ئاو بەردانەوە: [چاوگە،ت]دووبارە ئاو بەردان؛ ئاو بەرەودان؛ ئاوبەردان و سەرەو خوار ئاو ڕژاندن یا ئاژین کردن. (آب را باز کردن)

ئاو بەرەودان: [چاوگە،ت]ئاو بەردان؛ ئاو بەردانەوە. (آب جاری کردن)

ئاو بەستن: [چاوگە،ت](١) گونجەی ئەستێر ئاخنین. (بستن راه آب استخر) (٢) شێری ئاو بەستن. (شیر آب رابستن) (٣) ئاو بە سەهۆڵ بوون لە سەرمادا. (یخ بستن آب از سرما)

ئاوبەن: [ناو] (١) دەربیجەی کردنەوە و بەستنی ئاوی ئەستێر؛ گونجە. (دریچە بستن آب استخر) (٢)ئاوبەند؛ ئیسقا. (بندآمدن- میزراه)

+ ئاوبەند: [ناو] ئاوبەن؛ دیواری بەرگری ئاو؛ سەد. (سد)

ئاوبەندی: [ناو](١) گرتنی کون و درز لە لوولە و دەفردا. (٢ب) ئارام کار پێکردنی کەرەستەی سوپاپدار بۆ جێکەوتن و باشتر جووت بوونی سوپاپەکان. (آب بندی)

ئاو بێنەو دەس بشۆرە: (ب) تەواو بوونی ئیش؛ خاتیمەی شت یاکاریٚ هاتن؛ هیچیتر؛ تەواو. (کنایە ازاتمام کاریا هرچیز)

ئاوپاچ: [ناو،بک+ ناو] ئاو پاش(١)کەسێک کەئاو پاشیدەکا.(٢)کەرەستەی ئاوپاشی (آب پاش)

ئاوپاشی: [ناو،بەرهەمیچاوگە](١) ئاودان بە ئاوپاش.(٢) ئاو بە سەر زەوی یا باغچەدا پڕاندن. (آبپاشی)

ئاوپرژاندن: [چاوگە،ت] ئاوڕشتن و پرژاندنی ئاو بە سەر شتێکدا.(آب پاشی)

ئاوپرژێن: [ناو+ناو،بک](١)کە سێک کە ئاودەو-پرژێنیٚ یان جێگایێک ئاوپرژێن دەکا.(٢)رە-وتی ئاو بە سەر زەوی یا خوڵداکردن بۆ ئەوەی لە گسگ داندا تۆز نەکات. (٣) [ناو]یاری شەرەئاو. (آب پاشی)

ئاوپرژێنیٚ: [ناو]گەمەی شەرەئاو. (بازی آب پاشیدن روی همدیگر)

ئاوپرژێنی دڵکردن: (ب) زۆر خۆشحاڵ کردن؛ دڵ فێنک کردنەوە نەوە. (کنایە از خیلی شاد کردن)

ئاوپژکێن: [ناو،بک+ ناو] ئاوپرژێن؛ شەرەئاو؛ ئاو بە یەکداکردن لە سەرچۆم و دەراوان بۆ یاری. (همدیگر را اب پاشی کردن)

ئاوپژگن: [ناو] ئاوپاش. (آب پاش)

+ ئاوپەڕ: [ناو] کاتی شیلە بەستنی دەغڵ. (وقتی غلات شیرە می بندد)

ئاو پەز: [ئاوەڵناو] کوڵاو لە ئاوا. (آب پز)

ئاوپەنگ: < پەنگاو؛ پونگاو. (برگشتن و راکد شدن آب)

ئاو پیادان: [چاوگە،ت]ئاو تێوەردان؛ ئاوکێشانی دەفری شۆراو ؛ بە دوا ئاو شووشتن. (آب کشیدن ظرف، آخرین آب کشی وشستن)

ئاو پیاکردن: [چاوگە،ت] (١) ئاو لە کەسێک پرژاندن؛ (٢) ئاو تێوەردان. (٣) ئاو بە سەر شتێک دا کردن. (آب ریختن و پاشیدن)

ئاوپیای: [ناو] مەنی؛ ئاوی‌بنیادەم؛ شاوات.(آبمنی)

ئاو تاڵ: (ب) عارەق و شەراب. (آب تلخ)

ئاو تاڵ و سوێر: [ناو،ت] ئاوی تاڵ و سوێری خواردوتەوە: (ب) ڕەنج و عەزابی ڕۆژگاری - چەشتوە؛ بە مرۆڤی ئەزموون وەرگرتوو دەڵێن. (سرد و گرم چشیدە)

ئاوتراش کردن: [چاوگە،ت]کراندنی هەندێ میوە بۆ هاتنە دەرەوەی ئاو؛ وەک کراندنی ناو لەتی شووتی. (آب تراشی)

ئاوترسی: [ناو]حاڵەتی،لە ئاو ترسان بەهۆی کێشانی بەنگ یا هاریەوە.آبترسی)

ئاو تەڵا: [ناو]ئاوی زێڕ. (آب طلا)

ئاوتێکردن: [چاوگە،ت] (۱) پڕکردنی دەفر لە ئاو. (پرکردنظرفازآب) (۲) ئاو ڕژاندنی کاتی جووت بوون.(آب منی ریختن در جماع)

ئاو تێگەڕیای: [ئاوەڵناو] (۱) ئاو تێگەڕاو؛ ئاو گرتنی دڵی لاوی تازە باڵق؛ ئاو گرتنی میوە، ئاڵوبوڵبوونی میوە. (آبدار شدن)

ئاو تێوەردان: [چاوگە،ت] ئاو پیادان؛ دوا ئاوکێشان پاش شتن. (آب کشیدن)

ئاوجۆسازی: [ناو،ت](۱)کاری دروست کردنی ئاوجۆ. (کار درست کردن آبجو) (۲) کارگای دروستکردنی ئاوجۆ(بیرە). (کارخانە آبجوسازی)

ئاوجە: [ناو] هیوەرژن؛ ئاوجا. (جاری)

ئاوجەڕ: [ناو،ت] نشوستکردنی ئاوی زەریا بە هۆی گەڕانی زەوی بەرانبەر بە مانگ؛ نیشتاو؛ دژی بەرزاو. (جذر)

+ ئاوچاوسەندن: [چاوگە،ت]ئاویچاو سەندن ڕام کردن بە هۆی ترساندنەوە؛ بۆ ڕام کردنی ورچ بە پێدانی خواردنی سوێر و ئاو پێنەدان لاواز و ڕامیان دەکرد.(آب چشم گرفتن)

+ ئاو چنین: (۱) ئاوەچۆڕکردن. (آب گرفتن) (۲) ئاوی پۆڵا گرتن بە گەرمای زۆر بۆ نەرم بوونەوە. (آب کشیدن) (۳) ئاوی میوە گرتن. (آب میوە گرفتن)

ئاوچوون: [ناو](۱) چوونە ئاو؛ قوماشی کە بە شۆردن کورت بێتەوە. (آب رفتن) (۲) (ب) لەڕ و لاواز بوون. (لاغر شدن)

ئاوچوونە ژێرپێست: (ب) قەڵەو بوون. جوان بوون. (کنایە از چاق شدن)

ئاوخاکی: [ناو] اند، فد: پاپۆڕێک کە لەوشکی و بەحردا کەڵکی لێ وەر دەگیرێت؛ هاوێرکرافت. (هاورکرافت؛ آب خاکی)

+ ئاوخانە: [ناو،ت]کاسەی چکۆلەی ژێر لانکەی منداڵ. (آبریز گاه گهوارە)

ئاوخواردن: (۱)[چاوگە،ت] کاری ئاو خواردنەوە. (آب خوردن) (۲) خەرج زۆر هەڵگرتنی کارێک؛ بۆ من زۆر ئاوی خواردەوە: خەرجی زۆر بوو. (گران تمام شد) (۳) زۆر ئاسان ئاسانە وەک ئاویخواردن وایە. (مانند آب خوردن) (۴) ئاوی تایبەت بۆ خواردنەوە؛ شەربەیێک ئاوخواردنم بەپێ. (آب نوشیدنی)

+ ئاوخواردنەوە: (۱)[چاوگە،ت] خواردنەوەی ئاو. (۲) واتای قوول بۆ قسەی ڕەق؛ ئەم قسە زۆر ئاو دەخواتەوە: زۆر بەری درێژە. (۳) ئاسانیی کار (وەک ئاو خواردنەوە ئاسانە). (۴) خەرجی زۆر هەڵگرتن. (آب خوردن)

ئاوخواز: [ئاوەڵناو] (۱) ئاوکێش. (ب)

خواردەمەنی سوێر. (خوردنی آب کش) (٢) شت یا کەسێک، کە پێویستی بە ئاو هەیە؛ تیوونی؛ تینوو. (تشنه)

ئاوخۆرگە: [ناو،ت] جێگای ئاو خواردنی ئاژاڵ. (آبشخور)

+ ئاوخۆرە: [ناو]ئاسنێکی باریکە لە لەغاودا کە دەچێتە نێو زاری ئەسب؛ دەماری دار. (آبخوره؛ آوند)

ئاوخۆرەی ئاوکێش:[ناو،ت] دەماری دار و گیا کە شیلەی پەروەردە لە گەڵاوە دەبات بۆ ساقەت و ئەندامی دار.(آوند آبی)

ئاوخۆرەی چێوی: [ناو،ت]دەماری دار و گیا کە لە ڕیشەوە ئاو و ماکی پێویست دەگەیە-نێ بە گەڵای دار و گیا. (آوند چوبی)

ئاوخوێ:[ناو] تاواوەیخوێ لە ئاودا.(آبنمک)

+ ئاودار: [ئاوەڵناو+ ناو](١) تەڕ و پڕ لە ئاو(٢)(ب)جەواهێر و تێخی جەوهەرداری خۆشڕەنگ و بە بریقە. (آبدار)

ئاو داخستن: [چاوگە،ت](١) لە شێڵەگەوە بەری ئاو بەردان. (٢) ئاو بەردانەوە سەر مەزرا. (هدایت آب به مزرعه)

+ ئاو دادان: ئاو هاتنە دەر لەژێرگۆزە و دەفر؛ ئاو لێ‌تکان؛ ئاو دەڵاندن؛ عەرزی بۆش کە زوو ئاو هەڵدەمژێت.(نشت آب)

ئاوادارخانە: [ناو] قاوەخانەی‌تایبەتی؛ چای خانەی‌تایبەتی. (آبدارخانه)

ئاوادارچی:[ناو]بەرێوەبەری ئاودارخانە. قاوەچی. (آبدارچی)

ئاوداری:[ناو] ئاڤداری؛ حاڵەتی شتی ئاودار. (آبداری)

ئاوداگرتن: [چاوگە،ت]بوون بە ژێر ئاوەوە؛ ئاو بە سەردا کشان؛ ئاوی لافاو هەموو مەزراکەی داگرتووە. (آب همه جا را گرفتن)

+ ئاودان:[چاوگە،ت]بە کەرەستەی کارەبایی و تیژاو زێڕ یا زێو یا هەرچی بە سەرکانزاییک داکێشان. (آبکاری)

+ ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) تێخی سوورەوە بوو خستنە ناو ئاو یارۆن بۆ ڕەق بوون.(٢) ڕوکێش‌کردنی کانزا بە زێڕ یا زێو. (آب دادن)

+ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) وەک: ئاو دەردانی ماست؛[٢] ڕەحەتبوون. (آب دادن)

ئاوددان: [ئاوەڵناو] ئاودنان؛ هاوتەمەن. (هم-سن‌وسال)

ئاودل: [ناو] ئەول؛ کورتکراوەی ناوی عەبدوڵا؛ عەودل. (عبدل)

+ ئاوەدردان: [چاوگە،ت](١) عارەقە کردن. (عرق کردن) (٢) ئاو هاتنەدەر لە هەر شت بە هۆی گوشین یا گەرمکردن. (آب پس دادن)(٣) ئاوی چاڵ یا حەوز خاڵی-کردن.(تخلیه آب چاه یا حوض)

ئاودەرمانی: [ناو] عیلاجی نەخۆشی بە خواردنەوەی ئاوی زۆر. (آب درمانی)

ئاودەستخانە: [ناو]مستەراح. (مستراح)

ئاودەڵێن: [ئاوەڵناو،ناو] (١) هەر شت کە ئاوی لێ بتکێتە دەرەوە. (هر چیزی که آب آن نشت کند) (٢) درزی دەفر. (شکاف ظرف)(٣) کونی زۆر وردی دەفر. (سوراخ بسیار کوچک)

ئاودەم: [ناو](١) هاونشین؛ هاودەم؛ دۆست؛

هاواڵ. (همنشین و همدم)(٢) لیک. (آب دهان)

ئاو دەماندن: ئاو لە زەویە کە ئاژین کە با تەواو بیدەمێنێ؛ ئاو مژینی زەوی؛ ئاوچەشتن. (آبیاری کامل.جذب آب)

ئاودەنگی: [ناو،]هاودەنگی؛ هاوبیری؛ دۆستایەتی؛ نزیکی و هاودەمی؛ هاواڵی؛ هاو قسەیی. (هم دلی. هم آوایی)

ئاو دیان: [ئاوەڵناو] هاوتەمەن. (همسال)

ئاودیدە:(١ب) بار هاتوو؛ وەک پوڵا ئاودیدە بوون. (بار آمده)(٢).ئاو دیدە: تەڕبووگ. (خیس شده)(٣) ئاو لێکەوتوو. (آب پاشیده شده) (٤)[ناو] ئاو چاو؛ ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ئەسرین. (آب دیده)

ئاوڕ: [ناو] ڕوخسار؛ ڕوو. (رخسار)

ئاوڕدانەوە: [چاوگە،ت]ڕوو تێکردن؛ لا لێکردنەوە. (برگشتن و نظاره کردن) ئاوڕا: [ناو]هاوڕێ؛ هاوباوەڕ؛ هاوعەقیدە؛ هاوبیر؛ هاومەرام. (همراه؛ همفکر)

ئاوڕایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]هاوڕایی؛ هاوڕێیی؛ هابیری؛ هاو ئەندێشی. (همراهی و همفکری)

ئاورباران: [ناو،ت](ب) تیر ئەندازی زۆر تونـد. (ب) گەرمای زۆری ڕۆژ. (آتش باران)

ئاورباز: ئاگرباز؛ کەسێک کە بە ئاور یاری دەکا. (آتش باز)

ئاوربڕکردن: [چاوگە،ت]کوژانەوەی ئاور بە تەواوی. (بکلی خاموش کردن آتش)

ئاور بە پشت دەستەوەنان: (ب)تۆبە کردن لە دووپاتکردنەوەی کارێک؛ دەست داخکردن بۆ نەکردنی کارێک. (پشت دست داغ کردن)

ئاور بەردانەوە: [چاوگە،ت] ئاگربەردانەوە؛ کردنەوەی ئاور و ئاگر تێبەردان. (روشن کردن آتش.)

ئاورتێبەربوون: [چاوگە،ت](١) گڕگرتن. (آتش گرفتن) (٢) (ب) ئوقرە لێبڕان. (بی قراری)

ئاورتێبەردان: [چاوگە،ت] گڕتێخستن و ئاور دان. (آتش زدن)

ئاورچەرخان: [ناو] تاوڵەمە.(آتش‌گردان)

ئاورخان: [ناو]ئاگرخان؛ ئارتوون. (آتشخان)

ئاوردن: [کار]هاوردن؛ هێنان؛ هانین. (آوردن)

ئاوردەمێن: [ناو+ ناوی‌بک] (١) مەشکەی مسگەری. (دمه مسگری)(٢) ئاور دەمێن کەسێک کە بەو مەشکە ئاور دە دەمێنێ. (کسی که مشک را بکار می برد) (٣) ئاور گەشێن. (کسی که آتش را گیرا می کند)

ئاوردەیویاگی: بەجێ‌هێنانەوە؛ بەجێ هاوردن؛ بەجێ هانین. (به جا آوردن)

ئاو ڕژان: (١)ڕژانی‌ئاو. (٢ب)توو تکان. (آب-ریختن)

ئاو ڕژاندن: [چاوگە،ت](١) بەردانەوەی ئاو؛ ئاو فڕێدانی یەکسمی مێ. (آب ریختن) (٢) (ب) باو کردنی کارێک: گەورە ئاو دەرێژێ و چکۆلە پای لێدەخات. (مدکردن)

ئاور ژێرکا: [ناو،ت](ب) نەرمەبڕە؛ کەسێک کە بە نەهێنێ کاری خۆی دەکات. (آب زیر کاه؛ حیله باز)

ئاورژێن: [ناو،بک] ئەوەی کە ئاو دە-

ڕێژی.(آبریز)

ئاوڕشـــانن: [چاوگـــە،ت]ئـــاو ڕژانـــدن. (آب ریختن)

ئاورکردنەوە: [چاوگە،ت](١) ئاور هـەڵکـردن؛ چێکردن و تەیار کردنی ئاور؛ ئاور ڤێخستن. (آتـــش افـــروزی)(٢) (ب) فیتنـــە و شـــەڕ هەڵایسان.(فتنه و آشوب بر پا کردن)

ئاورکەوتنەجەستە: [چاوگە،ت] بێئارام و بێئۆقرەبوون؛ حەجمان لێبـڕان؛ بـێهـەدا بوون؛ بێقەراربوون؛ نیگەرانبوون. (آتـش بـە جان افتادن)

ئاورکەوتنە گیان: [چاوگە،ت](ب) حـەجمـان لێبڕان؛ سرەوت نەمان. (آرام و قرار نداشتن)

ئاورگە: [ناو] جێگای ئاور. (جای آتش)

ئاورگەردان: [ناو] تاوڵەمە؛ تـۆڕێکی لـە سـیم چنراوی ناوچاڵە، دەسکێکی زنجیری هەیە بۆ زوخاڵ گەشاندنەوە. (آتش چرخان)

ئاورگەرم: [ئـاوەڵنـاو] (١) ڕژدبـوون لـەسـەر کارێـک. (مصـر و مصـمم)(٢) مرۆڤـی زۆر بەهەوەس. (آتشی مزاج)

ئاورلـــەچاوبـــارین: [چاوگـــە،ت](ب) زۆر تووڕەبوون. (غضبناک شدن)

ئاورلەکای کـۆن بـەربـوون: (ب) مرۆڤـی بـەساڵاچوو کە خەریکی دڵداری بێت. (کنایـە از عشق پیری)

ئاورۆچکە: [ناو] ئاگرۆچکـە؛ ئـاوری منـداڵان. (آتش بچه ها)

ئاورۆکە: ئاوری چکۆلە. (آتش کوچک)

ئـــاوڕووبردن: [چاوگـــە،ت]ئـــابڕووبردن؛ ڕیسواکردن؛ ناو بە خراپە زڕاندن؛ سووکایەتی بە سەر هێنـان شـەقڵـی کچێنـی بـە نـاڕەوا شکاندن. (آبرو بردن)

ئاوڕوو چووانـدن: [چاوگـە،ت]ئـابڕوو بـردن. (آبرو بردن)

ئـاوڕووچووگ: [ئـاوەڵنـاو]ڕیسـوا؛ بـەدنـاو؛ ئـابڕووچوو؛ نـاو زڕاو؛ ئـابڕوو تکـاو؛ ئـابڕوو نەماگ؛ لەبواری دەستووری زمانەوە [نـاوی-بەرکارە] بەڵام بە واتا ئاوەڵناوە. (آبرو رفته)

ئاوڕوودار: [ئاوەڵنـاو] ئابڕوومـەنـد؛ بـەئـابڕوو؛ بەحەیا؛ (آبرومند)

ئاوڕووداری: [ناو](١) ئابڕووداری؛ بە ئابڕوویی؛ ژیانی شەرافەتمەندانە و بەسەربـەرزی. (٢) (ب) بـەرگـری لـە ئـابڕوو چـوون؛ قسـە خواردنەوە و لای بێگانە نەدرکاندنی هەنـدێ نهێنی کە بۆی هەیە ببێتە هۆی سەرشۆڕی؛ (ب) بەزڵە ڕوومـەت سـوور ڕاگـرتن. (آبـرو داری)

+ ئـاورە: [نـاو] (١) ئافـەتـی هـەوربردنـی زەرحاتی نۆک. (آفت نخود) (٢) زەردەزەخـم؛ زەردە برین. (زرد زخم)

ئاوڕەنگ: [ناو] جۆرێک ڕەنگی وێنەگەری کە بە ئاو دەگیرێتەوە. (آبرنگ)

ئاوڕێژ: [ناو](١)تاڤگە. (آبشار)(٢)[ناو،بک]ئـاو ڕێژ، کەسێک کە ئاو دەڕێژێ. (آبریز)

ئاوری ژێرکا: [ناو،ت] (ب) نەرمەبڕە؛ حیلەباز؛ ئەو کەسە بە نەهێنـی کـاری خـۆی دەکـا. (آتش زیر کاه؛ آب زیر کاه)

ئاوڕێژگە: [ناو] تاڤگە. (آبشار)

ئاوڕیش‌بوون: (١) دەستەویەخەبـوون؛ بـەگـژ یەکتردا چوون؛ تێک‌گیران. (دعوا و مرافعـە-

کردن)(٢) هاوتەمەن بوون (هم سن)

ئاورێشمباف: [ناو،بک] کەسێک کە کاری چنینی قوماشی ئاورێشمە. (ابریشم باف)

ئاورێشمبافی: [چاوگە،ت](١) کاری ئاورێشم باف. (٢)[ناو] کارگای چنینی قوماشی ئاورێشمی. (ابریشم بافی)

ئاورێشمچن: [ناو،بک]گوڵدۆزی بە ئاورێشم دەکا؛ کاری چنین بە ئاورێشم. (ابریشم دوز)

ئاورێشم چنین: [چاوگە،ت]گوڵدۆزی بە ئاورێشم. (ابریشم دوزی)

ئاورێشمی: [ئاوەڵناو] هەورێشمین؛ لە جنسی ئاورێشم. (ابریشمی)

ئاوریل: [ناو] ئاپریل؛ مانگی چوارەمی ساڵی زایینی. (آوریل)

ئاورێیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هاورێیی؛برایەتی؛کۆمەک و یاری؛ ئاریکاری؛ یارمەتی. هاومەڕامی. (همراهی)

ئاوزا: (١)هاوال؛ هاوتەمەن؛(٢) ئاوزاچاوم: چاوم پڕبوو لە ئاو؛ زا: ڕابووردووی (زایین)ە بە هەموو مانایێکەوە.) زۆنگبوو؛ ئاوی تێزا. (همسن؛ پراشک‌شدن چشم)

ئاوزاینەچاو: چاو لە ئەسرین پڕبوون ؛ ئاو لە چاوا قەتیس بوون.(جمع‌شدن اشک‌درچشم)

ئاوزاینەدەم: بە هۆی دیتنی خۆراکێکی خۆشەوە؛ ئاو لەزارگەڕان؛ (ب) تامەزرۆ بوون. (دهان‌آب‌افتادن)

ئاوزەنگی‌تەقێن: [بەند،ت](ب) بەخێرایی؛ لە تاودانی وڵاخ و چارەوا؛ چوارناڵ؛ تاودانی ئەسپ؛ ڕکێف کوت. (اشاره به چهار نعل تاختن)

ئاوزەنگیدار: [ئاوەڵناو] بەپێی ئەو کەسانەدەڵێن‌کە ژێر پایان چاڵە.(کف‌پای-کسانیکه‌گودباشد)

ئاوزەنگی‌کوت: [بەند،ت] ڕکێف‌کوت؛ (ب) چوارناڵ و بەغار لێخوڕینی ئەسب. (چهار نعل)

ئاوزەنگی‌لێدان: [چاوگە،ت] لێخوڕینی وڵاغی بە زین و بەرگ بە ڕکێف تێکوتان. (رکاب زدن)

+ ئاوزیاگ: [ئاوەڵناو] تێگەیشتوو؛ عاقڵ؛ بەئاوەز؛ ژیر. (عاقل)

ئاوزینە: [ناو] ئافزوونە؛ ئاڵقەزوونە. (سگک)

ئاوزینی: [ناو] هاوشانی؛ هاواڵی؛ هاوتەمەنی؛ هاوسەنگی. (هم شان)

+ ئاوس:[ئاوەڵناو]هاوس؛ دووگیان؛ زگپڕ؛ تلدار؛ تۆڵدار؛ بەزگ؛ زگدار؛ بەتێشت. (آبستن)

ئاوساندن: [چاوگە،ت]هەڵمساندن؛ پە نماندن؛ ئەستوور کردن؛ماساندن؛ وەرماندن. (پربادکردن)

ئاوساڵ: تەڕەساڵ. (آبسال)

ئاوسانە: (١)[ناو]ئەوسانە؛ ئەفسانە؛ چیرۆک؛ حەکایەت. (افسانە. قصه)(٢) وەک ئاوس؛ ئاوس ئاسا؛ (بسان آبستن)

ئاو سەرکەفتن: [چاوگە،ت]سەرکەوتنی ئاو؛ ئاو بە سەردا گەڕان و داگرتنی زەوی یا جێگایێک؛ ئاو بە سەر جێگایێکدا کشان.(بالاآمدن‌آب)

ئاوسەرکەم: [ئاوەڵناو] هەژار؛ دەستکورت؛ فەقیر؛ بێ ئەنوا؛ هەژیر. هاوسەرکەم؛ کەمدەست؛ زار؛ ئاتاج؛ موحتاج؛ کەمتر لە

ماڵەجیران و دراوسێ. (محتاج)

ئاوسێ: [ئاوەڵناو+ ناو]جیران؛ جینار؛ دراوسێ. (همسایه)

ئاوشار: [ناو] تاڤگە. (آبشار)

ئاوشانی: [ناو] هاوکووفی؛ ئاوکووفی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری. (هم شانی)

ئاوشۆر: [ناو] ئاو شوران؛ ناوی چۆمێ لە کرماشان. (رودخانه آبشوران)

ئاوشه: [ناو] شەونم؛ ئاونگ؛ خوو؛ خوناوە؛ (شبنم)

ئاوفرێدان:[چاوگە،ت]ئاوفرێدانی مایین لە وەختی جووت خوازیدا. (ب) وەک جوین بە ئافرەتی سووک دەوترا. (آب ریختن مادیان در حال فحل)

+ ئاوقا: [ناو،] (١) تووش؛ دووچار؛ ئەم نەخۆشینەم ئاوقا بووە. (دامنگیر)(٢) هێرش؛(ڕۆژ باشم ئەکرد لەکولم و لێوی، ئاوقایی دەمم بوو سەبرێ گەستم) «نووری» (حمله)

ئاوقاکردن: [چاوگە،ت](١) ئاراستەکردن؛ بۆخستن؛ بەرد و گوللە و دار تێگرتن. (چیزی را رو به کسی انداختن)(٢) تووشکردن؛ هەڵامەتی گرت، ئاوقای (تووشی) منیشی کرد. (مبتلا کردن)(٣) هاندان بۆ شەڕ یان هێرش پێبردن؛ سەگەکەی ئاوقا کرد. (وادار به حمله)

ئاوقۆرەگرتن: [چاوگە،ت](١) ئاو لە قۆرەگرتن بە گۆشین(گوشین) یا بە ئاو میوە گیری.(آبغوره گرفتن) (٢ب) فرمێسک وەراندن. (اشک ریختن)

ئاوقەد: [ئاوەڵناو] هاوقەد؛ بەقەد؛ هاوئەندازە. (هم قد)

ئاوقەرا: [ئاوەڵناو] بەقەد یەک؛ هاوتا؛ هاوپایە؛ هاوسەنگ؛ هاوشان. (همتا)

+ ئاوکردن: [چاوگە،ت](١) تاواندنەوە؛ قاڵ-کردن؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)(٢) (ب) فرۆشی ماڵی خراپ و لە سەردەست ماو؛ فرۆشتن؛ لەبازاڕ شتەکانم ئاوکرد. (فروختن)

ئاوکردنەژێر: (ب) جێگای کەسێک لێژکردن و بەرە بەرە دەرکردنی لە شوێنێک. (کنایە از بیرون کردن)

ئاوکوڵاتگ: [ناو،ت] ئاوی کوڵاتوو؛ ئاوی‌داخ؛ ئاوێ کە داخ کرابێ. (آب داغ)

ئاوکووف: [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوتەراز.(هم-شان)

ئاوکە: [ناو]جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)

ئاوکێشان: [چاوگە،ت](١) ئاو هەڵگرتن و بردن بۆ شوێنێکی‌تر. (آب از جایی به جایی بردن) (٢) ئاو دزینی برین. (آب آوردن زخم) (٣) ئاوی جێگاییک یا حەوزێک دەردان. (آب حوض یا چاه کشیدن)(٤) ئاو تێوەردان پاش شتن. (آب کشیدن) بەجۆگە یان بۆڕی ئاوکێشان بۆ شوێنێک.(بەوسیلەجوی‌یا لوله آبکشیدن)

+ ئاوکێشی: [ناو؛بەرهەمی‌چاوگە] ئاو تێوە-ردانی پاش شتن. (آبکشی)

ئاوگر: [ناو] (١) جێگەی چاڵ. (جای پست) (٢) زەوینی بەر سێڵاو.(زمین در مسیرسیل) < ئاوگیر

+ ئاوگرتن: [چاوگە،ت](١) کاری ئاوکێشان

له میوه به گوشین یان ئاو میوه‌گیری. (آب میوه گرفتن)(۲) ئاڵوبۆڵ بوونی میوه. (میوه نزدیک به رسیدن و آب گرفتن میوه) (۳) (ب) ئەوەڵی‌لاویەتی و دڵ ئاوگرتن. (کنایه از اوایل جوانی) (۴) گونجەی ئەستێر بەستن له لایەن کەسێکەوە کە نۆرە ئاویەتی. (بستن آب استخر)(۵) لە قەدیمدا پاشەکەوت-کردنی‌ئاو؛ عەمباراو پڕکردن لە ئاو. (پرکردن آب انبار)

ئاوگەرم: (۱) گراو؛ کانیاوی‌گەرم.(چشمه آب گرم) (۲)ئاوی داخ و کوڵاتوو.(آب داغ)

ئاوگەرمکەر: [ناو،بک] ئەوەی ئاوگەرم دەکا؛ کەرەستەی گەرم کردنی ئاو؛ دێئۆتێرم. (آب گرمکن)

ئاوگەز: [ناو،ت] چرزانی تەرەکاڵ لە باردا. (زده دار و خراب شدن میوه)

ئاوگەڵە: ئاژاڵێ کە بچێتە ناو هەر مێگەلێک، هەست بە نامۆیی نەکات. (بزوگوسفندیکه داخل هرگله ای بشود ئاوگەلی ئازاد: [ناو] ئەو بەحرانە کە لە ژێر باندۆری دەسەڵاتی دەوڵەتگەلێکی تایبەتدان. (آبهای آزاد)

ئاولک:[ناو] تۆقڵەی ناو دەست و پێ بە هۆی کاری زۆرپێکردن. (تاول)

ئاو لووت: [ناو،ت]ئاوی کەپۆ؛ئاوی لووت. (آبدماغ)

ئاو لەئاشی‌دوژمن‌کردن:(ب) بە سوودی دوژمن کارکردن.(به سود دشمن کارکردن)

ئاو لەئاشی‌کەسێک‌کردن: (ب) کۆمەک پێکردن؛ کردنی‌کارێک کە بەرژەوەندیی کە-سێکی‌تری تێدابێ.آب‌به‌آسیاب‌کسی‌ریختن)

ئاو لە ئاواندا‌کوتان:(ب)کاری بێ‌سوودکردن؛ (آب درهاون کوبیدن)

ئاو لەئاوەڕۆ دەرکردن: (۱) (ب) زۆر بێ حەیایی‌کردن. (بی حیایی)(۲) له حەد بەدەر؛ له سنووری شەرم و حەیا دەرچوون. (از حد گذشتن)

ئاو لە بەر ڕۆیشتن: (۱) ئاو لێچوون؛ ئاو دە-ڵاندن. (نشت) (۲) سەرڕێژی‌ئەستێری لیپاولیپ پڕ له ئاو. (سر ریز)

ئاو لەجێ‌ماڵ‌دەرهێنان: (ب) ماڵی کەسێ خاپوورکردن؛ بەڵای زۆر بەسەر هێنان؛ نابووت‌کردن (ئاو لە جێ‌ماڵ نان). (خانه کسی را ویران کردن)

ئاو لە چاوانە لێل‌بوون: ئاو لە سەر چاوەلێل-بوون؛ (۱) (ب) نالەباری کارێک لە بنەڕەتدا. (۲) (ب) سەرچاوە و ئەساسی کارێک لە لایەن گەورەترین مەقامەوە گەندەڵ-بوون.(آب از چشمه گل آلود بودن)

ئاو لە دەس نەتکان: (ب) کاری مرۆڤی ڕژد و خەسیس. (خسیس)

ئاوڵەڕوو: [ئاوەڵناو] گرۆیێ؛ کەسێک کە دەموچاوی چاڵوچۆڵی هاوڵەی پێوە دیارە. (آبله رو)

ئاوڵەفەرەنگی: [ناو]دوا پلەی نەخۆشینی هاڵە، سفلیس. (سفلیس)

ئاوڵە مورغان: [ناو] نەخۆشینی دەرکردنی زیپکەی سوور سوور؛ وشەیێکی فارسییە و هەر بەو ناوەیش لە کوردی دا دەوترێت. (آبله مرغان)

ئاوڵەکوتان: [چاوگە،ت]سێرۆمی هاوڵە لە

سەرپێست دانان و دەرزی ئاژن کردن وکراندنی بە نەشتەر بۆ بەرگری لە هاوڵە. (آبلە‌کوبی)

ئاو لە کونە مێرولە کردن: (ب) هەژاندنی جەماوەر و پشێوە دروستکردن؛ وەک چیلکە لە کونی هەنگەژاڵە ڕۆکردن. (شوراندن مردم)

ئاوڵەگایانە: [ناو] خورۆکەی گا؛ هاوڵەیێک کە لە سەرگوانی مانگا پەیدا دەبێ. (آبلە گاوی)

ئاو لەگیلفان (گیرفان) وەردان:(ب) گیلفان خاڵیکردن و پارە تیا نەهێشتن. (کنایە از جیب خالی کردن)

ئاو لەلچ هاتنەخوار: (۱) لیک‌چاندن. (۲) (ب) زۆر بەتامەزرۆ و بەهەوەس کەوتن بۆ خواردەمەنییێک. (آب از لب سرازیر شدن)

ئاو لەمشتنەتکان: (ب) ڕژدی؛ چکووسی؛ خەسیسی؛ دەستقووچاوی؛ چاوچنۆکی. (کنایە از خسیس)

ئاولێل کردن: [چاوگە،ت](ب) ئاژاوە دروستکردن. (آب را گل آلود کردن)

ئاولێل نەکردن: [چاوگە،ت] (ب) ئەرخەیان بوون و جێی‌باوەڕ؛ بەیەقین: ئەوندە پیاوی چاکە ئاولێل ناکات. (کنایە از جای اعتماد واطمینان)

ئاولیمۆ: [ناو] ئاوی لیمۆ؛ (ب) ئاوی لیمۆترش. (آبلیمو)

ئاومژین: [چاوگە،ت]ئاو هەڵمژین؛ کوتاڵ ئاو هەڵدەمژێ؛ زەوی ئاوی هەڵمژی؛ ئاوی ئەو هەنارە بمژە. (جذب آب؛ پارچە یازمین کە آب جذب کند)

+ ئاومل: [ئاوەڵناو] هاوجووت؛ لفی‌گاجووت؛ هاونیر؛ وەک دوو ئەسپی دروشکە.(جفت حیوان برای کشیدن ارابە و درشکە)

ئاومیوە:< ئاوی میوە.

ئاومیوەگر: [ناو،بک و ناو] (۱) کاری کەسێک کەئاوی میوە دەگرێت.(۲)[ناو] کەرەستەی ئاوی میوە گرتن.(آب میوە گیر)

ئاونگ و دەستە: [ناو] ئاوان و دەستە؛کەرەستەی کوتان و وردکردن. (هاون و دستە)

ئاونگە: [ناو] (۱) ئاونگ؛ شەونم. (شبنم) (۲) ئاونگی ژێر دەستە بۆ کوتانی شتی ئاشپەزخانە(مدبەق). (هاون)

ئاونگی: [ناو] (۱) ئاونگ؛ تریۆتۆپیگ؛ مێلاق. (انگورآویزان‌شدەباطناب) (۲) شەونم. (شبنم)

ئاونوما: [ناو،ت] (۱) تاڤگەی دەستکرد. (آب نما) (۲) چاوانەی کارێز. (دهانە کاریز)

ئاونەبات: [ناو،] شەکروکە؛ جۆرێک‌نوقوڵ. (آبنبات)

ئاونەباتچێوی: [ناو،ت] ئاونەباتێ کە کلکێکی چووکەی چێوی پێوەیە و منداڵ دەی مژن. مژمژۆکە. (آب نبات چوبی)

ئاونەباتی ترش‌وشیرین: [ناو،ت] ئاونەباتی مەیخۆش؛ ئاونەباتێ‌کەهەندێ ماکی ترشی لێدراوە.(آب نبات میخوش)

ئاو نەباتی کێشدار: [ناو،ت] ئاونەباتێک کە بەددان دا دەچەسپێ و کێشی‌دێ. (آب نبات کشی)

ئاو نەچوونەناوجوگەیێک: (ب) ناسازگاری؛ پێک نەهاتن. (آب توی یک جوی نرفتن. کنایە از عدم توافق)

ئاونەدیدە: [ناو] شتێ کەئاوی لێنەکەوتبێت؛ ئاهەکی‌ئاو نەدیدە؛ قوماشی‌ئاونە دیدە؛ ئاو نەدیتوو؛ ئاو لێنەکەوتوو. (آب ندیده)

ئاو وئاڵف: [ناو،ت] (۱) (ب) ڕۆزی و نیعمەت؛ ماڵ و دارایی. (روزی)(۲) ئاو و گیا. (آب و گیاه)

ئاو وخاک: [ناو،ت] سەرزەمین؛ (ب) وەتەن؛ نیشتمان. (آب و خاک)

ئاووڕەنگ: [ناو،ت] (ب) دیمەنی جوانی تەڕ و تازەی ڕوخسار. (آب و رنگ)

ئاووش: [ناو] باوەش؛ ئامێز. (آغوش)

+ ئاووگڵ: [ناو،ت] (۱)حەری و قوڕ. (گل و شل) (۲) (ب) کورەکان لە ئاو وگڵ دەرهاتوون و گەورەبوون(بووگن) و لە خەم ڕەخسیون. (بزرگ شدن بچه)(۳) نەسەق، من لەم شارە حەقی ئاو وگڵم هەیە. (حق آب و گل داشتن) (۴) جێگەی مردن و ناشتن و خاک بەقسمەت‌بوون، ئاو و گل هەڵیگرتم هێنامی بۆ ئێرە. (خاک‌قسمت شدن)

ئاوهاوێژ: [ناو،بک] فوارە؛ ئاوهۆڕشان. (فواره)

ئاوەچۆڕ: [ناو،ت](۱) چۆڕاندنی ئاو لە شتی تەڕ تا دوا دڵۆپ. (۲) تکان و تەواو بوونی ئاوی شتی تەڕ.(آب چلاندن)

ئاوەچۆڕبوون:[چاوگە،ت] چۆڕایی هاتن؛ دوا دڵۆپ تکانی ئاوی شتی تەڕ. (ریختن آخرین- قطره آب از چیز تر)

ئاوەچۆڕکردن: [چاوگە،ت]ئاو چنین وچۆڕایی پێ هێنانی ئاو لە شتی تەڕ بە هەڵواسین یا گووشین. (آب گرفتن)

ئاوەچەما: [ناو] ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ڕوندک؛ ئەسرین. (آب چشم)

+ ئاوەخانە: [ناو] ئاوخانە؛ دەفرێکی بچوک بە بن بێشکەی منداڵەوە بۆ تێچونی میزی منداڵ. (جای پیش آب بچه در گهواره)

ئاوەدانکەر: [ناو،بک] ئاقاکەر؛ کەسێ کە کاری ئاوەدان‌کردنە. (آبادگر)

ئاوەر: (۱) هاوەر؛ [پاشگر] ناوئاوەر: دارای ناو؛ جەنگاوەر: شەڕانی؛ دڵاوەر: پڕدڵ؛ (پسوند آور)(۲) کەسێک کە دەهێنێ؛(نان ئاوەر: نان- هاوەر؛نان‌هێنەر) (آورنده)

+ ئاوەڕۆ: [ناو،ت] بەرزترین جێگەی کێو و تەپۆلک کە ئاوی باران نیوەی بەو لاو نیوەی بەم لادا بێتەخوار؛ سەرووی دیرەگ. (خط الراس)(۲) لێژایی سەربان ڕوو بە پلووسک. (آبریز)(۳) جێگای دامەزراندنی پلووسک. (آبریز) (۴) گونجەی ڕێگای ئاو پیا ڕۆیشتن لە حەوز یا ئەستێردا. (آبراهه)

ئاوەڕۆگە: [ناو] ئاوەڕۆ. (آبراهه)

ئاوەژووکردنەوە: [چاوگە،ت] هەڵگێرانەوە. سەرەو نخوون کردنەوە.(برگرداندن و پشت‌و روکردن

ئاوەژی: [ئاوەڵناو] گیانداری ئاوی. (آبزی)

ئاوەستێ: [ناو] مووچیێچی قوڵی کراس؛ جۆرێک سۆرانی؛ مەچەکپێچ؛ ئەنگوچک؛ فەقێیانە. (دنباله آستین)

+ ئاوە سوو: [ئاوەڵناو،بەر] (۱) ئاوەسوود؛ جلکێ کە لە ئاودا سووابێ واتا زۆرمابێتەوە؛ چڵک مەردە(مرده). (چرکی که جذب شده) (۲) (ب) ڕوو داماڵاو. (بی حیا)

+ ئاوەشکێنە: [ناو] شێلەگە.(جای‌تغییر مسیر

(آب)

+ ئاوەشی: [ناو] بارێزە؛ میوەی لە دار کەوتوو (وەریو). (میوه نارس از درخت افتاده)

+ ئاوە کولْ: [ناو] (ب) ناخۆشی؛ بێدرەتانی؛ لێقەوماوی؛ ڕۆژەڕەشی.(سیه روزی)

ئاوەکیبوون: > ئاوەکی کەوتن

ئاوەکی کەوتن: [چاوگە،ت]ئاوارە و سەرگەردانبوون لە غوربەت. (آواره در غربت)

ئاوەگل: [ناو] گڵاو؛ پیس؛ سپڵۆت. (نجس)

ئاوەگل کردن: [چاوگە،ت]حەوت ئاو(حەوتاو) کردنی شتی گڵاو بە گڵەسوورە و ئاو؛ حەوت ئاوکردن. (نجسی درکردن)

ئاوەگی: [ناو] ئاوایی؛ دێ؛ گوند. (آبادی. قریه)

+ ئاوەل: [ناو]ئەو گیایە پێش بەهار لە دەم جۆگەدەڕوێ. (اولین رویش گیاه لب جوی آب در بهار)

ئاوەڵچنە: [ناو،بک] ئاو هەڵچنە؛ کاغەزی جەوهەرکێش.(جوهر خشک کن)

ئاوەڵدووانە: [ئاوەڵناو] لفەدووانە. (دوقلو)

ئاوەڵکار: بەند، (لەزانستی دەستووری زباندا).(قید)

ئاوەڵمنداڵ: [ناو] پەڕەوڵ؛ پزدان. (پرده پوشش جنین هنگام تولد؛ جفت)

ئاوەند: [ناو](١)ئاوەنگ؛ ئاونگ؛ بەند و ڕێسمانی مێلاق.(آونگ)(٢)بەڵگە و بورهان؛ حەجەت. (دلیل؛برهان) (٣) دوو جۆر ڕەگە لە ساقەتی ڕووەکدا.(آوند)

ئاوەندی ئاوکێش: [ناو،ت] ئاوخورەی ئاوکێش، لوولەیێکی باریکەلەئەندامی گیا و داردا کەشیرەیپەروەردە لە گەڵاوە دەبا بۆ ئەندامگەلی ڕووەک.(آوندآبکش)

ئاوەندی چێوی:[ناو،ت] ناونێرک، لوولەی باریکیناو ئەندامی ڕووەک کە ماکگەلی پێویستی ژیان لە ڕیشەوە دەگەیێنێتە گەڵای ڕووەک. (آوندچوبی)

ئاوەن و دەستە: [ناو]کەرەستەی کوتانی شتی پێویستی ئاشپەزخانە. (هاون و دسته)

ئاوەن و ڕەوەن: [ناو،ت] هاتوچۆی زۆر؛ (ب) ماڵێ کە میوانی زۆری بۆ بێ. (آمد و رفت زیاد)

ئاوەنووس: [ناو] داری ئابنووس. (آبنوس)

ئاوەنە: [ناو] ئاوێنە؛ قودیک. (آئینه؛جام)

+ ئاوەنیا: [ناو]کوڕی هاوسەر لە مێردی پێشووی. (پسرهمسر از شوهر قبلی)

ئاو هۆرشان: [ناو] ئاو هاوێژ؛ فووارە. (فواره)

ئاو هەڵچن: [ناو،بک] ئاو چن؛ وشککەرەوە؛ ئاو هەڵمژ. (خشک کن)

ئاو هەڵگوێزان: [چاوگە،ت](١) ئاو لە حەوز یان بیر دەرهێنان. (٢) ئاولە دەفریا هەر شت هەڵێنجان. (آب کشیدن)

ئاویاری باران‌ی: [ناو] ئاوداشتن بە لوولە (بۆڕی) و پرشاندنی بە تەوژم بە سەر مەزرا دا بە شێوەی باران. (آبیاری بارانی)

ئاویاری دڵۆپەیی: [ناو،ت] ئاوکردنە بن هەر دار و بنچکێک بە بۆڕیو لوولە بە شێوەی دڵۆپە. (آبیاری قطره ای)

ئاویباتری: [ناو،ت]تراوی تیزاوی سولفوریک. ئیلیکترۆلیتی باتری تەڕ. (آب

باطری)

ئاوی بێ‌لەغاو خواردنەوە: (ب) بار هاتن بە مەیلی خۆ؛ کەسێک کە سەرگری و بەرگری لێنەکرابێت.(کنایە،زندگی‌بدون سختگیری)

ئاوی‌پاک: [ناو،ت] ئاوێک کە شتی پیسی تیدا نەبێت؛ ئاوی‌پاکی بە دەستداکردن: (ب) هومێد لەکەسێک برین. (آب پاک)

ئاوی‌پاکی: (١) دوا هەمین ئاوی ئاو تێوەردان و ئاوکێشانی شتی شۆراو. (٢) ئاوی پاکی کردبە دەستیدا (ب) ئەرخەیانی کرد و یەکجاری ناهومێدی کرد؛ (آب پاکی)

ئاوی پرژ: [ناو]تاڤگە؛ سووولاڤ؛(سوو تورکییە واتا: ئاو. (آبشار)

ئاویی پیروزەیی: [ناو،ت] لە تێکەل‌کردنی ڕەنگی شینی زۆر ئاخچ و سەوزی ئاخچ و سپی، یان لە سپی و شین و زەرد پێکدێ. (آبی فیروزه ای)

ئاوی‌تاچنۆ: ئاو دەدەڵێنی.(آب‌نشت میکند)

ئاوی‌تاڵ: [ناو،ت] ئاوێ‌کە تاڵ بێ؛ (ب) شەراب و عارەق. (آب تلخ)

ئاوی تاڵو سوێر خواردنەوە: (ب) ڕەنج و عەزاب کێشان؛ تاڵی و سوێری ژیان چەشتن.(رنج وعذاب کشیدن)

ئاوێتن‌سەر: [چاوگە،ت] بەسەرهێنان؛ بەسەردا سەپاندن؛ بەسەردا ساخ‌کردنەوە. (بسر آوردن)

ئاوی‌تۆبە: [ناو،ت]ئاوێ کە بەنیەتی تۆبە بە سەردا دەکرێت؛ بۆ ژنی خراپەکار کە تۆبە بکا دەگوترێت(لە هەندێ مەزهەبدا). (آب توبه)

+ ئاویتە: (١) ئاوێتە؛ ئامێتە؛ تێکەڵاو. (آمیخته) (٢)ناڵین؛ فەغان؛ کالین؛(ناله و فغان)(٣)مەساسەی پاش‌نەقیزەی شێف بڕین. بیلچه‌کوچک‌انتهای‌چوبدست‌شخم‌زنی)

ئاوی‌تەبەڕوک: [ناو،ت]ئاوێ کە لە سەر پیر و چاکەوە هاتبێت. (آب تبرک)

ئاوی‌تەڵا: [ناو،ت]ئاوی‌زێڕ؛داپۆشینی کانزایێک بە تەڵا، بە تەواوەی تەڵا لە تیژاودا و کەڵک وەرگرتن لە کارەبا. (آب طلا)

ئاوی‌چاوگرتن: [چاوگە،ت](١) (ب) ترساندن. (زهر چشم یا نسق گرفتن)(٢) ورچ بە منداڵی(پاکۆڵی) بەپێدانی خۆراکی سویر و ئاوکێش و تونی ڕاکرتنی، ئاوی چاوی دەچنرا و ڕام دەبوو. (آب چشم گرفتن)

ئاوی‌چڵاو: [ناو،ت]ئاوی وشکەپڵاو؛ ئاوی-برنجی نیوەکوڵ‌کە بە سەلەدا دەکرێ بۆ چڵاو یا پڵاو. (آب چلو)

ئاوی‌چێشت: [ناو،ت]بەشی تراوی چێشت؛ ئاوی خۆرشت. (آب آبگوشت و خورش)

ئاوی چێشت زیادکردن: (ب)تەعارفی (خوڵکی)خۆماڵیانە؛ نەهار وەرە بۆ ماڵی ئێمە ئاوی ئاوگۆشتەکە زیاد دەکەین. (آب آبگوشت را زیاد کردن)

ئاوی‌حەوزکێشی: (١) کاری‌کەسێک‌کە ئاوی حەوز دەر دەدا.(٢) کاری دەردانی ئاوی حەوز.(آبحوضی؛ آب حوض کشی)

ئاوی‌حەیات: [ناو،ت]ئاوی ژیان؛ (ئەفسانەی ژیانی ئەبەدی) (ب) عارەق و شەڕاب. (آب حیات)

ئاوی خالیس: [ناو،ت](١) هەڵماو؛ ئاوێ کە لە هەڵمی ئاو بە دڵۆپ گیرابێ؛ ئاوی

هەڵمەتکێن. (آب مقطر)(٢) ئاوی باران و بەفر، ئاوی کە هیچ شتێکی تێدا نەتوابێتەوە. (آب برف تمیز)

ئاویخواردن:ئاویتایبەت بۆ خواردنەوە؛ (ب) ئاسانی کار. (آب خوردن)

ئاویخۆشلەگەرونەچوونەخوار:(ب) دائیمە لەڕەنج و عەزابدابوون؛ ئاسایش و ئاسوودەیی بە خۆوە نەدین.(آبخوش از گلو پائین نرفتن)

ئاوی دەریا بەخشین: (ب) تەعاروف (خوڵک) بە سەر ئاوی حەمامەوەکردن؛ شتیٚ کە ماڵی غەیر بێت و ببەخشرێت. (آب دریا بخشیدن)

ئاویر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)

ئاویرگا: [ناو] جێی ئاگر؛ ئاتەشگا. (جای آتش؛ آتشگاه)

ئاویڕەوان: [ناو،ت]ئاویٚ کە لە ڕۆیشتندابیٚ وەک ئاویچۆم یا جۆگە؛ (ب) بیٚگریٚوگۆڵ (دەرسەکەم وەک ئاوی ڕەوان لە بەرە)(آب جاری؛درسرا روان‌بودن)

ئاوی زار: [ناو،ت] ئاقدم؛ ڕینگاوی دەم؛ لیک؛ ئاقدەلیک. (آب دهن)

ئاوێزانبوون: [چاوگە،ت](١)شۆڕبوون؛ حاڵەتی شۆڕ بوونەوە؛ هەڵواسران؛ دارداکری. (آویزان بودن) (٢) ڕووبەڕوو ڕاوەستان و لە - ئامێز گرتن (وەرگەڕیٚ ئاوێزانتبم)«فۆلکلۆر» (مقابل‌شدن ودرآغوش گرفتن)

ئاوێژتن: [چاوگە]هاوێژتن؛ هاڤێتن؛ تێگرتن؛ خستن؛ فڕێدان؛ پەرتکردن. (انداختن)

+ ئاوێژە: [ناو]ئاڤێژە؛ دەنگدانەوەو گەڕانەوەی دەنگ؛ گەڕانەوەی تیشک. (انعکاس)

+ ئاوێژە: [ناو](١) جۆرێک ترۆزی (نوعی خیار چنبر) (٢) ئاوەنیا .بەراو.ڕەپستە.(زمین آبی)

ئاوێژیار: [ناو،بک]هاوێژ؛ هاوێژەر؛ ئەو کەسە- یە کە فڕێدەدا و تیٚهەڵدەکا. (کسی که می اندازد)

ئاوی ژێرزەمینی: ئاویٚکە لە ژێر تویٚژی زەویدا قەتیس مابیٚ. (آب زیر زمینی)

ئاوی سارد بەسەرداکردن: (ب) واق وڕمان؛ داچڵەکان. لەو خەبەرە وەک ئاوی ساردم بە- سەردا بکەن وام لێهات. (آب سرد روی سر کسی ریختن)

ئاویسپی: [ناو] ئاویمرواری؛ ماشاو. (آب مروارید)

ئاویسووک: [ناو]ئاوی خۆشنۆش، ئاوێک کە خویٚ و ماکی کانزایی کەم- تێدابێت. (آب سبک)

ئاویسوێر: [ناو]ئاوی خویٚ تێکراو. (آب شور)

ئاویسەنگین: [ناو](١) ئاوی خەنیکراو (پیتێندراو) بە دۆترِیۆم بۆ بەکارهێنان لەڕێئاکتۆری ئەتۆمیدا.(٢)ئاویٚکە خوێی- کانزایی زۆربیٚ. (آب سنگین)

ئاویسیا: [ناو] ئاویڕەش؛ نەخۆشینی سفت بوونی ئاوی ناو گۆیچاو کە هاوڕێیە لەگەڵ ئێشی زۆردا. (آب سیاه)

ئاویش: [ناو] دەرمان؛ دەوا. (دوا)

ئاویشیرین: (١) شەکراو؛ شەربەت.(٢) (ب) ئاویٚ کە وەک ئاویدەریا سوێر نەبێت. (٣) ئاوی سووک بۆ خواردنەوە. (آب شیرین)

ئـاوی‌عیمالـه: [نـاو،ت] ئـاوی سـابوون یـان تراوی دەرمانیٚ‌كه دەكرێته ناو عیمالەوە؛ (ب) ڕانـەوەسـتان و هـاتن و چـوونی زۆر؛ وەک ئاوی عیمالە هەر دێت و دەچیٚ. (آب عماله)

ئاوی‌کۆڕ: [ناو،ت]ئاوی شەرعی لە ئیسـلامدا میکائێک پان و میترێک بەرزایی بیێت؛ یەک ملیۆن سی سی. (آب کر)

ئاوی کوڵاتوو: [نـاو،ت]ئاوێـک کـە دەکـوڵیٚ؛ کوڵـاتوو؛ ئـاوی‌داخ. ئـاوی ۱۰۰دەرەجـەی سانتیگراد گەرم. (آب جوش)

ئاوی کەڵلەتەزێن: [ناو] (ب) ئاوی زۆر سـارد؛ سەهۆڵاو. (کنایه از آب خیلی سرد)

ئـاوی‌گـەرم: [نـاو،ت](۱) ئـاوی بـەتـین.(۲) چاوانەی ئاوێک کە نزیکە لە کانگای گـۆگرد کە بە گەرمی‌لە عەرز هـەڵـدەقـوڵیٚ؛ ئـاوی- گەرمی کانزایی؛ گراو. (آب گرم)

ئاوی‌گوی‌ٚدادان: ئامۆژگاری‌کردن؛ مۆجیـاری کردن. (نصیحت کردن)

ئاوی‌لووله‌کێشی: ئاویٚ کە بە بۆڕی بۆ ماڵـان دەچیٚ. (آب لوله کشی)

ئاوی‌موزاف: [ناو،لەدینی ئیسلامدا]ئاوێک‌کـە پاکە بەڵام بۆ شت پێشتن بەکـەڵـک نایێـت وەک ئاوی میوە یا گوڵاو. (آب مضاف)

ئاوی‌میوە: [ناو،ت]ئاوێک کـە لـە میـوە دە- گیرێت و بە ناوی میوەکەیـەوە دەناسـرێت؛ وەک ئاوی(هەنـار؛ شـووتی؛ گرکـە؛ گێـزەر؛ سێو؛ پرتەقالٚ؛ نارنج؛ لیمۆ و...) (آب میوه)

ئاوێنه: [ناو] ئامرازێکە لە مەکینەی دروماندا. (قطعه ای در چرخ خیاطی)

+ ئاوێنه‌دار: [ناو] (۱) کەسێک‌کـە ئاوێنـەی هەیە؛ (۲) کەسێک‌کـە ئاوێنـە ڕووبـەڕووی بووک یا کەسێک ڕادەگرێت.(آینه دار)

ئاوێنـه‌کـاری: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە]ڕازاندنەوەی دیوار یا قوماش بە کوتە ئاوێنە. (آینه کاری)

ئاوێنه‌ی‌باڵاڕوان: [ناو،ت] ئاوێنـەی باڵـانوێن؛ ئاوێنەی بەقەد باڵای ئینسان کـە تـەواوقـەد بنوێنیٚ. (آینه قدی)

ئاوێنه‌ی‌قـەددی: [نـاو،ت]ئاوێنـەی‌باڵـاڕوان. (آینه‌قدی)

ئاوێنه‌ی‌کووڕ: [ناو،ت] ئاوێنەیێـک کـە هـەر شت گەورە نیشـاندەدا؛ دژی ئاوێنـەی چـالٚ. (آینه محدب)

ئاوێنـه‌ی‌ناوچـالٚ: [نـاو،ت] موقـەعـەر؛ ئاوێنەیێک‌کە وێنە چکۆلەتر نیشاندەدا. (آینـه مقعر)

+ ئاویه: (۱)[ئاوەڵنـاو] زەوینـی‌بـەراو. (زمـین آبـی) (۲)[نـاو] سـواخ. (گچکـاری؛ گـل- اندود)(۳)[ناو] هاویە؛ کـەرەستەی لـەحـیم- کردن؛ چەکوشێکە دەم باریک کە بە ئاور یـا کارەبا گـەرمـی دەکـەن بـۆ لـەحیمکـاری. (هویه)

ئاویه‌دان: [چاوگە،ت]سواخدان. (گچ یـا گـل اندود)

ئاویه‌و: [ناو] بیرە؛ ئاوجۆ؛ ئاوی جێه. (آبجو)

ئـاویی‌پـروووس: فـد: [نـاو] (دەسـتەواژەی وێنەکێشیە) ڕەنگی ئاویی بێڕلین؛ شینی تۆخ. (آبی پروس)

+ ئاویی‌ژەنگـاری: [نـاو] لـە تێکـەڵـاوکردنی ڕەنگی شینی تۆخ و قاوەیی تۆخ و (سەوزی

تـوٚخ) یـا زەردی کـەم پێـک دێـت. (آبـی زنگاری)

ئاە: ئان؛ دەمێکی کورت؛ هـەناسـە؛ ئـاهێکی مابوو بمرێت:کەمێکی‌مابوو بمرێت.(لحظه)

+ ئاها: [بەند]بەڵێ؛ وایە. (ها؛ بله)

ئاهار: [ناو] فد؛ تد: جوٚرێک کوٚڵ؛ تراوێکە لـە نیشاستە و کەتیرە و جیوەی گوڵـەهێـروٚ کـە پێش لە ئوتـوو کـردن لـە پارچـە و ملیـوانی کراسی دەدەن بوٚ شەق و ڕەق بوون. (آهار)

ئاهاردار: [ئاوەڵناو] فد: ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاهار لێدان: [چاوگە،ت]لێدان یا ساوینی ئاهار بە سەر شتێک یان کوتاڵێکدا. (آهار زدن)

ئاهای: فد: ئەهای؛ وشەی بانگکردن؛ هـوٚی؛ هێی؛ ئاهای لەگەڵ‌توٚمە. (آی؛ هان)

ئاە تێدا نەمان: [چاوگـە،ت](١) لـە کـەڵـک-کەوتن؛ بەرگە نەگرتوویی؛ پرتووکیاگ؛ ئاهی تێدا نەماوە بـەکارناییـت. (رمـق نمانـدن)(٢) بێ‌هێز بوون. (ناتوان شدن)

ئاهرمەلووچ: [ناو،ت] ئاینەمـەل؛ عایلـەمـەن؛ خەزایی. (نوعی پرنده)

ئاە کێشای: [چاوگـە،ت] ئـاەهـەڵکێشـان. (آە کشیدن)

ئاەکێشـتەی: [چاوگـە،ت]ئـاەهەڵکێشـان. (آە کشیدن)

ئـاە لـەبیسـاتانەمـان. (ب) مروٚڤـی فـەقیـر کەوتوو. (آە در بساط نماندن)

ئاهن: [ناو]ئاهەن؛ ئاسن. (آهن)

+ ئاهوٚ: (١) هە یهوٚ. (اوهوی)(٢) ئێش. ئـازار؛ نەخوٚشینی گیروٚدار.(درد) (٣) ئاهوو؛ عەیب و نەنگ؛ خراپ؛ ناپەسەند. (عیب)

ئاهوٚن: [ئاوەڵناو،بەند] ئەهوەن؛ ئارام؛ هێـدی. (آرام)

ئاەونزا: [ناوی‌چاوگە]دوٚعا لێکردن بە کـرووزان و پاڕانەوە؛ ئاەونزولە. (نفرین کردن)

ئـاهوو: (١) هـاهوو: زوٚردوورە؛ زوٚر لـە مێـژە؛ (خیلی وقت است) (٢)[ناو] عەیب. (عیب)

ئـاهوورا مـەزدا: [نـاو،ت]لـە ئاوێسـتاوە وەر گێڕدراوەتە سەر پەهلەوی، واتا بەرزە نـووری گەورە؛ [ئا: بـەرز، گـەورە، بـەرێـز، + هـوور: خـوٚر.(ب)خـودا لــە ئـاینی زەردەشـتدا.] (اهورامزدا)

ئاهوهـەناسـە: [نـاوی،ت](ب) ئـاهونزولـە، (ئاهوهەناسەم داوێنت بگریٚ). (آە ونفرین)

ئاهووی‌خوتەن: [نـاو،ت] ئاسـکی چووکـەی کێوەکانی خوتەن؛ ئاهووی موشک: ئـاهوی-ناوچـەکـانی (سـیبریا و هیمالیـا و کـورە و ساخالین) کە لە ناوکیان عەترێک دەگیرێـت بە ناوی موشک. (آهوی ختن)

ئاهـەکـی: [ئـاوەڵنـاو] فـد: (١) لـە ئاهـەک هـەڵکێشـراو؛ ئاهـەکـاوی؛ یـا هـەر شـتیٚ پێوەندیدار بە ئاهـەکـەوە. (٢) زەوییێـک کـە ئاهەکی زوٚر بیٚ.(٣) ئاوی‌کارێز و کـانی کـە دارای ئاهەک بێت؛ ئاوی سەنگین بـوٚ خـوار دنەوە. (آهکی)

ئاهەکی زیندو: [ناو،ت] ئاهەکی ئاو نەدیتـوو؛ ئاهەکی نەپشکووتوو. (آهـک زنده)

ئاهەکی مردوو: [ناو،ت] ئاهەکی پشـکووتوو. ئاهەکی ئاو لێکـەوتـوو کـە زوٚر بمێنێتـەوە و تاماوەییێک بیشێوێنن. (آهـک مرده)

ئاهەنگ‌دار: [ئاوەڵناو] دارای ئاهەنگ؛ دەنگی

مۆسیقایی؛ خاوەنی ریتم و میلۆدی مۆسیقایی. (آهنگ دار)

ئاهەنگسازی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دروستکردنی میلۆدی وئاهەنگی تازە. (آهنگسازی)

ئاهەنگ گرتن: [چاوگە،ت]بەزم سازکردن و کۆکردنەوەی خەڵک بۆ شایی و هەڵپەرکێ وکۆڕ و مەجلیسی بەزم وشادی. (جشن گرفتن)

ئاهەنگگێڕ: [ناو،بک]کەسێک کە بەزم خۆش دەکات و گەرمی دەدا بە شایی؛ (ب) گۆرانی بێژی هەڵپەرکێ. (مطرب)

ئاهەنگی شاد: [ناو،ت] ئاهەنگی هەڵپەڕین و دارای ریتم (زەرب ئاهەنگی) تونـد؛ (ب) بـن بزێوکە. (آهنگ شاد)

ئاهەنگیعازیەتی: [ناو،ت] ئاهەنگی ماتەم؛ دارای ریتمی هێدی و خەم هێنەر؛ وەک چەمەری و کوتەڵ گێڕان. (آهنگ عزا)

ئاهەنگیمۆسیقا:[ناو،ت] نەزمیمۆسیقا؛ میلۆدی و ئاهەنگ بە شێوەیمۆسیقایی . (آهنگ موسیقی)

ئاهەڵکێشان: [چاوگە،ت]ئاخ هەڵکێشان؛ ئاهی حەسرەت و کەسەر و خەم هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاهیتە: [ئاوەڵناو،بەند]خراپ؛کرێت؛بەد. (بد)

ئاهیسارد: [ناویچاوگە]هەناسەیسارد؛ ئاهیخەمباری؛ئاهی ناهومێدی و ڕۆژە ڕەشی.(آه سرد)

ئاهین: (١)ئاهکێشان؛ ناڵین. (آه کشیدن) (٢) ئاسن. (آهن)

+ ئای: [دەنگەناو](١) هەی؛ ئای باڵت نەگەڕێت، ئای بمریت. (ای)(٢) تماشاکە؛ بۆ سەرسووڕمان؛ ئای لەو دونیا بێوەفایە. (آی)(٣) کەسەر؛ ئایحەیف بۆ ئەو کوڕە. (آخ) (٤) هاوار؛ ئای دەستم شکا مەیگووشە. (آخ و درد) (٥) بۆ گەورە یا عەجایبـبوون؛ ئای لەو لووتە چەن زلە، ئای لەو درۆ. (وای)

+ ئای ئای: [،دەنگەناو](١)ناوی جۆرێک گۆرانییە. (اسم آهنگی است)(٢) وشەی بەرەنگاری؛ وا مەکە ئای ئای. (دیهه)

(٣)[بەند] پیشاندانی سەرسووڕمان، تماشاکە: ئای ئای لەو کابرا ئەوە شێت بوویی؛ ئای ئای خۆ هێشتا وەڕێ نەکەوتووە (تماشاکن)

ئایرۆ: [ئامراز]ئەیرۆ؛ ئەیەڕۆ؛ ژنان بۆ دەربڕینی هاوار لە تەنگانە دا دەیڵێن. (ای وای)

ئایرەقوڵە: [ناو،ت] ئاورۆچکەی منداڵان. (آتش اندک)

ئای. سی: [ناو]کۆمێکی بچووک لە ئەندامانی ئێلیکترۆنیکی کە لە سەر تێغەیێکی بچووکی نیوەهادی(نیوە گە یێن، نیوەڕەسانا)ی کارەبایی دابەسترابێت لە نێو کەرەستەی کارەباییدا وەک ڕادیۆ و تەلەفزیۆن. (آی سی)

ئایسین: [چاوگە]ئایسان؛ گڕان؛ بە شوڵەوە سووتان؛ پێبوون. (سوختن با شعله)

+ ئای. سی. یو:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: بەشێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یا دیداری کەسو-کارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)

ئایشـۆکێ: [نـاو] چـەشـنەگۆرانییێکـە.(اسـم-آهنگیست)

ئایشەوان: [ناو،ت] ئاشەوان. (آسیابان)

ئایفت: [ناو] وشەییێکـی ئاوێستاییە: هومێـد؛ هیوا؛ قازانج.(امید؛ سود؛ منفعت)

ئایلەمەل: [ناو] خەزایـی؛ ئایلـەمـەن. (پرنـدە ملخ خوار)

+ ئایلـەمـەن: [ئـاوەڵنـاو] (١) عایلـەمـەنـد؛ عەیاڵوار؛ دارای ژن و منداڵی زۆر.(عایلە منـد) (٢)[ناو] خەزایی. (پرندە ای است)

ئایننە: [ناو](١) داهاتوو؛ ئایەندە؛ ئاتی. (آیندە)

ئایننەگەل: [جێناو]کەسانێ کە لە داهـاتوو دا دێن؛ داهاتووگەل. (آیندگان)

ئاینوو: [ناو](١) ناوی قەومێکی سـپی پێسـت کە لـە بـاکووری ژاپـۆن دەژیـن. (قـومی در ژاپن)(٢) هەریەک لە ئەندامانی ئەو قـەومـە. (اعضای آن قوم) (٣) زبانیان. (زبان آن قوم)

ئای وای: فد؛ تد:[دەنگەناو]هەی هەوار؛ ئەی هاوار؛ ئەی داد. (ای داد)

+ ئایە: [ناو](١) ڕستەییێکی تەواوی قورعانی؛ کورتکراوەی ئایەت. (آیە) (٢) پوور. (عمە)(٣) سوود؛ قازانج؛ لەگەڵ مایـە بـەکـار دەبرێـت؛ ئایەومایە. (سود و منفعت)

ئایەتەل‌کورسی: [ناو] چەند ئایەتێک کە لە سوورەی ئەلبەقەرەدایە. (آیت الکرسی)

ئایەختە: [ئاوەڵناو] ڕووت و بـێ‌بـەرگ؛ زیـاتر بـۆ دەرکێشـانی شـیر و خنجێـر لـە کـالان دەوترێت. (آختە)

ئایەرگا: [ناو] ئاورگە؛ ئاورگا. (آتشگاە)

ئایەرە: [نـاو] پێوانـەی دیـاریکراو؛ ئـەنـدازە؛ عەیارە. (پیمانە)

ئایـەخ: (١) [نـاو] ڕەهـەنـدی ئـاودەس. (فاضـلاب)(٢) [ئـاوەڵنـاو] بـێ‌بایـەخ. (بـی ارزش)(٣) جیا کردنەوەی خراپ لـە چـاک. (جداکردن وکنار گذاشتن‌بدازخوب)

ئایەندوڕەوەند: [ناو،ت]هاموو شۆ؛ هـاتوچـۆ؛ هەڵس وکەوتی زۆر. (آمد و رفت زیاد)

ئایهۆ: [ئامراز]هەی‌هـۆ؛ ئـەی‌هـۆ؛ لـە کـاتی تووڕە بووندا دەگوترێت؛ دەنگدانی ئەسپ لە سەر ئاخوڕ؛ یانی تـەنیشـت؛ یـان ئـارامبـە. (زکیسە. برو کنار)

ئایهۆ ئایهۆ: [ئامراز]حەیەحەی. (بە بە همـراە نیشخند)

ئایێ: [جێناو]ئەوان؛ (ئایێ واتا: ئەوان وتیان.) (آنها)

ئایی: [پاشگر] بەدوای ناو و ئـاوەڵنـاوەوە دە- لکێت و ناوێکی دیکە(بـەرهـەمـی‌چاوگـە)ی لـێ‌دروسـتدەبـێ وەک: بـەرد (بـەردایـی) پان(پانایی)(پیواژە)

ئاییسـە: [ئـاوەڵنـاو](١) یائیسـە؛ نـەزۆک؛ ئەستێور؛ (یائسە) (٢) [بەند] ئەلعـان؛ ئێسـتا. (اینک)

+ ئـاییـن: [نـاو](١) دەسـتووری دیـن و مەزهەب؛ (٢) یاسا؛ ڕەسم؛ ئـایینی بـە ڕێـوە بردنی جەژن و زەماوەند.(آئین)

ئایین و ڕەوەن: [نـاو،ت]ئایـەن‌و ڕەوەن؛ (ب) میوانی زۆر هاتن؛ هاتوچۆی زۆر. (رفت وآمـد زیاد)

ئایینە: [ناو]ئاوێنە؛ وێدەچێ(ئاو وێنە) بوویێت. (آینە)

ئایینەبەنی: [ناو]ئاوێنەبەندی. (آینه بندی)
ئایینەداری لە شاری کوێران: (ب) هونەر نواندن بەکەسانێ کە لێی حاڵی نابن. (آینە داری درشهر کوران)
ئای. یو. دی: [ناو]کەرەستەیێکی چکۆلە کە لە نێو لەشی ژناندا دادەنرێت بۆ ئەوەی ئاوس نەبن. (آی. یو. دی)
ئح: [ئامرازیدەنگ]وشەی دەنگدان. (از ادات صدا)
ئزمری: [ناو] ئەزمەڕی؛ جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)
ئستڕانە: [ناو] جۆرێک لاوک؛ جۆرێک-ئستڕانی دڵداری. (نوعی آواز)
ئشک:[ناو] پەی؛ دووسەری ماسوولکەی بەلەک کە بە پاژنەوە چەسپاوە لە کرۆژ کرۆژە نەرمترە و ڕەنگی سپیە لە چەق دەکا لە پشت پاژنەدایە. (پی پشت پاشنە)
ئەشکێل: [ناو]دەسەڵات ؛ هێز؛ توانایی. (توانایی)
ئلۆل: [ناو] هەڵۆڵ؛ بۆش؛ ناوخاڵی. (توخالی)
ئلە: [ناو] هەڵۆ. (عقاب)
ئلهو [نا] هەڵۆ. (عقاب)
ئلههە: دەبا؛با؛بێسە؛جا؛لیگەڕێ.(بگذار)
ئلیمی: [ناو] شاڵی ملپێچ. (شال گردن)
ئوب: (١) < هۆبە؛ چەند ڕەشماڵ لە پەنای یەکدا. (جمع چند چادر)(٢) هوب (هوپ) فەرمانی ڕاوەستاندنی ماشێن (سەیارە) کە شاگرد بە شوفێری دەڵێ، لە ئیستۆپی ئینگلیزیەوە هاتووە. (هپ)
ئۆبژنک: [ناو]بێژنگ. (غربال)

ئۆبلیسک:[ناو] فرد؛ فد: مایل؛ بەرانبەر بە ١٦٠٩میتر. (مایل)
ئۆبنە: [ناو] گرێیدار؛ قوونەدەر. (گره چوب؛ اوبنه)
ئۆبوا:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: کەرەستەیێکی مۆسیقایی ئورووپیە لە زوڕنا دەکا. (ابوا)
ئۆبەر: [ناو] بەرگە لێفە؛ ڕووی لێفە. (رویە-بالای لحاف)
ئۆبەری: [ناو] لێفەی چکۆلە. (لحاف کوچک)
ئۆپال: [ناو]عاقیقی مەشهوور بە عاقیقی سلێمانی. (عقیق سلیمانی)
ئۆپێرا: [ناو](١) جۆرێک شانۆگەری هاوڕێ لەگەڵ مۆسیقا دا.(٢) هۆڵی بەجێهێنانی ئەو کارە. (اپرا)
ئۆتۆمبیل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ماشێن؛ سەیارە؛(باری، سواری، شکاری) (اتومبیل)
ئوتوو: [ناو]تد؛ فد: کەرەستەی سافکردنی قوماش و لیباس؛ ئوتووی: {بەرقی، زووخاڵی، بوخار ("هەڵم")} (اتو)
ئوتووچی: [ناو] تد؛ فد: ئوتووکێش. (اتو کش)
ئوتووکراو: [ناو،بەر]لیباس و قوماشی سافو سوف کراو؛ ئوتووکێشراو. (اتو شده)
ئوتووکردن: [چاوگە،ت]کاری ئوتوو لێدان؛ ئوتوو کێشان. (اتو کردن)
ئوتووکێش: [ناو،بک]کەسێک کەپیشەی ئوتووکردن و ئوتوو لێدانە. (اتو کش)
ئوتووکێشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی ئوتووکێشان.(١) کاری ئوتووکردنی لیباس.(٢) دووکان یا جێگای ئوتووکردن.(اتو کشی)

ئوتی: تد: [ناو] ئوتوو. (اتو)

ئوجاخ:[ناو] تد؛ فد:کوانوو؛ وەجاخ. (اجاق)

ئوجاخکوێر: [ئاوەڵناو] (ب) کە سێک کە منداڵی نێرینەی نییە؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)

+ ئۆخ: [ئامراز](١) ئاخ؛ ئۆف. (آخ برای درد و ناخوشی) (٢) ئۆخەی؛ ئۆخەیش. (آخیش برای خوشی)

ئۆختاپووس:[ناو] یۆنان د؛ اند؛ فرد؛ فد: هەشت پای دەریایی. (اختاپوس)

ئۆخچی: [ناو،بک](١) تیرهاوێژ. (تیر انداز) (٢) تفەنگچی. (تفنگچی)

ئۆخرا: [ناو](١) خاکێکەئۆکسیدی ئاسنی هە-یە. (٢) ڕەنگی قاوەیی زۆر ئاچخ (ئاجۆری یا زەردی مەیلەو سوور؛ ڕەنگی ئۆخرا.) (اخری)

ئـۆخژن هـاتن: کـوڵوکـۆی دڵ دامرکـان؛ ئوقرەگرتن. (دل آرام گرفتن)

ئۆخین: [چاوگە]خەم خۆری.(غم‌خوری)

ئۆدۆکڵۆن: [ناو]فرد؛ اند؛ فد: تـراوی عـەتـر گەلی جۆرا و جۆر کە ئاڵکوڵ دارە. (ادکلن)

ئورارتۆریو: [ناو]ئاوازێکی چەند بەشی لە مۆسیقای ڕۆژ ئاواییدا کە بێژەرەکان بێ شانۆ گەری دەیڵێن. (اوراتوریو)

ئۆرارتـوێی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خـەڵکـی مەملەکەتی لە مێژینەی ئۆرارتۆ، لـە داوێنـی کێوی ئاراراتەوە تـا زەریـای وان. (٢) زبـانی ئەو قـەومـە. (٣) پێـوەندیـدار بـە ئۆرارتـووە. (اورارتویی)

ئۆراڵ ئاڵتانی: [ناو] زبانگەلی کەونارای تورکی و مەغوولی. (زبانهای ترکی و مغولی)

ئۆرانیۆم:[ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تـد: کـانزایێ کـە دارای ڕادیۆ ئەکتیوە؛ بۆمبی ئاتۆم ئـەنجـامی شکاندنی ئاتۆمی ئۆرانیۆمە. (اورانیوم)

ئۆرانـووس:[نـاو] فـرد؛ فـد: حـەوتـەمـین ئەستێرەی نزیک بە گۆیزەوی. (اورانوس)

ئـۆرتزە: (١) هـەڵپـەرە. (بـرقص) (٢) [نـاو] قنچکەسڵاو؛ سیتکەسەلام.(سندەسلام؛گلمژە)

ئۆرتزیان: [چاوگە،ت]هەڵپەڕین؛ هەڵپـەڕکـێ. (رقصیدن)

ئۆرتۆپێـد: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد:دوکتـۆری نەشتەرکاری ئیسکبەندی و شکستە بەندی. (ارتوپد)

ئۆرتۆدۆکس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: (١) لقـێ لـە دینی مەسیحیەت. (٢) کەسێک کە شـوێگری کلیسـای ئۆرتـۆدۆکس و ئـایینی کـۆنی مەسیحیەتە. (ارتدوکس)

ئۆرتۆدۆنسی: فـرد؛ فـد؛ انـد: [نـاو] کـاری-ڕێکوپێک کردنی ددانی خوار و خێچ یان ڕیچ و نالەبار. (ارتدنسی)

+ ئۆردوو: [ناو] تد؛ فد: (١) سپا؛ هـۆردوو.(٢) زبانی هێند و ئێرانـی کـە لـە هێندوسـتان و پاکستان وئەفغانستان قسەی پێدە کـەن. (٣) تاقمێک خەڵک کە بۆ ماوەیێک لە جێگاییێکدا کۆ ببنەوە و بمێننەوە. (١و٢و٣ اردو)

ئۆردوکێشی: [ناو] لـە شـکە ركێشـی. (لشـکر کشی)

ئۆردوگا: [ناو] فد: ئۆردووبەز؛جێگای مانەوەی ئـۆردوو؛ ئۆردووگـای: (١) فێرکـاری (٢)وە-رزشی(٣)کاریئیجبـاری(۴) ئـاوارە گـە ل (۵) پەنابەران(۶) پێشاهەنگی(۷) خوێنـدکاران(۸)

دیل گەل (٩) هاوینی (١٠) نیزامی (١١) جەنگی(١٢) ئۆردووگای خووگرتووان بە تریاک و هێرۆیین بۆ تەرک کردن و مالیجەبوون. (اردوگاه)

ئۆردەک:[ناو] فد؛ تد: پەلەوەرێکی ئاویە، چکۆلە تر لە قاز. (اردک)

ئوردیبەهیشت: فد: [ناو]دووەمین مانگ لە سالْی هەتاوی. (اردیبهشت)

ئورز: [کاری ئەمری]هەلْسە؛ هەستە. (پاشو)

ئورشیان: [لەچاوگەی ئورشین]دلْ تێکچوون؛ ئۆرتێکچوون؛ دلْ بەیەکداهاتن؛ ڕشانەوە؛ قە-ڕشیان. (دل آشوب شدن)

ئورفە: شارێکی کوردنشین، نزیک بە دیار بەکر. (شهر اورفه)

ئورکێستر:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: گرووپێکی مۆسیقا زان کە پێکەوە ئاهەنگیْ لێبدەن. (ارکستر)

ئورکێستراسیون: فرد؛ فد؛ (١) سازبەندی و تەنزیمی یەک ئاهەنگ بۆ چەند کەرەستەی جۆراو جۆر.(٢) هونەری دروستکردنی ئاهەنگ بۆ ئۆر کێستر (ارکستراسیون)

ئۆرکێسترسەمفۆنیک: فرد؛ فد:[ناو،ت] گرووپێکی زۆری سازژەن کە لە لێدانی هەر ئاهەنگێدا چەند نەفەر بۆ ژەندنی یەک جۆر ساز تەرخان بکرێن. (ارکستر سمفونیک)

ئۆرکێستری فیلارمۆنیک: فرد؛ فد:

ئۆرکێسترێک کە ئەندامی ئەنجومەنی فیلارمۆنیک (کۆڕی مۆسیقازانان و شوێگرانی مۆسیقا) بیْ. (ارکستر فیلارمونیک)

ئۆرکێستری مەجلیسی: فد:[ناو،ت]گرو پی بچوو کی چەندکەسی ساز ژەن.(ارکستر مجلسی)

ئۆرگ:[ناو] فرد؛ فد: کەرەستە یێکی موسیقاییە. (ارگ)

ئورگێلان: [چاوگە،]وەرگەڕان؛ ڤەگەڕیان؛ گەڕانەوە؛ وەرچەرخان؛ زڤڕیان. (برگشتن؛بازگشتن)

ئورمیْ: ورمیْ؛ شارێکە لە ئازەربایجانی ڕۆژ ئاوا کە کورد و تورک نشینە. (ارومیه)

ئۆرناگ: [ناو]نموونە. سەنبول. (نمونه، الگو)

ئۆرنج : هاوسەری زەڕدەشت پێغەمبەر (همسر زرتشت پیغمبر)

ئۆرووسی:[ناو] روس‌د؛ ف: عورووسی؛ جۆرێک پەنجێرەی قەدیمی بە چاوانە و شووشەی چکۆلە و ڕەنگینەوە کە بە شێوەی کەشەوی هەلْدەدرایەوە یان دادەدرایەوە. (اروسی)

ئۆزالید:[ناو] فد: جۆرێک کۆپیە گرتن لە وێنە و خەریتە لە سەر کاغەزی هەستۆک (بە هۆی هەلْمی ئامۆنیاکەوە.) (ازالید)

ئۆزنگ: [ناو] زرانی؛ ئەژنۆ؛ ژنۆ. (زانو)

ئۆزۆر: [ناو] ئازار. (آزار)

ئۆزۆن:[ناو] فرد؛فد: گازێکە لە قاتی سەرەوەی هەوای دەوری گۆی زەویدا. (ازن)

ئوزەر: (ف.یاد) [ئاوەلْناو]بەناوبانگ؛ مەزن؛ شکۆدار؛ دەمراست.(شکوهمند)

ئۆزیزە: دوێنیْ. (دیروز)

+ ئۆستاد:[ناو+ ئاوەلْناو] فد: (١) مامۆستا؛ ناوی بالْاترین مەقامی مودەڕیسی زانستگا. (٢) سەر کارگەری کارئامەد و کارزان؛ ئوستاد کار؛(٣) سوا؛ سواکار؛ وەستا؛ کارزان؛ کارامە.

(استاد)

ئوستاندار:[ناو] فد: پارێزگار. والی؛ بەر پرس وسەرکردەی هەرێم. (استاندار)

ئوستانداری: فـد: [نـاو](١) بیناییـک کـە ئوستاندار ئیشـی تێـدا دەکـا. (٢)شـوڵی ئوستاندار. (استانداری)

ئوستڕالیایی: [ئـاوەڵنـاو+ نـاو](١) خـەڵکـی ئوسـتڕالیا.(٢) گرێـدراو بـەئوسـتڕالیاوە. (استرالیایی)

ئوسقوٚف: [ناو]مەقامیکٚلەکلیسـادا بـانتر لـە کەشیش. (اسقف)

ئوٚسلوٚواک: [ئاوەڵناو+ ناو]خەڵکی ئوٚسلوٚواکی؛ قەومی ئوٚسلوٚواکی و زبانیان. (اسلواکی)

ئوٚش: تد: [ئامراز، دەنگەناو]هـوٚش و هـێش؛ کە کورتکراوەی هێشـەک یـا ئیشـەکـە بـە تورکی یانی کەر، دەنگێ بوٚ ڕاوەستانی کـەر. (صدایی برای ایستادن الاغ)

ئوٚشت: [دەنگـەنـاو]ئـوٚش؛ هـوٚش؛ هـوئش. (هش)

ئووشن: دەبێژن؛ ئێژن؛ دەڵێن. (میگویند)

ئـوٚغربێ: تـد: لـە زمـانی تورکییـەوەهـاتووە (١)بوٚکـوێ دەچی؛سـەفـەر بـەخێـر. (کجـا میروی) (٢ب) سەر خێر چـی؛ خێـر لـە ڕێتـا بێت. (سفر بخیر)

ئوٚغڵانەکەم لەبێلەبێ: >بابیبابی ٢

ئوٚغڵبەگ: گوندێکە لە ئازەربایجانی ئێران کە زیاتر لە قەدیما زوڕناژەن و دەهـوٚڵکـوت- بوون و مەیموون و ورچیان ڕادەگـرت و بـە دێهـاتی کوردسـتاندا دەگـەڕان و بـەزمیـان دەگێڕا. (قریه ای است)

ئوفتالمی:[ناو] فـرد؛ فـد: نـاوی نـەخوٚشـینی پەنمینی گوێ چاو. (افتالمی)

ئوفسێت: فرد؛ فد: (١) چاپی ئوٚفسـێت؛ (٢) جوٚرێک مەکینەیچاپ کە لە زینگ و کاغەز کەڵک وەردەگرێت. (افست)

ئـوٚفلاز: [ئـاوەڵنـاو]لـەبـەردڵـان؛ خوٚشەویست.(عزیز)

ئوٚکالیپتوٚل: [ناو]عـەترێکـە لـە داری ئـوٚ کـا لیپتووس دەگیرێ. (عطر درخت اکالیپتوس)

ئوٚکـالیپتووس: [نـاو]دارێکـی جـەنگـەڵییـە، بەتایبەت لە ئوستڕالیا زوٚرە. (اکالیپتوس)

+ ئوٚگر: [ئاوەڵناو](١) هوٚگر؛ لایەنگر. (هوادار) (٢) دەستەموٚ؛ ئارام گرتوو؛ گیروٚدەبوو؛ توٚتکە؛ ئوٚقرەگرتوو. (رام شده)

ئوٚل: [ناو]بوٚیهەیە لەیوٚلێ تورکییەوە هـاتبێ واتا ڕێ، ڕێبازگە، ڕێگا، بـواری دینـی.ئـایین. (راه)

ئوٚلەمپیاد:[ناو] فد؛ فرد؛ اند:(١) وەرزشـگەلـی جیهـانی کـە هـەر چـوار سـاڵ جارێـک لـە مەملەکەتێکدا بەڕێوە دەچێت. (٢) هەر جوٚرە کێبەرکێـی جیهـانی لـە بـواری زانسـتی و لێهاتوویی و وەرزشییەوە. (المپیاد)

ئوٚلەمپیـک:[نـاو] گرێـدراو بـەئوٚلـەمپیـادەوە. (المپیک)

ئوٚلی: [بەنـد]ژوور؛ نـاوەوەی وەتـاغ. (داخـل اتاق)

ئومەوی: عد؛ فد: پێوەندیدار بە ئومەویانـەوە کــە دوو زنجیــرە لــە فــەرمــانڕەوایــانی مەملەکەتەکانی ئیسـلامی بـوون لـە شـام و ئەندلوٚس. (اموی)

ئومێدەوار: [ئاوەڵناو] فد: بەهیوا؛ هیڤیدار؛ بەئاوات؛ هیوادار؛ بەهومێد؛ هومێدەوار؛ بەهیڤی. (امیدوار)

ئونجە: [ناو]وێنجە؛ یوٚنجە. (یونجه)

ئوندا: [ئاوەڵناو] پێوار؛ گوم؛ بەرپێوار؛ بزر؛ وندا. (گم)

ئوٚنس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: سەنگی کێشانە یێکە بەرانبەر بە ٢٨ گرەم. (اونس)

ئوو: [پیتی پێوەندی] وە؛ و؛ پیتی پێوەندی دوو رستە. (و)

ئووچک: [ناو]تل؛ قامک. (انگشت)

ئوود: [ناو]رێز؛ قەدر. (احترام)

ئوودە: [ئاوەڵناو] بەرێز؛ بەقەدر. (محترم؛ با احترام)

ئوور: [ناو]سک؛ زک؛ ورگ. (شکم)

ئووربەلیشک: [ناو]دووچەرخەی موتوٚری؛ موٚتوٚر سیکلێت؛ کەرماشێنی ماتوٚری. (موتور سیکلت)

ئوورت: [ناو]نیشتمان؛ مەزرای نزیکی گوند. (میهن؛ مزرعه نزدیک)

ئوورگ: [ناو]ورگ؛ گەدە. (شکمبه)

ئوورین: [چاوگە]لووراندن. (زوزه)

ئووزوٚنبروون: [ناو](١) لە تورکی وەرگیراوە. (ئوزوون برنی) واتا لووت درێژ. (دماغ دراز) (٢) جوٚرێک ماسی کە خاویاری لێ بە دەست دێ. (ازون برون)

ئووزەر: [ناو]جێ؛ جێگا. (جا)

ئووسرە: [ناو]کەندووی ئارد. (کندوی آرد)

ئووشی: (١) هێشوو؛ بوٚل. (خوشه)(٢) ئێژی؛ دەڵێی؛ دەبێژی.(گویی)

ئووول:[ناو] فرد؛ فد:ئوٚقول توخمەک؛ جێگەیێک کە ئیسپێرم لە ناوێدا دەگوروێ و دەبێتە ئاوەلمە. (اوول)

ئوولا: ئەولا. (آنطرف)

ئوولی: [ناو]نهوٚمیدووهە میخانوو.(طبقه-٢خانه)

ئوویفت: باری کەڵڵا؛ ئافەرین. (آفرین)

ئوٚویرکوٚت:[ناو] اند؛ فد: قوڵەباڵتە؛ زیاتر لە قوماشی ئاو نەدەڵێن چیدەبێ و بەسەر لیباسدا دەیکەنەبەر. (اورکت)

ئوویەردە: بووردنەوە؛ دلٚسستبوون و بێحاڵبوون. (بیحال شدن)

ئوٚەرویت: [ناو،ت] ئاوەرووت. (پر کندن با آب گرم)

ئوهنای: ئوٚخەی؛ ئوٚخەیش. (آخیش)

ئوێژنگ: [ناو]بێژنگ. (غربال)

ئویژە: [ناو]گاینجە؛ قایشیجووت. (چرم رابط بین یوغ و خیش)

+ ئوێن: [ناو]تد: عوین؛کایە؛ گاڵتە؛ یاری.نیوەی مارسێک لەنەردێندا (بازی)

ئوینباز: تد: [ئاوەڵناو،](ب١) عوینباز؛ گاڵتەچی؛ شوٚخیباز؛ (شوخ)(٢)کایەکەر؛ یاریکەر (بازیگر)(٣ب)[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ مەکرباز. (حیله گر)

+ ئە: (١) ئامرازی هێما بوٚ جێناو؛ ئەو، ئەم، ئەمن، ئەتوٚ، ئەمانە، ئێمە. (حرف اشاره) (٢) ئامرازی هێما بوٚ نزیک و دوور؛ ئەمە، ئەوانە، ئەوئەسپە. (اشاره به نزدیک و دور) (٣) بە-جێی ئا بە کاردەبرێ؛ ئەئێرە:ئائێرە (به جای آ) (۴) لە جێی دە بە کاردەبرێت؛ ئەچم: دەچم؛

ئەتوانم : دەتوانم. (به جـای مـی در علامـت مضارع)

ئەئاوا: ئاوا؛ بەوشێوە؛ بەوجۆرە؛ بـویئـاواهی. (اینطوری)

ئەبابۆز: [ناو]جەردە؛ ڕێگر؛ تەریدە. (راهزن)

ئەبـابۆزی: [نـاو]جـەردەیـی؛ دزی؛ ڕێگـری. (دزدی؛ راهزنی)

ئەبال: وشەیێکە بۆ وەپاڵدانی قسەی خـراپ؛ ئـەو خراپیـەی ئـەبـاڵ مـەدە؛ چـەسـپاندن؛ وەپاڵدان. (نسبت دادن و چسپاندن)

ئەبجەد: نـاوی چـوار پیتـی ئـەلـف و بێـی عەرەبییە؛ (ئەلف، ب ، ج، د) (ب) هەر پیتـی ئەبجەد لە ئـەلفـو بێـدا ژمـارەیێـکی دیـاری کراوی هەیە.(ابجد)

ئەبدال: [ناو،ئاوەڵناو] عد؛ فد: (١) سەوداسـەر؛ دەروێش؛ (٢) ئەودال؛ عەودال. (درويش)

ئەبداڵان: [نـاو] ڕیوایـەتـە حـەوت سـوارەی عەوداڵان کە بێموقابیلە یاریدەری هەژارانـی سەر گۆیزەوی بوون. (ابدالان)

ئەبرۆپەیوەس: [ئاوەڵناو]دوو برۆ کە لە یـەک جیا نـە بوونـەتـەوە و پێکـەوەلکـابن. (ابـرو پیوست)

ئەبرۆقەیتانی: [ئاوەڵناو](ب) ئەبرۆی باریـک. (ابروی باریک)

ئە برۆکە وانی: [ناو،بەرهەمیچاوگە]ئە بـرۆی-چەماوە.(ابروکمانی)

ئـەبرۆناسـک کـردن: [چاوگــە،ت] (ب) نازکردن.(نازکردن)

ئەبرۆ هەڵتەکاندن: [چاوگە،ت]وەڵامی سەلبی دانەوە بە هێمایبرۆ. (ابرو بالا انداختن)

ئەبرۆ هەڵگـرتن: [چاوگـە،ت] (ب) ئارایشـی ئەبرۆ بە هەڵکەندن و لا بردی مووی زیادیی سەر و ژێری ئەبرۆ. (آرايش ابرو)

+ ئەبرەش: [ئاوەڵناو] هـەبـرەش؛ زۆرتینـوو. (تشنه)

+ ئەبرەش: [ناو]فد: (١) ئەسپیشـینبـۆرەی گوڵ گوڵ. (ابـرش)(٢) مێیینـەیێـک کـە لـە پاش زاینی ژەکی نـەبێـت بـۆ بێچـوەکـەی؛ بێژەک. (زائوی بی شير)

ئەبلۆقە: < ئابلۆقە. (محاصره)

ئەبلەڕەنج: کەسێک کە لە بـەر بـێعـەقڵـی ڕەنج بەخەسارە. (رنج به بادرفته)

ئەبلەمەزێچ: زیادە ڕەوی.<ئەبلەڕەنج. ئە بووا: مەشیا؛ ئەشیا؛ دەبوو؛ دەبووایێت. (ميبايست)

ئەبووتەیارە: [ناو]ماشێنی سـیچـەرخـە؛ (ب) سەیارەی زۆر شـڕ و شـەوێـق و کـۆن. (ابـو طياره)

ئـەبـوو عـەتـا:[نـاو] عـد؛ فـد: (١) نـاوی گۆشەیێک (کۆپلەیێک)کـی مۆسـیقا کـە لـە دەزگای شووردایە. (٢) بـاوکی عـەتـا. (ابـو عطا)

ئەبوولهەول: ناوی پەیکەرەیێـک لـە میسـر؛ (ب) ترس هێنەر. (ابوالهول)

ئەبووێد: [ناو]مۆریانە؛ ئەسپێ. (شپش)

ئەبەنووس: [ناو]داری ئابنووس؛ دارێکـی زۆر بە ناویە و جوان بۆ دار تاشی و نەجاڕی کە ڕەنگی قاوەیی زۆر تۆخە. (آبنوس)

ئەبێ: دەبێ؛ ئەبێ بڕوێ: دەبێ بـڕوێ؛ ئـاخر وائەبێ: ئاخر وادەبێ. (بايد؛ ميشود)

ئەبیاڵ: [ناو]جاش؛ جاجم؛ پەتوو. (رختخواب-

پیچ؛ پتو)

ئەبێد: جۆرە گەنمێکە. (نوعی گندم)

ئەپراخ:[ناو] یونان‌د؛تد: یاپراخ؛ دۆڵمە .(دلمە)

ئەپلۆک: گیای هەپەلۆک. (گیاهی است)

ئەپەرتـەر: [ئـاوەڵناو،بـەنـد] زیـاتر؛ تـەغـەر. (بیشتر)

ئەپیۆن: [نـاو] بـووەتـە ئـەفیـونی ئـارەوی و گـۆڕدراوە. ڕێنووســی ئــارەوی(پ)ی‌نییــە (افیون)

ئـەت: (١) [پێشـگر] نیشـانەی داهـاتوو، بـە جێگای(دەت)؛ ئەتکوژم: دەتکـوژم. (علامـت مضــارع) (٢) ئـات؛ خۆشـکی گـەورە؛ دادە. (خواهر بزرگ)

ئەتابەک: فد؛ تـد: [نـاو](١) لـە ئاتـا بیـوکی تورکییەوە هاتووە؛ واتا: باوەگەورە؛(ب) نـاوی چـەنـد تیـرەی فـەرمـانڕەوا بـوون وەک: ئەتابەکانی موسڵ، ئەتابەکانی فارس. (سلسلە ای از فرمانروایـان)(٢) لـەقـەبـی وەزیـر لـە مێژینەدا؛ ئەتابەکی ئەعزەم: سەرۆک وەزیـر. (لقب وزیر؛ اتابک)

ئەتانێ: (١)[جێنـاو] ئـەوەتـانێ. (اینسـت)(٢) ئەتوانێ: لە چاوگەی‌تانین(توانین)(میتواند)

+ئـەتـرەش: [نــاو](١) زەنــدەق؛ زراو؛ زاور. (کیسـەصـفرا)(٢) جورئـەت؛ زات.(جرئـت) (٣)فریشتەی‌ئاگاداری ئـاو لـە ئـایینی زەردە- شتدا. (فرشتەنگهبان‌آب)

ئـەتـکـلێبـردن: [چاوگـە،ت] ئـابڕووبردن؛ ئەتک‌کردن؛ سووک‌کردن.(آبروبردن)

ئەتفک: [ناو]هێشووی چکۆلە؛ بۆڵی چکۆلـە. (خوشە کوچک)

+ ئەتڵەس:[ناو] فد: (١) کتێبـی خـەریتـە ی جۆغرافیــا. (٢) جۆرێــک ماشــینی خــاک هـەڵکـەن. (٣) نـاوی زەریـاییێکی بـەرینـە، ئوقیانووسی(بەحری) ئـەتڵـەس (۴) جۆرێـک قوماش. (اطلس)

+ ئەتڵـەسـی: فـد: (١) [نـاو]گـوڵێکی کـەم باڵایـە؛ (٢) [ئــاوەڵنــاو]بــەرەنگــی گــوڵی ئەتڵەس.(٣)[ناو] جۆرێـک قوماشـی سـاف و بریقەدار. (اطلسی)

ئەتۆران: (١)زیزدەبوون؛ دەتۆران.(قهر میکردند) (٢)زەردەشتی.(زردوشتی)

ئەتۆم: [ناو]فد؛ فرد؛ اند: چووکترین بـەشـی هەر شت کە لە ئلێکتـرۆن و نـۆترۆن پێـک هاتووە. (اتم)

ئەتۆمی:[ئاوەڵناو] پێوەندیـدار بـە ئـەتۆمـەوە؛ بۆمی ئەتۆمی؛ نیروگای ئەتۆمی. (اتمی)

ئەتوون: [ناو]ئارتوون؛ دۆژە. (جهنم)

ئەتەر: [ناو](١) نیشانە؛ جێ‌شـوێن؛ ئـاسـەوار؛ هەتەر. (نشانە)(٢) هەتەر: هێزی‌دیتن؛ هـەتـا چاو هەتەر دەکا دەشتە.(کارایی‌دید)

+ ئەتەک: [ناو]پاڵوێنە؛ پاڵێو. (صافی)

+ ئەتەم: تەنین؛ تەونچنین.(بافتن)

ئەتێ: [ئامراز] بانگ‌کردنـی بـاجی، خوشـکی گــــەورە؛ (صــــداکردن‌خـــــواهربــــزرگ)

ئەجباندن:[چاوگـە،ت]عـەجبانـدن‌پـەسـەنـد کردن؛ بەرگەم‌کردن. (پسند کردن)

ئـەجکانــدن: [چاوگــە،ت](١) پڕووکانـدن؛ نابووت‌کردن؛ لە نێوبردن؛ چوواندن. (از بـین بردن) (٢) قـڕ تێخسـتن. (کشـتارجمعی) (٣) تەفروتوونا کردن. (تارومارکردن)

ئەجووڕی: (۱)[لەچاوگەی(جووڕان)] قسەی لە دەمدا تێکدەچێ، زمانی بە هەڵە دەچێ. (تپق می زند) (۲) دەدوێت بە (سووکایەتیە-وە) (می بازد)

ئەجووری: [ناو]جۆرێک خەیار؛هاروێ. (نوعی‌خیار)

+ ئەجەل: عد؛ فد: [ناو]وەختی مەرگ (اجل)

ئەجەل‌هاتن: وەختی مەرگ هاتن؛ بزن ئەجەلی‌بێت نانی شوان دەخوات(پەند). (اجل رسیدن)

ئەجێلۆک: بەرگ گۆڕین. (تعویض‌لباس)

ئەحمەدومەحموودکردن: بەقەرزوقۆڵە ژیان؛ ژیانی‌دەساودەس (دەستاودەست)؛ لە کەسێک قەرز وەرگرتن و بە کەسێکی تر دانەوە؛ (ب) دەست و گوێیڕی. (احمد و محمودکردن؛کنایه، با نسیه زندگیکردن)

ئەحمەقانە:[بەند] فد: لە ڕووی بێعەقڵیەوە؛ [ئاوەڵناو]وەک ئەحمەق. (احمقانه)

ئەحمەقی: فد:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] گەوجی؛ نەفامی؛ بێعەقڵی؛ گەمژەیی. (احمقی)

+ ئەحواڵپرسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (۱) پرس و جۆ لە حاڵی کەسێک‌کردن. (۲) ڕە-وتی سەردان لە نەخۆش و لێپرسین. (۳) (ب) چاک‌وخۆشی‌کردن. (احوالپرسی)

ئەحیا: عد؛ فد: (۱) بوژاندنەوە؛ زیندو کردنەوە. (زنده کردن) (۲) شەو بێداری؛ شەو نخوونی؛ (ب) شەوگەلی ۱۹ تا ۲۱ ی مانگی ڕەمەزان، بەتایبەت لە مەزهەبی شیعەدا. (شب بیداری)

ئەخ: (۱) وشەی دەنگە. (کلمه صداست)

(۲)پیس بە زبانی منداڵانە.(پلشت‌بچگانه)

ئەخباری: عد؛ فد: [ناو] مەکتەبێکی فیقهی شێعەیە کە بۆ حەدیس و خەبەر زیاتر لە دەلیلی کردەوەیی ڕێز دادەنێ؛ دژی ئوسوولی. (اخباری)

ئەخت و چار: [ناو،ت]هەوڵو تەقەلای زۆر. (تقلای زیاد)

+ ئەختە: (۱)[ئاوەڵناو] یەختە؛ گون دەرهاتوو؛ خەساو. (۲) (ب) پیاوی خوێڕی و بێ جەرگ. (۳) [ناو]یەختە؛ دەسەکی داربی کە لە کەنار ئاودا دەیچەقێنن بۆ شینبوون. (اخته)

ئەختەر:[ناو] فد: (۱) هەسارە. (ستاره. اختر) (۲) ناوی گوڵێکە. (نام گلی است) (۳ (ناوە بۆ ژنان. (نامی زنانه)

ئەختەرژمار: [ناو]هەسارەناس؛ هەسارەژمار؛ ئەستێرەژمار. (منجم)

ئەختەرسوتی: [ئاوەڵناو] ئەستێرە سوتی؛(ب)بەدبەخت؛ بێئیقبال؛ ڕۆژڕە ش ؛ بێشانس.(بی‌اقبال.)

ئەخرەب: [ناو]ئەقرەب؛ دووپشک؛ دومارە-کوڵ.(عقرب)

+ ئەخشال: [ناو]ئەشغال؛ ئاشغال؛ زبل.(آشغال)

ئەخلەخ: [ناو]تد؛ فد: سوخمە؛ سیخمە؛ کوڵۆنجەی بێقوڵ‌کە قۆشە و گۆ یا زیوەری پێوە لکێندرابێت. (دوورابێت). (اخلخ)

ئەخم‌کردن: فد؛[چاوگە،ت] ڕوو ترش-کردن.(اخم‌کردن)

ئەخموتەخم: فد؛ [ناو،ت]ڕووگرژی لەگەل قسەی توند و تیژدا. (اخم و تخم)

ئەخ و تف: [ناو،ت] ئاخ و تف. (اخ تف)

ئەخیار: ئەغیار.(١) [ناو] بێگانـە؛ غـەیرگـەل. (اغیار) (٢) هۆشیار.(هوشیار)

ئەخیاوان: [ناو]شەقام. (خیابان)

ئەخیە:[ناو] فد؛ مـێختـەویلـە؛ مـێخزنجیـری تەویلە؛کوڵمێخی بـەسـتنەوەی هـەوساری ئەسپ و حەیوانی بەرزە. (میخ طویله)

+ ئەدا : [لەچاوگەی دان]دەدا؛ کەسێک کـە شتێکبەکەسێک ئـەدا؛ نـاندەدا، پـارەدەدا، جوێندەدا. (می دهد)

ئەدا : (ناو)(ف. ما) (١)ناز وقه مزه (٢) دایـک؛ داڵک.(١.کرشمه ٢. مادر)

ئەدا دەرهێنـان: [چاوگـە،ت]دەمـەلاسـکێ-کردنـەوە؛ لاسـاییکردنـەوە؛ خـۆ لـە جێـی کەسێک نیشاندان؛ تەقلیـت و گاڵتـە کـردن. (ادا درآوردن)

ئەدا و ئەتوار:[نـاو،ت] عـد؛ فـد: (١) ئـۆین دەرهێنان؛ کردەوەی شانۆ گەریانە بۆ شۆخیو پێکەنین. (٢) ڕەفتاری ناپەسەنـد و ناشـیرین. (ادا و اطوار)

ئـەداوەکــردن: [چاوگــە،ت](١) دووپــات-کردنەوەی قسە. (بازگویی سخن)(٢)دانـەوە؛ قەرز دانەوە؛ قەرەبووکردنەوە. (ادا کردن)

+ ئەدەبیات:[ناو،ت] فد: (ئات) ڕەوتی(کـۆ) ی ئـارەویـە،(١) نیشـان دانـی هونـە ری هـەر میلەتێک لە ڕێژەکـی کـەلام و وێـژەدا. (٢) کۆی نوسراوە گەلێ کە ناوەرۆکیان لە لایەن میلەتگەلی جۆراو جۆرەوە پـەسـەنـد کرابـێ. (ادبیات)

ئەدەبیاتیکلاسیک: فد: ئەدەبیـاتی کـەونـارا؛ هەروەها شـێعریکلاسـیک: شـێعری کـۆن؛ دارای وەزن و قافیە. (ادبیات کلاسیک)

ئەدیێ: منداڵان دەڵێن؛ دایکە؛ دایە. (مادر)

ئەدی ئەدی: بەڵێ بەڵێ. (بله بله)

ئەڕا: [بەند]بۆ؛ بەخاتر؛ لەبەر؛ بۆچی. (چرا)

ئەڕابە:[ناو] فد: ئارەبانـە؛ عـەرەبانـە؛ گـاری؛ گاریە؛ عارەبانە. (ارابه)

ئەڕابەی دەستی: [ناو](١) فەرغوون. (فرغون) (٢) ئەڕابەی دەستفرۆش. (ارابه دستی)

ئەڕابەیجەنگی: فد: [ناو]دەبابە؛ تانگ.(تانگ)

ئەڕابەیکەڵی: [ناو]ئەڕابەی دوو تەگـەرە کـە جووتێک کەڵگامێش ڕایدەکێشن، زیـاتر بـۆ کوڵۆش کێشان بە کاریدێنن. (ارابـه بـزرگ دو چرخ)

ئەڕاچووێ: بۆچی. (برای چه)

ئەرارات: < ئارارات. (آرارات)

+ ئەرامەنە: فد: (١)[نـاو] کـۆی ئـەرمـەنـی. (جمع ارمنی)(٢)[ئاوەڵنـاو] لانـەواز و هـەژار؛ لەوانـەیـە لـە تورکییـەوە هـاتبێ(<ئارامـە-نـدە)؛ئارامـەنـە؛ لـەنـاودا گیرخـواردوو؛ دەستەوسان. (فقیر؛وامانده)

ئەرانە: [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە. (زینت دماغ)

ئەراوەند: [ئاوەڵناو] ئاراوەند؛ بڵیند؛ بەرز. (بلند)

ئەربابانە: [ئاوەڵناو] (١)ئاغایانە؛ وەک ئەربـاب. (ارباب اسا) (٢)[ناو] بەهرەی مالیکانە. (بهـره مالکانه)

ئەرباب و ڕەعیەتی: [ناو،ت]ڕەوتێکـی ژیـانی کۆمەڵایەتیبوو کە ئەرباب خـاوەنـی زەوی و زار بوو.(ارباب ورعیتی)

ئەربابیعیلم: فد: [ناو]خـاوەنـی زانیـاری؛(ب

زانایان؛ زانیاران. (ارباب علم)

ئەربابیقەڵەم: فد: [ناو](ب) نووسەر؛ قەڵەم بە دەست. (ارباب قلم)

ئەربووش: [ناو]ئەسپی شێی سوور هوول. (کرنگ؛ سرخ رو)

ئەڕبە: [ناو]ڕبە؛ بەرانبەر بە٢/٥ کیلۆ دانەوێڵە؛ ڕبە: بەرانبەری شەش مشتی هەردوو دەست دانەوێڵە.(٢/٥ کیلوغله)

ئەرپیزە: [ناو]باوەشێن؛ بارەوشە. (بادبزن)

ئەرتک: [ناو]ئەتک؛ سووکایەتی. (توهین)

ئەرتەش: [ناو]سوپا. هێزی عەسکەری لە دەوڵەتێکدا. (ارتش)

ئەرتەشبود: فد: [ناو]بانترین دەرەجەی نیزامی لە ئێراندا لە ڕابووردوودا. (ارتشبد)

ئەرتەشسالاری: میلیتاریسم؛ حکومەتی ئەرتەشیگەل. (ارتش سالاری)

ئە رتە شی: [ئاوەڵناو+ ناو](١) پێوەندیدار بە ئەرتەشەوە؛ پۆتینی ئەرتەشی؛ فرۆکەی ئەرتەشی؛ سەیارەی ئەرتەشی. (٢) کەسێک- کە لە ئەرتەشدا (دەوام) شوڵ دەکا. (ارتشی)

ئەرجووم: [ناو] ئەرجوو؛ تکا؛ پاڕانەوە؛ داخواز؛ داوخواز. (خواهش)

ئەرخ: چاڵ؛ قووڵکە. (چاله)

ئە رخاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن. (خسته کردن)

+ ئەرخەوانسوور: [ناو،ت](ب) ئەوەڵی بەهار کاتێک باران قوڕاو لەگەڵ خۆیدا دەرێژێتە ناو چۆم و ڕەنگی سوور دەکات. (اول بهار)

ئەرخەوانسووری بەهار: (ب) کاتێ کە چۆم هەڕەتی ئاو زۆریەتی. (موسم بهار که رودخانه گل آلودو پرآب است)

ئەرخین: ماندوو بوون. (خسته شدن)

ئە رده بێژ: [ناو]ئەردناس؛ زەویناس؛ خاک ناس. (خاکشناس)

ئەردەشێر: (١) ڕق و قینی شێر؛ مەڵبەند و سەرزەمینی شێر. (خشم شیر.سرزمینشیر (٢) ناوی ئەوەڵین شای ساسانی کە لەهۆزی کوردان بووە. (اولین شاه ساسانی که کردبوده)(٣) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)(۴) نەڕەی شێر؛<ئە ڕنین (نعره شیر)(٥)ئەرد واتا قسەڕاست؛ شێریڕاست و دروست.(حقیقت گو)

ئەردە ک: [ناو]وڵاخی یەدەک کە سواری بە دوای خۆیدا دەیکێشی. (اسب یدک)

ئەردەڵ : بەجەرگ؛ دڵدار و نەترس بەجەرگ؛ (شجاع)

ئەردەڵان : (١)کۆی ئەردەڵ؛ دلێران؛(دلیران) (٢)بنزاراوەی سنە و دەردۆری. (لهجه سنندجی)(٣)بنەماڵەی ئەردەڵان کە حوکماتی سنەیان بەدەست بوو.(خانواده امیران اردلان در سنندج)

ئەردەوان : چاودێری زەوی؛ (نگهبان زمین)

ئەردهێژ: [ناو،ت] بوومەلەرزە. (زلزله)

ئەڕڕا: [ناو] مشار؛ ئەڕڕە. (اره)

ئەڕڕەئەڕ: [ناو،ت] زەڕینیکەر؛ عەڕ عەڕ؛سەڕینی کەر؛سەڕەسەڕ؛ (عرعر)

+ ئەرز: [ناو] پووڵی بیانی. (ارز)

ئەرزانجان: [ئاوەڵناو]هەرزانفرۆش؛ دژی گران فرۆش. (ارزان فروش)

ئەرزانفرۆش: فد: (١)[ئاوەڵناو] ئە رزانجان؛

کەسێک کە شت هەرزان دەفرۆشێ.(٢) فرۆشیماڵیا ملکێ هەرزانتر لە قیمەتی خۆی؛ ماڵکەم ئەرزان فرۆش کرد. (ارزان فروش)

ئەرزانفرۆشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هەرزانجانی؛ دژی گرانفرۆشی.(ارزان فروشی)

ئەرزانقیمەت: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]کەم قیمەت؛ کەمبەها؛ کەمنرخ. (ارزان قیمت)

ئەرزانی: [ناو]هەرزانی؛ دژی گرانی. (ب) فەراوانی و نیعمەت. (ارزانی)

ئەرزرووم: فد؛ تد: باژێرێکی کورد نشینە لەتورکیا. (ارزروم)

ئەرزناس: [ناو،ت] ئەردبێژ. (زمین شناس)

ئەرزنج: [ناو]ئانیشک؛ ئانیسک. (آرنج)

ئەرزۆ: ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانه)

ئەرزەنجان: شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارزنجان)

ئەرزیل: [ناو]هەرزاڵ. (سکویی در اتاق یا چادر)

ئەرژن: [ناو] دارێکی بێبەرە.(نام درختی است)

ئەرژەنگ: (١) ناوی دێوی شانامە. (دیو شاهنامه) (٢) شە یتان. (شیطان) (٣) کتێبی وێنەی مانی پێغەمبەر. (کتاب نقاشی مانی)(٤) ترس؛ وەحشەت؛ خۆف. (وحشت)

ئەرژەنگی دێو: (١) ناوی دێوێکی ئەفسانەییە. (ارژنگ دیو) (٢) پیاوی زەبەلاحی پێدەشوبهێنن. (گنده بک)

ئەرس: [ناو]هرس؛ ئەسرین؛ ئەسر؛ ڕۆندک؛ فرمێسک.(اشک)

ئەرسیم: [ناو]مەسە؛ قەڵانگ؛ مەسێ؛ شیشی سەرتەنوور. (میله روی تنور)

ئەرشەک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛ بەخیل؛ چکووس.(بخیل)

ئەرغەن: ناوی شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارغن)

ئەرغەنوون:[ناو] عد؛ فد؛ یونان‌د: جۆرێک ئۆرگی چووکەیە. (ارغنون)

ئەرغەوان: [ناو]ئەرخەوان. (ارغوان)

ئەرغەوانیسوور: [ناو]ڕەنگی ئەرخەوانی مەیلەو سوور؛ لە ئامێتە کردنی ڕەنگی شینی کەم و سووری زۆرتر و سپی پێکدێ. (ارغوانی قرمز)

ئەرفای:[چاوگە] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)

+ ئەرکان: عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان، زیاتر لە کوردستانی تورکیا.(٢) پێنج ڕێخراوەی پادگانی نیزامی (روکنی ١ و ٢ و٣و٤ و٥)کە هەر یەک ئەرکی تایبەتیان لە سەرشانە. (ارکان)

ئەڕک: ئامرازی سەر سووڕمانە. (کلمه ای برای تعجب)

ئەرکدار: [ئاوەڵناو]کەسێک کە کار و دەردیسەری زۆر بێت. (کار مشکل داشتن)

ئەرکە: (١)کاریگرینگ. (کاربزر گ)(٢) ئاگردان. کوانوو. شۆمینە. (شومینه)

+ ئەرگ: [ناو]بارەگای شاهان. (ارگ)

ئەرمان: [ئاوەڵناو] بەرەحم؛ دلۆڤان. (مهربان)

ئەڕمان:[چاوگە،ت] ڕووخان؛ تێکتەپین؛ ڕمان؛ کەوتن؛ ڕمیان. (خراب‌شدن دیوار یا

خانه)

ئەرموود: [ناو]ئەمروود؛ هەرمێ؛ هەمرۆ. (گلابی)

ئەرمەن: [ناو]هەرمەن. (ارمن)

ئەرمەنستان: وڵاتی هەرمەنستان. (ارمنستان)

ئەرمەنی: [ناو](١) هەرمەنی؛ لقێ لە نیژادی هێند و ئوروپایی. (ارمنی)(٢) ئەندامی ئەو قەومە. (ارامنه)(٣) زبانیان. (زبان ارمنی)

ئەرمین: [ناو]ئەستێرەی قیبلە؛ ئەستێرەییێک کە لای باشوورەوە هەڵدێ. (ستاره جنوبی)

ئەرن: [ناو](١) ئەرد؛ نەڕە. (نعره) (٢) قین؛ ڕک؛ کین. (کینه)

ئەرناف: [ناو]ڕق؛ کین؛ قین. (کینه)

ئەرنافلێچوون: [چاوگە،ت] ڕق نیشتنەوە؛ ئارامبوون. (آرام شدن) ئەرناندن: [چاوگە-ت]زوویرکردن؛ چڕوساندنەوە؛ چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ ڕقهەڵساندن. (آزار دادن؛عصبانی-کردن)

ئەڕناویت: [ناو]ئەڕنەووت؛ ئەلبانی؛ئاڵبانیایی؛ (کشور آلبانی؛ آلبانیائی)

ئەڕنەبووت: [ناو] جۆرێک مەیموون کە شێوە ی ئینسان دەدا. (میمون)

ئەڕنەمووتە: [ناو]تبلا ناوەڕاست؛ قامکی نێوەڕاست؛ هەڵمەقووتە.(انگشت‌وسطی)

ئەڕنین: [چاوگە]تووڕەبوون؛ ئازارکێشان؛ ئەنرین. (عصبانی شدن)

ئەرۆ: [ئامراز]هەرۆ؛ ئامرازی بانگ‌کردنی پیاوانە؛ ئەرێ؛ هەرێ. (صدا کردن مرد)

ئەروەند: [ناو](١) حیلە؛ فێڵ‌وفەرەج. (حیله)(٢) چۆمی ئەروەند لە باشووری ئێران. (اروند رود)

ئەرەجێ: شێوە؛ لێچوون؛ لێکردن؛ وێچوون؛ وەک؛ شێوەدان.(شبیه؛ پنداشتن)

ئەرەجیا: دەتزانی؛ دەتگوت؛ وەک؛شێوە. (شبیه؛ پنداری)

ئەرەجیای: [چاوگە]وازانین؛ پێ‌وابوون. (پنداشتن.)

ئەرەق: [ناو](١) عارەق؛ مەی. (می) (٢) خوێ؛ ئارەقە. (عرق تن)

+ ئەرەقگیر: (١)[ناو،بک] کەسێک کە هەڵمەتکێن دەکا.(عرق تقطیر کن)(٢)[ناو] ژێرکراس. (زیر پیراهن)(٣)[ناو] نەرمەزین. (نمد زین)

ئەرەکۆتەی: [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

ئەرەمداری: [چاوگە]ڕاوەستان. (ایستادن)

ئەرەمەرزیای: [چاوگە]ئەرەمەرزای؛ دامەزراندن؛ سەقامگرتن.(جایگیرکردن)

ئەرەمەنەی: لە کارکەوتن و ڕاوەستان. ئارامەندی؛ ئارامەنەی؛ دەستەوسانی؛ تیامان. (ایستادن؛ <ئەرامەنە

ئەرەنیای: [چاوگە]دانان. (گذاشتن)

ئەرەنیشتەی: [چاوگە]دانیشتن.(نشستن)

ئەرەودە: [ناو،بەر]ئاروینکراو؛ تاقیکراو؛ جەڕباندی. (آزمایش‌شده)

ئەرەوستەی: [چاوگە](١) داخستن؛ پێوەدان؛ بەستن. (بستن)(٢) پان کردنەوەی فەڕش و لباد. (پهن کردن)

+ ئەرێ:[دامرازی بانگ‌کردن] هەرێ ؛ئامرازی بانگ‌کردنی ژنان، بۆ پیاوان دەڵێن ئەرۆ. (صدا کردن زن)

ئەرێز: [ئاوەڵناو] بەرین؛ پان‌وپۆڕ؛ لە عەریـزی ئارەویەوە هاتووە. (عریض)

ئەریڤان: [ناو] مەڵبەندی ئێرەوان؛ لـە پێشـدا کورد نشین بووە ئێستا پێتەختی ئەرمەنستانە. (ایروان)

ئەڕێن: (١) نەڕڕە. (نعره)(٢) ئەنـدازەکـردن و پێوانەی کووتاڵ. (اندازه ای برای متر کـردن پارچه)

ئەڕێنی:[بەند]جوابی بەڵێ؛ ئەرێ. (جواب‌آری)

ئەرێ و نەرێ: بەلێ و نەخێر؛ (ب) دووشـک بوون؛ دوودڵبوون. (آره و نه)

ئەزا: [ئاوەڵناو] ئازا؛ خێرا. (شجاع)

ئـەزانـێ: (١)دەزانـێ.(٢) دەسـتەواژە وەک ، پرسینی‌قیمەتی بزن، وەڵام :بزن‌دەزانـێ واتـا چۆنییەتی و بارودۆخی بزن قیمەت دیاریـدە-کا.(١.میداند.٢.کنایی،وضعیت)

ئـەزایـی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] ئـازایی. (شجاعت)

ئەزبە: [ناو]کەپسوول. (کپسول)

ئەزبەر: [ناو]بەمێشک‌سپاردن؛ لـەبـەر؛ حیفـز کردن؛ دەرسەکەم ئەزبەر کرد: دەرسـەکـەم لەبەرکرد. (حفظ)

ئەزبی کێویلە: [نـاو]نـەعنـای کێـوی. (نعنـای کوهی)

ئەزبیڵە: [ناو]نەعنا؛ جاترە. (نعنا)

ئەزبیبە: [ناو]ئەزبیڵە؛ نەعنای کێوی. (نعنا)

ئەزپەرەست: [ئاوەڵنـاو]خـۆویسـت؛ خۆخـواز؛ خۆپەسەند. (خود خواه)

ئەزدین‌زەری:[ناو](١)جۆرێـک هـەڵپـەرکـێ. (نوعی‌رقص)(٢)جۆرێک‌قوماش.(نوعی‌پارچه)

ئەززا: [ناو]دایکە؛ دایە. (مادر)

ئەزاتە: [ئاوەڵنـاو] نـەزۆک؛ قسـر؛ ئـەسـتێور؛ ستێور.(نازا)

ئەززاوتاتە: [ناو،ت]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەززێ: [ناو]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەزغەنی: شارێکی کوردانە نزیکی دیار بەکر. (شهری نزدیک دیار بکر)

ئەزمان: [ناو]زمـان؛ ئاسـمان؛ زبـان. (زبـان. آسمان)

ئەزمان‌تاڵ: [ئاوەڵناو] قسەناخۆش؛ زمان‌پیس. (بدزبان)

ئەزمان‌تیژ: [ئـاوەڵنـاو]زمـان‌تاڵ؛زمـان‌درێـژ. (بدزبان.)

ئەزموو: [ناو، ئاروین؛ تاقیکردنەوە. (آزمون)

ئەزمەڕ: کێوێکە لـە پـاڵ شـاری سـلێمانیدا . (نام‌کوهیست درکنار سلیمانیه)

ئـــەزمـــین: (١)[نـــاو] زەوی. (زمـــین) (٢) [چاوگە]تام‌تاقیکردنەوە. چەشتن؛ چێژکـردن؛ چێشتن. (چشیدن)

ئەزەلیا: دەئاڵا؛ دەپێچرا. (می پیچید)

ئەزێ: [ئامراز](١) چما؛ داخۆ؛ تۆبڵێی. (تو گوئی) (٢)[جێناو] من؛ ئەمن؛ (من) (٣) دەزێ؛ منداڵی دەبێ. (می زاید)

ئەزێچ: [جێناو](١) منیش. (منهم) (٢) لەو. (از او)

ئەزیچ: [جێناو]ئەز ژی؛ منیش. (منهم)

ئەزیماندن: [چاوگە،ت] عەزیماندن؛ ڕێز لێنان و میـوانی‌کـردن؛ حورمـەت‌گـرتن؛ خزمـەت کردن. (تکریم)

ئەزیەتکردن: [چاوگە،ت]عەزیەتدان؛ ڕەنج و

ئازار پێگەیاندن؛ ئەشکەنجەدان. (اذیت کردن)

ئەزیەتکێشان: [چاوگە،ت]زەحمەت قبوڵکردن؛ ڕەنج و ئازارکێشان. (زحمت کشیدن)

ئەژ: لە. (از)

ئەژدەر: [ناو](١) گوڵلەی ئەسڵەحەی ژێر دەریاییە. (اژدر زیر دریایی) (٢) هەژدیها؛ هەزیا؛ حەزیا؛ حەفی. (اژدها)

(٣) سەرە بەیداخ. (سر پرچم) (۴) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)

ئەژدەرئەناز: [ناو،بک](١) پاپۆڕ یا ژێر دەریایی، کە خاوەنی کەرەستەی ئەژدەرخستنە. (٢) ئەسڵەحەیێک کە ئەژدەر دەخا. (اژدر افکن)

ئەژگەل: [ناو](١)هەژگەڵ؛ چرووچیلکە؛ دڕک وداڵ. (خار و خاشاک) (ب٢) ئاکار ناشیرین؛ خوێڕی؛ ئاشخاڵ. (بی ارزش و بیکار)

ئەژمار: [پاشگر، ناوی‌بک]شمێر؛ کەسێ کە دەژمێرێت؛ ئەژمێر. (شمار)

ئەژمارە: [ناو،ت]ژمارە؛ ڕەقەم. (شماره)

ئە ژماردن: [چاوگە،ت](١) ژمارای؛ شماردن؛ بژاردن. (شمارش) (٢) بۆ تاوان‌دانەوە؛ تاوان بژاردن. (غرامت دادن)

ئەژمەت: [ناو]حەیبەت؛ هەژمەت؛ حەجمەت؛ تاو. (هیبت؛ ترس)

ئەژمێر: [ناو،بک]ژمێر؛کاری ژماردن؛ کەس یان کەرەستەیێک کە ژمارە دەکا.(شمار)

ئە ژمێراو: [ناو،بەر]ژمێراو؛ بە حیساب‌هاتوو؛ (ب) پویتە پێدراو. (شمرده شده)

ئەژناس: [ناو،ئاوەڵناو] ئەشناس؛ شناس؛ ناسیاو؛ ناسراو؛ ناس کری. (آشنا)

ئە ژنۆ پێ‌دادان: [چاوگە،ت] شکست‌پێ‌دان؛کۆڵ پێ‌دان؛ ئەژنۆپێدادان : بە ئەژنۆ پێداکوتان. (شکست دادن؛ بازانو ضربه زدن)

ئەژنۆ دادان: [چاوگە،ت](١) لە سەر چۆک دانیشتن. (نشستن بر روی زانو) (٢) کۆڵ دان و تێک‌شکان. (شکست خوردن) (٣) چۆک دادان؛ ئەژنۆ دادانە ئەرز. (زانو خم کردن)

ئەژنۆشکان:[چاوگە،ت](ب)بەڵای گەورە بە سەر هاتن. (مصیبت بزرگ نازل‌شدن)

ئە ژنۆشل‌بوون: [چاوگە،ت](ب) هیلاک‌بوون بە هۆی ڕاوەستان یا گەڕانی زۆرەوە. (کنایه از خسته شدن)

ئەژنەوا: [ئاوەڵناو] گوێ‌ڕایەڵ؛ شنەوا؛ ژنەوا؛ گوێ‌دەر؛ بیسەر؛ بەڵبەڵەگۆش. (شنوا)

ئەژنەوتن: [چاوگە،ت]شنەفتن؛ بیستن؛ ئەژنەفتن. (شنیدن)

ئەژەسەری: [ناو] نیوەشەو؛ بەینی نیوەشەو و بەری‌بەیان. (نیمه شب)

ئەژی: (١) دێنێ؛ دەشێ. (می ارزد) (٢) زیندووە. (زنده) (٣) مار. (مار)

ئەس: [کار،کردار]هەیە؛ هەس؛ گەورەس: گەورەیە. (است)

ئەسان: [ناو،بک]کڕیار؛ ئەستێن. (خریدار)

ئەسپا: [ناو]ماهین؛ مایین؛ لەئاوێستادا ئەسپ و ئەسپا بۆنێر ومێی ئەسپ هاتووە.(مادیان)(٢) ئەسپەکان. (اسبها)

ئەسپاب‌کێشی: [ناو،ت](١) (ب) ماڵ-

گوێستنەوە. (خانە عوض کردن) (٢) کێشانی سامان و کەلوپەلی ماڵ یا(کۆمێ کەرەستە) لە جێگەیێکەوە بۆ جێگەیێکی تر.(اسبابکشی)

ئەسپار: شێوکردنی زەوی بە پێمەرە؛ کەسێک کە دەسپێرێت یا ڕادەسپێرێت. (شخمزدنزمینبا بیل؛کسی کەمیسپارد)

ئەسپاو خەجاڵەت: هۆی شەرمەزاری؛ ئەو دۆستەم بوو بە ئەسپاو خەجاڵەتم، بوو بە هۆی شەرمەزاریم.(اسبابخجالت)

ئەسپاو زەحمەت:ئەسپابی زەحمەت؛(ب) بوونە هۆی زەحمەت. (اسباب زحمت)

ئەسپاو سەفەر: [ناو،ت]کەلوپەل و تۆشەی ڕێگا. (اسباب سفر)

ئەسپاوکار: کەرەستە و ئەسپابی کار؛ ئامرازی کار جێبەجێ کردن.(اسباب کار)

ئەسپ تاودان: [چاوگە،ت] (ب) باڵ بە ئەسپ گرتنەوە؛ غاردانی ئەسپ بە ڕکێف کوت و چوارناڵ. (اسب تاختن)

ئەسپرزە: [ناو]کەپەک؛ سپۆس. (سبوس)

ئەسپڕەس: مەیدان. (میدان) <ئەسپە ڕێز.

ئەسپسواری: (١) سواری ئەسپ بوون. (سواری)(٢)ئەسپی سواری؛ئەسپی تایبەتی سواری. (اسب سواری)

ئەسپ گۆڕینەوە بە کەر: (ب) مامەڵەی بێ قازانج کردن. (معامله بی سود)

+ ئەسپەر: [ناو]متاڵ. سپەر. (سپر)

ئەسپەردە: [ناوی بەر]سپاردە. (سپرده)

ئەسپەردەکردن: [چاوگە،ت] سپاردن؛ (ب) بەخاک سپاردنی مردوو. (سپردن؛ دفن کردن)

ئەسپەرەدار:[ناو]دارای ئەسپەرە؛ بیڵاسنێ کە لە خوار دەسکەکەیەوە جێگای پای-هەیە.(دارای جای پا در بیل آهن)

ئەسپەرەم: [ناو]ڕێحانە؛ ڕیون.(ریحان)

ئەسپەڕێز: [ناو]مەیدانەئەسپێک؛ ئەسپڕەس؛ ماوەیێک کە ئەسپ بە یەک غاربیگاتێ. (میدانیبرایرسیدنبایکایلغار)

ئەسپەژن: [ناو]ژنی باڵابەرز و شۆخ. (زن قد بلند و ملنگ)

+ ئەسپەک: [ناو]پێشەوەی سەیارەی ١٨ تەگەری باری (کەفی) کە پاشی سەیارەی پێوە دەبەسترێ. (اسپک)

ئەسپەمار: [ناو]تووله مار. (مار باریک)

ئەسپەنەک: [ناو]ئەسپەک؛ نەخۆشینی کەوتەیی؛ گرانەتا. (تیفوس)

ئەسپ هەڵگرتن: [چاوگە،ت] سواری کە ئەسپی سەرکێش دەیرڤێنێت وسواربۆی ناوێستێتەوە. (اسب برداشتن)

+ئەسپێ: [ناو]سپێ؛ جانەوەرێکە کە لەشی ئینسان(بە هۆی پیس و پۆخڵییەوە)هەڵیدێنێ دوو جۆرە(١)ئەسپێیسەر کە ڕەنگی ڕەشە و نابێتە هۆی گیرۆیی و ڕاگوێزانی نەخۆشینی ئەسپەک.(٢)ئەسپێی لەش کە ڕەنگی سپییە و هوورگی ئەسپەک لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر ڕادەگوێزێ و دە بێتە هۆی بڵاوبوونەوە وپەرە سەندنی (ئێپیدێمی) تیفووس یا ئەسپەک. (شپش)

ئەسپێئاوی: [ناو]جانەوەرێکی گیاخۆری دەست و پێ کورتی ئاوییە لە کەرگەدەن دەکات، بەڵام شاخی نییە. (اسب آبی)

ئەسپی ئەبڵەق: [ناو]ئەسپی دوو ڕەنگ کە پەڵەی گەورەی سپی و ڕەش یان سپی و سوور لەشیداپۆشیبێ.(اسب‌ابلق)

ئەسپی باری: [ناو]ئەسپی تایبەت بۆ بار کێشان. (یابو)

ئەسپیبوخار:[ناو] فد: یەکەی پێوەرەی هێز لە مەکینەکاندا بەرانبەر بە ٧٤٧/٨ وات. (اسب بخار)

ئەسپیبۆرە:[ناو]ئەسپێک کە ڕەنگی بۆر بێت. (اسب نیله)

ئەسپیبەدرکێف: [ناو] ئەسپێک کە سواربوونی ناخۆشە و بەد ئاوزەنگییە؛ ئەسپیسەرقورس و نافەرمان. (اسب بد رکاب)

ئەسپی تەعلیم (تالیم) دراو: ئەسپێک کە چاک بارهاتووە و فێری سواری(دانن) کراوە؛ (ب) خۆش‌ڕەوت. (اسب تعلیم دیده)

ئەسپی چەپ: [ناو] ئەسپێک کە لاقێکی سپی و سێ‌لاقی ڕەش‌بێت. (اسب چپ)

ئەسپی چەپەرخانە: ئەسپی پۆستخانە. (اسب چاپار)

ئەسپی چەخمور: [ناو] ئەسپێک‌کە ڕەشێنەی چاوێکی ڕەش و هی چاوەکەی دیکەی قاوەیی یا ڕۆشنتربێ. (اسب چخمور)

ئەسپی خۆشبەز: [ناو] ئەسپی بەکار و ئازا کە درەنگ هیلاک و ماندوو بێ. (اسب با استقامت)

ئەسپی خۆشڕەوت: ئەسپی‌کە بێ‌جیفرک و هەڵبەز و دابەزە و سواربوونی‌خۆشە و سوار هیلاک ناکات. (اسب خوش قدم)

ئەسپی خەزاڵ: ئەسپی‌کە ڕەنگی وەک ڕەنگی ئاسک بێ. (اسبی کە رنگش مانند رنگ آهو باشد)

ئەسپیدار: [ناو]سپیدار؛ چنار. (سپیدار)

ئەسپی دووڕەگ: ئەسپی‌کە لە دوو نیژاد بێ. (اسب دو رگە)

ئەسپی ڕاست: ئەسپی‌کە لاقێکی ڕەش و سێ‌لاقی سپیبێت. (اسب راست)

ئەسپێردراو: [ناوی بەر]سپاردراو؛ شتی‌کە درابێتە دەستی‌کەسێک؛ سفارش‌کراو؛ ئەوکورە بە تۆ ئەسپێردراوە ئاگاتلێیبێ. (سپردە شدە)

ئەسپیڕەسەن: (١) (ب) ئەسپی چاک و کەحیل. (٢) دارای‌ڕەسەنی‌ناسراو؛ وەک ئەسپی عەرەبی؛ یا ئەسپی ئارییەن کە نیژادی ئەسپی کوردە {ئەسپی ئارییەن حەقی بەشداریشی لەکێبەرکێ کانی جیهانیدا نییە، (بەداخەوە هۆکەی نازانم)} (اسب اصیل)

ئەسپی ڕەوەک: ئەو ئەسپەی کە لەغاوی بەربێت دەتاریٚ و هەڵدێت. (اسب فراری؛ اسب رموک)

ئەسپی زینکراو: (١) ئەسپیٚ کە زین کرابێت. (اسب زین کردە)(٢) (ب) ئامادە بوونی‌کەسێک بۆ کردنی‌کارێک؛ حازر بەدە ست. (آمادە)

ئەسپیسپی: ئەسپی یەکدەست سپی ڕەنگ؛ سپیلک. (اسب خنگ)

ئەسپیسرک: ئەسپی ترسەنۆک و سڵ. (اسب رموک و ناآرام)

ئەسپی سواری: ئەسپی تایبەت بۆ سوار

بوون. (اسب سواری)

ئەسپی سوورخون: ئەسپی سووریئاچخ بە پەڵەی سپی و چکۆڵە چکۆڵەوە. (اسب قرمز با گلهای سفید)

ئەسپیسەرکێش: ئەسپیناڧەرمان؛ ئەسپێک کە بەزەحمەت بۆ سوار دەوێستێتەوە و بە مەیلی خۆی سەر پێوەدەنێ و دەڕوا. (اسب سرکش)

ئەسپیسەمەند: ئەسپێککە ڕەنگی زەردی کاڵبێ؛ ڕەنگیئەسپێککە سوهرابکوڕی ڕۆستەم سواری بووە. (اسب سمند)

ئەسپیسەمەندی یاڵوکلک شۆڕاو: ئەسپی یەزیدی؛ ڕەنگی ئەسپی یەزیدی کوڕی موعاویە کە ڕەنگی زەردی کاڵبووە و یاڵ و کلکی سپیبووە. (سمند یالودمشسته)

ئەسپیشا: لە شەترەنجدا ئەسپێک کە نزیکترە بە شا. (اسب شاه)

ئەسپیشەروور: ئەسپی چەمووش و بێ ئۆقرە و تووش و گازگر و جووتە وەشێن و بەهەڵبەز و دابەز. (اسب چموش)

ئەسپیشێ: ئەسپێککە هەموو لەشی ڕەنگی خورماییئاچخ بێ. (اسب کرنگ یا کرند)

ئەسپیشینبۆر: ئەسپی بۆرەی ڕەنگ مەیلەوشین. (اسب ابرش)

ئەسپیعەرەبی: لە ڕەسەنی ئەسپی ئاریەن (نیژادی ئەسپیکورد)ە کە لە قەدیمەوە لە عەرەبستان تەربیەتکراوە و ڕاهاتووە و ئەلعان بە ناوی ئەسپی تازی یا عەرەبی دەناسرێت و ئەسپێکی بەتاقەت و تابشتە و کورتەباڵا و دیمەن جوانە. (اسب عربی)

ئەسپیفایتوون: ئەسپیدروشکە. (اسب درشکه)

ئەسپی قەرەبۆرە: ئەسپی ڕەشبۆرە؛ ئەسپی شینبۆر کە گوڵگوڵ خاڵیشینی تۆخی تێدابێ. (اسب نیله ابرش)

ئەسپیقەرەکوێت: ڕەشکوێت؛ ئەسپی کوێتی مەیلەو تاریک،کە ڕەشاییەکەی لە دامێنەوە تا نزیک سەرپشتی دە وامیهەبێ. (اسبقره کهر)

ئەسپیکوێت: بەغەیری ڕەنگی بۆرە و شینبۆرە و سپی و ڕەش و سەمەند هەر ئەسپێ کە یاڵ و کلکی مەیلەو ڕەشیتۆخ یا ڕەشبێت،کوێتە بەڵام واباوە، بەتایبەت هەر بە شێی تۆخ دەوترێت. (اسب کهر)

ئەسپیکوێتیدامێنتاریک: ئەسپیکوێت کە ڕەنگیدەست و پای ڕوو بە خوارەوە بەرە بەرە ڕەشتربێت. (لە هەر ڕەنگێ بۆ ئەسپ پەسندترە.(اسبکهردست و پاسیاه)

ئەسپیکێبەرکێ: ئەسپیگرێو؛ (۱ئەسپی پەڕش؛(ئەسپی پەڕین و بازدان). (۲) ئەسپی (کوورس)و توندڕەو بەتایبەت لە غاری تیژ و تونددا بۆ (گریوەغار) گریوە وڵاخ. (اسب مسابقه)

ئەسپیموراد: سواری ئەسپیموراد بوون (ب) شانس و هات ڕووی کردبێتە کەسێک؛ کامڕەوایی؛ ژیانی خۆش و بەدڵ و ڕۆژگار بەدڵچەرخان. (اسب مراد)

ئەسپی مەڕی: ئەسپێککە ڕەوتی ڕۆیشتنی شێوەی ڕۆیشتنی مەڕ دەدا و زۆر نەرم و خۆش دەڕوات. (اسب قدم تند)

ئەسپی نەگیراو: (١) ئەسپی ڕام نەکراو؛ تۆڕ. (اسب رام نشده) (٢) ئەسپێکە فێری سواری نەکرابێت. (اسب رام نشده)(٣) ئەسپی وەحشی و ئازاد؛ ئەسپی کێوی کە نەگیرابێ. (اسبوحشی)

ئەسپیوەزیر: ئەسپێکە لە شەترەنجدا نزیکی وەزیرە. (اسب وزیر)

ئەسپی وێرغە: ئەسپێکە ڕەوتی وێرغەیە و نوقسانی و نەخۆشینی شان و مل زیاتر لە ئەسپی وێرغەدا دەبینرێت. (اسب یورغه)

ئەسپییۆرتمە: ئەسپێک کە بەڕەوتی گورگەلۆق دەڕوا؛ ئەسپی قۆرتە. (اسب یورتمه)< یۆرتە، یۆرغە

ئەسپێیبرنج: جۆرێک ئەسپێیە لە برنج دەدا. (شپش برنج)

ئەسپێیگامێش: [ناو]جۆرێک ئەسپێیڕەش و گەورەیە لە جنسی ئەسپێیسەر لە لەشی گامێش پەیدادەبێت. (شپش گاومیش)

ئەسپێیگەنم: جانەوەرێککە گەنمی کۆن هەڵیدێنێ. (شپش گندم)

ئەسپێیمامر:جۆرێک سپێی وردیباریکە لە لەشی پەلەوەردا پەیداده بێت. (شپش پرنده)

ئەسپێیمریشک و بزن: جۆرێک ئەسپێی شینە؛ شینکە. (شپش بز و مرغ)

ئەسپییەکەناس: ئەو ئەسپەیە کە تەنیا بە یەک کەس، (خاوەنەکەی) ڕکێف دەدا. (اسب یکران)

ئەستار: [ناو]ئەستەڕ؛ ئاستەڕ. (آستر)

ئەستارە: [ناو]ئەستێرە؛ هەسارە. (ستاره)

ئەستان: [ناو]بەردەسماتە؛ هەسان؛ هەستان؛ بەردی تیژکردنی تێخ. (فسان)

ئەستان: [ناو]جستان؛ جسان؛ زستان؛ زسان؛ زمسان. (زمستان)

ئەستر: [ناو](١) هێستر، ئێستر. (استر) (٢) درووو. (خار)

ئەستراو: [ناو،بەر] سڕاو؛ پاکەوەکراو؛ سڕیاو.(سترده)

+ ئەستران: [چاوگە]سڕین؛ ئەسترین؛ پاک کردنەوە (ستردن)

+ ئەستری: [ناو]دارێکی دڕکاویە دوو باڵاپیاو بەرز دەبێتەوە.(درختیست خار دار)

ئەستریزەردکە: [ناو]دڕووەزەردە. (نوعی خار)

ئەستریشک: [ناو]سرێش؛ لە هارینی بنەگیای خوژە دروستدەکرێت.(سریش)

ئەستۆبەند: [ناو](١) تەوقەیمل؛ ملوانکە. ملوێنک. (گردن بند) (٢) < ئاتیل. (آتل)

ئەستۆکورد: [ناو]ملەقۆچە؛ ملەقووتە؛ قۆجەملە. (گردن پرنده)

ئەستوورکان:[ناو،ت]ڕیسی ئەستوور؛ دژی باریکان.(ریس ضخیم)

ئەستوونەزێرینە: [ناو]ئەسوونەزێرینە؛ کۆلکەزێرینە؛ کەسکەسوور؛ پەلکەزێرینە؛ ئەستوونەزێرینە؛ کوڵکەزێرینە؛ دوای باران کە خۆر لە هەڵمی چڕی ئاسمان دەدا بەهۆی شکانەوەی تیشکی خۆر حەوت ڕەنگ دروستدەبێ کەدەبێتە کەوانێکی حەو ڕەنگ لە ئاسماندا. (رنگین کمان. قوس و قزح)

ئەستووری: [ناو]قەوییەتی؛ بارستا. (کلفتی)

ئەستەڕ: [ناو]ئاستەڕ؛ بەرە؛ بەر. (آستر)

ئەستەرک: جۆرێک هەرزاڵی چوارپایەیە.

(نوعی سکو در دهات با چهار پایه)

ئەستەرە: [ناو]ئەستێرە؛ (١) گۆیئاسمانی کـە بەرواڵەت لە مانگ چکۆلە ترن و شەوانـە لـە ئاسماندا دەدرەوشێنەوە.(٢) ئەستێرەی پەنج-پەڕ و هەشت پەڕ: دەرەجـەی ئـەفسـەر لـە ئەرتەشی ئێراندا. (٣) هەر شـتی پـەنـج پـەڕ دروستکراو بەشکڵی ئەستێرە.(۴) ئـە کتـەری پایەبەرز و ئورناک و نموونە کار؛ ئـەسـتێرەی سینەما.(ستاره)

ئەستەمووڵی: [ناو](١) جۆرێک پڵاو بە قیمە و پێرەڵماسی و تـەماتـەوە.(نـوعیپلوبـا قیمـەو سیبزمینی وگوجه فرنگی)

(٢) دەفریقوڕکێشان لە بـەنناییـدا. (ظـرف-جابجاییگل) (٣) [ئاوەڵناو]پەیوەندیدار بەئـە-ستەمووڵەوە؛ خەڵکـی ئـەسـتەمـووڵ. (اهـل استانبول)

ئەستێرەشەلە: [نـاو]ئـەسـتێرەیێکـیکـزە لـە کلکەی حەوتەوانان هەڵدێت.(نامستارەایست)

ئـەسـتێرەی قیبلـە: [نـاو]ئـەسـتێرەیێکـە لەباشووریئاسمان و ڕوو بەقیبلـە هـەڵـدێت. (ستاره ای رو به قبله)

ئـــەســـتێرەیکـــاروانکوژە: [نـــاو]نـــاوی ئەستێرەیێکە. (نام ستاره ای است)

ئـەسـتێرەیکلکـدار: [نـاو]ئـەسـتێرەیێـک کەدەخوشێ؛ ستێرابدۆڤ.(ستارەدنبالەدار.)

ئه ستێڵک: [ناو]ئه ستێوڵک. (میلـهآهـنروی-تنور)

ئەستێم: > ئەستێوڵک.(آهن رویتنور)

ئەستێوڵک: [ناو](١) کاردەکـیپـان بـۆ پـاک کردنەوە و ڕنینی هـەویـری قـەراخ سـوێنە.

(کاردک پهن)(٢) ئاسـنێکی درێـژە بـەسـەر تەنووردا ڕایدەکێشن بۆ ڕاگرتنی مـەنجـەڵ. (آهنی دراز که روی تنور میگذارند)

ئەسرار: [ناو]تریاک. (تریاک)

ئه سرارکێش: [ئاوەڵناو+ ناو]تریـاکی؛ تریـاک کێش. (تریاکی)

ئـەسـروچڵک: [نـاو]کـەڵـەشـاخی ڕۆنـی دروێنەوانان. (روغندان از شاخ)

ئەسروڵک: [ناو]کـەڵـەشـاخی ڕۆن؛ ئـەسـرۆ چڵک. (روغندان از شاخ گاو)

ئەسرەمـۆک: [نـاو]گلێرکـە؛ گژنیـژە؛ دەنکـە بەفری وشک و ورد و خـڕ کـە لـە تـەرزەی چووک دەکا. (دانه گرد و کوچک برف. بژ)

ئـەسـڕین: [چاوگـە]سـڕین؛ پاککردنـەوە بەدەستماڵ یا شتی تر. (ستردن)

+ ئەسکل: [ناو]ئێسکیڕان.(استخوان ران)

ئەسکوند: [ناو](١) حاڵەتی ڕاوەستانی جگ (قاپ) لە سەر کەڵلە. (حالـت ایسـتادن شتالنگ روی کله)(٢) بەرزایی. (بلندی)

ئەسکوو: لە کوێیە؛ ها لەکوێ. (کجاست)

ئەسکە: [بەند]ئەوکاتە؛ ئەو وەختە. (آنوقت)

ئەسکەرلەتی: [ناو]جۆرێک قوماشی چاک لـە قەدیمدا بۆ جلو بەرگی پیاوان. (نوعی پارچه مرغوب مردانه قدیمی)

ئەسکەری: (١) عـەسـکەری. (سـربازی) (٢) جۆرێک تریێ بێناوک. (انگور عسـکری) (٣) پێوەندیدار بە عەسکەرەوە. (نظامی)

+ ئه سکه له: [ناو]داربەست؛ چێوبـەسـت؛ بـۆ سواخدانی دیـواری بـەرز دروسـتی دەکـەن. (داربست)

ئەسکەنج: [ناو]ئەشکەنجە. (شکنجە)
ئەسکەوسەرە: [ناو]کەوچکەقولە. (نوزاد قورباغە)
+ ئەسڵ: [ناو]عد؛ فد؛ تد: (۱)عەسڵ؛ بنەما؛ ماک؛ بنەڕەت؛ ڕەگەز؛ بناغە؛ ئەساس؛ ڕەسەن؛ ڕەچەڵەک؛ نیژاد؛ بنەچەقە؛ بنەچەک. (۲) دەستووری پەژێرداو وەک: ئەسڵی ئەرەشمیدوس لە هیندسەدا. (۳) دژی بەدەڵ؛ وێنەی ناسنامە بە کارناێت ئەسڵی ناسنامەکە پێویستە، ئەو یاقووتە ئەسڵەیا بەدەڵە. (۴) بنەما؛ ئەساس؛ گرینگترین؛ وەک: ئەسڵیکار زاوایە لە شاییە کەدا. (۵) سەرەتا؛ بناغە؛ من لە ئەسڵدا پێم خۆش نەبوو ئەوکارە سەربگرێت. (اصل)
ئەسڵان: تد؛ عد؛ فد: (۱) ناوە بۆ پیاو؛ (اسم مردانە) (۲)ئەم وشەیە ئارەوییە: شێر. (شیر درندە)
ئەسڵی: [ئاوەڵناو] (۱) پێوەندار بەعەسڵەوە؛ بنەڕەتی؛ بنچینەیی؛ سەرەکی (اصلی) (۲) گرینگ؛ بنەمایی؛ ئەساسی؛ دژی فەرعی و شاخ و بەرگ؛ لقی ئەسڵی چەند شاخەی لێ-جیا بووەتەوە. (اصلی؛ مهم) (۳) ڕاستی و سەرەکی و بونیادی؛ شۆلی ئەسڵیت چیە؟ قسەی ئەسڵیت چیە؟ (اصلی)
ئەسڵی بەقای ماک و ووزە: ماک و وززە دوو بنەمان کە هەتا هەتایە هەر دەمێنن و نافەوتێن؛ جێگۆڕکێ‌دەکەن و دەبنە یەکتر بەڵام لە بەین ناچن؛ (ئەسڵیپەژێر دراو لە کیمیادا). (اصل‌بقای مادە وانرژی)
ئەسڵیبێتاوانی: بنەمای بێسووچی: تا کاتێک تاوان لە سەرکەسێک ئیسپات نەبێت بێتاوانە. (اصل برائت)
ئەسڵیەت: ئەجدادم هەر خەڵکی سەقز بوون (بووون،بووگن) و منیش ئەسڵیەتم هەر سەقزییە. (اصلیت)
ئەسمبلی: [ناو] زبانی پرۆگرام نووسینی کامپیۆتێر. (زبان برنامە نویسی کامپیوتر)
ئەسواران:[ناو] فد: گورهانی هێزی عەسکەریی ئەسپسوار یا ژاندارمەی ئەسپسوار، لە سیٚ‌دەستەی ۲۷ کەسی پێکدەهات؛ لە ڕابووردوودا. (اسواران)
ئەسوور: [ناو]سەوزەوات؛ گیا وگژی خواردەمەنی. (سبزی خوردن)
ئەسوون: [ناو]چیلکە و داری دەرگای قەفەزی دارین کە دەرگای ڕکە دەکاتە دوو کەرت و کەوی پێداناچێت (فرندەی‌نێو قەفە-زی‌پێدا ناچی). (شاخە درخت قفس چوبی)
ئەسوەن : ئەسپەن؛ ئەسپەندەر (اسپند)
ئەسە: [بەند]هەردەبیٚ؛ ئەمەسە؛ ئەمەیە. (باید بشود؛ این است)
ئەسەد: [ناو]عد؛ فد: (۱) پێنجەمین‌مانگی ساڵی مانگی بەرانبەر بە مانگی مورداد لە ساڵی هەتاویدا. (مرداد) (۲) ناوە بۆ پیاوان. (نامی مردانە)
ئەسەل: [ناو](۱) ئەسپ. (اسب) (۲) هوٚ؛ مایە؛ بۆنە. (بخاطر)
ئەسەی: [چاوگە]سەندن؛ کڕین. (گرفتن؛خریدن)
ئەسیتۆن: [ناو]ناوی تراوێکی بێڕەنگ، بۆ لا بردن و تاوانەوەی لاکیٚ کە ژنان لە

ناخوونیانی (نانووخ) دەدەن. (استون)

ئەسێح: [ئاوەڵناو]ڕاست؛ میزان؛ دروست؛ خەبەری ئەسێحم هەیە: خەبەری ڕاستم هەیە. (دقیقا")

ئەسیر و عەبیر: فد: [ناو،ت] ماتڵ بوون و گرفتار بوون و دەستەوسان بوون بە دیار شت یا کەسێکەوە. (اسیر)

ئەشپا: [ئاوەڵناو]بەرزتر؛ چاکتر. (بهتر و بلند تر)

ئەشتر: [ناو]شەتڵ بۆ چەقاندن. (نشا)

ئەشتوور:[ناو]وشتر؛حێشتر. (شتر)

ئەشتەبا: [ئاوەڵناو،جێناو،بەند] هیچ؛ هیچ شتێک. (هیچی)

ئەشرمە: [ناو،بەر] لووتبڕاو؛ کەپۆبڕاو. (دماغ بریده)

ئەشرەف: عد؛ فد: وشە ئارەوییە، (١) شەریفترین ؛ بەڕێزترین؛ ماقوڵترین. (اشرف)(٢) ناوە بۆ پیاوان و ژنان. (نام زنانه و مردانه)

ئەشقونج: [ناو]ئەسکوند. (بلندی)

+ ئەشقەمە: [ناو] ورگ؛ ئەشکەمە؛ ئەشکەمبە؛ گەدە. (شکمبه)

ئەشقەمە ماسای: [چاوگە،ت]زگ- ماسیان.بادکردن‌شکم)

+ ئەشک: [ناو](١) ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک) (٢) لە کاری سەنگ‌چنیندا بە بەردی چکۆلە دەڵێن کە دەیخەنە بەینی درزی دوو بەردی گەورە بۆ قایم‌بوون. (سنگ کوچک بین درز دو سنگ بزرگ)(٣) چەرمی شۆڕ بووی ژێر زگی گا؛کێرەوڵ.(پوست زیر شکم گاو) (٤) جۆرێک قوماش کە لەتە مووروویی بێرەنگی شەوقداری پێوەلکابێت لە شێوەی دڵۆپەی فرمێسک؛ (نوعی پارچه) (٥) پرپرەی شووشەی چلچرا؛ ئاوێزە کە بە شکڵی دڵۆپە ئاو یا دەنکەفرمێسکبێ. (آویزه لوستر) (٦) مرۆڤی دەست ولاق‌کورت. (دست و پا کوتاه)

ئەشکاف: [ناو]گەنجە؛ دۆڵابی؛ کۆمۆدی دیواری. (گنجه)

ئەشکانی،یائەشکانیان: [ناو]تایفەیێک لەشا و دەسەڵاتدارانی ئێرانی‌بوون. (اشکانیان)

ئەشکەپووز: ئەشکەبووس؛ ناوی قارەمانێکی شانامەیە. (اشکبوس)

ئەشکەر: [ئاوەڵناو] ئەشکەرە؛ ئاشکرا؛ دیار؛ خوویا؛ بەرچاو. (آشکار)

ئەشکەفتە: [ئاوەڵناو] گێل؛ حۆل؛ نەزان؛ بێ ئاوەز؛ نەفام. (نفهم)

ئەشکەنجە: [ناو]ئازار؛ ڕەنج. (شکنجه)

ئەشکەنە: [ناو]مزراویلکە؛ مزرۆکە.(اشکنه)

ئەشکەو: [ناو]تەبەکی‌دارینی هەویر؛ تەشتی دارین بۆ ڕاگرتنی هەویر یان نان. (طبق چوبی جای خمیر)

ئەشکێرک: [ناو]شلکێنە.(غذائی‌باتخم‌مرغ و روغن‌وآرد)

+ ئەشکێل: [ناو](١) ئشکێل؛ دەسەڵات؛ توانایی. (توانایی) (٢) فە رمان. (فرمان) (٣) دارێک کە دەخرێتە پشت دەرکە بۆ داخستنی دەرکە. (چوب پشت در) (٤) ئازار دان و ڕیسواکردن. (رسوا کردن) (٥) قوڵفە و ئاڵقەی‌ڕەشماڵ.(حلق‌چادر) (٦) سەمەندوک کردنی گیانلەبەرانی چوارپێ و بەستنی

دەست و پێیان بەشێوەی ڕاست و چەپ. (دست و پا بستن حیوانات) (٧) بەستنەوەی-سپڵۆت یا زنجیری بەستنەوەی سەگ. (قلادە)

ئە شکێڵکە: [ناو]شلکێنە. (خوراکی باروغن و تخم مرغوآرد)

ئەشکیلۆک: [ناو]تۆکڵ؛ تۆخڵ؛ تێکوڵ. (پوستە)

ئەشم: [ناو]کەری‌شین ڕەنگ؛ کەری (شین-کەوە). (الاغ کبود تیرە رنگ)

ئەشناسای: [چاوگە]ناسین. (شناختن)

ئەشناسنای: [چاوگە،ت]ناساندن. (شناساندن)

ئەشنە: [ناو]گوێز؛ گێوژ. (زالزالک)

ئەشنیا: [لەچاوگەی شنیان]دەشنایەوە؛ دەشنیاوە؛ وەک: لەرینەوەی پەرچەم و گیا بەدەم باوە.(دراهتزازبود)

ئەشەدوو: کورتکراوەی ئەشهەدوو بیللا. (مخفف اشهد بالله)

ئەشەدو مەشەد: بۆتاریف‌کردنە؛ (ب) ئای‌لەو کارەچەن باشە. (بە بە)

ئەشێ: (١) دەژێت؛ دێنێت. (مـی ارزد)(٢) دەبێ؛ مەشیوێ؛ ئەشێ‌وابێ:دەبێ وابێ. (باید)

ئەشیا: [بەند](١) ئەژیا؛ دەیهێنا. (مـی ارزیـد) (٢) مەشیا؛ دەبوو؛ ئەشیا وابووایە. (مـی بایست)

ئەشیف: [ناو]بژار؛ گژو گیای زیادی ناو زەرحات. (وجین. علف هرز)

ئەفتەو: [ناو]ڕۆژ؛ خۆر. (خورشید)

ئەفتەوبەر: [ناو](١) چەتر. (چتر)(٢) سەیوان. (سایە بان)

ئەفتیار: [ناو]کەمتیار. (کفتار)

ئەفچکاندن: [چاوگە،ت]جیق‌دەرهێنان؛ تلیقاندنەوە. (لە کردن)

ئە فچکین: [چاوگە]تلیقیان؛ تلیقان؛ جیق-دەرهاتن. (لە شدن)

ئەفراسیاو: (١) ئەفراسیاب؛ پاڵەوانی تووران کە دژی ڕۆستەم شەڕی کردوە. (افراسیاب) (٢) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانە)

ئە فراندن: [چاوگە،ت]ئافراندن؛ خولقاندن؛ دروستکردن. (خلق کردن)

ئەفریقا: قۆرنەی ئافریقا؛ کەرتێ لەپێنج کەرتی وشکایی گۆی‌زەوی. (قارە آفریقا)

ئەفریقائی: خەڵکی ئافریقا. (آفریقایی)

ئە فریی: [ناو]هێلم؛ چەسپی دارتاشی؛ کە لە پێست و خوێن و ماسی چێدەبێت. (سریشم)

ئەفسار: [ناو]فد: لە ئاوێستادا (ئەئیوسار) هاتووە، هەوسار؛ هەفسار. (افسار)

ئەفسان: [ناو]هەسان؛ بەردەسان؛ سان.(فسان)

ئەفسانە: [ناو]فد: (١) ناوە بۆ ژن. (نام زنانە) (٢) حەکایەت؛ سەرگوزەشتەی دەستکردی خەیاڵی و دوور لەڕاستی؛ چیرۆکی‌خەیاڵی. (افسانە)

ئەفسانەساز: فد: [ناو،بک](١) کەسێک‌کە چیرۆک سازدەکا. (٢) (ب) درۆ و بوختان‌ساز. (افسانە ساز)

ئە فسانەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) لەباوەڕدا نەگونجاو؛ (٢) گرێدراو بە ئەفسانەوە: قارەمانی ئەفسانەیی.(افسانەئی)

+ ئە فسوونگەر: [ئاوەڵناوی‌بک،ناوی‌بک]: فد:

جادووبـــاز؛ ســـێحرباز؛ چاوبـــەس؛ (ب) عیشوەگەر. (افسونگر)

+ ئەفسەر: فـد: [نـاو](۱)خـاوەن مـەقـام و پایەی عەسکەری لە سیتوانیار بـەرە و ژوور؛ (افسر) (۲) ناوە بۆ ژنان.(نام زنانه) (۳) کڵاو و تانجی پادشایان. (افسر. دیهم)

ئـەفسـەری:[نـاو] فـد: (۱) کـار و شـوڵی ئـەفسـەری. (۲)[ئـاوەڵنـاو] پێـوەندیـدار بەئەفسەرەوە؛ وەک زانسـتگای ئـەفسـەری، بەرگی ئەفسەری. (افسری)

ئـەفسـەری جـوزء: فـد: (ب) سـیتوان و سەروان. (افسر جزء)

ئەفسـەری‌جێنشـین: ئـەفسـەرێـک کـە لـە نـەبـوونی ئـامر (فـەرمانـدە)دا بریکـاری بـە ڕێوەبردنی کاروباری پادگان دەبێ بۆ مـاوەی ۲۴ کاژێر. (افسر جانشین)

ئەفسەری‌سـتاد: فـد: (۱) ئـەفسـەرێـک‌کـە زانسـتگای‌شـەڕی (جـەنگـی) دیبێـت. (۲) ئەفسەرێک‌کە لـە ڕێخـراوی سـتاد دا شـوڵ دەکات. (افسر ستاد)

ئەفشار: [ناو](۱) خانەی پێنجەمی تەختەنەرد. (افشار) (۲) مەنتەقـەی هـەو شـار. (منطقه افشـار) (۳) مـەقـامی ئـاوازی ئـەفشـار لـە مۆســـــیقادا. (دســـــتگاه افشـــــاری در موسیقی)(۴)تەوژم؛ زۆر (فشار)

ئە فشـاربۆهێنان: زۆربۆهێنـان؛ تـە نـگ‌پێهـە لچنین. (فشار آوردن)

ئە فشاری:[نـاو] فـد: مـەقـام و دەزگـاییێکی مۆسیقاییە. (افشاری)

ئەفشین: سەردار و ئامرێکی موعتەسەم خەلیفەی عەبباسی بووە؛ناوە بۆ پیاوان. (نام‌سردارسپاه معتصـم خلیفـه عباسـی.اسـم مردانه)

ئـەفشـین : ف. مـان. سـنوورەوان؛ نـاوە بـۆ پیاوان. (مرز دار؛ نام مردانه)

ئەفغان:[ناو] فد: خەڵکی ئەفغانستان. (افغان)

ئـەفغانسـتان: فـد: وڵـاتی ئـەفغانسـتان. (افغانستان)

ئەفغانی: [ئاوەڵناو،ناو] فد: (۱) یەکەی پووڵی ئەفغانستان. (واحد پول افغانستان)(۲) خەڵکی ئەفغانستان.(مردم افغانستان)

ئەفـوایی: [ئـاوەڵناو،بـەنـد] دەمـی؛ قسـەی-ئەفواهی: وتەی خەڵک؛ وتەیێکی بێ‌بەڵگە و نەسەلمێنراو. (افواهی)

ئەفەرۆز: [ناو](۱) ئافەرۆز؛ بێحـەیـا؛ بێشـەرم. (بی حیا) (۲) وەلانراو؛ بەجێماو؛ بێبەش؛ بێ-وەری. (طرد)

ئەڤ: [جێناو]ئەو؛ ڤی؛ ئەو بـۆ نێرینـە؛ ڤـێ؛ ئەو بۆ مێ. (او)

ئەڤان: [جێناو]ئەوان. (آنها)

ئەڤ‌چەند: [بەند]هێندە؛ ئەونە؛ ئەوەندە؛ ئەڤ قاس. (آنقدر؛ اینقدر)

ئەڤدین: [ناو]توڵە. (تلافی)

ئەڤرا: [ئاوەڵناو]بڵیند؛ بەرز. (بلند)

ئەڤراز:[نـاو]هـەوراز؛ بڵینـدی؛ ئـەفـرا تـەپ؛ سەرەو ژووری‌کەل. (سر بالایی)

ئـەڤـڕاختن: [چاوگـە،ت]پیاهـەڵکـوتن؛ تاریفکردن؛ بەشاخ و باڵداهاتن و خوێنـدن. (تعریف کردن)

ئەڤراندن: [چاوگە،ت]ئافڕاندن؛ دروستکردن؛

چێکردن؛ ئافەریدەکردن؛ خولقاندن. (آفریدن)

ئەڤرێست: [ناو]هەڤرێست؛ جۆرە دارێکە. (اسم درختیست)

ئەڤرۆ: [ئاوەڵناو،ناو،بەند] ئەورۆ؛ ئەمرۆ؛ ئیرۆ؛ هەڤرۆ؛(ب)لەئەم زەمانەدا. (امروز؛ امروزه)

ئەڤرەنگ: بەولەونە؛ بەورەنگە؛ بەوجۆرە. (اینطوری)

ئەڤشی: [ناو]دەورە دیواری کورتی ئاژاڵ تێکردن. (حیاط جای گوسفندان)

ئەڤشین: [چاوگە]وشکبوونی شیری ئاژاڵ. (خشک‌شدن شیرحیوانات.)

ئەڤقا: [بەند]ئەڤقاس؛ ئەوەندە؛ ئەونە؛ هێندە؛ هێند. (اینقدر)

ئەڤک: [ناو]میتکە؛ قیتکە. (چوچوله)

ئەڤۆر: [ناو]نێریەکێوی. (بزکوهی نر)

ئەڤە: (١) <ئەوە بەهەموو ماناییێکەوە. (ئەوە هەڵگرە، هەر ئەوە بەتەنیا). (آنرا؛ او؛ آن) (٢) ئەوە بو نارۆی؟: ئەرێبۆ نارۆی؟: بەس بۆ نارۆی؟. (دیگر؛ چرا؛پس)

ئەڤەڤە: ئەوتا؛ ئەوها. (اینست)

ئەڤەندە: [بەند،ت]ئەوەندە؛ ئەونە؛ ئەڤ چەند؛ ئەڤقاس. (آنقدر؛ اینقدر)

ئەڤهندە:[بەند،ت]ئەڤهێندە؛ئەوەندەهی. (اینقدر)

ئەڤی: [جێناو]ئەوی؛ ئەوەی. (ئەوەی وا لە دواوەوەیە؛ ئەوەی نەیخوا پەشیمان دەبێتەوە؛ ئەوی‌نەیخوا پەشیمانە) (کسیکه)

ئەڤێرێ: [بەند،جێناو]ئائێرە؛ ڤێرێ ئائێرانە؛ ئەئێرە. (اینجا)

ئەڤێها: ئەوتا؛ ئەوەها. (اینجاست)

ئەڤێهانێ: ئاوەتانێ؛ ئەوەهای. (ایناهاش)

ئەقاقیا: [ناو]ئەقاقی؛ جۆرێک دارە. (اقاقیا)

ئەقچەم: [ناو]شەپۆل؛ پێل.(موج)

ئەقرەبا: فد: لە قوربی ئارەوییەوە هاتووە، قەوم و خێش؛ نزیکانی دەور و بەر. (اقربا)

ئەقفی: [ناو]خنجێری بچووک. (خنجر کوچک)

ئەقل‌بڕکردن: [چاوگە،ت] تێگە یشتن؛ لە عەقڵ نزیک؛ ئەقڵ پێ شکان . (فهمیدن)

ئەقڵ‌پێ‌شکان: [چاوگە،ت] سەرەندەرکردن لە کارێک؛ لێزانین؛ تێگەیشتن لەکارێک؛ کورە کە گەورە بووە عەقڵی بە چاکە و خراپە دەشکێت. (فهمیدن)

ئەقل‌تێکچوون: [چاوگە،ت] گۆڕانی‌عەقڵ؛ خەرەفان؛ شێوانی هەستی تێگەیشتن. (ب) شێت بوون؛ خەرەفان؛ عەقڵ‌لە دەس‌دان. (زایل شدن عقل)

ئەقڵ‌گەیین: [چاوگە،ت]عەقڵم نایگاتێ پێم وایە درۆیە؛ تێگەیشتن؛ عەقڵ بڕکردن.(عقل‌رسیدن)

ئەقڵ لە چاوابوون: (ب) ڕواڵەت بین. (کنایە از ظاهر بین)

ئەقیق: [ناو]ئاقێق؛ عەقێق؛ ئاقێق. (عقیق)

ئەکبەر: عد؛ فد: ناوی پیاو. (نام مردانه)

ئەکتەر: [ناو]کۆڕی سینەماییە. ئارتیست؛ هونەرپیشەی شانۆ گەری و سینەما. (آکتور)

ئەکتیوڵ: [ناو]پۆماد؛ (جۆرێک وازلین)بۆ درگاکردنی دمەڵ.(اکتیول)

ئەکلیل: [ناو]گەردێکە ڕەنگی کانزای زێڕ و زیوی بە بریقەی هەیە لەگەڵ ڕۆنی ئالیف

تێکەڵیدەکەن بۆ ڕەنگ کردن. (اکلیل)

ئەکلیل کاری: ڕەنگ کردن بە ئەکلیل. (اکلیل کاری)

ئەکوان: ناوی ئەکوانیدێو لە شانامەدا. (نام دیوافسانە)

ئەکوودەک: ئاخ و داخ بۆ لە دەس چوو. (افسوس و دریغ)

ئەکەدی: ناوی قەومێکلە نیژادی سامی کە٢٠٠٠ ساڵ پێش لەدایک بوونی مەسیح لە بەینی دوو چۆماندا دەژیان. (اکدی)

ئەکید: [ئاوەڵناو] عد: (١) ئەگید؛ مەزن؛ بەڕوومەت؛ گەورە و ڕیش سپی. (بزرگان قوم)

ئەگاڵ: [ناو]< عەگاڵ؛ پەتکێکە جوان و با دراو ئارەوان لەگەل چەفیە لە سەری دەبەستن. (عگال)

ئەگرەنە: (١) ئێرەنا، لێرەنا. (اینجا نە)

(٢) لەگرەنە: لە ئێرەن؛ لە ئەگرەنە: لێرا نەن.(اینجا هستند)

ئەگرەیی: خەڵکیئەگرە؛خەڵکیئێرە.(اینجایی)

ئەگوەر : وشەیێکی ئاوێستاییە (گەئوو،گیوو واتاگەورە؛ (بزرگ)

ئەگە: [بەند]هەگە؛ ئەگەر؛ هەرگا. (اگر)

ئەگەربۆ: [بەند،ت]ئەگەر بێتوو. (اگر بشود؛ احتمالدارد)

ئەگەرنە:[بەند،ت] فد: ئەگەرنا؛ ئەینا؛ ئەگینا؛ دەنا. (اگرنە؛ ورنە)

ئەگەر و نەگەر: (ب) کاری کە دەرئەنجامی مەعلووم نییە. (پا در هوا)

ئەگەرێکهەیە: بۆیهەیە؛ شایەد؛ ڕێی تێدەچی. (احتمالدارد)

ئەگید: [ئاوەڵناو] (١) گەورەی ئێل. (بزرگ) (٢) ئازا؛ شوجاع؛ نەبەز. (شجاع)(٣) پیاوماقوڵ؛ بە ڕوومەت. (محترم)

ئەگینە: [بەند]ئەگەرنا؛ ئەگینا؛ دەنا؛ ئەینا. (اگرنە)

ئەڵابەختەکی: عد؛ فد: [ناو] هەڵکەوت؛ شانسی؛ خۆ و بەختی؛ ڕەمەکی؛ تیرێکم-هاویشت ئەڵڵابەختەکی لە ئامانجکەوت؛ قەزاوقۆرتەکی؛ قەزاو قوورەتی؛ ئاکۆیی. (شانسی)

ئەلاجگر:ئەلاجگرد؛ شارێکیکوردنشینە. (نام شهری است)

ئەڵاجووقە: [ناو]کایەی حەقلیمەقۆ.(الا کلنگ)

ئەلالەت: [ناو]تاقم؛ دەستە؛ کۆمەڵ. (دستە)

ئەڵاوەیسی: [ناو]مەقامێکی کۆنی کوردییە. (دستگاە الله ویسی)

ئەلبانی: [ناو]ئاڵبانی؛ ناوی وڵاتێکە نزیکی دوورگەیباڵکان؛ ئەڕناویت؛ ئەرنەووت؛ (آلبانی)

ئەڵبەت: عد؛ فد: [بەند] پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەر وایە؛ بێگومان. (البتە)

ئەڵبەتتە: [بەند]پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەروایە؛ هەڵبەتتە؛ واسە. (البتە)

ئەڵبەکی: [ناو]مەنجەڵ؛ قازان؛ بەرۆش. (دیگ)

ئەلپەڕ: [ئاوەڵناو] ڕیاکار؛ دووڕوو؛ زەرقیباز؛ فێڵەباز؛ (ریاکار)

ئەلپەشک: [ناو]بەردیپاشۆر؛ بەردەپێ.

(سنگ‌پا)

ئەلحەو نارینجە: [ناو]گۆرانییێکی چەلەپاییە. (اسم آهنگی است)

ئەلف لە بێ نەکردنەوە: بە قەولی قانێع قول‌بە فول‌حاڵیبوون. (ب) بێسەواد؛ نەفام؛ هەر لە بڕ نەکردنەوە. (الف از ب نشناختن)

ئەلفوبێیی بریل: [ناو]ئەلفوبێیی تایبەتی کوێر کە پیتەکانی بەرزە و بە دەست پیاهێنان دەخوێنرێتەوە. (الفبای بریل)

ئەلفوبێیی مۆرس: [ناو] هەریەک لە دوو دەستەعەلامەتی درێژ وکورت بۆ ناردنی پەیامی دوور بە دەنگی بوّقی درێژ و کورت؛ یان بە نوور یان شەوقی ماوەکورت و درێژ. (الفبای مورس)

•ئەڵق: [ناو]هەڵق؛ گەروو؛ قورگ؛ قوڕوو؛ گەڵوو. (حلق)

+ ئەڵقاوێز: (١) ئاڵقەرێزی دەرکە؛ زریزە و زنجیری دەرکە داخستن. (زنجیر چفت در)(٢) لە سێدارەدان. (حلق آویز)

ئەلقایی: [ناو]دەروازەیگەورەی گولمێخی پان لێدراو. (دروازه بزرگ)

ئەڵقەبەگوێ: [ئاوەڵناو] ئاڵقەی غولامی لە گوێ؛ بەنی؛ بەندە؛(ب) حازر و ئامادە بۆ ئەنجامی هەر کارێک. (حلقه به گوش)

ئەڵقەپێکان: [چاوگە،ت]وەک پەپکەخواردنی مار؛ خۆ تێک‌ئاڵاندن؛ چەمەرەخواردن؛ پاپۆکە خواردنی مار. (چنبره کردن)

ئەڵقەدان: [چاوگە،ت]دەورەدان؛ پێچ‌خواردن بە دەور خۆدا؛ وەک پاپۆکەخواردنی مار.(حلقه شدن)

ئەڵقەدووگمە: [ناو]جێگای دووگمەداخستن؛ کونی جێگای‌دووگمە؛ قولفەی‌دووگمە (قۆپچە) داخستن. (جادکمه)

ئەڵقەرێز: [ناو،ت]زنجیری داخستنی دەرکە.(چفت)

ئەڵقەرێز و دوولایی: [ناو،ت]ئاڵقە و زنجیری داخستنی دەرکە کە دوولایی دەچێ بە ناویدا. (چفت و بست در)

ئەلقەمچی: [ناو]ئەلقەقەمچی؛ ئەنگوستیلەیێکە لەباتی نقیم ئەشرەفی یا کانزایێک لە باری قەمچ بەسەریەوە دابەسترابێ؛ قەمچ واتا ڕیخی چکۆڵە و پانی قەمچان؛ ئەل تورکییە واتا دەست، پەنجە. (نوعی انگشتر)

ئەلکای: (١)دەلکای؛ دەچەسپای. (می چسبیدی)(٢)[ناو،بەر] لکاو؛ چەسپاو؛ نووساو.(چسبیده)

ئەڵکوڵ: [ناو]تراوێکی ئاوبەرە کە دووجۆرە: (١) خۆراکی، ئیتانۆل یان ئیتیلیک. (٢) غەیری خۆراکی میتانۆل، میتیلیک،کە زەکەریای ڕازی پاوێری کرد. (الکل)

ئەڵکۆمێتر: [ناو]ئەلکولپێو؛ کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادەی ئەڵکوڵ لە ئاوی هەڵمەتکێندا. (الکل متر)

ئەڵکوڵی: [ئاوەڵناو] (١) هەر شت کە ئالوودە بە ئەڵکوڵبێ؛ ئەڵکوڵی. (آغشته به الکل) (٢) کەسێک کە بۆ ماوەیێکی زۆر خووی بە خواردنەوەی ئاڵکوڵ گرتبێت. (الکلی)(٣) نۆشابەی(خواردنەوەی) ئاڵکوڵ دار: نۆشابەی ئاڵکوڵی. (الکل دار)

ئەللوو: [ناو]هەڵووژە؛ ئالوو؛ ئاڵووچە. (آلوچە)

ئەڵمان: [ناو]دەوڵەتی ئاڵمان؛ ئاڵمانیا. (آلمان)

ئەڵمانی: [ئاوەڵناو+ ناو] (١) میللەت و زبانی ئاڵمانی. (مردم و زبان آلمانی)(٢) گرێدراو به ئاڵمانەوە. (آلمانی)

+ ئەڵماس: [ناو]کەربۆنی خالیس؛ ڕووژە؛ جەواهێرێکە بۆ شووشە برینەوە، یا لە جەواهێرسازیدا بەکار دێت. (الماس)

ئەڵماس‌نیشان: [ئاوەڵناو]دابەستراوی دەنکەگەلی ئەڵماس لە سەر شتێ بۆ جوانی. (الماس نشان)

+ ئەڵماسە: فد: [ناو]جۆرێک‌تێغەی ئامرازی جۆربەجۆر و دەمی برغووی کەربۆنداری سەخت و زۆر ڕەق و بە دەوامە کە لە بەردبڕین و ئاسنگەری و نەجاڕیدا بەکار دێت. (الماسە)

ئەڵمەدین: [ناو](١) پارچەی ئارمووش؛ قوماشی هەورێشمی. (پارچە ابریشمی)(٢) دار دەست. (چوبدست)

ئەڵند: [بەند، ناو] بەرەبەیان؛ سبەی‌ساڵحان؛ سوای ساڵحان. (صبحدم)

ئەڵوٚ: اند؛ فد: سڵاوی تەلەفۆنی؛ هێلۆی ئینگلیزی. (الو)

ئەڵوٚئەڵوٚ: [ناو] عەلەشیش؛ بۆقلەموونە؛ بۆقلەمووتە. (بوقلمون)

ئەڵواتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] عد؛ فد: ئەلواتی؛کاری‌ئەڵوات؛ هەرزەگی و عەییاشی و بەڕەڵایی و خوێریەتی و شەو گەردی و شەڵاتی. (الواتی)

ئەڵوار: فد: [ناو](١) مووری داری‌درێژی چوار پاڵوکراو. (٢) کۆتەداری‌بڕاوە بە مووری درێژ؛ ئاڵودار. (الوار)

ئەلوەدا [ناو]ماڵاوایی؛ خوداحافیزی.(خدا حافظی)

ئەڵوەن : (١)ناوی چۆمێکە لە قەسری شیرینەوە بەرەو خانەقین دەڕوا(نام رودخانە- ایست) (٢)ناوی کێوێکە لە نزیکی هەمەدان. (کوه الوند)

ئەلە: [ناو]ئەڵوٚ؛ هەڵۆ. (عقاب)

ئەلها: (١) کەڵکەڵە؛ ئارەزوو. (آرزو)(٢) ناوی‌خودا بە زمانی عیبری. (الها)

ئەلەزیز: [ناو]ئەلعەزیز: شارێکی‌کوردنشینی تورکیەیە. (نام شهری است)

ئەلەفە: [ناو]ئەشکێل؛ قوڵفەی‌خێوەت.(حلقە- چادر)

ئەلەک: [ناو]هێڵەک. (الک)

ئەلەگا: < ئێورگە؛ بۆسە؛ پەناگا. (پناهگاه)

ئەلەم:[ناو] عد؛ فد: عەلەم؛ دەرد و ڕەنج؛ ئازار؛ نەخۆشی؛ ئەو دەرمانە بخۆ عەلەمت (ئەلەمت) تیدا نامێنێ. (الم)

ئەلەموت: ناوی قەڵاییێک لە نزیکی شاری قەزوینی ئێران کە حەسەنی‌سەبباح سەرۆکی فیرقەی ئیسماعیلییەکان دروستیکرد.(الموت)

ئەڵێ: دەڵێ؛ ئەوشێ؛ دەبێژێ؛ دەبێژە؛ ماچۆ (می گوید)

ئەلیووردوٚ:[ناو] شۆربای دان‌دار؛ دانوولە؛ شۆربای دانەوێڵە. (آش بنشن دار)

ئەلیف: [ناو]گیاییێکەڕوٚنی ئەلیفی لێدەگیرێت و لەوێنەکێشانی ڕەنگ و ڕەوغەندا کەڵکی لێوەردەگیرێت. (الیف)

ئەلیک: [ناو]کوڵمە؛ ڕوومەت. (لپ)

ئەلێمی: [ناو]شاڵگەردن؛ ملپێچ. (شال گردن)

ئەڵێی: [بەند]ئەوشی؛ دەبێژی؛ ئێژی؛ دەڵێی؛ ماچی؛ وەکوو؛ ئەڵێی مانگە ئەونە جوانە. (گوئی)

+ ئەم: (١) [پێشگر] ئامرازی کەسی یەکەم بۆ ڕابوردووی بەردەوام؛ ئەمخوارد؛ ئەمهاری؛ ئەمشت؛ ئەمنووسی.(پیشوند.)(٢) بەجێگای دەم؛ ئەمخوارد: دەمخوارد؛ ئەمنووسی: دەمنووسی. (می در مضارع)

ئەمارات: عد؛ فد: کۆی ئەمارەت؛ کۆی ئەمیرنشین؛ ئەو وڵاتانە کە جێی فەرمانڕەوایی ئەمیرن. (امارات)

ئەماراو: [ناو]هەماراو؛ عەماراو؛ جێگای ئاو تێکردن و پاشەکەوتکردنی ئاو لە قەدیمدا. (انبار آب)

ئەمارداری: [ناو](١) فەن و زانستی بەڕێوە بردنی کاری ئەمبار و ئەمبارکردن. (٢) شۆلی بەڕێوەبردنی ئەمبار.(٣) کرێی عەمبارکردنی باری هاتوو لە پۆستەخانە یا گاراج کە ئەمباری دەکەن تا خاوەنەکەی بێت و بیباتەوە. (انبار داری)

ئەمارقەرسێنی: سەرحیسابی پیتەوای ئەمار بوون؛ ژماردنی کەلوپەلی عەمبار و پێکگرتنیان لەگەڵ دەفتەری ئەمباردا. (انبارگردانی).

ئەماری: [ناو]عەمباری؛ ئەمباری؛ (ب شوێنێکیبچووک لە ماڵدا وەک خەڵوەتی؛ مەکۆی ئامرازی زیادی وکەلوپەلی ماڵ. (انباری) > ئەنباری

ئەماری ئاڵف: کایەن؛ شوێنی عەمارکردنی کاو وێنجە و سەوزاڵف. (انبار علوفه)

ئەماری دانەوێڵە: کەنوو یان شوێنی ئەمار کردنی دەغڵودان. (انبار غله)

+ ئەمان: [ناو]فرسەت؛ دەرفەت؛ مۆڵەت؛ بەڵام؛ ئەمما؛ دەخیل.(فرصت؛ اما)

ئەمان پێدان: [چاوگە،ت] پەنا بەکەسێک دان و پاراستنی لە ناهێمنی و مەتر سی؛ فورسەت پێدان. (امان دادن)

ئەمان پێنەدان: [چاوگە،ت]پەنا پێنەدان ؛ دەرفەت نەدان؛ بڕست و فورسەت لێسەندن؛ بە سەردا نەچوون و لێنەبووردن؛ هەر سەری لە سەنگەر دەرکەوت ئەمانی پێنەدا تفەنگێکی تێگرت. (امان ندادن)

ئە مان خواستن:[چاوگە،ت](١)پە نا بە کەسێک بردن بۆ پاریزران لە ناهێمنی و شەڕ و کێشەو خەتەر.(٢)داوای هەل و مەرج و فورسەت و هێمنایەتی کردن. (امان خواستن)

ئەمان لێبڕین: [چاوگە،ت] تەنگ پێهەڵچنین؛ زۆر بۆ هێنان؛ هەراسان کردن. (امان بریدن)

ئەماننامە: فد: [ناو] نووسراوەیێکی ڕەسمی یان دەوڵەتی، برێتیلەوە کە گیان و ماڵی خاوەن ئەماننامە بپارێزرێت.(امان نامه)

ئەمانەتخواز: [ناو]کەسیٚ کەداوای شتیٚ دەکا بە ئەمانەت کە دوایی بیداتەوە. (امانت خواه)

ئەمانەتخوازی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] کاری خواستن و داوا کردنی شتیٚ بۆ ماوەیێک. (امانت خواهی)

ئەمانەتدار: [ئاوەڵناو] [ناو،ت]فد: (١) کەسێک کە ئەمانەتی پێ سپێردراوە. (٢) کەسێک کە جێی باوەڕی جەماوەرە؛ ئەمین؛ (ب) ئەمین و دروستکار.(امانت دار)

ئەمانەتداری:فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دەستپاکی و چاک ڕاگرتنی ئەمانەتی خەڵک؛ ئەمینی. (امانت داری)

ئەمانەتفرۆشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی خەڵک؛ (ب) دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی کارکردوو (کۆن). (سمساری)

ئەمانەتی: (١)[ئاوەڵناو] ماڵی ئەمانەت؛ شتی وەرگیراو بە ئەمانەت. (٢) بۆ ماوەیێک؛ بۆکاتێک؛ بۆ ماوەیێک،بە ئەمانەتی لێرە ماومەتەوە سێمانگی تر دەڕۆم. (امانتی)

ئەمانەتی پۆستی: [ناو،ت] شتێک کە بە پۆست دا دێت یان دەنێردرێت؛ بەستەی پۆستی. (امانت پستی)

ئەمبا: (١)[ئاوەڵناو] هەمبا؛ هاوشان. (هم شان)(٢) دەمبا؛ لەگەڵ خۆی دەمبا. (همراه خود می برد)

ئەمبایی: [ناو]هەمبایی؛ هاوقەدی؛ هاوقە-رایی؛ هەمشانی؛ هاوقەدری. (هم شانی)

ئەمبور: [ناو]جۆرێک گاز بۆ گرتنی شت یان دەر کێشانی بزمار لە تەختە و شتی تر وەک گاز ئەمبور؛ ئەمبوردەستی؛ دەمباریک. پڵاس. (انبر)

ئەمجا: [بەند]ئەمجار؛ ئەوجار. (ایندفعه)

ئەمجارە: [ناو،بەند]ئەم دەفعە؛ ئەم کەرەتە. (اینبار)

ئەمدەس بەودەس نەزانین: (ب)کاری پەنامەکی کردن بەتەڕدەستی. (کار سری کردن)

ئەمدەس و ئەودەسکردن: خۆ خافڵاندن. (دست دست کردن)

ئەمدیو ئەودیوکردن: (١) شانەوشان کردن لە ڕاکشانا. (غلطیدن در دراز کشیدن) (٢) سەرکێشان بۆ هەموو وەتاغ و ژوورێک. (سرک کشیدن) (٣) هاتوچۆی لە سنوور پەڕینەوە. (آمد و رفت پیاپی از مرز) (٤) کونکردن بە گوللە و دەرچوونی لە لایێکی دیکەوە؛ ئەم دیو ئەو دیو سمین. (سوراخ شدن سرتاسری بدن با گلوله)

ئەمراز: [ناو]ئامراز؛ کەرەستە. (وسیله)

ئەمڕاز: [ناو]ئامڕاز؛ هامڕاز؛ هاوقسە؛ هاونشین؛ هەمڕاز. (همراز)

+ ئەمڕۆ: [ئاوەڵناو، بەند] ئیرۆ؛ (ب) لەم ڕۆژگارەدا؛ ئێستا؛ ئەمڕۆ چەقۆکێشی باوی نەماوە. (امروزه)

ئەمڕۆکە: [بەند]ئەوڕۆکە؛ لەو ڕۆژگارەدا؛ ئیمڕۆکە؛ ئیمڕۆ. (امروز)

ئەمرونیا: [ناو،ت]لە(ئەمرونەهی)ی فارسییەوە هاتووە، ئەمر و نەهی؛ لە ئەمرو نیای کەسێکدابوون: لە ژێر فەرمان و گوێڕادێری کەسێکدابوون. (تحت امر)

ئەمڕۆ و سبەی: [بەند](١) (ب) لەم ڕۆژانە دا؛ بەم زووانە؛ ئەمڕۆ و سبەی دێتەوە.(٢) ئەمڕۆ نا سبەی؛ دەستاودەست پێکردن؛ ماتڵکردن.(امروز و فردا)

ئەمڕۆ و سبەی پێکردن: خافڵاندن و

دواخستنی کارێک. (امروز و فردا)
ئەمڕۆیی: [ئاوەڵناو]ئیمڕۆژی؛ مۆدیئەمڕۆ؛ بابەتی ئەمڕۆ؛ پێوەندیدار بەکاتی ئێستاوە. (امروزی)
ئەمری‌خێر: کاری‌خێر؛ (ب) هاو سەر مارەکردن؛ زەماوەندی ژن‌هێنان و شووکردن. (امر خیر)
ئەمریکا:ئامریکا: ناوی قوڕنەی ئەمریکا لە - ناوی (ئامەریکۆ وێسپۆچی) هاواڵێکی کریستۆف‌کلۆمب وەرگیراوە لەو کاتەدا کە قوڕنەی ئەمریکایان پاوێر کرد و ناویان لێنا. (قاره آمریکا)
ئەمسا: [بەند]ئیسە؛ ئێسا؛ ئێسە؛ ئێستە. (حالا)
ئەم شاخ و ئەو شاخ‌کردن: (ب) قسەی دژبەیەک‌کردن؛ قسەگۆڕین؛ ڕاڕا بوون. (از این شاخه به آن شاخه پریدن)
ئەمشاسپەند: ناوی هەریەک لەحەوت فریشتەکانی دینی زەردەشت کە هەر کام بەر پرس یان ڕاسپاردەی بە ڕێوەبردنی کارێکن بە ئیرادەی ئاهورا مەزدا. (امشاسپند)
ئەمشەوانە: [بەند،ناو،ت]ئەم چەند شەوە. (این شبها)
ئەمشەوگین: [ئاوەڵناو] هی‌ئیمشەو؛ ئەمشەوین؛ پێوەندیدار بە ئەمشەووەوە؛ شامی ئەمشەو گین: شامی ئەمشەو. (امشبی)
ئەملا: [جێناو]دژی ئەولا؛ لای نزیکتر؛ لایەنی نزیکتر. اینطرف)
ئەملا و ئەولا: [جێناو](١) شانە و شان؛ بەم‌لاو ئەولادا خۆی دە لەنگێنێ. (٢) لای ئەم وئەو چوون بۆ‌ئەنجامی کارێک. (٣) جێگای جۆراوجۆر؛ لەم لا و ئەولا باسی چاکەی تۆ دەکەن. (این ور و آنور)
ئەملک: [ناو]بەرخی ساوا. (نوزاد بره)
ئەملکن: [ناو]بەرخێک کە تەمەنی لە دوو مانگ کەمتربێ. (بره تا دو ماهه)
ئەمماتێخستن: [چاوگە،ت] ئەگەرتێخستن؛ (ب)بەهانە هێنانەوە؛ بڕوو بیانوو تاشین. (اما و اگر)
ئەمن‌وئەمان: [ئاوەڵناو] فد: ئارام و دوور لە ترس و خۆف و ئاژاوە و شەڕوشۆڕ؛ لە-هێمنایەتیدا. (امن و امان)
ئەمنە: (١)[بەند] ئەمەنە؛ ئەمەندە؛ ئەوەندە؛ هێندە. (٢) ئارامە؛ هێمنە. (اینقدر؛ آرم است)
ئەمنەسوورەکە: [ناو] ڕێخراوی (ئیستیخبارات) و زیندان و شوینی ئەشکە-نجەی سەربە ڕێژیمی ملهوڕی بەعس بوو لە شاری سلێمانی کە لە سەرە تای شۆڕشدا بۆ گرتنی ئەو شوێنە خوێنی لاوانی کورد عە-رزی سوورکرد. (سازمان امنیت رژیم صدام درشهر سلیمانیه)
ئەمنیە: [ناو]ژاندارمەی قەدیم. (امنیه)
ئەموئەو: ئیشارە بە خەڵکی نادیار؛ تەواوی ماڵەکەت دا بە ئەم و ئەو. (این و آن)
ئەمووس: [ناو]ئەنگوس؛ قامک؛ تبل؛ کلک. (انگشت)
ئەمووستیلە: [ناو]ئەنگوستیلە؛ کلکەوانە. (انگشتر)
ئەمهاری: زبانی زۆربەی خەڵکی ئێتیۆپی کە لە ڕەچەڵەکی زبانگەلی سامییە. (امهاری)
ئەمەچەو: ئەمە چی‌بوو؛ ئەوشتە چی‌بوو؛

ئەمەچەو هەموو ڕۆژێک دێیت. (این چیه)
ئەمەهای: ئەمەتا؛ ئەمە لێرەیە.(اینست)
ئـەمـەکـحـەرام: [ئـاوەڵنـاو] (ب)بێـوەفـا؛ بێناخوون؛ سپڵە. (بیوفا)
ئەمیـان: (١)[جێنـاو]ئـەمـەیـان.(ایـن‌یکـی) (٢)[نـاو]کیسـەی پـوول؛ هـەمیـان؛ هـەـ-مانە.(کیسە چرمی)
ئەمیـر:[نـاو] عـد؛ فـد: (١) پلـەی لـە سـەر هەنگی بەرەو ژوورتر لە ئەرتەشدا(لە سـوپای ئێراندا).(٢) ناوە بـۆ پیـاوان. (٣) سـەرکـردە. (امیر)
ئەمیرزادە: [ناو] عد. فد. کوڕیئەمیر؛ لە بنـەـ-ماڵەی ئەمیر. (امیرزادە)
ئەمیرە: عـد؛ فـد: لـەقـەبـی ژنێـک کـە لـە بنەماڵەی پاشا و ئەمیربووە. (امیرە)
+ ئەمین: [ناو] [ئاوەڵنـاو] (١) هـەریـەک لـە ئەندامانی کۆڕی ئومەنا. (امنا)(٢) کەسێک‌کە دادگا هەڵیـدەبژێرێـت بـۆ ئاگـالێبوونی مـاڵی هەتیو یا کەسێکی تر کە پێویستی بە ئەمیـن هەیە. (امین) (٣) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانە)
ئەمـین‌بـوون: [چاوگـە،ت](١) ئـەرخـەیـان؛ ئەرخایەن؛ لەو شوێنە ئەمین نـیم: متمانـەی پێناکەم: جێگای مەترسیە. (امین بـودن) (٢) جێی باوەڕ بوون؛ دەست و چاو پـاک‌بـوون؛ دەست و چاو پاکی. (امین بودن)
ئەمیندار: [ئـاوەڵنـاوی‌بـک+نـاوی‌بـک] فـد: کارگێڕ و سەرکاری ئاغا بۆ بەڕێوەبردنی‌کار و خـەرمـان هـەڵگـرتن؛ دەسـتوچاوپـاک و جێگای‌متمانە.(امین دار)
ئەمینداری:[ناو،بەرهـەمـی‌چاوگـە] فـد: (١) دەست و چاو پاکی؛ (٢) کاری ئەمینـدار. (٣) شۆلی سەرکاری و خـەرمـان هـەڵگـرتن لـە گونددا. (امینداری)
ئەمینکردنەوە:[چاوگـە،ت]تـرس ڕەواندنـەوە، بروێن ئەو دزانە ئەمین‌کەنەوە: ((ئـارام کردنـە وە، ئەرخایەنیان‌کەن)؛ گرتنـەوەی بـارگینی بەڕەڵا بوو. (مطمئن کردن؛ آرامکردن)
ئەن: [بەند]چەندە؛ چەنـد؛ هـەنـدێ؛ هێنـد؛ (چقدر)
ئەناب: [ناو]شیلە ؛ ددانی پێشەوەی ڕەشەوڵاخ ئەگەر پکەوێت نیشانەی ئەوەیە تەمەنـی لـە چوار ساڵ بەرەو ژوورە. (دندان جوانی گاو)
+ ئەنـاز: (١) پاشـگر: تـووڕدەر؛ هـاوێژ؛ تیـر ئـەنـداز: تیرئـەنـاز، فڕێـدەر. (٢) پاشـگر: پانکـەرەوە؛ ڕاخـەر؛ داخـەر؛ پانکردنـەوەی فەرش و ڕاخستنی بۆ پای ئەنداز؛ پا ئەنداز: پایەناز. (انداز)
ئەناشتا:[ناو](١) سبەینـان پـێش بـەر قلیـان خواردن؛ لـە خـورێنی. (ناشـتا) (٢) ناشـتایی؛ چاشت؛ خواردنی‌بەیانی؛ سبحانە؛ بەر قلیـان. (ناشتایی)
ئەنام گیان:[ناو]ئازای پێکهێنەری‌لەش؛ ئازای ئەنام؛ ئازای ئەندام.(اعضای‌بدن)
ئەنبارداری: [نـاو]عـەمـارداری: (١)پیشـەی ئاگاداری‌لە هەمار و سەرحیسابی شتی هەمار کراو بوون. (٢) کرێی ڕاگرتنی هەر شت کـە لە هەمارا ڕاگیرێ. (٣) زانستی هەمار کـردن و بە ڕێوەبردنی کاری هەمار.(انبار داری)
ئەنبارکردن: [چاوگە،ت]عەمارکردن: دانان لە ئەنباردا .(لە ڕوانگەی زانستیەوە: کۆکردنـەوە

و هەڵچنین و ڕاگرتن و پاراستنی هەرکاڵاییێک لە هەمارا. (انبار کردن)
ئەنباری: [ناو+ئاوەڵناو] (١) عەمباری؛ وەتاغێکی بچووک بۆ دانانی کەلوپەل لە ماڵدا؛ هەماری. (انباری) (٢) هەر شت ڕاگیراو لە هەماردا؛ هەر میوە یان خواردەمەنی کە شیاوی هەمارکردن بێت؛ پیازی هەماری؛ پێرەڵماسی ئەنباری. (انباری)
ئەنباریئارد: کەنوو؛ شوێنی عەمبارکردنی ئارد. (انبار آرد)
ئەنبان: [ناو]هەمبانە؛ هەمانە؛ هەوانە؛ هەڤانە؛ هەوان؛ هومبان؛ هەفان؛ هەنبانە؛ کیسە لە پێستی خۆشکراوی وردە حەیوان. (همیان)
ئەنبوڕ: [ناو] مقاش؛ ئەمبوڕ؛ پوولووگر؛ ئامرازی دوو شاخەی کانزایی بۆ گرتنی سکڵ و پوولووی ئاور. (انبر)
ئەنبوڕدەستی: [ناو] پڵاس؛جۆرێک گازی دەم پانە؛ بۆ بزمار دەرهێنان و قرتاندنی سیم؛ لە کاری سیمکێشی کارەبادا لە نەوعێکی کە دەسکەکەی ڕووکێشی لاستیکییە کەڵک وەردەگرن. (انبردست)
ئەنبۆژەنی: [ئاوەڵناو]ماددی؛سەربەماک؛ (دژی پژۆنی). (مادی)
ئەنبە:[ناو] هێندد؛ فد: عەمبە؛ (١) دارێکە هەمیشە سەوز لە شوێنی گەرمدا دەڕوێ؛ (٢) میوەی ئەو دارە. (انبه)
ئەنتاری: [ناو]کەوا. (لباس بالا تنه)
ئەنتوپەهت: [ناو،بەر]گومان لێکراو؛ جێی شک. (جای شک و شبهه)
ئەنتەر: [ناو]عەنتەر؛ جۆرێک مەیموون. (عنتر)
ئەنجامبوون: [چاوگە،ت]بەگائامەی؛ جێبەجێبوون؛ تەواوبوونی کار؛ هاتنەکرن. (انجام شدن)
ئەنجامدان: [چاوگە،ت] جێبەجێکردن؛ پێکهێنان؛ پێکئانین؛ تەواوکردنی کار؛ بەگائاردەی؛ قەداندن. (انجام شدن)
ئەنجوجە: [ناو] ئەنجووجەک؛ ناوکی هەرمێ بە برژاوی، کە دەیترووکێنن. (تخم گلابی بوداده)
ئەنجومەنئارا: [ئاوەڵناو] مەجلیسئارا؛ کەسێککە کۆڕ و مەجلیس دەڕازێنێتەوە و گەرمیدەکا.(مجلس آرا)
ئەنجومەنی ئەدەبی: کۆڕی شاعیران و نووسەران و وێژە وانان. (انجمن ادبی)
ئەنجومەنی بەڕێوەبەری: لێژنەی هەڵسووڕاندن و کار ڕاپەڕاندن. (انجمن اداره کردن)
ئەنجومەنیشار:کۆڕی شوورایشار و بەرپرسانی شارەداری: شارەوانی. (انجمن شهر)
ئەنجومەنیلادێ: کۆڕی ئەندامانی شۆرای گوند. (انجمن ده)
ئەنجومەنی ماڵو مەدرەسە: کۆڕ لەگەڵ بەرپرسانی مەدرەسەدا. (انجمن گرتنی دایکوبابی منداڵە مەدرەسە خانە و مدرسە)
ئەنجە ئەنجە: ئەنجن ئەنجن؛ لەت لەت؛ کوت کوت. (تکه تکه)
ئەنجیر: [ناو]هەنجیر. (انجیر)
ئەنجیر باوا: [ناو]مەوز. (موز)
ئەنداز: [پاشگر] (١)توورِدەر؛ هاوێژ؛ فرێدەر؛ (٢) ڕاخەر؛ داخەر؛ پانکەرەوە،

وەک: پائەنداز. (پسوند)

+ ئەندازە: [ناو]ئەنازە؛ قاس؛ هێند؛ ڕادە؛ میزان؛ حەد؛ قەد؛ قەرا؛ پڕبەپڕ؛ نەزیاد نەکەم؛ نەشل نەتوند. (اندازه)

ئەندازەبوون: [چاوگە،ت]کەوشەکانی من ئەندازەی‌پای‌تۆن؛ بە قەدبوون؛ پڕبەپڕبوون؛ بەقەرابوون. (اندازه بودن)

ئەندازە ڕاگرتن: [چاوگە،ت] (ب) زیادە ڕەوی نەکردن؛ ڕادە ڕاگرتن؛ لە حەد نە چوونە دەر. (اندازه نگهداشتن)

ئەندازەکردن: تاقی کردنەوەی جل و بەرگ وکەوش بۆ ئەندازەبوون؛ سەر ڕاستکردنی زۆر و کەمی؛ ئەندازەگرتن. (پرو؛اندازه کردن)

ئەندازەگر:[ناوی‌بک] فد:کەسێک کە شتێک دەپێوێت و سەنگینی(کێش) یان درێژایی و پانایی دیاری دەکات یان بە قەد دەگرێت یا پێک دەگرێت. (اندازه گیر)

ئەندازەگرتن: [چاوگە،ت]بەقەدگرتن؛ بەراوەردی شتێک لەگەڵ شتێکی‌تردا؛ پێکگرتن؛ پێوان و کێشان و گەزکردن. (اندازه گرفتن)

ئەندۆک: [ناو]داری بەینی دوو لوولەپ؛ ناو دۆک؛ نێرەژن؛ داری نێو مەشکە؛ داردۆژەنگ. (چوب زبانه دار بالای مشک)

ئە ندونێزیایی: [ئاوەڵناو+ ناو] (۱) خەڵکی ئەنونێزی. (مردم اندونزی) زبانیان (زبان آنها)

ئەندەر:لەناو؛ ژناڤدا؛ هۆندوڕ؛ جەدئەندەر جەد: پشتا و پشت. (اندر)

+ ئەندەروون:[ناو] فد: ناخی هەرشت؛ناو.(اندرون)

ئەندەروونی: [ناو]ئەندەروون؛ هۆندوڕ؛ ژووری ماڵەوە؛ خانووی تایبەت بۆ خێزانی ماڵ؛ دژی بیروونی. (اندرونی)

ئەندەک: [بەند] فد:(ف.مشه).هەنەک؛ هێندیک؛ هەندەک؛ تۆزێ؛ کەمێ؛نەختێ. (اندک. کم)

ئەندەکۆ: [ناو]وێنجە. (یونجه)

ئنراندن: [لە چاوگەی ئەنڕین) تووڕەکردن و قەڵس‌کردن. (عصبانی کردن)

ئەنڕۆک: [ئاوەڵناو]جنگز: تووڕە؛ قەڵس.(عصبانی)

ئەنریشە: [ناو]هەندریشە؛ جۆرێک گیایە.(نوعی‌گیاه)

ئەنڕین: [چاوگە]تووڕە و زوێربوون. (عصبانی شدن)

ئەنزەلۆک: [ناو]کولبە؛ کۆخت؛ کۆخ؛ خانوچکەی خراپ. (کلبه)

ئەنفیە:[ناو] فد: تێکەڵاوێک لە ئەجزا و هەندێ گیا بۆ هەڵمژین و سەرخۆش بوون؛ برنووتی؛ لە تورکییەوە هاتووە؛ برنی‌ئەوتی واتا گیای لووت: گیای هەڵمژین. (انفیه)

ئەنفیەدان: [ناو]قوتوو یان کیسەی ئەنفیە تێکردن. (انفیه دان)

ئەنگ: [ناو]ڕووپەرێکی نووسراو کە نووسراوەکەی کونکرابێ، و دروشم و نیشانەی فابریکای لە سەرجەبعە(جەعبە) و تەلیسی‌کاڵا پێ دەنەخشێنن. (انگ)

ئەنگاو: [ناو]هەنگاو. (قدم)

ئەنگر: [ئاوەڵناو] سڵ؛ تووڕە؛ قوشقی؛ زیز؛ تۆراو. (عصبانی)

ئەنگ‌لێدان: [چاوگە،ت](١) مۆر و نیشان دانان لە سەر بەستە و جەعبە و تەلیسی پڕ لە کاڵا. (٢) تۆمەت‌لێدان؛ ناوخستنە سەر کەسێک. (انگ زدن)

ئە نگوتکە: [ناو](١) جۆرێک تریێ. (نوعی انگور) (٢) گونگ؛ ئەنگوتک. (چونە)

ئەنگۆڕ: [ناو]تام؛ چێژە. (طعم)

ئە نگووس‌پیانان: [چاوگە،ت] قامک پێدانان؛ لە جیاتی واژۆ بە سەری قامک مۆر بە بەڵگەدانان. پەنجە مۆر کردن. (انگشت زدن)(ب)پەژراندن.

ئەنگوست تێخستن: [چاوگە،ت] (ب) شێواندن و ئاژاوە نانەوە؛ خۆتێهەڵقورتاندن؛ (ب) دەست لەکاریێ وەردان.(آشوب بپا کردن)

ئەنگوستە گەورە: [ناو]کەڵە ئەمووستە؛ تبلا مەزن؛ تلیا مەزن؛ قامکە گەورە؛ بەرانیێ؛ قامکی‌هەرە قەویی دەست وپا. (انگشت شصت)

ئەنگوستیلەی بێکاسە: ئاڵقەی پەنجە؛ ئەنگوستیلەی بێ‌نقیم.(انگشتر بی‌نگین)

ئەنگوستیلەی درومانیێ: ئەنگوسانە؛ قووچکە؛ کلکەوانەی درومانیێ؛ سەرتلیک؛ هنگوستۆک. (انگشتانە)

ئەنگوشت:[ناو] فد: قامک؛ ئەنگووس؛ تل؛ تبل؛ کلک. (انگشت)

ئە نگوشت نیشان: [ئاوەڵناو] ئەنگوشت‌نوما. (انگشت‌نما)

ئەنگوشتەری: فد: [ناو]ئەنگوستیلە؛ کلکە-وانە؛ (انگشتر)

ئەنگووس‌گەزین: (ب)پەژیوان‌بوونەوە؛ لە حەسرەتدا قامک بردن بە دەما و گازلێگرتن.(انگشت‌گزیدن)

ئەنگووس لە سەردانان: (١) دەست لە سەر شتێک دانان و دیاریکردنی شتی دڵخواز.(٢) هێما بەکاریا باسێک‌کردن و دیاریکردنی خاڵێک لەباسێکدا.(انگشت روی چیزی گذاشتن)

ئەنگووس‌نیگاری: [چاوگە،ت](١) وێنە هەڵگرتن لە هێڵی سەر قامک بۆ دۆزینەوەی خاوەنەکەی. (٢) وێنە هەڵگرتن لە جیێ شوێنی سەرپەنجە بۆ دۆزینەوەی دز و خراپەکار. (انگشت نگاری)

ئەنگووسەبراتووتەلە: تبلی پەنای قامکە تووتەلە. (انگشت چهارم)

ئەنگووسە ناوگین: [ناو]تبلی ناوەڕاست؛ زەڕنەقووتە؛ بەرزەملیێ؛ تلیا ناوین. (انگشت وسط)

ئەنگووسیێ: قامکێک.(ب)کەمێک.(یک انگشت)

ئەنگووسی ئیشارە: ئەنگووسی شادە؛ دۆشاو مژە. (انگشت سبابە)

ئەنگەبین:[ناو] فد: (١) هەنگوین. (عسل) (٢)شیرەی گەزئە نگەبین. (گزانگبین)

ئەنگەچەری: بێحەیا؛بێ‌شەرم. (بیشرم)

ئەنگیر: [ناو]تریێ. هەنگور. (انگور)

ئەنۆش: نۆش؛ (ب) نۆشی گیانت‌بێ:بەگیانت-خۆش و گەوارابێ. (نوش)

ئەنووختە: [ناو]پاشەکەوت. (اندوختە)

ئەنووختەکار: [ناو،بک]پاشەکەوت‌کار.

(اندوخته گر)

ئـــەنووختـــەكـــردن: [چاوگـــە،ت] پاشەكەوتكردن.(اندوخته كردن)

ئـەنێشـە: [نـاو](١) بیـر؛ هـۆش؛ فكـر؛ خەیاڵ.(اندیشه)(٢) ترس؛ خۆف. (ترس)

ئەنی گەش: [ئاوەڵناو] (١)ڕووخۆش، (٢) جـوان؛ قـەشـەنـگ؛ خۆشـكۆك؛ نێوچـاو كراوە.(بشاش؛ زیبا)

+ ئەنیماتۆر: فد: [ناو،بک]كەسێكە فیلمی كـارتۆن (ئـەنیمـەیشـێن) دروسـت دەكـات. (انیماتور)

+ ئەنیمەیشێن:[ناو] اند؛ فد: فیلمێـكـە بـە وێنە گرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەك لە شتی بێگیـان وەك بووكـە چینـی و وێنـەی نیگاركێشی چێدەبێ. (كارتون)

ئەنین: داد و هاوار و ڕۆڕۆ. (داد و هوار)

ئەوارە: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ ئەراكێـل؛ دەربـەدەر؛ سـەرگـەردان؛ بێئـەنـوا؛ دەروەدەر؛ تـەرە؛ هەڵوەدا؛ پەرەوازە. (آواره)

ئەوارەیـی: [بـەرهـەمـی چاوگـە]ئـاوارەیـی؛ دەربەدەری؛ بێ ئەنوایی؛ بێجێگە و ڕێگەیـی. (آواره ای)

ئەوازین: [ناو]وازن؛ زریان.(بادیكـە ازشـمال- میوزد)

ئەوباش:[ناو] عد؛ فد: ئەڵوات؛ هەتیومـەتیـو؛ بەرەڵا؛ ئەلۆجەلۆ؛ لات و لـووت ؛ بێسـەروپـا؛ وێڵگەرد؛ رووتەوپووتە؛ هەرزە؛ گـەدەوگـودە؛ سووكوچرووك؛ شەڕلاتان و شـەڕ فـرۆش. (اوباش)

ئەوباشی: فد: [بەرهـەمـی چاوگـە]ڕەوشتی ئـەوبـاش؛ كـاری ئـەوبـاش؛ شـەڵـاتی؛ شەڕفرۆشی؛ شەڕلاتانی. (اوباشی)

ئەوباشیگەری: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] لاتـی؛ ئەڵواتی؛ ئەلواتی؛ وێڵگەردی. (اوباشگری)

ئـەبـەری: [نـاو]لێفـەی بچـووك. (لحـاف كوچك)

ئەوپەڕ: [نـاو]ئـەوسـەر؛ ئـەوبـەر؛ نیهایـەت. (نهایت)

+ ئەوت:[ناو] اند؛ فرد؛ فـد: (١) ئـاوت؛ تـۆپ چوونـەدەر لـە سـنووری كایـەی ولیبـاڵ و فووتباڵ وباسكیتبالدا.(٢) وەدەرنان؛ چوونەدەر یان لەكایە یان لە كێبەركێ قرت(قت) بوون. (اوت)

ئەوتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوئەندازە. (همتا)

ئـەوتـۆ:[بـەنـد،ت] وا؛ وەهـا؛ شـیاوی باس؛كارێكیئەوتۆینەكرد:كارێكی گرینـگ و شیاو و بەرچاوی نەكرد؛ بەچەشـنێك؛ بـە- جۆرێك. (مهم؛شایان گفتن؛ بەنوعی)

ئەوتەئەوت: وەڕەوەڕ. (عوعو)

ئەوتین: [چاوگە]وەڕین. (عوعو كردن)

ئەوجاریش: ئەمجاریش؛ هەمیسانەكـە؛ هـە- مدیسان. (دوبارە)

ئەوجن: [ناو]جۆرێـك سـەختـەدارە. (نـوعی درخت)

ئەو دونیا: دونیای پاشـمەرگ؛ ئـاخیرەت؛ (آن جهان)(٢) دونیاییێكە تێیـداین؛ ئـەو دونیـا چەند بێوە فایە: ئەم دونیا چەندبێوەفایە.(این- جهان)

ئەو دەم: [بەنـد،ت]ئـەو وەخـت؛ ئـەو كـات. (آنوقت)

ئەوراف: [ناو]هەورێک کە بارانێکی کەمی پێوەبێ. (ابر کم باران)

ئەوراقچی: [ناو]کەسێک کە کەرەستەی کۆن و ئەوراقی دەفرۆشێت. (اوراقچی)

ئەوراقی: [ئاوەڵناو] (۱) (ب) شەق-وشڕ.(۲)لێک هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتوو. (۳) شیاوی لێک هەڵوەشاندن. (۴)[ناو] دووکانی فرۆشتنی کەرەستەگەلی هەڵوەشاو. اوراقی)

ئەورام:[ناو] ڕوایی؛ سازگاری؛ دروستی. (سازش)

ئەورترشکی: [ناو]هەورەتریشقە. (رعد وبرق؛ آسمان قرمبە)

ئەوروکە: [بەند]ئەمڕۆکە؛ ئیمڕۆ؛ ئەم ڕۆژگارە؛(امروزە)

ئەوروو: [ناو]مەڵاشو. (سق)

ئەورە مەزدا: > ئاهورا مەزدا. (اهورا مزدا)

ئەورەنگ: [ناو](۱) تەختی شایەتی؛ شکۆ. (اورنگ) (۲)[ناو] تێگەیشتن؛ فامین. (فهمیدن)

ئەورێشم: [ناو]ئاڕمووش؛ هەورێشم. (ابریشم)

ئەوزەڵ : لە ئاوەز بەواتای عەقڵەوە وە-رگیراوە. فرەزان؛ زانا؛ (پەیوەندی بە ئەفزەڵی ئارەوییەوە نییە) (دانا)

ئەوشان: [ئاوەڵناو]هاوشان. (هم شان)

ئەوشین:>ئەڤشین.

ئەوشۆ: ئیشەڤ؛ ئەمشەو؛ شەوێک کە تێیداین. (امشب)

ئەوقاس: [بەند]ئەوەندە؛ هێندە؛ ئەو ئەندازە. (آنقدر)

ئەوقە: [ناو،ت]ئاوقە؛ شاڵاو؛ هێرش؛ تووشبوون. (حملە؛ برخورد)

ئەوقەدبوون: ئاوقەدبوون؛ هاو ئەندازە؛ هاوشان. (هم قد)

+ ئەوک: کابرا؛ هین؛ وانێک؛ یارۆ.(یارو؛ چیز)

ئەوکات: ئەوسا؛ ئەو وەخت. (آنوقت)

ئەوکردنەوە: [چاوگە،ت]کردنەوە؛ ئاوەڵاکردن؛ درانە ئەو کە واتا دەرگاکە بکەوە. (باز کردن)

ئەوکێ: [جێناو+ناو]ئەوک؛ کابرا؛ یارۆ؛ وانێک؛ هین. (یارو؛ چیز)

ئەوگار: [ئاوەڵناو] پەرێشان؛پەشێو؛دڵبەخەم؛ زگار؛ کز.(مغموم)

ئەولاد:[ناو] عە؛ فە: زارۆک؛ منداڵ؛ فرزەندی کوڕ وکچ؛ عەولاد. (اولاد)

ئەولاولا: [جێناو] ئەملاوئەولا؛ ئەیلاوئوولا. (اینطرف وآنطرف)

ئەولەو: [ناو]لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

ئەولەیی: [ناو]خاترجەمی؛ ئەرخایەنی دڵنیایی؛بڕوایی؛ متمانە؛ جێی ئیحتیبار. (اطمینان)

ئەونە: (۱) ڤێقاس؛ هێندە؛ ئەوەندە؛ (اینقدر) (۲) ئەوکەسە نە. (او نە)

ئەو وەختە: [بەند،ت]ئەوکاتە؛ ئەو زەمانە؛ ئەو دەمە. (آنوقت)

+ ئەوە: [ناو]شەونم؛ خوناوە. (شبنم)

ئەوەئامای: [چاوگە،ت]هاتنەوە؛ گەڕانەوە. (برگشتن)

ئەوەئێس: دۆزەرەوە. (پیداکنندە)

ئەوەئێستەی: ئێستەیوە؛ دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئەوەپڕای: [چاوگە،ت]لە بواردان؛پەڕینەوە. (گذشتن)

+ ئەوەتا: [جێناو] ئێهیٚ؛ ئەڤەڤە؛ ڤا؛ڤایە ؛ ها؛ هانیٚ؛ ئەمەسا؛ ئەمەتا؛ ئەتا؛ ئاتانیٚ؛ ئینە؛ئەوەتانیٚ؛ خوٚیەتی. (اینهاش؛ خودشه)

ئەوەتاوای: [چاوگە،ت]قاڵبوون؛ تاوانەوە؛ ئاتیوان؛ توانەوە.(ذوب شدن)

ئەوەتانیٚ: ئەوەتا؛ ئەوەتێهیٚ؛ ڤەیە؛ ئەیەسە؛ یەسە؛ ئەوەسە؛ خوٚیەتی؛ خوٚیەسی. (این است)

ئەوەتاهیٚ: خوٚیەسی؛ ئەوەتێهیٚ؛ خوٚیەتی. (خودش است)

ئەوەتی: ئەوەتی توٚم دیوە هیچ کەسم وەبیر نایە؛ لەوکاتەوە. لەوەتی. (از آنوقت)

ئەوەتێهیٚ: ئەوەتانیٚ؛ خوٚیەسی. (اینست)

ئەوەسیای: (١) حەسانەوە. (استراحت)

(٢) حەپەسان. (زبان بند آمدن)

ئەوەکان:هینەکان؛ ئەوانیدی؛شتەکانیتر . (دیگران؛ چیزها)

ئەوەگوٚڕیبیٚ: (ب) ئەوە دەردیبیٚ؛ دەبڕوو دەی حەقی خوٚیەتی؛ مافی خوٚیەتی. (حقش همین بود)

ئەوەندە: ئەو هێندە؛ ئەونە. (آنقدر)

ئەوەندەی: [بەند]هێندەی؛ ئەونەی؛ بە قەد. (آن قدر؛ هر چقدر)

ئەوەها: (١) ئاوا؛ وا. (اینطور)(٢)[جێناو] ئەوەها؛ ئەوەتا؛ ئەوەهای؛ ئەوەتانیٚ. (اینست)

ئەوەیە: ئەوەسە؛ خوٚیەتی. (خودش است)

+ ئەویٚ: [جێناوی‌تاکی میٚ]ئەویٚ گوتە من؛ ئەو ژنە بە منی گوت. (او برای زن)

ئەویٚستایی: (١) زبانیٚکە ئاویٚستای پێنووسراوە. (٢) پێوەندیدار بەئاویٚستا کتێبی دینی زەردەشتەوە. (اوستایی)

ئەویٚستیٚ: [بەند]ئێستا؛ ئیٚستە؛ ئیٚسە. (حالا)

ئەویٚستێکە: [بەند]ئێستاکە؛ ئیٚستەکە. (حالا؛ حالاکه)

ئەویسک: ناوی باڵندەییٚکە.(نام‌پرنده‌ایست)

ئەویشان: [جێناو]ئەوان. (ایشان)

ئەویکە: (١)ئەویدیکە؛ ئەویدی؛ ئەویتر. (آن یکی) (٢) ئەوکەسە. هەرکەسێک؛ ئەویکە نەییٚت بەشی دەخوریٚت. (هرکسی)

ئەویٚندەر: [بەند]ئەڤێندەر؛ ئەویٚ؛ ئەوجێگا. (آنجا)

ئەویٚندەریٚ: [بەند]ئەویٚ؛ ئەڤێندەریٚ؛ ئەوجێگایە. (آنجا)

ئەوێها: هوٚ ئەوە. (آنست)

ئەهالی:[ناو] فد: جەماوەری دانیشتووی جێگاییٚک؛ ((ئەو شاهی ماهی میسرە ئەهالی لە ڕێی سجوود)) « نالی»(اهالی)

ئەهرامی میسر:[ناو] فد: سیٚ هیرەمی بە ناوبانگی میسر. (اهرام مصر)

+ ئەهل: [ئاوەڵناو] مناڵە کەی زوٚر ژیر و ئەهلە؛ ئارام؛ ژیر. (آرام)

ئەهل و عەیالٚ:[ناو]فد:(ب)ژن و منداڵ؛ خاوخێزان؛ عال و عەیالٚ. (اهل وعیال)

ئەهلی: [ئاوەڵناو] فد: ڕام؛ دەستەموٚ؛ کەوی. (اهلی)

ئەهلی بەقیە: [ناو،ت](ئەهلی باقیە.(ب) خەیات. (اهل بخیه)

ئەهلی‌تەسەنون: فد: [ناو،ت]((ب) سوننی

مەزهەب. (اهل تسنن)

ئەهلی‌تەشەیوع: فد: [ناوەت](ب) شیعە مەزهەب. (اهل تشیع)

ئەهلی‌تەقوا: فد: [ناوەت](ب) ئەوەی لە کاری دژی‌دین خۆی دەپارێزێت. (اهل تقوی)

ئەهلی‌حاڵ: فد: [ناوەت](۱) ئەهلی‌زکر و عیرفان و سۆفیگەری. (۲) (ب) باحاڵ؛ خۆش گوزەران؛ خۆش ڕابوێر(اهل‌حال)

ئەهلی‌حەق: فد: [ناوەت](۱) لایەنگری عەداڵەت و حەق و ڕاستی. (۲) پەیڕەوی دینی حەق. (اهل حق)

ئەهلی‌دڵ: فد: [ناوەت](ب) خۆشبار لە هەڵسوکەوتدا؛ کەسێک‌کە بە دڵی خۆی دەژی؛ زیاتر بۆ خۆش ڕابواردن و دڵداری بە هەموو مانایێکەوە؛ خاوەن دڵ؛ ئەهلی کەیف. (اهل دل)

ئەهلی عیبادەت:فد:[ناوەت](ب) کەسێک کە ئەرکی‌دینی خۆی بەڕێوە دەبات. (اهل عبادت)

ئەهلی قەڵەم: فد: [ناوەت] (ب) نووسەر؛ ئەدیب؛ قەڵەم بە دەست. (اهل قلم)

ئەهلی‌قەناعەت: فد: [ناوەت] (بۆ ئەهلی قەناعەت لە پڵاو خۆشترە داندوک) "شێخ ڕەزا". ڕازی و دەست پێوەگر. (اهل قناعت)

ئەهلی‌کتێب: فد: [ناوەت] (۱) (ب) پەیرە وانی پەڕتووکی ئاسمانی. (۲)هۆگری موتاڵا وکتێب خوێندنەوە. (اهل کتاب)

ئەهلی‌مەنقەڵ: فد: [ناوەت](ب) تلیاکی؛ تریاکی؛ ئەهلی‌بافوور؛ ئەسرارکێش؛ بافووری؛ وافووری.(اهل‌منقل)

ئەهلی‌نەزەر: [ناوەت](خاوەن ڕا. (ب) پسپۆڕ لە کارێکدا. (اهل نظر)

ئەهلی‌وەفا: (ب) وەفادار؛ ئەمەکدار؛ باوەفا. (اهل وفا)

ئەهوورە: ئاهورا. (اهورا)

ئەهوورە مەزد: [ناو](۱) ئاهورامەزدا.(۲) ڕووناکی بەرزی گەورە؛ خودا لە ئایینی زە-ڕەدەشتدا.(اهورا مزدا)

ئەهوەن: [ئاوەڵناو] ئارام؛ لە سەرخۆ؛ ژیر؛ هێور (آرام)

ئەهەک: [ناو] ئاهەک؛ قسڵ؛ ئەهاک. (آهک)

ئەی ئەی: ئای ئای؛ وشەی سەرسووڕمانە؛ ئائای ئەوە شێت بووگی. (آی آی)

ئەیا: [ناو] ئایە؛ دایە؛ دایک. (مادر)

ئەیتە: هەیتە: [ناو] پۆلیس؛ ژاندارمە. (ژاندارم.پولیس)

ئەی‌چە: ئەی‌چی؛ ئەدی‌چی. (پس چی)

ئەی‌چی: ئەدی‌چی؛ ئەی‌چە. (پس چه)

ئەیدز: اند؛ فد؛ فرد: [ناو] نەخۆشینی لە کار کەوتنی هێزی بەرگری و چارەسەری لە لەشدا کە دەبێتە هۆی چاک نەبوونەوەی برین و نەخۆشینگەلی‌تر، لە کاری سەر جێیی لەگەڵ نەخۆشینداری ئەیدزیدا تووشی مرۆڤ دەبێت یان لە ڕێگای خوێنی ئەیدزیەوە تووشی مرۆڤ دەبێت. (ایدز)

ئەیدزی: [ئاوەڵناو] دووچاری ئەیدز هاتوو. (ایدزی)

ئەیدەر: [بەند] ئێرە؛ ئێستا. (اینجا؛ حالا)

ئەیدی: [ئامراز] ئەدی؛ ئەیتر؛ ئەتر؛ ئیدی؛

ئەیدی بەسمە: ئیتر بەسمە. (دیگر)

ئەیرە: [بەند]ئێرە؛ ئەگرە؛ ڤێری. (اینجا)

ئەیرۆ: > ئەیەرۆ. (ای داد)

ئەیزەد: [ناو] خودا؛ یەزدان؛ پەروەردگار. (ایزد)

ئەیزەدی: [ناو] ئیزەدی؛ خودایی؛ خودا پەرەست. (ایزدی)

ئەیزەن:[بەند] فد: لە (ئەیزەن)ی فارسی وەرگیراوە، دیسان؛ دووبارە؛ هەمدیسان؛ هەمیسان. (ایضاً؛ دوباره)

ئەیژی: دەبێژی؛ دەڵێی؛ چما؛ وابزانم. (ب) وادەزانی؛ وابزانم.(می گویی؛ گوئی)

ئەی سووتام برژام: ناوی گەمەیێکی منداڵانە. (نام بازی است)

ئەیڤەز: [ئاوەڵناو]ئامادە. (آماده)

ئەیڤەزاندن: [چاوگە،ت] ئامادەکردن؛ تەیارکردن. (آماده کردن)

ئەیڤەزین: [ناو]ئامادەیی؛ تەیاری ؛حازری. (آمادگی)

ئەیلا: ئەملا؛ ئیلا؛ لای نزیکتر؛ دژی ئەولا و ئەولا. (اینطرف)

ئەیلۆ: بۆبانگکردنی کۆمەڵێ پیاو؛گەلۆ. (برای صداکردن جمعی مرد)

ئەیلێ: بۆبانگکردنی کۆمەڵێک ژن.(برای- صداکردن جمعی زن)

ئەین: [ناو]هەین؛ هەینی؛ جوعمە. (جمعه)

ئەینا: [بەند]ئەگینا؛ ئەگەرنا؛ دەنا. (اگرنه)

ئەینوو: هەینی.> ئەین. (جمعه)

+ ئەیە: [بەند](١) ئایا؛ داخۆ؛ داخۆم؛ داخوا. (آیا) (٢) ئەمە؛ یە؛ ئەڤە. (این)

ئەیینی: [ناو]ئەوینی؛ ئەڤینی؛ حەزلێکەری؛ خۆشەویستی؛ میهرەبانی. (عشق)

ئیبلیس:[ناو] یونان‌د؛ عد؛ فد: وشەی یۆنانی دیابۆلۆس؛ واتا دووزمان؛ درۆزن؛ شەیتان؛ (ب) شەیتان. (شیطان)

ئیتالیائی: (١) پێوەندیدار بە ئیتالیاوە. (٢)خەڵکی ئیتالیا و زمانیان. (ایتالیایی)

ئیتانۆل:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: جەوهەری شەراب؛ ئەلکوڵی خۆراکی؛ لە هەڵمەتکێن کردنی (تەقتیر)ی شەراب بە دەستدێت. (اتانول)

ئیتراک: [ناو]ئەترەش؛ زراو؛ زەندەق؛ زراور.(کیسەصفرا؛ زهره)

ئیتقات: [ناو]ئیتقاد؛ لە ئعتقادی ئارەویەوە هاتووە ؛ باوەڕ؛ عەقیدە؛ ئیمان؛ بڕوا. (اعتقاد)

ئیتوان: [ناو]هیتوان؛ جووتیار. (شخم زن)

+ ئیتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]دەستەواژەی نیگارگەرییە، موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵەی تەڕڕاحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)

ئیتۆن: [ناو]کوێر. (کور)

ئیتوون: [ناو]دوژە؛ جەهەنم. (جهنم)

ئیتێر: [ناو]تراوێکی بێرەنگە و هەڵچوک؛ بۆن پێوەکردن و هەڵمژینی دەبێتە هۆی لە سەرخۆ چوون و بێهۆشی. (اتر)

ئیجارەدار:[ناو] فد: کەسێککە شتێک بۆ ماوەیێک بە ئیجارە دەگرێت.(اجاره دار)

ئیجارەداری:[ناو] فد: بارو دۆخ و کاری ئیجارە دار. (اجاره داری)

ئیجارەنامە:[ناو] فد:نووسراوەی شەرت و شرووتی هەر شتی ئیجارەیی.(اجاره‌نامه)

ئیجارەنشین:[ناو] فد: دانیشتوو لە ماڵی بەکرێگیراودا؛ تێبینی: ئیجارە و کرێ پڕ بە پڕ یەکنین باغوبێستان زیاتر بە ئیجارە دەگیرێت نە بەکرێ، پیاو بەکرێ دەگیرێت نە بە ئیجارە. (اجاره نشین)

ئیجارەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) دانراو بۆ ئیجارە.(٢) ئیجارەکراو (اجاره ای)

+ ئیجازە:[ناو] فد: لێگەڕان؛ بوار؛ئیزن؛ (وەک: ئیجازەی مەرەخەسی، ئیجازەی ڕۆیشتن، ئیجازەی دانیشتن). (اجازه)

ئیجازەنامە:[ناو] فد: نووسراوەی ئیزنپێدان؛ پەروانە؛ جەواز؛ ڕەوادید؛ ویزا. (اجازه نامه)

ئیجباری: [ئاوەڵناو+ناو] فد:ئەم وشەیە ئارەوییە: لە ڕووی ناچاریەوە؛ لە ڕووی ناعیلاجیەوە؛ (ب) دوو ساڵ ئیجباری (سەربازی) خزمەتی وەزیفەی عەسکەری. (اجباری)

ئیجیاوەری: [ناو]تیشکی خۆرەتاو؛ تیرێژ؛ (اشعه خورشید)

ئێچک: [ناو]دارێکی سەر بە قولاپە لە سەر گوریسی دەبەستن.(حلقه چوبی که به سر طناب می بندند)

ئیچ قەلا: [ناو]ئوچ قەڵا؛ لە توورکییەوە هاتووە، ناوی سێ قەڵا بەدەم یەکەوە کە میری ڕەواندوز درووستیکردوە. (سه قلعه)

ئیحتیاجی: دەستکورتی؛ پێویستی؛ ئاتاجی؛ ناتەواوی؛ حەوجەیی. (محتاجی)

ئیحتیبار:[ناو] عد؛ فد: (١) جێی باوەڕ. قسەکەت جێی ئیحتیبارە. (٢)کەسایەتی ماڵی؛ بە ئیحتیباری تۆ بانگ قەرزی پێدام. (٣) پارەی تەرخان کراو لە دەوڵەتدا؛ ئیحتیباری دەزگای کارەبا چەندەیە؟ (٤) ڕەواج؛ بڕ؛ ماوە؛ ئیحتیباری پاسپۆرتەکەم سبەینێ تەواو دەبێت. (٥) بەڕێزی و کەسایەتی؛ پیاوێکی بە ئیحتیبارە.(اعتبار)

ئیحتیباردار: فد: (١) بەڵگەیێک کە ماوەی بەسەرنەچووبێت. (٢)[ئاوەڵناو] جێی باوەڕ. (٣) موحتەبەر و دارای کەسایەتی و ڕێز. (اعتباردار)

ئیحتیباریبانکی: بەپێی فورمگەلی بانکی و شێوەی موعامەلەی موشتەری، بانک ڕادەی باوەڕ پێکراوی بەکەس یان شەریکەیێک دیاری دەکا. (اعتبار بانکی)

ئیحتیرام:[ناو] عد: فد: ڕێز؛ حورمەت. (احترام)

ئیحتینا: [ناو]حاڵەتی بەحیسابهێنان؛ لا لێکردنەوە؛ بەراخوەدان؛ ئاوڕ لێدانەوە. (اعتنا)

ئێحسان:[ناو] عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه) (٢)ئێحسان؛ خێر و چاکە. (احسان)

ئێحیاکردنەوە: وشە ئارەوییە و زۆر جار لە دیوانی مەولەویدا هاتووە: ئەحیاکردنەوە: بوژاندنەوە؛ زیندوو کردنەوە؛ هێنانەوەحاڵ؛ (احیا کردن)

+ ئیختیار:[ناو] عد؛ فد؛ تد: (١) دەسەڵات؛سەرپشکبوون.(٢)هۆش؛ بێ-ئیختیارکەوتن: بێهۆش کەوتن. (اختیار)

ئیختیاردار: [ئاوەڵناو] خاوەن؛ بە دەستبوون؛ دەسەڵاتدار؛ باوکم ئیختیاردارمە هەرچی بڵێ وا دەکەم. (اختیاردار)

ئێخدان: [ناو](١)یەغدان؛ جێگـای لیبـاس و شـــتوو مـــەک.(صــــندوق)(٢)جێگـــــای سەهۆڵ.(یخدان).

ئیخـــدان: [چاوگـــە،ت]چـــۆک پـــێدادان و خەواندنی وشتر؛ لە تورکیڕا هاتووە؛ یخـدان. (خواباندن شتر)

ئێخسـیری: [نـاو]دیلـی؛ کۆیلـەتی؛زینـدانی؛ بەندی. (اسارت)

ئیخە: [ئامرازیدەنگ]بۆ دەنگ دانـی مـەڕ و بزن. (صدایی برای دور کردن بز و گوسفند)

ئێخە: [ناو]یەخە؛ یێخە؛ بەرۆک. (یقه)

ئێخـە و بـەرک: [نـاو،ت]یـەخـە و بـەرۆک؛ سینگوبەرۆک. (یقه و سرسینه لباس)

ئێخەوبەرۆک: [ناو،ت]یـەخـە و بـەرسـینگ؛ سینگ و بەرۆک.(یقه و سینه)

ئیدارەجاتی: [ناو]کـەسـێک کـە لـە ئیـدارەدا ئیش دەکات. (اداره ای)

ئیداری: [ئـاوەڵـناو] فـد: (١) کـاری ئیـداری، سەیارەی ئیداری؛ کەسێک کە لـە ئیـدارە دا دەوام دەکات؛ (٢) پەیوەندیـدار بـە ئیـدارەوە. (اداری)

ئیدز: [ناو]نەخۆشینی لـەکارکـەوتنـی هێـزی بەرگری لە ویرووس و هـوورک کـە دەبێتـە هۆیچاکنەبوونەوەی زام لە لەشدا.(ایدز)

ئیدزی: [ئاوەڵناو]کـەسـێککـە نـەخۆشـینی ئیدزی هەیە.(ایدزی)

ئیـدوون: [بـەنـد+نـاو]هـەنووکـە؛ ئـەلعـان؛ ئێستە؛نهۆ. (حالا)

ئێدەک:[ناو]یەدەک؛ئامرازی ڕەچاوگیراو بـۆ جێگۆڕکێ لەگەڵ ئامرازی پـەک کـەوتـوودا. (یدک)

ئێـدەک: [نـاو]یـەدەک؛ چـارەوێـی زیـادی بـەدوای سـوارەوە بـۆ جێگـۆڕکێ و هـیلاک نەبوونی ئەسپی ژێر ڕکێف. (یدک)

ئێدەن: ئەمەسە؛ ئەمەیە. (این است)

+ ئیرادە: [ناو]هێـزی زاڵ بـەسـەر دەروونـدا. (اراده)

ئیرادەکردن: [چاوگە،ت]هیمەت کـردن و لـە خۆبڕیان؛ عەزم جەزمکردن بۆکردنی کارێک. (اراده کردن)

ئێرانـی: [نـاو + ئـاوەڵنـاو] خـەڵکـی ئێـران؛ پەیوەندیدار بە ئێرانەوە. (ایرانی)

ئێرج : بە هادار؛ بەنرخ؛ (باارزش)

ئێردانە: [بەند]ئێرانە. (اینجا)

ئێردەک: [ناو]ئێدەک؛ یەدەک. (یدک)

ئێرش: [ناو]هێرش؛ پەلامار. (حمله)

ئێرشت: [ناو]هێرش؛ هەڵمەت. (یورش)

ئێرگا: [ناو]ئاگرگا؛ هێرگا. (آتشگاه)

ئیرلەندی: [ناو+ئاوەڵناو] (١) زبانی سەڵتی.(٢) خەڵکی ئیرلەند؛پەیوەندیدار بـە ئیرلـەنـدەوە. (ایرلندی)

ئێرنگە: [بەند]ئەلعان؛ ئێستا. (حالا)

ئێروکووشن: [ناو،بک] ئـاور کـووژێن. (آتـش خاموش کن)

ئێرەتی: [ئاوەڵناو] بێتین؛ بێهێز؛خۆنەگـر. (بـی استحکام)

ئێرەڵ: [نـاو](ئێـرەڵماسـی)؛ لـە توورکییـەوە هاتووە، (ییر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یرەڵماسی؛ کارتۆڵ؛ کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سـێف زەمینـی؛ سـێب زەمینـی؛ کارتینـە؛

هێرەڵماسی؛ کرتۆپل؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفل؛ پەتیتە. (سیب زمینی)

ئێرەوان: ناوی پێتەختی ئەرمەنستان. (شهر ایروان)

+ ئێرەیی: (١) خەڵکی ئێرە.(اهل اینجا) (٢)[ناو،بەرهەمی چاوگە] بەخێڵی؛ بەغێڵی؛ بەخیلی. (حسادت)

ئێرێس:[ناو] سەرۆکی فەلەکان.(رهبر عیسویها)

ئێز:[ناو] تد؛ فد: شوێن؛ جێیا. (رد)

ئێز: [جێناو]ئەمە. (این)

ئێزافە: [ناو] فد: ئەم وشە یە فارسییە بەڵام زۆر باوە، زیادکردن؛ زۆرکردن؛ زۆرتر لە پێویست؛ لیباسی ئێزافی، نانی ئێزافی، عەلاوە ؛ زیادی؛ ئێزافە لە حەقەکەی خۆی دە تمەنم پێدا؛ زیاتر لە ئەندازەی دیاری کراو: ئێزافەبار؛ دوو بە ئێزافەی سێ دەکاتە پێنج. (اضافه)

ئێزافەکار: [ناو]کاری زیاتر لە ماوەی دیاری کراو.(لە ئیدارات باوە). (اضافه کار)

ئێزافەکاری: [ناو](١) کارکردنی زیاتر لە ڕادەی دیاری کراو. (٢) پارەیێک کە بابەتی ئێزافە کار وەردەگیرێت. (اضافه کاری)

ئێزافەکردن: [چاوگە،ت]خستنەسەر؛ زیادکردنەسەر؛ لە ماتماتیکدا دوو ڕەقەم یا زیاتر کۆم کردنە سەریەک؛ عەلاوەکردن. (اضافه کردن)

ئێزدان: یەزدان. (یزدان)

ئێزدی: [ئاوەڵناو]پەیڕەوی دینیئێزدی؛ ئێزەدی؛ یەزیدی بەهەڵە وتراوە. (ایزدی)

ئێزدینسەری: [ناو]جۆرێک بووزوو. (نوعی بافته از پشم بز مرغز)

ئێزگومکردن: [چاوگە،ت] شوێن گومکردن. (رد گم کردن)

ئێزگە: [ناو]شوێنی وێستان؛ ئێزگە؛ ئیستگا؛ وێستگە. (ایستگاه)

ئێزمک: [ناو]بیرۆ؛ نەخۆشینێکی پێستییە. (اگزما)

ئێزن‌خواستن: داوایئیجازەکردن؛ داوای ئیجازەی ڕۆیشتن و خودا حافیزیکردن لەکاتی دەرکەوتن لە کۆڕێکدا. (اجازه گرفتن)

ئێزندان: [چاوگە،ت]ئیجازە دان؛ (ب) مەرەخەس کردن؛ ئیختیار پێدان. (اجازه دادن)

ئێزەد: [ناو]ئیزەد؛ خودا. (خدا)

ئێزەدی[ئاوەڵناو]: (١) خودایی. (٢) سەر بە دینی ئێزەدی کە بەهەڵە بەیەزیدی بەناوبانگن؛ چوونکا زۆر لە پێش یەزید دا ئەو ئائینە هەبووە. (ایزدی)

ئێزەن: [جێناو]ئەمەسە. (اینست)

ئێزیرە: [ناو+ بەند]دوێنێ. (دیروز)

ئێزینگ وان: [ناو]ئێزینگ ڤان؛ داربڕ و دار کۆکەرەوە. (هیمه چوب جمع کن)

ئێژەن: [ناو]جاچکە؛ بنێشت؛ بەنووشت؛ بهنیشت. (سقز)

ئێساکوونێ: [بەند]ئێستاکوونێ؛ ئە وێستاکە. (الان)

ئێساولا: [بەند]لە ئێستا بەولاوە؛ لەمەودووا. (منبعد)

ئێسپاتکردن:[چاوگە،ت] عد؛ فد: دەرخستن

و سەلماندنی ڕاستی و دروستی مەبەستێ بە سەنەد و بەڵگەوە؛ چەسپاندن؛ سەلماندن؛ (بادلیل قبولاندن)

ئیسپاگێتی:[ناو] ایتالیایی‌د؛ فرد؛ اند؛ فد: خۆراکێ‌کە لە هەرشتە فەرەنگی‌دروست دەبێ. (اسپاگتی)

ئیسپانیائی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) پێوەندیدار بە ئیسپانیاوە. (٢) خەڵکی ئیسپانیا و زمانیان.(اسپانیایی)

ئیسپانیۆلی: [ئاوەڵناو+ناو] ئیسپانیایی؛ خەڵک و زبانی دانیشتوانی ئیسپانیا. (اسپانیایی)

ئێسپرانتۆ: [ناو]زمانێکی ساکار کە ساڵی ١٩١٧(ز) لە لایەن (دوکتۆر زامینهۆڤ) ی لەهیستانییەوە دروست‌کرا،کە لە ساکارترین وشەی زمانگەلی دونیا پێک‌هاتووە. (اسپرانتو)

ئێسپێرم:[ناو] فرد؛ فد: تۆوی نێرینەکە لەگەڵ ئوولدا دەگوروێ و لە منداڵدانا منداڵ (ئاوەلمە) دروست‌دەکات. (اسپرم)

ئێسپێرماتۆزۆئید:[ناو] فرد؛ فد: تۆوی نێرینە؛ ئێسپێرم. (اسپرماتوزوئید)

ئیست:[ناو] فد: (١) فەرمان بۆ وێستان؛ ڕاوەستە. (ایست) (٢) لە کارکەوتن؛ وێستان؛ ئیستی‌قەلبی: ڕاوێستانی دڵ. (ایستادن؛ از کار افتادن)

ئێستادیۆم:[ناو] اند؛ فد: ساڵۆن (هۆڵی) وەرزشی. (استادیوم)

ئیستارت:[ناو] اند؛ فرد؛ فد؛ تد: (١) (ب) دەست پێک. (٢) سلف(کلیل)ی هەڵکردنی هەر جۆر مەکینە یان مۆتۆڕ و سەیارە؛ سوییچ لێدان. (٣) کەرەستەیێک لە سەیارەدا. (۴) هێندلی (قەدیمی). (استارت)

ئیستالاگتیت:[ناو] فرد؛ فد: ئەستوونی ئاوێزان لە میچی ئەشکەوتدا لە بەردی نەرمی ئاهەکی کە بە هۆی دڵۆپەکردن پێکدێ.(استالاکتیت)

ئیستالاگمیت:[ناو] فرد؛ فد: ئەستوونی بەردی ئاهەکی (لەقسل) کە لە دڵۆپەی ئاو لە تەختی عەرزی ئەشکەوت دا چێدەبێ. (استالاگمیت)

ئیستامبوولی: [ناو+ئاوەڵناو] (١) خەڵکی ئیستانبوولی تورکیا. (٢)دەفری قوڕکێشان لە بەنناییدا. (٣) پێوەندیدار بە ئیستانبولەوە. (۴) جۆرێک هێرەڵماسی چکۆلە و درێژ و مەیلەو سپی ڕەنگ. (استانبولی)

ئیستانبولی‌پڵاو: [ناو]خۆراکێک کە بە برنج و تەماتە و قیمەی گۆشت وهێرەڵماسی چێ-دەبێت. (استانبولی پلو)

ئیستاندارد:[ناو] اند؛ فد: (١) دیاریکردنی نموونەی (سەنعات و هەرجۆر بەرهەم) کە لە دونیا یان لە کیشوەرێکدا بەدی دێ بۆ پەڕژراندنی گشتی. (٢) مەتاعێک‌کە لەگەڵ‌ئەو نموونەدا یەک بگرێتەوە. (٣) سازمان یان مەرزینگەی بەر پرسی ئەو کارە. (استاندارد)

ئێستردار: [ناو]هێسرەوان؛ خاوەن هێستر. (چاروادار)

ئێسترەگاییلە: [ناو]ئێستری بابئەسپ (باڵانی). (استری که مادرش الاغ باشد)

ئیستگا: [ناو]فد: (١) ئێزگە ؛وێستگە.(٢) جێی تایبەتی وێستانی سەیارە و قەتار. (٣) ساختومانی فەنی بۆ گەیاندنی هەندێ

خزمەت. ئیستگای رادیۆ؛ ئیستگای کارەبا. (۴) جێی ڕاوەستانی سپاردە بۆ کاری تایبەت.ئیستگای بازرەسی. (ایستگاه)

ئیستۆپ : فد؛ اند.لەکوردستانی باشوور بە تورمزی سەیارە دەڵێن(استوپ؛ ترمز)

ئیستۆپا: ناوی زیارەتگای بوودابییەکانە کە زیاتر لە بیچمی نیوەگۆ چێدەبێ. (استوپا)

ئیستەپڵ:[ناو] فد: تەویلەی ئەسپ و هێستر. (اصطبل)

ئیستەنسیل:[ناو] اند؛ فد: جۆرێک کاغەز. (استنسیل)

ئیستەیو: دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئیستەیو نەوەشی: [چاوگە،ت] پەیداکردنی چەشنی نەخۆشی؛ شناسینی نەخۆشی؛ ناسینی چلۆنایەتی نەخۆشی. (تشخیص بیماری)

ئێستەیەوە: [ناو،بک]پەیداکەر؛ دۆزەرەوە. (پیداکننده)

ئیستیبداد: [ناو] ئۆتۆکراسی؛ حکومەتی ملهوڕانە و ڕەچاو نەگرتنی ویستی خەڵک و جەماوەر؛ دژی دێمۆکرات. (استبداد)

ئیستیعارە:[ناو] عد؛ فد: دەستە واژەی شێعرییە؛ حاڵەتی دانانی وشەیێک لە ڕەستەیێکدا کە واتا و بۆ چوونێکی دیکە دە داتە دەست؛ ئیستیعارەی نزیک وەک: کەوان و ئەبرۆ یان باڵا و سەوڵ؛ ئیستیعارەی دوور وەک: کچی بەیانی و ڕۆژ؛ چاوم لە دیمەنی کچی بەیانیە، « سوارەئیلخانی زادە». (استعارە)

ئیستیقەلبی: [ناو]ڕاوەستانی دڵ.(ایست قلبی)

ئیستیلاح:[ناو] عد؛ فد: کۆژ؛ دەستەواژە؛ (۱) وشەیێک یا ڕەستەیێکە کەلەناو هەر گروپ یا سینفێکی تایبەتدا واتاییکی تایبەتی هەیە؛ وەک ئیستیلاحی بازاڕی، ئیستیلاحی پزیشکی، (اصطلاح) (۲) بەئیستیلاح تۆبەی- کردوە. (بە اصطلاح)

ئیستیوار: [ناو]فد:دەرەجەی نیزامی ئێران؛ باڵاتر لەگرووهبان. (استوار)

ئیستیوایی: [ئاوەڵناو] فد: ئەو سەرزەوینانەی کە نزیکی هێڵی ئیستیوان. (استوایی)

ئیسحاڵی خوێنی:[ناو،ت]زەحیری بەخوێن و لیمان و زگ ئێشەوە؛زەحیری باسیلی. (اسهال خونی)

ئیسڕاحەت: پشوودان؛ ئیسڕاحەت؛ بێهن وەدان؛ ئاسوودەیی. (استراحت)

ئیسراییلی: [ناو+ئاوەڵناو] خەڵکی ئیسراییل؛ پێوەندیدار بە ئیسراییلەوە. (اسرائیلی)

ئیسفاڵت: [ناو](۱) قیرتاو؛ بە تێکەڵاوەی قیر و زیخیداخ، پۆشاندنی شەقام یان سەربان. (۲) جادەیێک کە قیرتاو کرابێ. (آسفالت)

ئیسفاڵتی داخ: ئیسفاڵتێ کە تا۱۶۰دەرەجەی سانتیگراد گەرم دەکرێت. (آسفالت داغ)

ئیسفاڵتی سارد: ئیسفالتێ کە بە گەرمای کەم و زیخی گەورەتر چێدەکرێت.(آسفا لتسرد)

ئیسفاڵتی گەرم: ئیسفاڵتێک کە تا ۱۰۰دەرەجەی سانتیگراد گەرم دەکرێت. (آسفالت گرم)

ئیسفەند: [ناو]مانگی ئاخری ساڵی هەتاوی.

(اسفند ماه)

ئیسفەنج: [ناو]گیانلەبەرێکی گیا ئاسایە؛ بێ بزوە و جوڵەیە لە ژێر ئاوی دەریادا دەژی و لاشەی دەبێتە کۆگاییکی گەورە لە جنسی وەک بەردی نەرم کە جۆراوجۆرە و ئاهەکی و سیلیسی و شاخیی هەیە و لە بەردەپاشۆرە دەکا. (اسفنج)

ئیسفەهان: (١) شارێکی ئێران. (شهر اصفهان) (٢)ئیسفەهان یا بەیاتیئیسفەهان؛ مەقامێکی مۆسیقایە کە هەندی لە پسپۆڕانی مۆسیقا دە ڵێن لە مەقامی شووردایە و هەندێکیش پێیان وایە سەربەخۆیە. (مقام اصفهان)

ئیسقانی: [ئاوەڵناو] (١)پێوەندیدار بە ئێسقانەوە؛ وەک: ئازارە باریکەی ئێسقانی.(٢) لە جنسی ئێسقان. (استخوانی)

ئێسقانی کەشکەک: [ناو،ت] ئێسقانی کاسەی ئەژنۆ؛ئێسقانی سەرزرانی؛ کەشک ئەژنۆ؛ (کشکک زانو)

ئیسقایی: [ئاوەڵناو] کەسێک کە نەخۆشینی ئیسقای هەبێ. (استسقایی)

ئیسکاتیف: [ناو]جۆرێک ڕۆنی گیاییە لە-گەڵ ڕۆنی بەزرەکدا تێکەڵاوی دەکەن بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی نیگارکێشی. (اسکاتیف)

ئیسکاچ: [ئاوەڵناو+ناو](١) پێوەندیدار بە ئیسکاتلەندەوە؛ (٢) جۆرێک چەسپ.(٣) جۆرێک قاپ و قاچاخ شۆر.(اسکاچ)

ئیسکاندیناوی: [ناو]بریتیە لە وڵاتەکانی سوئێد و نۆرویژ و دانیمارک و ئیسلەند و زبانیان. (اسکاندیناوی)

ئیسکلە: [ناو](١) سەکۆ و شەپۆڵشکێن و بار ئەنداز لە پەراوی دەریادا. (٢) لەنگەرگای پاپۆڕ. (اسکله)

ئیسکۆتک: [ناو]هەنیسک.(حالت شبیه سکسکه بعد ازگریه)

ئیسکۆدۆ:[ناو]یەکەی پارەیمەملەکەتی پورتەقاڵ. (واحد پول پرتغال)

ئێسکووک: [ناو]کەوچکی داری کلکدرێژ. (قاشق چوبی دراز)

ئیسکەیت: فد؛ اند: [ناو]کەوشێکی چەرخدار یا ساف بۆ ڕۆیشتن یان خلیسکان بە سەر ئیسفاڵت یا سەر سەهۆڵیان بەسەر زەوی سافدا. (اسکیت)

ئیسکەیتیسەرسەهۆڵ: پاتیناژ؛ خلیسکێن لە سەرسەهۆڵ بە لەپێکردنی کەوشی تایبەت. (پاتیناژ)

ئیسکی: [ناو](١) وەرزشی خلیسکێن و ڕۆیشتن بە سەر بەفردا بەکەوشی تایبەت، کە لە تەختەی درێژ و باریک چێدەبێت.(٢) ناوی ئەو کایە وەرزشیە.(اسکی)

ئیسکیباز: [ناو]کەسێک کە ئیسکی-دەکات.(اسکیباز)

ئیسکییسەرئاو: جۆرێک ئیسکی، بە دەست گرتن بە تەنافی دوای قایقەوە و بە کەوشی پانی تایبەتەوە بە سەر ئاودا خلیسکان . (اسکی روی آب)

ئیسکیمۆ:[ناو] فد: (١) قەومێکی دانیشتووی باکوری کانادا و ئالاسکا و گروئینلەند و خۆر هەڵاتی سیبری. (٢) هەریەک لەئەندامانی

ئەو قەومە؛ (٣)چەشنێ بەستەنی. (اسکیمو)

ئیسلاح: [ناو]لە ئارەویەوە هاتووە و لە کوردیشدا جێ‌کەوتووە: (١) بەرهەمی ڕاست کردنەوەی چەوتی یا هەڵە؛ وەک : ئیسلاحی نووسراو. (٢) کارێک کەدەبێتەچاک تر بوونی حاڵەتی هەر شت وەک ئیسلاحی نیژادی حەیوانات. (٣) کاری سەر و ڕیش ڕێکوپێک کردن یا تاشین یا کورت کردنەوەی سەر. (اصلاح)

ئیسلاحی سەر: قرتاندن و ڕێکوپێک کردنی قژەسەر. (اصلاح سر)

ئیسلاو: [ناو]چەند دەستە لە زبانگەلی هێند و ئوروپایی وەک زبانی ئوکراینی، رووسی، سێرب، کورووات، ئوسلەواکی، چێک، ئوسلونی، لەهیستانی و نیژادی جەماوەری ئەو وڵاتانە و بولغارستان و موڵداوی. (اسلاو)

ئیسلاید: [ناو]وێنە لە سەرفیلم بو نیشاندان بە پرێژێکتور. (اسلاید)

ئیسماعیلییە: [ناو]تیرەیێک لە مەزهەبی شێعە، کە ئیسماعیلی کوڕی ئیمامجەعفەر بە ئیمامی ئاخر دەزانن. (اسماعیلیه)

ئیسم لەسەرکەسێ دانان: لەقەب لە سەرکەسێک دانان وەک: فاتێ گاخور و مەجید سەرەگا.(اسم روی کسی گذاشتن)

ئیسم و ڕەسم:[ناوەت] فد: ناوبانگ؛ شورەت؛ ناوداری. (اسم و رسم)

ئیسم و ڕەسمدار: [ئاوەڵناو] بەناوبانگ؛ مەشهوور؛ ناو دەرکردوو؛ بەناو و دەنگ. (اسم ورسم دار)

ئیسمەن: [بەند](١) لەڕووی ناوەوە؛ ئیسمەن دەیناسم خویم نەدیوە. (٢) بەقسە؛ لە ڕواڵەتدا؛ ئیسمەن نوکەریەتی: بەزاهیر، لە ڕواڵەتدا نوکەریەتی. (اسما")

ئیسمی‌شەو: [ناو]درکاندنی ڕەمزی شەو بو هاتوچو و عەلامەتی خوییبوون؛ بە تایبەت لە عەسکەریدا. (اسم شب) ئیسمی‌فامیل:فد: شورەت؛ ناوی‌گەورە (شهرت)

ئیسنومبیل: اند؛ فد: [ناو]ماشینی بەفرماڵینی جادە و شەقام؛ سەیارەی سەر بەفر؛ (اسنومبیل)

ئیسوتی: [ناو]ئیسیوەت؛ ئاڵەت.(فلفل سیاه)

ئێسو: بانەگر؛ پەنابا. (پناهگاهی که از باد در امان باشد)

ئیسە: [بەند]ئێستە؛ ئێستا. (حالا)

ئیسەرەم: [بەند]تد:ئیستەرەم: دەمەوێت؛ دەبێ؛ وشەی پێداگرتن؛ حەتمەن و پێویست؛ لە ئیستەرەمی تورکییەوە هاتووە بەواتای:دەخوازم. (باید)

ئیسەنی: [بەند]ئێستاکە. (هم اکنون)

ئیشارە:[ناو] فد: هێما و ئاشیرەتکردن بە دەس و چاو یا هەر شتی‌تر؛ بە نووسین یا قسەی ناڕاستەوخو، سووکە ئاماژە پێکردن. (اشاره)

ئیشارەت: [ناو]هێما؛ ئاماژە؛ ئاشیرەت؛ (دەمی تو نەینێی شەو لە نێوی دەم ، خودا بیبرێت ئیشارەت بەچم) (اشارت)

ئیشارەت کردن:[چاوگەت]بەهێما و ئاماژە تێگەیاندن؛ بەقامک نیشاندان و ئاماژە کردن؛ سووکە ناوبردنێ لە قسە یا نامەدا. (اشاره کردن)

ئێشازراف: [ناو]ئازارەباریکە؛ سیل.(سل)

+ ئێشان: (١) جێناو] ئەوان. (آنها)(٢) ژان؛ گل؛ ژان کردن. (دردکشیدن)

ئێشاندن: [چاوگە،ت]وەئێش هێنان؛ وەژان-هێنان. (به درد آوردن)

ئێش‌بەدەست: [ئاوەڵناو]کاربەدەست؛ کەسێک‌که لە سەرکارێکە. (کار به دست)

ئێشپیل: فرد؛ فد: [ناو]خشپیل؛ تەلێکی دوو تۆکراو کە دووای بەستنی پێچ و مۆرەی (تایبەتی کوندار) لەو کونەی ڕۆدەکەن بۆ ئەوەی شل نەبێتەوە پەرچی دەدەنەوە؛ لە کوردەواریدا بووە بە خشپیل. (اشپیل)

ئێشپیل: فد: [ناو]گەرای ناوسکی ماسی. (اشپل)

ئێشتیاکردن: [چاوگە،ت]ئارەزووکردن؛ دڵ-پێوەبوون. (اشتها کردن)

ئێشتیاکوێربوونەوە: لە ئێشتیاکەوتن؛ بەسەرچوونی مەیلی خواردن.(اشتها کور شدن)

ئێشتیالێبوون: [چاوگە،ت]دڵبە خۆراک یان شتێکەوەبوون؛ تامەزرۆیی؛ مەیل‌لێبوون. (اشتهاداشتن)

ئێشتیانەبردن: [چاوگە،ت](ب) تێر خواردن و دڵنەبردن؛ ئارەزووی خواردنێک چوونە بەس؛ حەز بە خواردنێک‌نەکردن. (میل‌نداشتن)

ئێشتیاهەڵسان: [چاوگە،ت] پەیدا بوونی مەیل و هەوەس بۆ خواردنی خۆراکێک یان کردنی کارێک. (هوس کردن)

ئێشتیها: [ناو]ئێشتیا. (اشتها)

ئێشدار: [ئاوەڵناو] ژان‌دار؛ ساحیب ئێش. (درد دار)

ئێشدار: [ئاوەڵناو]کەسێک‌کە دارای کارێکە؛ شوڵدار. (دارای کار)

ئێشکاوهاتن: بڕانەوەی‌ئاو. (ب) هەر شت کە دووایی‌بێ. (قطع شدن)

+ ئێشک‌کردن: [چاوگە،ت](١) وشک‌کردن؛ ئاو لێچنین.(٢) ڕێگای ئاو بڕین. (٣) کانییەکە ئێشکی کردووە: ئاوی لێنایێت؛ تەواو بوونی ئاوی کانی.(خشک کردن)

ئێشک‌وبرینگ: [ئاوەڵناو] وشک‌وبرینگ؛ هیچ تەڕایی تیادا نەبوون.(خشک‌خشک)

ئێشکەبەند: وشکە سەرما. (سرمای سخت بدون برف و باران)

ئێشکەپەڕ: [ناو،ت]ڕەحەت بوونی بێ-نزیکایەتی ژن و مێردی؛زیاتر بۆ حەیوانات بەکاردەبرێت. (انزال بی جماع)

ئێشکەجاو: [ناو،ت]ئێشکەجوو؛ نانی وشکی خواردن؛ نانی‌بێ‌پێخۆر خواردن. (نان خالی خوردن)

ئێشکەچن: [ناو]دیواری بەردی بێ‌مەلات و قوڕ؛دیواری بە بەردهە ڵچنراو. (دیوار سنگی بدون ملات)

ئێشکەشیو: [ناو]ئێشکەشۆر؛(ب) هەڵگەڕاندەوەی لیباس بە دیوی تازەتریدا. (برگرداندن لباس بر رویه تازه تر)

ئێشکەمەلە:[ناو](ب) حەمام چوونی بە لەش پاکی. (حمام بدون جماع)

+ ئێشک‌هەڵاتن:[چاوگە،ت]ڕەق‌بوونەوە و لە سەرما وشک‌هەڵاتن. (از سرما یخ بستن)

+ ئیشکیل: [ناو](١) دەسەڵات؛ حوکم؛ فەرمان. (حکم) (٢) بە دەستوپا بەستنەوەی وڵاخی بەرزە و هەر چوارپێی دیکە.(دستو پا بستن‌اسب و استر)

ئیشکیل کردن: [چاوگە،ت]دەستبەند و پابەندکردنی وڵاخی بەرزە (پابندو دستبندزدن چهارپایان)

ئیش‌لێهاتن:کار لە دەس‌هاتن. (توانائی کار)

ئیش‌لێهاتوو: [ئاوەڵناو]کارلێهاتوو؛ کەسێک کە توانایی کردنی کاری هەیە؛ (ب) کارزان؛ پسپۆڕ؛ کارئازمووده؛ سەردەرچوو. (کارآمد)

ئیشن: دەڵێن؛ ئووشن؛ دەبێژن؛ ئێژن. (می گویند)

ئێشوو: [ناو]هێشو؛ بۆڵ. (خوشه)

ئیشەڤ: [ناو+بەند]ئەوشۆ؛ ئەمشەو؛ ئەمشۆ؛ ئیمشەو. (امشب)

ئیشی: ئووشی؛ دەڵێی؛ ئێژی. (میگویی)

ئیعتیادییە: لەکوردستانی باشوور بەواتای (ئاساییە) بەکار دەبرێت.(عادی)

ئیعدامی: فد: (١) [ئاوەڵناو] ئیعدام کراو. (٢) مەحکووم بووە بە ئیعدام و چاوەڕێی بەڕێوەچوونی حوکمە. (٣) (ب) زۆر بۆی هەیە مەحکووم بە ئیعدام بکرێت. (اعدامی)

ئێف ئێف: [ناو]کەرەستەی دەرکە کەرەوەی کارەبایی. (آیفون)

ئیفادە فرۆشتن: بەخۆنازین و دەعیە و دەمار بە خەڵک نیشاندان؛ لووت بەرزی نواندن. (افاده فروختن)

ئیفاقە: [ناو]فایدە؛ موفا؛ حاڵەتی چاکتر کردنەوە؛ دەرمانەکە ئیفاقەی‌نییە؛ واتا کەڵکی‌نییە. (افاقه)

ئیفاقە کردن: [چاوگە،ت]بە لەشت و موفا بوون؛ بەکەڵک بوون؛ بەهەرەدان. (افاقە کردن)

ئیفت: [ناو](١)زایەبووگ؛ ئیفت لێدەر کردن: دەرهاوێشتنی خەوش وخاڵ؛(٢) کەمکردنی-کێشی دانەوێڵە لە هەماردا بە هۆی وشک بوونەوە؛(٣) خەوش و ناڕاستی و درۆ لە گێڕانەوەی باسێکدا، قسەکانی گشتی وانییە ئیفتی زۆرە. (٣) سووکی و کەسری‌شان؛ (ئەو کارە بۆ تۆ ئیفتی‌هەیە) (افت)

+ ئیفتیخار: لەقەمی عەبدولاخانی ناهید، نووسەر و ئوستادی‌تار و نیگارکێشی کورد کە بۆ ئەوەڵین جار لە ساڵی ١٢٩٢ هە) تاری-شیرازی هێنایە کوردستان (گوندی‌سلێمان کەندی لەناوچەی سەقز).(لقب‌استاد عبدالله ناهید)

ئیفدار: دوژمندار؛ غەنیمدار.(دشمن‌دار)

ئێفنۆتە: [ئاوەڵناو] ساغ و سەلیم؛ لەش‌ساغ. (تندرست)

ئێفەر: [ناو]وانێک؛ هین؛ شت. (چیز)

ئیقدانەوە: (١) سەر ڕێژی ئەستێر؛ حێق کردنەوە. (سرریز استخر)(٢) (ب) جەماوەرێکی زۆر کە لە جێگایێکەوە دەرکەون.(یکباره جمعیت زیاد براه‌افتادن) (٣) هەڵهێنانەوەی خۆراک. (استفراغ)

ئێکبیر: [ئاوەڵناو] هاوبیر؛ یەک هەڵویست. (همفکر)

ئێکران: فد: (١)<یەکران.(٢)[ناو] پەردە ی سپیی سینەماکان کە وێنەی‌فیلمیان دە

کەوێتە سەر؛ (ب) نیشاندانی فیلم لە سینە ماکان؛ هێشتافیلمەکەمان ئێکران نەبووە. (اکران)

ئێکس: [ناو](۱) ناوی پیتێکی ئەلفو بێی فەرانسە و ئینگلیزی. (ایکس) (۲) (ب) ئەو پیتە دروشمی بەرپێوار و نادیارە؛ تیشکی ئێکس: تیشکی نادیار. (مجهول)

ئێکو: فرد؛ فد؛ [ناو](۱)ئاوێژە و زایەڵەی دە نگ (۲)< ئەوتۆ؛ شایانیباس. (اکو؛ قابل؛ مهم)

ئێکی: [ناو]یەکیبەتی؛ یەکێتی. (اتحاد)

+ ئێگرە: [بەند]ئەگرە؛ ئێرە. (اینجا)

ئێگزۆز: اند؛ فرد؛ فد؛ تد: [ناو]بۆریی جێی دەرچوونی دووکەڵی سەیارە؛ جێی دەرچوونی دووکەڵی مۆتۆر. (اگزوز)

ئێگلوو: [ناو]سپیە یا ماڵی لە بەفر چێکراوی ئیسکیمۆکانی ئالاسکا. (ایگلو)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](۱) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (۲) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئێگە: (۱) ئەمدانە؛ ئێ گلە. (این یکی)(۲) ئیستا. (حالا)

ئێلا: ئەملا. (این طرف)

ئێلاغا: [ناو]ناوی لەوەڕگەییێکە لە ماردین. (نام علفچریست در ماردین)

ئێلامی: [ئاوەڵناو+ناو] (۱) پەیوەندیدار بە ئێلامەوە. (۲) خەڵکیئێلام (شارێکەلەئێران). (۳) خەت و زمانی قەومی کەونارای ئێلام. (ایلامی)

ئێلاوئولا: [جێناو]ئەملاوئەولا(اینطرف و آنطرف)

ئێلاهە: ناوی یەکێ لە خوداکانی مێوینە لە ئائینەکەونارا کاندا. (الاهە)

ئێلاهی: عد؛ فد: خودایمن؛ خودایا؛ یاخودا؛ (الاهی)

ئێلچی: تد؛ فد: [ناو] (۱) سەفیر؛ باڵوێز. (۲) دەستەی خوازبێنیکەر.(ایلچی)

ئێلخان: تد؛ فد: (۱) سەرۆکعێل.(۲) لە تایفە و هۆزی ئێلخانانی مەغوول. (۳) خاتوونی عیل؛ خانمیعیل.(ایلخان)

ئێلخی: [ناو](۱) ڕەوەئەسپ. (۲) جێگای ڕاگرتنی ئەسپ. (۳) (ب) بێسەروبەر و بێ ئەدەب لە هەڵسوکەوتدا. (ایلخی)

ئێلدرم بیلدرم: تد؛ فد: [ناو]بەهەڕەشە و گوڕەشەوە قسەکردن؛ هارت و پورت. (الدرم بلدرم)

ئێلغار: تد؛ فد: [ناو]ڕۆیشتن بە ڕکێفکوت ڕوو بە دوژمن لە شەڕدا و کوشتن و بڕین و تاڵان و بڕۆ. (ایلغار)

ئێلم: [ناو](۱) هێلم؛ چەسپی دارتاشی. (سریشم) (۲) چیاییێکە کە بۆ کوردان ڕێز دارە لە جزیر و بۆتان. (کوهی است کە برای کردها مقدس است)

ئێلمە: [ناو]هێلمە؛ گرێی فەرش. (گره فرش)

ئێڵنج: [ناو] هێڵنج؛ دڵبەیەکاهاتن؛ حاڵەتی ڕشانەوە. (دل آشوب شدن)

ئێلۆک: [ناو]هەڵۆ. (عقاب)

ئێلەقە: [ناو]ئاموور؛ ئارەق؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرە قە. (چوب دراز خیش)

ئێلیان: [ناو]هێلانە. (آشیانە)

ئیمارا: [ناو]قەومێکی سوور پێستاڵی وڵاتگەلی بۆلیوی و پیرۆو؛ هەریەک لە ئەندامانی ئەو قەومە و زبانیان. (امارا)

ئیماژ: وێنەی خەیاڵی لەشێعردا؛ بۆی هەیەلە (ئیماژیست)ی فەرانسەوە هاتبێت. (ایماژ)

ئیماله: [ناو]عیماله. (آبدزدک)

ئیمامجومعه: فد: [ناو،ت] ئیمامی جەماعەت؛ پێش نوێژی هەینی. (امام جمعه)

ئیمامزاده: فد: [ناو،ت](١) کوری ئیمام. (٢)(ب) ئارامگای ئەوکەسە.(امامزاده)

ئیمامی جەماعەت: فد: [ناو] پێشنوێژ.(امام-جماعت)

ئیمامیه: فد: (١)[ناو] شیعە؛ (٢) ئەوانەی وا لەسەر ئەو بڕوایەن کە پێویستە ئیمامێک ڕێبەری موسوڵمانان بێت. (امامیه)

ئیمپالا: [ناو] جۆرێک ئاسکی ئەفریقایی. (امپالا)

ئیمجاره: [بەند]ئەمجاره. (این دفعه)

ئیمچوون: [ناو] دەستی ناڵی ئەسپ.(یکدست-نعل)

ئیمرۆژی: [ئاوەڵناو] ئەمرۆیی؛ مۆد؛ باوی ئیمرۆ؛ بابەتی ئیمرۆ. (امروزی)

+ ئیمزا: [ناو]واژۆ؛نیشانە و دوروشمێکی تایبەت لەباتی مۆر یاقامک پێدانانی ژێر نووسراوەیێک. (امضا)

ئیمزا لێسەندن: [چاوگە،ت] بەڵگە و سەنەد پێ واژۆ کردن؛ واژۆی یادگاری لە مرۆڤی ناودار سەندن. (امضاگرفتن)

ئیمساڵی: [ئاوەڵناو] ئیمساڵگین؛ پێوە ندیدار بە ئەمساڵەوە؛ شتی ئیمساڵ؛ شتی ئیمساڵ. (امسالی)

ئیمشی: فد: [ناو]بەرهەمێکی تراوە لە نەوت دەگیرێت بۆ کوشتنی جرۆجانەوەری ورد وەک مێشولە و مێش. (امشی)

ئیمشی لێدان: (١) ئیمشی پڕژاندن بۆ مێش و مەگەس. (امشی زدن)(٢) (ب) تاراندن؛ ئەرە زنیەی؛ دەرکردن؛ دوور خستنەوە. (پراکندن)

ئیمکه: [بەند]ئێرە. (اینجا)

+ ئیملا: عد؛ فد: [ناو]دەرسێکی مەکتەبە؛ نووسینەوەی گوتەی کەسێک. (املا)

ئێمەیچ: ئەم ژی؛ ئێمەیش. (ماهم)

ئیمه یل: [ناو]پۆستی ئێلێکترۆنیک؛ ناردنی نووسراوە بە کامپیوتێریان مۆبایل. (ایمیل)

ئێمیری: [ناو]جۆرێک خەیار. (نوعی خیار)

+ ئینا: [بەند]ئەینا؛ ئەگەرنا؛ ئەگینا. (اگرنه)

ئینتێرنێت: [ناو]تۆری کامپیوتێری عالەمی؛ پێوەندی لەگەڵ کامپیوتێری جۆراوجۆر و زانیاری وەرگرتن.(اینترنت)

ئینجار: [بەند]ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجارەکە: [بەند،ت]ئەمجارەکە؛ ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجاکوو: [بەند،ت]ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجیل: [ناو]کتێبی پیرۆزی عیساییەکانە. (انجیل)

ئینچ: اند؛ فد: [ناو]یەکەی ڕادەی درێژایی بەرابەر بە٢/٥٤ سانتی میتر. (اینچ)

ئیندا: [بەند]ئەگەرە؛ ئێرە؛ ڤێرێ. (اینجا)

ئینده: [بەند]هێندە. (آنقدر)

ئینزان: ئینسان. (انسان)

+ ئینسان: عد؛ فد: [ناو] (١) بنیادەم؛ بنی-

ئـادەم. (٢) (ب) پیاوچـاک و ئـیخلاق بـاش. (انسان)

ئینساندۆستی: [ناو،]بەشەردۆستی؛ کـەسـێک کـە لـەگـەڵ دیترانـا هـاودەردی دەکـا و تێدەکۆشێت بۆ سەرکەوتن و خۆشـبەختیـی هەموو بەشەرێک. (انسان دوست)

ئینسانسازی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] (ب) کاری بەرهەمی پەروەردەکـردن‌و بارهێنـانی ئینسانەکان بۆئەوەی کە ڕێز لە کەسایەتـی ئینسان بگرن. (انسان سازی)

ئینسانیەت: فد: [ناو]ڕەفتاروکرداری‌ئینسانی و مرۆڤانـە؛ پیـاوەتـی؛ جـوامێری؛ خۆشـمێری. (انسانیت)

ئینشا: عد؛ فد: [ناو]دامەزراندن؛ بـەرپـاکردن. (٢) ڕێکخسـتـن و ڕازاندنـە وەی قسـە بـە نووســـین؛ نامـــەی ئـــەدیبانـــەو شـــاعیرانە.(٣)دەرسـێکە لـە مـەدرەسـە دەخوێندرێت. (انشا)

+ئینکـەبـەری:[نـاو+بـەرهـەمـی چاوگـە] ڕقەبەری؛ بەربەرەکانێ.(رقابت)

ئینگلیز: ئینگلیس. (انگلیس)

ئینگلیزی: [ئاوەڵنـاو+نـاو] پـەیـوەندیدار بـە ئینگلیــزەوە؛ خـەڵـک و ڕەگــەز و زمــانی ئینگلیزی. (انگلیسی)

ئینوو: [ناو]ئینی؛ هەینی. (جمعە)

ئێواران: [ناو]کۆی ئێـوارە؛ ئێـوارەگـەل. (ب) هەموو ئێوارەییێک. (عصرها)

ئێواروول: بارانی ئێوارە. (باران غروب)

ئێوارەباش: عەسـربەخێـر؛ ئێڤاربـاش. (عصر بخیر)

ئێواری: [ناو] ئێوارە. (غروب)

ئێوان: [ناو]هەیوان. (ایوان)

ئێورگە: [ناو]پەسیو؛ داڵدە؛ پەناگا؛ حەشـارگە؛ سەنگەر؛ چەپـەر؛ خـەڵ؛ سـپێر؛ مـەتـەرێـز؛ گەیگە؛ کوڵ؛ کوڵتەنە؛ کوڵە؛ بیسۆ؛ مالیتـە؛ سیپە؛ هۆڵلک؛ گومە؛ مەردەو زیندە؛ کـۆزک؛ کوڵگە؛ ڕەبەت؛ کاژە؛ کاڵیت؛ پارێز؛ مـەکـۆر؛ داوک؛ کـولیژ؛ کـەلـێن؛ ئـەلـەگـا؛ بۆسـە؛ چەرەمکول؛ بێسوو. (سنگر)

ئێـــوورین: [نـــاو]دامـــەزران؛ حـــەوانـــەوە؛ جێگیربوون. . (جاگرفتن)

+ ئێوەت: [ناو](١) هێوەت؛ هێمات؛ ڕاهێنـان؛ تالیم. (تعلیم)(٢) ڕێز. (احترام)

ئێـوەتکـار: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـک]تـالیمدەر؛ مودەڕیس؛ مامۆستای قوتابخانە. (معلم)

ئێـوەر: [نـاو](١) تـەشـت؛ شـت؛ بـەهانـە؛ دەستاوێز؛ (شیئ؛ چیـز؛ دسـتاویز)(٢) هێـوەر؛ برای‌شوو. (برادرشوهر) (٣) قەباڵـە؛ قـەواڵـە؛ بەڵگە. (سند)

ئێوەرە: [ناو]هێوەرە؛ پاڵاخی سێ ساڵە. (گـاو میش سه ساله)

ئێوەگەل: [جێناوی کۆ]کۆی ئێوە؛ ئێـوەمانـان. (شماها)

ئێهێ‌وئێهم: [ناو،ت] قەرار و بڕیەی ئاوەکی و نەسەلماو. (پیمان آبکی)

ئێی: ئێی،کێ‌ماوکێ‌مرد؛ تـا ئـەو دەم. (کلمـه ایست برای صبر کردن)

ئێیار: [ناو]کـەولـی ولـاخ و ئـاژاڵ. (پوسـت- حیوانات)

چەند وشەی بیانی‌ کە لە گۆوار و بڵاوکراوەکاندا بەرچاو دەکەون یان لەپەیڤیندا بەکاردەبرێن، ئەگەرچی کوردی نین، بەڵام بەپێویستم زانی چەند لاپەڕەیان بۆتەرخان‌بکەم

ئابار: [ناو]تیژاوی سولفیتی قورقوشم؛تاواوەی تیزاوی‌سولفوریک و قورقوشم. (سولفیت سرب)

ئاباژوور: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]سەرپۆشی بۆ کەم (مولایم)کردنی نووری‌چرا؛ بەتایبەت شەوقی گوڵۆپی‌کارەبا. (آباژور)

ئاب نەبات :ئاو نەبات: [ناو،ت] فد: جۆرێک - شیرینی. (آب نبات)

ئاب‌وتاب: [ناو،ت] فد: ڕازاندنەوە لە قسەگێرانەوە دا، لق و پۆپ زیادکردن لەگێڕانەوەی قسەییێکدا. (آب و تاب)

ئابی: [ناو] فد:(ف. گیو) :(١) ڕەنگی ئاسمانی. (آبی آسمانی) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوی؛ هەر شتێ‌کە پەیوەندی بە ئاووە بێ؛ حەیوانی- ئاوی؛ زەوی‌ئاوی؛ ئاوەژی. (آبی)

ئابیابی: [ناو،ت] فد: (١) کاری دۆزینەوەی ئاو لە ژێر عەرز. (ردیابی آب زیر زمینی) (٢) کاری قوماربازێک کە بانکی پڕبووە و هەر کایە بەردەوام دەکا. (کارقمار بازیکه بانکش پر شده وادامه می دهد. آبیابی)

ئاپارات: روس‌د؛ فد؛ تد: [ناو](١) ئامرازی نیشاندانی فیلمی سینەمایی. (٢) ئامرازی گەرم‌کردن و پەنچەرگرتنی تیوپی تەگەری سەیارە. (آپارات)

ئاپاراتچی: تد؛ فد: [ناو]کەسێکە لە سەر ئامێری ئاپارات کاردەکا. (آپاراتچی)

ئاپارتمان: فد؛ فرد؛ اند؛ تد: شوقە؛ بینای چەند قاتی بێ‌حەسار زیاتر هەرقات مڵکی کەسێک بێت؛ یا سەربەخۆبێت. (ساختمان چند طبقه مستقل)

ئاپارتمانسازی: [ناو]کار و ڕەوتی دروست- کردنی ئاپارتمان. (آپارتمان سازی)

ئاپارتمان نشینی: فد: [ناو]نیشتەجێ‌بوون و ژیان لە ئاپارتماندا. (آپارتمان نشینی)

ئاپارتاید: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]جیاوازیی‌نیژادی؛ ڕەگەز پەرەستی. (آپارتاید)

ئاتۆ: [ناو] فرد؛ فد؛ اند:(١) بەڵگەی سەرکەوتوو لە قوماردا.(٢ب) هۆی پەڵپو بەهانە.(آتو)

ئاتەش: [ناو]فد: ئاور؛ ئاگر. (آتش)

ئاتەشبار: [ناو،ت] فد: (١) گورهانی‌تۆپخانە کە سێ دەستەی ٢٧کەسییە لە ئەرتەش (سوپا)دا. (واحدتوپخانه) (٢) یەکەی تۆپی شەڕ؛ مەترەلۆس. (توپ)

+ ئاتە شپارە: [ناو،ت] و [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاورپارە؛ سکڵی‌ئاور (ب) زبر و زرینگ؛ زیت و وریا؛ هاروهاج؛ نەسرەوت؛ کار لەدەس‌هاتوو. (آتش پاره)

ئاتەشپەرەست: [ناو،بک] فد:ئاورپەرست؛ (ب) گاور، زەردەشتی. (آتش پرست)

ئاتەشچەرخان: [ناو،ت] ئاتەشگەردان، تاوڵەمە. (آتش گردان)

ئاتە شدان: [ناو،ت] فد: جێی‌ئاور؛ کوچک‌ئاور؛ کوانوو؛ مەنقەڵ؛ ئاوردان؛ کوانگ؛ کوورە؛ کووری؛ مەنقەڵ؛ وەجاخ؛ ئوجاق. (آتشدان؛ آتش‌زدن)

ئاتەشکێش: [ناو،ت] خاک‌ئەنداز؛ خاکەندازی بچووک کە دەمەکەی کەمێ نوشتاوەتەوە بۆ نزیک کردنەوەی سکڵ لە کوورەدا؛ خاکەناز. (آتش کش)

ئاتەشگەردان: [ناو،ت] فد: تاوڵەمە. (آتش گردان)

ئاتەشگیر: فد: [ئاوەڵناو،ت](١) شتێک کە زوو ئاور بگرێت. (مواد محترقه) (٢) [ناوی‌تێکەڵاو] مقاش. (منقاش)

ئاتەشی مەزاج: [ئاوەڵناو،ت] فد: (ب) حاڵەتی کەسێک‌کە زوو تورە دەبێت. (آتشی مزاج)

ئاداب: [ناو] عد، فد: (١) زووخاو؛ کێم. (خونابه)(٢) کۆی ئەدەب؛ ئاداو؛ ڕەسمگەل؛ داب و نەریت؛ کۆی یاسا و ڕێ و ڕەسم و نەریت؛ داب. (آداب)

ئادابزانین: [چاوگە،ت] ئاگابوون لە چۆنیەتی ڕەسم و یاسا و داب و نەریت. (آداب دانی)

ئادابی موعاشیرەت: عد؛ فد: ڕەسمگەلی هەڵس‌وکەوت، داب و نەریت و یاساگەلی باو لە کۆمەڵدا. (آداب معاشرت)

ئادمیراڵ: فد؛ عد:[ناو]دەرەجەی‌ژێنراڵی هێزی دەریایی.(درجه نظامی نیروی دریایی)

ئادەمکوژ: [ئاوەڵناو] (ف مشه) مروڤ‌کوژ، قاتڵ.(قاتل)

ئادینه: عد، فد: [ناو]هەینی؛ جومعه. (جمعه)

ئارامبه خش: [ئاوەڵناو] فد: (١) داسراکێن؛ هێدیکەر؛ سوکناییدەر؛ دامرکێن؛ هێورکەر؛ سرەوینەر.(٢ب) [ناوی‌تێکەڵاو]دەرمانی ئێش‌بەر. (آرام بخش)

ئارامپەز: [ناو،ت] فد: مەنجەڵی (کارەبایی) کەزۆر بەشێنەیی (بە تینی کەم) چێشت دەکولێنێ. (آرام پز)

ئارامش: [ناو] فد:(١) هێمنایەتی و نەبوونی زەنازەنا و شەڕ و شۆڕ.(٢) سوکنایی؛ هێمنی. (آرامش)

ئارامگا: [ناو،ت] فد: (١) گومەز و بارەگای سەرگۆڕ. (گنبد) (٢) گڵکۆ، قەبر؛ گۆڕ؛ مەزار. (قبر) (٣) جێی حەسانەوە. (جای آرام گرفتن)

ئارامگای سەربازی ون: فد: ئارامگای سەربازی نەناسراو؛ مەزارێک کە بۆ ڕێز گرتن و بە یادی تەواوی شەهیدانی شەڕێک دروست دەکرێت؛ گۆڕی سەربازی ون. (آرامگاه سرباز گمنام)

ئارایشگەر: [ناو،بک] فد: شانەکار؛ خەملێن؛ جوانکەر. (آرایشگر)

ئارایشگەری: فد:[بەرهەمی چاوگە] کاری ئارایشگەر؛ شانەکاری. (آرایشگری)

ئارایشی جەنگی: فد: دابەشکردن و جێگیرکردن و چنینی هێزەکان لە مەیدانی شەڕدا. (آرایش جنگی)

ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئارایی؛ مەجلیس ئارایی. (پیواژه ؛ آرایی)

ئارتیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]شانۆکار؛

کایەکەری سینەما و شانۆ؛ ئەکتەر. (آرتیست)

ئارتیستبازی: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری سەیروسەمەرە کردن بۆ خۆنواندن. (آرتیست بازی)

ئارشیتێکت:فد؛ اند: [ناو] ئەندازیاریپلان-کێشی (نەخشە کێشی)بیناسازی (آرشیتکت)

ئارشیو: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] کۆ بەڵگە؛ جێگای ڕاگرتن و ئاگاداریکردن لە بەڵگە و نوسراوە و گۆڤار. (آرشیو. بایگانی)

ئارەق گیری: [بەرهەمیچاوگە] ئارەق کێشی. (عرق گیری)

ئازارگەری: فد:[ناو]کاری ئازارگەر؛ سادیسم، ئەشکەنجەگەری. (آزار گری. سادیسم)

ئازمایش:فد: [ناو]ئاروین؛ ئەزموون؛ تاقیکاری؛جەرباندن؛ لە (ف.مشە) یشدا هاتووە. (آزمایش)

ئازمایشگا:[ناو] فد: تاقیگە؛ ئەزموونگا. (آزمایشگاه)

ئازمایشگەر:[ناویبک] فد: تاقیکار؛ ئەزموونکار؛ (امتحان کننده. آزمایش کننده)

ئازمایشی: فد: بۆتاقیکاری؛ بۆ ئازمایش؛ ئەوەڵ فرینی فڕۆکە ئازما یشییە.(آزمایشی)

ئازموون: فد: [ناو]ئەزموون؛ ئاروین؛ تاقیکاری؛ تە جروبە؛ لەوکارە ئەزموونم وەرگرت. (تجربە)

ئاسایشگا: [ناو] فد: جێگای ئاسودەیی و خەوتن و ئیسڕاحەت؛ وەک ئاسایشگای (بەساڵا چووان؛ قوتابیان؛ ئیفلیجەکان؛ موعتادەکان؛ نەخۆشەکان لە (ف.مشە)یشدا هاتووە (آسایشگاه)

ئاسیستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) دووای تەواو کردنی زانستگای پزیشکی کارکردن و فێر بوون بە کردەوە لە بەردەستی ئوستاد دا.(٢) وەردەست؛ بەردەست؛ کومەک؛ یاریدەدەرر. (آسیستان)

ئاشام: فد: پاشگر: هەڵلووش؛ وەک خوێن ئاشام. (پیواژە: مانند خون آشام)

ئاشپەزباشی: تد؛ فد: [ناو،ت]سەرئاشپەز؛ سەرکردەی ئاشپەزگەل؛ باش لە تورکییەوە هاتووە بەواتای سەر؛ باشی: سەرکردە. (سر آشپز. آشپز باشی)

ئاشپەزخانەی ئوپێن: اند؛ فد: [ناو] ئاشپەزخانەی ئاواڵەی مۆدی تازە کە لە لایێکەوە دیواری نییە و زۆرتر ڕوو بە ساڵۆنی مێهمانی ئاواڵەیە. (آشپزخانە اپن)

ئاشووب:[ناو] فد: ئاژاوە؛ شەڕ و کێشە؛ ئاڵۆزی؛ پشێوە. (آشوب)

ئاشووبگێڕ: [ناو،بک+ئاوەڵناو] ئاشووبگەر؛ کەسێک کە ئاشووب بەرپا دەکا؛ خومشێوێن؛ ئاژاوەچی؛ پشێوەچی؛ شەڕهەڵخڕێن. (آشوبگر)

ئاشووبگەر: [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاژاوە چی؛ پشێوێن؛ گێرەشێوێن؛ تێکدەر؛ شەڕهەڵخڕێن؛ خوم شێوێن.(آشوبگر)

ئاشووبگەری: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری ئاشووب نانەوە؛ پشێوە و ئاژاوەدروستکردن؛ شەڕ دروست کردن.(آشوبگری)

ئاشووبگێڕان: [چاوگە،ت]کێشەنانەوە و شەڕهەڵایسان؛ ئاژاوە دروستکردن؛ شەڕهەڵخڕاندن. (آشوب بپا کردن)

ئاشـــووب‌نانـــەوە:[چاگـــە،ت]کێشـــە هــەڵایساندن،شــەڕ دروســتکردن، ئــاژاوە بەرپاکردن.آشوب‌بپاکردن)

ئاشوفتە: [ئاوەڵناو] (وشە فارسییە بـەڵـام زۆر لەسەر زمانانە) ئاشفتە؛ شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک-چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ هەڵشیواو. (آشفتە)

ئاشوفتەبازار:[ناو]کەس‌لەکەس؛ شێواو؛ شلۆق و پلۆق. (آشفتەبازار)

ئاشوفتەحاڵ: [ئاوەڵناو] فد: حاڵ‌شێواو؛ شپرزە و شڵەژاو؛ پەشێوحاڵ. (آشفتە حال)

ئاشوفتەخەیاڵ: [ئاوەڵناو] فد: فکرشڵەژاو؛ فکرپەرێشان؛ خەیاڵ‌بڵاو. (آشفتە خیال)

ئاشوفتەدڵ: [ئاوەڵناو] فد: دڵ‌نیگەران؛ دڵ-پەشێو؛ دڵ‌پەرێشان. (آشفتە دل)

ئاشوفتەیی: [ناو]شپرزەیی؛ بێ‌سـەر و بـەری؛ شێواوی؛ پەرێشانی. (آشفتگی)

ئاشیان:[نـاو] فـد: لـە مـەموزینـدا هـاتووە: ئاشیانە؛ هێلانە؛ هێلوون.(آشیانە)

ئاشی‌ڕشتە: [ناو،ت]ئاشی‌هەرشتە؛ ئاشێک‌کـە بە دانەوێڵە و سەوزی و هەرشـتەفـەڕەنگـی چێ‌دەبێت و کەشکی ساوراو لەگەڵ نـەعنـا داخی بەسەردا دەکەن. (آش رشتە)

ئاشـی شـولە قـەڵـەمکـار: [نـاو](١) ئاشـی شلەقەڵەمکار. (٢) (ب) شوبهاندن بە کـاری ئاڵۆز و تێکەڵ‌پێکەڵ؛ هـەر شـتی دەرهـەم و بەرهەم. (کارشلوغ پلوغ)

(٣) نـاوی چێشـتێکی تـراوە بـە هـەرشـتە فەڕەنگی و دانەوێڵە و سـەوزی چـێ‌دەبێـت. (آش شلە قلم کار)

ئافتابڕوو: فد: [ئاوەڵناو] وەتـاغی ڕوو بـە ڕۆژ؛ جێگاییێک کە تاو بیگرێت. (آفتابگیر)

+ ئافتامات: روس د. فـد. [نـاو](١) جۆرێـک موسەلسەلی خودکار. (ئە سڵە حە ی خودکار)

(٢) ناوی کەرەستەی خودکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیلە

خودکار کردن برق ماشین.آفتامات)

ئافتاو: [ناو]خۆر؛ ڕۆژ؛ هـەتـاڤ؛ هـەتـاو نـاوە بۆژنـان؛ لـە (ئافتـاب)ی فارسـی وەرگیـراوە. (آفتاب)

ئافتاو پەڕ: [ناو،ت]ڕۆژپەڕ؛ (غروب)

ئافتاوی: [ئاوەڵناو] (١) ڕۆژی‌بێ‌هەور؛ خـۆرە-تاو. (آفتابی) (٢) ئاشکرا؛ ئافتاوی بـوون: خـۆ دەرخستن؛ دەرکەوتن. (واضح)

ئافـەت: فـد، عـد: [نـاو] (١) بـەڵـا؛ وەی؛ نەخۆشی. (٢) مێمل. (آفت)

ئافەتی ئاسمانی: فد: بەڵای ئاسمانی؛ وەک : بوومـەلـەرزە؛ قڕکـەوتنـە نێـو ماڵـات وشکەساڵی.(آفت آسمانی)

ئافەتی ڕۆح: فد: مێملی ڕۆح، بـەڵـای گیـان. (آفت روح)

ئافەتی‌عەنبار: ئـەو جانـەوەرانـەن کـە شـتی عەنبارکراو لەبەین دەبەن وەک: مشک؛ کرم؛ سپی؛ مۆریانە. (آفت انبار)

ئافەتی‌گەنم: وەک: هەوربردن؛ سن؛ ژەنـگ؛ بێبـارانی بـۆ دێـم؛ سـپیی‌گـەنم،کـوللە؛ ئـەو شتانەکە گەنم لەبەین دەبەن.(آفت گندم)

ئافەتی‌گیایی: فد. مێملی گیـایی؛ بـەڵـای لـە بەین‌بردنـی بـاغ و زەرحـات وەک: سـن؛ کوللە؛ ژەنگ؛ کرم؛ بژار. (آفت گیاهی)

ئافیش: فرد؛ فد: [ناو]ئیتیلاعیە بۆ هەڵواسـین

و ئاگاداری؛ زیاتر بە وێنەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی(ئەکتەری حازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم بەرداری. (آفیش)

ئاکاردئۆنی: [ئاوەڵناو] فد: حاڵەتی شتێ کە وەک گەڕەمەشکە درێژ و کورت ببێتەوە. (آکاردئونی)

ئاکادیمی:[ناو] فرد؛ فد: جێگای فێربوونی فەن یا زانستێ بەکردەوە و خوێندن، لە ناوی باخێ وەرگیراوە لە یۆنان کە ئەفلاتوون دەرسی(وانە)ی فەلسەفەی تێدا گوتووەتەوە؛ کۆڕی زانیاری؛ ئەنجومەنی عیلمی. (آکادمی)

ئاکادیمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: زانستگایی؛ (ب) خوێندنی زانستگایی. (تحصیل دانشگاهی)

+ ئاکتۆر: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]کایەکەری پیاو لە شانۆ و فیلمی سینەماییدا.آکتور)

ئاکتۆرێس: [ناو]ژنی شانۆگەر؛ ئەکتەری ژن.(زن بازیگر)

ئاکتیڤ: اند؛ فد: پڕکار؛ لەکارا؛ بەکار؛ کارا؛ لەحەرەکەتدا. (فعال)

ئاکسان: فد؛ اند؛ فر: لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتە لە ئۆرکێستردا. (آکسان)

ئاکواریۆم: فرد؛ فد؛ اند: دەفری شووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوە ژی. (آکواریوم)

ئاکۆرد: اند؛ فرد؛ فد[ناو]چەند نۆتی مۆسیقایی هاو فرێکانس کە پێکەوە لێبدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: فرد؛فد: [ناو]وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەند پەرانتیز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتەوە؛ بۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێت،وەک: {}(آکولاد.

ئاگراندیسمان: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) گەورە کردنەوەی وێنە. (٢) کاری گەورە کردنەوەی وێنە. (٣) (ب) گەورە نیشان دانی ڕووداوێک لە گێڕاندنەوەدا. (۴) کەرەستەی گەورە کردنەوەی وێنە. (آگراندیسمان)

ئاگنۆستیسیسم: فد؛ اند: [ناو]مەکتەبی نەزانین گەری. (اگنوستیسیزم)

+ ئاڵایش: فد: [ناو]ئالایش؛ ئالوودەیی؛ خوو وخدەی ناپەسەند؛ خەوش؛ تێکەڵاوی. (آلایش)

ئاڵترناتیڤ: [ئاوەڵناو] اند، فرد؛ فد: جێنشین؛ عەوەز؛ یاگەگر؛ جێگر؛ پەسندکراو و بەرگەم کراو بۆ دانانەجێ. (آلترناتیو)

ئاڵتۆ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کۆڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئالۆمینیۆم: [ناو] فافۆن. (آلومینیوم)

ئالۆمینیومی: [ئاوەڵناو] هەرچی لە فافۆن چێکرابێ؛ وەک:دەفری ئالۆمینیۆمی. (آلومنیومی)

+ ئالوودە: [ئاوەڵناو] فد: شتتێوەچوو؛ تێکەڵاو بەشتیپیس بوو؛ گیرۆدەبوو؛ تووشبوو بە-خراپە؛ خوو پێگرتوو. (آلوده)

ئالوودەیی: [ناو،بەرهەمی چاوگ] (١) گیرۆدەبوویی؛ حاڵەتی تێوە تلیاوی. (٢) شتی پیس تێچوویی؛ پیسبوویی. (آلودگی)

ئالێرژی: فد؛ اند: [ناو](١) هەستەمەنی؛ هەستۆکی؛ حەساسیەت؛ خورووی لەش بە

هۆی بۆن پیوەکردن یا خواردنی شتێکەوە؛ (٢) بزوتنی هەستی خۆشەویستی یارق لێیوون بەدیتنی کەسێک یا ناو بردنی یان بە بیستنی بابەتێک یاقسەیێکی بەدڵ یا نابەدڵ. (آلرژی)

ئاماتۆر: [ئاوەڵناو] اند؛ فرد؛ فد: کارێک بۆ سەرگەرمی وسەرقاڵی. کارێکی هونەری یا وەرزشی یا هەرچی کە بۆ بژیو نەبێ و نەبێتە پیشە و شوڵی سەرەکی.دژی پرۆفیشیناڵ. (آماتور)

ئامادەکراو: [ڕابوردووی ئامادە کردن]سازکراو؛ تەیارکراو؛ حازرکراو. (آمادە شدە)

ئامادەکردن: [چاوگە،ت]سازکردن؛ حازر کردن. (آمادە کردن)

ئامادەکریاگ: ئامادەکراو؛ سازکراو؛ تەیار وحازرکراو. (آمادە شدە)

ئامادەکەر: [ناو،بک]ئەوکەسەیە کەکار یاشتێک سازدە کات و تەداروکی کارێک دەبینێ.(آمادەمیکند)

ئامادەیی:[ناو]تەیاری؛ ڕێکوپێکی؛ سازی. (آمادگی)

ئامار: [ناو]سەرژمێری لە هەر شت؛ بژاردنی جەماوەر؛ ئاماری نەخۆشی؛ ئاماری ماڵو مەسکەن. (آمار)

ئامارگر: فد.[ناو،بک]کەسێ کە کاری ئامارگرتن دەکا؛ کەسێک کە کاری سەر حیساب کردنە؛ سەرژمێر. (آمار گیر)

ئامارگرتن: [چاوگە،ت] ئامارگری؛ کاری ئامارگرتن. (آمارگیری)

ئاما و ڕەفت: [ناو،ت]ئامەدورەفت؛ هاتوچۆ. (ب) هەڵسوکەوت و نزیکایەتی. (آمد و رفت)

ئامبۆلانس: فد؛ اند؛ فرد؛[ناو]سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخۆش و بریندار و مەیت. (آمبولانس)

ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ڕێیخوێن لەناو دەمارا گیران، کە بەهۆی دەڵەمە بوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدێ. (آمبولی)

ئامفی تیاتر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هۆڵی شانۆگەری. (آمفی تئاتر)

ئاناتۆمی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی لەش-ناسی؛ زانستی شروڤە کردنی لەشی گیاندارانی موغرەدار بە تایبەت ئێسکی لەشی ئینسان(دەستەواژەی پزشکی و تە ڕڕاحیە لە نیگارکێشیدا. (آناتومی)

ئانارشیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئانارش؛ مەکتەبی پشێوەخوازی. (هرج و مرج طلبی)

ئانارشیست: [ئاوەڵناو] پشێوەخواز. (انارشیست)

+ ئانالیز: فرد؛ فد: [ناو]شیکاری؛ جەرباندن و کەند و کاو؛ پشکنین و بە دوادا گەڕان و لێکدانەوەی پاژگەلی هەر شت؛ بەشێ لە زانستی ماتماتیک و کیمیا. (آنالیز)

ئانتراکت: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]زەمانی پشوودان لە بەینی دوو پەردەی شانۆگەری یا سینەمادا؛ یا لە بەینی دوو پرۆگرامی ئۆرکێستری موسیقادا. (آنتراکت؛ فاصلە بین دو پردە نمایش یا دو برنامە موسیقی)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی

نەخۆشینگەلی چلکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)

ئانتیم: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ئەنتیم؛ گیانیگیانی؛ هاوڕێ و هاواڵی نزیک و گەرموگوڕ. (انتیم)

ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ڕیتمی هێواش لە مۆسیقادا لە بەینی ئالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانته)

ئاندۆسکۆپ: فرد؛ فد: [ناو]کەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کە بە گلۆپی تایبەت ناوزک وناخی لەش ڕۆشن دەکات و دەیخاتە پێش چاو بە کەڵک وەرگرتن لە دووربین.(جۆرێک کامێرا). (آندوسکوپ)

ئاندۆسکۆپی: فرد؛ فد:[ناو]کاری موعاینە بە دەزگای ئاندۆسکۆپ. (آندوسکوپی)

ئانژیوگرافی: [ناو]بە کەرەستەی ئانژیۆگراف ڕەگ و دەمار پشکنین، بۆ دەرخستنی گیروگرفت لە ناو دەماردا. (آنژیو گرافی)

ئانۆرماڵ: فرد، فد، اند: [ئاوەڵناو]غەیری نۆرماڵ؛ خیلافی قاعیدە؛ خیلافی یاسا. (آنرمال)

ئانەمی: فرد؛ فد؛ اند: ناوی نەخۆشینی کەم خوێنی. (آنمی)

+ ئانی: (١)[ئاوەڵناو] فەوری؛ لە ئانێکدا؛ بێ ماتڵی؛ زۆر زوو. (آنی) (٢)[ناو] ئەنییە؛ هەنییە؛ نێوچاوان. (پیشانی)(٣) ئیدی؛ دەنا؛ ئەدی؛ ئەینا. (اگر نه) (٤) ئەمە؛ بۆ کەسێکی مێوینە و نزیک. (این) (٥) ئەمانە. (اینها)

+ ئاوانس: فرد، فد، اند: [ناو] قان؛ کۆمەک؛ چاو پۆشی لە هەڵە؛ ئیمتیاز پێدان. (آوانس)

+ ئاوبردە: [ناو،بەر]ئاوبردوو؛ شتێ کە ئاو ڕای ماڵیبێ و بردبێتی. (آب برده)

ئاوری هیجران: ئاوری دووری.آتش‌هجران)

+ ئاوگیر: [ناو،ت](١) گۆل و ئەستێری گەورە؛ هەرێمێ کە چاڵ و نەویبێ. (٢) هەر شوێنێ ئاوی تێدا کۆ ببێتەوە. (٣) کاری کەسێک کە لە شتێک ئاوبگرێت. (٤) کەسێک کە ئەستێر بۆ نۆبە ئاوی ئاو داشتن دەگرێتەوە. (آبگیر)

ئاوگیری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری ئاوی میوەگرتن؛ کاری ئاو گرتن؛ سەندنی(چنینی ئاوی پۆڵا بۆ نەرم بوونەوە؛ پڕکردنی (خەزێنە)ی ئاوی حەمام و عەنباراو. (آبگیری)

ئاهەکپەزی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] فد: (١) کاری دروست کردنی ئاهەک. (آهک پزی)

(٢)[ناو] کوورەی ئاهەکپەزی، (کوورەی قسڵپەزی) (کوره آهک پزی)

ئای. سی. یو: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]بەشێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یان دیداری کەسوکارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)

ئای. کی. یو: اند؛ فد: [ناو]ڕادە بەهەرەوەری هۆشی؛ (ئای. کی. یو)ی لە سەرە وەیە: بە هۆشە. (آی. کی. یو)

ئۆپێراتۆر:[ناو،بک] فرد؛ فد: کەسێک کە بە کەرەستەی وەک مەکینەی حیساب یا چاپ یا هەرکەرەستەی ماشێنی کاردەکا. (اپراتور)

ئۆتۆبانـد: [ناو] المان د؛ فد؛ اند؛ فرد:: ئووتوبان؛ دوو جادەی پان ویەک لایەنە لە پاڵ یەکدا. (اتوبان)

ئۆتـۆکرات: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] دیکتـاتۆر؛ خـود ڕایی.(استبداد.)
ئۆتۆکراسی: فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو](١) جۆرێـک ئیســـتیبداد دژی دیموکراســـی.(٢) کـــاری کەسێک کە هەر جۆر پێیخۆش‌بێ بژی؛ (اتو کراسی)
ئۆتۆمـــات: [ئـــاوەڵنـــاو](کـــورتکراوەی ئۆتۆماتیک)هەر دەستگایێک کە خۆ بـە خـۆ کاردەکا؛ خودکاری؛ وەک ئافتامات کـە چـە-شنێ موسەلسەلی خۆکارە. (اتوماتیک)
ئۆتۆماتیک:روس د؛ فرد؛ فد؛ انـد:[ئـاوەلنـاو] دەزگای خۆکار؛ خۆبزوین. (اتوماتیک)
ئۆتۆسرویس: فد: [ناو] جێگای ڕاگەیشتن به کاری سەیـارە وەک: شـۆردن یـان گـۆڕینی ڕۆنـی مۆتـۆر و ئاچارکێشـی سـەیـارە. (اتـو سرویس)
ماشـێن شـۆری. (٢) هـەڵـەی بـاوە، بـە
ئوتووشۆیی: [ناو،ت] فد: (١) کارگەی لیبـاس شـۆردن و ئوتوکێشـان و شـوێنی شـۆردن و ئوتووی لیباس دەڵێن ئوتووشۆیی، له جیـاتی ئوتو بوخار یان ئوتوکێشی. (اتو شویی)
ئـۆرژانس: فـرد؛ فـد: [نـاو]بـەشـێک لـە نەخۆشـخانەکـان کـە بـێ مـاتڵی دەرمـانی نەخۆشگەلی جێی مەترسی وەک تەسادوفی و برینداری جێی مەترسی دەکا. (اورژانس)
ئوستادی ڕانوما: ماموستای ڕێنوێن؛
مامۆسـتای زانسـتگا کـە یاریـدە دەری ئـەو کـەسـانەن کـە پایـان نامـە(تێـز) ی دوای تەواوکردنی زانستگا دەنووسن. (استاداراهنما)
ئوسلووب: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ئوسلووب؛ شێوە-ی کار؛ تەریقە؛ ڕەوشتی کار. (اسلوب)
ئوسوولی‌دین:عد؛ فد:[ناو،ت] قاعیدە وڕەسمی پەژراوی دین؛ له سونیی دا: تەوحید، نبووەت، مەعاد و له شیعەدا عەدڵ و ئیمامەتی لێ زیاد بووە. (اصول دین)
ئۆکازیۆن: فرد؛ فد: [نـاو]هـەل و فورسـەت بـۆ کردنـی کـارێکی بـەموفا و پڕسـوود یـا کارێکی زۆر بەدڵ.(اکازیون)
ئۆکتێت: فرد؛ فد: [ناو]بەشێ له مۆسـیقا کـە به هەشت دەنگ یـا هـەشـت کـەرەسـتەی جۆراو جۆری مۆسیقایی لێدەدرێت. (اکتت)
ئۆلتیماتۆم: فرد؛ فد: [نـاو]دوا قسـە؛ ئـاخرین بڕیار پێوتن؛ دوایین هەڕەشە. (اولتیماتوم)
ئۆلگوو: فد: [ناو]نموونە؛ ئۆرناک؛ سە رمە شق؛ کرداری کەسێک کردنە وێنە و سەرمـەشـق. شکڵ و وێنەیێک کە لـە ڕوویـەوە دروسـت بکەن یان بکێشنەوە. (الگو)
ئۆملێـت:[نـاو] فـرد؛ فـد: هێلکـەوڕۆن کـە تەماتەی تێکرابێ. (املت)
ئومەرا: عد؛ فد: [کۆی ئەمیر]وشە ئـارەویـە و لـــــە کوردییشــــــداباوە؛ ئامرگـــــەل؛ ئـەمیران؛کـەسـانێک کـە فـەرمـان دەدەن؛ سەرۆک گەل. (امرا)
ئونیفۆرم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) لیباسی یەک ڕەنـگ و یـەکسـان بـۆ گرووپێـک؛ وەک ئۆنیفۆرمی عەسگەری.(٢) لیباسی تایبەت بۆ ناساندنی شۆلی کەسێک وەک ئۆنیفـۆرمی خزمەتکاری هۆتێل و کابارە و هتد.(یونیفورم)
ئۆوێرتۆر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئاهەنگـی پـێش دەست پێکردنی ئۆپێرا؛ یان ئاهەنگـی پـێش

دەست پێکردنی ئاهەنگی عەسلّی. (اورتور)

ئەحەد: عد؛ فد: (١) [ئاوەڵناو]تەنیا؛ یەکدانە. (یکە و تنها) (٢) ناوە بۆ پیاو. (نام مردانە)

ئەختەرناسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] زانستی نوجوم؛ ئەستێرە ناسی. (ستارە شناسی)

ئەدەبپەروەر: فد: [ئاوەڵناو]لایەنگری ئەدەب؛ خزمەتکاری ئەدەبیات. (ادب پرور)

ئەدیب:[ناو] عد؛ فد: (١) شارەزای ئەدەبیات. (ادیب) (٢) شاعیر؛ نوسەر. (شاعر. نویسندە) (٣) وێژەوان. (سخنور)

ئەدیبانە: [ئاوەڵناو]ئەدیب ئاسا؛ وەک ئەدیب؛ شاعیرانە. (ادیبانە)

ئەرج: ف.مشە) فد: مەزناتی؛ حورمەت؛ رێز؛ گەورەیی؛بڵیندپایەیی.(ارج)

ئەرجمەند: (ف.مشە) فد: [ئاوەڵناو]بەحورمەت؛ رێزدار(ارجمند)

ئەساسنامە: فد: [ناو]کۆیقانون و دەستوورێک کە بۆ بەرێوەچوونی شەریکە یان حێزبێک دیاریدەکرێت. (اساسنامە)

ئەساڵەت: عد؛ فد: [ناو](ئەم وشەیە ئارەویە حاڵەتی عەسڵ بوون. (٢) (ب) نەجابەت؛ ئەساڵەتی عەشیرەتی: ئەساڵەتی خانەوادەیی.(اصالت)

ئەسڵونەسەب: عد؛ فد: [ناو]ئیڵوتەبار؛ باو باپیر؛ خانەوادە و عەشیرە و تایفە؛ بنەچە؛ رەچەڵەک؛ نیژاد؛ رەگەز؛ ئاباوئەجداد؛ جەد و ئابا. (اصل و نسب)

ئە سڵەحە:[ناو] فد: لە(سلاح)ی ئارەویەوە هاتووە، چەک؛ ئامرازی راو و شەڕ؛ لە زمانی کوردیدا جێکەوتووە. (اسلحە)

ئەسڵەحەخانە:[ناو] فد: جبەخانە؛ جێگای راگرتنی ئەسڵەحە بە تایبەت لە پادگانی نیزامیدا. (اسلحە خانە)

ئەسڵەحەدار:[ناو] فد: (١) بەرپرسی ئەسڵەحەخانە. (٢) چەکدار. (اسلحە دار)

ئەسڵەحە دانانە عەرز: چەک دانانە عەرز؛ (ب) دەس لە شەڕ هەڵگرتن. (اسلحە زمین گذاشتن)

ئەسڵەحەسازی: فد: [ناو](١) کاری-دروستکردنی چەک. (٢) فابریکای ئەسلەحە چێکردن. (اسلحە سازی)

ئەسڵەحەکێشان: [چاوگە،ت] (١) لە جێکاییێکەوەچەک بردن بۆجێگاییێکیتر. (جابجایی اسلحە) (٢) خنجێر و شێر و دەمانچە دەرکێشان یان هەڵکێشان لەکالان و بەرگ؛ ئایەختەکردنی ئەسلەحە بۆ هەڕەشە یا کوشتن. (اسلحە کشیدن)

ئەسڵەحە هەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١) (ب) تەیاربوون بۆ شەڕ؛ خۆئامادەکردن بۆ شەڕ . (٢) (ب) یاخیبوون و چەک هەڵگرتن بۆ بەرەنگاری. (اسلحە برداشتن)

ئەسڵەحەیخۆکار: [ناو،ت]موسەلسەل؛ چەکێ کە بەتیرئەندازی دووبارە ئامادەیتیر ئەندازی دەبێتەوە؛ وەک تەماتیر.(اسلحە خودکار)

ئەسڵەحەیراو: چەکی راو؛ (ب)زیاتر تفەنگی دوولولی ساچمەهاوێژ؛ چەکی راوەنێچیر. (اسلحە شکاری)

ئەسڵەحەیسارد:[ناو،ت]چەکێکە تەقەمەنی تێدا بەکار نەبرێ وەک شمشێر و کارد و

خنجێر. (اسلحه سرد)

ئەسڵەحەی سەنگین: فد: [ناو،ت] چەکێ کە تەقەمەنی زۆری تێدا بەکار دەبرێت؛ گوللەی گەورەیە و خۆیشی زۆر قورسە؛ وەک: توپ، مەترەلۆس، یا موسەلسەلی سەنگین. (اسلحه سنگین)

ئەسڵەحەی کەمەری: [ناو،ت] دەمانچە. (اسلحه‌کمری)

ئەسڵەحەی گەرم: فد: [ناو]چەکی گەرم.چەکێک کە تەقەمەنی تێدا بەکاربرێت. (اسلحه گرم)

ئەسیرگرتن: [چاوگە،ت]دیل گرتن؛ یەخسیرگرتن. (اسیر گرفتن)<ئەسیر جەنگی

ئەسیری‌جەنگی: فد: دیلێ‌کە لە سەنگەر یا لە شەڕدا بگیرێت؛ کە بە پێی یاسای ژێنێڤ دەبێ ڕەفتارێکی تایبەتی لەگەڵدا بکرێت. (اسیر جنگی)

ئەشکەم دوریدە: [ئاوەڵناو] سکدڕاو؛ زکدڕاو؛ گەدەدڕاو. (ب) زۆر خۆر. (شکم دریده)

ئەشکی‌تیمساح: [ناو،ت] فرمێسکی بەدرۆ؛ گریانی بەریایی؛ وەک: کوشتنی کەسێک و گریان و شیوەنکردن بۆی. (اشک تمساح)

ئەشکی‌حەسرەت: فرمێسکێ‌کە بەهۆی ناکامی و پەشیمانییەوەبێت؛گریان بۆ خۆشەویستی لەدەس‌چوو.(اشک‌حسرت)

ئەشکی‌شەم: فد: (ب) تکەی‌مۆم کە وەختی‌سووتان لێی دەتکێت.(اشک شمع)

ئەفسووس: فد: [ناو+ئامراز]داخ؛ مەخابەن؛ دریغا؛ حەیف ؛ئاخ و داخ بۆ لەدەس‌چوو. (افسوس)

ئەفسوونگەری:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە،ناو فد؛سێحربازی؛ چاوبەسی جادووگەری؛ (ب) عیشوەگەری. (افسونگری)

ئەقسات: فد: لەئارەوییەوەهاتووە، کۆی- قیست؛ دابەشکردنی قەرز (مانگانە یان ساڵانە) بە چەندکەرت. (اقساط)

ئەکسیر: [ناو](۱) ئیکسیر؛ نایاب.(۲) ماکێکی ئەفسانەیی کە پێیان وابوو بنەمای هەر شتێک دەگۆڕێت وەک: ماکی‌کیمیایی کە مس بکات بە زێڕ. (اکسیر)

ئەکشێن: [ئاوەڵناو+ناو] اند؛ فد: پڕشەڕ و شۆڕ؛ پڕلە جۆش و خرۆش؛ پڕجم و جۆڵ؛ زیاتر بۆ فیلمی سینەمایی پڕلە کێشە و هەڵڵا بە کاردێنرێت. (اکشن)

ئەلباقی: عد؛ فد: [ناو]باقی؛ ئەوەی ماوەتەوە؛ لە دەتمەن چوارتمەنم خەرجکرد، شەش تمەن ئەلباقیەکەی ماوە. (الباقی)

ئەلکۆلیزم: فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ئەلکۆلیسم؛ ڕەوت و کاری عادەتگرتن بە خواردنەوەی ئەلکول. (الکلیسم)

ئەمپێرسیۆنیست: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو] شۆپگری ئەمپێرسیۆنیسم؛ سەر بە ئەمپێرسیونیسم. (امپرسیونیست)

ئەمپێرسیۆنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ڕێبازێکی هونەری و ئەدەبیە کە شۆپگرانی (هەوادارانی) ویستیان دەربڕین و نیشاندانی بە تەواوی و گشتی هونەرەکەیە بێ‌ئەوە سەرنج بدەنە وردەکاری و پەڕاوێزی هونەرەکە. (امپرسیونیسم)

ئەمپێریالیست: [ئاوەڵناو] خاوەنی دەم ودەزگا

و ڕەوشتی ئەمپێرِیا لیسم. (امپریالیست)
ئەمپێرِیالیستی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ڕەوت و شێوەی کاری ئەمپێریالیست؛ گرێدراو بە ئەمپێریالیستیەوە. (امپریالیستی)
ئەمپێرِیالیسم: [ناو]دوایین قۆناغی پێشڕەوتی نیزامی سەرمایەداری بە شێوەی پەیدا بوونی تەک قۆرغ‌گەلی مەزن و دەسەڵاتدارانیماڵی و ناردنی سەرمایە بۆ وڵاتانی ژێر فەرمان و چەوساندنەوە و گیروگرفتی دروستکردن بۆ زاڵبوون بە سەریاندا. (امپریالیسم)
ئه مریه:[ناو] فد: (١)دەستوور و فەرمانیباڵادەست بە نووسراوە بۆ ڕێخراوی ژێر دەست. (٢) نووسراوەی دەستووری گشتی.(امریه)
ئەنتێرن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]تەلەبەیێک کە کاری خوێندنیڕشتەی پزیشکییە و پاش تەواو کردنی زانستگا لە خەستەخانەکان بۆ ماوەیێک لە بەر دەستی پزیشکی ئوستاددا کار دەکات. (انترن)
ئەنتێرِناسیۆناڵ: فرد؛ فد: [ناو]جیهانی؛ ڕێکخراوەی حیزبیٚ یاشۆڵیٚ لە سەرانسەری دونیادا؛ وەک ئەنتێرِناسیۆناڵی کرێکاران: ئەنتێرِناسیۆناڵ سوسیالیسم. (انترناسیونال)
ئەنتێرِناسیۆنالیست: [ئاوەڵناو] فرد؛ فدد: هەوادار و هۆگری ئەنتێرِناسیۆناڵیسم. (انترناسیونالیست)
ئەنتێرِناسیۆنالیسم: فرد؛ فد:[ناو]بڕوا بە یەکییەتی و بەرژەوەندی گشتی لە ناو تەواوی میلەتگەلی دونیادا بۆ گرووپێک یا چینێک یا سینفێک لە جیهاندا؛ وەک ئەنتێرِناسیۆنالیسمی کرێکاران. (انترناسونالیسم)
ئەندیکاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]دەفتەری سەبتی نامەی (ئیداری یا ڕێکخراوەیێک) کە بۆ ئەو ئیدارە دێت یا بەرِیٚ دەکرێت بۆ جێگایێکیتر و لێدانی ژمارە و کات و نووسینی کورتەی نامەکە لە دەفتەرەکەدا. (اندیکاتور)
ئەنیماتۆر: فد: [ناو]کەسێک‌کە فیلمیکارتۆن (ئەنیمەیشێن) دروست دەکات. (انیماتور)
ئەنیمەیشێن: اند؛ فد: [ناو]فیلمێک‌کە بە وێنەگرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەک لە شتی بێگیان وەک بووکە چینی و وێنەی نیگارکێشی چێدەبیٚ. (کارتون)
ئەوراق: [ناو]عد؛ فد: (١) کۆی وەرەق و پەڕە. (اوراق) (٢) (ب) هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتووی‌کەرەستەگەلی وەک سەیارە و مۆتۆڕ و هتد. (ورقه ورقه)
ئیٚئۆسین: [ناو]دووهەمین خول لە خولی سێهەمی زەوی شناسی. (ائوسین)
ئێپسیلۆن: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) پێنجەمین پیتی ئەلفوبێی یۆنانی. (حرف پنجم الفبای یونانی)(٢) نزیک‌بەهیچ. (ب) هیچ. (اپسیلون؛یک سرسوزن)
ئێپۆل: [ناو]باڵشتەکێکی بچووک کەدە- خرێتەژێرشانی کۆت.(اپل)
ئێپیکورئایینی: [ناو]ڕێبازێکی فەلسەفی یۆنانی کە ئامانجی ژیان لە خۆشی و ئارامشی ڕۆحیدا دەزانیٚ. (اپیکور آئینی)
ئێپیکوری: [ئاوەڵناو] فد؛ اند؛ مەکتەبی ئایینی عەیش خوازی. (مکتب وآئین عشرت

طلبی)
ئیپیکوریسم: فد؛ اند: [ناو]هەوا داری مەکتەبی ئیپیکور ئایینی. (اپیکوریسم)
ئێتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵە؛ تەڕراحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)
ئێتیکێت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) بەڵگی چووکی قیمەت نووسین و بەسەرکەل-ویپەلەوە چەسپاندن لە فرۆشگا و بازاڕدا. (٢) کارتی نووسراوەی ناوی هەرکەس کە لەسەرسینگی درابێت. (٣) (اتیکت)(٤) کە-سایەتی؛ (شخصیت)
ئیختیارکردن: [چاوگە،ت]هەڵبژاردن و بە ساحیب بوون. (اختیار کردن)
. ئیختیاری:[بەند] فد: بەمەیلی خۆ؛ بە ئیرادەی خۆ؛ (اختیاری)
ئیرادەت: فد:[ناو]بۆ تەعاروف بەگەورەتر دە-ترێت، سەرسپێری و دۆستی و ئیمان و باوەڕ بەکەسێک هەبوون. (ارادت)
ئیستریپتیز: اند؛ فد: [ناو]جۆرێک ڕەخسی ڕۆژ ئاوایی کە ڕەقس کەری ژن لە کاتی-ڕەخسیندا تیکە تیکە لیباسەکانی دادەکەنێ تا تەواو ڕووت دەبێتەوە. (استرپتیز)
ئێستریس: اند؛ فد: [ناو]زەبری رۆحی؛ تەوژمیرۆحی. (استرس)
ئیستریل: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: (١) حاڵەتی بێمیکرۆبی. (٢) نەزوک. (استریل)
ئیستیبداد: [ناو] زۆرەملی؛ ئۆتۆکراسی؛ حکومەتی خود سەرانە و ڕەچاو نەگرتنی ویستی خەڵک و جەماوەر؛ دژی دێموکرات. (استبداد)
ئیستیبدادی: [ئاوەڵناو] زۆرەملانە؛ ملهوڕانە؛()استبدادی
ئیستێرلیزە: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]ئیستریل کراو؛ میکروب کوژراو؛ پاقژکراو. (استرلیزه)
ئێستێریۆفۆنیک: اند؛ فد: [ناو] [ئاوە-ڵناو]کەرەستەی تۆمار کردن و بڵاوکردنی دەنگ بەشێوەیێک کە دەنگە جیاوازەکان هەرکام لە بلێند گۆیێکەوە بڵاوببنەوە؛ ڕەوتی تۆمارکردن بە شێوەی ئیستێریۆفۆنیک. (استریو فو نیک)
ئیستیسمار: عد؛ فد: [ناو]قازانج وەرگرتن لە زەحمەتی دیتران؛ بەهرەوەرگرتن لە بەرهەمی کاری دیتران. (استثمار)
ئیستیعمار: عد؛ فد: [ناو]داگیرکردنی سەرزەمینێک لەلایەن هێزی بیانییەوە بۆ بەهرە و قازانج وەرگرتنی ئابووری و کەلەپووری و هێزی ئینسانی بەناوی لایەنگری و پشتیوانییەوە. (استعمار)
ئیسکادران: ئیتاد؛ اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هێزی هەوایی و دەریایی وعەرزی بەرانبەر بە ٣ تا ٦ پاپۆری جەنگی. ٣ تا ٦ فرۆکەی جەنگی. ٣ تا ٦ دەبابە. (اسکادران)
ئیسکلێت: فرد؛ فد: [ناو](١) ئێسقان بەندی لەش. (٢) رێژەک؛ چووارچێوە؛ قاپوور و گەڵاڵە. (اسکلت)
ئیسکۆرت: فرد؛ اند؛ فد؛ [ناو] (١) بەدرەقە (ڕەوانەکردن) و ئاگاداری و بەرێکردن؛ چەند فرۆکەئیسکۆرتی ئەو پاپۆڕەن؛ (٢) موراقەبەی چەند پایەک کەس لە کەسێکی

تر. (٣) ناوی ئەو چەند کەسە(اسکورت)

ئیشارپ: فرد؛ فد: [ناو]قوماشێکی سێگۆشە-یە کە وەک کوڵوانە ژنان دەیدەن بە شانیاندا بەتایبەت لە ئوروپا. (اشارپ)

ئێشانتیۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]نموونەی مەتاع یا دەرمانێک کە بە خۆڕایی دەدرێت بە موشتەری یا خەڵک بۆ ناساندنی زیاتر و کڕینی ئەو شتە. (اشانتیون)

ئێشێل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ڕادە و میزان؛ پلە و پایەی مووچە وحقووقی ئیداری. (اشل)

ئیعتیاد: عد؛ فد: [ناو](١)عادەتگرتوو.(٢) خووگرتن و گیرۆدەبوون بەکردنی کارێک. (٣) بە هۆی کردن یا خواردن یان هەڵمژین دووچار و گیرۆدەبوون کە تەرک کردنی دژواربێت وەک ئیعتیاد بە ئالکۆل و سیغار و تریاک و.... (اعتیاد)

ئیفتیخارکردن: [چاوگ،ت]نازین؛ شانازی-کردن. (افتخارکردن)

ئیفتیخاری: [ناو+ئاوەڵناو] (١)بەڵگە یان بڕوانامەی پێشکەشی بۆ شانازی، بە بێ تێپەڕکردنی بواری پێویست وەک: دیپلۆمی-ئیفتیخاری. (٢)بە شداری کردن لە کارێکدا بە بێموقابیلە یان بەشداربوون لە کۆڕێکدا بەبێموقابیلە: ئەندامیئیفتیخاری. ٣.کۆمەک-کردن و بە شداریکردن بۆ بەڕێوەبردنی کارێک بە بێموقابیلە: ئەکتەریئیفتیخاری؛ کاری هونەری وخزمەتی بەلاشکردن. (افتخاری)

+ ئیفلیج: [ئاوەڵناو] حاڵەتی گۆجی؛ گۆجبوون یا دەستوپێکارنەکردن و بێجوولە بوونی هێندێئەندامی لەش. (افلیج)

ئیفلیجی: [ناو]حاڵەتی ئیفلیج بوون؛ جاری وایش هەیە زگماکیە. (افلیجی)

ئیکسپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] هەواداری ئێکسپێرسیۆنیسم. (ا کسپر سیو نیست)

ئێکسپێرسیۆنیسم: [ناو]شێوازێکە لە هونەردا کە زیاتر گرینگی بە حاڵەتگەلی هەستی و ڕۆحی دەدا. (اکسپرسیونیسم)

ئێکسیر: یونان‌د؛ عد؛ فد: [ناو]ماک یان گەوهەرێک کە پێیان وابوو چۆنییەت و ماکی هەر شت دەگۆڕێت یان تەواوتریان دەکات؛ وەک ئێکسیری جەوانی کە پیری بکاتەوە لاو یا مس بکاتە ئاڵتوون؛ (ب) شوبهاندن بە هەر شت کە بە دژواری وەدەست بکەوێت. (اکسیر)

ئێکۆسیستم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ژیان و جێی ژیانی هەموو گیاندارێک. (اکوسیستم)

ئێکۆلۆژی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی ناسینی زەوی و جێی ژیانی گیانلەبەران. (اکولوژی)

ئێکۆلۆژیست: فرد؛فد؛ اند: [ناو]کەسێک کە کاری ئێکۆلۆژیە. (اکولوژیست)

ئێکۆلۆژیکی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: تیگە-یشتوویی لە جێواری ژیان. (زیست محیطی؛ اکولوژی)

ئێکۆنۆمی: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]ئابوور. (اکونومی؛ اقتصاد)

ئێکۆنۆمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند:ئابووری. (اکونومیک؛ اقتصادی)

ئێکۆنۆمیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئابوور زان؛ ئابوورناس. (اکونومیست؛ اقتصاددان)

ئیگزیستانسیالیست: [ئاوەڵناو] هەوگری ئیگزیستانسیالیسم. (اگزیستانسیالیست)

ئیگزیستانسیالیسم:فرد؛اند؛ فد: [ئاوەڵناو]مە- کتەبیکی چەرخی بیستەمە لە ئوروپا سەری هەڵدا، کە بڕوای وایە ئینسان لە هەڵس و کەوت و نزیکایەتی و مەرگدا حاڵەتێکی سەربەستی هەیە و خۆی ژیانی خۆی دیاریدەکات.(اگزیستانسالیزم)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](١) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (٢) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئێل‌وتەبار: فد: [ناو،ت]تایفە بەگشتی. (ایل‌و تبار)

ئێلێکتریک: فرد؛ فد: [ناو]ئەلەتریک؛ ئەلەم تریک؛ کارەبا. (الکتریک)

ئێلێکتریکی: فرد؛ فد:(١)دووکانی فرۆشتنی کەرەستەی کارەبایی. (مغازه الکتریکی) (٢) کەسێک کە پیشەی دروستکردنەوەی کەرەستەی کارەباییە. (برق کار)(٣) کەرەستەگەلێ کە بە کارەبا ئیش دەکەن وەک سەماوەر ، ڕادیو، ئۆتووی کارەبایی. (الکتریکی)

ئیمپراتریس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) ژنێ کە فەرمانڕەوای ئیمپراتورییێکە.(٢) ژن و هاوسەری ئیمپراتۆر.(امپراتریس)

ئیمپڕاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: شای چەند مەملەکەت. (امپراطور)

ئیمپڕاتۆری: (١) مەقامی ئیمپڕاتۆر.(٢) چەند مەملەکەت کە لە ژێر حوکماتی یەک ئیمپڕاتۆردابێت.(امپراطوری)

ئیمپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] پەیوەندیدار بە ئیمپێرسیونیستەوە.(امپرسیونیست)

ئیمپێرسیۆنیسم: [ناو]ئەمپێرسیۆنیسم؛ ڕێبازێکی هونەریە کە شۆپگرانی بڕوایان بەنیشاندانی ناوەرۆکی هونەرەکەیە و بایەخ بە وردەکاری و پەڕاوێز نادەن. (امپرسیونیسم)

ئیمپێریاڵ: [ناو]قۆشە(سکە) ی کۆنینەی پارەی ڕووسیا. (امپریال)

ئیمپێریالیست:[ئاوەڵناو] پەیوەندیدار و خاوەنی دەزگای ئیمپێریالیسم (امپریالیست)

ئیمتیاز: فد.(١) سەربوون؛ پێشتربوونی ژمارەی سەرکەوتن لە هەر سرویسی والیبالێدا. (٣) ئیجازەی دامەزرانی بنکە یا ڕێکخراوێک لەلایەن دەوڵەتەوە؛ خاونی - ئیمتیازی ڕۆژنامە ؛ قان پێدان؛ مافی تایبەت. (امتیاز)

(ب)

(ب)واتا بە؛ بچاوان: بەچاوان؛ بجارەکی: بەجارێکی؛ بتەنێ: بەتەنێ. (ب)

+ با: [ناو](١) هەوا؛ دەمار؛ فیز؛ خۆ هەڵمساندن؛ لووت بەرزی؛ خۆ بەزل زانین؛ بای کەڵە؛ بای کەپۆ. (باد) (٢) دەسپێک و ئەوەڵ؛ لەبای‌بەیانییەوە هاتووم: لەئەوەڵی بەیانییەوە هاتووم؛ لەگەڵ؛ بە؛ باوجودی؛ با ئەم حاڵە؛ (با این حال)

+ با: [پێشگر] خاوەن؛ با ئەدەب؛ با فەرهەنگ. (پیشوند؛ دارای)

بائاورد: [ناو]با ئاوەر؛ باهاورد؛ ڕیوایەتە کە قەیسەر هەشت کووپە خەزێنە باری پاپۆڕ دەکات کە لە شەڕێکدا کە لەگەڵ خەسرەوپەرویز بوویەتی دووری بخاتەوە لە-مەیدانی شەڕ،بەڵام با دەیرفێنێ بەرەولەشکری خەسرەوە، وشەی باد ئاورد، یاباهاورد یا بائاورد لە ویرا بووەتە باو.(باد آورده)

بائاوردە: داهاتی بێ ڕەنج و هەوڵدان. (بادآورده)

بائەم: بائەمە؛ بەئەم؛ بەم؛ بائەم حاڵە: بەم حاڵەوە. (با این)

بائەمە: [بەند] ئەگەرچی؛ لەگەڵ‌ئەمەدا؛ بائەمە کە نەخۆشبووم هاتم: ئەگەرچی کە نەخۆش بووم هاتم. (با وجود)

+ باب: [ناو]باب؛ باو؛ ڕەواج؛ مۆد؛ بابی ئەمڕۆیە: بابەتی‌ئەمڕۆیە؛ مۆدە. (پدر؛ مد،باب)

بابا پیارە: [ناو]باوە پیارە. (پدر خوانده)

بابادەم: [ناو]حەزرەتی ئادەم. (آدم؛ شوهرحوا)

باباگوڕگوڕ: [ناو]باوەگوڕگوڕ مەزاری چاکێکە؛ ناوی ناوچەیێکە لە هەرێمی کوردستانی-عێراق.(لەسەرسینگە نەوتاییەکەی باوەگوڕگوڕ، نزیک تاقگەی بەرەوژووری زێڕینی گڕ(پەشێو) (اسم پیر و نام منطقە ایست)

بابان: [ناو](١)میرسلێمان کەمیرنشینیی بابانی لەسلێمانی‌دامەزراند، لەگەڵ تایفەی فەیزو لابەگی(بەگزادە)دا کە لە بەینی دیواندەرە و سابڵاغدا دەژین لە نەتەوەی فقێ ئەحمەدی دارەشمانەن؛ «مێژووی ئەدەبی کورد، نووسینی عەلادین سەججادی،ل٢٢٨» و گەشتی ڕیچ بۆکوردستان ل٢٩٧وەرگێڕ«محەمەدحەمەباقی»و شەجەرەنامەی-ئێلی فەیزوڵابەگی،نووسینی «حەسەن سەلاح سۆران» (بابان) (٢) باوان. (خانە پدری) (٣) بنەماڵەیێکی دەسەڵاتداربوون لە سنە و سلێمانی ئیمارەتی بابانیان لەو ناوچە دامەزراند.«مێژووی ئەدەبی کورد». (بابان)

بابان ئاوا: ماڵەباب ئاوەدان (ب) ئافرەتێ کە خاوەندی کەسوکارە؛ ماڵبات‌ئاوەدان: بابانت ئاوەدان‌بێ. (کسی کەخانەپدری دارد)

بابانوێڵ: [ناو]پیرەپیاوێک بەکڵاوی گوڵینگدار

و چەکمە و جلو بەرگی نا ئاساییەوە کە هەمـوو ساڵێک لە شەوی لـەدایـکـبـوونی عیسا مەسیحدا دیاری بۆ منداڵان دەبا. (بابا نوئل)

بابان‌وێران: [ئاوەڵناو،بەر] بابانکوێر؛ ماڵی‌دایک و باب وێران؛ برێتی لە ژنی بێ‌کەس‌وکـار و تەنیا کەوتوو. (کنایەاز بی کس و کار شدن)

بابانە: [ئاوەڵناو](١) وەک باب. (مانند پدر) (٢) باوێنی. (پدری)

بابانی: جۆرێک قوماشی بـە نرخـە بـە نـاوی عەشیرەی بابانەوە ناوی لێنـراوە؛ هـەر شـت پێوەندیی بە بابانەوە بێ. (نوعی پارچە)

باب برا: [ناو]زڕبرا؛ هاوباب. (برادر ناتنی)

بـابدەسـت: [ئـاوەڵنـاو] وەرشکسـت؛ بـەرشکسـت، نـابووت؛ مـوفلیس؛ مـافینگی. (ورشکستە)

بابردوو: [ئاوەڵناو،بەر] (١) هەر شـتی سـووک کە با ڕفاند بێتی. (اشیاء سبک باد بـردە) (٢) (ب) هـەر شـتی سـووکی بـوودەڵـە. (اشـیاء سبک) (٣) (ب) لە ناو چوو؛ لەدەسـت چـوو، مەچۆ بە دوای کڵاوی بـابردوودا.«فۆلکلـۆر» (از بین رفتە)

بابری: < بابردوو.

بابزەن: [ناو]باوێشک. (خمیازە)

بابک: [ناو]ڕەچەڵەک؛ بەرەباب. (ریشە؛ نژاد)

باب کوشتی: [ناو،بک]باب‌کوشتوو. (پدرکشتە؛ قاتل‌پدر)

بـابلمعـدە: عـد؛ فـد: [نـاو]درگـای گـەدە؛ جێگایێک کە ڕیخۆڵە بەگەدەوە لکاوە. (باب-المعدە)

بابلوسک: [نـاو](ف.گیـو) دەوران؛ سـەردەم؛ سەدە. (دوران؛ عصر. سدە)

بابلەکانێ: [ناو]جۆرێ سەمـا و هـەڵپـەڕکێـی کوردی. (نوعی رقص کردی)

بابلیسـوک: [نـاو]لـووتی فیـل؛ گێـژەڵووکـە. (خرطوم. گردباد)

+ بابۆ: بۆن‌هەڵگرتن؛ بـۆن گێـڕان؛ سـەگ و تانجی کە بە بـابۆ نێچیـر دەدۆزنـەوە. (پیـدا کردن بەوسیلەبو کشیدن)

بابۆر: [ناو] دەرەلینگی‌هەڵپێچـراو (ورمالیـدن پاچە)

بابۆرە: [نـاو]تیکـەی‌درێـژی پێچـراو؛ بابۆڵـە. (لقمەبزرگ ودراز؛ ساندویچ)

بابۆنک: [ناو]بابوونە؛ گوڵی بەیبوون. (بابونە)

بابوون: [ناو]جۆرێک عەنتەرە. (بابون)

بابوهێر: بابوێر؛ درزوکەلێنـی دیـوار؛ بـادرۆخ. (منفذ باد)

بابەلباب: (ب) جەدئەندەرجەد؛ زۆر لە مێژینە؛ چەندین‌پشت.(پدر درپدر)

بابەڕاخ: ناوی شۆڕشگێڕ و شاعیری کورد لـە ئێلـی داسـنی کـە بـە فـەرمـانی خـەڵیفـە مەنسوری عەبباسی کوژرا. (بابرا.)

بابەڕۆ: باوکەڕۆ؛ لەوەختی مردنی بابدا یـان لەوەختی کارەساتی دڵتەزێن‌دا دەیڵێن. (بابـا وای)

بابەژنی: [ناو]زڕدایک. (زن پدر)

بابەقـوورەت: [ئـاوەڵنـاو]چڵـەنـۆک؛ مرۆڤـی بستەباڵای تەمەن زۆر. (کوتولە)

بابـەک: نـاوی‌بـاوەگـەورەی ئـەردەشـێری بابەکان‌بووە . (پدر بزرگ اردشیر بابکان)

بابەکی‌خورەمدین: ناوی شورڕشگێڕی دەورانی

خەڵیفەیعەبباسی (موعتەسەم) بووە، کە سەرکردەی خورەم دینان و خەڵکی مەحاڵی خەڵخاڵی ئازەربایجانبووە، کە دەرئەنجام خەڵیفەیعەبباسی کوشتی.(بابک‌خرم‌دین)

+ بابەلیٚ: [ناو،ت]باوەلیٚ؛ پیاوی پیری ئایینی وەک بابە وەلی؛ پیاویخوا. (بابا ولی)

بابەلیچ: [ناو]قامکی ئەنگوستیلە؛براتووتەلە. (انگشت چهارم دست)

بابەلیچک: [ناو]بەسەرهاتی ساڵانە. (وقایع سالانە؛ سالنامە)

بابەلیسک: [ناو]بابلیسک؛ گیٚژەڵوکە؛ باگەڕ؛ گەردەلول؛ شايیجندوکان. (گردباد)

بابەلیشک: [ناو]بوٚڕیگەڵوو؛ لوولەیگەروو؛ قورقوراچکە. (مری)

با بهیٚر: با بویٚر.<بابوهیٚر. (منفذ باد)

بابی: [ناو]پەیڕەوانی ئایینی میرزا عەلی شیرازی، مەعروف بە باب. (بابی)

بابیٚ: (١) بلاٚبیٚ؛ بیٚلا بابیٚ. (بگذار بیاید) (٢) باوکە. (بابا)

بابی بابی: [ناو](١) باوەگەورەی ئەو. (پدر بزرگ او) (٢) گەمەیمنداڵانە؛ ئوغلانەکەم لەبیٚ لەبیٚ سەرسووری من لەماڵی کیٚ. واتە: کوڕەکەم لەویٚ لەویٚ سەر سوری من (سەر سوڕ: شاراوە) لە ماڵی کیٚ؟. هیٚما بەکام ماڵ دەکەم ؟ ئوٚغڵان: منداڵ، وشەییٚکی تورکییە. (بازی کودکان)

بابیت: [ناو]تیٚکەڵاوی قورقوشم و قاڵایی کە زوٚر ڕەقە و ناسویٚ یاتاغانی موٚتوٚڕی لیٚ چیٚ دەکەن. (بابیت)

بابیٚتی: ١.باوکی؛٢.<بابییەت. (پدری)

بابیچاویش: [ناو]پیری خیٚڤزان و غەیبزان. (پیر غیب گو)

بابیخیٚڤزان: [ناو](١) پیری غەیبزان؛ ناوی پیریٚ بووە لە ئایینی ئیزەدیاندا.(٢) پلەییٚکی-باڵا لە ئایینی زەردەشتدا. (پیرغیبگو)

بابیزوٚک: [ناو]لافاو؛ سیٚڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

بابیستانە: [ناو]حەقلی مەقوٚ. (الاکلنگ)

بابیکوٚچەک: [ناو]پلەییٚکی خوارتر لەبابیٚ خیٚڤزان لەلای ئیزەدیان. (یک درجە کمتر از پیر غیب گو)

بابیەت:(١) بابییە؛ ڕیٚبازگەی بەهاییەکان (بابی) (٢) باوکیٚتی. (پدری)

باپالیٚو: فد: [ناو](ب) جلی ناسک و کون-کون؛ فیلتیٚڕیهەوایسەیارە. (لباس نازک. فیلتر)

باپزوو: [ناو]ئەو بەفرەکە با بیماڵیٚ و لەلاپاڵان سووانەی پیٚبکا؛ کلیلە بەفر؛ ڕنوو.(بهمن)

باپشکیٚو: [ناو]قنچکە سڵاو.< بویتان (گل مژە. سندەسلام)

باپووسکە: [ناو]بابووسکە؛ خوٚڵەمیٚش؛ سووتکیکاغەز و خوٚڵی جگەرە و پەڕوٚ. (خاکستر کاغذ و پارچە)

باپووشکە: [ناو] چیلکە وکاینەرم کە با هەڵیدەگریٚت؛ بابردەڵە. (خردەخاشاک)

باپەڕ: [ناو]ڕەونج؛ دوای هیلاکبوون-وعارەقکردن لە بەربا دانیشتن و تووشی باپەڕ (ڕەونج) بووون. (سرماخوردگی از جلو باد نشستن بعد از عرق کردن)

باپیٚچک: [ناو]سووڕ هەڵدانی با؛ بوٚران؛

بادەف؛ بابلیسوک؛ گێژەڵووکە. (طوفان)

باپێچەک: (۱) شەتەکدان. (محکم طناب پیچ کردن) (۲) ژان و پیچێ کە بە هەوی-باکردنەوە، لە ناو زگدا هەست دەکرێت. (نفخ)(۳) با پێچەکی نان؛ تیروک. (وردنه)

باپیران: باوک و باپیرگەل. (پدران)

باپیرەگەورە: [ناو،ت]باوکی باپیر. (پدر پدر بزرگ)

باپشتیوان:پشتیواندار؛پاڵپشتدار.(باپشتیان)

باپێشی: [ناو]پزیشکی چاو. (دکتر چشم)

باپێکردن: [چاوگە،ت] مووش پێکردن؛ سکماساندن و سکپەنماندن.

(حرص کسی رادر آوردن. باد کردن بەچیزی)

باپێلیک: [ناو]گەردەلوول؛ باگەڕ؛

گێژەبا؛ با گێژە؛ شایی‌جندوکان؛ گەرەپێچ؛ گێژەڵووکە؛ باگروکە؛ باگەرِوک؛ باگەرِوکە. (گردباد)

با پیو: [ناو]کەرەستەی ئەندازە گرتنی توندیی و تەوژمی با. (بادسنج)

باپیوان: [ئاوەڵناو]باپیڤان؛ هەتیوچە؛ هەتیم-چەرەک؛ هەتیم.(یتیمچه.)

بات: بری؛ لەباتی. (بجای)

باتانی: [ناو]جاش؛ جاجم؛ بەتانی؛پەتوو. (جاجیم)

باتریی‌تەڕ: [ناو،ت]عەمباری کارەبا کە لە دەفرێکی (ئێلکترۆلیز) و دوو ئێلیکترۆد پێکدێ. (باطری تر)

باتریساز:[ناو،بک]کاری‌دروستکردن یان شارژ کردن یاچاک‌کردنەوەی باتریە.(باطریساز)

باتریسازی: [ناو](۱) کاری‌کەسێک‌کە ئاوی باتری سەیارە دەگۆرێت یان شارژ(پڕ)ی دەکاتەوە یان لە کاروباری کەرەستەی کارەبایی سەیارەدا ئیش دەکا. (۲) شوێنی کردنی ئەوکارە. (باتریسازی)

باتری وشک: [ناو]قووە؛ قەوە؛ قووەی چراقووە . (باطری خشک)

باتری‌هەتاوی: [ناو]قووە (پیلی) هەتاوی کە بە خۆر شارژ دەبیتەوە.(باطری خورشیدی)

باتسی: [ناو]جەژنێکی لە بیرچووی ئێزەدیانە نزیک بەکاتی جەژنی‌کریسمەس بەرێوە دەچوو. (باتسی)

باتک: [ناو]ئاوگەردان؛کەوچکی گەورەی ئاوهەڵگوێزتن.(آبگردان)

باتڵاغی: [ئاوەڵناو] حاڵەتی زەوینێک‌کە باتڵاغبێ؛ حاڵەتی زەوینێک‌کەقوراوبێت و مرۆڤ تی هەڵچەقێت. (باتلا قی)

باتمان: [ناو]قورسایی ۲۶ کیلۆ. (باتمان)

+ باتوو: [ناو]عەشیرەتێکە لە بووتاندا. (عشیرەباتو)

با تووبەند: [ناو،ت]ئامرازی بەستنی باتوو بەتایبەت بۆ کەسێک‌کە قۆڕبێت. (خایەبند)

باتوودان: [ناو]هەویج؛ پێستی گون. (پوستەخایە)

باتوون: فرد؛ فد: [ناو](۱) شوشکە؛ شیری کورت. (۲) باتۆم؛ قوڵەدار یان لاستیکی دەستی پاسەبان و پۆلیسی قەدیم.(باتوون)

باتوونی‌کارەبایی: [ناو] میلەی‌کارەبایی بۆ ئەشکەنجەی بەندی. (باتون برقی)

باتە: پاڵتۆ؛ جەمتە؛کنتۆ؛لای‌تۆ؛باڵتە.

(نزدتو)

باتەربیەت: [ئاوەڵناو] بائەدەب؛ خاوەن نزاکەت؛ خاوەن تەربییەت. (باتربیت)

باتەگبیر: [ئاوەڵناو] بەتگبیر؛کارزان؛ بەمشوور. (باتدبیر)

+ باتێدان: [چاوگە،ت] باتێکردن بە ناسووس یان بە قەلەمە فووکردنە ناولاشەی ئاژەڵ بۆ جیا بوونە وەی پێست لە گۆشت و باشتر کەوڵبوون. (باد کردن)

باتیسک: [ناو] خوشکیشوو؛ دش.باڵدز. (خواهرشوهر)

باتێکردن: [چاوگە،ت] (١) فووتێکردن؛ پڕکردن لە با. (٢) (ب) دنەدان؛ شووتی وەبن هەنگڵنان؛ هان دان (باد کردن و هندوانەزیر بغل گذاشتن، ترغیب)

باج خوازی: <باج؛ بەزۆرەملی پارە یان شتێک ویستن. (باج خواهی)

+ باجگر: [[ئاوەڵناو+ناو،بک]لە ڕابووردوودا پیاوی لات و زۆردار بەزۆر باجیان لە خەڵک-دەستاند. (باجگیر)

باجلێگرتن: (ب) ناخوونەک لە ئەمانەت یان لە شتی کەسێکدان. (کنایە ناخونک زدن)

باجووا: [ناو] باجیبەباجی؛ ژنیٚکە ژنبەژنی پێکرابێت. (زن گرفتن تواتری)

باجووج: [ئاوەڵناو] شۆخیباز؛ گاڵتەچی. (شوخ)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغەک؛ وەتاغێکی بچووک بۆ فرۆشی بلیتی(پسوولە)ی سینەما یان فرۆشی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باجەلان: ناوی خێڵ و مەڵبەندێکە لە نزیک خانەقین. (سرزمین باجلان)

باجەلانی:خەڵکی باجەلان.(اهل با جلان)

باجەیبانگ: شوێنی پارە سپاردن و پارە وە-رگرتن لەبانگ. (باجەبانک)

باجەیبلیت: وەتاغی چکۆلەی فرۆشتنی بلیت(پسوولە). (باجەبلیت)

باجەیتەلەفۆن: [ناو،ت]کیۆسکی تەلەفۆن لە تەلەفونخانە یان سەرشەقام. (باجەتلفن)

باجەیپۆست: [ناو،ت] شوێنی نامە پۆستکردن لە ئیدارەی پۆست. (باجەپست)

+ باجی: [ناو] پلەی حەو نۆتەی مۆسیقا. (اندازەگام موسیقی)

+ باجی : [ناو]زرِدایک لە هەندێ بن زاراوە-دا.(نامادری)

باجیرِێ:[ناو،ت]کرێیدەربازبوون لەرِێگا یان ئوتۆبان. (عوارض)

باجیسمێڵ: [ناو،ت]باجی ملهوڕی و لاتیگەری و سمێڵ قەویەتی کە لە قەدیمدا لە خەڵکی بێنەوا دەستێنرا. (باجسبیل)

باجیسەربار: [ناو] پیتاکی سەربارانە.(باج سربار)

باچوو: [وتە(حەرف)کاریئەمری]بڵێ؛ باچە؛ بێژە؛ بووشە (بگو)

باچە: [کاریئەمر]باچوو؛ بێژە؛ بڵێ. (بگو)

باچک: [ناو](دێمیلە) دانەوێڵەیێکە لە هەرزن گەورەتر، ساقەتەکەی دەکەن بەگسک. (دانەایست ازارزن بزرگتر)

باحاڵ: فد. [ئاوەڵناو](١) سەر زیندوو. (زبر و زرنگ)(٢) خاوەن ئاکاری لەبەردڵان.

(باحال)(٣) له سەرحاڵ؛ بەکەیف. (سرزنده. سرحال)

باخبڕ: [ئاوەڵناو] [ناوی بک]هەرەس کار؛ تەکمیشی باغ دەکات یان داری باخ دەبڕێتە-وە. (هرس کننده‌باغ)

باخبڕین: [چاوگە،ت] (١) تەکمیشی باغ. (٢) بڕینی باغ؛ هەرسی باغ. (بریدن باغ)

باخت: فد: [چاوگەی کورتکراو] لە کوردیدا ئەم وشەیە بەدەگمەن بەتەنیا دەوترێت و لە-گەڵ کار(فێعل)ی کردندا دەوترێت: ڕەوتی دانان؛ دوڕان؛ باختکردن؛ بەختکردن؛ لەدە-ستدان؛ دۆڕاندن؛ (مصدر مرخم باختن)

باختەر: لەئاوێستادا بە مانای(باکوور) هاتووە. فد: [ناو](ف.مشه).ڕۆژ ئاوا؛ خۆرنشین؛ (باختر)

باخچەوان: [ناو] ئاگاداری باغچەیە. (باغچه‌بان)

باخچەی مندالاَن: [ناو] جێگەی ئاگالێبوونی مندااڵن، پێش‌لە تەمەنی چوونە مەدرەسە؛ پارکی مندالاَن. (کودکستان؛ پارک کودک)

باخدار: [ئاوەڵناو] پیشەی باخدارییە؛ خاوەن-باخ؛ باخی هەیە.(باغدار)

باخستن: باکەوتن؛ باکەی خست. (بادخوابیدن)

باخڵە: [ناو]عەمارەشەتڵ؛ دوو کانەشەتڵ؛ کەرتەزەوییێک کە تووی پێدادەچێنن بۆ شەتڵ؛ خەزانە. (انبار نشاء)

باخوا: [ئاوەڵناو]() دیندار؛ خواناس؛ پیاوخاس. (باخدا)

+ باخواردن: (١)هەڵخستنی جلی شۆردراو بۆ وشک‌بوونەوە. (بادخوردن)(٢) پێچ‌خواردن؛ خول‌خواردن. (پیچ خوردن)

+ باخۆش: [ئاوەڵناو]لەبار؛ باوخۆش. (خوشدست)

باخۆشە: [ناو]کەوچک یا دارێکی پان بۆ شێواندنی دۆکولێو. (قاشق بهم زدن آش)

باخوە: [کاری‌ئەمری] باخڤە؛ قسە بکە؛ (حرف بزن)

+ باخە: [ناو]باغە؛ تەزبێحی باغە؛ جنسی جۆرێک مووروو. (باغه)

باخەخواز: [ناو]سواڵکەری باخەگەنم و جۆ. (سائل باقه غلات)

باخەفتن: [چاوگە،ت]با کەوتن؛ وێستانەوەی با؛ (ب) لە بەین چوونی لووت‌بەرزی؛ لە فیز و ئیفادە و تەکەبورکەوتن؛ باکەت خەفت؟: ئارام بوویەوە؟. (باد خوابیدن)

باخەڵبڕ: [ناو، بک] باغەلبڕ؛ گیرفان بڕ. (جیب بر)

باخەڵە: [ناو]باغەڵ؛ بن‌باغەڵ؛ گیرفان.(بغل؛ جیب)

باخەوان: [ناو،ت]ئاگاداری باخ؛ ئەوی کەکاری پەروەردەکردنی گیاوگوڵ و دارە لە باخدا. (باغبان)

باخەوانی: (١) زانستی کاری باخەوانی. (علم باغبانی) (٢) ڕەوتی چاندن و پەروەردەکردنی گوڵو دار و گیا لە باخدا. (باغبانی)(٣)کاری باخەوان. (کارباغبان)

باخی‌وەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوان-گەل بۆ پیشاندان بەخەڵک. (باغ وحش)

باخێ: [ناو]گەورەی فەلە. (بزرگ عیسوی ها)

باخیر: [ناو،بک]خەبەرهێن؛ بەرسەف-

هێن.(خبررسان)

باخیره: [ناو]باکرۆقە؛ بۆران؛ با و کرێوە پێکەوە؛ بادەق. (بوران)

باخی گوڵان: [ناو]گوڵزار؛ گوڵستان؛ باخی پڕ لەگوڵ. (گلستان)

+ باد: [ناو]با؛ هەوا؛ (بەوەی بادیهەوایە دەڵێن کورتە باڵایە). (ب) تەکەبور؛ فیز؛ لووت بەرزی. (باد)

+ باد: ببێ؛ زیندەباد: بژی. (باد)

بادئاوردە: (١) < بائاوردە؛ شتێک کە با لەگەڵ خۆی بیهێنێت. (٢) [ئاوەڵناو] (ب) ماڵی بێ تێکۆشان هاتنە دەست.<بائاوەرد (باد آوردە)

بادابادا: [ناو]گۆرانییێکە لەئێران بۆ زاوا و بووکی دەڵێن. (بادابادا مبارک بادا)

بادارۆک: [ناو]دەسریلەی سەری مندالی ساوا؛ گوڵەسەر. (دستمال کوچک نوزاد؛ گل سر)

باداری: واداری؛ تووشی نەخۆشینی پەنمانی چۆک و جومگە(جومگە)ی لەش هاتوو .(رماتیسم)

باداریتی: [بەرهەمی چاوگە] دووچاری پەنمانی لەشبوون. (دچار اماس بودن)

بادام زەمینی: [ناو]بەری دارێکە تۆخڵێکی قەوی وکفەڵی هەیە و لە ناوکی فەندوق دەکا و کەمێک درێژترە و دەخورێت. (بادام زمینی)

بادام هێندی: [ناو]بەری دارێکە کە لە هێند دەڕوێت؛ دەخورێت و تێکەڵاوی ئاجیل(چەرەز)ی دەکەن. (بادام هندی)

بادامی: [ئاوەڵناو] (ب) لەوێنەی بادام؛ وەک:چاوبادامی؛ هەر شت بە بادامەوە پێوندی هەبێ. (بادامی)

بادامی تاڵ: [ناو،ت]بادامێک کە تامی تاڵەو ڕۆن بادامی لێدەگرن. (بادام تلخ)

بادامی کاغەزی: پستە بەهیف؛ بادامی توخڵ ناسک. (بادام کاغذی)

بادامی کێوی:بادامەکێویلە.(بادام‌وحشی)

بادایی: [ڕابووردووی‌بادان]هەستوو؛ گرژبوو؛ بادراو. (ریسیدە)

بادەبان: [ناو]جۆری‌پەردە لە قوماشێکی قایم کە بە دەکەڵی پاپۆڕەوە قایمدەکرێت و بە هێزی با پاپۆڕ دەخاتەڕێ. (بادبان)

بادرەوش: [ناو]کونوکەلێنیخانو؛ بادرز؛ بابوێر؛ (درز در و دیوار خانە)

بادرۆخ: [ناو]بادرز؛ بادەڵێن؛ بادرەوش؛ بابوێر. (منفذ باد)

بادرەنگبوو: [ناو]بادرەشکبۆ؛ بادرەنجبۆ؛ بادرەنگبۆ؛ گیاییێکە عارەقێکی بۆنخۆشی لێدەگیرێت. (بادرنج بو.)

بادرێزە: [ناو]بارێزە. (میوەباد انداختە)

بادرێسە: [ناو](١) سەڵکەتەشی.سەرە دووخ. (سردوک) (٢) فرفرۆکە؛ فرفرەی منداڵان. (فرفرە) (٣) دەوار. (چادر)(٤) کۆمانج؛ هەورەبان. (کماج)

بادک: عەشیرەتێکە لە وڵاتی بۆتان. (عشیرەایست)

بادکێش: [ناو] باکەش؛ کەڵەشاخ. (بادکش)

+بادە: (١) مەی؛(می)(٢)بای‌بدە، کرژی بکە. (بریس. بپیچان)

(٣) گشتە،کرژە.(ریسیدەشدە)۴.هەوایە(باد

هواست)؛(وەرە ساقی بەکوڵ بێنە دڵی کەیلم بە هۆی بادە، بە جامێ مەی خەڵاتم کە و سەری تونگەم لە بۆ بادە، شەرابی ئاڵی یاقووتی بدە دەستم فەلک بادە،تەپ و تۆزی خەیاڵات وخەفەتباریم وەبەر بادە.)«حەسەن سەلاح سۆران» (می؛بپیچ؛ریس زیاد؛باد؛ بادهواست.)

بادەچی: [ئاوەڵناو] مەیفرۆش؛ مەیخانەدار. (میفروش)

بادەر: [ناو](١) شتێک کە بای لێدەرچێ. (دارای منفذ باد) (٢) کرژدەکا و بایدەدا. (ریسنده)(٣) جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

+ بادەرچوون: [چاوگە،ت]پەنچەری؛ تەگەر یان تۆپ کونبوون؛ (ب) با نیشتنەوە و لەلووت بەرزی کەوتن؛ (ب) لە فیز و تەکەبور کەوتن. (پنچر)

بادەڤ: [ناو]بادەوە؛ بۆران؛ با و بەفربارین پێکەوە؛ بای توندکە بەفر ڕاماڵێ.(طوفان)

بادەک: [ناو]ئاچار؛ پێچ کوشتی؛ جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

بادەمەک:[ناو لووی ژێرپێست؛گرۆڤەر. (غدە)

بادەنۆشی: [ناو]مەیخواردنەوە. (بادەنوشی)

بادیان: [ناو]بادیانە؛ ڕازیانە. (رازیانه)

بادیلە: [ناو]جامیبچووک؛ دەفریچکۆلە. (ظرف کوچک)

بادین: [ناو](١) گۆلێکی گەورەیە لەبەینی موسڵ و هەولێردا. (دریاچەای نزدیک هولیر)

بادیناوا: ناوی گوندێکە لە نزیکی کێوی قەندیل. (اسم دهی است)

بادینی: [ئاوەڵناو+ ناو] زبان و خەڵکی بادینان. پێوەندیداربەبادینانەوە . (زبان و اهل بادینان)

بادیهەڤا: [ئاوەڵناو]لەخۆدەرچوو. (متکبر)

+ بار: [پاشگر] بۆیهەیە لە وشەی جۆبار و ڕۆباردا واتای (بوار) بدا و لە پێشدا جۆبوار و ڕۆبوار بووبێتن. (پسوند، بار)

+ بار: [ناو](١) ئیزنی چوونە بارەگای سوڵتان و گەوران. (٢) باری کارەبایی. (٣) پێشخوانی مەیفرۆشی. (٤) گەنجەی تایبەت بۆ دانانی مەی. (٥) کەرەت.(دەبار، سەدبار). دەفعە،پات.(٦) ڕەستۆرانی تایبەت بۆ پیاڵە- فرۆشی و خواردنەوە؛ جێگای دانانی خواردنەوەی جۆراوجۆر. (بار)

بارئاسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەئاش لێکردن: [چاوگە،ت]بار بۆ ئاش بردن و بە ئاردکردن (بردن بار بەآسیاب وآسیاب کردن). (ب) چەنەدرێژی. (کنایه(وراجی)

بارئەناز: [ناو](١) بارەناز؛ جێگای بارداگرتن. (٢) شوێنی بار لێدان و بارداگرتن لە ئێسکلەی بەندەر. (باراناز)

باراخودێ: (ف.مشە).(ب) بەش یان پشکاخودێ؛ زەکات. (زکات)

باراڤ: عەشیرەتێکی کورد لە دیاربکر. (اسم عشیرەایست)

بارام: (١)بەهرام ناوی پیاوان. (نام مردانه) (٢) ناوی ئەستێرەی مێریخ. (سیارەمریخ)

+ باران: [پاشگر] بە ناووە دەلکێ واتای ڕژاندنەخوار دەدا وەک، توپباران، بەرد باران، گوڵباران. (پیواژه: باریدن)

بارانبارین: [چاوگە،ت]هاتنە خوارەوەی

باران. (باران باریدن)

باران‌پێوی: [ناو] لقی‌لەزانستی بوومناسی‌کە لە چلۆنایەتی و ڕادەی باران لە شوێنگەل و وەرزگەلی جۆراوجۆر دەدوێت. (باران سنجی)

+ باران‌دادان: [چاوگە،ت]هەر شت یان میچ یان ڕەشماڵی کە ئاوی‌باران دابدا.(نشت-باران‌بداخل‌چادر)

+باراندن:[چاوگە،ت]کاتێک مریشکێکی جووجکە لەبەر جووجەڵەکانی لە خۆی دوور دەکاتەوە بە هۆی‌گەورەبوونیانەوە.(وقتی‌مرغ جوجه‌هایشرا ازخود دورمیکند)

باران‌دیده : <باڵان‌دیده

باران‌کوت: [ناو]سفت‌بوون وکوترانی جێگایێک بەباران. (باران کوب)

بارانگر: [ناو]هەرشوێنێک‌کە باران بیگرێتەوە. (باران گیر)

باران‌لێدان: [چاوگە،ت] (١) لەبەرباراندا مانەوە و تەڕبوون. (٢) باران لە هەر شتێک بکەوێ. (باران خوردن)

بارانە: (١) کرێی‌بار. (کرایەبار)(٢) هەوا وگورانییێکە. (اسم ترانەایست)

بارانەی‌سەربەقەپوچکە:کڵاو بەسەر؛ بارانی بەخوڕڕەم و دەنک گەورە.(باران تند)

بارانەی‌سەربەکڵاوە: ڕێژنەبارانی توند؛کڵاوبەسەر؛ شەستەبارانی بە تەوژم. (باران تند)

بارانەی‌ورد: نەرمەباران. (باران نم نم)

بارانەی‌وەشت: ڕهێڵەباران؛بارانی‌بە خوڕڕەم و دەنک گەورە. (باران بشدت)

+ بارانی: (١) [ئاوەڵناو] هەر شت پێوندی بە بارانەوە بێ؛ هەوری‌بارانی؛ هەوای‌بارانی. (٢)[ناو] جۆری باڵتەی ناسک کە باران نادەڵێنێ (دای‌نادا) (بارانی)

بارانی‌پەڵە: بەبارانێ دەڵێن کە بە ئەندازەی پێویست بۆ شین‌بوونی دەغڵ بباریێت. (باران کافی برای روئیدن غلات)

بارانی توند: شەستەباران. (باران تند)

بارانی دەستگرد: بارانێ کە بەگۆڕانی ڕەوتی هەور دەیبارێنن. (باران مصنوعی)

بارانی‌ناوەخت: بارانی بێوادە کە زەرەر لە کشت و کاڵ‌دەدا. (باران بیموقع)

بارباج: [ناو]باجێ‌کە لە هەرکوڵ و هەر بارێک دەستێنرێت. (بارانه)

بارباران‌ێ: [ناو]بارەخوێیانێ؛ کوڵ‌کوڵێنی. (بازی نوجوانان)

بارباری‌ێ: [ناو]کوڵ‌کوڵێنی‌ێ. (بازی نوجوانان)

باربەر: [ناو](١)بارەبەر؛ بارگینی باری.(٢) کوڵبەر؛ بارەبەر. (باربر)

باربەری: [ناو](١) کوڵکێشی. (٢) بنکەی ڕاگوێزانی باری خەڵک بەمز؛ بونگای (نووسینگە)ی باربەری. (باربری)

باربەژن: [ناو]تەلیسمی هەڵواسراو (ئاوێزانکرا)و بە لەش‌دا. (طلسم آویزان بر بدن)

+ باربەستن: [چاوگە،ت] (١) پێچانەوە و بەستنی بار. (بستن بار)(٢) (ب) بەپوول و پارەگەیین و جێی‌خۆ قایم‌کردن لەژیاندا. (بەآلاف و ئولوف رسیدن)

+ باربەند:[ناو](١) هەر شت کە باری پێ ببەستن. (٢) تەرک یا شوێنی بار لەسەردانان

لە سەرسەیارەیسواری. (٣) کەسێک کەبار دەبستێ. (باربند)

باربەنیش کەردەن: باری پێچاوەتەوە؛ بار بەندیی کردوە. (بار بندی کرده)

باربەها: [ناو]بنپشک؛ ئەوکچە کە براکەی دایناوە ژنبەژنی پێبکات؛ ڕەسمێکی کۆن و کرێت بوو لەقەدیمدا (خواهری کەبرادرش برای عوض کردن با دختری دیگر و عروسی در نظر میگرفته)

بارپێچ: [ناو، بک و بەر](١) کەسێک کە بار دەپێچێتەوە. (٢) شتێک کە لە باریەوە دەپێچن. (بار پیچ)

بارچەوتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بارکەچی(لاری)؛(ب) ناڕاستی و نەگونجاوی. (بارکجی)

+ بارخانە: [ناو](ب) سمتوساتان؛ سمت و بارخانە. (کنایەاز باسن بزرگ)

باردا: [ناو]چۆمێکە لە سوریا. (رود باردا)

+ باردار: [ئاوەڵناو] (١) ئاوس. (٢)[ناو] زمانی باردار و تەم گرتوو یان (بەڵغ گرتوو). (باردار)

باردان: [چاوگە،ت]گرژکردن؛ بادان؛ ڕستن. (پیچ دادن)

بارزانی: لەقەمی حەزرەتی مارشال مستەفا بارزانی خەباتگێڕی نەمری کورد. (لقب حضرت ژنرال مصطفی بارزانی).

بارزە: [ناو]جیوەیدار.(صمغ درخت)

باری ژیان: (١)قورسایی و بارگرانی ژیان. (٢) چۆنیەتی ژیان؛ ڕەوتی ژیان(طرزو شیوه زندگی)

بارسا: [ناو]بارست؛ بارستا؛ قیللەت. (ضخامت)

بارسڤک: [ئاوەڵناو] کەمبار؛ بارسووک؛ (ب)بێخەم؛ بێپەرۆش.(سبک بار؛بی غم)

بارسووکی:[ناو،ت]کەم بوونی کەلوپەلی ماڵ؛ (ب) بێئەرکی. (سبک بار)

بارڤە: [ناو] بۆران؛ ڕەشەبا. (بوران)

بارووفت: [ناو] زەوییێک کە با خۆڵەکەی بردبێ؛با و بۆران؛بارەش.(بارفت؛ بوران)

بارفیکس: فرد؛ فد؛ اند:[ناو]کەرەستەی وەرزشی ژیمناستیک. (بارفیکس)

بارقورس: [ئاوەڵناو] بارگران؛ (ب) وەزیر مەینەت کەوتوو. (بارسنگین)

بارقوول: [ئاوەڵناو] خۆڕاگر؛ بەپشوو بێهن درێژ. (مقاوم)

+ بارکردن: [چاوگە،ت](١) بارلێدان. (بارزدن)(٢) (ب) ماڵ ڕۆیشتن لەجێگایێکەوە بۆ جێگاییێکیتر؛ مەڕۆ بارمەکە.(کوچکردن)(٣) (ب) قسەی ناخۆش خستنەسەر. (٣.بارکردن)

بارکۆڵە: [ناو]باری چکۆڵە. (بار کوچک)

بارکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١)بارکێشان؛ حەماڵی. (حمالی) (٢) بارهەڵسەنگاندن و بەقەپان یان بە ترازوکێشان. (توزین کردن بار) (٣) کاری کەسێک کە ئەو ئیشەدەکا. (بار کشی)

بارگر: [ناو]حەماڵە بۆ نەڕووخانی دیوار. (چوب حماله دیوار)

+ بارگەچی: [ناو](١) کاروانچی. (کاروانی) (٢) ژنی کارەکەر کە لەگەڵ بووک دەچێ بۆ ماڵی زاوا و بۆ ماوەیێک دەمێنێتەوە. (کلفت کەبا عروس میرود و میماند)

بارلێدان: [چاوگە،ت]باربارکردن؛ بار خستنە سەر بارەبەر. (بار زدن)

بارنج: ڕەنج بەبا. (رنج بەباد)

+ بارنەبردن: [چاوگە،ت] (ب) یاخیبوون؛ سەرکێشی؛ کەڵەوەکیشی؛ نافەرمانی؛ ژێربارنەچوون. (بار نبردن. زیر بار نرفتن)

بارنەوەری: [ناو](ب) بارنەبردن و کوڵنەدان. (نافرمانی)

بارووسەرزمانی: [ناو]باری سەرزبان. (بار زبان)

بارۆک: [ناو]شێوازێکی مۆسیقای ئورووپییە. (باروک)

باروبنە: [ناو]ماڵەکۆچ؛ بارگەوبنە. (باروبنە)

باروزگا: [ناو]بارئەنداز؛ بارەناز. (بارانداز)

بارۆشەی کارەبایی: پەنکە؛ باوەشێنی کارەبایی. (پنکە)

بارۆم: بمهێنێ. (بیاوردم)

بارۆن: [ناو]لەقەمی پیاوی گەورە لە ئوروپا؛ عینوانی پیاوی گەورەی ئەر مەنی. (بارون)

باروو: [ناو](۱) بورج و باروو؛ دیواری بەرز. (برج و بارو) (۲) باڕووت. بارووت. (باروت) (۳) باربوو؛ یارمەتی زەرەر لێکەوتوو. (کمک بەخسارت دیدە)

باڕووت پێژ: [ناو،بک]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتخانە: [ناو](۱) جێگای دروستکردنی باڕووت. (کارخانەباروت) (۲) عەمباری باڕووت. (انبار باروت)

باڕووتساز: [ناو]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتکەر: [ناو]باڕووتچێکەر.(باروتساز)

باڕووتە: [ئاوەڵناو]خوێڕی؛ لەش گران؛ تەمبەڵ. (تنبل)

باڕووتی: باڕووتی.[ناو+ ئاوەڵناو] (۱) ناوی جۆرێک چای وشک و وردە. (چای باروتی) (۲) هەر شت پێوندی بە باڕووتەوە هەبێت. (باروتی)

باڕووتی بێدوکەڵ: [ناو،ت]جۆرێک باڕووت کەلەکاتی سوتاندندا دووکەڵی نییە.(باروتبی- دود)

باڕووتی ڕەش: قەرەباڕووت؛ باڕووتی ئاسایی. (باروت سیاه)

باڕووتیلۆکە: [ناو] باڕووتیپەمووە؛ ماکێکی لۆکە ئاسایە کە زوو ئاوردەگرێت(باروتپنبە)

بارود: تد: [ناو]باڕووت. (باروت)

باڕووف: [ناو]گژەبا. (باد تند)

باڕوون: [ناو]لەقەمی پیاوی مووسایی. (بارون)

بارە: [ناو]وارە؛ بابەت؛ لە بارەی کێوە قسە دەکەن. (بارە)

بارهاوردن: [چاوگە،ت] (۱) بار ئانین؛ هاوردنی بار. (آوردن بار) (۲)بارهاوردن؛ هاوردن وەر؛ ڕەعەمەلهێنان. (بار آوردن)

بارەبی: (۱) [ناو،ت]کوڵێک داربی؛ بارێک داربی. (یک بار چوب بید) (۲) باربوو؛ بارەبوو؛ کۆمەکیماڵی (کمک مالی)

بارەبی کردن: [چاوگە،ت]باربووکردن؛ کۆکردنەوەی کۆمەکیماڵی بۆ کەسێک. (جمع کردن کمک مالی برای کسی)

بارەخوێ: (۱) بارەخوێی بارکراو.(۲) جە واڵی پڕ لەخوێ. (بار نمک) (۳) گەمە یێکە؛ بار

بارانیٚ. (اسم بازی)

بــــاره دار: (١) [نـــاو،ت]داری لـــه بــــار بەستراو؛کوٚلٚیٚک دار. (بار هیزم) (٢)[ئاوەڵناو] ئاوس؛ تولدار؛ زکپڕ. (آبستن.حامله)(٣) بـاره-دار؛ بەردار؛ بەهرەدار. (بهره دار)

بارەسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەسیاوهاڕ: [ناوی‌بک]باراش لێکەر. (کسی کەبار را آسیاب میکند)

بارەکە: [ناو] مریشکی‌باڕ؛ باڕوٚکە. (جوجه مرغ یکساله)

بارهەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١)کوٚڵ هەڵگـرتن. (بار بردن) (٢) (ب) ژێرباری ژیـان چـوون و ڕەنج و زەحمەت کێشان. (زحمت‌کشیدن)(٣) ژێر بار چوون. (زیر بار رفتن)

بارهەنگ: [ناو]تووی گیای ڕکێشه بوٚ قوٚخـه باشه. (بارهنگ)

بارهێنان: [چاوگـە،ت] (١) پـە روه رده کـردن. (بارآوردن) (٢) بار هێنـان.(وەک) لـە بانـەوە، بارێکی هێنا بوٚ سەقز. (حمل بار)

+ باری: (١) هەر شت تایبەت بە بار کێشـی-یێـت وەک ئـەسـپی‌بـاری. (بـاری) (٢) هاتنەخوارەوەی لەسەریـەک لـە ڕابـووردودا؛ وەک: باران باری. (بارید؛)(٣) یەکەی گوشـار بەرانبەر بـە١٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠ پاسکاڵ لـە فیزیـک دا. (بـاری)(٤) کـورتکراوەی بـاری تعالا؛ (تا کەس نەڵیٚ بـە کـوردی نـەکـراوە مەدحی باری) «حەقیقی». (باری)

بـاریٚ: (١)دەسـتاوەسـتکردن؛ بـاریٚ بــە هەرحاڵ، هـەر چوٚنیٚـک‌بیٚـت. (٢)یـەک بـار؛ یەک کـوٚڵ(٣) یـەک جار؛ یـەک کـەڕەت.

(باری)

باریتوٚن: [ناو]دەنگیٚ (پیاوانه) لە بەینی بـاس و تێنوٚردا لە موٚسیقادا. (باریتن)

باری تەعالا: خوای گەوره. (باریتعالی)

باریدوٚخ: [ناو]بارودوٚخ. (وضع؛موقعیت)

بارێزان: گەڵاڕێزان؛ برێتی لە پاییزی درەنگ. (برگریزان)

بارێســـەدوخ: [نـــاو]ســـەلکـــەتـــەشـــی؛ سەرەتەشی.(سردوک)

باری‌سەرزمان: [ناو]بەڵغی سەرزمان. باروسە-رزمانیٚ. (بار زبان)

باری‌سەربار: [ناو]ناوبار. (ب) مـوزاحیم؛ بـاریٚ کە لەسەر کوٚڵ وباری سـەرشـان دادەنرێـت (بار سربار)

باری سەرشان: [ناو](١) وەزیفە؛ ئەرکی سـە-رشان. (وظیفه) (٢) سەربـاربوون؛ زحمـەت و دەردیسەر. (سربار شدن)

باری‌عام: [ناو]ئیزنی‌بە عام چوونـە بـارەگـای گەوران. (بار عام)

باری‌کارەبایی: [ناو]ڕاده و ئـەنـدازەی هێـزی کـارەبـا کـە لـەخـەزینـە یـا (ژنراتـوٚر) وەردەگیرێت.(بار برقی)

باریکایی: [ناو،ت]شوێنی هـەرەبـاریکی هـەر شت. (جای باریک هر چیز)

باریک‌بیر: [ئاوەڵناو] ورد بین؛ بیرتیژ. (باریـک بین)

باریـــک‌بیـــری: [نـــاو] چوٚنیـــەتـــی بـــەوردی تێفکرین؛ بیرتیژی. (باریک بینی)

باریک‌بین: [ئاوەڵناو] وردبین؛ زوٚرسە رنج دەر. (باریک‌بین)

باریک‌بینی: [ناو] وردبینی؛ چۆنیەتی وردبین بوون. (باریک بینی)
باریکەڕا: [ناو] تووڵەڕێ؛ ڕێگای‌تەنگەبەر؛ ڕێگای‌تەسک. (راەباریکە)
باریلێو: [ناو]بەڵغی سەرلێو؛ لێوی بارگرتوو (لێو بەبار و تازیە بارم) (قشر روی لب)
بارین: پاشگر: هاتنەخوار. خوڵبارین: گوللە-بارین، باران‌بارین. (باریدن)
باڕین: [چاوگە] بارە؛ باڕاندنی ئاژاڵ. (بع بع کردن)
باریە: [ناو]بۆریا؛ حەسیر؛ ڕایەخی لە جەگەن چێبوو. (بوریا)
+ باز: (۱) ئەسپی نێوچاوان‌سپی. (اسب پیشانی سفید) (۲) باز. (ف گیو) دیسان؛ هەم؛ دووبارە؛ ژی. (باز)
+ بازاڕ: ڕوژێ، یاکاتێکی دیاریکراو لە مانک یا حەوتوودا بۆکڕین و فرۆشتنی ماڵات و ئاژاڵ لەشوێنێکی دیاریکراودا؛ وەک بازاڕی قەباخکەندی. (بازار)
بازاڕپەسند: [ئاوەڵناو+ناو]قابیلی فرۆش؛ موشتەری پەسند. (بازار پسند)
بازاڕچە: [ناو] گوزەر و شوێنێک کە چەند دووکانی تێدابێت. (بازارچە)+ بازاڕگەرمی: [بەرهەمی‌چاوگە]تاریفی زۆر و بەدرۆ بۆ فرۆشتنی شتێک یان خۆشیرین‌کردن. (بازار گرمی)
بازاڕی: [ئاوەڵناو] (۱) کاری‌بازاڕی: کاری‌هو-نەری‌بۆ فروش و ڕەچاو نەکردنی وردەکاری لە هونەرەکەدا. (۲)[ناو] ئەوەی لەبازاڕدا موعامەلە دەکا یا دووکانی‌هەیە. (۳)(ب) کار یا شتی بێبایەخ و سەرسەری . (بازاری)
بازاڕی ئازاد:کڕین و فرۆشتنی بی‌گرفتوگیری و بەبی‌کوپۆن؛ بازاڕێک کە زیادی و کەمی قیمەت به هۆی زۆر و کەمی کاڵا یان زۆر و کەمی پێداویستی موشتەری دەگۆڕدرێت.(بازار آزاد)
بازاڕی بوورس: شوێنی سەودا و موعامەلەی وەک جەواهێرات و نەوت؛ هتد. (بورس)
بازاڕی جیهانی: بازاڕێک کە جنسگەلی لە لایەن دەوڵەتگەلی جۆراوجۆر بۆکڕین و فرۆشتن دابین‌بکرێت.(بازار جهانی)
بازاڕی ڕۆژ: ڕۆژگەلی دیاریکراو بۆکڕین و فروشتن لە شوێنێکی تایبەتدا. (بازار روز)
بازاڕی زێڕینگەران: شوێنێک یا ڕاستە بازاڕێک کە زۆربەی دووکانەکان زێڕینگەر بن؛ هەروها بازاڕی ئاسنگەران و مسگەران و قوماشفرۆشان و تەنەکەسازان. (بازار زرگران)
بازاڕی سیا: [ناو،ت] ڕەشەبازاڕ؛ موعامەلەی پێدا ویستی بەگرانتر لەنرخ و بە دزیی یاساوە. (بازار سیاه)
بازاڕی شام: (ب) جێگای زۆرشلۆق و تێکەڵ و پێکەڵی پێدەشوبهێنن. (بازار شام)
بازاڕشکێنی:کاری فرۆشتنی کاڵاییک زۆر بە هەرزان یابە نرخی‌کەم بۆ زەرەر لێدان لەو کەسانە کە ملە(ڕەقابەت) دەکەن و لە مەیدان دەرکردنیان. (بازار شکنی)
بازاڕی عومدەفرۆشی: شوێنێ کە وردە فرۆشەکان سەرجەم شتی لێدەکڕن و بە وردەفرۆشی بەگرانتر دەیفرۆشنەوە. (بازار

عمدەفروشی)

بازاڕی کار: ڕاکێشانی هێزی کاری ئینسان لەلایەن داخوازانی ئەو هێزەوە لە کۆمەڵدا؛ هەموو ڕۆژ ژمارەیێک خەڵک دەچنە نێوبازاڕی کارەوە، شوڵ پەیدا دەکەن. (بازار کار)

بازاڕی گەرم: (ب) بەبرەو. (بازار گرم)

بازاڕی مانگانە: بازاڕێک کە مانگی جارێک لە ڕۆژێکی دیاریکراودا پێکدێ؛ هەروەها بازاڕی ساڵانەو حەفتەیی. (بازار ماهانە)

بازاڕی ناوخۆ: بازاڕی پیشاندان و موعامەلەی کاڵا لە ناوخۆی ولاتدا. (بازار داخلی)

بازاڕنەبوون: بێبازاڕی؛ بازاڕکەسادی؛ بازاڕی چوڵوهوڵ و بێموشتەری؛ دژی بازاڕتیژی و بازاڕگەرمی. (بازار کساد)

بازبردن: [چاوگە،ت]پەڕین؛ بە سەر شتێکدا بازدان. (پریدن)

بازبەر: (١.ف.مەر). جێی دەربازبوون؛ شوێنی دەربازبوون.(٢)بازدەر.(راه گریز٢.پرش کنندە)

بازبەند: [ناو] بازووبەند؛ قۆڵبەند؛ بازیبەند.(بازوبند)

بازد: [ناو] باز. (پرش)

بازدایی: [ناو،بک] دەرچوو؛ هەڵاتوو. (فرار کردە)

بازدبازوکێ: [ناو،ت] بازبازێن؛کایەی بازدان.(پرش)

بازد دان: [چاوگە،ت]باز دان. (پرش کردن)

+ بازدی: [ناو] بازدید؛ دیدەنیدانەوە. (بازدید)

بازراقە: [ناو] بازرقە؛ بازراقە دان: لەپڕ دەرپەڕین.(جهش)

بازقەبان: [ناو]باشقەپان؛ تیژمار. (نوعی مار)

+ بازگ: [ناو]بازوو؛ باڵ. (بازو)

بازگو: دووبارە وتنەوەی قسەیێک؛ گێڕانەوە-ی قسەیێک. دووپاتکردن. (باز گو)

بازمەلە: [ناو]باسکەمەلە. (شنای کرال)

بازنگ: [ناو]بازند؛خڕخاڵ؛ بازنە. (النگو)

بازنگە: [ئاوەڵناو] (پیتی گ منگە) بازننە؛ دۆڕاو. (بازندە)

بازننە: [ناو،بەر] بازندە؛ دۆڕاو لە قوماردا؛ بۆڕدراو لەزۆرانبازی و وەرزشدا. (بازندە)

بازنۆکە: [ناو] بەربازن بۆ دانەکەوتنی بازنە؛ بازنەی چووک. (النگوی کوچک)

بازنەگاسن: [ناو،ت] ئاڵقەی ئاسن کە دەخرێتە سەرگاسنی درزدار. (حلقەگاو آهن)

بازۆ: ناوی سترانێکی کوردییە.(نام‌ترانەایست)

بازوپاز: [ناو]جۆرێک زکر لە ئاینی زەردە-شتدا. (نوعی ستایش درئایین زردشت)

+ بازۆر: [ناو] ڕەشەبا؛ بای زۆرتوند. (باد شدید)

بازۆڵە: [ناو]باسک؛ (زیاتر بۆ باسک و قوڵی قەوی) دەوترێت، ئەگەرچی (ڵە)نیشانەی چووککردنەوەیە. (بازو)

+ بازوو: [ناو] ئەو چارەوێی کەئاڵقەیێکی باریکی سپی لەخوارچۆکەکانییەوەبێت؛ ئەگەر هەر لە دەست یاپاییێکی دابێت،(چە پە). <ئە-سپی چەپ.> ئەسپی ڕاست.(اسبی کە در پایین بخلق حلقەهایی‌سفیدرنگ دارد)

+ بازووبەند: فد: [ناو](١) ئاڵقەی بۆ جوانی لەقۆڵبەستن. (٢) نوشتە لەقۆڵکردن وەک گوڵلە بەند و تێغ بەند.(٣) بازووبەندی

پاڵەوانی.(۴) بازووبەندی ڕەش لـەعـەزادا.(۵) بازوو بەندی کاپیتانی والیباڵ یافووتباڵ. (۶) بازووبـەنـدی بـەرپرسـی، وەک بازوبـەنـدی دیژبـــان.۷) بازووبـــەنـــدی هیلالـــی ئەحمەر.(بازوبند)

بازووکا: فد: [ناو]چەکـی شـەڕ دژی تانـگ و زرێپۆش کە لوولەکـەی زیـاتر لـە میترێـک درێژی هەیە و بەشان هەڵدەگیرێت. (بازوکا)

بازووی بارهەڵگری نوێڵ: لە خاڵی پاڵگەی نوێڵەوەیە تا ئەو جێگا کە هێزی بارە-کە دەکەوێتە سەر نوێل، کە هەمیشە کەمترە لەبازووی زۆرپێدەر. (بازوی اهرم)

بازووی زۆرپێدەر: ماوەی خاڵی زۆر هێنەر تـا پاڵگەی نوێڵ، کە هەمیشە زۆرترە لە بـازووی بارهەڵگر؛ (لە فیزیکدا). (بازوی محرک)

بازوەن: [ناو]بازووبەند؛ قۆڵبەند. (بازوبند)

بازوی: < بازوو: ئەسپێکـە چـەنـد ئاڵقـەی سپی لەلاقەکانیدابێت؛ (اسـبی کـە در پـایین بخلق پاهاحلقەی سفیدرنگ دارد)

بازووی درگا:[نـاو،ت]لاشـیپان. (چوبهـای دو طرف چهار چوب در)

+ بازە: [ناو](۱) مەیت؛ جـەنـازە. (جنـازە)(۲) ئەسپی نێوچاوسپی. (اسب پیشانی سفید)

+ بازە: بەڵەک؛ ناوە بۆ سەگی بەڵەگ؛ (بـوّرە نـەبـێ بـازەبـێ، دانـەیـک تـەڕ و تـازەبـێ) (فۆلکلۆر). (سگ‌دورنگ)

بازەم: (۱) بەهێڵە؛ لـێمـگـەڕێ. (بگـذا ر) (۲) دیسان؛ دووبارە. (بازهم)

بازەند: [ناو]مەچەکبەند؛ خڕخاڵ؛بازنە. (النگو)

بازەوان: [ناو]کەسێک کە خزمەتی باز دەکا و لە ڕاوادا باز بەردەداتە نێچیر. (بازبان)

بازەی: (۱)[ئاوەڵناو+ بەند] بڕێـوە؛ هـەنـدێ؛ بازێ؛بەعزێ؛ بڕێـک؛ (بعضـی) (۲) دیسـان. (بازهم)(۳)لێیگەڕێ.(ولش کن)

بازی: فد: [ناو](۱) کایە؛ گاڵتە؛ یاری؛ قومـار؛ پاشگر: کایەکەری؛ تەختەبازی، قومار بـازی، تورنـا بـازی، سـیا بـازی؛ کـەڵـەشـێربازی، کۆتربازی. (بازی)(۲) وەردێنەی گونگ پـان-کردنەوە؛ تیرۆک.(غلطک‌پهن کردن‌خمیر)

بازی‌سپی: [ناو،ت] شاباز. (شهباز)

بازیگەر: فد: [ناوی‌بک]کایەکەر؛ ئـەکتـە ری شانۆ؛ ئاکتۆری سینەما و شانۆ. (بازیگر)

بازیلیک: [ناو]جۆرێک مارمێلک کە بە پا لـە سەر ئاو هەڵدێت. (بازیلیک)

بازی هەوایـی: [نـاو] بـەرزەحواییلـە؛ بـەرزە حەوایی. کۆلارە. (بادبادک)

باژ: ف.مشە. باژ؛ واتا: دیسان. (باز)

باژارسازی: باژێڕسازی. (شهر سازی)

بـاژارڕگێری: لـە کوردسـتانی خوڕهـەلـات : شارەداری؛ لە کوردستانی ئەودیو: شارەوانی. (شهرداری)

باژاڕۆک: [ناو]شارۆچکە. (شهرک)

+ باژەڵە: [ناو]مووروویێک‌کـە دەیسـاونەوە بـۆ دەرمانی نەخۆشینی باژەڵە. (نوعی خرزە)

باژەن:[ناو](۱) باوەشێن. (بـادبزن) (۲) نێریـە کێوی. (بز کوهی)

باژنە: [ناو]پاژنە؛ پانی؛ پاشنە؛ باژنۆ. (پاشنە)

بـاژێڕگێڕ: [ناو،بـک]شـارەدار: لـە ئێـران؛ شارەوان: لە کوردوستانی عێراق (شهر داری. شهربانی)

+ باس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](۱) دەنگـی گـڕ لـە سازی ئۆرکێستر و ئۆپێرادا؛ دەنگی گڕ (بـەم لـەکوپلـە موزیکێـدا، دەنگـی نێـر و پیاوانـە. (باس) (۲) خەبەر؛ بەحس (ب) نزیک کەوتن؛ کارم بەسەریەوە نییە باسی ناکـەم: لێینـادەم توخنی ناکەوم. نایدوێنم. (کاریش ندارم)

باسارک: [ناو]کوڵێر؛ کوڵێری ئـاوی و گـازی. (کولر آبی و گازی)

باسبێژ: [ناو]حەکایەتبێژ؛ چیرۆکبێـژ. (داسـتان گو)

باس‌پرس: فد: [ناوی‌بک]باس کوڵ؛ تـوێژەر له باس؛ باسوخواسکەر. (باز پرس)

باسترغە: [ناو]ئاودانی چەڵتووک بۆ چەکـەرە- کردن. (آب دادن چلتوک)

باستووق: [ناو]باسڵخ؛ باسووق. (باسلق)

باسخوون: [ناو]پەلاماری لەپڕ و بێ‌خەبەر لـە شەڕدا بەشەو. (شبیخون)

باسرێژ: [ناو] پروپاگەنـدەچـی؛ ڕێکـلامچـی؛ باڵگاشەچی. (تبلیغات چی)

باس‌زان: [ناو] مێژووزان. (تاریخ دان)

باسقول: [نـاو] لـەپـڕ ئابلۆقـەدان. (محاصـره ناگهانی)

+ باسک: تیرەیێکن کە دانیشـتووی باسـکن له باکووری ئیسپانیا؛ هەرکام له کەسانی ئـەو عەشیرەتە و زمانیان. (باسک)

باسکانە: دووبەرەکی؛ دوو قوڵیبوون؛ بـەبـە- ربەرەکانیی دوو فیرقەیی. (انشقاق و مخالفت ؛دودسته ای)

باسک‌بەند: [ناو]قۆڵبەند؛ بازووبەند. (بازوبند)

باسکراو: [جێناو] نێو براو؛ باس لێکراو؛ لێدواو.

(نامبرده)

+ باسـکڵاو: [نـاو]نـاوی مـەلێکـە.(اسـم پرندەایست)

باسکۆ: [نـاو]قرتانـدنی بـالی باڵنـدە. (قیچـی کردن بال پرنده)

باسـکۆ باسـکۆ: بـال لێـدانی فڕنـدە؛ باڵـە پڕژی؛باڵەفڕی. (بال زدن پرنده)

باسکۆڵ: [ناو](۱) قـەپـانی هـەرەگـەورە بـۆ کێشانی باری قـورس. (باسـکول)(۲) بـاس کۆڵ؛ ڤەکۆڵەر لـە بـاس؛ تـوێژەر لـە بـاس. (بازپرس)

باسکە باسـکانی: دوو بـەرەکـی؛ دەسـتە بـە ندی؛ دوو قۆڵی؛ دوو دەستەیی .(دستەبندی)

باســـــکە دار: [نـــــاو]دەســـــتەک؛ داری دارەڕا.(تیرک)

باسـکەمژانـە: [نـاو]باسـکێش.(بـازوی دراز خیش)

باسکەو باسک: [ناو،ت] ئەم یال و ئـەو یـال. (از این تپەبەآن تپە)

باسکیتبال: اند؛ فد؛ فرد.: [ناو]وەرزشـێکە لـە بەینی دوو دەستەی پـەنـج نـەفـەریدا کـە تێدەکۆشن تۆپێک بخەنە نێو تـۆڕێکی هـە- ڵواسراوەوە. (بسکتبال)

باسـکیسـیغار: [نـاو]مۆدنـە؛ دەمنـە. (چـوب سیگار)

باسلوق: [ناو]جۆرێک شیرینی نەرم و کـێش- دارە. (باسلق)

+ باس نەکردن: [چاوگە،ت]کـار بـەسـەرەوە نـەبـوون. وەرە مـن باسـت ناکـەم: کـارم بەسەرتەوە نییە. (کار بەکسی نداشتن)

+ باس‌وخواس: [ناو،ت] لێپرسینه‌وه‌؛ حیساب و کیتاب لێ‌کێشانه‌وه‌ و پرسینه‌وه‌ له‌ خه‌رج کردن یا له‌ چۆنیه‌تی کارێک. (پرسیدن از خرج و دخل. حسابرسی؛ باز خواست)

باسوون: [ناو]سازێکی نیزامییه‌ که‌ به‌فوو لێده‌درێت وه‌کوو کلارینێت وایه‌. (باسون)

باسه‌ری: [ناو]بای‌که‌لله‌؛ به‌هه‌وایی؛ لووت به‌رزی. (مغرور)

باسه‌واد: [ئاوه‌ڵناو](١) سه‌واددار؛ خوێنده‌وار؛ خۆنه‌وار؛ خۆنده‌ ڤان؛ خاوه‌نی توانایی خوێندنه‌وه‌. (باسواد)(٢) (ب) زانا. (دانا)

باسی: [ناو]لاسایی؛ ده‌مه‌لاسکێ.(تقلید؛ ادا)

باسی کرن: [چاوگه‌،ت]ده‌مه‌ لاسکێ کردن؛ لاسایی کردن . (تقلید کردن؛ادا درآوردن)

+ باش: تد:[پێشگر و پاشگر] وه‌ک:باش مه‌لاَ و به‌نناباشی؛ سه‌رۆک؛ سه‌رده‌سته‌؛ نه‌فه‌ری-سه‌روو؛ که‌سی‌یه‌که‌م له‌یاریدا؛ باش‌مه‌لاَ؛ سه‌رووه‌ستا؛ (دژی قره‌). (سر) •

باشتی: (ف.مشه) میرات.(ماترک متوفی)

باش‌رۆژ: ڕۆژ باش؛ ڕۆژ به‌خێر.(روزبخیر)

باشقه‌: [ئاوه‌ڵناو] سه‌روو؛ ژوور؛ سه‌رباشقه‌: هه‌ڵبژارده‌؛ له‌ هه‌موو چاکتر؛ سه‌رتۆپ؛ هه‌ڵکه‌وته‌؛ له‌(باشقا)ی‌تورکییه‌وه‌ هاتووه‌ واتا بان‌سه‌ر. (لایق؛ تک؛ بالا؛ برگزیده)

باشقیر: خێڵێکی تورکن که‌ له‌ ئاسیای نێوه‌ ڕاست نیشته‌جێن؛ هه‌ر کام له‌ ئه‌ندامانی ئه‌و خێڵه‌. (باشقیر)

باشکۆ: فد: (ف.مشه) شکۆدار؛ ڕێزدار؛ گه‌وره‌. (باشکوه)

باشکێن: [ناو،ک]ریزێک دار که‌ به‌ر با بگرێت؛ هۆ یان ده‌رمانی‌لابردنی بای سک. (بادشکن)

باشگا: فد: [ناو]یانه‌. نادی؛ کلووب؛ ناوی جێگاییێکه‌ که‌ چه‌ند که‌سی هاو بیروڕا یا هاو شوڵ لێی کۆ ده‌بنه‌وه‌ بۆ ڕابواردن و سه‌رگرمی؛ وه‌ک باشگای ورزه‌شی، باشگای ئه‌فسران،باشگای مامۆستایان. (باشگاه)

باشمه‌: [ناو]باسمه‌؛ شه‌قڵی‌خه‌رمان؛ مۆری قوماش‌ڕه‌نگاندن. (باسمه)

باش‌مه‌لاَ: [ناو]باش (تورکییه‌: سه‌ر). که‌سی ئه‌وه‌ڵ له‌یاریدا؛ سه‌رووه‌ستا. (نفر اول بازی)

+ باش‌وبۆش: [ئاوه‌ڵناو] چاک و پۆشته‌؛ پۆشته‌ و پەرداخ؛ خۆش گوزه‌ران.(خوش گذران)

باشوو: [ناو]باڵنده‌یێکه‌ له‌ واشه‌ گه‌وره‌تره‌ و زوو که‌وی‌ده‌بێت. (نوعی شاهین)

باش‌وه‌ستا: [ناو]سه‌رووه‌ستا. (استاد کار)

باشه‌باش: چاکه‌ چاک؛(ب) هه‌مووی‌درووسته‌. (درسته)

باشه‌ڤار: ئێڤارباش؛ ئێواره‌باش. (ئیواره‌به‌خێر)

باشی:(١)چاکی(خوبی)(٢)پاشگر: سه‌رده‌سته‌؛ لۆتی‌باشی، به‌نناباشی، چاپه‌زباشی، (باشی)

باشیق: [ناو]باشوو؛ باڵنده‌یێکه‌ له‌ سه‌قر گه‌-وره‌تره‌ و زوو که‌وی ده‌بێ. (نوعی شاهین)

باشیلا: [ئاوه‌ڵناو]باش (تورکییه‌ :سه‌ر). سه‌رگه‌ردان. (سرگردان)

باشیله‌: [ناو]باش: تورکی، له‌: نیشانه‌ی بچووک کردنه‌وه‌؛ ده‌ستماڵی‌بچووکی‌سه‌ر؛ سه‌رپۆشی چکۆله‌؛ به‌رهه‌ڵبێنه‌ و کۆڵوانه‌ی چووک. (روسری کوچک. پیشبند؛ رودوشی)

باشیم: [ناو]باشتی؛ میرات. (ماترک)

باشیمگیر: [ناو]باشتی‌گر؛ کوتگر؛ بەش‌بەر؛ (سهیم در ماترک)

باعاندن: [چاوگە،ت]بالاندن؛ باراندن. (نالە گوسفند و بز)

باعەباع : [دەنگەناو] باعەی لەسەریەکی کار وئاژەڵ. (بعبع)

+ باعیس: فد: [ناو]بایس؛ بوونە عیلەتی کارێک؛ هۆ. (ب) بوونە هۆ؛ خودا باعیس و بانیەکەی ماڵویرانکات. (سبب؛ علت)

باغار: [ناو] بەپرتاو. (چهار نعل)

باغبێن: [ناو] گیای درێژی باخە بەستن. (گیاەبلند مخصوص بستن باقە)

باغچەی‌ساوایان: (ب) شوینێک بۆ ئاگالێبوونی منداڵان لە تەمەنی کەمتر لە حوت ساڵیدا. (کودکستان)

باغدار: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]خاوەنی باغ ؛ دارای‌باغ. (باغدار)

باغداری: فد: [ناو]کاری باغدار؛ کاری توانین و زانینی بە ڕێوە بردنی باغ. (باغداری)

باغربودن: [چاوگە،ت] گەورەبوون گەورە-بوون؛ لە خۆگۆڕان؛ لەخودەرچوون؛ غورور پەیداکردن. (مغرور شدن)

باغستان: فد: [ناو]دارستان؛ زیاتر بۆ داری بەر. (باغستان)

باغەوانی: [بەرهەمی چاوگە] باخەوانی؛ کاری سەرپەر شتی‌کردنی باغ. (باغبانی)

باغەوبەس: [ناو]باغبێن. (گیاەدراز مخصوص بستن یکدستەگیاە)

باغی‌میللی: [ناو،ت]پارکی میللی؛ باغی کە دەوڵەت سەرپەرشتی دەکات بۆ گەشت و لە-ناودا گەڕانی خەڵک.(باغ ملی)

باغی‌میللت: [ناو،ت] باغی‌میللی؛ پارکی‌میللی. (باغ‌ملت)

باغی‌وەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوانی جۆربەجور بۆ نیشاندان بە خەڵک.(باغ‌وحش)

باف: چن؛ [پێشگر] وەک: قاڵیباف، جاجم‌باف، بەرماڵباف. (باف)

بافالۆ: اند [ناو] بووفالۆ؛ گامێشی وەحشی. (بو فالو)

بافڕوک: [ناو]فڕندە. (پرندە)

+ بافرە: [ئاوەڵناو] بادیهەوا. (مغرور)

بافڵ: [ناو]تافگ؛ تاف. (آبشار)

بافوور: فد: [ناو]وافوو؛ حۆقە و دەستەکەی بۆ تریاککێشان. (وافور)

بافووری: [ئاوەڵناو] فد: (وافووری؛ (ب) تریاکی؛ ئە سرارکێش. (تریاکی)

بافەدەنگ: [ئاوەڵناو] بافیش کەر؛ خۆهەڵکێش. (خود پسند)

بافەدەنگی: [ناو]خۆهەڵکێشی؛ تاریف‌کردن لە خۆ.. (خود پسندی)

بافی:فد:[پاشگر]چنین؛قاڵیبافی،جاجم بافی؛ بەرماڵبافی. (بافی)

بافین: [چاوگە]چنین؛ گۆرەوی‌بافین: گۆرەوی‌چینین؛ کامواباڤین: کاموا چنین؛ (بافتن)

باف‌ماری: [ناو] زرباب. (ناپدری)

باقێ: [کاری‌ئەمری] بهاوێ؛ بهاڤێ؛ بخە؛ باوێ. (بیانداز)

باقێژه: [کاری ئه‌مری] بهاوێژه؛ فڕیده؛ فڕیێده. (بنداز)

+ باقینی: باقیتی؛ باوکێتی. (پدری)

باق: [ناو](١) مووچ؛ قولاپه؛ گرێی‌ده‌ست و پا. (مچ)(٢)سه‌لکه سیر و پیاز. (غده‌سیروپیاز)

باقباق: [ده‌نگه‌ناو]باقه‌باق؛ ده‌نگی ڕێوی و چه‌قه‌ڵ. (واق واق)

باقر: (١) ده‌فری‌مسینه که قاڵاییه‌که‌ی سیۆرابێ و سوورایی مسه‌که ده‌رکه‌وتبێت. (ظرف مسی قلع رفته)

(٢) ڕوو داماڵاو. (بی آزرم) (٣)[ناو] ژه‌نگی‌مس. (زنگ مس)

باقسمات: [ناو]بیسکویت. (بیسکویت)

+ باقڵ: چما؛ له ڕووی‌عه‌قڵه‌وه؛ ڕه‌نگه؛ وادیاره؛ باقڵنه‌یزانیبێت: ڕه‌نگه نه‌یزانیبێت؛ باقڵتۆ نازانی من خه‌ڵکی سابڵاغم؛ چمابه ئه‌قڵ. (عقلا"؛ شاید)

باقلا قاتق: [ناو]خواردنێکی زۆرمه شهوری باکووری ئێرانه.(با قلا قا تق)

باقلاوا: [ناو](١) تێکه شینی ڕۆن و دۆشاو. (نوعی غذا است) (٢) جۆرێک شیرینیات. (نوعی شیرینی)(٣)ناوی گوندێکه له باکووری شاری سنه ڕه‌نگه باقرئاوا بووبێت. (نام دهی - است.)

باقلک: [ناو] باقله؛ پاقله. (باقلا)

باقله‌پڵاو: [ناو،ت] پڵاو به باقله و گۆشته‌وه. (باقلاپلو)

باقله کێوی: [ناو] بۆقلی؛ جۆرێک باقله‌ی ورد. (باقلای وحشی)

باقله وا: باقلاوا؛ جۆرێک‌شیرینیاته چوارگۆشه ده‌بڕن و بادام و پسته‌ی تێده‌خه‌ن.(باقلوا)

باقۆته: [ناو]سه‌لکی پیازچه؛ نێرتکی پیاز و سیر. (غده‌ریشه‌پیاز و سیر)

باقۆشه: [ناو]میوه‌ی‌نه‌گه‌ییو؛ باڕێزه؛ باکۆڤه؛ (میوه‌نارس؛ زیردرختی)

باقۆڵه: [ناو]باقۆره؛ کوده‌ڵه‌ی به‌راز؛ به‌چکه‌ی به‌راز. (بچه‌ی گراز)

باقوور: [ناو]که‌ته مه‌ڕ و ڕان. (رمه گوسفند)

باقوه‌س: [ناوی‌بک]باقوه‌ز؛ باقه‌وه‌س؛(١) که‌سێک که باخه ده‌به‌ستێت. (کسی که‌دسته‌گیاهرا می بندد)(٢)[ناو] باقبین؛باخه‌بێن؛ (گیاه‌دراز مخصوص بستن؛ باقه)

باقۆیی: [ناو]به‌له‌باقه؛ ده‌ردێکی ئاژاڵه. (ناخوشی بزو گوسفند)

باقه‌باق: [ده‌نگه‌ناو]ده‌نگی ڕێوی و بزن وکار. (واق واق)

باقه‌بزه: [ناو]به‌له‌باقه؛ نه‌خۆشینی کوتوپڕی ئاژاڵ. (مرض گوسفند و بز)

+ باک: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]عه‌مباری بێنزین له سه‌یاره‌دا. (باک بنزین)

+ باکردن: [چاوگه،ت](١) په‌نمان. (٢) سک- ماسین؛ توره و قه‌ڵس‌بوون.(٣) فیزکردن. (بادکردن).(۴)[کنایی]شتی فرۆشی به سه‌ر ده‌سته‌وه مان و نه‌فرۆشران.(بادکردن)

باکرن: <باکردن. (باد کردن)

باکردنه قولاپه: بێ‌جێ‌تاریف‌کردن و هاندان و دنه دان بۆ ئه‌نجامی کارێک؛ شوتی وه‌بن هه نگڵ‌دان (تعریف و تحریک به‌انجام کاری)

باکردگ: [ناو،به‌ر] باکردوو؛ په‌نماو. (باد کرده)

< باکردوو

باکردوو: (١) [ناو،بەر] پەنماو. (٢)[ناو] (ب) شتی فرۆشی کە بەسەردەستی فرۆشیارەوە مابێتەوە و نە فروشرێت. (باد کرده)

باکروقە: [ناو] بۆران؛ بەفربارینبەباوە. (بوران)

باکوت: [ناو]جێگاییکە بای زۆر تێدە کەوێت. (جایی کەباد زیاد بەآن میوزد)

باکووزک: [ناو]باکووسک؛ کزەبا. (بادخیلی سرد)

+ باکەش: [ناو] لوولەی سۆبە (بوغاری،کوورە).(لولەبخاری)

+ باکەش گرتن: [چاوگە،ت] کەڵەشاخ گرتن بێنەشتەر لێدان. (بادکش گرفتن)

باکەڵە: [ئاوەڵناو] (١) کەڵەدار.((٢) (ب) عەقڵدار؛ هزردار. (باکله)

باکیرە: [ئاوەڵناو]کچیکەبنی هەیە. (باکره)

+ باگا: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ بەخەبەر؛ نەنووستوو؛ هۆشیار.(آگاه)

باگار: [ناو]باغار؛ غاردانیئەسپ بەپرتاو.چهارنعل)

باگر: جێگاییک کە زۆر بای تێبکەوێت. (در مسیر باد)

باگرتن: (١)بای ناو بۆری پر لە تراو گرتن لە بەر نە تەقین.(٢) سەیارەییک بەتوندی بەلاما هات لێینەدام ، بەڵام باکەی گرتمی وەری چەرخاندم، سوڕاندمیەوە.(بالیدان، با گرتن). (باد گرفتن)

باگردان گێر:[ناویبک]کە سێک کە بانگردێن دەگێڕێت لە سەربان. (بام غلطان کار)

باگۆ: [ناو] وەڵام. (جواب)

باگوڕ: [ناو](١)باگوڕک؛ ئاریکاری؛ زبارە؛ هە- رەوز. (همیاری)(٢) ئابوونە؛ بەشداری کردن؛ ئەندام بوون. (آبونه)

باگۆرە: [ناو]مشار. (اره)

باگەرێن: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

باگەف: (ف گیو) خشتێک کە تەواو سوور نە بووبێتەوە. (خشت نیمپز)

باگیر: <باگر؛ شوێنێک کە با دەیگرێت؛ سەر داپۆشی کون کونی سەر قلیانەوی. (جای باد گیر؛ در پوش قلیان)

باگییادی: (ف.مشە) مانگی یادی خودا. (ب)مانگی ڕەمەزان (ماه رمضان)

بال: [ناو](١) سەرنج؛ بالکێش: سەرنج ڕاکێش؛ (توجە) (٢) ڕەنگیخۆڵ. (رنگ خاک) (٣)باڵ، لە(تورکییەوە هاتووەواتا هە- نگوین) (عسل)

+ باڵا: [ئاوەڵناو+ ناو] بەرز؛ سەرەوە؛ ژوور؛ قیمەتیئاڵتوون باڵایە: زۆر زیادە. (بالا)

باڵا بڵند: [ئاوەڵناو] بەژن بەرز. (قد بلند)

باڵا بڵیندی: [ناو] باڵا بەرزی. (بالا بلندی)

باڵا بەر: [ناوی] مەکینەی باریقورس هەڵێنان. (بالابر)

باڵابەر: [ناو]کەرەستەی بردنە سەرەوەی باری زۆر قورس؛ ئاسانسۆر. (بالابر؛ آسانسور)

+ باڵا بەژن: [ئاوەڵناو]بەژنبڵیند؛ باڵابەرز. (قد بلند)

+ باڵاپۆش: [ناو،ت]هەر شت تەواوی لەش داپۆشی؛«سفیدەی کفن باڵاپۆشم بی» (فۆلکلۆر) (بالاپوش)

باڵاتە: [ناو]گیاییک کە بەرەکەی لەناو گوڵە

کەیدا دیاربێت؛ وەکوو تووی گوڵەبەڕۆژە. (گلی کەتخمەدر داخل گلبرگش پیدا باشد)

باڵاخوەدان: [چاوگە،ت]سەرنجدان. (توجه کردن)

باڵا دار: [ناو]داری سەرەوەیدارتەون. (چوب بالا در قالی بافی)

باڵاسەر: بانیسەر؛ (١ب) ژوور ئاسمان؛ (٢)سەرپەرشت؛ چاودێر؛ "ژنێکی تەلاق دراوی بێباڵا سەر: ژنێکی تەڵاق دراوی بێ-سەرپەرشت. (بالا سر)

باڵاشیرین: [ئاوەڵناو] (ب)بە ژن جوان.(خوش قد و بالا)

باڵاعەرعەر: [ئاوەڵناو] (ب) قەو بلێند؛ باڵابەرز؛ قەدبلێند. (قد بلند)

باڵافڕوان: [ناو]باڵفڕوان؛ فڕۆکەوان. (خلبان)

بالافس: [ئاوەڵناو]کورتەباڵا. (کوتاەقد)

بالاڤخۆش: سیحەتی ئاوی گەرم؛ حەمام کردنت خۆش.(صحت حمام)

بالاڤگە: [ناو]سەرەشۆرگە؛ گەرماو؛ گەرماڤ.حمام)

بالاڤیک: [ناو]وردەبرویش؛ ساواریورد؛ ساڤاریٚ هوور؛ سماییلۆک. (ریزەبلغور)

باڵاکورت: [ئاوەڵناو]کورتەبالاٚ؛ کۆتابالاٚ؛قوڵەبنە. (کوتاەقد)

بالالایکا: فد؛ اند: ناوی کەرەستە یێکی مۆسیقایە. (بالالایکا)

+ بالان: [ناو] باڵان. (١) تەڵەگورگ. (تلەی گرگ) (٢) داڵانی هەوایی؛ شوێنی دیاری-کراوی هاتوچوٚی فڕۆکە. (دالان هوایی) (٣) ڕاڕەوی نێو بێنا. (دهلیز؛ راهرو)

باڵاندن: [چاوگە،ت]باڕاندن. (صدای بز)

باڵاندیدە : [ناو،ت] تەڵە دیتوو؛ وەک: داودۆز (ب)بەئەزموون؛ (کنایی، باتجربە)

باڵانەوی: [ئاوەڵناو] کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

باڵا و داوێن: [ناو،ت]سەر و خواری کراسی-ژنانە. (بالاودامن)

باڵباز: (١) باڵنەبەستراو. (باز وآزاد) (٢) باڵوێز. (سفیر)

بالبالی: [ناو]هومایی؛ مەرمەڕشا. (چلوار)

بالبالووکە: [ناو]تاژیلکە؛ تانجی کێویلە؛ تانجیقولانج؛ حوشترخوا.(آخوندک)

+ باڵبە ستە: [ناو،بەر] کەسێک کەدەستی بەستراوە؛ (ب) کەسێک کە هیچ کارێکی پێنەکرێت. (دست بستە)

باڵ بەسەرداکێشان: [چاوگە،ت] (١) خستنەژێر باندۆر؛ داگیرکردن. (غصبکردن)(٢)باڵ بە سە راگرتن؛ مێهرەبانی و ئاگاداری و بە خێو کردن؛ هەروەها خستنەژێر باڵ؛ چاوەدێری و دەستدانەباڵ. (مهربانی ونگهداری)

باڵ بەسەراگرتن: [چاوگە،ت] (١) چاوەدێری و بەخێو کردن و ئاگا لێبون.(٢) دەست بە سەردا گرتن.(غصب کردن)

باڵپۆش: [ناو]قاوخی سەربالّی قالۆنچە و خاڵخاڵۆکە و شتیتر. (بال پوش)

بالتان: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) ئارام؛ هێدی؛ ژیر. (آرام)

باڵتۆ: [ناو]پاڵتۆ؛ پاڵتاو؛ بالتە. (پالتو)

باڵتوز: تد: [ناو]باڵدز؛ دش؛ خۆشکی مێرد.

(خواهر شوهر)

+ بالته: [ناو](۱) باڵتە؛ باڵـاپۆش. (پـالتو) (۲) تەور؛ بێور. (تبر) (۳) بـال‌تـە؛ لای تـۆ؛ کـن تـۆ.(نـزد تـو) (۴)جـەنجـەڕی گێـرەکـردن. (خرمنکوب)

+ باڵدار: [ناو،ت] باڵندە؛ هەرمەلێک کە بـاڵی هەبێـت (بفڕێـت یـا نـەفڕێـت) (ب) باڵنـدە. (بالدار)

باڵداسووکە: [ناو] تەیرەکوێرە. (پرندەایست)

بالدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب) بە پشوو؛ پشـوو درێـژ؛ بەتاقەت؛ بەسەبر. (صبور)

باڵدوز: تد: [ناو]بـاڵتوز؛ خوشـک(خۆشـک)ی مێرد؛ دش؛ بالدز. (خواهر شوهر)

باڵدەرهێنان: [چاوگە،ت] (۱) بـەچکـە مـەل کە خـەرێکـە پـەلـی‌بـاڵ دەربێنـێ. (۲) لـە خۆشیان لەوانە بوو باڵ دەربێنم. (۳) قۆڵ لە بندا دەرهێنان. (بال در آوردن)

باڵڕاکێش: [ئاوەڵناو] زەین ڕاکێش؛ سـەرنـج ڕاکێش؛ بالکێش. (موردتوجە؛ جذاب)

باڵڕاکێش: [ناو]قۆڵڕاکـێش؛ (ب)چاوسـاغی مرۆڤی کوێر.(راهبرانسان نابینا)

باڵش: [ناو]سەرینی چکۆلە. (بالش)

باڵشتەک: [ناو](۱) باڵشی چووک.(۲) جێگای ساچمەی بۆڵبرینگ.(بالشتک)

بـاڵ‌شـکان: [چاوگـە،ت](۱)ئیسـقانی بـاڵ و قۆڵ‌شکان (۲) (ب) بـێ‌هێزبـوون؛ بـێ‌یـاوەر بوون.(بال‌شکسن)

باڵفر: [ناو]فڕۆکە. (هواپیما)

باڵفڕشـــکێن: [ناو،بـــک]فڕۆکــە شـــکێن. (هواپیمای جنگی)

باڵ فشکردنەوە: [چاوگە،ت] باڵ فشەوکردن. (۱) با کردنەخۆ و خۆ بە پاڵـەوان زانـین. (۲) باڵـە شـۆڕی؛ شـۆڕبونەوەی بـاڵی مریشـکی نەخۆش. (بال آویزان کردن)

بالقەدان: باڵ لێدان. (بال زدن)

باڵقرتاندن: [چاوگە،ت] (۱) قۆڵبرێن. (قطـع کردن) (۲) باڵکردن؛ باسـکۆکردن. (قیچـی کردن)

باڵکردن: [چاوگە،ت]باسـکۆ کـردن؛ شـاپەر قرتاندن بۆ هەڵنەفرین. (بال قیچی‌کردن)

باڵکۆ: [ناو](۱)تارمەی بـەر پـەنجـەرە.(۲) < بالکۆن. (بالکن)

باڵکۆک: [ناو]بەڵگە؛ قەباڵە؛ ئێور. (سند)

بالکێش نامە: [ناو]نامەی دادگـا بـۆ ئاگـاهی. (اخطاریە)

بالگاش: [نـاو]شـاتـو شـوت؛ ڕێکـلام. پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

بالگاشە: [ناو]بالگاش؛ باڵگاشە؛ ڕێکـلام؛ پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

بالگی: [نـاو]باڵگـە؛ بـالین؛ بـاڵین؛ سـەرین؛ بالیف؛ بالیفک؛ بالیک؛ بالینگ؛ باڵنج. (بالش)

بالگیڤ: [ناو] باڵش. (بالشت)

باڵمۆم: [ناو] باڵمەمی؛ باڵمۆمی؛ لە تورکیـەوە هاتووە واتا مومی‌هەنگوین؛ هێژای وتنـە کـە مۆم واتا شەم و مۆم(مێو) بە لام شەم واتـای مێوی هـەنگـوین نـادا و مـاکێکی‌پاترۆلیـە. (موم)

باڵندەی‌کەوی: باڵندەی دەسەمۆ. (پرندە رام)

بالنگی: [ناو]سەرینی ژێرپێ. (بالش زیر پا)

باڵوپاڵ: ڕەواجی؛ فەراوانی. (فراوانی)

بالوپەڕ: [ناو،ت](١)باڵوپەڕ؛ پەڕوباڵ. (بـال و پر) (٢) (ب) قودرەت؛ دەست ڕۆیشتن؛ لەباڵ و پەڕکەوتن: لەدەسەڵات‌کەوتن (قدرت)

باڵۆر: [ناو]باڵویز. (سفیر)

+ باڵۆرە: [ناو] دەنگ هەڵێنان و ئا هەنگێکی ڕیتیمیک(چەلەپایی)گوتن و بەسەرپەنجە لـە گەروو دان. (نوعی ترانه)

بالوفک: [ناو]باڵنجی چووک. (بالشتک)

باڵۆل: [ناو] بۆڕی؛ لوولە. (لوله)

+ بـالۆن: [نـاو]تـونگی ئازمایشـگای کیمـی. (بالن)

باڵۆن: [ناو](١)گیانلەبـەرێکـی زۆر گـەورەی دەریایی (کە شیر بە بەچکەی دەدا) لەڕۆن و گۆشتی کەڵک وەردەگیرێت؛ نەهەنگ؛ (بـالن. نهنگ)تورەکەی زۆرگـەورەی پـر لـە گـازی سووک یا گەرما کە دەکەوێتە حەوا.(بالن)

بالووری: [ناو] مەرمەڕشا؛ هومـایی؛ بالبـالی. (چلوار)

بالووک: [ناو]بالووکە. (زگیل)

بالووکرەش: [ناو]خاڵ. (خال روی پوست)

بالووکێ: [ناو]بالووکە. (زگیل)

+ باڵە: [ئاوەڵناو] گەوج؛ حۆل. (گیج)

باڵە: [ناو]بـاڵی‌ماسـی. (باڵـەی‌پشـت، باڵـەی سک، باڵەی‌کلک، باڵەی‌سینگ). (بالەماهی)

+ بالە: [ناو]جۆرێـک ڕەقـس و هـەڵپـەڕینـە لەئوروپا و ئەمریکا. (رقص باله)

باڵهاوردەنەوە: شاپەڕ دەرهێنانـەوە. (بـال در آوردن دوباره)

بالەبال: [دەنگەناو] بارەبار. (صدای احشام)

+ باڵـەبـان: [نــاو]باڵابــان؛ شـــەیپـــوری زۆرگەورە؛کەڕەنا، دارای کونی جێگە قامکە و بەپیک کۆک‌دەکرێت (وەک زوڕنا). (بالبان)

باڵەخانەی‌تاوسانی:کۆشکی هاوینی. (ویلا)

باڵەشنە: [ناو]باڵشت. (بالش)

باڵەفڕکە: [ناو،ت]باڵەفڕێ؛ باسکۆ باسکۆ. (پـر زدن پرنده وقت اسارت)

باڵەفرتێ: [ناو،ت]باڵەفرتێی پەلەوەر لە کـاتی سەر بڕیندا. (بال زدن پرندەوقت سر بریدن)

باڵە کرە: [ناو،ت]بێڵە کـرێ. (بیـل رابـەزمـین کشیدن برای جمع اشغال)

باڵەوان: [ناو]باڵەبان. (بالبان)

+ باڵەوباڵ: گوللە باڵەوباڵسمیویەتی؛ (ئەمدیو ئەو دیوکردنی‌گوللە) (سـوراخ شـدن بـدن بـا گلوله)

بالەی سەرسەهۆڵ: [ناو] ڕەقسی باڵە کـە لـە سەر سەهۆڵدەکرێت. (بالەروی یخ)

بالێت: [ناو]ڕەقسی‌باڵە. (بالت)

بالێدان: (١) حاڵەتێک‌کە با لەشتێبـدا؛ بـارە-وشەکردن. (٢) با کردنە ناو تەگەر یا تۆپ یـا تیوپ یا شتی‌تر . (باد زدن)

بالیف:[ناو]کیسەییێک کە پڕی‌دەکەن لە پەڵ یا شتی نەرم و بەرگی دەگرن بۆ لە ژێر سـەر نان؛ سەرین. (متکا)

بالیفک: [ناو]سەرینی گچکە. (بالشتک)

بالیک: [ناو]بالووکە. (زگیل)

بالینە: [نـاو]باڵینـە؛ جـەغزێکـی بچـوکی لـە قوماش (عەگال‌ئاسا)یە لە کاتێکـا مـەنجـەڵ یان تەبەق لە سەرسەر دادەنرێت لە بـەینـی سەر و بارەکـەدا دای‌دەنـێن. (بالشـتک زیـر باری کەروی سەر حمل شود)

+ باڵینه: [ناو](١) ژێر نیر. (بالشتک گردن گاو در موقع شخم)(٢) کورتانی حەماڵی. (پالان حمالی)
باڵینەک: [ناو]باڵۆن؛ کیسەی زەلامی پڕ لە گاز یا گەرما کە بە حوادا دەچێ. (بالون)
بام: [ئاوەڵناو] ڕەشتاڵە؛ ئەسمەر؛ سەوزەڕوو. (اسمر)
+بام: بێم؛ ببم؛ منبام بۆلای‌تۆ فیدات‌بام؟: من بێم بۆلای‌تۆ فیدات بم؟.(بیایم، بشوم)
بامالْ: جێگای بەرزایی کە با بەفرەکەی یان خۆڵەکەی بماڵی. (برفروبی شده‌با باد)
بامبو: فد: [ناو]قامیشی هێندی. (بامبو)
بامجانا ڕەش: [ناو]بادەمجان. (بادمجان)
بامجانا سوور: [ناو]تەماتە. (گوجەفرنگی)
بامخەڵتان: [ناو](ف.مشە) بانغەڵتان؛ بانگلێن؛ باگردێن؛ بانگووش؛ بانگۆش؛ باگوردێن؛ بانگلان؛ مەندەڕوونە؛ تپانە؛ لوغ؛ گردەلْ؛ باگوردان؛ بانگلێر.بان‌تلێر.. (بام غلطان)
با مرنیْ: [ناو]بای مردنیْ(ب)تاعوون. (تاعون)
با مرە: [ناو]بنەبان؛ قوونەبان. (کنج بام)
بامشت: [ناو]باگر. (بادگیر)
بامەن: بیمەن؛ کورتکراوەی ناوی بەهمەن. (خلاصەشدەاسم بهمن)
+ بامیه: [ناو](١) شیرینیاتی تایبەتی مانگی ڕەمەزان؛ زولبیا و بامیە. (بامیه) (٢) داهاتێکی بێستانییە و لەشاری بامیانی ئەفغانستانەوە هاتووە. (بامیه)
بان: وان: [پاشگر] بەواتای چاودێر؛ نگهبان: زیرەوان؛ باغەبان: باغەوان. (پیواژە، بان)
+ بان: کورتکراوەی باند. (. باند)
بان: [ناو]جۆرێک دارە لە هێند کە لە بەرەکەی ڕۆنێکی بۆن خۆش دەگرن (بان)
+ بان: بووایێن؛ ببونایە. (می بودند)
بانا: [ناو]بانوما. (بادنما)
بانبز: [ناو](ف .گیو) بزنەکێوی. (بز کوهی)
+ بان‌پوشین: [چاوگە،ت] (١) سەرنانەوە و شاردنەوەی مەبەستێک؛ دیزەبەدەرخۆنە. (٢) سەری بەتالی دەفر نانەوە؛ سەرپۆش بە سەر هەر شتێکدا دان. (سر پوشیدن)
بان‌تلێر: [ناو]باگردێن. (بام غلطان)
بانتوو: [ناو](١) جەماوەرێکی زۆر لە خەڵکی ڕەش پۆستاڵی ئەفریقای ناوەڕاست و باشووری ئەفریقا. (٢) زبانیان. (بانتو)
بانجۆ:بانژۆ:[ناو]کەرەستەیێکی موسیقایە لە گیتار بچووکترە.(بانجو)
+بانجێڵە: [ناو](١) تارمە؛ باڵکۆنی بەرپەنجێرە؛ تەختەبەندی بەرپەنجێرە. (بالکن جلوپنجره)(٢) کۆمانج؛ بانیجە. (کماج)
بان‌چاو: (ب)بەسەرچاو؛ بەلێباش.(روی‌چشم).
بان‌چەوک: (ف.گیو) سەرلانکە.(روی‌گهواره)
بانخانی:[ناو]سەربان؛بانخانوو.(پشت‌بام)
باندان: [چاوگە،ت]شاردنەوە؛ بان‌پۆشین؛ بان نانەوە؛ سەرنانە وە. (پوشش. قایم کردن)
باندپێچی: [ناو]پێچانی‌برین یا جێگای کوتراو یان هەر شت بەتەنزیف. (بانداژ)
باندرۆلْ:[ناو]کاغەزی چەسب‌داری وەک تەمر بۆ لکاندن‌بەسەر شوشە (بتری)ئاڵکۆلْ یاهەر بەرهەمێکی‌دەوڵەتی‌دا؛ یاباندی(شریتی‌پان) دریژ بۆسەر بەستە بەندی لەفابریکادا. (باندرول)

باندرۆڵدار: [ناو+ئاوەڵناو] (١) دارای باندرۆڵ.
(٢) بڕێتی لە نەکراوە؛ تازە و کارنەکردوو؛
ئاکبەند. (آکبند؛ باندرول دار)

باندۆڕ: [ناو](١)هەرێمی دەسەڵاتداری.
(قلمرو) (٢) ئەسەر دانان؛ کاردانەوە؛ شوێن-
دانان. (نقش و ایز بجاگذاشتن؛ عملکرد.)

باندوور: [ناو] نیر؛ نیلە؛ نیرێک کە ئامووری
پێوە دە بەسترێت. (دنباله یوغ)

باندەر: [ناو]باندەڤ؛ بادەوە؛ بادەڤ. (طوفان)

باندەو: [ناو] بادەوە؛ بۆران. (بوران)

بانژو: [ناو] بانجو؛کە رەستە یێکی مۆسیقایە.
(بانجو)

+ بانسەر: سەرسەر؛ تەوقی سەر (ب) لە
جیاتی بانچاو؛ بەلێ. (بالای سر، روی سر)

بانکداری: (١) [بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی
بەڕێوەبردنی بانک؛ (٢) خاوەنی بانک بوون.
(٣) شوێنی ئیدارەکردنی(بەڕێوەبردنی) بانگ.
(بانکداری)

بانکوت: (١)شیلان و کوتانەوەیبان بۆ بەر
گری لە دڵوپە.(٢)<بانگلێر. (پشت بامرا
سفتکردن وکوبیدن)

بان کوتانەوە: [چاوگە،ت] <بانکوت کردن.
(کوبیدن پشت‌بام)

بانکە:[ناو]بۆشکەی چکۆلە.(بشکە کوچک)

بانگ بە گویداخوێندن: (ب)ناونان؛ ناو لە-
سەر دانانی منالی موسوڵمان. (اسم گذاری)

بانگدان: [چاوگە،ت]بانگ گوتن. (اذان
گفتن)

بانگدەر: [ناوی‌بک]کەسێک کە بانگ‌دەدا؛
بانگ‌وێژ؛ (اذان گو)

بانگژابوون:گرژبوون؛ ئانگژابوون؛ هێرش‌بردن
بۆ یەک. (عصبانی شدن)

+ بانگ کردن:[چاوگە،ت](١) لێگێڕانەوە؛
بانگهێشتن؛ دەعوتکردن. (دعوتکردن) (٢)
قوماری بانگ کردن. (بازیکردن قماربانک
(٣) قاوکردن؛ هەرا لێکردن.(صدازدن)

بانگکەر: [ناوی‌بک]جارچی؛ هاوارکەر؛
کەسێک کە بانگ دەکا. (بە هەموو مانایێکە-
وە) (چارچی)

بانگلۆر: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

بانگ‌لێکردن: [چاوگە،ت]هەرا لێکردن؛ قاو
لێکردن. (صدا زدن؛ فرا خواندن)

بانگ مەل: ئاوازی باڵندە. (آواز پرنده)

بانگۆڵە: [ناو]مێتولکە. (نوزاد شپش)

بانگوویر: [ناو]شانە و شەنەی کۆ کردنەوەی
کڵۆ و بەردی نێو شیناوەرد. (شن کش)

بانگە: [ناو](١) منارەی جێی‌بانگ‌وتن. (منارە)
(٢) سپێی تازە لە ڕشک دەرهاتوو؛ مێتوولکە.
(نوزاد شپش)

بانگەڕا: [ناو]بانگلێن. (بام غلطان)

بانگەبانگ: [ناو،ت]هاوارهاوار. (هوار هوار)

+ بانگەشە: [ناو] ڕێکلام؛ بانگاش؛
پڕووپاگاند؛ (تبلیغات) (ئەم وشەیە بە جارڕدان
و بانگە واز نزیکترە، بالگەشە وبالگاشە
کوردیتر ونزیکترە بە(ڕێکلام) چوونکی بال،
واتا: سەرنج یاسرنج. (تبلیغات)

+ بانگەواز: [ناو،ت]بڕێتی‌لە ڕاگەیاندنی
خەبەرێک؛یان بۆ ڕاگەیاندنی شتی گوم بوو
بە خەڵک؛ جاڕدان. (جارزدن)

بانگی‌شێوان: [ناو](١) بانگی‌مەغرێب. (اذان-

مغــرب) (۲ب) وەختــی خــۆراوای درەنــگ؛ ئێوارەی درەنگ. (وقت غروب)

بانمەک: [ئـاوەڵنـاو] خـوین‌شـیرین؛ ئێسـک سووک؛ قسەخۆش؛ بامەزە. (بانمک)

باناو: [ناو]بانەناو؛ قۆڕەبان.(گل انـدود کـردن بام)

بانوانک: [ناو] بانبانک؛ ڕزق؛ جۆرێک مشکی گەورە. (نوعی موش)

بانوانە: [بەند] خاتوونانە؛ خانمانە. (خانمانە)

+بانۆک: [ناوی بک] لـە چاوگـەی(بانانـدن): قبووڵ‌کردن؛ بە بزن و مـەرێـک دەڵـێن کـە شیر بە بێچوو دەدەن، و دەبـانێنن. (حیـوانی کە بە نوزاد شیر می دهد)

بانوما: [ناو،ت]کەرەستەی پیشاندەری شوێنی هاتن و تەوژمی‌با. (بادنما)

بانوو: [ناو](۱)خـانمی‌مـاڵ؛ خـاتوون.۲. سـەر دیرەگی‌بەرز. (بانو. تپە)

بـانووان: [نـاو]بـەردفـەڕش؛ سـەنگفـەڕش. (سنگفرش)

بانووچکە: [ناو]بانیژە؛ بـانی‌چووکـە؛ کۆمـانج؛ هەورەبان. (کماج)

بانهـاڕ: [نـاو]سـەرەوەی ژێرهـاڕ؛ لـەئـاش ودەستاڕدا. (سنگ روی آسیاب)

بانـەسـەرە: [نـاو،ت]زنجیـری بـەنـدکردنی لارەپیچ بە سەرەوە. (زنجیرمحکم‌کردن دستار زنانە)

بانەک: [ناو]خوو؛ خدە؛ ڕەوشت؛ ڕەفتار. (خـو؛ عادت)

+ بانەوبان: [ناو]جەحێڵێ کـەزۆر بـەبانانـەوە بگەڕێت؛ کاتێ بەفر زۆربێ‌وکوڵان پڕبێت لـە بەفر بەسەر بەفردا لەو بان بۆ ئەو بان چوون. (جوانی کەزیاد پشت بـام هـا را گـز کنـد؛ از روی بامی بەروی بام دیگر رفتن)

بان‌هەڵبان: [نـاو]باڵـەخانـەی چـەنـد قـاتی. (ساختمان بلند)

بانیجە: [ناو]کۆمانج؛ بانیژە. (کماج)

+ بـانیژە:[نـاو]کۆمـانج؛ بانیجـە؛ شـوێنی بـە پلیکان ڕۆیشتن بۆ سەربان. (کماج)

با نیشـتنەوە: (۱) نیشـتنەوەی‌ئامـاس؛ تـەواو بـوونی پـەنمـین؛ (ازبـین‌رفـتن آمـاس) (۲) وێستانی با؛ (قطع‌شدن‌باد) لە فیـز و لـووت- بەرزی کەوتن. (نخوت و باد خوابیدن)

با نێک و دوو هەوا: (ب) قسـە یـا کـاری دژ بەیەک لە یەک کاتدا. (یک بام و دوهوا)

+ بانین: [چاوگە]ناوجێیی؛ بوونەهۆی ئاشـت بوونەوە؛ بوونە هۆی ڕێککەوتن و یەکتـرین پەژراندن.(میانجی؛ آشتی‌دادن)

بانیۆ: [ناو]گەرماو؛ حەمام؛ شۆرگە. (حمام)

+ باو: (۱)لەگەڵ بـەنـد دا دێـت: بـەنـدوباو؛ ئستران. (آواز) (۲) مۆد؛ تازە ئەو لیباسە باوی نەماوە. (مد)

باوانـــە: [نـــاو] نێـــرەچۆلـــەکـــە؛ نێرەپاساری.گنجشک‌نر)

باوباران: [ناو،ت]بۆران. (بوران)

باوبرا: [ناو] باوکبرا؛ زڕ برای باوکی. (برادر نا تنی)

باوخۆش: [ئـاوەڵنـاو]خۆشـباو؛ هـەڵخـۆش. (خوش دست)

باورە: [کاری ئەمری]بێنە؛ بیهێنە.(بیاور)

+ باوسـەنـدن: [چاوگـە،ت] بوونـە مـۆد

لەجەماوەردا؛ پەرەسەندن. (مد شدن)

باوشکاندن: [چاوگە،ت]باوێشکهاتن. (حالت دهن دره)

باوشکین: [چاوگە]باوێشک هاتن. (دهـن‌دره-کردن)

باوکبرا: [ناو] زربرا؛ باببرا. (برادر ناتنی)

بـاوگوڕی: [نـاو] ڕاوێژکـاری ؛ڕاوێشــکاری. (مشاوره)

باوگەرە: (ف. گیو) بابەگەورە. (بابابزرگ)

باولی: [ناو] سندوقی دەستەداری کەلوپەل؛ یەغدان. (صندوق دستەدار)

باو و نەریت: [ناو،ت]داب و دەســتوور؛ داب و نەریت؛ ڕێوشوێن. (رسم و رسوم)

باوویان: [ناو](ف.مشه) ئارەزوو؛ هومێد (امید)

باوە: (١) باوکە؛ بابە. (پدر)(٢) موٚدە؛ بابـەتـە. (مد) (٣) کەردوو؛ دێراو. (کرت)

باوەجوا: بائەمە؛ بائەمحالە؛ جودالـەوە. (بـااین وجود)

بـاوەخولــە: [نـاو،ت]بـاوەخــولێ. (بـازی نوجوانان.چرخیدن)

باوەخوون: [ناو]بوٚهەوەڵجار کـە بـووک دە-چێتەوەماڵیبابی؛ باوەخوٚن. (اولـین مهمـانی رفتن عروس به خانەپدری)

باوەرپێکـردن: [چاوگـە،ت]کـار یـا قسـەی کەسێ بە ڕاست زانین و بڕوا پێکردن. (بـاور کردن)

باوەرپێهێنان: [چاوگـە،ت]بـاوە ڕپێکـردن. (١) باوڕ بەکەسێک کردن. (٢) کاری کەسێک کـە باوەڕ بە قسەیێک بکا.(باور کردن)

باوەڕدار: [ئاوەڵناو] بەباوەڕ؛ باوەڕمەنـد. (دارای باور)

باوەڕدەرمانی: [ناو،ت] مالیجە بە هـوٚی زیـاد کردنی بـاوەڕ و ئیمـان و عـەقیـدەوە. (بـاور درمانی)

باوەڕگران: [ئاوەڵناو] دێرباوەڕ؛ گـران بـاوەڕ؛ سەختباوەڕ. (دیر باور)

باوەڕگرانی: دێرباوەڕی؛ گـرانبـاوەڕی (دیـر باوری)

باوە ڕگومـان: [نـاو،ت]دوودڵ؛ دووشـک. (دو دل)

باوەڕمەند: [ئـاوەڵنـاو]بـاوەڕکـری؛ بـەبـاوەڕ. (باورمند)

باوەڕوٚ: [کاری‌ئەمری]بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

باوەڕوٚک: [ناو]بڕوانامە. (ویزا)

باوەرەک: (ف.گیو) بای سەخت. (بادسخت)

باوەزیرک: [ناو](ف. گیو) چزووی دووپشک و هەنگـەژاڵـە و ئیتـر. (نـیش عقـرب و سـایر گزندگان)

باوەژوٚ: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

باوەسیر: [ناو] بیوٚ سیری. (بواسیر)

باوەش‌پێداکردن: [چاوگە،ت]لەباخە لْ گـرتن؛ لە ئامێزگرتن؛ لەزوٚرانبازیدا مەچەک لـە کـە-مەر قایمکردن. (بغل کردن)

باوەشان:[چاوگە،ت]باوەشێن کەر. بـاوەشـێن-کردن با لێدان. (بادزدن)

باوەشی: [ناو]هەڵوٚ. (عقاب)

باوەشین: [ناو] باوەشێن. (باد بزن)

باوەکو: [بەند] ئەگەرچی؛ هەرچەند. (اگر چه)

بـاوەلــە: [نــاو]بــاوەلــی؛ چــەمــەدان؛ یەغدان.(صندوق)

باوەوە: [ناو]بایەوە؛ بادەوە. (بوران)

باوی: [ئاوەڵناو]ڕۆماتیزمی؛ باداری. (روماتیزمی)

باویزە: [ناو] با و پێچی ناوزگ؛ باپێچەک. (نفخ)

باویژدان: [ئاوەڵناو]دارای ویژدان. (با وجدان)

باوێژە: [کاری‌ئەمری] بیخە؛ بیهاوێژە. (بینداز)

باویشە: [ناو](١) باڕێزە. (میوەی باد ریختە)(٢) کاتی لارەسێبەری ئێواران. (هنگام عصر دیر وقت)

باوین: بەرهەڵست دروستکردن بەگڵ. (با گل جلو گرفتن جائی)

باوی نوێ: مۆدی تازە؛ ئەمڕۆیی. (مد نو)

باوێنی: باوکێنی؛ شتی ماڵەباب؛ شتی باوک. (پدری)

باهاوردن: [چاوگە،ت](١) باهێنان؛ باکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (آماس کردن) (٢) حاڵەتی شتێک کە با بیهێنێ. (چیزی کەباد با خود بیاورد)

باهر: [ناو]بایر؛ بایەر؛ چۆڵ. (بایر)

+باهۆ: [ناو] موور و ئەڵوار بۆ کاری نەجاری؛ تەختەی قەوی و درێژ؛ دار و کاریتەی قەوی. (چوب الوار)

باهۆبەند:[ناو]قۆڵبەند؛بازوبەند.(بازو بند)

باهۆس: [ناو]باهۆز؛ ڕەشەبای سەخت؛ تۆفان. (طوفان)

باهۆش: [ئاوەڵناو] وریا؛ زیرەک. (باهوش)

باهۆل: [ناو]باهۆس؛ باهۆز؛ بای-سەخت.(بادسخت)

باهۆڵ: [ناو](ف.مشه)چانتە؛ تۆربە؛ جانتک. (ساک)

باهینک: [ناو](ف.مشه)ڕۆماتیسم؛ هینک، دروستترە.<باداری. (رماتیسم)

بایا: ببوایێت؛ خۆزگەدونیا بەدڵی‌من بایا. (مى بود)

بای‌بەهاری: [ناو،ت] بای دەمە و نەورۆز.(بادبهاری)

بای بە یانی: [ناو،ت] بای سەرسبح. (باد صبح)

بایت: [ناو]چکۆلەترین گروپی بیرەوەری لە کامپیوتێردا. (بایت)

بای‌جومگە: [ناو،ت]ڕۆماتیزم. (روما تیزم)

بای‌دارئاوس: بای‌وادە کە لەو کاتەدا دار چرۆ دەکا. (باد وقت بهار)

+ بایدە: (١)[کار ئەمری] کرژیکە؛ گرژی بکە؛ بای‌بدە. (بپیچ و بریس) (٢)[ناو] باییە؛ چەرخی؛ دەفری چووکەی کانزا. (کاسەفلزی)

بای ڕۆژئاوا: [ناو،ت] بای بێرین. (باد عصر)

بای زریان: [ناو،ت] باێکی ساردی پاییزانە لە لای باکوورەوە دێت. (باد سرد موسم پاییز)

بای‌زەمەن: [ناو،ت] بای‌توند.با سەخت.(بادسخت)

بای‌سەبا: [ناو،ت] شنەبای سەحەر. (باد صبا)

بای‌سەبوون: [ناو،ت] بای زۆر گەرم کە باغ و بێستان وشک دەکا ودەیپروکێنێ. (بادسام)

بای‌سەحەر: [ناو،ت] شنەبای بەیانی. (باد سحر)

بای‌سەرسەر: [ناو،ت] بای زۆرتوند. (باد سرسر)

بای سەوا: [ناو،ت] بای سەبا. (باد صبا)

بای شەماڵ: [ناو،ت] بای باکوور (باد شمال)

بایق: [ناو]بەقا. (باور)

بای کەپۆ: [ناو،ت](ب) فیز و غورور؛ لووت بەرزی (باددماغ؛بادغبغب)

بای کەللە: [ناو،ت](ب) غورور؛ خەیاڵاتی سیاسی (ڕامیاری). (کنایه. غرور)

بای گەڵوو: [ناو]قرقێنە. (اروغ)

بایلۆز: باڵوێز؛ باڵیۆز (سفیر)

باینجان سیاوه: [ناو]بادەمجانی ڕەش.(بادمجان)

باینە: [ناو]بایەقووش؛ کوندەبوو. (بوف)

بای نەرم: نەرمەبا؛ شنە؛ سروە. (نسیم)

بایواده: [ناو] بایبەهاری؛ (بەفری بەفرانبارە بێبای وادە قەت ناچێتەوە). «فۆلکلۆر» (بادبهاری)

بای وشک: [ناو] وشکەبایسارد.بادبیباران-وسرد)

بایەخدار: [ئاوەڵناو] بەرێز؛ بەنرخ، بەقیمەت. (باارزش)

بایەدەس: [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەس بڵاو. (ولخرج)

بایەر: [ناو]بەیار؛ بایر.بوورە؛ بەتاڵ؛ خاڵی. (بایر)

بایەڤ: [ناو]دەوەنێکە بۆ سوتاندن.(بتەایست برای بر افروختن)

بایە کۆش: [ئاوەڵناو] وەجاخکوێر؛ دۆعاکردن لە ژن کە وەجاخ کوێربێت؛ واتە منال سەرکۆشت نەچێت. (اجاق کور؛ بچەدار نشدن)

بایەوان: [ناو]بادەبان؛ بادەوان لە پاپۆڕی باییدا (بادبان)

باییبێرین: [ناور،ت] زریان ؛بای ڕۆژانە؛بای ئێواران.(بادروزانه)

باییتووریێ: (ب) بێبایەخبوون؛ نرخی بەقەد نرخی توورێکە.(کنایەاز بی ارزشی)

بایید: [ناو]لەگەن؛ تەشت. (لگن)

باییزەر: [ناو]زەردوویی. (یرقان)

باییس: (١)[بەند] گەرەکە؛ دەبێوابێت. (بایستی) (٢)[ناو]هۆ؛باعیس.(سبب.علت)

باییکوور: [ناو،ت] بایشەماڵ(بادشمال)

باییگوڕ: [ناو،ت] بای توند. (باد سخت)

باییهەوا: [ئاوەڵناو] بادیهەوا؛ بەفیز؛ لووتبەرز (متکبر)

باییهەوایی:[نا و،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی باییهەوابوون. (حالت متکبرشدن)

بەدبستێن: [ناو،ت]ئاڵش وێرش؛گۆڕینە وە لە موعامەلەدا.(بدە بستان) .لە(ف.مشە)یشدا بە واتای گوفتوگۆ؛ هاتووە

بدەرەم: بمدەرێ؛ پێمبدە. (بدەبمن)

بدێکار:<بدیکار

بدیکار: (ف.مشە) دەیندار؛ قەرزدار. (بدهکار)

بران: (١)لە دایکوبابێکن. (برادرند) (٢)هەر دوو بە سەربازی بران؛ بریان. (بردندشان)

بڕان: (١)[ڕابوردووی چاوگەی بڕین بۆ کەسی سێهەمی کۆ] قرتیان؛ بڕدران؛ لەتیانکردن.(بریدندشان)(٢) لەیەک بڕیان: دابڕان و جیاوەبوونەوە. (جداشدند)(٣) [پاشگر] بارانبڕان.(پسوند)

براندۆک: [ناو]براندوخ؛ درۆێنەوان. (دروگر)

برایی کانوونی: <پاییزەبرا.

بردنەسەر: (۱)داسەپاندن و جێ‌کەوتنی قسە و مەبەست: ئاخری قسەی خۆی بردەسەر. (سخن بکرسی نشاندن)(۲) حەوانەوە و ژیان و تەواوکردن:چۆن لەگەڵ ئەو بێ‌ئەمە- کە دەتووانی ڕۆژگار ببەیتەسەر؛ وادەی زیندانەکەی بردەسەر.(بسربردن) (۳) کە- سایەتی پێدان:ئەوەندەی تاریف کرد و بردیە سەر گەیاندیە عاسمان.(شخصیت بالابردن)(۴) بارەکە زۆرسووک بوو بەئاسانی بردیە سەر سەیارەکە.(بالابردن)

برسیاتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]برسییەتی؛ برسی‌بوون.(گرسنگی)

برکدان: خستن؛ فڕێدان؛ هاویشتن (انداختن)

برمە:[ناو]دیزەی چێشت تیدا کوڵاندن. (دیزی)

بروا: (۱)بچێت؛ (۲)بڕوانە؛ تماشاکە. سەیرکە. (۳) باوەڕ.(برود؛تماشاکن؛ باور)

بڕوانە: تماشاکە.<بڕوا. (نگاه‌کن)

برووکیای: [چاوگە،ت] برووسکیان برووسکیان؛ ترووسکانەوە؛ درەوشانەوە. (درخشیدن) (۲)وەک: چاوداگرتن؛ چاوقرتاندن. (چشمک‌زدن)

بریان: (۱)[ئاوەڵناو] برژیاو؛ برژاو. (بریان)(۲)بران، ڕابووردووی (بردن) بۆ کە- سی سێهەمی کۆ. (بردنشان)

بڕیتک: [ناو](۱) شەقەمشار؛ مشاری دوو دە- ستک. (ارە دونفرە)(۲)برینگ.(دوکارد)

برێن: گوڕڕەی‌با؛ خوڕڕەی‌ئاو؛ قوڕەی زک. (صدای آب و باد و نفخ)

بڕینە: [ناو]ژانی مندالبوون. (دردزایمان)

+ بڕ: [ناو]داسوو؛ پڕژی سەری‌گوڵە گەنم و جۆ؛ کاکوڵی گەنمەشامی (کاکل ذرت. کاکل گندم)

بژاربڕ: [ناو+ناوی‌بک]بژارچن؛ ئالاچن؛ بژار لێبڕین؛ بژاربڕم کرد: بژارم‌لێبڕی. (بیلچەوجین؛اتمام وجین کردن)

بژارتوو: [ناو،بەر] ژمارده؛ بژاردە؛ ژمارەکراو؛ بژێردراو؛ هەڵبژێردراو.(شمارە شدە.پاکشدە. برگزیدە)

بژارتی [ناو،بەر](۱ب)برژاو؛ برژیاگ. (۲)بژێردراو.دانەوێڵەی پاک‌کراو.(۳)ژمارە- کراو. هەڵبژێردراو. (بریان‌شدە؛ پاکشدە؛ شمارە شدە. انتخاب شدە)

+ بژارە: [ناو] پەڕوباڵ ڕێک‌وپێک‌کردنی فڕندە بەدەندوکی‌خۆی. (مرتب کردن پرها با نوک)

+ بژانک: [ناو]کەرەستەی ئارایشی ژنان. (وسیلەآرایش زنان)

بژاندن: ئیشتیا و هەوەسکردن.دڵ‌پێوەبوون. (هوس کردن)

بژن: ژن‌دار. (زندار. متاهل)

بژنین: [چاوگە]هەڵبژاردن؛ بەرگەم کردن. (انتخاب)

بژون: (۱) جوان‌خاس. (جوان) (۲) ورە؛ توانا. (توانایی)

بژوولک: [ناو] برژۆڵ؛ مژۆڵ. (مژە)

بژوون: (۱) پۆشتەوپەرداخ؛ تەڕپۆش. (شیک پوش) (۲) ئازا؛ جوامێر؛ گورجوگۆڵ. (جسور)

+ بژوێن: [ئاوەڵناو] خاوێن؛ تەمیس. (تمیز)

بژە: [ناو](١) هەنگوینێک کە پاش‌بڕینەوەی کەندوو بۆ ژیواری‌هەنگ دەمێنێتەوە. (عسل جاماندەدر کندو) (٢) زۆرزان و عەیار. (عیار)

+ بژی: (١) ئێشکایی؛ بەڕی. (بر) (٢) ڕەشی. (سیاهی) (٣) زیندوو بە؛ بژیت:زیندوو‌بیت؛ زیندووبێت.(زنده باش؛ زندەباشی؛ زندەباشد)

+ بژیان: ئارەزووکردن. ئیشتیاکردن. (آرزو)

بژیر: (١)[ناو] بژار. (علف هرز) (٢) بژار کردن.(وجین)(٣)[ئاوەڵناو] زیرەک؛ وریا . (زیرک.هوشیار)

بژێرداو: [ڕابوردووی‌چاوگەی بژاردن، ناو، بەر](١)ژمارەکراو.(٢)[ناو،بەر] بژێراو؛ دەغڵی پاککراو. (شمارەشدە؛ غلەپاکشدە)

بژی‌ڕەش: [ناو،ت]داسوو؛ گوڵی‌گەنم و جۆ. (سنبلەگندم‌وجو)

بژێلک: [ناو]برژۆڵ. (مژه)

بژی و مەمرە: (ب) ژیانی زۆر ساکار و فەقیرانە؛ خۆراکی کەم. (بخور نمیر)

بسات: فد: [ناو]بیسات؛ شتومەکی‌پێویست بۆ ڕێخستنی کاری میوانی یان زەماوەند؛ دام و دەزگا؛ (ڕەببی بیساتت‌شێوی) شتومەکی سەر عارەبانەی چەرچی. (بساط)

بساز: (١) چێکەر؛ دروست دەکا. (ساز ندە) (٢) دژی ناسازگار؛ کەسێک کە دەحاوێتەوە و دەسازێت. (سازشکار)

بسام: (١)[ئاوەڵناو] بەسام؛ سامدار؛ بەهەیبەت. (باهیبت)(٢)[ناو] جاری گەنم و جۆ. (جای گندم درو شدە)

بسانیمەوە: بمسێنەرەوە. (پسم بگیر)

بستام: فد: مەرجان. (مرجان)

+ بستۆکە: [ناو]مەسیێ؛ ئەستێولک؛ پارچە ئاسنی سەرتەنوور. (آهن روی تنور)

+ بستە: [ئاوەڵناو] بەفیز؛ بەهەوا؛لووت‌بەرز. (متکبر)

بستە: [ئاوەڵناو] بڕۆ لەلایەن منەوە بستەبە؛ چیت پێ‌خۆشەبیکە؛ ئازاد؛ سەربەست. (آزاد)

بستێن: [ناوی‌بک] بستێنەر. وەردەگری؛ وەرگر. (بستان)٢.کڕیار. (خریدار)

+ بسک: [ناو]کولانەی مریشک؛ باڵەخانە؛ کوشک. (لانەمرغ. کاخ)

بسکۆ: [ناو] مافوورە. (فرش)

بسکۆکە: [ناو] لەرزانە؛ بسکۆلە. (زیور زنانە)

بسکەبسک: مشقەمشق.(١ب) بە خۆشیەوە هاتن و چوونی‌تازەلاو بەدەورو بەری-کیژاندا.(٢)نێری‌بەدەور بزندا مرقاندن‌کاتی بە تەگەبوون. (گشتن‌شاک‌بدور بز)

بسکەگیا: [ناو] قولیٚ گیا. (یک دستەگیاه)

بسمارک: [ناو] بزمارەی‌دست‌وپا؛ مێخەکە. (میخچە)

+ بسە: پستە. (پستە)

بسەرخوە: (ف. گیو) [ئاوەڵناو]ئازا؛ جەسوور؛ سەربەست. (جسور؛ مستقل و آزاد)

بسەرکەتن: (١) سەرکەوتن؛ پیرۆزبوون. (پیروزی)(٢) کەوتنە سەر؛ وەک: کەوتنە سەرئاو. (بالا ماندن) (٣) وەک: لە پلیکان سەرکەوتن. (بالا رفتن)

بسەروەهاتی: [ناو] سەربهوری؛ بەسەرهات؛سەرگورەشتە. (سرگذشت)

بسێلاک: [ناو]بسیلاک؛ لمدار؛زیخەڵان؛ زەوینێک کە لم و زیخی زۆربێت. (شنزار)

بشرین: [ناو]بزە؛ لێوکەن. (لبخند)
+ بشکانن: [چاوگە،ت]پشکنین؛ پشکاندن. (جستجو)
+ بشکڤاندن: [چاوگە،ت]تروکاندن؛ لەیەک-کردنەوە؛ کاردۆژەی گوێز. (شکستن یا در آوردن مغز گردو یا تخمە)
بشکڤین: [چاوگە]سەرسوورمان. (تعجب)
بشکۆفت: [ناو]بشکۆژ؛قۆبچە؛ دووگمە. (دگمە)
بشکۆل: برژۆڵ. (مژە)
+ بشێونە: (١)[ناو،ک] بشێوێن؛ کەسێک کە دەشێوێنێت. (بەهم زن) (٢) فەرمانی شێوان. ئەو دۆخوا بشێونە(بیشێوێنە) با نە برووسقێت. (مخلوط کن)
+ بغور: [ئاوەڵناو] زۆر خۆر. (شکمو)
بڤ: [ئاوەڵناو] ترکزە. تۆکز. خەتەر؛ مە-ترسی. (وەک) تابلۆی ئاگاداری لە مەترسی لە-سەرشەقام: نیشانەی بڤە)(خطر)
بڤار: [ناو]بوار. (گداز)
بڤۆک: [ناو]جەغزێکی تورداری چووک بۆ ماسی گرتن.(انبرک و تورکوچک دستە دار ماهی گرفتن)
بڤە: (١)[ئاوەڵناو]خەتەر؛ (٢)جێی مەترسی؛ وەک: تابلۆی عەلامەتی خەتەر لەسەر جادە. ترکزە. تۆکز.(خطر؛ علامت‌خطر)
بقلیقۆک: [ناو]بڵقی ئاو. (حباب آب)
بقە: (ف. گیو) پڵتە. (قرزدن)
بقەبق: فڵتەفڵت؛ پڵتەپڵت، بلمەبلم. (یاوە گوئی؛ قرقر)
بکار: فد: [ناو](بیکار) دەنگی نۆتێک لە حاڵەتی سروشتیدا؛ دەنگی ئەسڵیی نۆت کە بێمول یان سوری یان کورۆن یان دێز نەبێت لە مۆسیقادا. (بکار)
بکارئانین: [چاوگە،ت]بە کارهێنان. (بە کار بردن)
بکڕ: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کڕیار؛ بسێن. (خریدار)
بکۆ: [ناو]بسکۆ؛ مافوورە. (فرش)
بکوژبکوژ:[ناو،ت]کوشتوکوشتاری زۆر. (بکش‌بکش)
بکوژوببڕ:[ناو،ت]کوشتار و سەربڕین. (ب) زەبر و زەنگ خستنەسەر. (بکش و ببر)
بکەر: (١)کارکەر.(٢) بیکەر.(٣) (ئەوەی کارێکی لێ ڕوودەدا). ئەوەی کارێک دەکا؛ (فاعیل) (١.کنندە. ٢. بکن.٣. فاعل.)
بکێشوێ: بکێشێ؛ بە هەمووماناوە.(بکشد)
بکیقۆک: [ناو]بڵقی ئاو. (حباب آب)
بکێڵگە: [ناو] زەوی کێڵراو؛ کێڵگە. زمین-شخمزدە)
بگاردان: بواردان؛ ڕێگادان؛ بڤاردان. (گدار داشتن؛ با گدار)
بگرای بگر: [ناو،ت]گرتنی لە سەریەک. (بگیر بگیر)
بگربگر: [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قاڵمەقاڵم؛<بگرای بگر. (دادو هوار.بگیربگیر)
+ بگەردن: [چاوگە]بووردن؛ ڕابووردن؛ دابگردن؛ بگردن لەم کووجیەباریکەو سەختە. (گذر کردن)
بگەڕ: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەوەی دەگەڕێ؛ خول-خۆر. (چرخان؛ سیاح؛ دوار)

بگێڕ: [ئاوەڵناو+ ناوی‌بکـ] (١) کارگێڕ. (مدیر)(٢) کەسێک‌کە شتێک دەگێڕێت یا خولی پێدەدا. (گرداننده)

+ بڵ: ناوی تاقگەی بڵ لە نزیکی هەورامان؛ گوندی بڵ لە نزیکی هەورامان؛ میوەی - نەرم‌بووی زۆر گەیشتوو؛ وەک:کاڵەکی‌بڵ. (آبشار بل. دەبل. میوەنرم شده)

بلاجووهەور: [ناو] هەورەتریشقە. (تندر)

بلاچە: [ناو] برووسکە؛ تریشقە؛ هەورە- ترشکێ؛ بلێسە؛ گڕ؛ شوڵە. (درخشنده. شعله)

بلاڤ: [ئاوەڵناو] دژی‌چڕ؛ بلاو؛پڕش وبلاو. (پخش)

بلاڤۆک: [ناو] هەر شت‌کە بلاو ببێتەوە(ب گۆڤار و ڕۆژنامە. (نشریه)

بڵاڵووکەکێویلە:[ناو]دارێکی‌کورتەبنەیە کە بە- رێکی سووری‌تۆخی هەیە.(آلبالوی‌کوهی)

بڵام: [وتە] بەڵام؛ بەڵان. (اما؛ ولی)

بلامکەر: [ئاوەڵناو] زۆرخۆر؛ بغور. (پرخور)

بڵان: [وتە]بەڵام. (اما)

بڵانە: [ئامرازی‌ئەمری]ڵێگەڕێ؛ بێڵانە؛ بی- هێڵە؛ بێڵە.(بگذار)

بلاو: [ناو] دادانە لەغاو. (دهنه افسار)

بلاو: [ئاوەڵناو،بکـ] لاوێنەر ؛ ئەوکەسەیە کە چەمەری دەگێڕێت و مردوو دەلاوێنێتەوە (خواننده عزا)

بلاوێن: [ئاوەڵناوی‌بکـ] کەسێک‌کە دە لاوێنێتەوە و دڵداری‌دەداتەوە؛ ناز و نەوازش- کەر ؛لاوێنەر. (تسلی دهنده)

بڵاوی: [بەرهەمی چاوگە] پەرت‌وبڵاوی؛ پەخشانی؛ پژیاگی. (پراکندگی)

بڵباس: [ناو](١) ناوی ئێلێکی‌کوردە. (نام عشیرەای کرد) (٢) ئەلماس. (الماس)

بلبال: [ناو]سەوزەواتی‌خواردن. (سبزی خوردن)

بلبسێن: [ئاوەڵناو] سەرگەردان؛ حەیران. (حیران. سرگردان)

بلبلە: [ئاوەڵناو] (١) زۆر بڵی. (حراف) (٢) [ناو]پلپلە؛ پرپرە؛ پرپرەی‌گوارە. (آویزەگوشوارە)

بڵبوون: [چاوگە،ت]زۆرگەیین؛ کاڵەکی‌بڵ؛ گرکەی بڵ؛ شڵ‌ونەرم بوونی میوە وەک کاڵەک و شووتی و گرکە بە هۆی مانەوەی زۆرەوە. (نرم شدن میوه. زیاد رسیده)

بڵحات: [ناو]بیلعەت؛ خراپە. (بلعت)

بڵحانە: [ئاوەڵناو+بەند] وەک بڵح؛ بەشێوەی بڵح و ئاریلە. (بد اطوار اسا)

بڵحەروو: [ئاوەڵناو] ژنی‌حیز و ئاکارخراپ؛ هەرزە و دەم‌بەپێکەنین لەگەل هەمواندا. (زن هرزه)

+ بلسک: [ناو] قولانج. (پاژ)

بڵسک: [ناو] پلوسک. (ناودان)

بڵقاس: [ئاوەڵناو] خۆ بەزل زان. (متکبر)

بڵقن: [ئاوەڵناو] چڵمن؛ بڵقەی دێ: وەک: بڵقەی لووتی دێت. (چلمن)

بڵقە: [ناو+ئامرازی‌دەنگ]دەنگی هاتنە دەرەوەی با لە ژێر تراوەوە. (صدای‌حباباز زیر آب بیرون‌آید)

بڵماندن: [چاوگە،ت]بڵمەبڵم‌کردن. (غرو لند زیر لبی)

بڵمن: [ئاوەڵناو] زۆر دەبڵمێنێ و بوڵە و بڵمەی

دیٚ. (غرغرو)

بڵن: [ئاوەڵناو] بڵیند؛ بەرز (بلند)

بڵنایی: [ناو]بڵیندایی؛ بەرزی. (بلندا)

بلنداهی: [ناو]بڵیٚندی؛ بەرزی. (بلندی)

بلندبوون: [چاوگە،ت](١) وەحەوا کەوتن؛ بەرزبوون؛ پەنگزین. (بلند شدن).(٢)[ناو] بڵند بوون؛ بەرز بوون؛ بەرزی.(مرتفع بودن)

بڵندیٚتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی بڵیند بوون. (حالت بلندبودن)

بڵندین: [ناو]سەردەرانە؛ ئاسانە. (آستانە)

بڵنگۆ: [ناو]بڵیٚندگۆ،بەرزەواچ. (بلند گو)

بلۆ: [کاری ئەمری لەچاوگەی لوین:ڕۆیشتن] بڕۆ؛ بچۆ؛ هەڕە. (برو)

بلوار: فرد؛ فد: [ناو] شەقامیبەرین و پان کە بووبیٚتە دوو کەرتی یەک لایەنە بۆ هاتن و چوونی سەیارە. (بلوار)

بلۆدان:زۆرکوڵان و بڵق هەڵدانیتراویٚک لە سەر ئاور و هەڵچوونی. (سر رفتن مایع در حال جوش)

بلۆر: [ناو]بللوور؛ مینا؛ پیپۆک؛ هەر شت کە لە بلوور چیٚبوویٚت. (بلور)

بلوور: [ناو](١) بلوول؛ بلویٚر. (سازیست) (٢) لولەینیٚولانکی منداڵان.

(لولەای در داخل گهوارە)(٣) شوشە؛ کریستاڵ؛ پیپۆک. (بلور؛ کریستال)

بلوورسازی: [ناو](١) کارخانەی بلورچیٚکردن؛(٢) کاری بلورچیٚکردن.(٣) کاریبلورساز. (بلور سازی)

بلوورڤان: [ناو] بلویٚرژەن. (نی زەن)

+ بلووری: (١)[ناو] هومایی؛بالبالی؛ شاخبزی؛ مەڕمەڕشا. (چلوار) (٢) [ئاوەڵناو] بلوورین؛ هەر شتی چیٚکراو لەبلوور. (بلوورین)

بڵووک: [ناو] میٚگەل. (رمەگوسفند)

بلووک: [ناو](١) چەند ماڵ لە بینایێکدا، لەناو (شۆقە یان آپارتمانیٚکدا) چیٚبوویٚت. (بلوک) (٢) ئاجۆری لە چیمەنتو چیٚبوو. (بلوک-مصالح ساختمانی)

بلووک: [ناو](١) کۆی چەند مەملەکەتی یەک گرتوو دارای ڕیٚوڕەوشتیٚکی نزیک بەیەک؛ وەک (بلوکی غەرب)(بلوک) (٢) جۆری خشتی گەورەیە لە چیمەنتۆ چیٚکراو. (بلوک ساختمان)

بڵووکە: [ناو] فش؛ بۆش؛ وەک بەفرەبڵوکە. (نرم و متخلخل)

بلوولژەن: [ناو] بلویٚرچی؛ بلویٚرژەن(نی زن)

بلویٚرپیٚچ: [ناو]بلوولکپیٚچ؛ پارچە پەڕوییٚکە لە بلوول دەپیٚچریٚت.(پارچە

ای کەدور لولەداخل گهوارەمی پیچند)

بڵە: (١)[وتە،کاری ئەمری] واچە؛ببیٚ؛ ببیٚژە؛ بوویش؛ بووشە؛ بڵیٚ.بیٚژە؛ (بگو)(٢)[ناو] شل و نەرمە؛ ئەو شووتیە بڵە. (میوەی زیادرسیدە)

بلەخش: [ناو] جەواهیٚر. (جواهر)

بلەزەندەر: [ئاوەڵناو] پیاوی زل و لەندەهوور. (لندهور)

بلەگاز: [ئاوەڵناو+ناو] (ف. گیو) بەلەنگاز؛ بیٚچارە؛ داماو.(بیچارە)

بلەوحەز: [ئاوەڵناو]بلەزەندەر؛ لەندەهوور. (لندهور)

بلەوەز: [ئاوەڵناو] زاڵم؛ ملهوڕ. (مستبد)

بلەوەس: [ئاوەڵناو] هەوەسباز؛ هەوەس‌دار؛ بەهەوەس؛ کەڵکەڵەباز. (بلهوس)

بلی:[بەند]جگە؛ بێجگە؛جیا لەوە.(غیراز)

بڵی: [بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی‌زۆرگەیشتن و نەرم‌بوونی میوە.(حالت زیاد رسیدن ونرم شدن میوە)

بڵێ: [وتەی ئەمری]بێژە؛ واچە؛ بووشە؛ ببێژە؛ بڵە. (بگو)

بلیارد: [ناو]بیلیارد؛ یاری دووکەسیی سەرمێزە کە بە چێو بیلیارد لەچەند گۆ دەدەن و دەیخەنە نێو کونێکی دیاریکراو. (بیلیارد)

بلیاق: [ناو]گلێنەی چاو. (مردمک)

بلیان: [چاوگە] پێگەیین؛ زانین؛ پێگەیین. (دانستن)

بلیتچی: [ناو]بلیت‌فرۆش؛چەموەز. (بلیط فروش. گیرندەبلیط)

بڵێسکە: [ناو] بڵێسە؛ وەک فیچقەی‌خوین و بڵیسەی ئاور. (فوران. شرارە)

بڵێسە بلێس: [ناو،ت] نێڵەنێڵ: کڵپەکڵپ. گرپەگرپ. (زبانەآتش پشت سر هم)

بڵێسەدار: [ئاوەڵناو،]گردار.(آتش‌زبانەدار)

بڵێک:[ناو]کرێوە. (بارش برف)

بلیمانە: [ناو] لیمان؛ خەستێکی کێش‌دارە لەگڵ منداڵ بووندا لە زێی‌مێوینە دێت. (مایع غلیظ کەهمراەبچەاز رحم زائو بیرون می‌آید)

بلیمەتیەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] رەوتی بلیمەتی و زۆرزانی و زۆرزیرەکی؛ هەڵکەوتوویی و پسپۆری. (نابغە)

بڵێن: [وتەی ئەمری]ئێوە بڵێن: بێژن؛ ئەوان بڵێن: بووشن. (شماها بگویید، آنها بگویند)

بڵیندایی: [ناو]بەرزایی؛ ترۆپک. (هەرکەسێک بەرز ئەفڕێ زوو ئەمرێ، بایبڵیندایی سەر و دڵ دەگرێ) «ماموستا هەژار». (بلندا)

بڵیند پایە: [ئاوەڵناو] بڵند پایە؛ پایەبەرز. (بلند پایە)

بڵینەبێژ:[ناو]بڵیندگو؛ بڵیندبێژ.بەرزەواچ. (بلندگو)

بلیوار: [ناو]یەکەی پارەی وینێز وئێلا. (بلیوار)

بڵێین: [وتە،]ئێمەبێژین، بوشین. (بگوییم)

بن‌بەست: [ناو]کۆڵانێک کە سەرێکی گیرابێ.(بن بست)

بن‌بیڤ: [ناو] خانووی ژێرعەرز. (خانە زیر زمین)

بنپاڵ: [بەند]تەنیشت؛ لا؛ کن؛ نک؛ پەنادەست.(کنار؛جنب)

بنپزوو: [ناو] قوشقون؛ پاڵوێنی‌بن‌کلکی وڵاخی سواری. (پاردم)

بنتان: [ناو]ئێلەک؛ سوخمە؛ سیخمە. (یلک)

بنک: گەڵای‌خوارەوەی ساقەتی‌تووتن. (برگهای پایین ساقەتوتون)

بن‌کەن: (١) بن‌کەند؛ لە ڕیشەوە هەڵکێشان؛ لە بێخ دەرهێنان. (از بیخ در آوردن) (٢) (ب) بنەبڕ؛ دواهاتوو. (بەخاو و خێزانەوە لە و شارە بن‌کەن بوون و هیچ کەسیان نەما). (بەیکبارەرفتن از جایی)

بن‌دریایی: (١)قەرزداری؛ موفلیسی (ورشکستگی) (٢) هەر دەفر و هەنبانەییێک کە بنەکەی دڕیابێت. (تەپارە) (٣) (ب) کچی بن‌پژاو. (بی بکارتی)

بندیان: [ناو](١) ڕەچەڵەک فەلە؛ بنە فەلە.

(عیسوی) (۲) ژێردان. (زیر دندان)

بنێشە: [ناو] بنەڕەت؛ بناغە. (اساس)

بواچە: [وتەی ئەمری(حرف)]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛ واچە. (بگو)

بۆتانی: [ئاوەڵناو=ناو] پێوەندیدار بە وڵات و زمانی بۆتانە وە. (بوتانی)

بۆجە: [ناو] پارەی تەرخانکراو بۆ مەبەستێک.(ف.مشە)بۆدجە؛مەسرەف.(بودجە)

بۆخاو: [ناو] بۆنیناخۆشی وەک بۆنی ماسی یاگۆشتی کاڵ.(بوی بد گوشت و ماهی خام)

بۆخە: [ئاوەڵناو] گای دەبە؛ بۆغە؛ مەلقەوی. (گاوگردن کلفت)

بۆدەلە: [ئاوەڵناو] نەزان؛ گەوج؛ حوڵ؛ گێژ. (گیج؛ نفهم)

بۆرە: بوەرە؛ بخۆ. (بخور)

بۆرە: [ناو]ڕەنگی ئەسپی ڕەنگ بۆر(اسب نیلە)

بۆرەبۆڕ : [دەنگەناو] دەنگی کەرەنای لەسەریەک؛ گریان و گابۆڕ؛ (صدای کرنا؛ صدای-گریە باصدای‌بلند)

بۆرە خزم: [ناو]خزمی دوور؛ خزمایەتی بە-بۆنەی ژن و ژن خواستنەوە.(خزمی دووری ژن‌یامێرد) (اقوام دور. اقوام‌سببی‌دور از طرف زن‌یاشوهر)

بۆرەژان: [ناو]بەرەژان؛ دەستپێکی ژانی-منداڵبوون؛ ژانەدرۆزنە.(دردکاذب قبل‌از زایمان)

بۆرە مرۆڤ:< بۆرە پیاو

بۆڕی‌لاستیکی : لوولەی لاستیکی ؛ شیلە-نگ. (شیلنگ)

بۆرێوە: [کاری ئەمری بۆ دووهەم کەسی تاک] بۆرەوە؛ وەرەوە. (برگرد)

بۆریزان: [ناو]بۆریزان؛ کەرەناژەن؛ شەیپوورژەن. (شیپورچی)

بوزە: [ناو]بزن. (بز)

بۆسۆلی‌هەڵنەسان: (ب) ڕووتوقووت؛ بیخەیتە تەنوور بۆسۆی‌لی‌نایێت.(کنایی ،لخت وعور)

بولبولە: [ناو] لوولەی‌تەنگی تۆنگی تراو تێکردن. (لولەتنگ تُنگ)

بۆنچی: [ناو]تاجی؛ تاژی؛ تانجی.(سگ تازی)

بۆنسۆ: [ناو] بۆسۆ.(بوی‌سوختن پارچە)

بوو: (۱)بۆن. بۆ. (بو) (۲) ڕابوردوی بوون، کێ لەوێ‌بوو؛ (بود)

بوواچ: [وتە][کاری ئەمری بو چاوگەی وتن]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛باچە؛ نیشانەی دە-رخستنی کارێکە، بوواچ بزانم بۆ نەهاتی؟ (بگو)

بوواچۆ: دەڵێم؛ ئێژم؛ ئووشم. (میگویم)

+ بووان: بخوێنە. (بخوان)

بووبایە: (۱)ببوایە؛ ببا؛ ببواییێت؛(۲)کەرە کە بووبایە: بۆبایە، بۆنیگرتووە. (می شد؛ بو گرفتە)

بووبایێ: ببوایێ؛ ببایێت. (می شد)

بووبووچک: [ناو]پۆپەی فڕندە. (تاج پرندگان)

بۆوبەرامە: [ناو،ت]بۆنی‌ڕەوان و خۆش؛بۆن خۆشی. (خوشبویی)

بووبیش: [ناو]شوێنی زەبەندی دێم؛ گیا جاری دێم. (گیاەزار دیم)

بووجاڕ: [ناوی‌بک]کەسێک‌کە کاری بوو جاڕیە. (بوجار)

بوو جاڕی: [ناو](١) کاری پاککردنەوەی دانەوێڵە بە بێژنگی گەورە، بەباکردنی یان بەدەست یان بە کەرەستەی موتوڕی و مەکینە. (٢) ناوی ئەو مەکینە.(بوجاری)

بووچکەوبوون:چکۆڵەبونەوە؛(ب) لە دەستدانی حورمەت؛ (پێپەستبوون). (کوچک شدن)

بووخاک: (ف. گیو) فووکردن و دەماندن (فوت کردن)

بووخێر: [ناو]هێشوی چووکەی ترێی نەگەییو (قۆرە) (خوشەنرسیدەانگور)

بوودایی: [ئاوەڵناو+ ناو]پەیڕەوی دینی بوودا. (بودایی)

بووداییەت: [ناو]بوودائیسم؛ دینێکە کە بوودا لە هێند دایمەرزاند؛ (دایمە زراند). (بودائیت)

بوودەڵە: [ئاوەڵناو] پیاوی چکۆلە و نابووتە. (انسان خیلی کوتاەقد) گێژوحوڵ. (گیج و منگ)

بوور: [ناو] بوار. (گدار)

+ بوور: (ف. گیو)(١) جۆرە عەرەبانە یێکە. (نوعی ارابە) (٢) بیور. (تبر)

بـوورا: (١) تێپەڕی؛(بوورد؛ڕابورد؛ ڕابرد.) (گذشت)(٢) برای ژن. (برادرزن)

بووراندن: (١)کاری بەخشین وچاولێ پۆشین (لە چاوگەی بووردن).(بخشیدن) گوزەراندن؛ بهوراندن؛ڕەت (رەد)کردن (گذراندن)

بووراهی: (١)[بەرهەمی چاوگە] بۆرایی؛ حاڵەتی بۆربوون(٢)[ناو]شتیبۆر کە لە دوورەوە جوان دیاری نەکا؛ تارمایی. (کبودی)

بـووردن: [چاوگە](١) ڕەتبوون؛ ڕابگـردن؛ بهوردن؛ ڕابووردن. (٢) لە گوناح خۆشبون؛بووردن. (گذشت کردن)

بوورژان: [چاوگە،ت] وەنەوز؛ خەوەنووچکە؛ پینکی(چرت

بوورژانەوە: [چاوگە،ت] چاو چوونە خەو؛ لە وەنەوزەوە چوون. (چرت زدن)

بووروو: [ناو]سووتەکی ئاور کە لەگەڵ گڕو دووکەڵدا بەحەوادا دەچێ. (اشیاء سوختەسبک کەهمراەدود بەهوا می رود)

بوورەدێر: [ناو،ت] زەویی بوورە کە ئاو بدرێ بۆ نەرم بوونەوە و کێڵان.(آب دادنزمین بایر)

بووڕێ: وەرە؛ بێرۆ؛ بێ. (بیا)

بووریان: حاڵەتیبووردن.[لەچاوگەی بووردن](١) ئەوان ڕەت بوون و ڕۆیشتن، بووریان؛ دەربازبوون؛ گوزەریان؛ ڕەتبوون. (رد شدند)(٢) لە گوناح خۆش بوون؛ بووردن. (گذشت کردن)

بـوورین: [چاوگە](١) تێپەڕین؛ بهوڕتن؛ ڕابووردن؛ لێوە بووردن.. (گذشتن(٢) بەخشین؛ لێبووردن.. (گذشتن)

بووزۆ: دابخات؛ ڕابخات؛ فەڕشبووزۆ: فەرش ڕابخات. (بگسترد)

بووزوو چریشکردن: (ب) کاری سەرسەری و ناپوختە،کردن؛ سەرهەمبەندی. (کار سرسری کردن)

بووزە: بهاوێ؛ بخە.باوێژە.(بینداز)

بووزەڵە: [ناو] پارچە قوماشێککە لە کاتی مەشکە ژەندندا سنگو باسکی کابان دادەپۆشێت. (نوعی پیشبند)

بووزی: [ناو]بووزو. (شال دستباف)

بووژان: (١) گیای بێژان(٢) قەژیان؛ ژیانەوە.٣خەوەنووچکە؛ وەنەوز. (بومادران؛احیا.چرت‌زدن)

بووژاندنەوە: [چاوگە،ت]ژیاندنەوە؛ قەژیاندن؛ زیندو کردنەوە. (احیا کردن)

بووس: [ناو] هەڵم و بۆق؛ هاڵاوی گەرما؛ تینی گەرما.(هورم‌گرما وبخار)

بووسان: [چاوگە]خەوتن؛ نووستن؛ڕازان. (خوابیدن)

بووکوزاوا: [ناو،ت]گوڵاڵە؛ گوڵە مێلاقە.(گل لاله)

بووکێنی: [ئاوەڵناو+ ناو] بووکی؛ پێوەند یدار بە بووکەوە: جلو بەرگی بووکێنی؛کەو شی بووکێنی. (عروسی)

بووڵدان:[ناو]خۆڵەمێشدان(جای‌خاکستر)

بوومڕێچ: ئوسترالیاد؛فد: [ناو]تەختە یان کانزاییێکی پانە کە دەهاوێژرێت ، دەورێک دەداتەوە و بە خول‌خواردن دەگە ڕێتەوە بۆلای هاوێژەرەکەی (بومریچ)

بوونتاڤ: [ناو]هەورەتریشقەیێک کە لە عەرزدەدا.(برق رعدکەبزمین برخوردکند)

بووەرە: (١)[کاری ئەمری، لە چاوگەی واردن] بخۆ. (بخور)(٢)[کاری ئەمری] وەرە؛ بێ. (بیا)

بووهیشک: [ناو]گوێژ؛ بلچ. (زالزالک)

بوهارتن: [لەچاوگەی بهورین] بهوردن؛ تیپەرین؛ ڕەت‌بوون؛ڕابگردن.(گذشتن)

بوهتوم: [ناو] بوختان؛ تۆمەت. (تهمت)

بوەرەی: [کاری ئەمری]باوەرەی؛ بێنیە؛ بیهێنە. (بیاورش)

بوەری: [کاری ئەمری] بیخۆ. (بخور)

بۆهەڕنەمووت: بۆ مچەو. (بوگند)

بوی‌ئاواهی: بەوشکڵە؛ بەوجۆرە؛ بەو چەشنە. (اینطور)

بۆیاخکار: [ناو،بک]بۆیاخچی. ڕەنگ کار. (واکسی. رنگ کار)

بویتان: [ناو]بویتک؛ قنجکەسەلام؛ سیتکە سەلام؛باپشکێو. (گل مژه.سنده سلام)

بۆی دێ: (١) چاکی بۆدێ شانسی هەیە (لە قوماردا). (برایش می آید)(٢) سفارشی کردوە ،منیش دامناوە خۆی بۆی دێ- دەیبا.(میآیدبرایش) (٣) بۆنی لێ‌دێ؛ بۆگەنە.(بویش‌میآید)واهەست دەکەم؛ بۆی‌دێ بقەومێت: وادیارە بقەومێت. (حس میکنم)

بوێری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەجەرگی؛ نەترسی؛ جەسارەت.(جسارت)

بوێژە: [کاری ئەمری](١)ببێژە؛ بێژە؛ بڵێ؛بواچە. (بگو)

بۆیکردگە: (١) بۆیکردوە؛ بۆنی کردگە. (گندیده‌است) (٢) هەستی کردوە.بوبرده است(٣)(من بۆم ئە نجام نە داوە ئەو بۆی-کردوە: ئەو بۆی کردگە(برایش‌انجام‌داده)

بوینووت: بدبینم؛ بتبینم. (ببینمت)

بۆیە : لەکوردستانی باشووربە ڕەنگ دەڵێن (رنگ)

بۆیە مە:[ناو] مێزە ری گوڵینگ‌دار. (دستار منگوله‌دار)

بۆی‌هەنگەل: بۆی ژێرباخەڵ؛بۆکڵێشە. (بوی‌زیربغل)

بۆیەی نینۆک : ڕەنگی نانووخ ڕەنگ کردن؛

ڕەنگی نینۆک؛ (لاک ناخن)

بۆیی: بەو هۆیە؛ لەبەر ئەوە؛ پۆکی ؛ ئەڕا. (باین‌علت)

بەئابڕو: [ئاوەڵناو]ئابڕودار؛ بەڕوومەت. (با آبرو)

بە ئاخری خەت گەیشتن:(١) تا دوایی کارێک‌چوون. (٢) هیوا لێبڕان و نزیک بەمردن. (بەآخر خط رسیدن)

بەئارمانج: [ئاوەڵناو] خاوەن مەڕام؛ بەهیوای-گەیشتن‌بە مەڕام؛ (هدفمند)

بەئارەزوو: (١) [ئاوەڵناو] بەهیوا؛ ئاواتخواز؛ بەهیقی؛ بەهەویا؛ ئارەزوومەند؛ تامەزرۆ؛ ئومێدەوار؛ (٢ب) بەئیشتیا؛ بەتەواوی؛ تیروتەسەل؛ بە ئارەزووی دڵتەماشام‌کرد. (با آرزو)

بەئارەزووی‌دڵ: بەئیشتیای‌دڵ؛ تا ڕادەی پێخۆش‌بوون؛ بەئارەزووی‌دڵ سەیرم‌کرد. (تا دل بخواهد)

بەئازموون: [ئاوەڵناو] فد: بەتەجروبە؛ ئەزموون وەرگرتوو. (ب) مرۆڤی‌دونیادیدە. (دنیا دید)

بەئازین: بەدەستوور.(٢) (ب) خاوەنی ڕێ و شوێنی تایبەت بۆ ئەنجامی کارێک.(دارای-سبک)

بەئاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت] ئەندازەییێکی زۆرکەم؛ بەحاڵ‌ودووبەلا؛بەعاستەم‌ودووبەلا (خیلی کم)

بەئاکار: [ئاوەڵناو] (١) بەکردار؛ ڕەفتارچاک.(٢) (ب). ماقووڵ؛ ساحێبی-کەسایەتی و مەزنی. (نیک کردار)

بەئاگاهێنان: [چاوگە،ت]وشیارکردن؛ بێدارەوە کردن؛ لەخەوهەڵساندن؛ لە خەو خەبەر-کردنەوە. (آگاه‌کردن.بیدارکردن)

بەئاڵشت: [ئاوەڵناو] خوروو دار؛ ئالۆشاوی. (ب) زۆر نێرخواز یا مێوخواز؛ بەخوروو. (حشری)

بەئالیقەدان: [چاوگە،ت]نرخاندن؛ هەڵسەنگاندن. (براورد کردن)

بەئامانەت: بەئەمانەت؛ سپاردن بۆ چەند وەخت. (ب) بۆ ئاگالێبوون و چاوەدێری-لێکردن؛ ئەوتفەنگە بە ئامانەت لای‌تۆ دادەنیم‌بۆم ڕاگرە؛ (ب)بۆکاتێکی دیاریکراو، بۆ ماوەییێک بە ئەمانەت لێرە ماومەتەوە چەند ڕۆژی‌تر دەڕوم. (بطور امانت؛ موقتی)

بەئاواچوون: [چاوگە،ت] (١) نوقوم‌بوون‌لە ئاودا. (بەآب رفتن)(٢) (ب) لەدەست دان و گوم‌بوون؛ سەرتێداچوون. (از دست دادن)

بەئاو و ئاورا دان: ڕیسک؛ حەولدانی بێ-مەترسی؛ بێ‌ترس خۆخستنەخەتەر. (بەآب وآتش زدن)

بە ئاوەدانی نەزانین: (ب) بە چ حیساب نەکردن؛ پویتە پێنەدان؛ بەهیچ نەگرتن. (بحساب نیاوردن)

بەئاهەنگ: [ئاوەڵناو](١)خاوەنی ئاهەنگ و ئاواز؛ ئاهەنگدار. (٢) بە پێی زەرب، یان (ڕیتم)ی ئاهەنگی، جووڵانەوە؛ (بەهەوای ڕیتمی خاوی و کرژی). (آهنگین؛ باضرب)

بەئجاندن: [چاوگە،ت]هاندان. (تیر کردن)

بەئجین:[چاوگە،]تووڕەیی دامرکان. (آرام-کردن)

بەئوک: [ئاوەڵناو] ناشیرین.(زشت)

بەئەدەب: [ئاوەڵناو] بەنزاکەت؛ بەعەدەب؛ بەعەووەب؛ ژیر.(باادب)

بەئەرک: (١) بارقورس؛ بەزحمەت. (بار سنگین) (٢)بە ئەرکی خۆزانین: بە وەزیفەی خۆ زانین.(بوظیفه) (٣)کەسێک کە زەحمەتی زۆربێ بۆکەسێکی تر.(زحمت‌دار)

بەئەژمارە: بەبژاردە؛ بەدەسەندە. (باحساب و شماره)

بەئەم: بەم؛ بەئیمە. (به این ؛بما) بەئەمانە: بەمانە؛ بەم شتانە؛ من بەئەمانەرازی نابم.(بااین‌چیزها) (٢)لە دەست ئەوان‌دا نییە بە ئەمانە (پیش‌اینهاست)

بەئەمەدا: بەمەدا؛ بەئەمەدا دیارە، لە رووی ئەمەوە.(ازروی‌این؛ازاین)(٢) بە ئەمەدا مەڕۆ: بەم جێگادا مەڕۆ. (از اینجا)

بەئەو: بەو؛ بەئەو نییە: لە دەسەڵاتی ئەودا نییە؛ بەئەونەبێ‌ناکرێت.(پیش‌او؛ دردست‌او) (٢)بەئەوە: لای ئەوە، لای من نییە. (پیش‌او) (٣) بەئەوە چت لێ نایێت: بەئەوشتە. بەوشتە. (باآن)

بەئەوانە: (١)بەوانە؛ بەوانە،بە ئێمە نییە:لای ئێمە نییە. (پیش‌آنهاست)(٢) بە ئەوانە ئەسپەکە ناگیردرێت: بەوکەسانە) (بااین افراد)(٣)بەوشتانە؛ بەوانە ناکەوێت، بەوانە نامرێت. (بەآن چیزها)

بەئەوجۆرە: بەوی‌ئاواهی؛ بەوی‌ڕەنگی: بوی-ڕەنگی؛ بەوجۆرە.(اینطور)

بە ئیسراحەت: (١)بە ئیستراحەت و خەوتن لە جێدا چاک دەبێتەوە. (٢ب) بە شێنەیی؛ بە کاوەخۆ؛ بە ئیستراحەت کارەکە دەوام بدە زۆر پەلە مەکە. (بااستراحت؛ بەکندی)

بەئیشتیا: (١) دارای مەیلی خواردن . (با اشتها)(٢) (ب) تەواو؛ بەئەندازەی پێویست؛ بیڵا مەزرا کە بە ئیشتیا بخووسێت.(باندازه کافی) (٣)بە ئیشتیای تۆ نییە: بەمەیلی تۆ نییە. (بەدلخواه)

بەئیمان: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنی باوەڕ و ئیتقاد. (٢) (ب). مرۆڤی ڕاست و دروست. (با ایمان)

بەبادان: [چاوگە،ت]لەدەس دان؛ بەفیڕۆ چوون. لە ناو بردن (ب) خەرمان بەدەم‌باوە دان؛ (بەباد دادن)

بەبا دریاگ: [ناو،بەر] (١)بەبا دراو؛ ئەو شتەی دراوە بە دەم باوە؛ (بەبادداده‌شده) (٢) بە-فیڕۆلەدەس‌چوو. (بباد رفته)

بەبارە: (١) بارکراوە، لە ژێر بارداپە؛ (بارگیری شده) (٢) بە سەمەر؛ بە بەهرە (٣) بەسەمە-رە؛ بە بەهرەیە (بهرەدار؛بابهرەاست)

بەبارێکداخستن: [چاوگە،ت] بەلایێکدا خستن؛ (ب) کاربڕانەوە؛ بیخە بە بارێکدا یا چاک یا خراپ؛ یەکلایی‌کردنەوەی کاری. (کنایی. تکلیف روشن کردن)

بەباسک و باهۆ: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ زەڵام و شان و قۆڵ قەوی. (گردن کلفت)

بەباق: بادراو؛ کرژ. (رسییدەشدە)

بەباکردن: [چاوگە،ت] شت بەدەم باوە دان بۆ پاک بوونەوە؛ (ب) شەن‌کردن ولاتیل و خەرمان بەباکردن. (با باد تمیز کردن بنشن از کاه)

بەباڵابڕان: [چاوگە،ت](١) لی‌کاڵینەوە؛ بە-نسیب بوون؛ ئەو کارە بابەتی تۆیە؛بە باڵای

تۆ براوه. (شایان)(٢) به ئەندازه بوون؛ ئەو کەوا هەر دەڵێی به باڵای تۆ براوه. (بەاندازه بودن)

به باڵا دا هەڵگوتن: [چاوکەت]تاریف لە کەسێک کردن؛ به شان و باڵدا هەڵگوتن؛ پەسن کردن. (از کسی تعریف کردن)

بەبایباڵ: بەباوی باڵ؛ لەسەرەخۆ کارکردن؛ بەکاوەخۆ؛ بەهەوایشان. (بدون عجلەوبآرامی کارکردن)

به بای فەنا چوون: (ب) نابووت بوون؛ فەوتان؛ (ب) تەفرو توونا بوون. (بەباد فنا رفتن)

بەبر: فد: [ناو]بەور؛ درندەیێکەخەت خەت.(ببر)

بەبڕ: (١) [ئاوەڵناو] بە زاکۆن؛ بەبڕشت. (کاربر)(٣) بێ پێوانه و دیاری کردن؛ دروێنه به بڕ هەڵگرتن. (کنترات تخمینی)

بەبلیبەبان: بەبلەبەبان؛ (ب) منداڵی ساوا. (نوزاد)

به بۆق و کەرەنا: به هەرا و هوریا. (ب) به باڵگاشە؛ بەرێکلام و بانگەشەی زۆر. (بوق و کرنا)

بەبۆن: (١) بۆندار؛ (هەروەک ڕێحانه به بۆنی (بودار) (٢) بە هۆی بۆنەوه: بەبۆنکردن؛ تانجی بەبۆن کەروێشکەکەی دۆزیەوه. (بودار)

بەبە: [ناو](١) بیبیلەی چاو؛ بیلبیلە؛ ڕەشکێنەی چاو. (مردمک چشم) (٢) منداڵی ساوا. (نوزاد)

بەبەران: [ئاوەڵناو]مەڕی بەران خواز.(گوسفند جفتخواه)

به بەرەوەبوون: [چاوکەت] (١) ژنی کەمناڵی ساوای به بەرەوەیه، بەباوشییەوەیه. (٢) هەبوونی کات و زەمان و شتیتر (شەو زۆری به بەرەوەیه). (کارەکه زۆری به بەرەوەیه)؛ یان زۆری بە دەمەوەیە؛ زۆری ماوه تەواوبێت. (٣) دەوام؛ بەرەکه زۆری بە بەرەوە نەماوه، کۆنە.(مهلت داشتن؛ جاداشتن؛ ماندن؛ دوام.)

بەبەز: [ئاوەڵناو]بەنەفەس؛ بێهن درێژ؛ بەزدار؛ (ب) قەڵەو. (پرنفس.چاق)

بەبەغە: [ناو]بەرخەبەبە؛ چەرمی شۆڕ بووی ژێرملیگا یا هەرگیانلەبەرێک. (غبغب)

بەبەلە: [ناو](١) بەبەڵە؛ منداڵیساوا.(٢) کناچەیچاو؛ کناچەیچەمی؛ بیبۆک. کەچکا چاقێ؛ بیبیلەیچاو؛ (مردمک چشم)

بەبیرئانین: [چاوگەت] بیرهێنانەوه؛ یاد کردن؛ تاسه کردن.. (یادآوری. بیاد آوردن)

بەپا: (١)[ئاوەڵناو] ئازا و گورج و گۆڵ له ڕێگا ڕۆیشتندا؛ بەلەپا؛ خیرا و خۆش ڕەوت. (سریع) (٢)[ناو] بەسەر دێم نەک بەپا؛ شەق بەپا دەوەشیندرێت. (با پا)

+ بەپشت:[ئاوەڵناو] دەغل و دانی پڕ و بێ خالیایەتی. (پر پشت)

بەپێچ و قەمچ: (١) بە خۆبادان و خۆ هەڵسووران. (باقرواطوار) (٢) چۆ مەکە بە پێچ و قەمچەوه له شیوه کاندا دەڕوات. (پیچ و تاب)(٣) (ب) ناز و غەمزه؛ فێڵ و تەڵەکە. (ادا ؛ حیله)

بەت: [ئاوەڵناو]بێئەزموون؛ بێتەجروبە.(بی-

تجربه)

بەتات: [ناو]درۆ؛ ڕیا. (ریا)

بەتار: (ف. گیو)(١) بەدبەخت؛ شووم. (بد بخت) ٢) چەتال؛ بینایی چاو. (دید چشم)

بەتاراقک: [چاوکە،ت] نقوم بوونی پاپۆڕ و گەمی لە ئاودا؛ بە ژێر ئاوەوە بوون. (غرق شدن)

+ بەتارە: [ناو] گوڵەنگ؛ مەنگۆڵە. (منگوله)

بەتاک: (١) [ئاوەڵناو] بەتاڵ؛ ئاواڵە. (تهی؛ باز) (٢) بەتاق؛ دژی بەجووت. (مفرد)

بەتاڵپا: [ئاوەڵناو] وێڵگەرد؛ بێکار. (ولگرد)

بە تاڵ کردن: [چاوکە،ت] (١) خاڵیکردن. (خالی کردن) (٢) باتڵ کردن؛ پووچ کردن. (فسخ؛ باطل کردن)

بەتاڵووکە: بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)

بەتاڵ و هەتاڵ: [ئاوەڵناو]خاڵیوخوت؛ بێکار و بێ بار. (کاملاً خالی. بی کاره)

بەتالیۆن: [ناو]یەک تیپ سەربازی هەزار کە-سی لە ئەرتەشی تورکیادا.(یک تیپ سرباز در ترکیه)

بەتان: [ناو]ئاستەر. (آستر)

بەتانە: [ناو]تێکەڵاوی مێل و ڕۆنی بەزرەک بۆ شوشە پەنجێرە دابەستن و پڕکردنەوەی درز و قلیشی تەختەی دار. (بتونه)

بەتانەکاری:[ناو]کاری تێهەڵساوینی بەتانە بە سەر درز و برینی تەختە و شتی دیکەدا. (بتونه کاری)

بەتاو: بەپڕتاو. (١) بەتاڵووکە؛ بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)(٢) بەخوڕ. (باتابش آفتاب)

بەتاوار: [ناو]عاقیبەت و دەرئەنجام. (عاقبت)

بەتخوو: [ئاوەڵناو]بەد ڕەوشت. (بد خو)

بەترپێر: [ناو] بەسر پێر. (پس پریروز)

بەترپێرار: [ناو] بەسر پێرار. (پس پیرار)

بەترمە: (ف.مشە)بەترۆمە؛ پەترۆمە؛ پەیوەند لێدانی دار. (پیوندزدن درخت)

بەترمەیی: [ئاوەڵناو]پەترۆمە؛ بەترۆمە؛ تێکەڵ لە چەند وشە یا چەند شت؛ دژی ساکار. (مرکب)

بەتری: [ناو] چاو ئیشە. (چشم درد)

بەتفەڕ: [ئاوەڵناو] بەدفەڕ. (زشت)

بەتکەبەش: [ناو] قوڕەبەشە؛ چاڵەکە. (گورکن)

بەتڵاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن؛ هیلاک-کردن؛ لە بەین بردن. (خستەکردن؛ازبین بردن)

بەتڵە: [ناو]تەپکە؛ داوموووسک؛ تەڵە. (دام)

بەتڵیڕۆژ: چەندکاتێ لە ڕۆژ.(قسمتیاز روز)

+بەتلین: [چاوگە](١) تیاچوون؛ بەتڵین؛ بەتڵان؛ (از بین رفتن) (٢) هیلاکبوون؛ شەکەت بوون. (خستەشدن)

بەتۆرە: [ئاوەڵناو] (١) بەشێواز. (به راه. بطریق) (٢) خاوەنیتێگەیشتن؛ زانا؛ بەئەدەب. (دانش. با ادب)

بەتۆم: [ناو](١) جۆرێک سابوونە لە ڕۆنی فستق دەگیرێ. (نوعی صابون) (٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەنیتوو؛ بەناوک. (دارای تخم)

بەتوون: (١ب) بەجەهەندەم. (بەجهنم) (٢) [ئاوەڵناو] خوێڕی؛ مرۆڤی بێعار؛ مرۆڤی بێئەمەک و خوێڕی و پەست. (انسان لاابالی)

بەتوونە: [ناو](١) بەتانە. (بتونە) (٢) جۆری گوڵ؛ باتوونە. (گل بابونە)

بەتەربیەت: [ئاوەڵناو] (١) بەئەدەب؛ ژیر. (با ادب) (٢) تەربیەتکراو؛ ڕەعەمەل هاتوو. (با تربیت)

بەتەک: [ناو]کوڕکوڕ. کەڕەواڵە؛ بەدبەدە. (با قرقره؛باغرقره)

بەتەگە:[ئاوەڵناو] بەتەگ؛ بزنی نێرخواز. (حالت جفت خواهی نر)

بەتەما: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا. (منتظر)

بەتێشت: [ئاوەڵناو] ئاوس؛تۆلدار؛ زگپڕ. (آبستن)

بەجا: (ا)بەجێ؛ بەوەخت؛ بە جا: (٢)[ناو]لەجیاتی؛ دووبارە کردنەوە؛ حاڵەتێ لە پینگ پۆنگدا ئەگەر تۆپ لە تور بکەوێت و نەچێتە دەرەوە، دووبارە سرویس لێدە درێتەوە(بجا)

بەجا: [ناو]حاڵەتی مانەوە؛ مانەوە لە جێگای خوێ؛ بەرەندە بەجا: (ب) لە یاریدا دۆڕاو لادەچێ و یاری کەرێکی تر لەگەڵ بەرەندەدا یاری دەکا. (بجا)

بەجەئانین: [چاوگە،ت]بەجێهێنان؛ ئەداوە کردن. (بجاآوردن)

بەجەم: [ئاوەڵناو+بەند] پتەو؛ توند؛ خۆڕاگر. (محکم)

بەجێگە: (١) لەجیاتی؛ لەباتی. (بجای) (٢) بەوەخت؛ پەسەند. (بجا)

بەجێماو: [ناو،بەر](١) کەلەپوور؛ میرات. (ماترک) (٢) دواکەوتوو؛ وەپاش کەوتوو.(٣) (ڕۆیشتن و ماڵەکەیان لێ بەجێماوە). (بجا مانده)

بە جێهاوردن: [چاوگە،ت](١) بەجێهێنان؛ جێبەجێ کردن؛ ئەداکردن.(٢) ناسینەوە؛ (بمبوورە بەجێم نەهێنایت): نەمناسیت (بجا آوردن)

بەچاودا دانەوە: [چاوگە،ت] چاکی لەگەڵ-کەسێک کردن و باس کردنی لەلای خۆی؛ کۆڵینەوە (ب) بەڕوودا دانەوە. (بروی کسی آوردن)

بەچاووەکردن: [چاوگە،ت]چاو پێدا هەڵهێنان؛ بەچاو پێکان؛ بەچاوی پیس پێکان. (چشم زخم)

بەچکوو: [بەند]بەشکەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ بەڵکەم؛ بەڵکی؛ بەڵکین.(شاید)

بەچکەدانان: ترەکین؛ زایینی گیانلە بەری وەک سەگ و پشیلە و جڕ و جووڵەوەر. (بچە گذاشتن)

بەچکە دەوڵەمەند: [ئاوەڵناو+ ناو]منداڵی ماڵە دەوڵەمەند؛ منداڵی ماڵی ساماندار. (ب) دەست-بڵاو؛ بەهیممەت؛ دڵئاوا.(بچە دارا)

بەچکەسواڵکەر: [ناو]مناڵەفەقیر و سواڵکەر (ب)[ئاوەڵناو] چاوچنۆک. (بچە گدا)

بەچۆکداهاتن: [چاوگە،ت] کۆڵدان؛ بەزین؛ خۆ ڕانەگرتن؛ چۆکدانانە سەرعەرز. (شکست خوردن؛ زانو زمین گذاشتن)

بەچەخستن: [چاوگە،ت] بەرفڕێدانی ئاژەڵ. (بچەانداختن)

بەچەخۆر: ئەو گیانلەبەرە وا بەچکەی خۆی دەخوا.(جانوریکە بچەخودرا میخورد)

بەچەسرکە: [ناو]جۆرێک کەڕووی سەر

خواردەمەنی؛ مێشوولەیێک کە سرکە هە ڵیدێنی؛ مێشوولەییێک کە میوەی کۆن وگەنیو هەڵیدێنێت.(قارچروی خوراک.پشه سرکه.)

بەحاڵودووبەڵا: [ئاوەڵناو] بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بەحاستە م و دووبەڵا.(خیلی کم)

بەحت: [ئاوەڵناو]گێژ؛ وڕ؛ گێج. (گیج)

بەحری: [ئاوەڵناو] (١) پێوندیدار بە بەحر ەوە. (بحری)(٢) زەریایی؛دەریایی. (دریایی)

بەحسیسەر: باسیسەر؛ قسەیاکاری پڕ- مەترسیکە سەر بەبا دەدا؛ تۆکز؛ بقە. (خطرناک)

بەحشینک: [ناو](١) هەناری نەگەیشتوو. (آنار نارس) (٢) (ب) بەحەوت ئاو شۆریاگەسەو: بێشەرموحەیا؛ حەیا تکاو؛ بێئابڕوو؛ حەیا نەماو. (کنایەاز بی حیایی)

بەحەق: (١) بەمز(٢) لەحەقیقەتدا؛ بەڕاستی؛ بەحەق پیاوی چاکە. (درمقابل مزد؛ بەحق)

بەخ: فیز؛ ئیفادە؛ فیزکردن بە سەرکە سێکدا. (بەخ مەکەیەخ دەکەی). «فۆلکلۆر» (فخر؛ افاده)

بەخاوکەوتن: [چاوگە،ت] بەجەمامکەوتن بە هۆی شەکەت بوونی زۆرەوە لە ناو (ماسوله)و خوێندا ژەحرێک پەیدادەبی کە ماسوولکەرەق‌دەکا و دێشێت، بەوحاڵەتە دە- ڵێن بەخاو کەوتن. (کوفتگی‌بعلت خستگی)

بەخیوور: [ناو]بەغیوور؛ لەدوو وشەیێک هاتووە، بەخ: خودا؛ پوور: کوڕ؛ واتا کوڕی خودا؛ بە فەغفوری پادشای چین وتراوە. (بەعقیدەچینی ها پسر خدا) +بەخت: [ناو](١)ئەوکچەچووە ماڵیبەخت؛ بەختی- کرایەوە شوویکرد.(ب) شووکردن؛ (بخت)(٢) لەحەرام گێڕان و دۆڕاندنی ماڵ و پارەیە؛ لە ئاوێستادا بەختە بەواتای شانس هاتووە؛ لە فارسی و کوردیشدا هەر بەومانا بەکار دەبرێت، لەپێشدا باختی (فارسی) بووە کە چاوگەی کورتکراوی(باختن)ە بە واتای دۆڕاندن.(شانس؛دور ریختن‌مال)

بەختان: هات؛ ئامەو؛ ئامەد. (آمد)بەتیز و تانەوە دژواتایە (نەهاتی)

بەخت بلێند: [ئاوەڵناو] بەختەوەر. (بخت بلند)

بەخت تاقیکردنەوە: تاڵا گرتنەوە. (دەچمە سەری سوڵتانی شەو دادی نا پیمەوە، بەختی خۆم و لێو ئاڵی بە تاقی دە کەمەوە. (ب) بەرد بە کیلی قەبری زیارەتگاوە چەسپاندن بۆتاقیکردنەوەی بەخت و شانس. (بخت آزمایش کردن)

بەخت چوونەبەس: بەخت بەستران؛ دژی بەخت کرانەو؛ بەدبەختی و نەهامەتی. (تخت بسته)

بەخت خەوتوو: [ئاوەڵناو] بەدتاڵا؛ بەدشانس؛ بەدبەخت؛ بێئیقباڵ. (بخت خفته)

بەخت‌کرانەوە: [چاوگە،ت] بەخت ڕوو تێکردن؛ (ب). شووکردن.(بخت باز شدن)

بەخت‌کەنۆک: [ئاوەڵناو] بەختەوەر؛ خۆشبەخت؛ (ب) لێوکەن لێدانی شانس بە ڕووی کەسێکدا؛ بزە هاتنە سەر لێوی بەخت. (خوشبخت)

بەخت‌کەنۆکی: بەختەوەری؛ ئەوەی‌شانس و ئیقباڵی بزەی لە سەر لێوە.(خوشبختی)

بەخت لە درگادان: ڕوو هێنانی ئیقباڵ؛ شانس

ڕوو تێکردن؛ خوشبەختی بەرەو ڕووهاتن. (بخت در کسی را کوبیدن)

بەخت و نیوچاو: [ناو،ت]شانس و بەخت و ئیقبال.(لەنێوچاوی ئەو خانەدانە لەھی چونە پیتی بڕاوە)«سوارەئیلخانیزادە». (شانس)

بەختوەرگەڕاو: [ئاوەڵناو] بەخت وەرسووڕاو؛ بەخت هەڵگەڕاو. (ب) نەهاتی و نەدامەت ڕوو تێکردن. (بخت برگشته)

بەختوەکری: [ئاوەڵناو] شانس‌دار؛ بەخت‌کراوە؛ بەختەوەر. (شانس دار)

بەخت نەمەنە: [ئاوەڵناو] بەخت نەمەندە؛ بێ‌بەخت؛ بەدبەخت؛ شانس نەماو. (بد بخت)

بەختەباران: [ناو،ت]مانگی دووهەمی بەهار؛ بەختەواران؛ بارانی کاتی بەهاران کە لە جێگاییک دەباری و لە جێگاییک ناباری. (باران بهاری شانسی در منطقه‌محدود)

بەختەبەران: [ناو،ت]بەرخی دووساڵە کە دایدەنین بۆ داشت تا بیێتە بەران. (نگهداری برەدو سالەبرای قوچ شدن)

بەختەک: [ناو] مۆتەکە؛ کابووس؛ سەنگ‌سواربوون؛ بەهۆی تەزینی لەش لە خەودا؛ هەستی‌خنکان لە خەودا؛ (بختک)

بەختەواران: [ناو،ت]بەختەباران. (بخت باران)

بەخت یاری کردن:[چاوگە،ت] باش‌هاتن؛ بەخت بەپیریەوە هاتن؛ بەخت لەگەڵ بوون؛ شانس ڕووتێکردن. (بخت یاری کردن)

بەختی‌بەستراو: بەختی‌نووستوو؛ شانسی گرێدراو؛ بەکچی‌دەڵێن خوازبێنی‌کەری نەبێت. (بخت بسته)

بەختی‌نووستووە:ئەوەی دایمە تێدەشکێ و سەر ناکەوێ و هەر خراپە دێتە ڕێگای؛بە-دبەخت.بەدئیقبال. (بخت خوابیده)

بەختەوەری: [بەرهەمی‌چاوگە] بەختیاری؛کامەرانی(بختیاری)

بەخچە: [ناو]باخچە. (باغچه)

بەخشاندن: [چاوگە،ت](١) بەخشین. (٢) عەتاکردن. (٣) بەشکردن . (بخشیدن)

بەخشراو: [ناو،بەر](١) لێبووردرا؛ عافووکراو. (عفو شده) (٢) شتێ کە درابێت بەکەسێک یان بەخشرابێ. (چیزی که‌بخشیده‌شده)

بەخوْدا شکانەوە: [چاوگە،ت]خەجاڵەت‌بوون؛ شەرمەزاربوون؛ تەریق‌بوونەوە. (شرمنده‌شدن)

بەخودان کردن: [چاوگە،ت]بارهێنان؛ پەروەردە کردن؛ خۆبەساحێب‌کردن. (پرورده‌کردن)

بەخۆڕاگەیشتن: [چاوگە،ت]خەریکی خۆ بوون؛ خۆ جوان‌کردن. (ب) چاک ژیان؛ خزمەتی خۆکردن. (بخود رسیدن)

بەخوڕەم: بەتەوژم هاتنە خوارەوی چۆم و سێڵاو؛ بارانی توند و بەخوڕ. (سرعت آب سیلاب وورودخانه‌در حال پائین آمدن)

بەخۆوەبوون: قەڵەو بوون؛ زەلام و زەبەلاح-بوون (چاقبودن؛ تنومندبودن)

بەخۆیەوە: (١) لەخۆیەوە؛ لەخۆڕا. (خود بخود) (٢) لەگەڵ خۆیدا؛ (بەخۆیەوە شەش نەفەرن). (با خودش)

بەخەبەر: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ خەبەردار؛ نەخەوتوو؛ هۆشیار. (باخبر)

بەخێرچی: سەر خێراچی؛ (ب) بڕو بە

سڵامەت.(ب)خودات لەگەڵ. (خیر پیش)
بەخێرهاتی: (١)وەڵامی بەخێرهاتنی کەسێک کە دێتە ناوکۆڕ یان سڵاو دەکا. (٢) خۆش هاتی: لەکاتی خوداحافیزیدا. (خوش آمدی)
بەخێریەت: خێری لەگەڵبێ؛ بەخێرەوە. (خیر باشد)
بەخیلی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]چکووسی؛ بەغیلی؛ وەرچەم تەنگی؛ بەرچاوتەنگی؛ ڕژدی؛ چرووکی؛ چاوچنۆکی؛ ئێرەیی. (حسودی)
بەخێو: [ناو] دژی بێخێو: خاوەندار(٢) بەخێوکردن:بەخاوەن کردن؛ پەروەردەکردن. (صاحبدار؛ سرپرستی کردن)
بەخێوبوون: [چاوگە،ت] بەرێچوون؛ گوزەران کردن. (ادارەشدن؛پرورش شدن) بەخێوکار: [ناو،بک] بەخێوکەر؛ بەرێبەر؛ پەروەردەکەر؛کەسێک کە بەخێو دەکات. (سرپرست؛ پرورش دهنده)
بەدئادگار: [ئاوەڵناو] ناشیرین؛ ناحەز؛ دزێو؛ خوێنتاڵ؛ بەدفەڕ. (زشت)
بەدئاکار: [ئاوەڵناو]کردارخراپ؛ کارخراپ؛ کەسێک کەکردەوەی خراپە؛ ئاکارخراپ. (بد عمل)
بەدئاهەنگ: [ئاوەڵناو] (١) دەنگناخۆش؛ ئاهەنگ ناخۆش.(٢) ڕیتم و زەربی ناپەسەند لە مۆسیقادا. (بد آهنگ)
بەدئوتوو: [ئاوەڵناو]کووتاڵو جل و بەرگیٚ کە ئوتوو(ئۆتوو)هەڵنەگریٚ.(بداتو)
بەدئۆغر: [ئاوەڵناو] بەدیومن.شووم؛ ناموبارەک.(شوم)
بەدئەحواڵ: [ئاوەڵناو] فد: (١) حاڵ خراپ.(٢) ناساغ و دەستکورت؛ ژیانتاڵ؛ ژیوارناخۆش. (بداحوال)
بەدئەسڵ: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ خراپ.(بد اصل)
بەدئەنجام: [ئاوەڵناو] فد: عاقیبەت خراپ؛ دواڕۆژ ڕەش؛ عاقیبەتشەڕ. (بد انجام)
بەدئیخلاق: [ئاوەڵناو] بەدخوو؛ بەدفەڕ؛ بەدکردار؛ ڕەفتارخراپ. (بد اخلاق)
بەدئیقباڵ: [ئاوەڵناو] بەختڕەش؛ بەدشانس؛ بێبەخت. (بد اقبال)
بەدارڤەکرن: [چاوگە،ت] (١) دارداکری، هەڵواسین؛ ئاوێزان کردن بەدیوار یانداردا. (آویزان کردن) (٢) لەسێدارەدان. (دار زدن)
بەداری‌نەحلەتاچوون: ڕازی‌نەبوون بە هیچ کلۆجیٚ؛ پاچەقاندن لە مەبەستیٚ. (بەهیچوجەراضی نشدن. لج کردن)
بەدانستە: (١) لەڕوی‌ئەقڵەوە. (٢) بە ئاگادارییەوە.(٣)بەئانقەس؛دەس‌ئەنقەس. (از روی عقل؛ باآگاهی؛عمدی)
بەد بدیٚ: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کە خراپ دەدا یان دەداتەوە. (٢) (ب) قەرزکوێر. (بد بده)
بەدبسێن: [ئاوەڵناو] زۆر ڕژد لە سەر سەندنەوەی قەرز. (بدبستان)
بەدبۆ: [ئاوەڵناو] بۆگەن؛ بۆڕدن. (بد بو)
بەدبەختانە: فد:لەبەبەختی خراپەوە (ب) بەداخەوە؛ مەخابەن؛ لەشانسی‌خراپەوە. (متأسفانە)

بەدبەختی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (ب)چارەڕەشی؛ خاک بەسەری؛ قوڕ بەسەری؛ کوڵۆڵی؛ بەلەنگازی؛ ڕۆژە ڕەشی؛ نەهامەتی؛ نەدامەتی؛ داماوی؛ هەژاری؛ بەدچارەیی؛ سیابەختی.(بدبختی)

بەدبێژ: [ئاوەڵناو]خراپەوێژ؛قسە ناخۆش؛ زبان ناخۆش؛ قسەتاڵ. (بدگو)

بەدپەسەن: [ئاوەڵناو] بێ سەلیقە لە بەرگەم- کردن دا؛ گەن پەسەند؛ شتی خراپ پەسەنەکەر. (بد پسند)

بەدپۆز: [ئاوەڵناو] خۆبەزلزان؛ پۆزو فیزی- بێجێ. (متکبر)

بەدتوخم: [ئاوەڵناو] (١) نارەسەن. (٢) نێرەی گیانداریک کە بەچکە یا منداڵی چاکی لێ- نەکەوێتەوە. (بد تخم)

بەدچاپ: فد: نووسراوەییێک کە چاپەکەی باش نەبێت؛ کەرەستەی چاپ کە باش چاپ نەکات. (بد چاپ)

بەدچاو: [ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم شور)

بە دحاڵ: فد: [ئاوەڵناو] (١) بەد ژیوار.(٢) حاڵ نەدار، نەخۆش. (بدحال)

بەدحیساب: فد: [ئاوەڵناو] خووگرتوو بە بەدحیسابی؛ حیساب کوێر؛ قەرزکوێر؛ (ب) ماڵی خەڵک خۆر (بدحساب)

بەدخواز: [ئاوەڵناو] خراپە ئارەزوو دەکا بۆ خەڵکی تر. (ب) دوژمن. (بدخواه)

بەدخۆراک: [ئاوەڵناو] (١) خووگرتن بە خواردەمەنی خراپ. (٢)هەموو خۆراکێ نەخواردن و قیزوبیزکردن. (بدخوراک)

بەدخووکردن: [چاوگە،ت] ئاژەڵ یا مرۆڤ فێری خوو و خدەی خراپ کردن؛ ڕەوشتی- خراپ فێر کردن. (بد خوکردن) بەدخوویی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری بەدخوو؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەوشتی؛ پلمەرووییی؛ لاساری؛ نەگونجاوی؛ ناوچاوگرژی. (بدخویی)

بەدخەت: خەت ناخۆش؛ خەت ناشیرین؛ دژی خۆش خەت. (بد خط)

بەدخەو: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کە درەنگ خەوی لێ دەکەوێ؛ (٢) کەسێک کە لە خەو ڕاچەنێ ئیتر خەوی لێ نەکەوێتەوە و بەدخەوبێ؛ خەو زڕاو. (بدخواب)

بەدخەیاڵ: [ئاوەڵناو] خە یاڵ خراپ. (ب) دڵ- پیس؛ بەدگومان. (بدخیال)

بەددەست : [ئاوەڵناو] (١) دەشت خراپ؛ (دە- شت، هەوەڵین پارەیێکە کە دووکاندار لە موشتەری وەری دەگرێ) هەرگا لە دەستی کەسێک وەری بگرێت کە ودمی خراپ بێت - دەڵێن بەد دەستە یان بەد دەشتە.(٢) دەست- قورس بۆ لێدان یا قەرز لێ وەرگرتن . (بددست)

بەددیمەن: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین.(بدمنظر)

بەدر: فد: [ناو]دیاربوونی بازنەی تەواوی مانگ لە شەوی چواردەهەمدا. (بدر)

بەدڕا: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنی بیروباوەڕی خراپ. (٢) کەسێک کە ڕێگای خراپی- گرتبێتەبەر. (٣) لاری: ڕێگای خراپ (٤) جێگایێک کە ڕێگا کەی سەخڵەتە. (بد راه)

بەدڕایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) بەڕێگەی-

خراپدا ڕۆیشتن؛ (٢) خاوەنی بیر و ڕای خراپ. (٣) لاڕێیی کردن. (بدراهی)

بەدرک: [ئاوەڵناو] ڕقھەستوو؛ کەللە ڕەق؛ سەر سەخت؛ کینەیی. (کینەیی. سر سخت)

بە درۆخستنەوە: [چاوگەت] درۆ بە ڕوودا دانەوە؛ دەرخستنی درۆ؛ ڕاستی وتنی قسەی درۆزن. (نمایاندن دروغ)

بەدرۆژ: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەرۆژ خراپ و توورەیەو بەشەو چاکترە. (بد روز)

بەدرەفتاری: [ناو،بەرھەمی چاوگە] نیشاندانی کردەوەی دزێو؛ کردەوە خراپی و ئاکارخراپی لەگەڵ خەڵک. (بدرفتاری)

بەدرەگ: [ئاوەڵناو] لەشی کەسێک دەماری دیارنەبێت و بەزحمەت دەماری بۆ دەرزی وەشاندن پەیدابێت(بدۆزریتە وە). (بدرگ)

بەدرەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگناشیرین؛ ناحەز.(بد رنگ)

بە درەنگ‌خستن: [چاوگەت] وە درەنگ-خستن؛ کار ڕاگرتن بۆ ماوەیێک؛ خستنە دوواوەی ئەنجامی کارێک. (بەتأ خیر انداختن)

بەدرەوشت: [ئاوەڵناو] بەدکردار؛ بەدرەفتار؛ بەدخوو. (بد روش)

بەدرەوشتی: [بەرھەمی چاوگە]کار و ڕەوتی بەدرەوشت؛ بەد خوویی؛ ئاکارخراپی؛ بەدرەفتاری. (بد روشی)

بەدرێبوون: [چاوگەت] لارێبوون؛ ڕەوشتخراپبوون. (بدراەشدن)

بەدزمان: [ئاوەڵناو] جنێوفرۆش؛ زمانپیس، بەدبێژ؛ زمانشڕ؛ دەمشڕ. (بد زبان)

بەدسروشت: [ئاوەڵناو] بەدزات؛ بەدئەسڵ؛ بەدخوو.(بدسرشت)

بەدشانس: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقباڵ؛ بختڕەش.بدبخت)

بەدشەو: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەشەوا ڕەفتاری خراپ بێت و بەرۆژ چاکتربێت (کسی کەشب ها بد اخلاق باشد)

بەدشێوە: [ئاوەڵناو] ناشیرین؛ بەدقیافە؛ ئێسکگران؛ دزێو. (بد قیافە)

بەدفەڕ: [ئاوەڵناو] شووم؛ بێ‌ودم ناشیرین؛ ناحەز؛ ئێسکگران. (بد یمن)

بەدفەرجام: فد: (ف.مشە)پاشەرۆژخراپ؛ ئاخرشەڕ.(بدفرجام)

بەدقومار: [ئاوەڵناو] لە قوماردا-گزەون؛کایەشێوێن؛ (بد قمار)

بەدقەدەم: [ئاوەڵناو] قەدەمشەڕ؛ کەسێک کە نەھا مەتی ببێت، بچێتە ھەرجێ دەبێتە ھۆی شەڕ و ناخۆشی؛ قەدەمڕەش. (بد قدم)

بەدقەوارە: [ئاوەڵناو] قەڵافەتناشیرین؛ قەدوباڵا ناشیرین.(٢) زەوییێک کە نارێک و ناڵەبار و ناڕێژە بێ بۆ دروستکردنی خانوو. (بد قوارە)

بەدکارە: فد: [ناو] ژنی خراپەکار؛ ژنی کردەوە خراپ. (بدکارە؛ فاحشە)

بەدکردار: فد: [ئاوەڵناو]کردەوەناشیرین؛ کارناشیرین؛ بەدڕەوشت. (بد کردار)

بەدگڵ: [ئاوەڵناو] بەدگڵ؛ (ف.مشە)بەدخاک؛ ناشیرین و کرێت و نا ڕێک(بدگل)

بەدگۆشت: [ئاوەڵناو] (١) خوێنتاڵ؛ ناشیرین.(٢)کە سێک کە برینی درەنگ سارێژ دەبێت.(بدگوشت)

بەدگومان: [ئاوەڵناو] بەدبین؛ دڵپیس؛ دووشک؛ دڵچەپەڵ. (بد گمان)

بەدگووز: [ئاوەڵناو] ڕەوشت خراپ و تووڕە؛ بیانوو گر. (بد ادا)

بەدگۆیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] بەدبێژی؛ بەدزبانی؛ خراپەبێژی؛خراپەی کەسیک گۆتن. (بد گویی)

بەدڵ: [بەند](١)پەسەند(بەدڵمە).(پسند) (٢) [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ (بەجورئەت)؛ بوێر. (باجرئت)

بەدڵوداو: [بەند،ت]بەداوخوازێکی لە دڵەوە؛ (ب)داخوازێک لەکانگای دڵەوە؛ بەئیشتیای-دڵ. (از تەدڵ)

بەدڵوگیان: [بەند]بەدڵوداو؛ بەگیانودڵ داوخوازکردن: داوخوازکردن لە ناخی دڵەوە. (از جان ودل)

بەدلەغاوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] سەربادانی ئەسپلە کاتی لەغاوکردندا؛ کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نا فەرمانی (نافرمانی)

بەدڵەوەگرتن: [چاوگە،ت] لە دڵدا مانی باندۆری کردەوە یان قسەی ناخۆش و لەبیر نەبردنەوەی.(بدل گرفتن)

بەدڵەوە نووسان: (١) گوشین بەسینگەوە؛ پێخۆشبوونی خۆراک و خواردنەوە، نۆشی گیان کردن؛ (نەت هێشت نانەکەم بەدڵەوەبنووسێ، لێت کردم بەژەهری مار) (بەسینە چسپاندن؛ نوش جان کردن)

بەدموعامەلە: [ئاوەڵناو] لە موعامەلەدا جیڕ و بیانووگر؛ سەرسەخت لە مامەڵە کردندا. (بد معامله)

بەدمەزە:بەدمەززە. [ئاوەڵناو] تامناخۆش؛ مەزەخراپ؛ تام ناخۆش. (بد مزه)

بەد مەزهەب:بەدمەسسەو: خاوەنی دین و ئایین و مەزهەبی ناشایست و دژی دینی جەماوەر؛ زیاتر بۆ جوێنە(ب) بێ دین؛ بێ-ئووڵ. (بد مذهب)

بەدمەست: [ئاوەڵناو] ئاکارخراپ لە کاتی مەستیدا؛ ئاگا لەخۆبڕان لەکاتی مەستیدا.(بد مست)

بەدمەسەب: بەدمەزهەب؛ بۆجوێنە. (بدمذهب)

بەدمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) ڕوو پێدان؛ بە دەمەوە دان.(٢) شل کردن؛ گوریسەکە شۆڕ کەرە وە وکەمکەم بیدە بەدەمیەوە. (٣) ماوە پێدان بۆکردنی کاری. (۴) شتێ خستنە سەرشتێکی تر لەجنسی خۆی؛ باغچەکە دە دەمە دەم حەسارەکە. (رودادن؛ بەسرانداختن؛ میدان‌دادن. شل کردن)

بەدمینگتۆن: فد: [ناو]وەرزشێکە بەڕاکێت و تۆپی پەڕدار دەکرێت. (بد مینتون)

بەدناوکردن: [چاوگە،ت] ناو بەخراپە زڕاندن؛ ناوی‌یەکێ بەخراپە خستنە سەرزمانان. (بد نام کردن)

بەدنوما: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین. (بدنما)

بەد نیژاد: [ئاوەڵناو] بەد ڕەسەن؛ بەدئەسڵ؛ بەد توخم؛ بەد ڕەگەز. (بد نژاد)

بەدنییەت: [ئاوەڵناو] ئارەزوی خراپە دە-کا؛بەدخواز؛بەدنیهاد؛ نییەتخراپ؛ دەروون-خراپ. (بدنیت)

بەدوادا چوون: [چاوگە،ت] (١) چوون

بەشوێندا بۆ بانگکردن. (رفتن بەدنبال کسی) (٢) لە پشتسەرەوە ڕۆیشتن. (پشت سر رفتن) (٣) ڕێگا و ئاکاری کەسێک هە ڵگرتن؛ (دنبالەرو) (٤) وە شوێن کارێک کەوتن. (پیگیر بودن)

بەدوادا ناردن: [چاوگە،ت] (١) بەدوادا هەناردن؛ ناردنی کەسێک بۆ بانگ کردنی کەسێکی تر. (دنبال فرستادن) (٢) دوابەدوای کەسێک، ڕەوانەکردنی کەسێکی تر. (پشت سر کسی روانەکردن)

بەدواداهاتن: [چاوگە،ت] (١) بەربوونەوە یا شل بوونەوەی بار لە سەرپشتی بارەبەر بۆ پشتەوە. (افتادن بار از عقب ستور) (٢) کەسێک کە هاتوەبەشوێن کەسێکداکەبیاتەوە. (دنبال آمدن) (٣) لە پشتسەر کەسێکەوە ڕۆیشتن. (پشت سر آمدن) (٤) چەمینەوە یان کەوتنبەپشتا. (ب) نوشوست هێنان .(بەپشت افتادن؛ تنزل)

بەدوور زانین: کاریٚ کە دوور لە چاوەڕوانی بێت؛ دوور لە خەیاڵ؛ دوور لە چاوەڕوانی؛ دوور لە باوەڕ؛ (دور از انتظار)

بەدەرەتان: (١) بەموڵەت؛ فورسەت پێدەر. (دارای مهلت) (٢) [ئاوەڵناو] بەرئاواڵە؛ بەرنە-گیراو؛ پان و بەرین. (جلوباز؛ وسیع؛ گسترده)

بەدەرەک: (ب)بەتوون؛ بەجەحەندم. (بەجهنم)

بەدەستوبرد: [ئاوەڵناو] (ب)لەکاردا خێرا؛ کارامە؛ دەستسقک؛ زیرەک.(سریع درکار)

بەدەستەوام: بەهەرەوەز؛ بەگەل کردن و بە دستەواو؛ بەکۆمەکیٚ کە قەرەبوو بکرێتەوە هەربەو جۆرەکۆمەکە؛ قەرزی کۆمەک بە-کۆمەک. (کمک متقابل)

بەدەستەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) شتیٚ کە لە ناو دەست دایە. (٢) نزیکی تەواوبوونی-کارێک؛ بە دەستەوەیە تەواوببێت، خەریکە تەواو دەبێت. (٣) کەرەستەیێک کەدایم لەبەر دەستدا ئامادەبێت. (٤) کەسێک کە دایم بۆ ئەنجام دانی کار و بار لە بەردەستدابێت. (٥) خەریکبوون بە دەسپێکی کارێک؛ کارێکم بە دەستەوەیە. (در دست بودن)

بەدەم ئاوەوە دان: [چاوگە،ت] (١) شتێک خستنە ناو ئاوێککە دەڕوا. (بەآب جاری انداختن) (٢) (ب) بەفیڕۆ لە دەستدان. (از دست دادن)

بەدەمباوەدان: [چاوگە،ت] (١) سپاردن بەبا؛ بەبادان؛ تۆزەکەیدابەدەم باوە. (٢) بەوێلخەرجی سامانەکەیخۆیدا بەدەم باوە: (ب) لە ناوبردن. (بەدست باد سپردن)

بە دەم داڵان: [چاوگە،ت] (١) قسەلێبڕینەوە و بێدەنگ کردن؛ لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (ساکت کردن) (٢) وەڵامی ڕەق دانەوە. (تودهن زدن)

بەدەمدا دانەوە: [چاوگە،ت] بەرپەرچدانەوەی قسە. (حرف کسی را قطع کردن)

بەدەمدانان: [چاوگە،ت] (١)بەدەمدا چەسپاندن؛ ئاورەکەی بەدەمدا نا، چزاندنی بە دەمیا؛ (٢) ڕشانەوە.(٣) (ب) شێوەدان؛ ئە و منداڵە چەند لە بابی دەچی دەڵێی بەدەم داینـاوە.(گذاشتن روی دهان؛ با دهان گذاشتن)

بەدەمداهاتنەوە: [چاوگە،ت] جوابەجەنگی؛ شەڕەدەندووکی. (جوابگویی)

بەدەم ڕێگاوە: لەحاڵو لەکاتی ڕێگە ڕۆیشتندا؛ بەدەم ڕێگاوە گۆرانی دەڵێ. (ضمن راه)

بەدەم کەسێکەوە چوون: [چاوگە،ت] (١ب) بەفریای کەسێک کەوتن؛ چوون بۆ ئاریکاری کەسێک؛ (ب) بەدەنگ‌وهاواری کەسێکەوە چوون؛ (٢)پێشوازی کردن. (بەکمک کسی شتافتن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەمەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) شتێک کە بەدەمەوەیە؛ سێوەکەی بەدەمەوەیە. (دردهان بودن) (٢) بوونی کات و مۆڵەت؛ زۆرم بە دەمەوەنییە پیربوومە. (مهلت) (٣) بە بەرەوە بوون؛ بەرین‌بوون. (وسعت)(٤) لە بەردەستدابوون و بە دەور و پشتدا هاتن وخزمەت‌کردن. (خدمت کردن) (٥) ئەو بەرە زۆری بەدەمەوە نەماوە دەدرێت؛ واتا بەرگەی نەماوە. (استحکام)

بەدەمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) بەدەمەوە کردنی خۆراک. (دهن گذاشتن)(٢) ڕوو پێدان و ڕوودارکردن. (رو دادن) (٣) وردە وردە شل‌کردنی‌تەناف. (شل کردن طناب) (٤) ئەو قوماشەکورتە بدە بەدەم لەتێکی ترەوە. (اضافەکردن)

بەدەمەوە ڕۆیین: [چاوگە،ت] (١) هەڵکەوتن و بەسەرەوە ڕۆیین؛ سەرەنگردان. (سکندری خوردن) (٢) ئە و دیوارە بڕوخێنی زیاتری بەدەمەوە ئەڕوات و ئەیداتەدەمی. (بیشتر شدن؛ اضافەشدن)

بەدەمەوەهاتن: [چاوگە،ت] (١) لایێک لە دیوارەکە دەڕوخێنی ئەولاکەی تریشی بەدەمەوە دێت. (اضافەشدن وهمراە) (٢) بەفریای کەسێکەوە هاتن. (٣)پێشوازی-لێکردن. (بەکمک آمدن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەم یەکەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەهاواری یەک گەیشتن. (بەداد هم رسیدن) (٢) پێکەوە چەسپاو؛ یەکپارچە. (یکپارچە)

بەدەورا هاتن: [چاوگە،ت] (١) خولانەوەوگەڕان بە دەوری شتێکدا. (دور چیزی گشتن) (٢) لەدەورگەڕان و خۆ بە قوربان‌کردن؛ (قربان صدقەرفتن) (٣) (ب) خزمەت کردن و ئاگالێبون و خەمڵاندن و جوان بەخێوکردن. (خدمت کردن)

بەدەهەن: [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ دەسبڵاو؛ دەهەندە و بەهیمەت. (بخشندە)

بەدیارەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەدیارو بوون؛ شتێ کەدیاربێت؛ لە بەرچاو؛ دیاربوون؛ خویابوون؛ (مرئی؛ پیدا بودن) (٢) بەلاوەدانیشتن؛ ئاگا لێبوون. (نگهداری)

بەدیارەوە دانیشتن: (١[چاوگە،ت]) (ب) چاوەڕوانی بۆ پێ‌گەیشتن و هاوسەری،تاگە-ڕانەوە و یەک دیتن؛ وەک، چاوەڕوانیی-کچێک و شوو نەکردنی‌تا گەرانەوەی دە-زگیرانەکەی لە دوور وڵاتان . (در انتظار نشستن) (٢) ئاگا لێبوونی نەخۆش. (پرستاری)

+ بەر: (١) ببە؛ دڵشادبەر: دڵشادبە؛ (٢)لەپ؛ بەری‌دەست: لەپی‌دەست. (باش؛کف دست)

+ بەر: [ناو]دەرەوە؛ بەرکەردەی: دەرکردنە-

دەرەوە؛ ئامایبەر:هاتەدەرەوە؛ (بیرون).

+ بەر: [ناو](١)ئەو پانایيە كە پاڵە لە درويّنەدا دياريیدەكا بـۆ دوورينـەوە >پاڵـە. (انتخـاب عرض درو)(٢) دوورينەوەی يـەک كـەرت و بێ وچان گرتن (درو يـک عـرض معـين در يک بار)(مەودا؛ ماوە؛ بەری تەنگانـە كورتـە. (چشم انداز؛ مدت)

بەر: [ناو]قەراغ؛ كەنار؛ لێو؛ لێوار. (كنار)

بـەرئـاڤ:[چاوگـەت]پـەڕاو؛ قـەراغ زەريـا . (كناردريا،ساحل)

بـەرئـاڤێتن: [چاوگـەت] بـەرخسـتن؛ بـەر فڕێدان؛ منداڵ لەبارچوون. (سقط شدن بچه)

بەرئـاگر: [چاوگـەت] (١) كوڵـەوەژ. (چـوب آتش بهم زن) (٢) بەر ئاگر؛ پيشەوە و ڕوو بە ئاور. (روبەروی اتش) بەرئانين:[چاوگەت](١) پێشكەش كردن.(پيشكشی) (٢) بـەرهێنـان؛ سەمەرهێنان. (بهرەدادن)

بەرئاو: گيای قناولێ؛ بۆ چڵكی سـی باشـە. (مندآب)

بەرئاوەڵە: [ئاوەڵناو] پێشبەتاڵ؛ بەرنەگيـراو؛ بەر فراوان. (وسيع)

بەرئەندام: [ناو] خۆ دياری كردن بـۆ دەنـگ - دان و بەرگەم بوون. (كانديدا)

بەرئـەنـدامی:كـاری خـۆ ديـاری كـردن بـۆ هەڵبـژاردن و دەنـگدان و بـەرگـەم بـوون. (كانديدايی)

بەرا: [ناو]بڵاّ؛ با. (بگذار)

بـەرابـەرێتـی: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە بەرامبەری؛ ڕووبەڕوو وێستان؛ ڕەوتی ملانـێ و بەرەنگاری و هـاوهێزی. (حالـت برابـری و رقابت)

+ بەرات:(١)تاجرێنامەيێكـیدەنووسـی بـۆ تاجرێكیدی كە پارەی دياريكراو لە نامەكـەدا بدا بەساحيبیكە (لە قـەديـم دا) ئـەمڕۆ بانگ هەر بەو شێوە ئيش دەكا و بەو نامـەی بانكيە دەڵێن (بەرات) (٢) جەژنی بەرات. (٣) مووچە(مۆچە)ی كرێكار و نوكەر و ڕەنجبـەر. (برات)

بەرات: (ف.مشه) بەڵگە؛ ئاوەند؛ دەليل؛ ڕەزا- يەتنا مەی گەوران.(رضايتنامه بزرگان)

+ بەرات: [ناو] بەڵگەيێكە كە لە سۆنگەيـەوە كەسێك لە كەسێكیتـری دەوێـتكـە لـە كاتێكی دياريكراودا پارەيێک بدا بە كەسێک يان شوێنێک. (برات)

بــەراتكـێش: [نــاویبــک]بــەرات نووس؛كەسێككە دەرووەستە پـارەی بـەرات لـەكـاتی ديـاريكراودا بـدا بـە بـەرات گـر. (براتكش)

بەراتگر: [ناویبک](١)كەسێككە پـارەی- بەراتەكە لە وادەی دياريكراودا لە براتكـێش وەردەگرێ. (برات گير)

بەراڕۆ: دەربێنێت؛ دەركێشێت. (دربياورد)

بــەراڕەوی: [بــەنــد]بــەڕاگــوزەری؛ بەهەڵكەوت؛لەناكاو. (اتفاقی)

+ بەرازە: [ناو](١)تەختەداری كورت و قـەوی لە بەينی كوڵەكە و كاريتەدا؛ سـەركوڵـەكـە؛ تانجكوڵەكە.(٢) ئاغزوونـە؛ ئافزوونـە. (١.سـر ستون.٢.سگک)

بەرازی مێ: ماڵوس. (خوک ماده)

بەرازی نێر: يەكانە. (گراز)

بەراژۆ: [ئاوەڵناو]بەرەوژوور؛ سەرەوژوور. (سر بالا)

بەراژۆیی: [ناو] سەرەوژووری. (سربالایی)

بەراست: (١) بەلای ڕاستدا. (بطرف راست) (٢) بە ڕاستی و بێ درۆ. (براستی) بە ڕاش: [ناو]جۆرێک چێشکەیە. (نوعی گنجشک)

بەراشۆ: [ناو] بەرشیو؛ جل و بەرگێک کە بۆ شووشتن دادەنرێت. (رخت برای شستن. رخت چرک)

بەراشە: [ناو]جۆرێک باڵندەیە. (نوعی پرنده)

بەراڤ: پەراو؛ قەراغ زەریا. (کناردریا،ساحل)

بەراڤیتن: [چاوگە،ت] بەرهاوێژتن؛ بەرخستن؛ بەر فڕێدان. (انداختن جنین)

بەراڤێژک: [ناو] بەرهاڤێژک؛ زێڕەوشان. (زرافشان)

بەڕاکردن: بەغار؛ بەهەڵاتن. (با دویدن)

بەراگر: (١) بەرئاگر. (٢) کوڵەوەژ. (١)جلوآتش.(٢)چوب بهمزدن آتش‌تنور)

بەرامبەری کردن: (١)وەک یەکهاتنەوە و یەکسانی. (یکسان بودن)(٢) بەربەرەکانی کردن؛ و نەبەزین. (رقابت)

بەرامپێل: [ناو،ت](١) بەرانپیل؛ بەرهەڵبێنە. (پیشبند) (٢)[چاوگە،ت] بەرانبەری کردن؛ بەرامبەرەکی.(٣) بەرانبەر. (برابری ورقابت؛ پیش افتادن و دور زدن)

بەرانبازی: [ناو] شەرە بەران. (جنگ قوچ)

بەرانبەربوون: (١) ڕوو بە ڕووی یەک بوون. (٢) هاوتابوون؛ هاوکێش بوون؛ هاو ئەندازە-بوون؛ هاو قەدبوون. (٣) (بەران بەر بوون)(ب)کاتی بەران بەردان بۆ نێو مێگەل. (روبەروی هم بودن؛ برابر بودن؛رهاکردن قوچ بەمیان‌گلە)

بەران بەردان: (١) بەران کردنەنێو مێگەل. (تگەرا با گلەهمراەکردن) (٢) بەرانبەر دان. حاڵەتی بە یەکگرتن؛ هەڵسەنگاندن؛ پێکگرتن؛ ڕووبەروو دانان (مقابلە)

بەرانبەری‌نەکردن: بەرگەی شتێک نەگرتن؛ نەواندن؛ کوڵدان؛ بەزین؛ هێز پێنەشکان؛ هاوسەنگ نەبوون؛ هاوشان نەبوون. (مقاومت نکردن. برابری نکردن)

بەران‌پۆز: پۆزبەران؛ لووتبەران؛ کەپوی کووڕی دەرپەڕیو. (دماغ عقابی) بەرانکێ: [ناو]بەرانەک؛ تلیامەزن؛ قامکە گەورە. (انگشت شست)

بەرانە جەنگی: (١) بەرانی تایبەت بۆ شەڕ.(قوچ جنگی)(٢) شەڕە بەران. (جنگ قوچ)

بەرانەک: [ناو] قامکە گەورەی دەست؛ تلیا مەزن. (انگشت شست)

+ بەرانی: بەسەر لە یەک دانی کەڵ و حەیواناتی دیکە؛ کشانەوە دواوە بۆ خۆ بە یەکدادان.(هارەی گۆ و دوو قرانی، لێک دەکشانۆ بەرانی)(فۆلکلۆر). (شاخ بەشاخ)

بەڕانی‌خۆدادان: (ب) پەشیمان بوون و داخ و حەسرەت دەربڕین بۆ لەدەس چوو بە دەست بەسەر ڕاندا دان. (کنایەی اظهار تأسف و بادست بەزانو کوبیدن)

بەراوان: [ناوی‌بک]پارێزەر؛ چاودێر. (محافظ)

بەڕاوەبەر: [ناوی‌بک] ڕێبەر؛ بەڕێوەبەر.

(مدیر)

بەراوەرد: (١) هەڵسەنگاندن لەگۆترە. (برآورد) (٢) هاتنـەدی؛ ئاواتـەکـەم بـەراوەرد بـوو. (رسیدن به آرزو) (٣) بـەراوەردن؛ دەرهێنـان؛ ڕیشەش بەراورد؛ ڕیشەی دەرهێنا.(درآوردن)

بەراوێژ: [ناوی‌بـک]بـەرهـاوێژ؛ بـەرفرێـدەر؛ ئاژەڵی‌کە بەردەخا. (بچەانداز)

بەڕاوێژ: [ئاوەڵناو] خاوەن ڕاوێژ؛ بەتەگبیر. (با تدبیر)

بەراویژتن: [چاوگە،ت] بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بـەر هـاوێژتن. (بچـەانـداختن و سقط شدن)

بەراویژتوو: لـە بـارچوو؛ بـەرهـاوێژتوو؛ بـە-رخستوو. (بچەانداخته)

بـەراویلکـە: [نـاو]بـەرگاییلکـە؛ بـەرگاییلـە؛ جۆرێک چۆلەکەیە کەکاتی‌شێو برینـی زەوی لە نزیکی‌جوتیار کرم لە زەوینی‌تازە شێو بـڕاو هـەڵـدەگـری و دەی چنێتـەوە. (اسـم پرندەایست)

بەراهک: بەراهی؛ بەرایی. (دیدگاه)

بـەرایـی: (١) پـەژرانـدن و فتـوا دان؛ دڵـم-قەبوول‌ناکا: دڵم‌بەرایی‌نادا. (قلبا" قبول کردن) (٢) سەردەلیل؛ سەرکاروان؛ پێشەنگی‌کاروان؛ پیشـەوەی ڕانـە مـەڕ؛ بـەرفراوانـی. (پیشـرو کاروان؛ وسعت)(٣) قۆچەقانی؛ بەردهـاوێژک؛ بەرەقانی؛ بەرەقان.(فلاخن)

بەراییل:<بەرایی. ١و٢.

بەربات: [ئاوەڵناو]بەرباد. (برباد)

بەرباد بوون: [چاوگە،ت]تەفر و توونا بـوون؛ لەناو چوون؛ بەفیڕۆچوون (بربادرفتن)

بـەربچـاف: لـەبـەرچاو؛دیار؛بـەرچـاو؛ خویا.(جلوچشم)

+ بەربار: (١)بەرپرس. (مسئول)(٢)گـوی‌لـە-مسـت.(گـوش‌بفرمـان) بـەربـاران: (١) لـە ژێرباراندا. (زیر باران) (٢) چەتـر؛ سـەیـوان. (چتر)

بەرباری: [(١) بەرپرسی. (مسئول) (٢) گوێ-ڕایەڵی؛ گوێ‌لەمستی. (شنوا)

بـەربـای‌گـوی‌کـەوتـن: [چاوگـە،ت] سووسـەکردنـی دەنگوباسـێ؛هەسـت-کردن.(حس‌کردن؛ باد بەگوش رساندن)

بەربایی: ئاشکرابوون؛ خەبەری‌ڕوداوێـک کـە بڵاو ببێتەوە. (برملا)

بەربچاف: [ناو]سەرکار؛ (ئـەمینـدار)(١) ئـەو کەسە ڕادەی مافی ئاغا، یا دەوڵەت لـە مـاڵی کاسب و ڕەنجبەران دیاری دەکـا. (ممیـز)(٢) دیار؛ خویـا. (پیـدا)(٣)گرینـگ؛ لـە بـەرچاو. (چشمگیر)

بەربچان: ئەوەی‌کەڕەفتار و ئاکـاری لـە خـە ڵک نەچی.(آنورمال؛دارای‌رفتار غیرعادی)

بەربخـوار:(١)سـەرەو ژێـر؛ ڕوو بـەخـوارەوە. (سراشیب؛ روبە پایین)

+ بەربڕ: [ئاوەڵناو+ناو] (١) بەربەند؛ بـەرلـی-بڕینـەوە. (سـد؛ مـانع)(٢) بـەرانبـڕ دانـەوە، پێشـکەوتـن و دەوور دانـەوە لـە ڕێگـادا. (دورزدن)(٣) کەسێک‌کە بەرانبڕ دەداتەوە یـا پێش بە کاریان کـەسـێک دەگـرێ. (حالـت پیشی گرفتن) (٤)

هەر شت کە بەرد دەبڕێت؛ کەسێک‌کە بـەرد دەبڕێتەوە . (سنگ بر)

بەربرینەوە: [چاوگە،ت] پێش پێگرتن؛ نەهێشتن و ئیجازە نەدان؛ بەرهەڵستدانان لە بەر رێدا. (جلوگیری)

بەربژوور: سەرەوژوور. (سربالا)

بەربژێر: (١) بەردهەڵبژاردن لە دانەوێڵە و زەوی؛ نیسکەکە بەربژێر بکە. (سنگ-جداکردن) (٢)[ناو،ت] بەربژێر؛ بەرەوخوار؛ سەرەوخوار. (سراشیب) (٣) بەرد هەڵبژێر. (کسی کەسنگ جدا می کند)

بەربسک: [ناو] ئەگریجە؛ قژی لاسەر. (گیس طرفین صورت)

بەربڵاو: [ئاوەڵناو]پێش ئاواڵە؛ پانوبەرین؛ بەرنەگیراو. (وسیع)

بەربۆر: کەسێک کە تووشی گێچەڵێ بووە و لێی رزگارنابێت. (گرفتار مخمصەلا علاج)

بەربوار: [ناو،ت](١) بەربوارد؛ساڵی قسربوونی ئاژڵ. (یکسال نازایی)(٢)بەر بوار؛ لەسەرریێ؛ لەسەربوار و بەرەگە.(گذرگاه)

بەربووز: [ناو]چۆغە؛ چۆخە؛لەبووزووچێکراو. (لباسی از شال دستباف محلی)

بەربووق: [ئاوەڵناو] ژنی بەدکار و خۆفرۆش؛ جننە؛ جوننە. (جندە)

بەربووکانە: خەڵاتی زاوا بۆ شاییگێڕ لە کاتی گەیشتنی بووکدا.(خلعت داماد بە مطرب)

بەربوونەوە: [چاوگە،ت](١) دیسان بەربوون؛ (دوبارەرها شدن) (٢) کەوتنە خوار؛ خلار بوونەوە لە سەرەوە. (افتادن)(٣)ئاوربەربوونەوە. (سرایت)

بەربەت: [ناو]ئامرازێکی مۆسیقایە؛ عوود. (بربط؛عود)

+ بەربەر: [ناو]قەومێکی دوا کەوتوو لە شارسانییەت لە باکووری ئەفریقا. (ب) وەحشی و بێفەرهەنگ. (بربر)

بەربەرۆژگ: [ناو،ت]بەربەرۆچکە؛ شوێنی-بەرهەتاو؛ خۆرگر. (روبەآفتاب)

بەر بەروو: [ناو]بەر بەرۆک. (یقە)

بەربەرەڵا: [ئاوەڵناو]پێش نەگیراو؛ بەرئاواڵە. (ب) بێخاوەن. (آزاد. بیمانع)

بەربەری: [ناو] (١) دوژمنایەتی. (دشمنی(٢) چاولێکەری. (هم چشمی)

بەربەڕی: [ناو]جۆری کولێرەی درێژ و قەوی. (نان بربری)

بەربەزە: تاڵان کردنی ماڵی دوژمنان. (غارت مال دشمنان)

بەربەسەر: بەربەژوورڤە؛ بەرەوبان؛ سەرەو ژوور. (روبەبالا)

بەربەسکردن: [چاوگە،ت](١) پێشگرتن؛ بەربەست کردن. (مانع شدن) (٢) هەڵکێشانی بەن لە زاخاودا بۆ مانەوە و بەردەوامی رەنگ. (نخ را در مواد فرو کردن برای دوام رنگ)

بەربەگوار: [ناو]ئاژەڵێک کە گوشتێکی زیادیی وەک گوڵنیگ لە بەر ملیدایە. (گوسفندی کەگردنش گوشتی گوشوارەمانند دارد)

بەربەڵاکردن: [چاوگە،ت]بەڵاگێڕکردن؛ بە قوربان کردن. (قربان و صدقەرفتن)

بەربەند: [ناو،ت](١) سەد؛ بەنداو؛ لەمپەر؛ ئاوبەند؛ (سد) (٢)ژێرچەنە؛ خشڵی ژێر چەناکەی ژنان. (زیور زنانە)

بە ربە نەپێوان: پۆیتەپێنەدان؛ بایەخ پێنەدان؛

به چ نه‌گرتن. (اهمیت ندادن)

بەربەھەڤ: [بەند+ ئاوەڵناو]بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (روبرو)

بەربەیار: [ناو] بووره؛ وەک چاندنی گەنم لە زەویی نەکێڵراودا.(زمین‌شخم نشده)

بەربێر: [ناو]شوان. (چوپان)

بەربێژ: (١)[ناو] پێش وتار و سەرەکی؛ (دیباچه) (٢) [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ فرەوێژ؛ چەنە درێژ؛ درێژ دادڕ؛ پڕبێژ. (پر حرف)(٣) [ناوی-بک] مزگینی‌دەر؛ موژدەهێنەر.(مژده‌آور.)

بەربیست: سەرەتای‌لاوی؛ تەمەن لە بیست ساڵ کەمتر. لە هاوتای(تین ئیجێر)ی ئینگلیزی وەرگیراوە. (کمتر از بیست سالگی)

بەربێندە: [ناو]بەربێن؛ بەن‌کەڵەوە.(نخ چنبر گاو)

بەرپابوون: [چاوگە،ت]ڕوو دان؛ قەومان؛ دروست بوون؛ ساز بوون. (شەڕ بەرپابوو؛ شەڕ هەڵسا؛ شەڕهەلایسا. (برپا شدن)

بەرپاڵ:[ناو]قەدپاڵ؛داوێنی‌کێو.(دامنه‌ی کوه)

بەرپان: [ئاوەڵناو] بەرین؛ دووبەر؛ قوماشێ‌کە بەری زۆر پان بێت. (برپهن)

بەرپشت: [ناو]کورتانی سەر پشتی کۆڵ هەڵگر. (پالان حمالی)

بەرپرسییەتی:حاڵەتی‌دەروەستبوون. (ب ڕەوتی سەرۆکایەتی. (حالت مسئولیت)

بەرپشین: [چاوگە،ت]بەرپشێن؛ تووچاندن؛ توو وەشاندن. تۆڤ‌هاوێتنا پەرێزی. (تخم پاشی)

بەرپۆز: بەرلووت؛ بەرانبەر؛ بەردەم. (در برابر؛ جلو دماغ)

بەرپەرچدانەوە: [چاوگە،ت](١) قسە لێبڕین و جواب دانەوە.(صحبت‌قطع‌کردن)(٢) بەرانبڕدانەوە.(راه‌سدکردن)

بەرپێش‌کرن:[چاوگە،ت]پێشکەش‌کردن. (پیشکش کردن)

بەرپێن: [ناو]پاشقول؛ پێ وەبەر پێ‌دان. (لنگ)

بەرپیوار: [ئاوەڵناو] گوم؛ نادیار؛ بزر. (گم)

بەرتا:بەرەتا: [ناو،ت]گەنە تا؛ سووکە تەب و لەرزی پێش نۆبەتی. (پیش تب)

بەرتاسە: [ئاوەڵناو] بەتاسە؛ ئارەزوودار. (آرزومند)

بەرتاشت: [ناو،ت]بەرچاشت؛ بەرتێشت؛ بەرچا؛ بەرقەندە؛ نانی بەیانی؛ بەرقلیان؛ ناشتایی. (صبحانه)

بەرتر: [بەند]پێشتر؛ لەمەوبەر؛ بەر لە ئیستا. (قبلا"؛پیشتر)

بەرتل: [ناو]مته؛میته؛ میچکە؛ هەر شت کە لە هەڵماتێندا دادەکرێ بۆ یاریی مێشێن. (نشانه‌برای تیله‌بازی)

بەرتەر: [بەند]بەرتر؛ پێشتر؛ لەمەوبەر. (قبلاً)

بەرتەسک: [ئاوەڵناو] کەم پانایی؛ بەرتەنگ-؛کۆلانی بەرتەسک: باریک؛ قوماشی بەرتەسک: کەم بەر. (کم عرض)

بەرتەق: بارتەقا؛ بەقەد؛ هێندەی؛ ئەوندەی. (اینقدر)

بەرتەلان: (١)(بەر تاشە بەردان،(تەل: بەرزایی). بەر واتا: (سا، ژێر، بن، پاڵ؛ پەنا). پەنای بەرد. (سایه؛ پناه سنگ) (٢) بەر ڕەوەزی بەرز؛ بەر بەردی قیت و قووچی

سەرکێوان. (پای‌دیوارەی سنگی)

بەرتەنگ: ([ئاوەڵناو]١) تەسک؛ بەرتەسک؛ کۆڵانی بەرتەنگ: کۆڵانی باریک. (تنگ)
(٢)[ناو] بەر تەنگە؛ قایشی ژێرسینگی ولاخ کاتێک کە زین دەکرێت. (تنگەزین)

بەرتەونانە: [ناو]گۆرانی تایبەت لە کاتی تەون کردندا. (آواز مخصوص فرش بافتن)

بەرتیلخواردن: [چاوگە،ت]ڕێشوەت وەرگرتن. (رشوەگرفتن)

بەرتیلخۆر: [ناو،بک] وەلیڤەتخۆر؛ ڕیشوەتخۆر. (مرتشی)

بەرتیل‌کردن: [چاوگە،ت](ب) پارە و ماڵ لێ-کێشانەوە؛ موفتەخۆری و لەسەرسکی کەسێک لەوەڕان. (سر کیسەکردن)

بەرجا: [بەند]بێجگەلە؛ جگە؛ جگەلە؛ یا بمێنێ. (بجز؛ بماند)

+ بەرجل: [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (تنگ‌نظر)

بەرجڵانەکێ: [ناو]جوڵانێ؛ هەلۆرتک. (تاببازی)

بەرجلیێتی: بەرچاوتەنگی؛ ڕژدی؛ چکووسی. (تنگ نظری)

بەرجەستە: [ئاوەڵناو] (١) هەڵکەوتە؛ مومتاز. (٢) قوت؛ بەرز؛ زۆپ. (برجستە)

بەرجەوەنگ: [ناو]بەرجەوەن؛ ڕوانگە؛ دیمەن؛ بەرچاو. (منظرە)

بەرجێ: [بەند]بەرجێ؛ بەرجا؛ بێجگەلە؛ جگەلە؛ بابوەستێ. (بماند؛ بجز)

بەرجیس: [ناو]ناوی ئەستێرەی موشتەری. (ستارەمشتری)

بەرجینک: [ناو]بەرچیغ؛ ئەستوندەکی چیغی - مەڕ و ماڵات. (دیرک چادر)

بەرچاو تاریک‌بوون: [چاوگە،ت](١) (ب) زۆر تووڕە بوون و ئاگا لە خۆ بڕان لە تووڕەییدا. (خیلی عصبانی شدن)(٢) هیچ نەدیتن لە بەر بیستنی خەبەری ناخۆش و دڵتەزێن. (جلو چشم تاریک شدن)

بەرچاوتێر: [ئاوەڵناو دڵئاوا؛ دەستو دڵباز؛ دژی چکووس. (مستغنی)

بەرچاوتێری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]دڵ‌فراوانی؛ دڵ‌ئاوایی. (استغنا)

بەر چاو و دەم کەوتن: (ب) بەچاوی پیسەوە-بوون؛ پێکران بەچاوی پیس. (چشم زخم خوردن)

بەرچچاک: [ناو]تریان؛ بەرچنۆک؛ بەرچن؛ بەرچنە؛ قەرتاڵەی میوەچنین. (سبد میوەچیدن)

بەرچۆ:کارێکی دژوار کە هەموو کەس بۆی نەکرێ. (کارسختی کەاز همەبرنیاید)

بەرچۆکنان: [چاوگە،ت] ژێرچۆکنان؛ زەوتکردن؛ داگیرکردن. (غضب کردن)

بەرچوڵەمە: [ناو]بەر چێڵە؛ پێستی‌شۆڕەوە بووی ژێر ملی گا. (پوست زیر گردن گاو)

+ بەرچەپ: [ئاوەڵناو+ناو،ت] مێمل؛ دژ. (آفت)

+ بەرچەق: [ناو]دەستە خنجێر و شمشێر؛مشتووک.(دستەخنجر و شمشیر)

بەرچەنگ: بەردەست. (جلو دست)

بەرچیت:<پەردە؛ پەردەی جیا کردنەوەی خانوو یان ڕەشماڵ‌کە پیاوان لەژنان

جیاده‌کاته‌وه. (حائل؛ پرده‌میان چادر)

به‌رچیچک: [ناو]نزگه‌ره. (سکسکه)

به‌رحوزور: [به‌ند] له‌به‌رانبه‌ر و له خزمه‌تا؛ له‌خزمه‌ت دا؛ له حوزووردا؛ له رووبه‌روودا. (درحضور)

به‌رحه‌ق: [ئاوه‌ڵناو] حه‌ق‌به‌ده‌ست؛ حه‌قدار؛ له سه‌رحه‌ق؛ حه‌ق؛ ڕاست. (برحق)

به‌رحه‌لینگ: [ناو]بۆته‌؛ بۆته‌ی به‌ردین؛ ده‌فری تاوندنه‌وه‌ی کانزا. (بوته)

به‌رخ ئاهو: [ناو]کار مامز. (بره‌آهو)

به‌ رخدان: [ناو]پزدان.مناڵدانی مه‌ڕ.(رحم-گوسفند)

به‌رخستن: [چاوگه‌،ت] (۱) وه پێش خستن بۆ ڕێز لێگرتن. (جلو انداختن)(۲) نان خستنه به‌ر سه‌گ. (نان پرت کردن جلو سگ) (۳) به‌ر هاویشتنی تۆلدار. (بچه‌انداختن)

به‌رخستن: [ناو] نه‌خۆشینی به‌رخستن، تایبه‌تی ئاژاڵه که بۆ ئینسانیش گیرۆی هه‌یه به ناوی (یاوی ماڵت)؛ ناوی عیلمیه‌که‌ی(برو سلۆز)ه. (تب مالت)

به‌رخ خنکێنه: [ناو]گیایێکی (نووسه‌ک و چه‌سپانه) له مێرگدا ده‌ڕوێ. (نوعی گیاه‌چسپناک)

به‌رخوار: [ئاوه‌ڵناو] پێش چه‌وت؛ زه‌وی-لاره‌ولار و نارێک؛ قوماشێ‌که لار ببڕ درێ. (کج)

به‌رخواردن: (۱) تووش‌بوون؛ گه‌یشتنه یه‌ک. (بهم رسیدن) (۲) گران هاتن؛ پێم به‌ری خوارد(برخوردن) (۳) به‌رخواردن: له سه‌مه‌ر و (به‌ر) خواردن. (از بهره خوردن)

به‌رخووه‌دان: سه‌رنج‌دان؛ تماشاکردن؛ ڕوو تێکردن؛ به‌راخووه‌دان. (نظر کردن)

به‌رخوه‌ر: به‌رخۆر؛ (۱) که‌ڵک؛ سوود؛ مفا. (مفید) (۲) له سه‌مه‌رخۆر؛ به‌رهه‌م خۆر. داهات‌خۆر. (از بهره خور) (۳)گران‌هاتن؛ قسه یا هه‌ر شت که ده‌بێته هۆی سوکایه‌تی و ته‌وهین (برخواردن). (برخوردن)(۴) به‌ر ڕۆژ. (رو به‌آفتاب)

به‌رخه‌ به‌ران:[ناو،ت]کاوڕبه‌ران؛ کاوڕی نێر. (بره‌نر)

به‌رخه‌فج: مۆته‌که؛ به‌رخه‌فچ؛ سه‌نگ سوار بوون له خه‌ودا. (کابووس)

به‌رخه‌ که‌م: (۱) به‌رخه‌که‌ی من.(۲) شو بهاندنی منداڵ یا کیژوڵه‌ به به‌رخ.(هه‌ی لاوه لاوه به‌رخه‌که‌م لاوه). فۆلکلۆر. (بره‌کوچک)

به‌رخه‌له‌وان: [ناو،ت]شوانی‌به‌رخه‌ل. (چوپان-بره)

به‌رخه‌مێ: [ناو،ت]وه‌ره‌ما؛ به‌رخی مێ. (بره‌ماده)

به‌رخه‌نێر: [ناو،ت]وه‌ره‌نێر؛ به‌رخه‌به‌ران. (بره‌نر)

به‌رخه‌ساوا: [ناو،ت] ئه‌ملک؛ به‌رخی تازه زاو. (بره‌نوزاد)

به‌رداسی: [ناو] ده‌غڵێک‌کاتی دروێنه‌ی هاتبێت. (مزرعه‌غلات رسیده‌برای درو)

به‌ر داس‌نه‌که‌وتن: ده‌غڵی که‌م باڵا که‌ به داس نه‌درویێته‌وه. (دم داس نیافتادن)

+ به‌ردان: (۱) وه‌ختی ده‌ست لێک به‌ردان و جیا بوونه‌وه. (جدا شدن)(۲) ئازاد کردن. (رها کردن)(۳)به‌ر دان: سه‌مه‌ر و فایده دان. (بهره

دادن)(۴) وەبـــەر دان؛ دارەکـــەی بـــەردە: وەبەردە با نەکەوێت. (حایل کـردن) (۵) وە-بەردان:کردن بەژێرسـەیـارەوە. (زیر گـرفتن)

بەردانک: بەردامێن؛ دانـگ: دانـک: دامـین، خواروو؛ دانگی چیا: داوێنی چیا. (دامنه)

+ بەردانەوە: [چاوگە،ت](۱) با لـە کونێکـەوە بەتاڵ کردن؛ بای تـەگـەری سـەیـارەکـەی بەرداوە. (خالی کردن)(۲) خلارکردنەوەی لـە سەر بۆ خـوار؛ تۆپەکـەی بـەرداوە: خـلاری کردوەوە؛ کەوتنەخوار؛ بەربوونەوە؛ ئاولە شێلە-گـــە داخســـتن وبـــەردانـــەوە. (پـــائین انـداختن)(۳)بـۆنبـەردانـەوە: بڵاوکردنـەوە . (پخشکردن)

بەرداوەتی: [ناو]گۆرانی داوەت. (آواز عروسی)

بـــەردایـــی: [نـــاو] (۱) بـــەردەڵـــان؛ پرلەبەرد.(سنگلاخ) (۲) بـەربـووگ؛ ڕهـابوو؛ بەرەڵابووگ؛ بەرداو؛ وێڵکراو. (رهاشده)

بەرد بـاران: [نـاو]بـەرد بـە سـەردا بارانـدن؛ سـەنگـەسـار؛چەشـنێ سـزای شـەرعییـە. (سنگسار)

+ بەردبڕ: [ئاوەڵناو+ناو] (۱)هەر شت توانـای بڕینـیبـەردی هـەبێـت. (۲) کـەرەسـتەی بەردبڕین.(۳)کەسێک کەکـاری بـەرد بڕینـە. (سنگ بر)

بەردبڕی: (۱)[ناو] کاری بەرد بڕین و بەردبڕ. (۲) توانـایی بڕینـی بـەرد. (۳) کارخانـەی بڕینی بەرد(۴) مەتە و کەرەستەی بەردبـڕی؛ مەتەی بەرد بڕین.(سنگ بری)

بـەرد بژێـر: (۱) ئـەونیسـکە بـەرد بژێرکـە؛ بەردەکەی جیا کەوە. (جدا کردن سنگ)

(۲) زەویـەکـەی بـەردبژێـر کـردوە و پـاکی کردوە تەوە لەبەرد. (چیدن سنگ زمـین) (۳) کاری بەرد بژێرکردن. (کارجداکردنسنگ)

بەرد بەردانێ: [ناو](۱) قـەمچێـن؛ بـازەڵـێن. (بازیبا سنگ؛یک قولدو قول)

(۲) بەرد بەسەر بەردەوە بەند نەبوون: هیچ بەسەر هیچەوە نەمان. (ب) وێرانبـوون؛ کاول بوون.(سنگرویسنگ بند نبودن)

بەردتاواندنەوە: (ب) کەسێک توانای خواردنی هەموو خۆراکێکی ببێت و گرفتی پـێنـەکـا. (سنگ هضم کردن)

بەردخستنە بەرپا: چـەت خسـتنە کاریێ؛بـە-رگری لـە ئـەنجـامی کـاریێ؛ بـەرهـەڵسـت دروستکردن بۆ ئەنجـامی کارێـک. (سـنگ جلو پا انداختن)

بەر دڕ: [ناو] جل و بەرگێک کە بۆ پێشگیری لە دڕانی لێباسیچاک لە بەردەکرێت؛ جـل و بەرگیکار.(لباس کار)

بەرد ڕێژ: [ناو]سەنگفەڕش؛ داپۆشینی زەوی یا شەقام بە بەرد؛ بانوان. (سنگ فرش)

بەردڕێژکردن: [جاوگە،ت]جێگایێک بە بـەرد داپۆشین وەک سەنگفەرش . (سنگ فـرش کردن)

بەردشکێن: [ئاوەڵناو+ ناویبک](۱) پیـک یـا هەر شت کە بەرد بشکێنێ. (۲) کەسێک کە بەرد دەشـکێنێ. (۳) (ب)کـەسـێککـەبـەرد ڕێک دەکـات بـۆ کـاری سـاختومانسـازی. (سنگ شکن)

بەردکردنە ئاو: (ب) ڕوحم و بەزەیی ڕاکێشان بەلای خۆدا. (کنایی، رحم وشـفقت کسـی را

(برانگیختن)

بەردکوڵاندن: [چاوگە،ت](ب) کاری بێ سوود و موفا کردن.(کنایی،کار بیهوده)

+ بەردڵ: تیکەیێکم لە و بیسکویتە خوارد بەردڵی گرتم؛ لە ئیشتیا کەوتم. (رفع گرسنگی)

بەردلک: [ئاوەڵناو] ئۆفلاز؛ نازەنین؛ خۆشەویست. (محبوب)

بەرد لە ئەژنۆ دان: [چاوگە،ت] (ب) پەشیمانی لە کار و کردەوە.(سنگ‌بەزانو زدن)

بەرد لەسەردانان: [چاوگە،ت](ب) دیزەبەدەرخۆنە؛ شاردنەوە و لە بیر بردنەوە و باس نە کردنی مەبەستێک. (سرپوش گذاشتن)

بەرد لێبارین: [چاوگە،ت] (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت بوون؛ بەردباران بوون؛ (کی تەفرەی داوی بەردی لێباری) (فۆلکلۆر). (دچار مصیبت شدن سنگسار شدن)

بەردۆش: (١) تەکان‌دان. هەژاندن. (تکان دادن) (٢) بەرهەڵبێنە. (پیشبند)

بەردوولاقێ: [ناو]هەواو بەستەییێکە، ژنان لە بەر خۆیانەوە، لەکاتی خوری‌ڕستن و ڕایەخ چێکردندا دەیڵێن؛ بە شێوەی بەرتەونانە. (آهنگی است)

+ بەردۆڵیان: [ناو]بەرئاوێ کە لە دۆڵیانی ئاشەوە دێت و لە ژێر پەرەی ئاشەوە دەرژێتەدەرەوە. (آبیکەاز آسیاب بیرون میر یزد)

بەردوئەسێ: [ناو،ت]ئەستێ‌وبەرد بەردوچەخماخ. (قطعەآهن و سنگ آتش زنە)

بەردوو: [ناو،ت] بەر دووگ؛ شوێنی بێ مووی ژێر دووگ. (زیر دنبە)

بەردووگ: [ناو،ت] ئەو جێگا لە دووگ کە بە ڕانی مەڕەوە دەنووسێت و مووی نییە. (جای بی موی دنبە)

بەردە: (١) ئەو تاپۆ بەردە، ئاسن نییە؛ (سنگ است) (٢) شو بهاندن بە بەرد؛ ڕەقە دەڵێی بەردە. (مانندسنگ‌است) (٣) ڕهای کە؛ بەریدە. (دەبڕو بەرۆکم بەردە). (رها کردن) (۴) بیدە دەمی؛ وەبەریدە؛ جارەکە شێو کە بوورەیشی بەردە واتا وەبەریدە. (اضافەکن) (۵) دارە کە بەری زۆرە کوڵەکەی بەردە، کوڵەکەی وەبەردە؛ (حایل کردن) (۶) کویلە؛ خوڵام. (بردە)

بەردەئاش: [ناو،ت]بەرد ئاسیاو؛ بەردێکی سەخت و ڕەقە و (سیلیسیە) دەی‌تاشن و دەیکەن بە هارە بۆ هارینی دانەوێڵە؛ هارەی ئاش. (سنگ آسیاب)

بەردەبێل: [ناو]مەڕی سێ‌ساڵە.(گوسفندسەسالە)

بەردە خوێ: [ناو](١) بەردێکە پان کە خوێ دەکەن بەسەریدا بۆ ئاژاڵ. (سنگ نمک پاشیدن برای حیوانات) (٢) بەردی خوێڵێن؛ بەردی خوێ کە لە (سۆدیۆم و کولۆر) چێ بووە؛ خوێی مەعدەن(کانگا) کە وەک بەرد وایە. (سنگ نمک)

بەردەخوین: بەردی‌خوێن: [ناو]جۆرێک بەردە.(حجرالدم.سنگ خون)

بەردەرکانە: [ناو]پارەیێک کە لە زاوا وەردەگیرێ تا درگای ماڵی بووکی لێ‌بکەنەوە.(پول‌گرفتن ازداماد جلو خانەعروس).

بەردەزوورک: [ناو]بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردێکە لە هەسان زبرترە بۆ تیژکردنی دەمەتیخ. (سنگ خارا)

بەردەسپیلە: [ناو]بەردەچەرمەڵە. (سنگ سفید)

بەردەستک: [ناو]دستە کەوشە؛دەستەندوو؛ دەستەمشتە؛ جێگای دەستپێوەگرتن لە سەرباسکێش لە شێو بڕیندا. (جای دست گرفتن در خیش)

بەردەسماتە: [ناو]بەردەماتە؛ بەردی جەهەندم؛ هەسان؛ بەردی تێخ تیژکردن. (فسان)

بەردەسمبادە: [ناو] بەردەچخماخ کە بە قاڵب و چەسب دەبێتە تەختە بەردێکی ناسک و بە جەغر دەیبڕنەوە بۆ سەر مەکینەی سومبادە بۆ ساوینی کانزا و شتی دی. (سنگ سمبادە)

بەردەسووری: تیرەیێکی کوردن لە ئێران، لە مەحاڵی بەردەسوور. (اسم طایفەایست)

بەردەسەبر: [ناو]بەردێکی ئەفسانەیی کەقسەی بۆ دەگێڕنەوە هەتا دە-قەڵشێ.(سنگ‌صبور)

بەردەفڕکێ: [ناو](١)بەردخستن بۆنیشانە یان بویەکترین؛ بەرد هاویشتنی زۆر. (بهم سنگ اندازی کردن) (٢) بەرد فڕێدانی لەسەریەک. (سنگ اندازی پیاپی)

بە ردە فرۆشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری فرۆشتنی کۆیلە. (بردەفروشی)

بەردەڤ: [ناو] دەمڕاست؛ نوێنەر؛ قسەزان. (سخنگو؛ نماینده)

+بەردەڤک: (١)هاودەم؛ هاوڕاز. (همدم) (٢) مونە؛ موونە؛ دەمنە.(چوب سیگار)(٣)لەلایە-ن کەسێکی‌ترەوە ئاخافتن و دووان.(سخنگو بجای کسی)(۴)سەربار؛ موزاحیم. (مزاحم)

بەردەڤکر: [ناو] قلیاندار. (قلیاندار)

بەردەقسڵ: [ناو،ت]بەردێک‌کە لە ناو ئاوری بەتیندا دەبێتە قسڵ؛ بەردەئاهەک. (سنگ آهک)

بەردەکۆڵەکە: [ناو،ت]بەردی پانی ژێر کۆڵەکە؛ بەردی ژێر وێستوون. (سنگ زیر ستون)

بەردەگونجە: [ناو،ت]بەردێکی‌کونە دەیکەنە گونجەی حەوز و ئەستێر. (سنگ آبرفت)

بەردەگێچ: [ناو،ت]بەردێ کە بە گەرما پێدان لە کوورە دا دبێتە گەچ (گێچ). (سنگ گچ)

بەردەمانگ: [ناو]جۆرێک بەردیبە-نرخە.(سنگ‌قمر.حجرالقمر)

بەردەمۆرە: [ناو]خشتێکی چکۆلانەیە کە لە مەزهەبی شیعەدا وا ڕەسمە بۆ موبارەکی لە سوجدەی نوێژدا نێوچاوان دەنێنە سەری. (مهر نماز)

بەردەمووکە: [ناو]دەمامک؛ نیقاب؛ دەمۆکانە؛ دەمکانە؛ دەم و لووت پێچ. (صورتک.نقاب)

بەردەمەڕمەڕ: [ناو](١) بەردێکی جوان و ڕەنگاوڕەنگ بۆ نومای‌بینا بەکەڵکدێ. (٢) بەردێ کە هەڵماتی لێ‌چێ‌دەکەن. (سنگ مرمر)

بەردەنگ: [ناوی بەر]بیسەر؛گوێگر. (مخاطب)

بەردەنما: [ناو]بەردەنوێژ. (سنگ نماز)

بەردەنووس: [ناو](١) لەوحی بەردین. (٢)نوسراوەی سەربەرد. (سنگ نوشته)

بەردەوام: [بەند] بێبڕانەوە؛ هەمیشە؛ دایم؛ بێبڕانەوە. (مدام)

بەردهەڵکەن: [ناوی‌بک]کەسێک کە لەکان (مه عده ن) بەرد هەڵدەکەنی؛ بەردهەلقەن. (کسی کەکارش در آوردن سنگ از کان است)

بەردەیی: [بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی بەردەبوون؛ کۆیلەتی؛ خولامی. (بردگی)

بەردیپا: [ناو]سەنگیپا؛ بەردێکی (سیلیسیه)ڕەش و ناو کفەڵە بۆ شوردنیژێر پێ بەکاری دێنن لە گەرماودا. (سنگپا)

بەردیترازو: [ناو]سەنگیترازو؛ بەردی ئایەرە بۆ کێشان. (سنگ ترازو)

بەردیچەخماخ: [ناو]بەردێکی ڕەقە لە جنسی سیلیس کە لە یەک بدرێن ئاوریان لێدەبێتەوە و بۆ چێکردنی کاغەزپەرداخ کەڵکیلێوەردەگرن؛ بەردەسی. (سنگ چخماخ)

بەردی سارد و گەرم وەبەر ڕێهاتن: (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت هاتن؛ (کنایی ،دچار مصیبت و بلا شدن)

بەردی سەرمەڵۆ:کاتیگیا و درک و داڵ دووروا دەیکەنە مەڵۆ و بەردیکی لە سەر دادەنین کە با نەیبا؛(ب) ئاماژەیە بو بەڵینی سەرزارەکی؛ بەو قەرارە دەڵێن کە خوازبینیێکی سەرزارەکی لەکچیبکری وجوابی ئەرێنیێکی سەرزارەکی وەرگیرابێت. (پیمان معاملەنامحکم و آبکی)

بەردی قەبر: [ناو](١) بەردێک کە لە سەر گوریچەی قەبر دادەنرێت؛ بەردی-ئەلحەد.(سنگ‌الحد)(٢)کێل.(سنگ-گور)

بەردی کفتە: [ناو] لەڕا بووردوودا بەردێ بوو کەگۆشتیان لە سەر دەکوتا بۆ کەبابی لوول و کفتە. (سنگ گوشت کوب)

بەردی کومریٚ: [ناو]بەردی ڕەژی؛ سەنگەزوخاڵ؛(کومور):تورکییە. (ذغال سنگ)

بەردی گورچیلە: [ناو]بەردێ کە لە ناو گورچیلەدا چێدەبێت و ئیمڕۆژە بە تیشکی لەیزیر چارەسەری دەکەن. (سنگ کلیه)

بەردیگێچ: [ناو]بەردەگەچ؛ بەردێک کە لە ناو کوورەی گەرمدا دا دەبێتە گەچ. (سنگ گچ)

بەردێلک: [ئاوەڵناو]هاونرخ؛ هاوتا؛ هاوشان. (هم‌شأن)

بەردێلی: [ناو](١) ژن بە ژن. (زن درمقابل زن) (٢) گۆڕینەوەی شت بە شت. (معاملەی تهاتری)

بەردی مەحەک: [ناو]بەردێکی ڕەق و ڕەشە کە لە تیژاودا ناتوویتەوە و بۆ دیاری کردنی ڕادەی زێڕی خاڵیس لە لیرە یا شتی زێڕیندا بەکاردیٚ. (سنگ محک)

بەردی مەسانە: [ناو]بەردێک کە لە بەر میزەڵدان‌دا دروستدەبێت و زۆر بە ئێش و ئازارە، جارجار دەخزیٚ و لەگەڵ میزدا دێتەدەر و جاریش هەیە کە بە دەرمان یا نەشتەرکاری یا تیشکی لەیزێر مالێجەدەبێت. (سنگ مثانه)

بەر ڕادان: (١)[چاوگە،ت] بەر پێش مالین یا

پاک کردنەوە بە گسک یا بە بێل ڕادان. (جلو جاروب کردن)(٢) کایە و یاری. (بازی کردن) (٣) دۆڕاندن لەکایەدا. (باختن)

بەڕەتخستن: وەگیرخستن. (گیرآوردن)

+ بەرزاخوڕ: [ئاوەڵناو] ولاغێکە بە ئالفی خۆش فێر بوو بێت و ئالفی ناخۆش نەخوات. (ب)ئینسانی بەفیز. (اسب و استری کەعادت بەعلف خوش خوراک گرفته؛ متکبر)

+ بە رزان: (١)بەرزەکان؛ (بلنديها) (٢)بارزان؛ مەڵبەندێکە لە بەین زێبار و ڕەواندزدا کە عەشیرەی بارزان لە و مەڵبەندەدان (سرزمين وعشيره بارزان)

بەرزاو: [ناو]بەراو؛ زەناو. (زمين آبی)

بەرزاو: [ناو]هاتنە سەرەوەی ئاوی زەریا بە هۆی بارودۆخی مانگەوە؛ دژی (نیشتاو یا ئاوجەڕ). (مد)

بەرزپەڕین: [چاوگە،ت](١) هەڵخستنەوە؛ زۆر خۆ حەوادان.(پريدن بلند)(ب٢)حاڵەتی لووت بەرزی و بە هیوای گەیشتن بە پلەوپایەی بەرز. (بلند پروازی) (٣) هەڵفڕینی مەل بە ئاسماندا و زۆر بلیند بوونەوەی. (پرواز بلند)

بە رزگ: [ناو،ت](١) خوارووی زگ. (پائين شکم) (٢) پێستی ژێر زگی حەیوان. (پوسته- زيرشکم حيوانات)

بەرزواچ: [ناو]بەرزوێژ؛ بلیندگۆ؛توندبێژ. (بلندگو)

بەرزۆخە: [ناو]بەرزوڵە؛ منارە. (مناره)

بەرزوڵە: [ناو]بەرزوخە؛ منارە. (مناره)

بەرزە بڵێسە: [ناو](١) ئاورێک کە بڵێسەی زۆر بە حەوادا بچێ. (آتش شعلەبلند) (٢) [ئاوەڵناو]چەنەباز؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ (حراف)

بەرزەبوون: [چاوگە،ت]گومبوون؛ بزڕبوون؛ زایەبوون.(گم شدن)

بەرزەپێ: تەواو ڕاستبوونەوە و لە بەر هەڵسان. (تمامقد جلو پای کسی بلند شدن)

+ بەرزەحەیوان: [ناو،ت]ولاغیبەرزە؛ یەک-سم؛ ئەسب، ئێستر، و کەر.(مال سواری و باری)

بەرزەخ: [ناو](١) بەرزەق؛ ماوەی سنووری جەهەندم تا بە بەهەشت گەیشتن. (برزخ) (٢) [ئاوەڵناو] توورە. (عصبانی)

بەرزەفتکردن: [چاوگە،ت]سەرڕێگا لێگرتن؛ پێش پێگرتن. (جلوگيری کردن)

بەرزەفڕ: [ئاوەڵناو] (١ب) بیر لە کاری گەورە دەکاتەوە و هیوای کردنیکاری گەورەی لە دڵدایە. (بلند پرواز)(٢)فڕندەیێک کە زۆر بلیند هەڵدەفڕێت.(بلندپرواز)

بەرزەقانی [ناو]قۆچەقانی؛ قەڵماسک. (فلاخن)

بەرزەکرن: [چاوگە،ت] بەرزەکردن؛ بزرکردن؛ گومکردن؛ دۆڕاندن؛ زایەکردن. (گم کردن)

بەرزەکوڵ: پڕکردنی دەفر لە شتی وەک دانەوێڵە ،زیاتر لە دارماڵ بە شێوەیێک کە لە سەرەوە قیت ببێتەوە. (زيادپرکردن غلەدر ظرف)

بەرزەکەوە: [ناو،ت] لقی داری بە لق و پۆپ بۆ چێکردنی پەرژین؛ لقی بەرزی سەوز. (چوب با شاخەو برگ)

بەرزەلنگ: [ناو،ت]زەنگوڵەگیا؛ گیاییکە دژی کرمی ڕیخوڵە و تەوژمیخوێنە. (يوشن؛

ورک؛ درمنه)

بەرزەوکردن: [چاوگە،ت]هەڵگرتن و لە عەرز بـڕین؛ بـەرزکردنـەوە. (ب) ژن و کـچ هەڵگرتن(سازکردن). (بلند کردن)

بەرزەیی: [بەند] بەدزیەوە؛ شـاراوە؛ نادیـاری؛ پەنامەکی. (پنهانی)

بەرزیلە: [ناو] ئاتەک؛ شاقەل.(تریچ؛ تریز.)

بەرزیکـان : نـاوی دەسـەڵـاتداری کـوردی شارەزوور کە ناوەندەکەی دینـەوەر بـوو (نـام امارت شهر زور با مرکزیت دینور)

بەرزین: [ناو](١) قـەڵتـاخ؛ قاڵتـاخ؛ قـەرپـوز؛ قەڵپۆز. (قالتاغ)(٢) جوانووی ئامـادەی گـرتن کە وختی زین کردنی هاتبێت. (اسب سەساله)
(٣) نەرمەزین؛ خلۆرتە. (نمد زین)

بـەرژوور: [نـاو،ت]سـەرەوژوور؛ بـەرەو ژوور؛ سەرەو ژووری. (سربالایی)

بەرژەند: [ناو]بەرژەوەنـد؛ ڕەچـاوگرتن و بـە-ڕاوەردی چەخش و بەهرە و داهات و سوود و قـازانج و دەرفـەتـی بـە موفـا (صـلاح ومصلحت)

بـەرژەوەنـد: [نـاو]بـەرژەنـد؛ ڕەچـاو گرتنـی (چەخش و بەهرە و قازانج و دەرفەت و موفا و هەل و ڕێکەوتی‌خێر). (براورد مصلحت و منفعت)

بەرژەوەندی: چەخشی؛ بەرژەندی؛ موفـایی-خۆدیتن؛ ڕەچـاوکردنی قـازانج. (درراسـتای-مصلحت بودن)

بەرژەوەندی پەرست: سوود پەرەست؛ قـازانج پەرەست. (مصلحت پرست)

بـەرژێـر: [نـاو،ت]سـەرەوخـوار؛ بـەرەو ژێـر.

(سراشیب)

بەرستک: [ناو]بەرستۆ؛ بەرێیخە؛ بـەریـەخـە؛ (جلویقه)

بـەرسـتۆک: [نـاو]بـەرسـکوور؛ بـەرۆک. (جلوسینه)

بەرسفکە: [ناو]هەیوان. (ایوان)

بەرسکوور: [ناو]بەرمل. (یقه)

بەرسم: [ناو]گەڵای دار؛ لە ئاویستایش‌دا هە-ربەو مانایە هاتووە.(برگ درخت)

بـەرسـمیل کـردن: [چاوگـە،ت]سـمێل-کورتکردنەوە.(ب) ڕووکـەمکردنـەوە؛ ئـازار و زەرەر پێگەیاندن. (کنایی؛ ضـرر زدن؛روکـم-کردن)

بەرسووچ: [ناو،بەر] بەرتاوان؛ تۆمەت لێدراو؛ تاوانبار. (متهم)

بەرسوورکە: [ناو]قالۆنچە؛ سوورکە؛ (سوسک قرمز)

بەرسیچکە: [ناو]نزگەرە. (سکسکه)

بەرسیسانی: [نـاو]ئـامرازی مشـتومال کـردن. (وسائل مشت و مال)

بـەرسـێلک: [نـاو]تـەنـدوور؛ تـەنـدووری بەرد.(تندرسنگی)

بەرش: [ناو]بەنگ. (بنگ)

بەرشکستە: [ئاوەڵنـاو] نـابووت؛ وەرشکسـتە؛ مافینگ. (ورشکسته)

بەرشۆ: دەرچێت. (فرارکند؛ بیرون شود)

بەرشۆ: [ناو]بەرشۆر؛ جلێکـە لـە کـاتی شـیو وکوڵدا دەیکەنە بەر. (لباس تعویضـی بـرای کارشستشو)

بەرشە: [کاری ئەمری بـو دووهـەم کـەسـی

تاک]دەرچوٚ؛ دەرکەوە. (دررو)
بەرشەنوٚم: [ناو](دەرهاویشتن)جیاکردنەوە و جیاراگرتنی گیانداری نەخوٚش دوور و جیاواز لەساخ (لە بەر ئەوەی گیروٚدەی نەخوٚشی- نەبن). (قرنطینه)
بەرشیا: [بهووری لەچاوگەیبەرشین] دەرهات؛ دەکەوت.(بیرون آمد)
بەرشیان: [چاوگە]دەرهاتن؛ دەرکە- وتن.(بیرون آمدن)
بەرشیٚڤ: [ناو]عەسروٚژە. (عصرانه)
بەرشین: [چاوگە]چوونەدەر؛ دەرچوون؛ جەحەد بەرشیەن: لەحەد دەرچووە. (بیرون شدن)
بەرغەبەبە: [ناو،ت](ف. گیو) بەرخەبەبە. (غبغب)
بەرغەموٚت: [ناو،ت]جوٚریٚک میوەیە. (میوە ایست)
بەرفرمان: فرمانبەر؛ ئامادە بوٚ بەجیٚهیٚنانی فرمان.(حاضربه فرمان)
بەرفرە: [ئاوەڵناو] زوٚر؛ گەلیٚک؛ زەحف؛ بەرمشە؛ بەرفراوان؛ بەرپان. (زیاد؛ وسیع)
بەرفماڵ: [ناو] بەفرماڵ؛ ووەرماڵ؛ وەروەرە؛ بەفرەلوٚ. (پاروی برف روبی)
+ بەرفەک: [ناو](۱) ئەو بارستا سەهوٚڵە کە دیوارەی یەخچاڵ(سەلاجە) لە ناوەوە دەیگریٚ. (۲) مەغشوش بوون و خەتخەت بوونی شاشەی تەلەویزیوٚن لەکاتی روٚشن بووندا.(۳) پەڵەی سپیایی(خویٚ) دەردانی دیوار بە هوٚی تەڕەشوٚوە. (برفک)
بەرفەندە: [ناو]هەرەسی بەفر؛ شکانی کلیلە بەفر. (بهمن)
بەرفیمالک: [ناو]بیٚلی بەفرماڵین؛ وەروەرە. (پاروی برف روبی)
بەرڤان: شوان. (چوپان)
بەرڤانەک: [ناو]بەرهەڵبیٚنە؛ بەروانکەی منداڵ؛ بەرڤانک. (پیش بند)
بەرڤە: (۱) قەد؛ دووتوٚ نووشتانەوە. (تا؛ لایە) (۲) بەربە؛ ڕووبە. (روبە)(۳) بەرەوە؛ پیٚش؛ پیٚشەوە. (روبەجلو)
بەرڤەکری: [ئاوەڵناو]گوشاد؛ بەرئاواڵە؛ بەرکراوە. (گشاد)
+ بەرق: فد: [ناو](۱)کارەبا؛ (سیٚفاز، دوو فاز، یەک تەرەفە، دوو تەرەفە، ساکین) (۲) درەوشانەوە؛ بریقە؛ شەوق.(برق)
بەرقتین: [چاوگە،ت]قەڵشین؛ لەتبوون. (قطع شدن)
بەرقخستن: [چاوگە،ت](۱) بریقەدان؛ بەرقخستنی هەور؛ هەورەتریشقەلیٚدان. (برق رعدوبرق) (۲) ساوین‌ولووس کردن و بریقەدارکردن. (ب) زوٚر خاوین کردنەوەی سامانی ماڵ. (برق انداختن)
بەرقگر: فد: [ناوی‌بک]تریشقەگر؛ برووسکەگر؛ میلەییٚک‌لەکانزا لە سەرخانوو دەچەقیٚت و بە سیمیٚک بەعەرزەوە دەی- لکیٚنن کە باری کارەبایی بوٚ عەرز ڕابگوێزیٚت، هەروەها زنجیریٚکە لە لوری و تریٚلیی نەوت کیٚشدا لە پاشەوە لە عەرز دەخشی بوٚ ڕاگویٚزانی باری کارەبایی بوٚ عەرز. (برق گیر)
بەرقگرتن: [چاوگە،ت]کارەبا کە کیانلە بە-

ڕێک دەگرێت بە هۆی هەورە تریشقە یان کەوتن لە سیمگەلی کارەبا. (برق گرفتن)
بەرق لێدان: (١) درەو شانەوە؛ بریقە خستن؛ بریقە دان. (٢) بە بەرق سەری کەچەڵ مالیجەکردن (کارەبا)(٣) بەر بروسکەی هەورەتریشقە کەوتن. (٤) بروسکە دانی هەورەتریشقە. (برق زدن)
بەرقەپ: [ئاوەڵناو]بەرقپ؛ داری پوواو؛ پڕتووکیاگ و نزیک بە قرپ بوون. (پوسیده)
بەرقەد: [ناو](١) ناوقەد؛ (کمر) (٢) قەدپاڵ. (کمر کش کوه)
بەرقەدێر: [ناوی،بک]پارێزەر. (محافظ)
بەرقەم: [ناو]جۆرێک ڕەنگیسوور.(رنگیست-سرخ)
بەڕک: [ناو]بەڕەی بچووک. (گلیم کوچک)
+ بەرکار: (١) ئەوەی کارێک بە سەریدا دێت (دژی کریار و بکەر) (مفعول) (٢) دانیشتن لە پای کارێک وەک جۆڵایی و قاڵی چنین. (پای کار) (٣) بەردەست. (وردست)
بەرکردن: [چاوگە،ت](١) جل پۆشین؛ لەبەرکردن. (پوشیدن)(٢) بە مێشک سپاردنی نوو سراوە؛ ئەزبەرکردن: لەبەرکردن. (حفظ کردن)
بەرکردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)
بەرکزە: [ناو،]هاوردە؛ دژی دەرکزە. کاڵای توجاری کە دێتە ناو وڵاتێک. (واردات)
+ بەرکوت: [ناو،ت]لە ڕوی نیازەوە بەشێکی کەم کلوش گێرە دەکرێت بۆ ئەوەی گەنمەکەی زوو بگەیێنن‌بەئاش یا زوو بیفرۆشن. (قسمت کم. غله کوبیدن)

بەرکوڕ: [ناو]جیقەڵدان؛ قیسک.کوڵ (چینە-دان)
بەرکۆز: [ناو،ت]جێگای تفاق پێدانی ئاژەڵ لە زستاندا.(جای علف دادن بەگوسفندان)
+ بەرکوژە: [ناو،ت]قەیتانی بۆ داخستنی یەخەی کراس بەگرێدان؛ بەن‌یەخە. (بند یقه)
بەرکۆستە: [ناو]بەرکۆسەر؛ بن‌دیوار؛ پای-دیوار؛ سای‌دیوار. (پای دیوار)
بەرکۆسەچ: [ناو] پیاوی بێ‌ڕیش؛ پیاوی کۆسە؛ پیاوی‌ڕیش‌تەنک یا بێ‌ڕیش.(کوسە)
بەرکۆشک: [ناو،ت]بەربالەخانە؛ بەرهەیوانی باڵەخانە. (بالکن)
بەرکۆڤ: [ناو،ت]پنا بەرد؛ پاڵ بەردی کە پەنا و پەسیوبێت. (درپناەسنگ)
بەرکۆڵ: [ناو]شتی نەرم بۆ سەرپشت کە بار ئازاری نەدا. (روپشتی زیر بار)
+ بەرکولَکردن: [چاوگە،ت](ب) خواردنی کەمێک خۆراک پێش نەهار و شام؛ زۆر برسیم نییە بەرکولێکم کردوە. (چند لقمەخوردن قبل از حاضر شدن غذا)
بەرکە: (١)[ناو] چوار بەرکەی قورسی؛ چوار لاشانی قورسی کە زستانان دایان دەنا. (بغل کرسی؛ اطراف کرسی) (٢) لابکەوە. (تو گیانی کاکەت بەرکە بەم لاوە). «فۆلکلۆڕ» (برگرد ونگاەکن)
بەرکەردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)
بەرکەشۆک: [ناو]کەشەفی چکۆلانە. (سینی-کوچک)
بەرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بەرکەوتن؛

بەرخستنی ئاژەل. (بچەانداختن، افتادن)
(٢)بەرکەوتن؛ لە پێش کەسێکەوە ڕۆیشتن.
(جلو افتادن) (٣) بەش پێبڕان لە بەش-کردندا. (قسمت شدن) (٤) پێکران؛ ئەنگێوران؛ وە بەر گوللە کەفتن. (اصابت کردن) (٥) دابڕان: حەوشەکەمان بەرخیابان کەوت.(جزوشدن)

بەرکەڤ: هەل؛ دەرفەت: (فرصت)

بەرکەنار: (١) قەرەنەکەوتوو؛ لە کەنارەوە؛ لە ڕەخەوە؛ (برکنار) (٢) جیا؛ بیجگە؛ بەرجا؛ بەرجێ؛ (بجز) (٣) دەرکراو لە کار؛ لابراو؛ وەلانراو. (راندەشدە)(٤) خانەنشین؛ کارکەنار. (باز نشستە)

بەرکەناری:(١) دوورکەوتویی؛ (فاصلە گرفتن) (٢) حاڵەتی وەلا نراوی و لا براوی و دەرکراوی. (راندەشدە)(٣) تێکەڵی جەماوەر نەبوون و لە پەراوێزدابوون. (گوشە گیری و برکناری)

بەرکەواندن: پێکان؛ لە نیشانە دان. (زدن بەهدف)

+ بەرکەوتن: [چاوگە،ت](١) بەردا خستن؛ لە بار چوونی منداڵ. (جنین انداختن)(٢) ماڵەکەم وەبەر خیابان کەوت. (جزو شدن) (٣) بەش پێ گەیشتن. (قسمت) [٤]وەپێش کەوتن.(جلواندلختن)

بەرکێش: [ناو،بک+ناو]بەردکێش.(١)کەسێک کە بەرد دەکێشی.(سنگ کش) (٢) خەرەکی. (وسیلە حمل سنگ.

بەرکێشک:[ناو،ت] کەشەوی مێز؛ چەکمەجە. (کشوی میز)

+ بەرگ: [ناو] بەڵگ؛ وەرەق؛ لاپەڕە. (برگ)
+ بەرگ: [ناو]ڕووکێش؛ وەک بەرگی دۆشەک و لێفە و دمانچە و کتێب و سەرین و باڵش و پشتی و زین و نووشتە و کێلانی خنجێر..... (روکش؛ برگ)

بەرگ پێداگرتن: [چاوگە،ت]بەرگی لێفە و دۆشەک و کتێب دوورین... پێداگرتن؛ بەرگ گرتن؛ (برگ گرفتن)

بە رگ: پێش(گ)کورتەبزوێنە:[ئاوەڵناوی بەر] بەرگین؛ پێشوو؛ لەمەوپێش. پێوەندیدار بە ڕابوردووەوە.(قبلاً)

+ بەرگاز: [ناو]خلێف و قوونووی مێش هەنگوین. (کندوی عسل)

بەرگر: [ناو،بک+ ناو](١)نەهێل؛ بەربەند؛ پێش‌پێگر؛ بەر بەست؛کۆسپ. (مانع) (٢)بە-دەوام؛ بەرگەگر. (مقاوم)) (٣) داری ناوتەون بۆ ڕاست ڕاوەستان؛ بەرگرد. (چوب دستگاەقالیبافی)

بەرگ‌تێگر: [ناوی‌بک](١) کەسێک کە بەرگ دەگرێ بەرووی شتێکدا.(برگگیر)

بەرگ‌ساز: [ناوی‌بک] خەیات؛ ڕوکێش ساز. کەسێک‌کە بەرگ دروستدەکا.(خیاط؛ جلد دوز)

بەرگ‌گر:[ناوی‌بک]بەرگ‌پێاگر.(برگگیر)

بەرگوارە:[ناو]زنگەتەترێ.(خوشەانگور)

بەرگووز: [ناو]بەربووز؛ چۆخە؛ چۆغە. (لباسی کەدستباف و از پشم ریسیدە درست شدە)

بەرگۆهەک: [ناو،ت](١) گۆشیی تەلەفۆن؛ بیستۆک. (گوشی)(٢) گوێ‌پۆش. (گوش پوش)

بەرگوێکەوتن: [چاوگە،ت](ب) بیستن، بەسووسە بیستن. (شنیدن)

+ بەرگە: [ناو](١) بەڵگە؛ سەنەد. (سند) (٢) وەرەقە. (ورقه)(٣) تا بشت و توانا و قایمی و خۆ ڕاگری؛ لە تواناداببوون و پێوەستان؛ (توان) (٤) زمانە چکۆلە؛ (زبان کوچک) (٥) ئاسۆ؛ دیمەن؛ بەرەگە. (منظره)

بەرگەشت: [ناوی چاوگە](١) زڤرین؛ گەڕانەوە؛ (برگشت) (٢) پەشیمان بوونەوە. (پشیمان) (٣)[ناو] لە مۆسیقا دا دوو هێڵی ئەستوونییە بە دوو خاڵەوە لە سەر پنج هێڵی نۆت بە واتای ئەوەیە تا ئەوجێگایە،نۆتەکان دووپات بینەوە. (دوخط برگشت)

بەرگەگرتن: [چاوگە،ت](١) وەرەقە گرتن؛ بەرگە وەرگرتن؛ زیاتر بۆئیجازەنامەی هاتوچۆ یا ئیزنی مەرەخەسی لە سەربازخانە. (برگەگرفتن) (٢) خۆ ڕاگری لە کارێکدا؛ دەوام هێنان. (دوام آوردن)

بەرگەگر: [ئاوەڵناو](١) بەدەوام؛ خۆڕاگر. (بادوام. مقاوم) (٢)[ناوی بک] کەسێک کە بەرگە(بەڵگە) وەردەگرێ. (کسی کەورقە(برگە) بگیرد)

بەرگەگری: بەدەوامی؛ خۆڕاگری؛ ڕاوەستاوی. (دوام آوردن)

بەرگێ: (١) بنا گوێ. (بنا گوش) (٢) یەک بەرگ. (یک برگ)

+ بەرگیر: (١) بەرهەڵست؛ کۆسپ؛ پێش پێگر؛ بەرگر؛ ڕێبەست؛ نەهیڵ. (مانع) (٢) بەرگەگر؛ خۆڕاگر. (مقاوم) (٣)حاڵەتی وەدەستخستن؛ بەرچەنگ؛ وەگیرهێنان؛ هیچم بەرگیر نەکەوت . (گیر انداختن؛بچنگ آوردن)

بەرگین: (١) [ناو]برگدار. (جلد دار)(٢) [بەند] پێشوو. (قبلی)

بەرگێو: ناو،بک] بەرهەڵست؛کۆسپ؛ لەمپەر؛ بەرگر؛گلدەرەوە؛ (مانع)

بەرلۆغە: [ناو،ت]بەرچێڵە؛ بەرخەبەبە. (غبغب)

بەرلیکە: [ناو،ت]بەرسینگەی منداڵان. (پیش بند بچەها)

بەرماڵ بەسەر ئاواگەڕان:(ب)پیاو چاکی و دینداری. (تعریف برای خوبی و دینداری)

بەرماڵان: [ناو] پێش ماڵان؛ خوار ماڵان زیاتر لە دێهاتدا دەوتری. (جلو روستا یا شهر)

بەرماڵک: [ناو](١) بەورماڵک؛ وەور ماڵک. بەفرماڵ؛ وەروەرە. (بیل برف روب) (٢) بەرهەڵبێنە. (پیش بند) (٣) جاجم و جاش و مەوجی چکۆڵە. (رختخواب پیچ)

بەرمالووسکە: [ناو،ت]خەوشوخاڵ و کۆتەڵی خوار مالوسکە لە خەرمانیدەغڵدا. (خاشاک پائین ماسولەخرمن)

بەرماما: (١) هەڵسا؛ بەرزبووەوە. (بلند شد؛ ایستاد) (٢) [ناو]یاریدەدەر و بەردەستی مامان؛ ژنێک کە کۆمەکی دوکتۆری ژنان دەکات لە منداڵ بوونی ئاوسدا.(وردست ماما)

بەرماوەخۆر: [ناو،بک] پاشخوان خۆر؛ (ب) نۆکەر.(پسمانده خور)

بەرماوەخۆری: [ناو] پاشخوانخۆری. (ب) نوکەری و چڵکاوخۆری. (خوردن ماندەاز خوراک سفره)

بەرمل: [ناو] یەخە؛ ئەو خوریە کە بۆ جوانی

له بـەرملـی مـەرِدا دەمێنێتـەوە و نایبرِنـەوە. (یقه؛ موی یقه‌گوسفند)

بە رمووره: بە رموور؛[نـاو،ت](١) ملوانکـە. (٢) موروو یا قاشی گەورەی خوار ملوانکـە؛ پـای ملوانکە. (پائین گردنبند)

بەرمیت: [ناو] مێو؛ مۆم. (موم)

بەرمیز:[ناو]کەمێڵە. (گال)

بەرمێشک:[ناو،ت] جۆرێک قەزوان؛ جۆرێـک وەنەتەق. (چاتلانقوش)

بەرمیلە: [ناو]بەرمیل؛ بۆشکە. (بشکه)

بەرمـێن: شـتیٚخواهـانی زۆربێـت؛ بـەبـرەو؛ بەبازار؛ بەرەواج. (خواهان و رواج داشتن)

بەرناخ: [ئاوەڵنـاو] فێڵبـاز؛ زرینـگ؛ بـاهۆش؛ شەیتان و سەربزێو؛ مەردورەند؛کـەڵـەکبـاز. (حقه‌باز؛ زرنگ)

+ بەرناڤ: [ناو]هـەوەڵـی شـیو و دەرە. (اول دره)

بەرناڤدان: [چاوگە،ت]ئامێتەکـردن؛ تێکـەڵـاو کردن. (مخلوط کردن)

بە رنامە نووسـین: [چاوگـە،ت] (١) دارِشـتنی بـەرنامـە و جیـا کردنـەوەی کـاتی دەرسـی هـەریـەک لـە وانـەکـانی مـەدرەسـە و دیـاریکردنی مامۆسـتای هـەر سـاتیٚ، کـە مودیری مەدرەسە دەی‌نووسێت. (٢) نوسینی پرِۆگرام بۆ ئەنجامی‌کـاریٚ کـە پلـە بـە پلـە دیاری‌دەکرێت. (برنامه‌نوشتن)

بەرنانەوە: بنی بێسـتان و دار بـۆش‌کـردن و خوڵیٚ دانە پاڵی. (خاک زیر بته‌ریختن)

بەرناو: ناوی‌گەورە؛ لەقەم؛ لەقەب؛ بـەرنـاڤ؛ شۆرەت؛ (شهرت)

بەرندێر: [ناو]مەرِی سـیٚسـاڵە.(گوسفندسـه-ساله)

بەرنە: (١)[ئاوەڵناو]بـەرنـدە؛ سـەرکـەوتـوو. سـەرکـەوتـووو لـە قومـار و یـاریدا. (٢) کەسێک‌کە جایزە(خەڵات) بە ناویەوە دەردیٚ. (٣) سەرکەوتوو لە کێبەرکێدا.(۴) کەسێک‌کە شتێک دەباتەوە.(برنده)

بەرنووت: [ناو] وشـەیێکـی تورکییـە؛ (برنـو، برنی :لووت) ئەنفییە، کەبەلـووت هـەڵـیدە- مژن؛تۆزی‌تووتن کەپشمەدێنیٚ. (گرد توتون)

بەرنەگر: (١) دارێک کە بەر نـەهێنـیٚ. (بـی بر)(٢) کەسێک کە بەر هەڵستی لـە کارێـک نەکات و بەرەنگـاری نـەبێـت. (حالـت مـانع نشدن)

بەرنیا: [ناو] بەرنیـان؛ دەمـەزەردە؛ زیـاتر بـۆ گاسنە. (تعمیرگاوآهن و داس)

بەرنیر: [ناو،ت](١) گاییٚک‌کە نیـری لـەسـەر ملە. (گاو شـخم زن) (٢) جوانـەگاییـک کـە وەختی جووت‌کردنـی هاتبێـت.(گـاوآمـادەی شخمزنی)

+ بـەرۆ: (١) بـەرەوە؛ پێشـەوە. (جلـو)(٢) دەرەوە. (بیرون)(٣)بیات. (ببرد) (۴) لەبەرۆیە: لەبەرەوەیە. (جلواست)

بەرۆئێنک: [ناو] هـەنیـە هـەڵگـرتن؛ مـووی زیادیی ئەبرۆ و ناوچـاوان دەرکێشـان. (ابـرو برداشتن)

+ بەروار: (١) مێژوی مانگ و سـالیٚ؛ تـاریخ. (تـاریخ)(٢) رِێکـەوتـی‌کـات. (مصـادف) (٣) ئەندازەی پانایی زەوی. (مساحت)

بەروارک: [ناو] قەرتاڵە؛ قەرتاڵەی میوەچنین؛

تریان؛ بەرچن. (سبدکوچک)
بەرواژی: [ئاوەڵناو] (١) ئاوەژوو؛ پێچەوانە. (برعکس) (٢) بەرواژی وی‌یەکی: بەو باری-ئەوەدا؛ بەوباری‌دیکەدا. (برعکس این)
بەروباو: (١) بەرەجووت؛ داهاتی‌جووت وگا. (حاصل کشت و زرع)(٢) کارەسات؛ گێچەڵ. (آشفتگی)
بەروخوار: [ئاوەڵناو،]بەرەوخوار؛ سەرەوخوار؛ سەرەولێژ؛ (سراشیب)
بەرورِوو: (١) رِواڵەت؛ سەر و سیما؛ خۆش بەرورِوو: رِواڵەت جوان؛ پشت و رِوو. (سرو سیما؛ پشت ورو)(٢) بەرە و رِوو؛ حاڵەتی رِووبەرِوو بوون. (رودر رو)
بەرِۆژ: (١) رِۆژانە؛ حیساب بە رِۆژانە (روزانە) ٢) رِوبەرِۆژ؛ بەربەرۆچکە. (روبەخورشید) (٣) ناوی قەدیمی بانە؛ (اسم قدیم شهر بانه) (۴) لەکاتی رِۆژدا. (در روز)
بەرِۆژە: (١)بەپێی رِۆژە، رِۆژانە بارودۆخ دە-گۆڕدرێ؛ وەک، قیمەتی ئاڵتوون بەرِۆژە؛ دە-ستەواژەی بازارییە. (روزانه) (٢)بەرِۆژایە، بە-شەوانییە.(در روزاست)
بەروک بەردان: [چاوگە،ت]واز لە کەسێک هێنان؛ لێ گەران. (دست از کسی برداشتن)
بەرۆک‌گرتن: [چاوگە،ت]یەخەی‌کەسێ‌گرتن و شەرپێفرۆشتن. (یقه‌کسی را گرفتن)
+ بەروو: [ئاوەڵناوی بەر] (١) رابووردوو؛ بهوری؛ پێشوو؛ بەرگین.(گذشته)(٢) [ناو] سینە و بەرۆک. (سینەو پستان)
بەرِوودا کەوتن: [چاوگە،ت](١)بەرِوودا کە-وتن؛ بەسەرا کەوتن. (سرزده دیدن مسئله یا کاری) (٢) شەرم لە رِووی کەسێکداکردن. (شرم کردن)(٣) لەسەر سک پاڵکەوتن. (روی شکم افتادن) (۴)سەرەنگرێبوون و بەدەمەوەکەوتن. (روبەجلو افتادن)
بەرِوولەخۆر: [ناو،ت] بەرِوولەخۆرە؛ هەر شت کەپێویستبێ بەرِولەی تێوەبچێ؛ جێگای بەرِوولە؛ وەک:کونی شیلەپە کە بەرِوولەی تێدەخرێ بۆ توندکردنی باسکێش. (سوراخی-در وسایل وماشین آلات که لازم باشد پیم یا میله کوچکی درآن فرو کنند،)
بەروون: ببەم؛ بیوەم؛ بوەم؛ بەرم. (ببرم)
بەروونکار: [ناوی‌چاوگە]بەرەنگار؛ ئاست؛ هەمبەر. (مقابله و سد راه)
بەرِووەکووپە: [ناو،ت]جۆرێ بەرِوو کە لە کووپەڵە دەکا. (نوعی دانەبلوط)
بەروە: دەرەوە؛ رِوو بە: بەر بە؛ بەروە با: رِوو بە با: بەرانبەر بە با. (بیرون.روبرو)
بەروەبەر:کەم‌کەم؛ نەختە نەختە؛ بەرە بەرە. (کم کم)
بەروەدان: [چاوگە،ت]بەرڤەدان؛ بەردان؛ رِەهاکردن؛ بەرەڵا کردن؛ بەرەودان؛ ئاوبەروە-دان: ئاوبەردانە وە. (آزاد کردن)
بەروەدە: [ئاوەڵناو]بەرئاوەڵە؛ بەربڵاو. (وسیع)
بەروەست: بەرگە؛ تابشت؛ دەوام؛ تاقەت.(دوام)
بەروەستن: [چاوگە،ت] بەرگەگرتن؛ دەوام-هێنان؛ لەباراندا بوون. (با دوام)
بەروەسێل: [ناو،ت](١) ئاووردان؛ ئاگردان؛ کووانوو. (آتشدان) (٢) بەربەسێل؛ خواردنێکی کوردەوارییە زیاتر بە گۆشتی گیسک و

ماست چێدەبێت. (نوعی غذا)

بەروەشێن: [ناو،ت]ئەو تووەیە کە پێش کێڵان دەوەشێت بەعەرزدا. (تخم قبل از شخم)

بەروەنن: بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بەرهاوێشتن. (سقط شدن)

بەروەنە: [ناو،بک] بەرها وێژتوو؛ بەرخستوو. (بچەسقط کردە)

بەروێ: [ناو] بەروک. (سرسینە)

+ بەرە: (١) ئاستەر؛ وەک، بەرەلێفە؛ (آستر) (٢) فەرمان بۆ بردن؛ ئەم پارە بەرە بۆ بانک. (ببر) (٣) دژی هۆرتە لە جووت کردندا. (ندا بەگاوی کەشخم می کند)

+ بەرە: [ناو،ت]دەستە؛ دوبەرەکیلە جەبهەی شەڕدا. (دو دستەیی)

بەرە: [ناو،ت] قایشی بەرسینگەی زین و بەرگ؛ (تسمەزین در جلوسینە)

بەرهاوێشتەکردن: [چاوگە،ت] (١) زووتر لە مۆڵەت. (قبل‌ازموعد)(٢)پێش خستن. (جلو انداختن)

بەرەباب: [ناو،ت]نەتەوەی باب؛ تایفەی باب؛ ڕەچەڵەک. (طایفەپدری)

بەرەپۆ: [ناو،ت]بەرە؛ گڵێم؛ مافوورەی بێتووک؛ بەڕ؛ لەی. (گلیم)

بەرەپاش: بەرەوپاش؛ ڕوو بە دواوە؛ بۆ دواوە(روبەعقب)

بەرە پێش: (١) بەرەوپێش؛ بۆبەرەوە.(٢) بیبە پێشەوە.(روبەجلو؛ببرجلو)

بەرەجۆ: [ناو،ت](١) بەرەجووتی جۆ. (حاصل جو) (٢) چەند کەرت زەوی کە لە بەر جۆگەلەیێکدابن و لەو جۆگەیە ئاو بدرێن. (چند قطعەزمین کەاز یک‌جوب‌آبیاری شوند)

بەرە دار: (١)بەرە دار؛ مەودای بەینی دوو کارێتە لە خانوو دا. (فاصلەبین دو بالار) (٢)بەرە دار؛ سەمەری دار. (بر درخت) (٣) بەهرەدار. (بهرە دار)

بەرەدووڤ: [ناو،ت]بەردووگ؛ پێستی بنی دووگی مەڕ. (پوست بیخ دنبە گوسفند)

بەرەدێ: [ناو،ت](١) زەویی خوارووی دێ و نزیک بەدێ. (زمین پائین دەو نزدیک) (٢) (ب)دێبەر؛ خوارەوەی گوند. (جلو دە)

بەرەڕەت: [ناو،ت]بەرەگە؛ سەر ڕێگە و شوێنی ڕابووردن؛ بەرەگەی ڕێوی لە ڕاودا دیرەگاو دیرەگە. (مسیر راە)

بەرەڕز: [ناو]بەرەڕزا؛ ئەو گیایە کە بە زوڵفی جوانان دەیشوبهێنن. (اسم گیاە پر سیاوشان)

بەرەزقر: [ناو،ت] بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردی تیژکردنی دەمەتێخ؛ جۆرێک بەردەپاشۆر. (نوعی سنگ خارا)

بەرەزوونە: [ناو،ت]ئاغزونە. (سگک)

بەرەزیڤ:<بەرەزقر.

بەرەستە: [ناو،ت]بەردەئەستێ؛ بەردەستێ. (سنگ آتش زنە)

بەرەشکۆن: بۆیهەیە بەرئەشکەوتبێ؛ بەردی گەورەی سێبەردار بۆ دانیشتن. (سنگ بزرگ سایەدار)

بەرەشۆر: [ناو] بەردەشۆر؛ نیسکەشۆر. (جدا کردن شن و ماسەاز حبوبات باآب)

بەرەشۆڕکە: جووڵەوەرێکە وەک قۆلانچە.

(سوسک)

بەرەڤی: [ناو] مەجلیس؛ کۆڕ. (مجلس)

+ بەرەک: [ناو](١) بەرۆک. (سرو سینه) (٢) ئەستێرەی سیوەیل .(ستارەسهیل)

بەرەکونار: [ناو] بەری کونار؛ بەری شیلان. (میوه نسترن کوهی)

بەرەکە: [ناو] نۆ بەرە. (نوبر)

بەرەکە بەرەک: وتوویژ؛ گوفتوگۆ. (گفتگو)

بەرەکەت: [ناو](١) موبارەکی؛ پیت. (برکت) ((٢) (ب) دۆشینی مەڕ و مالات؛ بەرەکەتت کردن؟ واتا دۆشیتن؟دەستەواژە بۆ ڕێزگرتن لەمەڕو ماڵات. (برکت؛دوشیدن حیوان)

بەرەڵابوون: [چاوگە،ت](١) ڕەهابوون؛ وێڵ-بوون. (آزاد شده) (٢) باغێ یان زەوییێک کە قەدەغە نەکرابێت یان بێخاوەن بێت. (باغ یا زمینی کەصاحب نداشتەباشد)

بەرەڵا کریاگ:[ئاوەڵناوی،بەر+ ناو،بەر] بەرەڵا بوو؛ بەرەڵاکراو. (آزاد شده)

بەرەڵایی: [ناو،ناوبەرهەمی چاوگە](١) ئازادی؛ سەربەستی؛ رەهایی؛ رەهایی؛ وێڵی. (آزادی) (٢)بێعاری؛ بێکار سووڕانەوە. (ولگردی)

بەرەم: [ناو] عەمبار؛ عەمباری تفەنگ. (انبار)

بەرەمەشکانە: [ناو](١) بەخشینی کەرەی ئەوەڵین مەشکەی ساڵ.(بخشیدن اولین کرەی مشک)(٢) داهات و بەرهەمی کەرەی یەک جاری مەشکە ژەندن. (فراوردەیکبار مشک)

بەرەنان: [ناو،ت]بەنان کردنی یەک کەوڵی پڕلەگونک.(پختن یکسری چونەحاضرشده)

بەرەنگ: (١) خاوەن ڕەنگ. (رنگدار) (٢) بە ربرینگ.(آمادگی گوسفند برای پشم چینی) (٣)وەک: بەرەنگی سوور داپۆشە.(بوسیله رنگ)

بەرەنیا: [ناو]بیراز. (آجدارکردن سنگ آسیاب)

بەرەو: (١) پێش؛ پێشەوە؛ بێ بەرەو: وەرە پێشەوە. (جلو) (٢) ڕووبە؛ بەرەو خۆشی چوون: ڕوو بە خۆشی چوون؛ بەر بە خۆشی چوون. (روبە)

بەرەوان: [ناو]بەرەڤان؛ نێوبژیکار؛ناوجێیکەر . (میانجیگر) بەرەوان: [ئاوەڵناو]لایەنگر؛ هەوادار. (مدافع)

بەرەوانی: [بەرهەمی چاوگە] ڕەوتی لایەنگری؛ پاراستن؛ بەرەڤانی(دفاع)

بەرەوبڕدانەوە: [چاوگە،ت] بەرانبڕدانەوە. (درحالت دویدن پیچیدن جلوی کسی)

بەرەوبوونەوە: [چاوگە،ت] (١) بەربوونەوە؛ تێبەربوون؛ ئاورتێبەر بوون. (افتادن؛ گرفتن)(٢) ڕژاندنی ئاوەکی؛ ئاوەکە بەرەو بوو: قڵم بووەوە(ریختن)(٣)بەردانەوە و کەوتنەخوار؛ خلاربوونەوە لە لێژی؛کەوتنە خوارەوە (قل خوردن؛افتادن)

بەرەوپێش: بەربەپێش؛ بۆپێشەوە؛ ڕوو بەپێشەوە. (روبەجلو)

بەرەوپێشەوە چوون: (١) پێش چوونی کار. (پیشرفت)(٢)بۆپێشەوە ڕێ پێوان.جلورفتن)

بەرەوپیل: [ناو،ت] بەرەوپیر؛ پێشواز.(پیشواز)

بەرەودان: بەردانەوە؛ بەرەودان. (١) بۆن بڵاوکردنەوە: بۆن بەرەودان. (پخش کردن

(٢) ئاوی ئەستێر بەرەودان؛ بەردانەوە؛ قڵم-کردنەوە.(آب استخر را باز کردن)

بەرەودووایی: ڕو ولە تەواوبوون؛ ڕوو لە تەواوی؛ نزیک بە دوایی هاتن. (روبەاتمام)

بەرهەڤکار:[ناو،بک]کۆوەکەر؛ خڕکەرەوە. ئامادەکار. (جمع کنندە)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ فیڕۆ؛ بێفایدە؛ بێ سوود؛ بەرباد؛ بەربات. (برهوا)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێموفا؛ بێمانا؛ بێواتا. (بی معنی)

بەرەهووت: [ئاوەڵناو] فد: بیابانی چۆڵ و قاقر و چۆڵوهۆڵ. (برهوت)

بەرهەڵدا: [ئاوەڵناو] (١) ئازاد ؛ بەرەڵا. (آزاد) (٢)(ب) خوێڕی و بێکارە. (بیکارە)

بەرەیخۆ نەخستنەژێرکەس: ئیجازە بە کەسێک نەدان بۆ خاپاندن و ماڵ خواردن؛ خۆ نەخستنە ژێر باری منەتی کەسێک. (اجازەسوء استفادەکردن بکسی ندادن)

بەرەیکار: [ناو] بەرهەمیکار؛ سەمەریکار. (بهرەکار)

بەری: (١) وەلانراو. (بری) (٢) بێبەری: بێوەری: بێبەش.ئافە ڕۆژ.(محروم؛ بی قسمت)(٣)بەروو؛ بەرگ؛ پێشوو؛ لە پێش. (قبلاً)

+ بەرێ: [ناو](١) پێشێ؛ پێشەوە؛ وەرە بەرێ: واتا وەرە پێشەوە. (جلو)

بە ڕێخستن: بەڕێکردن[چاوگە،ت](١) (ب) کاری کەسێک جێبەجێکردن. (٢) پارە بە-کارگەر دان پاش تەواو بوونی کار و بەڕێ خستنیان؛ (٣) بەرپاکردن؛ میوانداریی بێکەم وکوڕی سازدان؛ بەڕێوەبردن.(٤) ناردنی-کەسێک بۆ جێگایێک؛ بەڕێکردن (راەانداختن) بەرێخوەدان: [چاوگە،ت] ڕوو تێکردن؛ سەرەنجدان؛ تەماشا کردن؛ زەین پێدان. (نگاەکردن)

بەریدەست: [ناو،ت]لەپیدەست؛ ناو لەپی دەس؛(کف دست)

بەڕێز: [ئاوەڵناو] بەڕوومەت؛ بەقەدر؛ بەحورمەت؛ ماقوڵ؛ سەنگین و گران. (محترم)

بەریش: [ناو]نەخۆشینیئاژەڵە.(مرض-بزوگوسفند)

بەریشەوەبەستن: [چاوگە،ت]خستنەمل؛ بەسەردا سەپاندن. (بەریش بستن)

بەریگ: [ناو]تیر؛ گوللە. (تیر؛ گلولە)

بەریما: بنچینەیی؛ ڕەچەڵەکی؛ نیژادی، (نژادی)

بەرینە: (١) پێشینە؛ مێژینە. (قدیمی) (٢) پانە؛ مەودای زۆرە. (پهن است)

بەرینی:(١)پانایی.(عرض)(٢) پێشویی (قبلی)

بەریوارە: [ناو،ت]بەرئێوارە، دوای نیوەڕۆ؛ کاتی لارە سێبەر؛ زەردەی خوراوا. (عصر)

بەڕێوەبەر: [ناوی‌بک](١) بەرپرس. (٢) مودیر؛ ڕابەر. (مسئول) (ادارەکنندە)

+ بەڕێوەچوون: [ناو،ت](١)بەخێوبوون؛ بەڕێچوون. (ادارەشدن)(٢)بەڕێگادا ڕویشتن. (راەرفتن)

بەریەمێ: [ناو]گیایکووزەڵە؛ ڤیتامین(ئاو ئی)زۆرە، خواردنی بۆ ژنی تۆڵدار باش نییە

جارنا منداڵ لەباردەبا.(بولاغ اوتی؛ شاهی آبی؛ علف چشمه)

+ بەزا: (١) [ڕابووردووی بەزین] بەزی؛ شکستی خوارد.(شکست خورد)(٢) [ئاوەڵناو] ئەو شتە یا ئەو کەسە کە زۆر شکست دەخوا.(شکست خور)(٣) [ئاوەڵناو]خۆشبەز؛ ئەسپی بەنەفەس.(راهوار)

بەزابتە: [ئاوەڵناو] بەهەیبەت؛ بەسام؛ بەتوانا؛ (باقدرت)

+ بەزاخ: [ئاوەڵناو] بەکار؛ ئازا؛ بەدەستوبرد؛ خۆشمێر؛ جوامێر. (کاری. کارا)

بەزافتە: [ئاوەڵناو] بەزابتە؛ بەهەیبەت؛ بەسام؛ (باهیبت)

بەزاڤیت: [ئاوەڵناو+ناو،بک] ئیرادگر؛ڕەخنەگر؛ عەتەبگر. (عیب جو)

بەزاندن: (١)[چاوگە،ت] بۆڕدان؛ شکست دان. (شکست دادن) (٢) [پاشگر]لەگەڵ (هەڵ) و(دا دا دێ، هەڵبەزاندن، دابزاندن، (جهاندن، پیادەکردن) (٣) غارپێکردن. (دواندن)

بەزاوا بوون: [چاوگە،ت](١) ژن هێنان. (٢) چوونە پەردە لەگەڵ تازەبووک بۆ ئەوەڵجار و دەست تێکەڵاوکردن. (داماد شدن)

بەزداخ: [ناو،ت]بەپیوداخکردن؛ داخکردنی قلێشی دەست و پا بە دووگ بۆ نەرم بوون و چا کەوە بوون. (پیەداغ)

بەزدار: [ئاوەڵناو] (ب) قەڵەو. (کنایە. چاق)

بەزدۆک: [ناو]جێگای‌بازدان؛ پلیکانی تایبەت لەتەختە جێگای خۆ هاویشتنە ناو ئەستێر بۆ مەلە و کێبەرکێ. (جای پریدن. پلەپرش)

بەزرەک: [ناو]گیایێکە ڕۆنەکەی دەگرن و لە نەقاشی (وێنەکێشی) ڕەنگ و ڕەوغەندا کەڵکی هەیە. (بزرک)

بەزک: (١)[ناو] قومارێکە بە پەڕە دەکرێ. (نوعی قمار) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوس. (آبستن)

بەزکە: [ناو]بەزەک؛ ڕازاندنەوە؛ ئارایشت؛ جوان کردن و خەمڵاندن. (بزک؛ آرایش)

بەزکەکەر: [ناوی‌بک]خەمڵێن؛ ڕازێن؛ جوانکەر؛ شانەکار. (آرایشگر)

بەزل: بەرانبەر؛ هەڤبەر. (برابر)

بەزمان: (١)[ئاوەڵناو] بەقسە؛ قسەزان؛ بەدەموپل؛(٢) بەزبان؛ هەر بەزمان ڕازییان-دەکا. (سروزبان دار؛ بازبان)

بەزم پێگرتن: [چاوگە،ت]تووڕەبوون و شڵتاخ کردن بە سەرکەسێکدا؛ (ب)سەر خستنەسەرکەسێک و گاڵتە پێکردن. (از کسی عصبانی شدن و دری وری گفتن؛ سربسرگذاشتن)

بەزمیگ: [ناو](١) بزنمژە؛ جۆرێک مارمێلک. (بزمجه) (٢) مچ؛ گەنە. (کنه)

بەزمشک: [ئاوەڵناو]بەدەموپل؛ <بەزبان. (حراف)

بەزمگە: [ناو،ت]بەزمگا؛ جێگای بەزموڕەزم. (بزمگاه)

بەزم گێڕان: (١ب)کێشەسازکردن. (ئاشوب درست کردن) (٢) شایی و زەماوەند بەڕێوە-بردن. (بزم درستکردن)

بەزموڕەزم: [ناو،ت](١) شادی و زەماوەند. (٢) (ب) شادی و شادمانی‌کردن بە هەراوهوریاوە . (بزن بکوب)

بەزۆک: (١) [ئاوەڵناو]خۆشبەز.(اسب راهوار)

[ناو]سەیارە. (ماشین)

بەزۆکەوان: [ناو]شوفێر؛ ئاژوان. (راننده)

بەزەک: [ناو]بایی‌زەر؛ زەردوویی(مرض یرقان) >بەزکە

بەزەوزۆ: زۆر سک و زا کەر؛بەزاوزوو؛ حاڵەتی منداڵ بوونی زۆر. (مادەای کەزیاد بزاید)

بەزەویاچوون: [چاوگە،ت](١)ڕۆچوون بەزەویدا(٢) (ب) خەجاڵەت بوونی زۆر. (بزمین فرورفتن)

بەزەوی پیاهاتن:(بەزەیی) [چاوگە،ت] ڕەحم و دڵسوو تاندن بۆ هەر شت؛ بەزەیی پیاهاتن(دلسوزی

بەزەویدا دان: [چاوگە،ت]بەعەرزدا دان؛ (ب) شکست دان؛ نکوول پێ‌هێنان. (بزمین زدن)

بەزەویدا کوتان: [چاوگە،ت]بەعەرزدا دان؛ بەزەوی‌دا دان. (ب) شکست پێ دان. (بزمین زدن)

بەزەیی‌دار: [ئاوەڵناو] بەڕەحم؛ مێهرەبان؛ دڵسۆز. (دارای رحم؛دلسوز)

بەزیادکردن: [چاوگە،ت](١) (ب) کۆ کردنەوەی سفرە وخوان پاش نانخواردن. (٢) (ب) شکورکردن؛ سپاسکردن.(جمع-کردن سفره)

بەزیاگ: [ناوی‌بەر]بەزیو؛ شکست خواردوو؛ بۆڕ خواردوو؛بەزاو. (شکست خورده)

بەزیان: [لەچاوگەی بەزین] بەزین؛ بۆڕخواردن.(شکست‌خوردن)

بەزیپک و زاکون: [ئاوەڵناو]مێرخاس و کارامە؛ بەدیسیپلین و نەزمونیزام؛ ڕێکوپێکی و لێهاتوویی لەکاردا؛ بەزابتە؛ بەسام. (بانظم و کارآمد)

بەزی‌چاو: [ناو،ت]چەوری و گۆشتی زیادی لە سەرسپینەی‌چاو؛ وەردێنە؛ ناخوونەک. (ناخنک)

بەزیو: [ناو،بەر]بۆڕخواردوو؛ شکاو لە زۆراندا؛ تێشکاو لە شەڕ و کێبەرکێدا. (مغلوب)

بەژئاقی: [ناو،ت]وشکاوی؛زیندەوەری کە لە وشکایی و ئاودا دەژی.(ذوحیاتین)

بەژاف: [ناو]زەوینی دێمی و بی‌ئاو. (زمین دیم)

بەژاقیت: [ئاوەڵناو+ ناو] بەزاقیت؛ ڕەخنەگر؛ عەتەبگر؛ بەبیانوو؛ بەپەلپ. (بهانەگیر؛ رخنەگیر)

بەژانەوەبوون: [چاوگە،ت](ب) ژنێک کە لە حاڵی منداڵ بوونایە و ژان و ئێشی هەیە؛ بە ئێش و ئازارەوەبوون. (در حال درد زایمان بودن)

بەژگی: ناکۆکی؛ ناتەبایی؛ ئاژاوە. (نابسامانی)

بەژمنێر: [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ. (باشکوه)

بەژمێر: ژمێراو؛ بەژمارده؛ بەحیساب هێنراو؛ شیاو؛ شایان. (بەحساب آوردن)

بەژنشووش: [ئاوەڵناو] ناتلەنگزراو؛ قەدباریک؛ بەلەباریکە؛ (باریک اندام؛ کمر باریک)

بەژن کورت: [ئاوەڵناو]کورتەبنە؛ کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

بەژن‌وباڵ: [ناو،ت]بەژن وباڵا. (قد وبالا)

بەژنە دار: [ناو]تەنەی دار؛ کۆتەرە؛ ساقەتە - هەرە قەویەکەی دار. (تنەدرخت)

بەژنهورت: [ئاوەڵناو] بەژن کورت؛ کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

بەژۆک: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ پڕبێژ. (پرچانه)

بەژەککەوتن: [ناو،ت]نەخۆشی منداڵی ساوا بەهۆی زۆر خواردنی ژەکەوە. (مریضی بچەبعلت آغوز زیاد خوردن)

بەژەوەند: [ئاوەڵناو+ناو] پەسەند؛ بەرگەم؛ هەڵبژاردە. (پسند؛ ممتاز)

بەژی: (۱) دێمی. (دیمی) (۲) ئێش و ئازارێک کە بە لەشدا بڵاو دەبێتەوە. (درد پخش شده در بدن)

بەژێرادان: (۱) بەرز کردنەوە. (بلند کردن) (۲ب) حاشا لێکردن. (حاشا کردن)

بەژێر لچەوەکردن: ‹بە ژێر لێوەوە کردن: (ب) نەدرکاندنی نهێنی کەسێ؛ چاوپۆشی کردن و شاردنەوەی هەڵە؛ دیزە بەدەرخۆنە کردن. (کنایه؛ چشم پوشی کردن)

+ بەس: (۱)[پاشگر] کەسێک کە دەبەستێ؛ چاوبەس؛ باغەبەس. (اسم فاعل بستن) (۲) کیفایەت؛ تەواو؛ بەسمە ئیدی نامەوێ. (کافی) (۳) (تەنیا؛ قوتار) بەس‌من‌دەچم؛ تۆیت و بەس. (فقط) (۴) بەست؛ قفڵ و بەس. (بست)

بەساڵاچوو: [ئاوەڵناو] پیر؛ بەتەمەن؛ زۆرهان. (پیر)

بەساڵدا چوون: [چاوگە،ت] پیر بوون؛ گەیشتنە سنوری پیری؛ تەمەن زۆربوون. (پیر شدن)

بەس‌بێژ: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ چەنەباز. (حراف)

+ بەست: [ناو+ناوی بک](۱) جێگای داخستنی درگا بە ئالقەرێزودوولایی. (جای قفل (۲) هەرچێ کە دوو شت پێکەوە بەند بکا. (بست)(۳) بەشی جارێک کێشانی تریاک کە بە سەر وافوریەوە دەچەسپێنن. (چسپ)

بەست: [ناو] وەحی؛ سەروا؛ ئیلهام؛ گەیشتن بەمەبەستێ لە خەیاڵدا؛ خەیاڵی. (الهام)

بەست: [پاشگر] دربەست؛ ماڵی‌دەربەست؛ سەیارەی‌دەربەست؛ چێوبەست؛ داربەست؛ (بست)

بەست: ڕابووردووی بەستن؛ دەرکەکەی بە-ست. (ماضی،بستن)

+ بەست: [ناو](۱) دەشت. (دشت) (۲) بەستێن. (مرز دو مزرعه)

بەستام: [ناو](۱)شاری بەستام لە ئێران. (شهر بسطام) (۲)ناوی خاڵی‌ئەردەشێری بابەکان. (دائی اردشیر بابکان)

بەست دانیشتن:کاری دانیشتن و پەنا بردنی گوناحباران بە مەرقەد یان جێگایێکی موبارک بۆ خۆ پاراستن لە سزادان، ڕیوایەتە کە دەست و پایان‌بەمەزارەکەوە بەستوەتەوە (بست نشستن)

بەست لێڕابوون: گەیشتن بە هەستێکی دەرونی‌لە بەرپێوارەوە؛ لە نادیارەوە بە دڵدا هاتن؛ سەروا هاتن. (الهام. سروش)

+ بەستن: [چاوگە]گرێدان؛ دانانی قەرار و پەیمان و شەرت؛ شەرت‌بەستن: پەیمان-بەستن (بستن)

بەستن: [چاوگە]بهیستن؛ بیستن؛ شنەفتن. (شنیدن)

بەستن بەڕیشەوە: [چاوگە،ت]شتێ داسەپاندن بە سەر دا؛ بەکوڵدا دانی تۆمەت. (بریش بەستن)

بەستوو: [ئاوەڵناو] (١) بەستراو؛ مەییو. (بەستەشدە) (٢) تەزیو؛ ڕچیاو؛ ڕچیاگ؛ سڕبووگ؛ چوو؛ دەستم لە سەرمادا بەستوویەتی. (چائیدە)

بەستوورک: [ناو] بەرستوورک؛ ملیوان و یەخەی کراس. (یقەپیرهن)

+ بەستە: گۆرانی و ئاهەنگ کە خاوەنی زەرب و ڕیتمە(جیاوازە لە مەقام) بەستە(ترانە)ی فارسییە گۆرانییەکە کە جاران لە بەینی مەقامێکدا ئیجرا دەکرا و ئەمڕۆ لەکوردوستاندا پێش یا دوای مەقام (بەستە) دەوترێت خۆی مەقام نییە، بەڵام هەر لەسەر ڕەوتی موسیقایی ئەو مەقامە دا دەوترێت،(پەردە) و حاڵەتی نۆتەکانیشیان یەکێکە. (ترانە)

+ بەستە: بێترس؛ بێباک؛ ئازاد؛ بستە؛(بیباک)

+ بەستە : هێڵی بەینی دوو مەزرا؛ هێڵی دیاری کردنی سنوور.<بەسە. (مرز)

بەستەبەند: [ناوی بک]بەستەپێچ؛ کاری بەستەپێچی دەکا. (بستەبند)

بەستەبەندی: ڕەوتی دەستەکردن و پێچانەوە و بەستن؛ بەستە بەستەکردن؛ پرێسکە و پیازکە دروستکردن؛ شت خستنە ناو قوتوو و سەرچەسپاندن و پێچانەوەی. (بستەبندی)

بەستەکار: [ناو،بک]بەستە دانەر؛ بەند ڕێکخەر؛ هەوادانەر؛ ئاهەنگساز. (ترانەساز)

بەستەکاری:بەستە دانان؛ بەند ڕێکخستن؛ ڕەوتی هەوادانان؛ ئاهەنگسازی. (ساختن ترانە)

بەستەڵە:[ناو،ت]بەستەڵۆک؛ بەستەڵەک . (یخ بستە)

بەستەم: [ناو] ئەستێ و بەرد. (سنگ چخماخ)

بەستەوانی: میزگیران. (بستەشدن میزراە)

+ بەستی: (١) [ناو]چاوتێری؛ بەقنیات. (قانعی) (٢) [ناو]بارەکەوێک کە فێری ڕاو دەکرێت. (کبک تعلیمیبرایشکار)

+ بەستی: (١) چاوتێری. (قانعی) (٢) کوولەکە. (کدو) (٣) تەرم .(جنازە)(٤) [ڕابوردووی بەستن] دایخست؛ ژەندی گرێیدا. (بست)

بەستیار:بیستیار:[ناو،بک]گوێڕادەر؛ بیسەر؛ بهیستیار. (شنوندە)ناو،ت

+ بەستێن: [ناو](١) زەمینە؛ بواری هونەری.(زمینە) (٢) حوودود؛ مەرز. سنووری بەینی دوو مەزرا. (مرز)

بەس ڕویین: <بەستچوون، پەنابردن؛ بەست دانیشتن، هانابردن. (بست نشستن)

بەسکیتباڵ: [ناو]یاریی دوو دەستەی پێنج نەفەری لە زەویی تایبەتدا. (بسکتبال)

بەسکیتبالیست: [ئاوەڵناو+ناو]کەسێک کە کایەی بەسکیتباڵ دەکا. (بسکتبالیست)

بەسڵامەت: بێمزەڕەت؛بێوەی؛ بەساغی؛ جوابی خوداحافیزی؛ بەدوعا. (بسلامت)

بەسڵامەتی: بەلەش ساغی؛ بەخێریەت؛ توسڵامەتبیت؛تەعاروفی پێش خواردنەوی-

مەی. (بسلامتی)

بەسڵک: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) سەهوڵ. (یخ) (٢) بەستەنی؛ دۆندرمە. (بستنی) (٣) سەهوڵبەندان. (یخبندان)

بەسڵکە: بەسڵک: بەستەڵەک.(یخزده)

بەسلەمە: (مە،لە(ماخ)ی تورکییەوە هاتووە. دابەستراو؛دابەستە؛تەغەر بۆ دابەستنی ئاژاڵە کە بۆ قەڵەو بوون دابەستە دەکرێ.(بستەشدە؛ پروار)

بەسمین: [ناو،ت] لێوکەن؛ بزە؛ کەنین. (لبخند)

بەسە: [ناو](١) بەستە. (بستە) (٢) حەوودودی بەینی دوو مەزرا؛ بەستێن. (مرز) (٣) قەراری تایبەتی لە قومارا هەرکەس ئەو دەستەی(عوین) بردەوە ئەو پارە هی خۆیەتی. (بستەدر قمار)

+ بەسە: (١) کیفایەتە؛ ئەیترنا؛ ئەوەم بەسە. (کافی است) (٢) بەستە؛ بەسراو؛ داخراو. (بستە)

بەسەختی: [بەند] بەدژواری؛ بەچەتوونی؛ بەسەخڵەت. (بسختی)

بەسەر: (١)[ئاوەڵناو] حازر؛ ئامادە؛ خەرمانەکەم بەسەرە. (آمادە) (٢) بەفری بەستوو؛ بەفرەبەسەرە ناچەقم. (یخ بستە)

بەسەراچوون: [چاوگە،ت]چوون بە سەر کەسێکدا لەکاتی کردنی کارێکدا. (مچ گرفتن)

بەسەراکەوتن: [چاوگە،ت] (١) دۆزینەوە. (پیداکردن)(٢)کەوتن بە سەرشتێکدا.(افتادن روی چیزی) (٣) بەسەرمیراتداکەوتن؛ بەدەستهێنانی ماڵی موفت. (مالی بدست افتادن)

+ بەسەراهاتن: [چاوگە،ت]ڕووداوێک بە سەردا قەومان؛ ئاخ چیم بە سەرهات. (بەسر آمدن)

بە سە ربردن: [چاوگە،ت]ڕابواردن؛ ژیان؛ زینگانی کردن؛ تەواوکردن. (بسر بردن)

بەسەرپاییکەوە: سووکە سەردان؛ چوون بۆ ماوەییێکی کوورت. (کنایە. یک لحظە رفتن و سرزدن)

بەسەرپەڕین: [چاوگە،ت] (١) ئەسب سواری مایین بوون. (جفتگیری‌اسب) (٢)پیاوێ‌کە بە سەر ژنەوە بگیرێ.(کسی‌کەبازنی گرفتە شود)

بەسەرچوو: (١) (ب) ڕۆیشت و لێبووەوە؛ لە سەرلاچوو؛ تەواوبوو. (گذشت) (٢)بەسەرچوو؛ فرێوی‌خوارد؛ بەسەهوچوو؛ بەهەڵەچوو. (فریب خوردن)

بەسەرخولانەوە: ئەوەندەسەرم دێشێ بە سەر دەخولێمەوە. (باسر چرخیدن)

بەسەردابڕین: [چاوگە،ت]داسەپاندن بە زۆر؛ کچێ‌خۆی بەسەرشوڕشدا بڕی: خۆی بڕی بە ملیا (تحمیل کردن)

بەسەرداداان: [چاوگە،ت](١)لە سەری‌کەسێک ڕاکێشان و لێدان. (توی سرزدن) (٢)خۆ داسەپاندن و بە میوان بوون بە ناوەخت و لە ناکاو. آوار کسی شدن) (٣) مەدە بەسەر ماڵەکەیدا قەڵب و چرووکی مەکە.(توی سرمال زدن) (٤) هێرش‌بۆبردن؛ هەڵکوتانە-سەر. (حملە کردن)

بەسەردا دانەوە: [چاوگە،ت]شتی وەرگێڕاو یا کرِدراو کەبەدڵیان نەبێ و بیبەنەوە بۆ ساحێبی پێشووی(پس دادن)

بەسەردا قیژاندن: [چاوگە،ت]هەڕەشە و تووڕەبوون و سەرکۆنە بە دەنگی بەرز؛ بە سەرداگوڕاندن؛ نەڕاندن بە سەردا. (هوار کشیدن برسر کسی)

بەسەرداکردن: [چاوگە،ت](١)شتی لە بەرکردن بە سەر جلوبەرگێکی تردا؛ شتێ کردن بەسەر شتێکی تردا؛(بەتن کردن لباس برروی لباس دیگر) (٢)بە سەردا ڕژاندن. (ریختن بروی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت]لەپڕ؛ ناکاو؛ نشکێڤە؛ بەسەرداکەوتن؛کارێک بەسەردا قەومان. (ناگهانی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت] (١)سەرکۆنەکردن سرزنش کردن(٢) بیروکە یان هەوەسی کارێک کەوتنە مێشک. [بە مغز خطورکردن]

بەسەرزگەوەچوون: مردنی ژن بەدەم منداڵ بوونەوە. (سرزا رفتن)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ڕەوان کردنی پێچ و مۆرە. (روان کردن پیچ و مهره)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]بەرز ڕۆیشتنی گوللە؛ (سرکردن گلوله)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ژماردن؛ سەرحیساب بوون. (حساب کردن). (٢) سەرلێدان؛ هەواڵ پرسین؛ ئەحواڵ پرسین. (ملاقات رفتن)

بەسەرکردنەوە: [چاوگە،ت]سەرلێدان؛ لێپرسین؛ لێ توێژینەوە. (بازدید. پرسیدن احوال)

بەسەرگێران: سەرلێشێواندن و ڕاگرتنی کاری کەسێ. (دست بسر)

بەسەروبەر: [ئاوەڵناو] ڕێک و پوخت و پاراو؛ ماڵێکی بەسەروبەر و مورەتەبە؛ بەنەزم و نیزام. (منظم)

بەسەروبەرەوە: (١ب)بەیەکجاری. (یکجا؛باسروبر)(٢)بە خۆیەوە و بەسەمەرەکەیەوە.(باسروبر)

بەسەروبەرەوە تیاچوون: (ب) دوایی هاتنی بنەماڵە؛ قڕتی کەوتنی بنەماڵەیێک؛ لەبەین-چوونی گیان و ماڵ بەیەکجاری. (ازبین رفتن جان و مال)

بەسەر و زمان: [ئاوەڵناو] زیرەک و وریا و قسەزان و خۆڕێکخەر.(زیرک وزبانباز)

بەسەرهاتن: [چاوگە،ت](١) وەختی شتێ تەواو بوون؛وەک < بەسەرچوونی ماوە. (بەاتمام رسیدن) (٢)(بە سەر هاتن) تۆ ئیشارە بکە بە سەر دێم نەک بە پا. (باکلەآمدن) (٣) قەومان؛ نازانی چەم بەسەرهات. (پیش-آمد؛ بسرآمدن)

بەسەرەو ڕۆیین:[چاوگە،ت]سەرەنگری بوون. (باسر بجلو رفتن؛ سکندری)

بەسەرهەڤ: [ناو](١) سەلەم. (پیش خرید) (٢)بەسەریەکەوە؛سەرجەم.(کلی؛ سرجمع)

بەسەزمانی: [ناو](ب) لێقەوماوی؛ هەژاری؛ بەستەزمانی؛ بێسەروزمانی. (حالت زبان بستەبودن)

بەسی: [ناو]گۆزە؛ جەڕە. (کوزە)کەسێک کە لە بەستدابێت؛ پەنا بردوو؛ بەستنشین؛ هانا بردوو؛ لەبەستدا دانیشتوو. (بەستی)

بەسیێ: ناوی ئافرەتانە. (اسم زنانە)
+ بەسیان: (١) بەسیێدانە؛ بەسیێ کەس؛ شەرەکە یەک بە سیان بوو. (سەتایی)
(٢)[چاوگە،ت] بەستن؛ بەسران؛ داخران. (بستن) (٣) بەسیان کرد: تەواویان کرد. (تمام کردند) (۴)[رابوردووی بەستن] دووکانەکان بەسیان؛ داخریان؛ دایان خست.(بستە شدند)
[چاوگە،ت] بەسران؛ داخران؛ بەستن. (بستن)
بەسی کە: بی‌برەوە؛ تەواوی کە. (بس کن)
بەش‌براو: [ناوی‌بەر]بێبەش؛ بێوەری؛ ئافەرۆز. (بی بهرە؛ عاق)
بەشبەش کردن:[چاوگە،ت]پشک‌پشک کردن؛ پاژ پاژکردن؛ پارپارکردن.(قسمت قسمت کردن)
بەشت: [ناو]کارێتەی خانوو. (بالار)
بەش چوونەوە سەر بەشان: نزاو دوعای مەرگ بۆ کەسیێ خواستن کە پێش‌ئەوە بەشت پی‌ببرێت و میرات وەربگری، خۆت بمری و بەشە کەت میراتبەرەکانی‌تر ببیەن؛ یا ئەوەی هەتەمیراتبەر ببیا. (آرزوی مرگ خواستن برای کسی)
بەش خواردن: [چاوگە،ت] (١) خواردنی ماڵیێکە بەرکەسێک‌کەوتووە. (٢) بەناحەق ماڵ یا حەقی کەسێک‌داگیرکردن. (سهم خوردن)
بەش خوران: [چاوگە،ت]بێبەهرەبوون؛ ئەوەی درەنگ بچیێ بەشی دەخوریێ؛ ماف خوران. (سهم خوردن)
بەش‌خوراو: [ناوی‌بەر] کەسێک ماڵی خورابێت یان لی داگیرکرابێت؛ (زوڵم لێکراو، ماف خوراو). (بی بهرەشدن،؛ مظلوم واقع-شدن و خوردەشدن‌سهم)
بەش‌خوراوی: [ناو] بێبەشی؛ قسمەت خوراوی؛ (ب) زوڵم لێکراوی. (بی بهرەای)
بەشدارەکی: ئەندام بوون؛ بەشداری؛ شەریکی؛ هەڤپایی (عضوشدن)
بەشداری: [ناو] هاوکاری؛ بەشدارەکی؛ شەریکی؛ هەڤپایی. (عضویت؛ همکاری)
بەشداری‌کردن: [چاوگە،ت]شەریک-بوون؛هاوکاری‌کردن؛ئەندامبوون.هکاری کردن)
بەششاندن: [چاوگە،ت]دابین‌کردن؛ قایل-کردن؛ ڕازیکردن. (رازی کردن)
بەشقەم: [بەند،ت]بەشقەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ تەقاو؛ هاتوو؛ بەشکم؛ وێدەچی؛ بۆی‌هەیە؛ دوورنییە؛ شایەد. (بلکە)
بەش‌کریاو: [ناوی‌بەر]بەشکریاگ؛ بەش-کراو.(قسمت شدە)
+ بەشکۆ: (١) [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ؛ بەزمنێز؛ گەورە. (شکوهمند)(٢)بە شکۆ: بە شکەوە لەگەڵ دوو دڵیدا. (باتردید)(٣)
[ناو]بەش‌کۆ. شەریکە؛ شیرکەت. (شرکت)
بەشگە: [بەند]بەشکە؛ بەشکوو؛ شایەد؛ بەشکەم؛ بۆی هەیە؛ بەڵکوو. (شاید)
بەشلانە: [ناو]فەقێی فەلەیان. (فقیەعیسوی)
بەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ شۆدار. (نمدار؛ دارای ترشح)
بە شوێنا ڕویین: [چاوگە،ت]بە دوادا ڕۆیشتن؛ بە شوێنا چوون؛ کەوتنەدوا. (دنبال کردن)
بە شەرتی‌چەقۆ: فرۆشتنی میوەی وەک

شووتی بەو مەرجە لەتی بکا ئەگەر چاک نەبوو نەیکڕێت. (بەشرط چاقو)
بەشەردۆست: [ئاوەڵناو] مرۆڤدۆست؛ ئینساندۆست. (انساندوست)
بەشەردۆستانە:بە شێوەی بەشەر دۆستی؛ کۆمەکی بەشەردۆستانەی گرۆپی مۆسیقا بۆ نەخۆشخانەی بەساڵاچووان. (بشر دوستانه)
بەشەردۆستی: [بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی خۆش‌ویستنی‌مروڤ و دڵسۆزی و هاودەردەی بۆ خەڵک. (بشردوستی)
بەشەروەکری: [ئاوەڵناو] ڕووخۆش. (خوش رو)
بەشەری: [ئاوەڵناو] (١) گرێدراو بە ئینسانەوە. (٢) ئینسانی.(بشری‌انسانی)
بەشەن: [ناو]قەڵافەت؛ هەیکەڵ؛لەش؛ ئەندام؛ دیمەن. (جسم. هیکل)
بەشەن‌خۆش: [ئاوەڵناو] دڵگر؛ دیمەن جوان؛ دڵڕفێن. (دلگیر)
بەشەنی: بەدەنی؛ لەشی؛ پەیکەری. (بدنی)
بەشەوکردن: [چاوگە،ت] (١) بەش‌کردنەوە؛ دابەش کردن. قسمت کردن)(٢) بە شەو کارکردن سەختە؛ بەشەو کاریٚ کردن سەختە. (شب کارکردن) (٣) (ب) خەوتن؛ درەنگ وەختە با بیکەین بە شەو : واتا بخەوین. (کنایی خوابیدن)
بەشێنەیی:[بەند،ت]بەئارامی؛لەسەرە خۆیی؛ بیٚ لەزو بەز. (آرام)
بەشینی خواردن: [چاوگە،ت] (ب) فرۆشتنی حاسڵات پێش ئەوەی بگا؛ پێش فرۆشی حاسڵات لە بەر دەس‌تەنگی. (فروختن حاصل کشاورزی قبل از رسیدن)
بەعاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت]بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بە هێواشی. (خیلی کم)
بەعام: [بەند؛ت]گشت؛ گشت پێکەوە؛ بەکۆمەڵ؛ هەموو. (همگی)
بەعجی: [ئاوەڵناو]ترسەنۆک. (ترسو)
بەعەج: [ناو]ترس؛ خۆف. (ترس و بیم)
بەعەرز نەکەوتن: [چاوگە،ت] (ب) کالاێک‌کە بە سەردەستەوە بیکڕن و لە عەرزدا نەمێنێتەوە؛ پێویستی هەمووان. (کنایی‌کالایی کەروی دست ببرندش)
بەعیجین: تووڕەبوون؛ ڕەق هەڵسان. تۆقین لە ترسێکی زۆر. (عصبانی شدن.ترسیدن)
بەعیفتەڕ: [ناو]بادامی‌تەڕ؛ چۆڵەبادام؛ (چقالەبادام)
بەغدا: [ناو] بەغداد؛ لە وشەی ئاوێستایی (بەغوداتە) واتا (خودای زانا) وە هاتووە. (بغداد)
بەغیلی پیٚبردن: [چاوگە،ت]ئێرەیی پیٚ-کردن؛ حەسوودی‌پیٚ‌کردن . (حسودی کردن)
بەفتاچوون: [چاوگە،ت]تووڕەبوون و شەڕ پیٚفرۆشتن؛ بەگژداچوون. (گلاویز شدن)
بەفراو: [ناو،ت]بەفراڤ؛ (١) ئاوی بەفری تواوە. (برف آب شده). (٢) (ب) ئاوی سارد؛ سەهۆڵاو؛ ئاوی فرە چاییگ. (کنایەآب یخ)
+ بەفرماڵ: [ناو،بک] ئەو کەسە بەفر دەماڵیٚ. (کسی کەبرفروبی می کند)
بەفر نیشتن: بەفر کەوتنەزەوی؛ داپۆشرانی زەوی بە بەفر بارین. (برف نشستن)

بەفروپشـوْ: [نـاوەت] شـڵێوە. (بـرف و بـاران باهم)

بەفرو دوْشاو: [ناوەت]زیاتر بەفری دانار دانـار لەگەڵ دوْشاودا تێکەڵیدەکەن بـوْ خـواردن. (برف و شیره)

بەفرەبەسەر: [ناوەت]بەفری کە بەستوویەتی و پای تیناچەقی.(برفیخـزده کـەپـادرآن فـرو نرود)

بەفرەخوْرە: [ناوەت]بەفری بلوْکە و کەم کـــە بـــە ســـەر بـــەفـــردا بیـــاری زووتـــر دەیتوویێنێتەوە(برف برف خورک)

بەفرەشینە:[ناو]کاسەلکەشینە؛ کاسەڵەشینکە. (مرغ زنبور خوار)

بەفرەمبار: [ناو]بەفرانبار. (دی ماە)

بەفریپیری: [ناوەت](ب) سـپیبـوونی مـوی سەر. (برف پیری)

بەفریک: [ناو]سەهوْڵدان؛ بەفـردان؛ جێگـای بەفرو سەهوْڵ.بەفـر مـاڵ . (یخـدان.پـاروی برف روبیدن)

بەفرینە: (١)[ناو] بەستەنی؛ دوْندرمە. (بستنی) (٢) [ئاوەڵناو] هەر شت گرێدراو بە بـەفـرەوە. (هرچیزی وابستەبەبرف)

+ بـەفشـک: [نـاو]باریکـایی دەسـت و لاق. خوارەوەی لوولاکی پێ و مـەچـک؛ مـووچی دەست و پێ. (مچ دست و پا)

بەقر: [ناو](١) تەور؛ بیور؛ بێقر؛ بیقر. (تبـر)(٢) بەور؛ بەبر. (ببر)

بەقر: [ئاوەڵناو] دروْزن؛ ئاوانتەچی. (دروغ گو)

بەقرا: [بەند]بەهەقرا؛ پێکەوە. (باهم)

+ بەقل: هاوپایە؛ هاوشان. (هم شأن)

+ بەقا:[ناو] فد: (١) دەوام؛ باقیبوون؛ حاڵەتی ماندنەوە؛سەرت سڵامەت، بەقای عـومری تـوْ بێت. (باقی)(٢) برِوا؛ بەقات پێناکەم: باوەرِت-پێناکەم. (باور)

بەقاڵی: [ناو]دوکانی ئازوْخە فروْشی؛ کـاری-ئازوْخە فروْشی. (بقالی)

بەقانامە: [ناوەت]باوەرِنامـە؛ برِوانامـە. (اعتبـار نامە)

بەقبەقی: [ناو]گوْزەڵەی دەم چکوْلە،کاتی کە ئاوەکەی برِژێ دەنگی بلقـەبلقـی لێـوە دێ. (کوزەدهان تنگ)

بەقم: (١) رەنگـهەڵگەراو؛ رەنگ برِووسـقاو. (رنگ باختن)(٢) بە قورِ کونوکەلینـی دیـوار سوواخدان؛ دەرگا سـوواخدان؛ بـەقـورِگرتن: وێران کردن. (ویران کردن)

بـەقـەسـتی: لـەقـەسـتی؛ بــە شـوْخی وگاڵتە.(ازسرشوخی)٢.بە قەستی؛ بە —دانستە؛ دەسئەنقەس؛ ڤیـانی؛ خـوازەکـی؛ لـەرِووی ویستەوە. (ازقصد)

بەقەو: بەقەد؛ بەقەی. (باندازە)

+ بەقەم: [ناو]گەنـم و جـوْی گـەیشـتوو بـوْ دروێنە. (گندم و جو رسیدە)

بەک: اند؛ فد: [ناو]یاریکەری دواوە لە فوتبال دا لە(توْپی پا) دا. (بک)

+ بەکـار: (١)[ئـاوەڵنـاو] بـەکـەڵـک. (بـدرد خور)(٢) حازر بەکار؛ لەکارا بوون؛ بە کـاردێ: بە کەڵک دێ. (آمادەکار)(٣) [ئاوەڵناو] ئازا؛ خێرا. (کاری)

بەکارئـانین: [چاوگـەت]بـەکارهێنـان.(بکـار گرفتن)

بەکاری: [ناو] خێرایی؛ ئازایی؛ زۆرکارکەر. (کاری)

بەکاسە هاوسێ ژیان: (ب) بە سووال و سەدەقە و لە سایەی کۆمەکی خەڵکە وە ژیان. (کنایی باگدایی زندگی کردن)

بەکتاش: (ف.مشە)(١)نازناوی خزمەتکاری میران.(٢)ناوی عارفێکە.(١نام خدمتکارامیران؛ ٢ نام‌عارفی است)

بەکر: [ئاوەڵناو]کاتی لە سەر هێلکە کڕ کەوتنی باڵندە. (کرچ‌بودن)

بەکرێگرتن: [چاوگە،ت]وەرگرتنی هەر شت بۆ ڕاپەراندنی ئیش و کار لە بە رانبەر پارەدا بۆ ماوەی دیاریکراو. (کرایه‌گرفتن)

بەکرێگیراو: [ناوی‌بەر](١) هەر شت بۆ ماوەیێک لە بەرانبەر پارەدا بەکرێگیرابێت. (کرایه) (٢) ئەوەی کە بە پارە خزمەتی کەسێک یا ڕێکخراوێ یا کۆمەڵێک بکا. (اجیر)(٣) (ب) جاسووس و نیشتمان فرۆش. (کنایه‌جاسوس)

بەکلک‌گوێزشکاندن:(ب) زۆربە کەیف و خۆشحاڵ. (بادم گردوشکستن)

بەکۆ: [بەند] بەکۆمەڵ؛ بەعام؛تێکڕایی. (دستجمعی)

بەکۆمەڵ: [بەند] بەکۆ؛ بەعام؛ بەتێکڕایی؛ بەگەل. (دستجمعی)

بەکوناکردن: [چاوگە،ت] (١) (ب) بەزاندن.(٢)بەکوناکردنی نێچیر لە کاتی ڕاودا. (کنایی شکست دادن؛توی سورا خ راندن شکار)

بەکێودا دان: [چاوگە،ت] (١) (ب) یاخی‌بوون. (یاغی شدن) (٢) (ب) شێت بوون. (دیوانه‌شدن)

بە کێوداکردن: [چاوگە،ت] (ب) بەشێتزانین؛ لەوانەبوو بیکەن بەکێودا؛ چەپڵە لێکوتان و ڕیسواکردن. (دیوانه‌پنداشتن)

+ بەگ: ناوی خودای هەخامەنشیان. (خدا در زمان هخامنشیان)

+ بەگا: [ئاوەڵناو] بەجێ؛ بەجا؛ ڕەوا. (بجا)

بەگانە: [ئاوەڵناو] ئاغایانە؛ وەکوو بەگ. (بیگ آسا)

بەگرتن‌دان: [چاوگە،ت]بوونە هۆی گرتن. (سبب بازداشت‌کسی شدن)

بەگزادە: [ناو،ت]دوو هۆزی گەورەی کوردن.(١) تایفەی فەیزوڵابەگی کە لە گەورە هۆزەکانی کوردستانی ئێرانن و لە بەینی (دیوانەدەرە هەتا بۆکان) نیشتەجێن.(٢) عەشیرەی ناوداری بەگزادە لە ناوچەی تەرگەوەڕ و مەرگەوەڕن. (دو طایفه‌بزرگ کرد)

بەگشتی: [بەند] (١) بەبادراوی؛ بەگرژی. (باریس زیاد) (٢) بەگشتی؛ بەهەموان.تێکڕا؛بەتەواوی؛تەقڕا(همگی؛ بتمامی)

بەگلک: لە(بەگلخ،بەگلیک)ی تورکییەوە هاتووە، بەگییەتی و بەگێتی. (حالت‌بیگ-بوودن)

بەگوڕ: [ئاوەڵناو](١) بەهێز؛ بەتین. (زوردار)

بەگوڕەگوڕ: بەگوڕاندن و هەراو هوریای زۆر. (نعره زن زیاد)

بەگۆشت: [ئاوەڵناو] (١) قەڵەو. (چاق)(٢)

زەوینی نەرمانی بێبەرد؛ گۆشتەزەوی. (زمین نرم و بدون سنگ)

بەگۆشەیچاو ڕوانین: (١)(ب) نازکردن؛ بەنازەوە ڕوانین. (٢) بەتووڕەییەوە ڕوانین. (باگوشەچشم نگاه‌کردن)

+ بەگون: [ئاوەڵناو]١) (ب) پیاوی جەسوور و بە جەرگ. (٢) نەخەساو؛ زیاتر بۆ ماڵات دەوترێت. (خایەدار)

بەگوێ: گوێڕایەڵ؛ قسە وەرگر؛ دژی بێ-گوێ. (حرف شنو)

بەگوێچکەداهاوردن:> بەگوێدا هاوردن.

بەگوێداهاوردن: [چاوگە،ت] تێگەیاندن و بەگوێدا دان و ئیشارەپێکردن؛ بەگوێچکەدا خوێندن. (نصیحت کردن. حالی کردن)

بەگوێرە: لەوشەی(گوێرماخ)ی تورکییەوە هاتووە:(واتا:دیتن) لەبوار؛ بەهەڵسەنگاندن؛ بە بەراوەرد؛ بەدیتن؛ لەڕێک؛ بەپێی.(برطبق؛ بنابەنظر)

بەگەرووی شێرداچوون: (ب) بوێر و ئازا بوون. (تو دهن شیر رفتن)

بەگەم: بەکەڵک؛ بەدەردخۆر؛ بەکارهاتوو؛ گرینگ. (بدردبخور)

بەگیان‌گەییشتن: لە دەست ناڕەحەتی تەواو عاسی‌بوون؛ ئیتر بەگیانم گەییوە ناتوانم قەبووڵی‌کەم؛ تاقەت تەواو بوون. (بجان رسیدن)

بەگیێتی: حاڵەتی بەگ‌بوون. (بیگی)

بەل: (١) ماسین؛ ئاووسان؛ هەڵمسان؛ پەنمان؛ (باد کردن) (٢) بزنی گوێ لول. (بز گوش لوله‌ای)

بەلادا: (١)بەتەرەفێکدا(یەکێ‌لە چووار تەرف).(٢) کراسەکەی کرد بەلادا کراس-کردنی(ژنان) بە بەر پشتوێندا.(یک طرف)

بەلاشە: (١)[ناو] جۆرێک قوماشیهەرزان و خراپە.(٢) بەخۆڕاییە.(نوعی‌پارچە؛ مفت‌است)

بەلاڤکەر: [ناوی‌بک]پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (ناشر)

بەلاڤی: (١) بڵاوی؛ پرش‌وبڵاوی (پراکندگی). (٢) هەراشی؛ شاشی؛ وەک: قوماشی هەراش و زبر چندراو، یان مەزرای داچێندراوی کەم توو. (فاصلەداری؛ کم‌پشتی)

بەڵاکێش: [ناو،بک] دەردکێش؛ زەجرکێش؛مەینەت‌کێش. (بلاکش)

بەڵاڵووێ: [ناو]بڵاڵوک. (آلبالو)

+ بەڵام: (١) بەڵایێک کە دێتە خوار بۆ من)؛ بەڵام لێتدا: قەزاوبەڵای من لە تۆ کەوێ(٢)وەلێ؛ ئەمما؛ بەڵان؛ لێ. (بلایم؛ ولی؛ اما)

+ بەلان: [ئاوەڵناو] وەک: پیاوی توند و تۆڵ و ئازا و چەلەنگ. (چابک)

بەڵاو: (١) [ئاوەڵناو] بڵاو؛ پرژاو؛ بەلاڤ؛ بڵاو؛ پڕاگەندە. (٢) بەڵات: بەڵای تۆ(بەڵاو لە من). (١پراکندە؛ بلایت)

بەڵاوکردن: [چاوگە،ت]بڵاوکردن؛ پەخش-کردن. (پخش کردن)

بەلاوە: (١)[بەند] لە پێشدا. من بەلاوە گەیشتم: من لە پێشدا گێەشتم. (قبلا") (٢) تۆم بە لاوەیە: تۆ نزیکی منی، ئاگاداری منی.(پیش نزد.کنار)

بە لای خۆداتاشین: [چاوگە،ت] (ب) قازانج و

بەرژەوەندیی خۆ ڕەچاوگرتن.(نفع خود را در نظر گرفتن)

بەلبەلاسینگ: [ناو]پەرپەڕۆک. (پروانە)

بەلبەلەشوانی: [ناو]جۆرێک گیای خۆراکیە. (نوعی گیاەخوردنی)

بەلبەلیتانگ: [ناو]پەپوولە. (پروانە)

بەلبەنی: [ناو]پەلپینە؛ دۆراخ. (نوعی گیاە)

بەلچەم: [ناو] گەڵا؛ بەرگ؛وەڵگی دار. (برگ درخت)

بەلخ کوچک: [ناو] خەنەگورگە؛ گلەوەز؛ خەنە تیلکە؛ قریژەبەرد؛ کریژەبەرد؛ گەنمەبەردیلە؛ بیرۆبەرتک؛ خەنەبەردیلە. (گل سنگ)

بەلشاندن: [چاوگە،ت]هاندان بۆ دەستەو یەخەبوون و پێکدا هەلپڕژاندن؛ ئاوقاکردن. (تیر کردن)

بەلغوبۆ: [ناو،ت] پیس و بۆگەن؛ چلکن و بۆن ناخۆش.(چرکین وبوگندو)

بەلغە: [ناو] بەلغ؛ بەلخ؛ دووکەل و ڕەشایی کە لە سەر شووشەی چرا نەوتی دەنیشێ؛ بەلغی حەوز؛ قورم. (بلغ؛ دودە)

بەلغی: [ناو] سەرەتای چنینی بەرە و مافوورە. (ابتدای بافتن قالی)

بەلفاندن: [چاوگە،ت]خلافاندن؛ فێلوتەلەکە لێکردن؛ خاپاندن. (گول زدن)

بەلاف: [ناوی‌بک]خلافێنەر؛ خاپێنەر. (گول-زن)

بەلقاندن : [چاوگە،ت] بلقاندن؛ دەنگی هەلقولینی ئاو؛ بلقدان؛ بلقەی ئاوێ کە لە زەوی هەلدەقولێ. (صدای آب کە از چشمە جوشد)

بەلقتاندن: [چاوگە،ت]قەلەشاندن؛ قەلاشتن. (شکافتن)

بەلقەتین: [چاوگە]قەلەشان؛ قەلەشیان. (شکافتن)

+ بەلگ: [ناو]بەرگ؛ گەلا؛ وەلگ. (برگ)

بەلگ‌چاو: [ناو] پێلووی چاو. (پلک چشم)

+ بەلگە: [ناو] وەرەقە؛ پەڕە. (ورقە)

بەلگی‌لووت: [ناو،ت]پەرەی‌لووت. (پرەدماغ)

بەلمەریشە: [ئاوەلناو] (ب) ریشی پانی تێک-ئالاو. (ریش پهن آشفتە)

بەلوتنەک: [ناو] پیک؛ پیق؛ پیکی زورنا؛ فیقەنە. (زبانەسر سرنا)

بەلۆق: تروسکەدار؛ بەبریقە. (درخشندە)

بەلوو: [ناو](١) بەڕوو.(٢) دارگەزۆ. (درخت گز علفی؛ بلوط)

بەلووچ: [ناو]خەلکی بەلووچستان. (بلوچ).

بەلووچکە: [ناو](١) بەلووچە؛ بەڕوولە؛ خڕەداری چکۆلە و کورت کە دەچێ بەنێو دوو داری کونکراودا بۆ توندکردن وەک بە ڕوولەی بەینی دەند و پاشبارە لە ئامووردا، هەروا لە کانزایش چێ دەبێت.(٢)بەڕوولەی-بێستان. (پیم؛ میلە مخروطی)

بەلووچی: [ئاوەلناو+ ناو] زمان و خەلکی بەلووچستان؛ گرێدراو بە قەومی بەلووچەوە. (بلوچی)

بەلووەر:[]گۆزە. (کوزە)

بەلوەشین: [ناو]نەخۆشینی گولی. (جذام)

بەلە: [ناو]مەڕی گوێچکە درێژ و لوول. (گوسفند گوش دراز و پیچیدە)

بەلەبۆر: [ناو] مەڕی ڕەنگ‌بۆری گوێ (ڕاست

و درێژ (گوسفند رنگ کبود)
بەلەبۆز: [ناو](ب) گورگ. (کنایەاز گرگ)
بەلەبەش: [ناو]بزنیڕەشی نێوچاوان سپی. (بز سیاەپیشانی سفید)
بـەلـەپـا: [ئـاوەڵنـاو]گورجوگـۆڵ و ئـازا لـە ڕۆیشتندا. (سریع در راەرفتن)
بەلەتووڕکە: [نـاو] نـەخۆشـینی بـەلـەفیـڕە. (ناخوشی حیوانات)
بەڵدێ: [ناو،بەرهـەمـیچاوگـە]شـارەزایـی. (بلدی)
بەلەزوواد: [ناو]ئاڤزونە؛ ئاغزوونە. (سگک)
بەلەسوور:[ناو]کەڵەکێـوی ئامـاڵسـوور. (بـز کوهی رنگ مایل بەقرمز)
+ بەلەسە: [ناو،بەر] گوێلکیبـەلـەسـە بـووە: تاراوە، بەڵام بۆ ئینسان هەر (بەلەزە) بە کاردە برێ. (فراری؛ باعجلە)
+ بەلەشـین: [نـاو] بزنـەکێـوی ئامـاڵشـین (بزکوهی رنگ مایل بەکبود)
+ بەلەک: [نـاو]گیـای بـەلـەک.(گیـاەمجـو؛ شیرین بیان)
بەڵەک: [ئاوەڵناو] لە حەیوانگەلدا دوورەنـگ؛ گوڵگوڵی؛ پڵینگ پڵینگ. پڵنگ و(خاڵ خـاڵی گەورە). (خال خال)
بەڵەکچاو: [ئاوەڵناو] خاوەنیچاوی پـان کـە ڕەشکێنەکـەی زۆر ڕەش و سـپێنەکـەی زۆر سپیبێت. (چشم قرنیـەسـیاەو سفیدەچشـم خیلی سفید باشد)
بەلەکناچی: [ئاوەڵناو] بلەژنانێ؛ ئارێلە؛ پیـاوی ژنانیلە. (مرد با اخلاق زنانە).
بەڵەکی: (١)[ناو] خـاڵخـاڵبـوونی بـەفـری کێـوان؛ کـاژو واژ (خـال خـال شـدن بـرف کوهستان) (٢)[ناو]نەخـۆ شـینیدوو ڕەنـگ- بوونی پێست. (مرض‌برص)
بـەلـەگ: (١)[نـاو] سـەرمایـە. (سـرمایە)(٣) شێوەی بەرگ پۆشین. (شیوەپوشیدن لباس)
بەلەگەور: [ئاوەڵناو] (ب) بەدبەخت؛ (بەختـی بەلەگەورە، بـە شـەو سـایەقـەیـە و بـە ڕۆژ هەورە). (بدبختی)
بەلەمرک:[ناو] ئانیسک؛ ئانیشک.(آرنج)
بەلەمکێش: [ناویبک]پـاپۆڕی موتـۆڕی بـۆ کێشانی پاپۆڕی بێمۆتۆڕ. (یدک کش)
بەلەمیسـکە: [نـاو]شـوڕاوەی کـەمـی تـراو. (ریزش کم مایعات)
بەلەندیربڕ:[ناو،ت]کاتی بڕینەوەی خوری لـە کاورە مێی دوو ساڵە(بـرەدو سـالە کـە وقـت پشم چیدنش رسیدە باشد)
بەلەنگازی: [ناو،بەرهەمـیچاوگـە] هـەژاری؛ نەداری؛ لێقەوماوی؛ بێنەوایی؛ دەسەوسـانی. (بیچارگی)
بەلەوا: [بەند] لە پێشدا. (قبلاً)
بەڵەوبوون: [چاوگە،ت]بـەڵـەدبـوون؛ زانـین؛ شارەزایی. (بلد بودن)
بەلی: [ئاوەڵناو]ئاشکرا؛ لەبەرچاو؛دیـار؛ خویـا. (آشکار)
بە لیبۆر: ئارامی؛ حاڵەتیهێدیبوون؛ هێمنـی. (آرامی)
بەلیتانک: [ناو] پەپوولە. (پروانە)
بەلیتە: [ناو]ناویگۆرانییێکە.(اسم‌آهنگی است)
بەلینا: ماسیی گەورە. (ماهی بزرگ)
بەڵێنی: [ناو،ت]قەولی ئەرێنی؛ پەیمان؛ سۆز؛

نەهاتی گەرچی پێتدابووم بەڵێنی.« هێمن»
(پیمان؛ قول)
بەمانە: < بە ئەمانە. (باینها)
بەمبا: [ناو]بۆمبا؛ بۆمب؛ بۆم. (بمب)
بەمبوو: [ناو] جۆرێک قامیشیهێندی. (بامبو.)
بەمجۆرە: ئاوا. بەم چەشنە. (اینطور)
بە مز: بەکرێ؛ بە پارە. (بەکرایە)
بەمزدەر: [ناو،بک] بەکرێدەر. (کرایەدهند)
بەمزدان: [چاوگە،ت]بەموزد دان؛ بەکرێ دان. (کرایەدادن)
بەمووی‌مابوو: بەموو بەندبوو؛ کەمێکی مابوو؛ بەمووی‌مابوو بکەوێ. (نزدیک بود)
بەمینەوە: بەگریان و فینگەفینگەوە؛ بە مینگەمینگەوە. (همراەباصدای گریە)
بەن: [< بەند ١و٢](١) بەند؛ پێوندەی؛ بەستراو؛ (سیامەند بە دارەبەنێکەوە بەن-بوو)؛ (٢) گل: دوو رۆژە منت بەن کردووە بۆ ناهێڵی برۆم.(مانع؛ معطل) (ب) ماتڵ کردن. (٣) رێسمان؛ ریسراوی خوری و موو، (ریسمان) (٤) وەن؛ دارەوەن؛ دارەبەن. (درخت ون) بەناحەق: فد: دوورلەحەق و ماف؛ دوور لە حەقیقەت؛ دوور لەڕاستی ودروستی. (بناحق)
بەناروومی:[ناو] گیای تاوڵێ؛گژنیژ. (گشنیز)
بەناشرمە: [ناو] ملوانکەی‌پیاوانە.(گردنبند مردانە)
+ بەناف: (١)[ناو] بناو؛ بناوچ؛ دارێکی قورسە لەناو ئاودا دەکەویتە بن‌ئاو. (درختزبان گنجشک) (٢) [ئاوەڵناو]بەناو و دەنگ؛ ناو دار. (نامدار)

بەناغ:[ناو]بناغە؛بنچینە؛ئەساس.(اساس)
+ بەنان: [ئاوەڵناو] (ب) بەخشندە؛ دڵفراوان؛دەس بڵاو؛ نان بدێ.(بخشندە)
بەنان هات و بەئاو چوو: (ب) بێسەر و شوێن بوون؛ گوم بوون. (کنایەگم شدن)
بەناوبانگ: [ئاوەڵناو] بەنێوبانگ؛ ناودار؛ بەناووەدەنگ. (مشهور)
بەناوکردن: ناوی‌کەسێک لەسەر شتێ دانان؛ ماڵەکەم بە ناو کورەکەمەوەکرد: بە ناویەوە تاپۆکرد. (بنام کردن)
بەن‌پرچ: [ناو،ت] بەنی زولف پێبەستن. بەن جەلە.بەن‌پەلکە. (بند گیس)
بەن‌پێڵاو: بەن‌کەوش. (بند کفش)
بەن‌تفەنگ: قایشی تفەنگ. (بند تفنگ)
بەن‌تەرک: بەن‌سامۆرتە. (بند ترک؛ فتراک)
بەن‌تەزبێح: بەنێک کە تەزبێحی پێ دەهوننەوە. (بند تسبیح)
بەنجەلە: [ناو](١) بەنی جەلە پێوەکردن و هۆنینەوە. (بند ردیف کردن و نخ کردن چیزی) (٢) بەنی زولف بەستن؛ (بند زلف)
+ بەند: [ناو](١)بەن؛ تەناف؛ هەودا؛ پەت؛ (طناب) (٢) بەندی سەعات؛ بەندی کەوش؛ [پاشگر وپێشگر:بەندکەڵەوە، گەردن-بەند،رووبەند؛ (٣) پابەند؛ گیرخواردوو؛ (سەبارەت بەتوو لەم شارەبەندم)] (پایبند)(٤) [ناو]بەینی دوو ئاجۆر لەبینا سازیدا؛ بە ندکێشی: بەنکێشی: سواخ دانی بەینی دوو ریزە ئاجۆرلەدیواردا. (بند) (٥) جومگە. (بند) (٦)[ناو] بەربەست؛ بەند؛ بەنداو. (سد) (٧) زیندان. (زندان)(٨) گرێی ساقەتی گەنم و

قـامیش. (بنـد) (٩) تـەنـافی هـەڵواسـراوی ئاسۆیی بۆ بەندبازی و تەنافبازی. (١٠)سەد؛ ئاوبـەنـد. (١١) وێـستانەوە؛ خـوێن بـەنـد هاتن(بند)(١٢)بەند لـە ڕوانگـەیدەسـتووری زمانەوانییەوە، قەید.(قید)

+ بـەنـد: ماتـڵ؛ گرفتـار؛ کـەسێک کـە لـە زیندان(لەبەندداییٚ) وەک بەنـدکراو.(گرفتـار؛ تاخیر؛)

بەند: [ناو] بەشێکی تایبەت لە زینـدان وەک: بەندیچوار؛ (بند)

+ بەندان: (١)[پاشگر] بەستران ،ڕێگابەنـدان، ڕیٚبەندان، پێوەبەستن، وەک خەنـەبـەنـدان، جەمدین: سەهۆڵبەندان. (بستن)(٢)کۆیبە-ند؛ گۆرانی و ستران.(بەندان دەڵێم بـە زاری (فولکلۆر). (ترانه)

بـەنـدار: [ئـاوەڵنـاو،] بۆنـدار؛ خـاوەنـیبـەن. (بودار؛بندار)

بەنداو: [ناو]گۆل؛ ئەستیر؛ سەد. (استخر)

بەندباز: [ناویبک]تەنافبازیسیرک؛ ئـەوەی لە سەر تـەنـافی هـەڵبـەسـتراو یـاریدەکـا. (بندباز)

بەندبڕ: بەنبڕ؛(ب) تێغ؛ تیغە؛ چەقۆ. (تیغه)

بەندبێژ: [ناویبک]گـۆرانیبێـژ؛ ئـسترانبێـژ. (آواز خوان)

بەندبێژی: [ناو] شـایەری؛گـۆرانیبێـژی.(آواز خوانی)

بەندپساندن: > پەت برین > پەت بڕ.

بەندخستن: بەنخستن؛ ڕوومەت هـەڵگـرتن. (بند انداختن)

بهندخوه دان: [چاوگـەت]بـوٚن لـەخـودان؛ گوڵاو لە خۆ دان؛ عەتر لەخۆ دان.(بخود عطر زدن)

بەندکران: زینـدانیکـران؛ گیـران؛ گیریـان (٢)(زندانی شـدن)(٢) ماتـڵ کـران. (معطـل شدن)

بەندکردن: [چاوگە،ت] (١) ماتڵکردن؛ گـل-دانەوە؛ بەرگری لە ڕۆیشتن.(معطـل کـردن) (٢) زیندانیکردن؛ گرتن. (زندانی کردن)

بەندکیٚدوو هەمبانی: بەنـدی دوو هـەمانـە؛ (ب)مرۆڤی بەکارنەهاتوو.(بی کفایت)

بەندگێڕانەوە:گۆرانیسەندنەوە.(تکرار کردن آواز خواننده دیگردرمراسم)

بەندگیس: [ناو](ف. گیو) بەنپرچ. (بند زلف)

بەندوبەس: [ناو،ت]زیاتر بۆ پەیمانی نهێنی و بەدزی بەکاردیٚ. (ب) ساختوپاخت. (بنـد و بست)

بەندوبەستچی: [ئاوەڵناو+ ناو،بـک] کـاری-کەسێک کـە بـەنـد و بـەسـت دەکـا. (ب) دەستوگوێبڕ. (بند و بستچی)

بەنِدوشک: [ناو]بەنیەخە. (بند یقه)

بـەنـدە: (١) بـەنـی؛ کۆیلـە؛ واتـا: مـن، بـە تەوازوعەوە؛ (٢) گیرە؛گیراوە؛ ؛ دەستم بەندە. (غلام؛ بنده؛ بند است)

بەندەری: [ئاوەڵناو] فد: هەر شت پێوەندی بە بەندەرەوە ببیٚ؛ گورانیی بـەنـدەری؛ ڕەقسـی بەندەری. (بندری)

بەندەڤان: [ناو]بەندوان؛ زیندانـەوان؛زێـڕەوان (زندانبان)

بەندەک: [ناو]لنگەبار. (یک لنگەبار)

بەندەک: [ناو] بەز و چەوراییـی سـەر لاتـە-

ڕافەی ئاژاڵ.(چربی‌روی دنده وشکم‌حیوان.

بەندەمان: [ئاوەڵناو]مەحتەل‌مان و لە سەر وێستان؛ چاوڕێ. (منتظر)

بەندەمانی: [ناو]چاوەڕوانی.چاوەنواری.(انتظار)

بەن‌دەمبێن: [ناو]بەنی بەستنی دەمبێنیی گاگێرە. (نخ بستن دهان بندگاو)

+ بەندەوار: [ئاوەڵناو] (١) چاوەڕێ؛ بە هیوای کە سێک بوون. (منتظر)(٢) زیندانی؛ دیلی؛ بەندی.(زندانی)(٣) وەک کۆیلە.(غلام‌آسا)

بەندهەڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جۆگە کێشان لەلای ژوورەوەی چۆم یان لە چاوانەوە بۆ سەر مەز را.(جوی آب کشیدن) (٢) ڕوومەت هەڵگرتن بە بەن. (بند انداختن)

بەندەهۆن: [ناو،ت]بەنەخوێن، هۆجەنە؛ دۆخین؛ بەن‌شەرواڵ. (بند شلوار)

بەندەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەندەگی؛ خوڵامی؛ حاڵەتی بەندەبوون. (بندگی)

+ بەندی: [پاشگر] (١)ڕاگیراو؛ زاوابەندی؛ (٢) دەستە کردن، بەش کردن، جیرەبەندی؛ دەستەبەندی؛(٣) جیکەوتن؛ ئاوبەندی مۆتوڕ.(٤) کون گرتن؛ ئاوبەندی.(بندی)

بەندیخانەوان: [ناو،ت] زیندانەوان؛ پاسەوانی بەندیخانە. (زندانبان)

بەندی‌دڵ‌پچڕان: [چاوگە،ت]بەندی‌دڵ‌بڕیان. (ب) دڵ داکەوتن لە خەبەرێکی جەرگبڕ یان داچڵەکانی زۆر.(بند دل پارەشدن)

بەندیرە: < بەندێر.

بەندی‌گوارە: [ناو] زریزەیان قەیتانی‌کە گوارەی قورسی پێدا هەڵدەواسرێت‌کە گوێ ئازار نەدا. (بند گوشوارە)

بەندیل: (١) پیاسکە؛ بوخچەی چکۆڵە. (بقچەکوچک) (٢) لەگەڵ (بار) دا دێ. باروبەندیل: کەل‌وپەلی‌کە پێچراوەتەوە بۆ بارکردن. (بار و بندیل)

بەندی‌مارکرنێ: پەیمانی ژن‌مارەکردن. (عقدنکاح)

بەندی‌ناوک: [ناو]ئەو لوولەکە بژیو دەگەیێنێتە ئاوەلمە کاتێ لە منداڵدانداییە. (بند ناف)

بەندیوار: پەیوەند؛ بەندیواری: پێوەندی، نزیکی. (بستگی)

بەنزوئەن: [ناو] ناوی عیلمی ڕۆن‌بادامی تاڵ. (بنزوئن)

بەنزین: [ناو] بێنزین؛ تراوێکی ئاوربەرە کە لە زۆربەی سەیارەومەکینەدابەکاری دێنن بۆ سووتاندن لە مۆتۆڕیاندا (بنزین)

بهنژین: [ناو]باویشک. (خمیازە)

بەن‌ساماتە: [ناو] بەن‌ساموٚرتە؛ بەن‌تەرک. (فتراک)

بەن‌سەعات: [ناو،ت] بەندی‌کاتژمێر؛ قایش یا زنجیر یا دەسبەندی کاتژمێر. (بند ساعت)

بەنشتۆک: [ناو] بنێشتوک؛ دارەبەن؛ دار قەزوان؛ داربنێشت. (درخت ون)

بەن‌شەواڵ: [ناو،ت] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛ هۆجەنە. (بند شلوار)

بەن‌قادە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرە)

بەن‌کاڵە: [ناو،ت] بەنێک‌کە کاڵەی لە پادا پێ توند دەکەن. (بندگالە)

بەن‌کڵاوە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرەگاو)

بەن کەڵـەمـە: [نـاو،ت] بـەن کـەڵـەوە. (بنـد چنبرەگاو)

بەن کەوش: [ناو،ت] قەیتانی قۆندەرە؛ بـەنـی کەوش. (بند کفش)

بەنکـەی شـاخ: [نـاو] گرێـی شـاخی ئـاژەڵ (گرەشاخ)

بەنکـی خسـتۆک: [نـاو،ت]گـرێ پووچکـە. (گرە کور)

بەنگـاڵی: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] زبـان و خـەڵکـی بەنگاڵ. (بەنگالی)

بەنگبوون: [چاوگە،ت](١) بـەنـدبوون. (بنـد شـدن) (٢) بێهـۆش‌بـوون و مـەنـگ‌بـوون. (معطل شدن. بیهوش شدن)

بەنگ کێش:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] خووگرتوو بـە کێشانی بەنگ، فێـری کێشـانی بـەنگـە یـا بەنگ دەکێشێ. (بەنگی)

بەنگۆڵە: [ناو] مێتولکە. (نوزاد پشی)

بـەنگـەژ: [نـاو] ڕوخسـار؛ دیـم؛ دەم و چـاو. (صورت)

بەنگەی‌شاخ: [ناو] بەنکەی‌شاخ؛ گرێی‌شاخی ئاژەڵ. (گرەشاخ حیوانات)

بە نگەی‌ناخوون: [نـاو] جومگـەی‌قامک؛یـە-کەمین گرێی‌سەر قامک(بند سر ا نگشت)

+ بـەنگـین: (١) هـاوارکردن؛ گـازی‌کـردن؛ بانگکردن. (هوار) (٢)ناوی هاواڵی مـەم، لـە-کتێبی مەم وزیندا. (دوست مم)

+ بەنگین: [ئاوەڵناو] عاشق. (عاشق)

بەن‌مووتاوین: [ناو] مـووی‌بـادراو؛ بـەنـدروو. (بند دوختن جوال)

بەننە: [ناو]کۆیلە؛ بەنی؛ بەنـدە؛[جێنـاو] بـە-ڕێزەوە لە جیاتی من دەگوترێ. (بندە؛غلام)

بەنۆش: [ناو] گیای وەنـەوشـە؛ (دژی یـاوە). (بنفشه)

بهنـۆک: [نـاو] گوڵـاو؛ خـاوەن‌بـۆن؛ بۆنـدار. (گلاب؛ بودار)

بەنۆکە: [ناو] دارەبەن؛ داربەنۆک؛ بەنیشتۆک؛ دارقەزوان. (درخت ون)

بهنۆلێدان: عەتر لێدان. (عطر زدن)

بەنووشت: [ناو] بنێشت؛ جاچکە. (سقز)

بەنووکە: [ناو] بەنۆکە؛ دارەبەن. (درخت ون)

بە ن‌هاتن: [چاوگە،ت] وێستانەوە وێسـتانەوە؛ دووایی‌هاتن؛ خوێنی لوتم بەر ببوو بە‌ن‌هات، یا بەند بوو. بڕایەوە. (بندآمدن).

بەنەفش: [ناو]بەنەوش. (بنفش)

بەنەک: [بەند]پشووێیک؛ دەمێک؛بە ینێک؛ هەناسەێیک. (نفسی؛ دمی)

بەنەوش: [نـاو]بـەنـەفـش؛ ڕەنگـی(سـوور و شین)ی تێکەڵاو. (بنفش)

بە ن‌هەڵکردن: [چاوگە،ت] بەن‌کۆوەکـردن و بە گۆڵۆلە کردن. (کلاف کردن ریسمان)

بە ن‌هەڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جۆگـە کێشـان بۆ ئاو پێـدا چـوون. (جـوی آب کشـیدن)(٢) مـووی دەموچـاو بـەڕێسـمان هـەڵکێشـان. (بنداناختن)

بە نی‌زاوا: [ناو] زاوا ڕێوی؛ زاوابەندی. (دامـاد سر خانە)

بەنیو: [ئاوەڵناو] بـەنـاو؛ بـەناوبـانـگ؛ نێـودار. (مشهور)

بـەنیـوان: [نـاو] زینـدانـەوان؛ بـەنـدەڤـان.

(زندانبان)

بەنێوبانگ: [ئاوەڵناو] ناسراو؛ نێودار. (مشهور)

بەن‌یەخە: [ناو] بەرکۆژە. (بندیقه)

بەو: (١) [ئاوەڵناو]بەد؛ خراپ. (بد) (٢) بـەئـەو. (باو)(٣) وەرە(بیا)

بەوا: [ناو] بووا؛ بابە؛ باب؛ باوە؛ باوک؛ باوکـە. (بابا)

بەوا: (١)[ئـاوەڵـناو] بـەبـا؛ (دێـڵ)ماسـەگـی نێرخواز. (وقت جفت گیری سگ مـاده) (٢) بـەوا؛ بـە ئـەوا؛ بـەئـەودا؛بـەوا بـوٚم بنێـرە. (وسیلەاو)

بەوار: [ناو] چەوتی؛ چەفتی؛ خواری. (کجی)

بەواسی: [ناو] بێوەسیری. (بواسیر)

بەوپێوانە: (ب) بەو ڕەوشتە؛ بەو پێوانە؛ بـەو پێوەرە؛ بەو ڕەوتە. (از روی این معیار)

بەوجوٚرە: بەو جـوورە؛ بـەو چـەشـنە؛ بـەوی ئاواهی. (آنطور)

+ بەور: [ناو] بوار؛ گوزەر. (گدار)

بـەور: (١) [ئـاوەڵـنـاو] بهـوج؛ گـەوج؛گێـل. (احمق)(٢) [ناو] بەبر. (ببر)

بەوروو: [ناو] بووروو کە لەگەڵ شوڵەی ئـاوردا سـەردەکـەوێـت؛ سـووکەبـوول. (خاکسـتر کەبەهوا بلند شود)

بەورەوە: [کاری‌ئەمری] بگەڕێوە؛ وەرەوە. (باز گرد)

بەورین: [چاوگە] ڕابووردن. (گذشتن)

بەوز: [ناو] بەقز؛ زقیرک؛ جوٚری زەرگـەتـە و زەردەواڵە. (نوعی زنبور)

بهوست: [ناو] بست؛ بنگووست. (وجب)

بهوشت: [ناو] بەهەشت. (بهشت)

بەوش‌مل: پشتمل. (پشت گردن)

بەوناوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدناوی. (بـد نامی)

بەوون نیشتەیەرە: زەحیری خوێنی. (اسـهال خونی)

بـەوە: (١) لای ئـەوە بـە مـن نییـە. (پـیش اوست) (٢) خراوە؛ بەدە؛ خراپە. (بد است) (٣) بەئەوە؛ بەو شتە؛ بەوە بادی هـەوایـە دەڵـێن کورتەباڵایە. (با این)

بەوەی‌کەم: (ب) سوێند بەو کـەسـە. (قسـم بەاو)

بەوی‌ئاواهی: بەوتەرزە؛ بەوشـێوە؛ ئـاوا؛ بـەو جوٚرە. (با آن شکل)

بەوی‌ڕەنگی: بەوڕەنگە؛(ب) بەو تـەرزە؛ بـەو جوٚرە. (آنطور)

بـەهـادار:[ئـاوەڵـنـاو] فـد: نـرخدار؛ بـەنـرخ؛ بەقیمەت. (بهادار)

+ بە هاران: فـد:(١) هـەمـوو بـەهارێـک.(٢) وەرزی بـەهـار.(بهـاران خوٚشـە زمزیـران). (٣)نـاوی شـاروٚچکەیێـکـە لـەشـاری‌سـنە. (بهاران)

بەهاربەن: [ناو] بەهاربەند؛ تەویلەی سەربە- تاڵ بوٚبە ستنەوەی چارەوی‌لە هـەواخوٚشـیدا. (طویلەسر گشاد)

بەهارخەو: [نـاو] وەتـاغی(ژووری) لـە قـاتی سەرەوەی باڵە خانەدا کە دەوری نەگیرابی یا لایێکی نەگیرابی. (بهار خواب)

بەهارخێر: سەرەتای شـینایی گیـای بـەهـار. (اولین سبزەبهاری)

بەهارنـارنج: فـد: [نـاو]پـەڕەی گـوڵی‌نـارنج؛

غونچەی گوڵی‌نارنج کـە لـە عـەترسـازی و مورەبا چێکردندا بەکاڵکە. (بهار نارنج)

+ بەهـارە: [نـاو](١) نـاوی سـترانێکە. (اسم آهنگی است)(٢) گەنمی بـەهـارە،بـەهـاروو؛ بەهارە کێڵ. (گندم بهاره)

بەهارەکانی: [ناو]کانیە درۆزنە؛ کوێرەکانی کە هاوینان وشک دەکا. (چشمەای کەفقط بهار آب دارد)

بەهاریئـازادی: فـد: نـاوی سـکەی زێـڕی ئێران. (بهار آزادی)

بەهاز: :[ئاوەڵناو، بەهێز؛ زۆردار. (باقدرت)

بەهایی: فد:[ناو]پـەیـڕەوی دینـی بـەهـایی. (بەهایی)

بەهاییگەری: فد: بەهاییەت. (بهائیگری)

بـــەهاییـــەت: فـــد: [نـــاو] دینـــێ کـــە ساڵی(١١٩٦کۆچی) حوسەینعەلی نووری واتە بەهائوڵا هێنای وئیدیعای وابوو کە هـەر ئـەو کەسەیە کە عەلی موحەممەدیباب موژدەی هاتنی داوە. (بهائیت)

بەهتاندن: [چاوگـە،ت]ترسـاندن؛ گێژکـردن؛ وڕکردن. (ترساندن)

+ بـەهتـین: [چاوگـە]ترسـان؛ واق وڕمـان. (بوهت)

بهجین: [چاوگە] بێهجین. (١) تووڕە بوون.(٢) تـۆران؛ وەڕەزبـوون؛ هـیلاکبـوون. (قهـر کردن؛ خستەکردن)

+ بەهرە: تد: فد: [ناو] سووت؛ سوود؛ نزوول؛ ڕیبا؛ (١) سوودی بانگی.(٢) بەهرە و سوودی پوولی بە ڕیبا و نزوول دراو. (بهره)

بەهرەچە: [ناو] سەمەرە؛ داهات. (درآمد)

بەهرەک: [ناو]بەش؛ پشک. (سهم)

+ بـەهـرەمـە: [نـاو](١) دڕیـڵ؛ برغـوو.(٢) سەری‌دڕیڵ، مەتە؛ بەهـرەمـەی‌تایبـەت بـە دیوار و ئاسن و چێو. (دریل. مته)

بەهرەوەر: فد: :[ئاوەڵناو]بەهرەمەنـد؛ بـەهـرە بردوو؛ بەهرە وەرگرتوو . (بهرەور)

بەهرەوەری: [ناو]حاڵەتی بەهرە وەرگرتوویی؛ بەهرەمەندی. (بهرەوری)

بەهمەن: [ناو](١) ناوی مانگی یازدەهـەمـی ساڵی هـەتـاوی. (٢) وەهمـەن؛ یـەکـێ لـە ئەمشاسپەندان.(٣) کلیلـەبـەفـر؛ ڕەنیابـەفـر؛ ڕنوو.(٤) ناوی پیاوانە. (بهمن) (٥) بیر و خە-یاڵ چاک؛ ()نیک اندیش

بەهناق: ناوچاک؛ ناوە بۆ پیاوان. (بهنام)

بەهۆرە: :[ئاوەڵناو]خاوەن ئیرادە؛ بـەورە. (با اراده)

بـەهـۆش‌هاتنـەوە: [چاوگـە،ت]هـۆش‌بـە بەرداهاتنەوە؛ دژی‌بێهۆشی؛ وشـیار بوونـەوە؛ ئاگادار بوونە. (بهوش آمدن)

بەهۆک: [ناو]بەهـێ؛ بێ؛ بەی. (به)

بەهووردە :[ئاوەڵناو] بلیمەت؛ بەسەلیقـە. (با سلیقه)

بەهەست‌وپێستەوە خواردن: خواردن بە ناوک و پێستەوە؛ خواردن (بەهەسـتە و پێسـتەوە)؛ (ب) خواردن بە یەکجاری. (یکجا بلعیدن)

+ بەهەشت: فد: [ناو]لە ئاوێستادا وەهەشـت هاتووە واتا جەننەت؛ (ب) گـوڵزار و جێگـای خۆش و بەدیمەنی پێ‌دەشوبهێنن. (بهشت)

بههەڤ: [بەند] پێکەوە. (با هم)

بههەڤ شابوون: [چاوگە،ت]بەیەک گەیشـتنی

دوو خۆشەویست و دڵدار؛ بەدیتنی یەک شاد بوون. (بدیدار هم شاد شدن)

بەهەڵم: (۱) بەهەڵم و بوٚغ. (دارای بخار) (۲) [ئاوەڵناو] بەهەڵمەت؛ خێرا. (تیز چنگ)

بەهی: [ناو](۱) ماتەم؛ ئازیەتی؛ ڕەشپۆشی؛ پرسە. (عزا؛ تعزیە)(۲) ژاکاو؛ چرمسی. (پژمردە)

بەهیپۆش: [ئاوەڵناو] ڕەشپۆش؛ عازیەتبار. (سیاەپوش)

بەهێسانی: بەئاسانی. (بەآسانی)

بەهیڤتەڕ: [ناو] چوولەبادام؛ تەڕەبادام. (چاقالەبادام)

بەهین: (۱) هەڵبەز و دابەز. (جست وخیز) (۲)بە هین: بە وانێک؛ بە شت. (بە چیز) چرمسین؛ سیس‌بوون؛ ژاکان .(پژمردن)

بەهێندگرتن: گرینگی‌پێدان؛ بەگرینگ‌زانین؛ پۆیتەپێدان. (اهمیت‌دادن)

بەی: بەیی (۱) بەدی؛ بەڵێ؛ با. (آری) (۲)بێی؛ (بەقوربان کەردەی ناڵەی ڕەنگ نەی، چێش مەبۆ ئەربەی وەی پەی من ئەر نەی). «مەولەوی» (بیایی)

بەی: (۱) بە؛ بەو؛(بەی جیلوەی جەلالیتەوە): بەو جیلوەی جەلالیتەوە. (۲) بدەی؛ ئەتوانی کتێبێ بەی بەمن؟ (بدهی) (۳) وەرە؛ بێ (بیا) (۴) بەهی. (بە)

بەیا: [ئاوەڵناو] بێفایدە. (بیفایدە)

+ بەیات:[ئاوەڵناو] (۱)کۆن؛ ماوە؛وەک : نانی بەیات. (بیات) (۲)[ناو] ناوی چەند مەقام (دەستگاە) ی ئێرانی لە مۆسیقادا وەک بەیاتی‌زەند (تورک)، بەیاتی‌ئیسفەهان، بەیاتی‌کورد، (کورد بەیات). (نام چنددستگاەموسیقی ایرانی)

بەیاتی‌کورد: [ناو]ناوی مەقامێکە لە مۆسیقای ئێراندا. (کورد بەیات) (دستگاەبیات کرد)

بەیاربڕ: [ناوی‌بک]بوورەکێڵ. (کسی کەزمین بایر را شخم می کند.)

بەیاز: [ناو](۱)دەفتەری شیعر. (دفترشعر) (۲)داشی دۆمینەی سپی (بێ خاڵ). (طرف سفید مهرەدو مینە)

بەیان بەربوون: [چاوگە،ت]ڕۆژ بوونەوە.(آمدن سحر؛ صبح‌شدن)

بە یانیان: [ناو،ت](۱) سبەینان. (۲) [بەند]هەموو بەیانییێک. (صبحها. هر روزصبح)

بەیانی‌باش: بەیانی بە خێر. (صبح بخیر)

بەیانی‌دا: ڕۆژ بووەوە؛ بەیان بەربوو (لە دوگمەی سینە دوێنێ نوێژی شێوان، بەیانی-دا سپیدەی باغی سێوان) «نالی» (سحر شد)

بەیایی‌کردن: [چاوگە،ت]یادکردن. (یاد کردن)

بەیتار:[ناو]بەیتاڵ؛دوکتۆری‌ئاژەڵ.(دامپزشک)

بەیتاک: [ناو] چۆلەکە. (گنجشک)

بەیتاڵ: [ناو] بەیتار. (دامپزشک)

بەیتک: (۱)چۆلەکە. (گنجشک)(۲)شتی بێ-سود و بێ‌کەڵک. (اشیاء بی فایدە)

بەیتوباو: [ناو،ت] (ب)دەنگۆ داخستن؛ قسە هەڵبەستن؛ تۆمەت و درۆ و دەلەسە؛ بەیت و باڵۆرە؛(برای کسی‌حرف درستکردن)

+ بەیتەشە: (۱)[ئاوەڵناو] سەرکێش؛ وە-ک:ئەسپی سەرکێش؛ قاتری کە بۆ سواری و بارلێنان ڕانەوەستێ. (اسب و قاطر سرکش)

(۲) دەمهەراش و بێحەیا. (زن زبان دراز و بد دهن)(۳) بیٚ چاو و ڕووو. (ناسپاس و بی چشم و رو)

بەیتیبلـه: (ب) درێـژه پێـدان؛ نـەبڕانـەوەی ڕووداو یان قسه. (کنایەمانند خونسیاوش)

بەیتی بەشکردنیئاو: لـه هـەورامـانی کۆنـدا بەوتنی بەیت ئاویان بەشدەکرد؛ ڕەنگـه لـه جیاتی کاتژمێر بوویێت. (آهنگ سهمیەبنـدی آب)

بەیدانه: [ناو]ناوکیبـەهـیٚ بـه بـرژاوەکـەی دەڵیٚن: ئـەنجووجـەک یـان بـەیجووجـەک. (دانەبە)

بەیداماڵیٚ: [نـاو] دارهـەنجیرێـککـه بـەری ئەوەڵی بوەریٚ و چەند دەنکـی پێـوه بمێنـیٚ. (درخت انجیرکه میوه اش ریخته باشد)

بەیر: [ناو] بەهرە؛ سەمەر. (بهره)

بەیستار: [ناو،بـک] بیسـەر؛ شـنەوا؛ گوێـدەر. (شنوا)

بەیستۆک: [نـاو] بهیسـتوک؛ کـەرەسـتەی بیسـتنی دەنـگ وەک گۆشـیی تـەلـەفـۆن. (اسباب صوتی و گوشی تلفن)

بەلیسه: [ناو]سەهـۆڵ؛ یـەخ؛ چلـووره. (یـخ؛ دنگالە)

بهیٚقرا:بهەقرا: [بەند] بەیەکەوە؛ پێکـەوە. (بـا هم)

بەیەکڕێیان: [بەند] بەیەکجێیـان؛ بـەیـەکجاری؛ تێکرا؛ پێکرا؛ بەیەکرا؛ بـەیـەکـەوە: پێکەوە. (با هم)

بەیەکرا: [بەند]بەجاریٚ؛ تێکـرا؛ بـەیـەکـەوە. پێکەوە؛ بەیەکجار. (با هم)

بەیگەیشتن: (۱) پیٚگەیشتن. (باورسیدن)(۲) بەهیٚ گەیین.(رسیدنبه)

بهێنه: [کاریئەمری لـه چاوگـەی هـاوردن] بێنه؛ باوەرۆ؛ بێرا؛ (بیار)

+ بەین: [ناو] پەیمان؛ (مـن دوور و تـۆ دوور بەینیٚ ببەستین) (فولکلۆر) بەینەت. (پیمـان) لەهەندیٚ جیٚ بە(دوور) مانا کراوه بەڵـام لـەم شێعرەدا واتای عەهد و پەیمان دەدا.

بەینەشه:< بەیتـەشـه؛ بـیٚچـاو و ڕووو. (بـی چشم و رو)

بەینیٚ: بەینێک؛ ماوەیێک؛ مەودایێـک؛ پـە-یمانیٚ. (مدتی؛ عهدی؛ پیمانی)

بەیۆ: بێت. (بیاید)

بـەیواسـتن: پێویسـتی؛ زەروری؛ خـوازه. (ضروری)

بەیەخەداکێشان:کردنه هیخۆ؛ وەک: منداڵی بیانی کردنه منداڵی خۆ.(مال خود کردن)

+ بەیەکەوەدان: (۱) پێکەوەنان؛ دانه دەم یەک؛(بهم چسباندن) (۲) داخستن؛ پێوەدان و جووتکردنی دەرکه. (بستن)

بەیهەڵگەڕیان: [چاوگە،ت]پیا هـەڵگـەڕان؛ پیا هەڵچوون. (بالا رفتن از)

بەیی: [ناو] (۱)بەدی؛ بەڵیٚ (بلی) (۲) خرابی؛ خراپی؛بەدی؛ بەوی. (بدی)

بەییجه: [نـاو] پـەیـژه؛ نێردیـوان؛ پـەینجـه. (نردبان)

بەیین: ژاکاندن؛ وشککردن. (خشک کردن)

+ بی: بیی؛ بووی. (باش؛ باشی)

بیٚئابڕوویی: [نـاو] بـیٚئـاوڕوویی؛ چرووکـی؛ ئابڕوو نەمان؛ ئابڕووتکاوی؛ ڕوو سـیایی؛ بـەد

ناوی؛ ناو بە خراپە زڕاوی؛ ڕیسوایی. (بی آبرویی)

بێئار: [ئاوەڵناو] (١) بێعەیب؛< بێعار. (بی عیب)(٢) کەسێک کەعەیبەی لانییە(ب بێشەرم؛ کەسێک کە ئەزموونی لە عەیبە وەر نەگرتووە و تەمێنەبووە و عەیبەی پێ- عەیب نییە.< بێعار(بیعار)

بێئازار: [ئاوەڵناو] (١) بێدرد و ڕەنج؛ساغ(سلامت) (٢) ئەوەی کە عەزیەت و ئازاری بە کەس ناگا. (بی آزار)

بێئاف: [ئاوەڵناو] بێئاو؛ وشک؛ هەر شت کە ئاوی نەبێت. (بی آب).

بێئامان: [ئاوەڵناو] بێدەرفەت، بێمۆڵەت. (بی امان)

بێئاوی: [ناو] باغەکە لە بەر بێئاوی و شک بووە؛ (ب) وشکەساڵیٚ؛ کەمئاوی. (بی آبی)

بێئایین: [ئاوەڵناو] بێدین؛ خودانەناس. (بی آئین)

بێئەدەب: [ئاوەڵناو] فد: فێری نزاکەت نەکراو؛ بێنزاکەت؛ بێئاکار. (بی ادب)

بێئەدەبانە: بەشێوەی دوور لە نەریت و نزاکەت. (بی ادبانە)

بێئەدەبی: [ناو] بێعەدەبی؛ بێنزاکەتی؛ کاری نەگونجاوکردن؛ (ب) بێئیحتیرامی- کردن. (بی ادبی)

بێئەندازە: [ئاوەڵناو+ ناو] بێحەد؛ لە ئەندازەبەدەر؛ بێ ئەژمار؛ لە حەدبەدەر؛ بێشوٚ. (بی اندازە)

بێئیحتیبار: [ئاوەڵناو] (١) جێیباوەڕنەبوون؛ بێڕێز.(٢) بێبرەو؛ لە ڕەواجکەوتوو؛ بی کەڵک کەوتن و کات بەسەرچوون؛ بلیتەکەم دوێنێ ئیحتیباری تەواو بوو. (بی اعتبار)

بێئیساف: [ئاوەڵناو] دوور لە ڕاستی و دروستی؛ کەسێک کە خاوەنی کردەوەی ڕەوا نییە؛ لە عەسڵدا وشە ئارەوییە و لە سەر زبانی خەڵکیش وەک کوردیی لێهاتووە. (بی انصاف)

بێئیسافی: [ناو،ت]ناحەقی؛ حەق کوژی؛ بێ- عەداڵەتی؛ بێمروەتی؛ کردەوەی ناڕەوا. (بی انصافی)

بێئیشتیا: [ئاوەڵناو] بێمەیل؛ بێمەگێز؛ حاڵەتی دڵ نەبردن. (بی اشتها)

بێئیشتیایی: [ناو]بێمەیلی؛ دڵ پێوەنەبوون؛ حاڵەتی دڵنەبردن و حەز لە خۆراک نەکردن. (بی اشتهایی)

بێئیمان: [ئاوەڵناو] بێباوەڕ؛ کافر؛ بێدین؛ بێعاقیدە و بڕوا. (بیایمان)

بیابانگەرد: [ئاوەڵناو] فد: بیاوانگەرد؛ چۆڵ- گەرد. حاڵەتی کۆچەریبوون لە دەشت و بیاباندا. (بیابانگرد)

بیابانگێڵ: [ئاوەڵناو] بیابانگەرد؛ چۆڵگەرد.(صحراگرد)

بیاباننشینی: [ناو]چۆڵنشینی؛ سەحرانشینی؛ ژیان لە چۆڵ و سەحرادا. (بیابان نشین)

بیانگە: بیانگ؛ بینک؛ پەڵپ؛بەهانە (بهانە)

بیانی: [ناو] (١) بێگانە. (بیگانە) (٢) بیانوو؛ بیانک. (بهانە) (٣) بەیانی؛ سبح؛ سبحا؛ سبەینیٚ؛ شەوەکی. (صبح. فردا)

بیاوانی: [ئاوەڵناو] سەحرایی؛ پێوندیدار بە بیاوانەوە؛ (غووڵیبیاوانی). (ب) دوور لە

شارســانییەت؛ وەحشــی و ئــاداب نــەزان. (بیابانی)

بیاوە: [کاری ئەمری]بگە؛ وەرەوە. (برس).

بیاوەشەرە: [کاری ئـەمـری] ڕایخـە؛ بـەڕە و ڕایەخ ڕابخە. (پهن کن؛ بگستران)

بیاوەم: [کاری ئەمری] بمگـەرێ، بمگـەیـە؛ پێم بگە.(بەمن برس)

بیایی: [ناو](ف. گیو) سەهۆل بـەسـتنی ئـاو؛ سەهۆڵ بەستن. (یخ بستن)

+ بیبـا: (١) بیبوایـە. (میداشـت)(٢) جێگـەی بیێ؛ گڵێنەی خۆم دە هێنمە خزمـەتـت بـۆم تێکە تا بیبا. «(ماموستا هـێمن» (جـا داشـتە باشد)(٣) لێیگەڕێ لەگەڵ خۆی بیبـا. (ببـرد؛ ببردش)

+ بێبار: (١)[ناوەت] کە سێک کـە بـاری نییـە. (بدون بار) (٢ ب). [ئاوەڵناو] نالەبار؛ بەدئـەدا. (ناراست) (٣) بێسەمەر؛ بێبەر. (بی بهره)

بـێـبـارانی: [نـاو] بـاران نـەبـارین؛ (ب) وشکەساڵی. (بی بارانی)

بێباکی: [ناو] پاوێری؛ ئازایی؛ بوێری؛ دلێری (بیباکی)

بێبال: (ف.گیو) بێدەست؛ دسـتکورت؛ بـێ هـاوال؛ بێکـەس؛ فڕنـدەی بـال قرتـاو. (بیکس.بیدست.بیبال)

بێباوک: [ئاوەڵناو] (١) هـە تیو؛سێوی؛ بـاب مردوو. (یتیم)(٢) (ب) بیژوو؛ زۆڵ؛ حـەرام زا؛ حەرام زادە. (حرامزاده)

بێباوەڕ: [ئاوەڵناو] بێئیتقـات؛ بـێعـەقیـدە؛ ڕەش بین؛ ئەوەی باوەڕی بـە کـەس یـا بـە شتێ نەبێ. (بی باور)

بێبڕانەوە: [بەند] بێپسانەوە؛ لە سەریـەک و بێبەین کەوتن. (لاینقطع)

بێبڕشـت: [ئـاوەڵنـاو] (١) کـول. (کنـد) (٢) زەوی یا هەر شتێکەحاسڵی چاکی نـەبێـت. (بی حاصل) (٣) نەبوونی توانـایی و زافتـە و بڕڕایی لە کار و فەرماندا. (بی قاطعیت)

بێبڕوا: > بێباوەڕ. (بی باور)

بیبکە: (ف. گیو) بیبیلەی چاو.(قرنیەچشم)

بێبنیات: > بێبونیاد.

بێبنگە: [ئاوەڵنـاو]بـێڕیشـە؛ بـێعـەسـڵ و نەسەب؛ بێڕەچەڵەک. (بی ریشە)

بێبۆ: [ئاوەڵناو]بێبۆن؛ بێبوو؛ بێبێن؛ بـێ- بێهن. (بی بو)

بیبوک: (ف. گیو) بیبیلە. (مردمک)

بێبوار لە ئاودان:(ب)بێتاقیکردنەوەی ڕێگای چارەسەری، کارێک کردن. (بی گـدار بـەآب زدن)

بێبوونیات: [ئاوەڵناو] بێئـەساس؛ بـێپایـە؛ بێڕیشە؛ (ب) درۆئین. (بی‌اساس)

بێبەرقی: (١) بـێبریقـە و تریفـە. (٢) بـێ- کارەبایی. (بی درخشندگی؛ بی برقی)

بێبە ندوبار: [ئـاوەڵنـاو] بـێڕێوشـوێن؛ بـێ- دەروەستی؛ قەفان؛ بەرەڵا؛ بێعار.(بیبند و بار)

+ بیبی: []ناو(١) خانم؛ خاتوون. (بی‌بی) (٢) پوور. (عمە)

بیبیجان خانم: [ناو] هاواڵی پاڵەوان کەچەڵ لە بەزمی چادر هەڵدانی دەستەی لۆتیـان لـە ڕابـووردوودا.(عروسـک لوتیهـای عروسـک گردان)

بیبی چەو: [نـاو] بیبیلـەی چـاو؛ گلێنـەی چاو.

(قرینەچشم)

بی‌بی‌مەتۆ: [ناو] تووتی. (طوطی)

بیبێن: [ناو] بیبین؛ پشتوێن. (شال کمر)

بێ‌بین: [ئاوەڵناو] (١)بێ‌بێهن؛ بێ‌سەبر؛ بێ-پشوو؛ بێن تەنگ؛ بێ‌بۆن.(بی بو؛ بی صبر)

بێ‌پار: [ئاوەڵناو]بێ‌بەش؛ بێ‌پشک؛ بێ‌وەری؛ بێ‌نسیب؛ ئافەرۆز. (بی سهم)

بێ‌پاڵ: [ئاوەڵناو] تەنیابال؛ بێ‌پەنا؛ بێ‌یاوەر؛ بێ‌پاڵپشت. (بی پناه)

بێ‌پاڵپشت: [ئاوەڵناو]بێ‌لایەنگر؛ بێ‌پناە؛-لانەواز و بێکەس. (بدون حامی)

بێ‌پشت‌وپەنا: [ئاوەڵناو]لانەواز؛ بێ‌پاڵپشت؛ بێکەس. (بی پشت و پناه)

بێ‌پەربوون: [چاوگەت](١) هەر شت کە پەڕی وەری بێت. (بی‌پر)(٢) (ب) پەڕوەرین و فیز نیشتنەوە. (از آفاده‌افتادن)

بێ‌پەرداخی: بێ‌زەوقی؛ شێواوی؛ (دڵنە گەردە لوول بێ‌پەرداخیەن) (مەولەوی). (بی نشاطی)

بێ‌پەردە: (١) [ئاوەڵناو] قسەی ڕاست و ڕەوان و بە ئاشکرا؛ ڕێک و ڕەوان. (بی پرده) (٢) هەر شت پەردەی نەبێ .(٣ب)بن پژاو. (بی پرده)

بێ‌پەرگ: (ف. گیو) بەتاڵووکە؛ بەلەز؛ بە پەلە. (با عجله)

بێ‌پەروا: [ئاوەڵناو] فد: (ف. گیو) بێترس؛ بێباک؛ جەسوور. (بی پروا)

بێ‌پەروایی: فد: [ناو] پاوێری؛ گوستاخی؛ ڕیلاسی؛ بوێری؛ بەجەرگی؛ نەترسی. (بی پروایی)

بێ‌پەروبال: [ناو] بێ‌پەلوپۆ؛ (ب)[ئاوەڵناو] بێنەوا؛ هەژار و بێ قودرەت؛ (ب) بێ-یاریدەدەر و تەنیا باڵ. (بینوا)

بێ‌پەڕە:(١) بێ‌وەرەق؛ بێ‌بەرگ؛ بێ‌لاپەرە. (بی برگ)(٢) (ف.گیو) بەفیڕۆ؛ بە خۆڕایی؛ موفتە. (مفت)

بێ‌پەنا: [ئاوەڵناو] بێکەس؛ بێ‌پاڵپشت؛ بێ-یاریدەدەر. (بی پناه)

بێ‌پیر: (١) جۆری جوێن. (٢) بێ‌گەورە و پیری دەستگیر. (بی پیر)

بێ‌پیژەن: بێ‌دەست و پا وەشاندن؛ ئارام؛ لە سەرەخۆ؛ هێدی. (آرام)

بێ‌پێشگر: بێ‌بەرهەڵست؛ بێ‌کۆسپ؛ ئازاد؛ سەربەست. (آزاد؛ بدون مانع)

بی‌پێش‌ودووا: [ئاوەڵناو] بێ‌سەروبن؛ بێ-بەرودووا. (بی سروته)

بێ‌پیشە: (١)[ئاوەڵناو] بێ‌شوڵ؛ بێ‌ئیش؛ بێکار. (بیکار) (٢)[ناو] پەڵپینە(گیاه‌خرفه)

بێ‌پێشە: [ناو،ت](ب) گوشتەنەرمەی بێ-ئێسقان. (بدون استخوان)

بێپێلەکەرە:بیپیلەکەرە: (ف. گیو) مارمێلک. مارمێلکە. (مارمولک)

+ بێ‌پێوان: (١) بەبێ‌پێوانە؛ لە گۆترە؛ لەبڕ. (با تخمین) (٢) بە بێ‌ئەندازە گرتن. (بی اندازه‌گرفتن)

بێتا: (١)[ناو] خەوەنووچکە؛ چۆرت؛ چۆرتم. نقروسک؛ پۆنژین؛ بهێنژین.(چرت)(٢)[ئاوە-ڵناو]بێوەک؛بێ‌لنگە؛ بێ‌هاوتا. (بی‌همتا)

بێ‌تاقەت: [ئاوەڵناو] بێ‌تاب؛ بێ‌توانا و تابشت؛ بێ‌تاو؛ بێ‌حەوسەڵە. (بیطاقت)

بی‌تان: [ئاوه‌ڵناو] ئاشکرا. (آشکار)

بی‌تان‌وپۆ: [ئاوه‌ڵناو] (ب) بی‌عه‌سل ونه‌سه‌ب؛ بێ ڕایه‌ڵ و پۆ. (بی اصل و نسب ؛ بی‌تاروپود)

+ بی‌تاو: (۱) [ئاوه‌ڵناو] بی‌تین و گه‌رما.(بی حرارت)(۲)یه‌کسمی تـه‌پ،کـه نـه‌تـوانی بـه‌ توندی غار بکـات. (اسـب کنـدرو) (۳) بـێ-خۆره‌تاو؛ ڕۆژی‌بی‌خۆر. (ابری)(۴) [ئاوه‌ڵنـاو] بێ ئۆقره؛ بی‌ئارام؛ بی‌تاب. (نا آرام بیتاب)

بی‌تاوی: [ناو] بی‌تابی؛ بی‌تاقه‌تی؛ بی‌ئـارامی؛ بی‌ئۆقره‌یی؛ نیگه‌رانی.(بی‌آرامی)

بی‌ترس: [ئاوه‌ڵناو] بی‌واهیمه؛ بی‌بـاک؛ بـێ-په‌روا. (بیباک)

بیتک: [ناو] چۆله‌که. (گنجشک)

بیتلشا: (ف. گیو) وڵاخ. (الاغ)

بیـــتن: [چاوگـــه‌][(۱) بیژتن؛بیژان؛دابیـــژان. (غربال کردن)(۲)گوتن؛ وتن.(گفتن)

+ بی‌تو: (۱) بی‌ته؛ دونیـام نـاوێ بـه‌ بـی‌تـۆ (فۆلکلۆر) (بی‌تو) (۲) بیتۆ؛ بیته‌وه؛ بگه‌ڕیته‌وه؛ ئه‌گه‌رکاکه‌م‌بیتۆ: ئـه‌گـه‌رکاکـه‌م‌بگـه‌ڕیتـه‌وه. (بیاید؛برگردد)

بی‌توافه‌ت: [ئاوه‌ڵناو] بی‌ته‌فاوه‌ت؛ بی‌جیـاواز؛ بی‌ته‌وفیر؛ وه‌کوویه‌ک. (بی تفاوت)

بی‌توافه‌تی: [ناو](۱) حاڵه‌تی یه‌کسان بـوون؛ بی‌فه‌رق و جودایی.(۲) پویته پینـه‌دان؛ لـه‌لا گرینگ نه‌بوون؛ بێ مشووری؛ که‌مته‌رخـه‌-می. (بی تفاوتی)

بـــی‌تـــۆر: [ئـــاوه‌ڵنـــاو] (ف. گیـــو) بیکـــار؛ ده‌سته‌وسان. (بیکار)

بیتۆره:[ئاوه‌ڵناو] بی‌ئه‌ده‌ب؛بی‌ڕیوشـوین. (بی ادب)

بیتۆک: [ئاوه‌ڵناو] (۱)بی‌تۆخڵ.(بی‌پوسته) نه‌-ره‌ونیان.(کنائی:نرم ونازک)

بیتۆن: فد: [ناو] تیکه‌ڵاوی زیـخ و چیمـه‌نتـۆ وئاو؛ سمینت . (بتون)

بیتوون‌ئارمه: فد؛ انـد: [نـاو] میلـه‌ی ئاسـن (ئارماتۆر) له ناو چیمه‌نتۆدا بۆ موحکه‌می کـه‌ له بیناسازی‌دا به‌کاردی. (بتن آرمه)

بیتۆن‌ڕیژی: پڕکردنه‌وه‌ی بنچینه‌ی دیوار بـه‌ بیتۆن؛ داکردن و فـه‌رش‌کردنـی شـه‌قام و سه‌ربان به بیتۆن. (بتن ریزی)

بیتۆنکـاری: [نـاو] سـواخدان بـه‌بیتـۆن‌یـان بیتۆن‌ڕیژی؛ کاری بیناسازی به بیتۆن. (بـتن کاری)

بیتونه‌بیـت: بـی‌ونـه‌بـی؛ هـه‌ر؛ ئیسـه‌ره‌م؛ بی‌ونه‌بی‌له‌لای‌ئه‌وه: حه‌تمـه‌ن‌لـه‌لای‌ئـه‌وه. (باشد و نباشد)

بیتۆنی: [ئاوه‌ڵناو] هه‌ر شت لـه‌ بیتـۆن چـی-کرابیت (بتنی)

+ بیتوو: (۱) بێ توو؛ تـووی نیـیـه؛ ئـه‌مسـاڵ ڕه‌حیم نان و تووی نییه. (بی تخم؛ بـی بـذر) (۲)[به‌نـد] هـاتوو بـیـێ؛ ئـه‌گـه‌ر بـه‌ ڕاسـت بگه‌ڕی؛ ئه‌گه‌ر بیتوو خودا بیکا... (اگر بشود)

+ بی‌توک: (۱) [ئاوه‌ڵناو] له ڕوڵـاواز. (لاغـر) (۲) بی‌گله یی؛ بی‌دوعاونزا. (بـدون گلـه) (۳) [ئاوه‌ڵناو] ڕووت‌و ڕه‌جاڵ. (ندار) (۴) [ئاوه‌ڵنـاو] مرۆڤ یان هه‌ر شت که مووی پیـوه‌نـه‌بـی. (بیمو)

بی‌ته جروبـه: [ئـاوه‌ڵنـاو] (۱) بـی‌ئـه زمـوون؛ که‌سیک‌که تـه‌جروبـه‌ی کـه‌م بـی.(۲)بـی-

جرباندن وتاقی کاری (٣) (ب) بێ‌ئاوەز و دونیا نەدیتوو.(بی تجربە)

بێتەربیەت: [ئاوەڵناو] فێری تەربیەت نەکراو؛ (ب) دوور لە زانستی ئەدەب و ڕەسمی کۆمەڵا یەتی؛ بارنەهاتوو؛ بێ‌ئەدەب. (بی تربیت)

بێتەرش: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) بەدخوو؛ بەدڕەفتار؛ کەمتەرخەم. (بد اخلاق)

بێتەقزوتیز: بێتەوس‌وتیز؛ بێتوانج. (بی کنایەو طعنە)

بێتین: ([ئاوەڵناو ١)سارد؛ بێ‌گەرما .(بیحرارت)(٢) بێهێز؛ بێ‌توانا؛ بێ‌تابشت؛ چلەکی؛ ئێرەتی. (ناتوان)

+ بێج: [ناو] ڕەنگی بێژ: ڕەنگی چێرەیی مەیلەوکەوە. (بژ)

+ بێجا: (١)[ناو] بێجێ‌ورێ. (٢) (ب) غەڵەت؛ بێجای‌کرد: غەڵەتی‌کرد. (٣) نابەجێ؛ بێ‌جێگا؛ نە لە جێگەی خۆیدا. (بیجا)

بیجادە: [ناو] یاقوتی‌سوور. (بیجادە)

بێجاکردن: [چاوگە،ت] غەڵەتکردن؛ شەکەرخواردن؛ (بیجا کردن)

بیجامە: [ناو] بیژامە؛ بیژامە؛ بێجامە. (لیباسی تەنیایی و خەوتن)

بیجبیجانخانم:[ناو] جۆرێک شانۆگەری‌بوو لە ناو چادرێکی چکۆڵەدا. (نوعی‌خیمەشب بازی)

بێجقە: [ئاوەڵناو] بێ‌نیشان و نەخش؛ ساکار،سادە. (سادە)

بیجەک: [ناو]کاغەزی فاکتۆر؛ سیاهە و لیستەی کڕینی کەل‌وپەل و ئەشیا کە فرۆشیار دەیدا بە مشتەری. (فاکتور خرید)

بێجێ: > بێ جێگە.

بێجیازی: (١) بێجیایی؛ بێ‌جیاوازی.(بی جدا یی)(٢) بووکێ‌کە جیازیی نەبێت. (بی جهاز)

بێجێگە: (١) بێ‌جێ‌ورێ؛ بێ‌شوێنی مانەوە. (بی مکان) (٢) قەرزێ کەبۆدانەوەی سامانێ لە جێگایدا نەبێ؛ (بیجا) (٣) کەم(کەسر)هێنانی‌پارە لە لایەن سندووقدار یا حیسابدارەوە؛سندووقدارەکە هەزارتمەن‌بێ‌جێیە. (کم آوردن)(٤) (ب) جێگەی تەنگ و کەم. (جاتنگی)

بیچارەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) بێ دەرەتانی. (٢)(ب) چارەڕەشی؛ بەدبەختی؛ نەداری؛ فەقیری؛ هەژاری؛ دەستکورتی. (بیچارگی)

بێ‌چاڵ‌وچۆڵ: ساف و بێ‌گرێ؛ (ب) بێ‌دەست ئەنداز. (صاف؛ بی دست انداز)

بێ‌چاوسوور: [ئاوەڵناو] بێ‌داشدار؛ بێ‌سەرپەرشت؛ بێ‌چاودێر. (بی سرپرست)

بێ‌چاوەڕوان: (١) لە ئینتیزاردانەبوون. (٢) کەسێک‌کە بە هیوای وەرگرتنی حەق یا پارە یا پاداش نییە؛ دوور لە چاوەڕوانی و ئینتزار و هیوا. (بی انتظار؛ بی‌توقع)

بێ‌چاوەڕوانی: (١) بێ‌هیوای پاداش و حەق و مز. (بی توقع)(٢) بە هیوای هاتنی کەسێک نەبوون. (نا منتظر) (٣) بێ ئینتیزاری. (بی چشم انتظاری)

بێ‌چرتە: [ئاوەڵناو] بێ‌چرپە؛ بێ‌چرکە؛ بێ‌ترپە؛ بێ‌دەنگ؛ بێ‌خوست. (بی صدا)

بێ‌چرکە: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌حەرەکەت؛ بێ‌جووڵە؛ بێ‌جووڵە. (بی حرکت)(٢) بێ‌دەنگ و

ئارام و بێ‌خوست. (بی صدا)
بێچرۆچاو: [ئاوەڵناو] (١) چاو مژومۆڕ؛ چاوکز. (دید ضعیف) (٢) بێ‌ئەمەک؛ نمەک‌نەناس. (ناسپاس)
بێچک: [ئاوەڵناو] بووچک؛ چکۆڵە. (کوچک)
بێ‌چنە: بێ‌بەڵگە؛ بێ‌دەلیل؛ بێ‌هۆ؛ لەخۆڕا؛ بێ‌سەبەب و عیلەت. (بی دلیل)
+ بێ‌چوون: (١)[ئاوەڵناو] بێ‌وەک؛ بێ‌وێنە. (بیچون) (٢)بێ‌ چوون: بەبێ‌ ڕۆیشن. (بدون رفتن)
بێچووە مامز:[ناو،ت]کارمامز؛ کارژیلە؛ کاژیلەی ئاهوو. (آهو بره)
بێچووەوان: [ناو] شوانیبەرغەل؛ بەرخەوان؛ کارەوان؛ بێچڤان. (نگهدار برەها)
بێ‌چەن‌وچوون: بێ‌چەندوچوون؛ بێ‌ لە سەر ڕۆیشتن و چەنەلێدان؛ بێ‌شەرت‌وشرووت و بەهانە هێنانەوە. (بی چند و چون)
بێ‌چیک: [ئاوەڵناو] حۆل ؛ گێژ. (گیج)
بێع: [ناو] مامەڵە؛ بیع: موعامەلە. (ب) پارەی پێشەکی لە موعامەلەدا؛ چەشنێک بارمتە لە سات وسەودا دا (بیع)
بێ‌حاڵ: [ئاوەڵناو] (١) لە هۆش‌چوو. (٢) شەکەت؛ماندو؛ هیلاک. (٣) تەنبەڵ و بێکارە؛ سست و خاو.(۴) بێ‌حاڵ‌و حەوسەڵە.(۵) حاڵ‌نەدار؛ نەخۆش. (بیحال)
بێ‌حاڵ‌بوون: [چاوگە،ت] دڵ‌بووردنەوە؛ لەهۆش‌چوون؛ لە حاڵی‌نەخۆشی و هیلاکەتدا بوون. (بیحال شدن)
بێ‌حوودود: [بەند] [ئاوەڵناو] بێ‌مەرز؛ بێ‌سنوور؛ (ب) لە ئەندازە بەدەر. (بی مرز؛ بیحد)
بێ‌حورمەت: [ئاوەڵناو] بێ‌ڕێز؛سووک‌وچروک. (بیحرمت)
بێ‌حەلاب: لەکایەی مێشێن یان یاری تردا وشەیێکە واتا ،حیساب‌نییە؛ هەڵەیە، قەبووڵ-نییە. (قبول نیست)
بێ‌حەمدی: [ناو] غەیری ئیرادی؛ بێ‌ئاگا لێبون؛ نە لە ڕووی قەستەوە؛ وێدەچی‌لەوشە-ی(عەمد)ی ئارەوی یافارسییەوە هاتبێ. (غیر عمد)
بێ‌حەو: [ئاوەڵناو]بێ‌حەد؛ بێ‌ئەندازە؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێ‌حودود. (بیحد)
بێ‌حەوسەڵە: [ئاوەڵناو] بێ‌تابشت؛ بێ‌تاقەت. جاڕز. (بی حوصله)
بێ‌حەیا: [ئاوەڵناو] بێ‌ئاوڕوو؛ حەیاتکاو؛ ڕوو داماڵاو؛ بێ‌شەرم.(ب)شەڕانی و شەڕفرۆش.(بی‌حیا)
بێ‌حیساب: [ئاوەڵناو] (١) لە ژمارەبەدەر؛ بێ‌ هەژمار؛ (ب)لە ئەندازەبەدەر.(بیشمار) (٢) پاک لە پاک. (پی حساب)
بێ‌حیسابی: [ناو،ت](١) (ب) غەدر؛ زوڵم؛ ناحیسابی. (ظلم) (٢) حاڵەتی لە بەین چوون یا پاک‌کردنی حەساب‌وکیتاب؛ حاڵەتی نەمانی قەرز و قۆڵە. (بی حسابی)
بێ‌حێل: [ئاوەڵناو] (١) خەستە؛ بێ‌حاڵ ؛ نەخۆش. (٢) ناتەوان؛ بێ‌هێز. (بیحال)
+ بێخ: [ناو](١) بێخ‌دیوار: بن‌دیوار.(٢) کونجی لای‌خواروو: لە بێخ ماڵەکەدا دانیشتوە.(بیخ) (٣) بن: بێخ حەوزەکە پڕە لە قوڕ؛ چێشتەکە بێخی گرتووە.(بیخ) (۴) ڕیشە، گێژەڵووکە

گیاکەی لە بێخەوە دەرکیشا. (ریشه)

بێ‌خاڵ: (١) [ئاوەڵناو]بێ‌نیشانە؛ بێ‌نوختە؛ سادە و ساکار .(٢) بێ‌خاڵۆ. (بیخال؛ بی نقطه؛ بدون دائی)

بێ‌خاوخێزان: [ئاوەڵناو] بێ ژن و منداڵ؛ سەڵت. (بی زن و بچه)

بێ‌خاوەن: [ئاوەڵناو] بێ‌ساحێب؛ (ب) بەرەڵلا؛ وەک باغی بەرەڵلا. (بی صاحب. ول)

بێخ بەستن: (١) ڕیشە داکوتان. (محکم شدن ریشه) (٢) بێخ گرتنی چێشت، لەتاوە و تیانەدا. (بیخ گرفتن)

بێخ‌پەیداکردن: بەدرێژەکێشانی کاری؛ لق و پۆپ لێ‌بوونەوە و دژواربوونی کاری؛ کارەکە بێخی پەیداکردووە بەم زووانە تەواونابی. (بیخ پیدا کردن)

بێخ‌دیان: بن‌دیان؛ پووک؛ ڕیشەی‌ددان. (بیخ دندان)

بێخ‌دیوار: فد: پای‌دیوار؛ بن‌دیوار.(بیخ دیوار)

بێخ‌ڕیش: فد: (١) بن‌ڕیش. (٢) ماڵی قەڵب بێخی‌ڕیشی‌ساحیبی؛ داسەپاو؛ مانەوە بەڕیشەوە؛ بەڕیشەوەبوو. (ب) بەسەر دەستەوە مان. (بیخ ریش)

بێخ گرتن: [چاوگە،ت](١) سووتان یا لکانی چێشت بەبنی تیانە و تاوەدا. (٢) نیشتنی خڵتەی تراو. (بیخ گرفتن)

بێ‌خڵتە: ساف؛تراوی ڕوون؛ بێ‌لیتە؛ تراوی ڕوون. (ساف)

بێخ مل: [ناو،ت] بنامل؛ ژێرمل؛ بینەقاقا. (بیخ گلو)

بێخ ناخوون: [ناو،ت]ژێرناخوون؛ بنی‌ناخوون. (بیخ ناخن)

بێ‌خۆ: (١) [ئاوەڵناو] نابەجێ؛ بێ‌خود؛ بێ‌خۆی‌کرد: غەڵەتی کرد، بێجای‌کرد.(غلط)(٢)[بەند] بێ‌هۆ؛ بێ‌جیهەت؛ لە خۆڕایی؛ قسەی‌موفت؛ بێ‌دەلیل. (بیخود)(٣) (ب) [ئاوەڵناو] بێ‌هۆش؛ بێ‌حاڵ؛ لە حاڵ‌چوون؛ دڵبووردنەوە. (بیحال)

بێخوبن: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ بنەڕەت؛ ڕیشە و دەمار؛ بنچینە. (بیخ و بن)

بێخوبناوان: [ناو،ت] ڕیشەورەگەز؛ بنەما؛ بنچینە؛ وەک: سەرەتا و چاوگەی خەبەرێک.(بیخوبن)

بێخوبنج: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ ڕەگ و ڕیشە.(بیخ و بن)

بێ‌خودان: (١) [ئاوەڵناو] بێ‌ساحیب؛ بێ‌خێو. (٢)بێ‌خوان: خودایان‌نییە. (بیصاحب؛ بیخدایند).

+ بێ‌خوڵک: [ئاوەڵناو] (ب)ساردوسڕ؛ بێ‌تەعاروف. (ئێوارە دیتم بە جەلالەوە خوڵکی نەکردم. بێمە ماڵەوە). (فۆلکلۆر) (بی تعارف)

بێ‌خەو: [ئاوەڵناو] (١) حاڵەتی کەسێک کە خەوی زڕاوە و خەوی لێناکەوی؛ خەو لێنەکەوتن. (٢) کەسێک کە مەرکەز (ناوەندی) خەوی شێواوە و قەت خەوی لێناکەوی. (هۆکەیشی زەربە لە سەرکەوتنە). (بیخواب)

بێ‌خەوش: [ئاوەڵناو] خالیس؛ بێ‌تێکەڵاوی؛ بێ‌گەرد؛ پاک؛ بێ‌عەیب. (بیغش. ناب)

بێ‌خەوی: [ناو](١) کەسێک کە خەوی‌زڕاوە

و خـــــەوی لێناکـــــەوی.(بیخـــوابی) (٢) شەونوخوونی. (٣) (ب) کەم خـەوی. (کـم- خوابی)

بیٚخەیالٚ: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کـە فکـر و خەیالٚی نییـە؛ ئاسـودەخـەیـالٚ. ٢) سسـت و مشوور نەخۆر و لاقەید و کەمتەرخـەم. (بـی خیال)

بیٚخەیاڵی: [ناو](١) بیٚخەم و خـەیـالٚبـوون. (٢) کەمتـەرخـەمـی؛هیچ شـت بـە گرینـگ نەگرتن. (٣) بیٚمشووری. (بی خیالی)

بیٚخێر: [ئاوەڵناو] بیٚسوود؛ بیٚکـەڵـک؛ بـیٚ- قازانج؛ بیٚموفا. (ب) بیٚبۆ و بیٚخاسیەت. (بی خیر)

بیٚخێروبـەرەکـەت: [ئـاوەڵـنـاو] بـیٚسـوود و قازانج؛ بیٚکەڵک. (ب) بیٚبەرگەگری و بـیٚ- دەوامی و بیٚبەرەکەتی مـالٚ و سـامان. (ب) خێر نەدانەوە. (بی خّیر و برکت)

بیٚخێو: <بیٚخودان

+ بێدا: [ناو] بێداد؛زوڵم؛دوورلەدادگەری؛ دوور لە عەداڵەت. (بیداد)

بێداخ: (١)[ناو] بەیداخ؛ ئاڵا؛ پەرچەم؛ بەیرەق؛ بەنـدێر. (پـرچم) (٢) [ئـاوەڵـنـاو] بـیٚدەرد و کەسەر؛ بیٚداخ و دەرد. (بیغم)

+ بیداد: [ناو](١)بێدا؛ زوڵم؛ ناعەداڵەتـی؛ بـیٚ عەداڵەت. (ب) بـیٚعـەداڵـەتـی. (بیـداد) (٢) گۆشەیێکە لە(دەستگا) مـەقـامی هومایونـدا. (گوشەای در دستگاه همایون)

+ بێداد: [ئاوەڵناو] (ب)بـیٚحـەد؛ بـیٚسـنوور؛ بێژمـــار؛ جـــەمـــاوەرێکـــی بێـــداد ڕاوە- ستابوون.(بیحد)

+ بێدار: (١)بیٚ دار؛شوێنیکە داری لیٚنەبـیٚ و ڕووتەن بیٚ. (بی درخت) ٢) [ئاوەڵناو]بەخەبەر؛ هۆشیار. (بیدار)

بێدارخـــەو: (١) ســووکەخـەو؛ وەنــەوز. (٢) حاڵەتی بەینی بە خەبەری و نووستوویی. (٣) حاڵەتی کەسانیٚ کە لە خەودا هـەڵـدەسـتن و دەڕۆن بەڕێدا. (بیدار خواب)

بیٚدارودرەخت: زەوییێک کەڕووەکی تێدانەبـیٚ. ڕووتەن. (بی دار و درخت) بیٚداروماڵ: [ئاوە- ڵناو] بـیٚسـەروسـامان؛ هـەژار؛ بـیٚ مـالٚ و دارایی. (بی سرو سامان؛ بینوا)

بیٚداڵدە: (١)[ئاوەڵناو]بیٚپشتیوان؛ بیٚ پەنا. (٢ب) بیٚبناوان. (بی پناه؛ بیخانه دار).

بیٚدانە: (١) [ئاوەڵناو] بـیٚنـاوک؛ بـیٚدەنـک؛ بیٚتۆم. (بی هسـته) (٢)[نـاو] جۆرێـکـترێیـە کەدەنکی نییە. (انگور بیدانه)(٣)[نـاو] نـاوکی بیٚ؛ دەنکی بەهی. (دانەبه)

بیٚداوی: [ئاوەڵناو] لەبڕان‌نە هاتوو. بیٚ دوایی. بیٚتەواو بوون. (بی‌پایان)

بێدایی: [ناو] بێدادی؛ هاوار لـە زوڵـم و بـیٚ- ئینسافی و بیٚعەداڵەتی و بێدایی. (بیدادی)

بیٚددان: [ئاوەڵناو] کەل؛ تەواو دیان کەوتـوو؛ بوونەوەری بیٚدیان یا بیٚ مینای دیـان وەک ئارمادیلۆ یان مێلوورەخۆرە. (بی دندان)

بیٚدڵ: [ئاوەڵناو] (١) بیٚجەرگ؛ ترسـەنـۆک. (تر سو) (٢ب) : دڵمردوو؛ بیٚهەوەس وئارە- زووی دڵـداری؛ بـیٚدڵودەمـاخ و خـەمبـار. (دلمرده)

بێدلخە: نـاوی هـەفتـەی دووهـەمـی ئـاخر مانگی زستان. (نـام هفتـەدوم اسـفند مـاه

بیدمشک: [ناو] جۆری ڕووەکی بۆن خۆشە کە لە شیرینیسازیدا کەڵکی هەیە، عارەقەکەیشی دەگرن. (بید مشک)

بیٚدوا: بیٚپاش؛ بیٚداوی؛ بیٚئەنجام؛ دوا براو. (بی‌انجام)

بیدۆر: (ف. گیو)[ئاوەڵناو] (١) بەهیٚز؛ بەقووەت. (زورمند) (٢) بەڕیٚز؛ ڕیٚزدار. (محترم)

بیٚدۆژەندن: (١) هەڵپەرین بیٚدۆت. (رقصیدن بدون دختر) (٢) (ب) بە هە موو شت و هەموو بارودۆخیٚ ڕازیبوون. (کنایه‌بهر چیز راضی بودن)

بیٚدوندان: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) (ب) وجاخ- کوێر؛ نەزۆک؛ شوێنبراو. (ابتر. اجاق کور)

بیٚدونده: (ف. گیو) منداڵ لە دووا بەجیٚ نەماو. (بی فرزند)

بیٚدوو: [ئاوەڵناو] (١) بیٚدووکەڵ؛ (٢) (ب) بیٚکەڵک بیٚخاسیەت؛ بیٚخێر.(بی‌دود؛ بی- خاصیت)

بیدە: فد: (١)[ناو]فووارەی ئاودەس فەرەنگی.(٢)[کاری ئەمری] بیدە بە ئە- و:بیدەریٚ. (١و٢بیده؛بده)

بیٚدەراق: بیٚدەراف؛ بیٚدەرفەت؛بیٚمۆڵەت. (بی‌فرصت)

بیٚدەرد: [ئاوەڵناو] (١) بیٚغەم؛ بیٚڕەنج؛ بیٚ ئازار.(بیدرد).(٢ب) سست و بیٚخەیاڵ و بیٚ- مشوور؛ کەمتەرخەم. (بی درد)

بیٚدەردی: [ناو] بیٚژانی؛ حاڵەتی بیٚڕەنج- بوون؛ بیٚپەرۆشی؛ بیٚهەستی لە ئاستی ڕووداوی دڵ تەزیٚندا؛ (ب) بیٚڕەگی؛ بیٚ- دەماری؛ بیٚخەیاڵی. (بیدردی)

بیٚدەردیسەر: [ئاوەڵناو] بیٚگرفتاری؛ بیٚ- ئەرک؛بیٚکیٚشە؛ بیٚگرفتوگیری؛ بیسەرئیٚشە. (بیدرد سر)

بیٚدەرمان: [ئاوەڵناو] (١) بیٚعیلاج؛ لە عیلاج نەهاتوو؛ لە چارەنەهاتوو. (٢.ب)دەردیٚ کە چارە ودەرمانی نییە. (بیدرمان)

+ بیٚدەس: (١ب) [ئاوەڵناو] بیٚدەسەڵات. (بی قدرت) (٢) دستی نییە. (بیدست)

بیدەستەر: ف اند: ناوی سەگیئاوی. (بیدستر؛ سگ آبی)

بیٚدەسنویٚژ:کەسیٚک کەدەسنویٚژی‌شکابیٚ یان دەستنویٚژی نەبیٚت. (بی وضو)

بیٚدەسوپا: [ئاوەڵناو] بیٚدەستوپا؛(ب) سرِوسەپۆل؛ دەسەوسان؛ بیٚدەسەڵات؛ کارلیٚنەهاتوو . (بی دست و پا)

بیٚدەسەڵات: .[ئاوەڵناو] حاڵەتی دەست نەڕۆیشتن و کارلیٚنەهاتوویی؛ بیٚقودرەتی. (بی تسلط)

+ بیٚدەم: (١)خاوەخاو دەکا لە خواردنا؛ (٢) [ئاوەڵناو]تانجییٚک کە لە وەختی ڕاودا درەنگ نچیر هەڵدەگریٚ و دەمساردە. (کم و یواش خوردن؛ تازی کەدرگرفتن شکارفرزنباشد.)

بیٚدەموزمان: [ئاوەڵناو] سرِوسەپۆل و قسەنەزان؛ کەمقسە. (بی سرو زبان)

بیٚدەمی: [ناو](١) حاڵەتی حەیوانیٚ کە خاوەخاو دەخوا یا کەم دەخوا؛ دەمساردی. (حالەت حیوانی کەکم غذاست یا یواش غذا می خورد)(٢) قسەنەزانی؛ بیٚدەموپلی. (کم حرفی. نافصیح)

بێدەنگکردن: [چاوگە،ت] ڕازیکردن بۆ نەدرکاندنی نهێنی و قسە نەگێڕانەوە؛ خامۆشکردن وەک:ڕادیۆکە بێدەنگکە؛ بەستنی دەم و دەنگ لێبڕین؛ دەمکوتکردن.(ساکت کردن)

بێدەنگی: [ناو](١)حاڵەتی دەنگ لێوە نەهاتن پەنەمووسی. (بی صدایی)(٢) ماتی و پیش خواردنەوە؛ ئارامی. (خاموشی و افسردگی)(٣) باسی نەهێنی نەکردن؛ بێدەنگی لێهێنان. (خاموشی)

بێدەوام: (١) [ئاوەڵناو] شتێکە قایم نەبێ؛ بەرگە نەگر. (دژی پتەو) (٢) [ئاوەڵناو] بێ-داوی؛ بێدوایی؛ ناپایەدار.(زوڵمی زاڵم بێ-دەوامە). (بیدوام)

+ بێر: [ناو] زەوی وشک و بایێر.(زمین-خشکوبایر)

+ بیرا: [کاری ئەمری] بێرا؛ بێرانە؛ بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

بێڕا: [ئاوەڵناو] بێئایین؛ بێعەقیدە؛ بێ-ڕەوشت؛ بێنەزەر؛بێڕێگە.(بی‌عقیده؛ بیراه)

بێراخ: [ناو] پرچم؛ ئاڵا؛ بەیداخ؛ بەندێر؛ بەیرەق (پرچم)

+ بیرازتن: ڕەهندلێدان بۆ لە بەین چوونی تەرەشۆیی و زۆنگی لەزەو یدا. (زەکشی)

بێراقک: [ناو] سەوڵ؛بێڵێ بەلەم؛ بێڵاوک. (پارو)

بێراق: [ناو] بەیرەق؛ ئاڵا؛ <بەندێر. (پرچم)

بیراهی: لەفکردا؛ لە بیرکردنەوەدا؛ لەئەندێشەدا.(دراندیشەبودن)

بێڕایی: [ناو]لاڕێیی؛کەچڕەوی. (گمراهی)

بیربڕ:[ئاوەڵناو] (ف.گیو)زیرەک؛ وشیار. (هوشیار)

بێربێرۆک:[ناو]کرمێکی فوسفوریە بەشەو دەدرەوشێ؛ گوڵئەستێرە. (کرم شب تاب)

بیرتەسکی: [ناو] مێشک وشکی؛ مژی هشکی؛(ب)نەزانی.(تنگ‌نظری.نادانی)

بیرتیژ: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ زانا؛ زیرەک؛ وشیار. (اندیشمند)

بێردۆش: [ناو] بێرەدوش؛ سەتڵی دۆشینی ماڵات؛ بێری.(سطل‌شیر دوشی؛ شیردوش)

بیرقووڵ: [ئاوەڵناو]تێگەیشتوو؛ عقڵدار؛ بەفکر. (اندیشمند)

بیرکردن: [چاوگە،ت](١) فکرکردن لەکارێ. (تفکر)(٢) تاسەکردن؛ تامەزرۆی دیتن؛ (مشتاق دیدار)(٣) هەروەها لە بیرکردن: فە-رامۆشکردن. (فراموش کردن)

بیرکردنەوە: [چاوگە،ت] فکرکردنەوە؛ بەدڵ ورد بوونەوە لە مەبەستێ. (اندێشیدن. تفکر)

بیرکوور: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ بیرتیژ؛ بەئاوەز. (با هوش اندیشمند)

بێرکۆت: زێدی شاعیری ڕۆشنبیر عەبدولا پەشێو. (اسم دهی دست)

بیرکەر: [ناو،بک](١) فکردەکاتەوە. (فکور) (٢) بیرهەڵکەن. چاه‌کن)

بیرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بیرکەوتن؛ بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە یاد. (یاد آمدن) (٢) کەوتنەوەیاد. وەبیر خۆ هێنان. (بیاد آوردن)

بیرکەوتنەوە: هاتنەوە یاد. (یاد آمدن)

بێرگ: شوێنی بێری کردن؛ بێرگە. (جای جمع شدن گله‌برای دوشیدن)

بیرگە: [ناو](ب) مێشک. (نفر)

بیرگـەش: [ئـاوەڵنـاو]ڕۆشـنبیر؛تێگەیشـتوو؛ پێشـکەوتـووی هـزری؛ دژیدواکـەوتـە. (روشنفکر)

بیرم: (١)[لەچاوگـەی هێنـان] بێـنم؛ بهێـنم (بیـاورم) (٢)[نـاو] بـەنـداڤ؛ بـەنـداو. (سد)

بیرمشک: [ناو] بیدمشک؛ دارێکە لە بـی دەچـێ؛ عـارەقـی بیدمشـکی لێـدەگیـرێ. (بیدمشک)

بیرموٚک: [ناو] داری قەزوانیٚکـە بـەرەکـەی وردە؛ بەنەوشوٚک. (درخت ون ریزدانە)

بیرنامە: [ناو] یادنامە. (یادنامە)

بیروٚبەرتک: [ناو] خەنەگورگە؛ خـەنـەتیلکـە؛ قرێژەبەرد؛ گەنمـەبـەردیلـە؛ بـەڵـخ کوچـک؛ گلـەوەزە؛ خـەنـەبـەردیلـە؛ بـەڵغـەکوچـک؛ کرێژەبەرد. (گل سنگ)

بیرۆ: [کاری ئەمری](١) وەرە؛ بـێ. (بیـا) (٢) وەرەوە؛ بێرەوە. (برگرد)

بیروڕا: [نـاو،ت](١) پـرس‌ومـەسـڵەحـەت(٢) ئاقیـدە و بۆچـوون؛ ئـەندێشـە و ڕا. (اندیشـە ونظر)

بیـرورد: [ئـاوەڵنـاو] بیرهـوور؛ وردبـین؛ زۆر سەرنج دەر. (اندیشمند)

بـێ‌ڕۆزی: [ئـاوەڵنـاو] (ب)کـەمڕزق؛ کـەم-دەرامەد؛ چوٚلەکەڕوٚزی. (بی روزی)

+ بیروٚڤ: [ناو] تووکی بەرزگ.(موی زهار)

بیروٚکە: خەیاڵیبە مێشکداهاتن؛ گەڵاڵەی ئە-ندێشەیی وفکری.(خیال)

بێـرووت: بـەیـرووت؛ پێتـەختـی لوبنـان. (پایتخت لبنان)

بێرووک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بێ‌ڕوومەت: [ئاوەڵناو] بێ‌ئـابڕوو؛ بـێ بایـەخ؛ بێ‌ڕێز. (بی آبرو)

بێرە: (١)بیهێنە.(بیاور)(٢)ڕە وتیبێـری کـردن؛ ڕانەبێرە. (کارشیردوشیدرجایمخصوص)

بیرهاتن: وەبیرهاتنەوە. (یاد افتادن)

بێرەبا: [ناو،ت]بەبێڵ‌شەن کـردن و خـەرمـان بەباکردن؛ بێڵەبا. (بابیل خرمن راباد دادن)

تێبینی:(ل) هەندیٚجار دەبێتـە(ر) وەک بێـل: بێر ، مالٚ: مار

بیـرەبیـرە: [نـاو،ت] وازوازی؛ ڕاڕایـی. (وەک مەرەکێوی بیرەبیرە خـۆم). (فۆلکلـۆر) (فـرار کردن و واپس نگریستن آهو؛حالت تردید)

بێرەحم:[ئاوەڵناو]دڵڕەق؛بێ‌بەزە(بیرحم)

بێـرەدا: بـەئیـرەدا؛ وێڤـە؛ ڤێـرەڕا؛ ڤێـرێدا. (ازاینجا)

بێـڕەزا: [ئـاوەڵنـاو] (١) ڕەزاگـران؛ ناشـیرین. (زشت) (ب٢) :درندە و بێ‌ئەمان؛ ئەو سەگـە زۆر بێ‌ڕەزایە ئاوقەی هەمـوو کـەس دەبـێ. (درندەخو)

بێرەو: [<بێروٚ](١) وەرە؛ بێ. (بیا) (٢) وەرەوە؛ بگەڕێوە. (برگرد وبیا)

بێ‌ڕەواج: فد: [ئـاوەڵنـاو] بـێ‌بـرەو؛ قـەڵـب. (بیرواج)

بێرەواجی: [ناو،بەرهەمی چاوگـە]کـەسـادی؛ بێ‌برەوی. (بیرواجـی) بیـرەوخـەر: [ناو،بـک] ئەوکـەسـە وەبیـر دەخاتـەوە؛ بـە یادهێنـەر؛ بیرخەرەوە. (بیاد آورندە)

بیرەوکـردن: [چاوگـە،ت] بیرکردنـەوە؛ فکـر کردنەوە؛ چوونە نێو فکرەوە (فکر کردن)

بێڕەونەق: [ئاوەڵناو] (١) بێ ڕەواج. (٢) بێ شەوق. (٣) سیس؛ ژاکاو. (بی رونق) بیرەوەر: [ئاوەڵناو] خاوەنی بیر و هۆش. (هوشمند)

+ بیرەوەری: [ناو] لە بیرماو؛ بەیاد ماو؛ سەرگوزەشتە و ڕووداوی قەدیم؛ خاترە. (خاطره)

بیرهەڵقەندن: [چاوگە،ت] بیر هەڵکەندن؛ چاڵاوچێکردن. (چاه کنی)

بێڕیا: [ئاوەڵناو] بێگزی؛ ڕاست؛ موخلیس؛ بێ گری؛ بێدرۆ؛ بێفێڵ سەمیمی؛ دۆستی بیریا: دۆستی گیانی. (بیریا)

بێری‌بێری: فد؛ اند؛ فرد: ناوی نەخۆشینێکی ماسوولکە و پووکە بەهۆی کەم بوونی ویتامین بیەوە تووشی ئینسان دەبێ. (بری بری)

بێڕێزی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ڕیسوایی؛ بێ حورمەتی.(بی‌حرمتی)

بێڕیش: (١) [ئاوەڵناو] کۆسە؛ لووسکە؛ بێ تووک. (کوسه) (٢) ڕیش تاشراو. (بی ریش)

بێری کرن: (١)ئاژاڵ دۆشین لەبێرگە.(٢) مەڕهێنانەوە بۆ بێری. (گوسفندان را در جای مخصوص دوشیدن بردن)

بیریک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بیز: [ناو] ئیشتیا؛ (١)ئەگەر بیز لە بێزاریەوە هاتبێ واتای ئیشتیا نادا. (٢) ئەگەر وها نەبێتوو واتای ئیشتیا بدا دەبی قیزیش بە واتای ئیشتیابێ دەنا (قیزوبیز) دەبێتە دوو وشەی دژ مانای لێکدراو، یاخۆ (قیز)یش دەبێ واتای ئیشتیا بدا،کە ڕەنگە ئەمە لە ڕاستییەوە نزیکتربێ چوونکی دەڵێین: قیزم دەبا: بێزم دەبا، بەڵام لێرەدا جێگای(قیزو بیز) بڕێک لێژ دەبێ. بڕوانینە قیزوبیز لە فەرهەنگەکانی دیکەدا، کە واتای دڵ هەڵشێوان دەدا.

بێزاری:[ناو](١) هەراسانی؛جاڕزی؛ وەڕەزی.(٢) بێزاری ؛ بێدەمی. (بیزاری؛ بیدهانی)

بێزاڵە: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ترسەنۆک؛ بێزراو؛ بێزاور. (ترسو)

بێزراق: [ئاوەڵناو] بێزاور؛ ترسەنۆک؛ بێ زاڵە؛ دڕی دڵ قاییم. (ترسو)

+ بێزراو: [ناو،بەرک و بەر](١) لە بەرچاوکەوتوویی؛ لە خواردنێ قیز هەڵشێوانەوە (زدەشدە) (٢) مەلی تۆراو لەهێلانە؛ لەهێلانە بێزراو. (پرندەاز آشیان فراری) (٣) [ئاوەڵناو] بێ زراو؛ ترسەنۆک؛ بێزاڵە. (ترسو)

بێزمان: (١) زمانی‌نییە؛ (٢) [ئاوەڵناو] لاڵ؛ (ب)خامۆش؛ بێقسە. (ب) بێدەموپل. (بی زبان)

بێزوبۆکردن: [چاوگە،ت] قیزو بیز کردن. (احساس‌اشمئزاز بکسی‌دست دادن)

بیزۆک: [ناو] بیزبۆ؛ ئەو ژنە کە حەیزدەبێت؛ (ژنەک کۆ مەهان دەبەت). (زنی کە حیض می شود)

بێزۆک: ژن لەکاتی ئاوس‌بووندا تا منداڵ بوونی. (زن آبستن تاروز وضع حمل)

+ بێزە: [ناو](١) بێزگ؛ بێزوو؛مەگیرانی. (ویار) (٢) جۆرێک‌دراوی‌بێ‌نرخە. (نوعی پول بی ارزش)

بیزە: [ناو] سیراج؛ سیرێژ؛ ژاژی. (کتخ. شیراز)

بێزهاتن: [چاوگە،ت] قیزهاتن؛ دڵهەڵگرتن؛ چوون بێزت هات ئەو شتە بخوی؛ (مشمئزنشدن از دیدن یا خوردن چیزی)

بێزەحمەت: (١) بێئەرک و دەردیسەری؛ (٢)وشەیێکە بۆ ئیجازەگرتن یا ڕێگە دان؛ (ب) زەحمەت نەبێ. (بی زحمت)

بیزەر: [ناو] جۆری داربێ؛ بیزەرد. (نوعی بید)

بێزەوق: [ئاوەڵناو] (١)بێشەوق؛ سیس؛ ژاکاو؛ بێکەیف.(٢) بێسەلیقە؛کەچ سەلیقە.(بیذوق)

بێزەوەر: (ف. گیو) ڕزیو؛ پیس؛ قیزهەڵشێوێن؛ چڵکن؛ چەپەڵ؛ بێزهێنەر. (فاسد؛ چرکین)

بێزیان: (١) <بێزران. (٢)بی زیان؛ بێ زەرەر. ٢(بی زیان)

بیژاما: پیژامە؛ لیباسی ناسکی تایبەت بۆ ناو ماڵ و خەوتن. (بیژامه)

بێژان: (١) گیای شابەنگ؛ بووژان؛ (بومادران) (٢) دابێژان؛ گوڵە بارانی بەتوندی و کون کون کردنی ئامانج؛ (تیربارانـدن) (٣) تەقاندنەوە بە هێڵەک؛ بێژانەوە و دابێژان. (الک کردن)

بێژاندن: [چاوگە،ت](١) دابێژاندن؛ وەبەرگوڵە دان بە موسەلسەل یا بە تیرئەندازیی لە سەریەک. (گلولەباران) (٢)بە هێڵەکدا کردن. (الک کردن)

بێژانەسیاوە: [ناو]گیای بووژانەسیاوە؛ ڕەشە شابەنگ؛ بووژانەی کێوی. (برنجاسف)

+ بێژین: [لەچاوگەی بێژتن](١)بلێین؛ بووشین؛ ببێژین؛ .لە(بێژە و بیژتن: گوتن و وتن). (•بگوئیم .گفتن)

بێژگە: [وتە]جگە؛ جیا لەوە؛ بێجگە؛ بەجگە؛ ژبلی؛ بلی (بجز)

بیژلک: [ناو] بێژلک؛ بیژوو؛ ویدەچی (لک لە(لخ)ە وە هاتبێ و تورکیبێت. (حرامزاده)

بیژموٚتە: [ناو] بیژک؛ بیژوو؛ بیژلک؛ بیژی؛ زۆڵ؛ حەرامزا؛ حەرامزاو؛ حەرامزاد. (حرامزاده)

+ بێژن: .(١)[ئاوەڵناو] بێوەژن. (زن بیوه) (٢) .[ئاوەڵناو] بێژن؛ پیاوی کەژنی نییە. (سەڵت). (بی زن) (٣)[وتە] بڵێن؛ ببێژن؛ بووشن. (بگویند)

بێژندە: [ناو،بک]بێژەر؛قسەکەر.(گوینده)

بێژنی: [ناو] ڕەبەنی؛ سەڵتی؛ حاڵەتی پیاوی بێهاوسەر. (مجردی. بی زنی)

بێژۆ: .[ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ پربێژ. (وراج)

بێژۆک: [ناو](ف. گیو)(١) جێگای کۆ بوونەوە بۆئاخافتن. (جای‌تجمع‌برای‌حرف زدن)(٢) [ئاوەڵناو] بێژۆک چەنەباز؛ زۆروێژ؛ فرەوێژ. (حراف)

بیژۆکە: [ناو](١) زوڵەک؛ دەنکەگەرمەشانی نەتۆقیو لە برژاندندا. (دانەذرت نشکفتەدر چسفیل).(٢ب) بە منداڵی نەسرەوت و شەیتان و هاروهاج؛ دەڵێن.(بچەناآرام) (٣) دانەوێڵەی نەکوڵ. (دانەبنشن دیر پخت) (٤)دەنکە دانەوێڵەی نەکوڵیو لە ناو گرار و چێشتدا. (دانەبنشن نە پختە)(٥)دەنکە میوەی نەگەیشتوی ناو کۆگای میوەی گەییو. (دانە میوە نرسیدە در انبوەمیوە).

+ بێژە: (١)[کار، ئەمری] بلێ؛ ببێژە؛ بووشە. (بگو)(٢) وتە؛ قسە. (سخن)

بێژەر:[ناو،بک]ویژەر؛قسەکەر.(سخنگو)

بێژی: [ناو]بیژوو؛ غەیریعەسڵ؛ شاخەولقی زیادیی دار؛ زۆڵەکی برێشکە. (حرامزادە)

بێژیار: [ناو،بک] وێژەر. (گوینده)

بێژێتی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] زوڵی؛حەرام-زایی؛ بەفێڵی. (حرامزادگی)

بیسات: [ناو] بسات؛ ئەسپابی سەر سفرەی زماوەند و میوانی؛ بیساتی سەماوەر: وەک ئیسکان و نالبەکی و قوری و کەشەف... سفرە یا گاریەی وردە واڵە فرۆشی کەنار شەقام. (بسات)

بیسات شێواندن: [چاوگە،ت](ب) کاری کەسێک تێکدان؛ بیساتتێکدان؛ (ب) مەجلیس شێواندن. (بساط بهم زدن)

بیسار: فد: فیسار؛ جێناوی کەسی گوم (نادیار)؛ لەگەڵ فڵاندا دێ؛ فڵانوبیسار؛ فڵان-وفیسار. (بسیار)

بیٚسام: .[ئاوەڵناو] بێترس؛ بێواهیمە؛ ترسهێنەرنییە؛ بێزافتە. (بدون واهمە؛ بی-ابهت)

بیٚسامانی: [ناو] بێسامانبوون؛ فەقیری و هەژاری و بێئەنوایی.(بیسامانی)

بێسانچی: [ئاوەڵناو+ناو] بێستانەوان؛ بێستان دەچێنی وئاگای لە بێستانە. (بوستانچی)

بێستانچاییِ:ند. [ناو] چای بە تورکی: چۆم، بێستانی بەرچۆم؛ بێستانیئاوی؛ بێستانی بەراو کە لە چۆم ئاوبدرێ.(بوستانلبرودخانە)

بیسترۆ: اند؛ فد:[ناو]جێگای خۆراکو نۆشابە فرۆشتنی هەرزان بایی کە لە هێندی کیشوەر(ولات)دا تایبەت بە چینی هەژارانە. (بیسترو)

بیستۆک: [ناو]کەرەستەی یاریدەدەری گوێگرانە بۆ باشتربیستن.(سمعک)

بیستۆک: ئامێری دەنگ هێەر و دەنگ بەر لە تەلەیفووندا.(گوشی)

بێستوون : (۱)بەغستوون؛ بەغستان، وڵاتی خودایان و گەوران؛ (سرزمین خدایان) بی کۆڵەکە؛ (بدون ستون) (۳) کێوێکە لە کرماشان. (کوهیست در کرمانشاه)

بێستە: [کاری ئەمری لەچاوگەی وێستان]بێسە؛ بویستە؛ ڕاوەستە. (بایست)

بیستیار: (۱) بیسەر؛گوێگر؛ گوێداتەپێن؛ گوێهدار. (شنونده) (۲) (ب) سیخوڕ؛ فسوس. (جاسوس)

بیستیک: [ناو] ئەستێوڵک؛ ئاسنی سەر تەنوور. (تکه آهنی روی تنور کە دیگ رانگە میدارد)

بیستەمین: [ئاوەڵناو] لە پلە و پایەی بیستەمدا؛ لە ژمارەی بیستەمدا. (بیستمین)

بیسک: [ناو] ئان؛ دەمێکیکورت. (آن)

بیسکادن: ئانێکیتر؛ تاوێکیتر.(لحظه دیگر)

بیسکار: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) جنێوفرۆش؛ ئازاردەر. (بد دهن؛ آزارنده)

بیسکاری:[ناو](ف.گیو)بیسکانی؛ جنێوفرۆشی؛ ئازاردەری. (نا سزا)

بیسکانی: <بیسکاری.

بیسکویت: فد: [ناو] جۆری تۆشە لە ئارد و شەکر. (بیسکویت)

بێسەمەت: [ئاوەڵناو] بێسەمەت؛ بێترس؛ بێئیحتیات. (بی احتیاط)

بیٚسوو: نه مانی هێزی دیتن؛کەمسوو. (کم سو و بیفروغ)

بیٚسووا: (١) [ناو] بیٚسوٚ؛ بوٚسه؛ ڕەبەت؛ کوڵه. (کمین) (٢)[بەند] بیٚسووا؛ بێگومان؛ بێ-شک. (بی گمان)

بیٚسوود: [ئاوەڵناو+ناو]بیٚموفا؛ بیٚقازانج؛ بێ-سوود؛ بیقازانج؛ بیٚرِیا؛ بیٚبەهره. (بیسود)

بیسه: [کاری ئەمری لە چاوگەی ویستان] بیٚسه؛ بوەسته؛ ڕاوەسته. (بایست)

بیٚسەبر: [ئاوەڵناو] بیٚموٚڵەت؛ ئاتارام؛ بەلەز؛ بیٚتاقەت. (بی صبر)

+ بیٚسەر: [ئاوەڵناو]هەر شت کە سەری نەبیٚ؛ بیٚ کەڵک؛ بزر؛ بیٚشویٚن. (بی سر.گم)

+ بیٚسەروبن: [ئاوەڵناو] (١) زوٚر دوور و دریٚژ؛ بیٚ ئەول و ئاخر. (بی سروته) (٢ب) تیٚکەڵ پیٚکەڵ. (بی سرو تەو آشفته)

+ بیٚسەر و زمان: [ئاوەڵناو] (١) نەخوٚشیٚکە لە زمان کەوتبیٚ. (مریض از حرف زدن عاجز. (٢) بیٚ دەموپل وقسەنەزان. (بی سرو زبان)

بیٚسەروسامان: فد: (١[ئاوەڵناو]) بیٚسەروبەرە و شیٚواو؛ ئاڵوٚز. (٢) بیٚدار و مال و بیٚئەنوا؛بیٚ-مالٚوهاوسەر. (بیسروسامان)

+ بیٚسە روسە دا: (١)[ئاوەڵناو]بیٚدەنگ ؛بێ-هەراو هوریا .(بیسرصدا)[بەند](٢) جیٚگای خەڵوەت و بیٚدەنگ؛ ئەم وەتاغە زوٚر بێ-سەروسەدایە. (دنج)(٣ب) کردنی کاریٚ بەپەنامەکی و بە هیٚواشی و بیٚدەنگی. (بی سر و صدا)

بیٚسەرە: [ئاوەڵناو] بیٚخاوەن؛ ئاڵوٚز.

(بیصاحب.بینظم)

بیٚسەرەتا: [ئاوەڵناو] ئەزەڵی؛ بیٚچاوگە؛ بێ-چاوانە و بیٚسەرچاوە. (بی‌ابتدا)

بیٚسەلیقە: [ئاوەڵناو] (١) بیٚزەووق. (بی ذوق) (٢ب) تیٚنەگەییو و بیٚعەقل. (بیشعور)

بیٚسەمەر: [ئاوەڵناو]بیٚموفا؛بیٚبەهرە؛ بێ-سوود؛ بیٚبەر. (بی بهره)

بیٚسەواد: [ئاوەڵناو] نەخویٚندەوار؛کەسیٚک نەتوانیٚت بنووسیٚت و بخویٚنیٚتەوە. (ب) کەسیٚک کە لە باری زانستییەوە زوٚر پڕبار نەبیٚ. (بیسواد)

بیٚسەوادی: [ناو] نەوانایی؛ بیٚسیواتی؛ نەخویٚندەواری؛ (ب) کەم ئاگایی لەباری زانستەوە. (بیسوادی)

بیٚسیرەت: [ئاوەڵناو] (١) بیٚئەخلاق؛ بێ-ئاکار.(بی‌اخلاق)(٢)ئابرووچوو؛بیٚبن کراو بە-نارەوا؛ بن پڕاو. (بی سیرت)

بیسیک: [ناو] لەزمانگەلی پروٚگرام نووسینی کامپیوٚتیٚر. (از زبان های برنامەنویسی کامپیوتر)

بیٚسیمچی: [ناو] لەسەربیٚسیم (بیٚتە ل کاردەکا؛ بیٚسیم هەڵگر لە ئەرتەشدا. (بیسیم چی)

+ بیٚش: [ئاوەڵناو+ بەند] زیاد؛ کەموبیٚش: کەم تا بیٚش: کەم تا زوٚر. (بیش)

بیٚشاتوشووت: بیٚهەراو هوریاوشیتەشیت؛ (ب)[ناوەت] بیٚریٚکلام؛ بیٚتەبلیغات؛ بێ-بانگەشە؛ بیٚبالگاشە؛ بیٚپروپاگاندە. (بی تبلیغات)

بیٚشاخ: کوٚل؛ هەر حەیوانی شاخداریٚک (وە-

ک بزن)که شاخی نەبێت. (بی شاخ)
بیشتر: فد: [ئاوەڵناو+ بەند] بیشتەر؛ زیاتر؛ فیشتەر. (بیشتر)
بێشک: (١)[ناو] لانکە؛ بێشکە (گهوارە)
(٢)[بەند] بێشک؛ بێگومان. (بی شک)
بێشکست: [ئاوەڵناو] (١)کۆڵنەدە؛ بێ نکوول.(٢)ساغ؛ نە شکاو. (بی شکست)
بێشۆخی: ڕاستەقینە ؛بێگاڵتە؛ (ب) بۆ پرسکردنە، بەڕاستە؟ شۆخی ناکەی. (جدی؟)
بێشوو: [ئاوەڵناو] (١) بێشوو؛ بێژمار؛ بێداد؛ بێحەد؛ (بیشمار) (٢) [ناو] بێمێرد؛ (بێوەژن). (بی شوهر)
بێشەرت:بێمەرج؛ بێدانانیمەرج؛هیچ شەرتێ لە بەین دانە بێ. (ب) [ئاوەڵناو] شەرت شکێن و بێوەفا. (بی شرط؛ بی وفا)
بێشە رتوشۆ: [ئاوەڵناو] بێشەرتوشوێن؛ بێوەفا؛ بێقەول؛ بێقەولوقەرار؛ بێبەڵێن. (بیوفا)
بێ شەرتوو شوێن: <بێشەرتوشۆ.
بێشەرتی: [ناو] شەرت نەبردنەسەر؛ شەرت بەجێنەهێنان؛ بێوفایی بە قەرار و پەیمان. (بی شرطی)
بێشەرعی:کاری دوور لە ئایین وشەرع ؛ کاری خیلاف؛ کاری خراپ وغەیری شەرعی . (بی شرعی)
بێشەریک: [ئاوەڵناو] بێهاوبەش؛ (ب) :تە نیا؛ ب.(خوای بێشەریک)(بی شریک)
بێشەنگ: (١)[ئاوەڵناو]گرینۆک؛ کەسێک کە زۆر بگری یا زوو دەستبکا بەگریان؛(٢)بێ- شەنگ شۆڕەبی
(همیشەگریان؛ بیدمجنون)
بێشەهامەت: [ئاوەڵناو] بێجەرگ؛ بێ جگەر؛ قزە؛ ترسەنۆک؛ بێغیرەت؛ بێزاڵە (بی‌شهامت)
بێشی: بێشە؛ مێشە. (بیشە)
بێشێل: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) ناشیرین؛ ناپوخت. (زشت)
بێشیلەوپیلە: [ئاوەڵناو]بێدەغەڵی و فێڵبازی؛ پاک و سادە.«گۆڤاریمهاباد١١٢» (بی‌شیلە- پیلە)
+ بێعار: فد: بۆیهەیە لەوشەی (بیعار)ی فارسییەوە هاتبێ) عار واتا عەیب و نەنگ لەفارسییشدا ئەم دژواتایە هەیە.(بیعار)
بێعارەق دەرچوون: [چاوگە،ت] (ب) بێ- دیتنی ئازار و عەزیەت دەربازبوون؛ (ب) لە سزای تاوان دەربازبوون. (معادل مفت در رفتن)
بێعورزە: [ئاوەڵناو] بێلیاقەت؛ سووک و چروک؛ نالایق؛ (ب) کار لێنەهاتوو. (بیعرضە)
بێعوزروبەهانە: بێلاموجوومی؛ بێبڕوبیانوو . (بی عذر و بهانە)
بیعەجمان: [ئاوەڵناو] بێحەجمان؛ نەسرەت؛ بێئۆقرە؛ بێئارام و قەرار. (ناآرام)
بێعەجەلە: بەکاوەخۆ؛ بەئارامی؛ بێلەزوبەز. (بی عجلە)
بێعەمەل: [ئاوەڵناو] بێحەمەل.(١) بێ کردەوە. (٢) (ب) کابرا پیاوێکی بێعەمەلە؛ هیچ کارێکی خراپ ناکا. (بی عمل)
بێعەیب: [ئاوەڵناو] ساغ؛ دروست؛ بێئیراد؛ بێئاهوو؛ (بی عیب)

بێغـەرەز: [ئـاوەڵنـاو] بـێ کینـە؛ بـێ بـوغز؛ ڕاستوڕەوان؛ (ب) بێ لایەنگرییان دوژمنی؛ بێ نەزەر لە قەزاوەتکردندا. (بیغرض)
بێغەم: [ئاوەڵناو] غەمی نییە؛ کـەمتـەرخـەم. (ب) ئەرخایەن بە، بێغەم بە: خەمت نـەبـێ: نیگەران مەبە. (بی غم)
بێغیرەت: [ئاوەڵنـاو] نـامووس فـرۆش؛(ب) نیشتمان فرۆش؛ ناپیـاو؛ خـوێڕی؛ بـێ ڕەگ. (ب) ترسەنۆک؛ قـزە؛ بـێ شـەهامـەت. (بـی غیرت)
بێفرمان: [ئاوەڵناو]بێکار؛ ئیش و فرمان پێ نەسپێردراو؛[ناو]بێفەرمان؛ سەیارەیێـک کـە ڕۆڵی نەبێیان ؛ ڕۆڵەکەی خەلاسیی(بۆشـی) ببێ یان خراپ بێ. (بیکار؛بیفرمان)
بێفەڕ: [ئـاوەڵنـاو] بـەدفـەر؛ ناشـیرین؛ ودم خراپ؛ شووم. (شوم و بدیمن)
بێفەرهەنگ: [ئـاوەڵنـاو] بـێ کـەلتـوور؛ بـێ ئەدەب.(ب) دوا کەوتوو؛ ئادابنەزان؛ دوور لە شارستانییەت. (بی فرهنگ)
بێفەهێت: [ئاوەڵناو] بێشەرم؛ بێئابروو؛ بێ-حەیا. (بی آبرو)
بێقان: (١) هین؛ وانێک؛ ئەوکێ. (چیز)
بێقل: [ناو] بیقل؛ کەپو؛ لووت. (بینی)
بێقابیلەت: [ئـاوەڵنـاو] سـووک و چـروک؛ نالایەق؛ ناقابیل؛ بێڕێز. (بیقابلیت. نالایق)
بێقاچ: (١) دوور لە پەژراندنیعەقـڵ غـەیـری مەنتیقی؛ دوور لە پەسەنـدی عـەقـڵ. (غیـر منتقی) (٢) کەسێک کەپای نییە؛ بێپا. (بی پا)
بێقاعیـدە: (١)دوور لـە ڕەسـم و ڕسـووم؛ (٢)بێسـەرەوبـەرە.(٣ب) عـەیـب.ئیـراد؛ بێقاعیدە نییە من بچم بۆلای ئەو دۆستەت؟: واتا عەیب نییـە؟ (بـی قاعـده دوراز رسـم و رسوم)
+ بێقام: [ناو] حەوز یا گۆلی بەقەد باڵا پیـاوێ قووڵبێ؛ حەوزیا گومێ پەیدا. (حوض یـا استخر،درحدود دومترگود)
بێقانوونی: (١)[ناو]کەسلەکەسی، بێسـەرەوبەرەیی. (٢ب) زوڵم؛ غەدر؛ نا حـەقـی؛ دوور لە یاسا. (بیقانونی؛ ظلم)
بێقوڵاخ: [کنایی] بێسەروشوین؛ لە تورکییـەوە هاتووە قولاخ واتـاگوێ؛ وا بـاو بـوو ئـەگـەر مـەرێـک گـورگ زگـی دڕیبـا، شـوان گوێچکەکانیدەهێناوە بۆ نیشانەی ئـەوە کـە گوم نەبووە؛ بێسۆراخ؛ ونـدا؛ بـزر. (کنایـەگـم شدن)
بێقەدر: [ئاوەڵناو] سووکوچـروک؛ بـێ ڕێـز؛ بێحورمەت. (بی ارزش)
بێقەراری: [ناو](١) نائارامی؛ بێئۆقرەیـی.(٢) زەوتنەبوون و بەندنـەبـوون لـە جێگایێـک. (٣) نیگەرانی. (بیقراری)
بێقـەوارە: [ئـاوەڵنـاو] نـاقۆلا؛ ناشـیرین؛ لـە ئەندازە و قەوارەدا نەبوون؛ زەوی یـان شـتی پان کە دارای کەچ و کووڕیبـێ یـان چـوار گۆشە نەبێ و لار و خێچ بێت. (بیقواره)
بێقیمـەت: [دژ واتـا](١) بـێ بـەها؛هـەرزان؛ چروک؛ بێئەرزش؛ناقابیل.(٢) بەخۆڕایی: بـێ قیمەت بۆ تۆ.(٣ب)(دژواتا) زۆر بـە قیمـەت و لە قیمەت نەهاتوو.(بیقیمت)
+ بێکاری: [ناو،بەرهەمیچاوگـە] (١) ڕەوتـی نەبوونی کار. (٢) بەتاڵی و کـاتی پشـوودان و

سەر پەرژین؛ (٣) لەسەرکار دەرکران و بێکـار مانەوە. (بیکاری)

بێکاریی وەرزی:کەسانێ‌کە شوڵەکەیان وایـە کە چەند مانگ لە ساڵدا کاریان نەبـێ؛ وەک: فـەلاو درویێنـەوان کـە زسـتانان بێکـارن. (بیکاری فصلی)

بێ‌کنج: ڕووت و بێ‌لیباس؛ بێ‌جل و بـەرگ. (بی لباس)

+ بیکوانە: [نـاو] بنێشـت؛ جاچکـە؛ شـیلەی قەزوان. (سقز)

بێکول: < بیکوڵ.

بێ‌کوڵ: [ئاوەڵناو] بێ‌کەسەر؛ بێ‌دەرد؛ بێ‌آزار؛ ئاسودە. (آسودە)

بـێ‌کـوڵ:[نـاو] کوڵـەبـێ؛ بـێ‌زەر؛ بـێ‌زەرد؛ بنجەبێ کە لە مێشەدا سەوز دەبێ. (بتـەبیـد کوتاه)

بێکەس‌وکار: [ئاوەڵناو] بێ‌فەکوفامیـل؛ بـێ‌-قەوم و خێش. (بیکس و کار)

بێکـەسـێ: [نـاو] (١)بـێ‌خـزم وکـەسـێ؛ تـەنیابـاڵی.(٢) بـێ‌هـاودەمـێ؛ بـێ‌هـاواڵی؛ تەنیایی. (بیکسی)

بێ‌کەلک: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ بێ‌سوود؛ بەکار نەهاتوو. (بدردنخور).

بێ‌کەڵە: [ئاوەڵناو] (ب) بێ‌ئیحتیات و سـەڕە ڕۆ؛ کەڵەڕەق؛(ب)بێ‌مەغز؛ بێ عەقـڵ. (بـی کله)

بێ‌کەم‌وزیاد: (١) بە اندازە؛ نە کەم نـە زیـاد. (٢)(ب) تەواو وکەماڵ. (بی کم و زیاد)

بێ‌کەم وکەسر: [ئاوەڵناو] تەواوکـەمـاڵ؛ بـێ کەمایەسی؛ بێ‌کەم‌وکووڕی.(بی کم وکسر)

بێ‌کەیف: بێ‌حاڵ؛ بێ‌شەوق؛ پەشێو؛ خەمبار؛ نەخۆش. (غمگین)

بـێ‌کێـر: [ئـاوەڵنـاو] (ک)بڵـاوەدە وتـرێ: بەکارنەهاتوو؛ بێکەڵک. (بدردنخور)

+ بێـگ: [نـاو] پیـادەی شـەتـرەنـج. (پیادەشطرنج)

بێگا: [ناو+ بەند] بێگاڤ؛ ناوخت.درەنـگ وە-خت.(بیگاە)

+ بێگاڤی: [ناو](١) ناوەختی؛ درەنگ وەختی. (ناوختی) (٢) زۆرەملی. (زور گویی)

بێگانـەخـوازی: [ناو،بـەرهـەمـیـچاوگـە (ب)نیشـتمان فروشـی؛ فسۆسـی بـۆ بێگانە کردن؛ کـاری بێشـەرەفـی و دوور لـە نیشـتمان پـەروەری کـردن بۆبێگانـە. (بیگانەخواهی)

بێگانەیی: [ناو](١)حاڵەتـی خـزم نـەبـوون و دوور لەخزمایەتی.(٢)نەناسراوی و غـەریبـی؛ نامۆیی؛ غەوارەیی؛ ناس نەکری. (بیگانگی)

بێ‌گرێ: [ئاوەڵنـاو] ڕاسـتوڕەوان؛ (ب) بـێ قۆرت و خواری؛ سەولێ بـێ‌گـرێ: سـەولـێ ڕاست و بێ‌کەچ وکووڕی؛(ب) بـێ‌فیـڵ (بـی گرە)

بێگلەیی: لەوەختی بەڕێ‌کردنی میواندا دەڵێن واتا: هیوا دارم میوانداریمان جێـی گلـەیـی و گازندە نەبووبێ. (بی گلایە) بێگو: [ناو] بـوژۆ. (علف بو گرفتە)

بێگومان: [بەند] بێ‌شک؛ ئـەرخـەیـان. (بـی گمان)

بێ‌گوناح: [ئاوەڵناو] بێسووچ؛ بێتاوان. (بیگناە)

بێگەڤ: [ئاوەڵناو] گەوج؛ سەرسەری. (احمق)

بیل: [ناو] ئاخ؛ خۆڵ؛ خاک. (خاک).

بیڵا: (١) دوو نهۆم. (دوطبقه)(٢)باران نەگر؛ پەسیو. (جائیکەباران نخورد) (٣) لـێ گـەڕێ؛ لێی گەڕێ. (بگذار)

بیلاتەشبی: (ب) دوور لە ڕووت؛ تەشبیهاتی نەبێ؛ دوور لەشوبهاندن.(بلا تشبیه)

بیڵاسن:[ناو] بیڵیئاسنی؛پێمەرە. (بیل آهن)

بیڵاسنی ئەسپەرەدار: [ناو،ت]پێمەرەیێک کە ئەسپەرەی خراوەتە سەر بۆ جێگای پا. (بیل آهن ئەسپەردار)

بیلامانێ: (١) دوور لە مانای شاراوە. (بدون معنیدیگر) (٢) بیلامانیع؛ بێبەرگری و عیب و عار. (بلامانع) (٣) (ب) دوور لە ڕووت؛ بیلاتەشبی. (دورازحضور)

بیڵانە: [کاری ئەمری]لیگەڕێ؛ بڵا. (بگذار)

بیلانیسبەت: [بەند] بەڵا نیسبەت؛ (ب) دوور بێ لە نیسبەت بە تۆ؛ بێپێوەندی لەگەڵ تۆدا. (بلانسبت)

بێلایەن: [ئاوەڵناو] حاڵەتی بێ هۆگری. (بی طرف)

بێلایەنی: [ناو] حاڵەتی کەسێک کە لە حوکم کردندا لایەنی هیچکەس نەگرێ. (بی طرفی)

بێڵتەکرن: [چاوگە،ت] تەکمیش؛ بۆش کردن و شی کردنەوەی بنی دار. (بیل زدن و نرم کردن زیردرختان)

بێلشا: (ف. گیو) لاوی گێژ و حوڵ و بێ مێشک و گەوج. (خول)

بێلکاری:[ناو](١)بەبێل کارکردن(٢)زەوی شێوکردن بە بێل.(٣) پێمەرەکاری. (بیل کاری)

بێلۆتە: [ناو] داوەتی بێ دۆ(دۆت)؛ (داوەتی فەقێیان) (جشن و سماع فقهها)

بێلوژە: جۆرێک هەرمێ. (نوعی گلابی)

بێلوک: ڕۆیشتنی ئارام و بێلۆقە کردن. (راەرفتن آرام)

بێلووت: (١) بێدەماخ؛ سەیارەیێک کە مۆتۆرەکەی لە پاشەوەبێ و پێشەکەی ساف-بێ. (٢) نۆکە بێلووتە: نۆکە سپیلکە (بیدماغ)

بێلە: [ناو] جۆرێ پێڵاوی ژنان بوو لە قەدیم-دا. (نوعی کفش قدیمی)

بێڵەبا: [ناو] شەن‌کردنی جەغزی دانەوێڵە بە بێڵ. (باد دادن گندم و خرمن با بیل)

بیلەکۆ: [ناو،ت] بووڵ؛ خۆڵەمێش. (خاکستر)

بێلەنجی: [ناو]خوێن‌گەرمی؛ بێ مان گرتن؛ تەبا. (خون گرم)

بیلەوار: [ناو] مەحاڵێکە لە ئازربایجانی ڕۆژ هەڵاتدا لە ئێران. (بیلەوار)

بیلیارد: اند؛ فد: [ناو](١) جۆرێک یاریە بە چەند گۆی دارین و دارە دەستێ دەکرێ(٢) کورسی(مێزی)ئەویاریە. (بیلیارد)

+ بێلیتە: [ئاوەڵناو] ساف؛ بێقوڕ و لیتە؛ تراوی بێخەوش‌وخاڵ؛ تراوی بن نەگرتوو. (ساف و بی تەنشین)

بێڵی میکانیکی: [ناو،ت] جۆرێک مەکینە بۆ هەڵکەندنی زەوی کە بێڵێکی گەورەی بە سەرەوەیە. (بیل مکانیکی)

بیلیۆن: فد؛اند؛فرد: [ناو] لە ئامریکاهەزار ملیۆن و لە ئینگلیس یەک‌ملیۆن-ملیۆن.(بلیون)

کاری)

بیْماتڵی: [بەند] فەورەن؛ بیْمەحتەلی؛ بیْ ڕاوستان. (بی معطلی)

بیمار: [ئاوەڵناو] نەخۆش؛ ناساز؛ نەساخ؛ خەستە؛ (بیمار)

بیْماریفەت: [ئاوەڵناو] لە فارسییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گۆڕدراوە بیْمەعریفەت. (ب) ئەمەک نەناس؛ بیْپیاوەتی؛ بیْجوامیْری؛ (بیمعرفت)

بیْماف: [ئاوەڵناو] بیْبەهرە؛ بیْبەش؛ بیْ حەق. (بیبهره)

بیْماک: (١) نیْریْ کەهیْلکەگونی نەبیْ. (نربی خایه) (٢) کار و بەرخی بیْدایک. (بزغالەو برەبی مادر)

بیْماڵ: [ئاوەڵناو] (١)بیْخانەولانە؛ کەسیْک ماڵی نەبیْ.(٢ب)فەقیروبیْئەنوا. (١بی خانه. ٢ فقیروبی چیز)

بیْمانا: [ئاوەڵناو] بیْمەعنا؛ بیْواتا؛ قسەی پڕ و پووچ و بیْمانا. (بیمعنی)

بیْمایە: [ئاوەڵناو] (١) بیْپووڵوپارە. (٢) زۆرشل و تراو. (٣) (ب) بیْسەواد؛ بیْزانست. (بیمایه)

بیْمحەلی: [ناو] بیْتەوەجوهی؛ بەچ نەزانین؛ ڕیْز لیْنەگرتن؛ بە چ نەگرتن؛ خۆ تیْنەگەیاندن؛پویتەپیْنەدان.(بیمحلی)

بیْمرۆس: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) غەمگین؛ ڕوو تاڵ؛ مرو مووچ؛ مرو مۆچ. (غمگین؛ روترش)

+ بیْمریْس: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) بیْ ئیشتیا. (بی اشتها)

بیْمزەرەت: [ئاوەڵناو]ساغ وسلامەت؛ بیْوەی. (بیضرر).

بیْمشوار: [ئاوەڵناو] (١) بیْوەدم؛ بیْ-فریشک.(بدیمن)(٢) نا پایە دار. (ناپایدار)

بیْمشوور: [ئاوەڵناو] بیْتەگبیر و بیْ سەلیقە لە بەڕیوەبردنی کاریْکدا. (بی تدبیر)

بیْمشووری: [ناوت] بیْتەکبیری بەتەنگی کاریْکەوە نەبوون؛ حاڵەتی لیْنەهاتوویی لە سەرپەرەشتی کردنی کار یان ڕیْخراویْکدا. (بی تدبیری)

بیْمۆخ: [ئاوەڵناو] بیْکەڵلە؛ بیْمیْشک. (ب) ئەوەی کردەوەی لە ڕووی عەقڵەوە نییە (بیمخ)

بیْمۆل: [ناو] نشانەییْکە لە نۆت نووسیدا کە دەنگی نۆتی ئەسڵی نیو پەردە دەهیْنیتە خوارەوە. (بمل)

بیْموو: (١) [ئاوەڵناو] هەویز؛ سەرتاس؛ بیْ-تووک؛ (٢) هەر شت کە مووی نەبیْ. (٣) لووسکە و موو دەرنەهاتوو. (٤) موو تاشراو. (بیمو)

بیمە: فد: [ناو] مەختە؛ بەڵام لە سەر زمانی خەڵک هەر بیمە دەوتریْ و لە کەسم نە بیستووەکە بڵیْت مەختە ئەگەر چی وشە کوردیەکەی مەختەیە. (بیمه)

بیْمەزە: [ئاوەڵناو]بیْتام؛ بیْچیْژ؛ هەروها. قسەی بیْمەزە؛ شۆخیی بیمەزە و بیْنمەک و بیْتام. (بیمزه)

بیْمەزەیی: [ناو] بیْتامی؛ کار و قسەی بیْ نمەک و بیْتام کردن. (بیمزگی)

بیْمە غز: [ئاوەڵناو] (١) بیْمیْشک. (٢) بیْ-ناوەڕۆک. (٣) پووک؛ پووچەڵ. (٤) (ب) بیْ-ئاوەز. (بی مغز)

بـیٚمـەیلـی: [نـاو] پێخـۆش نـەبـوون؛ بـیٚ-عەلاقەیی؛ سارد و سڕی؛ بیٚئیشـتیایی. (بـی میلی).

بیٚمێر: [ناو] بیٚشوو؛ بیٚمێرد. (بی شوهر).

بیٚمێزی: (ف. گیو) گەورەیی؛ پانی. (بزرگـی؛ وسعت).

بیٚمێهـری: [نـاو] بـیٚموحیبـە تی؛نـەبـوونی مێهرەبانی و خۆشەویستی؛ بیٚمـەیلـی. (بـی مهری)

+ بـین: [نـاو] بـین‌خواردنـەوەی زوڕنـاژن و شمشال‌ژەن. (عمل دم و بازدم در حین زدن نی)(۲) پیران کردن و توند خولانـەوەی مـــەزرەق و شـــیٚلاق. (بســـیار بســـرعت چرخیدن)(۳) [پاشگر]واتا بینا(ناوی کـرداری-دەبەخشی) ئەوەی‌کە دەبینیٚ وەک دوور بین، نزیک بین، هـووربین. (بـین) (۴) بینـە قاقـا. قوڕگ. قوڕوو. (خرخره)

+ بینا: (۱)[ناو] سـاختومان.(۲) [نـاو] قـە رار؛ بەنا. مەگەر بینا لە سەر ئەوە نەبوو تۆ بچـی. (بنا) (۳) [ئاوەڵناو]کەسیٚ‌کە دەبینیٚ. (بینا)

بینافسۆک: [ئاوەڵنـاو] (ف. گیـو) غـە مگـین؛ خەمناک؛ بەپەرۆش. (غمگین)

بیٚناق: [ئاوەڵناو]بیٚناو؛ ناونادیار؛بیٚناوک؛ بیٚ-ناوکە. (بی نام؛ بی‌هسته)

بیٚنامووس: [ئاوەڵناو] ناپیاو؛ بـیٚغیـرە ت؛ < بیٚشەرەف. (بیشرف)

بیناندن: [چاوگە،ت] بار بارکردن و بـەسـتن. (بستن)

بیناندنەوە: [چاوگە،ت](۱) دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (۲) بەستنەوە. (پیدا کردن. بستن)

بینانەوە: بەستنەوە. (بستن)

بیٚناوکە: [ئاوەڵناو] بیٚناوک؛ بیٚناوە رۆک؛ بۆش؛ بادامیبیٚناوکە: بادامیبیٚمەغـز. (بی مغز و تهی)

بینای: بەستن؛ بەسەهوڵبوون؛ یەخ بـەسـتنی ئاو. (یخ بستن)

بیٚن‌بیٚن: [بەند] بەیـن بـەیـن؛ بـەینابـەیـن؛ ناوبەناو؛ جارجار. (هرازگاهی؛ گاه‌گاه)

بیٚن‌تەنگ: [ئاوەڵناو] بیٚهن‌تەنگ؛ پشووسـوار؛ بیٚتاقەت. (بی صبر)

بین‌خواردنەوە: [ناو،ت] شمشال‌یا زوڕنا ژەندن بەیەک‌نەفەس و بیٚبڕانـەوە و بـیٚپشـوودان. (یک‌نفس در نی‌دمیدن)

بیٚن‌دریٚژ: [ئـاوەڵنـاو] پشـوو دریٚژ؛بـە تاقـە ت؛ خۆڕاگر؛ بیٚهن دریٚژ. (صبور)

بیٚندن: <بەستن. (بستن)

بیٚنژین: [چاوگە] پشیمین. (عطسه‌کردن)

+ بیٚنشک: (۱) باویٚشک. (۲) وەنەوز؛ پۆنژین؛ خەوە نووچکە. (خواب آلودگی زیاد)

بیٚن‌فەرە: [ئـاوەڵنـاو] بـەتاٚبشـت؛ بـەتاقـەت؛ بەسەبر. بیٚن‌دریٚژ؛ بیٚهن‌دریژ؛ بیٚهن‌فـەرە؛بـە-پشوو. (صبور)

بیٚن‌قەدان: بیٚهن‌قەدان؛وچان‌گرتن؛ هیلاکـی دەرکردن؛حەسانەوە.(خستگی درکردن)

+ بینگ: [ناو](۱) بەرقوڕوو؛ بەربین. (جلوگلو) (۲) هەناسە؛ بیٚن؛ بیٚهن. (نفس)

بین‌گرتن: [چاوگە،ت](۱) پیران گرتن و تونـد ســـووڕانەوە. (ســـریع چرخیـــدن) (۲) بین خواردنەوەی زوڕناژەن. (یـک نفس سرنا زدن) (۳) بەر بینە قاقای‌کەسیٚک گرتن.

(یقه کسی را گرفتن)

بێنه: [کاری ئەمری] بارە؛ باوەڕۆ؛ بێرە؛ باوەرە؛ بێرا؛ بێرانە؛ بیهێنە. (بیار)

بینەر: [ناو،بک](١) تماشاچی. (٢) ئەوەی کە دەبینی. (بیننده)

بێ‌نەسیو:[ئاوەڵناو] بێ‌پار؛بەش‌بڕاو؛بێ‌بەش؛ ئافەرۆز. (بی نصیب)

+ بینی: [پاشگر] حاڵەتی دیتن؛ جیهان بینی، تاڵا بینی، خۆشبینی، بەدبینی. (پیواژه. بینی)

+ بێ‌نیازی: [ناو](ب) تێروتەسەلی؛ دەوڵەمەند؛ هیچ نەخوازی؛بێ‌حەوجەیی. (بی نیازی

بێ‌نیشان: [ئاوەڵناو](١) یەکدەست و بێ خاڵ. (٢) بێ‌شوێن. (٣) بێ‌میداڵ. (۴) گومبوو؛ سەرهەڵگرتوو؛ بێسەروشوێن. (بی نشان)

بینین: چاوپێکەوتن؛ دیتن؛ بەستن؛ جەمدین؛ بەسەهۆڵبوون.(دیدن؛ بستن)

بینینەوە: [چاوگە،ت] دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (پیدا کردن)

بێ‌نێوبڕ: [بەند] پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ بێ‌پسانەوە. (بدون وقفه)

بێنیە: [کاری‌ئەمری لە چاوگەی هێنان] بیهێنە؛ ئەو شتە بێنە؛ باوەرەی؛ بێرانییە. بێرای. (بیاورش)

بیو: [ناو] بیڤ؛ فورسەت؛ دەرفەت؛ بیڤ. (فرست)

بێوادە:[بەند] بێگاف؛بێ‌وەخت؛ ناوەخت؛ (ب) درنگ وەخت. (بیموقع)

+ بێ‌وار: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌شوێن. (بینشان)(٢) وەجاخ کوێر. (اجاق کور)

بێ‌واری: [ناو] بێ‌شوێنی؛ وەجاخ‌کوێری. (بی نشانی. اجاق کوری)

بێ‌واز: [ئاوەڵناو] بێ‌حەوسەڵە؛ حاڵ‌نەدار؛ بێ‌تاقەت؛ بێ‌حاڵ؛ جارس؛ جاڕز؛ بێزار. (بیحال)بیماڵ وسامان؛ هەژار؛ ژیان ناخۆش.(بیوضع)

بێ‌واسیتە: [ئاوەڵناو+ بەند] بێ‌پێوەنددەر؛ بێ‌دەڵاڵ؛ بێ‌نێوجێیی کەر؛ بێ‌نێوبژ؛ ڕاستەوخۆ. (بیواسطه)

بێ‌وجوو: [ئاوەڵناو]بێ‌وجوود؛ شتێک کە بوونی‌نییە. (ب) بێ‌کەسایەتی؛ بێ‌قەدر؛ بێ‌بایەخ. (بیوجود)

بێ‌وچان: [بەند] بێ‌حەسانەوە؛ بێ‌ڕاوەستان؛ لەسەریەک و پەیتاپەیتا.(بی وقفه)

بێوکە: [ناو](١) مووریانەی خوری و بەن. (٢) مۆرکە. (موریانه‌پشم)

بێوڵەت: [ئاوەڵناو] نەگبەت؛ نەهامەت؛ ندامەت؛ جۆری جوێن؛ شووم. (بی یمن)

بیوم: بووم؛ بووگم. (بودەام)

بێ‌ونەبێ: بیێ‌ونەبێ؛ بێتونەبێت؛ لە هەر حاڵدا. (باشد و نباشد)

+ بێ‌وەخت: تد؛ فد: [بەند] ناوەخت؛ زیاتر بۆ درەنگ وەخت؛بەمئێوارەبێوەختە هاتی؟ (بیوقت)

بێوەسیری: مایەسیری؛ باواسیر؛ واسی. (بواسیر)

بێ‌وەفا: [ئاوەڵناو] بێ‌بەقا؛ بێ‌قەول‌وقەرار؛ بێ شەرت‌وشۆ. (بیوفا)

بێ‌وەک: [ئاوەڵناو] بێ‌هاوتا؛ دایکا بێ‌وەکا من: دایکی بێ‌وێنەی من. (بی همتا)

بێ‌وێری: [ناو](١) بیقێری؛ بێ‌دەرفەتی. (بی مجالی)(٢) نەخۆش کەوتووی بێ‌عیلاج و چارە. (مریض لاعلاج)

بێ‌ویژدان: [ئاوەڵناو] ویژدان خەوتوو؛ کەسێک‌کە ویژدانی‌نییە. (بی وجدان)

بێ‌هایی: [ناو] بێ‌ئاگایی؛ ئاگا لە خۆ نەبوون.

(نا آگاهی)
بێهش: [ئاوەڵناو]بێهۆش. (بیهوش)
بێهن: [ناو](١) نەفەس؛ هەناسە. (نفس) (٢) بۆن. (بو)
بیەن: (١)بوون؛ بووە؛ بووگە.(٢)بووگن؛ (بوده؛ بودەاند)
بێهناخوەبەردان: حەسانەوە؛ پشوودان. (تنفس استراحت)
بێهنام: ناوە بۆ پیاوان؛ ناوچاک؛ خۆشناو. (بهنام)
بێهن پێکەتن: [چاوگە،ت] بۆنگرتن؛ بۆگەن-بوون. (بوگرفتن)
بێهندار: [ئاوەڵناو] بۆندار. (بودار)
+ بێهن دان: [چاوگە،ت](١) پشوودان؛ حەسانەوە. (استراحت) (٢) بۆن دان؛ حاڵەتی هەر شت کە بۆنی لێ دێ. (بو دادن)
بێهنژین: [چاوگە] پشمین.(عطسه کردن.)
بێهنشک: [ناو] پشمە. (عطسه)
بێهن قەدان: [چاوگە،ت] پشوودان. (استراحت)
بێهن لێ چکاندن: [چاوگە،ت] نەفەس لێ-برین. (نفس قطع کردن)
بێهن لێ چکین: نەفەس تەنگ بوون. (نفس تەنگ شدن)
بێهوودە: فد: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) بێ سوود؛ بەفیڕۆ؛بێ موفا. (بیهوده)
بێهۆرک: [ناو] بەهی؛ بێ؛ بەی. (به)
بێهۆشکردن: [چاوگە،ت] لەسەرهۆش بردن؛ لە هۆشبردن؛ زیاتر بۆ نەشتەر کاری. (بیهوشکردن)
بێهۆشکەوتن: [چاوگە،ت]بێهوشبوون؛ لە-سەرخۆ چوون. (بیهوش شدن)
بێهۆشی:[ناو](١)حاڵەتی لەسەرخۆچوون و هۆش لە دەستدان. (٢) بێهۆشی؛ کەم بیر و هۆشی؛ فەراموش کاری؛ گێژی. (بیهوش)
بێهونەر: [ئاوەڵناو] ئەوەی هیچ هونەرێکی نییە؛ (ب) بۆرە پیاگ و بێ جەوهەر. (بی هنر)
بیەوی و نەیەوی: بقێ و نەقێ. (ب) مەجبورە؛ ناچارە. (خواهی نخواهی)
بێهەتک: [ئاوەڵناو]بێشەرم؛ بێحەیا؛ ڕوودار.(بیحیا)
بێهەست: [ئاوەڵناو] بێخوست؛ بێخشە؛ بێدەنگ و ئارام؛ بێحیس. (یواش؛ بیحس)
بێهەقبەر: [ئاوەڵناو] بێهەمتا؛ بێ-هاوشان.(بی همتا)
بێهەمبەر: [ئاوەڵناو] بێبەرابەر؛ بێ هاوتا؛ بێهەقبەر؛ بێڕەقیب؛ بێهاو تەراز. (بی همتا)
بێهەمپائی: [ناو] بێهاوشانی؛ بێهەقبەری؛ بێبەانبەری. (بی همتایی)
بێهەمدی: [ناو] بێحەمدی؛ غە یری ئیرادی؛ بەدەستخۆنەبوون؛ بێئاگایی.(غیر عمدی)
بێهەناقی: [ناو] ترسە نۆکی؛بێجە رگی؛ بێزراقی. (ترسویی)
بێهێڤی: [ناو] ناهومێدی؛ ناهومێد؛ ناهمێ؛ بێ هیوا؛ بێهیوایی. (نا امید. نا امیدی)
بێیاروباور: [ئاوەڵناو] بێدۆست و رفێق؛ بێ-پشت گر و یاریدە دەر. (بی یار و یاور)
بێیاوەر: [ئاوەڵناو]بێیاریدەدەر؛ بێئاریکار؛ بێهاواڵ و پاڵپشت. (بی‌یاور)
بێی کو: بێئەوەی. (بدون اینکه)
بێیومن: [ئاوەڵناو] بێوەم؛ بەد قەدەم؛ بێ-یۆم؛ ناموبارەک. (بی یمن)

بادی گارد: اند: [ناو] پارێزەری گیانی کە سێک لەبەرانبەر کوشتن یا هەر چەشنە هە-ڵمەتیکدا.(بادیگارد)

باتەجروبە: [ئاوەڵناو] بەئەزموون. (ب) دونیادیدە. (باتجربە)

باربکیو: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] کەبابرژێنێکی مۆدی‌ڕۆژە. (باربکیو)

باردارکردن: [چاوگە،ت] ئاوسکردنی گیانلەبەر؛ ڕەوتی بەرهەمدارکردنی ڕووک. (باردار کردن)

بارداری: [ناو] تۆلپڕی؛ تۆلداری؛ زگپڕی؛ ئاوسی؛ دووگیانی. (بارداری)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغەک؛ وەتاغێکی بچووک بۆ فرۆشی بلیتی سینەما یا فرۆشی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باداباد: هەرچی دەبێ بابێ. (باداباد)

بادگیر: [ناو](١) هەورەبان ئاسا لە سەر سەربان چێدەکرێ و بۆ ناو ماڵ هەوای سارد دێنێ لە هاویناندا.(٢) کراسی ناسکی یا نەبوێر کە بەسەر لیباسدا لە بەر دەکرێ. (بادگیر)

بازپرس: [ناو] دادرەسێک‌کەکاری لێپرسین لە تۆمەت لێدراو و شاهیدانە بۆ ڕوون کردنەوی چۆنیەتی گوناح و حوکم دەر کردن لەو بارەوە. (بازپرس)

بازپەروەر: فد: [ناو،بک](١)بەخێوکەری باز. (٢) کاری کەسێک‌کە بەندی و تریاکی و بەنگی پەروەردە دەکا بۆ ئەوەی بەژیری و سلامەتی بگەڕێنەوە ناو جەماوەر و ژیانی ئاسایی؛ دیسان پەروەردەکردن. (بازپرور)

بازپەروری:فد:[ناو]کار و ڕەوتی‌گەڕاندنەوەی ژیری یان لەش ساغی و ڕاهێنانی(گیرۆدە بووان‌بەماکگەلی‌سڕکەر) بەرەو ژیانیکی ئاسایی. (بازپروری)

بازجۆ: [ناو،بک]باسوخواسکەر؛ کەسێک-کەکاری لێپرسینەوەی سەرەتاییە لەلایەن ڕێکخراوی ئینزیبات (شارەبانی) یەوە بۆ دروستکردن و تەکمیلی پەروەندەی تۆمەت لێدراو؛ پرسکەری دادگا و بەرپرسی حکوومەت . (بازجو)

بازخرید: فد:[ناو]کەسێک‌کە چەند ساڵ لە-ڕێکخراوێکدا شوڵ دەکا و لەسەر ئەو کارە بێکاری دەکەن و یەکجێ بابەتی ئەو ساڵانە کە خزمەتی‌کردوە پارەیێکی دەدەنێ. (باز خرید)

بازداشت: فد: [ناو]زیندانی‌کردنی کاتی (موەقەت)ی تۆمەت لێدراو هەتا ڕوون بوونەوەی تۆمەتەکە لە لایەن دادگاوە. (بازداشت)

بازداشتی: [ناو،بەر]ئەوەی‌بازداشت-کراوە.بازداشتی)

بازدید: [ناو] دیدەنی دانەوە؛کاری بازڕەسی لە ڕێکخراوێ بۆ ئاگاداری لە چلۆنایەتی کاروباری ئەو ڕێکخراوە. (بازدید)

بازڕەس: فد: [ناوی بکەر]پشکێنەر؛ ئەوەی بازڕەسی دەکا. (بازرس)

بازڕەسی: فد: [ناو](١) پشکنین؛ سەنگ-وسوژن کردن. (٢) لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی کاروباری ڕێکخراوێ. (٣) توێژینەوە لە چلونایەتی ڕووداوێک؛ سەرلێدان و سەرنجدان لە کاری ڕێخراو یا کارێکی دی. (بازرسی)

بازسازی: فد؛ [ناو](١) دروستکردنەوەی شتی تێکدراو. (٢) تێکدان و لە سەرەنوێ دروستکردنەوە.(باز سازی)

+ بازگەشت: فد؛ [ناو]گەڕانەوە لە سەفەر؛ زفریان. (بازگشت)

بازگەشتی: فد: [ناو] (١)کەسێک کە بازگەشت بووە و پەشیمان بووەتەوە.(٢) کاڵایێک کە بازرگان بەدڵی نییە و دەینێرێتەوە بۆ فابریکا (کارخانە).کاڵای بازگەشتی:کاڵای بەرگەشتی. (بازگشتی؛ برگشتی)

بازنشوست: [ناو] کارکەنار؛ خانە نشین. (بازنشست)

بازنشوستەیی: [ناو](١) کارکەناری.(٢) مووچەی ئەوکارە؛مووچەی بازنشوستەیی (بازنشستگی)

باستان: فد: [ئاوەڵناو] لەمێژینە؛ کەونارا. (باستان)

باستان‌ناس: [ناو]کۆنینەناس. (باستان شناس)

باستان‌ناسی: فد: [ناو]کاری کونینەناس؛ کۆنینەناسی. (باستانشناسی)

باستانی: فد: [ئاوەڵناو]هەر شتی زۆرکۆن؛ هەر شت پێوەندی بێ بەباستانەوە. (باستانی)

باستانی کار: فد: [ناو،ت] وەرزشکاری زۆرخانە. (باستانی کار)

باسمەیی: [ناو،بەر] شەقڵ‌کراو؛ مۆرکراو؛ قوماشی مۆرلێدراو. (ب) کاری سەرسەری وبی‌سەرنجدان.(باسمەای)

باسەن: فد: کەفەل؛ بەرزایی کەمەر لە پشتەوە؛ سمت؛ ئەندازەی دەوری ئەندام لە خوارکەمەرەوە، (دەستەواژە زیاتر لە جل-درووندا). (باسن)

+ بافت: فد: چن؛ چنراو؛کاری‌چنین؛ بافتی شارەکەکۆنەیە؛ ئەو بەردە بەردی مسە، بافتەکەی ڕەگڕەگاویە؛ کومێک یاختەی یەکسان بۆ ئەنجامی کاری ژیان لە لەش‌دا؛ بافتی کروژ کروژە. (بافت)

+ بافتە: فد: [ناو،بەر]چنراو. (بافته)

بافتەنی: فد: [ناو]هەر شت بە شیش یا قولاپ یا مەکینە لە بەن یا کاموا بچنرێ. (بافتنی)

باڵانس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) میزان‌بوون؛ لە وەرزشی ژیمناستیکدا لە سەردەست ڕاوێستان و یا سەرمەو قولانج لێدانی‌لاتیل. (بالانس)(٢) تراز؛ میزان سووڕانی تەگەر؛ هاوسەنگ بوون؛ تەرازبوون؛ (بالانس)

باڵانس‌کردن: هاوسەنگ‌کردن؛ تەگەرێ کە واڵە دەکا باڵانس نییە. (بالانس)

بالرین: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] پیاو لەڕەقسی باڵەدا. (مرد رقصندەبالە)

بالرینا: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژن لە ڕەقسی باڵەدا. (زن رقصندەبالە)

باڵشویست: فد؛ روسد: ڕەوتی باڵشویک بوون. (بالشویست)
باڵشویسم: فد؛ روسد: [ناو] بۆڵشویسم؛ مەرامی بۆڵشویکی هەوا داری حوکومەتی میللی. (بالشویسم)
باڵشویک: فد. روسد: [ئاوەڵناو]بۆڵشویک؛ فراکسیۆنی حیزبی سوسیال دیموکراتی شوڕەوی قەدیم. (بالشویک).
باڵکۆن: فد: [ناو] (١) قاتی سەرەوەی سالۆنی سینەما. (٢) هەیوانی بەر پەنجێرە؛ تارمە. (بالکن)
باڵیستیک: فد؛ اند: دارای سیفەتی باڵستیکی. (بالستیک)
باڵیستیکی: فد؛اند: [ناو] مووشەکیباڵستیک دارای تایبەتمندی ئاراستەکردن بۆمەودا یێکی دوور. (بالستیکی)
بامەزە: [ئاوەڵناو] (١) شتی تام دار و خۆش.(٢) (ب) ئینسانی قسەخۆش و مەجلیس ئارا و بانمەک. (بامزه)
باند: [ناو] (١) پارچە قوماشی باریک و درێژ؛ تەنزیف؛ باندی برین پێچان؛ باندی قژ بەستن؛ ڕوبانی قژ پێچان؛ (٢) دەستە و گروپ وەک: باندی تروریستی. (٣) جادەی-پان؛ ئۆتۆ باند؛ باندی فرودگا. (باند پارچە. دستە؛ باند فرودگاه)
باند: [ناو] شەپۆل (فرێکانس)؛ (ب) شەپۆل لە کەرەستەی وەک ڕادیۆ و بێتەلدا شەپۆلی کورت و بڵیند و ناوەندی؛ ڕادیۆ کەم دوو باندە. (باند)
بانداژ: [ناو] پێچانیبرین بە باند؛ باندپێچی. (باند پیچی)
باندبازی: [بەرهەمی چاوگە] ڕەوتی دەستە وگروپ سازکردن بۆ ئەنجامیکاری؛ دەستە و گروپ بازی. (باندبازی)
بایگان: [ناویبک][ف.مشە) ئەوکەسەی کاری بایگانی دەکا. (بایگان)
بایەگان: [ناو،بک]کەسێک کە نامە یا بەڵگەگەل دەستەبەندی دەکاو ڕایدەگرێ. (بایگان)
بایەگانی: [ناو]ئەوجێیە بایەگان کاری هەڵگرتن و دەستەبەندیی بەڵگە و نامەی لێدەکا. کاری بایەگان.ئارشیو. (بایگانی)
بلۆف: اند؛ فد؛ تد: [ناو] تۆپوتەشەری بێ ناوەرۆک؛ تۆپوتەشەری بەدرۆ؛ تۆپ لێدانی خاپێنەر لە قوماردا. (بلوف)
بلۆندۆر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو،بک] تراوێکە لە موو دەدرێ بو ئەوە ڕەنگی موو بلۆند بکا (کالی بکاتەوە) (بلوندور)
بلووز: فد؛ فرد: [ناو] جوری کراس؛ کراسی ئەستوور؛ بۆلیز؛ (بلوز) (بلوز)
بلووکە: اند؛ فد: داگیرکردن و دەس بەسەر پارەی دەوڵەتێکدا گرتن لە لایەن دوڵەتێکیدیکەوە. (بلوکە)
بۆرژوا: [ناو] ئەندام یان هەواداری بۆرژوازی.(بورژوا)
بۆرژوازی: [ناو] بورژوازی:شارستانیگەلێ کە سەرمایە و ئامێرگەلی بەرهەم هێنانیان بەدە-ستەوەیە(لە وڵاتگەلی سەرمایە-داریدا.(بورژوازی)
بۆرس: فرد؛ فد: [ناو] شوینی یەکتر دیتنی

بازرگانان بۆ موعامەلەی کاڵاییێک.(بورس)

بۆرسی خویندکاری: [ناو،ت] فەرحانە ییێک یان پارە ییێک کە بۆ خوێندن بە خوێندکارێک دەدرێ (زیاترلە لایەن دەوڵە-تەوە).

بوروکرات: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]هۆگری دامودە-زگای مە رزینگەیی؛ مەرزینگە-وان.(بوروکرات)

بورۆکراسی: فرد؛ فد: [ناو] یاسای مەرزینگەیی؛ (ب)نامەبازی؛کاغەزبازی.(بوروکراسی)

بەئیجرا دانان: [چاوگە،ت] (١) بردنی چەک بۆ بانک و لە بانگەوە بۆ دادگا بۆ ئیجرا. (بەاجرا گذاشتن)(٢) بەرێوەبردن. (اجرا کردن)

بەتاڵەت: فد؛ عد: [ناو] وەخت بە فیڕۆ دان؛ بێ کار سووڕانەوە. (بطالت)

بەتەرتیب: فد: (١) ریزکردن و ریزبەندی؛ لە چووکەوە بۆ گەورە یا بەو باردا. (٢) [ئاوەڵناو] بەنەزم؛ مورەتەب. (بەترتیب؛ منظم)

بەخش: فد: (١)پەخش؛ بڵاو.(٢)پاشگر: بە-خشندە؛ وەک: ئارامبەخش، رەهاییبەخش. (بخش)

بەخش: فد: [ناو](١) شاری گەورە کە بە چەند بەشی دیاریکراو دابەش کراوە و هەر بەشە بەخشدارێکیهەیە و بەخشدارەکان ژیر دەستی فەرمانداریێکن. (٢) چەند گوند لە ناوچەییێکدا کە گوندێک دەبێتە ناوەندی بەخش و بەخشدار و بەخشداریی تێدایە. (بخش)

بەخش: فد: [ناو](١) بەش.؛ (٢) بەشی لە رێکخراوێ؛ { بەخشیتایبەت، بەخشی دەوڵەتی، بەخشی کاردۆژەی نەخوشخانە(جەراحی)}(٣) چەندگوند کە بەخشدارێکیهەیە. (٤) کاری دابەشکردن لە ماتماتیکدا.(٥) بەخشی کرێکارنشینی شار.(٦) بەخشی حیسابداریی ئیدارەی کارەبا. (بخش)

بەخشدار: مقامی هەرەگەورە لە بەخشدا؛ بەرپرس و بەرێوەبەری شارۆچکە یا بەشێکی دیاریکراو لە شاردا بەناوی بەخش. (بخشدار)

بەخشداری: [ناو](١) کاری بەخشدار.(٢) هەریمێ کە لە ژیر باندۆری بەخشدار دایە. (٣) شارۆچکەداری.(٤) جێگای کار تێدا کردنی بەخشدار. (بخشداری)

بەخشکردن:[چاوگە،ت]پاژکردن(بخش کردن)

بەخشنامە: فد: [ناو] ناردنی دەستووراتی گشتی بۆ ئیدارات و رێکخراوەکانی ژیردەست بە نووسین (بخشنامه)

بەدئەختەر: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقباڵ؛ بەدشانس؛ ناوچاورەش. (بد اختر)

بەدئەخم: فد: [ئاوەڵناو] خوێنتاڵ؛ رووترش؛ رەزاگران؛ ناوچاوتاڵ؛ ئێسکگران؛ مرو موۆچ؛ ناوچاوگرژ؛ گرژومۆن. (بداخم)

بەدئەندام: [ئاوەڵناو] فد: قیافەناشیرین؛ لەشخێچ و خوار. (بد اندام).

بەدئەندێش: [ئاوەڵناو] نییەتخراپ؛ بیرچەپەڵ؛ فکر چەوت؛ بیرچەوت؛ گومان-رەش؛ دڵپیس؛ (بد اندیش)

بەدئەنێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدئەندێشی؛ فکرچەوتی؛ کاری بەدئەندێش؛ دڵپیسی؛ کاری کەسێکەفکری خراپ لەسەری دایە. (بد اندیشی)

بەدجنس: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ جنس-خراپ؛ بەدزات. (بدجنس)

بەدجنسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] فد: نارەسەنی؛ بەدرەسەنی؛ بەدزاتی؛ خراپی. (بد جنسی)

بەرخورد: (۱) لێککەوتن؛ لەیەک کەوتنی دوو شت. (۲) چۆنیەتی هەڵس‌وکەوت.(۳) تووش بوون؛ بەیەک گەیشتنی دوو نەفەر لەپڕ .(۴) بەر هەڵست و دژ ڕاوستان؛ بەر خوردی پۆلیس لەگەل خراپەکاردا.(نوع بەرخورد. برخورد)

بەرقەرار: فد: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجا؛ ماندگار؛ دامەزراو؛ بەردەوام. (برقرار)

بەرقراری: فد: [ناو]جێگرتوویی؛ ڕاوەستاوی؛ بەردەوامی؛ دامەزراوی. (برقراری)

بەرگوزیدە: فد: [ئاوەڵناو] هەڵبژێردراو؛ بەرگەم‌کراو؛ پەسەن‌کراو؛ مومتاز. (برگزیدە)

+ بەرگەشتە: فد: [ئاوەڵناو] سەرنخوون؛ سەروبن بوو؛ سەرنگوون هەڵگەڕاوە؛ هەڵە-وگەڕیاگ؛ وەرگەڕاو؛ بەراوەژوو؛ (برگشتە)

+ بەرگەشتی: فد: (۱) کەسێ کە بەرگەشت بووە. (۲) [ئاوەڵناو] کالاییێک کە تاجری کڕیار بەدڵی نییەو دەینێرێتەوە بۆ کۆمپانیاییێک کە لێی کڕیوە. (اجناس برگشتی)

بەرنامەڕێژی:[ناو] دارشتنی ڕێ‌وشوێنی ئەنجامی کارێک؛ بەرنامەچنین. (برنامە ریزی).

بەشارەت: فدد؛عد: [ناو] موژدە؛ مزگانی؛ (مژدگانی)

بەفرخۆر: فد: [ناو،ت]جۆرێ کەرەستەی بەفر ماڵی شەقام و جادەیە. (ماشین برف روب)

بەکالۆریوس: فرد؛ [ناو] لیسانس.(لیسانس)

بەک‌هەند: اند؛ فد: [ناو] زەربە بە پشت ڕاکێت لێدان لە یاری پینگ‌پۆنگدا.(بک‌هند)

بەڵادیدە: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] بەڵادیە؛ موسیبەت دیدە ؛ بەڵا بەسەر هاتوو. (بلا دیدە)

بەڵغەمی‌مەزاج: [ئاوەڵناو] مرۆڤی بەشێنەیی و ناوچاو تاڵ و گرژو مۆن. (بلغمی مزاج)

بەندەرگاە: [ناو]ئەسکەلە؛ جێگای بار گیری و بار خاڵی کردنی پاپۆڕ. (اسکلە)

بەندەگەری: [ناو] نۆکەری؛ کۆیلەتی. (بندگی)

بەندەگی:[ناو]کۆیلەتی.(ب)حاڵەتی چووکایە-تی. (بندگی)

بەندەنەوازی: [ناو](ب) ژێردەست نەوازی؛ مێهرەبانی لەگەڵ ژێردەست. (بندەنوازی)

بەهرەبەرداری: فد: [ناو] ڕەوتی بە دەست هێنانی حاسڵ ومەنفەعەت؛ کەڵک وەرگرتن لە داهات. (بهرەبرداری)

بەیانگەر: فد: [ناو،بک] ڕۆشن کەرەوەی مەبەستێ؛ وادەردەکەوێ؛ وادیارە: قسەکانی‌بابم بەیانگەری ئەوەبوو کە کەوشم بۆ ناکڕێت. (بیانگر)

بەیانیە: فد: [ناو] بەیاننامە؛ ڕاگەیاندن بە

نووسراوه. (بيانيه)

بەین شەکەراوبوون: (ب) بەین تێکچوون؛ لەیەک زیزبوون یا تۆران. (میانەشکر آب)

بێ‌ئەسل‌ونەسەب: فد: [ئاوەڵناو]بێ‌خانەوادە و بێ‌ئیل وتەبار؛ بێ‌بنەچەک و ڕەچەڵەک؛ بێ بنە چەکە؛ (ب) نارەسەن. (بی اصل و نصب)

بێ‌بوخار: (لە فارسییەوە هاتووە) (١) بێ هەڵم. (بی بخار) (٢) [ئاوەڵناو] (ب) بێ‌زاتە و زاکۆن؛ خوێڕی و بێ‌خاسیەت. (بی بخار)

بێ‌تەرتیب:[ئاوەڵناو] ناڕێک شێواو؛ بێ-سەروبەر؛ بێنەزمونیزام. (بی ترتیب)

بێداری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەخەبەری؛ ئاگاداری. (ب)هۆشیاری. (بیداری)

+ بێدەماخ: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌کەیف.(بیحـال) (٢)بێ‌لووت؛ وەک سەیارەی بێ‌دەماخ کە مۆتۆڕەکەی لە دواوەیە.(بیدماغ)

بێڕاهە: [ناو،ت] بێڕێگە؛ کویرەڕێ؛ لاڕێی سەخڵەت؛ (بیراهە)

بێ‌شعوور: فد؛ ند: [ئاوەڵناو] بێ‌ئاوەز؛ بێ-عەقل؛ نەفام. بێ‌هەست ؛گەوج؛ تێنەگە-یشتوو. (بی شعور)

بیفتەک: فد: [ناو]تیکەگۆشتی سوورەوەکراو لە گۆشتی چەرخ نەکراو. (بیفتک)

بێ‌گۆش: [ئاوەڵناو] بێ‌گوێ؛قسەنەبیس. (حرف نشنو)

بیلان: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) تەراز نامە؛ بەراوەرد و سیایی گرتن لە کاری یەک یان چەند ڕێکخراوێ. (٢) حیسابی کارکردی موعامەلە و خەرج و درامەت و قازانج و زەرە لە کاتێکی دیاریکراوی ڕێکخراوێکدا. (بیلان)

بێ‌موبالات: [ئاوەڵناو] بێ‌بەندوبار؛ بێ-تەوەجوە؛ بێ قەید. کەم تەرخەم. (بی مبالات)

بێ‌مولاحە زە: [ئاوەڵناو+ بەند]بێمەلاعەزە؛ ڕەچاو نەکردنی داب و دەستووری سەلمێنداراو لە کۆمەڵدا؛ بێ سرنج؛ بێ-ئاوڕدانەوە و تماشاکردن؛ بێ‌موباڵات؛ بێ-ڕوودەربایستی؛ بەبێ شەرمی حوزوور. (بی ملاحظه)

بیمەکراو: (١) مەختەکراو؛ مەختەبوونی گیان یا ماڵ لە لای بیمەگەر.(٢) هەر شت کە بیمەکراوە؛ وەک ماڵ و سەیارە...و.. (بیمه گزار)

بیمەگەر: فد: [ناو،بک]کەس یا ڕێخکراوێکە کە بیمە دەکا لە بەرانبەر وەرگرتنی پارەی دیاریکراودا، کە لە بیمەکراوی دەسێنی. (بیمه گر)

بیمەنامە: [ناو] مەختەنامە؛ قەراردادێکی نوسراوە لە بەینی بیمەگەر و بیمەکراودا کە شەرت و شروتی هەردوولایەنی تێدا نوسرابێ. (بیمەنامە)

بیمەی ئیجباری: مەختەی ئیجباری جۆرێک بیمە کە بۆ گرووپێک لە شوڵگەل پێویستە وەک بیمەی کەسی دووهەم بۆ خاوەن سەیارە یا بیمەی موسافیر. (بیمەاجباری)

بیمەی باربەری: بۆ ئەرخایەن بوون لە زەرەری زۆر نەکردن ، کاڵای توجاری یا هەر بارێکی تر، بە پێی قیمەت بیمە دەکری. (بیمەباربری)

بیمەی (مەختەی) بێکاری: بیمەیێک بۆ قەرەبووی ڕۆژەکانی بێکاری؛ هەروەها بیمەی کارگەری و کارمەندی و دزی و سوتمان و بیمەی سەیارە و بیمەی عومر و بیمەی دەوا و دەرمان. (بیمەبیکاری)

بێنەزم: فد: [ئاوەڵناو] بێنیزام؛ بێتەرتیب (بی نظم)

بیۆگرافی: فرد؛ فد: [ناو] نوسینی بەسەرهات و ئەحوالات. (بیو گرافی)

بیۆلۆژی: فرد؛ اند: فد: [ناو] ژیانناسی. (بیولوژی)

بیۆلۆژیست: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژینەور ناس؛ زیندەوەرناس. (بیولوژیست)

بێهداری: فد: [ناو] ڕێکخراوێکی پزشکییە دەروەستی ساغی و سڵامەتی جەماوەرە. (بهداری)

بێهداشت: فد: [ناو] باش ڕاگرتن؛ ریٚ ورەوشت و کارگەلیٚ کە بۆ پاراستنی سڵامەتی و ساغی جەماوەر پێویستە. (بهداشت)

بێهداشتی ڕۆحی: فد: [ناو،ت] بێهداشتی ڕەوانی؛ پێشگرتن و پاراستن و مالیجەی نەخۆشینگەلی ڕۆحی. (بهداشت روانی)

پــا: [نــاو] یــەکــەی ئــەنــدازە گرتنــی درێژایی،پێوەرێکی ئورووپییە بەرانبەبە ٠٤٨/ ٣٠ سانتیمیتر.(فوت)

پا ئـەوشـار: [نـاو] تـەختـەی ژێرپێـی جوڵـا. (تختەزیرپای جولا)

پابازی: فـد: [نـاو] گـەمـەکـردن بـەپـا (ب) گەمەکردنی دوو دڵدار بە پا، وەک دەسبازی. (پابازی)

پــابرین: [چاوگــەءت] (١) پاقرتانــدن یــا برینــدارکردن و برینــیءپــا. (پابریــدن)(ب) دووریکــردن و نـەچـوون بـۆ شـوێنێ؛ سـەر لێنەدان؛ تۆ خوا پام لێمەبڕە زیاتر سەرم بدە؛ پات لێرە ببرە قەت مەیێ. (پابریدن)

پابلقـە: [نـاو] قادرمـە؛ نێردیـوان؛ پێپلیکـان نەردَیوان؛پەیژە؛ پەینجە.پاپلیکان؛ (نردبان)

پابۆچ: [ئاوەڵناو+ ناو] پێبەند؛ پابەند. (پایبند)

پا بۆس: [ناوءبک] پا ماچکەر. (پابوس)

پابۆسی: [ناو] پا مـاچکـردن (ب) بۆخزمـەت پیاوی زۆر گەورە چوون. (پابوسی)

پا بە پا: بـەیـەک ڕەوت لـەگـەڵ کـەسێکا ڕۆیشتن، شان بە شان. (قدم بەقدم؛ پا بەپای کسی رفتن؛ شانەبەشانە)

پا بە پا: [ناو]پا و پـا؛ پـاوەپـا؛ لنگـەبـەلنگـە کەوش کردنە پا. (لنگەبەلنگە)

پابەپەردە: [ئاوەڵناو] پەنجەپێـکـە بـەینـی قامکەکان، بە پەردە پێکەوەلکابن وەک پەردەی پای مراوی و قاز. (پای پردەدار)

پابەرجا: [ئاوەڵناو] پاوەرجا؛ پابەرجێ. (پابرجا)

پابەرجێ: [ئـاوەڵـناو] پابـەرجـا؛ پـاوەرجـێ؛ ڕاوەستاو؛ بەرقەرار لەسەر شوێنیخۆ؛ خۆڕاگر؛ جێگر؛ دەوامدار. (پا برجا)

پابەرێ: [ناو] شەروال؛شوالْ؛ دەرپـێ. (شـلوار زیر)

پابەس: <پا بەست.

پابەستە: (١)[ناوءبەر] پێبەستراو. (پابستە) (٢) [ئاوەڵناو] گیرۆدە؛ گیرخـواردوو؛ پابـەسـتەی ئەو دووکانەم ناتوانم بۆ شوێنێ بچم. (پایبند)

پابــەســتی: [نــاو] ڕەوتــی پابــەســتبــوون؛ گرفتاری؛ گیرۆدەیی؛ گیرخواردوویی بەدەست ئیشێکەوە. (پایبندی)

پا بە عەرزا کوتان: (١) لەقە بـەعـەرزدا دان (زمین لگد زدن)(٢) (ب) قینگرتن و تـووڕە-بوون (عصبانی شدن)

پا بەعەرز نەکەوتـن: (ب) لـە خۆشـی و بـە دەماخیدا پا بـەزەوی نـەکـەوتـن؛ زیاتـر بـە گەیشـتنی خـەبـەری خـۆش. (روی پـا بنـد نبودن)

پابەمانگ: [ئاوەڵناو] ژنـی تۆڵـدار لـە مـانگی ئــاخری دووگیانیــدا؛ (ب) لــەو مانگــەدا دەزێ.(پابەماه)

پابەند: [ئـاوەڵنـاو] (١) دەروەسـت؛ دەرووەس. (متعهــــد) (٢) گیــــرۆدە؛ دەســــتەبــــەر

(پایبند)(۳)[ناو]هەر شت کە پای پێبەبە-
ستن.(وسیلە پابستن) (۴)[ناو] پاوەند؛ بە-
ستنەوە بە پا.(باپابستن)

پابەنی: [ناو] پابەندی؛ بارودۆخی پابەندبوون.
(پایبندی)

پابەوی: [ناو] جیازی وەوی؛ جیازی
بووک(جهاز)

پا بەیەکاهاتن: (۱) لاق تێکهالان. (پا بهم
پیچیدن)(۲) حاڵەتی ورە بەردان لە ڕۆیشتندا.
(پا بهم پیچیدن)

پابێلْ: [ناو] پێمەرە؛ بێڵاسن؛ مەربیل. (بیل
آهن)

پاپ: [ناو](۱) پیاوی گەورەی ئایینی
مەسیحی گەورەتر لە کەشیش. (پاپ) (۲)
ناوی جۆرێک مۆسیقای ڕۆژ ئاوایی و
ئورووپییە. (موسیقی پاپ)

پاپرەگ: [ناو]پەپرەگ؛ گیای کولێرە مارانە؛
سەوکا ماری. (اسم گیاهی)

پا پۆرەنیای: (۱) پا پێدانان؛ ژێرپاخستن؛
پاشێل‌کردن؛ تلیقاندنەوە بەپا؛ پا لەسەر دانان.
(زیر پا انداختن) (۲ب) ماف پێنەدان؛
حاشاکردن و پێشێلکردنی ماف. (زیر
پاگذاشتن)

پاپۆش: [ناو] (۱) هەر شت کە لای
خوارووی لەش دادەپۆشێ؛ کەوش، پاتۆڵ،
دەرپێ، گۆرەوی، بە تایبەت بە قۆندەرە
دەڵێن (پاپوش. کفش)(۲) پیلان؛ داو؛ (ب)لە
مەخمەسە خستنن (پاپوش)

پاپۆش دروستکردن: [چاوگە،ت](۱) پا پۆش
چنین؛ کەوش دوورین. (کفش دوختن) (۲)
گێچەڵ سازکردن؛ بەناڕەوا تووشی
مەخمەسە کردن؛ پیلان نانەوە و لە
دەردیسەرخستن. (پاپوش دوختن)

پاپۆکە: [ناو] ئاڵقەدان؛ چەمەرە؛ خۆ
کۆکردنەوە و قەف خواردنی مار. (چمبرەزدن)

پاپەجانی: [ناو] پیلاوی چووکەی منداڵان.
(کفش کودکان)

پاپەجینە: [ناو] پەیژە؛ پاپەینجە؛ پێپەلیسک؛
نێردیوان. (نردبان)

پاپەڕ: [ئاوەڵناو] فڕندەیێک‌کە تا سەرپەنجەی
پەلی لێڕوابێ؛ وەک کۆتری پاپەر. (پاپر)

پاپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پێ پەستکراو:
لە ژێر پێ نراو؛ پاپەست بوو: بەرپێ خراو.
(لگد کوب ؛ پایمال)

پاپەستی: [ناو] حاڵەتی ژێرپا خراوی و
پێخوست بوون. (پایمالی)

پاپەل: (۱)[ناو] لقەکانی خوارووی دار و گیا.
(برگ ساقە پائین گیاە) (۲) [ئاوەڵناو]پاپەڕ؛
فڕندەی پا بە پەڕ. (پرندەپر پا)

پاپەنج: [ناو] سیخوڕ؛ جۆری ژووژووی تیر
هاوێژ. (نوعی خارپشت)

پاپەی: (۱) بەدوای مەبەستێکدا ڕۆیشتن؛
پاداگرتن و سووربوون لەسەر داوخوازی. (۲)
سۆراخ‌گرتن و حەول و تەقەلا بۆ دۆزینەوەی
کەسێک یان شتێک. (پیگیر)

پاپیادە: [ناو،ت] پیادە؛ سوارنییە؛ (ب) بە پیادە
ڕۆیشتن. (پیادە)

پاپێچ: [ناو،ت] مووزپێچ؛ بەلەکپێچ؛ هەر
شت کە بە دەوری پا دا پێچ بخوا. (پا پیچ)

پاپێچبوون: بەپای‌کەسێکا پێچان و پیلان

گێڕان و بەهانە پێگرتن؛ بەدوای چزە لێدان و ئازاری کەسێکەوە بوون؛ بەپادا ئالآن. (پا پیچ شدن)

پـاپیڕووس: نـاوی گیاییێکـەکـە یـەکـەمجـار کاغەزیان لێ دروست کردووە. (پاپیروس)

پا پێژ: [ناو،بەر] دەوەی بە پا پێژراو؛ گـەمـڕە. (سرگین پا خوردەوسفت شدە)

پاپیلکە: [ناو] قادرمـە؛ نێردیـوان؛ پێپلیکـان نـەردیوان؛پـەیـژە؛ پـەینجـە. : پاپلیکـان؛ (نردبان)

پاپێو: [ناو] ئەندازەگرتن بـە هـەنگـاو؛ بـەپـا پێوان. (با پا متر کردن)

پاپیۆن: [ناو] جۆرێک قـەرەوێتـە لـە شـکڵی پەپوولە، بەلآم وەک بۆین باخ شۆڕ نابێتـەوە. (پاپیون)

پات: (١) حاڵەتێکە لە شەترەنجـدا، بـەرابـەر بوونی بـێ (بردنـەوە و دۆڕانـدن). (پـات)(٢) پـات؛ جـار؛ دووپـات: دووبـارە؛ تیکـرار. (مرتبە)(٣) هەویر. (خمیر)

پاتار: [ناو] (١) لە هەندی شـوێن (ل) دەبـێ بە(ر) یا بە(غ) پاتال: ئاژەڵی وەک مەڕ و بـزن و گا؛ پاتاغ؛ پاتاڵ؛ پرو پاتاڵ. (حیوانات اهلـی) (٢) لە کارکەوتوو؛ پیروپاتاڵ (پیرو پاتال).

پاتاغ:<پاتاڵ.

پاتاک:<پاتاڵ.

پاتان: [نـاو] جـەمـاوەریکـی سـپی پێسـتی نیشتەجێی ئەفغانستان و پاکستان. (پاتان)

پاتاوە: [ناو] (١) پووزپێچ؛ مووزپێچ؛ مووچپێچ. (موچ پیچ) (٢) کاڵە. (پاتاوە)

پاترۆتـــــک: (١) [ئـــاوەڵنـــاو] ڕزیـــو. (پوسـیدە)(٢)[نـاو] پـڕزۆڵ؛ تیتـوڵ؛ بزگـوڕ. (رشتەباریک پارچەکهنە)

پاتڵاخ: [ناو] باتڵاغ؛ زەوینی زۆنگ و شلەقـوڕ؛ زەلکاو؛ زۆنگاو. (باتلاق)

پاتن: پات: هەویر: هەویرپاتن: هەویر پێـژان: هــەویرپانکردنــەوە و لــە بیچمــی نــان دروستکردن؛ (ب) نان کـردن. نـان پێـژان. (خمیر را بشکل چونە درآوردن)

پاتۆرپاتۆر: [ئاوەڵناو] (١) پترۆ پتـرۆ؛ ڕیشـاڵ- ڕیشاڵ؛ پرزۆڵ پرزۆڵ. (تکـەتکـە)(٢) شـڕ و کون کون و لە کارکەوتووو. (سوراخ سوراخ)

پاتۆرە: [ناو] دەنکی بـەفـر؛ کولـووی بـەفـر؛ (دانەبرف)

پاتۆرە : دیاری؛ خەڵات؛ (سوقات؛ خلعت)

پـاتۆس: [نـاو] پـاتۆز؛ کۆمبـاین؛ مـەکینـەی دروێنە. (کمباین)

پاتۆق: [ناو] جێگای ڕابواردنی کاتی پشوودان و بێکاری؛ پاتۆقی من مەیدانی هەڵویـە هـەر وەخت پێت خۆش بوو لەوێ دەمبینی؛مەکـۆ (پاتوق)

پاتۆڵێ: [ناو] پاتۆڵ؛ دەمەقۆپان. (تنبان)

پـاتووک: [ئـاوەڵنـاو] پتروکـاو؛ پرتووکـاو؛ شرِوکۆنە. (پوسیدە)

پاتەرۆ خ:<پاتاڵ.

پاتەرۆک: پاتاڵ.

پاتی: (١) چێشتی لە ناو پاتیلدا کوڵاو؛ کوڵـاو؛ نیوە سووت. (آمادەشدەدر پاتیل)(٢) لـەگـەڵ قاتیدا دێ، قاتیپاتی: تێکەڵ پێکـەڵ. (قـاتی پاتی)

پاتیل: (١) [ناو] مەنجـەڵـی گچکـە؛ تیانـەی

چکۆلە(دیگ کوچک)(٢) [ناو] سوێنەی دار؛ جێگای پات شێلان؛ جێگای هەویر شێلان. (پاتیل خمیر)(٣) [ئاوەڵناو] زۆر مەست؛ ڕەشەمەست؛ قەرەمەست. (سیاەمست)

پاتیل‌بوون: سیامەست‌بوون؛ زۆر سەر خۆش‌بوون؛ قەرەمەست‌بوون و ئاگا لە خۆنەمان. (پاتیل بودن)

پاتیلۆک: [ناو] گۆشتی پاتی؛ کەبابی پل. (کباب)

پاتێنان: کەوتنە ناوکاریێ؛ تێوەتلیان لە کاریێ؛ زیاتر بۆکاری‌خراپ دەوترێ. تێکەوتووە: پای‌تێناوە.(افتادن توی کاری)

پاجا: یەکسەر؛ یەکجاری؛تێکڕا؛بەجاریێ. (یکجا)

پاجۆربوون: [چاوگە،ت] لەڕادەی پێویستدا حەریفی یاری هەبوون. (پا جور بودن)

پاجۆرکردن: [چاوگە،ت]پەیدا کردنی حەریفی یاری لە ڕادەی پێویستدا. (پا جور کردن)

پاجووت‌کردن: [چاوگە،ت] پا چەسپاندن (چەسپ لێدان)ی پلەی خوارتر بۆ پلەی بانتر لە سەربازی (عەسکەری)دا؛ (ب)مردن. (پاچسباندن؛ کنایه ازمردن)

پاجە: [ناو] (١) باجە؛ پەنجێرە؛ پەنجەرە. (پنجره)(٢) دەربیجەی چکۆلەی پسوولە فرۆشتن لە سینەما.(٣) دوکانچە؛ بۆتکە. (باجه)

پاجەچی: پەنجێرەساز. (پنجرەساز)

پاجی: [ناو] جیێپا؛ پاجیێ؛ شوێن پیێ؛ ڕچە. (جای پا)

پاچرا: (١) [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی زۆر کورتەباڵا. چڵە نۆک؛ باوەعەمرە؛ باوەقوورەت. (کوتوله)(٢) [ناو] پارەییێک‌کە قومارباز بە ساحێبی قومار خانەی دەدا. (شتیل)

پاچڤەزان: پاچڤان؛ وەرگێڕ. (مترجم)

پاچک: [ناو] (١) پیێ؛ پا؛قاچ؛ قول؛لینگ. (پا.لنگ) (٢) پەڕۆی لەت و شڕ؛ پەڕۆی دەستگرە؛ دەستگرەی‌ئاشپەزخانە. (دستگیره‌آشپزخانه) (٣)پاچکە؛ پایەی چرپا و کورسی. (پایه)

پاچکە: (١)لەبن ڕانەوە هەتاپەنجەی- پیێ.(ازبیخران‌تاپنجه‌ی‌پا)(٢)پایەی‌کورسی و چرپا و قەرەوێڵە. (پایەمیز) (٣) دەرەلینگ. (پاچه)

پاچکە بەدەمابردن: وەک قولاپە بردن بەدە- ما؛ لیێتووڕەبوون بەشیتەشیت و شاتوشووتە- وە، شوبهاندن بە سەگ .(پاچە کسی راگازگرفتن)

پاچکەهەڵمالیاگ: [ئاوەڵناو] دەرەلینگ هە- ڵماڵراو؛ (ب) بیێحەیا و ڕوو داماڵراو.(پاچە ورمالیده)

پاچەبەند: [ناو] (١) دەرەلینگ‌بەند؛ پاچکە- بەند؛ (٢) بەنی دەرەلینگ پێبەستن. (پاچەبند)

پاچەسپاندن: [چاوگە،ت] چەسپ لێدان و سڵاوی سەرباز و عەسکەر بۆ باڵا دەست. (پاچسپاندن)

پاچین: (١) [پاشگر] قرتاندن؛ هەڵپاچین، داپاچین. (پسوند چیدن)(٢) [ناو] ئەوەڵین چینی خوارەوەی دیوار. (پاچین دیوار)(٣)[ناو] لێوار و دامێنی خوارەوەی کراسی ژنانە.

(پاچین)

پاچینەوە: (هەڵ پاچین و برینەوەی خوری لە ئاژەڵ)؛ برینەوە. (پشم چینی)

پاخ: [ناو] ترس؛ سام؛ باک؛ هەراس.(ترس؛ بیم)

پاخاف: [ئاوەڵناو] گوێقوڵاخ و ترساو؛ لە سەرهەست؛ بەترسەوە. (گوش بزنگ و بیمناک)

پاخاوکردنەوە: [چاوگە،ت] ڕەوتیڕۆیشتن هێواش کردنەوە. (آرامتر راەرفتن)

پاخستن: [چاوگە،ت] لەپاکەوتن؛ هێزی ڕۆیشتن لێبڕان بەهۆی ئازار و هیلاکی زۆرە-وە؛ (ب)حاڵەتی‌نەخۆشی‌کە نەتوانی‌هە-ڵسێتەسەرپا. (ازپاافتادن)

پاخلیسکان: [چاوگە،ت](١) پاخزان. (لغزیدن)(٢) (ب) تووشی هەڵە و لاڕیبوون. (اشتباه‌کردن)

پاخواردن: [چاوگە،ت](ب) کارکردنی ژێرپاخەر، وەک مافوورە، زیاتر بۆ کۆنبوون و هەنارده، (دەرکزە) کردن واتا ناردن بۆ وڵاتی دەرەوە بۆ فرۆش (هەڵبەت لە بەر ئەوە ماڵیاتی شتی کارکردە کەمترە). (پا خوردن)

پاخوڕ: [ناو] پاشاخوڕ (پاش‌ئاخوڕ).چیلکە و چەویلی بەرماوەی لەوەڕ لە ئاخوڕدا. (پسماندەآخور)

پاخەند: [ناو] یاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)

پاداشت خراوی: [ناو](١) سزا؛ قەرەبووی ئاکاری خراپەکردنەوە؛ خراو هاتنەڕی.(٢) هەروا پاداش خاسی: چاکە هاتنەڕی و قەرەبووی چاکی‌کردنەوە.(پاداش بدی و خوبی)

پاداف: [ناو] (١) پاداو؛ تەپکە؛ داو مووسک. (دام)(٢) کەوی بنە(کبک داخل کمینگاەشکار)

پادان: [چاوگە،ت] پاکەوتن؛ هەڵڕەخسین؛ لوان؛ ئەگەر پابدا بۆم بەهاردێم؛ واتا ئەگر بۆم بلوێ بەهاردێم. (پا افتادن)

پادای: [چاوگە،ت] پالێدان؛ پا لەڕکێفی کەرماشێن (بایسیکل) وەردان؛ ڕکێف لێدان لەسواری اسبدا؛ پا جووڵانەوە لە مەلەدا. (پا زدن)

پادزە: [بەند] پێدزە؛ بێدەنگ هەنگاو هەڵگرتن؛ بێچرپە ڕۆیشتن. (پاورچین)

پادگان: فد: [ناو] یاگەی‌سپا؛ سەربازخانە؛ شوێنی فیربوونی کاری عەسکەری؛ جێگای ژیانی سەربازگەل. (پادگان)

پادەرهەوا: [ئاوەڵناو] (ب) کاری‌کە دەرئەنجامی دیارنییە دروستبێ‌یاخەێر، موعامەلە کەمان بۆیهەیە پێکنەیێت هێشتا پا دەرهەوایە: تەقولەقە.(پادرهوا)

پادەری: فد: [ناو] ڕایەخێکە لە بەر درگای ژووری ڕادەخرێ. (پا دری)

پادەم: [ناو] دەمەی ئاسنگەری. (دمەآهنگری)

پاڕابلۆم:[ناو]جۆرێک‌دەمانچەیە(پارابلوم)

پارازۆ: پارێزەر و ئێشکچی؛ چاوەدێر. (نگهبان)

پاراستن: [چاوگە] چاوەدێری؛ مەلاحەزەکردن و بەزەیی پیاهاتن لە لێداندا، دەست پاراستن واتا ڕەچاوگرتنی دەست و پێ‌شکان یا

کوێربـــوون لــه کــاتی دارکــاری و کوتــه‌ک لێداندا. (در نظر گرفتن و پر هیز کردن)
پاراف: فرد؛ فد: [ناو] پێش واژوو؛ پێش ئیمزا؛ ئیمزای پێش نووس . (پاراف)
پارافین: [ناو] جۆرێک ڕۆن که له نـه‌وت بـه ده‌ستدێ له قه‌دیما ده‌یاندا له سـه‌ر و قـژ بـۆ جوانی؛ دوو جۆره‌(تراو و ڕه‌ق) (پارافین)
پاراگراف: فرد؛ قد: [ناو] به‌شێ لـه نووسـراوه کـه لـه بابـه‌تـێ ده‌دوێ و بـه ده‌سـتپێکی دیرێکی تر بابه‌ت ده‌گۆڕێ و له به‌شی پێشوو داده‌بڕێت. (پاراگراف)
پاراڵێـل: [نـاو]کـه‌ره‌سـته‌ییکـی وه‌رزشـی ژیمناستیکه که له دوو میله پێکهاتووه که له ڕاستی یه‌کدان و هه‌رکام به دوو پایه له سه‌ر عه‌رز دابه‌ستراون (پارالل)
پاراندن: <ده‌ڵاندن. (نشت)
پاراوی: [ناو،به‌رهـه‌مـی‌چاوگـه] (۱)حاڵـه‌تـی پاراوبوون؛ تێرئاوی؛ ڕوه‌کـی ئـاودار و تـه‌ڕ و تازه و به نه‌شه. (سیراب و شـاداب) (۲) بـێ-نیـازی و ژیـان خـۆش‌ڕابـوێری؛ (ئـه‌وانـه‌ی که‌(پاراو)ی ئاون بژارن). «سواره‌ی ئێلخـانی زاده». (متنعم بودن)
پـارچ: [نـاو] سـوراحی؛ تـۆنگی ئـاو؛ تۆنگـه. (پارچ)
پارچمک: [ناو]که‌وشی‌ده‌مپـایی؛ سـه‌رپـایی؛ مداس. (دمپایی)
پارچه: فد: [ناو] (۱) قوماش.(۲) لـه‌ت؛کـوت. (۳) یه‌که‌ی قه‌واره بۆ ژماردنی مڵک و زه‌وی؛ سێ پارچه ئاوایی؛ دوو پارچه زه‌وی.(پارچه)
پارچه‌پارچه: فد:[ئاوه‌ڵناو]که‌رتکـه‌رت؛ لـه‌ت لـه‌ت؛ پاژ پاژ؛ پل پل. (پارچه‌پارچه)
پارچه‌پارچه‌کردن: [چاوگه‌،ت] پل‌پـل‌کردنـی گۆشـت یـا هـه‌ر شـت تیکـه تیکـه‌کـردن؛ بـــه‌لقـــه‌تـــین؛ بـــه‌لقـــه‌تانـــدنی زۆر. (پارچه‌پارچه‌کردن)
پارچه‌چی: (۱ب) [ئاوه‌ڵناو] ئاوانته‌چی؛ درۆزن؛ لافلێـــــده‌ر؛ خۆهـــــه‌ڵکـــــێش. (لاف زن)(۲)[ناو،ت]بـه‌زاز؛پارچـه‌فرۆش؛کووتـاڵ و قوماش فرۆش.بزاز)
پارچه‌فرۆش: فد:[ناو،ت]کووتـاڵ و قومـاش-فرۆش؛ به‌زاز. (بزاز)
پارچه‌فرۆشـی: فـد: [ناو،بـه‌رهـه‌مـی‌چاوگـه] جێگای‌فرۆشتنی‌قومـاش؛ دووکـانی قومـاش فرۆشتن. (پارچه‌فروشی)
پارخان: [ناو] په‌راسوو. (دنده)
پارخووان: [ناو] سمت؛ که‌فه‌ڵ. (کپل)
پارزنین: [چاوگه] پاڵاوتن؛ پالأفتن. (پالایش)
پارزونـک: [نـاو]کوڵوانـه؛ چارۆکـه‌ی ژنـان. (رودوشی زنانه)
پارس: [ناو] (۱) هۆزێکی که‌ونـارای ئاریـایی که له‌هه‌ریمـی فـارس (باشـووری ئێـران) دا ده‌ژین؛ (۲) حه‌پـه؛ وه‌ڕه؛ ده‌نگـی سـه‌گ.(۳) سـه‌رزه‌وینـی هـۆزی پـارس.(۴) هـه‌ژار و گه‌دا.(پارس)
پارستن: [چاوگـه]بـه شـکردن؛ جیاکردنـه وه؛ جیاوه کردنـی بـه‌ش؛ پارڤـه‌کـرن. (قسـمت کردن)
پارسکرن: [چاوگه‌،ت] سواڵکردن؛ گـه دایـی-کـردن؛ وه‌ڕینـی سـه‌گ.(گـدایی) پارسکه‌ر: [ناو،بک] سواڵکه‌ر؛ گه‌دا. (گدا)

پارسۆن: [ناو] پارزون؛ پاڵۆینە؛ پاڵێو.(پالا؛ صافی پالونه)

پارسەنگ خستنەپاڵ: [چاوگە،ت] (ب)ناونیتکە و قسەی سووک بۆ کەسێک دروستکردن و دانە پاڵ؛ ناو زڕاندن لە خۆرایی لەقەمی کرێت خستنەپاڵ. (بکسی-نسبتبددادن)

پارسەنگ‌گرتنەوە: [چاوگە،ت] قورسایی دەفری خاڵی دیاریکردن بۆکێشانی هەر شت کە بکریتە ناو دەفر و بکێشرێ؛ سەر ڕاستکردنی دوو تای ترازوو. (تعیین وزن-ظرف محتوی شیئ‌توزینی؛پارسنگ)

پارسی: فد: [ئاوەڵناو+ ناو] (١)خەڵکی وڵاتی پارس؛ زمانی پارسی یا فورسی.(٢) ئەندامانی هۆزی پارس.(٣) زەردەشتیەگانی دانیشتووی هێند. (پارسی)

پارڤەکرن: [چاوگە،ت] بەشکردن؛ قیسمەت-کردن؛ دابەشکردن. (قسمت کردن)

پارک: فرد؛ فد: [ناو] (١) سەیرانگای خاوەن دار و درەخت و گوڵ و زیاتر جێگای یاری کردنی منداڵان بە کەرەستەگەلێ کە لە سەیرانگاکەدا دامەزراوە.(٢) شوێنی ڕاگرتنی تایبەت بە سەیارە لە شەقامدا؛ (ب) گاراجی سەیارە زیاتر لە قاتی یەکەم یا ژێر زویدا؛ بەدەگمەن لە بینای گەورەدا لە قاتی دووهەم و یا زیاتر چێدەکرێ. (پارک)

پارکار: اند؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک باڵتەی کڵاو داری قەوی و درێژە؛ زیاتر تایبەت بەئە-ندامە کانی عەسکەرییە. (پارکا)

پارک‌کردن: [چاوگە،ت](١) فەننی فێر بوونی ڕاگرتنی سەیارە لە شوفێریدا.(٢)ڕاگرتنی سەیارە لە شوێنی دیاریکراودا.(پارک کردن)

پارکێت: فرد؛ فد: [ناو]چێوفەڕشی تایبەت بۆ ناو ماڵ‌کە لە تەختە و چێوی ناسک چێکراوە. (پارکیت)

پارکی‌جەنگەڵی: [ناو،ت](١) لێرەواری تایبەتی سەیرانگا. (٢) لێرەواری پاوان کراو، (قۆرخ) بۆ ژیانی گیان‌لەبەرانی وەحشی و کێوی. (پارکی جنگلی)

پارکی‌شار: [ناو،ت] پارکی‌گشتی سەیرانگای-گشتی زیاتر لە ناو شارەکاندا. (پارک شهر)

پارکی‌گشتی:<پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارکی‌مۆتۆڕی: [ناو،ت] شوێنێ لە پادگاندا کە کەرەستەگەلێ وەک سەیارە و دەبابەی لێ پارک دەکەن. (پارک موتوری)

پارکی‌میللی: [ناو،ت] (١) شوێنێ بۆ پاراستنی گیان لەبەرانی نایاب. (پارک‌ملی)(٢) (ب) پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارگین: [ئاوەڵناو] پێوندیدار بە پارەکەوە. (پارینه)

پارلمان: فد؛فرد؛اند: [ناو] پەرلەمان شوێنی کۆ بوونەوەی نوێنەران بۆ کاری تایبەت و دەستووردانان. (پارلمان)

پارلمانی: [ئاوەڵناو] پەرلەمانی؛ گرێدراو بە پەرلەمانەوە. (پارلمانی)

پاروا: بیستانێ کە درەنگ دەگا. (بوستان دیر رس)

پاروینکە: [ناو] جۆگەلەی دەوری‌چیغ و چادر و خێوەت بۆ بەرگری لە ئاوی‌باران.(جوی-دورچادر)

پاڕوو: [نـاو] (١) بیـڵ؛ بێڵـی داری؛ وەروەرە؛ بەفرماڵ. (پارو) (٢) سەوڵ؛ چێوی گەمی بە-ڕیوەبردن؛ بێڵی گەمی ئاژووتن. (پارو)

پاڕووکێشان:>پاڕوولێدان.

پاروگرتن: [چاوگە،ت] تیکەگرتن بۆ خواردن. (لقمەگرفتن)

پاڕوولیدان: [چاوگە،ت] (١) بێڵ‌لێدان؛بـەبێـڵ پاک کردنەوەی شوێنێ؛ بێڵ‌ماڵ. (بیـل زدن) (٢) بە پاڕوو بەفری سەربان خستنەخوارەوە و سەربان ماڵین بـە وەروەرە. (بـرف روبـی)(٣) گەمی ئاژووتن بە سەوڵ؛ سەوڵ‌لێدان. (پارو زدن)

پاڕووی: [ناو] سەوڵ؛ پاڕووی گەمی. (پارو)

پارەخشت: [ناو] لەتەخشت؛ تیکەیێک خشت؛ خشـتی شـکاو؛دەسـتە واژەیبـە نابییـە، واتا:نیوەخشت. (پارەخشت)

پارەخۆر: [ئاوەڵناو] بەرتیل‌خۆر؛ لـە ئاوێسـتادا هەر بەو واتا هاتووە؛ (رشوەخور)

پاڕەس: [ناو] (١) بوار. (گدار) (٢) جێگای پـێ لە قەراخ بیردا، وەک پلیکانی چـووک بـۆ پـا دانان لە سەر و خوارکردن لە بیردا.(پلەهـای دیوار چاە)

پارەکردن: [چاوگـە،ت] دڕانـدن؛ هـەڵـدڕین؛ دادڕیـن؛ کـوتکردن؛ لـەتکـردن؛ بچڕانـدن؛ بچکڕاندن؛ (میرووەحت زولفە وکەبابیش جـە-رگی پارەی نالییە) «نالی»(پارەکردن)

پـارەکـە: (١) [نـاو] سـاڵی ڕابـووردوو؛ لـە ئاوێسـتادا هــەر (پـارەکــە)هـاتووە. (پارسـال)(٢)[کـاری ئـەمـری] بدڕێنـە؛ بدڕە؛(جەرگم بە خنجێر پارەکە) (پارەکـن)(٣) [ناوی ناسکری]دڕاوەکە: دڕیاوەکە. (آن پـارە معلوم)(٤)[ناوی‌ناسکری] دڕاوە کە: پووڵەکـە. (آن پول ، اسم معرفە)

پارەنگا: [ناو] پیمێو؛ ئەو دارە کە دەیدەنە بەر تەرزی مێو. (ستون نگاهدارندەتاک)

پاڕەو: [ناو] پیادەڕەو؛ کەناری شەقام تایبـەت بۆ پیاسە. (پیادەرو)

پاریا: [ئاوەڵناو] خراپ؛ کەنەفت؛ کرێت. (بد)

پـارێزتن: [چاوگـە] پاراسـتن؛ چـاوەدێـری؛ پارازتن. (نگهداری)

پارێزکەر: [ناو،بک] ئەوەی کە پـارێز دەکـا و خۆ دوور ڕادەگرێ لە هەر شت کە بە خراپـی بزانێ؛ خۆ بوێر. (پرهیز کنندە)

پارێزکــەردەی: [چاوگـــە،ت] پـــارێزکردن؛ پارێزگاری. (حفاظت)

پاری زل: [ئاوەڵناو] (١) (ب) بەرتیـل خـۆری تەماحکار؛ زاڵم. (رشوەخور ظالم)(٢)پـارو زل؛ تیکەقەوی(ب) زۆرخۆر. (لقمەبزرگ؛ شکمو)

پارێڤ: [ناو]گۆشتی برژاو. (گوشت برشتە)

پاریک:>پاڕوو.

پـارین: [ئـاوەڵنـاو] پـارگین؛ پێـوەندیـدار بـە پارەکەوە. (پارینە)

پارینە: [ناو] پارۆنە؛ مریشکی‌دووساڵە.(مـرغ-دوسالە)

+ پاز: [ئاوەڵناو] (ف. مشـە) ناسـک؛ نـەرم و نیان. (نازک)

پازاچ: [ناو] (ف. مشە) داپیرک؛ ماما. (ماما)

پـازار: [نــاو] پــاژار؛ دژی ژار؛ دژیژەحــر. (پادزهر)

پازەن: [ناو] نێریەکێوی. (بز کوهی نر)

پاژمله: پاش مله؛ پشتسەر. (پشت سر)

پاژنە: [ناو](١) بەشی دوواوەی پا لە ژێر قولاپەیدا.(٢) ناڵچە؛ وەک ناڵچەی کەوش.(٣) ڕێسمە؛ گرێژەنە؛ پاژنەی درگا.(۴) تەختەی ژێرەوی قۆناخی تفەنگ. (پاشنەقنداق)

پاژنەبەرز: [ناو،ت]کەوشی ناڵچەبەرز. (پاشنەبلند)

پاژنەتێگرتنەوە: [چاوگە،ت]گۆڕینی پاژنەی کەوش. (تعویض پاشنە)

پاژنە مێشوولە:[ناو،ت]کەوشی ناڵچە بووچک کە تایبەت بەژنانە. (کفش پاشنەکوچک)

+پاژنەهەڵکێشان: [چاوگە،ت] (ب)قۆڵ هەڵماڵین و خۆ تەیارکردن و ئامادە بوون.(پاشنە ورمالیدن)

پاژنەی‌درگا هەڵکێشان: [چاوگە،ت] درگا لە ڕێسمە بردن. (ب) هاتنی پەیتاپەیتای کەسێک. (پاشنە دراز جا در آوردن)

پاژە: [ناو] سەروپێک. سەروپێ. (کلەپاچە)

پاژەر: [ناو]کۆڵەکە؛ ئەستۆن؛ وێستۆن؛ ڕاگر. (ستون)

پاژەرەش:[ناو]گەڵای تازە دەرهاتووی دارگویز. (اولین برگ از تژەی درخت گردو درآمدە)

پاس: [ناو](١) خستنی تۆپ بۆ هاواڵ لە یاری تۆپی پا و باسکێت باڵ و والیباڵ و هەند باڵدا. (٢) ئێشک؛ کێشک.(٣)ڕەتکردن وتەواوکردن و دەرچوون لە ئەزموونی دەرسی؛ ئەدەبییاتم پاسکرد. (۴) هێشتا چەکەکەم پاس نەکردوە واتا پارەکەیم نەخستوەتە بانک. (۵) ئاگادارکردن و وەڕینی سەگ. (پاس)

+ پاسادان: [چاوگە،ت] عافووکردن؛ بەخشین؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ چاوپۆشیکردن؛ داپۆشینی هەڵە و عەیب. (گذشت وچشم پوشی)

+ پاسار: [ناو]کەسەر؛ خەم؛ خەفەت؛ کوڵوکۆ. (غم واندوە)

پاساردان:کوڵیدڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ ڕشتن. (دق دل خالی کردن)

پاساودان: پێشگری لە بەدناوی بە پاکانە؛ حەولدان بۆ شاردنەوەی تاوانی کەسێک. (جلوگیری از بدنامی کسی)

پاس‌دان: [چاوگە،ت] (١) کێشک دان. (پاسداری) (٢) خستنی تۆپ لە یاری توپێندا بۆ هاواڵ. (پاس دادن) (٣) شت یا کەسێک لە سەر خۆ داماڵین و حەواڵەی کەسێکی ترکردن. (پاس دادن)

پاستۆڕ: [ناو] لوویی پاستۆڕ زانای فەرەنسی کە میکروبی پاوێر کرد و کاری میکروب کوژی (پاستوریزەکردن) بە ناوی ئەوە وەیە. (پاستور)

پاستۆڕیزە: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکی کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ؛ وەک شیری پاستۆڕیزە. (پاستوریزە)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لە بەین بردنی (هوورک و باکتێری) لەخواردەمەنیەکاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستێل: فرد؛ فد: [ناو] جۆرێک تەباشیر بە ڕەنگگەلی جۆراو جۆر کە لە وێنەکێشیدا کەڵکی لێ وەردەگرن. (پاستیل)

پاسست بوون: [چاوگە،ت] ئەو قسەم بیست هەردوو پام سست بوو، ئەژنۆم شکا؛ هێزی پانەمان.. (پا سست شدن).

پاسکاری: [ناو] لە سەریەک و پەیتا پەیتا پاس بە یەکدان لە یاری تۆپی پادا. (پاسکاری) (ب) ئازاردانی کەسێک لە ئیدارەییێکی حکومەتیدا و جێبەجێ نەکردنی کارەکەی و ناردنی بۆلای ئەم و ئەو. (پاسکاری)

پاسکاڵ: (۱) ناوی زانای ئینگلیسی کە دانەری یاسای پاسکاڵە.(۲) یەکەی پێوەرەی تەوژم، بەرانبەر بە یەک نیوتۆن لە سەر میکاییێک (۳) یەکێ لە زمان گەلی پرۆگرام نووسینی کامپیوتێر. (پاسکال)

پاس کردن: [چاوگە،ت] (۱)حاڵەتی سەگێ کە دەوەڕێ. (پارس کردن) (۲) تۆپ خستن بۆ هاواڵیاری یا پاسکردنی تۆپ بۆ سەر تۆڕی والیبال بۆ ئیسپەک لێدان. (پاس دادن) (۳) پارەی چەک لە بانگ هاوێشتن بۆ بەرگری لە گەڕانەوەی چەک. (پاس کردن) (۴) لە سەر خۆداماڵین و بەکەسێکی دیکە حەواڵە دان وەک پاسکردن لەم ئیدارەوە بۆ ئەو ئیدارە. (پاس کردن) (۵) وەڕینی سەگ لە بێگانە. (پارس کردن)

پاسوور: [ناو] جۆرێک یاری بە پەڕەی پەڕانتۆ. (پاسور)

پاسووکبوون: [چاوگە،ت]دەڵێن لە دەستپێکی کارێکدا ئەگەر کەسێک پای سووک بێت و ڕابوورێ بە سەرکارەکەدا زوو تەواو دەبێ، لە دەستپێکی تەونکردندا منداڵێکی خوێن شیرین بانگ دەکەن کەبێ بە سەر کارەکەدا. (پاسبک بودن)

پاسە زانای: [چاوگە،ت] پێ‌وابوون؛ وا لێ-حاڵیبوون؛ وا زانین. (پنداشتن)

پاسەن: بەوجۆرەسە؛ واسە؛ وایە.(اینطوراست)

پاسەنگ: [ناو]پارسەنگ. (پارسنگ)

پاسەمەبۆ: واناب‌ێ؛ وانییە بەوجۆرەنابێ. (اینطوری نمی شود)

پاسەوانە: [ناو]خەرجی ئێشکچێ؛ پارەیێککە بە جەزایەرچی دەدرێ. (هزینەپاسداری)

پاسە یچە: وایچە؛ وایشە؛ ئاوایشە؛ (پاسە یچە نییە تۆ وینیت وە چەم): وایش نییە تو بە چاو دیت. (اینطور هم)

پاسیاوان: [ناو] پاسەوان؛ زێڕەوان؛ زێرەوان. (پاسبان)

پاسین: [چاوگە] پەسندکردن؛ تاریفکردن؛ پیا هەڵخوێندن. (تعریف و تمجید کردن)

پاشار: باشار؛ دەرەقەت؛ مشوور. (مقابلە؛ بفکر بودن)

پاشا فر: <پاشا خوڕ.

پاشام: (۱) پادشای من. (شاەمن)(۲) [ناو] پارشێو. (سحری)

پاشاو: [ناو] (۱) پایناو؛ ئاوێککە لە کاتی ئاو داشتنی زەوی دا بە فیڕۆ دەچێ و لە خوار زەوییەکەوە دەردەچێ؛ (قووناو) (پساب آبیاری) (۲) پاشماوەی ئاوی خوراوە لە

شەربەدا. (پس ماندهآب در لیوان)

پاشای: (۱)[چاوگە] شانای؛ پاشین؛ پرژانـدن. (پاشیدن) (۲)[ڕابوردووی پاشـین] پرژانـدی؛ پاشاندی. (پاشید)

پاشایەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتـی پاشا بوون؛ شایەتی؛ میرایەتی. (پادشاهی)

پاشایی: (۱)[ناو] جۆرێک ترێ. (نوعی انگور) (۲) [بەرهـەمـی‌چاوگـە]سـوڵتانی؛ پادشـایی؛ شایی. (پادشاهی)

پاشـــایی کـــردن: [چاوگـــە،ت] (۱) خوونکـاریکردن؛ کـار و ڕەوتـی سـوڵتانی. (پادشاهی کردن)

پاشبارە: دارێکە لە باسکێش (ئاموور) چەقیـوە و دەسـتەکـەوشـەی لـە سـەرە. (پایـەی دستگیرەخیش)

پاشبەر: <پاشەبەر.

پاشبین:<پاشەڕۆژ بین.

پاشـپاریز: [ناو،بـک]پاسـاوڵێکـە ئاگـای لـە دواوەی لەشکرە؛ پاشـدار؛ دواپـارێز(نگهبـان. عقبەلشکر)

پاشتر: دوواتر. (عقب‌تر، بعدا)

پاشتن: [چاوگە] لوولدان و گرێدان و هەڵبـە-سـتنی ڕیشـوەی شـەدە و مێـزەر. (آویـز عمامەبستن)

پاشخسـتن: [چاوگـە،ت] (۱) دوواخسـتن؛ وە پاش‌خستن؛ (عقـب انـداختن)(۲) سـپلۆت ڕاکشاندن بـە عـەرزدا. (بـەزمـین خوابانـدن سگ)

پاشخوڕ[ناو] پاشاخوڕ. (علف ماندەدر آخور)

پاشدڕ: (۱) سەگێکە بێدەنـگ لـە دواوە گـاز دەگرێ.(سگی که پنهانی حمله میکند) (۲) (ب) مرۆڤـێ کـە بـە نـەهێنـی زەرەر و زیـان دەگەیێنێت.(کسی که‌در خفا ضرر میزند)

پاشدوو: [ناو،بک] لە پاشملە غەیبەت دەکـا . (پشت سر غیبت میکند)

پاشـڕۆژ: [نـاو] دواڕۆژ؛ داهـاتوو؛ پاشـەڕۆژ. (آینده)

پاشڕۆیی: [ناو] زڤڕین و گـەڕانـەوە؛ بـەدوادا گەڕانەوە؛ بەپاشـداگەڕانـەوە؛ پاشـڤە چـوون. (برگشتن)

پاشـڤەدان: (۱) خـۆ خسـتنە دواوە. (خـود را عقب انداختن)(۲) کشانەوە؛ گەڕانەوە. (عقـب کشیدن)

پاشڤەلێـدان: [چاوگـە،ت] هـەڵچـەرخانـدن؛ ڤەزڤڕاندن. (برگرداندن)

پاشقاوەتوون: [ناو] نان‌خواردنی بەینی (نـانی بەیانی و نیمەڕۆ)قاوەتوون و فراوێن. (غـذای بین صبحانەو نهار)

+ پاشقول: [ناو] ئاخرین قروش یا قەرەپـوول یا میتە یان دراوێ کە بە قومارباز دەمێنیـت؛ و بـە قـەولـی قومـار بـازان لـە قولیـدا دایشـاردووە؛کە قـانی‌پاشـقول یـان قـانی دواقولی پێدەڵێن. (آخرین دینار قمار)

پاشکرێ: [ناو] دواکرێ؛ پاشماوەی‌کـرێ کـە دوای گەیشتنی بـار یـا موسـافیر دەدرێ بـە شوفیر. (پسکرایە)

پاشگر: [ناو] وردەوشە و واژۆکە کە بـە دوای وشەدا دێ و واتای وشەکـە دەگۆڕێـت وەک (پاشی) لە وشەگەلی ئاوپاشی، ژارپاشی، وتۆم پاشیدا. (پسوند)

پاشکەمە: [ناو] پاشکۆم؛ خوارەوەی قەفی گۆچان. (پایین خم عصا)

پاش کەوتن: [چاوگە،ت](۱) بەجێمان لە ڕێگا ڕۆیشتندا؛ وەپاشکەوتن. (۲) دواکەوتن لە ژیان یا دەرس خویندندا. (عقب ماندن)
(۳) پاشکەوتن؛ پاڵکەوتنی سەگ و تانجی. (خوابیدن سگ)

پاشکی: دەرئەنجام؛ لەپاشان؛ دووایی؛ ئەوجار؛ ئەوسا. (بعدا)

پاشگۆ: [ناو،بک] پاشدوو؛ قسەی پشتملە؛ قسەی پشتەسەر. (غیبت)

پاشگوتن: [چاوگە،ت] پاشگۆیی کردن؛ قسە لە پشتسەرکردن. دوا قسە، دوا گوتن. (غیبت کردن. آخرین حرف)

پاشماگ: [ناو] میرات؛ کەلەپوور؛ بەجێماو. (بجامانده)

پاشماگ گر: [ناو،ت] میراتبەر؛ میراس-گر.(سهم گیر ازمال بجا مانده مرده)

پاشماوەخۆر: [ناو،بک] بەرماوەخۆر. (ب) چڵکاوخۆر؛ نوکەر. (پس ماندەخور)

پاشەمەڵڵا: [ناو] دوای مەڵڵا؛ دوای باشمەڵڵا؛کەسی دووهەم لە یاریدا. (نفر دوم در بازی)

پاشمێر:[ناو،بک] پشتگر لە شەڕدا؛یاریدە دەر لە شەڕوکێشەدا. (کسی کەدر جنگ بەکسی کمک می کند)

پاشمێر: [ناو،بک] بەرگری دواوە لە یاری تۆپی پادا. (دفاع عقب)

پاشنوێژ: (۱) دوای نوێژ. (پس از نماز) (۲) (ب) دوای نیوەڕۆ. (بعد ازظهر) (۴) پاش-نیڤرۆ؛ پاش‌نیوەڕۆ؛ دوانیمەڕۆ. (بعد ازظهر)

پاش‌وپێش: بەرودوا؛ سەروبن؛ دووشت کە جێگای سەری‌یەکێکیان لە دواوە بێ و جێگای دواوەی لە پێشە وەبێ . (سروته)

پاشۆر: [ناو] (۱) پا دەشوا. (کسی کەپا شوید)
(۲) هەر شت و هەرکەرەستە کە پای پێدەشۆن. (وسایل پا شستن)
(۳) (ب) بەردێکی ڕەشی کفەڵە (بەردە پاشۆر) (سنگ پا) (۴) شوێنێکە لە قەراخ حەوز بۆ دسنوێژ گرتن و پا شۆردن. (پاشوره)
(۵) پاشۆرەکردن بۆ فێنک بوونەوە یا بۆ مالیجەی نەخۆشی. (پاشویه)

پاشۆرەکردن: [چاوگە،ت] پا شتن؛ پێ شووشتن؛ پاشۆرە بە گەڵا بی یا دەرماناوی‌تر بۆ لەبەین بردنی یاو؛ پا شۆردن بۆ فێنک-کردنەوە. (پا شویه)

پاشەڕۆژبین: [ئاوەڵناو] دوورئەندێش ئایەندەبین. (آیندەنگر)

پاشەسەر: [ناو،ت] پشتەسەر؛ پشتە سەرە ،جۆرێ خشڵی ژنانە کە لە دواوەی لارەپیچی دەدەن. (نوعی زیور زنانە)

پاشەکشە: <پاشەکشێ. [ناو](۱) گەڕانەوە بەدواوا؛ پاشەکشە. (عقب-نشینی)(۲)(ب)پەشیمانی؛ پاشگەزبوون. (پشیمان شدن)

پاشە لێپیس: [ئاوەڵناو](ب) ڕابووردووخراب؛ ڕابوور دووی خراپ وگەندەڵ. (بد سابقە)

پاشەنگ: [ناو]پاشدار؛پاشمێر.(عقب دار)

پاشەوانە: [ناو]کەندووی زیادی کە دەنری بە پاش کەندووی سەرەکییەوە بۆ شانە بەستنی

هەنگ. (کندوی یدک.
کندوی دوم)
پاشـــەوپـــاش: پشتاوپشـــت؛ (ب) بـــێ ڕوو وەرگێڕان و سـووڕان هـەنگاونـان بـۆ دواوە.
(عقب عقب)
پاشی: (١) لە دوایی؛ لە پاشان. (بعد)
پاشـــی: [پاشـــگر] واتـــا: پرشـــان؛ وەشـــان؛ تووپاشی، ئاوپاشی، خوێپاشی. (پیواژه)
(٣)[رابـــوردووی پاشـــین] پاشـــاندی؛ بڵـــاوی کردەوە. (پاشید)
پاشـــێڵ: [نـــاو](١) پاشـــڵ؛ قافیـــەی شـــێعر. (قافیەشعر) (٢) پووز و پاژنەی پا.(ساق‌پا)
(٣) فـلان کـەس پاشـێڵکی تـەڕە؛ واتـە: ڕابوردووی خراپە.(سابقه)
پاشین: (١)لاق شین؛ پا بەڕەنگی شـین. (پـا آبـــی) (٢)[چاوگـــە] پرژانـــدن؛ پـــرژان. (پاشیدن)(٣) [ئاوەڵناو] دووا هەمین. ئـاخرین. (واپسین)
پاشێنەر: [ناو،بک] هەر شتکە دە پرژێنێ یـا دەپاشێنێ؛ پرژێنەر. (پاشنده)
پـــاقژی: [نـــاو] تـــەمیســـی؛ تـــەمیـــزی و پاکی.(پاکی)
پاقلۆک: [نـاو] ئێسـکی قـەڵـەمـە؛ ئێسقانی لوولاک؛ئێسکی درێژی دەست وپێ.(قلم دست وپا)
پاقلەی کێوی: [ناو]پۆڵکـە؛ جۆرێـک پاقلـەی دەشت. (با قلای وحشی)
پاقلەمارانە: [ناو] پاقلەی کێوی؛ پۆڵکـەمارانـە. (با قلای کوهی)
پا قلێرە: [ناو]گوێزی کـە پێسـتە شـینەکـەی دانەماڵرابێ.(گردوباپوست سبز)
پاقڵێس: پاقژکردن؛ پاککردن؛ تەمیس کردن؛ دەفری خۆراک پاش تەواو کردنی خۆراک،بە- نان لستنەوە.(پاک کردن)
پاقورس بوون: [چاوگـە،ت] دژی پاسـووک - بۆن. (پا سنگین بودن)
پاقوڵاخ:[ناو]سمکوڵ.(سم‌برزمین کوبیدن)
پاکاسـە: [نـاو] لـە یـاری ڕامیـدا کـەسـێک کەدەستی ئەوڵی بردووەتەوە پای کاسەیـە و ئەگەر دەستی دووەمیش بەرێتەوە کاسەیـش دەبا تەوە. (پای کاسه)
پاکایی: [ناو، بەرهەمی چاوگە] (١)جێگاییێکی پاک لە چاو دەوراندەوری ؛(٢) ئەوەندە پیسە هەرچەند دەیشۆم پاکایی نایێـت؛ واتـا پـاک بوونـــەوە؛ حاڵـــەتـــی بـــەپـــاکی- گـــەیشـــتن.(ئایی،پاشـــگرێکە وەک تـــە- ڕایی،وشکایی،سارداییی.) (حالت پاک شدن)
پاکتـاوکردن: [چاوگـە،ت](١) پاککردنـەوە؛ بژارکـردن؛ کـار و ڕەوتـی تـەمـیس کردنـی شوێنێ لە گەمار و پیسی و خراپی؛ جەڕباندن و ئاڕوین کاری و ناسینی ئەندامانی ناپەسەند و وەدەرنانیان لـە ڕێکخراوێـک. (٢) پـاک- کردنەوە؛ لە بین بردنی بە ڵگەگەلی قاچاخ و کتێـب و...کـە دەبنـە هـوێ گرفتـاری و گیر کەوتن؛ پاککردنەوە. (پاکسازی)
پاکدامان: فد: [ئاوەڵناو] پاکـداوێن؛ دەهمـەن پاک؛(ب)بێ گوناح.(پاک‌دامان)
پاکداو: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پارێزکار؛ داوێن- پاک. (پاک دامن)
پاکداوێن: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پاکداو. (پـاک

دامن)
پاکدڵ: [ئاوەڵناو] بێ‌فڕوفێڵ؛ ساکار؛ دڵپاک؛ بێ‌غەرەز. (پاکدل)
پاکڕن: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] (١) دروێنە وانێک کە لە بنەوە دەستی دەگری و بنبڕ دەیدورێتەوە و گوڵ ناخا. (پاک درو کننده)
(٢) (ب) بە سەر چاک و خراپ یا جوان و ناشیریندا نەچوون. (ب) یا لە خواردندا گوێ نەداتە خۆش و ناخۆش و هەموو شت بخوا و لە سەرسفرە هیچ بەجێ‌نەهێڵێ. (همه‌چیزپسند)
پاکڕەوشت: [ئاوەڵناو] خۆشخوو؛ پاکڕەفتار؛ پاککردار. (پاک روش)
پاکژ: [ئاوەڵناو] پاقژ؛ پاک. (پاک)
پاککردن: [چاوگە،ت](١) قەرز دانەوە و قەرز پاک کردن. (تسویه‌حساب) (٢) توێکڵ لێکردنەوەی میوە و دار و پێست داماڵینی لاشەی ئاژەڵ. (٣) ئاوە ڕووت‌کردن یا موو لە پێست کردنەوە. (پوست کندن)(٤) پاقژکردن؛ تەمیس‌کردن. (پاک کردن)
پاکنووسی: [ناو] نووسینی دووبارە لە ڕووی پێش‌نووسەوە؛ نووسین لەڕووی چڵکنووسەوە. (پاکنویسی)
پاکنیژاد: فد: [ئاوەڵناو] پاکنیژات؛ (ب)ئەسڵزادە. (پاکنژاد)
پاکنیهاد: [ئاوەڵناو] دڵ و دەروون پاک؛ پاک‌سروشت؛ (ب) ئەوەی بۆ هەمووان ئاواتە خوازی چاکە دەکا. (پاک نهاد)
پاکوپاراو: [ئاوەڵناو] پاکوپاریاو؛ تەڕوتازە؛ پاقژ؛ خاوێن. (تمیز و تر و تازه)

پاکوپاریاو: [ئاوەڵناو] پاکوپاراو؛ تەڕوتازە و ئاودار؛ (تمیز؛ تر وتازه)
پاکوتکی: (١) بە پا شێلان. (لگد کردن)
(٢) پا بەعەرزدا کوتان و سمکۆڵ‌کردن. (سم بزمین سائیدن و کوبیدن)
پاکۆڵ: [ناو](١) بەچکەی ورچ. (بچەخرس)(٢) سمکۆڵ. (سم بزمین سائیدن)
پاکوڵ: (١)کورتتربوونی پا لە ژووروی لەش. (پاکوتاه) (٢) پایەکورت؛ هەر شتی پایە داری کورت. (پایه‌کوتاه)
پاکە: (١)[کاری ئەمری] برنجەکەپاکە؛ پاکی‌پکە.(پاککن) (٢) تەمیزە؛ بێ‌خەوشە. (پاک است)
پاکەتی: (١) لە بیچمی پاکەت. (٢) (ب) جوێنی پاکەتی جوێنی سەربەستە.(قسه پی-وتن) لە توێی نزاکەتدا. (٣) لە ناو پاکەتدا؛ ماستی پاکەتی، شیری پاکەتی، (پاکتی)
پاکەتی‌پۆستی: [ناو،ت] (١) پاکەتی‌کە لە ئیدارەی پۆستەوە دێ.(٢) پاکەتی‌کە نامەی تێدەنێن. (پاکت پستی)
پاکەرەشێڵە: [ناو]گیای (یاوز) بۆ درگاکردنی دومەڵ کەڵکی هەیە. (اسفرزه)
پاکەمتار: [ناو] پاکەمتیار؛ گیاخەروو. (گیاخوروو). بۆ نەخۆشینی گاڵ (گەرۆڵی) کە زۆر دەخوری باشە. (خر نوب)
پاکەند: [ناو] پاخەند؛ پاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)
پاکەوپاک: [ئاوەڵناو] پاکلەپاک؛ بێحیساب. (بیحساب)

پاکەوتن: [چاوگە،ت] هەڵڕەخسان پێکهاتنی دەرفەت و هەلومەرج؛ لوان؛ ڕێکەوتن. (پا افتادن)

پاکەوکردن: [چاوگە،ت] (١) پاککردنەوە و دەستماڵ کێشان. (دستمال کشیدن) (٢) گسکدانی ماڵ و بەر دەرکە. (آب و جارو) (٣) دەردانی خەوشوخاڵ لە چاڵ یا حەوز. (پاک کردن) (٤) لە بژار پاک کردنەوەی دەوری دار و باخچە. (وجین کردن)(٥) هەژگەڵی دار قرتاندن. (هرس)(٦) شتن و تەمیس کردن و خاوێن کردن. (شستن و تمیز کردن)

پاکەوکریاگ: [ناو،بەر] دەستماڵکێشراو و پا قژ کراو؛ تەمیس کراو. (پاک شده)

پاکی: (١)[ناو،بەرهەمی چاوگە]تەمیسی؛ پاکییتی. (تمیزی) (٢) [بەند]سەرتاپای؛ گشتی؛ هەمووی؛ تەواوی. (پاکی با بیبا) واتا: هەمووی با بیبا. (همه‌اش)

پاکییتی: [بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی تەمیسی؛ خاوێنی. (پاکی)

پاکێشان: [چاوگە،ت] پای کە سێک کێشانە ناوکاری؛ (ب) لەکارێکەوە تلاندن و تووشی کێشەکردن. (پاکشیدن)

پاکێشانە دواوە: دەست هەڵگرتن لەکاری؛ واز لەکاری هێنان و خۆکێشانە دواوە لەکاری. (پا بیرون کشید ن)

پاگر: (١) پاگیر؛ گرفتار؛ پابەند؛ دووچار؛ هۆی پێش نەچوونی کار؛ دەستوپێگر. (دست و پا گیر)

پاگران: [ئاوەڵناو](١ب) ئاوس؛(٢) پێقورس؛

دژی پاسووک. (پا سنگین)

پاگرتن: [چاوگە،ت] (١) منداڵێک فێری ڕێگاڕۆیشتن بێ. (٢) کەوشێک لە شوێنێکدا ئازاری پا بدا لە بەر تەنگی؛ کەوشەکەم پام دەگرێ. (پا زدن) (٣) کاری-گرتنیپا لە زۆرانبازیدا. (زیر گرفتن)

پاگۆدا: ناوی پەرەستگەیێکی ڕۆژ هەڵاتی دوورە. (پاگودا)

پاگوشادانە: [ناو] پێشکەشێکە، بە میوانێ دەدرێ کە بۆ هەوەڵین جار بە میوانی هاتووە.<پاکردنەوە. (پیشکش مهمان)

پاگەرد: فد: [ناو] جێگاییک بۆ دەوردانەوە یا وەرچەرخان لە ڕێگەی پلیکانی بێنای چەندقاتیدا. (پاگرد)

پاگیر: (١) هەر شت بێتە لەمپەر و بەرگر؛ گیرۆدە. (٢) حاڵەتی دڵبەستن بە شتێ یان کەسێک کە بەرگری بکا لە ڕۆیشتن و بەجێ هێشتنی جێگاییێک.(٣) هۆی گرفتاری و دە-ردیسەری و نارەحەتی.(پاگیر)

پاگیربوون: [چاوگە،ت] (١) تێوەتلان بەتاوانی کەسێکی دیکەوە. (پاگیر) (٢) پابەند بوون؛ حاڵەتی دڵبەستن بەشتێکەوە؛ گیرۆدە بوون. (پاگیر شدن) (٣) حاڵەتی گیر خواردویی لە تەنگ و چەڵەمەییێکدا یا لە سووچێک (گوناحێک)دا. (پاگیرشدن؛گیر افتادن)

پاگێرە: [ناو] خەرمانێ کە بە پا ورد دەکرێ. (خرمن کوبی با پا)

+ پاڵ:(١) [ناو] سیستمێکی نیشاندانی ڕەنگ لە تەلەویزیۆنی ڕەنگیدا؛ هاوتای سێکام. (پال) (٢) (ب) حەمە خوشکی ئەحمەدی لە

پاڵ دایه واتا ژنییه‌تی. (کنایه‌همسری) (۳) (ب) تەجاوەز؛ پیاویان کردە پاڵی واتا ئەتکیان کرد. (کنایه‌هم خوابگی)

پالاردانان: [چاوگە،ت] (۱) (ب) هەڵەکردن؛ لارێکردن؛ کاری خراپ کردن؛ کاری نائاسایی کردن. (۲) (ب) لە ئەمری گەورەتر و باڵادەست دەرچوون. (پا کج گذاشتن)

پاڵادروو: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] پێڵاودروو؛ کەوش‌دروو. (کفش دوز)

پاڵاندروو: [ئاوەڵناو+ناو،بک]کورتاندروو؛ کۆپان‌دروو. (پالاندوز)

پاڵاندن: [چاوگە،ت] پاڵاوتن؛ پاڵێوتن؛ پاڵافتن. (پالودن)

پاڵانقەجەری: [ناو] کورتانی قەجەری؛ جۆری کۆپان کە لە زەمانی قاجاڕدا دروست کراوە. (پالان قجری)

پالاوشک: [ناو] جێگەی پێڵاو؛ کەوشکەن.(کفش کن)

پاڵ بە پاڵ: [بەند] شان بە شانی یەکەوە بوون؛ لە تەنیشت یەکدا. (شانەبەشانە)

پاڵ پێوەنەر: [ناو،بک](۱) پاڵنەر؛ ئەوەی کە پاڵ بە شتێکەوە دەنێ. (فشار دهندە)(۲) (ب) هاندەر. (محرک)

پاڵتاو: [ناو] باڵتە؛ باڵاپۆشی شۆڕ. (پالتو)

پاڵچم: [ناو] پەڵچم؛ گزرە لە گەڵای دار تایبەت بۆ خۆراکی بزن. (برگ درخت خشک خوراک بز)

پاڵ‌خریاگ: [ناو،بەر] پاڵ‌خراو؛ ڕاکێشراو. (خواباندەشدە)

+ پاڵ‌خستن: [چاوگە،ت] (ب) خەواندن و درێژکردن لە سەر عەرز. (خواباندن)

پاڵدانە پاڵ: شان بە شانی‌یەکەوەنان بۆ ئەنجامی کاری. (ب) کۆمەککردن؛ ئاریکاری؛ گەلەکۆمەکی. (کمک کردن)

پالدای: هەڵسپاردن؛ هەڵی‌سپارد. (تکیەدادن؛ تکیەداد)

پاڵدراو: [ڕابوردووی پاڵدان] هەڵسپاردە؛ هەڵسپاردراو؛ هەر شتکە پاڵی دابێتەوە. (تکیەدادە)

پاڵ‌دیوار: [ناو،ت] پای‌دیوار؛ پەنای دیوار. (جنب دیوار.)

پاڵس: [ناو]یەکەی دیاریکردنی خەرج و پارەی تەلەفۆن و مۆبایل. (پالس)

پاڵ‌سەنگ:[ناو] پارسەنگ کە بۆ قەرەبووی تای ترازوی سووک لە سەری دادەنرێ. (پار سنگ)

پاڵکورسی: [ناو،ت] پاڵقورسی؛ نزیکی‌قورسی؛ بەرکەی قورسی. (جنب کرسی)

پاڵکەفتگ: [ڕابوردووی پاڵکەوتن] پاڵکەوتوو؛ ڕاکشاو؛ درێژبوو. (درازشدە)

پاڵ‌کەوتن: [چاوگە،ت]درێژبوون؛ ڕاکشان. (دراز کشیدن)

پاڵگان: [ناو] پاڵگانە؛ باڵکۆن. (بالکن)

پاڵگە: [ناو] جێگای پاڵ پێوەدان؛ باڵنج؛ پشتی؛ پاڵپشت. (پشتی)

پاڵ‌لیدانەوە: [چاوگە،ت] پاڵ‌دانەوە و پشوودەرکردن؛ بێهن‌وەدان دوای ئەنجامی-کارێ؛ (ب) ئاسوودە بوون؛ دڵنیا بوون؛ ئەر خایەن بوون. (تکیەدادن. آسودەشدن)

پاڵنگان: پڵینگان؛ گوندێکی دیمەن جووانە لە

ڕۆژ ئاوای باشوری شاری سنه. (پالنگان)
پاڵنەگەران: [چاوگە،ت] باڵنەگەڕان؛ پاڵت نەگەڕێت؛ (ب) خودا دەوامت نەدا؛ جۆرێک تووک لێکردن؛ هیوای خراپ خواستن بۆ کەسێک(لە گەر بکە ویت)(خواستاربدی برای کسی)
پالۆش: [ئاوەڵناو] پرش؛ تێکەڵ. (مخلوط)
پالۆنە: [ناو] پاڵۆنە؛ کەفگیر؛ کەوگیری کون کون. (کفگیر)
پالووتە: [ناو] (١) گەڵ؛ گەلە دروێنە وگەلە جووت.(٢) بێگار بەگەڵ؛ کاری بێ‌مز بەگەڵ. (بیگار جمعی)
پاڵوو دان: [چاوگە،ت] (١)بە تە نیشتە وە پاڵکەوتن؛ پاڵەو دان؛ پالوەدان؛ پالڤەدان؛ پاڵدانەوە. (تکیەدادن)(٢) کەژووی ژێرسکی بارە بەر و تەنگەی زین بەستن. (تنگ زین بستن)
پالووڤ: [ناو](١) لاتەرافە؛ تەنیشت. (پهلو (٢) تەنگە و پاڵووی ژێر سکی وڵاخ؛ پالوو. (تنگ زین)
پاڵە: [ناو] (١) وشەییێکی ئاوێستاییە واتا شار، پاڵەوان: چاودێری شار. (٢) بە هەڵە باوە کە بە هەموو دروێنەوانێ دەڵێن پاڵە، بەڵام پاڵە ئەو دروێنەوانەیە کە لە هاوالانی بەکارترە و خەتی دروێنە دیاری دەکا لە پاڵەوە، ودروێنەوانانی‌تر لە خوار دەستیەوە دروێنە دەکەن.(دروگر ممتاز)
پا لە بەرە دریژترکردن: [کنایی] پای‌زیادی داکێشان؛ (ب) ڕوو داری و زیادەڕەویی؛ لە ئەندازە بەدەر کردن؛ تەماح و ویستی زۆرتر لە ئەندازە؛ (ب) بە تەمای ئەنجامی‌کاری کە لە وزە دا نەبێ. (پا را از گلیم دراز کردن)
پاڵەپەسێو: [ناو] (١) گەمەی پاڵ لە یەکەوەنان زیاتر لە پاڵ دیواردا؛ پاڵەپەستێ؛ شانەچرکێ. (بازی هول دادن.بافشار) (٢) بە زۆر ئاخنینەوە؛ پاڵەپەستۆ. (بافشار آکندن)
پا لە پەی دان: [چاوگە،ت] پاقاویژ؛ لەڕۆیشتندا پانییە لە قولاپەی پاکەوتن. (پاشنەزدن به قوزک یا موقع را رفتن)
پا لەپەیین‌دان: [چاوگە،ت](ب)بێ‌کاری‌وبێ‌باری؛ گەڕان و سووڕانەوەی بێ موفا. (بیکار)
پا لە حەق‌خستن: [چاوگە،ت] پا لەسەرحەق‌دانان؛ ماف و ڕاستی پامالکردن ؛ حەق وە شاردن؛ حەق کوژی. (حق را زیر پا گذاشتن)
پا لە ژێردەرچوون: [چاوگە،ت] (ب) هەلخلیسکان؛ (پالغزیدن)
پا لە سەردانان: [چاوگە،ت] پا لێنیان؛ پا لێنان؛ بە ژێر پاوەکردن (ب)شاردنەوەی مە بەستێ. (لگد کردن)
پا لەسەرلێوی‌قەبربوون: (ب) سەر لە گوێی قەبر لەرزین؛ پیری زۆرهان؛ بەیەکی‌دەڵێن‌کە عومری‌کەم مابێ و زۆر پیر بووبێ. (پا لب- گوربودن)
پالەقۆچە: [ناو] سەرمەوقولات؛ سەرمەقولانچ. (محلق)
پالەقە: [ناو،ت](١) لەقە لێدان؛ بە ژێر پێ بە سە رشتێکدا دان،ئەگەر بەسەرپەنجەی‌پابێ (شەق)ە. (٢) بۆ وڵاخ ئەگەر بە یەک پابێ لەقە و پاش لەقەیە و ئەگەر بە هەر دوو پا بێ جووتەیە. (لگد)

پاڵه‌کی: فد: [ناو] دوو سندوقی دارین که‌ به‌ینی ته‌خته‌کانیٚ هه‌راشه‌ (بلاٚوه‌) و له‌ سه‌ر باره‌ به‌ر دایده‌به‌ستن بۆ کێشانی به‌رد و خشت. سه‌ره‌که‌یشی به‌تاڵه‌. (پالکی)

پاڵه‌مێر: [ئاوه‌ڵناو] ئاخووه‌ند؛ هونه‌رمه‌ند؛ زیره‌ک؛ وریا؛ زانا. (هنرمند. دانا)

پاله‌نگ‌بوون: [چاوگه‌،ت] (١) شه‌لبوون. (شل شدن) (٢)بارچه‌وت بوون. (بدبیاری) ٣. که‌م بوونی پای یاری.(پالنگ بودن دربازی)

+ پاڵه‌وان: (ناو)(١) وشه‌یێکی ئاوێستاییه‌؛ شاره‌وان؛ چاودێری شار. (٢) ئه‌کته‌ری ئه‌وه‌ڵ له‌ سینه‌مادا. (آرتیست)

پاڵه‌وان‌که‌چه‌ڵ: [ناو] ئاواڵی بیجبیجان خانم له‌ به‌زمی لۆتیاندا که‌ له‌ ناو چادرێکی چووکدا به‌رێوه‌ ده‌چوو. (پهلوان کچل)

پاڵه‌وانه‌: [ناو] پاڵوانه‌؛ باڵداسووکه‌؛ ته‌یره‌کوێره‌؛ ته‌یره‌ حه‌واییله‌. (پرستوی سیاه)

پاله‌وی: (ناو)(١) پێوه‌ندیدار به‌ پاله‌ویه‌وه‌، کڵاوی پاله‌وی، زمانی کۆنی پاله‌وی، (٢) بنه‌ماڵه‌ی شای ئێران له‌ ده‌ورانی قاجار هه‌تا دامه‌زرانی کۆماری ئیسلامی. (پهلوی)

پاڵی: زمانی ئه‌ده‌بی و دینی تاقمیٚ له‌ بوودابیه‌کانی هێند. (پالی)

پالیٚبڕین: [چاوگه‌،ت] هاتوچۆ نه‌ کردن؛ سه‌رڵی‌نه‌دان؛ ئه‌حوال نه‌پرسین. (پا از کسی بریدن)

پالێدان: [چاوگه‌،ت] (١) به‌ پا له‌ شتێک دان. (٢) پا جوڵاندنه‌وه‌ له‌ پا مه‌له‌دا. (٣) ڕکێفی دووچه‌رخه‌ سووڕاندن به‌ پا. (۴) به‌ ڕکێف له‌ ته‌نیشتی ئه‌سب کوتان. (۵) ناسووسی پایی لێدان و با کردنه‌ ناو تۆپ و تیوپ. (پا زدن. به‌تلمبه‌باد پازدن)

پالێنان: [چاوگه‌،ت] (١) پانیان به‌ سه‌رشتێکدا. (پا گذاشتن) (٢) ڕاستی وتن؛ درکاندنی نهێنی و سووچ و گوناح ؛ دان پێدانان. (اعتراف)

پاڵێو: [ناو،بک] ئه‌وه‌ی‌که‌ ده‌پاڵێوی؛ ئامرازی پاڵاوتن؛ (پالا)

پاڵێوگا: [ناو] (١) (ب) پاڵایشگاه؛ فابریکای پاڵاوتنی پاترولیٚ (نه‌وت) و گاز و.. (ب) فابریکای پاڵاوتن و جیاکردنه‌وه‌ی ماکگه‌لیٚ که‌ له‌ نه‌وت به‌ده‌ستدیٚ. (پالایشگاه‌نفت)(٢)جێگه‌ی پاڵاوتن. (جای- پالایش)

پامالیٚ: [ئاوه‌ڵناو] خستنه‌ ژێر پیٚ؛ پێشێل؛ پایه‌مالیٚ؛ له‌ ژێر پیٚدا وردکردن؛ پتیوار. (پامال)

پامناچیٚ: (ب) قه‌ت ناچم؛ هه‌رگیز ناچم؛ پای تیٚ نانێم. (پا نمی گذارم)

پامۆره‌: [ناو] (١) پاماو؛ لووسکردنی گه‌چ له‌ گه‌چکاریدا به‌ قوماش یالۆکه‌ی‌ته‌ڕ(صافکردن گچ با پنبه‌تر) (٢) پاموورە؛ پێمووره‌؛ پاوانه‌ له‌ مووروی هۆنراوه‌. (زینت‌مچ پا)

پاموزه‌: [ناو] پامز؛ حه‌قه‌پیڵاو. (حق القدم)

پامووره‌ جوانیٚ: گورانییه‌کی‌کۆنه‌ که‌ به‌رێز میسباح دیوان، (ئه‌دب) به‌شێعری (نوسره‌تیٚ- جوانیٚ) دای ناوه‌ و بۆی هه‌یه‌ که‌سانێکی‌دی که‌ مه‌به‌ستیان نوسره‌ت نه‌بوه‌ کردوویانه‌ به‌ پامووره‌ جوانیٚ چونکا هه‌ردوو یه‌ک (مێلۆدی) و یه‌ک (ئاهه‌نگ) و گۆرانین. (اسم ترانه‌ای

است)

پامەس: [ناو] وتار؛ گوفتار؛ نوسراوەی وتار. (مقالە)

پا مەنبەری: [ناو](١) لاواندنەوەی مردوو لە بواری قسەی ئاخونددا لەلایەن دانیشتوانی دەوری مەنبەرەوە. (٢) (ب) وتەی کەسێک بە شیاو زانین و سەلماندنی بە خەڵکی‌تر بەوتنی بەڵێ و ئەری یا قسە و کەلام هاویشتن لە بواری قسەکەدا. (پا منبری)

پامەنقەڵی: [ناو] جۆرێک ئاوازی ئێرانی لە ڕا بووردوودا تایبەت بوو بە ئەسرار کێشانی دەوری مەنقەڵ کە لەبواری هونەرییەوە بایەخێکی ئەو توی نەبوو، بەڵام بەشێعرەکانی زیاتر بایەخ دەدرا. (پامنقلی)

پاناڤ: [ئاوەڵناو] پانتاو؛ پاناو؛ زەوینی تەخت؛ دەشتایی. (میدان؛ پهنایی زمین)

پا نان بەجەرگدا: (ب)زات کردن؛ نەترسان؛ وێران؛ خۆ خستنە مەترسی و خەتەر. (پاروی جگر گذاشتن)

پا نانە جێپا: (١) کەسێک کردن بە نموونە بۆ ژیان و حەول دان بۆ ئەوەی وەک ئەو ژیان بەرنە سەر و جێگای ئەو پڕ بکەنەوە. (پا جای پای کسی گذاشتن) (٢) لاسایی کردنەوە؛ دەمەلاسکی کردن و وەک کەسێک خۆنیشاندن. (تقلید در آوردن)

پا نانەناو: چوونەناو؛ چوونە تێوی؛ پامناوەتە حەفتا ساڵ. (پا گذاشتن)

پاناوک: [ناو] ئەو جێگا کە چۆم پان و تەنک دەبێتەوە؛ تەنکاو؛ زیاتر بۆ بواری چۆم دەوتری.(گدار)

پان‌بوونەوە: [چاوگە،ت] (١) خۆ پان کردنەوە و خەوتن لە عەرزدا. (٢) خۆ شلکردنی مێوینە بۆ جووت‌بوون و خۆ پاڵ خستن.(پهن شدن)

پانتومیم: [ناو] لاڵبازی؛ نیشاندان و گێڕانەوەی مەبەستێ بە جووڵانەوەی هەموو ئازای لەش جگە لە زبان جار و بار مۆسیقایشی لەگەڵدایە. (پانتومیم)

پانجاڕی: [ناو] پانجاڕچن؛ گیاچن؛ گیای خواردەمەنی هەڵکەن. (سبزی جمع کن)

پانچ: اند؛ فد: [ناو] ئامرازێ کە ئاگاداری دەدا بەکەرەستەگەلی کارەبایی و کامپیوتێری، بە کون‌کون کردنی شریتی کاغەزگەلێک.(پانچ)

پاندا: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]گیانلەبەرێکی ورچ ئاسای چکۆلەیە زیاتر بە ڕەنگی بەڵەکی سپی و ڕەش، دەوری چاویشی ڕەشە. (پاندا)

پانک: [ناو] مەڵاشوو؛ مەڵاشک. (سقف دهان)

پانک: اند؛ فد: [ناو] تاقمی لە لاوەکانی ڕۆژ ئاوایی کە دژ بە بیر و باوەڕی کۆمەڵگایانن. (پانک)

+ پانکە: [ناو] جووجە؛ غەریب سنجان؛ تەختە پیتی.<پەنکە. (ساس)

پانکی: [ناو] شوێگرانی پانک؛ کەسانێ کە وەک پانک لیباس لە بەر دەکەن و سەر و قژیان بە شێوەی ئەوان دە ڕازێننەوە. (پانکی)

پانگ: [ناو] قولانج؛ درێژایی بە ئاندازەی کردنەوەی قامکی گەورە و شادە. لە بست کەمتر. (باژ)

پانگولەن: [ناو] مروچە خۆر و میلوورە خۆر، گیانلەبەرێکە بەقەد ڕێوییێک دەبێ و لووتی وەک (بابلیسۆک)خورتوومی فیل وایە.

(پانگولن)

پانگهه: [ناو] پشتێر؛ هـۆڵ؛ تـەویلـە؛ گـەور؛ پشتیر؛ هەمـار؛ عـەنبـاری گـەنـم و خـەلـە. (طویله؛ انبار)

پان‌وپۆڕ: [ئاوەڵناو](١) مەکانی پان و بەریـن. (مکان وسـیع) (٢)مرۆڤـی تـەژەی ناوشـان پان؛ تێک سمراوی قەوی‌وقۆڵی ناوشان پان. (گردن گلفت؛ شانه‌پهن)

پانۆراما: اند؛ فد: [ناو] وشەی اینگلیـزی واتـا: دیمەن؛ جیهان‌نوما؛ بە سینەماییێک دەڵێن کە وەک (سینەڕاما) بـەچـەنـد پرۆژێکتـۆر فـیلم دەخاتە سەر پەردەی سینەما و وێنەکان پـان و بەرینن. (پانوراما)

پانۆڵـە: [ئـاوەڵنـاو] قـول‌وپـان؛ تێکسـمراوی کوڵەبنە؛ قوڵە بنەی قەڵەو. (چاق و قد کوتاه)

پانومـا: [ئـاوەڵنـاو] گـۆرەوی ناسـک کـە پـا دەنوێنی وەک کایزە، لە تۆڕێکی ناسک چێ- بوو. (پانما)

پانەستە: [ناو] پێست؛ پێس. (پوست)

پا نیان‌بـەگیانـا: (ب) زات‌کـردن؛ جورئـەت- کردن؛ خۆخستنە خەتەر. (از جان گذشتن)

پا نیانە پێش: (ب) ئامادە بوون؛ حـازر بـوون؛ پێشقەدەم بوون و داخوازی بۆ کردنـی‌کـاری. (داوطلب)

پا نیانە جێپا: بـە ڕچـەی کـەسـێکا ڕۆیشـتن حەول دان بۆ گرتنەوەی جێگای‌کەسێک لـە جەماوەردا؛ (ب) لاسایی‌کردنەوە و کـەسـێک بە نموونە و ئورناگ‌کـردن. (پـا جـای پـای کسی گذاشتن)

پانیە فەرشی:[ناو] کەوشی سەرپایی ناومـاڵ؛ دەمپایی ناوماڵ. (دمپائی مخصوص منزل)

پانیەکێش: [ناو] پاژنەکێش؛ پاژنەهـەڵکـێش؛ کوتە کانزاییێکی بچووکە لە کەوچک دەکا بۆ هــەڵکێشــانی پشــت پاژنــەی کــەوش. (پاشنه‌کش)

پاوانـدار: (١) ئێشـکچیو چـاودێری قـۆرغ و پاوان.(نگهبان‌محوطه حفاظـت‌شـده)(٢)هـە- رجێگاییێک‌کە ئێشکچی بـۆ دانرابـێ. (دارای نگهبان)

پا و پا: تابەتا کەوش‌کردنە پا. (لنگه‌به‌لنگه)

پا و پاکردن: [چاوگە،ت] خۆ خافڵاندن؛ شک و گومان و دوودڵی‌کردن؛ ماتـڵ‌کردنـی‌کـار. (تردید و دو دلی)

پاوپووز: [ناو،ت] پێ و بەلەک؛ (پاوپووز دەڵێی زێڕە پێوەنەی تێکراوە) فۆلکلۆڕ.(ساق پا)

پـاودان: [نـاو،ت] بـارو دۆخ؛ دۆخ؛ حاڵـەت. (موقعیت)

پاوقەدەمڕەش: [ئاوەڵناو] بێ‌ودم؛ بـەدقـەدەم؛ بێ‌یومن؛ شووم؛ پـاش گوێزتنـەوەی بـووک ئـەگـەر ڕوو داوییێکـی خـراپ لـە‌مـاڵی زاوا بقەومێ دەڵێن بووک پاوقەدەمی ڕەشـە. (بـد قدم)

پاوند: اند؛ فد: [نـاو] (١) یـەکـەی کێشـانەی ئەمریکایی و ئورووپی بەرانبـەربـە۴۵۴ گـرام. (٢) یەکەی پارەی باوی ئینگلیز. (پاوند)

پاوەپا: لنگەکەوشی پای ڕاست لە پـای چـپ کردن و لنگەکەوشی پای چپ لە پای ڕاست کردن. (لنگه‌به‌لنگه)

پاوەڕا: پا بەڕێ؛ بـەڕێگـەوە؛ کـەسـێک کـە خەریکە بکەوێتە ڕێ بۆ سەفەر. (پا براه)

پا وەرمانگ: <پا بەمانگ؛

پاوەرە: [ناو] پا وەری؛ پێوەرە؛ دەرپێ؛ ئاوە ڵکراس؛ پاتۆڵ؛ شەروال؛ شواڵ.(زیر شلوار)

پاوەرجـایی:پـاورجێیی؛ بـەردەوامـی؛ڕاوەسـتا وی.(پابرجائی)

پاوەرجێ: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجێ؛ پتەو؛ قاییم؛ بەردەوام؛ پایـەدار؛ پـاوەجـێ.(پابرجـا)

پـاوەیـۆ: [نـاو] پێخـەسـوو؛ پـاوەوی؛ پاخـە سوو.(ینگە)

پاوێر: (١) [ئاوەڵنـاو] نـەتـرس؛ بـەجورئـەت. (نترس)(٢) [ناو] دۆزینـەوە و پـەیـداکردن و ناساندن بۆ هەوەڵین جار. (کشف کـردن)(٣) پاڵپشت؛ لایەنگر. (تکیەگاە)

پا هەڵکەوتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەنگردان؛ شتێ وەبەر پا کەوتن؛ سەرسمەدانی ئەسب؛ سەرەنگرێ. (سکندری)(٢) (ب) هەڵەکردن. (اشتباەکردن)

پای ئیمانت: تۆ ئیمانت؛ هەروها: پـای شـەرا فەتت، پای پیاوەتیت، پای مەردانەگیت، پای دۆستیمان. (بەحساب ایمانت)

پایتوون: [ناو] فایتوون؛ دروشـکە؛ گالیسـکە. (درشکە)

پایزە: (١) ناوی بـەیتێکـی‌کوردیـە. (نـام آواز کردی) (٢) هەرمیوەیێک کـە درەنـگ بگـا. (میوەپاییزی) (٣)[ئاوەڵناو] پێوندیدار بەپاییزە- وە. (منصوب بەپاییز)

پایزەبـرا: [نـاو] سـەبـارەتبـە دەستکەوتـی حاسڵات لە کاتی پاییزدا سەرلێـدان و پـەیـدا بوون؛ (ب) دۆستی‌نانی؛ بەکەسێکیش دە ڵین کە درەنگ دە بینـدرێ.(دوسـتی بـە خاطرنفع مادی؛ کنایە از دیر ملاقـات‌کـردن)

پای‌زیادی داکێشان: [چاوگە،ت] (١ب) زیـادەڕەوی؛ ڕووداری زیـادە لـەحـەد. (٢) ویستی زیادە لە ئەندازە.(٣) دەستدانەکارێک کە لە وزەدا نەبێت.(پا از گلیم دراز کردن)

پای سێدارە: [ناو] (١) لە بەرپەتـی سـێدارەدا ڕاگیراو بۆ لە سێدارە دان. (٢ب) بەندییێک‌کـە زۆر بـۆی هـەیـە لـەسـێدارەبـدرێ. (٣) بەندییێک‌کە مەحکوم بـووە بـە مـەرگ و لـە زینداندا ماتڵی بەڕێوەبردنـی حوکمـە. (پـای اعدام).

پـای‌کـەسـێک‌نووسـین: [چاوگـە،ت] (ب) خەتاباركردن و تاوان خستنە سەرکـەسـێک؛ گوناحەکەی پای‌من‌نییە پای‌خۆتە؛ خـودا بـە پای‌منی نەنووسێ. (پای کسی نوشتن)

پای من‌نییە: (١) لاقی من نییە. (٢)پای‌مـن- نییە (ب) پێوندیی بەمنەوە نییە؛ بـەحیسـابی من نییە.(پای من نیست)

پـای‌ویژدانـت: (ب) تـۆ و ویژدانـت؛ بێعـی - ویژدانت؛ تو بیت و ویژدانت؛ بێحی ویژدانت؛ بۆ سوێنددانە. (ترا وجدانت)

پایـە: [نـاو] (١) سـتوون؛ ویسـتوون؛ ڕاگـر؛ کۆڵەکە؛ (پایە)(٢) بنچینـە؛ بنـەڕەت؛ هـیم؛ بنـــەمـــا. (پایـــە) (٣) پاچکـــە؛ پایـــەی- کورسی:پاچکەی کورسی. (پایە) (٤) دەرەجە؛ پلەوپایە. (پایە) (٥) پێیـە، دەسـت نییـە. (پـا است)(٦) ئەندامـە ؛ ئـەویش پایـە؛ پـاییێکی یاریە. (پاست)

پایەبڵێند: [ئاوەڵناو](١) پایـەبڵن؛پایـەبـەرز.(٢) هەر شتێک خاوەندی پاچکەی‌درێژ بێـت.(٣)

مەزن؛ ڕێزدار؛ خاوەن پلـە و پایـە.(پایـەبلنـد؛ بلندپایه)

پایـەبـەرزی: [نـاو] (ب) شـان‌وشـکۆداری؛ گەورەیی و مەزنی؛ پایەوەری. (پایەبلندی)

پایەدار: [ئاوەڵناو] (١)بنەڕەتدار؛ هەر شتێـکـە پاچکەی بێ؛ خاوەنی پلە و پایە و دەرەجە و مەقام. (پایـەدار؛ مقـام دار) (٢ب) ڕاوەسـتاو؛ بـێـداوی؛ دەوامـدار؛ بـەرقـرار؛ جێگرتـوو؛ بەردەوام؛ بێدوایی. (پایدار)

پایەڕێژی: [نـاو] (١) بناغـە دانـان؛ بنـەڕەت دانـان. (پایـەریـزی) (٢) دارشـتنی پایـەی-دیوار(خەندەکدارشتن).(پی‌ریزی.)

پای‌یاری: [ناو] هەریەک لە ئەنـدامانی‌یـاری؛ پای‌کایە؛ هاوکایە. (پای بازی)

پاییزی: [ئاوەڵناو] سەربە پاییز؛ پێوەندیدار بە پاییزەوە؛سەرمای پاییزی، بـارانی پـاییزی. (پائیزی)

پت: [ناو] (١) تبل؛ تلی؛ قامک، ئـەنگـووس؛ کلک؛ ئـەنگوسـت. (انگشـت) (٢)[ئـاوەڵنـاو] ژیکەڵە: خشـپیلە و جـوان؛ نـازدار. (قشـنگ کوچولو)(٣) سووری‌تۆخ؛ پل؛ شوتیەکـە وەک پتی‌خوێن وایە واتا زۆر سوورە.(قرمز تیره)

+ پتپتۆک: [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ؛ نوختە نوختە؛ پنپنۆک. (نقطه‌نقطه)

پتدان: چلدان. (نبض زدن)

پترووکـاو: [ئـاوەڵنـاو] پتورکـاو؛ دارزاو لـە بەرکۆنی؛ پوواو؛ پرتووکیاگ. (پوده)

پتری: (١) زوری؛ پرانی؛ زۆرتری؛ فیشـتەری. (بیشتر) (٢)بتری؛ خـراپ‌هێنـان لـە یـاری و قوماردا. (بطـر آوردن) پتـک: [نـاو] (١)پـت؛ قامـک؛ تبـل؛ تـل؛ کلـک. (انگشـت) (٢) شەمچە؛ شقارتە؛ گۆگرد. (کبریت)

پتکۆ: [ئاوەڵناو] خشپیلانە؛ جوان؛ ناتلـەنـگ-زراوی ژیکەڵە. (کمر باریک و قشنگ)

پتکە: [ناو] پرتکە؛ پترۆکە. (تکه)

پـتوپیـازگ: [نـاو،ت] بوخچـە؛ پیاسـکە؛ پریسکە. (بقچه)

پتوورکاو: [ئاوەڵناو] پترووکـاو؛ پـوواو؛ دارزاو؛ زۆرکۆن و دافەتراو. (پوده)

پتـوون: [ئـاوەڵنـاو] تـەواو؛ یـەکجـێ؛ «گۆڤاری‌مهاباد ژ١١٢» (یکلی)

پتە: [ناو] (١) پللـە؛ چـەقـەنـە. (بشـکن)(٢) پتەلێدان؛ چەقەنەلێدان. (بشکن زدن)(٣) پلتۆک؛ پەلەپیتکە. (تلنگر)

پتیـــوار:[ئـــاوەڵنـــاو]پامـــاڵ؛ تەفروتوونا؛کاول.(پایمال)

پچ: چک؛ تۆز؛کەمۆکە. (کمی.اندکی)

پچـپچ: (١) هـەویـرەکـەم پچپچیـە واتـا هەویرەکەم ترشاوە و زۆر هەڵاتووە. (ور آمدن زیاد خمیر) (٢) سرتەسرت. پچ پچ. (پچ پچ)

پچڕانەوە: (١)دووبارەپچـڕان. (بازپـارە شـدن) (٢) پچڕان؛ تەزبێحەکـەمـت پچڕانـەوە واتـا پچڕاندت. (قطع شدن)

پچڕاوە: (١) [ڕابوردووی دووری پچڕان] لـە-مێژە پچڕاوەتەوە (قبلا"پارەشـدە)(٢) پچریـاو؛ کـــۆن بووگـــە و پچـــڕاوە: (پچـــڕاو، پچڕیـاگ)(٣)دیسـان پچڕایـەوە.(پـارەشـدە است؛پارەشد؛ پارەشدە)

+ پچڕپچـڕ: (ب) لـەتکـردن وڕفانـدن هەرکەس بۆ خۆی؛ کەس‌لـەکـەس؛ بـڕفێن

برفێن. هەرکەس فریا کەوت بەشی خۆی پچڕی. (معادل بخور بخور)

+ پچڕینەوە: [چاوگە،ت](۱) پچڕانەوە. (پارەشدن)(۲)(ب)کێشانەوەی ماڵ و پارە لەکەسێک ؛وەک: ڕفاندنیان دەس کەوتنی شتێ. (کنایی، سرکیسه کردن)

پچۆز: (۱) خاترخازی؛ بەدۆعایی؛ خودا حافیزی. (خداحافظی) (۲) ژنی پەست و بێئابڕوو. (زن بی شرم)

پچووکاهی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] چکۆلەیی؛ چووکی؛ منداڵی؛ بچووکی. (کوچکی)

+ پچووککردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) سووک و چرووک کردن‌لەلای‌خەڵک بەروو شکێنی‌یا بایەخ پێنەدان وپۆیتەپینەدان؛ پی‌پەستکردن(چکۆلەکردنەوە) (کوچک کردن)

پچەڕان: پچکڕان؛ پچڕان. پسان. پرچیان. (پارەشدن)

پچەڕاندن: [چاوگە،ت]پساندن؛ چراندن؛ پچراندن؛ پچکڕاندن.(پارەکردن)

پچەڕپچەڕ: (۱) پچڕ پچڕ؛ تیکەتیکە؛ کوت کوت. (پارەپارە)(۲) برفێن برفێن. (ب) کەس‌لەکەس؛ هەرکەس بۆ خۆ ڕفاندن. (معادل بخور بخور)

پچێ: (۱) بروا؛ بچە. (برود) (۲) کەمێ؛ چکێ؛ تۆزێ. (کمی)

+ پچین:(۱)[داهاتی(چوون)بۆکۆ]؛بڕۆین. (برویم)(۲)[چاوگە،ت] تێهەڵدان؛شەق لێدان. (تیپا زدن)

پچێن: [ناو،بک]وەشێن؛ کەسێ‌کە توو دەچێنێ:توو وەشێن. (پاشنده)

پخپخ:(۱)[ناو]هەلگڵۆفین و ختیلکەدانی منداڵان.(غلغلک)(۲)بۆ دەنگدانی‌ئاژاڵ. (پخ پخ)(۳) هێما بۆ سەربرین. (پخ پخ)پخوهۆڕ: [دەنگەناو]پرخەی زۆر بەهێز؛ پرخوهۆڕ. (خرناسەبلند و زیاد)

پخەپخ: [ناو،ت] پرخەپرخ. (خرناسەزیاد)

پخین: [چاوگە] پرخاندن. (خرناسەکشیدن)

پدی: [ناو]پدوو.پدۆ.پووک.گۆشتی‌بن‌ددان. (لثە)

+ پڕ: [ئاوەڵناو] دژی تەنک؛ تووی زۆر بەزەویداکردن؛ چڕ؛ چنارەکان زۆر پڕن: زۆر لەپاڵ یەکدان. (تنگ هم)

پڕئێش: زۆر بەئازار. (دردناک)

پراکریت: [ناو] هەموو زمانەکۆنەکانی هێند جگە لە سانسکریت. (پراکریت)

پڕانی: گشتی؛ زۆری؛ بەپڕانی: بەگشتی؛ بەتەواوی. (تمامی)

پڕاو: [ئاوەڵناو] (۱)پڕئاو؛ چۆمێ‌کە ئاوی زۆر بێ. (پر آب) (۲) ئاودار. (آبدار)

پڕبوون: [چاوگە،ت](۱) لیپاولیپ بوون؛ تەژی بوون. (۲) بڵاو بوونەوەی قسە لە شاردا. داکەوتنی‌قسە پڕبەشار.(پر شدن)

+ پڕبوونەوە: [چاوگە،ت] وەک: تۆز و خۆڵ چوونەچاو؛ چاڵ پڕبوونەوە. (چیزی‌درچشم‌افتادن)پرشدن

+ پڕبە پڕ: [ئاوەڵناو+ بەند] بە اندازە بوون؛ بەقەد؛ نە زیاد نەکەم؛ ئەو پێچە پڕبەپڕی مۆرەکەیە: (تواو بەئەندازەیەتی) : تەواو فیتی خۆیەتی؛ (کیپ: فیت؛ باندازه بودن)

پڕبەپێست: بەئەندازە؛ تەواو پڕبەپڕ.(باندازه))

+ پڕپیاکردن: [چاوگە،ت] قەپ گرتنی سەگ؛ نْچیرگرتنی سپلۆت. (گاز گرفتن سگ)

پڕپێچ: [ئاوەڵناو] جادەکە پڕپێچ و پلووچە؛ پڕپێچ و قەمچ. (ب) مرۆڤی فێڵبازی ناڕاست. (پرپیچ؛ کنایەاز آدم حیلەباز)

پرتاندن: [چاوگە،ت] لە ژێر لێوەوە بۆڵاندن. (غرولند)

پڕتاندن: [چاوگە،ت]پەڕتاندن؛پەڕتاوتن؛ قرتاندن؛ دڕاندن.(قطع کردن ؛ پارەکردن)

پرتە : [ناو] (١) پرتە و بۆڵە.(٢)پرتک؛ کوتی چکۆلە؛ پرتک. (غرولند؛ تکە)

پڕتەم: تەمی زۆر؛ مژی چڕ. (مەغلیظ)

پرچەکۆڵ: [ناو]گوێژەکێوی؛ گوێژەکەژی؛ بلچەکێفی. (دژی شەکەرمز و بەردی گورچیلە)یە. (زالزالک کوهی)

پڕخۆر: [ئاوەڵناو] (ف.مشە)خۆرا؛زۆرخۆر. (پر خور)

پڕخۆری: [ناو،ت](١) زۆرخۆری(٢) نەخۆشینی ئاژاڵ کەزاوریان دەماسێ؛ ئاوردەڵ؛ کوڵەش؛ زاڵە ماسە؛ ئاو دور دڵ؛ ماختە؛ (مرض کیسەصفرای حیوانات)

+ پرخە: هێمایە بۆ خەو لێکەوتن وخەوی خۆش؛ (گیانە لە پرخەی‌خەوی‌خاومدا، (پێ-بنێ‌بەسەر هەردوو چاومدا) لەپرخەی خەودایە:لەخەونێکی‌گراندایە. (کنایەاز خواب رفتن)

پڕخەتەر: [ئاوەڵناو] پرمەترسی؛ بقە. (پر خطر)

+ پڕدان: (١)پڕپێداکردن؛ لە پڕگرتن. (گرفتن) (٢) [ئاوەڵناو] گەنمە کە پڕدانە؛ دانیزۆرە. (پردانە)

پڕدڵ: [ئاوەڵناو] ئازا؛ مێرخاس؛ جوامێر؛ بەزات؛ نەترس؛ بەجورئەت. (پردل)

پردۆکە: [ناو] (١) پردەڵە؛ پردی چکۆلە. (پل کوچک) (٢) دوو تەختە دارە لە کەرەستەی جەنجەڕدا.(دو قطعەچوب خرمنکوب)

پردوو: [ناو] پەردوو؛ کورتەدارەکانی بەینی دەستەک و هەڵاش لە سەربانی خانوودا. (پردوو)

پردووخیاگ: [ئاوەڵناو] هەڵپڕووزاو؛ هەڵپڕووزیاگ؛ (پشم و موی سوختە)

پردووخیان: [چاوگە] هە ڵپڕووزان .(سوختن-پشم و مو)

پردەباز: [ناو] پردی پیادڕۆیشتن؛ بەردەباز؛ چەند بەرد کە لەناو تەنکاوی ئاودا بەرێز دادەنرێ بۆ پا نانەسەر و پەڕینەوە. (پل.از روی سنگ پریدن ورفتن بەطرف دیگر آب یارودخانە)

+پردەڵە:<پردۆکە.(پل‌کوچک)

پردی ئاسنی: [ناو،ت] پردی چێبوو لە ئاسن؛ هەر وەها پردی خشتی، پردی بەردین، پردی دارین. (پل آهنی)

پردی پیادەڕەو: پردی تایبەت بە پەڕینەوەی پیادە. (پل عابر پیادە)

پردی پشتسەر شکاندن: (ب) هومێدی گەڕانەوە بڕین. (ب) پێوەندی لەگەڵ ڕابووردوودا قرتاندن؛ ڕێگای گەڕانەوە تێکدان. (پل را پشت سر خراب کردن)

پردی تەنافی: [ناو] پردی هەڵواسراو؛ پردێ-کە بەتەناف یا بەکابل (چەند ڕشتەسیمی

بادراو) کێشرابێ و ناوەکەی تەختە پۆش کرابێ زیاتر بۆ سەرچۆمی بێبوار. (پل آویزان‌طنابی)

پردی قەتار: [ناو،ت] پردی تایبەت‌بەقەتار کە هێلی ئاسنی بە سەردا کێشراوە بۆ ڕابووردنی قەتار.(پل قطار) پردی‌کەوانی: [ناو] پردیێکە هیلالی و کووڕ دروستکرابێ. (پل قوسی)

پردی هەوایی: [ناو] (١ب) هاتوچۆی فڕۆکە لە بەین دوو شوێندا.(٢) پردی‌بەرز لە سەرجادە بۆ پەڕینەوە. (پل هوایی)

پڕڕوو: [ئاوەڵناو] ڕوودار؛ ڕووهەڵماڵراو؛ بێشەرم؛ ڕیلاس. (پررو)

پڕڕوویی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕووداری؛ بێشەرمی؛ ساوازی؛ سەوازەکریاوەیی؛ بێ-حەیایی؛ ڕوو هەڵماڵراوی. (پررویی)

پڕڕەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگی‌تۆخ؛ ڕەنگی‌خەس‌وخۆڵ وەک: چای پڕڕەنگ؛ (ب) ڕەنگی دژی ئاچخ. (پررنگ)

پرزۆڵە: [ناو] پرزۆڵە؛ پرپۆڵە. (زواله)

پرزە: نەفەس؛ تاقەت؛ فورسەت؛ بڕست.هێز؛ تین؛ هەست؛ پرزەی‌بڕیم: لەهێزی خستم. (توان؛ فرصت)

پرزەبڕین: [چاوگە،ت] دەسەوسانکردن؛ بەیدەسکردن؛ هیچ بۆ نەهێشتنەوە؛ ماڵ-وێرانکردن؛ بڕست‌لێبڕین؛ لەتوانا خستن. (توان بریدن)

پرزەکورت: [ئاوەڵناو] بێهن‌تەنگ؛ بێ‌تاقەت و توانا. (ناشکیبا)

پرژ: [ناو] پەڕ؛ لقی ورد و باریکی دار؛ پرژوباڵ واتا پەڕوباڵ. (پر؛ ساقەنازک بالای درخت)

پرژوبڵاو: [ئاوەڵناو] پرشوبڵاو؛ پەخش و بڵاو.(پخش‌وپلا)

پرژە: [ناو] (١) پرشە؛ پرشە؛ وردەی هەر شت کەبپرشێ و بڵاو بێتەوە. (٢) پرشکە؛ وەک پرشکەی ئاو؛ پرشکەی خومپارە؛ پرشکەی ئاور. (پشنگ؛ ترکش)

پرسان پرسان: [بەند] بە پرس‌کردن لەم و لەو. (پرسان پرسان)

پرس‌پێکراو: پرس‌لێکراوە؛ پرس و ڕا لێ-خوازراو؛ (ب) ئیجازە لێوەرگیراو. (پرسش از او شده)

پرس پێکردن: [چاوگە،ت] بیروڕا لێخواستن. (ب) ئیجازەخواستن؛ بێ‌پرسی باوکم شوو ناکەم. (عقیدەو اجازەخواستن ازکسی)

پرسکار:[ناو؛بک]پرسکەر؛پرسیار(پرسندە)

پرس‌کردن: [چاوگە،ت] پرسکرن؛پرسین. (پرسیدن)< پرسیار

پرسکەر: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسیار؛ پرس-دەکا و دەپرسێ. (پرسندە)

پرسوجۆ: [ناو،ت] پرسین و گەڕان لە مەبەست؛پرسین و جۆیابوون.(پرس‌وجو)

پرس‌وڕا: [ناو،ت] پرسکردن و ڕا و بۆچوونی پرسلێکراو زانین؛ پرس و مەسڵەحەت؛ ئاقیدە و ڕا لە بارەی کارێکەوە پرسین؛ پرسین و ڕێی چارە ویستن لە کەسێ. (مشورت؛ عقیدە ورای خواستن)

پرسەخەسوو: [ناو] (ب) ئەحواڵپرسی نە بەڕاستی؛ لێپرسینی سەرزارەکی. (احوال پرسی سرسری)

پرسەدار: [ئاوەڵناو]عازیەتبار؛ مردوو لێ‌مردوو؛

عەزادار؛ سەرەخۆشیدار. (عزادار)

پرسەک: نیشانەی پرس لەپاش ڕستەداداە- نرێت وەک(؟) (علامت سوال)

پرسەکەر:[ناو،بک]کەسانیٰکە دەچن بۆ سەرەخۆشی. (کسانیکەبەعزاداری‌میروند)

پرسی: (۱)[پاشگر] ڕەوتی پرسین؛ ئەحواڵپرسی، جواوپرسی. (۲) پرسیکرد؛ [ڕابووردووی پرسین]. (پرسید)

+ پرسیار: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسکەر. (سوال کنندە) .(بەڵام بە هەڵە بە پرس دەوتری پرسیار، پرسیار واتا کەسێک‌کە پرس دەکات وەک جووتیار، کریار .

پرسیارپێچ: کاری‌کەسێک کە بە پرس‌کردنی جۆراوجۆر بە تایبەت لە کاتی بازجۆیی پۆلیسدا سەرلە گومانلێکراو دەشێوێنی؛ بە پرس لێکردنی زۆر، تەنگ پیٰ‌هەڵچنین و زۆر بۆ هێنان؛ حاڵەتی کەسێک‌کە کەوتووەتە بەر تەوژمی پرس‌لێکردنی پرسکەر. (سوال پیچ)

پرسیارۆکیٰ: بەپرس؛ زۆر پرسکەر؛ کەسیٰ کە زۆر پرس دەکا. (خیلی سوال کنندە)

پرسیاری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]ڕستەی پرسینەوە لەلایەن پرسیارەوە؛ وەرەقەی پرسیاری: وەرەقەی ئەزموون وەرگرتن بەپرس‌کردن. (پرسشی)

پرشان: [چاوگە] پرژان. (پاشیدن)

پرشاندن: [چاوگە،ت] پرژاندن. (پاشیدن)

پرشکە: < پرژە؛ پرشە؛ پرشە.

پرشەپرش: [ناو،ت] پرشەی لە سەریەک. (پاشیدن پشت سرهم)

پرشە لێکەوتن: [چاوگە،ت] (۱) تراو بە کە سێکا پرژان؛کەوتنە بەر پرشکە. (با آب تر شدن) (۲) (ب) تاوان و خراپەی کەسیٰ داوێنگیر بوون؛ بەدناو بوون بە هۆی کەسێکی دیکەوە. (بدنام شدن)

پرشەنگ: (۱) زۆر شۆخ و شەنگ.(خیلی قشنگ) (۲) چریسکە؛ پزیسک؛ پرشنگ؛ پزوسک؛ پزووسکە. پرشە. (شرارە)(۳) پرشنگ؛ تیرۆژ؛ تیشکی ڕۆژ. (تابش آفتاب)

پرشێنەر: [ناو،بک] پرژێنەر. (پاشندە)

پرق: تریقە؛ قاقا؛ پرقەی پێکەنین: تریقەی پێکەنین. (قهقهە)

پرقوورەت: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقووەت؛ زۆردار. (پرقدرت)

پرقین:(۱) لە تریقە و قاقای پێکەنین‌دان. (قاەقاەخندیدن) (۲) قرقێنە. (آروغ)

پرک: (۱) پردی چکۆلە؛ پردۆکە؛ پردەڵە. (پل کوچک)(۲) خڵتە؛ تڵتە. (درد)

پرکاندن: [چاوگە،ت] تروکاندنی چاو. (پلک زدن)

+ پرکردن: (۱[چاوگە،ت]) لیپاو لیپ کردن؛ تەژی کردن. (۲) پرکردنی ددانی هەڵۆڵ.(۳) قاوداخستن؛ قوو داخستن لە ناو شاردا، شارەکەی پرکردووە لە باسی من و تۆ.(۴) بە قسە هەڵفریواندن و قسە بۆکردن و هاندان بۆکاریٰ؛ پریان کردوەتەوە. (۵) نەوارێکی پرکردەوە: شریتێکی پرکردوەتەوە .(پرکردن)

پرکردنەوە: [چاوگە،ت](۱) داگرتنەوەی تفەنگی ڕەشۆکی. (پر کردن) (۲) پرکردنەوەی چاڵ و چۆڵ. (پر کردن)(۳)

دووبارەپڕکردنی دەفر و هەر شتی خاڵی. (دوباره پر کردن) (٤)لاپەڕەیێکی پڕ کردوەتەوە. (پرکردن) (٥) هەڵفریواندن و دنەدان و هاندان بەقسە و ئامۆژگاری بارودۆخ ڕەخسا- ندن بۆ ئەنجامی کاری.(تیرکردن) (٦) ددان پڕکردنەوە؛ (٧)شارژکردنیباتری؛(دندان- پرکردن.شارژکردن باطری)[٨] وەڵام نووسینەوەی پرسنامە. (پرکردن پسشنامه)

پڕکە: [دەنگەناو] تریقە؛ پریقە؛ قاقا. (قهقهه)

پڕکەردەی: [چاوگە،ت] پەڕکەردەی؛ تەپنای؛ پڕکردن. (پرکردن)

پڕکێش: [ئاوەڵناو] زاتدار؛ ئازا؛ پڕروو. (پررو)

+ پڕکێشی: [بەرهەمیچاوگە] زاتکردن؛ لە ڕوو هەڵاتن؛ جورئەتکردن؛ جەسارەتکردن؛ پڕکێشیم نەکرد بێمە خزمەتت:جەسارەتم نەکرد بیمە خزمەتت. (جسارت)

پڕمانن:[چاوگە،ت]پڕماندن.(صدای بینی اسب)

پڕماندن: [چاوگە،ت] دەنگی لووتی چارەوێ و یەکسمی تر. (صدای بینی اسب و استر)

پڕمایە: فد: [ئاوەڵناو] (١) مایەدار؛ خەسوخۆڵ؛ چاییەکە مایەدارە واتا زۆر پڕ ڕەنگە؛ (مایەدار) (٢) (ب) بە کەسێکی زانا و ئاگا دەڵێن؛ مێشک پڕ؛ باسەواد و زانا. (پرمایە) (٣) (ب) دارا و پووڵدار. (پولدار)

پڕموهوڕ: [ناو،ت] (١) پرمەپرمی زۆری لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب). (٢) لە پرمەی گریان دان و بە تەوژم گریان. (زیر گریەزدن)> پرمەپرم

+ پڕمە: [دەنگەناو] (١) دەنگی بە تەوژمی گریان. (صدای گریەو شیون) (٢) دەنگی لووتی چارەوەی و هێستر. (صدای بینی اسب و استر) (٣) تریقە؛ پریقە. (قهقهه)

پڕمەپڕم: [دەنگەناو] پڕموهوڕ؛ دەنگی پەیتا پەیتای پڕماندن. (صدای پیاپی بینی اسب)

پڕمەیگریان: [ناو] بەتەوژم و نەهێم گریان. (زیر گریەزدن)

پڕمین: [چاوگە دەنگەناو](١) پڕمان؛ پڕماندن؛ دەنگی لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب (٢) دەنگی گریانی بەرز و لە ناکاو. (زیرگریەزدن)

پڕنا: [ناو] قاش؛ بە قاش بڕراو. (قاچ)

پڕنۆ: [ناو] بەڵگە؛ دەلیل؛ سەنەد. (برهان)

پڕنە: [ئاوەڵناو] پڕپیاکەر؛ گورجوگۆڵ و ئازا. (چابک)

پڕۆ: فرد؛ فد: [ناو] پمنرۆڤ؛ (پێکەوە چە- سپاندنیقوماشی بڕاوی جلوبەرگ بەسنجاخ یا کۆک(تەقەڵی درشت) بوئەندازە گرتنی لیباس لەخەیاتیدا.(پرو)

+ پڕواندن: [چاوگە،ت] (ب)وردکردن؛بۆت هەڵسم دەت پڕوێنم. (خردکردن)

پڕوپاتاڵ: [ناو،ت](١) کەرەستە و ئەسپابی بێ نرخ و بێ بایەخ. (آت و آشغال)

+ پڕوپووچ: [ناو،ت] بەهیچکردن؛ پارە کەی- لە دووڕۆژدا پڕوپووچ کرد و تەواوی کرد.(بربـاد دادن و ازبین بردن دارایی)

پڕوپووش: [ناو،ت] پلووپووش؛ چیلکە و چەویڵ؛ هەژگەڵ؛ پووشوپلاش. (ساقەهای قطعشدە باریک و خشکیدە درخت وگیاە)

پڕوپیتاڵ: [ناو،ت] شتومەکی ژنان؛ خرتە و

پرته؛ شڕوشیتاڵ؛ جلوبەرگی شڕ. (آت و آشغال؛ وسایل زنانەو لباس فرسوده)

پڕوتستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] مەزهەب و شوێگرانی مەزهەبی پڕوتستان، لقێ لە دینی مەسیحییەت. (پروتستان)

پڕۆتێز: [ناو] (کۆڕی پزشکییە)کاری دانانەجێی ئەندامگەلی لەش وەک دەستی دداني دەستکرد. (پروتز)

پڕۆزە: [ناو] پەخ شان(نثر)

پڕۆستات: [ناو] لوو یا گرۆڤەرێکی کەلە قەندی ئاسای چکۆلەیە لە ژێر میزەڵدانی مرۆڤدا. (پروستات)

پڕۆفسۆر: فد؛فرد؛اند: [ناو] لێزان؛ مرۆڤی زانا و بلیمەت؛ باڵاتر لە دەرەجەی دوکتۆرا لە بواری زانستییەوە. (پروفسور)

پڕۆڤانس: [ناو] زمانی تاقمێ لە خەڵکی فەڕانسە، نیشتەجێی پڕۆڤانس. (پرووانس)

پڕۆڤە: [ناو] تەمرین؛ مەشق؛ ڕاهێنان. (تمرین).

پڕۆگرام: اند؛ فد: [ناو] بەرنامە؛ ڕێنامە؛ پێڕەو؛ ڕیچ؛ پێڕەو بۆ جێبەجێکردنی کارێ. (برنامه) لەزمانی کوردیدا جێکەوتووە.

پڕۆم: [ناو] لووتکەی چیا؛ لووتکە. (قله)

پڕۆناڤ: [ناو] جێناو؛ پیتێکە هێمایە بۆ ناو. (ضمیر دستوری)

پڕۆنیو: [ناو] جێناو؛ پڕۆناو؛ پڕۆناڤ؛ پیتێ کە هێمایە بۆ ناو؛(ضمیر دستوری) پرووزکاندن: [چاوگە،ت] پڕووسکاندن؛ پڕووسقاندن؛ بچڕاندن؛ پچکڕاندن؛ قرتاندن؛ لەتکردن. (قطع کردن)

پرووزە: [ناو] وردەسووتاوی کاغەز و موو. (خاکستر ریزکاغذ و مو)

پڕووزە بابردن: (ب) بوون بە قەقنەس؛ سووتان؛ ئاور تێبەربوون و بوون بە سووتوو. (آتش گرفتن و خاکستر به هواررفتن)

پڕووزیاگ: [ئاوەڵناو] هەڵپڕووزاو.(مانند موی سوخته شده)

+ پڕووسقان: [چاوگە] بڕووسقان بچڕان؛ قرتان؛ (گیاکە بەریشەوەدەر نەهات لە دەستم دا هەڵپڕووسقا: قرتا؛(قطع شدن) هەڵپڕووسقان: هەڵپچڕان؛ شیر و دۆکولیو بڕووسقان: بریان. (حالت بریدن شیر)

+ پڕووسقیان: [چاوگە](۱) بڕوسقان؛ بریانی شیر و دۆکولیو؛ خراپبوونی شیر و دۆکولیو؛ (بریدن شیر) (۲) پچڕیان؛ قرتیان؛ قرتان؛ بریان؛ لەتبوون؛کەرتبوون.(قطع شدن) (۳) ڕەنگی ڕوخسار پەڕین. (رنگ باختن)

پڕووش: [ناو] پورز؛ زۆپی سەرتەختە وەک وردە تۆڵاش؛ پرزۆڵ؛ کوڵک و مووی سەر قوماش؛ کەواکەم پرووشی هەڵداوە. (پرز)

پرووکان: [چاوگە](۱) پسانی گیانداران بە هۆی هیلاکی زۆرەوە. (مردن از خستگی) (۲) مردن بە هۆی گەرمای زۆرەوە. (هلاک-شدن از گرما)

پرووکاندن: [چاوگە،ت] وەک تررووکاندنی-چاو(پلکزدن)

پرووکاندن:[چاوگە،ت]کوشتن بەماندوو کردنی زۆر یان گەرمای زۆر؛ پساندن؛(کشتن با خستگی و گرما)

پرووکە: [ناو] تررووکە؛ پرووشە؛ بەفر بارین بە

دەنکی ورد وئارام.(بارش برف آرام و ریز)
پڕووش: [ئاوەڵناو] زۆرخۆش؛ خۆشبەز؛
خۆشڕەو؛ بەڕەوت؛ ئەسپی پڕووش:ئەسپی تالیم دراوی بەکار. (خوش.خوش قدم)
پڕەملە: [ناو] جۆرێک ملوانکەی تەنگ و پڕ بەمل و چەسپیمل. (نوعی گردنبند تنگ)
پڕهەنگ: [ناو] پەڕهەنگ؛ وشەدان. (لغتنامه)
پڕی: تەژێتی؛ حاڵەتی پڕبوون. (پری)
پڕیانکردگەسەو: (١)ئەوان ددانیان کولۆر بوو پڕیانکردووەتەوە؛ ئەوان چاڵە خاڵیە کەیان پڕکردگەسەو. (پر کردەاند) (٢) هانیان داوە؛ فێریان کردوە؛ بەڕاست یا درۆ مێشکیان پڕکردوەتەوە کە کاری بکا؛ پڕیان کردوەتەوە. <پڕکردنەوە.(پرش کردەاند)
+ پڕێزە: (١) پەرێز؛ زەوییەک کە دوروابێتەوە(دوورابێتەوە)و دەغل و گیای تێدا نەمابێ؛ جاڕەگەنم و جۆ. (مزرعەدرو شدە)(٢) ڕەبەت؛ حەشارگە. (کمین) (٣) بەدزە چوون بۆ نچیر. (پاورچین نزدیک شدن بەشکار)
پڕێس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) مەنگەنە؛ ئامرازی گووشینە پاڵ یەک بەگوشاری زۆر. (پرس) (٢) جۆرێک هاڵتێر لێدان (بە-رزکردنەوە) بێ هەڵخستنەوە،لە ڕابووردوودا؛ یا پڕێسی سەرسینگ. (پرس)
پڕیسکە: [ناو] نەردیوان. (نردبان)
پڕیقوهوڕ: [دەنگەناوەت] پڕقوهوڕ؛ تریقوهوڕ؛ پڕیقوهووڕ؛ پڕیکەپڕیک؛ پڕیکوهوڕ؛ پێکەنین بە دەنگی بەرز و حیلکەحیلک؛ لەقاقای پێکەنین دان. (قاەقاەخندیدن)
پڕیمووس: [ناو] پەڕەمێز؛ جۆرێک چرای ئاشپەزیە. (پریموس)
پڕینت: اند؛ فد: [ناو] چاپ؛ لەچاپدراو. (ب)کاری چاپکردن بە ئامێری پڕینتێر. (پرینت)
پڕینتر:اند؛ فد: [ناو،بک]چاپگەر؛ کەرەستەی چاپ. (چاپگر؛پرینتر) لە زمانی کوردیدا جێ-کەوتووە.
پڕینگان: [چاوگە] سڵەمین؛ ترسان؛ پارێزکردن و نزیک نەکەوتن. (ترسیدن و دوری کردن)
پڕینگاندنەوە: [چاوگە،ت] داچڵەکاندن؛ ترساندن؛ سڵەماندنەوە و ترساندن و ڕادانەدوواوە. (ترسانیدن)
پڕینگانەوە: [چاوگە،ت] سڵەمینەوە؛ کۆکردن؛ مەترسیکردن؛ هەڵبەزینەوە لەترسان؛ داچڵەکان؛ سڵکردن. (ب) خۆ لە قەرەنەدان؛ دووری لێ کردن.(جاخوردن. ترسیدن و نزدیک نشدن)
(پ.ز):کورتکراوەی وشەی (پێش لە زایینی) حەزرەتی عیسا مەسیح. (قبل از میلاد. ق. م)
پز: (١) مندالّ لەتوڵداندا؛ ئاولەمە؛ ئاوەلمە(جنین) (٢) بڵیند؛ گەورە؛ بەرز. (بلند) (٣) دومەڵ؛ برین (دمل؛ زخم) (٤)پس؛ کوڕ؛ پزمام :پسمام: کوڕمام.(پسر)
پزپزۆک: جگەرە؛ سیغار؛ سگار (سیگار)
پزدۆک: [ناو] گرۆقەر یا گۆشتی زیادی یا زیپکەی گەورە بە سەر پێستی لەشەوە. (گوشت زیادی روی پوست بدن)
پزرووک: [ناو] بارانیبەخورەم؛ بارانی زۆر و توند. (بشدت باران باریدن)

پزگـورِ: [نـاو] ڕیشـاڵی جلکـی دڕاو؛ بزگـورِ. (بزگور)

پزماریٚ: [ناو] بزماره؛ میٚخه‌که(میخچه)

پزمام: پسمام؛ کوڕی مام (پسر عمو)

پـزوو: [نـاو] نـه‌خۆشـینی کلْـاوڕه‌ش؛ مشـه؛ سیه‌ڕه‌شه؛ میٚشه‌پزگ؛ سیه‌زینـه؛ سـی‌ده‌رده؛ هه‌نووه‌کوتـه؛ کـه تایبـه‌ت بـه ئاژاڵـه، نـاوه عیلمیه‌که‌ی (پنۆسۆنی) یه. (پنوسونی)

+ پـزوو: [نـاو] (١) جیٚگـای تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی دۆخین (نیفه) (٢) به‌فـره‌بلۆوکـه‌یـی کـه بـا ده‌یهیٚنـیٚ و بـه‌رده‌رکـه ده‌گـریٚ. (بـز. بـرف بادآورده) (٣) جیٚگـه‌ی بـه‌ن تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی جـه‌مسـه‌ری سـه‌ریـن (نیفـه) (٤) جـۆریٚ نه‌خۆشینی مه‌ڕ که چلْمن ده‌بیٚت و مووشه‌ی دیٚ و نالـه‌وه‌ڕیٚ. (مـرض گوسـفند) (٥) گیاییٚکه ده‌یکه‌ن به په‌تیٚکه‌وه ده‌یکه‌نه ملـی مه‌ڕ بۆ شیفای نـه‌خۆشـینی پـزوو. (گردنبنـد گوسفند برای بهبودی مرض)

پزیشکی قانوونی: [ناو،ت] پزیشکی به‌رگـه‌م کراوی دادگا که چۆنییه‌تی بریندار بـوون یـا کـوژرانی مـروڤ بـه دادگـا ڕاده‌گـه‌یێنیٚـت. (پزشکی قانونی)

پزیشکی ماڵات: [ناو،ت] پزیشکی تایبه‌ت بـۆ ئاژه‌ڵ. (دام پزشک)

پژا: [ڕابوردووی پژان](١) کوڵـا؛ پیشـا؛ کوڵیـا (پخته‌شد)(٢) پرژا؛ بڵاو بووه‌وه؛ پرشـیا؛ پرشـا (پاشید)

پژقانـدن: [چاوگـه،ت] ڕژانـدن(بـۆ تـراو)؛ پرشاندن (پاشیدن)

پژڵ: [ناو] (١) هه‌ژگه‌ڵ؛ (خار و خاشـاک)(٢) پرژ و لکی باریکی سه‌ره‌وی دار. (شاخه‌نازک درخت)

پژمـان: [ئـاوه‌ڵنـاو] (١)دڵسـارد؛ پشـمان؛ په‌شیمان؛ پاشگه‌ز .(پشیمان) (٢) [ناو]ناوه بۆ پیاو (اسم مردانه)

پژمانـدن: [چاوگـه،ت] پشـماندن؛ پنـژین؛ بیٚهنژین. (عطسه‌کردن)

پژمل: [ناو] پشتگه‌ردن. (پس گردن)

پژمل‌پان: (١) پشتمل‌پان (پس گردن پهن) (٢) (ب)به‌تیـزه‌وه بـه مرۆڤـی تـه‌ژه و خویٚڕی ده‌وتریٚت. (کنایه‌تن لش)

پژمین: [چاوگـه] پشـمین؛ بیٚهنـژین؛ پژمـای (عطسه)

+ پژنچـه: [نـاو](١)شـانه‌ی جۆلاٚیی(شـانه‌بافنـدگی) (٢) قاشـاو؛ ڕنـه‌ک (قشـو)

پژۆنـی: [ئـاوه‌ڵنـاو] واتـایی؛ مه‌عنه‌وی؛پێوه‌ندیدار به بیر و هه‌سته‌وه؛ دژی دونیایی و ماددی: دژی ئه‌نبۆژه‌نی. (معنوی)

پژی: < پژڵ.

پژیاو: <پژیاگ؛ پرش و بلاٚو بوو. (پاشیده)

پژین: [چاوگه](١) پیشان؛ کولاٚن و برژان بـه گه‌رمای بیٚ شوٚله. (پختن) (٢) پشان؛ پرژان؛ وه‌ک خویٚنی لـووت بـه‌ربـوون؛ (ماننـدخون دماغ‌پاشیدن)

پژیٚن: [ناو،بک] پرشیٚن؛ پرشیٚنه‌ر؛ ده‌پرشیٚنیٚ. (پاشنده)

پسا: [ڕابوردووی چاوگه‌ی پسان](١) پچکـڕا؛ قرتا؛ که‌رتبوو؛ پسیا؛ له‌تبوو؛ پچڕا؛ قرمسـا؛ قورمسا؛بڕووسقا. (پاره‌شد) (٢) ئه‌سپه‌کـه لـه غاری زۆردا پسا؛ بڕیـا. (بریـدن‌اسـب‌بعلـت-

خستگی)

پسات: [ناو] (١)<بیسات؛ دەمودەزگا. (بسات) ٢) کەلوپەلێ‌کە لەکەنار شەقام لەسەر سفرە یا تەختە، پانی دەکەنەوە بۆ فرۆش؛ (٣)بیساتی سەماوەر: کەلوپەلی سە-ماوەر) (بسات)

پسپسەکەڵە: پەزپەزەکێفی؛ پەز پەزەکێویلە؛ جۆرێ جاڵجاڵووکەی تووکن و بێ‌ئازار (نوعی عنکبوت)

پسپێری: پێشبینی. (پیشبینی)

پستانەک: فد: [ناو] (١) مەمکەمژە؛ لە فارسییەوە هاتووە و باوە.(پستانک)(٢) جەرێکی کونە لەکەرەستەی گازیدا کە گازی-لێدەردەچێتەدەرەوە.(پستانک)(٣) سەرپێچێکی کونە لە چراتۆرێدا کە نەوت لەو کونەوە دەپرژێتە ناو تۆری چرا. (پستانک چراغ توری)

پستەی زەمینی: بادامزەمینی(بادامزمینی)

پستەی شامی: [ناو] بادام زەمینی. (بادام زمینی)

پستەی کێوی: [ناو] بەری دارەوەن؛ وەنەتەق؛ قەزکەوان؛ قەزوان؛ قەسخەوان؛ قسقەوان؛ قەزکەوان. (پستەکوهی. چاتلانقوش)

پستی:[ناو]بسە؛پستە؛لەسلێمانی‌بەپستە دەڵێن فسدق یا فستق (پستە)

پسخاڵ: [ناو]کورەخاڵ؛ خاڵۆزای-نێرینە(پسردایی)

پسدار: [ئاوەڵناو] پزدار؛ تۆلدار؛ ئاوس؛ زگپڕ. (آبستن)

پسدان:[ناو](١) پزدان؛پزدانک مندالْدان. (زهدان) (٢) زەرف؛ دەفر. (ظرف)

پسڵ: [ناو] گیای چەمەمارە(ترتیزک وحشی)

پسڵی: [ناو]گیادۆخەوا؛ گیادۆخوا؛ دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (گندنای کوهی)

پسمار: [ناو] بزمار؛ مێخ (میخ)

پسماری: [ناو] بزمارە؛ مێخەکە(میخچە)

پسوڵمان: مسوڵمان (مسلمان)

پسوولە: [ناو] بەرگە؛ بەڵگەی ئیجازەدان؛ پاسپۆرت؛ بەڵگەی هاتن و چون؛ بلیت؛وەرە-قە. (برگە.بلیط)

پسە: (١) وەک؛ وا. (اینطور)٢. پستە. (پستە)

پسە زانای: [چاوگە،ت]پاسەزانای؛ وازانین؛ پێ‌وابوون؛ بەخەیاڵ؛ وادانان؛ گومانکردن (گمانکردن)

پسەژەنی: [ئاوەڵناو] ئاریلە؛ ژنانیلێ؛ ژنانێ. (زن آسا)

پسەیوی:[ئاوەڵناو] وەک خۆی؛عەینی شت. (شبیە)

پش: [ناو]نەخۆشینی گەڵای دارمێو و باخ. (آفت برگ درخت مو و درختان)

پشارۆش[ناو،ت]جەرگ؛جگەر(جگرسیاه)

پشاسپی:[ناو] سپیەلاک؛سی.(جگرسفید)

پشافتن: [چاوگە] پشاوتن؛ هەڵپشاوتن؛ هە-ڵگڵۆفین. (مچالە کردن)

پشبەن: [ناو] (١) پشتبەند؛ دوایی؛ دووماهی. (پشت بند) (٢) شەوژەن؛ پشتوەسی دەرکە؛ پشتبەس؛کوڵۆم.(٣) دوابەند؛ ڕستەی‌دوابە-ندی گۆرانی.(پشت بند)

پشپشۆکە: [ناو]گیاکتک؛ گیابۆندار؛ ئەشەدبۆ؛ ڕیخەداڕوو (علف گربە. سنبلطیب)

پشپشیان: پشلیان؛ پچیچ بوون؛ هەڵاتن؛ هەڵماسین. (ورآمدن خمیر)

پشلیان: [چاوگە،ت] هەڵاتن و هەڵماسینی هەویر. ترشان؛ گەلێک پچیچ بوون. (ورآمدن خمیر)

پشێو: [ناو] پشتێو؛ جێگای ئاوێزان کردنی بەن تەون لە فەرشچێکردندا (چوبی کەنخ فرشبافی را با آن می آویزند)

+ پشت: [ناو] پاش؛ پشتیسیڕۆژ: پاشی سێڕۆژ؛ هەندێجار،واتا(سەر،بان)وەک، پشتدەست :سەردەست؛ پشتزین:سەرزین. (بعد ، بالا)

پشت ئاواڵە: [ئاوەڵناو] [ناو،ت] هەر شت کە پشتی بەتاڵ بێت و نەگیرابێت وەک کراسی پشت ئاواڵە؛ پشت ماڵەکەمان سەحرایە: پشت ئاواڵەیە. (پشت باز)

پشت ئێشە: [ناو،ت] ئازار و ژانی پشت و کەمەر. (پشت درد)

پشتباقی: [ناو] هەتیوێ کە بابی مردبێت؛ هەتیوی باوکی. (پدر مرده)

پشتبەرگ: [ناو] بەرگی ئاخری جڵدی کتێب؛ (پشتبەرگ دژی ڕووبەرگە) بەڵام بە هەڵە هەردوو وشە بۆ سەر جڵدی کتێب بەکاردێنن (پشت جلد)

پشتبەسێڵ: [ناو] جۆرێ کولێرەی سەرساج. (نوعی گردەکەروی ساج درست شده)

پشت بەیەکوٚ دان: [چاوگە،ت] پشت بە یەکەو دان؛ پشت بەیەکەوە دان؛ پشت بە پشتەوەنان؛ پشت دانەپاڵیەک؛ پاڵدانە پاڵ-یەک؛ (ب) پشتی یەک گرتن؛ هاوکاری-کردن؛کۆمەکییەکبوون(همپشتی)

پشتپەردە: (ب) شاراوە؛ نەهێنی. (پشت پرده)

پشتپێ: (١) شەق. (تیپا) (٢) پشت پێی تۆ ئەویش ڕۆیی واتا دوای ڕۆیشتنی تۆ ئەویش ڕۆیی. (بعد از رفتن) (٣) پاژنەی پا؛ پاشنەی پا. (پاشنە)

پشت چاڤ: [ناو] پێلوو؛بە ڵکیچاو.(پلک چشم)

پشت چەپەر: [ناو،ت] (١)پشت دەرکەیلە شوول چێکراو؛(پشتدرطنیدەشدە از شاخە درخت)(٢) پشت سەنگەر؛ پشت بۆسە.<چەپەر. (پشت سنگر)

پشت چەمانەوە: [چاوگە،ت](١) پشت چەمینەوە (ب) کوڕنۆش بردن و دانەوین (خم شدن) (٢) لە بەر بار قورسی یا ژیانی سەخت و دژوار یا ڕووداوی دڵتەزێن کۆم بوونەوە.(پشتخم کردن)(٣)کۆم بوون بە هۆی پشتشکان یاپیرییەوە(پشتخم شدن)

پشتچەمین: [چاوگە،ت](١) پشتکووڕبوون؛ پشت چەمینەوە لە بەر پیری. (٢) پشت کۆم بوون لەژێر باری قورس یا باری نالەباری ژیان یا پشت شکاندا.(پشت خم شدن)

پشت حوٚچک: [ئاوەڵناو] پشتکووڕ؛ پشت-کۆم؛ پشت خوار؛ پشت چەماوە؛ پشتقوڤ. (کوژ پشت)

+ پشت دانەوە: [چاوگە،ت] پاڵدانەوە. (لم دادن)

پشتدەست: [ناو] ئەودیوی بەری دەست؛ بان دەست. (پشت دست)

پشتدەست داغکردن: [چاوگە،ت](١)

ئاورنان بەپشت دەستەوە. (آتش گذاشتن بەپشت دست) (٢) (ب) تۆبە لە دووبارەکردنەوەی کارێ. (پشتدستداغ-کردن)

پشتدەست گەزین: [چاوگە،ت] دەربڕینی پەشیمانی؛ وەک بە بەرد لە ئەژنۆ دان.(پشت دست گزیدن)

پشتڕاست: [ئاوەڵناو] پشتگەرم؛ پشتیواندار؛ بەپشتەڤان؛ دڵگەرم؛ ئەرخایەن؛ دڵنیا؛ خاترجەم. (دلگرم؛ مطمئن)

پشتڕاست بوون: [چاوگە،ت] دڵنیابوون؛ خاترجەم بوون؛ ئەرخەیان بوون؛ موتمانەکردن. (مطمئن بودن)

پشت ڕاست کردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) دووای هاتنی بەلاو نکوولیهێنان دوو بارە گەڕانەوە سەر دۆخی پێشوو؛ پار نابووت بوو (بەرشکست) ئەمساڵ پشتی ڕاست کردەوە.
(بعد از ورشکستگی بحال اول بازگشتن)

پشتڕاستی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] خاترجەمی؛ دڵنیایی؛ ئەرخەیانی. (مطمئنی؛ اطمینان)

پشتزین: [ناو،ت] (١) دواوەی زین؛ جێی تەرک (عقب زین) (٢ب) سەر زین؛ دانیشتە پشت زین و بەغار چوو. (روی زین)

پشتسارد: [ئاوەڵناو] مەیل بەکاری نەمان؛ ناهومێد بوون لەکارێ؛ بێهیوا؛ دڵسارد. (دلسرد)

پشتسەر: [ناو] (١) دواوەی سەر؛ پشتمل. (عقب سر) (٢) پاشملە(در غیاب؛ پشت سر)

پشتسەریەک: (١)[بەند] پەیتا پەیتا؛ بەدووای یەکدا. (پشت سر هم) (٢) لە پشت سەریەکەوە بەڕیز ڕاوەستان (پشت سر هم)

پشت شکاندن: [چاوگە،ت] (١ب) بەڵای زۆرگەورە بە سەردا هێنان. (پشت شکستن) (٢) شکاندنی پشتی کەسێ (پشت شکستن)

پشتشکێن: [ناو،بک][ب] موسیبەتی گەورە؛کەس یان شتێک، کە پشت بشکێنێت. (پشت شکن)

پشتقایم: [ئاوەڵناو] (١) دارای پشتیوانی بە قودرەت؛ (٢) ئەرخایانبوونلەلایەنگری و هۆگریی کەسێ؛ پشتڕاست؛ پشتگەرم؛ پشت-ئەستوور.(دارایْ پشتیبان)

پشتکۆم: [ئاوەڵناو] پشتقۆڤ؛ پشتکووڕ؛ پشت خوار؛ پشت حۆچک (کوژ پشت)

پشتکوول: [ناو] پشکەڵ (پشکل)

پشتکووز:< پشتکۆم.

پشتگر:[ئاوەڵناو]لایەنگر؛هەوادار؛داشدار؛ یاریدەدەر؛ کۆمەک. (حامی)

+ پشتگرتن: [چاوگە،ت] (١) کە وتنە دوای کارێ و دەست هەڵنەگرتن؛ پشتی کارەکەم گرت تا دروستم نەکرد لێی نەگەڕام (پشت گرفتن) (٢) پشتیوانیکردن (حمایت کردن)

پشتگری: [ناو] پشتەڤانی؛ هۆگری؛ یارمەتی؛ کۆمەک کردن؛ پشتیوانی؛ لایەنگری. (حمایت)

پشتگۆهاڤیتن: < پشتگوێخستن.

+ پشتگوێخستن: [چاوگە،ت] پویتە پێنەدان؛ لە بیر خۆ بردنەوە. (پشت گوش انداختن)

پشتگەرم: [ئاوەڵناو] (١) دڵگەرم؛ بەهیوا؛ بە-دڵوداو خەریکی کاریبوون. (پشتگرم.جدی)

(٢) ئەرخایەن لەکۆمەکی پشتیوان.(پشت گرم)

پشتگەرمی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]
(١)حاڵەتی دڵگەرمبوون لە کردنی کارێکدا؛ هیواداری بە کردنی کارێ. (پشتگرمی)(٢) بەهۆی هەواداری کە سێکەوە دڵقایم بوون.(اتکابەپشتیبانی حامی)

پشتلەئەردی: ژنکا پشتلەئەردی: (ب) ژنی مارەکراو (عقد کرده)

پشتلەرزین: [چاوگە،ت] (ب)تۆقین و لە ترسا دڵ بە لاوە نەمان؛ (ب) هەست بە مەترسیی گەورە و ترسانی زۆرکردن. (پشت لرزیدن)

پشت لە عەرزدان: [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازی دا لە عەرزدانی پشتی حەریف. (٢) (ب) شکست پێهێنان لەهەربوارێکی دیکەوە. (پشت بەخاک مالیدن)

پشتماز: [ناو] پشتەمازە؛ پشتمازە؛ موغەرەی پشت؛ بڕبڕەی پشت. (پشت مازە)

پشتماکی: [ناو] هەتیوی دایک مردوو.(مادرمرده)

پشتماڵە: [ناو] پاشماڵە؛ ژێرماڵە(سرایدار)

پشتمێزنشین: [ئاوەڵناو] (ب) موچە خۆری دەوڵەت؛ یەخەسپی؛ کاربەدەستی ڕێکخراوی دەوڵەتی.(پشت میز نشین)

پشتۆ: [ناو] (١) دەمانچە(طپانچە)(٢) دواوە؛ پشتەوە. (عقب)

پشتوڕوو: [ئاوەڵناو]پێچەوانە؛بەرووپشت؛ بەراوەژوو؛ بەرواژی؛ هەڵگەڕاوە؛ هەڵەوگەڕیاگ. (برعکس)

پشتوو: [ناو] زمانی پەشتوو؛ کە لە پاکستان و ئەفغانستان پێی دەدوێن. (زبان پشتو)

پشت وەرگێڕان: [چاوگە،ت] (١)لەشەڕدا هەڵاتن، و پشتکردنە دوژمن. (پشتکردن-بدشمن)(٢ب) ڕوو وەرگێڕان و بایەخ پێ نەدان؛ پشت تێکردن. (پشت کردن و اهمیت ندادن)

+ پشتە: [ناو] (١) پشتدێراو؛ پشتەی کەردوو؛ بڵیندایی بەینی دوو کەردوو. (پشتە) (٢) دووایین بیرەکانی کارێز و هەوراز و بەرزاییەکانی پشتیەوەی. (زمین های مرتفع پشت چاههای کاریز)(٣) هەوراز؛ تەپ؛ تەپۆڵکە؛ زەوینی بەرز و قوت. (تپە)

+ پشتەسەر: [ناو] پاشەسەر؛ (١) خشڵێ کە لە پاش لارەپێچەوە قایمدەکرێ؛پشتەسەرە. (زیور پشت سر زنان) (٢) لە نەبوونی کەسێکدا باس کردنی؛ پاشملە. (غیبت)

پشتەڤان: [ناو] پشتیوان؛ پاڵپشت؛ هۆگر؛ هەوادار؛لایەنگر. (پشتیبان)

پشتەماڵ: [ناو] هەولە؛ خاولی (حولە)

پشتەملە: [ناو] پشتەسەر؛ پاژملە؛ پا شملە؛ وەک: قسەکردن لە بارەی کەسێکە وە کە خۆی لەوێ نەبێ. (پشت سر؛ در غیاب؛ غیبت)

پشتەوڕوو: [ناو](١) پشتەوقەپاڵ(تاق‌باز)

پشتەوسوور: [ئاوەڵناو] پشتئەستوور؛ خاترجەم و دڵقایم؛ ئەرخایەن.(مطمئن)

پشتهەڤ: بەیەکەوە؛ لەگەڵیەکدا؛ تەڤی هەڤ؛ پشتبەپشت. (با هم)

پشتیکێش:کۆڵهەڵگر؛کۆلکێش؛ باربەر؛

حەماڵ. (باربر)

پشدان: [چاوگە،ت] بـێهن‌وە دان؛ پشـوودان؛ هەناسە کێشان؛ هیلاکـی دەرکـردن (نفس تازە کردن؛نفس کشیدن)

پشدەری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خـەڵکـی پشـدر (اهـل پشـدر)(٢) پێوندیـدار بـە پشـدەرەوە (وابستەبەپشدر)(٣) [ناو] پارچە و قوماشێ کە لە سەر شوشەی پەنجێرە دادەبـەسـترێ لـە بەینی پەردە و پەنجێرەدا. (پشت دری)

پشقەڵ: [ناو]قشپل؛کشپەل؛ پشقل؛ پشکەل؛ پشقڵ؛ بوشکوول؛ کوشپل؛ بشکوول (پشکل)

+ پشـک: [نـاو](١) دەو؛ پشـکیل؛ قورعـە. (پشـک)(٢) بـەش؛ سـەهـم؛ قیسـمەت (سهم)(٣) گۆپکەی دار؛چرۆ.(تژەدرخت)

پشکاندن: [چاوگە،ت] (١) هـە مـوو کـونج و قوژبنێ گەڕان و پشکنین. (وارسی کردن)(٢) پشماندن؛ پژمین؛ پشـمین؛ پنـژین؛ پشـکین. (عطسەکردن)

پشکاوتن: [چاوگە،ت] هەڵوەشـاندنی چنـدراو یان تەقەڵی دووراو. (شکافتن)

پشـــکـخســـتن: [چاوگـــە،ت]دەوکـــردن؛ قورعەکێشان. (پشک انداختن)

+ پشـــکۆ: [نـــاو] چـــرۆ و گۆپکـــەی دار. (تژەدرخت)

پشـکۆدان: (١) [نـاو،ت] ئـاوردان؛ مـەنقـەڵ (آتشدان)(٢)[چاوگـە،ت] پشـکۆ دان؛ پشـکۆ دەرکردنی دار؛ و خونچە و گوپکە دەرکـردن؛ پشکۆدەردان. (درخت در حال غنچەدادن)

پشکۆژە: [ناو] پشکۆ؛ چرۆی دار (تژەدرخت)

پشکۆڤ: [ناو] خونچە؛ خونچـە لـەحاڵـەتـی دەم‌کردنەوەدا. (غنچەدر حال باز شدن)

+ پشـکۆڵ: [نـاو] (١) داری‌داخسـتنی‌پشـت دەرکە بۆ خاتر جەمی؛ ئـەشـکیل‌ئـەشـکێل؛ پاڵپشـتی دەرکـە. (چـوب پشـت در بـرای اطمینان. کلون) ٢) < پشکەڵ.

+ پشکول: [ناو] (١) بشکول؛ قـوڕ؛ قـوڕاوی. (گل آلود) (٢) پاشە کشێ؛ خۆدزینەوە. (عقب نشستن؛ فلنگ بستن)

+ پشـــکووتن: [چاوگـــە](١)دەم‌کردنـــەوەی گۆپکە ی داروگـوڵ.(٢)خیڤبـوون؛ وردبـوون، کرانەوەی بەردی قسڵ کە ئاوی لێبکـەوێ. (٣) هـەڵتـۆقینی گـەرمـەشـانی لـە وەختـی برژاندنـدا.(۴) (ب) کـەیـف خـۆش بـوون؛ ڕووگەش بوون؛ ڕوو گەشانەوە. (شکفتن)

پشکووژا مەمکا: [ناو،ت] دوگمەی مـەمـک؛ گۆی مەمک؛ گۆپکەی مەمک. (نک پستان)

پشـکـهاوێشـتـن: [چاوگـە،ت] دەوکـردن؛ قوڕعەخستن؛ قورعەکێشان. (قرعەکشی)

پشکەگوڵ: [نـاو]گیاییێکـە(بلـوێر) یشـی پـێ دەڵێن. (بادبیز)

+ پشکیلان: [ناو] (١) ڕۆیشتنی زاوا و برا زاوا بۆ ماڵی بووک لە شەوی شەوگـەڕدا. (رفـتن داماد و دوستانش بمنزل عروس در شب قبل از عروسی) (٢) گۆرەوی بازی.(جوراب بازی)

پشکین: [چاوگە] پشمین؛ پنـژین؛ بێهنـژین؛ دەڵێن یەک جار سەبرە، دوو جـار جـەختـە و چـاکی هێنـا. (عطسـەکـردن) پشـۆر: [نـاو] نەحلەت. (لعنت)

پشۆرەیی: [ئاوەڵناو] نەحلەتی. (لعنتی)

پشوودار: < پشوودرێژ.

پشووودان: [چاوگە،ت] بێهن‌وەدان؛ هیلاکی دەرکردن؛ حەسانەوە؛ وچانگرتن. (خستگی در کردن)

پشوودرێژ: [ئاوەڵناو] خۆراگر؛ بەنەفەس؛ بەرگەگر؛ پشوودار؛ بەتاقەت؛ بەسەبر؛ دلفرە؛ مەند؛ لەسەرەخۆ. (صبور و مقاوم)

پشیلە خستنەدەرپێ: جۆرێ هەڕەشە بۆ تەمبێ‌کردن، لە ڕابووردوودا جۆرێ تەمبێ‌کردن؛ زیاتر بۆ ژنان بوو. (نوعی تنبیه‌در گذشته‌گربه‌بەتنبان انداختن)

پشێوێنی: > پشێوێنی.

+ پف: (١)[ئاوەڵناو] کفەڵ؛ پفەڵ؛ فش؛ دژی پتەو؛ تووری‌کفەڵ واتا تووری قانگ.(متخلخل)(٢) [ناو] سیپەلاک؛ پشاسپی؛ سی. (ریه)

+ پفدان: [چاوگە،ت](ب) سگ ماساندن و تووڕەکردن. (کنایەعصبانی کردن)

+ پف کردن: [چاوگە،ت](١) فووکردن لە گڕی چرا بۆ کوژاندنەوەی.(٢) خۆشکردنی ئاور؛ بە فوو تۆز لابردن لە سەرشتێ. (فوت کردن)(٣) باکردن؛ پەنمین؛ هەڵمسان؛ ماسین. (باد کردن؛ پف کردن)

پفکردن بە سەرەگەورەکەیدا: (ب) ناشارەزایی لەکارێکدا وەک فووکردن بە سەری گەورەی زوڕنادا. (کنایە. نا وارد بودن در کار)

پفکە: [ناو] پفلەک؛ بلۆق؛ تۆقلە؛ ئاورگ. (تاول)

پفڵە: [ناو] پفکە. بلۆق. پفلەک. تۆقلە. (تاول)

پفلە: (ب) کێشانی‌تریاک؛ وافوور؛ ئەهلی پفلەیە واتا تریاکییە. (اهل وافور)

پف لە خوڵەمێش کردن: پف لە خوڵەمڕکردن؛ (ب) کاری بێسوود و بێهوودە. (کنایەکار بیهودەکردن)

پفڵکە: > پفڵە.

پفلیان: [چاوگە] پشلیان؛ وەک هەڵاتنی هەویر؛ ماسین؛ باکردن؛ پەنمین. (بادکردن)

پفیان: [چاوگە،ت](١) تووڕەبوون؛ بایان‌کرد؛سکیان ماسی.(عصبانی شدند) (٢) باکردن؛ تووڕە بوون. (عصبا نیت)

پفەک: [ناو] پوفەک؛جۆرێک خواردنە بۆ منداڵان لە هێرەڵماسی و هێلکە و خوێ بە شکڵی بەڕوولەی کفەڵ دروست دەکرێت (پفک)

پفیۆ: [ئاوەڵناو] پەست؛ بێ‌غیرەت؛ بۆی هەیە هەر (پفیوز)ی فارسی بێ بە واتای بێ‌غیرەت بەڵام لە ئەسڵ دا بەکسێ دەڵێن کە لەکۆڕی مەی خواردنەوەدا تەنیا مەزە و خۆراک دەخوا. (پفیوز)

پڤۆک: [ناو] (١) باڵۆن؛ کیسەی زۆر گەورە کە بە گازێکی سووکتر لە هەوا، یان بەگەرما هەڵدەماسێ و بە بار و موسافیرەوە دەچێ بەحەوادا.(بالون؛ بالن)(٢)کیسەی پڕلە با لە ناوزگی ماسیدا.(کیسەهوادر شکم ماهی)

پکەنە: (١) پێپکەنە. (بخند) (٢) هەڵکەنە؛ ئەو جێگا پکەنە: چاڵی کە. (بکن. گودکن) (٣) لیباسەکانت پکەنە؛ دایکەنە. (بکن)

پکێت: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ قایم؛ پتەو (محکم)

پکێش: [ناو،بک] ئەوەی کە دەکێشێ؛ بکێش

(بە هەمو ماناییێکەوە) (بکش)

پکێشە: [کاری‌ئەمری] بکێشە؛ (١) هەناسە پکێشە؛ سیگار پکێشە. (بکش) (٢) وێنە پکێشە؛ ڕەسم بکێشە: عەکس و وێنە هەڵگرە: بگرە. (بگیر)(٣) نەقاشی پکێشە؛ هێلێ پکێشە. (بکش)(٤) لە دەس ڕوزگار تالی پکێشە. (از دست روزگار بکش)(٥) ئەو ئەرابە پکێشە؛ ڕایکێشە. (بکش) (٦) بەترازوو برنجەکە پکێشە. (توزین کن)(٧) تەنافەکە پکێشە: تەنافەکە لەو بەرهەبیوانە هەڵخە: بیگێرە. (بکش)

پلاتین: [ناو] پلاتین؛ ئالتوونی‌سپی؛ زێڕی سپی. (پلاتین)

پلارەقسە: [ناو،ت] تانووت؛ قسەی‌ناخۆش، زیاتر لە توێ نزاکەتدا؛ توانج؛ تەشەر؛ تەوس؛ قسەی بەتێکول. (متلک)

پلاژ: فرد؛ فد: [ناو] لەکوردیشداباوە، چیغ و چادر یامالّ و خانووی دروستکراو لە پەڕاوی دەریادا. (پلاژ)

پلاژداری: [ناو] (١) کەسێ‌کە پلاژی هەیە.(٢) کاری بەڕێوەبردنی پلاژ.(پلاژ داری)

+ پلاس: [ناو]گاز ئەنبوڕ؛ جۆرێ گازی دەمپانە. (انبردست)

پلاس‌ئاخوڕ: [ئاوەڵناو] (ب) ژنێک کە شەرمی گەورەبێت (کنایەفرج گشاد)

پلاستێر: اند؛ فد:[ناو]چەسپی‌موشەمایی بۆ چارەسەرکردنی ئێش و ئازار. (پلاستر)

پلاستیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکێ لە بەرهەمەکانی پۆلیمێری کە بەگەرما پێدان نەرم دەبێتەوە و بیچمی دڵخوازی پێدەدرێ. (پلاستیک)

پلاستیکی:[ناو،ئاوەڵناو]هەر شت لە پلاستیک بێ؛ پێوەندیداربەپلاستیکەوە. (پلا ستیکی)

پلاسما: [ناو] بەشی‌تراوی خوێن کە لە ئاو و ماکگەلی کانزایی و پرۆتۆیین پێکهاتووە. (پلاسما)

پلاڤ: [ناو] پلاف؛ پڵاو؛ چڵاوێ‌کە ئاوکێش-دەکرێ و نانی لە ژێردا دادەنێن بۆ بنکڕ و پێش دەمکێشان ڕۆنی بەسەردا دەکرێ؛ هەروەها، هەرشتەپڵاو، لووبیاپڵاو، ئیستامبوولی‌پڵاو، بڵالووکپڵاو، شیرین‌پڵاو، پلاوبرۆێش، پڵاو بامیە، پاقلەپڵاو، سەوزی-پڵاو، زرشک‌پڵاو؛ پڵاو گۆشت، پڵاو و خۆرشت. (پلو)

پلاک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) قەوارەی جیا کراوی زەوی.(٢) قاشی ملوانکەی کانزایی کە ناو و ژمارەی لەسەر نووسراوە و سەربازان دەیکەنە مل لە بەر بێسەروشوێن نەبوونی تەرم لە شەڕدا.(٣)ڕەقەمی نوسراو لە سەر دەرکەی خانووبەرە.(٤) ژمارەیێک کەپاش لەدایکبوونی مندالّ لە نەخۆشخانە دەیکەنە دەستی بۆ نەگۆڕان. (پلاک)(٥) ڕێژەکی ڕەقەمی سەیارە. (شمارەماشین)

پلاکت: فرد؛ اند؛ فد: گردەی خوێن کە زە-ڕڕەگەڵێکی لاپانی زۆر وردن، لە گرسانەوە و دەڵەمە بوون و مەیینی خوێندا بانەوریان هەیە و بە هووربین دەبینرێن. (پلاکت)

پلان: اند؛ فد: [ناو] (١) گەڵاڵە؛ نەخشەی

خانوو؛ بەرنامە و پرۆگرامی بەڕێوەبردن. (پلان)(٢) پیلان؛ تەشقەڵەودوڵاب.(کلک) (٣) فیلم هەڵگرتن لەدیمەنێک بێ برانەوە لە کاری سینەمادا (پلان)

پلانگتۆن: [ناو] گیاندارانی وردیلەی ناو زەریا کە بەشێکی زۆر لە خۆراکی ئاوەژیان پێک-دێنن. (پلانکتون)

پلاوبرۆیش: [ناو،ت] پلاڤساوار؛ پلاوی کە لە ساوار چێ دەبێ. (پلوبلغور)

پلاوپارزن: [ناو] پلاوپالێو؛ سەلەیا دەفری کون-کون بۆ دارشتنی پلاو (پالاوتنی پلاو) (آبکش‌پلو)

پلاوپارێن: < پلاوپارزن.

پلاوپەز: [ناو](١) پلاو لێنەر؛ دەفری پلاوتێدا چێکردن؛ (پلوپز) (٢) [ناو،بک] ئاشپەزی پلاو لێنەر؛ وەک چاپەز و ئاشپەز.(آشپز پلو)

پلاوپەزی کارەبایی: [ناو] دەفرێکە بە کارەبا گەرم دەبێ و برنج لێدەنێ بێ‌ئەوەی بیپالێون، (بێ‌دارشتن). (پلوپز برقی)

پلاوخۆری: (١) پێوەندیدار بە پلاو خواردنەوە؛ لیباسی پلاوخوری: لیباسی میوانی: لیباسی تازە و جوان. (لباس پلو خوری) (٢) [ناو] دەفری گەورەی پلاوتێکردن (دیس) (٣) (ب) میوانی و جەژن و بانگهێشتن بۆپلاو خواردن.(دعوت‌بەجشن)

پلاوماش: [ناو،ت] پلاوی‌کە لە برنج و ماش دروست دەبێت. (پلو ماش)

پلپلی: [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ چەنەدرێژ. (پر حرف)

پلتانگ: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانە)

+ پلتە: [ناو] تلتە. (١) خلتە و خوڵ و لێڵایی نیشتوو لە ژێر(بن)تراوادا. (درد)(٢) پاشماوەی چایی لە ناو قۆریدا؛ پلتەچایی. (تفالەچای)

پلتەپلت: [ناو،ت](١) فلتەفلت؛ قسەی بێتام و بێ جێ فلتەفلت مەکە: واتا قسەی قۆڕمەکە.(حرف بی ربط)(٢)قسە کردنی بێ-ددان. (صحبت کردن آدم بی دندان)

پلتەخۆری: [ناو، بەرهەمی‌چاوگە] پیس-خۆراکی؛ بەرماوەخۆری. (بد خوراکی،)

پل‌تەقین: [ناو،بک] پللە لێدەر؛ چەقەنە لێدەر. (بشکن زن)

پلچاندنەوە: [چاوگە،ت] فلیقاندنەوە؛ پان و فلچ کردنەوە؛ تلیقاندنەوە. (لەکردن)

پلچی: (١) [ناو] بلچ؛ گوێز؛ گێوژ. (زالزالک)(٢) پلیخاوی؛ پان‌وفلچی. (لەشدگی)

پلحە تکە: [ئاوەڵناو] دەستراست؛ پللەراست لە مەر مەرێندا. (هدف زن در تیلەبازی)

پلخ: [ناو] فلق؛ پلق؛ پلخ دەرهینان:فلق دە-رهێنان؛ فلیقاندنەوە. (لە؛ پهن)

پل لێ‌تەقاندن: [چاوگە،ت] چەپلەلێ‌تەقاندن؛ (ب) ئاشکراکردنی نەهێنی و ریسوا کردن؛ لە قاودان. (کنایەانگشت نما کردن)

پلم: [ئاوەڵناو] پلم؛ گرژ؛ موون؛ موٚن؛ پلمە-روو: روونانخۆش (تند خو. بد اخم)

پلماندن: [چاوگە،ت] بلماندن؛ لە بەرخووە بۆڵەبۆڵ‌کردن. (غرولند کردن)

پلمژیان:[چاوگە،ت] پلژیان؛سیس بوون. (پژمردە)

پلمەروو: [ئاوەڵناو] رووترش؛ روونانخۆش و رووگرژ؛ پەلپگر؛ ناوچاو گرژ؛ توورە(ترش رو؛

عصبانی؛ اخمو)

پلند: [ناو] جەمسەری بڕبڕەی پشت؛ بەندی خوارەوەی مۆغەرەی پشت. (آخرین مهرەپشت)

پڵنگ پڵنگ: [ئاوەڵناو] گول گول؛ پنۆک پنۆک؛ خاڵ خاڵ؛ پەڵە پەڵەی چووک. (گل گلی)

پڵنگی: [ئاوەڵناو] پڵنگ ئاسا.(ب) ڕەنگی وەک پڵینگ؛ گول گول؛ پەڵە پەڵە. (پلنگی)

پلۆ: [ناو] پلە؛ پایە؛ ڕادە. (اندازە؛ مقام)

پڵۆخین: [چاوگە،ت](١) لەگەل (دا) دا دێ، داپلوخین، داپلۆسین،لێدان و داگرتن بە شەق و دار.(لەو لوردەکردن) (٢) زۆر کوڵان.(لە-شدن‌ازپختن زیاد)(٣)پێست داماڵانی سوتاو (پوست انداختن از سوختن)

پلووپو: [ناو،ت] (١) (ب) کەوتنە سەر هەوای کردنی کارێ؛ گل‌وخول خواردن بە دوای کردنی کارێکا. (بهوای انجام کاری بودن) (٢) بۆنکردن و گەڕان بەدوای شتێکدا زیاتر بە سەگیش دەڵێن کە بە دوای نچیردا بابۆ دەکا و دەگەڕێت. (گشتن دنبال چیزی. بو کشیدن)(٣)پەڕوپۆ.(پرهای پرنده)

پلوورە: [ناو] (١)شۆڕاوەی ئاوی نەپساوە لە شێری سەماوەر یا پلووسک یا شێری دەستشۆری.(شرە)(٢)سەهۆڵی شۆڕەوە بوو لە پلووسک یائەشکەوت؛ کێرەکەڵ (دنگالە)

پلووکەبەرد: [ناو] بەردی ورد؛ بەردی چکۆڵە؛ لەتی چکۆڵەی بەرد. (پارەسنگ کوچک)

پل‌وەشاندن: [چاوگە،ت] (١) دەست وەشاندن؛پەل‌وەشاندن.(ضربەزدن بادست)(٢)پل تەقاندن. پللە وەشاندن؛ پللەلێدان. (بشکن زدن)

پلوێن: [ناو] (ف. گیا) گیاگۆچان؛ گیاوەگۆچانە؛ سێپەڕی؛ سێپەڕ؛ بۆگەدە و میزەسووتە و سووزاک باشە. (ناخنک. اکلیل الملک)

+ پلە: [ناو] دەرەجە؛ پایە؛ ڕادە؛ پلەی سارد و گەرمی هەوا.(حد؛ میزان) (٢)یەکەی پێوانی-گۆشە(سووچ)لە هێندسەدا؛ وەک بڵێین پلەی گۆشەی وێستاو(٩٠) و جەغز(٣٦٠) پلە-یە.(درجه)

+ پلە ترازیان: [چاوگە،ت] لەپلەم ترازیا:(ب) لەدەستم دەرچوو؛ هەڵەی-خۆنەویست.(اشتباه‌غیر عمد)

پلە پلە: [بەند]کەمەکەمە؛ قۆناخ قۆناخ؛ پایە پایە؛ هەنگاو بە هەنگاو (ب) ئەنجامی کار بەتەرتیب و بەرە بەرە.(پلە پلە)

+ پلەگۆشت: [ناو] (١) تیکەگۆشت؛ جنچکەگۆشت (تکەگوشت) (٢) (ب) مرۆڤی قەڵەو و شل و نەرم. (انسان تپل و چاق)

پلەمەتێ: [ناو] مەتێ. (١) مەتە؛ مەتەی دەستی؛ مەتەیێک کە بە کەوان دەخولێتەوە. (متە دستی) (٢)مەتەی دەستی ئامرازێک کەکەوانی نییە، بەڵام بە بادانی دەسکەکەی مەتە دەچەرخێت. (دەسوورێت) . (متەدستی)

پلەوەر: [ناو] پایەوەر؛لە مەقامدا سەرکەوتوو ؛ دارای پلە و پایە. (پایور)

پل‌هەڵسان: [چاوگە،ت] (ب) لە پڕ هەست-کردن بە مەیل و ئیشتیا، بۆکردنی کارێ. (بەناگاەهوس انجام کاری کردن)

پلەی‌سەرما و گەرما:ڕادەی ساردی و گەرمی. (سطح. درجه‌حرارت)

پلی: [ناو] قاڵدرمە؛ قادرمە. پلیکان؛ نێردیوان، نەردیوان؛ دەرەج. (نردبان)

پلیان: [چاوگە،ت] کەوتن. (افتادن)

پلیت: بلیت؛ پسوولە؛ بلێت. (بلیط)

+ پڵێتە: [ناو] فتێڵە. (١) فتێڵەی چرای نەوتی (فتیله) (٢) پەڕوی بادراو (تەنزیف) بۆ ناو برینی قووڵ.(فتیله‌زخم)

پلیخین: زۆرکولان؛ پڵۆخین؛ پڵخ دەرهاتن،پڵۆخین. (له‌شدن)

پلیسە: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) جۆرێ دامێنی لیباسی ژنانەکە چین لە سەر چین (لەدرێژی دا) ڕادەوەستێ. (پلیسه) (٢) پەڕەسریلکە؛ پلیسرک؛ پلیسگەرد؛ پلیزگرد؛ پەڕەسلێرکە<پەڕەستوو. (پرستو)

پلیقان: [چاوگە] فلیقان؛ پلیشان؛ پڵۆخان. (له‌شدن)

پلیکانێ: [ناو] هەلووکێن (الک دولک)

پلیکانی نەجات: [ناو] پلیکانی چێکراو لە دەرەوەی ڕووکاری خانووی چەند قاتی بۆ دەربازبوون لە کاتی تەنگانە و سووتمان دا. (پلکان اضطراری)

پنالتی: اند؛ فد: [ناو] جۆرێ جەریمەی تاوان لە یاری وەرزشیدا؛ وەک باسکیتباڵ، تۆپی پێ، هەند باڵ، و فووتساڵ. (پنالتی)

پنپنی: [ئاوەڵناو] پنۆک پنۆک؛ پەڵە پەڵە؛ گوڵ گوڵ؛خاڵ خاڵ.(نقطه نقطه)

پنجک: [ناو] پنجی چکۆلە؛ بنەگیای کورت؛ دەوەن. (بته)

+ پنج و مۆر لە خۆ نان: خۆگرتن؛ لووت بەرزی و خۆ بەزل زانین. (تکبر نشان دادن)

پندر بوونەوە: [چاوگە،ت] وشکبوونەوە؛ کزربوونەوە؛ تەواو بوونی زگچوون.خشکشدن؛ بندآمدن‌اسهال)

پندرپۆزە: [ناو] ڕووەکێکە لە قەراخ جۆگە و ڕۆبار دەڕووێ. (نام گیاهی است)

پندریسک: [ناو] باڵندەیێکی چکۆلەو هار و هاج و نەسرەوتە بە ڕەنگی بۆر. (اسم پرنده‌ایست)

پندەپیر: [ناو]داپیرۆشک؛ جاڵجاڵووکە .(عنکبوت)

پنر: [ناو]پندر؛حاڵەتی‌چرچ‌بوونی‌دەستو پێ کە زۆر لە ناوئاودابمێنێتەوە.(آبکیس)

پنس:[ناو]کەڕوو. (کپک)

پنک: [ناو]پەڵەی چووک؛ خاڵ؛ پنت؛ پەڵەی چکۆلە. (نقطه. لکه)

پنک پنک: [ئاوەڵناو] (١) پەڵە پەڵە؛ خاڵ‌خاڵ؛ پنۆک پنۆک. (لکه‌لکه. خال خال)(٢) خاڵ- خاڵ بوونی بەفری‌کوێستان؛ کاژو واژ. (خال خال شدن برف)

پنکدار:خاڵدار؛دارای پەڵە و خاڵ.(خالدار)

پنکەهەور: [ناو] پەڵەهەوری گچکە.(پاره ابر)

پنگاڤ: < پونگاو؛ پەنگاو.

پنگ خواردنەوە: [چاوگە،ت] (١) پونگ خواردنەوە< پۆنگاو. (٢) (ب) بە خۆدا چوون؛ پێش خواردنەوە؛ زوێر دانیشتن.(غمگین نشستن)

پنگر بوونەوە: < پندر بوونەوە.

پنۆرە: [ناو] داری سەردوو فلیقانە بۆ کۆ

کردنەوەی دڕک و گڕاڵک. (چوب خارجمع کنی)

پنۆسۆنی: [ناو] ناوی نەخۆشینی مقاو لە ڕوانگەی پزیشکییەوە. (پنوسونی)

پنەدای: [چاوگە] پێدان (دادن)

پنەزانای: [چاوگە،] (١) پێزان، پێزانین؛ بەسوپاس بوون؛ بەئەمەک بوون. (قدرشناسی)(٢)پیٚوابوون؛ وا زانین(فکر کردن؛خیال کردن)

پنەشۆر: [ناو] هەرچی کە شتی پێدەشۆن؛ وەک سابوون؛ سپۆن. (چیزی کەبا آن میشویند)

پنە یاوان؛ [چاوگە،ت] پێگەیشتن؛ گەیین (رسیدن)

+ پنی: [ناو] (١) پینە؛ پنوو. (پینە) (٢) پەنامەکی؛ نهێنی؛ سوڕ؛ سڕ. (سر. راز)

پنیٚ: [ناو] پنە؛ پنەکە. (تختەخمیر پهن کردن)

پنیا: (١) [ئاوەڵناو] پەنامەکی (نهانی) (٢) پینەکردن(پینەکردن)

پنیسیلین: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] هەوەڵین دەرمانی میکرۆب کوژ کەکەمتر لە سەد ساڵە پاوێر بووە و بۆ چارەسەرکردنی نەخوشینگەلی چڵکی بەکار دەبریٚ؛ کە لە چەشنیٚ کەڕوو بەدەستدیٚ؛ جۆرێک ئانتی-بایۆتیکە. (پنی سیلین)

+ پۆ: [ناو] (١)کوێرووی گەنم. (سیاهە ک گندم) (٢) بەڕوو؛ نانی پۆ واتا نانی بەڕوو. (بلوط)

پۆئیم سەمفۆنی: [ناو] پارچەموٚسیقاییٚک کەبۆ ئۆرکێسترسەمفۆنی دروستدەکریٚ و بە ڕواڵەت دەستوپێگریی کەمترە و لە سەر مەبەستێکی تایبەتی ئەدەبی چیٚ-دەکریٚت.(پوئیم سمفونی)

+ پوان: [ناو] (١) شیلان؛ جلٚیق؛ ڕوەکێکی دڕکاویە. (نسترن کوهی) (٢) بەری ئەو دارە. (میوەنسترن کوهی)

پۆ بە دەمەوە نەبوون: (ب) دەمهەراشی؛ بیٚ-حەیایی (بی چاک دهن)

+ پۆپ: [ناو] (١) لقوپۆپ؛ لقی سەرووی دار. (بالاترین شاخەهای درخت.) (نووچکەی چیا و دوند. (قلە)

پۆپچەرمگ:[ناو]سەرسپی؛پۆپ چەرموو. (موی سر سفید)

پۆپچەرموو: [ناو](١) سەرسپی؛ مرۆڤی پیری سەرسپی؛ تەغەر بە پیرێژن دەوتریٚ و بەپیاو ڕیش‌چەرموو دەڵێن. (پیر گیس سفید)(٢) (ب) مرۆڤی بە ئەزموونو دونیادیدە. (گیس سفید)

پۆپلین: [ناو] جۆریٚ قوماشی ناسک بۆکراسی پیاوان و مەلافە کەڵکی هەیە. (پوپلین)

پۆپە شینە: [ناو] پوپەڕە شە؛ جۆریٚ نەخۆشینی باڵندە. (نوعی بیماری ماکیان).

پۆتک: جلوبەرگی شڕوکۆن.(لباس‌مندرس)

+ پۆتە: [ئاوەڵناو] بەرکەتی؛ هەڵبژاردە؛ پێش کەوتوو. (موفق، جلو افتادە، ممتاز)

پۆتەکە: [ناو] لاتەڕاف؛ کەلەکە(پهلو)

پۆج: [ناو]کیمیا. (شیمی)

پۆجزان: [ناو]کیمیاگەر؛ کیمیازان. (کیمیاگر)

+ پوخت: [ئاوەڵناو] جێکەوتوو؛ ڕسکاو؛

بارهاتوو؛ کاری تەواو و تەمیس؛ خۆش کراو؛ بێ گرێوگۆڵ. (جا افتادن؛ مرتب)

+ پوختکردن: [چاوگە،ت] خۆش کردنی قوڕ و هەویر و ڕەنگی وێنەکێشی. شێلان و تێکەڵاو کردن و گرێوگۆڵ لێبڕین؛ ڕاهێنان. (پختەکردن)

پوختوپاراو: [ئاوەڵناو] بێکەم و کەسری و بێ-گرێوگۆڵ؛ ڕسکاو؛ تەواو خۆش و ئامادە کراو؛ کاری بێعەیب. (بی‌نقص و آمادە)

پوختەیی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] (١) خۆش-کراوی؛ ڕێکوپێکی؛ (ب) دونیا دیتوویی؛ لەکار دەرهاتوویی؛ کارزانی؛ پوختوپاراوی؛ لە کل دەرهاتوویی؛ بەئەزموونی؛ سارد و گە-رم چەشتوویی. (پختگی)

پوختی: [ئاوەڵناو] ڕێکوپێکی؛ بێخەوشی؛ تەمیزی؛ خاوێنی لەکاردا؛ بەئەزموونی؛ ڕەوتی پوختبوون. (تمیز. مرتب. باتجربە)

پۆخدەرکەوتن: [چاوگە،ت] بۆیهەیەلە (پۆخ)ی تورکیەوە هاتبێ، گەندیکاری دەرهاتن؛ گەندەلی لێئاشکرابوون. (گند درآمدن)

پۆخڵکار: [ئاوەڵناو]کارپیس؛ ناپوختکار؛ کار ناشیرین؛ کارنەزان. (کارنامرتب؛ بی نظم)

پۆخەکە: [ناو] جۆری پووشووی نەباش. (برهو)

پۆخەڵە: [ناو] گیای کەرکوڵ؛ دڕەدەوا. (باد آورد؛ خار مقدس)

پۆدر: فرد؛ فد: [ناو](١) تۆز و خۆڵ ئاسا؛ هاڕاوەی ورد. (٢) پۆدر؛ جۆری دەرمانی هاڕاوە بۆ بەرگری لە عارەق سووت بوون.

(٣)هاواڵی ماتیک و سووراو؛ جۆری سپیاو.(پودر)

پۆدریبەرد: [ناو،ت] خاکەسەنگ؛ کەلەگەل چیمەنتۆی سپیدا تێکەڵدەبێ لە بینا سازیدا کەڵکی هەیە. (پودر سنگ)

پۆدریتاڵک: [ناو،ت] پۆدریمنداڵ؛ پۆدرێکەبە لەشی منداڵی ساوایدا دەساون بۆ ئەوی عارق سووت نەبێ. (پودر تالک)

پۆدری منداڵ:<پۆدری تاڵک. (پودر تالک)

پۆڕاندن: [چاوگە،ت] تێترنجاندن؛ بەزۆر پێاکردن؛تێتەپاندن. (سپوختن؛ چپاندن)

پۆڕاو: [ئاوەڵناو] ئامادە؛ دروست بوو. (مهیا)

پۆڕاڕۆیین: (ف. گیو) بەپووڕا ڕۆیین؛ چاوەدێری؛ ئاگالێبوون؛ (مراقبت؛ زیر نظر داشتن)

پۆڕت: (١) پۆڕما؛ سەروقژ. (موی سر)(٢) تاریف کردن؛ گۆرانی پیاهەڵخوێندنی شایەر؛ بەشاخوباڵدا خوێندن. (تریف کردن)

پۆڕتخ: [ناو] چڵکیبرین؛ کیم(کێم)؛ زووخاو.(چرک‌زخم)

پۆڕترە: فرد؛ فد: [ناو] دەستەواژەی نیگارگە-رییە، وێنەی سیما و سەروچاو. (پرترە)

پورتەقاڵ: (١) [ناو] دار و میوەی پورتەقاڵ. (٢) [ناو] مەملەکەتی پورتەقاڵ. (١و٢پرتقال)

پورتەقاڵی: [ئاوەڵناو] (١) پورتەغاڵی؛ خەڵک و زمانی مەملەکەتی پورتەغاڵ. (پرتغالی) (٢) ڕەنگی پورتەقاڵی؛ زەردی مەیلە و نارنجی؛ لە تێکەڵکردنی ڕەنگی زەرد و سووری کەمە پێکدێ. (رنگ پرتقالی)

پۆرتک: [ناو] مەندیل؛ سەروپۆتراک؛

مێزەر.عمامه

پورخ: [ناو] پلیش؛ پڵخ؛ جیق. (له)

پورخانـــدن: [چاوگـــە،ت] تلیقانـــدن؛ جیـــق دەرهێنان. پلیشاندن (له کردن)

+ پۆرخز: [ئاوەڵناو] ناقۆڵا؛ زەلام؛ تەوەزل؛ تەمبەڵ؛ تەواسا؛ زەمتە؛ زلحۆرتی تەمبەڵ و سست؛ قرخە مەرەس. (شکم گندە؛ تنبل)

پۆرسان: [ناو]کاوێژ (نشخوار)

پۆرپسی: [ناو](۱) پۆپسپی؛ پۆپچەرمگ؛ سەرسپی. <پۆپچەرموو. (مو سفید) (ب(۲) پێخەسوو؛ ژنی کە لەگەڵ بووک دەچێ بۆ ماڵی زاوا بۆ ماوەیێک؛ پاخەسوو. (ینگه)

پۆرقوت: [ناو] (۱) موو قرتێن؛ سەرتاش؛ سەر تراش. (سرتراش؛ آرایشگر) (۲) قژ هەڵچوو. (موی سر بالا ایستاده)

پۆرگ: [ناو] (۱) لوو؛ قونێر؛ کوان؛ دومەڵ؛ کروڤەر. (دمل) (۲) بلۆق؛ تۆقڵەی لەش کاتی سووتاندن. (تاول) (۳) پەنمانی برین و بن ددان؛ کیس. (کیس) (۴) تویژی برین؛ قرتماغە؛ پترۆک؛ قەتماغە.(پوستەنازک روی زخم) (۵) تۆخڵی پەرشە و برنج. (چلتوک. شلتوک) (۶) پینەی دەست و پێ. (پینەدست و پا)

پۆرەکەردەی: [چاوگە،ت] پێوەکردن؛ کردن بە ناوا؛ هۆنینەوە. (فروکردن .رشتن)

پۆرهەلەک: [ئاوەڵناو] قژ لوول؛ موو پێچ پێچ؛ موو فر؛ مو قەف قەف؛ (زیاتری ڕەش پوستاڵ پۆر هەڵەکن). (مجعد)

پۆرین: (ف. گیو) پۆریان؛ خەم و خەفەت و سکاڵا هەڵڕشتن؛ بەیانی خەم و کەسەر و دەردی دڵ. (درد دل کردن)

+ پۆز: [ناو] فرد؛ فد:[ناو] (۱) دەعیە؛ تەکەبور؛ لووتبەرزی. (تکبر) (۲) پۆز؛ وشەیێکی فەرەنسیە واتا ڕازاوەیی جل و بەرگ، (خۆ لە دەقدان) وێدەچێ، ئەو ڕازاوەییە بووبێ بەدەعیە و لووتبەرزی. (پز)

+ پۆز: [ناو] (۱) قەپۆز؛ لووت. (پوزە)(۲) لووتەی کێو (قلە) (۳) دەمار؛ دەعیە؛ خۆگرتن؛ لووتبەرزی. (تکبر)(۴) پوواز؛ هۆرە. (پغاز) (۵)[ئاوەڵناو] هەراو؛ فش؛ گوشاد. (گشاد)

پۆزبەران: (۱) [ناو] قەپۆزبەرانی؛ لووت کەمانی؛ لووت کەوانی؛ ناوەڕاستی لووت دەرپەڕیو. (دماغ عقابی) (۲) (ب) کەیف خۆش؛ بەدەعیە. (سرخوش)(۳)[ئاوەڵناو] جوامێر؛ بەجەرگ. (دلیر)

پۆزەبەند: [ناو] دەمبێن؛ دەمبێنی ڕەشەوڵاغی گێرە. (دهان بند)

پۆزەوانە: [ناو] ئالقەیێک کە دەخرێتە لووت و لمۆزی گامێش و گا.(پوزەبند)

پۆژمین: [ناو] ئێسکی کەڵلەسەر؛کلۆخی سەر. (جمجمە)

پوژن: [ناو]خەم؛ پەرۆش (پژمردگی. غصە

پۆژنای:[ناو] پۆشاندن؛ داپۆشین. (پوشاندن)

پۆژەنەی:[چاوگە،ت](ف.گیو)تێ تەپاندن؛ تێ-ئاخنین؛ پیاکردن. (فرو کردن)

+ پۆس: [ناو] پۆست: پلەوپایە؛ بەرپرسبوون لە مەقامێکدا یان لە ڕێکخراوێکدا؛ پۆستی ڕەئیسی؛ پۆستی وەزارەت.(پست)

پۆس ئەڕەنیای:کەوڵ کردن پێستڕێنین؛ پێست

داماڵین. (پوست کندن)

پۆسان: [چاوگە] پرتووکان؛ ڕزین (پوسیدن)

پۆس بەپێشەوەلکیان: پێست بە ئێسقانەوە نووسان.(ب) زۆر لەڕ و لاواز بوون. (پوست بەاستخوان چسبیدن)

پۆس بەمەشکە دەرهێنان: (١) کەوڵکردن و گرتنەوەی پێستی لاشە بەشیوەیێک کە بە سەریدا داماڵرێت، بۆمەشکە. (پوست کندن برای مشک درست کردن) (٢) (ب) هەرە-شە کردن، کە پێستی لەشت بەسەرتدا دادەماڵم و بۆ مەشکە دەریدێنم.(پوست کسی را قلفتی کندن

پۆسپارە: (١) پارچە پێست. (تکەپوست)(٢) پێست دڕاو. (پوست پارەشدە)

پۆسپەنیر: [ناو] (١) خیگە؛ خیگەی پەنیر؛ (خیک) (٢) پیاوی زەبەلاحی قەڵەوی پێ دەشوبهێنن. (تشبیەآدم چاق و خیکی)

پۆس پیاگرتن: [چاوگە،ت] پیاگرتنی پۆسی دەهۆڵ و دومبەک و تار و کەمانچە و دایرە و دەف(پوستانداختن)

پۆستاڵ: [ناو] (١) پۆس؛ پۆست؛ پێست؛ کەوڵ؛ ئێیار. (پوست) (٢) لەکوردستانی باشوور بە پۆتینی سەربازی دەڵێن پۆستاڵ. (پوتین)

پۆستچی:فرد؛تد؛فد:[ناو]پۆسەچی؛ چەپەر؛ نامەگەیێن. (پستچی)

پوستیئێکسپرێس: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] پۆستی کە بەخێرایی کار ئەنجام دەدا؛ پۆستی فەوری. (پست اکسپرس)

پوستی ئێلێکترۆنیکی: ئیمەیل؛ فرد؛ تد؛ فد: [ناو] جۆرێک پەیامنێر بە نووسین لەکامپیوتێرێکەوە بۆ یەکێکی دی. (پست الکترونیکی)

پۆستی دەرەکی:کاری بردنی نامە و بەستەی پۆستی بۆ دەرەوەی وڵات. (پست خارجی)

پۆستێر: [ناو] (١) لاپەڕەی وێنەدار بۆ ڕێکلام و چەسپاندن بە دیواردا. (پوستر) (٢) وێنەی گیراو لەدیمەن یا لە نەقاشی. (پوستر)

پۆستیژ: فرد؛ایتالیاد فد: [ناو]کلاوقژ؛ قژی دەستکرد. (پوستیژ)

پۆستیکارەبا: [ناو،ت] بنکەو جێگەی دابەش‌کردنی هێزی کارەبا. (پست برق)

پۆستیهەوایی: [ناو،ت]کاری پۆست بە فرۆکەکردن؛ هەروها پۆستی زەوینی؛ (پست هوایی)

پۆس‌خستن: [چاوگە،ت] (١) کاژخستن؛ کراژ فڕێدانی مار؛ پۆس‌فڕێدان.(پوست انداختن) (٢) هاتنەدەرەوەی پەپوولە لە قاپووڕی گەرا.(پوست اندازی) (٣ب)گۆڕان؛ هاتنەسە-رباروۆدخیکی‌تر.(عوض‌شدن)

پۆس‌ڕنیای: [چاوگە،ت] پێست کلاشای، خوراندن؛ پێستڕنین.(خاراندن‌و خراشیدن پوست)

پۆس‌فڕێدان: [چاوگە،ت] (١) پێست فڕێدانی مار؛ کراژفڕێدان. (٢) پێست فڕێدانی برین؛ پێست لێبوونەوەی برین. (پوست انداختن) (٣) (ب) گۆڕان؛ هاتنە سەر حاڵێکی دی؛ ڕواڵەت گۆڕین و ڕەنگ گۆڕین. (عوض شدن؛ پوست عوض شدن)

پۆس‌کردن: [چاوگە،ت] (١) پۆست‌کردن؛

نامە خستنە ناو سندووقی پۆست یا بە ئیدارەی پۆست تەحویلدان. (پست کردن) (٢) (ب) دەست بەسەرکردن و خافلاندن و فریودان و ناردن بۆ جێگایێک. (پست کردن)

پێسکەنن: [چاوگە،ت] (١) پێست لێکردنەوە؛ پێست داماڵین. (٢) هەڕەشە بۆ کەولکردن؛ دەستم پێت بگا کەوڵت دەکەم: پۆستت ئەکەنم. (پوست کندن)

پۆسکەنە: [ئاوەڵناو+ بەند] (١) پۆست داماڵاو؛ پێست لێکراوە و پاک کراو. (پوست گرفتەشدە)(٢) (ب) ڕاست و پۆسکەنە: پێست و پەردە لە سەرلابراو. بێپەردە، بە ئاشکرا و بێشاردنەوە. (پوست کندە)

+ پۆشان: (١)[ڕابوردووی پۆشین] کردیانەبەر؛ پۆشایان؛ پۆشییان؛ (٢) ئەوانەی کە لەبەر دەکەن؛ (گوڵ چوون ڕووی ئازیز نزاکەت پۆشان). (مەولەوی) (پوشیدە. پوشیدند.پوشان) (٢) لیباس پۆشان: لیباس پۆشین لە بەرکردن. (پوشیدن)(٣) کراسی منداڵەکەیان پۆشان واتا کردیانە بەری. (پوشاندند)

پۆشاندن: [چاوگە،ت] (١) کردنە بەر؛ کردنە بەرکەسێ. (پوشاندن) (٢) داپوشینی سوڕ؛ سەری شتێ داپۆشین. (پوشش دادن)

پۆشتەیی: [ناو] سازی و بەکەیفی؛ خاوەن لیباسی تەڕوتازە؛ حاڵەتی پۆشتەبوون. (شیک و مرتب بودن)

پۆشراو: [ناو،بەر] (١) سەرنراوە؛ سەربەستە؛ بەر پیوار؛ داپۆشیاگ؛ وەشارتوو؛ شاراوە؛ شاردراوە؛ سەرسوڕ؛ سوڕ؛ لە نەهێنیدا. (پوشیدە) (٢) لەبەرکراو. (پوشیدەشدە)

پوشکووتن: [چاوگە] دەمکردنەوەی گوڵ؛ بشکفتن؛ پشکووتن. (باز شدن شکوفە)

پۆشنای: [چاوگە] پۆژنای؛ پۆشین. (پوشاندن)

پۆشەر: (١)[ناو،بک]کەسێک کەدادەپۆشێ؛ داپۆش. (پوشندە) (٢) پێداپۆشەر؛ سەرپۆش؛ ڕووکێش. (پوشش) (٣) کەسێ کە لە بەردەکا. (پوشندە)

پۆشەمەنی: [ناو] جلوبەرگ (لباس)

پۆشی: (١)[ڕابوردووی پۆشین] کردیەبەر. (پوشید) (٢) [پاشگر] پۆشاندن؛ پەردەپۆشی، چاوپۆشی، تاوانپۆشی. (پوشاندن)

پۆشیدە: [ئاوەڵناو] (ف. گیو)داپۆشراو؛ شاراوە(پوشیدە)

پۆشێن: [ناو،بک]داپۆشەر؛ ئەوەی جل دە- کاتە بەر کەسێک. (پوشانندە)

پۆقە: [دەنگەناو] (١) دەنگی تەقینەوە(صدای انفجار) (٢) لەگەڵ تەقەدا دێ، تەقەوپۆقە، دەنگ و سەدای بەرز. (صدای بلند انفجار)

پۆکی: بۆیێ؛ ئەڕا؛ لە بەرئەوە؛ پۆکێ گریا: بۆیێ گریا. (برای این)

پۆکێڕ: [ناو] جۆرێک یارییە بەپەڕەی(پەڕانتۆ) (پوکر)

پۆلبوار: [ناو،ت] ڕاوی سەرلەسبەینانی کەوە لە سەرڕێگای کانیاو؛ ڕاوی پۆلە باڵندەی کۆچەری لەبەرەگەی گەڕانەوەیاندا لە گە- رمێن. (شکارکبک و پرندگان درراەچشمە و گرمسیر)

پۆڵکە: [ناو] پاقلەی کێوی؛ سێ جۆرە پولکە خاتوونە و پولکە گایانە دەخورێن و پولکە

مارانە ناخورێ. (باقلای کوهی)

پولۆتقە:[ناو]کلکەسووتێ. (١) کلک ڕاتەکاندنی سەگ بەنیشانەی ڕەزامەندی و خۆشەویستی. (٢) (ب) زمان لووسی و ڕیایی. (تملق؛ ریا؛ چاپلوسی)

پولووس: فدا.ند. [ناو] پوڵووس؛ئامرازیبەدەوردا چەرخینی تەگەری سەیارە. (پولوس)

پۆلیپ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]گروقەرێکی پایە دارەکە لە سەردیوارەی لووت یان گەدە یان ڕیخۆڵە گەورەیان منداڵدان پەیدا دەبێ. (پلیپ)

+ پۆلیس: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]کۆی هێزی بەرپرسی هێمنایەتی لە وڵاتێکدا. (پلیس)

پۆلیش:[ناو]تۆزی سماتە لە ناو جۆرێک ماسڵەدا؛ بۆ بریقەدارکردنی ڕەنگی سەیارە و شتیتر. (پولیش)

پۆلیشلێدان: [چاوگە،ت] ڕۆنی پۆلیش بە پەڕۆ بە سەر ڕەنگی ڕەوغەنی وشکەوەبوودا ساوین بۆ بریقەداربوون. (پولیش زدن)

پۆلیکا: [ناو] نێوی توجارەتیی لوولەی پلاستیکی، تایبەت بەلوولەکێشی پلاستیکە. (پولیکا)

پۆلیکۆپی: فرد؛ فد: (١) [ناو] ئامرازی کۆپیەگرتن. (٢) بەرهەمیکۆپیەیئەو کەرەستەیە. (پلی کپی)

پۆلین: [چاوگە] دەستە دەستەکردن؛ پۆل پۆلکردن؛کۆگاکۆگا کردن.(کپه کپه کردن)

پۆمپ:فرد.فد:[ناو](١)ئامرازیهەڵکێشانی ئاوەکی و با؛ ترومپایکارەبایی. (پمپ)(٢) لە سەیارەدا بۆ پومپیئاو و پومپی ڕۆن زیاتر وشەی (واتر پمپ و ئویل پمپ) بەکار دێنن. (پمپ آب. پمپ روغن)

پومپی با: [ناو،ت] ئامرازی با کردنە ناو تەگەری سەیارە. (پمپ باد)

پۆمپیبێنزین: [ناو] (١) ئامرازی بێنزین کردنە ناو باکی سەیارە.(٢) ناوی جێگای فرۆشتنی بێنزین. (پمپ بنزین)

پومپی ڕەنگپاشی: [ناو]کەرەستەیێک کە ڕەنگی ڕەوغەنی و با تێکەڵ دەکا و بەگوشار دیپرژێنێت. (پمپ رنگ پاشی)

پۆنگ: [ناو] پەنگ؛ کۆبوونەوە و گەڕانەوەی تراوی بەرگیراو و ڕاوەستاو. (جمع شدن آب رابسته)

پۆنگاو: [ناو] پەنگاو؛ ئاوی بەرگیراو کەکۆ بوویێتەوە و پۆنگی خواردبێتەوە. (آب جمع شدەپشت سد یا دیوار)

پونگەڕێوی: [ناو]پنگەڕێوی؛ گیای پونگەڕواس؛جۆرێک نەعنا؛ دژی زەردووییە کە نەخوشینی پەنمانی زاورە. (نعناصحرایی)

پۆنیس: [ناو] بزمارێکی کورت و باریکە و سەری زۆر پانە کە بە پاڵ پێوەنان دەچێتە نێو تەختە و دیواری گەچی بۆ ڕاگرتنی عەکس و کاغەز. (پونز)

پوو: [ناو] (١) پووک؛ گوشتی بنددان. (لثە)(٢) پەڕۆ؛ پووشوو؛ دەستەچیلە. (کهنە. برهود)

پووار: [ناو] گیایێکە کورتەبالا خوراکی ئاژاڵە. (اسم گیاهی است)

پووتانەوە: [چاوگە،ت](١) ڕووتانەوە؛ چرووسانەوە؛ (لخت کردن) (٢) چرمسانەوە؛

لەتبوون و پچڕاندنەوە. (پارەکردن)

+ پووتک:[ناو](١)گول؛خورە(مرض خورە؛ جذام) (٢) دەستگیرەی مدبەق. (دستگیرەآشپزخانە)

پووتەل: [ئاوەڵناو] پووچ؛ پووک؛ ناوخاڵی؛ بێ ناوەرۆک؛ بێناوک؛ پوچەڵ. (پوچ)

پووچاڵ: [ناو] پووشاڵ؛ پووشوپڵاش. (پوشال)

پووچانەوە: [چاوگە،ت] (١)پووکانەوە؛ کاغەزەکەی لە دەستیدا پووچاندەوە؛ نایلۆن ئاور دەگرێ دەپووچێتەوە: دەپووکێتەوە؛ لەپاڵیەک چوون و چکۆلە بوون و چرچ بوون. (کوچک شدن و هم رفتن مچالەشدن) (٢) (ب) کردن بە هیچ؛ پووچ کردنەوە. (پوچ کردن)

پووچەوبوون: [چاوگە،ت] پووچبوونەوە؛ (ب) بە هیچبوون؛ جێنەگرتن؛ لەڕۆژێکدا پارەکەی پڕوپووچ کرد؛ پووچبووەوە: پووچەوبوو. (پوچ شدن)

پووچەوکردن: [چاوگە،ت] پووچکردنەوە؛ بە هیچ بوون. (ب) خەرج کردنی بێجێ. (کنایە برباد دادن)

پووچی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]خاڵیایەتی؛ پووچبوون؛ پووچایەتی؛ پووچێتی؛ پووچەڵی. (پوچی)

پووچی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] بێناوەرۆکی؛ ڕەوتی بێناوەرۆک بوون؛ بەتاڵەت. (پوچی)

پوودی: [ناو] پدی؛ پدۆ؛ گۆشتی بندان؛ پووک. (گوشت بیخ دندان)

پوورئایشۆکە: [ناو] پوورایشێ؛ ڕووەکێکی دڕکاوی ڕەنگ کەوەیە دەیدوورنەوە بۆ تایە و دانگۆی بزن. (نوعی خار بیابانی)

+ پوورت: (١) پۆرت. (٢) لەگەڵ هارت دێت، هارتوپوورت: شاتوشووت؛ هارتوهورت؛ خۆهەڵکێشان. (لاف و گزاف)

+ پوورە: (١) کۆم؛ کۆ؛ پوورەیاندابوو واتا کۆ ببونەوە؛ تەموورە. (جمع شدن)(٢)فد؛ اند: ڕەندەکراو و وردکراو؛ پوورەی سێف زەمینی؛ وردکراویدانەوێڵەی نیوەکوڵ. (پورە سیب زمینی)(٣) شڵخە و بەچکەی مێشهەنگوین و کوللە. (جمع شدن نوزادان زنبور)(٤) پووری؛ بانگ کردنی پوور وەک پوورە ئامین. (صدا کردن عمە)

پوورەگوڵ: [ناو]گیای یاسەکەوە؛ لە باکووری سە قز زۆرە، دەرمانی کۆخەیە. (یاس بنفش)

پوورەهەنگ: [ناو،ت]شڵخەهەنگ.(جمع شدن زنبورهای عسل)

پووری: (١) بانگکردنی پوور. (صدا کردن خالە وعمە)(٢)بانگکردنیژنیگەڕاوە بۆ ڕێزلێنان و بە پوور بانگ لێکردن.(خطاب زنان بعنوان خالە و عمە)

پووزپێچ: [ناو] (١) گیای بناوەتۆم؛ بۆ نەخۆشینی باداری جومگە (ڕوماتیزم) و شەکەرمز کەڵکی هەیە.(٢) < مووس پێچ.(ساق پیچ)

پۆزکە: [ناو] لووتی ماسی؛ بابلیسۆک، لووتی-فیل.(دماغماهی؛خرتومفیل)

پووزەر: [ئاوەڵناو] پۆڕزەرد؛ قژ زەرد؛ موو زەرد. (مو زرد)

پووزی: [ناو]هەراوی؛ گوشادی؛ فشی. (گشادی)

پووژنە: [ناو،بک+ناو] پۆژنە؛ پۆشەر؛ داپۆشەر؛ پاکەت. (پوشاننده؛ پاکت)

+ پووشاڵ: [ناو] (١) پرووپووشاڵ؛ پووش و پلاش. (٢) دەمەڕەندەی دارتاشی بۆ قەراخ کۆلێڕی ئاوی.(پوشال)

پووشاڵی: فد: [ئاوەڵناو] (ب) درۆیین؛ خۆنەگرتوو؛ نەمەییو؛ بنبۆش. (پوشالی)

پووشبرنج: [ناو] (١) پێستی چەڵتووک. (پوست چلتوک) (ب٢) کاتی بارانبڕان. (ایام قطع شدن بارش باران)

+ پووشپەڕ: [ناو] (١)کاتی پەڕینی گوڵی گیا و وشکبوونی. (ایام خشک شدن گیاه)(٢) یەکەمین مانگیهاوین.(تیرماه)

پووشخستن: < پووش فڕێدان.

پووشخورما: [ناو] گەڵای دارخورما؛ بۆقەرتاڵەچێکردن بەکەڵکە.(پوش خرما)

پووشدیان: [ناو]ئاژنەی ددان؛ چیلکەی ددان ئاژن. (خلال دندان)

پووشفڕێدان: [چاوگە،ت] (ب) بێمەیلی-کردن؛ لە بیر بردنەوەی دۆستی. (بی محبت شدن)

پووشی: < پووشوو.

پووشێت: فرد؛ فد: [ناو] دەستماڵێ کە بۆ جوانی لەگیرفانی بەرسینگی چەپی کۆتی دەنێن و گوشەیێکی بەدەرەوەیە (پوشت)

+ پووک: [ئاوەڵناو]کفەڵ؛ قانگ.(متخلخل.)

+ پووکە: [ناو] (١)کەرەگۆشە.(لوئی)(٢) قاپوور؛ قاوخ؛ پووکەفیشەک:قاپوڕە فیشەک. (پوکە)(٣)جۆرێ بەردی کفەڵ و سووک بۆ بانەناوی خانووبەرە. (پوکە)

پووکی: [ناو] پفەڵی؛ دژی پتەوی؛ کفەڵی. (متخلخل بودن)

پووڵبەفیڕۆدان: پارەخەرجکردنی بەفیڕۆ (ب)شتی بێکەڵککڕین. (پول بباد دادن)

پووڵپەرس: [ئاوەڵناو] پووڵ پەرەست؛ ماڵ خۆشەویست. (ب) سەقیل؛ ڕژد؛ چکووس. (پول پرست)

پووڵ پەیداکردن: [چاوگە،ت] (١) پووڵ دۆزینەوە.(٢) (ب) کاسپیکردن؛ پووڵەوە-دەستخستن؛ خاوەنی دەرامەت بوون.(پول پیدا کردن)

پووڵ ڕژاندن: [چاوگە،ت] (ب)لەپای مەبەستیکدا پارەی زۆر خەرجکردن. (پول ریختن بپای خواستەای)

پووڵکۆکردنەوە: [چاوگە،ت] (١)کۆکردنەوی پارەیێک کە بەسەر بووک و زاوا دا دەکرێ (پووڵی زێڕووەشان). (٢) (ب) پاشەکەوت کردنی پارە و نیانە سەریەکی پووڵ.(٣) پووڵ خڕکردنەوە لایئەم و ئەو بۆ کۆمەککردن بەکەسێکی دەستتەنگ؛ خەرمانکردن. (پول جمع کردن)

پووڵگۆڕینەوە: [چاوگە،ت](١) پووڵی درشتە دان و پووڵی وردە وەرگرتن یا بەراوەژووی ئەوە. (پول عوض کردن)(٢) پووڵی بیانی-کڕین بەپووڵی ناوخۆ؛ یا بەراوەژوویی ئەوە. (تبدیل پول)(٣) (ب)یەکێ جەژنانە دەدا بە منداڵی کەسێک ئەویش جەژنانە دەدا بە منداڵی ئەوی دی. (تعویض پول)

پووڵگێڕان: [چاوگە،ت] کاسپیکردن بە پووڵی کەسێکی دیکەوە کە لە قازانجەکەیدا

بەش دەبا بەپێی بڕیار. (پول بەجریان انداختن؛ با پول کسی معامله‌کردن)
پوول‌لەپادا دانان: [چاوگە،ت] بۆگەیشتن بەئامانج یان مەبەستێک پوول ژماردن و خەرجکردن؛ هەتا عیلاجی نەخۆشیەکەی-کرا پارەیێکی زۆرم لەپادا دانا؛ تاکردم بە دوکتۆر پوولێکی زۆرم لەپادا دانا. (پول بالای چیزی دادن)
پول‌لەسەر دانان: [چاوگە،ت] (١) پارە خەرجکردن لە ڕێی دروستبوونی کارێک یا مەبەستێکدا. (در راەچیزی پول خرج کردن)(٢) بۆکڕینی هەر شت پارەخەرج کردن.(پول‌خرجکردن)
پۆنی: ژن لەحاڵەتی‌حەیزدا؛ ژنەکۆ مەهان-دەبت.(قاعدگی)
پوول و خۆڵ بەیەکزانین: (ب) بایەخ بە ما-ڵی دونیا نەدان.(کنایە(اهمیت بەپول‌ندادن)
پووڵو دڵی گیفانێ:گیلفان‌پووڵی.(پول‌توجیبی)
پووڵەسپی: [ناو،ت] لەڕابووردوودا قەرەپووڵی ئێران، بە تایبەتەت ٢ قرانی و ٥ قرانی بەشێ زۆری لە زیو بوو، ناوی پووڵەسپی بوو. (پول خرد قدیم)
+ پووڵەکی: [ئاوەڵناو] پوول‌دۆست؛ پارەپەرەست؛ بۆ ماڵی‌دونیا حازر بە ئەنجامی کاری ناشایست بوون. (ب) کار بەدەستی بەرتیلخۆر. (پولکی)
پووڵەوردە: [ناو،ت] قەرەپوول؛ پەرەهوور. (پول خرد)
پووڵی: [ئاوەڵناو] ئەنجامی کارێک یان پێدانی هەر شت بە پوول؛ بەخۆڕاییە یا پووڵییە؟ واتا بەپووڵە. (پولی)
پووڵی: اند؛ فد: [ناو] جەغرێکی خولخۆر لە مۆتۆڕدا کە هێزی مۆتۆڕ بەتەسمە یان زنجیر دەخاتە سەر بەشێکی تری مۆتۆڕ. (پولی)
پووڵی پێشەکی: [ناو] (١)کرێ‌خانوەکەت دوسەد هەزار تمەنە و یەک ملیۆن پێشەکی. (پول پیش) (٢) بێعانەی موعامەلە؛ دەهەزار تمەن پێشەکی وەرگرە ئەو فەرشە ڕاگرە، مەی فرۆشە سبەینێ دێم باقی پارەکە دێنم و فەرشەکە دەبەم. (پیش پرداخت)(٣) ئەوڕادیۆ دەکڕم، سی‌هەزار تمەن پێشەکی دەدەم باقیەکەی بە قیست، مانگی دوو هەزار تمەن دەدەم (پیش قسط)
پووڵی حەرام: [ناو،ت] دراوێ کە لە ڕێگای ناڕەواوە بەدەستدێ؛ پووڵی ناڕەوا؛ وەک سوود؛ (سووت). (پول حرام)
پووڵی حەلاڵ: [ناو،ت] پارەیێک کە لە ڕێگای ڕەوا وکاسپی و ڕەنجی شانەوە پەیدا دەبێت. (پول حلال)
پووڵی خوێن: [ناو،ت] (١) خوێن بایی؛ بەهای خوێن؛ پارەی تاوانی کوشتنی کەسێک بە میراتبەر دان. (خونبها) (٢) (ب) پووڵی خوێنی بابی دەوێ، بە فرۆشیاری زۆرگران فرۆش دەڵێن.(پول‌خون پدرش رامیخواهد)
پووڵی‌خەوتوو: پارەیێک خرابێتە حیسابی بانگ؛ پارەکەم لە بانگ خەواندوە. (پول خواباندندربانک) (٢)(ب) پارە یێک کە نە-کەوتبێتەگەڕ؛ پارەی ڕاگیراوی بێ‌موفا و بێسوود و قازانج. (پول راکد)

پووڵیٚ‌درشت: دژی قەرەپووڵ؛ پارەی زور بەها؛ دراوی پربایەخ و ڕەقەم زوٚر. (پول درشت)

پووڵی کاغەزی: [ناو] پارەی قاقەز؛ ئەسکەناس. (اسکناس)

پووڵیکێش: [ناو]کەرەستەی تایبەت بوٚ دەرکێشانی پوولی لە جێگەی خوٚی لە موٚتوٚردا. (پولیکش)

پووڵی نەغد: [ناو] پووڵ و پارەییٚک کە بە دەستەوە بیٚ؛ (بەقەرزی نادەم بەپووڵی نەغدی دەفروٚشم. (پول نقد)

پووە: [ناو]کەرەپوو؛ گیامەترەق؛ گیای قامیشی کەرەگوٚشە،کەبەرەکەی دەکرا ناو گەچ بوٚ ئەوە دوای گەچکاری نەقەڵەشیٚ. (لوئی)

پووەدای: [چاوگە،ت](۱) پیٚوەدان؛ داخستن؛ دەرکە داخستن. (بستن) (۲) پیٚوەدانی هەنگ و مار. (نیش زدن مار)

پوەڵە کارگ: [ناو،ت] قارچکی دار؛ قارچکە جنوٚکانە؛ قارچکە جنانە؛ پیفیٚ،کە وشکەوە دەکریٚ بوٚ پووشوو. (غاریقون؛ قارچ سمی)

پویتە: [ناو] گرنگیی؛ بایەخ؛ پویتە پیٚدان: حورمەت گرتن. (اهمیت)

پوینەچەرمە: [ناو]گیایپوینەچەرموو؛ پونگەسپیە؛ بوٚنەخوٚشینیگەدە و ڕیخوٚڵە-باشە.(نعنافلفلی)

پەپتوول: [ناو] تلْف؛ تلْپ. (تفاله)

پەپوو تیاخویٚندن: [چاوگە،ت] (ب) جیٚگای چوٚڵوهوٚڵ؛ ویٚرانە. (کنایەاز برهوت؛ ویرانه)

+پەپووسیٚمانە: [ناو] (ف. ب) بوبووکەرە، پاپیسلیٚمونی؛ پوپی؛ پەپووسڵەمانکە؛ پەپووسولەیمانە؛ پەپووسلیٚمانی؛ پەپووک؛پەپووکەرە؛ هەپووک؛ دوونکول؛ دوونکل؛ سولەیمانوٚ؛ شانەبەسەر.(شانەبسر؛هدهد)

+ پەپوولەکلک: پرپوولە؛ پەپوولە؛ نەخوشینی جەرگی ئاژاڵ. (کلک)

پەپەرک: [ناو] بەردە تراویلکە؛ زیخە شینە کە دەبیٚتە هوٚی خەیاڵی دیتنی ئاو لە سارای زیخەڵاندا. (شنی کەمعلول دیدن سراب است)

پەتبڕ : [ئاوەڵناو] (۱) شیٚت؛ سەرەڕوٚ؛ شیٚت و ویٚت؛ کەم ئاوەز. (دیوانە؛ بی شعور) (۲) نافرمان؛ یاخی؛ سەرکیٚش. (نافرمان)

پە تپساندن:[چاوگە،ت](ب)سەرکیٚشی کردن؛ نافرمانی کردن؛ کەڵەوەکیٚشی کردن؛ سەرەڕوٚیی کردن؛ پەتبڕین. (نافرمانی)

+ پەتپەتی پیٚکردن: [چاوگە،ت] بەڵا بەسەر هیٚنان و عەزیەت و ئازاردان؛ ئەتککردن. (بلابسرآوردن)

پەتروٚکە و زامی: [ناو،ت] قەتماغەی سەر برین. (قشر نازک روی زخم)

پەتروٚڵ: فـ؛ انـ: [ناو] پاتروٚڵ؛ دەستکەوتەکان لە نەوتەوە؛ وەک: بیٚنزین، نەوت، گاز، مازووت. (فرآوردەهای نفت)

پە ترووی‌برین:[ناو،ت](۱)تویٚژ و قەتماغەی برین. (قشر زخم) (۲) گوشتە زوونی برین. (گوشت التیام زخم)

پەتشان: [چاوگە] پەتشین؛ دارژان؛ دافلیقان. (پوسیدن)

پەتکراو: [ناو،بەر](۱) پەت لە ملکراو. (طناب بر گردن آویختەشدە) (۲) ژیکەوانی-

کێشراوی ئامادەی تیر هاویشتن. (زەکشیدە)

پەتکەر: [ناو] (١) خاوەنی تیر و کەوان؛ تیرەنازی کەوان.(تیرانداز، با کمان) (٢) [ناو،بک] ئەوەی کەپەت دەکا و ڕستەدە-کا.(کسیکەطناببەگردنکسی می بندد) (٣) پەتچێکەر.(کسیکەطناب درست می کند)

پەت لە سەر داماڵین: [چاوگە،ت] (١) بەرەڵاکردن.(٢) هەوسار لەسەر داماڵین؛ (ب) زیاتر بە تەڵاقدانی ژنی ئاکارخراپ دەڵێن.(افسار از سر بازکردن)

پەتۆت: [ئاوەڵناو] پرتووکاو؛ پوواو. (پوسیدە)

پەتۆن: [ناو] پشوو؛ بێهن؛ هەناسە. (نفس)

پەتوورە: [ئاوەڵناو] شڕ و پەتوورە؛ کۆن و شڕ؛ شڕ و پرتووکاو. (پلدسیدە)

پەتە: [ناو]پەتەک؛ کۆپۆن؛ کۆپین. (کوپن)

پەتەفینگە: [ناو] قۆچەقانیبەن؛ قڵماسکە. بەرەقانێ؛ کەهینک. (فلاخن)

پەت هەڵخستن: [چاوگە،ت] (١)(ب)سێدارە تەیارکردن؛ سێدارە ئامادەکردن.(طناب-دارآمادە کردن) (٢)تەناف گێڕان؛ تەناف هەڵبەستن بۆ هەڵخستنی جلی شۆراو. (نصب طناب)

پەتیس: [ناو] (ف. مشە) زەرەر؛ خەسار. (زیان)

پەتینە: فد: [ناو] (کۆژی ڕەنگکاریە) جۆرێک ڕەنگکردنی تێکەڵ پێکەڵ؛ تایبەت بۆ دیواری خانوو. (پەتینە)

پەچەخووز: [ناو] ماڵاتکردنە ناو جاڕ و زەوی لە بەر پشکەڵەکەیان کەدەبێتەکووت بۆ زەوی.(گلەداخل زمینکردن؛برای کودگیری)

پەچین: بەپاڵێدان. (با پازدن)

+ پەخ: [ناو] لارییێک کە لە گۆشە و پاڵوودا پێکدێ؛(١) پەرچ؛ وەک: پەرچدا دانەوەی بزمار؛ سەر داشکاندنەوە. (پرچ کردن میخ) (٢) پەخکردن: لابردنی پاڵوی دار یا هەر شت کە تیژبێت، گردەماسیکردن؛ کووڕکردنی گۆشە و پاڵوو. (کوژ کردن)(٣) لێژکردنی شوێنێ لە چاو دەور و پشتی؛ مارودووکردن؛ پشتەماسیکردن. (پخ)

پەخشای: [چاوگە] پەخشکردن؛ بەشکردن؛ بڵاوکردن.(پخشکردن)

پەخشەر: [ناو،بک] پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (پخش کنندە)

پەدمان: [ناو] پەیمان؛ عەهد؛ قەرار؛ لە ئاوێستادا (پەتمان) هاتووە. (پیمان)

پەراسووخوار: [ئاوەڵناو] (ب) دەغەڵ؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (حیلەگر)

پەرانتۆ: [ناو] وەرەقییاری؛پەڕەیقومار. (ورقبازی)

پەراش: [ئاوەڵناو] لەئاش کراو؛ هاڕراوە؛ وردوخاش. (ریز ریز)

پەراشتی: [ناو] پشتوپەنا؛ داشدار؛ لایەنگر. (پشت و پناه)

پەراش پەراش: [ئاوەڵناو] وردوخاش. (ذرەذرە؛ خرد خرد)

پەراف: [ناو] پەڕاو؛ قەراخئاو؛ کەناری-زەریا.(ساحل)

پەڕانتوو: <پەڕانتۆ

پەڕانتێز: [ناو] دوو کەوانە ڕووبەڕووی یەک لەنووسراوەدا کە چەند ڕەستە دەگرێتە بەر بۆ

ڕوون کردنەوەی واتا و جیا کردنەوەی سەربەخۆیی ڕەستەکانی ناو کەوانەکان. (پرانتز)

پەرانتێز کردنەوە: [چاوگە،ت] دانانی کەوانەیێک ڕوو بەچەپ؛ (پرانتێز بەستن: دانانی دوهەمین کەوان ڕوو بەڕاست) (پرانتز باز و بسته)

پەڕاندراو: [ناو،بەر] پەڕێندراو؛ قرتێنراو؛ پەڕیاو؛ پەڕیو. (قطع شده)

پەڕاندن: [چاوگە،ت] (١) قرتاندن؛ قرساندن؛ پەڕاندنی لقی دار بەداس؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)(٢) خستن؛ بەرد پەڕانی؛ خستن؛ پەرتکردن. (پرت کردن) (٣) نامەپەڕانی، نامە ناردن؛ نامە گۆڕینەوە. (نامەپرانی)(٤) قەڵەم پەڕانی؛ زیناحکردن(زناکردن) لەسەر لاچوون، مەستی لە سەر پەڕاندن. (مستی از سر پریدن) (٥) هەڵفڕاندن؛ کۆتر پەڕانی، بازپەڕانی، (کبوتر پراندن)
(٦) نێر بە سەر مێو گێڕان؛ پەڕاندنی ئەسپ لە مایین. (جفت گیری) (٧) قسە لە دەم دەرچوون؛ بە هەڵە لە دەمی پەڕی. (از دهن در رفتن)(٨) توانج خستن؛ تەشەری بۆپەڕاند. (متلک پراندن) (٩) پێنج تیری پەڕان، فیشەکەکەی پەڕاندە دەرەوە . (پنج تیر پەران)

+ پەڕاو: [ناو،بک+ ناو] (١) قرتاو (قطع شده) (٢) قەراخ زەریا؛ قەراخ ئاو. (ساحل دریا) ٣.پەرتووک؛ کتێب. (کتاب)

پەڕاوپەڕ: [بەند] سەرانسەر؛ ئەمسەر تائەو سەر؛ ئەم پەڕ تا ئەوپەڕ . (سراسر)

+ پەڕاوێز: [ناو](١) پەردوو؛ کورتە دارەکانی بەینی دەستەک و هەڵاش. (پوده)(٢) کەنارە؛ لێوار؛ حاشیە. (حاشیە)

پەڕبار: [ئاوەڵناو] پڕبار؛ زۆربەسەمەر؛ پڕسەمەر؛ (پربار)

پەڕبەڵەکە: [ناو] (ف. ب) تۆرەمەی پەڕبەڵەکە ،شەش جۆر باڵندەن، بە ناوی پەڕبەڵەکە، سەقری مێش خۆر، قجی، قجی بەڵەک، قجی چاوڕەش، چۆڵەکەگرە، (پەڕبەڵەکە، کەحەوت تیرەن١- بۆری بچووک، ٢- بۆری گەورە، ٣- پاشەڵ خەنەیی، ٤- پشت سوور، ٥- پشتشی، ٦- سەرشی، ٧- قەشان).(سنگ چشم)

پەڕپتاندن: [چاوگە،ت] پێچاندن؛ بادان؛ کرژکردنی بەنی بادراو. (پیچاندن)

پەڕپووت: [ناو] (١) پەڕپووت؛ جۆری مراوی. (نوعی مرغابی) (٢) کۆن و شڕودڕ؛ (کهنەو پارە) (٣) (ب) مرۆڤی بوودەڵەی چکۆلە. (کوتولەلاغر)

پەڕپەڕ: [ئاوەڵناو] (١) گوڵەکە پەڕ پەڕبووە: هەڵوەریوە؛ کتێبەکە پەڕ پەڕبوو: وەرەق وەرەق بوو؛ گەڵا گەڵا بووە. (پر پر)(٢) (ب) مردنی لاوێک، یان ئازیزێک، گوڵەکەم پەڕ پەڕ بوو. (کنایەمرگ جوان)

پەڕپەڕۆچکە:[ناو،ت]تەشقیعاسمان.(اوج آسمان)

پەڕتاف: [ناو](١) لەرز و یاو؛ نۆبەتی. (تب)(٢) تیرێژ. (اشعەخورشید)

+ پەڕتاوتن: [چاوگە،ت]قرتاندن؛ هەڵبڕین؛ هەڵپاچین؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)

پەڕتەڤ: [ناو] پەڕتاڤ؛ پەڕتەو؛ تیشک؛ تیریژ؛ ڕۆشنایی. (پرتو؛ اشعه)

پەرتین: [چاوگە] دڕان؛ دڕیان. (پارەشدن)

پەرجوو: مۆجزە؛[ناو] ڕووداوی سەیروسەمەرە ودوور لە پێوەری عەقڵ و مەنتیق. «گوڤاری‌مهاباد ١١٢» (معجزه)

پەرچڤاندن: [چاوگە،ت] هەڵمساندن؛ پەنماندن؛ با پێکردن. (باد کردن)

پەرچۆ: [ناو] تەرچۆ؛ مەهەدەر؛ کرمزی؛ مۆجیزە؛ کاری‌کەلەدەس هەمووکەس نایێت.(معجزه)

پەرچە: [ناو] پەچە؛ هەڤێز؛ هەویز؛ جێی خە- واندنی مێگەل. (جای خواباندن گله)

+پەرچەم:تد؛فد:[ناو](١)مووی‌سەرهەنیە. (موی پیشانی) (٢) بەیداخ؛ لیوا؛ بەیاخ؛ ئاڵا؛ بەیداغ؛ بەندێر؛ دروشمی مەملەکەت یان هێزی عەسکەری. (پرچم)

پەرچەمدار:)[ئاوەڵناو] [ناو](١) بەیداخ هەڵگر: ئاڵاهەڵگر؛خاوەن پەرچەم (٢) بوونە ڕچە شکێن و ڕێبەر وەک کاوەی ئاسنگەر کە ئاڵاکەی پێشبەندە چەرمیەکەی بوو. (پرچمدار)

پەرچەمی چەرمگ: [ناو،ت]پەرچەمی‌سپی- نیشانەی‌تەسلیم‌بوون یا کوڵدان یا یەخسیربوون و خۆ بە دەستەوەدانە. (پرچم سفید)

پەرچەمی سپی: [ناو،ت] پەرچەمی چەرموو. ئاڵای سپی؛ نیشانەی تەسلیم بوون.(پرچم سفید)

پەرخاندن: [چاوگە،ت] گەمراندن؛ نیوەکوڵ کردن. (نیم پختەکردن).

پەرخین: [چاوگە] داپڵۆخین؛ پیربوون و لە کار کەوتن؛ خراپبوون؛ زایەبوون. (از کار افتادن و پیر شدن)

+ پەرداخ: (١)[ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و پۆشتە و ڕازاوە. (پرداختە)(٢)[ناو،بک] شتێ‌کە لووس دەکا؛ وەک، کاغەز پەرداخ. (صاف کن)

پەرداخ کراو: [ناو،بەر]گرێ‌وگۆڵ لێبڕاو؛ لووس کراو؛ ئامادەکراو؛ تەیار. (ساختەو پرداختە)

پەرداخکردن: [چاوگە،ت] تەیارکردن؛ ئامادەکردن؛ لووس‌کردن و تیف تیفەدان. (مهیا و پرداختەکردن)

پەرداخی: تەیاری و گورجوگۆڵی و ئامادەیی. (آمادەو سرحال بودن)

پەڕداڵ: [ناو] سۆفار؛ پەڕی تیر. (پرانتهای تیر)

+ پەردە: [ناو] (ب) ڕەمز و ڕاز؛ سوڕ؛ سڕ؛ ڕاز؛ نهێنی؛ پەردەدار: ڕازدار؛ پەردەپۆش: سوڕپۆش. < پاردە. (راز)

+پەردە: [ناو] پەردەی‌تار؛ پەردەی پەنجێرە و درگا؛ پەردەی گوێ؛ پەردەی نەقاشی، پەردەی شانۆ و سینەما؛ پەردەی کچێنی و پەردەی پا. (پردە)

+ پەردە: [ناو] سێ وشەی پەردیسی فارسی و فردەوس (فیردەوس)ی ئارەوی و (پاردۆس)ی هەرمەنی سەرچاوەیان وشەی (پەئیریدە ئیزە)ی مادییە بە واتای جەغزی دەورە دراو، کە لە کوردیدا هەمان پارێز و پە- ڕژین وپاردەیە؛ وشەی (پارازیسۆس)ی

یونانی واتا پاریس هەر لەو ڕیشەیە کە لە فارسیدابووە بە پالیز و لە کوردیدا بووەتە پاریز و پەرژین، و پاردە: باغ وبیستانیدەوره دراو بە دیواریا قوماش؛ زۆر بۆی هەیە ووشەی پە-ردە نزیکایەتی زۆری لەگەڵ(پاردە)دا هەبی. (پردە)

پەردە بەستن: [چاوگە،ت] (١) گرێدانی پەردە لە سەر دەسکی تار بەگرێی تایبەت. (پردەبستن) (٢) پەردە هەڵبەستن بە پە نجێرە و دەرکەدا. (آویزان کردن پردە)

پەردەپۆشی: [بەرهەمی‌چاوگە]بە ژێرلچەوەکردن و چاوپۆشی لە سووچ و گوناح و ئاشکرا نەکردنی هەڵەی کەسێک . (پردەپوشی)

پەردە پەردە: توێ توێ؛ توێژتوێژ؛ چەند پەردە دوابەدوای یەک. (پردەپردە)

+ پەردەدار:[ئاوەڵناو] (١) خزمەتکار.(٢)بە پەردەوە؛خاوەن پەردە.(٣) ڕازدار؛ سوڕدار.(٤) جێگایموتمانە بوون بۆ نەدرکاندنی ڕاز.(پردەدار)

پەردە داماڵین: [چاوگە،ت](١) پەردە لێکردنەوە؛ (پردەکندن) (٢) (ب) ئابرو بردن و ئاشکراکردنی‌نەهێنی(پردەدری)

پەردە دڕین: [چاوگە،ت](١) (ب) ئابڕو بردن و نەهێنی درکاندن.(رسوا کردن)(٢) لابردنی پەردەی کچێنی. (پردەبکارت پارەکردن) (٣) لابردنی دیواری نزاکەت لە بەینی دوو کە-سدا، بەکردەوەی بێ ئەدەبانە. (پردەحرمت دریدن)

پەردەکێشان: [چاوگە،ت] (١) هوڵێ بە پەردە گێڕان دوو کەرتکردن. (٢) شاردنەوە و نە درکاندنی نەهێنی؛ چاوپوشی لە هەڵە. (٣) سەر داپۆشین و قوماش یا هەر شت بە سەرددادان. (٤) پەردەی پەنجێرە لادان یا بە سەر پەنجەرەدا دان.(پردەپوشی. پردەکشیدن)

پەردەلادان: [چاوگە،ت] (١) پەردە هەڵدانەوە یا بەلادا خستنی پەردە لە بەر پەنجیرە و دەرکە. (کنار کشیدن پردە) (٢) ئاشکراکردنی نەهێنی. (پردەاز روی چیزی برداشتن)(٣) پەردە هەڵدانەوە لە سەر تا پۆ یا ئاسەواری هونەری بۆ ئەوەڵین جار. (پردەبرداری)

پەردە لە سەرلادان: [چاوگە،ت] (ب) نەهێنی ئاشکراکردن. ڕوون کردنەوەی مەبەستێکی نادیار؛ خویاکردن. (پردەاز رو برداشتن)

پەردەنشین: لە توێ پەردە و نیانیداژیان؛ دانیشتن لە سەراپەردە (ژوور) و دەرنەکەوتن؛[ئاوەڵناو] (ب) ناسک و نازداری و پاکی؛ زۆر خۆ دەرنەخستن. (پردەنشین)

پەردەی ئاسۆیی: [ناو،ت] پەردەی کرکرە؛ لە شکڵی پەردەی ئەستونییە بەڵام پاژەکانی کانزایی و باریک ترە و ئاسۆیی دادەبەسترێ. (پردەکرکرە)

پەردەی ئەستوونی: [ناو،ت] جۆرێک پەردەکە لە پاژگەلێکی درێژ چێبووە و بە شێوەی ئەستوونی لە بەر پەنجەرە دادە-بەسترێت و بەتەنافێک بەسەر پەنجەرەدا دەکشێت یان دەکرێتەوە. (پردەعمودی)

پەردەی بووک و زاوا: (ب) ژووریٚکە زاوا و

بووک بۆ ئەوەڵێن جار لەو ژوورەدا پێکەوە دەبن. (حجله)

پەردەی‌پا: زۆربەی بوونەوەرانی ئاوی بۆ چاکتر مەلەکردن، لە بەینی قامکەکانیاندا پەردەیێک هەیە. (پردەپا)

پەردەی پەنجێرە: [ناو،ت] قوماشێ‌کە دەدرێ بە پەنجێرەدا بۆ دیارنەبوونی ناوماڵ لە دەرەوە. (پردەپنجره)

پەردەی تار: [ناو،ت] ریخۆڵەی با دراو (کات کوت) کە لە سەر دەسکی‌تار دەبەسترێ؛ وەک ژی‌کەوانێکی باریک وایە. (پردەتار)

پەردەی‌چاو: [ناو،ت] هەریەک لەسێ‌تویژی دەروونی چاو. (پردەچشم)

پەردەی حەسیری: [ناو،ت] جۆرێک پەردە لە قامیش چنراو بۆ بەرگری لە هەتاو کە بە رووکاری دەرەوەی پەنجێرەدا دادەبەسترێ. (پردەحصیری)

پەردەی سینەما: [ناو،ت] (١) جێگایێک‌کە وێنەی فیلم دەکەوێتە سەری یا قوماشی سپیە یا دیواری‌گەچکاری‌کراوە. (٢) پەردەیێکە دەکەوێتە بەینی (جێگەی وێنەی فیلم کەوتنەسەر) و بینەرانی فیلم لە هوڵی سینەمادا. (پردەسینما)

پەردەی شانو: [ناو،ت] (١) پەردەیەکە لە بەینی ئەکتەرەکان و بینەراندا. (٢) بەشێکە لە شانۆ لە ماوەی هەڵدانەوە و دادانەوەی ئەو پەردەدا؛ شانۆکە لە سێ‌پەردەدا بەرێوەچوو . (پردەنمایش)

پەردەی کچێنی: [ناو،ت] بن؛ پۆسێکی تویژ ئاسای ناسک لە ناو شەرمی کچاندا کە بە هۆی زەربە و گوشار دەدرێت. (پردەبکارت)

پەردەی‌گوێ: [ناو،ت] تەپڵی‌گۆش؛ تەپڵی-گوێ. (پردەگوش؛پردەسماخ)

پەردەی مۆسیقا: [ناو،ت] ژمارەی لەرانەوەی (فرێکانسی) هەردەنگێ هەتا دوو بەرانبەر بوون دەبێتە یەک هەنگاو(ئوکتاو)کە لە مۆسیقای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دابەش کراوە بە٧ پردە کە هەرپەردەیش بە بەشی چووکتر وەک دیێز و بێمۆل و سۆری و کورۆن دابەشکراوە. (پردەموسیقی)

پەردەی نزاکەت: [ناو،ت] (١) (ب) حورمەت ڕاگەتن لە بەینی دوو یا چەند کەسدا. (ادب نگەداشتن) (٢) لەتۆی پەردەدا، مەبەست درکاندن بە هێما. (پردە ادب)

پەردەی نەقاشی: [ناو،ت] (١) یەکەی ژماردنی تابلۆی وێنەگەری و نگارکێشی. (پردەنقاشی) (٢) قوماش یا تەختە یا هەر شت کە وێنەی لە سەر دەکێشرێ. (پردەنقاشی)

+ پەرزان: [چاوگە] هەل و دەرفەت بۆکردنی کارێ؛ سەرم ناپەرژێ: فورسەتم نییە. (فرصت)

پەرژین‌هێنەر: [ناو،بەر]داڵدەخواز؛پەناهێنەر؛-ئەوەی کە پەنادێنێ. (پناهندە)

پەرژینی قایم‌بێ:(ب) نزاکەت لە بەیندابێ؛بێ‌ئەدەبی نەبێ؛دوورلەڕووی‌مە-جلیس؛ بیلاتەشبی. (کنایەدور از حضور)

پەرسار: [ناو] پەرستار؛ پەرەستار؛ ئاگاداری نەخۆش؛ تیمارکەر و چاوەدێری نەخۆش. (پرستار)

پەرسوجۆ: [ناو،ت] (١)پرسوجۆ؛ جۆیابوون بە-پرس کردن لەم و لەو. (پرسوجو)(٢) بە دوادا گەڕان و جۆیابوون. (جستجو)

پەرسۆم: [ناو] پەیینکە؛ ئەو ئاردە کە بە گونکە هەویر یەوە دەکەن تا بە تیرۆک و پنەدا نەچەسپی.(آردیکەروی چانەخمیر میپاشند)

پەڕڤەند: [ناو] دیواری بڵیندی بێستان و ڕەز. (حصار بلند باغ).

پەرکەم: [ناو](١)گلاراو؛ (چشمدرد؛ تراخم (٢)فێ.(صرع)

پەرکێشان: [چاوگە،ت] (١) پەلی باڵ-هەڵکەندن؛ (پر بال چیدن)(٢ب)باڵ لێدان و هەڵفڕین. (پرکشیدن)

+ پەرگاڵ: [ناو] بنەماڵە؛ ماڵ و خێزان. (خانوادە)

پەرگر: [ئاوەڵناو]لاگر؛ گۆشەنشین؛ خۆ لەخەڵک و جەماوەر دوورگرتن. (گوشەنشین)

پەرگرتنەوە: [چاوگە،ت] (١)باڵگرتنەوە؛ هەڵفڕین. (پرواز کردن) (٢) (ب) لە خۆشیان باڵ دەرهێنان. (بال درآوردن) (پرواز کردن)

پەرگی: [ناو] تووش؛ بەیەک گەیین. (برخورد.)

پەرمان: [چاوگە] پەرمین؛ پەرمیان؛ لێڕادین و چاوەڕوانی کردن بۆ کردنی کاری. (باور و انتظاربرای انجام کاری

پەرنساندن: [چاوگە،ت] ئەحیاکردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە (احیاکردن)

پەرنسین: [چاوگە] بووژانەوە؛ ئە-حیاکردن.(احیاشدن)

پەرنیان: [ناو] جۆری قوماشی ئاوریشمی نەرم؛ حەریر. (پرینان)

پەرواربەندی:فد:[ناو]کاروەوتی پەروار دابە-ستن؛ قەڵەوکردنەوەی ئاژاڵ بەشێوەی تایبەت. (پرواربندی)

پەرواسە: [ناو] پەراسوو. (دندە)

پەروا نەکردن: [چاوگە،ت] کۆنەکردن؛ نەپرینگانەوە؛ نەترسان؛ بێپەروابوون. (پروا نکردن)

پەروباڵ پێدان:چاوگە،ت](ب)ژێرباڵگرتن؛ دەست ئاوالەکردن بۆئەنجامی کاری؛ بەربۆشکردن. (پر و بال دادن)

+ پەروباڵ دەرکردن: [چاوگە،ت](١)(ب) گەورەبوون و بە خۆداهاتن. (بزرگ شدن بچە)(٢) (ب) لە کارێکدا سەرکەوتوو بوون و دەسەڵات پەیداکردن. کنایە. موفق شدن و قوی شدن)(٣) پەل لەسەر لەش و باڵی فرندە ڕوان. (پردر آوردن)

پەروباڵ دەرهێنانەوە: [چاوگە،ت] (١ب) بە-هێز بوونەوە؛ بە دەسەڵات گەیشتنەوە؛ (دوبارەبەقدرت رسیدن) (٢) فرندەی باڵ-کراو کە باڵ دێنێتەوە. (دوبارەبال در آوردن پرندە)

پە روباڵ قرتاندن: [چاوگە،ت] (١) باڵکردنی مەل بۆ هەڵنەفرین؛ باسکۆکردن.(قیچی-کردن بال) (٢) (ب) لەقودرت و دەسەلات خستن. کنایە(از قدرت انداختن)

پەروباڵ وەریو: [ئاوەڵناو] (ب) هەژار و بێدەسەلات و لاواز بوو. (کنایە.ناتوان‌شدن)

پەڕۆشان: [ناو] پەڕۆی سەرشانی منداڵ؛ پەڕۆی دەم و لووت سڕینی منداڵ کە بە شانیدا دەی لکێنن. (دستمال روی شانەبچە)

پەڕۆشدار: [ئاوەڵناو] بەپەڕۆش؛ خەمبار. (غمگین)

پەڕۆش‌دڵ: [ئاوەڵناو] دڵ بەخەم؛ جاڕز؛ دڵ بەپەژارە؛ دڵ پەرێشان. (دل پریش)

پەڕوشک: [ناو] پرشە؛ پرشکەی ورد؛ پرووشە؛ بارانی ورد و کەم. (قطرات ریز باران)

پەڕۆکردن: [چاوگە،ت] پینەپەڕۆکردن. (پینه‌کردن)

+ پەروەراندن: [چاوگە،] (١) بارهێنان؛ تەربیەت‌کردن؛ ڕەعەمەڵ‌هێنان. (تربیت کردن) (٢) پەروەراندنی قسە و مەبەست؛ ڕێکوپێک‌کردنی وشە بۆ سەفرەنگ‌کردن و شروڤەکردنی بابەتێ بە جوانی و تەواوی. (پروراندن مطلب)

+ پەروەردە: فد: [ئاوەڵناو]عاملاو؛ بەخێوکراو؛ بارهاتوو؛ قۆرەپەروەردە: قۆرەی ڕەعەمەڵ هاتوو و بارهاتوو. (پرورده)

+ پەروەردەکردن: [چاوگە،ت] بارهێنان؛ بەخێوکردن؛ ڕاهێنان؛ پەروەراندن؛ عاملاندن؛ بەرهەم هێنان؛ ڕەعەمەڵ‌هێنان. (پرورده‌کردن)

پەروەردەکەردەی: [چاوگە،ت] پروەردەکردن؛ بارهێنان؛ پێگەیاندن؛ ڕەعەمەڵ‌هێنان؛ ڕەنیوهێنان؛ هێنانەنیو. (پرورده‌کردن)

+ پەروەرشت: [ناو] ڕەوتی بارهێنان. (پرورش)

پەڕوەرین: [چاوگە،ت] (١) پەل وەرین (پر ریختن)(٢) (ب) لە دەسەڵات کەوتن؛ لە هێز و قودرەت کەوتن و ئارام بوونەوە و لاواز بوون. (آرام شدن. ضعیف شدن)

پەروونێ: [ناو+ بەند] پەسرپێر؛ سێ‌ڕۆژ لەمەو بەر. (پس پریروز)

پەرویز: (١) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانە)(٢) [ئاوەڵناو] پیرۆز؛ سەر بەرز؛ سەرکەتی؛ سەرکەوتوو. (پیروز)

پەروین: فد:[ناو](١)ئەستێرەی سورەییا(پروین) (٢) ناوەبۆ ژنان. (اسم زنانە)

پەڕەتیر: [ناو] پەڕی بەستراو بە بنی تیرەوە؛ سۆفار؛ پەرداڵ.(پرەناوک)

پەڕەجگەرە: [ناو]کاغەزی سیغار. (کاغذ سیگار)

پەرەزیلە: [ناو] مێوینەی گیا؛ پایەی سەرلینج و نەرم لە ناو گوڵی گیادا کە دەبێتە هۆی بەرهێنانی گیا و ئاوسبوونی. (کلالە)

پەرەستگە: [ناو] پەرەستگا؛ جێگەی‌عیبادەت. جێگای پەرەستن. (پرستشگاە)

+ پەرەسلێرکە: [ناو] (ف. ب) تەیرەبەڵەک؛ پزلگرد؛ پلوزگردی؛ پلیزرگ؛ پلیسر؛ پلیسرک؛ پلیسرگ؛ پلیسری؛ پلیسگر؛ پولیسور؛ پەرەستوو؛ پەرەسلێرکە؛ پەرەسێلکە؛ پەرەسێولکە؛ حاجی حاجک؛ حاجی‌ڕەش حاجی‌ڕەشک؛ حاجی‌ڕەنگ؛ دومقەسک؛ دومقەس. دومقەسۆک؛ حەجەجک؛ حەجحەجک؛ کە لە بن‌میچ و بەرقەدی شاخی بەرزدا بە قوڕ هیلانە سازدەکا. (چلچلە‌یا پرستو)

پەرەسە: [ناو] ڕیزە؛ ڕادە؛ پلە و پایە و مەرتەبە. (سطح؛ مرتبه)

پەرەک: [ئاوەڵناو] نێرێک کە زۆر دەپەرێت. (نری کە زیاد جماع میکند)

پەرەمریشکە: [ناو] سیچقە؛ لەسەرما مووی لەش ڕاستبوونەوە. (مو سیخ شدن ازسرما)

پەرەمووچە: [ناو] قەڵەمموو؛ قەڵەمی نیگار کێشی. (قلم مو)

پەرەمێز: [ناو] پریمووس؛ چرای چێشتلێنانی نەوتی کە بەناسووس بای تێدەکرێ. (پریموس)

+ پەرەناو: [ناو]کلۆشی بەرپای گاگێرە هەڵگێڕانەوە؛ ژێر و ڕووکردنی کولۆش لە پێخوێی گێرەدا. (زیر و رو کردن خرمن در وقت خرمنکوبی)

+ پەرەوازە: (١)[ناو] باڵەوازە؛ پەرتەوازە؛بەچکەی مەل کە فێری هەڵفرین ببێ. (اولین پرواز پرندە) (٢) (ب) دوورکەوتنەوەی کورۆکچ لە ماڵی باب و هەریەک ڕوو بکەنە وڵاتێ؛ (ب)هەلودابوون بە وڵاتاندا؛ تەرە و ئاوارە بوون بەوڵاتاندا. (آوارەشدن درغربت)

پەرەی جەنجەڕ: [ناو] تێخی جەنجەڕ؛ ئەو پارچە ئاسنانەکەکولۆش ورد دەکەن لەگێرەی جەنجەڕدا. (تیغەخرمنکوب) پەرەی گوێ: [ناو،ت] نەرمەی گوێ؛ جێگای گوارە ئاوێزانکردن.(نرمەگوش)

پەرەی ماسی: [ناو،ت] باڵ؛ باڵەی ماسی. (بالە ماهی)

پەری‌ئەندام: فد: [ئاوەڵناو] بەژنپەری. (ب) ژنی جوان و ڕێکوپێک و چەلەنگ و شۆخوشەنگ و دەلال. (پری اندام)

پەریتانک: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانە)

پەریخان: پەری‌خاتوون؛ پەری‌خانم؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانە)

پەریی دەریایی: [ناو،ت] فرشتەی‌خەیاڵی کە تا کەمەر ئینسانە و خوارەوەی ماسییە.(پری دریایی)

پەریڕوو: فد: [ئاوەڵناو](ف. گیو) سەروچاو جوان. پەری‌ڕوخسار. (پری‌رو)

پەری‌ڕەشک:[ناو،ت]شەیتان؛ئەهریمەن. مەڕنەمووک. (ابلیس)

پەریز: [ناو] نێردیوان؛ پەینجە. (نردبان)

پەریزاد: فد: (١) [ناو] کچی‌پەری؛ لە پەری بوو (ب) کچی جوان. (پریزاد) (٢) ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانە)

پەریسا: فد: (١)[ئاوەڵناو] وەک پەری؛ پەری ئاسا؛ پەری‌شێوە.(پریسا) (٢) ناوی ژنانە.(اسم زنانە)

+ پەرێش: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ پەرێشان. (پریش)

+ پەرێشان: (١) بۆیان. (برایشان) (٢)پەری شان؛ بۆشان و مەقام. (برای مقام) (٣)[ئاوەڵناو] ئاڵۆز؛ دڵ پەشێو. (پریشان) (٤)[ئاوەڵناو] پەراگەندە؛ پرش و بڵاو. (پراکندە و پریشان)(٥) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانە)(٦) ناوی گۆلێکە لە خۆرهەڵاتی ئێران. (دریاچەپریشان در شرق ایران)

پەرێشان‌حاڵ: [ئاوەڵناو] حاڵ شێواو؛ کەلەلا؛ ناتەواو؛ دەستکورت؛ بێتاقەت و هێز؛ زار؛

ناکۆک؛ لێقەوماو. (پریشان حال)

+ پەڕین: [چاوگە] (١) فڕین؛ باڵگرتنەوە. (پریدن)(٢) خۆ هەڵخستنەوە. (پریدن)(٣) داچلەکان لە خەو؛ لە خەو پەڕین: لە خەو ڕاپەڕین (پریدن)(٤) داچلەکان و ترسان. (یکەخوردن)(٥) پەڕینی نێر لە مێو. (جفتگیری)(٦) لێواری کاسەکە پەڕی؛ شکا. (پریدن)(٧) هەڵپەڕین:ڕەخس. (رقص)(٨) ڕەنگ برووسکانی دەموچاو یا ڕەنگی قوماش؛ ڕەنگ پێوە نەمان؛ڕەنگپەڕین. (رنگ پریدن)(٩) بازدان؛ بەسەر جۆگەدا پەڕین؛ داپەڕین. (پریدن)(١٠) بەهەڵم - بوونیتراو. (بخار شدن مایع؛پریدن)

پەڕێنەر: [ناو،بک] (١) فڕێدەر (پرت کننده)(٢) نێر بە سەر مێو پەڕێن. (سوار کنندەاسب بر مادیان)(٣) دەپەڕێنیتەوە؛ نەجاتدەدا. (نجات دهنده)(٤) دەقرتێنی و سەری گیا دەپەڕێنێ. (قطع کننده)

پەڕینە قوڕوو: خۆراک چوونە ناو بۆڕیەی هەناسە؛ لە گەروو پەڕینی ئاویا خۆراک. (بەگلو پریدن)

پەڕینە کۆڵ: (١) سوار پشتبوون؛ سوار بوون. (بر پشت پریدن)(٢) (ب) زاڵبوون. (غالب شدن)

+ پەڕینەوە: [چاوگە،ت] دەربازبوون؛ نەجات- بوون؛ لە سەربازی پەڕیمەوە؛ لە خەتەر پەڕیمەوە. (گذشتن. نجات پیدا کردن)

پەڕیوە: (١)[ڕابوردووی پەڕین] هەڵپەڕیوەتەوە؛ هەڵی خستووەتەوە. (پریدە. جهیدە)(٢) هەڵفڕیوە. (پرواز کردە) (٣)[ئاوە- ڵناو]هەلودا؛ دوورکەوتوو؛ سەرگەردان؛ ئاوارە. (سرگردان. آوارە) (٤) پەرداخەکە لێوەکەی پەڕیوە؛ واتا شکاوە لەت بووە. (پریدە)

پەزپەزەکێفی: [ناو] پەسپەسەکێوی؛ جاڵجاڵووکەیەکی بێئازاری کورکدارە.(نوعی عنکبوت)

پەزدی: [ناو] مێشولە؛ پێشکە؛ پەخشە. (پشە)

پەزشەن: [ناو] پەسند؛ پیاهەڵخوێندن؛ پەسندان و تاریفکردن، بۆی هەیە لە(پەسن) ی ئاوێستاوە هاتبێت. (پسند؛ مدح)

پەزکدانک: [ناو] هاوڵەی جەرگی ئاژەڵ. (نوعی مرض جگر حیوانات)

پەزەکێفی: [ناو] مەڕەسوور؛ مەڕەکێوی.(میش کوهی)

پەزی قەرگاش: [ناو،ت] پەزی چاوڕەش، پەزی بەرازی. (میش چشم سیاە)

+ پەژ: [ناو] پرژ؛ لق و پۆپ. (شاخەنازک درخت)

پەژاج:[ناو]ژنی یاریدەدەری تۆلدارلەکاتی منداڵ بووندا. (ماما)

پەژراندن: [چاوگە،ت]قسەوەرگرتن؛قبوو ڵکردن؛ وەرگرتن؛ پەزێران.(پذیرفتن؛)

پەژقین: [چاوگە] تراو بەسەرەوەنان و خواردنەوە؛ هەڵقوڕان؛ هەڵقوڕاندن. (هورت کشیدن مایعات)

پەژک: [ناو] پرژ؛ لقی سەرەوەی دار؛ پژ؛ پەشک. (ساقەهای بالای درخت)

پەژلاندۆک: [ناو] مووبەر؛ داڕو؛ دەرمانی

تووک‌بەر. (واجبی)

+ پەژم: [ناو] ئاڵشتە؛ سیخوار؛ سووخ؛ خووسار؛ خووس؛ زوقم؛ خویز؛ ئەڵماسە؛ سەرماوەردە؛ پەژ؛ وردە سەهۆڵ یا دەنکە بەفری زۆر ورد کە سبەینان بە ئارامی دێتەخوار لە هەوای زۆرساردا. (پژ)

پەژمینە: [ناو] پەژینە؛ کەڕوو؛ کەڕەکیفە. (کپک)

پەژەڵ: [ناو] هەژگەڵ؛ لق و پۆپی وشک؛ چرو چیلکە؛ درکوداڵ. (ساقەهای خشک شدە)

+ پەژیک: پەژی نەرم و ناسک؛ خەڵف؛ لقی نەرم و شلی دار. (شاخەترد و تازەدرختان)

پەژینە: [ناو] پەژمینە؛ کەڕەکیفە؛ کەڕوو. (کپک)

+ پەس: فد: (۱)[ئامراز] بەس؛ ئەدی؛ دەنا؛ ئیتر؛ ئەی؛ ئاخر؛ پەس بۆچی ناڕوی، پەس بۆچی وای کرد. (پس) (۲)[دەنگەناو] تەس؛ دەنگدانی کەڵ بۆ چوونە دواوە. (پس رفتن) (۳)[ناو] پاش؛ پەسمەنە: پاشماوە. (پسماندە) (۴) [ئاوەڵناو؛ پست،(پست)

پەسا پەسا: پەسایپەس؛ پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ گوڕاپگوڕ. (پی درپی، متوالیا)

پەساکردن: [چاوگە،ت] ئاو لێپڕشاندن و تەڕکردنی پێخوێیقوڕ؛ نماندن؛ فیساندن؛ خووساندن. (خیساندن)

پەسایپەس: یەک لە دوای یەک پەیتا پەیتا؛ یەک لە سەریەک. (پیاپی)

+ پەسبوون: پیرۆز نەبووگ؛ لەدواوەبوون لەقوماردا دۆڕاو؛ لەپاش‌بوون. (عقب بودن)

+ پەستان: [لەچاوگەی پەستاوتن] گوشاردان؛ گوشین؛ حاڵەتی ئەوشار دانەسەر. (فشردن)

پەستاو: [ناو] پاسا؛ پەسا؛ پەستاو دەرهێنان: قوڕ گرتنەوە بۆ خشت‌بڕین. (خازە)

پەست‌بوون: [چاوگە،ت] پێخوست‌بوون؛ سەرشۆڕبوون. (خوار شدن)

پەست‌کردن: [چاوگە،ت] نزم‌کردن؛ زەلیل-کردن؛ پاپەستکردن. (پست کردن)

پەست و بڵێند: [ئاوەڵناو] پەس و بڵیند؛ هەوراز و نشێو؛ چاڵوچۆڵ؛ بەرز و نزم. (پست و بلند)

پەستەکە فیشەک: [ناو] پەستەکێکە فیشەکدانی لە سەر دروست‌کرابێت. (چوخەنمەدین با جای خشاب)

پەستەوان: [ناو] پسوولەی ئیجازەدان بۆ هاتوچۆ. (اجازەنامەعبور)

پەس‌چوون: [چاوگە،ت] بە پاشداهاتن؛ نکوولهێیان کەوتنە دواوە؛ ڕووەوکەمی-چوون؛دژی پێشڕۆیشتن. (پس رفتن)

پە سدان: [چاوگە،ت](۱) بۆڕدان. (شکست دادن)(۲) پەس‌وەدان؛ دانەوە؛ (قەرز دانەوە). (ادا کردن) (۳) پالێیوەنان و تەس دانی حەیوانی بەرزە. (عقب راندن)

پەس سەندن: [چاوگە،ت] (ف. گیو) پەس-سەنن؛ لێسەندەوە؛ ئەستاندنەوە. (پس گرفتن)

پەسقەرەوڵ: [ناو] پاشقەرەول؛چاودێری پاش سپا. (نگهبان عقبەلشکر)

پەسندکەردەی: (۱)[چاوگە]ت بەدڵبوون؛

جیا کردنەوە و بەرگەمکردن.(پسندکردن)
(٢) (ب) پەژراندن؛ لە پەرلەماندا یاسا کە پەسەندکرا: پەژێردرا. (پذیرفتەشدە)

پەسکەفتن: [چاوگە،ت] وەپاش کەوتن کەوتنەدواوە. (عقب افتادن)

پەسمار: [ناو،بەر]شکایەت لێکراو. (متشاکی)

پەسن کراو: [ناو،بەر] (١) پەسەندکراو؛ پەسن-کریاگ (پسند شدە) (٢) هەڵبژێراو؛ هەڵبژێردراو؛ بەرگەمکراو. (انتخاب شدە)

پەس و بڵن: [ئاوەڵناو] پەست و بڵیند؛ چاڵوچۆڵ. (پست و بلند)

پەسەر: پەسر؛ لە پێش؛ پەسەرپێری: پەسرپێری؛ سێ ڕۆژ لەمەوبەر؛ پەسر پێرار؛ (پس)

پەسەند: فد: [ناو] پەسند؛ پەسن؛ بە دڵ ؛ پاشگر: هەڵبژێر: جوانپەسەند، گەنپەسەند، دێر پەسەند. (پیواژە)

+ پەسیسە: [ناو] کەڕەسیسە؛ وردیلەبەفری خڕ کە لە سەرمای زۆردا دەنک دەنک دەبارێ (پژ)

پەسیلە: [ناو] پەسیرە؛ بەرسیلە؛ قۆرە؛ هاڵ. (غورە)

پەسیرەمارانە: [ناو] بەرسیلە مارانە؛ قۆرە مارانە؛ هاڵە مارانە. (نوعی غورەو انگور)

پەشتوو: [ناو] خومرە؛ دەفری گەورەی کاشی بۆ ترشیات و مورەبا تێکردن.(خمرە-کاشی)

پەشتەپەشت: [ناو،ت]خولانەوەی مرۆڤی بێکارە لەکۆڵانان. (کوچەگردی انسان بیکارە)

پەشتە ویوێ: [ناو+ ئاوەڵناو] لە دوای یەک؛ دوابەدوا؛ درێژەدار؛ دەوامدار؛ (سریال)

پەشک: [ناو] پرشە؛ پرشەی وردی ئاو؛ پرشکە؛ پژکە؛ پریشک؛ پژگ. (پشنگ)

پەشکاپیس: [ئاوەڵناو] پرشکەپیس. (ب) حەرامزادە. بیژوو. (حرامزادە)

پەشلاندن: [چاوگە،ت] پژاندن؛ پرژاندن؛ پرشاندن. (پاشاندن)

پەشلین: [چاوگە] پرش و بڵاوبوون؛ پاشین؛ پرشان؛ پرژان. (پاشیدن)

پەشمە: [ناو] ڕانک؛ پاتۆڵی لە بووزو چێکراو. (شلوار از شال پشم)

پەشمەنە: [ناو] پەسمەنە؛ پاشماوە؛ پاشخوان؛ لە دوا بەجیماو. (پسماندە)

پەشەنگ : پێشاهەنگ؛ سەرجەلە. (پیشاهنگ)

پەشێوان: (١) پەشێویان (پریشان شدن)
(٢) پەشێوگەل. (پریشانان) (پەشێواوە لە بەر پەرچەم پەشێوان). (نالی)

پەشێواندن: [چاوگە،ت] ئاڵۆزکردن؛ (بهم-ریختن)

پەقلی: تەقلی؛ لەگەڵ؛ پێکەوە. (باهم).

پەقرەنج: [ناو] پەقرەج؛ دۆڵچە. (سطل)

پەقیان: تەقیان؛ تەقین؛ ترەکیان؛ پەقین. (ترکیدن).

پەکەری: [ناو] غەمگینی؛ وەڕەزی؛ داگیراوی؛ قەڵسی. (پکری)

پەلاپیسکە: [ناو] کرمی ناو گەڵای گیا؛ پەلەپیسکە. (نوعی کرم آفت گیاە)

پەلاتە: [ئاوەڵناو] دواکەوتە؛ پاشماوی عەقڵی. (عقب ماندەی ذهنی)

پەڵاتە: [ناو] سواڵ؛ دەست درێژکردنەوە بۆ یارمەتی؛ پاڕانەوە.(خواهش و تمنا)
پەلاتەمان: [ناو] (ف. گیو) مەجلیس؛ کۆڕ؛ جێگەی کۆبوونەوە. (انجمن)
پەلار: [ناو] پلار؛ تەشەر؛ تانووت؛ دارە دەست تێگرتن. (تشر زدن.پرت کردن چوبدست)
پەلاڤساوار: [ناو،ت] پڵاوی ساوار؛ پڵاوبرویش. (پلوی بلغور).
پەلامادان: [چاوگە،ت] پیاهەڵپرژان و هێرش بۆ بردن؛ پەل هاویشتن و بەدەست گرتن؛ بۆچوون و گاز گرتنی سەگ. (حمله کردن. گرفتن)
پەلاندن: [چاوگە،ت] پەل بۆهێنان دەست-پێداساوین؛ دەستلێدان؛ دەست لێخشاندن. (دست زدن؛ لمس کردن)
پەلاوێژ: [ناو] ڕەوتی هەڵبەز و دابەزی (دە-ستی)ئەسب لە قەدەم و وێرغەدا؛ ئەو ئەسپە پەلاوێژی جوانە؛ پەلهاوێژ. (رقص پای اسب)
پەلت: [ناو] پەڵک؛ جۆرێک چنار. (نوعی چنار)
پەڵت: زمان شکان؛ توانای قسە بڕیان. (قدرت تکلم نماندن)
پەلچقاندن:[چاوگە،ت]هاڕین؛وردکردن؛جیق دەرهێنان. (لەکردن. خرد کردن)
پەلچفین: [چاوگە] فلیقاندن؛ پلیشاندن؛ وردکردن. (لەکردن؛ خرد کردن)
پەلچمۆک: [ناو] شەمشەمەکوێرە. (خفاش)
پەڵخاندن: [چاوگە،ت] پەلخاندن؛ پلیخاندن؛ پان و فلچ کردنەوە. (لەکردن)
+ پەلخوڕ: پەڵخوڕ: [ناو] جۆی کوتراو بۆ مەڕ و ماڵات. (جو کوبیدەشدە)
+ پەڵخورد:[ناو]خەرمانی تەواو وردکراو و گێرەکراو. (خرمن خوب کوبیدەشدە)
پەڵخە:[ناو]پالاخیچووک؛پەڵخەگامێش: بەچکەی گامێش. (گوساله‌گاومیش)
پەلدێز: [ناو]گەڵای مەیلەو تاریک و ڕەش؛ (وەک گەلای ڕەشەڕەیحانە) پەلدێزە. (برگ تیره)
پەلسین: [چاوگە] مەلسین؛ وردوخاشکردن؛ هاڕین. (خرد کردن؛ پودر کردن)
پەلشاندن: [چاوگە،ت] پلیشاندن؛ وێرانکردن. (لەکردن؛ ویران کردن)
پەڵک:[ناو]بی چەرمگ؛سپیدار؛پێستە کەی دەرمانی زەردووییە.(درخت تبریزی؛ سپیدار)
پەلکێش: [ناو،ت] (١) چاوساخی کوێر؛ دەسکێشی کوێر. (راهنمای کور) (٢) پنگرگر؛ مەقاش؛ ماشە. (انبر)
پەلکین: [چاوگە]گاوڵکێ؛ بەچوارپەل ڕۆیشتن. (چهار دست و پا رفتن)
پەللووس: [ناو] قاپ و جگی پەل؛ زۆر لووسکراو. (شتالنگ خیلی سابیدەشدە)
پەل لەئاسمان کوتان: (١) (ب) ڕەوتی یاخی-بوون؛ کۆڵنەدەری. (تمرد) (٢) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ بەرزەفڕ. (خودخواه)(٣) (ب) ئەسپێکە پەلاوێژی جوانە. (کنایەاز رقص پای اسب در قدم)
پەل لەئەستێرەکوتان: پەل لە ئاسمان کوتانی ئەسپ. (رقص‌پای‌اسب‌درحرکت)

پەلم: [ناو] قیز؛ بێز؛ قین؛ نەفرت.
(نفرت) < قیزوبیز بۆ ڕوون بوونەوەی دژواتا.
پەلۆشە: [ناو] گیای کوڵوو؛ لە بنەکەی بۆ سوتاندن کەڵک وەردەگرن. (گیاهی است کەریشەاش سوخت زمستانی است)
پەل وەشاندن: [چاوگە،ت] (١) دەست وەشاندن؛ (کسی رازدن) (٢) مەلەکردن بە دەست؛ (شنا کردن با دست) (٣) پەلەکوتێ و پەل‌کوتان. (کورمال کورمال)(٤) پەلەقاژێ‌کردن. (دست و پا زدن)
پەل‌هاویشتن: [چاوگە،ت](١) دەست و پێ جووڵاندنەوە و پەل فڕێدان لە مەلەدا. (شنا کردن با دست) (٢) دەست بەرزکردنەوی ئەسپ لە ڕەوتی قەدەمدا. (رقص اسب با دست) (٣) دەست درێژی؛ تەجاووزکردن. (دست درازی)
پەلەبزووت: (١) سەلکە بزووت؛ سەرەسووت؛ دار دەست و تیڵای سەر سووتاو. (چوبدست سر سوخته)(٢)دەست بزێوی. (دست درازی)
پە لە پسیاگ:لەحاڵەتی پەلەپسکێ‌کەوتوو؛ وەعەجەلەکەوتووو؛ وەپەلەکەوتوو؛ بەلەزی؛ بەتاڵووکەبووگ؛ بەپەلە پرووزکێ. (بەعجلە-افتادە؛ شتابزدگی)
پەڵە پەڵە: [ئاوەڵناو](١) گوڵ‌گوڵ؛ (لکە-لکە)(٢) خاڵ خاڵ؛ بەهارە، کویستانان پەڵە پەڵەبوون؛ کاژوواژ. (خالخال)
پەلەپیتکە: [ناو](١) ئامرازی تەقاندنی چەکی گەرم؛ پەلەپیتکەی تفەنگ. (ماشە) (٢) پلّتۆک. پتە. (تلنگر)
پەلەپیتکە وەشاندن: [چاوگە،ت] پلّتۆک لێدان؛ (ب) پلارە قسەتێگرتن؛ تەشەر و تانە و تانووت لێدان. (کنایەطعنەزدن)
پەلەپیسکە: مێملێ‌گەلای دار و گیا میشوولەی توێی گەڵای‌دار.(آفت‌برگ‌وگیاه)
پەڵەدار: (١) پنۆکدار؛ خاڵدار. (خالدار)(٢) پەڵە دار؛ دارستانی چکۆلە. (باغ کوچک)
پەلە دار: [ناو]کوتەدار؛ تیکە دار. (قطعەچوب)
پەڵەدان: [چاوگە،ت]ئەو بارستا بارانەیەکەزەوی دەخووسێنێ بە ئەندازەی یەک بست و نیو. (بارانی کەزمین را سیراب کند)
پەلەسوور: [ناو]گیای قومام؛ لە کوردستاندا زۆرە دەرمانی خوێن بەستی برینە. (اذخر؛ گورگیا؛ سنبل هندی)
پەلەشتبەر: [ناو،بک] پەلەشت شۆر؛ گەمار لابەر؛ پیسی لابەر. (پلشت بەر)
پەلەفرکێ: [ناو] (١) پەل‌کوتان؛ پەلەکوتێ؛ باڵ لێدانی مەلی سەربڕاو؛ باڵەفرێ. (پرپر زدن)(٢) پەل فرێ دان و دەست کردنەوە. (مقابلە)
پەلەکەرگ: [ناو] دارێکە بە ناوی باوەشێن. (درخت بفایچ)
پەلەماشێ: [ناو] پەلەکوتێ؛ کوێرەکوێر ڕۆیشتن بە پەل‌کوتان. (کورمال)
پەل‌هوورک: [ناو] پەڕەی ورد؛ پەڕانتۆ. (ورق‌بازی)
پەڵەهەور: [ناو] تیکە هەور؛ لکە هەور؛ گەواڵە هەور؛ پارچە هەور. (لکەابر)
پەلیار: [ناو] ئەستووندەک؛ کۆڵەکە. (ستون)
پەلیک: [ناو] هەلووک؛ هەلویک؛ پلیک.

(الک)

پەلیکانی: [ناو] هەلووکێن؛ پلیکانێ. (الک دولک)

پەماو:پاماو: [ناو] ساف کردنی دیواری گەچکاری کراو بە لۆکەی تەڕ. (ساف کردن گچ کاری پاپنبەتر)

+ پەمبلۆکێ: [ناو]کەرەکیفە؛ کەڕوو. (کپک)

پەمگ: [ناو] پەموو. (پنبە)

پەمۆخ: [ناو] (١) پەموۆغ؛ چێوپەمە. (چوب پنبە) (٢) دارێکی نەرمە کە پەمۆخی لێ- دروست دەکرێ. (درخت چوب پنبە)

پەمووجاڕ: [ناو] جاڕی پەموو؛ کێڵگەی پەموو. (پنبەزار)

پەمووی کێوی: [ناو] پەمووکێفی؛ جۆرێک پەمووی نەسۆچ؛ بە ڕیشاڵگەلی خۆشڕەنگ و نەرمەوە. (پنبەکوهی)

پەمووی نەسۆچ: [ناو] لۆکەی نەسۆچ؛ پەمەی نەسۆچ؛ لۆکەیێ کە لە بەرانبەر ئاوردا خۆڕاگرە و ناسووتێ. (پنبەنسوز)

+ پەن: [ناو] با؛ نەفەس؛ هەناسە؛ پەنمین: پەنمان: باکردن؛ پەنکە: باوەشێن؛ پەنەموس: نەفەس‌بگرە؛(خەفە بە) پەنمی: بای کرد؛ ماسیا؛ بەم بەڵگانەی سەرەوە. بۆی هەیە پەن واتای (با) بدا. (باد؛ نفس)

پەنابەربوون: [چاوگە،ت] (١) ژیان لە مەملەکەتێکی بێگانەدا بە ئیزنی ئەو دەوڵەتە و ڕەچاوگرتنی یاسای پێویستی پەنابەری.(پناهندەبودن)(٢) لە داڵدەی کەسێک یان دەوڵەتێکدابوون .(پناهندەبودن)

پەنابەری: [ناو] (١) داڵدەخوازی؛ کار و ڕەوتی پەنا بردن بۆ دەوڵەتێکی بیانی بەهۆی کێشەی سیاسی یا هەرچی .(پناهندگی)

پەنابەری ڕامیاری: [ناو،ت] کەسێکە بە هۆی خەباتی (سیاسی) و دژایەتی لەگەڵ حکومەتی وڵاتی خۆی و دژوار بوونی ژیانی، پەنا دەباتە بەر دەوڵەتێکی بیانی. (پناهندەسیاسی)

پەنابەری کۆمەڵایەتی: [ناو] لەبەرتوندوتیژی و گیروگرفتی کۆمەلایەتی یان ئایینی یان نەبوونی هێمنایەتی، پەنا بردنە بەر وڵاتی بیانی. (پناهندەاجتماعی)

پەنادان: [چاوگە،ت] داڵدەدان؛ جێگاپێدان و خستنە ژێر چاودێری و دابین کردنی هێمنایەتی؛ حاواندنەوە. (پناەدادن)

پەنار: [ناو] چاوگە؛ سەرچاوە؛ کارێز؛ کانی. (چشمە)

پە ناسیلە: [ناو] قوژبنی خۆحەشاردان؛ جێگای نادیار و نە لە بەرچاو. (پناگاە)

پەناگە: [ناو] (١) قوژبنی نادیار؛ پەناو پەسیوو؛ پەرگە؛ جێگای پەناگرتن؛ ڕەبەت؛ پەناگا.(٢) < ئێورگە. (پناهگاە)

پەنامکردن: [چاوگە،ت] پەنهانکردن؛ شاردنەوە؛ نادیارکردن؛ پەنام لە گۆڕینی (پە- نهانی)فارسییەوەهاتووە بەڵام لە ڕەستەدا وە- ک (پەنامکردن و پەنامەکی‌زیاتر بەکاردە- برێ. (پنهان کردن)

پەناهێنان: [چاوگە،ت] پەرژین‌خوازی؛ هاتن و داوای پاراستن کردن؛ هاتنە بەر داڵدەی پارێزەر. (پناەآوردن)

پەنج چاوگەی هۆش: >پەنج چاوگە ی هە-
ست

پەنج چاوگەی هەست: (ف گیو) پێنج چاوگەی هۆش؛ پێنج هێزی:(١- بیستن ٢- بۆنکردن ٣-هەستی‌دەستلێخشاندن. (پەلاندن)٤-چێژتن ٥- دیتن)(حواس-پنجگانه)

پەنجدەری: [ناو] پێنجدرگایی؛ ژوورێکی هە-راو بووە لە بینای قەدیمیدا، بە پێنج دەرکی دووتاییەوە. (پنجدری)

پەنج ڕۆژیعومر: دونیا پەنج و دوو ڕۆژێکە، ئیشارەیە بە پێنج ڕۆژ ژیان و دوو ڕۆژی هاتن و ڕۆیشتن. (پنج روزەعمر)

پەنج گەنج: (١) > پەنج چاوگەی هەست.(٢) ناوی کتێبەکانی نیزامی گەنجەوی (خەمسەی نیزامی) یە.(خمسەنظامی)

پەنجۆڵە: [ناو] (١) پەنجەی چکۆڵە. (پنجە کوچک) (٢) پووکاوڵ؛ چەمۆڵە؛ (پنجە بازدست،روبکسی گرفتن بعلامت تنفر)(٣) پە نجەی‌حەیوانی‌دڕندە(ناخن و پنجەدرندگان)

پەنجوڵەژەن: [ناو]گیاپەنجە؛ لە کوردستاندا زۆرە و گیا (خاوێنی)یشی پێدەڵێن. (کف مریم)

پەنجەبۆکس: فد: [ناو] جی؛پەنجەی کانزا کە لەدەستی دەکەن بۆ مشت وەشاندن لە شەڕدا. (پنجەبوکس)

پەنجەتەلایی(ب)کارجوان.(پنجەطلایی)

پەنجەداڵ: [ناو]گیای (گوڵ ئارام) یشی پێ دەڵێن کە بۆ خەنازیل و چاو قووڵکە (بڵفەتە، تاعوون) باشە. (ماميران)

پەنجەکەڵە: [ناو] تلیامەزن؛ قامکەگەورە؛ کەڵەموست؛ تبلامەزن؛ ئەنگووسەگەورە. (انگشت شصت)

پەنجەگیا: [ناو] (ف.گیا) تاقەگول؛ گوڵێکی - پڕپەڕە بۆ زیپکەی دەموچاو باشە.(گل-صدتومانی)

پەنجەمۆر: [ناو] قامک بە ژێر نووسراوەدا نان لە جیاتی واژۆ. (انگشت زدن)

پەنجەمۆرکردن:[چاوگە،ت](١ب)پەژراندن؛ قەبووڵکردن .کنایە (قبولکردن؛ پذیرفتن) (٢)قامک پیانان لە باتی ئیمزا (واژۆ) (انگشت زدن)

پەنجە نەخشین:)[ئاوەڵناو+ ناو] (١) (ب) کەسێک کە دەست ڕەنگین و هونەرمەندبێ. (هنرمند)(٢) ئافرەتی پەنجە نەخش کراو بەخەند؛ (دۆی چاو بە سورمە و پەنجە نەخشینم دەوێ) (هێمن). (پەنجەنقش ونگار دار)

پەنجەوانە: [ناو] (١) دەستکێش. (دستکش) (٢) جۆرێک دەستکێشی چەرمی کە دروێنە-وانان لەکاتی دروێنەکردندا، لە بەر دڕک و داڵ لە دەستیان دەکرد. (نوعی دستکش درو)

پەنجەوانەی بۆکس: [ناو،ت] دەستکێشێکی نەرم کە لە چەرم دروست دەکرێ و ناوەکە-ی بەشتێکی نەرم دەئاخنن بۆ کێبەرکێی بۆکس، (شەڕەمشت) (دستکش بوکس)

پەنجەهەڵپێکان: [چاوگە،ت] قامکی دوو دەست لەیەک قوفڵکردن یا گرێدان (ب) مات دانیشتن. (نجەقفل کردن)

پەنجەی‌پا: [ناو] (١) لە قولاپە بەرەوخوار بە قامکی‌پاوە.(پنجه‌پا)(٢) قامکی پا.انگشت‌پا)

پەنجەی‌تار: [ناو] (١) جێگای ڕاگرتنی شەش (گۆشی) پێچی کۆک‌کردنی‌تار کە سیمی تیٰڕۆدەچێ و دەپێچرێ؛ لە دەستە بەرەو ژووری تار. (پنجه‌تار)(٢) چێژنیکی کۆنی ئێرانیانە.(عیدباستانی‌ایرانیان)<پێنجەی تار.

پەنجیەک: [ئاوەڵناو] لە‌پێنج بەش بەشێ.(یک‌پنجم)

پەنچەر: اند؛ فد: [ئاوەڵناو](١) حاڵەتی تەگەری بادەر چوو؛(٢) (ب) پەکەر؛ جاڕز؛ دەسەوسان.(پنچر)

پەنچەرگر: [ناو،بک] وەستایێک کە پەنچەری لاستیکی تەگەر چاک دەکا. (پنچرگیر)

پەنچەرگرتن: [چاوگە،ت]کاروەوتی گرتنی-کونی تیوپی تەگەری لاستیکی. (پنچر گیری)

پەنچەری: فد: [ناو، بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی پەنچەربوون؛ کون بوون و بادەرچوونی تە-گەری سەیارە (پنچری)

+ پەندپێدان: [چاوگە،ت]کردنەپەند؛ کاری بەسەردا هێنان کە ببێتە دەرسی تەممێ بوونی خۆی و دیتران. (بلا بسر آوردن)

پەندوەرگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە گوێ گرتنی ئامۆژگاری.(٢) تەممێ بوون و ئەزموون وەرگرتن.(پند گرفتن)

پەنزەهار: [ئاوەڵناو] شڵەژاو؛ پەشۆکاو. (هول؛ آشفته)

پەنس: اند؛ فد: [ناو] (١) ماشەی گچلە، لە مووچین گەورەتر. (٢) گیرە:(پنس)

پەنسی کاغەز: [ناو،ت] گیرەی کاغەز،کە دەستەیێک کاغەز دەگرێ. (پنس کاغذ)

پەنسی‌نەشتەرکاری: [ناو،ت]گیرە و ماشەیێک‌کە لە (کاردۆژە) نەشتەرکاریدا بەکاردێت. (پنس جراحی)

پەنکە: هیندد؛ فد: [ناو] پەن: واتا (با) پەنکە باوەشێن؛ واژەن؛ باژەن؛ ئامرازی فێنک کردنەوەی کارەبایی. (پنکه)

پەنکەی‌دیواری: [ناو،ت] (١) پەنکەیێک کە بە دیواردا هەڵدەواسرێت. (پنکه‌دیواری)(٢) هەروا پەنکەی میچی؛ کە ئاوێزان دەکرێ بە میچەوە. (پنکه‌سقفی)

پەنگاندن: [چاوگە،ت] ڕاوەستاندن؛ ڕاگرتن؛ ماتل‌کردن. (متوقف کردن)

پەنگرگر: [ناو] ماشە؛ مقاش؛ ئامرازێکی کانزای دوو لقانەیە سکڵی ئاوری پێدەگرن. (منقاش)

پەنگرەئەستێرە: [ناو] گوڵ‌ئەستێرە؛ کرمێکی باڵدارە لەتاریکیدا دەدەرەوشێتەوە.(کرم‌شب تاب)

پەنگزین:[چاوگە،]هەڵبزینەوەی هەر شت کە بەتەوژم بە عەرزدا بدرێ؛ وەک بەرزەوە بوونی تۆپی یاری؛ هەڵسانەوە. (بلند شدن)

پەنگوئەن: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پەلەوەرێکی ڕەش و سپییە و ناتوانێ هەڵفڕێت، لە ناوچەی ساردی جەمسەری باشووری گۆی زەویدا دەژی. (پنگوئن)

پەنگەپیش: [ناو] پیش خواردنەوە؛ قین و رک خواردنەوە؛ بەرتووڕەیی گرتن. (خودخوری)

پەنگەمووس: [ناو] (١) پەنەمووسی یەک جاری: خەوی یەکجاری (ب) مردن. (مردن) (٢) باکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (باد کردن)

پەنگهین: (١) بافیشکردن؛ خۆ هەڵمسان (ب)فیز؛ دەمار.(تکبر)(٢) پۆنگ خواردنەوەی ئاو. (راکد شدن و برگشتن و جمع شدن آب)

پەنمای: [چاوگە] هەڵماسین؛ باکردن. (باد کردن)

پەنمیان: [چاوگە،ت] هەڵماسین؛ باکردن. (باد کردن)

پەنوموونی: [ناو] سینەپاڵوو. (زاتالریه)

پەنەزانای:[چاوگە،ت]پێزانین؛پەیپێ بردن. (پی بردن)

پەنەکەوتەی: [چاوگە،ت] لێکالاَن؛ پێکەوتن؛ لێجوان‌بوون. (برازنده)

پەنیرە: [ناو] گیای تۆڵەکە؛ تۆڵەکێ؛ تۆڵک؛ قەرەتۆرە؛ نانەحاجیلە؛ پەنیرۆکە؛ نانی حاجی-لەقلەق؛ کولێرەچەورە؛ پەپەچەور؛ پەپکەچەور؛ گیانانەشان؛ کە لە سەقز و مەهاباد و شنۆ زۆرە. (پنیرک)

پەنیرەبوون: [چاوگە،ت] (١) کاتێ دانی‌دەغڵ شیرەی تێدی و هێشتا ڕەق نەبووە. (نیم رسیدەدانەغلە) (٢) بەردی نەرمی ناو زاور کە هێشتا ڕەق نەبووە؛ خواردنی شووتی لە خورێنی چارەی ئەو نەخۆشینەیە.(سنگ صفرای سفت نشدە)

پەنیری پاستۆڕیزە: [ناو] پەنیرێ‌کە لە دەفری سەربەستەدا هەڵیدەگرن وشیرەکەی پاستۆڕیزەکراوە. (پنیر پاستوریزە)

پەنیری پیتزا: [ناو،ت] جۆرێک پەنیرە دەیکەنە نێو پیتزا و خۆراکی جۆربەجۆر. (پنیر پیتزا)

پەنیری خیگە: [ناو،ت]وەک پەنیری کووپە وایە بەلاَم دەیکەنە ناو خیگەوە(پۆس پەنێر). (پنیر خیک)

پەنیری سەلک: [ناو،ت] دوای هەوێن‌کردنی شیر؛ دەیگوشن و لە بیچمی گونکە هەویر خڕی دەکەن و هەڵیدەگرن لە ئاوە کەی خۆێدا، یا لە ئاو و خوێدا. (پنیر خرد نشدە)

پەنیری‌کووپە: [ناو] پەنیری‌جەڕە: پەنیری سەلک ورد دەکەن و لە جەڕەدا بە نهێم دای‌دەگرنەوە و لە ژێر خاکدا دەیشارنەوە تا پاییز. (پنیر داخل کوزە کوچک سفال)

پەوچی: پۆکێ؛ بۆیێ؛ لە بەرئەوە؛ ئەڕا؛ لەبەرئەمە. (برای اینکە)

پەوکی: پەوچی؛ پۆکێ؛ پەوکەی؛ ئەڕا. بۆیێ؛ لە بەرئەوە. (برای اینکە)

پەوینە: [ناو] پەوێنە؛ پاوانە. (خلخال مچ پا)

+ پەهەتن: [چاوگە]پانکردنەوە؛ پێژان. (پهنکردن)

پەهڤان: ئاگاداری لاشانی لەشکر؛ ئێشکچیی لاپاڵی لەشکر. (پهلودار)

پەهلەوان‌پەمبی: پاڵەوان پەموو؛ (ب) مرۆڤی زلی بێ‌هونەری ترسەنۆک. (پهلوان پمبە)

پەهناوەر: فد: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) پاناتی و فرەیی.(پهناور)

+ پەی: فد: [ناو] (١)ڕەگوریشاڵ و چەقی گۆشت. (٢) ڕشتەی هەست پێکردن لە لەشدا. (٣) دوو سەری ماسوولکە.(٤) بناغەی

دیــوار. (پــی) (۵)بــۆ؛ ئــەڕا؛ پــەی‌چــێش: بۆچی.(چرا)

پەیاغ: [ناو]تێلاّ؛ داردەستی قەوی. (چماق)

+ پەی‌پەی: [ئاوەڵناو+ بەند] پەیتاپـەیتـا؛ لـە سەریەک؛ پاتکردنەوەی لە سـەریـەک. (پـی درپی)

پەیجۆ: [ناو،بک] پـەیجـۆر؛ شـوێن‌هـەڵگـر؛ شوێنگێڕ؛ پەیدۆز. (پیگیر)

پەی‌چێش: بۆچی؛ ئەڕاچە؛ ئەڕای چی.(چرا)

پەیخام‌کیان: [ناو،بـک] پـەیغـامنێـر. (پیغـام فرستنده)

پەیدۆز:)[ناو،بک] پەیجۆر؛ پەیجۆ؛ پـەیخـواز. (پیگیر)

پـەی دیـوار: [نـاو،ت] خـەنـدەکـی‌دیـوار. (فونداسیون. خندق دیوار)

پەیروون: [ناو] پیرۆزە. (فیروزه)

پەیژۆ: [ناو،بک] پەیجۆ؛ شوێن‌هەڵگر؛ شوێن-گێڕ. (پیگیر)

پـەیڤانـدن: [چاوگــە،ت] قســەپێکــردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف آوردن)

+ پــەیــک:[نـــاو](۱)پێک؛جۆرێــــک ئیسکان.(۲)پڕئەو ئیسکانە لەتراو.(پیک)

+ پەیکان: فد: [ناو] (۱)سەرەتیـر؛(۲) نـاوی-سیارەیێکی ئێرانییە. (پیکان)

پەیکانە: [ناو] پەیکان؛ نیشاندانی ڕۆیشتن بـۆ شوێنی لە ڕاستای نیشانەی ← دا سەرەتیـر. (فلش)

پەیکەر: [ناو] بەدەن و ئەندام؛ لـەش؛ پـەری پەیکەر، غوول پەیکەر. (پیکر)

پەیکـەر بـەنـدی: [نـاو،ت][کـۆژی‌پـەیکـەر تاشیە) گـەڵاڵـە گـرتن و سـەقـامگیرکردنی پاژگـەلـی سـەرەتـایی کـەرەسـتـەیێک،یـان تاپۆیێــک پــێش ئــەنجــامی وردەکــاری. (پیکربندی)

پەیکـە رتاشـی: [بـەرهـەمـی‌چاوگـە]کـاری دروسـتکردنی تـاپۆ؛ کۆتـەڵتاشـی. (پیکـر تراشی)

پەیکەنی: [ناو] ڕەوتی پەی‌کەندن؛ بـن‌دیـوار دانەوە؛ خەندەقی دیوار دانەوە.(کە لـە پاشـان بە بەرد و چیمە نتۆ پڕی‌دەکـەنـە وە) ئیمـڕۆ باوە فۆنداسیۆنی پیدەڵێن. (خندق کندن)

پەیگر:)[ئاوەڵناو] پەیجـۆ؛ پـەیجـۆر؛ دەرەدوا؛ شوێنگر؛دواگەڕ؛بەدوادا گەڕ؛ پەیدۆز؛ بە دوای کارێکا چوون؛ بەدووی کاری‌کەوتن. (پیگیر)

پەیگری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]کاری پـەیگـر بوون و بە دوادا چوون و پەیدۆزی. (پیگیری)

پەی‌گێلان: [چاوگە،ت] پەیجـۆری؛ بـە دوادا گەڕان؛ تۆژینەوە؛ بۆگەڕان. (تحقیق)

پەی لێدان: < قاپهـاوێژی ولاخ. (پـا بهـم زدن در راەرفتن)

پەی‌مان: فد: (۱) بۆمـان؛ پـەرێمـان. (بـرای ما)(۲)پەی‌مان؛ بەدوامانـدا. (پـی مـا؛ دنبـال ما)(۳) پەیمان؛ قەول و قەرار. (پیمان)

پەیمانە: فد: [ناو] (۱) پەیک؛ پێـک؛ پیاڵـەی شەڕاب خواردنەوە. (پیمانە) (۲) کیلە؛ ئایەرە. (پیمانەاندازەگیری)

پەیمـانی ئاشـتی: فـد: [نـاو،ت] بـەڵـێن بـۆ ڕاگرتنی شەڕ یا تەواو کردنی حاڵەتـی شـەڕ؛ پەیمانی بەین خۆشی. (پیمان صلح)

پەیمانی دۆستی: [ناو،ت] (۱) بەڵێنی برایەتی

له بەین چەند نەفەردا. (٢) بەڵێنی دوو یا چەند لایەنە بۆ بەرقەرار بوونی دۆستایەتی و ئاڕ و گۆڕی فەرهەنگ و توجارەت و ڕامیاری و ئابووری لە بەینی دەوڵەتگەلدا. (پیمانی دوستی)

پەیمانی عەسکەری: [ناو،ت] بەڵێنی دوو یا چەند دەوڵەت بۆ هاوکاری سەربازی هەروها؛ پەیمانی ئابووری؛ ڕامیاری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی. (پیمان نظامی)

پەیناو: [ناو] پەیین تێکەڵاوی ئاو کردن بۆ ئاودانی شیناوەرد، چەشنێک کووت پێدان. (نوعی کود دادن)

پەی نەدان: [چاوگە،ت] پا لەعەرز نەکەوتن لە ڕۆباری قووڵدا؛ (ب)بوارنەدان.(پابەعمق آب نرسیدن؛ بی گدار)

+پەیوەند: فد: [ناو] (١)موتوربە؛ موتربە. (پیوند) (٢)گرێدانی وەک:ڕابیتەی تەلەفۆنی و مارەبڕین.(ارتباط؛ عقد)

پەیینکە: [ناو] گەڵاوگژی دار کە دەرزێ و دەبێتەگیاخۆڵ (کووت). (وەک بەروو بە پەیینکەی ژێر خۆی دەژی) (فۆلکلۆر). (خاک برگ)

پەیینگە: [ناو] پەیینگا؛ سەرانگوێلک. سەلوێنک. (شوله؛ سرگینگاه)

+ پێ: [پێشگر] پێم نییە: بەمن‌نییە؛ پێت نییە: بەتۆنییە؛ بەوشتە، پێمردن: بەو شتە مردن؛ پێنازین: بەو شتەنازین. (پیشوند)

پیا: [ناو] پەیا؛ پیادە؛ نە بە سواری هیچ ڕۆیشتن. (پیادە)

پیا: [ناو]کورتکراوەی پیاو؛ پیا بەلێ؛ پیا دەی: پیاو دەی؛ پیا بەسە:(پیاو بسە). (مرد)

پیا: پێیدا؛ بەئەودا؛ بەوا؛ بەئەوا؛ نامەکەی پیابنێرە: نامەکەی پێدا بنێرە.(بوسیلەاو)

پیابوون: [چاوگە،ت] دابەزین؛ پەیا بوون؛ پیادەبوون. (پیادەشدن)

+ پیاچزان: [چاوگە،ت] (١) چزوو لێدان؛ هەنگەژالە پیاچزان؛ پێوەدان؛ پووەرەدای. (نیش زدن)(٢) (ب) لێدان و تە ممێ کردن. (تنبەکردن)

+ پیادە: فد: [ناو] (١)سواری هیچ نەبووە؛ (پیادە) (٢) هەشت سەربازی شەترەنج؛ (پیادە) (٣) لێفەکەی پیادە: داپۆشە؛ (بپوشان) (٤) ئەودارەی پیادە: لێیدە؛ (بزن) (٥) بەسەرداران و هێرش بردنەسەر؛ پیادە؛ پیا بدە:بدە بە سەریدا: بەسەریا بدە: هێرش(هێڕش) بەرە سەری؛ (حملە کن) (٦) کارێکی بە موفایە خۆتی پیادە (پێدادە).(ریسک برای انجام کاری)

پیادەکردن: [چاوگە،ت](١) دابە زاندن. (٢) ئیجراکردن و دارشتنی نەخشە و پلانێ بە ڕێوەبردن. (پیادەکردن)

پیاڕاکێشان: [چاوگە،ت] (١)دارێکی پیاڕاکێشا: لێیدا؛ پیادا. (زدن) (٢) پیاڕاکێشا:(ب) ئیلاقەی کرد؛لێڕاکێشان. (تجاوز کردن) (٣) لە پڵاو و گۆشت ڕاکێشان (ب) خواردن. (خوردن)

پیارزە: [ناو] پیاسکە؛ پیارسکە؛ پریاسکە؛ پریسکە؛ پرێسکە؛ بوخچە؛ تورەکەی چووک. (بقچەکوچک)

پیاڕۆیشتن: [چاوگە،ت] (١) بەرێگایێکدا ڕۆیشتن. (از راهی رفتن) (٢) ڕۆیشتنەناو؛ بە

ناوا ڕۆیشتن؛ تێوەچوون.(گذشتن از توی چیزی)

+ پیاز: فد: [ناو] (۱) پیازی کەوکەب؛ پیازی ؛ زەعفەران؛ سەلکی هەرگیاییێک کە وەک پیواز وابێ؛ (۲) بنی موو: پیازی موو. (پیاز)

+ پیاز پاککردن: [چاوگە،ت] فرمێسک داوەراندن؛ (ب) گریان و دلسۆزی بەریایی (پیاز پاک کردن)

پیازچە: [ناو] پیازی چووک کە لەگەڵ ساقەتەکەیدا هەڵدەکەندرێت بۆ خواردن؛ تەرەپیاز بە سەلکەوە.(پیازچە)

پیازەکەوڵێ: [ناو] پیازەمارانە. (پیاز کوهی)

پیازەگولە: [ناو] گیای پیازی ورچ؛ پیازی هورچ؛ بۆ نەخۆشینی ڕیخۆڵەی دوانزەگرێ بەکەڵکە. (سورنجان. گل حضرتی)

پیاسرین: [چاوگە،ت]پیاساوین؛قورەکەی پیاسرێ: قوری تیوەدا: قوراوی کرد (آلودەکردنباگل)

پیاقی: (۱) پیاوەتی؛ پیاوی؛ مەردی (۲) مەردانەگی؛ جوامێری؛ مێرخاسی. (مردانگی)

پیاکەوتن: [چاوگە،ت] (۱) بەسەر شەڕەکەدا کەوتم؛ ئاگام لە و میوانییە نەبوو پیاکەوتم؛ کەوتن بەسەردا. (روی چیزیافتادن اتفاقاًواردشدن) (۲) بەسەر ماڵ و میراتدا کەوتن.(مال ودارایی‌بکسی رسیدن)

پیا گەیشتن: [چاوگە،ت] (۱) خۆگەیاندن؛ لە ئاخری شەودا پیاگەیشتم و هاتمە داواتەکە. (رسیدن)(۲) بەکەسێکدا ڕاگەیشتن و ئاگا لێبوون و چاودێری کردن. (رسیدگی)(۳) بەشی هەموان کردن. (بهمەرسیدن)

پیا گەیین: [چاوگە،ت] (۱) چاودێری و ئاگالێبوون. (رسیدگی)(۲) بەشی هەموان-کردن. (بهمرسیدن) (۳) فریا کەوتن. (بموقع رسیدن)

پیاگی: [ناو] پیاوی؛ پیاوەتی؛ جوامێری؛ (مردانگی)

پیاڵ: [ناو] پیاڵە. (پیالە)

پیام: [ناو] پەیام؛ پەیغام؛ ڕاسپاردە.(پیغام)

پیانۆ: ئیتالیاد؛ فرد؛ اند؛ فد: [ناو] پیانوو؛ جۆرێک کەرەستەی موسیقایە. (پیانو)

+ پیانووسان: [چاوگە،ت] گرتنی نەخۆشی؛ قۆخەرەشەم پیانووسا؛ پیالکان؛ تووشهاتن؛ تووشبوون. (دامنگیر شدن)

+ پیاو : [ناو] زۆرجار واتای مرۆڤ بەخۆوە دەگرێ، (لە تەمومژی چرِدا پیاو سەری لێدە-شێوێ) واتا: ئینسان سەری‌لێدە شێوێ. (انسان)

پیاوماقووڵ: (۱) پیاوی بەڕوومەت و بەحورمەت.(مرد معقول) (۲) ڕیش سپی و قسەزانی‌گوند و شار.(ریش سفید)

پیاوی کاری نەبوون: (ب) لەدەست نەهاتن؛ شیاوی‌کردنی‌کاری‌نەبوون. (مرد کاری نبودن)

پیاهاتن: [چاوگە،ت](۱) بەتوندی لۆمە کردن و سەر کۆنە کردن و بەزم پێگێڕان و بە سەر داهاتن؛ (سرزنش کردن)(۲) پەیتا پەیتا ماڵ لێدان و پیاهاتنی تانجی لە نچیر. (نزدیک شدن پشت سر هم تازی بەشکار)پیداهاتن؛ جۆگەکەم پاک کردووەتەوە بۆ ئاو پیاهاتن. (گذشتن) (۴) بەگژدا چوون. (حملە

وپرخاشکردن)

+ **پیا هەڵکاڵان:** [چاوگەت] توورەبوون و دوعا و نزا لێکردن. (عصبانی شدن و نفرین کردن)

پیا هەڵگوتن: [چاوگەت] تاریفکردن لە شاییدا بەگۆرانی و شێعر؛ پەسندان؛ تاریف-کردن. (تعریف)

+ **پێبڕان:** [چاوگەت] (١) حاڵەتی پابڕین لە جێگاییێک و سەر لێنەدان؛ پێبڕین؛ ئامووشۆنەکردن. (پا بریدن از جایی)(٢) وەبەرکەوتن؛ پێبڕان. (سهم رسیدن)

پێژاردن: [چاوگەت] (١)شماردنی شتێ بە کەسێکیتر (٢ب) قەرەبووی زەرەر و زیان پێ کردنەوە.(١.وادار بە شمردن؛٢.تاوان گرفتن)

پێبووکی: [ناو] پێبووکێ؛ پاکردنەوەی بووک بۆ ماڵی باوک؛ باوەخۆن. (اولین مهمانی عروسی در منزل پدری)

پێ بەدەما بردن: [چاوگەت] قولاپە بە-دەمابردن؛ وەک سەگ گاز لە قولاپەگرتن؛ (ب) بێحەیایی و شەڕفرۆشی. کنایە(پاچەگاز گرفتن)

پێ بەعەرزەوە بەند نەبوون:(ب) زۆر خۆشحاڵ و خۆشکەیف لە گەیشتنی خەبەرێکی خۆش یان ڕووداوێک. کنایە(پا روی زمین بند نبودن)

پێبەقوونە: [ناو] (ف. ب) جۆرێک باڵندەی قەراخ ئاو. (پینج جۆرن) (١)پێ بەقوونەی سەر بەکلاوە.(کشیم بزرگ)(٢) پێ بەقوونە-ی چووک. (کشیم کوچک)(٣) پێ بەقوونەی شاخدار. (کشیم گوش دراز)(٤) پێ بەقوونەی گەردن ڕەش.(کشیم گردن سیاه)(٥) پێ بەقوونەی گەردن سوور؛کە لاقیان زۆر لە پاش لەشیانەوەیە و لە ژێر ئاودا بینەیان زۆرە. (کشیم گردن سرخ)

پێ پاراستن: [چاوگەت] پا بەسەردا نەنان؛ (ب) هۆشیار بوون بۆ بەژێر پاوەنەکردن. (پرهیزازپاگذاشتن)

پێپان: پاپان؛پێزل.(پابزرگویهن)

پێپرکێ: [ناو] خۆڵ بەسەر خۆدا کردنی فرندە؛ چینەکردنی مەل لەخۆڵدا؛ پێپڕە. (چینەکردن در خاک)

پێپوک:[ناو]شووشەی تراش؛کریستاڵ. (کریستال)

پێپەتی: [ئاوەڵناو] پێخاوس؛ (ب) ئاسمان لێف؛ بەرەڵلا؛ گەدە و گودە. (پا برهنه)

پێپەرخ: [ناو]دەلاک؛کیسەکێش.(دلاک).

پێپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پاماڵ. (پاماڵ)

+ **پیت:** فد: [ناو] دەفری تەنەکە؛ دەفری نەوت تێکردن؛ تەنەکەی نەوت؛ چەلەنگ؛ دەفری حەڵەبی ؛ بانکەیتەنەکە. (پیت)

پێتا پەرێگە؟: پێتا پەریوە؟ پیاتاپەڕیوە؟ (ب) جنۆکەت پیاهەڵپەڕیوە؟ شێت بووییت؟ (دیوانەشدەای)

پیتاس: [ئاوەڵناو] تووکیسەر وەریو؛ سەری بێموو؛ تاس؛ هەویز. (طاس)

پێتاک: [ناو] پوورە هەنگ؛شانک؛ خلێف؛ قوونوو.(تجمع زنبور عسل؛ شانه؛کندو)

پیتاکدان: [چاوگەت] یارمەتیکردن؛ ئە-

ڕکی‌مالی (پووڵی) ئه‌داکردن (کمک کردن).

پیتاندن: [چاوگه‌،ت] به‌ره‌که‌تدارکردن؛خه‌نی-کردن؛ به‌پیتکردن؛ ده‌وڵه‌مه‌نه‌کردن؛ وه‌ک پیتاندنی‌ئۆرانیۆم. (غنی سازی)

پێتقی: پێویست. (لازم)

+ پیتگ: [ناو] شه‌نگه‌بی؛ شۆره‌بی. (بید مجنون)

پێته‌زک: [ناو] به‌فره‌چاڵ؛ یه‌خچاڵ؛کونه به‌فر. (یخچال)مه‌به‌ست(سه‌لاجه)نییه

پیتێک: (۱) [ناو] یه‌ک پیت له‌ئه‌لفوبێ. (یک حرف) (۲) تۆزێ؛ که‌مێ. (کمی)(۳) یه‌ک چه‌له‌نگ؛ یه‌ک حه‌له‌بێ. (یک حلبی)(۴)[ئاوه‌ڵناو] پاقژ؛ پاک؛ خاوێن؛ ته‌میس. (پاک؛ تمیز)

پیجامه: [ناو] لیباسی ته‌نکی نێومال؛ پیژامه. (پیژاما)

پێجێ: (۱) [ناو] جێگه‌ی پێ (۲ب) کاتێکی-که‌م چرکه‌یێک؛ ده‌مێ. (جای‌پا.لحظه‌ای)

+ پـێچ: (۱) [پاشگر] هه‌ر شتێک که تێده‌ئاڵێت. موس‌پێچ؛ پاپێچ؛ مه‌چه‌ک‌پێچ؛ مل‌پێچ؛ (پیچ)(۲)[ناو] جه‌ڕ. (پیچ)

+پێچ: [ناو] (۱) جه‌ ڕ. (پیچ) (۲) ناراست؛ خوار؛ لار. (کج)(۳) ژان و ئێشی سک. (درد شکم)(۴) (ب) فروفێل؛ زۆر به‌ پیچ. (حیله)(۵) خول؛ سووڕ. (پیچ)

پێچاف: [ناو] هه‌نیه‌؛ نێوچاوان. (پیشانی)

پێچاقک: [ناو] قووڵکه‌ی چاو؛ کالانی چاو؛ قاپیلکی چاو؛ قووته‌ی چه‌مێ. (حدقه)

پێچاڵ: [ناو](۱) که‌سێک‌که له پای چاڵدایه‌، له کایه‌ی چاڵێندا. (پای‌چال)(۲) چاڵی ژێر سندان له ئاسنگه‌ریدا. (گودزیر سندان)

+ پێچان: [چاوگه](۱)پێچاندن؛ شێوان؛شێواندن؛(سه‌رلێ شێواندن به پرسی زۆر لێکردن؛ به لێپرسینی زۆر ته‌نگاو کردن). (پیچاندن)(۲) تێئاڵان؛ به ده‌وردا ئالاندن.(پیچیدن)(۳)لادان له‌ڕێ؛ وه‌رسووڕان و پێچان به لای چه‌پ یان ڕاستدا. (پیچیدن)(۴) سه‌ری پێچ بادان. (پیچ دادن)

+ پێچانه‌وه: [چاوگه‌،ت] (ب) به‌ستنی ده‌رکه‌ی ڕێخراوێک و تێکدانی بیسات؛ پێچانه‌وه؛ ئاشبه‌تاڵ پێکردن؛ بار پێچانه وه (پیچیدن)

پێچ بادەر: [ناو] جه‌ڕه‌باده‌ر (پیچگوشتی)

+ پێ‌چرا: (۱)[ناو] به‌رزاییێک که‌چرای له سه‌ر داده‌نرێت؛ پایه‌ی‌چرا. (جا و پایه‌چراغ)(۲))[ئاوه‌ڵناو] (ب) به مرۆڤی کورته‌باڵا ده‌ڵێن. (کنایی کوتول) (۳) پاره‌یێک که قومار بازان به خاوه‌ن قومارخانه‌ی ده‌ده‌ن. (شیتیل)(۴)پێچرا؛ پێچراوه؛ ئالاَ؛ ئاڵیا؛ ئالۆزرا.(پیاپێچرا: پیائاڵا).(پیچیده‌شد)(۵)تووشبوون؛ نه‌خۆشینم پیاپێچرا.(دچارشدن)

پێچک: (ف. گیا) [ناو] گیای لووشه له‌کوردستاندا باوه ده‌یکه‌ن به دۆخه‌وا؛ دژی کرمی ڕیخۆڵه‌یه. (کرمی ئاسکاریس و کرمه‌ک) (والکا)

+پیچکردنه‌وه: [چاوگه‌،ت] (۱) (ب) قسه‌گۆڕین و بادان بۆ سه‌ر مه‌به‌ستێکی دی.(پیچاندن صحبت)(۲) لادان به‌لای ڕاست یا چه‌پ له ڕێگادا.(پیچیدن از راه)(۳)

جەڕ شلکردنەوە یـا دەرهێنـان.(بـازکردن یـا شل‌کردن پیچ)(٤) مێزەر لـە سـەر کردنـەوە. (پیچ و عمامەازسر بازکردن)

پێچوتاو:[ناو،ت](١) پێچ و باو؛ پێچ و قـەمـچ؛ پێچ وخول؛ ئاڵقە ئاڵقەبـوونی زولـف. (پـیـچ و تاب) (٢) بەناز و خۆ بادان بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (پیچ و تاب)

پێچـۆز: پچـۆز؛ خوداحـافیزی؛ بـە دۆعـا. (خداحافظ)

پێچوقـەمـچ: [نـاو،ت](١) (ب) فرۆفێـل (حیله)(٢ب) لار و لەنجە.(قروغمره)(٣) پێچی لە سەریەکی کۆڵان و چۆم و... (پیچ در پیچ)

پێچوواندن: [چاوگە،ت] (١) وێچوواندن؛ پێ- شوبهاندن (تشبیه‌کردن)(٢) لـەڕکـردن؛ لاواز کردن؛ (لاغر کردن)

+ پێچوون: [چاوگە،ت] (١) لـە ڕبـوون؛ لاواز بـوون؛ (لاغـر شـدن) (٢) درەنـگ کـردن؛ لەمیوانی زۆری پێچوو: وەدرەنگ کەوت (دیر کردن)

پێچە:[ناو]گیای‌نەرمیلـی.لـە کتێبـی(تـەقـویم لئەبـدان) دا هـاتووە کـە بـۆ دڵ و جورئـەت پەیدا کردن باندوری هدیە و باسی دەکـا لـە شەڕی ئەسکەنـدەر لـە ناوچـەی پیرانشـاردا سـەربـازەکـانی کـورد بـە خـواردنی پێچـە چاکتریان شەڕدەکرد؛ ئەویش هۆی مـاکێکی وەک (پیکرو تۆکسـین)ەکـە جورئـەت زیـاد دەکا. (سداب)

پێچەک: [ناو](١) هەر شت کـە ببێتـە هـۆی پـێچ دان وەک پێچـەکـی گـوریس لـە بـار کردندا، پارچە دارێکی کورتـە کـە گوریسـی پێ‌تونە دەکەن. (پیچک)(٢) هـەر شـت کـە بپێچرێ بە دەوری شتێکی تردا. (پیچک)

پێچەکدان: [چاوگە،ت] شەتـەکدان؛ شـە- دانـدن؛ پێچاندنـەوە.(ب) دەسـت بـەسـتن و ڕاماڵین و بردن.(گلوله‌پیچ‌کردن وبردن)

پێچەنـە: [نـاو] دەسـرازە؛ پـەتێکـە پـان بـۆ پێچانەوەی منـداڵ لـە بێشـکەدا.(قنـداق‌پـیـچ گهواره)

پێچیلـە: [نـاو] مووڕگـەگیـا؛ مـووڕوەگیـا؛ لەعیلاجی شەکەر مزدا کەڵکی هدیـە. (گـل لادن)

پێدافسین: [چاوگە،ت] سووار بودن و جـووت بوونی فڕندە .(جسیدن پرنده)

پێداف: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تله؛ دام)

+ پێ‌داگرتن: [چاوگە،ت] (١)شتێکـلـە سـەر ڕەفحە و بەرزایـی پـێ‌هێنانـە خـوار. (پـایین آوردن‌چیزی‌توسـط‌کسـی) (٢) پـا لـە سـەر پاشبارە دانان بـە نهـێم بـۆ زیـاتر چـەقینـی گاسن. (با پافشار دادن انتهای خیش)(٣) پـێ چەقاندن و سوور بوون لە سەر مـەبـەسـتێ. (پافشـاری) (٤)پێـداگرتن؛ بـەرگ و مـە- لافە(چەرچەف) بە سـەرسـەریـن و دۆشـە- کداگرتن. (ملافه وجلدکردن)

پێدال: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] جێگای پێ لە سـەر دانانی بەرپێی شوفێری سەیارە؛ پێـداڵی‌گـاز، پێداڵی‌تورمز، پێداڵی‌کلاچ. (پدال)

پێدانان: [چاوگە،ت] (١) پێ دانان؛ پێ‌دانانـە سـەر بـەردەبـاز؛ ددان پێـدانان: پالێنـان. (پاگذاشـتن)راسـت گـفـتن)(٢) بـەکـەسێـک دۆڕانـدن. (بـاختن)(٣) ددان ئێشـە بـە دەوا

پێدانان ئێشی ناشکێ:(له سەردانان) و پێوەچەسپاندن؛ (گذاشتن روی) (۴) گوزە پێدانانە عەرز. (اجباراً کوزەاش را زمین گذاشتن)

پێداهێنان: [چاوگە،ت] پیاساوین و لێخستن؛ پەلاندن؛(سائیدن روی چیزی)(۲) ئەو لقەدارەی پێ داهێنا: پێدانەواند. (بەکسی خم کردن)(۳) قژەسەر بە شانە داهێنان. (مو شانەکردن) (۴) شتێ بەکەسێک هەڵگرتن و پێهێنان. (آوردن چیزی بوسیلە کسی دیگر) (۵) موور یا تەختە برینەوە بە کەسێک یان بە شتێک؛ بە مشار دارەکەی پێ داهێنا؛ (چوب را با ارەبریدن توسط کسی،یاچیزی)

پێ ڕازی بوون: [چاوگە،ت] پێخۆشبوون؛ پەسن کردن و پەژراندن. (بەچیزی راضی بودن)

پێ ڕاگەیاندن: [چاوگە،ت]ئاگادارکردنەوە و خەبەر پێگەیاندن. (خبری بەکسی رساندن)

پێڕاگەیشتن: [چاوگە،ت] پێڕاگەیین؛ چاودێری کردن و خزمەت کردن. (رسیدگی کردن)

پێ ڕاگەیێن: [چاوگە،ت] خەبەرپێدەر؛ ئاگادارکەر. (آگاه کنندە)

پیران کردن: [چاوگە،ت] (۱) دڵ بووردنەوە. (بیهوش شدن) (۲) مناڵە کە پیرانی کردوە لە بەرگریانی زۆر ڕەش و شین هەڵگەڕاوە(بیحال شدن) (۳) مەزرەقەکە پیرانی کردووە لە جێی خۆی واتوند دەخولێتەوە وادەزانی وێستاوە(خیلی با سرعت درجا چرخیدن)

پیرزال: [ناو](۱)گیای یازقاک. (گیاهیست مدر)(۲) (ب) ژنی زۆر پیری فێڵەباز. (پیرزال)

پێرسپێکتیڤ: [ناو] دەستەواژەی نیگارگەرییە؛ قولایی وێنە نیشاندان لە وێنەکێشیدا. (پرسپیکتیو)

پیرگ: [ناو] پیری؛ پێشواز؛ پێشباز. (پیشواز)

پیرگیا:[ناو]گیای وێشن؛ بۆعیلاجی بێوەسیری و دومەڵ باشە. (اگیرترکی. وج)

پێرگین: (۱)شتی پێری.(پریروزی)(۲)پەرگین؛ تووشی یەکتربوون و یەکتردیتن.(بهمرسیدن)

پیرماما: [ناو] پیرێژنی بەرمامان؛کە کاری-کۆمەکبە مندالبوونی ژنانیان گرتبوە ئەستۆ لە هەورامانی کۆندا؛ پەزاج. (مامای پیر)

پیروپاتاڵ: [ناو،ت] حەیوان و زیندەماڵی پیرو لاکەفتە؛ پیر و پاتاڵ. (دامهای اهلی پیر) (۳) بە سووک باسی کۆمەڵێ پیرکردن؛ (پیر و پاتال)

پێروو: ناوی مەملەکەتێکە. (کشور پرو)

پێڕووت: [ئاوەڵناو+ ناو] پێخاوس؛لاق ڕووت؛ بێکەوش. (پابرهنه)

پیرەزاڵ: [ناو](۱) پەنیری لە ناو ڕۆندا سوورەوە بوو (پنیر سرخ شده)(۲) (ب) پیرێژنی زۆرهان. (پیر زال)

پیرەژنە: [ناو]گیای زوفا؛ زڵفان؛ بۆ تەنگە نەفەسی باشە. (زوفا)

+ پیرەکەمۆ: [ئاوەڵناو] (ف. مشە) بە ئەزموون.بەئاروین؛ شارەزا؛ جرباندی. جە-رباندی. (باتجربه)

پێڕەو: [ناو] (۱) جێگای پیارۆیین. (مسیر)(۲) شوێن کەوتوو؛ بەشوێنداچوو. (پیرو)(۳) یاسا؛

پرۆگرام؛ بەرنامە. (برنامە)

پێرەوکە: [ناو] منداڵ کە داره داره دەکا و فێری ڕێگارۆیشتن دەبێ.(یادگرفتن راه‌رفتن-بچە).

پیرێژنی‌دۆڕاو: [کینایی] یا لۆتی‌عەنتەر تۆپیو. (ب) کەسێ‌دەڵێن‌کە پەژارەو خەمی زۆربێ لە بەر زەرەر و نەهامەتی‌گران و دەستە و ئەژنۆ و زۆر خەمبار دانیشتبێ. (کنایەاز درد و غم زیاد از رویدادی ناگوار)

پیری موغان: [ناو] گەورە پیاوی ئایینی زەردەشتی. (پیرمغان)

پیز: فرد؛ فد: ناوی یەکەی ئەندازەگرتنی تەوژم بەرانبەر بە ١٠٠٠ پاسکاڵ. (پیز)

پێزان: [ئاوەڵناو] (ب) ئەمەکناس؛ قەدر شناس.(قدرشناس؛باوفا)

+ پیزل: [ناو]گیاگۆپاڵ؛ بەرەکەی لەبیچمی هێلکەچۆلەکەیە و دڕکاوییە گەلاپان و ژاراوییە، دووکەڵی بەرەکەی بۆ کوشتنی (هوورک) میکروب باشە. (تاتورە)

پێزۆ: [ناو] یەکەی پارەی ولاتانی: کۆبا، میکزیک ئارژانتین، شیلی، کۆلۆمبیا، و ئوروگوای. (پزو)

پیزۆک: [ناو] پیشۆک؛ پیفۆک؛ پیزگ. (گیاهیست پیاز دار و خوردنی)

پیژان: [چاوگە،ت] پێژتن؛ پێژان؛ پەهتن؛ لەقاڵبدان؛ پانکردنەوە وشکڵ پێدان. (پهن کردن؛ قالب زدن)

پێژکە: [ناو] پێژک؛ پێشکە؛ مێشوولە.(پشە)

پێژگە: [ناو] جێگای پێژان.(جای‌پهن کردن و قالب‌زدن)

پێژنا: [ئاوەڵناو] پێشوو. (قبلی)

پیژوکی:[ناو]گیای پیژۆک؛ پووشەک. (جوقاسم؛ زعفران وحشی؛ پوشک)

پێست و ئیسقان مان: (ب) زۆرلەڕولاواز بوون. (پوست و استخوان ماندن)

پێستە: [ناو]کەول؛پۆس؛ ئییار؛ پێستی هەرحەیوانێ کە بە ناوی حەیوانەکەیەوە دەناسرێ. (پوست)

پێستەی‌خاو:کەوڵی خۆش نەکراو. (پوست دباغی نشده)

پێستەی‌کەمانچە: پێستێ‌کە بە سەر کەمانچەدا دەکێشرێ؛ هەروها پێستەی (تار،زەرب، (دومبەک)،دەهۆڵ، دەف، دا یرە و قانوون و تارباس). (پوست کمانچە)

پێستی ئاوەلمە: [ناو] پیستێ‌کە بە تاریدا دەگرن، پێستی ئاوەلمەیێکە مانگێکی مابێ بۆ زایین کە دایدەماڵن و بۆتار خۆشی‌دەکەن. (پوست برەتودلی)

پێ‌سڕی: پێ‌سڕبوون؛ پێ‌تەزین؛ پێ قەرمین؛ لەدەس‌دانی هەستی پێ. (بی حس شدن پا).

پێسڕین: [چاوگە،ت] بەشتێ‌پاککردنەوە؛ بە-کەسێک پاککردنەوە. (وسیلەی ستردن). پێ سڕین؛ پاککردنەوەی پا (ستردن و پاککردن پا)

پێسۆر: [ئاوەڵناو] پێسۆڵ؛ (لام) بە(ڕێ) دەگۆڕێت لە هێندێ ناوچەدا وەک(مار) واتا(ماڵ) پێسۆڵ واتا، پێسور، پێ‌کەوش و پیخاوس؛ واتا (پای کەوشە)و کەوشی‌نییە؛ پاپەتی. (پابرهنە)

پێسۆنە: (١) پاسۆنە؛ پامراوی (ب) پا بەپەردە.

(پـای مرغـابی)(٢) پاسـﻪنـﻪ؛ پاسـﻪن؛ وایـﻪ. (اینطور است)

پێســوور: [نــاو] قــﻪتــاره چیــا؛ زنجیــرهچیــا. (سلسلهجبال. سلسلهکـوه)(٢)جۆرێـک یـاری پەڕانتۆ؛ پاسوور (پاسور)

پێسه ی خاراو: [ناو،ت] پێستەیخـۆش کـراو. (پوست دباغی شده)

+ پیشان: (١)[چاوگه] برژان له گەرمـای بـێ شوڵەدا.(کفیدن) (٢) نیشان؛ حاڵەتی بـەرچاو خستن و نیشاندان. (نشان)

+ پیشـاندن: [چاوگـە،ت] (١) برژانــدن بـە گەرمای بێ گڕدا؛ بـەهـێ بـە بـوولّی گـەرم برژاندن. (کفیـدن)(٢) دەنگـی بـەردانـەوەی نەفەسی گـامێش و نـەهـەنـگ؛ پیشـقاندن. (صدای نفس بیرون دادن گاومیش و نهنگ)

پیشاندەر: [ناو،بک] نیشـاندەدا؛ بـەرچاوخـەر. (نشاندهنده)

پێشانی: [ناو] نێو چـاوان؛ هـەنیـە (پێشـانیم هەوەس زانووش جازمەن، تەعزیم جـەنـاب پێری لازمەن). «مەولەوی» (پیشانی)

پێشـباز: [نـاو] پێشـواز؛ بـەپیرییـەوەچـوون (پیشواز)

پێشبرکێ: [نـاو]کـێبرکـێ؛ ملـە؛ ململانـێ. (مسابقه)

پێشبەر: [ناو] جۆرێک یاری پەڕانتۆ کـە هـەر کــــەس دوو دەســــــتی بــــــردەوە سەرکەوتووە.(پیشبر)

پێش بەرەڵا: [ئاوەڵنـاو](١) بـێسـەرگـری و بەرگری؛ بەربەرەڵا. (بیمـانع و آزاد) (٢) بـەر ئاواڵە؛ بەربەرەڵا؛ پێش‌نەگیراو. (جلوباز)

پێشبەستن: [چاوگە،ت] بەرگرتن؛ بەرلێگرتن؛ ڕێگەلێگرتن؛ بەرهەڵستبوون. (جلو گرفتن)

+ پێشبەنـد: [نـاو] (١) ڕەوتـی بـەسـتنەوەی دەسـتی چـارە وی. (عمـل بسـتن دست ستور)(٢) پەت یا زنجیری دەست پێبەستنی چارەوێ. (زنجیر دست بستن)(٣) بـەروانکـە؛ بەرهەڵبێنە؛ بەرانپێل پارچـە قوماشـێکە بـەر سینگ و پێشەوەی لـەش دادەپۆشـێ. سـە-دریيە. (پیشبند)

پێشپەڕ: [ناو](١) له پێشدا بازدەدا یا دەپەڕێت. (پرندەنفز اول). (٢) پاسووری که زۆربـوونی پەڕەکانیش ڕەچاو دەگیرێ. (پاسورپیشبرگ)

پێشپەردە: [ناو]کورتەشانۆی پێش دەستپێکی شانۆ؛ زیـاتر بـێلادانـی پـەردەی شـانـۆ لـە پێشەوەی پەردەدا دەکرێ. (پیش پرده)

پێش پـێش:(١)[بـەنـد]پێشـترله دەسـتپێکی کـارێ؛ لـەپێشـدا؛ بـەلـەوا. (٢) زۆر پـێش؛ پێشەکی. (پیش پیش)

پێشتر: [ئاوەڵناو] لەمەوبەر؛ بەرووتـر؛ بـەرتـر. (پیشتر) (٢) نزیکتر. (نزدیکتر)(٣) پێشکە تیتر؛ پێشکەوتووتر. (جلوتر)

+ پێش‌خستن: [چاوگە،ت] (١)زووتر دە ست به کارێ کردن؛ سەفەرەکەم دوو ڕۆژ پـێش-خست؛ (٢)خستنە بـەرەوەیکـەسـێک و لـە پشت سەریەوە ڕۆیشتن. (جلو انداختن)

پیش‌خواردنەوە: [چاوگە،ت] بین(بێن، بێهن)- ڕاگرتن؛ مـانگـرتن؛ خـۆ خواردنـەوە؛ رک و قـینڕاگــرتن؛ پـەنگـەپـیش(خودخـوری و عصبانیتدردرون‌نگهداشتن)

پێش‌خۆراک: [ناو]خواردەمەنـی سـارد وەک:

زەلاتە(سالاد) و سەوزی و خەیارماست (دۆغرمە)کە پێش لە خوراک خواردن دە-خورێ (پیش غذا)

+ پێشخۆری: (١) [ناو] پیشدەستی؛ دەوریی بەردەست لە سەرسفرە. (پیشدستی)(٢)[بە-رهەمیچاوگە] حاڵەتی لە پێش بەرهەم هاتن و وەختی پێگە یشتنی داهات دەست بە کاری فرۆشتنیکردن، (پیشدستی)

پێشدا: (١) پێشەوە؛ پێشداکەتی: پیشکەوتوو. (٢) پابنیۆپێشدا: پابنێ پێیدا؛ (رویش)(٣) لە پێشدا وانەبوو: لەبهووریدا؛ لە رابووردوودا.(قبل ازاین) (٤)پێیدا: دای-پی:دایپێی؛بەئەویدا.(باو داد)

پێشدار: [ناو] رێبەر؛ پێشەنگ؛ سەرجەلە. (جلودار)

پێش‌ژان: [ناو]ژانی پێش ژانی مندالْ بوون. (پیش درد)

پێشدەست: [ناو(ف مشە) ئامادە؛ بەرئەمر؛ بەردەست. (وردست)

پێش‌ژمارە: [ناو] رەقەمی(پێشەوەی) تەلە-فۆنی هەرولاْت و هەرشار؛ کۆد. (کد)

پێش‌شەرت: پێش‌مەرج؛ من ئامادەم وتووێژی لەگەڵدا بکەم بەلاْم پێش شەرتم ئەوەیە تەنیا سەبارەت بە داهاتوو قسە بکەین. (پیش شرط)

پێش‌فاکتۆر: فد: [ناو] وەرگرتنی نووسراوە-یێک بۆ قیمەت دیاریکردن؛ (پرسینی) رادە-ی قیمەتی کەلوپەل لە چەند فرۆشیار بە نووسراوە. (پیش فاکتور)

پیشقەپیشق:[دەنگەناو]پیشکەپیشک؛دەنگی لووتی گامێش (صدای بینی گاو میش)

پێشقەدەم: فد: [ناو](١) لە پێش هەموانـدا ئامادە بوون بۆ دەستپێکی کارێ. (٢) رچەشکێن؛ لەنووسینی چیرۆکی دریژ (رومان)دا ماموستا فەتاحی ئەمیری لە بوکان پێشقەدم بووە. (پیشقدم)

پێشکر: [ناو،بک] پێشخر؛ کرپارێک کە بەسەلەم دەکرێ؛ پێش(ئامادەبوون)ی بە-رهەمدەیکرێت.(پیش خر)

پیشکوهۆڕ: [دەنگەناو] زۆر پێکەنین بەدەنگی لە قاقا کە متر؛ تریقوهۆڕ (زیاد خندیدن)

پێشکەفت: (١)[رابورووی پێشکەوتن] کەوتە پێشەوە؛ پێشکەوت (جلو افتاد)(٢)[چاوگەی کورتکراوی پێشکەفتن] کار و رەوتی پێشکەوتنی کارێ. (پیشرفت)

پێشکی: هاوڵەگرتوو؛ گوروێ (ئابلە گرفتە)

پێشکێلک: [ناو] بەرایی هەر شت؛ پێشایی؛ بەراهی؛ قەلاویز؛ قەرەوڵیپێش‌لە-شکر.(جلودار؛ رهنما)

پێشگاییلە: [ناو] بەرگاییلە؛ فرندەیێکی چووک کە لەکاتی جووتکردندا لە سەر خەتی جووت بەدوای کرمدا دەگەڕێ. (اسم پرندەای کوچک)

پیشگۆ: [ناو] بەراوردی رووداو دەکا و لە پێش رووداندا دەیدرکێنێت. (پیشگو)

پێشگۆتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەتا بۆ کتێبێ نووسین. (پیشگفتار؛ دیباچە)(٢) کاری درکاندنی پێشگۆ. (اظهارات پیشگو)

پێشلک: [ئاوەڵناو] پێخرک؛ پێگران؛ پاقورس. (تنبل در راەرفتن)

پیٚشلکرن: [چاوگەت] (١) هیٚواشتر ڕۆیشتن. (آرامتررفتن) (٢) پیٚشلکردن؛ پیٚفشکردن؛ پیٚجووڕکردن؛ لیٚئەستاندن بەزوّر. (گرفتن؛ اخ کردن)

پیٚشمالٚ: [ناو] حەوشە؛ حەسار. (حیاط)

پیٚشمان: [ناو] حەمام چوونی ئەوەل جاری ژنی زەیسان. (اول حمام زائو)

+ پیٚشمەرگە: [ناو] گیانفیدا؛ فیدایی؛ (ب) سەرباز. (سرباز؛ فدایی)

پیٚشنیاد: [ناو] پیٚشنیار؛ پیٚشنیهاد؛ پیٚشنیاز. (پیشنهاد)

پیٚشوّر: (١)ئامرازی پیٚشتن؛ وەک سابوون و سپوّن و ڕیکا؛ پنەشوّر. (عامل شستن) (٢)پیٚشوّر؛ کەرەستەی شووشتنی پا وەک(بەردەپاشوّر)(سنگپا)

پیشە: فد: [ناو] (١)شوّل؛ شوغل؛ کار؛ئیش؛ (٢)پاشگر:وەک هونەرپیشە، ستەم پیشە. (پیشه)

+ پیٚشە: (١)چەقالە و ناوکیڕەقیمیوە. (هسته)(٢) لە بەرەوەیە؛ لە یاریدا لە-پیٚشە.(پیش است)(٣) پیٚیەتی؛ پیٚشەن. (نزد اوست) (٤) ئیسقان (استخوان)

پیٚشهات: [ناو] بەسەرهات؛ ڕووداو؛ هاتنەڕیٚ. (پیشامد)

پیٚشەسەر: [ناو] (١) ئیسقانی کەللەسەر؛ پوّژم؛ پوّژمین. (جمجمه) (٢) < پیٚشەسەرە.

پیٚشەسەرە: [ناو] خشلٚ و گولٚنگی بەرەوەی لارە پیٚچ؛ یان خشلٚی سەرەوەی هەنیە.(زیورجلوسر

پیٚشەن: بەوە؛ پیەتی؛ پیٚیەتی؛ پیٚوەیە تی(هە-رچی بوینوون شیٚوەی توٚ پیٚشەن،دلٚ وەهە-تیەی حەسرەتدا کیٚشەن) (پیش‌اوست؛ به‌همراه‌دارد)

پیشیاگ: پیشاو؛ پیشیاو. (کفیده)

پیٚفیٚربوون: [چاوگەت] (١) دەسەموٚکردن و ڕامکردن؛ بەکەسیٚک فیٚربوون و کاریٚ بەسەر هیٚنان؛ (پی در پی بسرکسی‌بلاآوردن)(٢) دەست هەلٚنەگرتن لەکەس یا جیٚگایی؛ ژاندارمە بەو گوندە فیٚربووە هەموو ڕوٚژیٚ دیٚ.(راه جائیرا یادگرفتن) (٣) من بەو ئەسپە فیٚری سواری بووم: بەو ئەسپەفیٚربووم سواری‌بکەم.(با آن یاد گرفتن)

پیٚفیرکردن: [چاوگەت] (١) فیٚری‌شویٚنیٚ یا کاریٚکردن. (یاددادن وآشناکردن‌بەجا یا کاری)(٢)بەجیٚگاییٚک یان بەکەسیٚکیٚتر فیٚرکردن؛ ریٚمونی‌کردن و ڕیگا پیشاندان. (پای کسی را بجایی باز کردن)

پیڤیٚ:< پوەلٚەکارگ.

پیٚڤیان: [ئاوەلٚناو] پیٚویست؛ زەروور؛ حە-وجە.(ضرور؛لازم)

پیڤک: [ناو] پیٚوانە؛ عەیارە؛ کیلە؛ سەنگی ترازووی؛ پیٚوەرە. (وزنە؛ پیمانه؛ معیار)

پیٚڤیایی: [ئاوەلٚناو] پیٚویستی؛ زەرووری. (ضروری)

پیک: فرد؛ فد: [ناو](١) خالیٚکی ڕەشی سەر پەڕەی پەڕانتوّی یاری. (٢) پیق؛ جیکەنە؛ جیٚدەم لە زوڕنادا. (جا دهنی سرنا)(٣) نویٚلیٚ-بەرد شکیٚن.(میلەسنگ شکن)(۴) کور تکراوەی پیکنیک. (مختصر شده پیک

نیک)

+ پێکان: [چاوگە](١) (ب) دۆزینەوی واتا؛ تێگەیشتن لە مەبەست؛ لەئامانج دان.(زدن بەخال سیاه؛ درک کردن) (٢) بەستن؛ سەف پێکان: سەف بەستن؛ سف پێک هێنان؛ سف دروستکردن. (بستن) (٣)[رابوردووی چاوگە] پێکایان: ئە نگاوتیان. (به هدف زدند)(٤)بە-ستیان؛ سەفپێکان:سەفیانپێکا: سەفیان بە-ست(بستند)

پێکاهاتن: [چاوگە، ت] (١) پێکداهاتن؛ بە دەور یەکدا هاتن؛ ئەو پوورە هەنگە ئالۆزاوە هەر پێکداێن.(شلوغی و آشفتگی) (٢) پێکداهاتن؛ لەیەک ڕوبوون؛ پێکدادان. (جنگ کردن)

پێکچوواندن: [چاوگە،ت] وێچوواندن؛ بەیەک شوبهاندن. (بهم تشبیه‌کردن)

پێکرا: [بەند] تێکڕا؛ هەموو پێکەوە. (همگی)

پێکراو: [ناو،بەر] (١) ئەنگاوتە؛ ئەنگیوراو. (مورد اصابت قرار گرفته) (٢)پێکراو: کەسێک کە کارێکیان پێ-کرابێت.(مجبوربکاری شده) (٣) واوا پێکراو: کاری خراپ بەسەرهاتوو؛ ئەتک کراو؛ ئابڕوو نەماو. (بسرآمده)

+ پێکردن: [چاوگە،ت] (١) لەغاوەکە بە دەمی ناکا؛ پێیناکا؛ کەوشەکەت بەپێی کردی؟ جەرەکە بە مۆرەکە ناکا: بە ئەندازەی نییە؛ (بەچیزی خوردن؛ اندازەبوون) (٢) سەگ بە حدوشە پێکردن. (بلابەسر آوردن)(٣) کاری بەزۆر بەکەسێک کردن.(واداربەانجام کاری کردن) (٤) چرا و ئاگر هەڵکردن؛ داگیرساندن؛ چرا پێکردن. (مشتعل کردن)

پێکڤە: [بەند] پێکەوە؛ بەیەکەوە(با هم)

پێکگرتن: [چاوگە،ت] هەڵسەنگاندن و بەراوەردی چاکی و خراپی یا سووکی و قورسی دوو شت پێکەوەکردن؛ بەرانبەر دان. (مقایسه)

پێکۆز: [ناو] بەرپا خستنی گیا و کای وشک لە ناو کۆزی بەرخ و بێچوودا. (گیاه‌خشکه‌زیر پای بزغاله‌و بره‌پهن کردن در آغل)

پێکۆ:(١)[ناو]سمکۆڵ؛پیکۆڵ؛پێکۆڵ.سم-برزمین‌سائیدن)(٢) [بەند] پیکەوە؛ بەیەکە-وە.(باهم)

+ پێکهاتن: [چاوگە،] سازدان؛ دروستبوون؛ ڕێککەوتن؛ ئەمکارە پێکنای: دروستنابێ. (درست شدن؛موافق شدن)

پێکهاتوو: (١)[ناو،بەر] دروستبوو؛ ئەم شتە لە سێبەش پێکهاتووە: لە سێبەش دروست بووە(درست شدن؛ تشکیل شدن)(٢) موعامەلەکەیان پێکهاتوە: سازیان هاتووە؛ ڕێککەوتوون. (توافق کردە)(٣) ئاشت بوونەتەوە: پێکهاتوون(هاتگن) و ئاشتیان بووەتەوە؛ کۆکبوون(بووگن)؛ سازاون. (آشتی کردەاند)

پێکەنۆک: [ناو] جەفەنگ؛ حەنەک؛ نوکتە؛ قسەی گاڵتە؛ کۆمیدی؛ پێکەنین هێنەر؛ شانۆی پێکەنۆک: شانۆی کۆمێدی. (جوک. کمدی)

پێکەوتن[چاوگە،ت]: (١) پێکەفتن؛ لێ-کاڵانەوە؛ لێ جوان بوون؛ ئەوکراسەت

پێناکەوی: لێت جوان نییە، لێت ناکاڵێتەوە.
(برازندەبودن) (٢) چاک و بەموفابوون؛
سازگاری؛ ئەو دەرمانەم پێناکەوی:
(سازگاری)(٣) هەل ڕەخسان؛ ڕێکەوتن؛
پاکەوتن. (ئەگەر وا پێی بکەوێ بێمەوە، پێم
خۆشە. (پیش آمدن)

+ پێکەوەنان : [چاوگە،ت] (ب) ماڵ-
کۆکردنەوە؛ پارە کۆکردنەوە؛ پووڵ فرەیکی
پێکەو نیاگە: پوولێکی زۆری کۆکردووەتەوە؛
پارە نیانە سەریەک. (مال اندوختن)
ئەوکچە جیازییێکی زۆری پێکەوەناوە. (فراهم
کردن و جمع کردن)

پێکهینان:[چاوگە،ت]سازکردن؛دروستکردن؛
چێکردن. (درستکردن)

پێکیاگ:<پێکراو (مورد اصابت واقع شده)

پێکیان: (١)[چاوگە] ئەنگێوران؛ پێکران (مورد
هدف قرار گرفتن) (٢) پێکایان؛ بەستیان؛
سەفیان پیکا؛ (سەف پێکیان: سەفیان
بەست). (صف بستند)(٣) هۆنراو؛ هۆنراوە؛
(پێکیای تای دەرد ڕیشەی خەم گوڵەنگ). «
مەولەوی ». (برشتەکشیدەشدە)

پێکیایی: [ناو] پێکراوی؛ لێدراوی. (مورد
هدف واقع‌شده).

پێگاف: [ناو] پینگاف؛ هەنگاو؛ قەدەم؛
شەقاو.(قدم؛ گام)

پیگران: [چاوگە،ت][ئاوەڵناو] (١) < پاگران؛
پاقوورس.(٢) قەدەم شەڕ. (بدقدم) (٣) (ب)
ژنی ئاوس. (کنایەزن حاملە). پیگرانبوون؛
لەلادزوار؛ (٣)لەلاگرانبوون: دژی لا هە-
رزانبوون؛ (برای کسی،دشوار)

پێگرتن: [چاوگە،ت] (١) (ب) فێری
ڕێگا ڕۆیشتن بوون. (راەرفتن آموختن)٠(٢)
پیگرتن؛ لە زۆراندا پای حەریف گرتن، لاق
گرتن. (زیر گرفتن در کشتی)(٣) دامەزران؛
سەقامگیربوون.(برپاشدن.پاگرفتن)(۴) مە-
جبوور بەگرتنی‌شتێ‌کردن.(مجبورکردن بە-
گرفتن) (۵) بەهانەپێگرتن.(بهانە گرفتن)

پیگرۆک: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە؛ باڵان؛ پاگر.
(تلە)

پێگرۆک: [ناو]کەرەستەی شت -
پێگرتن.(وسیلەگرفتن اشیا)

پیگوڵوڵە: [ئاوەڵناو]پاقورس؛ پێ شلک؛
پاگران لە ڕێگا ڕۆیشتندا. (تنبل در راەرفتن)

پیگمە: فرد؛ فد: ناوی هەندێ خەڵکی ڕەش
پوستالێ،کورتە بالای پۆرهەڵەک (سەر و قژ
لوول)ی ئەفریقا. (پیگمە)

پێگەییک: [ئاوەڵناو] پێگەیشتوو؛ پێگەییو؛
بارهاتوو؛ گەورەبوو، گەییو؛ گەورە بووگ.
(بزرگ شدە؛ رسیدە)

پێگێرە: [ناو] پاهوڵە؛ پاگێرە؛ گێرەی بەپێ؛
گێرەکردن بە ڕەشەولاخ. (خرمنکوبی‌با پا)

پێلاڤ: [ناو] پێڵاو؛ کەوش؛ پاپۆش. (کفش)

پێلاڤ‌چێکەر: [ناو] [ناو،بک] کە وشدروو؛
پیلاوچێکەر. کفاش)

پێڵامز: [ناو](١) حەقەپێڵاو؛ پارەی کەوش
کرینی کاسبکار کە خاوەن کار دەیدا.
(هزینەکفش) (٢) کاڵە درانە؛ پاڵامز؛ مزی
بەرێگادا رۆیشتن؛ کرێی ڕێگا. (حق القدم)

پیلانکەر: (ب) ڕاسپاردەی ماڵی زاوا بۆ ماڵی
بووک پێش زەماوەند. (قاصد قبل از عروسی

از خانه داماد به‌خانه‌ی عروس)
پیل‌بڕ: [ئـاوەڵنـاو] دەسبڕ؛ قـوڵبڕ؛ فێڵـەبـاز. (کلاەبردار)
پێل‌پیلۆک: [ئاوەڵناو] پڕبەرزونەوی؛ شەپۆلدار؛ پڕ شەپۆل؛ چاڵوچۆڵ(مواج)
پێلچۆک: [ناو] شەپۆل. (موج)
پیلۆت: [ناو](١) یەکەم قاتی خانوو کـە زیـاتر بۆگـاراج و مۆتۆرخانـەی شـۆفاژ و هـەمـار بە کاردێ.(پیلوت)(٢)شەمعەک (مۆ مەک)ی-کەرەستەی گازی؛ مۆمەک. (پیلوت)
پێلووی‌چاو قورس‌بوون: (ب) خەو زاینە چـاو؛ خەواڵووبوون؛ خەوهاتن. (خواب آلود شدن)
پـێ‌لـەپـەیـین‌دان: [چاوگـە،ت] (ب) بێکـار سووڕانەوە. کنایە(بیکار گشتن)
پێ‌لەجێ: [ئاوەڵناو] پابەرجا؛ ڕاوەسـتاو؛ قـایم (مقاوم)
پیلەخۆر: [ناو] کەڵەسمە؛ کەلووەسمە؛ کرمی-نۆک؛ هاریە. (کرم آفت نخود)
پێ‌لێخسـتن: [چاوگـە،ت] (١) سـاوینەوە لـە ژێرپێـدا. (لــەکــردن زیرپــا) (٢) (ب) پـا نانەسەرگوناح و چاوپۆشـی کـردن. (کنایـەاز چشــم پوشــی)(٣)مــەجبــوورکردن بــە-لێخستن.(مجبوربەسابیدن کردن)
پـــێ‌لێنـــان: [چاوگـــە،ت] (١) ڕاســـتی قسەدرکاندن؛ دان پێدانان؛ پاپیانان. (اعتـراف کردن)(٢) پێخوست کـردن و پـا بـە سـەردا دانـان (پـا روی چیـزی گذاشـتن)(٣) بـە پـا شـێلان. (مشـت و مـال بـا پـا)(۴) پێلێنـان؛ چێشت بە ئاشپەز لێنان؛ ئاشـپەزی پێکـردن. (وادار کردن بەآشپزی)

پێ‌لێداگرتن: [چاوگە،ت] (١) پێ‌داگری کردن؛ سووربوون لـەسـەر مـەبـەسـت و ئیسـراری زۆرکردن. (بکسی اصرار کردن)(٢) قورسـایی خسـتنە سـەر پاشـبارە و دەنـدە لـە جـووت (شێوبڕین)دا.(فشار آوردن بەخیش بـا پـا)(٣) قورسایی خستنەسەر هـەر شـت بـە پـا (ب) زۆرگازدان و پا لەسەر پێداڵی‌گازی سەیـارە -داگرتن.(با پافشار دادن)
+ پیم: (١)[ناو] پیوو؛ پیڤ؛ چـەوری نـاوزگ. (پیە) (٢)[ئاوەڵناوی لکاو]پێم؛ بەپیم: پێم‌بـدە، بدەپیم: بدەپێم. (بمن)(٣) < ئیشپیل. (پیم)
پێمـردن: [چاوگـە،ت] ئـەو شـتەکـە دەبێتـە هۆی‌مردن. (با چیزی مردن)
پێمزک: [ناو]کرێی ڕێ؛ پامز.(حق‌القدم)
پێمەلە: [ناو] پامەلە؛ مەلەکردن بەپا. (شنا بـا پا)
پێمێرد: [ناو] عیزرایيل. (عزرائیل)
+ پێناسە: [ناو] بەڵگـەی ناسـاندن؛ سـجیل؛ ناسنامە. (مدرک شناسایی)
پێنج پاڵۆ: بیچمێک کە خاوەنی پێنج گۆشە و پێنج پاڵۆبێت. (پنج ضلعی)
پێنج پەڕ: [ناو] لـەبیچمـی ئـەسـتێرەی پێـنج گۆشە. (پنج پر) هەر شت کە پێـنج پـەڕەی هەبێت (هر چیزی دارای پنج پره)
پێنج‌تمەنی: [ناو] لەئێراندا ئەسکەناس‌بوو کـە ئەمڕۆ بووەتە قەرەپووڵی‌کانزایی.پنج‌تومانی)
پێنج چاوگەی‌دڵ: (ف گیو)< پەنج چاوگـەی هەست.
پێنج چاوگەی‌هـۆش: (ف. گیـو) < پـەنـج چاوگەی هەست.

پێنجشەممەشەو:[ناو]شەوی پێش لە ڕۆژی هەینی.(پنجشنبه شب)شەوی جومعە. (شب-جمعه)

پێنجشەممە:[ناو]پێنجشەمو؛ڕۆژی دوای چوارشەممە و پێش هەینی. (پنجشنبه)

پێنج فەرزە: [ناو] پێنج فەرزان.(ب)پێنج کاتی نوێژکردن. (کنایه ازپنج وقت نماز در روز)

پێنج گا: مەقامێکی ئاوازی ئێرانی. (پنجگاەو راست پنجگاه)

پێنج گۆشە: [ناو] بیجمێکی پێنج قوژبن و پێنج پاڵو. (پنج ضلعی)

پێنج گەنج: [ناو] پێنج گەنجینە. ١) ناوی کتێبەکانی نیزامی گەنجەوی(خەمسەی نیزامی). (پنج گنج) (٢) (< پەنج چاوگەی هەست.

پێنج لەتیفە: لەعیرفاندا لەتایف یا پێنج لەتیفە ئەو پێنج جێگایەن کە لە دەروونەدا نووری خودایان دەکەوێتە سەر. ١، دڵ ٢، ڕۆح ٣،سەر٤،خەفی ٥ ،ئەخفا.(پنج لطیفه)

پێنجوم: [ئاوەڵناو]پێنجەم؛ خاوەنی پلە و پایەی پێنج. (پنجم)

پێنجەی تار: پێنج ڕۆژەی هەوەڵی بەهار، (لە ساڵی کەبیسەدا دەبێتە شەش ڕۆژ). کە هەر ڕۆژ لە سەر مانگێ حیساب دەکەن لە ڕۆژ ژمێردا؛ تا پێنج مانگی ئەوەڵی ساڵ. (پنج روز اضافی سال از ٣٦٠ روز اول سال)

پێندقە:[ناو]کرێژی هەنگوین کەلە کەندوودا دەمێنێوە.(آشغال عسل درکندو) پێنکی: فد: [ناو] پینەکی؛پینۆکی؛خەواڵوویی؛ خە-
وەنووچکە بردنەوە؛ حاڵەتی وەنەوزدان.(خواب آلودگی)

+ پێنواندن: [چاوگە،ت] (١) پێ نیشاندان (نشان کسی دادن)(٢) مەجبوورکردن بە نیشاندانی شتێ. (مجبوربەنشاندادن)(٣) (ب) جەزای ئاکار دیتن؛ (ب) جەزای کاری خراپ بە سەر هێنان؛ سەبرکە پێت دەنوێنم واتا پێتی دەرێژم نیشانتی دەدەم؛ خودا سوێندی درۆی پێنواند؛ نیشانی دا. (انتقام و جزای بدی نشان دادن)

+ پینە: [ناو] پۆرگ؛ پینەی دەست و پێ بە هۆی کاری زۆر یا پیاسەی زۆرەوە؛ توێخێکی ڕەق لە پاش تۆقلەکردن لە بەری دەست یا قامکی پا پێکدێ. (پینه)

پێن هاڤێژ: [ناو،بک+ئاوەڵناو]پێن هاوێژ؛ جووتەوەشێن؛ شەمبۆز. (جفتک انداز)

پێنەزان:[ئاوەڵناو]سپڵە؛ناسوپاس؛بێ ئەمەک. (ناسپاس)

پینەهەڵنەگرتن: [چاوگە،ت] (١) کووتاڵ یاکەوشێک، هێندەی پینە لێدرابێت جێگای نەبێت بۆ پینەی دیکە، یا زۆر پووابێت. (از بس پینەشدەجای پینەنداشتن) (٢) (ب) کەسێ هێندە ریسوایی ئاشکرای بارهێنابێ بەهیچ کلۆجێ نەشاردرێتەوە. (کسی کەاینقدر مرتکب جرم شدەباشد کەنشود آن را پوشاند)

پێ وابوون: [چاوگە،ت] وازانین؛ واهەستکردن؛ گومان کردن؛ پنەزانای. (گمان کردن)

پیوار: [ئاوەڵناو] پێوار؛ ون؛ نەلەبەرچاو؛ بزر؛

بەرزە. (ناپیدا و گم)

+ پیواز: سەڵکی هەرگیای سەلکدار. (پیاز)

+ پێوانی بەرزەپێو: [ناو] پێوانی قەلاچن؛ لە دارماڵ زیاتر. (بیشتر از مالامال)

پێوپلِ ڕەش: (۱)[ئاوەڵناو] بێفەڕ؛ نەحس؛ (۲) [ناو] قاچوقول ڕەش. (منحوس)

پیوڕە: فرد: فد: [ناو] نەخۆشینی چڵک کردن و ماسین و ئێشانی پووک. (پیوره)

پێوشوێن: سالخ؛ نیشانەی لە جێگاییک بوون؛ سۆراغ. (سراغ)

پی وەبەر پێدان: [چاوگە،ت] پاشقول دان. (لنگ کردن)

پێوەتلیان: [چاوگە،ت] تێوەتلان؛ تێوەگلان تووش‌بوون و گیرۆدەی ڕووداوی‌بوون. (درگیر شدن)

پێوە تەقیان: [چاوگە،ت] (ب) لێدان و هەڵشاخیان (کتک زدن؛برخورد)

+ پێوەدان: [چاوگە،ت] (۱) تۆپەلەقوڕ پێوەدان؛ قوڕبە دیوارادان؛ نان پێوەدان بە تەندووردا، چەسپاندنی‌نان بە تەندووردا. (چسپاندن)(۲) چزوو لێدانی‌هەنگ؛ مارپێوە-دان. (نیش زدن)(۳)بەستن؛ داخستن؛ ژەندن؛ دەرکە پێوەدان (بستن)

پێوەدران: [چاوگە،ت] داخران. (بسته‌شدن)

پێوەرووان: [چاوگە،ت] (۱) جووتبوونی سپڵۆت. (جفتگیری سگ و روباه‌و گرگ) (۲) گرسان و سەوز بوونی لکی پێوەند(موتوربە)کراوی دار و درەخت. (گرفتن پیوند)

پێوەرە: [ناو] (۱) دارە دارە کردنی منداڵ. (تاتی تاتی بچه)(۲) دوابەری وێنجە. (آخرین بر یونجه)(۳) کیلە؛ پێوانە؛ پەیمانە. (پیمانه)(۴)بەیەکەوە؛ پێکرا. (با هم)

پێوەربینای: [چاوگە،ت] پێوەبەستن. (بستن به چیزی)

+ پێوەکردن: [چاوگە،ت] (۱) تووشی بەلای خراپ کردن؛ (۲) (ب) بەشۆفاری بەگرتن‌دان و بە داوەوەدان؛ بە داوەوەکردن. (بەدام بلا انداختن) (۳) هەڵبەستنی مووروو؛ مووروو بە ڕێسمانەوەکردن. (برشته کشیدن دانه‌های خرزه)

+ پێوەن: (۱) لەگەڵ دەست دێ؛ دەست و پێوەن؛ تاقمی خزمەتکارەکان؛ کەسانی بەردەست. (نزدیکان. خدمتکاران) (۲) پێوەیەتی؛ پیانەوەیە؛ پێشەن؛ (بالای ئالای شەنگ سەد بەڵا پێوەن) (مەولەوی) (همراه‌دارد)

+ پێوەنان: []چاوگە،ت(۱)لکاندن؛ بەیەکەوەنان. (چسباندن)(۲) نەخۆشین پێوە نوساندن؛ پێوەلکاندنی نەخۆشی. (انتقال مریضی)(۳) داخکردن و داخ پێوەنان (داغ کردن)(۴) تێ‌گرتن؛ بۆ خستن؛ ئاراستەکردن؛ تیریکی پێوەنا. (انداختن)

+ پێوەند: (۱) پێوەن؛دەستوپێوەند؛ خزمەت-کارگەل.(خدمت کار).۲.پێوە بە-ستراو؛گرێدراو.(وابسته).۳ گوریس یازنجیر بۆ پابەستنەوە؛ پابەند. (ریسمان پابند)

+ پێوەنیشتن:[چاوگە،ت][(۱)نیشتنەوەی باڵندە

لــه ســەر شــتێیک.(نشســتن پرنــدەروی چیـــــزی)(٢) خــــۆڵوخــــاک پێـــــوە-نیشتن.(گردگرفتن)

پێویست: [ئاوەڵناو] زەروور؛ حەوجە؛ ویسـت؛ (ضرور)

پیَ هەڵکەوتن: [چاوگە،ت] پا هـەڵکـەوتـن؛ هـەڵـەنگـووتن؛ بۆچـارەوی،(سـەرسـمدان). (سکندری)(ب) هەڵەکردن. (اشتباه کردن)

+ پیَهەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١)بـار پـیَ بـە-رزکردنەوە. (واداربـەبلنـدکردنبـار)(٢)پاهـە-ڵگرتن؛ بەلەز ڕۆیین (تندتررفتن)

پیَهەڵێنان: [چاوگە،ت] (١) پا بەرز کردنەوە. (پا بلند کردن) (٢) پێهەلێنان؛ بـار پـیَبـەرز کردنـــەوە. (بـــەکســـی بـــار را بلنـــد کردن)(٤ب)پێهەڵێنان؛ هێلکەبەمرشک کردن بە جووجەڵە؛ جووجکـەپێهـەڵینـان. (واداربـە جوجەدر آوردن)

پێهـــێلان: [چاوگـــە،ت] لێخۆشـــبوون؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ بەخشین وگـەردن-ئازادکردن. (گذشتکردن)

پییانـەڕێ: [نـاو] ڕێگـای پیـادە پیاڕۆیشـتنی قەراخ شەقام. (پیادەرو)

پێـیـنـاوی: پێویسـت نییـە؛ نایـەوێـت.(لازم نیست)

پائەنداز: [چاوگە،ت]کۆکەرەوەی چەند نەفەر بۆ یاری ، مەجلیسی یاری وەڕێخستن؛کە-سێک کەکاریک پائەندازی دەکا. (پا اندازی)

پا ئەندازی: [ناو] پیشەیپائەنداز؛ دەڵاڵی و یەک خستنی ژن و پیاو بەناڕەوا؛ کاری ڕاخەریپایەناز. (پا اندازی)

پاتیناژ: فد؛ فرد؛ اند.[ناو] خلیسکێن و یاریکردن و ڕەخسی تایبەتکردن لە سەر سەهۆڵ، بە لە پێکردنی ئیسکەیت (جۆرێک پاپۆشی تایبەت). (پاتیناژ)

پادرەختی: فد: [ناو] بارێزە؛ میوەی وەریو لە پای داردا. (پا درختی)

پادەو: [ناو] شاگردیبەردەست زیاتر لە دووکاندا.(پادو)

پاڕازیت: فرد.فد [ناو] (١) لامژ؛ چەورە؛ مـوزاحیم؛ وەک ویـرووس و کرمی ڕیخۆڵە.(٢) دەنگ و شەپۆلی زیادی کەدە-خرێتە سەر شەپۆلی ڕادیـۆیی بـۆ خراپکـردن وتێکدانی دەنگ. لە بێتەل و تێلێڤیزیۆنیشدا هەر بەو شێوەیەیە (پارازیت)

پاڕازیت خستن: [چاوگە،ت] شەپۆل و دەنگی موزاحیم خستنە سەر شەپۆلی کەرەستەگەلی کارەبایی دەنگبەر یا ڕەنگبەر وەک بێتەل و ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن و یا خشە و بەفرەک دروست کردن بۆیان؛ (ب) بە قسە پەڕینە ناو قسەی کەسێک. (پارازیت انداختن)

پاراشووت: فرد؛ فد: [ناو] چەتری نەجات؛ چەتری دەربازبوون و چەتری ڕزگاری، چەترێکە لە قوماشی تایبەت بۆ پەڕینە دەرەوە لە فڕوکە و ئارام هاتنە سەر زەوی. (پارشوت. چتر نجات)

پاڕاوان: ایتاد؛ فرد؛ فد: [ناو] (١) پەردەییێکی پایە دارە لە کاتی دەرزی وەشاندن یا موعاینەی (ویزیتی) دوکتوردا لە بەر تەختی نەخۆش دادەنرێ بۆ ئەوەی لە چاوی دیترانەوە دیارنەبێ. (پاراوان)(٢) جۆرێک پارتیشێنی گچکە. (پاراوان)

پارتی: [ناو] (١) جەژن گرتن و میوانی ڕیخستن وەک: گوودبایپارتی، چایپارتی و کۆکتێلپارتی. (پارتی) (٢) ئەو بەشە لەکالاییێک کە هەر جار بۆ تاجر یا بۆ شوێنێ دەنێردرێت. (پارتی)(٣) گرووپ؛ دەستە. (دسته؛ پارتی)(٤) جەماوەری هۆزی پارت. (پارتی)(٥) لایەنگر؛ هۆگر؛ پشتگر. (پارتی)

پارتیبازی: فد:کارپێکهێنانبەهۆی سفارش و سپاردەی دۆست و ئاشناوە ؛کەسکەسانێ؛ (ب) خۆمانەخۆمانە. (پارتی بازی)

پارتیدار: [ئاوەڵناو]پشتگەرم بوون بەهەوادار و لایەنگرەوە؛ خاوەن هەوادار و لایەنگر، کە کاری بۆ ئەنجام دەدەن ودەی سپێرن. (پارتیدار)

پارتیزان:فرد؛فد؛اند:[ناو] چریک؛ گەریلا؛ (گەریلا)کۆمەڵ یان گرووپ و دەستەی شەڕکەری شێوە پێشمەرگە و عەسکەر. .

(پارتیزان)

پارتیشن: اند؛ فد: [ناو] دیواری باریک یان چیغی به تەختە یا قوماش کە ژوورێک دە- کاتە دوو کەرت. (پارتیشن) پارچەبافی: [ناو](١) پارچەچنین؛ کووتاڵ چێکردن کاری چنینی کووتاڵ. (پارچەبافی)(٢) شوینی چنینی کووتاڵ و قوماش. (کارگاەپارچەبافی)

پارسا: فد: [ئاوەڵناو] (١) لە هێندێ ئائینەدا: (تەرکەدونیا). (پارسا؛زاهد) (ب٢) پارێزکار؛ لە خوا ترس؛ دیندار. (پارسا)(٣) هەژار؛ سواڵکەر. (گدا. فقیر)

پارسایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) کار و ڕەوتی دینداری و لە خواترسی و لە خراپە پرینگانەوە. (پارسایی)(٢) هەژاری؛ گەدایی. (گدایی)

پارکوەی: فرد؛ اند: [ناو] ئینگلیزی(وەی: ڕێ،جادە)جادەی پان و بەرین کە بەناو دارستاندا تێدەپەڕێ؛ زیاتر دوو جادەی یەک- لایەنە لەپاڵ‌یەکدا(پارکوی)

پارکینگ: فد؛فرد؛اند: [ناو](١)گاراج؛ شوێنی- پارککردن و ڕاگرتنی سەیارە. (پارکینگ)(٢) ئەزموونی پارککردنی سەیارە بۆ وەر گرتنی پسوولەی شۆفێری.(پارکینگ)

پارکی‌وەحش: [ناو] شوێنێکی پارێزراوە بۆ ڕاگرتن و پاراستنی گیانلەبەران کە بە شێوەی ئاسایی تێیدا بژین و پیشاندانیان بە خەڵک. (پارک وحش)

پارەبوون: [چاوگە،ت] (١) دریان؛ بچڕان. (پارەشدن)) قرتان؛ بڕیان؛ لەتبوون. (قطع شدن)

پارە پارە: فد: (١) [ئاوەڵناو] لەت لەت؛ بچڕ بچڕ؛ تیکە تیکە؛ ونجڕ ونجڕ؛ کوت کوت.(٢) شڕو دڕاو؛ دڕاو لە چەند لاوە. (پارەپارە)

پارەوپۆرە:پارەوپوورە: [ئاوەڵناو] لەت وپەت؛ شڕودڕ.(پارە پورە)

پارین زیوی: ئەوەڵین دەورەی زەوین ناسی- کە ژیان لەو دەورەدا بە ئاو دەستی‌پێکرد. (پارین زیوی)

پاساژ: [ناو] پاساج؛ بینای گەورە کە هەموو ژوورەکانی موغازە و دووکان بێ. (پاساژ)

پاساسروشتی: [ئاوەڵناو] غەیری سروشتی؛ غەیری تەبیعی. (غیر طبیعی)

پاستارخانە: [ناو] شوێنی پشوودان و ماندوویی دەرکردنی پاسەوانان و زێرەوانان. (پاسدار خانە)

پاستاری: [ناو] نگابانی؛ زێرەڤانی؛ چاوەدێری؛ چاودێری؛ ئاگالێبوون؛ ئێشکگرتن؛ کێشک دان؛ پارێزەری؛ ئاگاداری؛ (پاسداری)

پاستاری ئاشتی: [ناو،ت](١) هێزی پاراستنی ئاشتی سەربە ڕێکخراوی جیهانی، زیاتر لە سنووری دوو مەملەکەتدا کە نێوانیان ئاڵۆز بێ. (٢) ئەندامی ئەو هێزە. (پاسدار آشتی)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لەبە ین‌بردنی هوورگ و باکتێری لە خواردەمەنیە کاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستۆڕیزە: فرد؛ فد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکێ کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ،

وەک شیری پاستۆڕیزە. (پاستوریزه)

پاسیفیسم: [ناو] مەکتەبێکە کە چاوەڕوانە، ئاشتیی جیهانی لە بواری یەکسانی و خەباتی تێکڕاییەوە چاوەدێری بکرێ (پاسیفسیم)

پاسیۆ: فرد؛ فد؛ [ناو] نوورگیر؛ جێگەی ڕۆشنایی وەرگرتنی پەنجەرەیێک کە بەر ئاواڵە نییە. (پاسیو)

پاکسازی: [بەرهەمی‌چاوگە] (١) خاوێن کردنەوی شوێنێ لە پیسی و بژار؛ دە-رهاوێژتنی شتی پیس و خراپ. (٢)دەرکردنی کەسانی نا شایست و نالایق لە ڕێکخراوەیێکدا؛ پاکتاوکردن؛(٣) دوورکردنەوەی شتی قۆرخ و قاچاخ لە شوێنێ بۆ ئەوەی لە دەست پشکنین نەجاتی‌بدا.(٤)ڕەوتی‌خاوێنکردنەوەی ماڵ‌یا شوێنێ لە شتی نالەبار و پیس.(پاکسازی)

پاکون: فد:[ناو،بک]کورتکراوی پاک‌کوون؛ هەر شت کە پاکەوە بکا. (٢)[]ناو (ب) مەساحە؛ میداپاک‌کون. (پاک کن)

پاگوون: [ناو] (١) پارچە قوماشی سەرشانی سەرباز کە دوای شەش مانگ پێی دەدری. (٢) هەر ئەو قوماشە بۆ دروونی دەرەجە و ئەستێرەی ئەفسەران لەسەری.(پاگون؛ سردوشی)

پالئوسێن: ناوی خولی یەکەمی دەوری یەکەمی زەوین ناسی. (پالئوسن)

پالئولتیک: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ڕۆژگاری کەونارا لە پێش خول و دەورانی بەردینە(حەجەر) دا. (پالئولتیک)

پالیت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] تەختەیێکی دوو تۆیە بۆ ژێر کاڵای عەمبارکراو؛ لەکانزایش چێ‌دەکرێ؛ تەختەیێکی پان و ناسک و جەغز ئاسایە بۆ تێکەڵاوکردن و دانانی ڕەنگ، لە نگار کێشیدا بە کاردێ.(پالت)

پان ئیسلاویسم: [ناو] یەکێتی ئیسلاوەکان و وڵاتگەلی ئیسلاو. (پان اسلاویسم)

پان ئیسلامیسم: فرد؛ فد: [ناو] یەکگرتوویی وڵاتە ئیسلامیەکان و هەروها ئیسلامەکان. (پان اسلامیسم)

پان‌تورکیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکێتی تورکەکان و هۆز و وڵاتیان. (پان تورکیسم)

پانتۆگراف: فرد؛ فد: ئامرازی وێنە کێشان . (پانتوگراف)

پانتەئیسم: فرد؛ فد: [ناو] ئایین و دینێک کە هەموو وزەیێکی سروشت بە خودا دەزانێ. (پانتەئیسم)

پاندۆل: فرد؛ فد: [ناو] ئاونگی هەندێ کاتژمێری دیواری کە وەک جۆلانە لە خواریەوە هاتوچۆ دەکا. (پاندول)

پانسمان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] دەرمانکردن و پێچانی برین؛ برین پێچان؛ کاری شتنی برین بە دەرمان و پاک کردنەوە و مەڵهەم لێنان و پێچانی بە تەنزیف. (پانسمان)

پانسیون: [ناو] جێگاێکی وەک میوانخانە کە لە بەرانبەر وەرگرتنی پارەیێکی دیاریکراودا، شوێنی مانەوە و خەو و خۆراکی کەسێک دابین دەکا. (پانسیون)

پان‌عەرەبیسم: فرد؛ فد؛ اند؛ عد: [ناو] یە کگر توویی هەموو وڵاتانی ئارەو و هەموو ئارەوێ. (پان عربیسم)

پانکراتین: فرد؛ فد: [ناو] بەرهەمی پانکراس لە لەشدا. (پانکراتین)

پانکراس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] لەوزە لمعیدە؛ ئەندامێکی ناو لەش لە ژێر گەدە دایە. (پانکراس)

پاوەرەقی: [ناو](١) پەراوێز؛ ژێرنووس. (زیرنویس.) (٢) ڕۆمانێکە لە چەند ژمارە گۆڤاردا چاپ ببێت؛ زنجیرە نووسراوە لە گۆڤاردا؛ نووسراوەی‌سریاڵ لە بڵاوکراوەدا. (پاورقی)

پایەندە: [ئاوەڵناو] پایەدار؛ بێ‌داوی بێ‌لەبەین چوون؛ پابەرجێ؛ ڕاوەستاو. (پاینده)

پراتیک: فرد؛ فد: [ناو] کردەوە بۆ فێربوون؛ مەشق‌کردن؛ فێربوون و کارامەیی بە کردەوە. (پراتیک. عملی)

پراگماتیک: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو] گرێدراو بە پراگماتیسمە وە. (پراگماتیک)

پراگماتیسم: [ناو] مەیل و داخواز بە مەشق و کردەوە؛ بیرێکی فەلسەفی‌کە دەڵێ بۆ واتاکان لە تۆی مەشق‌کردن و کردەوەدا بگەڕێن. (پراگماتیسم)

پرسیارنامە: [ناو] پرسنامە؛ پەڕەی کاغەزی‌کە لەلایەن پرسیارەوە پرسی جۆراوجۆری تێدا نووسراوە بۆ وەڵامدانەوە، تەغەر بۆ ئەزموون یا بەرگەمکردن. (پرسشنامه)

پرەنس: فرد؛ فد؛اند: [ناو] پرێنس؛ شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسێس: [ناو] پرەنسێس؛ کچەشازادە. (پرنسس)

پروپاگاند: فرد؛ [ناو] پروپاگەندە؛ ڕاگەیاندن؛ ڕاگەیینی؛ ڕێکلام؛ باڵگاشە. (تبلیغات)

پرووسە: فرد؛فد: [ناو] ڕەوەند؛ بەڕەوت؛ ڕەهەند؛ وشەیێکی فەرەنسیە و لەکوردیشدا بەکارد ەبرێ.(پروسه)

پرولیتاریا: فد؛ فرد؛ روس: [ناو]چینی کرێکاران. (پرولتاریا)

پرۆلیتێر:فرد؛فد؛روسد:[ئاوەڵناو]کرێکار. (پرولیتر)

پرەنس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] پرێنس. شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسس: [ناو] پرەنسێس؛ شازادەی مێوینە. (پرنسس)

پرەنسیب: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] پرێنسیب؛ جێکەوتوویی کرداری؛ کەسایەتی ئیخلاقی. (پرنسیب)

پریز: [ناو] جێگەی‌دووشاخە یان سێ‌شاخەی سیمی‌کەرەستەی کارەبایی یان تەلەفۆن. (پریز)

پرێزیدنت: اند؛ فد: سەرکۆمار؛ سەرۆک‌کۆمار. (پرزیدنت)

پرێستیژ: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] کەسایەتی. (پرستیژ).

پسیکۆلۆژی: فرد: [ناو] دەروون‌ناسی؛ ڕۆح و ڕەوان‌ناسی. (روان شناسی)

+ پشتەک: [ناو](١) سەرمەقولات؛ سەرمەو قولانج لەسەردەست؛ تەقڵە لێدانی فڕندە. (پشتک) (٢)پشتە؛ کەرت؛ کەردوو. (کرت)(٣) لەژیمناستیک داهەڵگەڕانەوە و مەحەلەق‌لێدان لەسەردەست. (پشتک)

پشتەک‌لێدان: [چاوگە،ت] تەقڵەلێدانی فڕندە؛

بە تایبەتکۆتری تەقڵەباز؛ سەرمە و قـولانج لێدان؛ سەرمەقولاتلێدان؛ محەلـەقلێـدان و خۆ هەڵگێڕانەوە. (پشتک زدن)

پلاکارت: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) قوماشـی نووسراو بۆ هـەڵواسـین لـەیاسـای تازیـە یـا خۆپیشـاندان و باڵگـاشدا. (٢) کاغـەز یـان مقەبـا یـان قوماشـی نووسـراو کـە لـە خـۆ پیشاندانا بە دەستیەوە دەگرن.(پلاکارت)

پلومـب: فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) کـاری مۆرکردن بـە قورقوشـم ، شـەقـڵ و دیـاری کردنی درگـای گاڵـە دراوی هـەر شـت بـە قورقوشـم؛ (٢) ئـامرازی پلۆمـب کـردن. (پلمب)

پوئەن: اند؛ فد: [ناو]ژمارەی سەرکـەوتـن لـە یاریدا؛ لە والیباڵدا سێ پوئەنی لە سـەریـەک گرت؛ ڕەقەمی ئیمتیاز. (امتیاز. پوئن)

پۆرتابل: فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمندی هەر شـت کە بە دەست بگوێز رێتـەوە؛ ڕادیـۆ و تـەلـە ڤیزیۆنی پۆرتابل: دەستکدار. (پرتابل)

پورز: [ناو]پۆرز:(١) زۆپ و قوتکـەگـەلـی ورد لەسەر ڕیخۆڵە(لەدیـوی نـاوەوە) و لـە سـەر زمان. (٢) پرووش؛ گرنجی و قوت بوونەوەی سـەر شـتی سـاف وەک پـورزی فـەرش و خاولی (هەولە) (پرز)

پۆرزی ڕیخۆڵە: [ناو] قیتکـەی وردی دەوری ڕیخۆڵە لە ناوەوە کە ماکگەلـی پێویسـت لـە ناوڕیخۆڵـەوە دەبـا بـۆ نـاوخوێن و لـەشـی بوونەوەر. (پرز روده)

پۆرزیزمان: [ناو] زۆپ و قیتکەگەلـی وردی سەرزبان کە لە هەر لایێکـەوە دەستەیێـک لەوانە هەسـت بـە جۆرێـک تـام دەکـەن و پەیغام بەمێشک دەدەن کە تاڵی و سوێری و ترشی و شیرینی هەست بکرێت. (پرز زبان)

پۆرس: [نـاو] دەسـتێ خـۆراکی خـواردن لـە چێشتخانە؛ دەستێکەباب: پورسـێکـەبـاب. (پرس)

پۆرسێ: دەستێک؛ ژەمێ خۆراکی یەک کـە-س؛ پۆرسێکەباب بەچەندە: دەستێ کـەبـاب بەچەندە. (یک‌پرس)

پۆزیسیون: فرد؛ فد:[ناو]حاڵەت؛بارودۆخ؛ فۆرم و حاڵەتزیاتر لە مۆسیقا دا.(پوزیسیون)

پۆستمۆدێرن:(پاستمۆدێرن)فد؛اند: [ئاوەڵناو] پاش مۆدێرن؛ تـازەتـر لـە مـۆدێرن. (پست مدرن)

پۆسـتمۆدێرنیسـت: [ئـاوەڵنـاو] پـاش مودێرنیست. نوێخوازترلە مۆدێرنیست. (پست مدرنیست)

پوستمۆدێرنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] پـاش نـوێ خـوازی؛ هونـەری دوای مۆدێرنیسـم؛ نوێتر لە مۆدێرنیسم. (پست مدرنیسم)

پۆس کولۆفت:پۆسکلۆفت: [ئاوەڵنـاو] (١) هـە ر شـت کـە پێسـتی قـەویبـێ. (٢) (ب) ڕووداماڵاو؛ هیچ پێ مەنزور نەبوو؛ بـەهـیچ قسە و جوێنی شەرم نەکردن. (پوست کلفت)

پۆسیدە: فد: [ئاوەڵناو] پۆسیاو؛ ڕزیو؛ دافە تراو؛ لە (ف. مشە) یش دا هاتووە. (پوسیدە)

پۆلێتیک: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو]کـردەوەی درۆ ودەلەسە لەڕامیاریـدا؛ فێڵـەبـازی لـە کـاری ڕامیاریدا؛ (ب) زرنگی و دەس‌وگوێبڕی و درۆ و دەلـەسـە. (پولتیـک) پۆلێتیـکلێـدان:

[چاوگە،ت] فێڵوفەرەج کردن؛ کڵاو کردنە-سەر و کەڵەک لێدان. (پولتیک زدن)

پۆلیوێر: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] چاکەتی چندراو لەکاموا یا بەن. (پولیور)

پۆماد: فرد؛ ئیتالیاد؛ فد: [ناو] مەڵهەم؛ مەلحەم؛ ڕۆنی دەرمانی زام. (پماد)

پۆمپاژ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]کاریهەڵکێشانی ئاوەکی بە پۆمپ. (پمپاژ)

پوود: [ناو] پۆ؛ بەن یا داوێ کە لە سەر ڕایەڵ (تاڵ)دەچنرێت. (پود)

پوورسان: [ناو] کورتکراوەی پوورسانت ئەویش کورتکراوەی پوورسانتاژە. < پوورسانتاژ. (پورسان)

پوورسانتاژ: [ناو] مزی، چەن لە سەدی جۆر کردنی موعامەلە؛ جۆرێ مزی دەلاڵی موعامله. (پورسانتاژ)

پووشه: [ناو] جۆرێک موقەبای ناسک و نەرم بۆ بەرگی پەروەندە (دۆسیه) (پوشه)

پووشەک: فد. [ناو] (١) < پیزۆکی. (٢) جۆری پێچراوەی لۆکە و قوماش لە بەینی پای زارۆکاندا دایدەنێن بۆ ئەوە کە پیسی بگرێتە خۆی. (پوشک)

پەراگەندە: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) پرشوبڵاو؛ پـرژ؛ بەلاڤ؛ جیا جیابوو؛ پەخشوپەلا؛ ئاوارە؛ پەخش؛ لەیەک پساو. (پراکنده)

+ پەرت: (١)پەرتکردن:کاری هاوێشتن و خستن و فڕێدان. (پرت)[ئاوەڵناو](٢)شوێن و جێگەی دوور کەوتوو؛ تەرت؛ جێگەی دوور لە هاتن و چوون؛ گوندەکەی ئێمە زۆر پەرتە: پەڕە؛ چەپەک؛ تەریک؛ دوورەدەس.

(پرت) (٣) بەحت و نا ئاگا و ناحاڵی. (پرت)

پەرت بوون: (١)[ئاوەڵناو] (ب)پەرتبوون؛ دووربوون لە مەبەست؛ کابرا زۆرپەرتە هیچ حاڵی نابێ؛ نائاگا لە مەبەست. (پرت-بودن)(٢)[چاوگە،ت] کەوتنە خوار لە بەرزایی؛ هەڵدیران؛ پەرت بەستن؛ پەرت بوون؛ فڕێدران(پرت شدن)

پەرت بەستن: [چاوگە،ت] فڕێدران؛ پەرتم-بەست: فڕی درام: هەڵدێرام: کەوتمە خوارەوە. (پرت شدن)

پەرتدان: [چاوگە،ت] فڕێدان؛ خستن؛ هاوێژتن؛ هاوێشتن. (پرت کردن. انداختن)

پەرتکردن: [چاوگە،ت] فڕێدان؛ هاوێشتن؛ فردان. تووردان؛ هەڵداشتن.(پرت کردن)

پەرتکریاگ: [ناو،بەر]پەرتبووگ؛ پەرتبوو؛ پەرتکراو. (پرت شدن)

پەرتگە: [ناو] (پەرت+ گە) پەرت: (خستن، فڕێدان)، جێگەی فڕێدان؛ جێگەی کەوتنە خوار. (ب) جێگەی بەرز. (پرتگاه)

پەرتگە: [ناو] هەڵەمووت؛ هەڵدێر. (پرتگاه)

پەڕوەزن: فد: [ناو] سووکترین ئەندامی دەستەی هاڵتێر لێدەران؛ لە دەستەی پەڕ وەزندا هاڵتێر لێدەدا. (پر وزن)

پەروەندە: فد: [ناو] (١) هەڤ نقیس؛ کۆمەڵێ زانیاری و بەڵگە و نووسراوە لە بارەی ڕابووردووی کەسێکەوە یا کارەساتێکەوە. (٢) جێگای ڕاگرتنی ئەو بەڵگانە. (پرونده)

پەروەندەسازی: فد: [ناو](ب)پاپۆش دروستکردن بە بەڵگەی درۆ؛ پیلان نانەوە. (پروندەسازی)

پەرەستاری: فد:[ناو](١)شوڵی پەرەستار. (٢) کاری ئاگا لە نەخۆشبوون و خزمەتی نەخۆش کردن. (٣) پێوەندیدار بە پەرەستارەوە. (پرستاری)

پەرەند: [ناو] جەوهەری سەرتێخی خنجێری دەبان و پۆڵا. (خطوط روی تیغەخنجر فولادی)

پەزان: فد: [پاشگر] واتا: کولان؛ هەڵوا پەزان؛ خورما پەزان:کاتی گەیشتنی خورما. (پیواژە؛ پختن)

پەزانن: [چاوگەت](١) لێنان؛ کولاندن (پختن)(٢) (ب) نەرم کردنی لایەنێکی موعامەلە؛ نەرم کردنی کەسێک بە قسەکردن و ڕازی کردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزیدن)

پەزین: [چاوگە](١)پەزاندن؛ (ب) نەرمکردنی کەسێک بە قسە و ڕازیکردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزاندن)(٢) کوڵین؛کولاندن.(پختن)

پەندنامە: فد: [ناو] پەرتووکێ کە ناوەرۆکی(ناوەرۆک)ی نووسراوەکەی قسەی نەستەق و پڕ لە ئامۆژیاری بێت. (پندنامە)

پە نهانکار:پەنامکار: فد:)[ئاوەڵناو] ئاوژێرکا؛ کردەوە شاراوە؛ ئەوەی کار دوور لەچاوی جەماوەر دەکا؛ وەشێر. (پنهان کار)

پە نهانکاری:پەنامکاری: فد:[بەرهەمی چاوگە](١) کاری شاردنەوەی مەبەست یا کردەوەیێ. (٢) ڕەوتیکردنی کارێ بەرپێوار و دوور لە چاوی خەڵک.(پنهان کاری)

پەهلوو: [ناو](١) پاڵوو؛ پەهلی؛ خاڵیگە؛ لاتەڕافە؛ لاتەنیشت؛ کەلەکە. (پهلو) (٢) تەنگەی زین و کورتان؛ پاڵوو. (تنگ زین)

+ پەیزەنی: فد: [ناو]کاری چەن باوەڕوورەت لە قەدیمدا کە شەڕی شیر و گورز باو بوو خۆیان دەکرد بە ناو لەشکری دوژمن دا و ڕەگی پشت پا ژنەیان دەبڕین؛ پەی لێدان. (پی زنی)

پەیمانی: فد: (١) موچەخۆری قەراردادی و بڕیاری و غەیری ڕەسمی؛ بەپێی بڕیار؛ (٢) پێوندیدار بە پەیمانەوە. (پیمانی)

پێرسپێکتیڤ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قوڵایی وێنە نیشاندان لە نیگارکێشیدا. (پرسپیکتیو)

پێرسۆناژ: فرد؛ فد: کەسایەتیی هەریەک لە قارەمانانیێ کە لە فیلمێکدا کایەدەکەن؛ (ئەکتەرەکانی سینەما و شانۆ). (پرسناژ)

پێرسۆنێل: فرد؛ فد: [ناو] ئەندام؛ هەموو کارگێرانی ڕێکخراوێک؛ کادر؛ کادێر؛ (پرسنل)

پێرسۆنێلی: فد؛اند: [ئاوەڵناو] پەیوندیدار بە پێرسۆنێلەوە؛ لیباسی پێرسۆ نێلی(پێرسونێل گەل وێنەی پێرسۆنێلی برێتیە لە وێنەی٤×٦ سانت. (پرسنلی)

پیرفیراژ: فرد؛ اند؛ فد:کونکردنی ورد و نزدیک بەیەک لە کەنار پەڕە بلیت و تەمر دا بۆئاسانتر لەتبوون ولێبوونەوە.(پیرفراژ)

پێرمیەن: فرد: ئاخرین خولی چەرخەی هەوەڵی زەوی ناسی. (آخرین دورەاز دوران اول زمین شناسی)

پێرێکامبیرێیەن: فرد؛ فد: سەرەتای مێژووی زەوین. (پیرکامبرین)

+ پێشرەفت: [ناو]ڕادەی چوونە پێشەوەی-

کارێک یان کردنی کارێک؛ کاری بینا کە چەندەی پێشرەفت کردووە؟ (پیشرفت)

پێشڕەوی: [ناو](١) کاری بەرەو پێش چوون؛ لە شکری دوژمن نەیتوانی پیشڕەوی بکا: نەیتوانی بێتە پیشەوە. (پیشروی)(٢)(ف.گیو)ڕابەری؛ ڕێنیشاندان. (رهبری)

پیکنیک: فرد؛ فد: [ناو](١) کار و ڕەوتی چوونەسەیران و گەشت و هەرکەس خەرجی لە عوٚدەی خوٚی؛ (پیک، پیکی)، کورتکراوەی پیکنیک و پیکنیکی؛(٢) دەستە جەمعی شت یا خوٚراکی کڕین کە هەرکەس پارەی خوٚی بدا. (پیک نیک) (تێبینی) بەشە پارەیێک کە هەرکەس بابەتی پیکنیک دەیدا پێی دەڵێن (پیک) یابەش.(پیک)

پیکنیکی: [ناو](١ب) ئەزبەی گچکەی گاز تایبەت بوٚ پیکنیک چوون. (گاز پیک نیکی) (٢) چوونە سەیران بەشێوەی پیکنیک. (پیکنیکی)

+ پیل: فرد؛ فد: [ناو] قووە؛ باتری وشک؛ ئامرازێ بوٚ وەدەست هێنانی گەڕیانی کارەبای یەک‌لایەنە لە وزەی‌کیمیایی. (پیل)

پیلیوٚسێن: فرد؛فد: پێنجەمین و ئاخرین‌خول لە خولی سێهەمی زەوین ناسی. (پلیوسین)

پیلی‌هەتاوی: [ناو] ئامرازێکە لە هێزی هەتاو هێزی کارەبایی پێک دێنێ. (پیل خورشیدی)

تئۆک: [ناو] تاووک؛ چادر؛ ڕەشمال؛ تاوڵ؛ خێوەت.(خیمە)

تاب: [ناو] فد. (ف.مشە) (١) تاو؛ توانا (تاب) (٢پاشگر) تریفە؛ ڕووناکی(روشنی)(٣)پێچ وتاب.(پیچ وتاب)

تابان: [ناو] فد. ناوی ژنانەیە(اسم زنانە)

تابڕ: [ناو] دۆعای لەرز و یاو کە بەسەر ڕیسمانێکدا دەخوێندرێت و لە مەچەک دە-بەسترێت.(دعای تب بر) <لۆبڕ

تابڕ: لۆبڕ: [ناو] پچڕانی تاڵی تەون؛ پچڕانی لۆیێک لە تان.(قطع رشتە ای درقالیبافی)

تابلۆ:تابڵۆ: [ناو] فد.تد.(١) یەکەی ژماردنی وێنەی کێشراو (نەققاشی) یان ڕەسم و نووسراوەی لە قاپ گیراو.(٢)نووسراوەی سەرتەختەی دار یا شووشە و کانزا و..کە لە سەر دەرکی ڕێکخراوەکان هەڵدەواسرێت (٣) نیشانەکانی ئاگادەر و ڕاگەیێن لە سەر شەقام، یان لە ڕێکخراوەکاندا بۆ ڕێنوێنی دادەندرێن. (تابلو)

تابلۆ: [ناو] تابڵۆ:(ب) لە بەر نائاسایی بوون،سەرنجڕاکێش و زەق؛ کەس یان شتێ کە بە زەقی نیشاندەری کار یان خوو و خدەییێکە، (ئەو کابرایە تابلۆیە) بە ڕەنگ و ڕوویدا دیارە تریاکییە. (تابلو)

تابلۆی ڕێنوینی سەر شەقام: تابلۆی دانراوی سەر ڕێگەی هاتوچۆی سەیارە بۆ ڕێنموونی و ئاگادارکردن(تابلوی راهنمایی)

تابلۆی شێوەکاری: (١) تابلۆی ئامادە کراو بۆ نیگارکێشان.(٢).تابلۆیێک کە نووسراوە یان وێنەی لە سەر کێشراوە. (تابلوی نقاشی)

تابوشت: [ناو] تاقەت؛ خۆڕاگری.(تحمل)

تابوو: [ناو] اند. هەر شتی بە خراپ یا حەرام لە قەڵەم دراوی ناوکۆمەڵگا یانلە بواری ئایینییەوە.(تابو)

تابوو: [ناو] فد. شتی پیرۆز وکەونارا کە دە-بێ بپارێزرێت و تێکنەدرێت وەک گۆڕی چاک و پیری قۆرغکراوی ئایینی و کۆمە-ڵایەتی. (چیزهای باستانی ومقدس).

تابوورە: [ناو] (١)فەوجی هەزار کەسی لە سپادا. (فوج هزارنفری سرباز) (٢) یاسا؛ دە-ستوور.(قانون)

تابووق: [ناو] خشت؛ کەرپوچ.(خشت)

تابیلا : [ناو] دووپاتکردنەوەی داوخواز. (تکرارکردن تقاضا)

تابێتی:[ئاوەڵناو]تایبەتی؛ تاویەتی؛ تایوەتی. (مخصوص)

تابیە: [ناو] مەتەرێز؛ سەنگەر.(سنگر)

تاپۆ: [ناو] پەیکەرە.(مجسمە).

تاپیر: [ناو] فد: گیاندارێکی گیاخۆری ناوچە-ی گەرمەسێری مالایا و سووماترایە.(تاپیر)

تات: [ناو] فد: لە وڵاتە تورک نشینەکاندا بەو کەسانە دەڵێن کە بە زمانی فارسی دە

دوێن.(تات)+< تاتی

تاتار: [ناو] فد: تەتەر؛ ناوی ئێلێکی تورکی مەغوول،لە نیژادی زەردپۆستاڵی ئاسیای ناوەندی .(تاتار)

تاتاڵە:[ناو] تاجکۆڵەکە؛ سەرکۆڵەکە. (سرستون)

تاتک: [ناو] ئارەو؛ زمانی ئارەوی؛ برایباب؛ ئاپ.(عرب؛عربی؛ عمو)

تاتۆڵە: [ناو] گیایێکە بەرەکەی لە هێلکە ڕیشۆڵی دەکا و دەسووتێنرێت دووکەڵەکەی هوورک کوژە؛ گیاگۆپاڵیشی پێدەڵێن.(تاتوره)

تاتوو: [ناو] فد: جۆرێک ئەسپی کورتەباڵای کلک ویاڵ درێژە. (تاتو)

تاتەنوێژ: [ناو] بەردی پان بۆ نوێژ لە سەر کردن.(تخته سنگی که روی آن نمازمی-گذارند)

تاتی: [ناو] حاڵەتی تات بوون؛ کچیٚکە کرۆژکرۆژە بەر مندالًدانی گرتبێت.(حالت-دختریکه‌جلوزهدانش راغضروف گرفته‌باشد)

تاتیزۆک[ناو]گەردەلوول؛گێژەڵووکە.(گردباد)

تاج: تاز. تاژ. [ناو] فد: ناوی باپیرەی زوحاکە بەواتای تانجی، چونکی ئارەو لە بنەچەکی ئەون، فارسەکان پێیان دەڵێن تازی. (تاج؛ تاز)

تاجخورووز:[ناو] تانج خورووس؛ گوڵێکی سوورە؛ گوڵە مەخمەری؛ گوڵقەدیفە؛ کۆفکا دیکی. (تاج خروس)

تاجوتەخت:[ناو،ت] فد: نیشانە و دروشمی پاشایەتی.(تاجوتخت)

تاجەگوڵ:[ناو] تاجەگوڵینە؛ کڵاو یان جەغزی لە گوڵ چێکراو بۆ پێشواز یان ڕێزگرتن .(تاج گل)

تاجیسەر: [بۆ ڕێزگرتن][ب] واتا: جێگات لە سەر سەرە؛ بەڕێز و سەروەر. (تاجسر)

تاجیک: [ناو] فد. <تاجی؛ خەڵکی تاجیکستان؛ ڕیوایەتە لەڕەچەڵەکی(هۆشەنگ)ی برای(تاج)ن (تاجیک)

تاچک: [ناو] بونچاخ؛ تاپۆ؛ قەواڵە. (بنچاخ)

تاچنای: [چاوگە] دەڵاندن.(نشت کردن)

تاچیک:تاجیک: [ناو] بێگانە؛ بیانی؛ زەردە-شتیەکان بە غەیری زەردەشتیەکانیان دە-گوت، بەتایبەت بە ئارەویان دەگوت. (تاجیک)

تاخت: [ناو] فد: (ف.مشە) غارە ئەسپ بە چوارناڵ. (تاخت)

تاخچە: [ناو] تاقچە؛ ڕەفحە. ڕەفە. (طاقچە)

تاخووک:[ناو]کالیسکە وعەرەبانەیقە دیمی سەر بەفر؛ بە مۆدی ئەورو(ئیسنۆمبیل) (گاری روی برف)

تاخە: [ناو] پاکەت؛ بەستە.(پاکت؛بستە).

تادرگا [ناو] لنگەی دەرکە؛ تای دەرکە .(لنگەدر)

تار: [ناو] فد: (١)ئامێری مۆسیقایە؛ دووتار؛ سێتار؛ سیتاری(هێندی)؛ تاریشیراز؛ تاری - قەفقاز؛ (٢)تاڵی هەموو سازێکی تە-لدار(سیمی).(تار).

تارانی: [ناو] خەڵکی تاران.(تهرانی).

تاراوگە: [ناو]جێگای مرۆڤی تاراو؛ جێی کە-سێکی هەڵداشتراو (دوورخراوە). (تبعیدگاه)

تاربوون: [چاوگە،] تەرەبوون؛ هەتڵەبوون؛

ئاوارەبوون. (آوارەشدن)

تاربوون: [لـە ریشـەی تاریـک] لێـڵ‌بـوون؛ تاریک‌بوون. (تارشدن)

تارپ: [ناو] دیاری؛ سەوقات.(سوقات)

تارژەن: [ناو،بک] تارلێدەر.(تارزن)

تارشە: [ناو] پەیامبەر؛ چەپەر؛ پۆستچی؛ تە-تەر؛ (پستچی)

تارلێدەر: [ناو،بک] تارژەن.(تارزن)

تارمە: [ناو] نـەردە و مـەحجـەریـی قـەراخ پلیکان؛ چیخ و چاردادخی لەشـوول چێکـراو، باڵکونی نـەردەداری بـەر پـەنجێـرە(تـارمی)

تارنـــان: [چاوگـــە،ت] ڕاونان؛تارنیـــان؛ ڕاونیان.(دورکردن.دنبالکردن)

تاروپۆ: [ناو] (ف.گیو) تـان و پـۆ. (تـاروپود)

تاریک‌بیر: [ئاوەڵناو] تاریـک‌مـژی؛ سـیاویر؛ دژی ڕۆشنبیر.(تاریک‌اندیش)

تاریکخانە: [ناو] فد: ژووری تاریک بـۆ ڕە-عەمەل هێنانی فیلم و (نیگاتیف). (تاریخانە)

تاریک و ڕوون: (١) ناوی کتێبێکـی شـێعری ماموٚسـتا هـێمن.(نـام‌کتـاب اسـتاد هـیمن) (٢)[ئاوەڵناو] تاریک و لێڵ؛ گورگ و مـێش؛ تاریک و ڕوون. (تاریک وروشن)

تارێنەر: [ناو،بـک] دەتـارێنێ؛ ڕاونـەر.(آوارە-کنندە)

تازە: فد:(ب١)[وتە] ئیتر؛ ئەیتر؛ تازەپێی‌ناگە-م: ئیتر پێی ناگەم. (دیگر)(٢) [ئاوەڵناو] نەو؛ نوێ. (تازە)

تازەبووک: [ئـاوەڵنـاو] نوٚبـووک؛ تـازەووەی؛ ژنی تازە شوو کردوو. (تازەعروس)

تازەجەوان: [ئاوەڵنـاو] لاو؛ تـازەلاو؛ (سـروە هات خونچە گوڵی باغی ئەدەب پشـکووتن، باخەوانی گەرەکە، تازەجەوان، مـن چبکـەم «هێمن» (نوجوان)

تازەزاوا: [ئاوەڵناو+ ناو] مروٚڤێ کەتازە ژنـی-هێناوە؛ زاوا لە مانگی هەنگویندا. (تازەداماد)

تازەسوو: [ناو+ ئاوەڵناو] تـازەسـاو (ب) تیـژ. (تازە تیزشدە)

تازەقڵا: [ئاوەڵناو] (ف.گیـو) ناشـی؛ نابـەڵـەد ؛تازە دەستی بـەکارێـک کـردووە؛ تـازەکـار؛ شتی تازە داهاتوو.(تازەکار؛ تازە مد شدە)

تازەنەفەس: [ئاوەڵناو] فد:ماندوویی دەرچوو. پشوو دەرچوو؛ (ب)کاتی دەستپێکی‌کار؛ دژی ماندوو. (تازەنفس)

تازەیی: فد: [ناو] حاڵەتی‌تازەبوون؛ نوێ‌بوون؛ (ب) حاڵـەتـی‌کـەرەسـتەی تازە،کارنـە-کردوویی.(تازگی)

+ تازیە: [ناو] گەنمی دەستاڕکراو؛ گـەنمـی نیوەکوتراو. تازیمانە.(گندم نیمکوب)

تازیەدار: [ئاوەڵناو] عەزادار؛ ڕەشپوٚش؛ ئازیە-تبار.(عزادار)

تـاژ: ڕەشـــماڵ و دەواری بـــەرزی پــە-شمینە.(چادربلند پشمی)

تاژانک: [ناو] تازانـک؛ شـێلاق؛ قـەمچـی؛ تازیانە. (شلاق)

تاژلوٚرە: [ناو] تاوێرە بەردی خلوٚرەوەبوو لـە بەرزاییەوە. (سنگ‌بـزرگ کـە ازبلنـدی غـل دادە شود)

تاس‌وتەبەق: [نـاو] (ب) خشـڵ‌وخـاو؛ زیـوە ری‌ژنان. (زیورزنان)

+ تاس: [ناو] (١) فد: موٚرەی تـەختـە نـەرد.

(طاس) (٢) [ئاوەڵناو] هەویز؛ مووی سەر وەریو. (طاس) [ناو] دەفری گەورەی تایبەتی گەرماو. (طاس)

تاس‌بازی: فد: مۆرە بازی؛ قومار بە مۆرەهەڵخستن. (تاسبازی)

تاسبی: [ناو] دوژمنایەتی؛ نەیاری(دشمنی)

تاس‌هەڵخستن: [چاوگە،ت] تاس‌هەڵاویشتن؛ (ب)تاسبازی. (تاس‌انداختن)

تاسکەتاسک: [ناو] بە ناز ولەنجە ڕۆیشتن؛ (کە دەکەن تاسکەتاسک ڕەوەکترن لە ئاسک) (خرامیدن)

تاسگرتن: [چاوگە،ت] حاڵەتی تەختەبازیێ کە بتوانی مۆرە بگریت و هەر خاڵێ دڵخوازی بیت بیهێنیت. (تاسگرفتن)

تاسمە: [ناو] (١) مەزرای چکۆلە. (٢)کاسمە؛ بەلەچەک(١)مزرعە کشتکاری کوچک (٢)قاچ کدوی خشک شدە) (٣)سیرمەی پانی قایش یان جیر، هەڵسووڕێنەری (پوولی) لە مەکینەدا.(تسمە)

تاسنای: [چاوگە] تاساندن.(نزدیک‌بەخفگی)

تاسوولقە:[ناو]سواڵەت؛ئەشکەولەت.(تکە کوزەسفالین)

تاسەدار: [ئاوەڵناو] ئارەزوومەند. (آرزومند)

تاشت: [ناو] چاشت؛ بەرقلیان.(صبحانە)

تاشتەی:[جاوگە]تاشین؛ تراشین.(تراشیدن)

تاشەبەرد: [ناو] تراشەبەرد؛ تیشەشاخ؛ تاتەتەوەن. .(تختەسنگ)

تاشە تەوەن: [ناو] تاتەبەرد. (تختەسنگ)

تاشەوان : پسپۆڕی لە بەرد سەرکەوتن؛ (صخرە نورد)

تاف: (ف.گیو) هێرش؛پەلامار؛ هورووژم. (حملە؛ یورش)

تافال: [ناو] سیڤاندە؛ سوانە؛ سواندە؛پاسارە. (اضافی لب بام)

تاڤاندن: ئاتیواندن؛ تاواندنەوە.(ذوب کردن)

تاڤزەرک: [ناو] زەردەی خۆرئاوا؛ دەمە وئێوارێ.(قبل ازغروب)

تاڤک: [ناو] ڕوونـاکی؛ ڕۆشـنایی؛ نوور.(روشنی)

تاڤکەتن: [چاوگە،ت] خۆرکەوتن. (طلوع آفتاب)

تاڤە هەیڤ: [ئاوەڵناو+ ناو] مانگەشەو؛ ڕووناگیی مانگ. (مهتاب)

تاق‌تاقە: [بەند]تاقە تاقە؛ یەک یەک؛ چنارەکان تاق‌تاقەیان ماون؛ زۆربەیان وشک بوون؛ تاقولۆق. (تک تک)

تاقمانە جفت : [ناو] تاقمانە جووت.(بازی‌تاک یاجفت)

تاقنما [ناو] کۆنگرەی کەوانی(هیلالی) لە دیواردا. (طاق نما)

تاقەتکردن: [چاوگە،ت]حاواندنەوەی ئاژەڵ ؛(ب)ئاڵف کردنە بەرماڵات. (رسیدگی بە حیوانات)

تاقەجانە: تەقەجانە: [ناو] گیرخواردنی نچیر لە جێی سەخڵەت و بێدەرەتاندا.(گیرافتادن شکاردرجای دشوار)

تاقی‌برۆ: [ناو]کەوانی‌برۆ؛ شوبهاندنی برۆ بە تاقی کەوانی. (طاق‌ابرو)

تاقی پیرۆزی: [ناو] تاقێک کە لە سەرشەقام و جادە، بە هۆی جەژن گرتن یان ڕێزگرتن

به هۆی هاتنی کەسێکەوە چێی دەکرێت. (طاق نصرت)

تاقیزەڕ: [ناو] زەرکڵاو؛ تاسکڵاوی نەخشێنراو بە لیرە و خشڵ. (کلاه ئارایش شده باسکه زر)

تاقیکـەردەی: [چاوگـەت] تاقیکردنـەوە؛ ئارووین کاری. (آزمایشکردن)

تاکانەوە:[چاوگەت] تاکیانەوە؛ بەجێهێشتن؛ تەرک کردن. تاسیانەوەی مەل لـە هـێلانـە. (ترککردن؛ جاگذاشتن)

تاکسـی: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: سـەیـارەی ڕاگوێزانی مسافیر، زیاتر لە ناوشاردا(تاکسی)

تاکسیبار [ناو] سەیارەی بارکێش زیاتر سە-یارەی چووکی سەر بەتاڵ پیکاپ (وانێت)ی بارکێش. (تاکسیبار)

تاکسی تەلەفۆنی: [ناو] فد: جۆرێک تاکسی کە بە تەلەفۆن بانگ دەکرێت. (تاکسی-تلفنی)

تاکولۆ: [بەنـد] تـەکولۆ؛تـاقولـۆق؛ تـاک-وتروک؛ درێژ وکورت.(تک تک؛ بلند وکوتاه)

تاکوێ: [بەند]تـا چ جێگـایێ؛ تـا چ ڕادەیـێ. (تاکجا)

تاکە: (١)تاقە، جووت نییـە.(تـک است) (٢) [پێشگر]تاکـە کـەسێک: تاقـە کـەسێک. (یک)(٣) [بەند] تا؛ تاکو؛ هەتـاکو؛ تاکـەتـێ. (تا)

تاکەتێ : [بەند]تـاوەکـو؛ تـاکو؛ تائـەوکاتـە. (تاوقتی کە)

تاکەوبوون: [چاوگەت] دابڕان؛ جیابوونەوە لە کۆڕ.(اشتقاق)

تاکەی: [بەنـد] هـەتاکـەنگێ؛هـەتاکـەی؟. (تاکی)

تاکی: (١) تۆ تاکی: تۆ تەنیای.(تنها هستی) (٢) [ناو] تەنیایی. (تنهائی).(٣) [بەند] هەتـا؛ تاکەتێ؛ تاکی تۆهاتی ئەو ڕۆیـی: هـەتـا تـۆ هاتی ئەو ڕۆیی.(تا)

تاڵش: [ناو] ناوچـەیـەکـە(ناوچـەیێکـە) لـە باشووری ئێران. (طالش)

تاڵوتـوون: [ئـاوەڵنـاو] (١)تـاڵوتیـژ؛ تـاڵ-وتوند.(تلـخ وتنـد) (٢)ڕق هـەڵسـاو؛ ناوچـاو گرژ.(عصبانی)

تاڵەبانی: ناوی بەڕێز مام جـەلال تاڵـەبـانی هەوەڵین سەرکۆماری کوردنیژادی دەوڵەتی-عێراق، و ناوی عەشیرەتەکەی(اولین رئیس جمهور کرد عراق، جلال طالبانی ونام طایفه ایشان)

تاڵەبانی: ناوی خێڵێکیگەورە لـە هـەرێمـی کوردستانی باشوور. (طالبانی)

تاڵەبۆر: [ناو] مەڕی بـۆری ئامـاڵرەشـی یـە کدەست، بێ پەڵەی سـپی. (رنـگ گوسـفند)

تاڵەبۆربەڵەک:[ناو] مەڕی ڕەنگ بۆری پەڵـە سپی کە جەغزی ڕەش یان سوور بـە سـەر سەریەوەبێت.(رنگ گوسفند)

تاڵەڕەشبەڵەک: [ناو] مەڕی ڕەش بە پەڵەی سپییەوە و چەند جەغزی سوور بە سەر سە-ریەوە. .(نوعی رنگ گوسفند)

تاڵەڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش کە چەنـد جـە-غزی سوور بەسەریەوەبێت. (رنگ گوسفند)

تاڵەسوور: [ناو] مەڕی سوور کە چەنـد جـە-غزی ڕەش لە سەریـدابێت. (رنـگ گوسـفند)

تاڵەسووربەڵەک: [ناو] مەڕی سووربەڵەک بە چەند جەغزی ڕەشەوە لە سەر سەری. .(رنگ گوسفند)

تاڵەشین بۆر: [ناو] مەڕی بۆرە بە چەند جەغزی شین و سوورەوە لە سەر سەری. .(رنگ گوسفند)

تاڵەشینسپی: [ناو] مەڕی سپی بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لە سەر سەری. (رنگ گوسفند)

تاڵەشینسوور: [ناو] مەڕی سوور بە چەندجەغزی شینە وە لە سەر سەری. (رنگ-گوسفند)

تاڵەشینڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لەسەریدا. .(رنگ-گوسفند)

تاڵیتوسک: [ناو] تاڵیتۆز؛ تانتۆز؛ گیاییکی باڵا بەرزە بە گوڵی زەرد وگەورەوە. (نام گیاهی است)

تاموخوا:[ناو] تاموخوێ؛(ب)تام و لەززەت؛ (ب) تامیقسە؛ نمەک. تام و مەزە. (مزه؛ نمک)

تام وخوێکردن : [چاوگە،ت] لە چێشتیسەر ئاگرچێشتن بۆ تاقیکردنەوەی ڕادەی خوێ و ڕۆن و ئەدوا. (چشیدن غذای روی‌آتش ازنظرنمک و روغن)

+ تان: [جێناوی لکاوی کەسی دووهەم کەسی کۆ] وەک: براتان،کوڕتان، ماڵتان. (ضمیر متصل دوم شخص جمع).

تانجکوڵەکە : [ناو] کۆتە داری سەر ئەستوون کە دەکەوێتە بەینی کاریتە و وێستوون.تاج کوڵەکە. (سرستون).

تانجکەڵەشێر: [ناو] پۆپەی کەڵەشێر.(تاج-خروس)

تانجی قولانج: [ناو] حوشترخوا؛ بالووک؛ تاژیلۆکە؛ کە دوای جووت بوون، مێوە نێرەکەی دەخوا. (آخوندک)

تانکێڕ: [ناو] اند؛ فد: (١)بۆشکە و بەرمیلی زۆرگەورە. (٢)سەیارە و پاپۆڕی تراوکێش،زیاتر نەوتکێش. (تانکر)

تانگ: [ناو] دەبابە.(تانک)

تانگۆ: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕکێ(رەخس)ی ئارام و نەرمی دوو کەسیی ئورووپیە. (تانگو)

تانوپۆ ئاورێشم: [ئاوەڵناو] لە لایەن دایک و بابەوە ئەسڵ زادە؛ (ب)بەر و پشت ئەتڵەس. (از دو طرف پدر و مادر،اصیل)

+ تانە: [ناو]تەشەر؛ تیز؛ تانووت؛ قسەیێ بۆ سەر کۆنە کردن؛ تەعنەی ئارەویە و کوردکاری بووە.(طعنه)

تانە : [ناو] تەیمان؛ دیواری بەچەپەر. (دیوار با ساقەهای باریک درخت.)ف.هەن لکەی سەر چاو.

تاوار : <تەوار ف.هەن

تاوان: [ناو] فد: دانی پارەی دۆڕاو لە قوماردا بە حەریف.(تاوان) +

تاواندەر: [ناو،بک] تاوانبژێر؛ (بەهەمووماناییکەوە) زەرەربژێر. (دهنده تاوان)

تاوای: [چاوگە] تاواندنەوە؛ ئاتیوانەدن.(ذوب کردن)

تاوبازی: [ناو] جوڵانێ.(تاببازی)

تاو- تاو: [بەند] دەم- دەم؛ جار- جار؛ چەل چەل. (هردم؛گاهی)

تاوتویٚکردن: [چاوگە،ت] پشکنین؛ بنج- وبناوانی مەبەستی ڕوون کردنەوە؛ شیکردنە- وە؛ شروڤەکردن. (تحقیق وبررسی)

تاودار: [ئاوەڵناو] لار؛ تابدار؛ خوار؛ لوول- خواردوو؛ قژی تاودار: قژی لوول. (تابدار)+

تاودان: غاردانی ئەسپ بە چوارناڵ؛ تەنگە- تاوکردن؛ زۆر بۆ هێنان؛ بەتایبەت بۆ دەسبە- ئاو چوون. (فشارآوردن)

تاوشت: [ناو] تابشت؛ تاقەت؛ هێز؛ وزە؛ توانایی. (توانائی)

تاوکار:[ناو،بک]ڕێختەگەر؛ قاڵب ڕێژی کانزا. (کارش ریختەگری است)

+ تاوڵە: [ناو] یاریی تێنیسی سەر مێز؛ پینگ پۆنگ. (پینگ‌پنگ)

تاوڵەکێفی: [ناو] گژنیژە کێویلە.(گشنیز کوهی)

تاوڵیٚ: [ناو] گیای بەنارۆمی؛گژنیژ؛ دەرمانە بۆ نەزۆکی و بەهێزکردنی گەدە و (لەوزە- لمیعدە) و بۆ دەڵەمیزیی شەوانەی منداڵ. (گشنیز)

تاووک: [ناو] چادر؛ ڕەشماڵ؛ تاوڵ؛ خێوەت؛ تێۆک. (خیمە)

تاووگ: [ناو] تایلە؛ دارێکی کەژییە.(درختی- کوهی‌است)

تاوەسووت: [ئاوەڵناو] لە بەر خۆر سووتاو؛ تاوانگاز. (آفتابزدە)

تاوهەڵگرتن: [چاوگە،ت]گێربوون؛ گێریان؛ وەک تەختەی تەڕ کە لار وگێڕ دەبێت.(تاب برداشتن)

تاهۆڕ: [ناو] تاجەواڵی گەورە. (جوال‌بزرگ)

تای: [ناو] (١) هۆزی زەردپۆستاڵی وڵاتی تایلەند و دەردۆری.(٢)زمانی سیامی و هێندوچینی.(تای)

تایاخ: [ناو] پاپۆش؛ کەوش.(کفش)

تایپ: [ناو] اند: فد: مەکینەی نووسین(پیت چن). کارکردن بەو مەکینە.(ماشین‌تایپ؛ تایپ)

تایپیست:[ناو]اند؛ فر؛ فد: پیت‌چن. (تایپیست)

تاییس: ناوی ئافرەتێکی خایین کە میللەتی خۆی فرۆشت و پاڵیدا بە ئەسکەندەری مە- قدوونیەوە. (تائیس)

تایینجە: [ناو] نیوەی تاڕەشکەی یەکسەری بە دوان دەبنە ڕەشکەیێک؛ نیوەی دووتایی. (لنگەتورکاەکشی)

تایە: [ئاوەڵناو] دڵمردوو؛ خۆپارێز. (دل‌مردە)

تبل: [ناو] قامک؛ پەنجە؛کلک؛ ئەنگووس. (انگشت)

تبلابەرانیٚ: [ناو] قامکەگەورە؛ تبلامەزن؛ کەڵە مووس. (انگشت شصت)

تبلاڕۆخیٚ: [ناو] قامکی براتووتەڵە؛ براتووتە.(انگشت بنصر)

تبلاقچیلک: [ناو] قامکە تووتە. (انگشت کوچک)

تبلانێوەکی: [ناو] قامکی قووتیٚ.(انگشت وسط)

تبلەکلسەرنینە: تبلێکی لە سەرنیە.(ب)عە- یبی نییە؛ عەیبی لە سەرنیە.(بی‌عیب ولکە)

+ تراتین: (١)هاتوچۆی شتی هەلواسراو،

وەک جووڵانەوەی جۆلانێ. (آمدورفت تاب)
(٢) تەراتین؛ گێڕانی ئەسب بۆ وشک بوونە-وەی عارەقی لەشی.(راەبردن اسب برای خشک‌شدن‌عرق تنش)
تراشە: [ناو] تۆڵاشەی دەمە تیخ و ڕەندەی نەجاری. (تراشە)
تراوەری : [ناو] ڕاگوێزی؛ هاتن وچوون؛ بردن و هێنانی کاڵا؛ ئەم وشە کوردیە چووە-تە نێو زمانی فارسی و بووەتە (ترابەری) (ترابری)
تربووس: [ناو] شۆ؛ شێ؛ نم؛ شە. (نم)
تربەسپی: خۆڵەسپی؛ ئاخا سپی؛ ڕەنگە لە (تور بەت)ی ئارەوی کوردکاری کرابێت. (گل سفید)
+ ترتەرە: [ناو] موّتۆڕسیکلێت. (موتورسیکلیت)
ترچک: [ناو] گیاگوڵەنگ. (مارچوبە)
ترسۆ: [ئاوەڵناو] ترسەنۆک: (ترسو)
ترسۆک: [ناو] ترسۆ؛ ترسەنۆک. (ترسو)
ترس‌هێنەر: [ئاوەڵناو] بوونە هۆی سام لێکردن؛ ترس بەدیهێنەر. (ترس‌آور)
ترسێنەر: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسیک کە دە-ترسێنی؛ ترس هێنەر؛ بەسام. (ترسناک)
ترشکە: [ناو] ترشۆکە؛ گیای خۆراکی کەو. (ترشک)
ترشەکشمیش: [ناو] کشمیشەکەولی؛ سە-رچک؛ زریشک. (زرشک)
ترشەکە : < ترشکە
ترشێنە: [ناو] هەویرترش.(خمیرمایە)
ترکزە: [ناو] (١) دڵنیگەرانی؛ گێژەن؛ تۆکز؛ گێچەڵ؛ بقە. (ترس‌ونگرانی؛ پاپوش؛خطر).(٢) تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تلە؛دام)
ترگار: [ناو] ترار؛ دەفری گەورە.(ظرف بزرگ)
ترگژۆک: [ناو] تەیرۆک؛ تەرزە.(تگرگ)
ترمسک: [ناو] ترماسک؛ تیلماسک؛ زەنگەتە ترێ؛ بۆڵە ترێ. (خوشەانگور)
ترمە : [ناو] فد: تێرمە؛ قوماشی پەشمینە یان لە ئارمووش. (ترمە)
ترنگین: [چاوگە] زیاتر بۆ دەنگە وەک: ئاوێژەی دەنگ؛ گەڕانەوەی دەنگ؛ دە-نگدانەوە؛ زڤرینا دەنگی. (طنین)
تروان: [چاوگە] چڵدان؛نەبز؛ وەک: پتدانی دە مار .(نبض)
تروادن: [چاوگە،ت] نەبزلێدان؛ پتلێدان؛ چل لێدان.(نبض زدن)
ترۆمبۆن:[ناو]ئامرازێکی موّسیقایە(ترومبون)
ترۆمپێت: [ناو] فرد؛ اند؛ فد: ئامرازێکی موّسیقایە سێ کلیل (کون)ی هەیە و بە فوو دەژەندرێت. (ترومپت)
ترولاق: [ناو] تەپاڵە: (تاپالە)
ترووسکایی: [ناو] ڕووناکیی‌کەم؛ بەحاستەم دیتنی چاو. (کم‌سویی؛ دیدکم چشم)
ترەکای‌دەلێ: ترەکینی سپلۆت.(زائیدن سگ)
ترەوراوێ: [ناو] چەنەدرێژی و هەڵێتپە لێت قسەکردن. (چرت‌وپرت و رودە درازی)
ترێبانتین: [ناو] دەرمانێکە لە بنێشت دە-گیرێت، لە نیگارکێشیدا بۆ تراوکردنەوەی ڕەنگی خەست کەڵکی هەیە و تاوێنەری (ڕە نگی ڕۆن)ی نیگار گێشییە. (ترێبانتین)

تریپل: [ناو] دەنگ لە حاندێکی بـەرزدا؛ دە-
ستەواژەی مۆسیقایە. (ترییل)
تریشک: [ناو] تریشکە؛ تریشق؛ تیشک؛ وە-
ک:تیشکی ڕۆژ. (اشعه)
تریشین: [ناو] فرد؛ فد: کرمی نێو لەشی بـە-
راز، بەخواردنی گۆشتی بـەراز بـۆ ئینسـانیش
گیرۆی هەیە. (تریشین)
ترێلیۆن:[ناو] فرد؛ اند؛ فد: یەکملیۆنملیـۆن
.(ملیۆن × ملیۆن). (تریلیون)
ترینگوهوڕ: [ناو]ترینگە ترینگ؛ خرینگوهوڕ.
(صدای برخوردکردن زیورآلات بهم)
ترینگە: [ناو] دەنگی وێککـەوتنـی دەفـری-
مس. (صدایبهم خوردن کاسەهـایمسـی)
تزۆک: [ئاوەڵناو] ژنـی ئـەتـوار خـراپ.(زن-
بدکاره)
تسەگورگ : [ناو] فسە گورگ؛ کارگە فسـە؛
جۆرێککارگی ژەهراویە. (نوعیقارچ سـمی)
(٢)<فسە گورگ
تشپۆ: [ناو] (١)زیرکە؛ پیزۆکە؛ زیپک؛زیپکـە.
(جوش پوست) گرۆڤە و لووی ناو لـەشـی
گیاندار.(غدە)
تشپۆک: < تشپۆ
تشتومشت: [ناو،ت] شتومەک؛کـەلوپـەل.
(خرتوپرت)
تفال: [ناو] پەڕوێیکە بە بەسەرگـونکی هـە-
ویردا دەدرێت.(رواندازچانەهای خمیر)
تفتیک: [ناو]کورک. (کرک)
تفتیلک: [ناو] کۆترەباریکە.(قمری)
تفرە: [ناو] کراژ.(پوستە؛ شورە).
تفکردنەوە: [چاوگە،ت] فرێدانی هەر شتێ لە
دەمدا. (٢) تف فڕێدان. (تفکردن)
تفرەمار: [ناو] کراژەمار. (پوستە مار)
تفکـە: [نــاو] ئــاگردانی لــە قــوڕچێکراو؛
کووانووی قوڕینە؛ (آتشدان گلی)
تفل: [ناو] توێژ؛ تۆکڵ؛ تویخڵ؛ تفە. (پوستە)
تفڵ : [ناو] بۆی هەیە لە (تفل)ی فارسیەوە
هاتبێت. تڵف؛ منداڵ؛ زارۆک. (بچە)
تفە: [ناو] تفل؛ تۆخڵ؛ تۆیکڵ.(پوستە)
تفە: [ناو] دیوارێک بـە مـۆرە(قـوڕ)دروسـت
بووبێت.(دیوارگلی)
تفەزڕێ: [ناو] تووە کێوی. (توت وحشی)
+ تفەنگچی:[ئاوەڵناو](ب) دەست ڕاسـت لـە
تیرەندازیدا.(وارد درتیراندازی؛تیرانـداز خبـره)
تفەنگیڕەشۆکی: [ناو] تفەنگێکی قەدیمی و
سەر پڕ کە لە سەر لوولەکـەیـەوە بـارووت و
ساچمەی تێدە کرا و بە زەمە دادەگیرایـەوە.
(تفنگ سرپر)
تفەنگیساچمەیی: [ناو] زیاتر بۆڕاوە و فیشە
کی سا چمەیی دەخوا. (تفـنـگ سـاچمە زن)
تفیسەر بەرەوژوور: (ب)کارێکی کرێت کـە-
زیان بە کریاریشی بگـەیێنـی، و وەک تفـی
بەرەو ژوور بگەڕێتەوە بۆ نێو چاوی خاوەنی .
(تف سربالا)
تڤرۆکە: [ناو] خەردل؛ خەردەل.(خردل)
تڤسک: هەنجیری کێوی.(انجیر وحشی)
تڤل:<تفل
تڤو : [ناو] ترپ؛ توور؛ تڤر.(ترب)
تڤێ: [بەند] دڤێ؛ ئـەشـێ؛ دەبـێ؛ گـەرەک.
(باید)
تڤیای: تووڕە بوون.(عصبانی شدن)

تک:[ناو](١)دک؛دوو؛ هەرتک چاوی دێشـێ: هەردوو چاوی دێشێ.(دو) (٢) دڵۆپ؛ دڵۆپـە؛ تکە. (قطره)

تک: [ناو] نوختە؛ خەوش؛ خەش؛ لکە؛عەیب وئیراد؛ چ تک تێدا نینە: بێعەیب و لکـەیـە. (غش؛ لکه) دڵۆپ.(چکه)

تکەتک: (١)[دەنگەناو]چرتەچـرت؛ وەک:دە-نگـی کـاتژمێر؛ (تـکـتـک).(٢) دڵۆپــە - دڵۆپ.(چکەچکه)

تکـەکـردن: [چاوگـە،ت] هاتنـەخـوارەوەی دڵۆپە.(چکەکردن)

تلاسان : [چاوگە،] هەڵخلیسـکان.(لغزیـدن)

تلبژار: [ئاوەڵناو] بە قامک بژارکـراو؛ دەسـت چن ؛ هەڵبژاردە؛ تلبژێـر؛ (انتخـاب) (٢) لـە ڕادەی قامکی دەستێک تێناپەڕێت.(ب)ناياب. انگشتشمار)

تلخە: [ناو] کۆگابەفری بە سـەهـۆڵ بـووی پەڵە پەڵە لە سەر عـەرز مـاو.(کپـه برفهـای بجامانده دربهار)

تلدار: [ئاوەڵناو]تۆلدار؛ تۆڵـدار؛ ئـاوس؛ تـۆلپڕ؛ سکپڕ.(آبستن)

تلگەنی: [ئاوەڵناو]زکگەنیو؛ سکبۆگـەن.بـۆ جوێنە. (شکمگندیده)

تلمسـک: [نـاو] تلماسـک؛ زەنگـەتـەتـرێ. (تلسک)

تلنایۆ: [چاوگە،ت]تلین؛ تلانەوە.(غلطیدن

تڵۆفک : [ناو] (ف. گوڵچنینەوە) گڵۆفک؛لکی هـەرە سـەرەوەی دار. (شـاخەهـای بـالائی درخت)

تلی: [ناو] (١)گلە؛ دانە؛ دەنک. (دانه)(٢)تبل؛ قامک.(انگشت)

تمتم: [ناو] سماق.(سماق)

تنتیک: [ئـاوەڵنـاو] بـەدئـەسـڵ؛ بـەدنیـژاد. (بداصل)

تنگژ: [ئاوەڵناو] ئانگژا؛ تووڕە.(عصبانی)

تنگژی: [ناو] تووڕەیی.(عصبانیت)

تۆبەی گورگ مەرگە:(ب) دووری نەکـردن و دەست هەڵنەگرتن لە خـدە و خـوو؛ تۆبـەی بێبایەخ؛ تۆبەی بە درۆ.(توبه درو غین ؛ توبه گرگ)

تۆپز: [ناو] (١)تۆپەوانەی کونی ئە ستێر و ڕۆ چن. (دها ن بندروزن)(٢) مێکوت و مێگوار؛ دۆق؛ کوتەکی سەر بزمارڕێز؛ گورز. (گرز)

تویزەگیاوە: [ناو] گیاسپۆن؛ دەرمانـە بـۆ زە-ردوویی. (میخک وحشی؛چوبک؛صابونی)

تۆپڵەگیا: [ناو] شەلەمەباخی. (کلمصـحرایی؛ خردلبری)

تۆپەکەلەم: [ناو] گیـا گـەلـەرم؛ کالیسـیۆمی زورە بۆ پتەو بـوونی ئێسـک و نـەخۆشـینی ئێسک بەکەڵکە. (کلم پیچ)

تۆتۆ: تواتوا؛ چینچین. (لایەلایە؛ قشرقشر)

+ توخماخ: [ناو] قەتماغە؛ پێست؛ توخماخی سەرت هەڵدەکەنم: پێستی سەرت هەڵدەکە-نم(پوست)

توخمەتخێڵ: [ئاوەڵناو] زۆڵ؛ بیژوو؛ توخمی-حەرام؛حەرامزا. (حرامزاده)

تۆڕئاوس: [ئـاوەڵنـاو] پابـە مانـگ؛ هـەراش ئاوس؛ نزیک بە زائین. (پابماه)

تۆراخ: [ناو] خەسە؛ دۆی خەستی ئـاوچنراو بۆ کەشک چێکردن؛ دۆراخ. (دوغ چکیده)

تۆراق:<تۆراخ.

تۆراقدان: [ناو] ئامانی تۆراق. تووره‌که‌ی هه‌-لواسینی تۆراخ. (ظرف دوغ چکیده)

تۆراک: [ناو] جۆری په‌نیر.(نوعی پنیر)

تۆربه: [ناو] تووره‌که؛ توورێن؛ کیسه.(توبره)

توربچه: [ناو] تووره سووره؛ جۆرێک تووری چووکه‌ی پێست سووره.(تربچه‌نقلی)

تورتان: [ناو] مقه‌س؛ قه‌یچی؛ دوێرد. (قیچی)

تۆرکردن: [چاوگه،ت] تۆران؛ زیزبوون.(قهر کردن)

تۆڕکردن: [چاوگه،ت]به‌تۆڕگرتن؛ ڕام‌کردن؛ خسته‌تۆڕ؛ زیاتر بۆ کوڕ و کیژ ده‌وترێت که مه‌یلی یه‌کترین ڕابکێشن. (توركردن)

تورکمان: [ناو] تورکمه‌ن؛ تورکه‌مه‌ن؛جه‌-ماوه‌ری سپی پێستی تورکه‌کانی ئاسیای ناوه‌ندی. (ترکمن)

تورکی: [ناو] زمانی تورکی؛ زمانی تورکه‌-کانی ئۆرال ئاڵتایی وئازه‌ری. (ترکی)

تورکی: [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به تورکه‌وه. (ترکی)

تورکی‌ئازه‌ری:جه‌ماوه‌ری تورکی ئازربایجان. (ترک‌آذربایجانی)

تورکی‌لاو: (ب)تورکه‌کانی پاش شۆرشی ئاتاتۆرک له تورکیا. (ترکهای پس‌ازانقلاب آتاترک)

تورکیی‌ئه‌سته‌مووڵی: زمانی‌یاسایی ده‌وڵه‌تی تورکیا. (زبان‌رسمی ترکیه)

تورمز: [ناو] روس‌د؛ فد: ئامێری ڕاوه‌ستاندنی هه‌ر که‌ره‌سته‌ی ته‌گه‌ردار؛ چه‌ند جۆره، کاره‌بایی، ڕۆنی، پایی، ده‌ستی، کومپێریسی و هیدرۆلیکی؛ له کوردستانی باشوور وشه‌-ئینگلیزییه‌که‌ی ده‌ڵێن، و ئیستۆپی پێده‌ڵێن. (ترمز)

تورمزبریان: [چاوگه،ت] تورمزبرین؛ له کارکه‌وتن و عه‌یبدار بوونی تورمز.(ب) خو پی‌نه‌گیرانه‌وه. (ترمزبریدن)

تورِنابازی: [ناو] فد: یاریی شا و وه‌زیر و دز و جه‌للاد. (ترنابازی)

تۆڕۆس: [ناو] تۆڕۆس وئانتی تۆڕۆس، دوو کێون له مه‌ڵبه‌ندی کوردستانی تورکیان. (نام‌دوکوه)

تورِه‌هات: [ناو] فد: توڕڕه‌هات؛ هه‌ڵیت و په‌-ڵیت؛ قسه‌ی پڕو پووچ.فشقییات. (ترهات)

تۆڕی‌چرا: [ناو] چنراو و هه‌ڵدووراوێکی تۆڕی کیسه‌ئاسای بچووکه له ده‌زووی نه‌سووچ، ده‌یکه‌ن به سه‌ر پستانه‌کی(مه‌مکه)ی چراتۆڕدا. (طورچراغ)

تۆزته‌کاندن: [چاوگه،ت] (ب) لێدان؛کوتان و بۆ تێوه‌شاندن. (کنایی ،کتک زدن)

تۆزه‌ڵانیه: [به‌ند] تۆزه‌ڵانه؛ تۆزێکی‌که‌م؛ نه‌-ختێک؛که‌مێک. هه‌ندێک. (کمی. خیلی کم)

تۆشکه: [ناو] کریش وه‌ک:کرێشی سه‌ری چڵکن یان گه‌چه‌ڵ. (شوره)

تۆشه‌ل: [ناو] تۆخڵ؛ تیقل. (پوسته)

+ تۆف:[ناو]تۆڤ؛ توو؛ تۆم؛ تۆو؛ توخم.(تخم)

تۆفانه‌وه: [چاوگه،ت] گێچه‌ڵ به‌رپاکردن؛ کورتکراوه‌ی تۆفان‌نانه‌وه. (شلوق‌کردن)

تۆڤ‌ئاڤێتن: [چاوگه،ت] تۆڤچاندن؛ تووچاندن؛ توو وه‌شاندن (تخم‌پاشی)

تـۆقی: تـەڕەکـاڵی بـۆ تـوو ڕاگیـراو. (میـوە بوستانی تخمی)
تۆقە: [ناو] تەوقە؛ دەستومشتاق. (بهم دست دادن)
+ تۆقین: [چاوگە]زیادکردنی ئـاوی کـارێز و کـانی؛ ژیانــەوەی کــوێرەکــانی. (پرآبــی کاریز؛پرآبی چشمه خشکیده)
تـــــۆقین : [چاوگـــــە] (١ب) ترســـــان .(ترسیدن).(٢) دریـانی پـۆڕگ (پـارەشـدن تاول).(٣) ژیانەوەی کوێرەکانی. (زنـدەشـدن چشــمه خشــکیده)(٤)تــەقینــی قومبولــە. (ترکیدن نارنجک)+
تۆکز: [ئاوەڵناو] ترکزە؛ بڤە. (خطر)
تۆڵانەوە : [چاوگە،ت] داتوڵـان؛ نـەرمبـوونی میوە بەهۆی زۆر گەیینەوە؛ بل بوون. (نـرم-شدن میوه بەعلت زیاد رسیدن)
تۆلپڕ:<تلدار
تۆڵ دان : [چاوگە،ت] زکدانی دیوار.(شکم-دادن دیوار؛ طبلک کردن)
تۆڵدان: [ناو] منداڵدان؛ (بچەدان)
تولومپا: [ناو] تورومپا. (تلمبە)
+ تۆڵە: باتی؛جیاتی؛ بری؛ قەرەبوو؛ لە تۆڵەی قەڵمێکدا کتێبێکم پیدا. (عوض)
تۆڵەکە مارانە: [ناو] مارتۆڵەکێ؛ لەکوردستان زۆر دەروێت، تامی تاڵـە و هـەنـدێک مـاکی ژاری (ئامیگــداڵ) یتێدایــە و دەرمــانێکی-ئێش‌بەرە.(افسنطین کبیر)
تۆمارکردن : [چاوگە،ت] دەنگ خستنە سـەر شریت و قەوان؛ <سەبت (ضبط‌کردن نـوار وکاست)+
تۆمانج: [ناو] بوختان؛ تۆمەت. (تهمت)
تۆماندن: (ف.گیـو) تۆمـەت لێـدان. (تهمـت زدن)
تۆمپز: [ناو] مشتەکوڵە. (مشت)
تۆمقفە: [ناو] گیاچەورە؛ لەمیراوای بۆکـان و پاوە و کێوەکانی داڵـاهۆ زۆرە و دەرمانـە بـۆ سینۆزیت. (گل‌مرو)
تۆمگیر: [ناو] گیـای بـالووکبڕ؛ گـوی‌بـەرخ؛ گوڵەکەی بە تۆپ لە پاڵ یەکـدان،دەرمـانی برۆنشیت و ئازاری سینگە و گەڵا تووکنەکە-ی بۆ خنازیر باشە. (گل ماهور)
تۆمەز: <تومەیژە
تۆمەیژە: تۆمەڵێ؛ تومەز؛تۆمـەزانـە. (تونگـو)
تۆن: [ناو] فد؛ انـد؛ فـرد: ڕادە و ڕێـژەی دە-نگ،دەستەواژەی مۆسیقایە. (تن)
تۆن: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: کێشێکە بەرانبەر بـە هەزار کیلۆ. (تن)
تۆن: [ناو] فـد؛ فـرد؛ انـد. گۆشـتی کوڵـاوی ماسی (تۆن) کە لـە نـاو قوتـووی سـەربـە-ستراوی تەنەکەدا ڕای دەگرن. (تن)
تۆن: [ئاوەڵناو] مرۆڤی چاوبرسی و تێرنەخۆر. (حریص)
تـۆن: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: نـاوی جۆرێـک ماسییە. (نام ماهی تن)
تۆن :[نیشانەی مڵکی بـۆ دووهـەم کـەسـی تاک] هەموو عالەم گرفتاری تۆن. (علامـت ملکی)
+ توند: [ئاوەڵناو] خەسـت؛ دژی شـل.(تنـد؛ سفت)
+ توند و تیژ: [بەند] (١)توند و تیـژ ڕابـوورد:

به لەز ڕابوورد. (سریع).(٢)[ئاوەڵناو] تاڵ- وترش؛ زۆر توون. (طعم خیلی تند)

توندە تەبیات : [ئاوەڵناو] ئەوەی زوو تووڕە- دەبێت، تەبیات لە (تەبیعەت)ی ئارەوییەوە هاتووە. (تندخو)

توونی: [ناو]توندی؛ توونی؛ خەسی؛ تام تیژی.قاییم. (تندی)

توونکان: [چاوگە،ت] (١)ڕیوایەتە کورێک چاوی بە خواردنێک بکەویت و ئیشتیای- بکات و نەیدەنیّ تووی دەتکێت و منداڵی نابێت. (عقیم شدن مرد). (٢) هەڵتروو شکان. (چمباتمە)

+ تووتەک: [ناو] نەرمەنایە.(نوعی نی زبانە- دار)

تووجی: بەلاڤکرن؛ پشک کرن؛ بڵاوکردن؛ پرش و بڵاو کردن. (قسمت کردن)

تووڕدک: [ناو] تووترک؛ تەمشک؛ تێمشک. (تمشک)

تووڕدۆکە: [ناو] خاکشیرەکەشیلە؛ گیایێکە دە نکەکەی بۆ سێبەڕۆ (ماڵاریا) بەکەڵکە.(قدومە کوهی)

توور: هاوێژ؛ تووڕدان؛ هاوێژتن. (انداز)

توور: [ناو] فرد؛ اند؛ فد: گەشت وسە- یران،زیاتر بردنی چەند کەس پێکەوە بۆ گە- شت و وڵات گەڕان لەلایەن ڕێکخراوێکەوە. (تور)+

توورەکێوی: [ناو] گیای تورەدەیمی؛ لە مهاباد، پیران شار و پاوە زۆر دەڕویّ گە ڵاکەی دەکوڵێنن بۆ دەرمانی برین و دومەڵ. (علف خر)

توورریست: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: گەشتیار؛ گەڕۆک. (توریست)

تووزەک:[ناو]تەرەتیزە؛تەرەتۆرە؛تەرەتوڵە؛ (ترەتیزک)

تووش: [ناو] فرد: (١) لە زمانی فەڕانسەشدا بەمانای تووشی یەکبوونە؛ڕووبەڕووی یەک هاتن. (٢) چەتوون و تووش ودژوار. (سخت)(٣)جگی زۆرساوراو؛ جگی تووش. (شتالنگزیاد سابیدەشدە) (٤)شەڕانی. (خشن)

تووشک: [ناو] چوێشتیر؛ توێشتیر؛ گیسکە مێی لە دوو ساڵە کەمتر. (بزغالە ازدوسالە کمتر)

تووشکەلە: [ناو] تووشک؛ کاورە میّ کە پینابێتە دوو ساڵان. (میش در اول دوسالگی.)

توفەرەنگی: [ناو] شیلک؛ بنەگیایێکی خزۆ کە، میوەکەی سوور و ترش و شیرینە. (توتفرنگی)

توکە: [ناو] تروکە؛ پرووشەی بەفر و باران. (نمنم برف و باران)

توولی: [ناو] وشتری تووکن و بەرگندرێژ. (شترپشم دراز)

تووڵیایی: (١)هلهلیایی؛هەلوپەلبوون لە بەر کوڵانی زۆر.(لە شدەاز زیادپختن) (٢) توندڕەوی: زێدە ڕەوی؛ زیادەڕۆیی. (افراط)

+ توون: [ئاوەڵناو] تووژ؛ تیژ (تامی تیژ و توند).(طعم، تیز و تند)

توونکە؛ [ناو] تنۆکە؛ دەرپێی زۆرکورت. (شۆرت) مایۆ ی گوشاد. (تنکە؛ شورت)

تورونیتیژ: [ئاوه‌ڵناو](١) به‌كار؛ خێرا توندوتۆڵ. (كاری). (٢) توون و تیـژ؛ تـامی زۆر تونـد و تیژ؛ تاڵ و تیژ. (طعم خیلی تند)

توونه‌گیواو: [ناو] تووینله‌؛ توونه‌گیا؛ ته‌ر خون. (ترخون)

توونه‌دار: [ناو] دارچین؛ دارچینی؛داریكه له چین و مالیزیه‌وه هاتووه،پێستی ئـه‌و داره‌ده‌رمانی برۆنشیت و سی و زوكامه. (دارچین)

+ توونی؛ [ناو] توندی؛ تاڵی؛ تیژی، دژی نه‌رمی؛ تووتنه‌كـه توونـه: نـه‌رمنییـه. (تنـدی)

تووینله:< توونه گیواو

تووه قه‌سپه: [ناو] جۆرێك‌تووشیرینی ده‌نك گه‌وره‌ی سپی(نوعی‌توت سفید)

+ تۆی: من نیم،تۆی. ئه‌تۆی. (تو هستی)

توێخم‌چـوو: پێسـتم سـاورا؛ (ب)شـه‌كـه‌ت بووم؛ ماندوو بووم. (خسته‌شدم)

ته‌بانه: ته‌پانه.<بانگلێر

ته‌بتاندن: [چاوگـه‌،ت] ئـارام‌كردنـه‌وه؛ حـه‌جماندن؛ دڵخۆشی‌دانه‌وه. (آرام‌كردن)

ته‌بتـین: [چاوگـه‌،] ئـارامگرتن؛ حـه‌جمـین؛ داسراكان.(آرامگرفتن)

تـه‌بخاڵـه: [نـاو] تیمسـك؛ لێوهـه‌ڵزریـان. (تبخال)

ته‌برێز: [ناو] ته‌ورێز؛ شارێكه له ئازربایجـانی رۆژهه‌ڵاتی ئێران. (تبریز)

ته‌بسی: [نـاو] كـه‌شـه‌فـه‌ی چـایی. (سـینی كوچك)

ته‌بع: [ناو] نـه‌خۆشـین بـه هـوی خـواردنی چـــه‌ورایـــی زۆره‌وه. (مریضـــی ازچربـــی زیادخوردن)

ته‌بله‌ی‌سه‌ر: [ناو] ته‌پڵی‌سه‌ر؛ ته‌وقـی سـه‌ر. (فرق سر)

ته‌به‌تۆر: [ناو] ته‌ونی جاڵجاڵووكه. (كارتنك)

تـه‌پـته‌پی : [ئاوه‌ڵناو] كه‌سێك كه ته‌نیا ته وقه‌سه‌ری هه‌ویزه.(كسیكه فقط وسط سرش طاس است)

ته‌پساندن: [چاوگه‌،] (١)ڕاخستن؛ پان‌كردنه‌وه. (پهـن كـردن) (٢)لێـدان؛ كوتـان. (زدن؛ كوبیدن)

ته‌پكه‌ر: [ئاوه‌ڵناو+ ناو،بك] تـه‌پـۆ؛ فێڵـه‌بـاز. (حیله‌گر)

تـه‌پـڵ: [نـاو] دمـه‌ك؛ زه‌رب؛ ئـامێرێكی مۆسیقایه. (ضرب)

ته‌پڵه‌ك: [ناو] باكردنی گه‌چی دیوار به هوی ته‌ڕه‌شۆیی(نـم)ه‌وه. (طبلـك).(٢) ژێرسـیغار. (زیرسیگاری)

ته‌پله‌كردن: [چاوگه‌،ت] هه‌ڵه‌كردن له قسه‌كردندا. (تپق زدن)

ته‌پڵه‌كی‌ڕۆژ: [ناو] گۆی ڕۆژ. (گوی خورشید)

ته‌پله‌گوێنی: [ناو] ئگوێنییك كه كـه‌تیـره‌ی لێده‌گیرێت. (گون كتیرا)

ته‌پ لێنه‌كوتان: (ب)بێزانستـی لـه‌كارێكـدا. (سردرنیاوردن)

ته‌پودۆڵ: [ناو] كێو و شیو.(ب)هـه‌ردی پـڕ كۆسپ و كه‌نداڵ. (زمین ناهموار)

ته‌پودووكه‌ڵ: [ناو] تـه‌مودووكـه‌ڵ؛ مـژودوو؛ ته‌م‌تۆمان. (مه و دود)

ته‌پولوول:[ناو]ته‌مو مژله‌كاتی به‌فر و بـاران‌بارینذا. (مه همراه با بارش)

ته‌پۆڵه‌گیا: [ناو] گیاگزگانـه‌. (گیـاه طاوسـی-

رنگ)

تەپە : [دەنگەناو] دەنگی کەوتنی شتی قورس؛ وەعەرز کەوتنی شتی قورس؛ دەنگی بەدار تەکاندنی لێفە و مافوورە. (صدای افتادن اشیأ سنگین ونرم)

تەپوهۆڕ: [ناو] هەراوهوریا و زرموکوت. (تق-وپوق وسروصدای بلند)

تەپەسەر: [ناو]و[ئاوەڵناو] بێدەسەڵات؛بێدەنگ؛ ستەم دیتوو؛ سەرکوتکراو؛ سەرکۆنەکراو. (مظلوم)

تەپەوتەلان: هەردی پڕکەند و کۆسپ.(زمین ناهموار)

تەپی: [ناو] تەپلۆسی؛ سستی؛ لەش‌گرانی. (لشی)

تەتن: [ناو] قوڕ. (گل‌وشل)

تەتە: [ناو] دۆڵ و کەلی تەتە بەینی هەورامانی تەخت و هەورامانی لهۆن.(گردنه و دره ای در اورامان)

تەتەپێچ: تەختەپێچ؛ پێچاندنی دەست و پێی شکاو بە تەختە. (با تخته بستن استخوان-شکسته)

+ تەتەڵە:[ناو] ئامرازی هەورگەری، تەختە یان چەرمێکە بۆ لووس‌کردنی هەوڕ و هیربار. (ابزار کوزه‌گر)

تەتەڵە: [ناو] (١) کەوانە؛ لاتراسەکردنی گوڵڵە کە لە بەرد بکەوی. (کمانه).(٢) هەڵبەزینەوەی پەیتا پەیتای زاپ کاتیٚ لاتیل بۆ سەر ئاو دەهاوێژرێت. (نان و ماس). (کمانه)

تەحر: [ناو] تەرح؛ شێوە. (طرح)

تەخار : [ناو] تەغار؛ (ب)سی؛ تەغارێک تە-پاڵە سی دانەیە، تەغارێکی چوار پووتی گەنم سی ڕبەیە.(به سی عدد اطلاق میشود)

تەختخاو:[ناو]قەرەوێڵەی لەسەرنووستن. (تختخواب)

تەختە: (١) [ناو] چاڵۆچۆڵ نییە (تە-خت)ە،(تخت است) (٢) [ناو]یەکەی ژمارەی بەری قوماشی پێکەوە لکاو و (دووراو)داوێنی کراس چوار تەختەیە. (تخته).(٣) [ناو] یەکە-ی ژماردنی جاش و بەتانیٚ و قاڵی، سیٚ تە-ختە قاڵی.(تخته). (٤ب) [ناو]تەختەنەرد، تاوڵە. (تخته‌نرد).(٥) [ئاوەڵناو] شتی پان وتە-خت وەک: تەختەبەرد، تەختەگەمرە. (هرچیزصاف وپهن). (٦) [ناو]تەغەر بۆ داری تاشراوی پان دەگوترێت. تەختە دار. (تختە-چوب)

تەختەپیتی: [ناو]تد: غەریب‌سنجان:جووجە. (ساس)

تەختەدامە: [ناو] تەختەیێکە خانە خانە کراوە و٦٤ خانەی هەیە بۆ یاری دامە؛ (چەلان چابوو هەمان‌بوو تەختەدامە)«هێمن» (تختە-داما)

تەختەسڕ: [ناو] پارچەییٚ(لباد یان هەور)کە نووسراوەی تەختە سیای قوتابخانەی پیٚ-پاک دەکەنەوە. (تخته‌پاکن)

تەختەسیٚلا: [ناو]سیٚ تەختەی ناسک کە ناوە ناوە بە باری ڕا ڕاست و ڕا پووتدا (بۆدە-وامی زیاتر) پێکەوە لکاون. (تخته سەلا)

تەختەشنۆ: [ناو] تەختە دارێکی ٨×٨٠ سانتیمیتر بۆ وەرزشی شنوکردن لە سەری.

(تخته شنا)

تـەختـەکـورت: (ب)عقـلسـڤک؛ کـەم عقلْ.(کنایی، کم عقل)

تەختەنەرد: [ناو] تاولّە. (تختەنرد)

تەختیسینگ: [ناو] پانایی سەر سینگ. (تختسینه)

تەختیناوشان: [ناو] پانایی لای ژووڕەوەی پشت. (پهنای شانه)

تەخر: [ناو] تەرک؛ وازلێهێنان. (ترک)

تەخلیت: [ناو] (١) تەقلّیت؛ سواعبەت؛ گاڵتە. (شوخی) (٢).لاسایی؛ دەمەلاسکی.(تقلید)

تەخم: [ناو] شوێن؛ جێگا. (مکان)

تەخەر: [ناو] (١)عەشیرە. (٢) [بەند] تەغەر؛ زۆرتر. (١.عشیره ٢.بیشتر)

تەدووانە: [ئاوەڵناو] جێمک؛ لفەدووانە؛ بۆمیوە (شملۆبەرەکەت). (دوقلو)

تەڕئەنداز: [ئاوەڵناو] پیرەمێردێک خۆ قیت و ڤیت کەت. دڵتەڕ؛ تەڕپۆش. (شیکپوش)

تەڕا : بەتۆ؛ بۆتۆ؛ لۆتۆ. (ترا)

تەڕاتی: [بەرهەمیچاوگە] تـەڕایـی؛ تـەڕی؛ نمداری. (تری)

تەڕاف: [ناو] دێلاندن؛ دەڵاندن. (نشت)

تەڕاح: [ئاوەڵناو] (١) مروی لەیـلاق و درێـژ. (آدمخیلیدراز قد) (٢) [ناو] عـەلاف؛کرپـار و فرۆشیاری دەغلْ بەکۆم. (علاف)

تەرازیا: [ناو] شەونم؛ خوناوە. (ژاله)

تەراشکاری: [بەرهەمـیچاوگـە] تراشـکاری. (١) ڕەوتی تاشین. (٢)جێگـا و کـەرەستە و کـاری کـانزا تاشـین(لـە چـەشـنی خـەڕڕاتی)(تراشکاری)

تەڕاکتۆر: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: تراکتـۆر؛ کـەرەستەی شێو برین. (تراکتور)

تەڕاکردن: [چاوگە،ت] بـەردانـەوە؛ خسـتنەخوارەوە. (پائین انداختن)

تراموا: [ناو] قەتار(شمەنـدەفـەر)ی نـاو شـار. (تراموا)

تەرانە: [ناو] ترانە؛ قەشمەری؛ گەمە. (بازی)

تەڕاوس: [ئاوەڵناو] تەڕئـاوس؛ هـەردیهـەمیشە شێدار. (زمینهمیشهنمدار)

تەڕاوەری: [نـاو] هـاتن وچـوون؛ تـراوەری؛ هاتوچۆ کەر؛ ئەم وشە کوردیە و چووەتە نێـو زمانی فارسـی و بـووە بـە ترابـەری.(تـردد؛ ترابری)

تەڕبەل: [ئاوەڵناو] پیرێژنی تەڕپۆش. (پیـرزن شیکپوش)

تەرت: [ناو] کەستەک؛ کولۆیخاک. (کلوخ)

تەرتلین: [چاوگە]گێژبوون؛ شێوان. (آشـفتە-شدن)

تەرجۆ: [ناو] پەرجۆ؛ کرمزی؛ مەهدەر؛ کاری کەس نەکردوو. (معجزه)

تەرجە: [ناو] شەبباک؛ دەلاقە. (شباک)

تەرجەمە: [ناو] پاچڤـە؛ وەگێڕانـی نووسـراوە یێک بە زمانێکی تر. (ترجمه)

تەرخانمەجلیس: مرۆڤی تایبەتی دانیشتن لە کۆڕ و مەجلیسدا؛ (ب) پیاوماقوولْ. (مجلس-نشین)

تەڕدەماخ: [ئاوەڵناو] کەیف خۆش؛ بەدەمـاخ. (خوشحال)

تەڕزەنوو: [ئاوەڵناو] شتیتازە و نویْ؛ خەبەر و باسی تازە (جدید و نو)

تەرسا: [ئاوەڵناو] دیان؛ فەلە؛ عیسایی؛ (لە-چەند شوێنیدیکە بە گاوریش وتراوە). (عیسوی)

تەرفە: [ناو] تەفرە؛ خاپ؛ فریو. (فریب)

تەرقال: دۆستایەتی لەگەڵ کەسێکی خراپ-دا. (دوستی با آدمناباب)

تەرک: [ناو] (١)دواوەی زینی ئەسپ ، یان دوواوەی هەرسوارێک.(ترک).(٢)تەرخ؛ دە-ست لێبەردان. (ترک)(٣)بێخ ؛ بن؛ تەختی ژێرەوە؛ (ته؛ کف)

تەڕکال: [ناو] مەزرای دەغڵی ئاوی. (کشت آبی)

تەرکبەند: [ناو] بەنسامۆرتە. (ترکبند)

تەرکزە: [ئاوەڵناو] تۆکز؛ مەترسی؛ بقە.(خطر)

تەرکەخەم: [ئاوەڵناو]کەمتەرخەم؛ بێخەم. (لاابالی)

+ تەرکەدونیا: [ئاوەڵناو] دووری کردوو لە خۆشیەکانی دونیا؛ زیاتر بە (ڕاهیبە)ی کلیسانشین دەڵێن. (تارک دنیا)

تەرکەز: [ناو] دارتەقڵە لە ساقەتی خەیزەران. (چوب چوگان ازخیزران)

تەرکەزا: تەرکەزێد؛ جێهێشتنی نیشتمان؛ تەرکەدیار (ترکوطن و دیار)

تەرکەوڵات : لە وڵات دەرچوو؛ ئاوارە؛ تەرکە-دیار. (آوارەغربت)

تەرمەک: [ناو] تایەی درێژ و باریکی گڕاڵک و درک و داڵ.(کپەخارمکعبشکل)

تەڕوتلیس: [ئاوەڵناو،] تەڕ و خووساو. (تر و خیس)

تەڕ و وشک هاوێشتن: تێرووپشک.(نوعی-قورعە)

تەڕووک: [ناو] داری تەڕە ژیبا؛ بەرێکی سووری هەیە بۆ نەخۆشینی سی و دڵ بە-کەڵکە. (طویلک)

تەڕووندە:[ناو]تازەڤێراگەیشتی؛نۆبەرە.(نوبر)

تەروەنە: [ئاوەڵناو] پرش‌وبڵاو؛ ئاوارە. (پراکندە)

تەڕەتیزە گێویلە: [ناو]کووزەڵە.(ترتیزک آبی)

تەڕەژیە: [ناو]گیای تەڕوو؛ لەکوردستان زۆرە و دەرمانی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سنجد صحرایی)

تەڕەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ نمدار؛ شەدار؛ تە-ڕەشوع؛ ڕتوبەتدار. (نمدار)

تەرەفاندن: [چاوگە] بڕین؛ بەلکردن؛ قرتاندن. (قطع کردن)

تەرەفە: [ناو] سکلەوەڕێن؛ پلەندەر. (تفیلی)

تەرەک: [ناو] تیک؛ درز؛ قەڵەش. (ترک)

تەرەکان: [چاوگە]ترەکیان؛قەڵەشان؛ قەڵە شین.(ترکیدن)

تەڕەلەیلان: [ناو] نێرتکەپیاز. (پیازچە)

تەڕەمێر:[ئاوەڵناو] پیاوی دڵتەڕ و خۆڕازێنەر. (مردی کە زیاد بەخودش‌میرسد)

تەریانە: [ناو] ساقۆڕ؛ سەوەتە؛ تریان. (سبد بزرگ)

تەریب: [ناو] بەلاڤ؛ تەرس؛ تەپالە؛ تەپاڵە. (تپالە)

+ تەریب: [ئاوەڵناو]دوو هێڵ لە ڕاستی یە-کدا، کە هەرگیز بە یەک نەگەن مەگەرلە نیهایەتدا، وەک ڕواڵەتی هێڵی قەتار. (موازی در هێندسە)

+تەریب: [ئاوەڵناو] تەراز؛ هاوتەریب:هاوشان ، هاوەمرام؛ هاوڕێ. (موازی؛ همسان)

تەریفە:[ناو] تریفە؛ نەخۆشینی ئاژاڵە کە نابێ گۆشتەکەی بخورێت.(نوعی‌مرض حیوانات)

تەریکی: [ناو] تـەنیـایی؛ تـەنیاکـەوتـوویی؛ گۆشەگیری. (عزلت)

تەرییە: [ناو] تەریدە؛ ڕێگر؛ چـەتـە؛ جـەردە. (راهزن)

تەزەرد: [ناو] مەڕی سپی کە سەروچاوی زە-ردبێت. (رەنگ‌گوسفند)

تەزاندن: [چاوگە،ت] سڕکردن؛ لەئاوی سارد یان بەفـردا ڕاگرتنـی ئـەنـدامی گیانلـەبـەر؛ (ب)تەمەی کردن. (کنایی،تنبیە کردن)

+تەزین: [چاوگە] (١) مێلـووره کردنـی ئـە-ندامی لەش؛ (مورمورکردن اعضـا)(٢)چیـان؛ چوون و سڕبوون بە سەرما. (کرخـتـشـدن).

تەژ: [ئاوەڵناو] پڕ؛ دوڵدر؛ لیپاولیپ. (پر)

تەژە: [ناو] (١) تەگە، نێری(نهـاز).(٢) یـاری قەلەمنـداری. (نـوعی‌بـازی).(٣) ئـەسـتوون (ستون). (٤)باڵار. (الوارسقف)(٥)[ئاوەڵناو] زە-بەلاح. (لندهور)

تەژەندەر: [ئاوەڵناو] زەبەلاح؛ درێـژ و ناقوڵـا. (ییلاق؛ لندهور)

+ تەس: [دەنگەناو] فەمانی دەنگـدانی کـەڵ گامێش و ئەسپ بۆ پاشەوە چـوون. (فرمـان پس رفتن اسب و گاومیش)

تەسکوتروسک: بەرتەنگ؛ باریک و تەسـک. (کم‌عرض وباریک)

تەسمە: [ناو] وشەیێکی بیانیە بەڵـام بـە بـاو بوونی سەیارە، لە سەر زاری جەمـاوەر وەک کوردی بە کار دەبرێت وکوردکاریش کراوە و بووەتە تەسوو یان تەسوە بەڵام زیـاتر هـەر تەسمە دەوترێت. (تسمە)

تەسمەپەروانە: [ناو،ت] ئاڵقەلاسیقێکە کە بە هێز ی ماتۆڕ پەروانە هـەڵـدەسـووڕێنێت بـۆ فێنک کردنەوەی ڕادیاتۆر. (تسمەپروانە)

تەسوو: [ناو] سیرمە؛ تەسووە. (تسمە ، نواری از پوست وچرم)

تەسەل: ئارام؛ تێروتەسەل، بـۆی‌هـەیـە(تێـر وتـەســەلا) بــێ و تــەســەلای ئــارە-وی(سوکنایی)یە(آرام)

تەسیقی‌شوفێری: [نـاو،ت] گـەواهـی‌نامـەی شۆفیری؛ شەهادەی شـۆفیری. (گواهینامـە-رانندگی)

تەشائوم: [ناو] شێوە و شوبهاندن؛ وێدەچێ لە وشەی(تـەشـابوهەوە)کوردکـاری بوویـێـت. (تشابە)

تەشریف:عد؛ فد: وشە ئارەویە بەڵام بە واتای (بەڕێزەوە هاتن) بەتایبەت لـە هـەورامـان و موکو ریان زۆر دەگوترێت. (تشریف)

تەشرین: [ناو] عد: ناوی دوو مانگی ساڵە لـە بەینی ئەیلوول و کـانوونی یـەکـەمـدا.(نـام دوماه)

تەشکەڵ: [ناو] داوێن؛ دامێن. (دامن)

تەشەخوس: [ناو]کەسایەتی؛ دەمار و لووت بەرزی ،لە ئارەویەوە هاتووە .

(شخصیت؛تکبر)

تەشەنە: [ناو] پەرە؛ تەنینەوە.(پخش)

تەشەنەکردن: [چاوگە،ت] تـەشـەنـا و هـە-وکردنـەوەی بـرین. (بـازچرک‌کـردن‌زخـم).

(٢)تەنینەوە. (پخش شدن)

تەشیبریق: [ناو] برووسکە. (برق)

تەشیکە: [ناو] موغموغـە؛ میشـوولەی لاق-درێژ کە هەنـدێکیان سـەرپشـتیان کوڵکنـە. (پشەبزرگ)

تەشیمل: [ناو]کولیچە گیواو؛ گوڵەکانی زەرد و لە پاڵ یەکدان، ڕیشەکەی تامتاڵە دەرمانی ئێشی گەدە و ڕەوانەوەی تووڕەییە. (جینتیانا)

تەشیۆک: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕکـێ. (نـوعی رقص)

تەعارفکردن: [چاوگە،ت] فد: ئارەویە بەڵام بە واتای خوڵککردن لە زمانی کوردیدا باوە. (تعارفکردن)

تەغمە: [ناو] شەقڵی ئاژەڵ داخکردن؛ تاغمە. (مهر داغکردن حیوانات)

تەغەر: [بەند] زۆرتر؛ زیاتر. (بیشتر؛غالبا)

تەفت: [ناو] قەرتاڵە. (سبد میوه)

تەفتی: [ناو] گەنمـی وەک بـرویش کـوتراو. (گندم نیم کوب)

تەفرەباز: [ئاوەڵناو] تـەفـرەدەر؛ فریـودەر؛ لـە خشتە بەر؛ خەڵەتێن؛ خاپێن. (فریبکار)

تەفەش: [ئاوەڵناو+ ناو] خایین؛ خۆفرۆش. (خائن)

تەقتەقیک: [ناو] کەمانچە. (کمانچه)

تەقجڤان: [ناو] لەگەڵ کەسـێک زۆرنزیـک-بوون؛ پەیوەندی. (رابطه)

تەقدا: زەرەرگەیێن؛ زیانیخورۆ. (زیانرسان)

تەقرزین: [ناو] تەبەرزین. (تبرزین)

تەقسک: [ناو] تەفزک؛ تەقزک؛ تـەفاریـک؛ هەژیر؛ (هەنجیر)ی کێوی. (انجیر کوهی)

تەقش: [ناو] قەمچ؛ چەوی پان. (تکەسـنگ پهن سابیدەشدە)

تەقگر: [ئاوەڵناو] هەمووگر؛ هەمووڵایەنێـک دەگرێتەوە؛هـەمـووان دەگرێتـەخـۆ. (همـه-گیر؛شامل)

تەقل: [ئاوەڵناو] تێکەڵ. (مخلوت)

تەقپیر: [ناو]تەقنە جنۆکـە؛ تـەونـی جاڵجـا ڵووکـە؛ تـاڵی داپیرۆشـک. (کارتنـک. تـار عنکبوت)

تەقوو: [بەند] تەقوو؛ تەقاو؛ بەڵکوو؛بەشـکوو. (بلکه)

تەقاندن: [چاوگە،] (١)بەشوێن شتێکیدا گـە-ڕان و پشکنین؛ هەموو جێگاییێکیـان‌تـەقانـد بەشوێنیدا تا دۆزیانەوە. (پی گشتن)(٢) چە-ک ئاوردان. (شلیک کردن).(٣) داتـەقانـدنی دەغڵ.(بیختن). (٤) ترەکاندن.(منفجرکردن)

+ تەقاو: [بەند] تەقوو؛ تەقوو؛ هاتوو؛ بەڵکوو؛ بەشکوو؛ بەشکەم. (بلکه)

تـەقـاو: [ڕابـوردووی تـەقـین] بـە هـەمـوو مانایێکەوە؛ تەقەکردوو: شەقبردوو؛ ترەکیـو. (منفجرشده)

تەقتەقان: [ناو] پلیکان لە بەردی خۆرسـت. (پله سنگیطبیعی)

+ تەقلە: [ناو] جەواڵی گەورە کە سـەرێکـی بچێت بە ناو خۆیدا لـە کـاتی بـاران بارینـدا وەک کەپەنک دەیـدەن بـە سـەردا.(نـوعی بارانگیر)

تەقەتێکەوتن: [چاوگە،ت] بـەرەو خـەلاس-بوون چـوون؛ یـەکـەیـەکـە و دووان دووان مردن یان کوژران، بەرە بـەرە چـوو ڵکردنـی

جێگایێک.(روبەانقراض رفتن)
تەقەڕاو: [ناو] جۆرێک ڕاو کە بە دەنگوەهەرا نچیر دەردەپەڕێنن. (شکار باسروصدا)
تەقەکردن: [چاوگە،ت] (١)ترەکین؛ ترەکیان؛ قەڵەشان؛ (ترکیدن) (٢)بە چەکی گەرم تیرهاوێژتن. (تیراندازی کردن)
تەقەڵبەربوون: [چاوگە،ت] باقیەی برین پچڕان؛ لە یەک بەربوونی تەقەڵی دووریاو. (بخیەپارەشدن)
تەقەڵۆ: [ئاوەڵناو] شڕودڕ پۆش. (ژندە پوش)
تەقیاو: [ڕابوردووی تەقین] تەقیاگ(١)دابێژراو. (بوجاری شدە). (٢) تەقیو؛ وەک: قومبولەی ترەکاو؛ تەقاو.) (منفجرشدە)
+ تەکان خواردن:[چاوگە،ت]داچڵەکان(یکە خوردن)
تەکاندەر: [ناو] و[ناو،بک] هەژێنەر؛ جمێنەر؛ ڕاوەشێنەر. (تکان دهندە)
تەکان لەخۆدان: (ب) هەڵمەت بردن بۆ کردنی کارێک. (تکان خوردن برای انجام کاری)
تەک تیرەناز: [ناو] تەک تیرهاوێژ؛ تیرەنازی زۆر دەست ڕاست و ئەنگێوە لە عەسکەریدا کە بۆ مەبەستی تایبەت کەڵکی لێ وەردە-گرن. (تک تیرانداز)
تەک خاڵ: [ناو] فد: چوار بەرگی تەکە لە دە-ستێک پەڕەی پەڕانتۆدا. (تکخال)< تەکە١
تەکنای: [چاوگە] تەکاندن. (تکاندن)
+ تەکە: (١) بێوێنەیە؛ تەنیایە. (تک است) (٢)تاقە؛ جووت نییە. (فرداست)(٣) بجوە؛ تەکەئەولاتر: بچۆ ئەولاتر. (بروآنطرف)(۴)
چوار پەڕی تەک خاڵی دەستێ پە-ڕانتۆ.(تکخال ورق).(٥) حاڵەتی تەکان خواردن؛ شەکەی شتی ئاوێزان. (تکان خوردن؛ اهتزاز)
تەک هاوسەری: [ناو] (ب)یەک ژنی؛ دژی فرەژنی. (تک همسری)
تەگەر: [ناو] تایێر؛ تایەر؛ چەرخ؛ پای خول-خۆری ئەڕابە و سەیارە. (تایر)
تەلابی: [ناو] بەو ئاروانەیان دەگوت، کە پیشەیان لەکاتەیی بوو ؛گوڵچنی ئارەو. (خوشە چین تازی)
تەلاق: [ناو] لەسەرتەنیشت یان ئانیشک پاڵدانەوە. (لمیدن روی آرنج)+
تەلپ: [ناو] تڵپ؛ سلپ؛ تڵف؛ لیتەی نیشتووی بن تراو؛ پڵتە. (تفالە ؛ درد)
تەلچن:[ناو] تۆڕی بە تەلچنراو(طورسیمی) واباوە بە (شەبەکە، تۆڕ)ی ئینتێرنێتی دەڵێن، کە پێموایە وشەی(تۆڕ، یان ڕاهێڵە، یان ڕایەڵە) شیاوترە لە تەلچن.< ڕاهێڵە
تەلدڕوو: [ناو] تێل‌دڕوو؛ تەلی دڕکدار؛ تەل-دڕکین. (سیم خاردار)
تەلواسە: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ ئاڵۆز؛ ئالۆز؛ خە-مبار. (آشفتە)
تەلووکی: [ناو] چاڵووک؛ تەنگز. (سفیدخار)
تەڵەباو : [ناو] قوڕ ولیتەی بەجێماو لە سێڵاو. (گل ولای جامانده ازسیل)
+ تەڵەزم: [ناو] هەرشتی باریک و درێژ بڕراو وەک سیرمە.(٢)جیابوونەوە وسەرهەڵدانی تۆڵاشەیێ لە پێست یان ناخوون.(تراشە)
تەلەسەنگ: [ناو] گابەرد. (سنگ بزرگ)

تەڵەکە: [ناو] پارەییٚکە قوماربازان بە خاوەنی قومارخانەیان دەدا؛ پاچرا. (شتیل)< فیٚڵ وتەڵەکە

تەڵەمار: [ناو]گیای مەرگەمار؛ لە ڕابوردوو دا لە ناوچەی ژاوەروٚ گەڵاکەیان دەکوڵاند و بۆ نەوەرینی مووی سەرکەڵکیان لیٚ وەردە گرت. (کبر)

تەلەیفوون: [ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تد: ئامیٚری تیٚلداری ئاخاوتن لە دوورەوە(ئەورۆ بیٚتەلیشی هەیە). (تلفن)

تەلەیفوونچی: [ناو] کەسیٚک کەکاری پیٚکهیٚنانی پەیوەندی تەلەیفوونی لە نیٚوان-تەلەیفوونکەرانە؛ تەغەر لە تەلەیفوونخانە. (تلفنچی)

تەلەیفوونکردن: [چاوگە،ت] (جەرەس)زە-نگ‌لیٚدان و پەیوەنی‌گرتن. (تلفن کردن)

تەلەیفوون‌گرام: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: نووسینی پەیغامی تەلەیفوونی. (تلفنگرام)

تەلەیفوونی بیٚسیم: [ناو] تەلەیفوونیٚ کە لە سۆنگەی شەپۆلی ڕادیۆییەوە پەیوەندی پیٚکدیٚنیٚ؛ تەلەیفوونی بیٚتەل. (تلفن بیسیم)

تەلەیفوونی‌هاوڕێ: مۆبایل. (مبایل)

تەڵەو: [ناو] (١) قەرز.(قرض).(٢) داوخواز. (خواستن)(٣)چوونەزگ،زیاتر زۆر بۆ هیٚنانی جنسی، ئەحمەد چووە تەڵەو فاتم.(۴) کاتی جووت خوازیی یەکسمی میٚوینە؛ بەتەڵەب. (فحل)

تەماتەجنانی: [ناو] گیاییٚکی گەڵاپانە و بەرە-کەی لە تەماتە وردترە و عیلاجی باداڕی و بەردی مسوڵدانە. (عروسک پشت پردە)

تەماتەمارانە: [ناو] میٚوەمارانیٚ؛ هەندی ژاری(بریونین)ی تیٚدایە، لە ڕیشەکەی بۆ چارەی شەکەرمز کەڵک وەردەگرن. (انگورمار)

تەماتەمرۆژە: [ناو]گیای ڕیٚزەڵە؛ تەماتە مرۆچە؛ دەرمانە بۆ زیپکە و پاڵاوتنی خویٚن. (تاجریزی)

تەماشاکردن: [چاوگە،ت] بالاخوەدان؛ بە-راخوەدان؛ سەیرکردن ؛ ڕامان؛ چاولیٚکردن؛ نهیٚرین؛ میٚزەکرن؛ تواشاکردن؛ سەرنجدان. (نگە کردن)

تەماشاگە: [ناو] بەرجەوەن؛ دیمەن؛ جیٚی ڕوانین. (تماشاگە)

تەماکۆجنانە: [ناو] گۆشەن وەنا؛ گیاییٚکە بۆ لابردنی بەردی‌مسوڵدان بە کەڵکە. (تنباکوی کوهی)

تەمایەر: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا؛ هیڤیدار؛(چارەنووست خوٚت ئەبی دیاری بکەی، نەک تەمایەربی کە بوٚت دیاری-بکەن«قانع» (امیدوار)

تەمباز: [ناو] تەپۆڵک؛ کەمباز. (تپە کوچک)

تەمباسک :<تەمباز

تەمبوورڤان: [ناو] تەمبوورژەن. (تنبورنواز)

تەمتۆمان : [ناو] تەم و مژ. (مە غلیظ)

تەمخە: تەخمە؛ تەغمە؛ داخمە.< تەغمە

تەمر: [ناو] پارچە قاقەزیٚکی چاپکراوی چووکەیە ونرخی لە سەر نووسراوە و لە بە-رانبەر هەر خزمەتیٚکدا دەوڵەت لە جەماوەری دەستیٚنیٚ و مۆری پووچ(بەتاڵ)بوونی لیٚدە-داوەک:تەمری سەر پاکەتی پۆست. (تمبر)

تەمری‌هێندی: [ناو] دارێکی ئارانییە و بەرە -
کەی کەڵکی‌پزیشکیی هەیـە. (تمبرهنـدی)

تەمس: [ناو] لێخشاندن؛ پەلاندن؛ پیاهێنان.
(لمس)

تەمشک: [ناو] تەمیشک؛ توورک؛ تـووترک.
(تمشک)

تەمومژ: [ناو] تۆز و غمار؛ (ب) هەورێـک کـە
بە سەر عەرزدا دەکشێ. (مەغلیظ)

تەمووره‌دان: ئاپۆره‌دان؛ ئابڵۆقەدان؛ تێ‌ئاڵان؛
کۆبوونەوە بە دەور شتێکدا. (جمـع‌شـدن دور
چیزی)

تەمەریز: [ناو] شەرەکەڵ؛ (ب) گرمە وگوڕە؛
قەرەباڵغ و شێوانی جەمـاوەر،شـەڕ و هـەڵـا.
(جنگ‌کل؛ شلوغی)

تەمەل: [ناو] هەڵماتی‌مەرمەر؛ کەللا. (تیله)

تەمەڵ: [ناو] جۆرێک گیانلەبەری مەیمـوون
ئاسای تیسک درێژی خاوە خاوکـەری جـە-
نگەڵیە. (تنبل)

تەمەن‌درێژ: [ئاوەڵناو] بەعـومر؛ پیـر؛ عـومر-
درێژ. (مسن)

تەمینە : (۱) ناوە بۆ ژنان (تهمینه) (۲) شـە-
ستە باران (باران تند)

تەنتەڵ: [ناو] مۆتەکە؛ مێردەزمە؛ حالـەتـی-
سەنگ سواربوون. (کابوس)

تەنخوا: [ناو] بری؛ باتی؛ لـەبـاتی؛ (شـێعری
وێم تەنخوای سەمتوور و سازی) «مـەولـەوی».
(تنخواه؛ عوض)

تەندروسی: [بەرهەمی‌چاوگە] تـەندروسـتی:
لەش‌ساغی.ساخڵەمی. (تندرستی)

تەنک‌وتیواڵ: [ئاوەڵناو] شـتی زۆر تـەنـک و
ناسک. (بسیارنازک)

تەنگاڵ: [ناو] و[بەند] رەخ؛ پاڵوو؛کەنـار؛ بـە-
رقەد؛ کەلەکە؛ قەراخ. (پهلو؛ جنب)

تەنگاوتیلکە: [ناو] شەتەکدانی کۆڵەبـار بـە-
پشـتەوە بـە شـێوەی ڕاسـتوچـەپ و زۆر
توند.(راستوچەپ بستن کولەبار)

تەنگوترش: [ئاوەڵناو] تەنگ‌وترووسک؛ بـە-
تایبەت بە لیبا سی(جل‌وبەرک)ی تەنگ دە-
وترێت.(لباس تنگ)

تەنگەزی:[ناو] وام‌کێوی(بادەم‌کێوی)؛دارجە-
وگ ؛ لە کێوەکانی زاگرۆس زۆر دەڕوێـت و
ماکێکی تێدایە بـەنـاوی(پروتئـاز) هـەربـەو
هۆیەوە زووتر لە هەموو رووەکێـک لـە بـە-
هاردا گوڵدەکا،گـەڵاکـەی وردە و دەرمـانی-
کرمەک وکرمی(ئاسکاریس)ە (بـادام کـوهی
مریوانی)

تەنگەکێش: [ناو] کەمەربەند؛ نێوقەد بـەنـد؛
کەژووی ژێرسینگی بارەبەر. (کمربند؛ تەنگە
اسب)

تەنگی‌ئێوارە: ئەنگۆری؛ ئێوارەی‌درەنگـوە
خت. (تنگ‌غروب)

تەندوورەوا : [نـاو] گێـژاو؛ تـەنـدوورەی ئـاو.
(گرداب)

+ تەنوورە: [ناو] (۱) ناخی‌گێژاو؛ گێژاوی زۆر
بە هێز. (گرداب سـهمگین)(۲) گیـژەڵووکـە.
(گردبـاد) (۳) شـوڵەی بـەرزی ئـاور. (شـعله
بلندآتش)

تەنەسوور : ناوی کەسێک کە بە دەستووری
ئەردەشێری پاپەکان بەشەکانی ئاوێستای کۆ
کردەوە. (جمع آوری کننده بخشهای آویسـتا

بەدستور اردشیر بابکان)
تەنەکە: [ناو] رووپەڕی ناسکی کانزا؛ گیانداری لاوازی پێدەشوبهێنن، وەک: مایین تەنەکە. (حلبی)
تەنەکەپووتی: [ناو] چەلەنگی نەوت؛ (ئایەرە-پێکە بۆ دەغڵ، بەرانبەربە ١٦کیلۆ یان پووتێک).(حلبی‌نفت)
تەنەی‌دار: [ناو] ساقەتی دار؛کۆتەی دار،لە ریشەوە تا لقی دار. (تنەدرخت)
تەنی: [ئاوەڵناو] لە دایک و بابێک؛ دژی زڕ. (تنی)
تەوارە: [ناو] دەغڵی پێگەیشتوو. (غلە رسیدە)
تەوازی: [ناو] بۆی هەیە لە (تەوازوع)ی ئارەوییەوە هاتبێت، و واتاکەی گۆڕابێت؛ داوخوازی لێبووردن. (پوزش)
تەواشیر: <تەباشیر
تەوان: [ناو] هێز؛توانایی. (توان)
تەواو عەیار: [ئاوەڵناو] تەواو؛ بێ‌کەموکەسری؛ لە سەتاسەت. «گۆڤاری‌مهاباد١١٢» (صد درصد)
تەورلەق: [ئاوەڵناو] ئاکارخراپ.حیز؛ ئاریلە.(لوس؛ بدرفتار)
تەورێز: [ناو] تەبرێز؛ شاری تەبرێز لە ئازربایجانی خۆرهەڵات. (شهر تبریز)
تەوقات: [ناو] ئیشت؛ بە شەپڵاخە بە پشتملدا دان. (سیلی به پشت‌گردن‌زدن)
تەوقەگوڵ: [ناو] گوڵێکی‌لە هەمەوو ڕەنگە و گەڵاکەی دەکوڵێنن بۆ دەرمانی دداندە-کیرە.(گل‌شاەپسند)
تەوم: [ناو] تەگبیر. (تدبیر)
تەون‌وبەست: [ناو] بەن‌وبەست؛ بەندوبەست. (بندوبست)
تەوەرک: [ئاوەڵناو] مبارەک؛ تەبەڕوک؛ پیرۆز.(تبرک)
+ تەوەرە: [ناو] مازە. (محور)
تەوەنۆدۆزەخی:[ناو]بەردەسماتە؛بەردی جەهەندەم. (فسان)
تەوەنی‌ڕژنی: [ناو]بەردەمەرمەڕ.(سنگ مرمر)
تەهتاقک: [ناو] تەحتاقک؛ نەعنا؛ پوونگە؛ پینک. (پونە)
تەهلەک: [ناو] تەحلەک؛ تاڵک؛ خرچە-تاڵ؛گرکەتاڵ. (خربزە و طالبی نرسیدە تلخ)
تەی: [ناو] مەڕی یەکدەست سپی.(گوسفند سفید)
تەیرین:[چاوگە]لەش‌گرانبوون؛سست بوون. (سست‌شدن)
تەیسان: [چاوگە،ت] بریقەدان؛ برووسکان؛ ترووسکان؛ [لەچاوگەی‌تەیسین]. (برق زدن؛ سوسو)
تەیەوبووگ: [ئاوەڵناو] (ب)مرۆڤی لەکاڵدە-رهاتوو؛ بەئەزموون و قاڵبوو.(انسان‌پختە)+
+ تێ‌بەربوون: [چاوگە،ت] بەدار تێبەر بوون و لێدان؛ تێ‌ڕۆ بوون تێ‌هورووژان. (کتک-زدن؛ جمع شدن)
تێبینی: [ناو] چاوپیاگێران؛ چاڤ لێگێران؛ وردبوونەوە؛ وردەوبوون بۆ ئاگاداری؛ (ملاحظە)
تیپ: [ناو] برێتییە لە سێ گورهان؛ لە-شکرێکیش سێ تیپە. (تیپ).
تێت: (١) [داهاتووی هاتن]بەڕێوەیە دێت.

(میآید).(۲) [ناو] تاتەبەردێ کە گـوڵاوی لـە سەر بێت. (تختەسنگ دارای چالە پرآب)

تیت: تێیت؛ دێیـت؛ دی ؛ دێـی ؛دیـت ؛تـی. (میآیی)

تێترۆن: [ناو] قوماشی چێـبوو لـە هـەودای پۆلیستێر. (تترون)

تێدامان: [چاوگە،ت] لە نـاو جێگایێـک یـان مەکانێکدا مان. (ماندن در جائی) (۲) لە کارێکدامان و دەسەوسان بوون. (درماندن)

تێڕامان: [چاوگـە،ت] سـەرنـج پێـدان؛ تـە-ماشاکردن؛ لێ‌نهێڕین؛لێ‌نوڕین؛ مێزە کردن؛ لێ‌ورد بوونەوە. (بادقت نگاەکردن)

تیرتیرک: [ناو] سیسرک. (جیرجیرک)

تێردوهن: [ئاوەڵناو] تێربەز؛ چەور.(ب) قەڵەو. (دنبەدار؛ چاق)

تێڕژان: [چاوگە،ت] سـەتڵـێ ئـاوی تێـڕژان: ڕژاندیە ناویەوە؛ ڕژاندنەناو؛ لـەشـکرتێڕژان و گوندەکەیان گرت. (درآن؛ ریختن؛ ریختند)

تیرکردن:[کینایی] (ف.گیو) هاندان؛ فیتـدان. (تیرکردن).

تێڕوهـاتن: [چاوگـە،ت] هێـرش‌بردن؛پـە لاماردان؛ پرپێدا کردن . (حملەبردن)

تێز: [ناو] دواهەمین نامیلکـە بـۆ وەرگرتنـی بڕوانامە لە زانستگا، کە پێویستی بـەلێـدوان وسەلماندن هەیە. (تز)

+ تێز: [ناو] بـاڕووتی ورد؛ گـەردی بـاڕووت. (باروت ساییدە)

تێزار: نازناوی ئیمپراتوورەکانی ڕووس. (تزار)

تیزاندن: [چاوگـە،] هـەڵهـاتن و لـە پـر دەر چوونی حەیوانی بەرزە، بەتایبەتکەر بەتـڕ و زەڕەزەڕەوە. (عر وتیز)

تیزماڵک: [ناو] باریکە؛ هەر شتی‌باریکەوەبوو؛ باریکبوونەوە بۆ خۆ دزینەوە. (باریکـە؛جیم-شدن)

تیزەجاڕ: [ناو](۱) گاڵتەجاڕ؛ کەسێک کە گاڵتە ی پێـدەکرێـت.(کسیرامسـخرەکـردن)(۲) شوینی‌گاڵتەکردن. (جای شوخیکردن)

تیژاو: [ناو] تراوێکی ترش و تاوێنەرە تەنانە-ت کـانزایـش دەتاوێنێتـەوە؛ وەک تیـژاوی باتریی(پاترییی) سەیارە. (اسید)

تیژبیر: [ئاوەڵنـاو] وردبـین؛ هزرقووڵ؛عاقـڵ؛ بیرۆمەند؛ کەسێک زوو لە مـەبـەسـت بگـا. (تیزبین)

تیژبین: [ئاوەڵناو] خاوەنی چاوی بە هێـز؛(ب) زۆرسـەرنجـدەر؛ هویربین؛هـووربین؛وردبین. (تیزبین)

+ تیژپەڕ: [ئاوەڵناو] نێرەیی‌کە زۆر دەپەڕێـت و زۆر ناخایێنێ (نرینەای کـە زیـاد وسـریع جفتگیری میکند)

تیژکەڵە: [ئاوەڵناو] بەلەباریک؛ ناتلەنگ‌زراق؛ بـەژنباریـک؛ بـەژنشووش؛تیشـکەڵـە. (قدباریک؛کمرباریک)

تیـژەوکـردن: [چاوگـە،ت] (۱) تیژکـردن؛ تیژکردنـەوە؛ وەک تیـژ کردنـەوەی دەمـە-تێخ.(۲)< تیرکردن.دنەدان.

تێسـرماندن: [چاوگـە،ت] تێسـرەوانـدن؛ پێـداماڵین و تێکوتـان؛ لێـدان؛ پیاکێشـان. (کتک زدن)

تێشتەنگاو: [نـاو] (۱)خـواردنی بـەینـی بـەر قلیان و فراوێن. (خوراک بین صبحانە و

نهار)(٢) کاتی بەیانی. (صبحزود)

تیشکشکانەوە: [چاوگـەت] هـەر٧ ڕەنگـی تیشکیخۆر لە ناو تراو یـان هـەڵمـدا ڕادەی شکانەوەیان(لاتراسکە) جیـاوازە کـە دەبێتـە پێکهاتنی کەسکەسوور؛ هەمـوو نـوورێکی - تـــریش ڕادەی شـــکانەوەیـــان جیـــاوازە. (انکسارنور)

+ تێشکان: [چاوگەت]تانجی بـەردانـەکـە- روێشک ڕووبەڕوو لە بەرەگە و سەرڕاودا دە- بێتە هۆی تێشکان و لێک ترازانی تـانجی و نچیر. (بسرعتازهمردشدن)

تیک : [ناو] درز؛ قەڵەش. (درز؛ شکاف)

تێکڤـەدان: [چاوگـەت] تێکـدان؛ شـێوانن؛ ئـــاڵۆزی؛ ئـــالۆزی؛ پشـــێوە دروســـتکردن. (خرابکردن؛ بهمزدن)

تێکردنەوە: [چاوگەت] درێژکردنەوەی داوێن بەقومـاشدانـەدەم.(دوخـتن تکـەایپارچـە- بدامن کوتاه)+

تێکقرمان: [چاوگەت] ڕووخان؛ تێکـشـکان؛ وێرانبوون. (ویران شدن)

تیکلە: [ناو]کیتەڵە؛ لە گۆزە چووکتر و دەمـی گەورەترە؛ دیزەی چووک. (کوزه دهن گشاد)

تیکمە: [ئاوەڵناو] تۆکمە؛ قەویوقۆڵ؛ تەنگە- قەوی؛ تەژە؛ زەبەلاح؛ تێکسـمڕاو. (هیکلـی وشکم گنده)

تێکۆشەر: [ناوبک] هـەوڵـدەر؛ تـەقـەلادەر؛ خەباتکەر.(کوشا)

تێکەوتن: [چاوگەت] ژنێکـ کـە دەکـەوێتـە عادەتی مانگانە؛ ژنەک کۆ مەهـان دەبـەت. (افتادن بەعادتماهانه)

تێکـوەردان:[چاوگەت]شێواندن؛تێکەڵکردن. (همزدن)

تێکـەوەپێچـان: [چاوگـەت] بارپێچانـەوە؛ (بارگەیان تێکەوە پێچا و بەڕێ بوون یـاران) «هێمن». (بار وبنديل بستن)

+ تێکەوەدان: [چاوگەت] تێکدانەوە؛خـراپ- کردنەوە؛ ڕووخاندنـەوە؛ ڕووخانـدن.(خـراب- کردن)

+ تیٚ گرتن: [چاوگەت] پێـداگرتن؛ مـەلافـە (چەرچەف)تێگرتن؛ بـەرگ تێگـرتن.(بـرگ- دوختن؛ جلدگرفتن)

+ تێگیـــران: [ڕابـــوردووی چاوگـــە ،ت] (١)کێشەیان لە بەینـدا پـەیـدا بـوو. (درگیـر شدند) (٢)[چاوگـەت]کێشـە پـەیـدا بـوون. (درگیرشدن)

تیلەکۆ: [ناو] ناوچەیێکە لە بەینـی سـەقـز و سنەدا. (منطقەای بین سقز وسنندج)

تێلیسان: [نـاو] بـەرهـەتـاوگر؛ قـایش یـان لێواری پێشەوەی کڵاو. (آفتابگیر کلاه)

تەلەفزیۆن: [ناو] ئامێری ڕاگەیانـدنی دەنـگ ورەنگ. (تلویزیون)

تیمساح: [نـاو]عـد: خزۆکێکـە لـە چـەشـنی مارمێلک بەڵام زۆر گەورەیە. (تمساح)

تینتینۆکە:[ناو] بینەقاقا؛بەرقوڕوو.(بیخ گلو)

تێنۆر: [ناو] دەنگی هەرە بـەرزی پیـاو (بـەم، بـۆڵ، بـۆڕ) لـە کـوڕی مۆسـیقادا؛ کـۆڕی مۆسیقاییە.(بلندترینصدای مردانە ، بم)

تینەگیا: [ناو] تاسئەور؛ خـەردەڵـەچـەرمـە- ڵە؛دەرمانە بۆ لەرزینی دەست و سەر.(خـردل سفید)

تیوار: [ئاوەڵناو] بەرتەسک؛ تەنگ؛ باریک. (تنگ)

تیواندن: [چاوگە،]تاواندن؛ ئاتیواندن؛ تاواندنەوە. (ذوب کردن)

تێوڵ: [ناو] تەوێڵ؛ نێوچاوان. (پیشانی)

تێووشین:[چاوگە،ت] تێکوشین.تریت.(تلیت-کردن)

تێوەشێن : [ناو،بک] کەسێک کەکاری تێوە-شاندنی لیباسە(جل‌وبەرگ) لە ناو تەندووردا؛ یان خوڵ دەپرژێنێ بەسەر قوڕدا. (تکان دهنده لباس؛ پاشنده)

تێوەتلاندن: [چاوگە،ت] تێوەگلاندن؛ تێوە-پێچان.(ب)تووشی کارێک کردن. (درگیر کاری کردن)

تێوەرێخ: [ناو] داوی پۆی جوڵایی کە لە نێو ماسوولە (ماسوورە)دایە. (ریسمان و نخ پود جولائی)

تێوەشاندن: [چاوگە،ت] (ب) لێدان؛ پێداماڵین.کاری<تێ وەشێن (کتک‌زدن)+

تێمپۆ: [ناو] کەرەستەیێکی موسیقایە لە دومبەک دەکا.(تمپو)

+ تێ‌هەڵدان: [چاوگە،ت] تێوەردان؛ ئاوێکی-تێ‌هەڵدە: ئاوێکی‌تێ‌وەردە. (آبکشی)

تێ‌هەڵقورتان: تێ‌هەڵقوتان؛ خۆ هاویشتنە ناو کار یان قسەی دیتران. (فضولی)

+ تێ‌هەڵکردن: [چاوگە،ت] تێگرتن؛ تیر-تێگرتن؛ ئاوقەکردن . (هدف‌قراردادن)

تییە: [ناو] قەبارە. (حجم؛ تیراژ)

تاچەک: [ناو] بن‌چەک؛ دوای واژۆکـردن ولێکر دنەوەی چەک کوتێکی چـووک لـە پاش چەکەکە بەجێ دەمێنێت. (تەچک)
تاخسـتن: (ف.گیـو) بـێخ‌گـرتن؛ بـن‌گـرتن؛ نیشتنی خڵتەی شلەمەنی.(تەگرفتن)
تاقیب: [ناو] لەوشەی(تعقیب)ی ئارەوییەوە کورد کاری کراوە، وەشوێن کەوتن. (تعقیب)
تـاکردن: قـەدکـردن؛ نووشـتاندنەوە؛ دووڵاکردن بە سەریەکدا. (تاکردن)
ترانزیت: [ناو] فد؛ فرد؛ اند؛ایتاد: ڕەوتـی پـە-رینەوەی ڕێبوار، یان شتومەک گواسـتنەوە لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی‌تر. (ترانزیت)
تـرانس: [نـاو] فـد؛ فـرد؛ انـد:کـورتکراوەی ترانسفۆرماتۆر؛ ئامێرێکی کارەباییە بۆ کـەم و زۆرکردنی هێزی کارەبا. (ترانس)
ترانسپۆرت: [ناو] فـد؛ فـرد؛ انـد: ڕاگـوێزی؛ ئاروگوێز؛ تراوەری. (ترانسپورت)
تراوێرس: [ناو] فرد؛ فد؛اند: تەختەکانی ژێر هێڵی قەتار. (تراورس)
ترەیلێر: [ناو] اند؛ فد: ترێلی؛کەرەستەی باری قورس ڕاگوێزان کە بە ترەیلیکێش(ئەسـپە-ک)ە وە دەبەسترێت. (تریلر)
تریکـۆ: [نـاو] قوماشـی کێشـباف؛ جـل و پۆلیوێری کێشباف. (تریکو)
توالێت: [ناو] اند؛ فرد؛ فـد: (ب) ئـەدەبخانـە. (توالیت).
توستێر: [ناو] کەرەستەیێکی کارەبایی بۆ برژاندن یان گەرمکردنەوەی نان. (تستر)
توونێل: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قومەش؛ ڕەهوڵی-گەورە؛ بوارگـەی قـەتـار و سـەیـارەی، دە-سکردی ناو دڵی کێو یان ژێر عەرز. (تونیل)
تەرکەش: [ناو] سـاچۆری تیـران؛ تیردانـک؛ تیردان. (ترکش)
تەکنەوازی: فد: دەستەواژەی مۆسـیقایە و کورد بە کاری نابا و هـەنـدێ موسـیقازانانی ئێرانیش پێیدەڵین(سۆلۆ) کە دەستەواژەیێکی مۆسیقای ئوروپییە واتاتاکـژەنی. (تکنـوازی؛ سۆلۆ)
تەن‌خواگـەردان: [نـاو] فـد: پـارەیێکـە بـە کە سێکی بەرپـرس دەدرێـت بـۆ خـەرجـی پێویستی ڕێکخراوێک کە دوای مـاوەیێکـی دیاریکراویـان تـەواو بـوونی پـارەکـە دێتـە حیساب.(تنخواەگردان)
تیراژ: فرد، فد، [ناو] تیپەی دەرچوونی گۆڤار و بڵاوک لە یەک جار چاپ کردندا.(تیراژ)
تێرمینال: [ناو] فرد؛اند؛فد: (ب) جێگای سوار کردن و پیادە کردنی ڕێبـواران(موسـافیرگە-ل)ی شارەکان؛ جێی گاراجەکانی چەند شە-ریکەی ڕاگوێزانی مو سافیر.(ترمینال)
تێزاریسم:فد؛ فرد؛ انـد: ڕێژیمـی ڕامیـاری و کۆمەڵایەتیی زاڵی دەورانی قەیسەرەکـان بـە سەرعورو و سیات (ڕووسییە)دا. (تزاریسم)
تێرۆر: فد؛اند؛ فد: [ناو] ڕەوتی‌کوشتن؛ تەغەر کوشتنی ڕامیاری. (ترور)

+ تیره:[ئاوەڵناو] تـۆخ؛ دژی ئـاچخ؛ سـووری تیره:سووری تۆخ. (تیره)

تێکست:اند؛ فد؛فرد: دەقی نووسراوە؛ ئایـەت؛ ناوەرۆکـی نووسـراوەیێکـی پـەڕاو.(تکسـت؛ مطلب)

تێکنیک:اند؛ فرد؛ فد: ڕێگا وشێواری زانسـت و زانایی. (تکنیک)

تێلێکس:فرد؛ فد؛ اند: ئامێری پەیوەنـدی و پەیغام ناردن و وەرگرتنی پەیغام. (تلکس)

تیمارستان: [ناو] شێتخانە ؛ جێی دینـەکـان. (تی مارستان)

تیـــوپ: [نـــاو] انـــد؛ فـــرد؛ فـــد: (١)لاسیق(لاستیک)ی نـاو تـەگـەری سـە-یارە.(٢) کەمەربەندی لاستیکی پڕ لـەبـا بـۆ مەلەکردن و نەکەوتنە بن ئـاو. (٣) لوولـەی جێگـەیڕەنگـیڕۆنیـی (ڕەوغـەنـی) نیگـار کێشان . (١،٢،٣ تیوپ)

جائسته : بەجێمان وشەیێکی ئاویستاییە هە-ربەو واتا و مەبەستە. (جاماندن)

جائـەسـمە : [چاوگـەت] بـەجێهێشـتن. (جاگذاشتن)

جابر : وتەی بێواتا. (سخن بی معنی)

جاترۆک : [ناو] جاترە؛ گیای نەعنـای کێـوی. (نعناوحشی)

جاجرم : [ناو] جاجم؛ جاش. (رختخواب پیچ)

جاجگ : [ناو] جاچکە؛ جاچک؛ بنێشت. (سقز)

جاجۆلکـە : [نـاو] جۆڵاتـەنـە؛ جاڵجاڵووکـە؛ داپیروشک. (عنکبوت)

جاچۆلگـەر: [نـاو،] جادووگـەر؛ جاچوولکـەر. (جادوگر)

جاحێل : [ئاوەڵناو] جەحێل؛ لاو؛ گەنج؛ هـە-رزەکار. (جوان)

جادوویی : [ئاوەڵناو] ئەفسووناوی؛ سێحراوی؛ پەیوەندیدار بە جادووەوە. (جادویی)

جادەیئاسفاڵت:جادەی قیرتاو. (جادەآسفالتە)

جادەی ترانزیتی : جادەی تایبەت بەهێنـان و نـاردنی کاڵـای دەرکـزە و بـەرکـزە. (جـادە ترانزیتی)

جادەیخاکی : [نـاوت] ڕێگـایێکـە خـۆڵ و خاکییە. (جادەخاکی)

جادەی زیخڕێژ : [ناوت] جادەی خۆش‌کراو کە زیخ و چەو بـە سـەریـدا ڕێـژراوە و پـان کراوەتەوە. (جادەشوسـە؛ جـادە شـن ریـزی شدە)

جارجیم : [ناو] جارجم : < جاش١

جارەوجار :[ناو] (ب) داچەندنی مەزرا لە هـە-موو ساڵێکدا، دوای ڕنینـەوەی گـەنـم و جـۆ دیسان شێو برین و داچاندنی مەزرا؛ پـەرێـزاو پەرێز. (کنایەهمە سالە کاشتن‌زمین)

جارێ :[بەند] هێشتا؛ جـارێ نـەگـەیشـتووە: هێشتا نەگەیشتووە. (هنوز)+

جارێکیان : (١)[بەند] جارێک لە چـەنـدجـار. (دفعەای). (٢)یەک‌جار؛ جارێکیان میوان دەبم : یەک جاریان میوان دەبم. (یک‌بار)

جـارێو : جـارێ؛ (جارێوتـەر : جـارێکی‌تـر). (یکبار)

جارێوتەر : [بەند]کەرەتێکـی‌تـر؛ جـارێکی‌تـر. (دفعەدیگر)

جاز : [ناو] اند؛ فد: مۆسیقای ڕەش پۆسـتاڵانی ئەمریکا کە ئەمڕۆ لە دونیادا باوە. (جاز)

جاسووسی دوولایەنە : سیخوڕێ کە فسۆسی بۆ هـەر دوو لایـەنـی دژ بـە یـەک دەکـات. (جاسوس‌دوجانبە)

جـاش : [نـاو] (١) مـەوج؛ جـاجم؛ جـارجم؛ جاجرم؛ جارجیم. (جاجیم). (٢)هوڵی‌کەر؛ بـە-چکەکەر. (کرەخر) (٣) هەندێ جار کە ژنێـک سێتەڵاقە بکردرابێـت دەبـوو لـە کـەسـێکی دیکە مارەی بکـەن و پـاش تـەڵاقـدانی، بـۆ مێردەکەی مارەی بکەنەوە، بەو کـەسـەیـان دەگـوت جـاش و بـەو کـارەیشـیان دەگـوت (مارەبەجاش) (محلل) +

جاش‌باڵته : [ناو] قوڵـه‌باڵتـه‌؛ باڵتـه‌ی کـورت. (اورکت)
جاش‌ماکه‌ر: جاشه‌مێو؛ هوڵی‌کـه‌ری کـه مێـو بێت. (کره‌خر ماده)
جاش‌نێره‌که‌ر : هـوڵی‌کـه‌ری کـه نێـر بێـت؛ جاشه‌نێر. (کره خر مذکر)
جاش‌هێستر : هێستری چکۆڵه تا سێ ساڵان. (استری که‌هنوزکره‌است)
جافی : [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به جافـه‌وه؛ وه‌ک هۆره‌ی جافی؛زاراوه‌ی جافی. (مربـوطـبه طایفه‌جاف)
جاکه‌شی : [ناو، گه‌وادی؛ قورمساخی؛ پیشه‌ی ده‌ویت؛ ده‌ویتی. (جاکشی)
جالۆ : [ناو] پـرد؛ زیـاتر بـه پـردی‌داریـن ده‌وترێت. (پل‌چوبین)
جامبازه :[ناو] غاری‌وشتر؛ وشتر لۆقی بـه‌لـه‌ز. (نوعی‌دویدن‌شتر)
جامتا : [ناو] جانتا؛ ساک. (ساک)
جامزڕیان : (ب) ڕیسوابوون. (رسواشدن)
جامه‌ڕبه : [ناو] ده‌فرێ‌که شه‌ش مشت (ڕبه‌یێ) ده‌غل بگرێ. (کیل ۴ کیلویی‌غلات)
جامه‌لووسکێ: [ناو] کلکه‌سووتێ وه‌ک ماستاو کـردن؛ خوڵتـه کـردن؛ ڕیـا و زبانلووسـی. (چاپلوسی‌وتملق)
جامی : ناوی مه‌لاجامی زانـایێکـی گـه‌وره‌ی کورد که گڵکۆکه‌ی لـه سـابڵاغه و مـه‌یـدانی مه‌لا جامی به ناویه‌وه ناو نراوه. (جامی)
جامی‌جه‌م : [ناو،ت] ئاوێنه‌ی ئه‌فسانه‌یی جه‌مشید که شای ئێران بووه؛ (ب)جامی جیهان نوما. (جام‌جم)
جامیلکه : [ناو] (۱)جـامی چـووک؛ ئاوێنـه‌ی گچکه (آینـه‌کوچـک). (۲) ده‌فـر و بادییـه‌ی چووک. (ظرف‌کوچک)
جامی وه‌رزشی : [ناو،ت]کـاپی وه‌رزشـی؛ ده‌فرێکی گوڵدان ئاسا بـۆ خـه‌ڵـاتی یاریزانـانی سه‌رکه‌وتـووی وه‌رزشـی؛ جـامی قـاره‌مـانی. (کاپ قهرمانی)
جانبێزار:ناوی‌تفه‌نگێکی قه‌یمییه(نـام‌تفنگـی‌بوده)
جاندارم : [ناو] جاندارمـه؛ ژاندارمـه؛ پۆلیسـی ده‌ره‌وه‌ی شار. (ژاندارم)
جاندارمه : < جاندارم
جانک : (۱)کیژی پێگه‌یشـتوو. (دخترجـوان). (۲) جوانوو. (کره‌اسب)
جانکان : [ناو] گۆڕ؛ گڵکۆ؛ گۆڕ. (قبر)
جـانگۆری : [نـاو] گیـان‌فیـدایی؛ گیانبـازی. (جانبازی)
جانگیر: جیهانگیر؛ ناوی پیاوانه. (جهانگیر)
جانه‌گا : جوانه‌گا. (گاوجوان)
جانیک : [ناو] جوانـوو؛ جوانوومـاهین. (کـره‌اسب ماده)
جاورس: [ناو] گاورس؛ گارس؛ دێمیله. (ارزن‌تلخ)
جاوه‌جاو : [ناو] خـاوه‌خـاو قسـه‌کـردن؛ قسـه جوونه‌وه. (من و من‌کردن‌درسخن‌گفتن)
جاوی گازری: [ناو] جاوێک بوو تا مـاوه‌یێـک ده‌خرا ناو شیاکه بـۆ سـپیتر بوونـه‌وه، و پـاش شۆردن ده‌کرا به کراس و ده‌رپێ.(نوعی‌کرباس‌سفید)
جبله : [ناو] که‌لـه‌شـێر؛ کـه‌ڵـه‌بـاب؛ دیکـل. (خروس)

جبه : [ئاوەڵناو] مەرەخەس؛ سەربەست؛ بە- خشراو؛ عافوکراو؛ چاوپۆشی لێکراو له گوناح؛ ئازاد. (عفوشده؛ مجاز)

جخاره: [ناو] جغاره؛ جگەره؛ سیغار. (سیگار)

جخـل : [ئـاوەڵنـاو] دوژمـن؛ نـەیـار؛ ناحـەز. (دشمن)

جرتوفرت :(ب)هاتوچۆی بەلەز و لەسەریە- ک؛ فرته فرت هاتن و چوون. (آمدن‌ورفتن‌با- عجله و زیاد)چرپوچۆپ؛ هاتوچۆی لەسەر یە- ک و بەلەز. (رفت‌وآمدزیادوباعجله)

جرتەجرت :(۱)دەنگی با لیبەر بوونی لەسەر - یەک. (گوزیدن‌زیاد). (۲ب) خوتەوبوڵە؛جرت - وپرت. (غرولند)

جرتێ : بە سووکایەتی بە ژنێ دەڵێن سووکو- چرووک و بێئارام و قەرار بێت. (زن جلـف و ناآرام)

جرجاڵ : < جەجاڵ

جرسه : [ناو] جلسه؛ جۆرێـک کووتـاڵی قـە- دیمی. (ژرسه)

جرم :[ناو] بەڵغ و خڵتەی شتی تراو کە وردە- وردە بە سەر شتێکیتـرەوە دەنیشـێ و وەک بەردێکی (نـەزۆر ڕەق) پێیـدا دەلکـێ وەک : خڵتە بەردی ڕووکاری نـاوەوەی سـەمـاوەر و کتری و بنی دان. (جرم)

جرمگر : [ناو،بک] بەڵغگر؛ ماکێکی کیمیاییە کە جرم لە خۆیدا دەتاوێنێتـەوە و لای دەبـا. (جرمگیر)

جرم گرتنی ددان : (۱)کرانـدنی بـەڵغـی بـن ددان بەکارد یا ئامێری تایبەت کە دوکتـۆری ددان دەیکا. (جرمگیر ی‌دندان) (۲) بەڵغ چێ بوون لە سەر ددان (جرم‌گرفتن)

جرناوفرنا : < جورناوفرنا

جرنگ : [ناو]جرینگ؛ دەنگی لەیەک کەوتنی مامێز یا هەرجۆر کانزایێ. (جرینگ)+

جروجانەوەر : [ناو] جووڵەوەر و گیاندارانی ورد و کچکە؛ وەک: کـرمومـێشومێـروو. (کـرم- وحشرات)

جروکەجروک: [ناو،ت] دەنگی‌خوێندنی چۆلە- کە؛ جووکە جووک؛ (صدای‌گنجشـک) (ب) گریانی لە ژێر لچەوە و بە نووزە نـووز. (۲ب) [ناو] پرتە و بۆڵەی لـە ژێـر لچـەوە؛ بۆڵـە و خوتەی لە بەر خۆوە. (غرولند؛ مویه)

جروووسکه : [ناو] چروووسکە؛ ترووسکە؛ بریقە لێدانی هەور. (برق زدن؛درخشش)

جریـد : [نـاو] جریـت؛ جلیـت؛ دارتـەقلـەی کورت.(چوبدست سوارکاران‌درنوعی‌بازی)

جریفک : [ناو] گەسک؛ گسک. (جارو)

جرینگاندن : [چاوگە،ت] بۆڵـە و خوتـەی لـە ژێر لچەوە. (غرغرکردن)

جرینگەجرینگ :[ناو،ت] جرینگـوهوڕ؛ (۱)دە- نگی لەیەک کەوتنی(خشل وکانزا و مامێز)ی لە سەریـەک و زۆر. (جرینـگ‌جرینـگ). (۲) [ناو] پرتە و بۆڵە و قسەی لە ژێر لچەوە خوتە و بۆڵە لەبەرخۆوە. (غرولند)

جزار: [ناو] ڕەنج؛ ئازار؛ جەزرەبە؛ جزیا؛ بێگـار. (عذاب؛بیگاری)

جـزال‌جـزال : [ئـاوەڵنـاو] ڕێـزاڵ‌ڕێـزاڵ؛ ونجروِنجر؛ لەت‌لەتی چکۆڵە. (تکه‌تکه)

جژوێن : [ناو] دژوێن؛ جوێن. (دشنام)

جسوجۆ: [ناو] لە(جستوجوو)ی فارسیەوە وەر گیراوە گەڕان و پشـکنین؛ بـەدوای شـتێکدا گەڕان. (جستجو)

جغه :[ناو] مووی تەوێڵ کە بە شێوەی چەتری بقرتێ. (مو ی پیشانی چتری)
جفتکردن : [چاوگە،ت] (١)کێڵانی زەوی. (شخم کردن). (٢)پێکەوە چەسپاندن؛ جووت کردن. (٣)دوودەنک لەهەر شت نانە پاڵ یەک، وەک: کەوش جووتکردن. (٢و٣جفت کردن)
جفتەجفتە : (١)[ناو] بەزمی شانۆئاسا کە لایەن
دەستەی لۆتیانەوە کە لە قەدیمدا بەڕێوە دەچوو. (نوعی بازی‌لوتیهای‌دوره‌گردبود) (٢)[بەند] جووتەجووتە؛ دووان‌دووان. (جفت‌جفت)
جفتەدووانە : [ئاوەڵناو] لفەدووانە؛ ئاوەڵدووانە؛ جڤی. (دوقلو)
جقات : [ناو] بزووتنەوە و شۆڕشی بەکۆمەڵ؛ بزاو؛ خەباتی بەکۆمەڵ؛ ڕاپەڕین؛ جووڵە؛ جووین. (جنبش‌وشورش)+
جقراندن : [چاوگە،ت]جەفلاندن؛ جنقاندن؛ جەنقاندن؛ ترساندن؛ داچڵەکاندن. (ترساندن)
جقلین : [چاوگە]کەوڵکردن؛ پێست داماڵین. (پوست‌کندن)
جقە : [ناو] خشڵێک بۆ ڕازاندنەوەی کڵاو یان تانجی سوڵتان و گەوران. (جقە). (٢) چوۆ؛ نینۆک (نانووخ)ی بەینی دوو پەنجەی کەڵەشێر.(ناخن‌بین‌پای‌خروس)+
جقەشینە : [ناو] جوقەشینە؛ کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینکە. (سبزەقبا)
جگمە : [ناو] جمگە؛ جومگە؛ بەند؛ جمژگە. (مفصل؛ بند)
جگە :[بەند] بێجگە؛ جیا؛ ژبلی؛ جودا. (بجز)
جگەرخوێن : جگەرخوون؛ زۆر جاران جگەر
لە جیاتی دڵ بەکار دەبرێت : واتا دڵ پڕ لە خوێن؛ناوی شاعیرێکی نیشتمان پەروەر (شێخ مووسا حەسەن) لە سووریا. (نام‌شاعربزرگ‌کرد)
جلخوز : [ئاوەڵناو] جلف؛ بێ‌مێشک؛سووکو چرووک. (جلف)
جلشۆری : [ناو](١)کاری باڵاڤ کردن؛ شیووکوڵکردن. (لباس‌شستن) (٢) [ناو] مەکینەیێ کە جلک دەشوا و بە کارەبا ئیش دەکا. (لباس‌شویی)
جلکدروو: [ناو،بک] جلدروو؛ بەرگدروو؛ جلوراز؛ خەیات. (خیاط)
جلوراز : < جلکدروو
جلە : [ناو] جۆرێک قەوزەیە کە دەکەوێتە سەرئاو. (نوعی‌جلبک)
جلە :[ناو] جلەلاوێن؛ گیای سەرەتان؛ (شێرپەنجە)وەک دەزوو وایە و ڕەنگی زەردە و لامژە لە هەر زەرحاتێ‌بدا (بەتایبەت لە وێنجە)وشکی دەکا.(نوعی‌انگل‌گیاهی)
جڵەوشل‌کردن : [چاوگە،ت] (ب)بەربەرە ڵاکردن و بەرگری نەکردن؛ قەدەغە و قورخ لێ نەکردن؛ ڕووپێدان و سەربەست کردن؛ (ممانعت‌وجلوگیری‌نکردن)
جڵەوگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە غاوگرتن. (گرفتن افسار).(٢ب)بەرگری کردن؛ پێش گرتن.(جلوگرفتن)
جلیتقەی دژی‌گوللە: [ناو،ت] جلیسقەی چێ کراو لە ماکێک کە گوللە نەیبڕێ. (جلیقە ضدگلولە)
جلیتقەی نەجات : [ناو،ت] جلیسقەیێ‌کە پردە بێت لەبا، بۆ بەرگری لە نقوم بوون و خنکان

له
ئاودا.(جليقه‌نجات)

جليسقه : [ناو] جليقه؛ جليتقه؛ جۆرێک سينگ پۆشی بی‌قۆڵ که له ژێر کۆته‌وه ده‌کرێته به‌ر و له جنسی قوماشی کۆته‌که‌يه و پشته‌وه‌ی له جنسی ئاسته‌ری کۆته‌که‌يه. (جليقه)

جمزگه : < جگمه

جموجووڵ تێکه‌وتن : [چاوگه‌،ت] (ب)سه‌ره‌تای بزاف؛ جووڵه که‌و تنه ناو جقات؛سه‌ره‌تای سه‌ر بزێوی. (ابتدای جنبش و شورش)

جموور : ژموور؛ حيساب ڕاگرتنی ڕۆژ و مانگ و ساڵ له هه‌ورامانی قه‌ديمدا. (شمارش‌روز-وماه‌سال؛ نوعی‌تقويم‌دراورامان قديم)

جناخه : [ناو]کرمه‌ک؛ زه‌نبه‌ر و زيوه‌رێک که له ژێر چه‌ناکه‌وه له دوولای لاره پێچ يان ده‌سرۆکه و کڵاو قاييم ده‌بێت؛ ژێر چه‌نه. (زيوريست‌زنانه)

جناره : [ناو]خه‌ياره؛ جۆرێک قوونێر و دومه‌ڵ و کوان. (نوعی کورک)

جن‌جن : [ئاوه‌ڵناو] ئه‌نجن ئه‌نجن؛ له‌ت‌له‌ت؛ تيکه‌تيکه؛ کوت‌کوت؛ جنينی‌ورد. (قطعه‌قطعه)

جنچک : [ناو] پل؛ جنچک، وه‌ک: جنچکه گۆشت؛ پله‌گۆشت. (چنجه)+

جندۆکه‌دار (۱)[ئاوه‌ڵناو] شێت؛ جندار. (ديوانه). (۲)[ناو] جێگايێک که به‌ڕيوايه‌ت و ئه‌فسانه ده‌ڵين خێوی هه‌يه يان جنۆکه‌ی هه‌يه. (به جائی گويندکه‌جن وپری‌دارد)

جنراو :[ئاوه‌ڵناو، به‌ر+ ناو،به‌ر] ئه‌نجن ئه‌نجن‌کراو؛ له‌ت‌له‌ت‌کراو؛ پل‌پل‌کراو؛ (تکه‌تکه‌شده)

جنگل : [ناو] گێنگڵ؛ پاپۆکه؛ وه‌ک : به‌ ده‌وور خۆدا کۆبوونه‌وه‌ی مار. (حلقه؛ چمبره)+

جنه‌نار : [ناو] جن‌هه‌نار؛ هه‌ناره‌جنانه؛ هه‌ناره‌جنانی؛ دارێکه له هه‌نار ده‌کا. (انار وحشی)

جواب کردن : [چاوگه‌،ت]کری‌نشينی که خاوه‌ن‌ماڵ پێی ڕابگه‌يێنی ماڵه‌که‌ی چۆڵ بکا. (جواب‌کردن)+

جوات : [ناو] جقات؛ جووڵه؛ جووين؛ بزاف؛ بزاو؛ ڕاپه‌ڕينی به‌کۆمه‌ڵ؛ کۆمه‌ڵ؛ جه‌ماوه‌ر؛ جه‌مهوور. (شورش)+

جواده : [ناو] جۆرێک مه‌شکه‌ی ئاو تێکردن. (نوعی مشک‌آب)

جوان : [ئاوه‌ڵناو] (۱) قه‌نج؛ قه‌شه‌نگ. (زيبا). (۲) جه‌حێل؛ هه‌رزه‌کار. (جوان)

جوانڕۆ : [ناو] مه‌حاڵێکه سه‌ر به شاری سنه. (جوانرود)

جوانمێر : [ئاوه‌ڵناو] (۱)جوانمه‌رد؛ جوامێر؛ مێرخاس. جوانمرد). (۲) پياوی جوان و جه‌حێل. (مردجوان)

جوانه‌زمه : [ناو]جوانه‌زوه؛ عازه‌به؛ زيپکه‌ی جه‌حێلی؛ جوانه‌ژۆ. (جوش‌جوانی)

جوانه‌ژۆ : [ناو] جوانه‌زمه؛ ئازووه؛ ئازه‌به. (جوش‌جوانی)

جواوکردن : [چاوگه‌،ت]جوابکردن؛ نه‌خۆشی که پزيشک لێی ناهومێدبێت و ماليجه‌ی پی نه‌کری و ماليجه‌کردنی ڕه‌ت بکاته‌وه. (جواب رد دادن؛ ردکردن)+

جواهێرنيشان : [ئاوه‌ڵناو] گه‌وهه‌رنيشان؛ شتی‌که به جواهێرات ڕازاوه‌ته‌وه و له سه‌ری دامه‌زراوه؛ نقێم به‌ند. (جواهرنشان)

جوايه‌ز : [ئاوه‌ڵناو] جياواز؛ جوی. (جدا)

جۆبوار : [ناو] جۆبار؛ له ئه‌سڵدا جۆگه‌بوار بووه و بووه‌ته جۆبار و له کورديه‌وه چووه‌ته نێو

فارسی. (جویبار)

جۆبە : [ناو] (١)جندەخانە؛ جێگای لەش-فرۆشی. (فاحشه خانه). (٢)مەیدانی بەر چاو خستنی کاڵا بۆ فرۆش وەک مەیدانی ماست و دانەوێڵە فرۆشتن. میدان‌فروش کالای‌خوراکی)

جۆبێ : بەوهۆیە؛ لەبەرئەوە؛ ژبەرڤێ‌هەندێ. (بەسبب)

جۆت‌قۆچ : [ئاوەڵناو] جووت‌شاخ؛ خاونی-دووشاخ. (دارای‌دوشاخ)

جۆتکە : [ناو] جووتە؛ پێن هاڤێتنا دەواران بە هەر دوو پاشێ خۆ؛ لەقە خستنی حەیوان بە هەر دوو پاشوو. (جفتک)

جۆخینە : [ناو] خەرمانەی دەوری مانگ. (هالەماه)

جودابوونەوە :[چاوگە،ت] دەست لێک بەردان؛ جیا بوونەوەی ژن و مێرد؛ لێک دوور کە-وتنەوە؛ لێک هەڵبڕان؛ (ب) بەشکردنی ماڵ و سامانی شەریکی. (جداشدن)

جوداجودا :[بەند] بەش‌بەش؛ جوێ‌جوێ. (جداجدا)

جوداکاری : :[بەرهەمی‌چاوگە][ناو] جوێکاری؛ کاروڕەوتی لێک هەڵبڕین و جیا کردنەوە. (جداسازی)

جودایی‌خوازی : [ناو] ویست و داوخوازی جیا بوونەوە؛ (ب) هەوڵ بۆ جیاکردنەوەی بەشێ لە وڵاتێک و کردنی بە وڵاتێکی سەربەخۆ. (جدایی‌طلبی)

جۆدۆ : [ناو] وەرزشێکە لە ڕۆژهەڵاتی دوورەوە هاتووە و مرۆڤ ئامادە دەکات بۆ خۆ پاراستن و زاڵ بوون بەسەر حەریفدا. (جودو)

جۆربوون : [چاوگە،ت]تەبابوون؛ بەین خۆش بوون؛ ڕێک‌وپێک بوون؛ پێک‌هاتن؛ ڕەخسان؛ دابین‌بوون. (جوربودن)

جۆراوێن : [ناو] جۆراوێن؛ گۆرەوی‌بازی. (جوراب‌بازی)

جورناوفرنا : [ناو] ورینە؛ وڕاوە؛ لە بەر خۆوە قسەکردن. (هزیان)

جۆ ڕووتە : [ناو] یەوە ڕووتە؛ گیاییێکی گەنم ئاسایە دەیدورنەوە بۆخۆراکی‌ئاژاڵ(جودوسر)

جۆش : [ناو] تاو وتین؛ هەڵپەڕین بە هەڵخە و داخەی زۆر و بەتاو و تینەوە. (حرارت؛تب‌و-تاب)+

جۆش‌خواردن : [چاوگە،ت] ڕەوتی چاک بوونە وەی ئیسقانی شکاو؛ لکان و جۆش خواردنی متوربە. (جوش خوردن)+

جۆش‌دان : [چاوگە،ت] (ب)گەرم کردنی کۆڕی هەڵپەرکێ. (گرم کردن‌وتب‌وتاب‌بە-گروەرقص‌دادن)+

جۆشکاری :[بەرهەمی‌چاوگە][ناو] شۆڵی جۆشکار؛ کاری لکاندنی پارچەگەلی کانزا بە-گەرم کردن و تاواندنەوە بە گاز و هەوا و... کارگەی ئەوکارە. (جوشکاری)

جۆش‌وخورۆش : [ناو،ت]تاو و تین؛ کوڵ‌وکۆ؛ جرپنی و بێ ئارامی لە هەڵپەڕیندا؛ ویستی گەرم و گوڕ بۆ کردنی کارێ.(گرمی‌و حرارت درکاروزقص؛ جوش و خروش)

جۆشی‌شیرین : [ناو] ماکێکی سپی‌ڕەنگ و خۆراکییە بەڵام خواردنی دبێتە هوێ کفەڵێ ئیسقان؛ بۆ شۆردنی ناو باتری(پاتری) سەیارە بەکەڵکە. (خوش‌شیرین)

جۆغ : [ناو] نێڵ؛ ماقیلە؛ نیر. (یوغ)

جوقه : [ناو] فڕندەیێکه له چۆلەکه مەزنتر؛ بەشەو و ڕۆژ ناڵەم دێ له چۆڵ و له بەریدا، وەک بەردێکی گۆلاوان وەک جوقەی خاسەسیا «فۆلکلۆر» (نوعی پرنده)

جۆقی : [ناو] له ئاویستادا بەواتای ڕێبەر و مورشیدی زانا، هاتووە و له کوردیشدا هەر بەو مانایه. (مرشد)

جۆگمه : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ جمشیرگ؛ بەند. (بند)

جۆگە داخستن : [چاوگە،ت] (١)جۆگە هەڵگرتن؛ جۆگە کێشان. (جوی‌آب کشیدن). (٢)ئاوی جۆگە بەردانەوە لە شەلەگەوە. (سرازیرکردن آب ازجوی‌اصلی)

جۆل : [ناو] له زۆر جێدا پیتی(ل)لە کوردیدا ناوترێت و له ئەسڵدا جۆگەل و جۆگەلەبووە. (جوی)

جۆل : [ناو] و[ئاوەڵناو] ئاوێتە؛ (١)تێکەڵاو؛ تەڤلی‌هەڤ؛ بەسەریەکداکراو. (مخلوط) (٢)زنجیر. (زنجیر). (٣)کەرت؛ وەک کەرتە - مەڕ. (دستەچندتایی). (٤)جۆرێک گەنم. (نوعی گندم)

جۆڵەمێرگ : [ناو] جۆلەمێرگ؛ شارێکی کوردنشینە، پێتەختی وڵاتی هەکاری بووە، ئێستە سەر بە وڵاتی تورکیایە. (نام شهری‌درکشورترکیه)

جومله : کۆ؛ جمله. گشت؛ تاقم؛ دەستە .(بۆ من له جوملەی عەبدی خودانیم؟ ، سەعاتێ لە دەس مەینەت ڕەها نیم؟). «فولکلۆر» (جمله)

جونگە : [ئاوەڵناو] (١)جنگز؛ بەهانەگر؛ بیانووگر؛ لەسەر چز بۆ شەڕ فرۆشی. (٢)< جوگمه

جونگه : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ ئەسپی نائارام و شەروور (شەڕوور) و جووتەوە شێن و چەمووش. (چموش)

جووانن: (١)[چاوگە،ت] بزاوتن؛ بزواندن؛ تەکان‌دان؛ جوواندن و هاندان. (تکان‌دادن؛ تحریککردن) (٢) جوانن؛ قەنجن؛ قەشەنگن. (قشنگ‌هستند)

جووتباقیه : [ناو]جۆرێک دروومانە.(یکنوع‌دوخت)

جووتبوون :[چاوگە،ت] (١)کاری‌سەرجێیی‌کردن؛ پێوە ڕووانی سپلۆتی نێرومێ. (همخوابگی؛جفت‌شدن‌سگ‌نروماده).(٢) لکان؛ چەسپین. (چسبیدن)

جووتبەندە : [ناو] وەرزێری خاوەن جووتوگا؛ دژی ڕەشایی. (کشاورزدارای‌گاوشخم‌زنی)

جووتپەروانە : [ناو+ ئاوەڵناو] جۆرێک فرۆکەی قەدیمی کە دوو پەروانەی(پەروانە)ی هەبوو. (دوپروانه) هەر شت کە خاوەندی دوو پەروانەبێت. (جفت پروانه)

جووتخاڵ : [ناو] دووخاڵ بە شێوەی(:) بۆ شروقە کردن و مانالێدانەوە له پاش ڕەستەدا دادەنرێ. (دونقطه)

جووتزگ : [ئاوەڵناو] جوتزک؛ لفەدووانە. (دوقلو)

+ جووت‌کردن: [چاوگە،ت] به هاوتاکردن و نزیکدانانی دووتاق.وەک: کەوش جووتکردن < جفتکردن. (جفت‌کردن)+

جووتگیری : بەڕواڵەت وشه فارسییه، بەڵام

دەستەواژەی دارتاشی و ناسک‌کارییە؛ واتا لە-
بەین بردنی ماوەی بەینی دوو تە ختەی
لکاو بەچەشنیٚ کە شەبەقیندا یان ئاو نەدە-
لْیٚنیٚ. (جفتگیری) (٢) کاری وەسەر گێڕانی
نێر و میٚ(جفتگیری)
جووت لووله : [ناو] (ب)تفەنگی دوولوول.
(تفنگ‌دولول)
جووتلەقە : [ناو] جووتە؛ پاشلەقە بەهەر
دوو پا، یان پاشوو. (جفتک)
جووتماقە : [ئاوەڵناو] شملٚوبەرەکەت؛ شە-
نگڵەبەرەکەت؛ دوو دەنک میوەی پێکەوە
چەسپاو. (دودانەمیوەبهم چسبیده)
جووت‌وگا : [ناو] کەرەستەی جووتیاری و شێو
برین؛ ڕەوتی داچاندنی مەزار بە گاجووت.
(گاوواسباب‌کار شخمزنی)
جووتەی‌سەران : (ب) دوو دۆستکە هەمیشە
پێکەوە بن. (کنایی،دو دوستکەهمیشەباهم
باشند)
جووتیٚ : جووتێک؛ جفتیٚ؛ جفتێک؛ یەک-
جووت. (یک جفت)
جووجکەلەقیٚ :[ناو‌،ت] (ب)زەحمەتی زۆر؛ بە
هەزار جووجکە لەقیٚ کارەکەم خەلاس‌کرد؛
کلکە لەقیٚ. (کنایەاززحمت‌فراوان)
جووحە : [ئاوەڵناو] زۆرزان؛ فرەزانا؛ زانا. (دانا)
جووڕکردن : [چاوگە،ت] فش کردن و تاوانی
قومار بە حەریفدان؛ (هەڵبەت وشەییٚکی بیٚ
ئەدەبانەیە) بە هێلکەکردنی مریشکیش دەڵێن
کە نە لە هێلانەی خۆیدا بیدوڕێنیٚ. (اخ-
کردن‌وتحویل‌دادن)
جووقەوار لیٚبرین : کەس نەهێشتن و هە-
مووان کوشتن، هیچکەس کە کۆمەڵیٚ یا لە
ئێلیٚ نەهێشتن. < جنیوسایٚد. (کنایە
ازکشتن‌کلیەکسان)
جووکەلیٚبرین : بێدەنگ‌کردن؛ (ب) هەناسە
برکردن؛ خنکاندن. (خفه‌کردن)
جووکی : [ئاوەڵناو] (١) مرۆی نووکەنووک
کەر؛ جووکن. (نق نقو)(٢) [ناو] مورتاز؛ هە-
ندیٚ لە پیاوانی(ڕەنج و عازاب) دیتووی تەرکە
دونیا لە هێندوستان. (جوکی.مرتاض)
جوولبڕ : [ناو] قرژانگ؛ قرژالٚ. (خرچنگ)
جوولێن : [ٚناو،بک] بزوێن؛ کەسیٚکە دە-
جووڵێنیٚ و دە بزوێنیٚ.(تکاندهندە). ڕاژێن؛
ڕاژێنەر؛ (ب) [ناو] هەژێنەر؛ هاندەر. (محرک)
جوومار : [ناو] کەوەمار؛ جۆرێک ماری شینی
کوڵە. (نوعی‌مار)
جوومەکار : جوومەکڤان؛ کەسێک‌کە ڕایەخ و
بەڕە دروست دەکات. (بافندەگلیم)
جهالٚ : [ناو] جوهالٚ؛ جەوالٚ. (جوال)
جەبر : [ناو] دەرسێکی زانستگایە وەک جەبر
و موسەللەسات. (جبر)+
جەبرا : [ئاوەڵناو] چەپلەر؛ کەسێک کە بە دە-
ستی چەپی زیاتر کاردەکا. (چپ‌دست)
جەبعە : [ناو] سندوق؛ مجری؛ سنووق. (جعبه)
جەبعەی‌ڕەش :[ناو] جەعبەی ڕەش؛ ئامرازی
تۆمارکردنی هەموو چەشنە ڕووداوێک لە
فڕۆکەدا کە زیاتر دوای کەوتنە خوارە وەی
تەیارە، هۆی ڕووداوەکە ڕوون دەکاتەوە.
(جعبه سیاه)
جەبلە : [ناو] پیٚخۆیی‌قوڕ؛ کۆگای‌قوڕ. (کپە
آب‌وگل)
جەبۆرە : [ناو] جێهیبۆر؛ جۆی‌ڕەش.
(جوسیاه)

جەبەش : [نـاو] ژەبـەش؛ شمسـتی؛ شـمتی؛ شـووتی؛ شـامی؛ شـفتی؛ هـەنـی.زەبـەش. (هندوانە)

جەبیل‌خانە : [ناو] جبەخانە؛ قۆرخانە؛ هەماری چەک و تەقەمەنی. (اسلحەخانە)

جـەتـان : [ئـاوەڵنـاو] ڕقـەن؛ کـرال؛ بـوورە. (زمین‌سفت و سخت)

جەجـاڵ : [نـاو] جرجـاڵ؛ کـەرسـوارێکی ئـە فسانەییە لە داها توو دا ڕۆژێک دەردەکەوێ و جەماوەر بانگ دەکا بچنە سەر ئایینی ئـەو. (ب) ساختەچی؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (دجال)

جەخت هێنـان : [چاوگـەت] چـاک هێنـان؛ دووجار پشمین؛واتا جە ختی هێناوە و ماتـڵ- مـەبـە و لـەسـەر ئـە وکـارە لـەزبکـە. (دوبارعطسە؛خوب‌آمدن)

جەخسی : [نـاو] چیلانگـەری؛ شـیلانگەری؛ چە کسـازی؛ وە سـتایی لـە چـەکسـازکردندا. (اسلحەسازی)

جەدرقە : [ناو] نانی تەنـووری‌کـە لـە کـولێرە ناسکترو پانترە. (نوعی‌نان)

جەدوبـن‌جـەد : جـەدوئابـا؛ بنـەوبنـەچـەک؛ پشتاوپشت؛ ڕەچەڵەک؛ (وشە بیانییە و لەسـەر زارانە). (جداندرجد)

جەر : [ناو] بزمارێکی پێچدارە بە بـادان تونـد دەبێت و بە باری دیکەدا شل دەبێتەوە. پـێچ. (پیچ)+

جەربەزە : [ناو] جوربوزە؛ شەهامەت؛ غیـرەت؛ بوێری؛ کارامەیی؛ لێهاتوویی. (جربزە)

جەرجوو : [ناو] قاپورە فیشەک. (پوکەفشنگ)

جەرجهە : [ئـاوەڵنـاو] لێـزان؛ پسـپۆڕ؛ وریـا؛ هونەرمەند؛ زانا؛ زیرەک. (زیرک‌ودانا)

جەردام : [ناو] گۆلاو؛ قوڵکی پڕ لە ئاو. (چالە-پرآب)

جەڕدان : (١) پێچ بادان و بستن. (بستن‌پیچ). (٢)شەتە کدانی بار؛ بە توندی بەستن.(بستن-بار).(٣ب) بەستنی‌ئاو؛ بە سەهۆڵبوونی ئاو لـە سەرمای زۆردا. (یخبستن)+

جەردە : [ناو] (١)جرج؛ مشک. (موش). (٢)دز؛ تەریدە؛ جەردە. (راهزن)

جەردەیی : [ناو] ئەبابۆزی؛ تەریدەگەری؛ چە-تەیی؛ ڕێگری؛ ڕاوە ڕووت کردن. (راهزنی)

جەردی :[ئاوەڵناو] ڕاستی؛ بایەخ؛ بەگرینـگ- گرتن؛ پۆیتەپێدان؛ دوورلە گاڵتەوگەپ؛کۆشا ؛ تێکۆشەر؛ پێداگر. (جدی)

جـەرسـی : [نـاو] ڕیسـوایی؛ بـێ‌ئـابڕوویی. (رسوائی)

جەرگ هەڵقرچاو : (ب)فرزەنـد مـردوو؛ جـە- رگبڕاو؛ جەرگ‌سووتاو. (جگرسوختە)

جەرگ‌بڕین : (ب)کوشتن. (کنایەازکشتن)

جەرگدار :[ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ نـەتـرس؛ ئـازا؛ جوامێر. (نترس)

جەرگسۆز : [ئاوەڵناو] خەمخـۆر؛ جگـەرسـۆز؛ دڵسۆز. (دلسوز)

جەرگەبەز : [ناو] (١)ڕەشبەڵەک؛ داوەتێک کە ژن و پیاو پێکەوە هەڵپـەڕن .(رقصـیدن زن و مردباهم). (٢)جەرگی‌کە لە ناو چەوریدا سوور بووبێتەوە. (جگردرچربی‌سرخ‌شدە)

جەرگهەلین : [ئاوەڵناو] سووسرەت؛ سـەیـرو-سەمەرە. (عجیب)

جەرلەدەم : [ئاوەڵناو] ئاکبەند؛ نەکراوە؛ دەست لێنە دراو. (آکبند)

جەڕنە : مەڕی شاخدار. (گوسفندشاخدار)
جەڕەبابە : (١) توندکردنی دوو شت بە پـێچ و جەڕ؛ بەستنی توندی کۆڵ و بار؛ بەنهێم شـە- تەکدان؛ جەڕاندن. (محکم کردن). (٢ب)سە- هوڵ بەستن لە سەرمای زۆردا و پێکەوە چە- سپینی دوو شت بەهۆی سەهۆڵ بـەسـتنەوە. (یخ بستن‌وبهم‌چسبیدن‌درسرمای‌زیاد)+
جەڕەبادەر : [ناو] ئاسـنێکی دەسـتکاری دوو یان
چوار سووچە بۆ بـەسـتن و کردنـەوەی جـەڕ. (پیچ‌گوشتی)
جەڕەباییلە : [ناو] پشتوێن ئاساییکە پڕ لـە بـا کە لە ناوقەدی دەبەستن بۆ ئەوەی لـە ئـاودا نقوم نەبن. (کمربند پرازباد برای‌شنا)
جەریمـە نووسـین :[چاوگـە،ت] دیـاریکردنی ڕادەی پارەی سزا بە نووسین وەک جەریمەی سەیارە بەهۆی ڕەچاو نەکردنی یاسای سەیارە ئاژوتنەوە. (جریمه‌نوشتن)
جەریمەی نەغدی:[ناو،ت] نوقرەداخ؛ سزا دان بە شێوەی پارە لێسەندن. (جریمه‌نقدی)
جەز : [ناو] مالووسکەی گەنم لەخەرمان، کـە دوای شەنکردن سوور دەبێت و پاک دەبێتەوە لە کا. (گندم پاک‌شده‌ازکاه‌درخرمن)
جەزیا : (١) [ناو]جەزرەبە؛ جەزرەوە؛ سزا؛ عە- زیەت؛ ئازار؛ جەزا؛ (اذیت؛ آزار؛جزا) (٢) [ناو] پاداشت؛ قەرەبوو. (جزا؛ پاداش)
جەژنـی ئـاییینی : لـە هـەر ئایینێکـدا ڕۆژی واهەیە کە دیاریکراو وجێی ڕێزوحورمـەتـە و لەو ڕۆژەدا جەژن دەگرن. (جشن‌دینی)
جەژنی‌سەدە : [ناو] جـەژنێکـی ئـایینی زەردە شتیانە؛ بەرانبەر بە دەهەمی مانگی ڕێبەندان. (جشن سده)
جەژنی سەرساڵ : جەژنی دەسـتپێکی سـاڵی نـوێ؛ وەک: جـەژنـی نـەورۆز و جـەژنـی کریسمەس. (جشن‌اول‌سال)
جەژنی میللی : بـۆ ڕێـز نـان لـە ڕووداوێکـی میللی
و نەتە وایەتـی ڕۆژی سـاڵهاتی ئـەو ڕووداوە دەکەن بە جەژن و شادی. (جشن‌ملی)
جەعبـە : [نـاو] جـەبعـە، مجـری؛ سـندوقی چووک. (جعبه)
جەغزێن : [ناو] نـاوی دوو کایـەی بـاوە لـە- کوردەواریدا؛(١)بە زاپ میتە دەرخستن لە نـاو جەغزێکـی چووکـدا کـە لـەسـەر عـەرز دە- کێشری؛ زاپێن (٢) جۆرێک گەمـەی تـۆپێن کە لە ناو جەغزێکی گەورەدا دەکرێ؛ تۆپێنی نـاو جــەغـز (١و٢.نـام دوبـازی‌متـداول درکردستان)
جەغەتاو : [ناو] ڕۆن و ئـاوی پـاش کوڵانـدن گۆشت کە وەسەر چێشت دەکـەوێـت. (آب و چربی‌گوشت پخته)
جەغەتوو : [ناو] جەخەتوو؛ ناوی چۆمێکە لە کوردستانی خۆر هەڵات کە دەرژێتە زەریای ورمێ. (نام رودخانه‌ایست)
جەغەتە : [ناو]جەڵغە؛ تویژی‌ناسکی سەرتـراو یان توێژی ناسکی سەهۆڵی سەر ئاو. (یخیـا- قشرروی مایعات)
جەفا : [ناو] ئازار؛ ڕەنج؛ جەور؛ زوڵم؛ دژی‌وە- فا؛ جەزرەوە؛ جەزرەبە. (جفا)
جەفتین : [چاوگـە،ت] جـەفتکردنـی پێسـتی ئاژەڵ؛ پێستی‌کە بە جەفت(جەوت، تال‌وجـە- وت) خــۆش بکرێــت وەک مــەشــکە.

(مهیاکردن‌پوست حیوانات‌بوسیله میوه‌بلوط)
جه‌فل : [ناو] ترس؛ بیم. (ترس)
جه‌فلاندن :[چاوگه،ت]ترساندن؛داچڵه‌کاندن. (ترساندن)
جه‌فلین : [چاوگه] ترسان؛ کـوٚ (سـل)کـردن؛ ده‌ست نه‌چوونه‌کار؛ ده‌ست شـل‌بوونـه‌وه لـه کردنی کارێک .(ترسیدن ؛ اباداشتن)
جـه‌فلـین :[چاوگـه] سـیس بـوون؛ ژاکـان. (پژمردن)
جه‌فه‌نـگ: [نـاو] حـه‌نـه‌ک؛ گاڵتـه. شـوٚخی. (شوخی)
جه‌ڤلاندن:[چاوگه،ت] هه‌ژاندن؛ داچڵه‌کاندن؛ ته‌کان‌دان؛ جووڵاندن. (تکان‌دادن)
جه‌کوٚ : له‌کوێ؛ له‌کووره‌؛ له‌کوێنـه‌. (ازکجـا)
جه‌لا: له‌لا؛ له‌ڕوخ؛ له‌کن. (ازطـرف؛ ازجانـب)
جه‌لا : [ناو] ناوی ڕوٚنێکه به سەر نیگـار(نـه‌-قاشی) یان ته‌خته دارِدا ده‌ساوریٚ بوٚ بریقه دار کردنی. (جلا)
جه‌لال: [ناو] ناوی پیاوان؛ ناوی شوٚڕشـگێڕی ڕێزدار و به‌ناوبانگ، مام جه‌لال تاڵه‌بانی هـه‌-وه‌ڵێن سەروٚک‌کوٚمـاری کـوردی عێـراق لـه مێژووی کوردستاندا. (جلال)
جه‌لجه‌لوٚت : [ناو] زانستنی جادوو؛ زانینی ئه‌و فسوون و سێحر. (علم‌جادوگری)
جه‌لوٚ : له‌گه‌ل‌عه‌لوٚدا دێت، عه‌لوٚجـه‌لـوٚ، واتـه: گه‌ده‌وگوده‌، بیٚسه‌رووپا. (بی‌سروپا)
جه‌له :[ناو]جه‌ڵه؛هه‌رشتی ڕه‌سته‌کراو و هوٚنرا وه‌ وه‌ک: جه‌ڵه ماسی و جه‌ڵه وشتر.(هرچیزی

راردیف کردن‌وبه‌صف‌کردن)
جه‌ڵه‌ب : [ئاوه‌ڵناو] ئه‌م وشـه لـه ئـاره‌وییـه‌وه هاتووه، مروٚڤی ئاکار خراپ؛ نائه‌سـل و عـه‌-ییدار.(جلب)+
جه‌له‌به‌ستکردن : [چاوگه،ت] پێکه‌وه به‌ستنی وشتر و ده‌وار و ڕیزکردنیـان. (ردیـف‌کـردن-وبهم‌بستن‌حیوانات)
جه‌له‌به‌ند : [چاوگه،ت] جه‌له‌به‌سـت؛ ڕیزکـه‌ر؛ پێکڤه‌گرێده‌ر؛ پێکڤه گرێدان؛ پێکه‌وه به‌سـتن؛ به‌جه‌له‌کردن. (ردیف‌کردن)
جه‌له‌وک :[ناو] جه‌له‌بک؛ په‌له‌پیتکـه‌ی تفـه‌-نگ. (ماشه‌تفنگ)
جه‌مام : [ناو] به‌خاوکه‌وتن؛ بـه‌هـوٚی مانـدوو بوونی ماسوو لکه‌ی له‌شه‌وه ژه‌هرێک لـه‌نـاو ماسووڵکه‌دا کوٚده‌بێته‌وه ئه‌گه‌رئه‌و ماندوویییـه‌، له پاش ماوه‌یێکی زوٚرکارنه‌کردنی ماسوو ڵکه بیٚ، ژه‌هره‌که درهنـگ ده‌ڕه‌وێتـه‌وه و ماسـوو ڵکه ڕه‌ق ده‌بێت و ژان ده‌کا و به‌و حاڵه‌ته ده‌-ڵێن به جه‌مامکه‌وتن (کوفتگی)
جه‌ماوه‌ری : (١)جڤاتی؛کوٚمه‌ڵی؛سـه‌ربـه‌جـه‌-ماوه‌ر.(جمعی) (٢) کوٚکردنه‌وه‌: ئاژڵه‌کانم جـه‌-مـاوه‌ری کـرد: کـوٚمم‌کردنـه‌وه‌.(جمـع‌کـردن؛ گردآوری)
جه‌ماهی :[ناو] جه‌ژنێکی ئیزه‌دیانه؛ بـه‌رانبـه‌ر به جه‌ژنی مێهره‌گانی زه‌ردەشتیان. (نام‌جشن-ایزدیان)
جه‌مبازی : [ناو](١) جامبازی؛ چوٚداری؛ کڕین و فروٚشتنی ئاژاڵ و وڵاخ. (٢) ته‌نافبازی؛ جـه‌-نبازی. (طناب‌بازی) . (٣) فیـلْ و تـه‌لـه‌کـه‌-کردن؛ حیله‌بازی. (حیله‌بازی؛ حیله‌گری)
جه‌مداندن : به سه‌هوٚڵکردن. (به‌یخ‌کردن)
جه‌مره : [ناو] پوٚلوو؛ سکلْ. (اخگر)
جه‌مسه‌ر : [ناو] سه‌روبنی هه‌ر شت به تایبه‌ت

شتی درێژ؛ بە دوو سەری باکوور و باشووری- گۆی زەوینیش دەڵێن. (ابتدا وانتها؛ قطب)
جەموجۆر :[ئاوەڵناو] گردوکۆ؛ تەکووز؛ ڕێک و پێک. (جموجور؛ جمعوجور)
جەمەک : [ناو] مز؛ کرێ؛ پێمز؛ حەقدەدەست. (مزد)
جەمەلۆن : [ناو] ڕووپەڕی کانزای ڕووکێش- کراو بە ڕۆح، واتا گاڵوانیزە کە سەربانی پێ داپۆشرابێت. (شیروانی)
جەمهوور : [ناو] جەماوەر؛ کۆمار. (جمهور)
جەمهووری : [ناو] کۆماری؛ جەماوەری؛ (ب)حوکماتی سەروکێک کە لە لایەن جە- ماوەرەوە بەرگەم کرابێت. (جمهوری)
جەندەرە : [ناو] تەنگوچەڵەمە؛ سەرگەردانی؛ حەیرانی؛ نارەحەتی؛ تەنگانە. (تنگنا؛ سرگردانی)
جەنقاندن:[چاوگە،ت] جەنقین؛ ترساندن؛ جە- فلاندن ؛داچڵەکاندن.(ترساندن)
جەنگەپۆپێ : [ناو] شەڕەدەنووکێ؛ شەڕە- جوێن.
(جنگ‌لفظی)
جەنگەڵی : [ئاوەڵناو] پێوندیدار بە لێڕەوارەوە؛ (ب)کێوی؛ دوور لە شارسانییەت؛ وەحشی. (جنگلی)
جەنەگرتن : [چاوگە،ت] مان‌گرتن؛ بیانوو- گرتن. (بهانەگرفتن)
جەواڵە : [ناو] جەواڵە؛ خێگەی ئاو؛ مەشکەی ئاو. (مشک‌آب)
جەواز : [ناو] ئیجازە و ئیزنی کارکردن کە لە لایەن دەوڵەتەوە بە کەس یان ڕێکخراوە- یێک دەدرێت پەروانە؛ بەرایی؛ ئیجازەنامە. پەساپۆرت. (جواز)
جەواهێرساز : ئاوەڵناو+ [ناو] کەسێک کە گە- وهەرکاری دەکا؛ کاری دروستکردن و ڕازاندنەوەی کەرەستەگەل بە جەوا هێر. (جواهرساز)
جەوجەو : [ناو] جەوجەوک؛ توڵۆ؛ توڵەی- گچکە؛ توڵەی‌کونەڕۆی چووک. (تولەسگ- کوچک)
جەودک :[ناو] خێگەی گچلە.(خیک‌کوچک)
جەورک : [ناو] تووتکە تانجی هەتا یە- کساڵان. (تولەتازی)
جەوز : [ناو] (١) جیوە؛ جەوە؛ شیلەی‌وشکە- وەبووی ڕووەک.(صمغ).(٢) گوێز.(گردو،گردکان)
جەوزا : [ناو] سێهەمین بورجی ساڵ بەرانبەر بە جۆزەردان. (جوزا)
جەوشەن : [ناو] زرێ؛ کنجی کانزایی کە دە- یانکرد بەر بۆ شەڕی شیر و گورز، لە قە- دیمدا.
(جوشن)
جەولەخ : [ناو] جەواڵ؛ جوهال. (جوال)
جەوە : [ناو] شیلەی وشکەوە بووی ڕووەک؛ جیوە. (صمغ)
جەوەر : [ناو] جەوهەر ؛ ناوی پیاوانە؛ ناوی سماییل ئاغای سمکۆ. (اسم‌مردانه)
جەهتەر : [ناو] نەعنای کێوی؛ جاترە؛ عارقێکی لێدەگیرێ کە بۆ ژانی گەدە بەکە- ڵکە. (نعنای‌وحشی)
جەهر : [ناو] پێداگری و سووربوون لە سەر بوغز و کینە و قین. (جهر)+
جەیران : [ناو] ناوە بۆ ژن؛ ئاسک. (نام‌زنانە؛

آهو)

جیٚ : [پێشکر] بەواتای جێگا؛ جیٚشەکر، جیٚ-سەهوٚلٚ، جیٚلیباسی، جیٚکلیل. (پیشوند.جا)

جیات : [ناو] جیاتی؛ جیّی؛ بات؛ بری؛ لە جیاتی : لەبری، لەباتی. (عوض)

جیپ : [ناو] جوٚریٚ سەیارە تایبەت بە کەژ و کێو و جادەی ناساف. (جیب)

جیپ ئیستەیشێن : [ناو] جیپیٚکە زیاتر لە دوو ریز سەندەلٚی هەبێت. (جیباستیشن)

جیٚپاگیٚران :[چاوگە،ت]شوێن گیٚران؛شوێن هەلٚگرتن. (ردپا گرفتن)

جێت : [ناو] اند؛ فد: کەرەستەییٚک کە بە دە-رچوونی گاز بەلای دیکەدا دەردەچیٚ و دەروا؛ (ب)جوٚریٚک فروکەی تیژبالٚ. (جت)

جیٚخالٚیانە : [ناو] چوونە لای کەسوکاری سەفەرکردوو زیاتر بە دیاریەوە. (بەدیدن-کسان سفرکردەرفتن وکادوبردن)

جیٚخەرمان : [ناو](١)گوٚرەپانیٚ لەبەرد و کوٚلو پاک کردنەوە و ئاوپرشین کردن و کوتانەوە و گسک لێدان بوٚ کێشەوگێرە و خوێان. (جای-خرمن). (٢) بنخەرمان؛ پاشماوەی گەنمی بنخەرمان پاش خەرمان هەلٚگرتن کە باو بوو دەیاندا بە رەنجبەر و سەپان. (پس ماندە غلات پس از بردا شت خرمن)

جێدار : [ئاوەلٚناو] (ب)کەسێک کە کوری هە-یە. (کنایە؛ دارای فرزند ذکور)+

جێدار : [ئاوەلٚناو] بەرفراوان؛ هەراو. (جادار)+

جیٚدووگمە : [ناو] ئالٚقە دووگمە؛کونیٚ لە لیباسی(جلوبەرگ)ی دووگمەدارد ا بوٚ داخستنی دووگمە. (جای دکمە درلباس)

جیر : [ناو] جوٚرێک چەرمی خوٚش کراوی بیٚبریقەی زبر و کوٚلکن بوٚ چیٚکردنی(کوٚت) وقوٚلەبالٚتە و کەوش وهتد (جیر)

جیردوٚ : [ئاوەلٚناو] چردوٚ؛ ئاژالٚی کەمشیر؛ ئاژالٚیٚکە بە زەحمە بوٚ دوٚشین رادەوەستیٚ. (حیوان ناآرام دروقت دوشیدن یا کم شیر)

جیرە : [ناو] پوولٚی گیلفانی روٚژانەی منداڵ. (جیرە)+

جیرەبەندی: [ناو،ت] رەوتی دەست پیٚوەگرتنی شتێک کە کەم بێت یان بوٚ ئەوەی زیاتر بەش بکات؛ لە رادەییٚکی کەمدا روٚژانە یا هەر جەم دابەش بکریٚت بەسەر بەشداراندا. (جیرەبندی)

جیرەوشکە : [ناو،ت] ئازوٚخە و دانەویٚلە بوٚ دروستکردنی چیٚشت و خوٚراک؛ لە جیاتی نە-هار و شام پیٚدان. (جیرەخشکە)

جیرەومەواجب : [ناو،ت] (ب)مووچە. (حقوق)

جێریفک : [ناو] گسک؛ گەسک. (جاروب)

جیفرک : [ناو](١) دەرپەرین و هەلٚاتن. (پریدن وفرار کردن). (٢) دەرچوون بە (لووشکە، جووتە، و لەقە)وە. (جفتک)

جیقاندن : [چاوگە،ت] (١) قیژاندن. (داد کشیدن).(٢)ریقنە کردن.(فضلە کردن پرندە)

جیقن : [ئاوەلٚناو] (١)ریقنە کەر؛ (٢ب)لاواز؛ زەحیر. (ریغو). (٣) جیقەجیق کەر. (جیغو ویغ کنندە)+

جیقنە سپیلکە: [ناو] ریقنە سپیلکە؛ جوٚرێک نەخوٚشینی کوشندەی مریشک و کەلٚەباب و فرندەیە. (نوعی مرض پرندە)

جیقەجیق :[ناو،ت] زریکاندنی زوٚر؛ قسەکردن بە تووڕەیی و زریکاندن و بە دەنگی بەرزەوە؛ قیژەقیژ. (جیغ وویغ)

جیکەبرین: جووکەبرین؛ لە زریکە و قیژە

خستن؛ لـه دەنـگ خسـتن؛ (ب)خنکانـدن.
(خفه‌کردن)

جێکەنە : [ناو] ئامرازێک کە ژێکەوانی هە-
لاجی دەلەرێنێتەو؛ کوتکی هەلاجی. (وسیله چوبی کوبنده دستگاه ندافی)

جێگا : [ناو] یاگە؛ جێ؛ شوێن؛ جێگـە؛ جاگـە.
(جا)

جێگاکردنەوە :[چاوگە،ت] (١)جـی کردنـەوە؛ جیگـا دابـین کـردن بـۆ شـت یـان کـەسـێ.
(جاکردن). (٢)جێ بۆ کـەس یـا شـتێ ئاوالـە کـردن و دانیانـە ئـەو جێیـە. (جابـازکردن-وگذاشتن‌درآنجا) (ب) تـێ‌ترنجانـدنی شـتێک بەناو شتێکی دیکەدا، بە زۆر (سپوختن)

جێگاگـۆڕکێ : [نـاو،ت] ڕەوتـی جێگـۆڕین و شوێن‌گورین؛ جێگۆڕکێ : (جاعوض‌کردن)

جێگرتنەوە : [چاوگە،ت](١)جێ داینکـردن؛ [لە پێش موسافیرەکاندا چوومە نێو ئوتوبووسە- (باسە)کە و لە ڕیزی هەوەڵدا جێگەم گرتەوە].
(جاگرفتن). (٢) جێ پڕ کردنـەوە؛بـەجێنشـیی کەسێک بوون؛ ئەوکوڕەجێی باوکی گرتـووە-تەوە. (جانشین‌شدن)

جێگرتوو : [ئاوەڵناو] حـاواوە؛ نیشـتەجـێبـوو؛ حەواوە؛ دامەزراو؛دامـە رزیـاگ. (جاگیرشـدە؛ مستقر)+

جێگـۆڕکێ :[نـاو] ڕەوتـی شـوێن‌گـۆڕین.
(تعویض‌جا)

جێگۆڕکێپێکردن: [چاوگە،ت] گوێزانـەوە لـە جێگایێکەوە بۆ جێگایێکی‌تر. (جابجا کـردن؛ حالت نقل‌مکان‌کردن)

جێگەبەجێگە : (١)[ناو] جێبەجێ؛ ئەنجامدانی کارێ. (جابجا) (٢) [بەند] شـوێن بـە شـوێن.
(مکان مکان؛ جای جای)

جێگەرم کردن : [چاوگە،ت] (١)لە زسـتاناندا کە مرۆڤ ساردەجێ دەخەوێت تا مـاوەییـەک ناو جێوبانەکەی ساردە وردەوردە بە گەرمـای لەش گەرم دەبێت (٢) (ب) جێخۆش‌کردن و مانەوە لە جێگایێک. (جاگرم‌کردن)

جێگەماگ : [ناو] بەجێماو؛ کەلەپوور؛ جێماگ دواکەوتوو. جائسته. (بجامانده؛ جامانده)

جێگەوبان : [ناو]جێوبان؛نوێن؛ لێفە و دۆشـە-کە؛ جێوان. (رختخواب)

جێگەهێشتن : [چاوگە،ت] بەجێهێشتن؛ بە-جێ هێڵان؛ جائاسمە. جاگذاشتن)

جێل : [ئاوەڵناو] جیل؛ جەحێل؛ جوان و جێل : جوان و جەحێل. تولاز؛ گەنج. (جوان)

جیل: [ناو] تۆرەمە؛ بەرەی تەمەنـی. «گۆڤـاری-مهاباد۱۱۲» (نسل)

جیلە : [ناو] سیخوار. (بژ)

جێلێژکـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بوونـە هـۆی بێزێزبوون یان دەرکردنی‌کەسێک لە(جێییـەک یان لـە سـەر شـوێڵێک) زیـاتر بـە شـۆفاری.
(زیرآب‌کسی‌رازدن)

جین : [ناو] (١)دەستەواژەی بازاڕییە واتا شە-ش‌دانە و دووجین واتا دوازدەدانە. (جین). (٢) قوماشێکی قوتوقایم و قەوی زیاتر شـەرواڵـی لـێ دروسـت دەکـەن. (جـین). (٣) جۆرێـک خواردنەوەی ئالکۆلدارە؛ خواردنەوەییکە زیا تر لە ئینگلیز دروست دەکرێ. (جین)

جیناز: [ناو] جیران؛ هاوسێ؛ هاوسا. (همسایە)

جینگز : [ئاوەڵناو] لەسەر بیانوو؛ لـەسـەرگـزە؛ پەڵپگر؛ نەگونجاو. (بهانەگر؛ستیزەجو)

جینۆساید : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] بەرەکوژی نـە-

سلٚکوژی؛ جووقەوار لێبڕین؛ وشە بیانییە بەڵام زۆر بەکار دەبرێت. (نسل کشی؛ جینوساید)
جێوار :[ناو] شوێنی نیشتەجێبوون؛ جێی مانەوە؛ جێگەی ژیان؛ جێهەوار؛ ئاسەوار. (جای ماندن)
جێوان : [ناو] جێوبان؛ جێگاوبان؛ پێخەفی نووستن. (رختخواب)
جێوان : < جێگەوبان
جیوبڕی : [ناو] گیلفان(گیرفان)بڕی؛ دزینی پارەی ناوگیلفانی کەسێک. (جیب بری)
جیوە : [ناو] (۱)کانزاییێکی ڕەنگ زێوینی لە-ڕزۆکە.(جیوە) (۲)جەو؛ شیلەی وشکەوە بووی دار. (صمغ درخت)
جیوەتێکراو : (ب) [ناو] نەسرەوتوو؛ بێئارام؛ فرە بزێو؛ (کنایی، ناآرام)
جێوەلەک : [ئاوەڵناو] سووکوچرووک؛ عاسمان لێف؛ ئاوارە؛ هەرزە. (هرزە؛ آوارە)
جیهان بینی : [ناو] بیر و بۆچوون و ڕوانین بۆ گشت دیاردەکانی دونیا. (جهان بینی)
جیهان دیتوو : [ئاوەڵناو] دونیاگەڕاو؛ دوونیا-دیتوو؛ (ب) سەردەرچوو؛ کارزان؛ عاقڵ؛ بە ئەزموون. (جهان دیده)
جیهان نوما : [ناو] دونیانوێن؛ خەریتەی تە-واوی سەرگۆی زەوین کە لەسەر ڕوو پەڕێک کێشرابێت. (جهان نما)
جیهانی ئازاد : [ناو] ئەو دەوڵەتانە کە پێشکە-وتوو ترن لە باری دیموکراسی و ئازادییەوە؛ وڵاتگەلێ کە دیواری جیاواز بوونیان بەدەوری خۆیان و میلەتەکەیاندا نەکێشاوە و هاتوچۆیان بێگرفوگیرترە و هەڵبەت خۆیانئەو ناوەیان لەسەر خۆیان داناوە. (جهان آزاد)
جیهانی سێهەم : [ناو](ب) ئەو بەشە لە وڵاتانی دونیا کە پاشکەوتووترن لە چاو وڵاتەکانی پێشکە وتووتر. (جهان سوم)
جێ هێشتن : [چاوگە،ت] (۱)بەجێهێشتن؛ لەسەر ڕانەوەستان و ڕۆیین.(۲)کارەکەم جێهێشت : لێیگەڕام و دەستم لێیبەردا. (ولکردن)
جێی خۆکردنەوە : [چاوگە،ت](ب) بە ئاکاری لە بەردڵان لە ناو دڵی کۆڕ یان کۆمەڵدا خۆ شیرینکردن و خۆ گونجاندن و خۆ خۆشە-ویست کردنن. (جای خودراباز کردن)
جێی لێنەبێت: دووربێت لە ڕووی مەجلیس؛ دوور بێت لەم جێ و لە ڕووی تو یا ئێوە؛ حە-ددی نەبێت ؛ پەرژینی قایم بێت؛ حاشاحازری. (دوراز حضور)

چابوکدەست:[ئاوەڵناو]بە دەستوبرد؛تـەڕدە-ست.(تردست)

چابوکسوار :[ئاوەڵناو] سوارچاک.(چابکسوار)

چابوکی : [ناو] توندوتۆڵی؛ قۆچـاخی؛ بـە دە-ستوبردی. (چابکی)

چابووغ : [ناو] (ف.مشە) سنوور. (مرز)

چاپارزەن : [ناو] چایی‌پاڵێو. (صافی‌چای)

چاپان : [ناو] (١)ئەندازە؛ بارست. (اندازە).(٢) جاو؛ خام. (کرباس)

چاپانەسەرێ : [ناو] گیاییێکە لە کەرتەشـــیدە-کا، بەڵام دڕووی نییە. (گیاهی است)

چاپباز : [ئاوەڵناو] درۆزن؛ فێڵەباز. (حیلەباز)

چاپکراو : [ناوبەر] لە چاپدراو. (چاپشدە)

چاپکە : [ناو] دەفری ماست تێدا هەوێنکردن. (ظرف ماستبندی)

چاپگـــەر : [نـــاو] (١)ئـــامێری چـــاپ-کردن.(٢)شۆڵێ کەسێ کە چاپ دەکا. (١.٢. چاپگر)

چاپوک : > چابوک.

چاپوگووپ :[ناو] چاپوچووپ. فرۆفێڵ؛ درۆ و دە لەسە. (نیرەنگ)

چاپـەزی : [نـاو]پیشـەی چـایچێتی.(قهـوە-چیگری)

+ چات : [ئاوەڵناو] گەورە؛ گوشاد. (گشاد)

چاتکردن :چاککردنی ماین لە ئەسپ.(مادیان راگشن کشی کردن)

چاتکێش : [ناو] ئاسنێکی باریکە بە سەر شر-یتی پاککردنـەوەی لوولـەی تفـەنگـەوەیـە. (وسیلەتفنگ پاک‌کنی)

چاتەڕێ : [ناو] چەند رێیان. (چندراهە)

چاچۆڵەباز : [ئاوەڵناو] تـەشـقەڵـەبـاز؛ داوبـاز. (حقەباز)

چاخانچی: [ئاوەڵناو] (ف.گیـو) درۆزن؛ دەلـە-سەباز. (چاخانچی)

چاخچاخ : [بەنـد] جارجـار؛ کـاتـکـات. (گـاە بگاە)

چاخکردن : (١) قەڵەوکردن. (فربەکردن). (٢) داگرســـــاندنی‌جگـــــەرە.(گیرانـــــدن سیگار).(٣)ئامادە کردن.(آمادەکردن)

چاخموور : [ئاوەڵناو] قاییم؛ (محکم)

چاخوەی : چیدەخۆی؛ چ دەخـۆی؛ چـیئـە-خۆی. (چەمیخوری)

چاخی : [ناو] قەڵەوی. (چاقی)

چادرهەڵدان : دامەزراندنی ڕەشـماڵ و چـادر. (برپاکردن چادر)

چادرچی : [ناو] خێوەت چێکـەر؛ خێڤـەتسـاز. (خیمە ساز)

چاربەری : [ناو] بزنی چوارساڵە. (بزچهارسالە)

چارپـانی : [نـاو] جـورە هـەڵپـەڕینێکـە؛ چاپانی.(نوعی رقص)

چارتیکـــانێ : [نـــاو] چوارمـــەشـــقی؛ چوارمشقی.(چهار زانو)

چارچەڤ : [ناو] چارشێو؛ چارشەو. (چادر)

چارچی:[ناو]جەڕەبـادەری چوارسـووچ؛جەڕە-

بادەری چوارگۆشە. (چهارسو)

چـاردۆر :[نـاو]چـواردەور؛چوارکـەنـار؛(ب)دە-وراندەور.(چهارطرف)

چاردیو : چوارلا. (چهارلایه)

چارســوو :چوارگۆشــە؛(ب)جــەرەبــادەری چوارسووچ.(چهارگوشه)

چارکەوت : [ناو] چاردەمسال؛ چواروەرز.(چهار فصل)

چارگاف :[ناو]چوارنال؛ غاری بەپرتـاوی ئـە-سپ. (چهارنعل)

چارلنگ : [ناو] چوارپێ. (چهارپا)

چارلــەپــک :[بــنــد]چــواردەســتوپــا؛ گاگۆلکێ.(چهار دست و پا)

چارماک : [ناو] (ب) چوار ماکی سەرەکی: ئاو، ئاور ، با ، خاک. (چهارعنصراصلی)

چارمەدۆر :[ناو] چوارکەنار؛چوارگۆشە؛چواردە-ور. (چهاردور)

چارمەکووک:[نـاو] جۆرێـک بـووزوو.(نـوعی شال)

چارمێرکی : <چوارتیکانێ.

چارنیچک : [ئاوەڵناو]چوارگۆشە. (چهارگوشه)

چارۆخ : [ناو] جۆرێک پاپۆشی وەک کاڵەیە. (چاروق)

چارۆکـە : [نـاو] پارچـە قومـاش، زیـاتر لـە هومـایی کـە ژنـان لـە کـۆڵی دەکـەن؛ کۆڵوانە.(پارچە روی دوش)

چاروێ : [ناو] چارەوا؛ چاروا. (مال سواری)

چارەساز:[ئاوەڵناو] بەئیفاقە؛چارەسـەرکـەر؛دە-رمان کەر. (چارەساز)

چارەشل:[ئـاوەڵنـاو] دەموچـاو سـوورهوولی-خاڵخاڵ.(صورت سرخ نقطەدار)

چارەکردن : دەرمـانکردن؛ چـارەسـەرکـردن. (چارە کردن)

چارەگران :[ئـاوەڵنـاو]خـوێنتـاڵ؛ ڕەزاگـران؛ ناشیرین.(بدگل؛ زشت)

چارینی : [ناو] چارینە؛ چوارینـە؛ چوارخشـتە-کی. (رباعی)

چازووگەر : [ئـاوەڵنـاو] جادووگـەر؛ فێڵـەبـاز؛ جامباز.(جادوباز)

چاژوو :[ئاوەڵنـاو] چاژوو؛خـاپینۆک؛ فریـودەر؛ حیله گەر؛ جامباز. (حیله‌گر)

چاژی : [بەند]لەوێ. (آنجا)

چاشاندی : [ناو، بەر] وشەیێکی ئاوێستاییە لە کورمـانجی ژووروێشـدا هـەربـەو واتایـەیـە؛ فێرکری؛فێرکراو؛ چێشتەکراو؛ (تعلیم گرفته)

چاشیدەر : [ناوی بکەر] فێرکەر. (یاد دهنده)

چاشین : [چاوگە] فێربوون. (یادگرفتن)

چاغوبەنگ : [ناو] تەفرە؛ فریو. (فریب)

چـاقبرچـی :[ئـاوەڵنـاو] چاوبرسـی؛ چـاو چنۆک؛رژد.(خسیس)

چاقبەلۆق :[ئاوەڵناو]چاوبۆق؛چـاو دەرپـەڕیـو. (چشم برجسته)

چاقپارسـەک:[ئـاوەڵنـاو]فریـودەر؛تـەفـرەدەر. (فریبنده)

چاقتاری : [ناو] چاوکزی. (کمسویی چشم)

چاقتــەنــگ : [ئــاوەڵنــاو] ڕژد؛ چکــووس؛ چاوبرسی؛ بەرچاو تەنگ. (خسیس)

چاق چـەرینـک : [ئـاوەڵنـاو]چـاوەچاوکـەر؛ چاوحیز؛چاولەوەرێن. (نظرباز؛ چشم زال)

چاقدێری : [ناو] چاولێبوون؛(ب) ئاگالێبوون؛ ئاگاداری. (مراقبت)

چاقڕێ :[ئاوەڵناو]چاوەڕێ؛ چاوەڕوان؛بەتەمای

کەسیٚ بوون. (چشم‌براه)
چاڤسپیک : [ناو] مارمیٚلک. (مارمولک)
چاڤ‌کلدایی : چاوبەکل. (چشم سورمه کشیده)
چاڤکوور : [ئاوەڵناو] چاوکویٚر؛ (ب) چاوبرسی؛ ئازوەر؛ ڕژد. (خسیس)
چاڤ کەروٚک : [ناو] چاولیٚکەر؛ لاسایی‌کەر. (همچشمی)
چاڤگرتی : [ئاوەڵناو] چاونەکراوە؛ دونیانەدیتوو؛ نابەڵەد. (چشم‌بسته)
چاڤ‌گەروٚک : [ئاوەڵناو] چاوگیٚر؛ چاولەوەڕیٚن. (چشم چران)
چاڤ لی‌کەتن : چاڤ‌پیٚ‌کەتن؛ دیتن. (دیدن)
چاڤلیٚگەراندن : چاولیٚگیٚران؛ (ب) بە تەماشا بە دوای کەسیٚکدا گەران. (دنبال گشتن)
چاڤ هاڤیٚژ : چاولیٚدەر؛ بە چاوە وەکەر؛[ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم‌زخم‌زن)
چاڤهشک : [ئاوەڵناو] ڕوودار؛ پڕروو. (رودار)
چاڤهەولی :[ناو]خیٚلی؛ چاوچەپ وچیری.(لوچی)
چاڤی :(١)سەرچاوە؛ چاوگەی کاریٚز.(سرچشمه)
(٢) ویٚچوون؛ لیٚکردن؛ شیٚوە. (شبیه)
چاڤینوٚک : < چاڤ‌هاڤیٚژ.
چاکل : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبر)
چاکله : [ناو] چاتوٚل؛ داوەڵ. (مترسک)
چاک هیٚنان : دووجار پشمین؛ جەخت هیٚنان. (خوب آوردن)
چاک هیٚنان:لە یاریی‌تەختە و پەرانتوٚدا موٚرە و بە لٚگی باش‌هیٚنان؛(ب)لە سەر شانس‌بوون. (شانس آوردن)
چاڵ : [ناو] (١) قووڵک؛ جیٚگەی نزم.(گودی).(٢)ئەسپی ئەستیٚرەدار؛ ئەسپی ناوچاوان سپی. (اسب پیشانی سفید)
چال : بزنی سەرسپی. (بز سرسفید)
چالاکی :[ناو]فد:(١)تونەوتوٚلی؛ بەکاری؛ چوستی. بە دەستوبردی. (چالاکی). (٢ب) دەورگیٚران و بە شداری لە ئەنجامدانی کاریٚکدا. (فعالیت)
چاڵبیٚستان : [ناو] دیٚراو؛کەردوو. (کرت)
چاڵبیٚش : ئاژاڵی سەر و پا سپی. (بز و گوسفند سر و پا سفید)
چاڵتینک:[ناو]قووڵکی بەرگەردن(گودی- جلوگردن)
چاڵ چەناکە : [ناو] چاڵی‌چەنە. (چاه زنخدان)
چاڵ زنیان :[ناو] سیاچاڵی زیندان(سیاه‌چال- زندان)
چاڵەقووت : [ناو] چاڵی‌کووڕ؛ چاڵایی.(گودی)
چالەکە : [ناو] گوٚرەنبش؛ گوٚرەنەفش؛گوٚرەبەشە؛ قورەبەشە؛ جووالوو. (گورکن)
چاڵەویٚن :[ناو] قووڵکەی ئاو؛ چاڵاو؛ دەفری ئاو خواردنەوەی سپلوٚت. (ظرف آب خوردن سگ)
چام :[ناو] چەپەریٚکی سیٚگوٚشەیە بوٚ جوٚماڵکردن. (ابزار لایروبی)
چامه : [ناو] جوٚریٚک لاواندنەوە بە شیٚعر وهوٚنراوەی پاشیلٚداری دریٚژ بە بالوٚرە و لاوکەوە.(نوعی عزاداری)
چامەڕەش : [ناو] بەلاییٚڕەش؛ بەڵای گەورە. (بلای سیاه)
چانته : [ناو]تورەکەی شتومەک؛ جانتا؛ جانتک.(ساک چنته)
چانده : [ناو] فەرهەنگ. (فرهنگ)

چانقووش : [ناو] جانکووش؛ مجێوری کلیسا. (خادم کلیسا)

چاو ئاو نەخواردن: هومێد پێنەبوون؛ نەپەرمیان. (ناامیدی)

چاوانکی : (ف.گیو) چۆنەکی؛ چلۆنی. (چگونه)

چاو باشقاڵی : [ناو] چاولەوەڕێنی؛ چاوحیزی؛ چاوبەلی. (چشم چرانی)

+ چاوبرکێ : [ناو] کێبرکێی نەقونجاندنی چاو.(بازی پلک نزدن)

چاو بلین : چاو وڵین؛ هەڵگلۆفینی پێلووی چاو. (چشم مالیدن)

چاو بەرایینەدان:دڵ هەڵنەگرتن؛ (ب)نەبوونی توانا بۆ دیتنی هەندێ حاڵەتی ڕووداوی دڵتەزێن. (توانائی دیدن بعضی مناظررا نداشتن)

چاو بەستن:(ب) خاپاندن؛ فریودان.(فریب-دادن)

چاو بەل: چاوحیز؛ (ب) زیاتر بە مێیینە دەوترێت؛ ژنێکە زۆر تەماشای پیاوان دەکا. (چشمهیز)

چاو بە مۆلەق وێستان : زەق بوونەوەی چاو بەبێ ترووکاندن؛ (ب)حاڵەتی چاوکاتی مەرگ. (حالت چشم هنگام مرگ)

چاو پربوونەوە : تۆز و خۆڵ چوونە ناو چاو.(گردو خاک توی چشمرفتن)

چاو پرووشە :کوس‌کوسک؛ چاو مژومۆر، هاوڕێ لەگەڵ ترووکاندنیلە سەریەکی چاودا. (کم سویی چشم باپلک زدن پیاپی)

چاو پێداخشاندن : بە پەلە چاو پێدا گێڕان.(سرسری نگاهی انداختن)

چاو پێوەبوون: [چاوگە،ت] چاو تێوەبوون؛ (ب)ئاگا لێبوون؛ چاودێری. (مراقبت)

چاو ترساو :(ب) پەند گرتوو؛ تەمبێبووگ. (چشمترسیده)

چاو تێوە برین :(ب)بەتەمابوون؛ تەماح تێکردن؛ چاو تێبڕین. (چشم طمع‌داشتن)

چاو چەپوراس : [ئاوەڵناو] چاو چەپوچیر؛ خێل؛ خوێل. (لوچ)

چاوچلکن :[ئاوەڵناو] (ب)چاوپیس؛ چاڤینۆک. (چشم‌شور)

چاوخومار :[ئاوەڵناو]چاومەس؛ چاومەست؛ دیدە مەس. (دیده خمار)

چاوداتەکاندن:هێما بە چاو، بۆکردنی کارێک یان وەڵامی ئەرێنی.(بله بااشاره چشم

چاورا :[ناو]چارەوێ؛ چاورە؛ چارەوا.(مال-سواری)

+ چاو قرتاندن : چاو داگرتن. (چشمک‌زدن)

چاوقووڵکەی گا : [ناو] لارەشە؛ قوڕە؛ گاقڕان؛ بامرنێی ڕەشەوڵاغی. (طاعون گاوی)

چاوقووڵکەی مامر : [ناو] ئازارەمریشک؛ پۆپە ڕەشە. (طاعون پرنده)

چاوکاڵ: [ئاوەڵناو] چاوکەژاڵ. (چشمقهوەئی روشن)

چاوکراوە : [ئاوەڵناو] (ب) دونیا دیتوو؛ شار و بەرە گەڕاو؛ (ب)شارەزا و ئاگا.(چشم وگوش-باز)

چاوکولی : [ناو] چاوئێشە. (چشم‌درد)

چاو گرێدای : [ئاوەڵناو] چاوبەستە؛ (ب)چاونەکراوە؛ تێنەگەیشتوو. (چشم‌بسته)

چاو گلکردن : چاوئێشان. (چشم‌درد)

+ چاوگە : دەمی برین؛ چاوانە؛ سەرچاوە. (دم

زخم؛ مصدر؛ سرچشمه).

چاوگه :سەرچاوە؛لەزمانەوانیدا، وشەیی٘کە بە-بی٘ ڕەچاوگرتنی(کات،مەکان،کەس)کردنی-کاری٘ک دەگەیینی(مصدر)

چاوگی٘ر : [ئاوەڵناو] (١) چاو لەوەڕی٘ن؛ چاوبە-ل. (چشمچران). (٢) چاو چەپوچیڕ؛ خی٘ل. (لوچ)

چاولار : [ئاوەڵناو]چاو تاوەتا؛ چاو لاوەلا؛ قیچ؛ چاوچەپوڕاس. (لوچ)

+ چاوڵە : [ناو] چاڵاو.(چاەآب)

چاو لەبڵیندان : (ب)بەرزەفڕ.(بلندپرواز)

چاولەبەر: چاوشۆڕ؛(ب) شەرمەزار؛چاو لەدە-ست. (شرمندە)

چاو لی٘بوون : (١) دیتن.(دیدن). (٢) مەلاعە-زەکردن؛ ئاگالی٘بوون. (مراقبت)

چاو لی٘پۆشین:(١)خۆ بەگی٘ل کردن؛ چاو نووقاندن.(چشمپوشی) (٢) لی٘بووردن؛ گوزە-شتکردن؛ بەخشین. (گذشتکردن)

چاو مچاندن : چاوقونجاندن؛چاوقووچاندن؛ (ب)مردن. (چشم بستن)

چاومۆڕ : [ئاوەڵناو] چاوزەق؛ چاو دەرپەڕیو؛ چاوبۆق. (چشمبرجستە)

چاونی٘رگسە : [ناو] جۆری٘ک ماسی. (نوعی ماهی)

+ چاوە : [ناو] یەکەی شماردنی ژوور و ئۆدە و بیری کاری٘ز. (واحدشمارش اطاق)

+ چاوە : [ناو] لە دارەڕای خانوودا بەینی دووکاریتەیە. (فاصلە دو بالار)

چاوەڕی٘یی:[ناو] چەمەڕایی؛ چاوەنواڕی؛ تە-مایەری.(منتظری؛ درانتظار)

+ چاو هەڵتەکاندن : بڕۆ هەڵتەکاندن؛ بە چاو وبرۆ هی٘ماکردن بۆ نەکردنی کاری٘ک، مەچۆ، مەکە، یان وەڵامی سەلبی و نەری٘نی، نە، نا. (ابرو بالا انداختن) .

چاو هەڵی٘نان :چاوکردنەوە؛ (ب) بە خۆداهاتنەوە. (چشمبازکردن)

چاویلکەدان :جزمە و قوتووی جی٘گای چاویلکە. (کیفعینک)

چاییاڵوون : [ناو] چاپارزەن؛ چایپاڵی٘و. (صافی چای)

+ چای :[ناو] چا؛ چایی؛ بنجە داری چایی؛دەم کراوی گەڵای پەروەردە کراوی دارچایی.(بتە و برگ و دمکردە چای)

چایچی:[ناو]چاپەز؛ قاوەچی؛ چایپەز.(قهوە-چی)

چای هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی کە فرۆکە لەپڕ تیدەکەوی٘ و دادەچی٘ . (چاەهوایی)

چتگەل : کۆی چت؛ شتگەل. (چیزها)

چتومەک : [ناو] شتومت؛کەلوپەل. (اشیا)

چتۆنە : چتۆ؛ چۆن؛ چاوا؛ چلۆن. (چطور)

چتی٘ : [بەند]شتی٘؛ شتی٘ک؛ وانی٘کی٘. (چیزی)

چرابزر : چراپی٘کی قەدیمی بوو بە فتی٘لە و شیلەی گەرچەک هەڵدەکرا (چراغ روغن گرچک)

چرا پی٘بوون: چراهەڵکردن؛ گڕاندنی چرا.(٢) خاوەن چرا؛چرا پی٘بوون:کەسی٘کی کەچرای پی٘یە. (چراغ روشنکردن)

چرادەسی :[ناو] چراپی٘کی پلی٘تەداری کەم شۆڵە بوو. (چراغ موشی)

چرالخ : [ناو] لە تورکیەوە هاتووە، لکی داری٘ک وەک مۆم دەسووتی٘. (درختی است

مانند شمع میسوزد)

چــڕاو :(١)پــڕ و تێــکئاڵــاو. (تــوی‌هــم-رفته)(٢)پچڕاو.(قطع شده)

چراوی : [ناو] چرا. (چراغ)

چرای : بانگ‌کردن. (صدازدن)

چرپەی پێ : دەنگێکی کـەمـی کـاتی هـە-نگاونان ؛ (شتێ‌نیە که خۆشتر بێ لە چرپەی-پێ و چپەیچپە) .«پەشێو» (پچ پچ)

چــڕدۆ :[ئــاوەڵنــاو]ئــاژەڵێــک‌کــە بــاش شـیرنادا(حیوانیکـه مشـکل‌دوشـیده‌شـود) < جڕدۆ

چڕدەرپێ : [ئاوەڵناو] (ب) ژنێک‌کـە درەنـگ خۆ بە دەستەوە دەدا. (کنایی،زنی‌که بەسختی خودرا دراختیاربگذارد)

چڕژ : [ئاوەڵناو] پڕژ؛ بڵاو؛ پرش. (پخش)

چڕژان :چوون بەناو یەکدا و تێک هاڵان؛لکی دارەکان تێکچڕژاون. (توی هم‌رفتن)

چرســک :[نــاو]ترووســکە و چرووســکەی ڕووناکی؛ترووسک. (سوسو)

چرڤراندن :پرش‌وبڵاو کردن.(پخش‌وپراکنـده-کردن)

چرڤـری :[نـاو] بڵـاوی؛ پـڕژی؛ پـەرێشـانی. (پراکندگی)

چرقە :[دەنـگ] قرچـە؛ دەنگـی شـکانی دار. (قرچ)

+ چرکەچرک : بە چرکەچرک پیـاچوون: زۆر و بە زەحمەت و گوشار پیاچوون. (بافشار)

چرگاو : [ناو] زەلکاوی پڕ و چڕ. (نیزارانبوه)

چرگە :چێگـای دژوار و چـڕ.(جـای سـنگلاخ ودشوار)

چرگەر : [ناو] گۆرانی بێژ. (آوازخوان)

چرمسـان :چرمسـین[چاوگـە] سیسـبوون و ژاکان. (پژمردەن)

چرۆچێو:[ناو] چیلکـە و چـەوێـڵ؛ لقـی داری وشکی باریک و ورد. (خردە چوب‌خشک)

چرۆنەک: حەشار؛ نادیار؛ پەنهان. (پنهان)

چرووسـکەڕاو : شـەوڕاوی پـەلـەوەر بـە چرا.(شکارپرندە درشب با چراغ)

چـــرووس :[نــاو]ترووســک؛ چرووســکە؛ ترووسکە.(سوسو)

چرەکەو :خوێندنی‌کەو؛کێبـەرکێـی خوێنـدنی دوو یان چەند کەو. (مسابقە خواندن کبک)

چریسکان : ترووسکان. (درخشش)

چز : [ناو] نووکی قولاپی ماسی‌گرتن؛ وەک: قولاپی دووچز. (نک قلاب ماهی گیری).+ <دریشووشک.

چزرین:[چاوگە] سیس‌بـوون؛ ژاکـان؛ چـرچ-بوون. (پژمردەشدن. چروکیدن)

چزلیک : [ناو] جۆرێک‌کێردی‌کەوانییە وەک خنجێر. (گزلیک)+

+ چزە لێ‌هەڵساندن : (ب)زەرەر لێدان؛ ئازار پێگەیاندن؛ پێوەدان. (ضرر وآزار رساندن)

چسک : [ئاوەڵناو] چوست؛ چالاک. (چست)

چغر : < چقر.

چغراندن : بە گژداکردن؛ هاندان. (تحریک کردن)

چفتوبەس : [ناو] ئالقەرێز ودوولایی. (چفت وبست)

چفتــە : (١)[نــاو] (تفـەنگـی ڕاو. (تفنـگ شکاری).

(٢)[ئـاوەڵنـاو]سـیابەخـت؛ بـەدبـەخـت؛ داماو(بیچارە)

چفکرن:فێڵوفەرەج کردن؛ گـزی کـرن؛ تـە-شقەڵەکردن. (حیلە کردن)
چفەچف : [ناو] سرتەسرت؛ پچەپچ. (پچپچ)
چڤاتگە :[ناو]جڤاتگە؛ جێی کۆبوونەوە؛کۆمـە-ڵگا.(جای اجتماع‌کردن)
چڤۆ :[ئاوەڵناو]حیلەباز؛ فێڵـەبـاز، گـزی‌کـە-ر؛جامباز.(مکار)
چڤوونی : [ناو] جوان و جەحێڵی؛لاوی؛ هـە-رزە کاری. (جوانی)
چڤین :[چاوگە]خواربوون؛ چەمین؛ هاتنـەوە-یەک.(خمیدن)
چقر :[ناو]چغر؛ خاچ؛ خاڵی‌خاچ لە پـەڕی پـە-ڕانتۆدا. (خاج)
چقڵەکەوێ : [ناو] دڕووەزەردە. (نوعی خار)
چقڵەکەوە : [ناو] پوورئایشێ؛ جۆرێک دڕووی کورتەباڵایە. (نوعی خار)
+ چک :کۆتایی؛ بڕان؛ بێهن چک‌بـوون: هـە ناسە بڕیان. (قطع)
چکۆن: جەکۆن؛ لەکوێن؛کێدەرێن؛ لەکوورە-ن؛ وەکوورەن. (کجایند)
چگزین:ئەنتوپەهت‌بوون؛ بـەشـک‌بوون؛بـە-دگومانی؛چاڤزۆرک. (شکاکی)
چگووڕانـدن:[نـاو]ئاوسـاندن؛ هـەڵمسـاندن؛ باپێکردن:ڕق‌هەڵساندن. (عصبانی کردن)
چلاب : [ناو] زریزەی ئاڵتوون. (زنجیرطلا)
چلپایی : [ناو] هەزارپا. (هزارپا)
+ چڵپولێس :خـواردنی بـە لـەز و بـە دەنـگ وسەداوە.(خوردن‌باسروصدا وعجلە)
چڵتووکجاڕ:مەرەزە و شەڵتووکجاڕ ؛مـەزرای-برنج.(شالیزار)
چلتیکە:[ناو] ڕووەی لێفەی چێبوو لـە تیکـە-گەلی قوماشی دەمە دوێرد. (چهل‌تکە)
چلچراو : [ناو] چلچرا؛ لووستێر. (لوستر)
چل‌چلە : زۆر بەساڵاچوو؛ چەندجار چل‌ساڵ. (چهلچهلە؛چل‌چلە)
چلچەمە:کێوێکە لـە بـەینـی سـەقـز و مـە-ریوانداکە سەرچاوەی چۆمی قزڵـوەزانـە.(نـام کوهی است)
چڵخووس: [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس. (خسیس)
چڵدان : (١) پتدانی دەمار و برین. (٢) ئێشان؛ دادانـــم چڵـــدەدا:دێشـــێت.(١انـــبض-زدن.٢تیرکشیدن،دردکردن)
چل‌درۆ : (ب) زۆر درۆزن. (خیلی دروغگو)
چلقلین :[چاوگە]چریسکین؛بریقە دانەوە؛ شە-وق‌دانەوە؛ ترووسکە دانەوە. (درخشیدن)
چلقۆک : [ئاوەڵناو] بە بریقە؛ بە درەوشانەوە؛ برووسکەدار. (درخشان)
چڵکبــەر : دەرمــانی دژی چڵکــی بــرین و هوورگ (میکرۆب)؛ ئـانتی‌بایۆتیـک. (آنتـی-بیوتیک)
چلوان : [ناو]چلـەکـانی زسـتان.(چلـەهـای-زمستان)
چلوو : [ناو] مەودای بێنوێژ بوونی ژن لە پاش منداڵبوون هەرچەند لە چل ڕۆژیش کەمتـر-بێت. (مدت‌قاعدگی زن پس‌از زایمان)
چلەشۆر : (١)ڕێژنە بارانی پاش چلەی زستان؛ (٢) وسڵی دوای چلـوو. (١بـاران‌پـس‌ازچلـە-زمستان؛ ٢،غسل پس ازچلە)
چڵەکان : (١) لکەکان. لقەکـان. (شـاخەهـا). (٢) شڵەژان؛خورپان؛چڵەکیان؛ سڵەمان.(یکە-خوردن)
چڵەکاو : شڵەژاو؛ خورپاو. (یکەخوردە)

چله کیانەوە : سڵەمانـەوە؛ داچڵـەکـان.(یکـە-خوردن)
چلیٚهامنیٚ : چلەیهاوین. (چلەتابستان)
چم : [ناو] سم؛ سمی وڵاخ. (سم)
چمبل: [ناو] دەستکی هیربار. (دستەظـروف-سفالین)
چنچکـان:[نـاو] چینچکـان؛ بـە چنچکانـەوە دانیشتن: هەڵتروووشکان. (چمباتمە)
چنک : [ناو] ڕێزەوڵ؛ ورتکەنان. (ریزەنان)
+ چنگ گرتن:[چاوگە،ت]بە ناخوون ڕووشاندن وبریندارکردن. (چنگزدن)
چنگۆڵگرتەی : چنگگرتن. (چنگ گرفتن)
چنگەپڵماسیٚ:[ناو]هاشاوڵبردن بـەپـەنجـە و چنگ گرتن؛شەڕەچنگ؛ حاڵەتی کەسیٚکە لە شەڕدا وە ژێرکەوتووە لە ژێرەوە بە چنگ دەست دەکاتەوە. (باچنگاز زیر دفاع کردن)
چنینە : شتیٚنییە؛ تشـتیٚنینـە؛ (ب) گرینـگ نییە.(چیزی نیست)
چنینەوە : [چاوگە،ت] هەڵگرتنەوە وکۆکردنەوە؛نان چنینەوەی شوان لە ئیوارانده. (جمـع-کردن)
چوٚ :[ناو] چق؛ چقە؛ چوٚب؛ قیتکەی ژوور پەنجەی کەڵەشێر و فڕندە.(انگشت شاخی پـای خروس)
چوٚ؟ ار : [ناو] بـەینـی واو و ئـەلـف (د)یٚکـی سوواو هـەیـە کـە بـەحـاڵـهـەسـتی پیٚـدە-کرێت.چوٚدار.(چوبدار)
چوارپارە :[ناو] چواربەش.(ب)فیشەکیتـاپڕی چوار ساچمەی ڕاوی گەورەنچیر .(چهارپارە)
چوارجامە : [ناو] چوارمشقە. (چهارزانو)
چوارچـوٚ : [نـاو] چوارچێـوە؛ قـاپی وێنـە و ئاوێنە؛قاپ. ڕێژەک. (چهارچوب)
چوارخرت : بەران و بـزن و بوٚقلـە و مـەڕی چوارساڵە. (بز و گوسفند چهارساله)
چواردانگ:(١)[کوٚژی موسیقا]لە موٚسیقادا دەنگی گوٚرانییێژەکان بە سـیٚ پلـە دابـەشـدە-کرێت٢،٤،٦ ،دانگ.(٢)چواردانـگ لـە شـەش دانگیهەرملٚکیٚک. (چهاردانگ)
چوارشەممەسووری : [ناو] وشەیەکی فارسییە ولە کوردیشدا دەوترێت؛ کوڵـەچوارشـەممـە. چوارشـەممـەی ئـاخری سـاڵ. (چهارشـنبە-سوری)
چوارقـــاپ : [نـــاو]جوٚرێـــک یاریـــە بـــە میچ(جگ،قاپ)(چهارقاب)
+ چوارقەد :[ناو] (ب) سەرپوٚش و ڕووسەریی چوارگوٚشە. (روسری چهارقد)
چوارگا :[ناو] مەقـامی چوارگـا لـە موٚسـیقادا. (چهارگاه)
+ چوارلا : چوارتوٚ؛ چوارهێندە. چوار بەرانبـەر. (چهاربرابر)
چوارەورز :چوارفەسڵ.(ب)ساڵ.(چهارفصل)
چوٚپ : [ناو] درۆ. (دروغ)
چوٚپەمە : [ناو] چێوپەمە. (چوبپنبە)
چـوتیر : [نـاو]چوێشـتیر؛ بزنـیدووسـاڵە. (بزدوساله)
چوٚخیٚ : [ناو] چوٚغە. (بلیز از شال)
چوٚدەرچوو : [ئاوەڵناو] چق دریٚژبوو. (ب)خاوەنی ئەزموون و دونیادیتوو. (کنای،دنیادیده)
چوٚڕ :[ناو]چوٚڕپوٚڕ؛کەڵەشێری جەنگـەڵیٚ؛قـەرقاوڵ. (قرقاول)
چوٚڕاوگە : [ناو] پلووسـکی سـەربـان.(نـاودان پشتبام)

چۆرت شێوان : چۆرت بڕیان؛ چۆرتی ترپاکی پچڕان؛خەوە نووچکە شێویان.(چرت پاره شدن)
چوڕەبڕ :چوڕبڕ؛ وشک کردنی دوادڵۆپی تراو.(تاآخرین قطره خشکاندن)
چوڕەچوڕ :شوڕەشوڕ هاتنەخوارەوەی تراو.(شرشر)
چورەگەڵوازە :[ناو] جورەقازڵاخە. (پرنده ای کبودباندازه سار)
چۆق:[ناو] پۆک؛مژ؛ نەفەسێکە لە جغارە دە-درێت. (پک)
+ چۆقان :چۆقین؛[چاوگە] لەرزین لە ترس یان سەرما یان یاو. (لرزیدن)
چوقڵی : سەرچڵ؛ سەرلک؛ خونچەی سەرلق وپۆپی دار. (غنچه و ساقه بالای درخت)
چۆقین :[چاوگە](١) هەڵقرچانی ڕۆن لە سە-رئاگر.(تفیدن؛ تفت دادن)(٢) <چۆقان.
چۆکار : [ناو] چێوکار؛ دارتاش؛ چوگەر. (نجار)
+ چۆک دادان : چۆک لە عەرزدا دانان.(ب) کوڵدان؛شکستیهێنان؛ بەزین.(شکست خوردن)
چوکڵەشەمچە : [ناو] چیلکەی شقارتە. (چوب کبریت)
چوڵخە :[ناو]کەسێکە خوریی ئاژاڵ بە برینگ دەبڕێتەوە. (پشم‌چین با دوکارد)
چوڵگەرد :[ئاوەڵناو]بیابان گەرد؛چوڵبڕ؛کۆچە-ری بیاوان نشین. (بیابان گرد)
+ چوڵە:[ناو] قەیسی و بادامی سەوزی نەگە-ییو.(چغاله)
چوڵەبادام : < چوڵە
چوڵەپێچ : [ناو] (١) چوڵەمەپێچ ؛ دارێکی دوو فلیقانە بۆ دەرهێنانی نچیری وەک کە-روێشک و ڕێوی لە کون. (چوبدوشاخه شکار)
(٢) ڕاوە کەوی کاتی کرکەوتنی ماکە-و.(شکارکبک‌درایامی که ماده‌کبک کرچ-است).(٣) گولۆڵە پێچ؛ تەناف پێچ؛ شەداندن و شەتەکدان. (گلوله‌پیچ)
چوڵەپێچەن : <چوڵەپێچ
چوڵەکەگرە : [ناو] سەقری مێشخۆر. قجی. فڕندەیێکە لە تۆرەمەی پەڕپەڵەکە چوڵەکە و مشک دەخوا.(سنگ‌چشم)
چوڵەوانی : [ناو] دەشتەوانی.(ب)کشتوکاڵ لە کێو و دەشت. (کنایی، کشت‌وزرع درصحرا)
چۆماو : ئاوی چۆم. (آب رودخانه)
چونگە : چینە. (چینه)
چوواندن : (١) پووچ کردنی گوڕەوی لە جوڕابێندا.(پوچکردن).(٢)دەرکردن و قت کردن لە کوڕی یاری. (اخراج)
چوواو : [ناو، بەر] قت کراو لە کایەی پشکیلاندا. (کنارگذاشته‌شده در جوراب‌بازی)
چووزانم :چدەزانم؛ چیەزانم؛ چازانم، چە-بزانم.(ب) نازانم؛ (چه‌میدانم)
چووزەرە:[ناو] تازەترین چووزەی ڕووەک؛ چووزە ڕەکردن: سەردەرهێنانی گیا لە توو یان لە خاک. (جوانه)
چووزەلاو : [ئاوەڵناو] لاوی منداڵکار و کەمەر باریک، ناوقەد زراڤ. (نوجوان کمرباریک)
چووکێتی : [ناو] پچووکی؛ چکۆلەیی؛گچکە-یی. (کوچکی)
چوولیت : [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە.(زینت پره دماغ)

چوونـــــه : (١)ڕابـــــووردووی چـــــوون. چووگن.(رفته‌اند). (٢) [ناو] ئه‌نگووتک؛ گونكه هه‌ویر؛ تۆپه‌ڵه قوڕ.(چونه)

چوونه‌ئاو : (١)كورت بوونـه‌وه‌ی قومـاش لـه ئـاودا.(٢ب)لاواز بـوون ؛ تاوانـه‌وه لـه ئـاودا. (لاغرشدن؛حل‌شدن)

چوونه‌بـه‌س : بـه‌سـتران. قفـڵبـوون؛ وه‌ک: زمان چوونه به‌س. (بسته شدن)

چوونه به‌س :(١) پنا بردنه به‌ر مه‌رقه‌د و باره- گای چاک و پیر.(بست رفـتن).(٢) دوابڕیـان؛ ته‌واو بوون. (تمام‌شدن)

+ چوونه جه‌سته :به شه‌ڕه‌وه چوونه سه‌رکـه- سێ بۆ لێدانی. (پیش‌کسی‌رفتن بقصـدکتک- زدن)

چوونه‌سه‌ر:(١)دان بـه‌سـه‌ردا؛ هێـرش‌کردنـه سـه‌ر؛ لـه‌شـكربردنه‌سـه‌ركـه‌سێ.(حملـه- بردن).(٢)سه‌ركه وتن؛ پله و پایـه وه‌رگـرتن؛ چوونه‌بان، له نێردیوان چوونـه بـان. (ترقـی- كردن)

چوونه‌لا : (١)ڕۆیشـتنه كـه‌نـار؛ چوونـه لاوه؛ (كناررفتن)(٢)چوونه‌كن؛ڕۆیشتن بۆ (خزمه‌ت، نزیک،كن،لا)ی كه‌سێ. (پیش كسی رفتن)

چوویت :(١)[ڕابوردووی چوون بۆ هه‌وه‌ڵكـه- سـی تـاک]ڕۆیشـتووی؛ ڕۆیشـتگی؛ ڕۆیشـتی.(رفتـه‌ای؛ رفتـی)(٢)[نـاو] هـه‌ش. (نیل).(٣ب) تد. [ئاوه‌ڵناو]چقیت، پاک له‌پـاک. (بیحساب)

+ چووین : چوون بۆ هه‌وه‌ڵ كه‌سی كۆ؛ ئێمه چووین؛ ڕۆیشتین. (رفتیم)

چه‌پازلله : [ناو] شه‌قه‌زلله؛ شه‌پلاغه. (سیلی)

چه‌پاڵه : [ناو] چه‌پک؛ چه‌پاڵه‌گول:ده‌سته‌گول. (دسته)

چه‌پخووس : [ئاوه‌ڵناو] بەدواز. خراپه‌خواز. نیاز خراپ. (بدخواه)

چه‌پخوون : (١) [ئاوه‌ڵناو] خێل. چاولار.(لوچ). (٢)[ناو] هێرش بردنه سه‌ردوژمن بێخه‌بـه‌ر و به شه‌و. (شبیخون)

چه‌پده‌ست : ‹چه‌پله‌ر.

چه‌پڕاست : ئه‌سپێک كـه ده‌سـتی چـه‌پ و لاقی ڕاستی،بازنه‌یێكـی سـپی ڕه‌نگـی هـه- بێـت.(اسـبی‌كـه دسـت‌چـپ وپـای‌راسـتش دربخلق‌سفیدباشد)

چه‌پله‌ر:[ئاوه‌ڵناو]چه‌پده‌ست؛مرۆیێ كه بـه ده- ستی چه‌پ كارده‌كا یـان ده‌نووسـێ. (چـپ- دست)

چه‌پ و گوپ : [ناو] ڕاوه‌ڕووت. (راهزنی)

چه‌په : وه‌رگه‌ڕانی سه‌یاره. (چپه)

چه‌په‌رچی : [ناو] پۆستچی؛ په‌یـک و نامـه- هێنه‌ر؛ نامه‌به‌ر. (پستچی)

چه‌په‌رخانه : [ناو] پۆستخانه. (پستخانه)

چه‌پـه‌ڵكـاری:[نـاو] كارپیسـی؛ كارنـاپوختی. (گندزدن)

چـه‌پـه‌ڵـی : [نـاو] پیسـی؛ گـه‌مـاری؛ قرێژی؛پۆخڵی. (چركینی؛ گندی)

چه‌په‌نداز :[ئاوه‌ڵناو] ده‌غه‌ڵ؛ فێڵـه‌بـاز؛ حیلـه- باز(حیله گر)

چه‌پی :[ئاوه‌ڵناو](١)ئه‌نـدامی حیزبـی چـه‌پ بوون. (چپی).(٢)[ناو]چه‌له‌پایی؛هـه‌ڵپـه‌ڕكێـی كرژ.(نوعی‌رقص‌تند)

چه‌ت :[ناو](١)كـۆزری خـه‌رمـان؛ سـاقه‌تـی گوڵه‌گه نمی نه‌كوتراو. (ساقه‌نیم‌كوب‌خـرمن) (٢) ته‌گه‌ره.(چت)

چەتاندن : قتاندن؛ قرتاندن. (قطع کردن)
+ چەترهەڵدان:سەیوان کردنەوە؛ چەترپان-کردنە وە؛ چەترپێکانی بۆقلە و تاوس. (چە-ترباز کردن)
چەتوەر : [ناو] نیوەی نیوبتری شلەمەنی بە-رانبەبە ٢٥٠سی سی(سانتیمیتری چوارگۆشە). (چتول)
چەتەبرژێن :[ئاوەڵناو] برژاندنی بە پەلە و نیوە برژ. (نیم پخته)
چەتەڕێ :[ناو]لاڕێ؛ ڕێگەی باریک وچە-توون؛کوێرەڕێ. (کوره‌راه)
چەتەوڵ : [ناو] پۆلیسی ئێشکگر. (پاسبان)
چەتیان:[ناو] دەرزیلە؛ دەرزیعورووسی؛ دە-رزی سنجاخ؛ دەرزی بەرسینگ و بەرۆک. دەرزیلە.(سنجاق‌قفلی)
چەتیم : چەتیوە؛ کچەتیو. (یتیمچەدختر)
چەتین:[ئاوەڵناو]چەتوون؛دژوار؛سە-خت.(مشکل)
چەچەکوڵە :[ناو] چەچەقوڵە؛ جۆرێک ناساخی حە یوانی بەرزەیە. (نوعی مرض اسب وگاو)
چەخت: [ئاوەڵناو] بێشەرم. (بیشرم)
چەختی : [ناو]بێشەرمی؛چەقە-سوویی.(بیشرمی)
چەختی:[ناو]چوختی؛لە کاردەرهاتوویی؛ وریایی؛کارامەیی. (کارامدی)
چەخش : [ناو] بەرژەوەندی؛ قازانج. (منفعت)
چەخمور : [ناو] فد. ئەسپێکە گلێنەی چاوێکی کاڵتربێت لە چاوەکەی دیکەی. (چخمور)
چەخموور : [ئاوەڵناو] چاخموور؛ پتەو؛ قەوی؛ خۆڕاگر؛ قاییم. (محکم)

چەدما : [بەند]جە دما؛ لە دوواهی؛ لەپاش؛ لەدوو. (بعداز؛ سپس)
چەراخۆخ:بەشی ژوورەوەی سەرتەنوور و مدبەق. (قسمت بالای مطبخ)
چەرت :[ناو]سەتڵی گەورەی ئاو.(سطل بزرگ)
+ چەرچەف : ڕوو تەختی؛ مەلافە. (روتختی)
چەرخەتوون : [ناو] سۆبا؛ کوورە. (بخاری)
چەرخی : [ناو] بایەدەی مسی؛ کاسەی چووکی مسی. (بادیەمسی)
چەرخیای : [چاوگە] چەرخین؛ خول خواردن. (چرخیدن)
چەرخیخەیاتی:[ناو] مەکینەی دروومان. (چرخ‌خیاطی)
چەرقوبەز:[ناو]هەڵپەڕین و دوو دەسماڵەی دووکەسییە. (رقص دونفری)
چەرمای چەما : چەرمێنەی چاو؛ سپێنەی چاو. (سفیدی‌چشم)
چەرمە : [ئاوەڵناو+ ناو] چەرموو؛ سپی. (سفید)
چەرمەڵە : [ئاوەڵناو] سپیکەلە. (سفید)
چەرنای : لەوەڕاندن. (چراندن)
چەڕەدووکەل : <چڕەدووکەڵ
چەس : [جێناو]چییە؛ چێشە. (چیست)
چەسپ :(١)[ناو] چەست؛ سلاوی عەسکەری بە پاکوتان بە یەکدا. (چسب).(٢) [ئاوەڵناو] جلوبەرگی پڕبەپڕی ئەندام؛دژی فش و هەراو (چسبان)+
چەسپیئاوەکی:[ناو،ت]چەسپی دارتاشی.چە-سپتراو. (چسب مایع)
چەسپنای :[چاوگە]لکاندن؛چەسپاندن.

(چسباندن)
چەسپێن : [ناو،بک] نووسێن؛ لکێن. (چسباننده)
چەسپی‌نەواری : [ناو] چەسپی کاغەزی و نایلۆنی. (چسب‌نواری)
+ چەشتە :[ئاوەڵناو] (ب) کاربەدەستی‌کە فێری بەرتیل وەرگرتن بوویێت. (کنایی، کارمندرشوه بگیر)
چەشتەی : [چاوگە]چەشتن؛ چێشتن. (چشیدن)
چەشنە : پشک؛[ناو] قورعە. (قرعە)
+ چەشنی : [ناو] تەقێنەری فیشەککە لە بنی هەر فیشەکێدا هەیە. (چاشنی فشنگ)
چەفتوچیر: [ئاوەڵناو]چەوتوگێر؛ چەفت- وخوار.لاروگێر. (کج‌ومعوج)
چەفتیاگ : [ناو،بەر] لاربووگ؛ خواربوو؛ گە- ڕاو. (خم‌شده)
چەفر : [ناو] چغر؛ خاچ؛ چقر. (خاج)
چەڤی: [ڕابوردووی چەڤین:چەمین]چەما؛چە- می؛ خەم بوو؛ گەڕا؛لار بوو؛ چەمیا؛ چەڤیا. (کج‌شد)
چەڤی: [ناو] حاڵەتی کووڕ بووگ؛ کووڕی؛لاری؛(خمیدگی)
چەق : [ناو] (۱)لای ناوچاڵی قاپ. (طرف گودشتالنگ)جۆرێک ڕیشە و دەماری سفتی ناوگۆشت ؛گۆشت یان مەمکی داشۆڕاو و چەق. چەق وداشۆڕاو.«سینەی ڕەقم مەمکی- چەقم«فۆلکلۆر»(پی؛پستان شل و افتادە)
چەقماق : [ناو] تد،فد: چەخماخ؛ئامێرێکە بە- سەر گێلەنگێدەنەوە؛ (چخماخ)
چەقوتەفی‌ڕۆژگار : (ب) چەرمەسەری ڕۆژگار. (کنایی، محنت‌روزگار)
چەقولوور : حەپەی بە کۆمەڵی سپڵۆت. (عوعو دستجمعی سگها)
چەقوچو : [ناو] چەقوچۆ لێبڕین: قرتەلێبڕین؛ مژینی‌گوان و مەمک تا دوا دڵۆپ. (تاآخرین قطرە مکیدن‌پستان)
چەقوچوق : تەقەی ددان لەکاتی لەرز لێهاتندا. (صدای بهم‌خوردن‌دندان)
چەقوزامندار : [ناو] چەقۆیێکی زبانەدارە کە بە بێ گوشاری ئەو زبانە دەمەکەی ناتووشتێتەوە. (چاقوی ضامندار)
چەقەتە : [ئاوەڵناو] زۆربڵێ. چەنەباز. (وراج)
چەقەدووکەڵ : [ناو] چرەدووکەڵ؛ تەپەدوو. (دودغلیظ)
چەقەڕۆ : سەگوەڕ؛ هەراوهوریا؛ هەڵا. (عوعو؛ همهمە)
چەقەسرۆ : [ئاوەڵناو] زۆر بڵێ؛ قەرەچەناخ؛ ڕوو داماڵاو. (پررو؛ بیشرم)
چەقەل : [ناو] چەقەڵ. (شغال)
چەقەڵاخ :[ناو] کەمێڵەی ژێر دووگی مە- ڕ.(گال؛پوستالە)
چەقەڵتە : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز. (ضعیف)+
چەقەوانە : [ناو] ئامرازێکی مۆسیقایە، چەنگ. (چنگ)
چەقی‌مەرگ :[ناو] بە هەزارحاڵ و کێشە- کێش. (بازحمت)
چەقی‌نەحلەت :[ناو] مانگرتن و ڕازی نە- بوون. (لج‌کردن)
+ چەقیو : [ڕابوردووی چەقین] (ب) بێجوولە و تەکان، مەزرەقەکە پیرانیکردووە و لە جێی خۆی چەقیوە؛ ڕاوەستانی بێ بزوە. (بیحرکت

ایستادن)
چەکاڵ :[ناو]گۆشتی لەش کە لەرەی دێت و سیس و چرچە. (گوشت شل وآویزان بدن)
+ چەکمەڕەق: خانزادە؛ بەگزادە؛ (کۆنەچەکمە ڕەق: خانزادەی لێکەوتوو.)(خانزاده؛نجیب‌زاده)
چەکمەسوور:[ناو] فرندەیێکە لە تۆرەمەی مەلە رۆژ، لەشی‌بچووکە و لاقی درێژە. (چوبپا)
چەکوچۆ : <چەقوچۆ
چەکو چۆڵ :[ناو] چەک و ئامرازی شەڕ.(اسلحه و اسباب جنگ)
چەکوکەوان:[ناو]ئامێرەکانی هەلاجی.(دستگاه حلاجی)
+ چەکەرداسی :[بەند] تد، وشەیێکی تورکییە، (داس کێشان بێ‌تێفکرین)لەئاکۆیی؛لاپرەسەنی؛ بێ‌پێوانە و کێشانە و بەراورد و هەڵسەنگاندن. (بدون قیاس وتفکر؛سرسری)
چەکەرەکردن : هەوەڵین نیشانەی سەوزبوونی ڕووەک. (جوانەزدن)
چەلاپە:ڕاوی بەفرە بەسەر. (شکارکردن برروی برف یخبسته)
چەلاندن : چەراندن؛ لەوەڕاندن. (چراندن)
چەلتین : [چاوگە] کەول‌کردن. (پوست کندن)
چەلچەلە :[بەند] جارجارە؛ جاروبار. (گاهی)
چەلخوور : [ناو] چەلخوور؛ چەلغوور؛ گسکێ لە لکی گزیچار. (جارو از شاخه درخت گز)
چەلخووسی‌جۆ: گوڵە جۆی پرویێنراوی بۆدراو بۆ چێشت. (جو نارس بوداده)
چەڵخووسی‌گەنم : گەنمی فەریکی لە ئاوی کوڵاتوو هەڵکێشراوی وشکەوەبووی لە دەستاڕکراو. (خرده گندم نارس‌خشک‌شده)
چەلغوور : چەلغوو.< چەلخوور.
چەلماندن : وەقسەهێنان. (بحرف‌آوردن)
چەلمین :[چاوگە]قسەکردن؛ ئاخەفتن(حرف‌زدن)
چەڵەبی : [ناو] جەڵەبچی؛ چۆدار. (چوبدار)
چەلەحانێ:لە سەرقسە ڕۆیشتن بە هەرا و دەنگی بەرز. (حرف‌زدن باصدای بلند)
+ چەلەپایی :[ناو] (۱)هەڵخە؛ هەڵپەڕینێکی تونە و کرژی کوردییە.(۲) ئاهەنگێکی مۆسیقاییە بە ڕیتمی تونەوە؛ ئاهەنگ و گۆرانی‌کرژ بە زەربی تایبەتەوە بۆ هەڵپەڕینی چەلەپایی. (آهنگ و رقص‌تند)
چەلەکی : [ناو] جۆرێک ماسی. (نوعی ماهی)
چەلەنگی : [ناو] جوانی؛ شۆخ و شەنگی.تونە و تۆڵی .(جوانی؛خوشگلی.چابکی)
چەماش : [ئاوەڵناو] چەمووش. نائارام. (چموش)
چەماو : < چۆماو +
چەم‌برسی : [ئاوەڵناو] چاوبرسی؛ چکووس؛ ڕژد.(کنس؛ خسیس)
چەم‌بریای :[ناو]چاولێکەری.(تقلید؛چشم و هم چشمی)
چەم‌بلوول : [ناو] پلووسک. (ناودان)
چەم‌تەنگ : [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (حسود)
چەمچ :[ناو]کەوگێز؛کەوچک؛ چەمچە؛کەوچکی دەمپانی بەننایی. (چمچه)
چەمچقین :چاوفرین؛ پێلووی چاو پەڕین.(چشم پریدن)
چەمچۆچای : [ناو] کەوچکە چایی(قاشق

(چایخوری)
چەمچۆڕ : [ئاوەڵناو] مرۆڤی لەڕ و لاواز. (انسان لاغرونحیف)
چەمچەماڵ: شارۆچکەیێکە لە بەینی سلیمان و کەرکووکدا. (اسم شهرکی است)
چەمچەقازان: [ناو] کەوگێزی گەورەی ئاو هە ڵگوێزان. (آبگردان)
چەمچی : [ناو] چەرچی. (پیلەور)
چەمداری : [ناو] چاودێری. (مواظبت)
چەمزەق:[ئاوەڵناو]چاو دەرپەڕیو؛چاوزە-ق.(چشم برجستە)
چەمساخ :[ناو]دەسکێشی کوێر؛ چاوساخ.(راهنمای کور)
چەم کز : [ئاوەڵناو]کەمبین؛ چاومژومۆڕ؛ چاوکز؛ چاوپرووش. (چشم ضعیف)
چەمل : [ناو] قوڵفەی هیربار. (دستە کوزە)
چەمنای : [چاوگە] چەماندن. (خماندن)
چەموچوغر :[ناو] قۆرخ وچۆم؛ چۆم و دارستان؛ لێرەوار و چۆم. (درختستان کنار نهر)
چەموخەم :[ناو] پێچوپلووچ؛ڕاز و ڕەمز.(چم- وخم)
چەموز : [ناو] وشەیێکی هەورامییە و دە- کرێت لە جیاتی کۆنترۆڵچی بەکار ببرێت.چاودێری شتێک بوون (کنترولچی؛ نظارت کنندە)
چەموک : [ناو] چۆمی چکۆلە. جۆگە. (جوب)
چەنانی پێشوو :[بەند] هەر وەک چەلانی- پێشوو؛ وەک جاران. (مانندزمان گذشتە)
چەنتە : [ناو] جانتا؛ جەنتک. (ساک)
چەنچووز : < چەم برسی
چەنخووس : <چەم تەنگ

چەنگەپرچە : قژکێشان لە شەڕدا. (چنگزدن بمو دردعوا)
چەنگەک : [ناو] چفتە؛ قولاپ؛ قە- نارە.(چنگک)
چەنەئامەی:[ناو]لەدەستهاتن؛ توانا و لێهاتنی کار. (قادربوودن)
چەنەدریژ: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ چەنەشکاو؛ دەمە وەڕ؛ سوێرقسە؛ فرەوێژ. (پرگو)
چەنەگە :[ناو]ئەرزینگ؛ ئارزەن؛ئارچەن؛ چە- ناکە؛ چەنە. (چانە)
چەنەم :(١)چەناکەم؛(چانەام).(٢)لێم. لەمن. (ازمن)
چەنیدان : [ناو] دەرزیدان؛ جێگەی دەرزی. (جاسوزنی)
+ چەو : چیبوو؛ چبوو. (چەبود؛چەشد)
چەوت و چیڕ : [ئاوەڵناو] چەوت و چە- وێڵ؛خوار وخێچ. (کج و کولە)
چەوچە : [ناو] مەتەڵۆکە؛ هەڵهێن. (متل)
چەوچەو : [ناو] هەوهەو؛ شڵەژاوی.(آشفتگی)
چەودما :[بەند] لەوەودوا؛ لەمەودوا.(سپس؛ منبعد)
چەمەرانە : هەوای(مۆسیقای) چەمەری. (آهنگ عزای چمری)
چەمەرچۆپی :[ناو]چەمەری؛دەستگرتن بەدە- ورە و ئاڵقە پێکان بۆ ماتەم و عەزا کە جۆرێک هە ڵپەڕکێیە.(عزادارى حلقەوار)
چەمەرەخەیار : [ناو] ترۆزی. (خیارچمبر)
چەمەزەخم :[ناو](١)بەچاوەوە- بوون.(٢)نووشتەی چاوەزار. (چشمزخم. طلسم‌چشم‌زخم)
چەمەقووڵە:[ناو]چاوقووڵکە؛ چاوەقووڵە؛

بامرنیْ؛ بای مردنیْ. (طاعون)
چەمەنزار: مێرغوزار؛مێرگ؛چیمەنزار.(چمنزار)
چەمیاگ : [ئاوەڵناو+ ناو،بک] لاربوو؛ چەماوە.
(خمیده)
چەناکەشکیاگ : [ئاوەڵناو] چەنە شکاو؛ (ب)
چەنەوەر؛ زۆربلێ؛ دەمەوەر؛ فرەوێژ. (پرگو)
چەنان : چەندان؛ هێندە؛ (چندان)
چـەودان : [نـاو]چـەوار؛ چۆدان؛جـە-
هداس.(چودار)
چەوروچڵێک :[ئاوەڵناو]پیس و ڕۆناوی.(چـرب
وچیلی)
چەوس : [ناو] ئازار؛ مەینەت؛ ڕەنج. (آزار)
چەوکێش : [ناو] کەرەستەیێکە وەک شەنکە
سەرەکەی چەماوەتەوە بۆ دەردانی کوڵۆ و ور
تکە بەردی زەوی و زار. (شنکش)
چەوگان : [ناو] فد. جۆری یاری‌کە بەسواری
ئـەسـپ و گۆچـانی تایبـەت و گـۆ دە-
کرێت(چوگان)
چەوگە :چەبووگە؛ چی‌بووە؛ چبووە.(چی شده)
چـەوڵ : [نـاو]چـەوێـڵ؛ چیلکـەوچـەوێـڵ؛
پاشاخوڕ. (پسمانده‌علف درشت درآخور)
چـەویـر : گیـایێکی بـۆن‌خۆشـە کـە لـە
کوردوستانات. زۆرە(آویشن)
چەییگ : [ئاوەڵناو] تـەزیـو؛ چیـاو؛ چاییـگ؛
سارد؛ ڕچیاو. (سرد)
چـی‌ئـەویْ :(١) چشـتێکی گـەرەکـە.(چـە-
میخواهد).(٢)چەئەوی؛ چەئەبێت؛چیـدەبێـت؛
چدەبێت.(چه میشود)
چیاو :[ئاوەڵناو] (١)سارد؛ چاییگ. (سـرد). (٢)
ڕچیاگ؛ بەسەهۆڵبووگ. (یخ بسته)
چیای‌ئاگری : < ئاگری‌داغ

چیای‌باڵەکیان :کێـوێکی بـەرزە لـە ناوچـەی
باڵەکایەتی. (نام‌کوهی‌است)
چیای‌بستی : کێوێکـە نزیکـی ڕەوانـدز. (نـام
کوهی است)
چیای‌زینی‌دەرگـەڵـە : کێوێکـە لـە ناوچـەی
حاجی‌ئومەران.(حاجی‌عومران) (نـام کـوهی-
است)
چێبوون : [چاوگە،ت](١)چەشتەبوونی تـانجی
لـە هـەوڵ ڕاودا.(شـکاریادگرفتن
تازی).(٢)دروست بوون. (درستشدن)
چێتـین : [ئـاوەڵنـاو] فرنـدەی چیـل‌چیـل؛
خاڵخاڵ؛ پڵنگ پڵنگ. (نقطه نقطه)
چێچکە : [ناو] ڕێزەوڵ؛ ورتکەنان؛ (ڕێزەنان).
<چنچکە.
چێچێست:ناوی زەریای ورمـیْ.(نـام‌دریاچـە-
ارومیه)
چێـخ :[نـاو]چیـغ؛ پـەردە لـە حـەسیری
قامیش.(پەردە حایل از نی)
چێدار : [ناو]کەلەپچە. (دستبند؛کلپچه)
چێدمای :[بەند] لەمەودووا؛ لە ئێستە بەولاوە.
(ازاین ببعد)
چێـر : [نـاو] غـەیبـەت؛ پاشـملە باسـکردن.
(غیبت)
+ چێر : [ئاوەڵناو] لەگەڵ چەپدا دێت بەواتای
لار و گێر،ددانی چەپ و چێر و نارێک.(کـج-
وکوله)
چێش : چی؛ چیبە. (چه؛ چی)
چێشـتلێنـان :[چاوگـە،ت] گـراو و چێشـت
دروستکردن. ئاشپەزی‌کردن. (آشپزی کردن)
چێڤانۆک : [ناو] حەکایەت. (داستان)
چێڤـک: [نـاو]چیفـک؛ چۆڵـەکـە؛ چقیـک؛

کویشکە؛ کیشکە؛ مەلیچک؛ میرچک؛ مەلیچک؛ مەلیشکە؛ چوول؛ جیقک.(کنجشک)

چیق : [ناو] قاڵاوەڕەشە؛ قڕکا ڕەش؛ قەلەڕەشە.(کلاغ)

چێکە : (١)دروستیبکە.(درست کن).(٢) ئەگرە. لێرە. وێڕێ. ئەیرا. ڤێرێ. (اینجا)

چێگە : چێکە؛ چێگا؛ لێرە؛ ڤێرێ.(اینجا)

چێگەولا : [بەند] لێرەولا.(ب)چێدمای؛ لەمەودوا. (منبعد)

چێلکرن : [چاوگە،ت] یادکرن؛ وەبیرهێنانەوە. (یادکردن)

چیلکەوچەوێل: [ناو] پووشوپڵاش. (خاروخاشاک)

چیلەک : [ناو] چێل؛ مانگا. (مادەگاو)

چێلەکی : [ناو] جۆرێک ماسییە.(نوعی ماهی)

چیلەوچەوتە : [ناو] سیلەوچەوتە؛ سیلەوچەفتە؛ بەوردی ڕووانین؛ سێرەگرتن لە تفەنگ هاوێشتندا.(دقیق‌نگریستن؛ نشانەرفتن)

چین :[ناو] تویژ؛ وەک چینی دیوار؛چینی کرێکار: توێژی کرێکار.(طبقه)(٢) کۆی چی؛ ئەوانە چین؟چشتێکن.(چیستند)(٣)ناوی وڵاتی چین(کشورچین)

+ چێو : [ناو] شت؛ چت. (چیز؛ شییئ)

چێوک :[ناو] دەمار؛(ب)دەماری توتن.(رگبرگ توتون)

چێوک : [ناو]قنچک؛ قنچکی کشمیش و مێوژ و ترێ. (دم‌کشمش)

چێولای :[بەند] لەمەودووا. (بعدازاین)

چێوەخرتێ :[ناو،ت] چێوخشاندن لەجێگای تەنگ. و تێوەژەندن ؛ (ب)دارگێڕاندن لەکون و نچیردەرپەڕاندن. (شکاررا با چوب ازسوراخ بیرون‌کردن)

حارەب : [ناو] ئارەو. (عرب)
حارەبگاگۆزی:[بەند] سەرسەری؛لاپرەسەنی چە-کەرداسی. (سرسری)
حازربیەی : [چاوگە] حازربوون. (حاضرشدن)
حاڵ : [ناو] (١)بارودۆخ. (حالت) (٢ب) کێشە بە-هەزارحاڵ بارەکەم بردەسەر: حاڵەحاڵ؛ ڕەنج و کێشە . (مشکل)
حالۆری : [ناو] فیزداری ؛ بزۆزی .(تکبر)
حالووک : [ناو] هەلووک، هەڵووچە . (آلوچە)
حالِّی‌حازر : [بەند] ئەلعان؛ ئیستە؛ ئەمکاتە. (حال‌حاضر)
حاملان :[ناو] پەروەردە؛ پەروەرشت(پرورش)
حاملاندن : [چاوگە،ت] ڕەنیۆهێنان ؛ پەروەردە-کردن . (بە عمل آوردن)
حاوێن : [ناو،بک] کەسێک کە دەحاوێنێتەوە . (آرام کنندە)
حاوێنەر : [ناو،بک] حاوێن ؛ بەخێوکەر؛ ئارامکەر. (پرورندە؛آرامش دهندە)
حل : [ناو] هێل؛ جۆرێک بهاراتی بۆنخۆشە؛ بە-ری داری هێل. (هل)
حنچک : <حەنگ.
حوپلە : حوپلەر.< حوپە
حوپن : [ئاوەڵناو] زەبەلاحی ناقۆلا؛ زەلام و گمتە. (دراز بی قوارە)
حوپە : [ئاوەڵناو] زەلام ؛ زەبەلاح؛ ناقۆلا(یغر)
حوتە : [ناو] حەوتوو؛ حەفتە ؛ حەوتە. (هفتە)

حوجرە : [ناو] ژووری چکۆلەی فەقێیان لەمزگە-وت؛ ژووری چووکی کاری توجارەتلە بازاڕ. (حجرە؛)
حوققە : [ناو] (١) قوتوو. (قوطی) (٢) فیل؛ گزی. (حقە) (٣)سەری بافوورکە تلیاکی پێدا دەچەسپێنن.(حقە؛ سرواڤور)
حوکم : [ناو] جۆرێک یاری بە پەرەی پەرانتۆ. (بازی حکم)+
حوڵبوون:[چاوگە،ت] سەرسامبوون گێژبوون. (گیج شدن)
حوڵک : [ناو] کەپر. (کپر)
حوڵگێل : [ئاوەڵناو]گێژە گێژ؛ گێژ وحوڵ؛ گێژو وێژ . (گیج و ویج)
حولویسک : [ناو] شیلاوک. (عضوی در شکم گوسفند برای پنیر مایە)
حولی:[ناو] (١)ئۆلی؛ نهۆمی سەرەوەی خانوو . (طبقە آخر ساختمان).(٢) گێلی؛گێژی؛ (گیجی)
حولیچک : [ناو] هەڵووژە؛ هەڵووچە.(آلوچە)
حونەر : [ناو] حوننەر؛کاری‌کە تەنیا کەسانێکی تایبەت دەتوانن ئە نجامی بدەن؛ کاری‌شیاو، ئە-وتۆ ؛ بۆی‌هەیە وشەی هونەر لەپێشداحوننەر بووبێت.(هنر)
حەبان : [ناو] جەرەی ئاو . (کوزە آب)
حەبداڵ : [ناو]مرۆڤی ماقووڵ؛ خوداناس؛ سە وداسەر؛ عەوداڵ. هەلودا؛(انسان خانە بدوش؛ خداشناس)

حەبداڵی : [ناو] سەوداسەری ؛ هەلوەدایی . (خانه بدوشی)

حەبدۆیی : [ناو] ئێلی سماییل ئاغای سمکۆ لە نزیکی شاری سەلماس و گوندی چەهریق نیشتەجێن. (طایفه اسماعیل آقای سمیتقو)

حەپنای : [چاوگە] حەپین؛ وەڕین حەپەکردن. (عوعوکردن)

حەپۆنە : [ئاوەڵناو] حەپۆلە؛ کەمهۆش؛ مرۆڤی زل و تێکسمڕاو ؛ حەپلۆس . (آدم یغر و کودن)

حەپە مێش‌خۆر : (ب) مرۆڤی گێل و گەوج و نەزان. (کنایی، آدم گیج و بیشعور)

حەتاڵ : [ئاوەڵناو] لەگەڵ بەتاڵدا دێت. بەتاڵ-وحەتاڵ. خاڵی‌وخوت ؛چۆڵ؛ بێکار.(خالی بیکار)

حەتتار : [ناو] عەتر فرۆش؛ عەتتار. (عطار)

حەجمان : [چاوگە] حەجمین؛ تەبتین؛ عەجمان؛ ئارام و قەرار؛ هەدا. (آرام وقرار)

حەجماندن : [چاوگە،ت] ئارام‌کردن؛ تەبتاندن . (آرام کردن)

حەجمین : <حەجمان.

حەرد : [ناو] ئەرد ؛ عەرز؛ زەوی ؛ حەرز؛ عەرد. (زمین)

حەرز : [ناو]ئەرد؛ زەوی؛ عەرز. (زمین)

حەرەمخانە : [ناو] فد: ژووری جودا لە میوانخانەی گەوران؛ ئەندەروونی. (منزل مخصوص‌خانواده؛ حرمخانه)

حەرمەل : [ناو] گیایێکە بۆ نەخۆشینی باداری بەکەڵکە . (نام گیاهی ایست)

حەرەسناک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛بەئێرهیی. (حسود)

حەریر : [ناو] شارێکە نزیکی شەقڵاوە؛ گوندێکە نزیکی‌شاری کرند لە باشووری ئێران.(نام‌شهر ونام دهی است)+

حەزار : [ئاوەڵناو] هەزار. (هزار)

حەز وەنەئامەی : [چاوگە،ت] حەزلێکردن. (دوستداشتن)

حەسابی : <حیسابی

حەساوکەردەی: [چاوگە،ت] حیساب‌کردن. (حساب‌کردن)

حەساوی : [ناو] کەری بەکار و ئازا. (خر پر توان و طاقت)

حەسەس: [ناو] پاسەبان؛ کێشکچی؛(عسس)

حەسەنەسستە : [ناو] باڵندەییێکە لاق درێژ وکلک کورت . (اسم پرنده ایست)

حەسێرەئاو : [ناو] هەسێراو؛ هەماراو؛ ئەستێر. (آب‌انبار؛ استخر)

حەسیل : [ناو] حەسیر . (بوریا)

حەسیلک : [ناو] حەسیر . (بوریا)

حەشاکەردەی : [چاوگە،ت] حاشاکردن؛ وەئە-ستۆنەگرتن؛ نەپەژراندن. (انکارکردن)

حەشرکردن : [چاوگە،ت] حەشر بەرپاکردن؛ (ب)کارێکی ئەوتۆ کردن؛ نواندنی ئازایی و کوشتاری زۆر لە شەڕدا . (حشر بپا کردن)

حەشروحەولەلا : [ناو] هەڵڵا و هەنگامە؛ زەنا زەنا. (هیاهوی بسیار)

حەشیا : تشت؛ شت؛ لە ئەشیای ئارەوییەوە هاتووە، کۆی شەیئ. (اشیاء)

حەشیفاندن : [چاوگە،ت] نووسین . (نوشتن)

حەفتبراڵی : [ناو] حەوت ئەستێرەی حەوتە-وانان.(هفت‌ستاره دب‌اصغر)

حەفتم : [ئاوەڵناو]حەوتەم؛ حەوتە؛ حەو ڕۆژ پاش

له دایک بوون یا مردن . (هفتم)

حەفتەیی :[بەند] حەوتــەیــی؛ هــەر حــەوت ڕۆژ جارێک . (هفته ای)

حەفتیر : [نـاو] حـەوتیـر ؛ جۆرێـک دەمانچـە . (هفت تیر)

حەڤە : [ئاوەڵناو] حەڤدە؛ حەڤوە. (هفده)

حەقیق : [ناو]حاقیق؛ عاقیق؛ عاقێق. (عقیق)

حەکلوو : حەککوو ؛ پەککوو. (وە)

حەلاقی : [ناو] جۆرێک تریێ. (نوعی انگور)

حەلاوی : [ناو] بەفرینە؛ پەروەردەکراوی شـیر و شەکر لە نێو بەفردا . (نوعی بستنی)

حەڵقەبەگۆش : [ئاوەڵناو] ئاڵقە بەگۆش؛ [ناو] زێڕخرید؛ زێرکڕ؛ بەندە؛ بـەنـی؛ ئاڵقـە لـەگـوێ؛ (حلقه به گوش)

حەلوا : [ناو] بەلاقێک هەڵبەزینـەوە و ڕۆیشـتن. هەنگڵەشەلە؛ حەلەکە.(لی – لی)

حەڵەبی : [ناو] (١)تەنەکە؛ (ب) چەلەنگە پووتی؛ خەڵک و پەیـوەندیـدار بـە شـاری حـەڵـەبـەوە (١و٢حلبی)

حەڵەوی : <حەڵەبی

حەلیشیش : [ناو] عەلەشیش؛ بۆقلەمووتە؛ قەل؛ کەرگامیسری؛ قەلەموون؛ گزگـل؛ عـەلۆعـەلـۆ. (بوقلمون)

حەلیم : [ناو] خۆراکێکـە لـە گـەنـم و گۆشـتی بۆقلە . (حلیم)

حەمبارۆزیێ : [چاوگە،ت] ئامباز بـوون؛ هێـرش. (هێرش)بردن . (حمله کردن)

حەمتەر : [ناو] عەمتەر؛ عەنتەر . (عنتر)

حەمس : [ئاوەڵناو] هەمس جۆرێک ڕەنگی بـزن و نێری . (نوعی بز)

حەمەڵی : [ئاوەڵناو] عەمەلی؛ گیرۆدە بە شـەڕاب و تریاک یان شتیتر. (عملی؛ معتاد)+

حەنزەڕووت :[ناو] ئەنزەڕووت ؛ شیلەی وشـکە - وەبووی تۆسی . (شیره چوغان)

حەنک :[ناو] ژەنین ؛ جینچک؛ کوت. (کله زدن)

حەنەق : [ناو] حەنـەک؛ گاڵتـە؛ شـۆخی؛ گاڵتـە وگەپ. (شوخی)

حەد : [ناو] حەد. (١) ڕادە؛ ئەندازە؛ مەقـام؛ حـە- وی بەچییە : قابیلی بەچییە. (٢) سنوور؛ تخووب؛ حوددوود. (١و٢ حد)

حەورانەوە :[چاوگە،ت] پۆنگ خواردنەوە . (جمع شدن آب و بر گشتن)

حەوزخانە : [ناو] ژووریێ کە حەوزی تێدابێت. (حوضخانه)

حەوشیێ : [ناو] حەوشە؛ حەسار. (حیاط؛ زمین محصور)

حەول و دەول : [ناو] هەوڵ و تەقالا. (جـد یـت وکوشش)

حەیاس : [ناو] حەیاز؛ جقە؛ چۆ. (انگشت شـاخی پای خروس)

حەیتاندن : گوڕڕەکردن؛ هـەو هـەوی سـواران. (هوراکشیدن دستجمعی)

حەیتە : [ناو] (١) چـەتیـو (نـوعی ناسـزا).(٢ ب) نیشانەی نێربوون؛ کێر (آلت تناسلی مرد)

حەیسوبەیس : [ناو] فد: (ب)گێرەوکێشە؛ هـە- نگامە؛ دەمەقاڵە. (حیص‌وبیص)

حەیش : [ناو] عەیش؛ خۆش ڕابواردن؛ وەشـی؛ کەیف و خۆشی. (خوش گذرانی)

حەین : [ناو] حان؛ لە حەینی گەرمـادا : لـە وە- ختی گەرمادا؛ (وقت)+

حیچ : [ئاوەڵناو] هیچ :نەتشت؛ هیچنەزان (هیچ)

حیچ: [بەند] هیچ زانیوتە دەستم شکاوە؟(هیچ)

حیچ: [پێشگر] هیچکارە؛ بەهیچجۆرێ. (هیچ)

حـیچ: [جێنـاو] هیچـێ؛ هیچێـک؛ هیچکـەس. (هیچ)

حیچشتێ: [جێناو] هیشتێ؛ (هیچ چیز)

حیچکارە: [ئاوەڵناو] بێئیش؛ بێکار؛ بێدەسەڵات. (هیچکارە)

حیچکام: [جێنـاو] حیچکامیـان: هیچکامـەیـان: هیچکەسیان؛ (هیچکدام)

حیچکـەس: [جێنـاو] کـەسـێکـنـە؛ هیچکـە؛ (هیچکس)

حیچنەزان:[ئاوەڵناو] بێئـاوەز؛ ناشـارەزا؛ گـەوج. (دانائی‌نداشتن؛ نادان.(هیچمدان)

حیچوەخت: [بەند] هیچ کـات؛ قـەت؛ هـەرگیـز؛ (هیچوقت)

حیز و سڵامەت : بۆپاراستنی بەرژەوەندی، سـە-رشـۆڕی قبـووڵکردن. (بخاطرمنفعــت، خفــت قبولکردن)

حیزەفرسەت : [ناو،ت] ناپیاوانە لە دەرفەت کـە-ڵـک وەرگـرتن. (بانـامردی از فرصـت اسـتفاده کردن)

حیزەفێڵ : [ناو،ت] فێڵی بێ ئابڕوانە و شـەرمـە-زارانە و ناپیاوانە. (حیله ناپسند)

حیزەڵە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چـرووک و ترسەنۆک. (ترسوی بی ارزش)

حیسابی : [ئاوەڵناو] (١) بـەڕێ و جـێ؛ بـاش؛ قسەی حیسابی: قسەی بەڕێ و جێ. (٢) چاک؛ مـاقووڵ؛ پیـاوی حیسـابی: پیـاوی چـاک و ماقووڵ(حسابی)

حیسابی: [بەند] بەتـەواوی؛ تێـر و پـڕ؛ حیسـابی دارکاری کرا. (حسابی)

حیشووە : [ناو] عیشووە؛ نازوئەدا؛ لارو لـەنجـە. (عشوە)

حیشووە باز : [ئاوەڵناو] عیشووەگەر. (عشوەگر)

حێل : [ناو] عێل؛ تایفە؛ ئێل. (طایفە)

حێل : پتەو. (محکم)

حێلاتی : [ئاوەڵناو] عێلاتی؛ ئێلاتی؛ عەشیرەتی. (ایلیاتی؛ عشیرەیی)

حیلاندن : [چاوگە،ت] شەهـین؛ کوڕانـدنی ئـە-سپ. (شیهه کشیدن)

حێلم :[ناو] هێلم؛ چەسپی نەجـاڕی.(دارتاشـی) . (نوعی چسپ چوب)

حیلەحیل : [دەنگەناو] چەند شەهینـی لـە دوای یەک. (شیهه پی درپی)

حێلەزووک : [ناو] حەقلی‌مەقۆ. (الە کلنگ)

حیلەمار : [ناو] کوڵەکوڕە؛ کوێرەمار. (افعی)

حینوان : [ناو] عینـوان؛ حیشـووە؛ فیـز و دەمـار. (دەچیە گوێی بانان کراس زەردێ، حینـوان دە-فرۆشی) «فۆلکلۆر» (غمزە و تکبر)

خاراج : [ناو] خەراج؛ باج و پیتاک. (خراج)

خـازی : [نـاو] خـاز؛ گوڵخـاز؛ گیاییّکـە بـۆ سۆمای چاو یان لابردنی زەرداو بـەکـەڵکـە. (گل‌شیپوری) +

خازی : [ناو] خۆزگـە؛ ئـاوات؛ خوزیـا؛ هیـوا؛ هیڤی؛ داوخواز؛ کەڵکەڵە؛ (آرزو)

خاسەسی : [ناو] قازی کێوی. (قازکوهی)

خاشەبڕ : [ناو] لە بێخ دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (ازبیخ کندن؛نسل‌کشی)

خاشەکێشان : [چاوگە،ت] (١ب) سەربـڕین؛ کوشـتن.(کنـایی، کشـتن؛ سـربریدن) (٢ب)خۆراک تەواو کردن و هیچ نەهێشتنە-وە. (خوردن خوراک وچیزی‌باقی نگذاشتن)

خاکبەسەر: [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] قـوڕبـەسـەر؛ خاکەسار؛کڵۆڵ؛کوڵۆڵ. (خاکبرسر)

خاکشیر: [ناو] زیندەوەری وردیلەی ناو ئاوی زۆرماو لە نێو عەماراودا، کە خۆراکی ماسییە. (خاکشیر)

خاکشیرەکەشیلە : [ناو،ت] تووەدڕکە؛ گیاییّکە دژی نۆبـەتێیـە (یـاوی‌مالاریـا)یــە و لــە کوردوستان زۆرە. (قدومەکوهی)

خاکنشین :[ئاوەڵناو] بووڵنشین؛ماڵوێران؛ مافینگی؛ پووش‌لەدەم. (خاکسترنشین)

خاکوەج : [ناو] جووتیار؛ فەلا. (کشاورز)

خاکینە و خۆڵینە : [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی بێ-فیز و دەمار. (انسان متواضع)

خاڵۆبەڵەک : [ناو] کاژ و واژ؛ خاڵخاڵ بوونی بەفـری کوێسـتانان. (خالخال شـدن بـرف کوهستان)

خامحەلاوە : [ناو] جۆرێک خام؛ جـاو؛ (بـە-ڕەهێڵێنەی خام حەلاوە، هەردەڕۆیـی و دە-کراوە.) «فولکلۆر» (نوعی متقال؛کرباس)

خانەشاری : [ناو،ت] بۆ ئەم وشە دوو هۆ ڕە-چاو دەکرێت (١)خانە واتا ماڵ، کۆچ پێکردن بۆ شار. (٢) گوێزتنەوەی جێگای ژینی بـەگ و خانەکان لە گوندەوە بۆشار؛ کە دەگەڕێتە-وە بۆ زەمـانی ڕەزاشـای پالـەوی لـە ئێـران ١٩۴١ز؛ (ب)بە زۆر کۆچ پێکردنـی خـان و سـەرۆک عێلـی دیـاریکراوی دەوروبـەری شاری سەقز لە دێهاتـەوە بـۆ شـار . (خانـە-شهری)+

خانەمیـری : [نـاو] جۆرێـک هـەڵپـەڕیـن و گۆرانی تایبەتی ئەو هەڵپەڕینە. (نوعی رقص و آهنگ مخصوص)

خانی‌خانان : [ناو] سەرۆکی خانگـەل. (خـان خانها)

خانی‌لەپزێڕین : [نـاو] قـارەمـانی قـەڵـای دمدم. (نام یکی‌ازقهرمانان کرد)

خاو : [ئاوەڵناو+ ناو] هێواش؛ ئارام؛ ئاهەنگی خاو دژی ئاهەنگی بن‌بزێوکە و کرژ. (ملایم؛ ئارام)+

خاو: [ئاوەڵناو] بانەداو؛ دژی گرژ.(ریس زیاد

نتابیده)

خاوشکاندن : [چاوگە،ت] ڕاهێنانی وەرزا بۆ جووتکردن لە ئەوەڵی بەهاردا بە چەند هێڵ جووت پێکردن. (آمادەکردن ورزا برای شخم).< جەمام.

خاوک : [ناو]بەن و فرێتی پێویستی تەون؛ خاوە. (مواداولیە قالیبافی)

خاوکان : [ناو] بەنی زۆر با نەدراوی باریک کە دوو تاڵی پێکەوە بادەدەن و دەبێتە دوولا؛ (شیرین تەشیدەڕێسی خاوکانە یان دوولایە) «فولکلۆر» (ریس زیاد تاب‌نخورده)

خاوکردنەوە : [چاوگە،ت] هێواشکردنەوەی ڕەوتیڕۆیشتنی توند و بەلەزی سەیارە یان هەر شت کە توند و بە تاو دەڕوا. (یواشکردن)

خاوکێش : (ب)پەتکێش؛ لێدان و پەتپەتی پێکردن و گەوزاندن. (کنایی، کتک‌زدن)

خاوە : <خاوک

خاوێرخاوێر : [بەند] هێواش هێواش؛ خاوە-خاو. (یواش‌یواش)

خاویلکە : [ئاوەڵناو] خاوەخاوکەر؛ تەمبەڵ. (تنبل و شل و ول)

خاوێن : (١)[ناو]گیایژانەدڵ؛ لەکوردوستان زۆرە و بۆ نەخۆشینی بایسوور بەکەڵکە. (گیاەدمروباە)(٢) [ئاوەڵناو] پاک. (تمیز)

خایەن : [پاشگر] واتا پێچوون؛ درێژخایەن. (پسوند به معنی طول کشیدن)+

خرمانلۆغە : [ناو] خەرمانلۆغە؛ دەغلێک کە لە سەر خەرمان دەدرێت بە هەژاران. (ازخرمن چیزی‌بەفقرا دادن)

خڕنە : [ناو] کوودەڵە؛ بێچووی بەراز. (بچە گراز)

خڕوپڕ : [ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و قەڵەو. (تپل و فرز)

خشپەگیا : [ناو] دارخەڵاتە؛ زەرداو پەڕێنە؛ لە کوڵێندراوی خەستی گەڵاکەی مەڵهەمێک چێدەکەن و دەیساون بەسەر بیروّدا، بە-موفایە. (شونگ؛ پلاخور)

خشە : [دەنگەناو] دەنگی بەیەکدا ساوینی دوو شتی زبر و ڕەق. (خش‌خش)

خشیل : [ناو] کەوڵەگیا؛ شیلەکەی هەوێنی بە پەنیرکردنی شیرە. (علف‌پنیر؛ شیرپنیر)

خفتان : [ناو] خەفتان؛ توو چاندنی پاییزی درەنگ وەخت. (تخمپاشی درپائیزدیرهنگام)

خلخلە : [ناو] خلخل؛ فڕندەیێکە لە جورە گەورەتر، سەر باڵی شینە و سینگی قاوەییە. (خوتکا)

خوان : [ناو] پنە؛ پنەکەی گونک لەسەر پانکردنەوە. (تخته خمیر پهن کردن) +

خۆ ڕاژاندن: [چاوگە،ت] بزواندنی لەش لە کاتی ئێش و پەژارەدا. (خودرا جنباندن)

خۆڕانان: (ب) هووشەکردن؛ خۆهەڵکێشان. (تعریف از خود)

خۆردۆس: [ناو] لالەعەباسی؛ بۆ لەبەین-بردنی جوانەزمە و زیادکردنی مەیلی جنسی پیاوان باشە.(لالەعباسی)

خوردەک: [ناو] ئوردەک؛ جۆرێکمراوی. (اردک)

خۆرکە: [ناو] مۆرانەی کتێب و دار. (موریانە چوب)

خوریشۆڕ: [ناو] تەختە دارێکی لاپانە جلک و خوریی پێ دەکوتن لە کاتی شۆردندا؛ (ب) لێدانی زۆر و بە توندی وەک شتنی خوری. (کتک زدن زیاد)

خۆزگەخواستن: [چاوگە،ت] ئاوات خواستن. (آرزوکردن)

خۆلێدان: قەرەکەوتن؛ نزیک کەوتن. (خودرادرگیرکردن؛نزدیک‌شدن)

خومەهەردە: [ناو] گیا وەسمە؛ گیایێکە خومی لێ چێدەکەن لە جوانرۆ و مەریوان و شنۆ زۆرە. (نیل کوهی.وسمه)

خوێنپاڵێن: [ناو] گیای شاتەرە؛ دژی جوانە زمەیە. (شاەتره)

خەربەنگ: [ناو]گیای شادانە؛ مەنگەگیا؛گوڵەلێوە. (شاهدانه)

خەرتەل: [ناو] داڵەکەرخۆرە؛ شانەکوورە. (نوعی کرکس)

خەرمانلۆغە : > خرمانلۆغە.

خەروو : [ناو] پاکەمتیار؛گیاییێکە بۆ نەخۆشینی گەرۆڵی بەکەڵکە. (خرنوب)

خەزال: [ناو] قشقەرە؛ قشقەڵە. (زاغی)

خەزاڵی: [ناو] خەزایی؛ کەشوشک؛ تووخۆرە؛ عایلە مەل. (سارصورتی)

خەڵاتەگیا: [ناو] گوڵەئەوین؛ لەکوردوستان بەتایبەت لە ژاوەرۆ زۆرە و بۆ نەخۆشینی واریس(گرێ گرێ بوونی دەماری بەلەک بەکەڵکە. (گل‌فراموشم‌مکن)

خەستەخانەی دەروونی : تایبەت بە نەخۆشینەکانی مێشک و عەسەب و نەخۆشینی ڕۆحی. (بیمارستان روانی)

خەستەخانەی دەوڵەتی: بیمارستانێک کە لە ژێر چاوەدێری دەوڵەتدایە و پارەی کەم لە نەخۆش دە ستێنێ یان هەر ناستێنێ. (بیمارستان دولتی)

خەستەخانەی سە حرایی: خەستەخانەی ناو چادر یا ناو سەیارەبۆ بریندارانی شەڕ یا بوومە لەرزە و ئیتر لە محەلدا. (بیمارستان صحرایی)

خەستەخانەی عمومی(گشتی): (١) خەستە-خانەیێک بۆ مالیجەی هەموو نەخۆشینێک. (٢) بیمارستانێک کە بۆ تەواوی جەماوەرە و تایبەت بە کەسانێکی تایبەت نییە. (بیمارستان عمومی)

خەمەخۆرە: [ناو] واقواق کەرە؛ شاوە-شینە.(اگرت‌ساحلی)

خەنجەربالێ : [ناو] پەرەمەساسە؛ تەیرە کوێرە. (بادخورک)

خەنجەردەم :> دارتەقێنە

خەنەدێمی : [ناو] خەنەکرمانی؛ خەنێ؛ گیاییێکە گەڵاکەی بۆلابردنی خورووی پێست و بەهێز کردنی ڕیشەی موو بەکەڵکە. (حنای کرمانی)

خەنێ : > خەنەدێمی

خەو :[ناو] خاو؛ باریلار بوونەوەی تووکی فەرش و ڕایەخ و قوماشی تووکدار. (خواب)+

خەوێن: [ناو] گیای دەرمانەبرک؛ بۆکەم-کردنەوەی چەوری و تەوژمی خوێن بەکەڵکە. (ملیس)

خەیارەمارانە : [ناو] خەیارەدێمی؛ گیاییێکە بۆ ڕەواندنەوەی ماس و پەنمانی ئەندام بەکەڵکە. (خیارخر)

دائاویستن : [چاوگە. ت]هـەڵواسـین. (آویـزان- کردن؛ آویختن)

انههرده . بژارده . (بۆمیوه و چتی تر)

دابڕ کـردن: [چاوگـەت] بـڕدان؛ جوێکردنـەوە؛ کوتکردن و زەوتکردت.(جداکردن.غصب کردن)

دابگـردن: [چاوگـەت] ڕەتبوون؛تێپـەڕیـن. (گذشتن)

دابووراندن: [چاوگەت] تێپەڕاندن. (گذراندن)

دابـوورین : [چاوگـەت] دابووردن؛تێپـەڕیـن. (گذشتن)

دابەزێنراو: [ناو،بەر] کـەسـێک کـە لـە سـواری هێنرابێتە خوارەوە؛ پیادەکراو.(پیاده شده)

دابێژاندن: [چاوگەت] دابێژتن. (غربال کردن)

دابێنان : [چاوگەت] دابەستن؛ گرێدان. (بستن)

دابین کـردن:[چاوگـەت] شـاردنەوە.دەسـتەبـەر کردن. (پنهانکردن. فراهم کردن)+

داپـڕژان: [چاوگـەت] پـرش و بڵـاو بوونـەوە. (پخش و پلاشدن)

داپڵۆخین : [چاوگەت] (١)داپلوسین ؛ بە تونـدی لێدان.(کتک زدن)(٢) بە گەرمای زۆر یان ئـاوی کوڵاتوو سووتانیلەش سوختگیبعلتحرارتزیاد)

داپۆی:< پێوەدان.

داپەڕ: [ناو،بک] ئەوەی دەپەڕێتەخوارەوە. (پائین پرنده)

داپەڕین : [چاوگەت] بازدان لە سەرەوە بۆ خوار. (پایین پریدن)+

داپەستان: [چاوگەت] ئاخنینەوە؛ پەستاوتن.(تپا نیدن)

داپەستراو: [ناو،بەر] ئاخنراو؛ داتەپاو. (تپاندەشده)

داپەنەی : [چاوگەت] پێدان؛ بەخشین. (دادن)

دات : [پیشگر] وەک، داتخست؛ داتنا؛ داتکرمان. (پیشوند)

داترازان: [چاوگەت] لێکهەڵبڕان. (دررفتن)

داتراشین: [چاوگەت] تاشینی سەرەوخوار. (روبه پائینتراشیدن)

داتووکان : [چاوگەت] هەڵترووشکان. (چمباتمه زدن)

داتەپاو :[ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـەر]شـێلراو؛ تـەپێنـراو؛ داسمراو؛ هێما بۆ مرۆڤی کورتـەباڵا و قـەڵـەو و شلوشەوێق؛ داتەپیو.(آدم شل و ول چاق)+

داتەپیو: [ناو،بەر+ ئاوەڵناو] ڕۆچوو؛ قوپاو؛ داتەپاو (نشست کرده)

داتەکیان :[چاوگەت]بەتاڵبوون؛تەکیـان.(خـالی شدن) +

داتەمیان : [چاوگەت] داتەپیان و سیسبوون بە هۆی خەم و کەسەرەوە. (افسرده شدن)

داجۆڕان: [چاوگەت] شـۆڕبوونەوە؛ چـەمینـەوە؛ ئاوێزان؛ داهاتنی لقی دار.(خمیدن.آویزانشدن)+

داقبسک : [ناو]داوموووسک؛ داوی تەپکە. (دام از رشته مو)

داچەکاندن : [چاوگەت] مژین؛ دڵۆپ لـێبـڕین. (تاآخرین قطره مکیدن)

داچەکاو :[ناو،بەر](١) مـەمکـیٚکـە زاروٚک مـژ- بیبێتــی. (٢)هــەڵواســراوی شــلوشــەوێــق؛ داچوڕاو.(مکیده وآویزان)

داچەمان: [چاوگەت] چەمینەوە؛ کووڕبوونەوە؛ چەمانەوە. (خمیدن)

داچەماندن : [چاوگەت]کووڕکردن.(خم کردن)

داحەلاندن :[چاوگەت]داهێشتن؛ شـوٚڕکردنەوە. (آویزان کردن)

داخاز : <داوخواز.

داخازتن : [چاوگەت] داواکردن؛ ئاوات خواستن. (درخواست‌کردن؛ آرزوکردن)

داخرا : [ڕابوردووی چاوگەی‌داخستن] تـەنـوور داخرا: تەنوور هەڵکرا؛ پـیٚـکـرا.(روشـن شـد)(٢) پێوەدرا؛ بەسترا (بستەشد) +

داخــران :[چاوگــەت] (١) بــەســتران؛ پێــوە- دران.(بســتەشــدن).(٢) ڕاخــران؛ پــان کــران؛ ڕاخستن.(پهن‌شدن)

داخرماندن :[چاوگەت] داکرماندن؛ داکروٚژتن. (مانند، جویدن‌قند و غضروف)

داخزاندن: [چاوگەت] داخلیسـکاندن؛ خزانـدن؛ خزین.(سراندن‌روبپائین)

داخشان: [چاوگەت] داخوشـین؛ خشـکەکـردن ڕوو بە خوار. (خیزش‌روبپائین)

داخ‌کەردەی :[چاوگە] داخ‌کردن. (داغ‌کردن)

داخ‌کێشان : [چاوگەت] دەردکێشان؛ ئـاخ هـە- ڵکێشان. (آه کشیدن)

داخمە : [ناو]تەمخە؛ ئـامێری مـوٚری دروشـم و داخ‌کردنی‌ئاژاڵ. (انگ‌داغ)

داخودوٚخان : [ناو] خەم و خەفەت. (غم واندوه)

داخــوراو :[ناو،بــەر] داڕووخــاو؛ دیواریٚــک کــە خورابێتــەوە یــان بــاران لایێکــی شــوٚردبێتەوە. (خوردگی‌دیوار)

داخورت : فاڵگرتنەوە و پێشگوٚیی. (پیشگوئی)

داخوڵا : [بەند] داخوا؛ داخوٚ؛ داخـوٚم؛ ئـاخوٚ؛ ئایـا. (آیا)

داخیٚبـەجـەرگـم :(ب) داخـیٚ‌گـرانم؛ حـەیفـیٚ (افسوس)

دادپرستەی : دادپرسین. (داد پرسیدن)

دادڕەمردم : ناوی جوٚریٚک قوماشـی ژنانـە بـوو. (اسم پارچه)

دادنـووس : [نـاو] شـکایەتنامـە نووس؛سـکاڵا نووس (عریضه نویس)

دادو ڕوٚڕو : [نـاو] شـیوەن و هـاوار؛ داد وهـاوار. (شیون)

دادووراندن : [چاوگەت] پێـدا دروون؛ دوورین. (دوختن)

دارئالینگ : [ناو] لاولاو؛ لاڤ‌لاڤ. (نیلوفر)

دارات : دارەت؛ خوٚت لەو داراتە مـەدە: خـوٚت وا نیشان‌مەدە؛ خوٚت لەورێیە مەدە. (وانمـودکردن)

دارباز :[ناو] دارەوان.(استاد در بالارفتن ازدرخت)

دارباسقەنە : [ناو] جوٚرە دارێکە دارجگەرەی لیٚ- دروستدەکرێت. (چوب‌درستکردن چوب‌سیگار)

داربە دەم سەگەوەکردن: (ب)بیٚ‌حەیایی.(کنایی شرارت و بی‌حیایی)+

دار بەڕوٚحدا دان : زەبرلێدان.(ضرر و ضربه‌زدن)

دارپزو : [ناو] جوٚرێک دارە؛ پارچە دارێکی پـزوو دەکەنە ملوانکە و دەیکەنە ملی پەز بوٚ ئەوەی - نەخوٚشینی پزووی چاک بێتە وە (لـە بـری نـو- وشتە) (گردن‌آویزگوسفندبرای بهبود مرض پزو)

دارپێچ : [ناو] گوڵی لاولاو؛ گیـای ملـەگـەویٚ ؛

دارخـز؛ بـۆ تـەنگـەنـەفـەسـی بـەکـەڵکـە (لبلاب؛نیلوفر).

دارپێچی کێوی : [ناو] ملەگەوی ؛گیای لاولاوی کێـوی؛ بـۆ ڕەوانـی بـەکـەڵکـە (لـبلاب ؛ نیلوفرصحرایی)

دارتاوگ : [ناو] گیایتەیلی؛ تایلە؛ بەرەکەی بۆ تاعوون (بامرنی) و پەنمانی سی و زەردوویی بە کەڵکە. (داغە اغان ؛ تاغوت؛ تاقوت؛ درخت طا)

دارتەپان : [ناو] چێوتەپانە؛ دارێکە لەکەرەستەی جۆڵاییدا. (چوبدستگاه جولایی)

دارتەقێنە : [ناو] فرندەی دارتەقنە؛ دارەسمە؛خە-نجەردەمە. (دارکوب)

دارجـووت : [نـاو] نـەقیـزەی جـووت کـردن. (سیخونک دراز گاوآهن)

دارچەسپ : [ناو] گیای لاولاوی دیواری؛ کە بە دیواردا هەڵدەکشێ و دیوار دادەپۆشـێ و خـۆی بە دیوارەوە دەچەسپێنێت؛ بـۆ زمـان بـەربـوونی منداڵ بەکەڵکە . (موچسب؛ پیچگ دیواری)

دارچەنگاڵ : [ناو] ئاڵقە و دووپشکە؛ ئامرازی نێو کەرەستەی گێرە. (قطعەای در خرمنکوب)

دارچینی : [نـاو] دارچـین پێسـتی ئـەودارەیـە و ماکی(ئانتی سپتیک وئانتی میکۆتیک)یتێدایـە-کە دژی هوورک و قارچکی پێستە . (دارچین)

داردوولەکان : [ناو] جۆلانێ؛ جۆلانە.(تاب بازی)

داردەغان : [ئاوەڵناو] (دەروداغـان؛ کـورتکراوەی دەرب وداغان یاندەردوداغانە).لە بـەریـەکـدەر هێنراو.(دربوداغان)

داردەماخ : [ناو] داری سەول؛ دارێکی هەمیشـە سەوزە. (سرو)

دارسم : [ناو] فرندەی دارتەقێنە؛ شەشجۆرن:بە-لووچی، ڕیڕی، باڵسپی،شـین، خاڵخـاڵ، ڕەش .(دارکوب)

دارسۆرک : [ناو] پەیوەند(متوربـە) کـراوی داری هەرمێ لە بەڕوو . (پیوند درخت بلوط و گلابـی)

دارسەوڵە : [ناو] (١)بێڵی لۆتکە.(پاروی قایقرانی) (٢)داری سەوڵ. (درخت سرو)

دارسیان : [چاوگە،ت] هێرشبردن؛ پەلامـاردان. (حملە بردن)

دارشاخکرن : [چاوگە،ت] سەرکۆنەکـردن؛ پێـدا هەڵکاڵان؛ پێدا هەڵشاخان. (سرزنش کردن)

دارشکێن :[ناو،بک] کەسێک کە دار دەشـکێنێ؛ داربڕ. (هیزم شکن)

دارشەق : [ناو] چێوشەق؛ چێوی ژێرباخەڵـی پـا شکاو یان شەل. (چوب زیربغل)

دارشین : [ناو] دارێکی کێوییە لە کاتی سوتاندندا گڕێکی ڕۆشنی هەیە، لە جیاتی لەنتەر هەڵیان دەکرد.(اسم درختی است)

دارشێنە : [ناو] دارکونکەرە. (دارکوب)

دارفرسەق :[ناو] نیشانەی ماوەی ڕێگـا.(تـابلوی کیلومترشمار)

دارقەندە : [ناو] کلکەقلیان. (چوب قلیان)

دارکافوور : [ناو] دارێکە لە هێندوستانەوە هاتووە و بۆ گەروڵی و بیرۆ بەکەڵکە؛ کافووری لێدەگرن کە بۆ گەروڵی و بیرۆ بەکەڵکە. (درخـت کـافور)

دارکەکوە : [ناو] دارکێکف؛ کەیکوف؛ چێـوێکی ڕەنگ جوانە بۆ ناسک کـاری وخـەراتـی باشـە؛ گەڵاکەیدەکوڵێنن بۆ هاوڵە وسووریجە بـەکـە-ڵکە. (کرکف.ککم)

دارگەزۆ : [ناو] مازگ دار؛ نەرە؛ داربەڕوو؛ جیـوە (شیلە)ی دارمازگ بۆ شـەکـەرمز بـەکـەڵکـە .

(کزغلفی؛ بلوط)
دارلۆق : گالۆک؛ وەکاز؛ چێو شەق؛ گۆچان. (عصا)
دارمۆق : [ناو] تابووت. (تابوت)
دارمەڵهەم : [ناو] دارێکە لە هێند و ئەفغانستانەوە هاتووە و لە هەورامانی لەهۆن زۆرە دەرمانی نەخۆشینی تەنگەنەفەسە.(درخت برنگ کابلی)
دارِنین :[چاوگە،ت]داماڵین؛ وەک:ڕوومەت ڕنین؛ ڕنینیڕوومەت بە ناخوون لە سەرەوە بۆ خوارەوە (خراشیدن)+
دار و لەلە : [ناو] داری داڵیە؛ (ب) ئاگاداری لە حیساب‌وکیتاب و لە ژێر چاوە دێریدا.(کنایە از زیر نظربودن)
دارونەدار : [ناو] هەست‌ونیست(ب) هەموو شت. (دارونداار)
دارِووشاندن : [چاوگە،ت] ڕووشاندن و دارِنین ڕوو بە خوارەوە. (خراشیدن روبپائین)
دارووەنی:[ناو] دارەوەن؛ دارقەسقەوان؛ لە شێلەکەی بنێشت دەگیرێت کە دەرمانی پەنمان و برینی گەدە و ڕێخوڵەیە و بۆ شەکەرمزیش بەکەڵکە . (درخت بنە؛ پستە وحشی)
داروێنە : [ناو] جۆرێک کاری هونەرییە؛ وێنەگەری، بەکەڵک وەرگرتن لە پارچە داری ڕەنگ جۆراوجۆر؛(لە ڕوانگەی ڕەنگ و ئاچخ و تۆخیەوە) .(معرقکاری)
دارەبەجینگوڵ : [ناو] داریچاکی. (درخت‌سرمزار مبارک)
دارهەنە : [ناو] دارتەون. (دارقالی)
داریدنێ :یادارایی دونیا؛ لێرە دا بە هەڵکەوت داری ئارەوی:(ماڵ،خانوو) لەگەل دارایی و سامان(مال)ی کوردی‌هاومانان کە دبێتە، (ماڵی دونیا)کە جێی سامانی دونیا یا دارایی دونیایش دەگرێتە وە. (داردنیا)
داری‌نان : [ناو] دارێکە لە هەندێ ناوچەی ئەفریقا جۆرێک کولێرە و نانی لێ‌دروست دەکەن. (درخت نان)
داریووش : [ناو] ناوی شایێکی هەخامەنشییە (داریوش)
داژی : لارە سێبەری عەسر.(قبل از غروب)
داسراکێ : [کاری ئەمری] بسرەوە ؛ زەوتبە ؛ دامرکێ؛ ئارام بە.(آرام باش)
داسراکێن : [ناو،بک] ئارام کەرەوە؛ دامرکێن.(آرام بخش)
داسقاڵە : [ناو] داسوولکە؛ داسی چووک.(داس کوچک)
داس‌کێش : [ناو،بک] دروێنەوان. (دروگر)
داسمراو :[ئاوەڵناو] مرۆی قەڵەوی شل‌وشەوێق. (آدم شکم گندە وکوتاه قد)
داسن : [ناو] خوازبێنی‌کەر. (خواستگار)
داس‌وەشێن : [ناو،بک] دروێنەوان. (دروگر)
داسەپاندن : [چاوگە،ت] بە سەردابڕین. (تحمیل)
داش : [ناو] (١)تەندوور؛ تەنووری ئاسنگەر. (کورەآهنگر) (٢) تد: بەرد؛ داشی دامە: بەردی دامە. (سنگریزە داما)
داش‌بەداش :[ناو،ت] لە دامەدا بەرد بە بەرد ؛ واتا بەردی لە جیاتی بەردێ دەچووێ . (داش به داش)+
داشدامە : [ناو] داش تورکیە واتا بەرد؛ بەرد یان زیخی دامە پێکردن .(سنگ ریز داما)

داشکان:[چاوگـه،ت] خوارکردنـەوە؛ شـەلـەگـە داخستن. (خم کردن؛ تعویض مسیرآب)+

داشـکاندن : [چاوگـه،ت] داگیـران؛ مـەرەکـان داشکێنە بۆ داوێنی کێو.(پـائین بـردن گلـه).(٢) شکاندن؛ شکست پیٚهێنان.(شکست دادن)

داشۆ : [ناو] برایی مەزن. (داداش)

داشیٚ : [ناو] خوشکامەزن. (خواهربزرگ)

داشیار : [ناو] تەنوور داخەر؛ کابانی‌ماڵ. (روشن-کننده تنور؛ خانەدار)

داشی دامە:[ناو] زاپی‌دامە؛ بەردی دامـە. (مهـره داما)

داغان‌کردن : [چاوگه،ت] شەق و شڕکـردن؛ لـە بەریەک هەڵوەشاندن. (داغان‌کردن)

دافسین: [چاوگه،ت]فس خواردن؛ قزەبوون؛خە-وتنی مریشک بۆ کەڵەشێر. (خوابیدن مـرغ زیـر خروس)

دافلیقاندن : [چاوگه،ت] پان‌وفلـچ کـردن. (لـه-کردن)

داڤ_داڤ : [بـەنـد] تـاڵ تـاڵ؛ هـەودا هـەودا. (رشته رشته)

داچــوون : [چاوگــە،ت] ڕۆچــوون؛ چــەقــین. (فرورفتن)+

داکردن : [چاوگـه،ت] بـەئامـانجکردن؛ میتـەی هەڵماتێن و نیشانەی تیـرەنـازی دانـان.(نشـانه تیلەبازی و سیبل گذاشتن. +

داکوتـان : [چاوگــه،ت] (ب) بـەمیـوانی لـە جێگاییٚک زۆر مانەوە؛ جیٚخوشکردن .(جـاخوش کردن) +

داکەتیٚ: [بەند] باکـەتـیٚ ؛ تاکـەتـیٚ؛ تـاوەکـوو؛ تاکوو.(تا)

داگرتنەوە : [چاوگـه،ت] کوتانـەوە؛ پـەسـتاوتن؛ ئاخنینەوە. (لگدکوب؛کوبیدن)+

داگژاندن : [چاوگه،ت] گووشین. (فشاردادن)

داگیراو : [ناو،بەر](١) ڕابووردووی‌داگیران؛ لـەش داگیراو.(تن سنگین شدەازمرض)(٢) ئـەوەی لـە سەرەوە هیٚنراوەتە خوارەوە . (پایین آوردە شدە). (٣) لیٚم داگیـراوە واتـا لـیٚم داگیرکـراوە.(غضـب شدە). (٤)تاییٚک توتن داگیراوە: ئاخنراوە. (آکندە شـدە).(٥) زەویـە کـە بـە ئـاو داگیـراوە :ئـاو دایگرتووە، زەوتی‌کردووە(آب گرفته) (٦) ف.هن. گڕ تیٚچوو(شعلەور) .

داڵاش : [ناو]تۆرەمەی داڵاش پیٚنج جـۆرن:کـە-شکە خـۆرە(پیـرۆزە) ، پشـتـسپی ،ڕەشـەداڵ، سیسارگ، شانەکوورە.(هما؛کرکس)

داڵانداری:[نـاو؛ بـەرهـەمـی‌جاوگـە] (١) شـۆڵی چاودێری گـاراج؛ تـەویلـەداری.(دالانـداری).(٢) کریٚی باری هەمارکراو لە گاراج.(انبارداری)

داڵانیٚهەوایی : [نـاو] شـویٚنگەلـی دیـاریکراوی هاتوچۆی فڕۆکە لە بەینـی دوو وڵاتـدا. (دالان هوائی)

داڵبەش : [ناو] دابەش؛ بەشکردن بە سەر چەند کەسدا . (پخش)

داڵقاندن : داردارکرن؛ هەڵواسین. (آویزان‌کردن)

داڵکەپیران : [ناو] کەنگـر وەختـیٚ پیـردەبیٚـت . (کنگر پیرشدە)

داڵکـەدزان : [نــاو] دەس‌کـیس؛ دز دەسـک. (راهنمای دزد)

داڵکەمارانە : [نـاو] جۆریٚـک مـارمیلکی گـەورە. (سوسمار)

داڵگۆشت : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز؛ ڕەقەڵـە؛ ئـاژاڵی

که درەنگ قەڵەو دەبێت. (لاغر)

داڵووت : [ناو] چێوبەستی باخ؛ داربەستی باخ. (داربست باغ)

داڵووشاندن: [چاوگە،ت]فمکردن و لووت پاک- کردنەوە. (فین کردن)

داڵە : [ناو] باخچەی بەرماڵان. (باغچە جلومنزل)

داڵە : [ناو] پیشگۆ.(پیشگو)

داڵەکەرخۆرە : [ناو] داڵاش. (کرکس)

داڵەواز : (١) زیندەوار. (جاندار).(٢) لە سەرپێ ڕاوە ستاو. (روی‌پا ایستاده)

دالینگ : [ناو] دەستوور؛ قانوون. (قانون)

دالینگۆک: قانوونناموچە و نیزامنامچە.(قانوننامە)

داماگ : [ناو] گیای کەلپوری؛ بۆ لووی گەروو (لەوزەتەین) و دەست لەرزین بەکەڵکە (مریم- گلی؛ مریم نخودی)+

دامانگر : داوێنگر؛ داماوگیر. (دامنگیر)

داملە : [ناو] گوێلکی نێری دووساڵە.(گوسالە نر یکسالە)

داملەماچ : [ناو] ناوچەیەکی ئاسۆری‌نشینە لە نزیکی مووسڵ. (منطقەای‌آسوری نشین نزدیک موصل)

دامنە : [ناو] دامەنە؛ داوێن؛ خواروو. بمنێ خوارەوە. (دامنە، مرابگذار پایین)

داموووسکان : [چاوگە،ت] هەڵاواسین. (آویزان- کردن؛ آویختن ، داردارکرن)

دامەزران :[چاوگە،ت](١) ماموٚستا دەرسی دامە- زران یا دامەرزاند: دەستیپێکرد (شروع کردن).(٢) بناغە دامەزراندن.(پایە ریزی کردن) (٣) (ف.هن) جێگرتن . (جایگیرشدن)

دامەزرێنەر : [ناو،بک] دابینکار؛ حاوێنەر. (فراهم کنندە)

دان‌ئیشە : [ناو،ت] ددان‌ئێشە . (دنداندرد)

داناش : [ناو] دانەوێڵەی تایبەت بۆ هارین لە ئاش. (بنشن برای آردکردن)

دانان : [بەند] گریمانە کردن؛ وادانان؛ دانێین وابوو: گرتمان وابوو: هاتوو وابوو. (بەفرض)+

دان‌بەجەرگی‌خۆدانان : (١) پشوودرێژی. (تحمل کردن). (٢) وێران؛ زاتکردن. (جرئت کردن)

دان‌پەی : وەدووکەوتن؛ وەشووێن‌کەوتن. (دنبال کردن)

دان‌پیانان : پەژراندن؛ حاشالێنەکردن؛ درکاندن. (قبول کردن)+

داندار : [ئاوەڵناو] دەنکدار؛ پڕدەنک وەکوو هە- نار و گوڵە گەنم کە دانی زۆربێت. (پردانە)

داندۆقە : [ناو] کەرەکێوی . (گورخر)

داندۆڵ : [ناو] کەڵەک؛ جەنجاڵ؛ گێچەڵ . (هچل؛ معرکە)

دانرسکێ : [ناو] ددانە چیرە . (دندان قروچە)

دانرپۆی : [ناو] دانە ڕیۆی؛ خشڵێکی جوانە زێڕینگەران چێی دەکەن. (نوعی زیور)

دانزلین : [چاوگە،ت] هەراسان بوون؛ جاڕس بوون . (پریشان‌شدن)

دانستە : بە ئاگاییوە؛ (ف.مشە) تایبەتی؛ هە- ڵبژاردە؛ بژاردە. (بخصوص)

دان‌کردن : [چاوگە،ت] هەڵوەراندنی هەنار و بۆڵی‌تری‌و... (دان کردن)

دانووشتاو : [ناو،بەر] داچەماو؛ داهاتوو. (خم شدە)+

دانوولە : [ناو] دانەوێڵەی کوڵاو بەهوێ ددان‌دەر

هێنانی منداڵەوە دروستی دەکەن. (بنش پخته)

دانە :(١)دانیٚ؛ داینیٚ؛ بارەکەت دانـە: بـارەکـەت دابنیٚ؛ دای‌بنە. (بگـذار)(٢) دەنـک؛ گلـە. (دانـە؛ عدد) +

دانەبنار : دان بە بناردا؛ ڕووله بنـاری کێـوکردن. (روبەدامنەکوە نهادن) +

دانە قود : [ناو،بەر] (ف.یـاد) : گـەنمـە کـوتراو. (گندم کوبیدە)

دانەبەر : (١) لێخوڕینی ئاژاڵ؛ (ب)ڕاونـان و دەر کردن.(دنبال کردن).(٢) بەژێرسـەیـارەوەکـردن؛ وەبەردان.(مانند،زیرماشین گرفتن)(٣) وەپێش کە وتن.(جلوزدن)

دانەبەزە : [ناو] مەمکی ژن یاگووانی وڵاخ و ئـا-ژاڵانـە لـە دەمێکـدا کـە وشـک بکـا.(پسـتان شیردهی کەخشک‌شود)

دانەخاڤ : [نـاو] گـەنمـی کـوتراو و لـەت بـوو. (گندم نیمکوب شدە)+

دانەدانە : [بەند]دەنک دەنک؛ داناردانـار؛ (دانـە-دانە)

دانەدوواوە : [چاوگەت] (١) ڕەتکردنەوە؛ وەرنە-گرتن؛ گەڕاندنەوە؛ گل‌نەدانەوە. (پس‌زدن؛پس-دادن) (٢)کشـانەدوواوە؛پاڵدانـەدوواوە. (عقـب-کشیدن)

دانەدەست : ئەسپاردن؛ پیٚ‌ئەسپاردن؛ بەدەستەوە سپاردن . (سپردن)

دانەڕیژە :[ناو] ڕەوتی کۆمبـاینی‌دەنـک ڕژێـن و ئاشیٚ‌کە لەگەڵ ئارد دەنکی ساخ فرێدەدا. (دانە-ریختن کمباین وآسیاب)

دانەسەر : ڕشک داویەتە سەری. (دامەسەر خوە-ما:دام‌بەسەرخۆمدا)بە سەر و پـۆتراکی خـۆدادان؛ بەسەردادان؛ پـەلامـار بردنـەسـە ر.(بسـرروری خودکوبیدن؛ حملەبردن)

دانەشـاخ : [چاوگـە،ت] (ب)یـاخی بـوون؛ بـە-کێودادان . (یاغی شدن)

دانەکـوژتن : [چاوگـە،ت]دان بـەکوشـتن؛ بـە-کوشتندان (بە کوشتن دادن)

دانەگرتن : [چاوگە،ت] دان‌بە گرتن؛ بوونەهۆیٚ گرتن و گیران؛ بەگرتن دان. (سبب بازداشت شدن)

دانەوە : (١) بنوشتێوە؛ دابە؛ کوڕنوش بکە . (خم شو)(٢) ئەداوەکردن؛ پێدانەوە؛ (پس‌دادن)+

دانەوێڵەدێمی:[ناو]گیایێکە لە ناو جـاڕەگـەنمـدا دەڕوێت و تێکەڵی گەنم دەبێت، بـەرەکـەی لـە گەنم دەکا وخواردنی بۆ ئینسان ژارێکی بکـووژە و چارەی ژەهرەکەی خواردنی هەنـار و بـەڕووە. (گەنمڕەنگ)یشی پێدەڵێن (چچم؛ تلخـک،علف چین)

دانهەڤ :کۆکردنەوە؛ بەرهەڤ کرن.(جمع کردن)

دانی کرمۆڵ : ددانی کرمیٚ و ڕەشەوەبوو. (دنـدان کرم خوردە)

دانێڵە : [ناو] دانەوێڵە . (بنشن)

داواخـــواز : [نـــاو] داواکـــار؛ خووازبێنیکــــەر. (خواستگار)

داوارین : [چاوگە،ت] داباربن . (باریدن)

داواکردن : [چاوگە،ت] (١)داخـازکرن؛ لـە کـە-سـێک ویسـتن. (تقاضـاکردن).(٢)شـەڕکـردن. (دعواکردن)

داواکەر : [ناو][ئـاوەڵنـاو] شـەڕکـەر؛ شـەڕانـی. (خوازەلۆک) (جنگی؛ جنگیدە؛ خواهان)+

داواڵ : [ناو] لقە گەنمی بەپاوە بەجێماو لـە پـە-

ڕێز. (ساقه درو نشده بجا مانده در مزرعه)
داوباز : [ئاوەڵناو] حیلەباز؛ فێڵباز. (حیله‌باز)
داوبسەت : [ناو] داد و بسەد؛ ئاڵش وێرش؛کڕین و فرۆشتن. (خریدوفروش)
داوداو :[بەند] هەوداهەودا؛ بڵاو و پەریشان؛ تاڵ-تاڵ. (تارتار)
داوداوەکۆستە : [ناو] شوان خەڵەتێنە.(اسم‌پرنده ایست)
داودۆز : [ئاوەڵناو] داو دۆزەرەوە؛ داقدۆز؛ داودیە؛ داودیتوو (ب) فێلەباز.وەک باڵان دیده. (دامدیده؛ حیله‌گر)
داوک : [ناو] سیپە؛ ڕەبەت؛ کەمین؛ بۆسە. (کمین)
داوڵنا : [ناو] فد:(دابلنا، رووسی.) لۆتۆ. (دابلنا)
داونانەوە : [چاوگە،ت] (١)نەخشەی فێڵ و تەشقەڵە کێشان.(٢) داو و تەپکە نانەوە؛ تەڵە نانەوە. (١و٢ دامگستری؛ تله‌گذاری)
داوودڵ : بەدڵ و بە گیان ئارەزوومەندی؛ بەتاسەوە (آرزو)
داوودی : [ناو] (١) جۆرێک قوڵەباڵتە؛ (٢)(ئاوەڵناو) دەنگی داوودپێغەمبەر ئاسا؛ (ب)دەنگی سێحراوی و خۆش. (نوعی تنپوش؛صدای داودآسا) (٣) ناوی گوڵێکە.(نام‌گلی‌است)
داوور داوور:[بەند] دابڕدابڕ؛ شەق شەق؛ لەت-لەت ؛ بڕدراوی هێڵ هێڵ. (بریدن درپی‌هم)
داووڕین : [چاوگە،ت] دابڕین؛ قسەدابڕین: قسە بڕینەوە. (بریدن)
داووسیان : [چاوگە،ت] ئاوابوون؛ بزربوون؛ وەک ئاوابوونی مانگ و خۆر. (گمشدن؛ غروب کردن)
داو و ناو : [بەند] بەدانستە؛ بەتایبەتی.(مخصوصاً)
داوەرانن : [چاوگە،ت] دابارانـدن ؛ داڕژانـدن . (باراندن)
داوەرڤاندن : [چاوگە،ت] داوەراندن؛ ڕووتاندنەوەی دار؛ دارخاوێنکردنەوە لە گەڵا و وشکەڵ. (تکاندن میوه‌درخت)
داوەرڤین : [چاوگە،ت] داوەرین . (تکانیدن)
داوەرە : [کاری ئەمری] ئاوەرە؛ ساوەرە؛ ئابۆرە؛ دابێرۆ؛ دابێ. (بیا)
داوەزیان : [چاوگە،ت] دابەزیان؛ دابەزین.(پیاده شدن)
داوەستە : [ئاوەڵناو] دابەستە. (پرواری)
داوەشاندن : [چاوگە،ت] وەشاندن؛ چاندن؛ بلاْوکردنەوە. (پاشیدن)+
داوەکا : [ناو] شەڵتە؛ ڕەشکەی کاکێشان. (طورحمل‌کاه)
داوەمشار: [ناو] مشاری وەک موو باریک؛ مشاری ناسککاری. (اره مویی)
داوێ : دەهاوێ؛ دەخا؛ دەهاوێژێ. (می‌اندازد)
داوێنگر : [ناو]دامێنگر؛ داوێنگیر؛ هاتنەری و تووشبوونی سزای کردەوە. (دامنگیر)
داوێنگرتن : [چاوگە،ت] دامێنگرتن؛ دستە-وداوێن بوون. (دامن‌گرفتن)
داهات : (١)چاوم لە بەرخۆر داهات.(چشم درد (٢)دارەکە داهات: بڕدرا.(قطع شد).(٣)باو کردن. ڕادیۆ داهات، حەکایەتبێژ نەما. (پیداشد).(٤) ڕۆچوون؛ قوپان؛ بەفر زۆربوو سربان داهاتە خوارەوە.(نشست‌کرد) (٥)تاشین؛ سافکردن؛ ناسک کردن، تەختەکە بەڕەندە داهات: تەنک بووەوە (تراشیده شد).(٦) گەییشت؛ بەسە-

داهات. شەوداهات: بوو بەشەو. (رسیدن) بە-
شانە مووی سەر داهێنان: ئاڵۆزابوو چەتوون بە
شانە، داهات. (شانە شد)(٧)چەما؛ لەقەکە زۆر
داهات، شکا. (خمید).(٨)ڕاهاتن؛ دلم بەم شارە
داهاتوە.(انس گرفت) (٩)دانان دروست کردن؛
هە تا ئەو ئاهەنگەم بۆ داهات، ماندوو بودم.
(ساختە شد). (١٠) لارە سیبەرداهات : (سایە-
بعدازظهرپیدا شد) (١١)بەهەرە؛ دەرامەت
(ف.هن) بهره؛ درامد)
داهاوردن : [چاوگە،ت] (١)پاوێرکردن. (نوآوری؛
کشف کردن).(٢)کردن بە باو. (مدکردن.)
داهژاندن : [چاوگە،ت] تێ‌ترنجاندن؛ ڤاندن؛
کردنە نێو قالب. (درقالب ریختن)
داهۆ : [ناو] گزی؛ هەژاری سەر دەبەرخۆ؛
پیلان؛ (جادووگەر و گەپدەر و بە داهۆ) «هەژار»
(حیله)
داهەژ :[ناو،بک] هەژێن؛ جووڵێن. (جنباننده)
داهێزاو : [ناو،بەر] داهێزراو؛ لەشگران‌بوو.
(بیحال شده از تب یاگرما)
داهێنەر :[ناو،بک] دۆزەرەوە؛ ڤەداندەر؛ خولقێنەر؛
پاوێرکەر(کاشف) چەمێنەوە ؛ داچەمێن.(خم
کننده)+
داپیوە : [ڕابووردووی پێوەدان]؛ داپیەوە؛ پیۆدا؛
پێوەیدا.دای پێیەوە. (نیشش زد)
دایک‌برا : [ناو] زربرای دایک؛ دووبرا لە دایکێ.
(برادر مادری)
دایک‌مردگ : [ئاوەڵناو] دایک مردوو؛ (مادر
مرده.)
دایەبەری : (١)دایە دەمی؛ بەدەمییەوەدا؛ درێژە-
ی پێدا؛(دایەبەری لە هەموو بابەتێ قسەی کرد)
(طول‌دادن بە صحبت. (٢)بەشێکی خستە سەر
بەشێکیتر. (جزو آن کرد) (٣) بە سەیارە دایە
بەر،لاقی شکاند. (زیرکردن)
دایەگەورە :[ناو] دایکی باب، یان دایکی دایک.
(مادربزرگ)
دایەنگا :[ناو] جێگەی ئاگالێبوون و پەروەراندنی
مندا ڵی ساوا. (پرورشگاه اطفال)
ددان‌ئیشای : [چاوگە،ت] ددان ئێشان. (دندان-
دردکردن)
ددان‌بەجەرگانان : [چاوگە،ت] (١)خۆخواردنەوە؛
هیچ نەدرکاندن بەرانبەر بەئێش و ئازار.
خۆڕاگری. (دندان روی جگر گذاشتن)
ددان‌پێدانان :[چاوگە،ت] پێ‌لێنان؛ درکاندن؛
پالێنان؛ ڕاستیی‌مەبەستێ ئاشکراکردن(اعتراف
کردن)
ددان‌پێدانەر : [ناو،بک] درکێنەر ؛ پالێنەر .
(معترف)
ددان‌شاش : ددان‌بلاو . (دندان فاصلە دار)
ددان‌شکێن: (ب)جوابی ڕەق؛ بەرسڤا تەحل؛ جو-
ابی تاڵ. (جواب تلخ)
ددانکەل : [ناو،ت] کەسێکە یەک یا چەند ددانی
کەوتبێت . (دندان افتادە)
ددان‌مرواری : (ب) ددانی ڕێکوپێک و سپی .
(دندان سفید و ردیف)
ددانە : (١) ئەوە ددانە .(این دندانست)(٢)
[ناو،ت] هەر شتی زۆپ یا ددان ئاسا وەک
ددانەی‌سێ‌سوو، ددانەی برێبەند، ددانەی پێچ و
مۆرە، ددانەی کلیل.(دندانە.آج)+
ددانەچیرە : [ناو،ت] حاڵەتی کەلپە نیشاندانی
درندە بە نیشانەی هەڕەشە. (دندان نشاندادن

درنده)+

دانەڕیچیٚ : < ددانه چیره .

دانەڕێوی: [ناو،ت] دانرێوی؛ جۆرە خشڵێکی-ژنانەیە. (نوعی زیورزنانه)

ددانیخیرپیانەهێنان: [چاوگە،ت] (ب)باس بە-چاکە نکردن.(بد گفتن)

ددانی شیری : [ناو،ت] ئەو ددانانەیە؛ کەلە تە-مەنی ۶ و ۷ ساڵیدا دەکەون . (دندان شیری)

دڕ : [ئاوەڵناو] بەهێزیی ڕەنگ لە نیگارکێشیدا وەک: ڕەش و شین؛ دەستەواژەیە. (قدرت رنگ درمخلوط کردن)+

دڕ : [پاشگر] دڕین: دڕێنەر؛ قەڵەشێن، شەقکەر، دڕبە لەشکردان. (دونیم‌کردن و راه‌بازکردن)

دراڤگەنی : [ئاوەڵناو] پارەپیس؛ بەرچاوتەنگ . (خسیس)

دراوکڕ : [ناو] بەدراوکڕاو ؛ زێڕکڕ . (زرخرید)

دڕژانگ :[ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ لەڕ. (لاغر)

درکاندراو : وتراو؛ درکێنراو؛ پێ‌ڵێنراو؛ ئاشکراکراو. (کفته شده)

دڕکەئاڵەت : [ناو،ت] گیای زڕوی؛ گەنم ڕەنگ؛ دەڵێن، دەرمانی بەرگری لە وەرینی مووە . (چوغان؛ چچم؛ علف چمن)

دڕکەپەرچین : [ناو،ت] گیای دڕەباخی؛ بە ئاور ڕۆنەکەی دەگرن و دەیساون بەسەر باڵووکەدا، بۆ چاکەوەبوون؛ بۆ تیراوێش بەکەڵکە. (خارباغی)

دڕکەخەنجەر : [ناو،ت] تۆسی . (نوعی شوقاق)

دڕکەدەرزی : [ناو،ت] گیای دڕووە بزمارە؛ پاش کوڵاندنی لە ئاودا بۆ شۆردنی بیرۆ و گەڕۆڵی بە-کەڵکە . (خارزرد؛خارشیری)

دڕکەژاڵ : [ناو،ت] گیای کوڵەوار؛ دڕکێکە ترنجەبینی لێدەگرن و بۆکەوتەیی و سکەشۆرە و هاوڵە بەکەڵکە . (خارشتر؛ خارترنجین)

دڕکەکەرە : [ناو،ت]کیای دڕکە وڵاخ؛ دڕەهەری؛ دەرمانی بێوەسیرییە . (کنگرفرنگی)

دڕکەگورزە : [ناو،ت] گیای‌کەرتەشی؛ گورزەگیا؛ بەراوەژووی‌کەرکوڵ؛ بۆ زیادکردنی ڕادەی شە-کری خوێن بەکەڵکە.(خارشکر تیغال)

درواز : (ف. گیو) بەرگدروو؛ درووما‌ن‌کەر.(خیاط)

درواری : [ناو] بەرگ دووری. (خیاطی)

دروانگە : [ناو] ڕۆچن؛ ڕۆچنە؛ کولاوکە. (روزن بام)

دڕواو : [ناو،بەر] (۱)دووراو؛ دورواو؛()۲ ڕنراوە. (۱)دوخته شده؛(۲)دروشده)

درووداڵ : [ناو،ت] دڕکوداڵ. (خاروخاشاک)

دڕۆودەلەسە : [ناو،ت] بافیش کردن؛ چاووڕاو. (چاخان بازی)

دڕووکردن : [چاوگە،ت] دڕک دەرهێنان؛ (دڕک کردن)ی هەندێ گیا وەک کەنگر. (خاردرآوردن گیاه)+

دڕوەدای (۱)دڕۆکردن؛(۲) دڕۆی کرد. (دروغگویی؛ دروغ‌گفت)

دڕۆهەڵبەستن : [چاوگە،ت] قسەی دڕۆسازکردن. (دروغ پردازی)

دڕەدەوا : [ناو،ت] دڕووەدەوا؛ دڕکەدەوا؛ گیای-کەرکوڵ؛ لە زۆربەی ناوچەکانی کوردستاندا زۆرە و دەرمانی تەوژمی خوێنە. (خارمقدس)

دڕەوشدار : [ناو،ت] ئاڵادار؛ پەرچەمدار؛ بەیرە-قدار؛ درووشمدار. (پرچمدار)

دڕیبل :اند:فد: [ناو،ت] تۆپ ڕاگرتن و یاری

پێکــردن و درەنــگ پاســدان لــە تــۆپیپــا و باسکیتباڵدا. (دریبل)

درێخ کردن : [چاوگە،ت] درێـغ کـردن: کۆتـایی- کردن لەکارێکدا . (کوتاهی در کار)

درێژاهی : [ناو] درێژایی. (درازی)

درێژکێشان : [چاوگە،ت] تلۆربوون؛ تلۆرکەفتن؛ پاڵکەوتن. (دراز کشیدن)

درێــژەوکــردن : [چاوگــە،ت] درێژۆکــردن؛ درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان؛ (دراز کردن)

درێشووشکە : [ناو] درێشووشک؛ چـز؛ چـزووی مار و دووپشک . (نیش و مار و عقرب)

دریڤ : [ناو، دراڤ؛ دراو؛ پوول؛ پارە. (پول)

درێلە : [ناو، گیای درێلەباخی؛ قەیسەکوژ (مـە- جنون کوژ) گیایێکی کورتەباڵایە؛ دەیکوڵێنن ئاوە- کەی بۆ خەم وخەفەت ڕەواندن باشە . (ترتیزک چمنی) +

دزبازاڕ : [نـاو] (ب)جیگایێـک کـە دزی بـرەوی هەیە. (دزدبازار)

دزجاڕ : [ناو] شووێنێکە دزی زۆربێـت؛ جێـیـدز. (مسکن دزدها)

دزخەندە : [ناو] لێوکەنـی پـەنامـەکـی. (لبخنـد دزدکی)

دزداشــە : [نـاو، کراسـی درێـژ؛ زیـاتر کراسـی مرۆڤیدینی و ڕاهیبە. (پیراهن بلند)

دزگین : [ناو، هەوسـار؛ لـەغـاو ؛ دەسـتەجڵـە- و.(افسار)

دزنێرۆ : [ئاوەڵناو] شۆفار؛ تێچێن. (نمام)

دزۆک : دز . (دزد)

دزە خورجێنی : کردنی کارێـک یـا شـتێک بـە- دزییەوە (پنهانی)

دزەکردن : [چاوگە،ت] خۆدزینەوە . (جیم شده)

دزیار : [ناو،ت] دەسکیس؛دایکە دز؛ دەستکیس. (راهنمای دزد)

دزیکردن : [چاوگـە،ت] ئـەبـابۆزی و دەسـت- پیسی کردن. (دزدی کردن)

دژاو : (١) مەزرایێک کە لێژبێت و چاک ئاو نە- خوات. (مزرعه شیبدار)(٢) ئـاژەڵـێـک کـە مـەیلـی ئاوخواردنەوی نییـە. (حیـوانی کـه میـل بـه آب خوردن را ندارد)+

دژخمان : [ناو،]دوژمن . (دشمن)

دژدوێن : [ئاوەڵناو]کـەمقسـە؛ کـەمـدوو . (کـم حرف)

دژلەوەڕ: ئاژەڵێک چاک نالەوڕێت . (حیوانی کـه نمی چرد)

دشپۆکە :[ناو، وردە زیپکە و قنچکـە لـە سـە- رپێست.(جوش پوست)

دفتەری : [ناو، خوناق؛ وەناق؛ بوغمە؛ دەردێکە پشوو تەنگ دەکات و توێژێکیسپی لـە سـەر- شەرمی ژن و ناو گـەروو چێـدەبێـت (دیفتـری)

دفنان : قەرەبووی چاکە کردنەوە؛ تۆڵەی چاکە کردنەوە . (جبران نیکی کردن)

دفنبەران : قەپۆزبەران؛ کەپۆبەران ؛< پۆزبـە- ران . (مغرور)

دکراندن : [چاوگە،ت] حورمەتگرتن؛ ڕێزگرتن؛ قەدرگرتن. (احترام‌گذاشتن)

دگوور : جۆرە بووزوێکە. (نوعی‌شال)

دڵئازا : [ئاوەڵناو] دڵقاییم؛ ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونە ترس. (دلیر)

دڵئاوپرشێن کردن : (ب) زۆرپێخۆش‌بوون؛ دڵگەشانەوە. (کنایی،دلشا دشدن)

دڵ ئێشان : [چاوگە،ت] (١)ژانکردنی دڵ (دل درد) (٢)زیزبوون؛ دڵمەندبوون؛ دڵگران‌بوون؛ رە نجیان؛ دڵگیربوون. (دلخورشدن)

دلاخێڤ : [ناو] گرانی ؛ قاتوقڕی. (قحطی)

دڵارام : [ئاوەڵناو] سوکنادەری‌دڵ؛ ئارامی‌دڵ؛ داسراکێن. دۆست؛ یار؛ ناوی ژنانە؛ (دڵاراما هیلالی‌نەو بە دیدارت موبارەک‌بێ،)(دلارام)

دڵاودڵ :[ئاوەڵناو] دووشک ؛ دوودڵ . (دودل)

دڵباز : [ئاوەڵناو] بەرفراوان؛ دڵواز؛ دڵگوشا. (وسیع؛ خوش‌منظر)

دڵبزوێن : هەست بزوێن؛ دڵگر. (احساس‌برانگیز)

دلبکول : [ئاوەڵناو] دڵبەکوڵ؛ خەفەتبار؛ دڵپڕلە کەسەر؛ خەمبار . (غمگین)

دڵبووردنەوە : [چاوگە،ت] دڵ سستبوون؛ بێ-حاڵبوون.هاتن بەلادا. (ازحال رفتن)

دڵبەجێ‌هێنان : [چاوگە،ت] دڵنەوایی و دڵنە-وازی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (دلجویی‌کردن)

دلپارسەک : ژن‌پەرست؛ مێباز؛ دلبژۆک. (زن باز)

دڵپەڕینە سەر : دڵچوونەسەر؛ ئارەزووکردن. (پسندکردن)

دڵپێسووتان: [چاوگە،ت] زگ پێسووتان؛ بەزە-یی پێداهاتن؛ پەژارە هەڵگرتن بۆ کەسێک. «گۆڤاری‌مهاباد١١٢» (دلسوزی)

دڵحەسانەوە : [چاوگە،ت] دڵنیابودن؛ خاترجەم بوون . (مطمئن شدن)

دڵخالّی : (ب) لە خورێنی؛ ناشتا. (ناشتا)

دڵخالّی : دڵساف؛ دڵ پاک. (دلپاک)

دڵخاوبوونەوە : [چاوگە،ت] دڵسستبوون؛بێحا-ڵبوون . (بیحال شدن)

دڵداخورپاندن : [چاوگە،ت] داچڵەکاندن . (ترساندن)

دڵدوێن : [ئاوەڵناو] دڵحەوێن؛دڵداری‌دەر. (دلنواز)

دڵدەرهاتن : [چاوگە،ت] (ب)تامەزرۆی دیتن؛ دڵم دەرهات بۆی: دیقم‌کرد بۆی. (دل‌یک‌ریزه شدن)

دڵڕفێن : [ئاوەڵناو] هەر دیمەنێکی جوان و دڵرفێن؛ سەرنجڕاکێش. (دلربا) +

دڵسووتان : [چاوگە،ت] جەرگ سووتان؛ (ب) ڕۆڵە مردن.(دلسوختن) +

دڵسووتێن : [ئاوەڵناو] (ب) خەمی جەرگبڕ؛ پشتشکێن. (جگرسوز)

دڵغەلینەک : [ناو] ڕشانەوە. (استفراق)

دلقاییم : [ئاوەڵناو] بەورە؛ ئەرخەیان؛ پشتگەرم. (مطمئن)

دڵقفڵبوون : [چاوگە،ت] (ب) بێتاقەت و دڵتە-نگ بوون. (دل‌قفل‌شدن)

دڵکلاّفەبوون : [چاوگە،ت] دڵداگیران؛ دڵخە-فەبوون؛ دڵتەنگی؛ دڵگوشران. (دل‌کلافە شدن)

دڵکوژتن : دڵکوشتن؛ پا بەسەردڵدانان؛ لە عە شق بووردن . (دل‌کشتن)

دڵکەر : بێخەم و خەیاڵ؛ (ب) دڵداری نەزانین. (بی‌خیال)

دڵکەفکردن :[چاوگە،ت]دڵهەڵچوون.(دل‌کف-کردن)

دڵگرتن : < دڵپەڕینە سەر

دڵلەخۆکردن : [چاوگە،ت] لەخۆ زویرکردن. (رنجاندن)

دڵلەدوا : [ئاوەڵناو] نیگەران؛ چاولەدوا؛ چەمە-

ڕای لەدەستچوو. (دلواپس)
دلنگان : [ناو] بـێبانگهێشـتن چوونـە میـوانی . (تفیلی)
دڵنەرم : [ئاوەڵناو] مێهرەبان؛ دڵناسک. (مهربان)
دڵنەرم بوون : [چاوگە،ت] ڕام بوون؛ ڕازی بوون بۆکردنی کارێک. (دل‌نرم شدن)
دلۆق : [ناو،] بلۆق ؛ پۆرگ . (تاول)
دڵویسـتن : [چاوگـە،ت] دڵخـووازتن؛ ئـارەزووکردن؛ حەزکردن . (دل‌خواستن)
دڵەدەرد : ئازار و ئێشـی دڵ؛ بـۆ جنێـویش بـەکاردەبرێت. (نوعی دشنام) +
دڵەودوا : [ئاوەڵناو] چاولەدوا. (نگران جا گذاشته)
دڵهەڵکەندران : [چاوگە،ت] مەیلـی جێگایێـکنان. دڵم لەم شارە هەڵکـەنـدراوە لێـرە نـامێنم. (دل کنده شدن)
دڵهەڵگرتن : [چاوگە،ت] تووانای قبوولکردن. (دل‌قبولکردن)
دڵهێنانەجێ : [چاوگە،ت] ئاشتکردنەوە؛ ڕازی کردن. (راضی‌کردن)
دڵیلووای : [چاوگە،ت] چوونەژوور؛ چوونـەناو. (داخل‌شدن)
دڵیمە : [ناو،] کەڵڵەسەر (داوەڵ)ی ناو بێستان. (مترسک)
دمارۆ : دوارۆژ؛ (ب)داهاتوو. (آینده)
دمەکدڕیاگ : [ئاوەڵناو] ئـاوەسـوو؛ بـێئـابروو؛ ڕیسوا. (بی‌آبرو) (٢)[ناو] کەسێک دمبـەکـی لـێ دراببێت. (پوست‌ضرب پاره‌شده)
دنج : [ئاوەڵناو] (ف .گیو) ئارام؛ ئاسوودە؛ خەڵوەت. (دنج)
دنگز : [ئاوەڵناو] فیتنە؛ ئاژاوەچی؛ (فتنه)
دنگە : [ناو،] بەردی ناوچاڵی چەڵتووک و دانـەوێڵە تێدا کوتان. (دنگ)
دنیاداری : [ناو] سامان پێکەوەنان؛ خەریکی پەیداکردنی ماڵی‌دونیابوون. (دنیاداری)
دوائاژۆ : <دواوان.
دواباش : [ناو،ت] دووهەمین کەس‌لە مێشـێندا؛ پاشمەڵڵا . (نفردوم)
دوابەگ : [ناو] جێنشین. (جانشین)
دوابەند : کۆپلەی ئاخر؛ پاشـبند . (آخـرین بنـد؛ بستن پای چارپا)
دواپارێز: <پاشەنگ؛ پاشکۆی‌سپا.
دواجار : جاری ئاخر؛ لە دواییدا؛ لەپاشان . (دفعه آخر؛ سپس)
دواخ : [ناو،] ڕووبەند ؛ نیقاب.(نقاب)
دواخستن :[چاوگە،ت] وەپاشخستن؛ پاشقەبـرن. (عقب انداختن)
دواژە: <دواوان
دواسک : (١) قولینچکی لای لاجانگی چاو . (-گوشه بیرونی چشم) (٢) دواهەمین منداڵ بوون. (آخرین‌زایمان)
دواکەوتوو : شوێنکەوتوو؛ دوای‌کەسێک کەوتوو؛ بەدوای کەسێکدا ڕۆیشتوو.(دنبال افتادن).+
دواگیان : سەرەمەرگ؛ ئاویلکـە؛ ئاوزینـگ . (دم مرگ)
دوان‌دوان : [بەند] جووتەجووتە . (دوتا–دوتا)
دواوان : [ناو،] کومەکی شوان؛ مێرمنداڵێک کە لەپاش ڕانەوە دەڕوا . (کمک شبان)+
دوانە :[ئاوەڵناو] بۆئینسان؛ لفە دوانە بۆ ڕووەک شملۆبەرەکەت. (دوقلو)+
دوێبە : [ناو،] دوێبە؛ ڕنگاڵ؛ شیلە؛ (شیره؛ شهد)

دۆت : [ناو،]کیژ.؛ بنەمای(دۆ) لە داواتی ڕەشبە-
ڵەکدا (دختر)+
دۆتر : [بەند] ئەیتر؛ ئیدی؛ ئەدی. (دیگر)
دۆتمیر : [ناو،ت] کچیمیر؛ پـرەنسـیس. (دختـر
امیر)
دۆخڕشمە : [ناو،ت] دۆخڕەشـمە؛ دەسـکەوسـار؛
دەستەوسار؛ هەوسار؛ پەتی ڕەشمە . (افسار)
دۆخوین : [ناو،] دۆخین؛ هۆجەنـە.(کمربندشـلوار
کردی)
دۆخین شل : [ناو+ ئاوەڵناو] دۆخین سست؛(ب)
سووک؛ حیز؛ بێئابڕو؛ بیٚناموس . (بی‌آبرو)
دۆراخدان : [ناو،ت] تۆراخـدان؛ تـوورەکـەی دۆ.
(کیسه دوغ چکیده)
دۆربەند : چوارچێوە. (چهارچوب)
دۆرج : [ناو،] سندووقی چکۆلەی جێکەی شـتی
بەنرخ. (صندوقچه چیزهای بهادار)
دورۆک : [ناو] دیرۆک؛ مێژوو. (تاریخ)
دورولبا : [ناو] بەردێکی قاوەیی ڕەنگی بەنـرخ و
وریشەدارە . (نوعی سنگ قیمتی)
دۆرەمەڕ : [ناو،بک] مەڕدۆش؛ بێری؛ ماڵاتدۆش.
(گوسفند دوش)
دۆز : (١)[پاشـــکر] دۆزەرەوە؛ پشـــکێن؛ وەک:
داودۆز (پیدا کننده) (٢)فـد؛ فـرد: دەسـتەواژەی
پزیشکییە واتا ڕادەی خۆراکی هەر ژەمێکـی دە-
رمان. (دوز)
دوزام : [ناو،] بەلوەشین؛ گولی . (جذام)
دۆژ : [ناو،] ئاور؛ ئاگر؛ دۆژە: جەهەننەم. (آتـش)
دۆژم : دەڵێم؛ ئیژم؛ دێژم؛ ماچۆ؛ دەبێژم؛ ئووشم.
(می گویم)
دۆستودۆ : (ب) کەسوکار؛ دۆست و خزم. (کس-
وکار)
دۆسۆل : [ناو،] تۆراخ ؛ تۆراخێک کـە کـەشـکی
لیٚ دروست دەکەن . (دوغ چکیده)
دۆشخواردن : [چاوگە،ت]کوڵـان؛ هاتنـە کـوڵ.
(جوش خوردن)
دوشڤان :[ئاوەڵناو] نیەت خراپ؛کیناوی؛ دوژمـن
(دشمن)
دۆڵابی : [ناو،] ئەشکافی نێو دیوار؛ کەنتۆر؛ وەک
جێگای نوێن و لیباس؛ جاریش هەیـە دەرکـەی
تێدەخەن و دەبێت بە کۆمۆد (گە نجە).(دو لاب)
دۆڵاخ : [ناو] جۆرێک چارشێوی دووراو لە شێوە-
ی کیسەییێکی سەر و بن بەتاڵ‌کە دوو کونیشـی
هەیە بۆ دەست هێنانە دەرەوە . (چاقچور)+
دۆڵار : [ناو،] یەکەی پارەی ئەمریکـا و کانـادا و
ئوستراڵیا و چەند وڵاتی دی. (دلار)
دۆڵاو : [ناو،] دوٚلاڤ؛ دۆڵیان؛ (دوٚل تورکییە: پـڕ)
پڕئاو ؛ چاڵی پڕ لە ئاوی بارانی سەر تاشـەبـەرد؛
یان بۆی هەیـە لـە دۆڵ بـە واتـای شـیو وەر-
گیرابێت؛ لوولەی ئاوی ئاش‌کـە دەڕژێتـە سـەر
پەڕەی ئاش. (لوله ریختن آب آسیاب؛ چالـه پـر
آب روی سنگ)
دۆڵاو : [ناو،] (١)دوو لوولەی تەنەکە ئاسـایە لـە
کانزای زەرد کە دەچن بە ناویـەکـدا و جێگـەی
دەرزیی دروومان ڕاگرتنە، دەیکەن بە بـەرمـوور
(پـایملوێنـک) یـان لـەبـەر یـەخـە دەدرێـت.
(جاسوزنی پـای گردنبنـد) (٢) قوڵفـەی کـانزای
داخستنی سووخمە. (بست یلک)
دۆڵبە :[ناو] پاڵاخ؛ پەڵخە؛ گوێلکی گامێش . (بچه
گاومیش)
دۆڵەدۆڵ : لەرزە لەرز؛ دەڵەدەڵ؛ جووڵـە جـوول؛

لەرەلەر؛ لەرانەوە. (لرزيدن)
دۆڵەماج : [ناو،] دۆغرمە . (آبدوغ خيار)
دۆڵەمکارە : [ناو،ت] ئەسکەنەی ناوچاڵ؛ دۆڵە موغارە . (اسکنە قاشقی)
دۆڵەهەویر : [ناو،ت] تەبەک؛ سوێنەی هەویر .(تاغار خمير)
دۆڵیان : <دۆڵاو
دومارەکوڵ : [ناو،ت] دووپشک . (عقرب)
دۆماست :[ناو،ت] ماستاو. (ماست مخلوط با آب)
دومبەران یا دومبەڵان: گیایێکە بنەکەی دە- برژێنن چێژی لە کەبابی گونی بەران دەکا . (- دمبلان)
دۆنقە : قاپ و جگی ڕەشەوڵاخ . (شتالنگ گاو)
دووئاوان :[ناو] زەریب؛ جێگەی تێکەڵاوبوونی د- ووچۆم.(محل تلاقی دو رودخانە)
دووئەلۆ: [ناو،]:دۆئێل؛ شەڕی تەنبەتەن .<دۆ ئێل. (دوئل)
دووئەنداز : [بەند] دووچەندان؛ دووهێندە؛ دووئە- نازە. (دوبرابر)
دووبایی : دوو بەرانبەرحیسابکراو .(دوبرابرارزش)
دووبلە : [ناو] کاری وەرگێڕانی قسەی ئاکتەرە- کان بە زمانێکی دی لە سەر فیلم.(دوبلە)
دووبنەکی : [ناو،] ماڵ لە دووجێ؛ وەک کە- سێک لە شار و لە دێ ماڵی هەبێت. (داشتن دو منزل)
دووبەرخ : مەڕێکە دوو زگی کردبێت . (میش دو بار زائيدە)
دووبەیانی : [ناو+ بەند] دووسبەی . (پس فردا)
دووبین : چاوخێل. (چشم چپ)
دووپشکە: [ناو،] قوبەی کانزای سەر دەسکی خنجێر. (قبە روی دستە خنجر)+
دووپینگ : فد؛فرد؛اند:[ناو،ت]کاری کەڵک وەر- گرتن لە ماکی وزە زیادکەر بۆ کێبەرکێ. (دوپینگ)
دووتایی : [ناو] ڕەشکەی ناوقەد بەستراو.(طور دو نيمە بستە شدە کاەکشی)+
دووتەرکە : [ناو،ت] دووپشتەکی؛ دووکەس سوواری یەکسمێ یان هەرچی . (دوترکە)
دووتێغە : [ناو،ت] دووجار لە سەریەک تیغ بە ڕیشدا هێنان و تاشین.(دو تيغە)
دووجارەزێ : ئاژەڵێ کە لە سا ڵێکدا دووجار بێچووی دەبێت. (حيوانی کە سالی دو مرتبە ميزايد)
دووچەرخ : [ناو،ت] (١)دووتەگەر؛ (٢)گۆشت کە دووجار لە چەرخیگۆشت بدرێت . (١ و ٢.دو چرخ)
دووچەنگ : [ناو،ت] دوو وشەی لێکدراو؛ دووبڕگەیی؛ وشەی دووبڕگە، وەک شا+ قە- ل:شاقەل . (دو سيلابی)
دووخۆر : [ناو،ت] چەقەڵ؛ دووگ خۆر. (شغال)
دوودەقوک: [ناو،ت] پاچی دوو دەم؛ قوڵنگ؛ قوڵینگ. (کلنگ)
دووراهی : [بەرهەمیچاوگە]دوورایی؛ دووری . (دوری)
دوورگەیمەرجانی : [ناو،ت] دوورگەی پێکهاتوو لە لاشەی مەرجان. (جزيرە مرجانی)
دوور لەتۆ : دووربێت لەتۆ؛ دوو لەتۆ . (دورازشما)
دوورلەڕویتۆ : (ب)بیلاتەشبی؛ دوو لە ڕووی- تۆ؛عەیب نەبێت. (دورازحضور)
دوورلەزەین : جێی سەرسووڕمان؛ دوورلە باوڕە؛

شتێکە لە عەقڵدا ناگونجێت. دوور لەچاوەڕوانــی. (دور از باور)

دووورونزدیک : کەوتنە شوێن کەس یا جانــەوە-رێک نە زور نزدیک کە هەســت بکــات نــە زۆر دوور کە لە چاو گوم بێت . (دورونزدیک)

دوورەتفـەنـگ : [نـاو،ت] تفـەنـگ خسـتن بـۆ ئامانجی زۆر دوور . (تیراندازی به هـدف خیلـی دور)

دوورەدێ : [ناو] (١)دوورلە دێ؛ (دور از آبـادی) (٢)دێی چەپەک و دوور. (ده خیلی دور)

دووڕەنگ :[ئاوەڵناو] (١) بەڵـەک؛ بـازک؛ بـازی. (ابلــق؛ دورنـــگ). (٢) ڕیابــاز؛ دووڕوو؛ دوو ڕاز. (دورنگ)

دووزەردێنە : هێلکەیێک کە دوو زەردێنەی هـە-بێت. (دوز رده)

دووســێ : دوو یــان ســێ؛ دووســێ ڕۆژی تــر: دوویاسێ ڕۆژی‌تر . (دوسه)

دووش : فرد؛ فد: [ناو،] وشەیەکی بیانییە و لـە-سەر زاری جەماوەرە بە شێری حەمام دەڵێن کە وەک ئاوپاش سەرەکەی کـون‌کونـە و ئـاو دە-پڕژێنێت لە سەرەوە بۆخوار لە گەرماودا . (دوش)

دووشەقە : دوولەتکراو؛ وەک کـەلاکـی شـەق-کراوی ئاژەڵ لە قەسابی. (دوشقه)

دووڤ‌پشک : دووپشک؛ دومارەکوڵ . (عقرب)

دووڤ‌کوت : کلک قرتاو؛ کلک براو . (دم بریده)

دووکان : [ناو،] تیکە زەوینێکی چکوڵەی خۆش کراو بۆ چاندنی شەتـڵ. (جـای پـرورش نشـا)+

دووکوڕ : [ناو،] قوڕەبەشـە؛ چالـەکـە. (گـورکن)

دووکەڕێسە :[ناو،ت] گۆرەویلە؛ گوریەچنە؛ فرندە یێکە، هێلانەکەی وەک گۆرەوی بە داراندا شۆڕ دەبێتەوە . (اسم پرنده ایست)

دووکەڵکێش : [ناو،ت] کونی‌کوانووی ناوماڵ کە هەتا سەربان درێژەی هەیە و دووکەڵ لـە سـەر بانەوە دەردەکات؛ یان بۆری دووکڵکێشی سۆبا و بوغاری.(دودکش)

دووگوڵەنگی : دوو گڵەنگـی؛ بـەربـە دووگـوارە؛ ئاژەڵێک کە لەبـەرملیـدا دوو گۆشـتی شـۆڕەوە بووی هەیە لەچەشنی گـوارە. (گوسـفندیکه دو آویزه گوشتی جلو گردنش دارد)

دووگــوی : [نــاو،ت] کۆڵــەکــەی دووحاچــە (دووفلیقانە) . (ستونیکه از بالا دو شاخه‌باشد)

دووگی : <دووگوی.

دوولا :[ناو+ ئاوەڵناو] دژی خاوکان؛ دووتاڵ بـە-نی بەیەکا بادراوی گـرژ . (ریســمان دو لایـه)+

دوولاچـەنـگ : [نــاو،ت] لــە نــۆت نووســینی موسیقادا (بەشێک لە شازدە بەش)ی یـەکـەی کات؛ نیوەی چەنگ.(دولاچنگ)

دوولایی : [ناو،] قایشی جووت کە دەبـەسـتری بە یەکی لە سێ چوکڵەی نیرەوە ئەگەر گایێـک کەم هێزتربێت دوولایی دەخرێتە سەر چوکڵەی نزیکتر بەگای بەهێزترەوە.(وسیله ای‌درخیش)+

دوولپ :دووحاچە؛ دووفلیقانە.(چوب دوشاخه)

دوولچ : [ئاوەڵناو] لچی پان و قەوی‌کە لە بـاری درێژی چاڵـایێکی وەک هێـل تیـدابێت . (لـب کلفت شکاف دار)

دوولقەدەرە : [ناو،ت] زەردەقۆرە؛ زیندەوەرێکە - ڕەنگ دەگوڕێ و ڕەنگــی دەوروبــەری دەگرێتـە خۆی.(نوعی‌سوسمار)

دوولە پشت : <دووپشک.

دوومشقان : لە سەرچۆک دانیشتن . (بزانو)

دووموهر : [ناو] دوومۆڕ؛ ئەسپی ئامورکێش؛ ئە-
سپی شێوبڕین . (رسب شخم زنی)
دوون : [ئاوەڵناو] پەست؛ بێبایەخ . (دون)
دووناودوون : [ناو] ڕەوتـی جێگـۆڕکێی ڕۆح لـە
قاڵبێکەوە بۆ قاڵبێکیتر؛ لەلایەن کـەسـانێکەوە
کە بڕوایان بەو مەبەستە هـەیـە. (تناسـخ روح)
دووناودوون : هەندێک ڕایان وایە کـە هـەمـان
(تووناوتوونە) واتا لە چەقەرەیەکەوە بۆ چەقـەرە-
یێکی دیکەیجەهەندەم . (از جهنمی به جهنمی
دیگر)
دوونیکڵ :[ئاوەڵناو] دووپۆپە؛ فرندەی دووکڵـاوە.
(دو تاج)
دووهۆنی : [ناو] دووڕوویی؛ دووڕەنگی.(دورویی)
دووێنەر : [ناو،بک]کەسێک کـە وەقسـە دێنـێ.
(به حرف آورنده)
دوێ : [ناو+ بەند] دوێنێ؛ دوێکە.(دیروز)
دویچە : [ناو، گلۆڵە بەن.(گلولە ریسمان)
دەب : [ناو، ئابڕوو؛ ڕوومەت؛ حورمـەت. (آبـرو)
دەبـا : جێگـای دەبێتـەوە؛ وەک: ئـەم کیسـە
دووکیلۆ دەبا . (جامیشود. ظرفیت)+
دەباراندابوون : لەتواناداابوون؛ لـە دەسـتـهـاتن.
(توانائیداشتن)
دەبرە : [ناو، مووچە؛ مزی قەرەواش و نۆکـەر و
ژێردەستان؛ بەرات. (حقوق ؛ دستمزد)
دەبوو : ئەشیا؛ دەشیا؛ دەبووا؛ مەشیا . (میبود)
دەبە : [ناو، بەرمیل؛ بۆشکەی چـووک؛ دەببـە .
(دبە)+
دەبە : جوانەگای نەخەساوی ملئەستوور و شە-
ڕانی. (گاوگردن کلفت)+
دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] خۆ دانـەبـەرکارێـک؛
دەستپێکردنیکارێک.لەبەر نیشتن. (مشغول بـە-
کاریشدن)
دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] چوونەبەر کۆشـی ژن
بۆ کاری سەرجێیی. (بردامن زن نشستن)
دەبـەگولـوو : [نـاو،ت] کـۆمکردنی هـەر شـتی
دیاری کراو تا دەجار و هەرجار دوو بەرانبەر دە-
بێتـەوە، وەک ۱۶/۸/۴/۲ واتـا ۱۰۲۴ بـەرانبـەر
(تصاعد هندسی تا ده بار)
دەبیر : [ناو، سەیدا و سیت کە لە دەبیرستاندا
وانـە (دەرس) دەڵێنـەوە؛ ڕازنـووس؛ نووسـەر.
(دبیر)
دەپودۆغر :[بەند] (دوغر تورکییە: ڕاست)قسەی
ڕاستوڕەوان؛ قسەی ڕاستەوخۆ و بێڕوو بینـی.
(رک وراست)
دەجاڵ :[ئاوەڵناو](ب)درۆزن.(دروغگو) <جەجاڵ
دەخشتە : [نـاو، دەشـتان؛ مـەهـان؛ بێنـوێژی.
(قاعدگی)
دەخڵ : داهات؛ ماف؛ پێوەندی؛ دەخڵی بە منە-
وە نییە: پێوندی بەمنەوە نییە. (ارتباط)+
دەراغ : [ناو، جێگەی چنینی فیشەکی دەمانجـە
و تفەنگ کە دەخرێتە خەزانە؛ جێی فیلم کە لە
گەڵ فیلمەکەدا دەخرێتە ناو کامێرا . (خشاب)
دەرانـە : [نـاو، درانـە؛ دەرک؛ دەرگـا؛ دەرکـە.
(درب)
دەراوردن: [چاوگـە،ت] دەرهـاوردن؛ دەرهێنـان
(درآوردن)
دەربەس :[ناو] دەربەست؛ ترس؛واهیمە؛دەربەس
نیم: ترسم نییە ؛ ڕەنگە هەر بەمانای ئـەوەبێـت
دەرووەس نیم: بەرپرس نیم یا وەبەرخوم نەگرتوە
و زامن نیم . (ترس یا تعهد)+

دەربەند: [ناو+] گەلی؛ کووچەی بن بـەسـتراو؛ کۆلانا بن گرتی. (دره؛ بن بست)

دەرپ : [ناو] تەور . (تبر)

دەردان : سەرهەڵدانی زیپکە و هاوڵە. (سربيرون آوردن)+

دەرد دامرکان : [چاوگە،ت] ئێش و ئازار نەمـان؛ داسەکنینی ئێش و ئازار. (درد آرام شدن)

دەردمردە : گیاندارێک کە لەبـەر لاوازی و نـە-خۆشی مردبێت. (ازمريضي‌مردن)

دەردەستکردن : [چاوگە،ت] ئامادەکردن. (آمـادە کردن)

دەردیبێدەرمان :[نـاو،ت] دەردی کوشـندە؛ دە-ردی کاری. (درد لاعلاج)

دەرزی سنجاخ [نـاو،ت]:دەرزی عورووسـی؛ دە-رزیلەی قایمکردنی قوماش و بەریەخە.(سنجاق قفلي)

دەرزیقاقەز : [ناو،ت] جۆرێک دەرزی کەسەرە کەی گۆپکەیەکی خڕە و بۆ لکاندنی چەند بـە-رگ (لاپــەڕە)قاقــەز کــەڵکــی لــێ وەردە-گرن.(سنجاق کاغذ)

دەرزیگیا : [ناو،ت] دڕەیلێ؛ واتای ناوەکەی بە ئینگلیسی و ئارەوی و فارسی گیای شەکەرمـزە. (علف مرض قند)

دەرزیلێدان : [چاوگە،ت] (١)بە دەرزیلـە شـتێ بەستن. (سنجاق زدن) (٢)بـە شـرینقە دەرمـان کردنە نێولەش.(آمپول زدن)

دەرساخ : [ناو] دەسـتاخ.تـد: دەسـتاق؛ دۆسـاخ؛ زیندان. (زندان)

دەرکزە : [ناو]کاڵاییـکـ‌کـە ڕەوانـەی دەرەوەی وڵات دەکرێت؛ دژی بەرکزە. (صادرات)

دەرمانەئازار : [ناو،ت] گوڵەدەوری؛ گیاییێکە لە سەقز و سەردەشت و هەورامان زۆرە بـۆ کـوڵنج بەکەڵکە. (آقرقرحا)

دەرمانەحەفوو : [ناو،ت] دڕکەبووڵینە دڕکەکەوە؛ دڕووەشینە؛ وردکراوی ساقەت وگەڵاکەی لە گەڵ سرکەدا بۆ برین و جێی چزوی دووپشک و مار بەکەڵکە . (خارنقرهای)

دەرمانەدیـان : [نـاو،ت] گیـای کـەفێنـە . (گیـاە صابونی؛ غاسول)

دەرمانەگمێز : [ناو،ت] گیاییێکە دژی دەڵەمێزییـە لە سەقز و مهاباد و شنۆ و بۆکان زۆرە . (سنبل-ختايي)

دەرمانەگویێ: [ناو،ت]گیای مارەمیێ لە خۆراوای-کوردســتان و جــوانرۆ و کــەرکــووک زۆرە، دارچێویشــی پێــدەڵـێن بــۆ کوشــتنی هــوورگی ناوگویێ بەکەڵکە .(گل مريم)

دەرمــانیڕەوانــی : (١) دەرمــانی ئیســهالێ و زکچوون. (مسهل)

دەرنشێڤ : [ئاوەڵناو] بەراوەژوو؛ سـەرەونخـوون. (برعکس)

دەروازە : [ناو] دەرکی گەورە؛ دوو ڕێژەکی بە-تۆڕچنراوی گورەپانی تۆپیپێ. (دروازە فوتبال)+

دەروونداز : [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ دڵدار؛ دڵگوشـاد؛ جوامێر؛ دڵفراوان. (با همت؛ جگردار)

دەروونی :[ئاوەڵنـاو] هۆنـدۆری؛ نـاخی؛ گیـانی. (درونی)

دەرووچ : [ناو] پەنجێرە.(پنجره)

دەرەتان : هەل و دەرفەت؛ جێگەی ڕزگاربودن. (مفر)

دەرەجەیک : بنزاراوەی ئەردەڵانی<دەرەجە

ییک.

دەرەجەیەک : [ئاوەڵناو] هەنارەکە دەرەجە یەکە واتا: زۆر چاکە؛ سەرە. (درجەیک؛ ممتاز)

دەرەجەییێک : پلەییێک؛ یەکپلە؛ دەرەجەییێک سۆباکە زیاد بکە، واتا: یەکپلە، یەکدەرەجە زیادی بکە.(یکدرجە).

تێبینی:هەر ئەو ناوچە(موکوریان)کە ییێک بە یەک گۆیە دەکا هێندی جار بەراوەژوویان دەکاتە-وە و (دانەدەم یەک،بە دانەدەمییێک) بەکاردینێ کە لێرەدا (یەک و ییێک) هەر واتاییێکیانهەیە وکێشەی بنەمایی زمانی کوردی نییە ئەکەرچی چاوەڕوانی یەکلایی بوونی هەیین

دەرەدزە : خۆدزینەوە لەکار. (از زیرکار دررفتن)

دەرەندەشت : [ئاوەڵناو]کاکیبەکاکی؛ زۆر بە-رفراوان.(درندشت)

دەرەنگ : درەنگ؛ دێر. (دیر)

دەرەوکەفتن : [چاوگە،ت]چوونەدەر؛ وەدەرکەوتن؛ ئاشکرا بوون. (بیرون رفتن؛ برملاشدن)

دەری : [ناو،] زمانی فارسیی دەری. (فارسی دری)

دەریابڕە : [ناو،ت] ماسیخۆرە؛ فڕندەیەکی مە-لەوان و گەورەیە، دووجۆرن: ڕەش و گەردن-سوور. (مرغغواص)

دەریادڵ : [ئاوەڵناو] دڵفرە؛ دڵفرەوان؛ دڵاوا. (دریادل)

دەریاگیربوون : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر مانەوە لە کەشتی و دەریادا. (دریاگرفتگی)

دەریاوانی : هەڵسووڕاندنی کاروباری کەشتی و پاپۆڕ. (ناخدائی)

دەریزانک :[ناو] کەوشکەن؛ ئاستانە؛ پێشدرگا.

(کفش کن)

دەرینەهێنی : (١)نای هێنێتە دەرەوە. (بیرون نمی آورد) (٢ب). پێکنایی؛ وانابێت؛ تەواوی ناکا؛ سەرناگرێ. (نمی شود) (٣)بەشناکا؛ ناگا.(نمیرسد)

دەزگبادریاگ : [ناو،بەر] فرێتیکرژ؛ دەزووی بادراو؛ کشتەک. (ریسمان تاب دادە)

دەزگهەڵکەر: [ناو،ت] خەرەک؛ کڵافەکەر و کۆکەرەوەی دەزوو. (چرخ ریسمان)

دەزگیاو :[ناو،ت] دەزوویێک کە دۆعای بە سەردا دەخوێنن بۆ چاکبوونی نۆبەتیێ؛ دەزووی لەرزبڕین. (ریسمان دعای قطعتب)

دەزگین : [ناو،] (١)دەزگیرە.(دستگیرە). (٢) هە-وسار؛ هەڤسار؛ دەسکەوسار؛ دەستەجڵەو. (افسار)

دەزویران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەزیران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەژاندن : [چاوگە،ت] داخکردنی ددان بۆ ژان شکاندنی. (داخکردن دندانی کەدردکند)

دەس‌ئایر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەسەچیلە. (شاخە های نازک آتش‌روشن‌کردن)

دەسایەر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەستە چیلە. (خار-برای روشنکردن‌آتش)

دەسبار : دووکەسی، دەست بەیەکەوە گرتن و تایێک بارکردن . (دو نفر باری بار کردن)

دەسباز : [ناو،ت] دەستەواژەی مۆسیقایە، واتا دەنگی سیمی ساز لە حاڵەتی ئازاددا. (دستباز)

دەس‌بژیر : [ناو+ ئاوەڵناو]دەستچین؛ بەدەست هەڵبژێردراو؛ هەڵبژاردە. (دستچین)

دەسبۆ : [ناو،] شەمامە . (دستبنو)

دەسبەدەس‌دان : (ب) دەست نانە ناودەستی یە-

ک؛ بەیەک گەیاندنی بـووک و زاوا. (دسـت بـە دست دان)+

دەس‌بەزەرەر : زەرەرگەیێن؛ کەسێک زۆر خەتـا بکا و زەرەر بگەیەنێ . (زیان رسان)

دەس بـەکـاربوون : [چاوگـە‌ت] دەسـپێکردن . (شروع کردن)

دەس بێنک : [ناو‌ت] دەستبەند؛ بازنـە؛ خرِفـال. (النگو)

دەستاقێتن : [چاوگە‌ت] دەستاوێژتن؛ گرتن؛ دە- ست بۆ بردن. (دستدرازی.دستاندازی)

دەستاو : [ناو‌ت] تاماو؛ ئاودانی مەرِومـالات بـە ئاوێ کە (دۆ و سزگاو)ی تێکەڵ دەکەن . (آب- دادن حیوانات باآب و دوغ مخلوط)+

دەستباز : فد: [ناو‌ت]کۆژی مۆسیقاییە؛ میزراب لە سیمی‌ئامێرێکی مۆسیقادان بی‌ئەوەی قامک لە سەر سیم دابنرێت.(دستباز)<دەسباز

دەستبرِ :[ئاوەڵناو] دەسبرِ؛ قۆلبرِ؛فێڵەباز؛ هەڵخە ڵەتێن؛ خاپێن. (کلاە بردار)

دەستبەربوون : [چاوگە‌ت] (ب) جیا بوونەوە؛ لەیەک هەڵبرِان؛ دوورکەوتنەوە؛ دەست بەربوون لە شتێ‌کە بەدەستەوە بێت. (جدا شدن)

دەستبەستی : [ئاوەڵناو] دەستبەستراو؛ چ ژێ- نەهاتی. (دست‌بستە)

دەست بەسەرداگـرتن: [چاوگـە‌ت] ئاگـالێبوون؛ خودانکرن؛ دەستی بـەسـەر منـدالی هـەتیـوودا گرتــووە . (مواظبـت کــردن)(ف.هـــن)زە- وتکردن.(غصب کردن)+

دەستبەسەری : [ناو] هەڵداشتن و دوورخستنە- وە لە زێد بە ویستی حکومەت و لە ژێـر چـاوە- دێریدا بوون.(تبعید)

دەست بەلاف : [ئاوەڵناو] هەڵەخـەرج؛ دەسـت بلاو. (ولخرج)

دەستبەند : [ناو] (١) کەلەپچە. (دستبندزندانی).
(٢) بازن؛ خرخاڵ؛ مووچبند. (دستبند)+

دەستبێن : [ناو] دەزبێن؛ رێسمانێک کـە شـە- وانە شوان دەیکاتە مل شەکێکی سرک و سـە- رێکی تری دەکاتە باسکی خۆی بۆ ئاگاداری لـە مەترسی یان رِادانی رِانەمەرِ. (ریسـمان‌بـازوی- چوپان)

دەســتپێک:ســەرەتــای دەســتکردن بـــە- کارێک.(شروع)

دەستتێکەڵکردن : [چاوگە‌ت] (ب) سەرجێیی کــردن و پێکـــەوە نووســتنی ژن و پیـــاو. (همخوابگی)

دەستتێهەڵکێشان : [چاوگە‌ت] دەستکردن بە ناوتراو یان شتی‌تردا؛ دەستکردن بـە نـاو قـوڵی کراسدا. (دست فروبردن)

دەستجەم : [بەند] تەقرِا؛ تێکرِا؛ گشت؛ پێکەوە. (دستە جمعی)

دەستچێکـری :[ئـاوەڵنـاو]کـاری دەسـت؛ دە- ستکرد. هەر شتێک کە بەدەست دروستکرابێت . (دستکرد)

دەستخاڵی : [ناو+ ئاوەڵناو]دەست بـەتـاڵ؛ (ب) فەقیر؛ بی‌ئەنوا؛ هەژار؛ دەستەنگ؛ نەدار. (بینـوا)

دەستخاو : [ئاوەڵناو] دەستخاف؛ سست لە کاردا . (سست درکار)

دەستخرِۆ : [ناو] (١)دەستخەرِۆ؛ فریو؛ خاپـاڵ؛ خەڵەتان؛ (فریب)(٢)دەستەمۆ؛ رِام ؛ هۆگر؛ (رام)

دەستخۆر : چێشتی‌کەبە دەست بخورێت و تـراو نەبێت. (خوراک غیر آبکی)

دەستخۆش : ئافەرین‌کردن لە چاک ئەنجامدانی کارێک. (تشکر)

دەستخوێندنەوە : [چاوگە،ت] بەراوەردکردنی دەستی حەریف لە یاری پەرانتۆدا؛ (ب) هە ست کردن بە نییەتی کەسێک. (دست خواندن)

دەستخەڕۆ : [ناو،] (١)فریو؛ (فریب).(٢)دەستەمۆ؛ ڕام؛ کەوی. (رام)> دەست خڕۆ

دەستخەڕۆکردن : [چاوگە،ت] خاپاندن؛ ڕامکر- دن. (فریفتن)

دەستخەلیای : دەست لە جێ‌چوون.(ازجا- دررفتن دست)

دەستدروو : [ئاوەڵناو] شتێکە بە دەست دروابێت، (دوورابێت) . (دست دوز)

دەستدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب)دەستڕۆیشتوو؛ زۆردار؛ دەستەلاتدار. (قدرتمند)

دەست درێژەوکردن : [چاوگە،ت] دەست درێژ کردنەوە. (ب) پارسەکردن؛ سواڵکردن.(گدایی کردن)

دەستدرێژی : [ناو] زەوت؛ تەجاوز؛ ئیلاقە؛ هێرش.(تجاوز)

دەستڕاست : [ئاوەڵناو] ئەنگێوە؛ تیرئەندازی لە ئامانجدەر. (هدفزن)

دەستڕاستی: [ناو] دەسڕاستی؛ نیشانە ئەنگێوی. (مهارت درتیر اندازی)

دەستڕۆیشتن : [چاوگە،ت] دەستڕۆیین؛ دەستە- ڵات داری . (قدرتمندی)

دەستڕۆیشتوو : [ئاوەڵناو] بالادەست؛ بەدەستە- ڵات. (ب) دەوڵەمەند؛ تێروتەسەل. (قدرتمندی)

دەستڕۆیین : [ناو] دەستڕۆیشتن؛ دەستەڵاتداری؛ دەوڵەمەندی . (قدرتمندی)

دەستڕۆییو : [ئاوەڵناو] بەدەستەڵات؛ توانا؛ دەست ڕۆیشتوو. (قدرتمند)

دەستڕەنج:[ناو] پارەی پەیدابوو بەڕەنجی‌شان؛ مزی ڕەنج و حەول و تەقالا و زەحمەت‌کێشان. (دست رنج)

دەستڕەنگین : دەستنەخشین؛ کار جوان و هو- نەرمەند . (دست رنگین)

دەستسڕ : [ناو،ت] دەسڕەدەست؛ هەولە. خاولی. (دستمال؛ هوله)

دەستسووک : [ئاوەڵناو] (ب)کەسێکە زیندە- وەر سەردەبڕێت درەنگ گیانی دەردەچێت. (سبک دست)+

دەستشڕ : [ئاوەڵناو] دەستبڵاو؛ هەڵەخەرج. (ولخرج)

دەست شل‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب)بێمەیلی لە تەواوکردنی‌کارێک؛ دەست نەچوونە کارێک . (بیمیلی به انجام کاری)

دەستقورس: [ئاوەڵناو] (١)کەسێکە مشت و زڵەی زۆر بەهێزە .(٢) ئەگەر ئاژەڵێک سە- ربڕێت زوو گیانی دەردەچێت. (دست سنگین)

دەستگا : [ناو،ت] دەزگا و مەقام لە- موسیقادا.(دستگاه) +

دەستگر : یارمەتیدەر؛ یاریکار؛ ئاریکار. (یاری- کننده)

دەستگەیشتن : [چاوگە،ت] سەرپەرژان. (فرصت داشتن)

دەستگێڕانەوە : [چاوگە،ت] گێڕانەوەی دەست لە کارێک و لێی پەشیمان بوونەوە.(دست پس- کشیدن)

دەستگیراو: بێ‌دەرفەت؛ سەرنەپەرژاو.(بی‌فرجه)

دەستلقۆک : کردەوە؛ ڕەفتار . (رفتار)
دەستلەسەرسینگ : [ئاوەڵناو] بەئەدەب لە بە ڕانبەر گەورانداڕاوەستان و چاوەڕوانی ئەمرو فە رمان، وکردنی فرمان بوون؛ ئامادە بە خزمەت .
(دست به سینه)
دەستلێخشاندن : [چاوگەت] پەلاندن؛ دەست پیاماڵین.دەست پیا هێنان. (دست مالیدن.لمس-کردن)
دەستلێشۆردن :[چاوگەت] لە شتێک ناهومێد و بێ هیوابوون. (ناامید شدن)
دەستلێکێشانەوە :[چاوگەت]دەستلێهەڵگر-تن. (رهاکردن)
دەستماڵ : [ناوەت] (١) لەچک؛ دەسماڵ . (٢) دەسرەدەس ؛دەستسڕ. (١)لچک ٢)دستمال)
دەستمێژ : [ناو] دەستنوێژ . (وضو)
دەستنڤیس : [ناو] دەستنووس؛دەسنووس.(دست نویس)
دەستنێژ : [ناوەت] دەستنیا؛ ئەو باخە دەستنێژی خۆمە : خۆم چەقاندوومە.(بادستخود کاشته)
دەستواز : [ئاوەڵناو] دەستباز؛ دڵاوا. (باهمت؛بخشنده)< دەسباز
دەست و پا وەشاندن : [چاوگەت] دەست و پا لێدان؛ پەلەقاژێکردن (دست وپازدن)+
دەستهاڕ : [ناوەت] دەساڕ. (دستاس)
دەستەبەندی : دەستەکردن و بەستن . (دستە بندی)+
دەستەچن :[ناوەت](١)جۆرێک ترێ.(نوعی-انگور). (٢)مێوەیێک کە بە دەست لەداربکرێتە وە .(دستچین)
دەستەچۆ : [ناوەت]دارەدەست؛ چێودەست. (چو-

بدست)
دەستە دار : (١)دارەدەست؛ (٢)داری نێونجی؛ (٣) دەستەدار؛ دەسکدار . (١.چوبدست ٢.چوب متوسط ٣.دستە دار)
دەستەکچ :(١) کچی جەحێڵی منداڵکار. (دختر نو جوان)(٢) گورووپێک کچ. (یکدستە دختر)
دەستەکوڕ : (١)کوڕە لاوی منداڵکار؛ تازەلاو.(٢) گرووپێک کوڕ. (١.نوجوان ٢.یکدستەپسر)
دەس تەنیا : [ئاوەڵناو+ ناو] تەنیابال؛ بەتاقیتەنیا . (دست تنها)
دەستەواژە : کۆژ؛ ئیستیلاح ؛ وشەی تایبەت بە هەر تیپ و تاقم و دەستە کە واتاییێکی تایبەت دەگەیێنێ وەک دەستەواژەی بازاڕی، هونەری، مۆسیقایی . (اصطلاح)
دەستە هاڕە : (١) [ناوەت] دەستاڕ. (دستاس)(٢) دەستەهارە؛ دەسکیدەساڕ. (دستە دستاس)
دەستهەڵکردن: [چاوگەت] قۆڵهەڵکردن؛ خۆ ئامادەکردن. (آمادە شدن)
دەست هەڵێنان : [چاوگەت] (ب)کۆمەککردن، لە شەڕ و ژنهێناندا یان هەرکێشەیەکی دیکەدا. (کمک کردن)
دەسخاڵی : [ئاوەڵناو]دەست تەنگ؛ دەستکورت؛ هەژار. (دست خالی)
دەس داشۆرین : دەس داشوشتن؛ (ب) لە شتێک ناهومێد بوون. (قیدچیزیرا زدن)
دەسدروو :[ئاوەڵناو] دووراو بە دەست.(دست دوز)
دەسرەبادان : [چاوگەت] دەسرە هەڵسووڕاندن لە هەڵپەڕیندا . (دستمال دورسر گرداندن)
دەسکەنە : ڕنینەوەی دەغڵی کورتەباڵا بەدەست، کە بەر داس نەکەوێت. (درو بادست)

دەس کێشانەوە : [چاوگە،ت] تەکدانە دواوە لە سەر سفرە؛ دەس هەڵگرتن لەکار. (عقب کشیدن)

دەسگورپ : بەئانقەسە؛ بەدانستە؛ دەس‌ئەنقەس . (عمدا")

دەس لە دونیا بەردان : [چاوگە،ت] دەست ژ دنیێ‌بەردایی؛ دەست لە خۆشی دونیا هەڵگرتن.(دست‌ازدنیاشستن)

دەس‌لەرەش و سپی‌نەدان (ب) هیچ کارێ نەکردن . (دست به سیاه و سفید نزدن)

دەس‌لێداشۆردن : [چاوگە،ت]هومێد بەشتێک نەمان؛ ناهومێد بوون . (دست شستن از چیزی)

دەسەهار : [ناو،ت] دەستارِ؛ دەسکی دەستارِ.(دستاس؛ دستەدستاس)

دەس‌هەڵگرتن : [چاوگە،ت] رەهاکردن؛ لێ‌گەرِان؛ وازلێ‌هێنان. (دستبرداشتن)

دەس‌هەوسار : هەڤسار؛ دەزگین. (افسار)

دەسکەرِن : گیا و دەغلودان بە دەست رِنینەوە؛ دەسکەنە . (درو با دست)

دەسکەرِیجە : ئامرازێکە لە کەرەستەی هە لاجیدا.(قطعەای‌دردستگاە حلاجی)

دەس‌لاخستن : [چاوگە،ت] لەکێشان و پێوانا فێڵکردن؛کەم فرۆشتن؛کەم فرۆشی(کم فروشی)

دەس لێدریاگ : [ناو،بەر] دەس پیاهاوریاک؛ دەستلێدراو؛ شەقلشکاو . (دستکاری شدە)

دەس‌لێکێشانەوە : [چاوگە،ت] واز لێ هێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن . (دست کشیدن)

دەسماڵ‌شەرمە : [ناو،ت] چنراوێکە بە بەر لووتدا هەڵدە بەسترێت. (دستمال جلو بینی)

دەس‌نەخواردوو : ئاکبەند؛ دەست لێنەدراو؛ مۆرنە شکاو؛ شەقڵ نەشکاو . (دست نخوردە)

دەسنووانن : [چاوگە،ت] دەستنووانن؛ دەستەڵات نیشاندان؛ خۆ نووانن . (خودنمایی)

دەس‌ودڵواز : [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ بەهیممەت؛ دڵفراوان. (دست و دلباز)

دەس‌ونەخش جوان : [ئاوەڵناو] کارجوان؛ بەسەلیقە لەکاردا.دەست رِەنگین. (با سلیقە درکار)

دەس‌وەشێن : [ناو،بک] مشت وەشێن ؛ وەک شاخ وەشێن. (کتک زن با دست)

دەسەخویشک: دەستەخوشک؛ گرۆپێک هاواڵە کیژی هاو تەمەن . (دختران همسال و دوست)

دەسەسەر: دەس‌بەسەر؛ مەژوولێ؛ خاپاندن؛ فریودان؛ (بچۆ بلی هاتووم بۆ دەسەسەرەکە) ، بە مندالێ دەڵێن بۆ ئەوەی بەو سپاردەیە سەر گەرمی بکەن.(دست بسر)+

دەسەڵێن :[ئاوەڵناو] دەستەمۆ؛ دەسگرۆ؛رِام.(رام)

دەسەناو : ئەسپرِەس؛ دەستەوناو؛ مەیدانە ئەسپێک. (میدانی‌باندازە تاخت اسب)

دەسەوئاوانی : [ناو،ت] دەسکاونگ؛ دەسکی ئاونگ. (دستە هاون)

دەسەهەڵپێکان : پەنجە هەڵپێکان؛ (ب) خەمبار بوون؛ پەنجە تێک هەڵکێشان.(دست به زانو)

دەسەهەڵگرتن:[چاوگە،ت] دەستهەڵگرتن؛ وازهێنان؛ لێگەرِان. (دستبرداشتن)

دەسەهەوسار : [ناو] دەستەوسار. (افسار)

دەسی : [ناو] دەستی؛ نەغد قەرز پێدان؛ (ب) دەستقەرز. (دستی)

دەشتی کاکی‌بەکاکی : [ناو] دەشتی چۆڵ‌وهۆڵ و بەرین؛ بیابانی بێ‌پایان. (بیابان‌برهوت)

دەشێ :(١) دێنێ؛ دەژی. (می‌ارزد). (٢) لە سەر-

چاوەی (شیان)ە ئەشێ بڕۆم. (باید)
دەشیا :(١)دەیهێنا؛ دەژیا. (می‌ارزید). دەبوو؛ ئە شیا؛ دەبووا؛ مەشیا. (میبود)
دەغەڵە : [ناو،] خەوش؛ نا خالیسی. (غش)
دەفیلە : [ناو،] سان؛ ڕێژە؛ ڕێژەو. (سان)
دەڤار : [ناو،ت] (١)دەوار؛ حەیوانی ڕاگیـراو، وەک ئەسب و مەڕ و ماڵات.(حیوانات اهلی).(٢)ڕەشماڵ. (سیاەچادر)
دەقبگۆتن : پەیمان‌ڕاگر؛خاوەن‌قسەی خۆی؛ لە بەڵێن‌لانەدەر. (درست پیمان)
دەقدرِیا : [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ زاردراو؛ چەنـەدرێـژ؛ ڕاز ڕانەگر.(روده دراز)
دەقراست : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕاستبێژ؛ قسەکەر لە لایـەن جـەمـاوەرێکـەوە.دەمڕاسـت. (راسـت- گفتار؛سخنگو)
دەقک :[ناو،ت] دەسرەی بەرلووت؛ سـەرپـۆش؛ دەمئاخن؛ زارئاخن . (سرپوش)
دەقکەن : لێوکەن؛ زەردەخەنە. (لبخند)
دەقنەرم : مێهرەبان؛ ڕووخۆش . (خوشرو)
دەقەدەشتی : تەپاڵە کێویلە. (تاپاله)
دەڤەر : [ناو،] ناوچە؛ هەرێم. (منطقه)
دەڤێک : [ناو،] کلک؛ جووجکە. (دم)
دەقاودەق : تەواو وەک خـۆی؛ عـەینـی شـت . (مطابق)
دەقبەستن : [چاوگە،ت] سافویستان؛ دەقگـرتنی شتی ئوتووکراو یان قەدکراو؛ شتێ لە حاڵە- تێکدا مانەوە. (صافشدن؛ ماندن در یک‌حالت)
دەقدقاندن :چاوگە،ت] قدیلکەدان؛ ختیلکـەدان. (غلغلک‌دادن).
دەقساندن : چاوپۆشی؛ خستنە پشتگووێ .(چشم پوشی)
دەقودۆغـر: [بـەنـد] ڕاسـتوڕەوان؛ بـێ ڕودە- ربایستی‌کردن؛ بێ‌ڕوووبینی؛ ڕاستەوڕاسـت.(رک- ورو راسا)
دەقودەق: [بەند] دەپ و دۆغـر؛ ڕاسـتوڕەوان. (راست وبی‌تعارف)
دەڵانە: [ناو] دڵۆپە. نم. شە. شی. (نشت ؛ ترشح)
دەلدەلۆک : > داوداوەکۆسە
دەلَق : [ناو،ت]تەڵق ڕووپەڕی نایلونی شووشـە- ئاسا. (طلق)
دەلووجە : [ناو] بیباری‌سوور. (فلفل قرمز)
دەلوودلێر : [ئاوەڵناو،ت] جوامێر و ئازا؛مێرخاس و دڵقایم . (با جرئت)
دەلووقەل : [نـاو] (١)مرۆڤـی ڕوو هـەڵمـاڵراوی ئازای چەنەباز. (نترس.حراف) (٢)گـەدە وگـودە. (الواط)
دەڵە : (١) دەلە؛ زۆرماڵانگەڕ. (دله).(٢) [پێشـگر] دێڵ؛ بۆ مێیینەی حەیوانگـەلـی وەک سـەگ و گورگ. (سگ و گرگ ماده).(٣) لە چاوگەی دە- ڵاندن وەرگیراوە وەک دەڵەمیز.(چکه)
دەڵەچەیی : نزمی و سووکی و مێچکە مێچکـە- کردن بۆ ئـەم و ئـەو؛ ماسـتاو کـەری؛ (ریـایی)
دەڵەشێر : شێری مێ.(مادەشیر)
دەڵەمیز : [لەچاوگەی دەڵاندن] کەسێک‌کـە بـە خویدا دەمیزێ؛ (شاشو)
دەلیـڤـە : [نـاو] هــەل؛ دەرفــەت؛ دەرەتــان. (فرصت)
دەلینگان وەرهاتن : [چاوگـەـ،ت] پاهـەڵخسـتن؛ توند ڕۆیشتن.(سریع رفتن)
دەماخ‌شکاندن : [چاوگە،ت]کەیف‌خۆشی لە کە

سێکتێکدان. (حال گرفتن)
دەمارگرژ : [ئاوەڵناو] رووتاڵ؛ توورە. (عصبانی)
دەمارە : [ناو،] ڕەگەی کانزا لە کان(مەعـدەن)دا وەک ڕەگەی زێڕ و ئاسن لە ژێر عەرزدا . (رگـه)
دەمان: دەودوو؛ بەکرێ گرتنی زەوی بە دەودوو. (دودهم)+
دەمایی : دوایی؛ دمایی. (عاقبت؛ بعدا")
دەمپایی : [ناو،ت] مداس؛ چەکچەکیلە؛ کەوشی سەرپایی . (دمپایی)
دەمتەقێن : [ناو،بک] (ب)[ئاوەڵنـاو] چـەنـەبـاز؛ فرەوێژ؛ درێژدادڕ. (پرحرف)
دەمتێـوەدەر : (ب)خۆتێهـەڵقـورتێن بـە قسـە . (فضول)
دەم چەورکردن :[چاوگـە،ت] (ب) سـمێل چـە-ورکردن؛ دەمشیرینی پێدان؛ ڕشفەت دان.(سبیل چربکردن)
دەمخۆشـــی : [نـــاو] ڕاوێژخۆشـــی؛ زمـــان-شیرینی.(شیرین زبان)
دەمـداران : (ب) سـەرلـە لـەوەڕکردنـی ئـاژاڵ. (چریدن حیوانات)
دەمدەمان : دەمبەدەمەوەنان؛ ڕامۆسینی زۆر و لێو لەسەرلێو. (بوسیدن زیاد)
دەمدەمانێ : دەمدەمانێ؛ ماچگۆڕینەوە؛ دەم بـە-دەمەوەنان . (لب بر لب)
دەم ڕانەوەستاو : [ئاوەڵناو] (ب) قسە درکێن؛ ڕاز درکێن . (افشاگرراز؛ دهن گشاد)
دەمژمار : کاتژمێر . (ساعت)
دەمسارد : [ئاوەڵناو] تانجی کە بە نێچیر دەگا بە لام درەنگ نێچیر بگرێت.(تازی که دیر شـکار را بگیرد)
دەمشیرینی : [ناو،ت] ڕێزانە؛ ئـەنعـام؛ خـەڵـات پێدان بابەتی چـاک ئـەنجامـدانی کارێـک.(ب) ڕشفەت (انعام؛ رشوه)
دەم قورس : [ئاوەڵناو] ڕازهـەڵگـر؛ ڕازدار؛ قسـە نەدرکێن.(دهن قرص)
دەمکۆ : دەمکوت؛ سەرزەنشت. (سرزنش)
دەمکوڵ: دەم ولێو چکۆلە؛ دەمخونچـە .(غنچـە دهن)
دەمکێش : (١) سیغارکێشێک کە دووکەڵ ناباتە نیو سێیەکانی و قـووتی نـادا. (دهـن کـش) (٢) مادە (دۆشەکچە)ی سەر نانەوەی (پڵاو) بۆ دەم-کێشان. (ده مکن)
دەمگەنیگ : جۆرێک جوێنە؛ زاربۆگەن . (دهـن گندیده)
دەملدەست : [ئاوەڵناو] دەمودەسـت؛ خێـرا؛ ئـازا؛ زوو؛ فەوری. (فوری)
دەم لەدەمنان : [چاوگە،ت] (١) دەمدەمان کردن و ڕامۆسین. (لـببرلبگذاشـتن).(٢) سـەرخسـتنە سەر؛ شەڕە چەقە لەگـەڵکـردن (دهـن‌بـه‌دهـن گذاشتن)
دەم لەسەرپشت :کەوتنە دوای بێماوەی تانجی بە شوێن نچیردا. (بی فاصله دنبال دویدن)
دەملێنیان : [چاوگە،ت]دەم پێوەنان؛ دەم بـەکـا-نییەوە یان کاسەی پڕ لە تراوەوە نان. (کنایی نوشیدن)
دەموجەم : [ناو] (ف.گیو) ئابۆر. (اقتصاد)
دەمووش : [ناو] (ف.گیو) شیلەی چتی شـیرین . (شیره شیرین)
دەمەت : [ناو،]تووتنی وەڵاشمی لـە سـەریـەک دانراو و کۆگاکراو . (کپه توون چیده شده)

دەمەترشتە :[ناوەت] (١)دەمەتەشوێ؛(٢) توێلاشە؛ توێلاش. (تیغەتیشە؛تراشە چوب) +
دەمەرقاجان : ئاوربازی لە شایی و شادمانیدا.(شادی وآتش بازی)
دەمەرقوپان : [ناوەت] پانتوڵ؛ پاتوڵ. (شلوارکردی)
دەمەزەردە : بێچووی مەل کە هێشتا زەردی دەندووکی ماوە . (جوجە کە هنوز نوکش زردی دارد)+
دەمەقەیچی : [ناوەت] لەت و کوتی قوماش و قاقەزکە لە بڕیندا یان ڕێککردندا دەمێنێتەوە.(دم قیچی؛ پرت)
دەمەوچوون : [چاوگەت] پیریەوە چوون؛ پێشواز کردن . (پیشواز کردن)
دەمەوژوور : [ئاوەڵناو] سەرەوژوور . (سربالا)
دەندووکبێڵە : [ناوەت] فڕندەیەکی کوچەریە، نیومیتر درێژە و سپی ڕەنگە،دەندووک و باڵی ڕەشە و سەری دەندووکی زەردە. (کفچەنک)
دەندووکسوورە : [ناوەت] فڕندەیەکە بەقەرای قەلەبانەیی دەبێت، سینگ و پشتی ڕەشە و باڵی سپیە. (صدفخور)
دەنگدابڕین : [چاوگەت] ڕەوتی توڕان و زیزبوون. (قهر کردن)
دەنگدان : [چاوگەت] هاندان؛ فرماندان؛ بانگکردن؛ بەڵام بۆ فرمان بە حەیوان زیاتر وشەی تورکی بەکار دەبرێ (١)بۆ بزن(گدی) واتا جوان ،گدی واتالاچۆ: یخخە، (٢)بۆ کەر (هۆش یا هێش) کورتکراوەی هێشەکە، (٣) بۆ سەگ کاتی پێوەڕووان، (سووراربوون)، (سیک-سیک). (٤)بۆ سەگ کاتی دوورخستنەوە (چخ) واتا دەرکەوە،(٥) بۆ کەڵەشێر لە وەختی شەڕە-کەڵەشێردا دگل، (دگلدگل دانت دەدەم) ، (٦) بۆ وشتر لەکاتی چۆک داداندا (یخ) واتا بکەوە ،بخەوە.(٧) بۆ گامێش.، (یە لی) بە زاراوەی سووای تورکی واتا. (یاعەلی)کاتێ لە ژێر باری قورس دایە،(تهییج کردن)+
دەنگگڕ:[ئاوەڵناو] دەنگ بۆڕ؛ دژی زیل.(صدای بم)
دەنگوڕەنگ: [ناوەت] دەنگ و سیما.(ب) دە نگ و ڕەنگبەر: تەلەفزیۆن.(صداوسیما؛ تلویزیون)
دەوان : دەبان. (خنجر ازفولادجوهردار)
دەور : ڕۆڵ؛ نەقش؛ کایەکردنی ئەکتەر کە لە فیلمدا دەور دەگێڕێ . (نقش بازی کردن)+
دەوربەسەرچوون : [چاوگەت] لە باوکەوتن؛ لە برەوکەوتن؛ لە بیرخەڵک چوون؛ دەوری چە قۆکێشی بەسەرچوو ،تەواو بوو.(زمان بسرآمدن)
دەورە : (١) چاخ؛ سەردەم؛ دەورەی نادرشا. (زمان نادرشا).(٢) زەمانی دیاریکراو بۆ دەسپێک و تەواوبوونی کارێک، دەورەی ئاوسبوون نۆ مانگە. (دورە بارداری).(٣)کاری کە بەشێوەی چەرخین و گەڕان بەڕێوەبچێ، دەورە میوانی. (دورە مهمانی).(٤) ڕەوتی غارغارێن بە ئەسپ بەشێوەی جەغز سووڕانەوە. (دوانیدن اسب بصورت دایرە).(٥) تەواوکردنی ماوەی چوونە وانەی فێربوونی کارێک؛ وەک: دەورەی میکانیکی. (دورە).(٦) گەڕان بەشار وگوندا وە-ک چەرچی دەورەگێڵی(گەردی).(دورە گردی).(٧) وانەی فێرکاری تەواوکردن(دەورە دیە)دەورە دیدە: (ب)کارامەبوون و پسپۆڕبوون

لە کارێکدا . (دوره دیده)(٨)کتێب و نووسـراوەی پێویستی وانەیێـک، دەورەی پـۆلی چـوارەمـی سەرەتایی نۆکتێبە.(دوره‌کتاب‌یک کلاس)
دەورهەڵگرتن : [چاوگە،ت] (١) سەیارە کەوتنە سەر باری توند ڕۆیشتن. (دور برداشتن). (٢ب) تەنگ پێ‌هەڵچنین و پەیتا پەیتا قسە پێوتـن و سەرزەنشت کردن بە تورەییەوە . (دور برداشتن)
دەورەیی : هەتا قەوان نـەبـبوو بـەبـاو، گـۆرانی کوردی دەورەیی(پێرپۆدی) بوو هەرچەنـد سـاڵ جارێک بەشێوەی (دەورەیی) بۆماوەیێک زینـدو دەبووەوە و دیسان فەرامۆش دەبوو، دوای چـە-ندساڵ دیسان دەهاتەوە کایە. (دوره‌ای)
دەورێش : [ناو، عەودالْ؛ دەروێـش . (درویـش)
دەولک : [ناو، سەتڵی ئاو هەڵکێشـان؛ دۆڵچـە. (سطل)
دەوڵەت‌کەتی : لێقەوماو؛ هەژار؛ لێکـەوتـوو. (از قدرت افتاد)
دەوڵەتی: [ئاوەڵنـاو] سـەربـە میری؛شـتێک‌کـە خاوەندە کەی میر و حوکوومەت بێت. (دولتی)
دەوڵەقووچ : [ئاوەڵناو] زاربەسـتوو؛ هـەژار؛ دەم-قووچاو؛ بێدەنگ. (بیصدا؛ بینوا)
دەوە: (١)دەبـە؛ دەبـە؛ دەفـری نـەوت و تـراو تێکردن.(دبه) (٢) دەبە کەڵەگای نەخەساوی مل ئەستوور. .(گاوگردن‌کلفت)+
دەیر : [ناو،]کلیسا ؛ کنیسە . (کلیسا)
دەیلاخ : [ناو، دەیلاخ ؛ بـەچکـە وشـتری یـە-کساڵە. (بچه شتر یک ساله)
دەیمیلە : [نـاو،]دێمیلـە؛ کـەردەڕ. (نـوعی‌ارزن-درشت)
دەیندک : [ناو، چەقالە بادەم؛ باهیڤ تەڕ. بادام؛

چغاله).
دیاپازۆن : فرد فد؛ اند: [ناو، ئامێرێکە بۆکـۆک-کردنی کەرەستەگـەلـی مۆسـیقایە کـە دەنگـی نۆتەکانی مۆسیقای لێدێ و نەگۆڕە. (دیاپازون)
دیار : [ناو،ت] وڵات؛ وڵایەت.(ولایت)+
دیارە : (١)لە بەرچاو دیارە؛ بە بەرچاوەوەیە.(جلو چشم است) (٢ب) ڕوونە ؛ مەعلوومـە . (معلـوم است)
دیاکۆ : ئەوەڵـین پادشـای مێـدیا(مـاد) کـە لـە ناوچەی هەمـەدان سـەری هـەڵـدا؛ لـە وشـە-کانی(دیائوکۆ، دایائوکو، دیا ئـاوک)ەوە هـاتووە. ناوی سەردارێکی بەناوبـانگی سـەردەمـی هـە-خامەنشیان بووە.(اولین پادشاه ماد. دیاکو)
دیـالۆگ : انـد؛ فـد: پـەیڤـین. دەسـتەواژەی سینماییە واتا قسە کردنی ئاکتەرەکان لە فـیلم و شانۆدا. (دیالوگ)
دیبا : جۆرێک قوماشی ئەتڵەس. (دیبا)+
دیدەی‌بەد : چاوی پیس. (چشم شور)
دی‌دی‌تی : (د.د.ت) فرد؛ فد؛ اند: پۆدرێکی سپی بۆ لەبەین‌بردنی جرووجانەوەر. (د.د.ت)
دێراو : کەردوو؛ (قاناو، لـە تورکییـەوە هـاتووە): کەردووی مێو. (کرت) +
دێراو : (١) هەڵکۆڵراو: دەردراو؛ دێـراو؛ کـەردوو. (٢) ڕابـــووردووی چاوگـــەی دان؛ دراو؛ وەک :ئاودێراو: ئاودراو، کەئاودێرئـاوی پێـداوە.(کـرت؛ آبیاری‌شده)
دێرندێر : ئاورێک‌کە فەلەکان لە نیـوەی مـانگی ڕەشـــەمـــەیـــدا دەیکـــەنـــەوە.(آتشـــبازی عیسویهادرنیمه‌اسفند)
دێرنشینی : دەیرنشینی؛ کلیسا نشـینی. (ب)تـە-نیایی و دووره پەرێزی و دەست لە دونیا بەردان

(دیرنشینی)
دیرەگ : هەوراز؛ تەپ؛ تەپی درێژ؛ تیرە- شان.(تپە دراز)
دیژبان: [ناو،ت] چاودێری قەڵا. (دژبان)
دیژبانی : چاودێریی قەڵا؛ (ب) مەرزینگەیێکە چاوەدێری بەرێوەچوونی یاسای عەسکەریە. (دژبانی)
دیسک :فرد؛فر؛اند؛ [ناو](١) ڕووپەرێکی جەغزئاسا وەک قەوان لە ئامێری کامپیوتێردا (فلاپی دیسک) (٢)ڕووپەرێکی کانزایی دوو کیلۆییە بۆ وەرزشی دیسک هاوێژتن. (دیسک).(٣) ڕووپەرێکی جەغزئاسایە لە دەزگای تۆرمزی سەیارەدا. (٤) کرۆژ کرۆژەی خڕۆڵە لە ناو موغەرەی پشتدا.(دیسک).(٥) نەخۆشینی دیسک؛ ئازار پێگەیشتن یا ترازانی دیسکی موغەرەی پشت . (دیسک)
دیغ: [ناو،ت] خەت. هێڵ. (خط)
دیغدیغ : خەتخەت؛ هیڵهیڵ؛ ڕێڕێ . (راه راه)
دیقدیقک : [ناو،ت] کرمی ریخۆڵە. (کرم رودە)
دیقێن: پێتەخت؛ پاتەخت . (پایتخت)
دیقلۆک :[ناو،] باپشکێو؛ قنچکەسلاو؛ چینچکە- سڵاو؛ سیتکەسڵاو . (گل مژە؛ سندە سلام)
دێکرن : [چاوگە،ت] دیتن؛ تماشاکردن؛ ڕوانین. (نگاە کردن)
دیلات : داوەت ؛ شایی؛ زەماوەند؛ دیلان. (جشن عروسی)
دێلاڤ : [ناو،] ڕێژگەی ئاوی ڕووبار. (جائی کە آب رودخانە در آن میریزد)
دیلماج : [ناو،] لە تورکییەوە هاتووە(دیل واتا زمان) وەرگێری قسە بە زمانێکیتر . (مترجم)
دیلوان : [ناو،] دەرزی تەبەنە؛ دەرزی لێفە دوورین. (سوزان لحاف دوزی)
دێلەسە : دێلەسەگ. (لگ مادە)
دێلەڤ : [ناو،] جێگا.(جا)
دێلەووا : [ناو،ت] دێلەبەبا. (سگ گشن خواە)
دیلی :حاڵەتی بەندی بوون؛ گیراوی لەشەڕدا. (ب) بندەستی؛ ژێرچەپۆکەیی . (اسیری)
دیمانی : ماندنەوە؛ ماندگار؛ دژی کۆچەری . (ماندگاری)
دێن : (١) ئەوانیش دێن؛ (داهاتی هاتن) (می آیند).(٢) زەین؛ دێنا خوە بدێ: سەرنجی بدەرێ: تماشایبکە.(ذهن)
دین : (١)دێین؛ ئێمەیش دێین.(میآئیم).(٢) سەرنج ؛ زەین؛ دیناخوە بدێ .(ذهن). ۷.۶.۵.۴<ف.هن.
دینسس: لە دینسزی تورکییەوە هاتووە واتا: بێدین. (بیدین)
دێو : (١)باپچینە ئەو دێو : باپچینە ئەو دیو: ژوورەکەیتر. (اطاق).(٢) ئەودێوی تووشاکە : تەماشای (ئەودیو)ی، واتا ڕووەکەی تری بکە. (ڕوو؛ اطاق؛طرف)+
دیواچە : دیباچە؛ پێشەکی بۆ کتێب ؛ پێشوتار. (دیباچە)
دیواریئاگر : لە فەننی هەمارداریی نوێدا چەند کورتە دیوار کە هەمار دەکاتە چەند کەرت بۆ بەرگری لە ئاورگرتنی هەمووکاڵای هەمارکراو. (٢) لە عەسکەریدا چەند موسەلسەلی دژی فڕۆکە مەودایێک ڕاست و چەپ وەبەر دەستڕێژ دەدەن کە فڕۆکە نەتوانێ بەساغی لەوبەر هەڵستە دەربازبێت.(دیوارآتش)
دیوان : ئامرازێکی مۆسیقایە کاسەکەی لە سێتار گەورەترە. (دیوان)
دێولان : دێگولان؛ شارێکە نزیکی سنە واتا لانیدێو؛ بە هەڵە دێ گولانی پێدەلێن.(دهگلان)

داشبۆرد : [ناو] اند.فد. ڕووپەری بـەردەم شـۆفێر لە سەیارەدا. (داشبرد)

داغی : [ناو] کورتکراوی داغانە؛ کەرەستەگەلی-هەڵوەشاوی خراپبووی مۆتور. (داغی)

درێل : [ناو، درێل؛ مەتێ؛ کـەرەسـتەی کـون- کردن بە مەتە. (درل)

دوئێل :فد؛ فرد؛ اند: [ناو،] شـەڕ و ململانـێ لـە سەر ئابڕو تامردن، لە ئورووپای قەدیمدا . (دوئیل)

دوال: [ناو،] سیرمە؛ تەسمەی چەرم یاپێسـت . (رشته باریک پوست)

دووبلـۆڕ : [ناو،بـک] ئـەوەی کـاری گوتنـەوەی قسەی ئـەکتـەرەکـان بـە زمـانێکی دی دەکـا؛ پاچڤەکەری فیلمی سینما. (دوبلور)

دووخان : [ناو،] دووکەڵ. (دود)+

دووش گرتن: [چاوگە،ت]کوردی نییە بەڵام هـە-موو خەڵکی سەقز تا کرماشان دەیڵێن واتا ئاوبـە خۆداکردن لە حە مـام و ژێـر دووشـی گـەرمـاو چوون.(دوش گرفتن)

دوونپەروە : فد: [ئاوەڵناو] دونیای دوونپەروەر: دونیای خوێڕیپەروەر. (دون پرور)

دەبەنگی : [ناو] حۆلی؛ وڕی؛ سەرسامی؛ گێژی؛ کاسی. (دبنگی)

دەربوداغان : [ئاوەڵناو] شتی تێـکومـەسـکە-ندراو؛ یان بە سەریەکداشکاو. (درب و داغان)

دەستەودایرە : [ناو،ت] لەفارسەوە هـاتووەتـە نێـو زمانی کوردی؛ گرۆپی دەوروبەر؛ زیاتر بـۆ هـە-وادارانی ڕامیاری دە وترێ. (دسته ودایره)

دێکۆپاژ : فرد؛ فد: [ناو،] دابەشکردنی سناریو؛ (فیلم نامە) ؛ دەستەواژەی سینماییە . (دکور پاژ)

دێکۆر : [ناو] خـەمڵانـدن وڕازاندنـەوە و چنینـی کەلوپەلی ماڵ بەشێوەی جوان و دڵخـواز و بـە-رچاو؛دەستەواژەی سینما و شـانۆیە خـەمڵانـدنی ڕوانگەیێک کە فیلمی لێهەڵدەگیرێ . (دکور)

دێکوراتور : خەملێنەری دێکور؛ پسپۆڕ لە هونـە-ری دێکۆڕاسیۆندا. (دیکوراتور)

دێکوڕسـیـۆن : ڕەوتـی ڕازاندنـەوەی دێکـور؛ ڕازاندوەی ناوماڵ یان هەرجێ. (دکوراسیون)

.

ڕابوار : [ناو] ڕێبوار. (رهگذر ؛ رهرو)

ڕابووردن : [جاوگه‌ت] ده‌بازبوون و تێپه‌ڕین؛ لــه‌شــوێنێکه‌وه دابگـــردن و ڕۆیشـــتن. (گذشتن. ردشدن)

ڕابوێری : [نـاو] ڕابـواردن؛ گـوزه‌رانکـردن؛ (ب) ژیانی خۆش‌کردن؛ له‌کەیـف و ئاهـه-نگدا بوون. (معیشت؛خوش‌گذرانی)

ڕابـه :(١)[نـاو] ڕابـی؛ کـورتکراوه‌ی نـاوی ڕابێعـه و ڕابێعـا (رابعــه) (٢)[ئـه‌مـری لـه چاوگه‌ی ڕابوون] هه‌ڵسه. (بلند شو)

ڕابه‌زاندن: [جاوگه‌ت] پی‌وه‌ستان؛ده‌ره‌قه‌ت هاتن. (مقابله‌کردن) +

ڕابه‌ل : [ئاوه‌ڵناو] تووره‌؛ قه‌ڵس. (عصبانی)

ڕاپازنین :[جاوگه‌ت] وه‌ک: گوشینی په‌نیـر و چی‌کردنی پـه‌نیـری سـه‌لـک؛ گوشـینی جلک و قوماشی شۆردراوی ته‌ڕ. (فشـردن پنیر و لباس شسته)

ڕاپووت : [ناو] باری پانایی ئاڵوار و تـه‌ختـه دار، که له بواری ئاوخۆره‌کاندا نـه‌بێـت. (؟ این لغت در فارسی پیدانشد. حالت عمـود بر آوندها)

ڕاپـه‌ڕانــدن : [چاوگــه‌ت] پــه‌ڕاندنــه‌وه؛ ڕزگارکردن. (گذراندن)

ڕاپه‌ژلین : [چاوگه‌ت] سه‌رکه‌وتن؛ چوونه-سه‌ر. (بالا رفتن)

ڕاپه‌لـین : [چاوگـه‌ت] پـه‌ڕینـه‌وه. (عبـور کردن از آب)

ڕاپێچ : ڕاماڵ. (جلو انداختن و روبیدن)

ڕا پێکـــــردن : [جاوگـــــه‌ت] پــــرس پێکردن.(رای‌خواستن)

ڕاتڵه‌قاندن : [چاوگه‌ت] ته‌قاندنـه‌وه؛ ڕاوه-شاندن و سووڕهه‌ڵدانی بێژنـگ و کـه‌و بـۆ پاککردنه‌وه‌ی ده‌غڵ. (چرخاندن غربال)

ڕاتڵه‌کاندن : [چاوگه‌ت] ڕاتـه‌کانـدن؛ تـه-کان‌دان؛ بزواندن و لـه خـه‌و هـه‌ڵسـاندن. (تکان‌دادن)

ڕاتۆڵ : [ئاوه‌ڵناو] ڕاتوول؛ ئـاواره؛ گـه‌ڕان و سه‌رگه‌ردان. (آواره)

ڕاتـوه : [نـاو] مووچـه‌ی ده‌رس خوێنـدن؛ یاریده‌دانی خوێندکار له بـاری ئابووریـه‌وه. (بورس؛ راتبه)

ڕاته‌کیان : [چاوگه‌ت] ڕاته‌کان؛ ته‌کان‌دان. ڕاوه‌شان. (تکان دادن)

ڕاته‌وراندن : [چاوگه‌ت] به‌گوریســی درێـژ به‌ستنه‌وه‌ی ماڵات بۆ له‌وه‌ڕ. (با طناب بلنـد حیوانات را بستن برای چرا)

ڕاجـه : [نـاو]کاریتـه‌ی خـانوو؛ داری‌داره‌ڕا. (الوار سقف خانه)

ڕاجه : هێندد: نازناوی ئاغا و سه‌رعێـل لـه هێندوستان. (راجه)

ڕاچـاق : [نـاو] زێـره‌ وان؛ چـاودێر؛ ڕه-چاو.(نگهبان)

ڕاچاق‌کرن : [چاوگـه‌ت]زێـره وانیکـردن. (مواظبت‌کردن)

ڕاچڵەکانـدن : [چاوگـەت] داچڵـەکانـدن؛ ڕاپەڕاندن. (ترساندن ناگهانی)
ڕاچڵەکین : [چاوگە] داچڵەکین؛ ڕاچەنـین. (یکەخوردن)
ڕاچووواندن : [چاوگـەت] تێراکـردن؛ تـێ-ڕۆکردن. (فروکردن)
ڕاچـە رانـدن : [چاوگـەت] لـەوە ڕانـدن. (چراندن)
ڕاچەنیو : [ناوبـک] ڕاپـەڕیـو؛ داچڵـەکیـو؛ داچڵەکیاگ. (یکه خورده)
ڕاخسـتی : [ناوبـەر] پانقـەکـری؛ ڕاخـراو؛ داخراو؛ پانەوەکراو؛ داخریاگ. (پهن شده)
ڕاخشکرن : [چاوگـەت] خۆئامـادەکـردن؛ خۆتەیارکردن. (آماده شدن)
ڕاخ و ڕەخ : [ناو] چوارکەنـار؛ دەورانـدەور . (دورتادور)
ڕاخووت : ڕاخۆت؛ ئـەڕای‌خـۆت؛ بۆخـۆت. (برای خودت)
ڕادار : [ناو] ئـامێری وەرگرتنـی شـە پـۆلی هەوایی، زیاتر بۆ ئاگادەری سـەبـارەت بـە هەبوونی فڕۆکە و مووشەک لـە عاسـماندا. (رادار)
ڕاداشتن : <ڕادیران
ڕادان : [چاوگە،]ئەسپەکەی ڕادا:غاری پێ-کرد؛ ئاژووتن و بەغار ڕەتاندن. (تاختن)+
ڕادان : [چاوگــە،] (١)ڕامــاڵین؛ مــاڵین. (روبیـدن)(٢)وەپـێش‌خـۆدانی هـەرشـت ، زیـاتربۆ ئـاژاڵ و لێخوڕینیـان دەوترێـت. (هدایت گلهبهجلو) (٣)ڕێگادان؛ ڕێگەپێدان. (راەدادن)
ڕادیاتۆر : [ناو] کەرەستەی (سارد یان گـە-رم) کردنـی ژوور وسـاردەوەکـەری ئـاوی سەیارەیە بە پەرەگەلی ناو هەڵۆڵـەوە لـە - شۆڤاژ و سەیارەدا ،کە ئاو لە ناویـدا دەگـە-ڕێت. (رادیاتور)
ڕادیتن : [چاوگە،ت] پـەرمـان؛ پیـاڕادیتن: پیاپەرمان. (جای اطمینان و چشم داشت)
ڕادێـر : [ناوبـک] کـەسـێک کـە کـاری ڕاهێشتنی منداڵە. (کار سرپا کردن‌بچه)
ڕادێران : [چاوگە،ت] ڕاهێشـتن؛ ڕاداشـتنی منداڵ بۆ میز کردن. (سرپا کردن بچه)
ڕادێران : [چاوگـەت] (١) ڕاداشـتن. وەک: فانووس بۆ کەسێک گـرتن. (ماننـد:چـراغ برای کسی گرفتن) (٢) بە تەنـاف شـتێک شـۆڕکردنەوە یـان تـەنـاف شـل کـردن و شۆڕکردنەوە. (چیزیراباطناب، یافقط طنـاب را پایین فرستادن)
ڕادیشـۆ : [ئـاوەڵنـاو] مـەیخـۆش؛ تـرش-وشیرین؛ مزر. (ترش و شیرین)
ڕاڕایی : [ناو] دوودڵی؛ هەرتاو لـەسـەرمـە-ڕامێ؛ وازوازی. (دمدمی مزاج)
ڕاڕەنگی : [ناو] ڕاڕنگی؛ نارنگی. (نارنگی)
ڕاڕەوی : (ب) هەڵکەوت. (اتفاقی)
ڕاز ڕاگر : [ئاوەڵناو] ڕازدار؛ جێی متمانـە بـۆ نەدرکاندنی سوڕ. (رازدار)
ڕاز نووس : [ناو] سـکاڵا نـووس؛ عـەریـزە نووس. (عریضه نویس)
ڕاز و نیـاز : [نـاو] قسـەی پـەنامـەکـی و عاشقانە یا بـە نـەهێنـی دوێـاکردن. (رازو نیاز)
ڕازاو : خەمڵاو؛ نێـوی ئـافرەتانـە. (آرایـش شده؛ نام زنانه)

ڕازتن : [چاوگە] درووماﻥ؛ دوورین؛ جـل-دوورین. (خیاطی)

ڕازراف : [ئاوەڵناو] مەزەدار؛ بەچێژ؛ بـەتـام. (خوشمزه)

ڕازگۆ : کەسێک کە نەهێنی دەخاتە ڕوو؛ (ب) زەڕدەشـت؛ تێبینـی: (ڕاز) و (ڕاسـت) دوو واتای دوورلە یەکیان هەیە، کاتیٚ کە ڕاز وێژرا و خرایـە ڕوو لـە ئاخافتنـدا(ڕازگـۆ) و (ڕاستگۆ) لەیەک نزیک دەبنەوە؛ < ڕازوە-شێر و ڕاستوەشێر (رازگو)

ڕازنـای : [چاوگـە] ڕازانـدن؛ خـەملانـدن؛ جوان کردن. (آراستن)

ڕازوەشێر : [ئـاوەڵنـاو] سـوڕپۆش؛ ڕازڕاگـر. (سرنگهدار)

ڕازیانەتوونە : [ناو] گیایێکە لە هەورامان و پاوە زۆرە و دژی کرمە، بەتایبەت کرمی(ئە-نکیلۆستۆم). (نانخواه؛ زنیان)

ڕازیانەکێویلە : [ناو] ڕازیانە ڕۆمی گیایێکـە بۆ چارە سەر کردنی بەردی گورچیلە بەکە-ڵکە. (بادیان رومی؛ انیسون)

ڕازیاوە : [ناوبەر] ڕازاوە؛ خـەملیـو. (آرایـش شده)

ڕازیـای : [چاوگـە] خـەمڵـین؛ خـەملان؛ ڕازاندنەوە. (آرایش شده)

ڕازیبوون : [چاوگە،ت] قایلبـوون؛ مـل-دانبەکردنی کارێک. (راضی‌شدن)

ڕازی کـردن : [چاوگـە،ت] قایـل کـردن. (راضی کردن)

ڕاژۆ : [ناو] هـەڵهـێن؛ قـەشـارتی؛ نوکتـە. (معما)

ڕاژەوانی : [ناو] شروڤەکاری؛ شروڤەکەری؛ ڕاڤەکەری. (تفسیرگری)

ڕاژێر : [ناو] لای خواروو؛ (ب) باشوور؛کاتی تماشاکردنی خەریتەی جوغرافیا وا باوە کە باکوور لە لای سەرەوە ڕادەکرن و باشـوور دەکەوێتە لای خواروو. (غرب)

ڕاژێنەر : [ناو،بک] جوڵێنەر؛ هەژێنەر؛ تـە-کاندەر. (تکان دهنده)

ڕاس : [بەند] ڕاست؛ دروسـت؛ ڕاسـت لـە نیمەشەودا هات؛[ناو] شانیڕاست. (درست؛ سرموقع؛ طرف راست)+

ڕاس : [ئاوەڵناو] بێدرۆ؛ بیٚ کووڕایی؛ قسە-یڕاست. (راست ودرست)

ڕاس‌پۆش : [ئاوەڵناو] ڕاست پۆش؛ درۆزن؛ ڕاستی وەشێر؛ مافکوژ. (حق کش)

ڕاسـپێر : (١) ڕاسـپێردراو. (سـفارش‌برنـده. فرستاده)(٢)کەسێک کە ڕادەسپێرێت یـان ڕادەسپێردرێت. (سفارش دهنده)

ڕاست : (بەند)کاتیگونجاو؛ ڕاست لە نیمە-ڕۆدا هـات: درسـت لـە نیمـەڕۆداهـات. (درست)+

ڕاست : [ناو] دژی چەپ.

ڕاست : [ئاوەڵناو] ڕاست چەقیـو؛ هـەواڵـی ڕاست؛ هێڵی ڕاست.

ڕاستاڤەکری : [ناو] ڕاسـت کـراوە؛ ئاشـکرا کراو. (آشکار شده)

ڕاستک : [ناو] خەتی بەینی قژە سەر. (باز شدن فرق مو)+

ڕاستکردنەوە : [چاوگـە،ت] (١) لابردنـی هەڵەی نووسراو. (تصـحیح) ٢) خـواروخێچی لابردن. (راست کردن)

ڕاسـتکـەتـی : [ئـاوەڵنـاو] شـیاو؛ لایـق؛

گونجاو.(سزاوار)

ڕاستگەڕیای: [چاوگـەت] ڕاسـتگـەڕان؛ وەدیهاتن. (تعبیر راست)

ڕاستۆ : [ئاوەڵناو+ بەنـد] ڕاسـتگۆ؛ سـەربـەست؛ ئازادبێژ ؛ ڕاست و ڕەوان. (بی پردە پوشی؛ صادقدرصحبت)

ڕاستهاتن : [چاوگەت] تووش یەکترهـاتن؛ ڕێکەوت. (برخورد؛ اتفاقی)

ڕاستەپێ : [ناو، ت] قرچەپێ؛ بەلەز لەبـەر هەڵسان. (فوری جلو پا بلند شدن)

ڕاستەکەوان: [ناو، ت] دووهێلی سەر چـە-ماوە ڕووبەڕووی یـەکتـرین کـە لـەکـاتی نووسیندا چەند جووتکـەوان دەگرنـە بـەر خۆ وەک [ ] (کروشە)

ڕاستەوڕاست : [ئاوەڵناو] بەبێ لاکردنەوە و لاڕێکردن؛ یەکڕاست(ڕاستەوڕاسـت) هـاتم بۆ ئێرە؛ (مستقیم)

ڕاستەوڕاست : [بـەنـد] ڕێکوڕاسـت؛ دەپـو دۆغـر؛ ڕاسـتو ڕەوان؛ (بـەطـور مسـتقیم؛ مستقیماً)

ڕاستی : [بەند](١) بە ڕاسـتە قینـە. (٢) بـۆ پرس کردنە؛بـە ڕاسـتی؟ واتـا درۆ ناکـەی. (راستی)

ڕاسـتی : [نـاو] ڕەوتـی ڕاسـت بـوون؛ ڕاستکرداری. (راستی)+

ڕاسـتی : [وتـەیپرسـکردن] بۆسـەرنـج ڕاکێشان؛ ڕاستی،نەتگوت چەندە قەرزاری؟ (راستی)

ڕاسلە : [ئاوەڵنـاو] ڕاسـتە؛ دژی چـەپلـەر. (راست دست)

ڕاسهاتن : < ڕاستهاتن.

ڕاسـەر : (١)لای ژووروو؛ سـەرەوە.[نـاو] باکوور< ڕاژێر. (طرف بالا)

ڕاسەرین : لای بەرزییـەوە؛ لای سـەرەوە؛ لایبڵیندایی‌وە. (طرف بالایی)

ڕاش : [ناو] دارێکی جـەنگـەڵیـە لـە قـە-ڵاشکاریدا کەڵکی‌هەیە. (راش)

ڕاشکا : [ڕابوردووی ڕاشکان] شـەو ڕاشـکا ئەژنۆم شل‌بوو مانگ بـە تـاقی ئاسـمانەوە هەڵپرووکا. (پەشێو) شەق بوو. (نصف شد)

ڕاشـکان : [چاوگـە،] شـەق بـوون؛ شـەو ڕاشکان: شەو شەق بوون. (نصف شدن)

ڕاشکاندن : [چاوگە،ت] تێپەڕکردن؛ ڕاقـە-تاندن. (گذشتن)

ڕافڕیای : [ناو،بەر] ڕفێنراو. (ربودە شدە)

ڕاقڕووت : [ناو،ت] ڕاوە ڕووت؛ جەردەیـی؛ تەریدەگەری. (رهزنی)

ڕاقورۆ : [ناو،ت] گەڕان؛ هاتن و چوون. بە-شوێن شتێکدا گەڕان. (جستجو)

ڕاقەنان : [چاوگـە،ت] ڕاونـان؛ دەرکـردن؛ دوورخستنەوە. (بیرون کردن)

ڕاقوت : [ناو] ڕێگر؛ تەریـدەی سـەر جـادە (رهزن)

ڕاقـەتانـدن : [چاوگـە،ت] جـویکردنـەوە؛ قرتاندن؛ ڕاشکاندن (جداکردن)

ڕاکـالین : ڕاپـەڕیـن بـە غـار و چوارنـاڵ. (پریدن و دویدن حیوانات)

ڕاکرن : (١)[چاوگـە] لـەخۆبـەسـتن؛ لـە-خۆقاییم‌کردن؛ قایش‌لەخۆمڕاکەم: لەخۆمی ببەستم؛ لەبەرکردن. (بستن؛ پوشـیدن) (٢) غارکردن و هەڵـاتن. (فرارکـردن)(٣) بـە-رزکردنەوە. (بلند کردن)

ڕاکەوەی : [چاوگە،ت] داسرەوتـن؛ داکـەوتن؛ ئارام بوون. (آرام شدن)

ڕاکێشان : [چاوگـە،ت] ژنـی مێـرد دار بـە زۆرە ملی زەوت کردن؛ (کەمتر بە بێ مـەیلی ژن ڕووی داوە) (غصب کردن)+

ڕاگرتی : مرۆڤی بە ڕوومەت و سەنگین و گران. (شخص محترم)

ڕاگۆستن : [چاوگە،ت] ڕاگوێزتن؛ گوێزتنەوە. (جابە جاکردن)

ڕاگومکێ : [ناو] ڕێگومکێ؛ ایزگوم کـردن؛ شـوێنەگـومکی؛ هـەزارەدوولایـی. (ردگـم کردن)

ڕاگوێز : [ناوبک] ڕاگوێزەر؛ کـەسێک کـە ڕادەگوێزێ. (منتقل کننده)+

ڕاگەیێن : [ناو،بـک] کـەس یـان ئـامرازی بڵاو کردنەوەی خەبەر؛ ڕادیۆ یـان خـەبـەر وێژی ڕادیۆ. (گوینده و رسانه خبری)+

ڕالووای : [چاوگە،ت] بـەڕێگـادا ڕۆیشـتن؛ ڕێگابرین.(راەرفتن)

ڕا لێبوون : [چاوگە،ت] ڕا لەسەر بوون؛ پە سەندکردن. (برگزیدن؛ عقیده داشتن)

ڕامداندن : ڕاخستن؛ پان کردنەوە؛ داخستن. (پهن کردن)

ڕامو : ڕامین؛ هێمن؛ ئارام؛ ڕام بوو؛ (آرام شده؛)

ڕامی : [ناو] (١) ناوی جۆرێـک یارییـە بـە پەڕانتۆ. (رامی) ٢) دەستەمۆیی. (حالـت رام بودن)

ڕانکوچۆغە : [نـاو،ت]کـەواو پـانتۆڵی لـە بووزوو؛ ڕانیوبەرگووز؛ شاڵوشاپک. (فـرنج شلوار از شال پشمی)

ڕانـوێن : [ناو،بـک] ڕانومـا؛ ڕانیشـاندەر؛ ڕێنموون. (راهنما)

ڕانەکی : [ناو] پاڵوو؛ پاڵدوو. (پاردم)

ڕانیار : [ناو،بک] ئاژووەر؛ هاژۆتەر؛ هـاژوەر؛ لێخوڕ. (راننده)

ڕانیە : شاری ڕانیە لە ناوچەی بیتوێنە. (نام شهری است)

ڕاو : [ناو](١) ڕاڤ؛ شکار. (شکار)(٢)لکـەی سەرو چاوی ژنی تۆلدار. (لکە روی‌صـورت زن آبستن) (٣) شیلەی هەنگـوین. (شـیرە عسل)(ب۴) گاڵتەپێکردن. (دستانـداختن) (۵) فەند و فێڵ.(حیلە). (۶) دەستەمۆکردن؛ خسـتنە تـوڕ؛ ڕامکـردن؛(ب)کوڕێـک کـە کچێک سازبکا. (رامکردن)

ڕاوارتن : [چاوگە،ت] گوێزانەوە؛ گوێزتنەوە. (جا بجا کردن)

ڕاوباز : [ئاوەڵناو](ب) دروزن؛ گزیکار؛ کـەلەکباز؛ فێڵباز؛ حوقەباز؛ ئاگولباز. (حقەباز)

ڕاوبازی : [ناو] قەلودەل کـاری؛ فریوکـاری؛ حوقەبازی؛ فێڵەبازی؛ داوبازی؛ حیلەبـازی. (حقەبازی)

ڕاوکـردن : [چاوگـە،ت] نێچیرکـردن؛ (ب) ڕازی کـردن و ڕام کردنـی کیـژ. (بـە تـور انداختن و شکارکردن)

ڕاووک : [ناو] کیسەی ئاوی تـرێ و هـەنارگرتن. (کیسە آب انگورگیری)

ڕاووگ : <ڕاووک.

ڕاوەبار : [نـاو،ت] دەسـتەواژەی ڕاوچیانـە؛ ڕاوی‌ئاخری‌هاوین کە بێچـووی کـەو گـە ورەدەبن. (شکارکبک‌درآخرتابستان)

ڕاوەست : [کاری ئەمری] ڕاوەستە؛ دەست

ڕاگره؛ بوێسته. (ایست)

ڕاوەکـەر : [ناو،بـک] شـروڤەکـەر؛ (ب) دووخال (:)کە نیشانەی (واتا) یان شـروڤە-کردنە لە نووسین دا.علامت(:)

ڕاویش : [ناو] لەڕووی نووسراوە نووسـینە-وە. (نسخه برداری)

ڕاهانین : [چاوگـە،ت] ڕاهێنـان؛ بارهێنـان؛ پەروەردە کردن. (پروراندن)

ڕاهێڵە: (١)[کاری ئەمری] شۆڕی بکەرەوە. (آویزان‌کن) (٢) [ناو] تـەونـی داپیروشـک؛ داوەتەنە؛ ڕایەڵە؛ (تارعنکبوت)> ڕایەڵە.

ڕاهێنەر : [ناو،بک] فێرکەر؛ پـەروەردەکـار؛ بارهێنەر؛ (پرور)

ڕایت : [ناو] وشەیێکی بیانییە واتا نووسـین (ب) چاپکـردن بـە ئـامیری ڕایتێـر؛ لـە-کوردیدا ڕاویش و ڕایش و ڕایژ؛ بەواتای لەبـەر نووسـینەوە و وێنـە هـەڵگـرتن لـە نووسراوە هەیە و (زۆر نزیکە بە ڕایـشی-کوردی.) (ڕایت)

ڕایژە : [ناو] ڕاوێژکار. (رایزن)

ڕایەخ : [ناو] ڕایخ؛ ڕاخەر؛ (ب)ئەوەی ڕادە-خرێت بۆ لەسەر دانیشتن. (زیرانداز)

ڕایەڵ : [ناو] ڕەهێڵ؛ خەواندنی هـەرشـتی ئەسـتوونی بـە حاڵـەتـی ئاسـۆیی و درێـژ ڕاکێشاندنی. (خوابانده ودراز شده)+

ڕایەڵکردن :[چاوگە،ت] تەناف شۆڕکردنە-وە ؛ دارخستنە سەربانی خانوو؛ دارەڕا، خە-واندنی دەسەک لە دارە ڕادا؛ تەناف گێـڕان و داچنینــی تــەنـافی تــەون؛ داخســتن؛ ڕاخســـتن؛ پـــانکردنــەوە. (خوابانـــدن ودرازکردن؛ پهن کردن تار قالیبافی)

ڕایەڵە :ڕاهێڵە؛ڕاییڵە؛یان(تـۆڕ)؛ بـە واتـای داوی جۆڵاتەنـە لـە جیـاتی تـەلچـن بـە-جێترە.(تور، شبکه)

ڕبەنار : [ناو] ڕبی‌هەنار. (ربانار)

ڕچە : [ناو] جی‌پی. (ب) ڕێوشوێن؛ بوار؛ بە ڕچەی کەسێکدا ڕۆیشتن: بەئوڕناک کـردن. (جاپا)

ڕچەشۆت : [ناو] دۆندرمە؛ بەستەنـی؛ ئـەو ڕچـە لـە چاوگـەی (ڕچـان و ڕچـین)ەوە هاتووە.وشوت،لەتورکیدا: سوت، واتـا شـیر. (بستنی)

ڕچیاگ : [ناو،بەر] ڕچاو؛ بـەسـەهـۆڵبـوو. (یخ‌بسته)

ڕژاگ : [ناو] (١) بەردێکی نەرمـە و بـەردە مردو ویشی پی‌دەڵێن.(٢) [ناو،بەر] ڕژیـاگ؛ ڕژاو. (نوعی‌سنگ‌نرم؛ ریخته‌شده)

ڕژد : [ناو+ ئاوەڵناو] ئامووریککە گاسـنە-کەی زۆر لەعەرز بچەقی؛ دژی ئـامووری-ماڵ؛ چکووس. (گاوآهنی که زیاد درزمـین فرو رود، خسیس)+

ڕست : [ناو] یەکەی شـماردنی تـەمـەنـی تاژی.(واحد شمارش‌سن‌تازی)+

ڕستاق :[ئاوەڵناو] بەرانبەر؛ بەرامبەر. (برابر)

ڕســتی : (١)[ناو،بــەر] ڕێســراو؛ تشــتێکۆ هاتیەڕستن: شتێککـە ڕێسـراوە؛ ڕێسـراو. (ریســیدەشــدە). (٢) [نـاو] عـەرزی پتـەو. (زمین‌سخت)(٣) ئەو ڕسـتی؛ ڕابـووردووی ڕستن بۆ هەوەڵکەسـی نادیـار. (ریسـیدە؛ بافت؛ ریسید)

ڕســـوابوون : [چاوگـــە،ت] ڕیســـوابوون؛ ئابڕووچوون. (رسواشدن)

ڕسەر : [ناو] مەڕی سەروملسپی. (گوسفند سروگردن‌سفید)

ڕسەربەڵەک :[ناو] مەڕی بەڵەک کە سەری سپی‌بێت. (گوسفندابلق‌سرسفید)

ڕشتە : (١) [ڕابوردووی ڕشتن] ڕێژراو؛ وەک چاورێژراو. (وسمه‌کشیده) (٢) تاڵی هۆنراوە بەموورو یان مرواری؛(٣) ڕندۆڵ؛ بزگوڕ.(رشته)+

ڕشفەت خواردن : [چاوگەت] بەرتیل وەرگرتن؛ بەرتیل خواردن. (رشفه‌خوردن)

ڕشقەن : [ناو] ڕشخەن؛ گاڵتە؛ بزەی سوعبەت پێکردن. (ریشخند)

ڕفانای : [چاوگەت] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)

ڕق‌نیشتنەوە : [چاوگەت] ئەرناق لێچوون؛ ئارامبوونەوە؛ تەواو بوونی کەرب و ڕق. (زایل‌شدن‌عصبانیت)

ڕکانیٚ : [ناو] ملە؛ کێبەرکیٚ. (مسابقه)

ڕمای : [چاوگە] ڕمان؛ ڕووخان؛ تێک تەپین؛ ڕمان.(فرور یختن)

ڕمە : [ناو] سەهۆڵ؛ یەخ؛ زیاتر بۆ چلوورە سەهۆڵ بەکاردەبرێت. (دنگال)

ڕندک : [ناو] ڕندۆک؛ ڕۆنتک؛ ئەسر؛ ڕۆنک؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)

ڕندۆڵ : [ناو] تیتۆڵ؛ شیتاڵ؛ بزگوڕ؛ تیسماڵکی‌قوماش. (بزگور)

ڕنە : [ناو] حەیاز؛ حەیاس؛ چوٚ؛ چق؛ ناخوونی دیاری دان و بەراوەردپێکردنی تەمەنی کەڵەشێر. (ناخن‌خنجر مانند پای‌خروس)

ڕوباب : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقای تەلی، (سیمی) بووە لە قەدیمدا. (رباب)

ڕوبل : [ناو] یەکەی دراوی ڕووسیا. (واحدپول‌روسیه)

ڕۆبنار : [ناو] ڕبەنار؛ ڕبیٚهەنار؛ ڕیچاری هەنار. (ربانار)

ڕۆپیە : [ناو] یەکەی دراوی هێندوستان. (واحد پول‌هندوستان)

ڕۆجیارگیریای: [ناوەت] ڕۆژ گیران. (روزگرفتگی؛ خسوف)

ڕۆجیارنیشتەی : [چاوگەت] ڕۆژئاوابوون. (آفتاب‌غروب کردن)

ڕۆجیارهوڕئامای : ڕۆژ هەڵهاتن. (برآمدن آفتاب)

ڕۆچە : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژە؛ ڕۆژگ. (روزه)

ڕۆچی : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژگ. ڕۆژی؛ ڕۆچە؛ ڕۆچی.(روزه)

ڕوح هاتنە سەرلێو: (ب) زۆر ترسان؛ نزیک بە مردن لە ترسان. (کنایی، خیلی ترسیدن)

ڕوخ : [ناو] (١) ناوی‌چوارداش لە سی‌ودوو داشی شەترەنج. (رخ). ٢) ڕوخسار؛ سەروچاو؛ ڕوو؛ سیما. (رخ)

ڕۆژنەڕۆژیٚ : [بەند] ڕۆژیٚ نا ڕۆژەکەی‌دی؛ (ب) دوو ڕۆژ جارێک. ڕۆژنا. (روزدرمیان)

ڕۆژوو شکاندن : [چاوگەت] کۆتایی هێنان بەڕۆژوو. (روزه‌شکستن)

ڕۆستەم : ناوەبۆ پیاوان؛ پاڵەوانی بە ناوبانگ. (رستم)

ڕۆمان : [ناو] نووسینی چیرۆکی درێژ. (رمان)

ڕۆشنا : ناسینی کەسێک بەڕواڵەت؛ بەڵام

ئەم وشە سەربەخۆنییە وحاڵەتی پاشبەندی هەیە بۆ(ئاشنا)، ئاشناورۆشنا بەواتای ناسیاوگەلێکن کە بەرواڵەت دەناسرێن و هێشتا نەبوونەتە دۆست و هاوال. (روشنا)
رۆشنایی. (روشنایی)
ڕۆناس : [ناو] ڕۆنیاس؛ گیای ڕەنگکردنی بەن. (روناس)
ڕۆنبەنگ: [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە گوڵی شادانە دەگیرێت؛ ماکێکی هۆشبەری تێدایە. (روغن‌بنگ)
ڕۆن‌جەلا : [ناو،ت] بۆ بریقەدارکردنی وێنەی ڕەنگ و ڕەوغەن یان بریقەدارکردنی دەرکە و هەرکەرەستەی چێوی بەکەڵکە. (روغن‌جلا)
ڕۆنسوتاندن: [چاوگە،ت] بەهۆی شل بوونی بازنەی ڕینگی سوپاپ لە مۆتۆڕی سەیارەدا ڕۆن تێکەڵی بێنزێن‌دەبێت و مۆتۆڕ دووکەڵی زۆردەبێت و ڕۆن کەم دە-کات. (روغن‌سوزی)
ڕۆن‌کاری : [ناو، بەرهەمی چاوگە]چە-ورکردنی بەند و جومگەگەلی مۆتۆڕ بۆ ڕە-وان‌کارکردن. (روغن‌کاری)
ڕۆن‌ماسی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لەماسی دەگیردرێت. (روغن‌ماهی)
ڕۆنەر : [ناو،بک] دانەر. (گذارنده)
ڕۆنەڕو : <ڕۆژنەڕۆژی.
ڕۆنی : [کاری ئەمری بو دانان و دانیشتن] (١)داینی.(بگذار). (٢) ڕۆنیشە؛ دانیشە. (بنشین)
ڕۆنی‌ئەلیف : [ناو،ت] لەوێنەکێشی‌دا یان بۆ گرتنەوەی ئەکلیل بەکاردێت. (روغن‌الیف)
ڕۆنی‌ئیسکاتیف : [ناو،ت] ڕۆنێکی گیاییە بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی وێنە-کێشی دەیکەنە نێو ڕەنگەوە. (روغن اسکاتیف)
ڕۆنی‌گیایی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە تووی. (بەری‌گیا) وەک ناوکی پەموو و تووگولە-بەڕۆژە دەگیرێت. (روغن‌نباتی)
ڕۆنی‌مۆتۆڕ : [ناو،ت] بەرهەمێکی پاترۆڵی (نەوتی)ە بۆڕەوان‌کارکردنی مۆتۆڕ بەکە-ڵکە. (روغن‌موتور)
ڕووان : [ناو] پێوەلکان وجووت‌بوونی سپڵۆتی نێرلەمێو. (حالت‌جفتگیری‌سگ)+
ڕووباری‌کرن : [چاوگە،ت] ڕووبارکردنەوە؛ بەرەو ڕوو کردنەوە. (روبروکردن)
ڕووبەڕاکردن : [چاوگە،ت] وەری‌خستن؛ جێبەجێکردن. (روبراه‌کردن)
ڕووپۆش : [ناو] (١)نیقاب. (نقاب). (٢)عە-بائاسایێکە ژنان‌دەیکەنە بەر. (روپوش)
ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] دەمو چاو شاردنە-وە بە دەستماڵ و لەچک یان هەر چی.(ب) شەرم کردن. (روگرفتن)
ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] سەری دەفر داپۆشین؛ داپۆشین بە قوماش یان هە-رچی؛ڕوخسارداپۆشین. (سەرپوشیدن)
ڕووپێوی : [ناو،ت] پێوان و دیاری‌کردنی درێژی و پانی هەر ڕووپەر و تەختاییێک. (مساحی)
ڕووتنای : [چاوگە،ت] ڕووتەوەکردن؛ ڕووتکردنەوە. (لخت‌کردن)
ڕووتوش : [ناو]دەستەواژی وێنەگەریە واتا جوانکاریی لەسەر فیلمی وێنەگیراوی

سیما(پۆرتره). (رتوش)

ڕووتەختی : [ناو] جۆرەجاجم یان پەشمینە یان قوماشێکە دەدرێت بەسەر پێخەفیسەر قەرەوێڵەی نووستندا. چەرچەف. (روتختی)

ڕووخلاکۆر : [ناو] ڕیخۆڵەکوێرە. (روده کور)

ڕوو خورۆک : [ئاوەڵناو] دەمو چاو گرووی؛ ڕوخسار هاولایی. (آبلەرو)

ڕوودار : [ئاوەڵناو] بێشەرم و پڕ ڕوو. پررو؛ بی شرم)

ڕووداو : [ناو]بەسەرهات؛ بەدیهاتوو یان قەو مانی کارێک؛ خولقانی بەسەرهاتێک. (رویداد)

ڕوودڵ : [ناو] گرفت. (رودل)

ڕووسکە: [ناو] گوڵەجاف؛گوڵە جە فاکێش؛ گوڵێکە لە ناوچە کانی سنە و سەقز و سلێمانیدا زۆر دەڕوێ و بۆ ئازارە باریکە بە-
کەڵکە. (گل خیار؛گل کارگر)

ڕووشۆر : [ناو] دیمەشۆرە. (روشور)

ڕوونووس : [ناو] نووسینەوە لەبەر دەقێکە-
وە؛ ڕایش کردن. (رونویس)

ڕوونەبوون : [چاوگە،ت] (ب)شەرم و حە-
یاکردن. (شرم کردن)

ڕووهاتن : [چاوگە،ت] ڕووهەڵاتن؛ شەرم-
نەکردن. (شرمنکردن)

ڕووەک : [ناو] داروگیاوگژی کە سەرلە-
خاک دەر دێنن. (گیاهان)

ڕووەو : بەرەو؛ ڕووەو بازارچوو: ڕوو بەلای-
بازاردا چوو. (روبه)

ڕوویەگ : [ڕابوردووی ڕۆیین] ڕۆیشتوو. (رفته)

ڕۆهێشتن: [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێلان؛ شوڕکردنەوە. ((آویزان کردن)

ڕۆیشتنەجی : لەکۆڕی یاری پەڕانتۆدا وەک (ڕامی و ئاس)چوونە جی ونەدیتن(جارفتن)

ڕۆیی : ڕۆیشت؛ چوو.[ڕابوردووی ڕۆیشتن] (رفت)

ڕەبساندن : [چاوگە،ت] کۆمکردنەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆما کردن. (کپە کردن)

ڕەبسین : [چاوگە،]کۆمابوون؛ کۆم بوون. (کپە شدن)

ڕەبناوک : [ناو] سمل؛ گیایێکیبۆن خۆشە. (گیاهی خوش بو)

ڕەبەنگ : [ناو] ڕێواسی کوڵەبنە؛ قالاًبن. (ریواس کوتاه قد)

ڕەبەنی : [ناو،بەرهەمیچاوگە] بێژن و منداڵی؛ تەنیایی؛ ماڵبەکوڵی؛(مجرد)

ڕەپاندن : [چاوگە] ڕەتاندن؛ چوارناڵ غار پێکردن؛ ماندووکردن؛ زۆرگێڕان. (خستە کردن)+

ڕەپەڕەپ : [دەنگەناو،] تەپەتەپ؛ زرمەزرم. (صدای تاپتاپ)

ڕەپ وراست : (١) [ئاوەڵناو] قیت وقنج ڕاوەستاو. (راست ایستادە) (٢)[بەند] بێ-
ڕووبینی ئاخافتن، دەپودوگر. (رک و راست)

ڕەپ و هۆڕ : [دەنگە ناو،] تەپەتەپی توند و زۆر؛ زرم وهۆڕ. (صدای تاپتاپ زیادوبلند)

ڕەپەکە : [ناو](ب) شیناوەردی بێهێز و لاواز. (گیاە و سبزە بی نمو و غیر شاداب)

ڕەپەڵگا : [ناو] ڕەپێڵگە؛ پاوانی بەرهەڵدا کراو؛ یاریگە و جێگای هاتن و چوون. (میدان بازی و رفت وآمد)+

ڕەپێنان : ڕاونان وهەڵبرین و وەدواکەوتن.

(دڕپی دویدن و بیرون کردن)

ڕەتڵ : [ناو](١)گون. (خایە)(٢) پێوەرێکبوو لە قەدیمدا. (پیمانەای قدیمی)

ڕەتوم : [ناو] مورشیدی دینی زەردەشتیان. (مرشد دینی زردوشتی)

ڕەچەڵەک براو : [ئاوەڵناو] دوابڕاو؛ (ب)بێ- کوڕ؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)

ڕەحەتی : [ناو] ڕاحەتی؛ کراس وشەرواڵی ناو ما ڵ وخەوتن. (بیژاما)+

ڕەخ وروخ : < ڕاخ و ڕەخ.

ڕەختئاویز : [ناو] چێولیباس.جێگای جلوبەرگ پێدا هەڵواسین. (رختآویز)

ڕەختخاوپێچ : [ناو]جاجم؛جاش؛ مەوج؛ جارجیم. (رختخواب پیچ)

ڕەدبوونەوە : [چاوگە،ت] ڕەتبوونەوە؛ وە-رنەگیران؛ قەبوولنەبوون لەئەزموونی - خوێندن‌دا. (ردشدن)

ڕەدکردن : [چاوگە،ت] ڕەتکردن؛ دەر بازکردن؛ بەڕێکردنی کەسێک کە لە مە-ترسیدابێت.(ردکردن)

ڕەدەوکردن : [چاوگە،ت] دانەدوواوە؛ قبوول نەکردن؛ گەڕاندنەوە؛ وەرنەگرتن. (-ردکردن)

ڕەزاسووک : [ئاوەڵناو] ڕەزاشیرین؛ ئێسک سووک؛ لەبەردڵان؛ خوێن‌شیرین.(تودلبرو)

ڕەزایەتدان : [چاوگە،ت] ئیجازەدان؛ ڕازی‌بوون؛ (ب) خۆش‌بوون لە تاوانبار لە-لایەن شکایەتکارەوە.(رضایت‌دادن)

ڕەزک نان : [چاوگە،ت] پێداکردن؛ پێراکردن؛ تێ‌ڕوٚکردن؛(ب) کاری سە رجێیی. (فروکردن)

ڕەزم : فد: [ناو] جەنگ؛ شەڕ. (رزم)

ڕەژەکی : [ناو] کویروو. (سیاهک گندم)

ڕەژیدەر : [ناو،بک]چێکەر؛ دروستکەر؛ ئافرێنەر؛ دروستکەرەوە. (آفریننده؛ تعمیرکننده)

ڕەساس : [ناو] قورقوڕشم. (سرب)

ڕەسەو : [ناو] جەز؛ جێز؛ ڕەفسە؛ مالووسکەی گەنمی سوور بووی خەرمان. (گندم‌پاک‌شده‌خرمن)+

ڕەشبام : (١) ڕەش‌بومایە؛ڕەش بوواییتم.(سیاه‌میبودم). (٢) مەیلەوڕەش؛ڕە-شباو؛ ڕەشتاڵە. (سیاه. تیره)

ڕەش‌بەشە : [ناو] گامارۆ؛ مریشکەڕەشە؛ فڕندەییکی(فڕندەیەکی) مەلەوانە. (چنگر)

ڕەش‌دەرمان : [ناو] گیای سیاو پووژ؛سیاپۆش. (پرسیاوشان‌سیاه)

ڕەشکاچاڤ : [ناو] بیبیلەی‌چاو؛ ڕەشکێنەی چاو. (قرنیه‌چشم)

ڕەشکاکای : [ناو] ڕەشکەکا.(طورکاه کشی)

ڕەشکوێت : [ناو] ڕەنگی ئەسپێ‌کە کوێتی تۆخ بێت و بەسەر ڕەشیدا بڕوانێت. (کمیت‌تیره)

ڕەشمێو : [ناو] ڕەشەمێو؛ مێوی ترێ‌ڕەشە. (مو انگورسیاه)

ڕەشۆکی : [ناو] (ب) بزنەگەل. (بزها) (ف. هن) تفەنگی ڕەشۆکی. (نوعی تفنگ سرپر)+

ڕەشەبی : [ناو] جۆرێکداربی. (نوعی‌بید)

ڕەشەتوو : [ناو] داری تووشیرینی ڕەنگ سووری‌تۆخ و بەرەکەی؛ گاتوو؛ شاتوو. (شاه‌توت)

ڕەشــەچـاو : [نـاو] گیـای سـیاچاو؛گیای-سیاداری کە بۆنەخۆشینی فێ بـەکـەڵکـە. (خربق)

ڕەشە دار : [ناو] ڕەش دار؛سیاوچنار؛ ڕەشە-چنار. (صنوبرسیاه)

ڕەشەداڵ : [ناو] داڵەگوورگە؛ جۆرێـکـداڵـە کەلاکی تۆپیو دەخوات. (دال سیاه)

ڕەشەڕاڤ : [ناو] ڕاوی ڕەشێنک؛ ڕاوی بێ-بەفر. (شکار دروقت نبودن برف)

ڕەشەقەزوان : [ناو] داری ڕەشەوەن؛ وەنە-سیاوێ؛ بەر و گەڵاکەی دەهاڕنەوە بۆ بـە-ڕگری لە وەڕینی قژ و بۆ چارەسـەرکردنـی کەچەڵییش بەکەڵکە. (بنە کوهی)

ڕەشەگزەر :[نـاو] گیـایـگـزەرگـە سـیاوێ. (شقاقل)

ڕەشەوار : [نـاو] دەواری لـە مـوو چێکـراو؛ سیاماڵ؛ سیاچادر. (سیاه چادر)

ڕەشەوبوون : [چاوگە،ت] بـەفـری کێـوان چوونەوە. ڕەش هەڵگـەڕان؛ ڕەش‌بوونـەوە؛ ڕەش‌بوون. (سیاەشدن)

ڕەعنا : (١)ناوی‌ژنانە. (اسم‌زنانە).(٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەن بەژن و باڵای‌شەنـگ؛ نـەرم و نۆڵ؛ شل و مل.(زیبای‌نەرم اندام)

+ڕەفە : قاتەکانی گەنجە. (طبقات قفسـە و گنجە)

ڕەڤاشک : [ناو] ئامێری خەڕاتی. (دستگاە-خراتی)

ڕەڤۆنەک : [ئاوەڵناو] گورگە؛ قاچـاخ؛ هـە-ڵاتووی‌خۆ وەشێر. (تحت‌تعقیب)

ڕەڤین : [چاوگە] ڕەوکـردن؛ بـازدان؛ هـە-لاتن؛ ڕۆیشتن. (فرار)

ڕەقاز : [ناو] (١)گوێزی بە دارەوە وشک‌بوو. (گردوی رویدرخت‌خشـکیده). [ناو،بـک] ڕەقاس؛ ڕەخس‌کەر. (رقاس)

ڕەقاندنەوە : [چاوگە،ت](١) وەک :بە دیوارە وەچەسپاندن و بەنهێم گوشـاردان. (بـدیوار چسپاندن وفشاردادن) (٢) ناسک کردنـە - وەی دەمەداس بە چەکوش. (نازک کردن تیغە داس باچکش)

ڕەکسانا : ناوی کچی کوورش. (نام دختر کوروش)

ڕەگاژۆ : [ناو] ڕیشاژۆ؛ لەسـەرریشـە سـە-وزبوون و پەرە سـەنـدنی دار. (رویریشـە جوانەزدن‌سبزشدن)

ڕەگاوڕەگبوون : [چاوگە،ت] ڕەگبەڕەگ-بوون. (رگبرگشدن)

ڕەگبـڕە : [نـاو] ملـە؛ جـۆبڕە؛ جـۆبڕک. (آبدزدک)

ڕەگەزپەرس : <ڕەگەز پەرست.

ڕەگەزپەرست : [ناو] نژاد پـەرەسـت.(نـژاد پرست)

ڕەگەزناس : [ناو] نیژاد ناس. (نژاد شناس)

ڕەڵم : [ناو] خیزی ورد؛ نەرمەخیـز؛ ڕەمـڵ. (ماسە)

+ ڕەمز : عد؛ فد: [ناو] (١)چەنـدژمارە یـان پیتی نەهێنی بۆ کردنەوەی قوفلی ڕەمزدار. (٢) ڕاز. (رمز)

ڕەمەکی : ئاکۆیی(ب) دوور لە شارسـانییە-ت؛ گاڕەش؛ گاڕانی؛ ئاسایی. (بی‌توجـە بـە ئاداب ؛ بی‌تمدن)

ڕەمەن : [ناو] وشکەچن؛ دیواری هەڵچنراو بە بەرد. (دیوار سنگی بی‌ملات)

+ڕەنجــدان: [چاوگــەت] ئــازاردان.(آزاردادن).ف.هن. ڕەنج پێدان؛ (رنج دادن) ڕەنج-کێشان.(زحمت کشیدن)

ڕەنجدەر : دژواتایە.(١) [ناو،بک] ڕەنجێن؛ کەسێکە دەڕەنجێنی (رنجاننـده). [ناو،بـەر] (٢)(ف.هن) ڕەنجبەر. (رنج کش)+

ڕەند : [ئاوەڵناو] ڕند؛ نەترس؛ ئازا؛ زیـرەک. (رند).(٢) جوان؛ قەنج (قشنگ)

+ ڕەنگ : [کۆژی نیگارگەرییـە] هـەر ڕە-نگێـک جگـە لـە سـپی و ڕەش، کـە لـە نیگارکێشیشدا بە ڕەنگ لە قەڵەم نـادرێن ؛ هەموو ڕەنگێک لە تێکڵـاوکردنی ســێ ڕە-نگی سەرەکی(سوور، زەرد، شین)پێکـدێن. (رنگ)

ڕەنگاو : [ناو،بەر] ڕەنگ کراو؛ (ب)خەملێو و ڕازاوە بە ڕەنگ. (رنگ شده)

ڕەنگاوی : [ئاوەڵناو] ڕەنگ تێوەتلاو؛ ڕەنگ پیاساوراو. (رنگی شده)

ڕەنگ بەڕوووەوە نەمان : ڕەنگبزرکان؛ ڕە-نگپەڕین. (رنگ پریدن)

ڕەنگ کار : [ناو،بک] ڕەنگێن؛ ڕەنـگ کـەر؛ [ئاوەڵناو] کەسـێک کـە پیشـەی ڕەنـگ-کردنە. (رنگ کاری)

ڕەنگ گۆڕان : [چاوگەت] (ب) بەپێی بـارو دۆخی ژیان چوونە سەر ڕەوت و دۆخێکـی-تر. (رنگ عوض کردن)

ڕەنـگ گـۆڕان : [چاوگـەت] لـەشـەرمـان سوورهەڵگەران؛ یان لەترسان ڕەنگ هـە-ڵبڕوسقان. (رنگ برنگ شدن)

ڕەنگ هەڵگەڕان : [چاوگەت] ڕەنگ بڕو-وسقان؛ ڕەنگ پەڕین؛ ڕەنگ شێوان. (رنگ-پریدن)

ڕەنگی : [ئاوەڵناو] ڕەنگین؛ هـەر ڕەنگـێ-جگە لە سپی و ڕەش، کە لە نیگارکێشیشدا بە ڕەنگ لە قەڵەم نادرێن. (رنگی)

ڕەنگی سارد : هەموو ڕەنگەکـانیتێکـیئڵـاوی نێوان زەرد و شین. (رنگ سرد)

ڕەنگی سەرەکی : تەواوی ڕەنگـەکـان لـە-تێکلاو کردنی جۆراوجۆری سێ ڕەنگی سە-رەکیی (سوور، زەرد، شـین) پێکـدێن؛ لـە-وێنــەگــەریدا ســپی و ڕەش بــەڕەنــگ ناژمێردرێن، بەڵکو بە تاریک و ڕۆشـن دادە نرێن(رنگ اصلی)

ڕەنگی گەرم : دەسـتەواژەی نیگارکێشـییە: هەموو ڕەنگەکانیتێکـەڵـاوی نێـوان زەرد و سوور. (رنگ گرم)

ڕەنەکاری : [ناو، بەرهەمیچاوگە] تاشینی-دار بە ئامێری ڕەندە؛ ڕەنـدەکـاری. (رنـدە-کاری)

ڕەوازان : [ناو] بە شیاو لە قەڵەمدەر؛ ڕادای؛ بە ڕەوا دەزانیێ؛ ویزا.< ڕەوانامە. (روادید)

ڕەوال : (ف. شە) ڕەوشت؛ شێوەی کار؛ ڕە-وتی کار. (روال)

ڕەوانامە : [ناو] ئیزنی چوون بۆ وڵاتێک کە لەلایەن نوێنەری ئەو وڵاتـەوە بـە بیانیـان دەدرێت؛ ویزا. (روادید؛ ویزا)

ڕەواندنەوە : [چاوگەت] ئاڵقەی زنجیر هە-راوکردنەوە؛ جەغز هەراو و گەورەکردنەوە؛ لەبەریەکڕەواندنەوە؛ (گشادکردن)+

ڕەوانسـەر : شـارۆچکەیێکـە لـە بـەینـی کرماشان و سنەدا. (نام شهرکی است)

ڕەوان کردن : [چاوگەت] چەورکردن و ڕۆ-

نکاریکردنی کەرەستەگەلی موتۆڕی بۆ ئاسان گەڕیان. (روان کردن)+
ڕەوانکری : [ناو،بەر] ڕەوانەکراو.؛ نێردراو؛ ناردوو؛ ڕەوانکراو. (روانەشدە؛ رەوان‌شدە)
ڕەوانە : [بەند] بەرێکراو؛ بەرێوە؛ لە حاڵی چووندا (روانەشدە)
ڕەوانە : [بەند](١) لەچووندایە؛ بەرێگەوەیە؛ (٢) لەحاڵی ڕۆیشتندایە؛ بۆ جێگایێدەڕوا؛ وەک ئاوی چۆم.(٣)[ئاوەڵناو] مەکینەی گریس لێدراو بێگیروگرفتە، ڕەوان دەخولێتەوە. گیری نییە. (روانە؛ روان است)
ڕەوانی: (١) نەخۆشینی ڕوحی.(٢) حاڵەتی موتۆڕێکە بێگیروگرفت‌کاردەکا.(٣)نەخۆشینی ئیسهاڵی؛ زگچوون.(٤) ڕەوتی خوێندنەوەی دەرسێ بێهەڵە. (١.و٢. ۴ روانی.٣.اسهالی.
ڕەووەوان : [ناو] دارگوێز تەکێن. (گرد وتکاننده)+
ڕەوێڵە : [ناو] ڕێچکە؛ جەلە؛ ڕیز؛ قەتارە. (صف. قطار)
ڕەویە : [ناو] ڕێ و ڕەسم؛ ڕەوشت؛ (بەندە نەوازیت وە پیشە کەردەن، ڕەویەی بۆزورگیت بەجا ئاوردەن)« مەولەوی» (رویە)
ڕەها : [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ ئازاد؛ وێڵ؛ بەردراو. (رها)
ڕەهابوون : [چاوگ،ت] ئازادبوون؛ ڕزگاربوون. (رهاشدن)
ڕەهن : [ناو] بارمتەدانان بۆ قەرز وەرگرتن؛ یان خانوویێک لە بەرانبەر پارەیێکدا بۆماوەیێکی دیایکراو بە گرێو لە لا بوون (رهن)
ڕەهن‌دەر : گرێودەر؛ گرەودەر؛ ئەوەی کە شتێ لە ڕەهن‌دا دادەنێت. (رهن‌دهندە)
ڕیاکار : فد: [ئاوەڵناو] ڕووبین؛ دووڕوو؛ مەرایی‌کەر؛ ڕواڵەتباز؛ بەدرۆ خۆنیشاندان بەچاکەخوازی؛ ماستاوکەر. (رياكار)
ڕیبا : [ناو] سوودیحەرام لەئیسلامدا؛ سوودیپارە. (نزول)
ڕێبزرکری : لە ڕێ دەرچوو؛ ڕێ‌گومکردوو(ب)بە هەڵەداچوو. (راەگم‌کردە)
ڕیپاڵ : [ناو] (١) جلوبەرگ و لیباسی کۆن وشڕ و شڕۆڵ . (لباس‌ژندە) ٢) فێڵەباز؛ (حقەباز)
ڕیتاڵی : [ناو] گەڕیدەیی؛ دونیادیتوویی؛ ئاوارەیی؛ سەرگەردانی. (آوارەگی)
ڕیتڕیتۆک : [ناو] زەحیری؛ ئیسهاڵی. (اسهالی)
ڕیتم : اند؛ فد؛ فرد؛[ناو] [کۆژی مۆسیقایە] ڕەوتی‌کرژی و خاوی لە مۆسیقا یان گۆرانیدا؛ چونیەتی‌زەرباهەنگ، (زەربی ئاهەنگ. (ريتم)
ڕێتن : [چاوگە] ڕشتن؛ ڕژاندن. (ريختن)
ڕیچار : [ناو] مامۆستا؛ فیرکار. (استاد)
ڕێخراو : [ناو] ڕێکخراو . (سازمان)
ڕێخستن: [چاوگە، سازدان؛ کۆڕێکمان ڕێخستوە. (راەانداختن)+
ڕیخن : [ئاوەڵناو] لەر و لاواز؛ زەحیر. (اسهال؛ لاغر)
ڕیخۆڵەباریکە : [ناو] ڕیخوڵەیێکە لەپێش ڕیخوڵە گەورەدایە و پێیەوە چەسپاوە. (رودەكوچک)
ڕیخۆڵەگەورە : [ناو] ڕیخۆڵە ئەستوورە، کە

لە دوای ڕیخۆڵە چکولەوەیە. (رودەبزرگ)

ڕێخەداروو : [ناو] گیایێکە بۆ پاڵاوتنی-خوێن لە ژار، بەکەڵکە. (سنبل‌الطیب؛ علف‌گربه)

ڕیخەشلە : [ناو] نەخۆشینی فیرکەی ئاژاڵ. (مرض اسهال حیوانات)

ڕیخەکۆرە : [ناو] ریخوڵەکوێرە. (رودەکور)

ڕێزدار : [ئاوەڵناو] بەحورمەت؛ بەڕوومەت؛ مرۆی گران و سەنگین. (محترم)

ڕێزگر : [ناو،بک] حورمەتگر. (احترام‌گیر)

ڕێژاف : [ناو] نەخۆشینی ئاژاڵ بە هۆی خواردنەوەی ئاوی زۆر لەگەرمادا. (مرض-گو سفندوبز)

ڕیژەو : [ناو] لووزەو؛ نێرینەی‌ئاو. (ریزش-آب بافشار؛گودی رودخانه)+

ڕێسمە : [ناو] ئێسقانی قوتی جومگە کە -لە ناو ئێسکێکی چاڵدا دەسووڕێت و دە-جووێ. (استخوان‌برجسته مفصل)+

ڕێسمەی‌دەرکە: [ناو،ت] گرێژەنەی‌دەرگا؛ گێجەنەی‌دەرگا؛ پاژنەی دەرگا. (پاشنەدر) < ژێر ڕێسمە

ڕیس‌وگوریس : (ب) ئاخافتنی بێ‌سەروبەر. (سخن بی سروته؛ آسمان وریسمان)

ڕێسەر : [ناو،بک] ئەوەی کەدەڕێسێ. (ریسنده)

ڕیشاژۆ : [ناو] ڕەگاژۆ؛ لەسەرریشە سە-وزبوونی ڕووەک . (روی‌ریشه‌سبزشدن)

ڕیش‌تراش: [ناو،ت] ئامێری خۆتراش (١) ئامێری کارەبایی کە ڕیش دەتاشێت.(٢) گوێزان؛ تێخ. (١و٢ ریشتراش)

ڕیش‌دەرمان : [ناو] ناوی‌گیایێکە. (زرنباد)

ڕیشکە : [ناو] ڕیشوە؛ ڕیشوو؛ هەڵوەشاوی کەناری مێزەر و ئاغەبانوو کە چەند تاڵ چەندتاڵ بادرابێت. (شنگله)

ڕیشکەهەڵبەستن : [چاوگە،ت] ڕیشوە هە-ڵبەستن؛ پاشتن. (شنگله‌پیچیدن)

ڕیش‌گرێودانان : [چاوگە،ت] ڕیش‌لەگرێودا دانان؛(ب) دەرووەستی و بەڵێنی ئەخلاقی. (ریش‌گروگذاشتن)

ڕیشۆڵی : [ناو] گاوانی؛ ڕیشۆڵە. (سار)

ڕیشە : [ناو] (ب) نەمامی بەرێشەوە هە-ڵکەندراو بۆ چەقاندن لە جێگایێکی‌تردا؛ یەکەی ژماردنی نەمام.(ریشه) +

ڕیشەبڕ : [ناو] بن‌بڕ؛ لە بێخدا بڕین؛(ب) خاشەبڕکردن و ڕەچەڵەک فەوتاندن. (ریشەدر آوردن)< جینو ساید

ڕیشەداکوتان : [چاوگە،ت] (ب) مانەوە بە یەکجاری لە مەڵبەندێ و پابەرجابوون. (استقرار دائمی)

ڕیشەداکوتان : [چاوگە،ت] بنج داکوتانی-گیا؛ خۆقاییم‌کردن و مانەوە لەجێگایێ؛ جێگر بوون و دامەزران. (ماندگارشدن)

ڕیشەدەرهاتن: [چاوگە،] (ب)تویخ‌چوون؛ (ب) ئەرکی زۆرکێشان. (کنایی. زحمت-فروان کشیدن)

ڕیشەکەن: [ناو،ت] هەڵکەندن‌بەڕیشەوە؛ بنەبڕکردن؛ خاتیمەپێ هێنان؛ ڕیشەکێش. (ریشه کش کردن)

ڕیشەکێش‌کردن : [چاوگە،ت] (١)بەڕەگ و دەمارەوە هەڵکەندن. (٢)بنەبڕکردن. (ریشه درآوردن)

ڕیشەهەڵکێشان : <ڕیشەدەرهێنان.

ڕیق چەم :[ناو]ڕیپۆقی چاو.(ژمک چشم.قی- چشم)

ڕێک دەرچوون :< ڕێک هاتنەوە

ڕێ کردن : [چاوگە،ت] جێگاکردن: ئیزن- دان بۆ هاتنەژوور؛ میوانمئەمشەو ڕێگەمکە: جێگەمکە. (راهدادن؛ جادادن)

ڕێک هاتنەوە : [چاوگە،ت] (ب)بەقەدرا یە- کتربوون؛ بەقەدیەکترین بوون؛ حاڵەتی بە- رانبەری .(مساوی شدن)

ڕێکێشە : [ناو] ڕکێشە؛باری هەنگ؛ گلادمەل؛ گەلادومەل؛ گیاییێکە بۆ درگاکردنی دومەڵ بەکەلکە. (بارهنگ- سرنیزەای)

ڕێ گوم کردن : [چاوگە،ت] ڕێ بزرکری. (رەگم کردن)

ڕیگە : [رابوردووی چاوگەی ڕۆیین] رویگە؛ ڕۆیشتووە؛ ڕیکەسەو: ڕۆیشتوەتەوە. (رفتەاست)

ڕێلین : [چاوگە] وەرین؛ حەپەکردنی سەگ. (پارس کردن سگ)

ڕیمۆڵە : [ناو] ڕێشکە و پێشکە کردنی چاو (دودو زدن چشم)

ڕین : [چاوگەی کورتکراو]کورتکراوی رویین؛ ڕۆیشتن؛ بابرین: بابرۆین؛ تەغەر لە بنزاراوەی ئەردەلانیدا دەوترێت (ضمیر- مرخم، رفتن)+

ڕینگاو : [ناو] تراوی خەستوخۆڵ وەک ئاوی خەستی سەرووپی. (مایع غلیظ شده)

ڕێ نوێن : [ناو] ڕێ پیشاندەر. (راهنما)

ڕیواس چەرمگ : [ناو] گیای ڕیواوچۆ؛ بۆ عیلاجی بەردی کیسەی سەفرا (زرداو)بە- کەڵکە. (ریوندچینی)

ڕیواوچۆ : < ڕیواس چەرمگ.

ڕیوایەت: [ناو] لەئارەویەوە هاتووە بەڵام لە کوردیشدا بووەتە باو واتا، گێرانەوەی باسێک لە زمانی کەسێکی ترەوە. (روایت)

ڕێ وڕەسم : [ناو] بنەمای پەژرێندراو و پە- سن کراوی باوی کۆمەڵێک. (راەورسم)

ڕاد : (ف.شه) مێرخاس؛ بەدەهەند. (راد)

ڕادیکاڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو+ ئاوەڵناو] لـە ڕامیاریـدا واتـا بونیـاتخـواز؛ لایـەنگـری گۆڕانکاری بنەمایی شێوازگەل. (رادیکان)

ڕادیکاڵیسـم : فـد؛ فـرد؛ انـد: [نـاو] بونیاتخوازی توندوتیژی. (رادیکالیسم)

ڕادیۆسکۆپی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وێنەگرتن لەئەندامی گیاندار بـە ئـامێری ڕادیـوگراف. (رادیوسکوپی)

ڕادیۆلۆژی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] چاولێکردن وناسینی گیروگرفتیناخی لەش بە کەڵک- وەرگـرتن لـەتیشـکی نادیـاری ئـیکس. (رادیولوژی)

ڕادیۆلۆژیست : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پسـپۆڕی ڕادیۆلۆژی. (رادیولژیست)

ڕاسوو : [ناو] مشک خورما. گیانلە بەرێکـی چووکەی خورمایی ڕەنگە. (موش خرما)

ڕاشیتیسم : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] نەخۆشـینی نەرمبوونەوەی ئێسک. (راشیتیسم)

ڕاکئەندڕۆل : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو] جۆرێـک سەمـای دوو کـەسـیی ڕۆژئاواییـە. (راک- اندرول)

ڕاکێت : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو]ئـامێری بـەدە- ستەوەگرتن لەیاریی پینگپۆنگ و تێنیس- دا. (راکت)

ڕاکێت : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ئامێرێکیشـەڕە؛ گولە تۆپئاساییێکە گەورە و پڕتەقەمەنی. (راکت)

ڕاگۆ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو]تاسـکەبـابی سـە- ربازخانە و ئورووپی. (راگو)

ڕاڵی : فد؛فرد؛ اند: [ناو] کێبەرکێی سەیـارە ئاژووتن. (رالی)

ڕشتەپڵاو : [ناو] هەرشتەپڵاو. (رشتەپلو)

ڕفووزە :فرد؛ فد:[ئاوەڵنـاو] ڕەت بوونـەوە . دەرنەچوون لە ئەزموون. (رفوزە)

ڕفووزەبوون : [چاوگە،ت] ڕەتبوونـەوە لـە ئەزموونی وانەدا و دەرنـەچـوون. (رفـوزە- شدن)

ڕۆڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] (۱)دەورگێڕان لە- شـانۆو سـینەمادا.(رل). ۲)فـەرمـانیسـە- یارە.سوکان. (رل) (۳) تۆپی خڕ هەڵـدراوی درێژ، وەک ڕۆڵی کاغەز . (رول)

ڕۆڵێت :فد.فرد.[ناو]ناوی جۆرێک شیرینیاتە کە وەک بابۆڵە دەپێچرێتەوە. (رولت)

ڕوماتیسم : فد.فرد. [ناو] ڕووماتیسـم؛ نـە- خۆشینی پەنمینی جومگە بـەهـۆی تـەڕە- شۆیی وسەرماوە. (رماتیسم)

ڕومانتیـک : ایتاد؛فـد؛ فرد؛انـد: [ئـاوە- ڵناو](۱)هەستبزوێن. (۲)خەیاڵـاوی وهـە- ستۆکی.(۳)هەرهونەرێک بە ناوەڕۆکی ئـە- ویندارانە و هەستۆکییەوە. (رومانتیک)

ڕونێسانس : ایتاد؛ فد؛ فرد؛ اند: [ناو] ڕەوتی نوێبوونەوە و بووژانەوە لەباری هونەرەکان و پیشە سازیەوە، کە چەرخـی ۱۴ تـا۱۶ ی زایینی لە ئورووپا سەری هەڵدا. (رنسانس)

ڕووباز : [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ بێسەربـان و میچ؛ دەفریسەربەتاڵ. (روباز)

ڕەزایـەتینامـە: [نـاو،ت] بـەنووسـراوە چاوپۆشین لە سووچیتاوانبار؛ دەربڕینی ڕە- زامەندی بە نووسین. (رضایتنامە)

ڕەوانپزیشک :[ناو]دوکتۆری ڕۆح و ڕەوان.

(روان پزشک)

ڕەوانپزیشکی : [ناو] لقێلە زانستی پزیشکی،کەکاری ناسین و چارەسەرکردنی نەخوشینەکانی دەروونی و رۆحیە. (روان-پزشکی)

ڕەوانناس : [ناو] خاوەنی زانستی ڕەوان-ناسی. (روان‌شناس)

ڕەوانناسی : [ناو] زانستی لێکۆڵینەوەی کردەوەکانی ڕوحی و هەست و بیر و بۆچوونی هزری و چارەسەرکردنی گرفتە-کانی. (روانشناسی)

ڕەواننناسی پەروەردەکاری : کەڵکوەرگرتن لەبنەماکانی ڕەواننناسی بۆ باشتر پەروەردە کردن. (روانشناسی پرورشی)

ڕەوانناسیتاوانکاری : دوکتۆری ناسین و تۆژینەوەی هۆگەلی هاندەری مرۆڤ بۆ تاوانکاری. (روانشناس‌جنایی)

ڕەواننناسیگشتی: ڕەوتی تاوتوێکردنی ڕەسم و یاسا و دەستووری گشتی کە بە-سەر مێشکدا زاڵن. (رواننناسی عمومی)

ڕەوانناسیمنداڵان : تۆژینەوەی ئاکاری

مرۆڤ لە سەرەتای منداڵییەوە هەتا لاوی. (روانشناس کودک)

ڕەوەند : شێوەی‌کار؛ ڕەوت؛ ڕەڤەند. (روند)

ڕەیل : اند؛ فد؛ فرد: ڕێگا یان خەتی ئاسنی شەمەندەفەر؛ هێلی ئاسن. (ریل قطار)

ڕێزیدێنت : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پزیشکێک-کە بۆ پسپۆر بوون لەکاری کردەوەییدا، لە بەردەست ئوستاددا لە نەخۆشخانە کاردە-کا. (رزیدمت)

ڕێکۆرددار : فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] خاوەنی باشترین‌شۆپ و پلە و پایە لە کێبەرکێدا. (رکوردار)

ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] بازنەیێک لەکانزا کە لاستیکی تەگەری سەیارە دەچێ بە-سەریدا. (رینگ)

ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] سەکوی تەناف کێشراو بە چواردەوردا بۆ کێبەرکێی شەڕە-مشت. (رینگ‌بوکس)

ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو]کەرەستەی-مۆتۆڕە. بازنە ئاسا لەدەوری پیستۆن دە-خری و بەسیلەندرەوە جووتدەبێت.(رینگ)

ڕینگ : [ناو] لە مۆسیقادا بە ئاهەنگی بن-بزێوکە دەوترێت کە بەبێ گۆرانی، بە ساز لێدەدرێت؛ چووارمیزراب. (رنگ)

ڕێوێلوێر :[ناو] اند؛ فد: ڕێڤێلڤێر؛ دەمانچەی تەوەرەدار(تۆپی دار). (رولور)

زاب : [ناو] زابی گەورە و چووک ناوی دوو زێ لە کوردستانی عێراق. (دودریاچە درکردستان-عراق)

زابیێمەیە : نۆرە؛ گەڕەدامەیە؛ نۆبەیمەیە. (نوبت ماست)

زاتاو : [ناو] زاتئاو؛ ئاوی تاڵی نیو زراو؛ ئاوی زاور؛ سە فرا. (صفرا)

زاچ : [ناو] ژنی زەیستان؛ ژنی تازەزاو. (زائو؛ زن تازەفارغشدە)

زاخ : قەلەڕەشە. (زاغ)+

زاخاو : [ناو] (١)تاویاوەی زاخ لەنێو ئاودا. (زاج درآبحل شدە). (٢)زاخجۆش. (با زاج جوش کردن؛زاجذوبشدە)+

زاخاودانەوە [چاوگە،ت](١) پاککردنەوەی خشڵی زێڕ و زیو بە شێوەی تایبەت لە زێڕینگەریدا. (تمیز کردن جواهرات).(٢) زاخجۆشکردن. (زاغجوش کردن). (٣ب) مشتومالکردنی تێخی خنجێر و شمشێر. (مشتومال دادن تیغ خنجر).

زاخاودانیچاو : بەکەیفی دڵ تەماشای دیمەنێکی دلڕفێن یان هەر شتێکی جوان کردن؛ (ڕووناک کردنەوەی چاو بە دیمەنی جوان دیتن)(دیدە جلادادن)

زاخجۆش : [ناو] تاواوەی زاخ بەگەرما پێدانی زۆر. (زاجذوبشدە)

زاخجۆش کردن :[چاوگە،ت] قاییم کردن و جۆش دانەوە و چێکردنەوەی شتیشکاو بەزاخی تاواوە. (جوش‌زدن‌بازاج)

زاخدراو :[ناو،بەر] گاودراو بە زاخ؛ قاییم کراو بە زاخ. (چسبانده شده بازاج)

زاخۆران : [ئاوەڵناو] تێرنەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور

زاخۆیی : [ئاوەڵناو+ ناو](١)خەڵکیان پەیوەندیدار بە زاخۆوە. (اهل‌یا مربوطبە زاخۆ).(٢)جۆرێک باڵتە کە دەستکاری زاخۆ بووە. (نوعی‌پالتو)

زاخەکەوە :[ناو،ت] قاژقاژە؛ ژەنگار؛ مووروەشینە؛ زاخیشین. (زاج‌آبی)

زاخیچەرمگ : [ناو،ت] زاخیسپی؛ لە پزیشکی و ڕەنگرێژیدا بەکەڵکە و سیازاخیشی لێدروست دەبێت. (زاج سفید)

زاخیسەوز : [ناو،ت] مندارەبەرد؛ قژاڵک؛ بۆ دروستکردنی مەرەکەف و ڕەنگکردنی چەرم بەکەڵکە. (زاج‌سبز)

زادپەیزاد : پشتاوپشت؛ جد ئەندەرجد؛ ڕەچەڵەک. (جد اندرجد)

زارانج : زارانجە؛ کەو؛(کبک)

زاردراو : [ئاوەڵناو] (ب)فرەوێژ؛ زۆربڵێ. (پرگو)

زارا : سارا؛ ناوی ژنانەیە. (اسم‌زنانەاست)

زاراڤ : [ناو] زاراوە؛ شێوەیئاخافتن؛ زاراڤە. (لهجه)

زاربڵاو : [ئاوەڵناو] ڕاز درکێن؛ قسە ڕانەگر. (افشاکنندەراز)

زاربەزار : دەمبەدەم؛ سینەبەسینە؛ بە بێ نووسین

ڕاگوێزرانی مەبەست لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە. (سینەبەسینە)

زاربەستن : [چاوگە،ت] دەمبستن؛ (ب)قسەنە-کردن؛ قوڕوقەپکردن؛ قوڕوقەپ پێکردن. (دهن‌بستن)

زارجوو : [ناو] دەمەجاو؛ بەئەندازەی جارێک جاوین. (باندازەیکبارجویدن)

زارخەندە : [ناو] لێوکەن بە تەوسەوە؛ (ف.مشە) کەنینا نەژدل. (زهرخند)

زاردروون : [چاوگەت](١ب) دەمبەسکردن؛ بەرگری لە قسەکردن. (دهن بستن).(٢ب) ڕیشوەت پێدان بۆ چاوپۆشی و قسە نە-کردن.(بارشوه دهان بستن). (٣) هەردوو لێو بە یەکدا دوورین. (لب دوختن)

زاردەشت : [ئاوەڵناو] ڕاستوێژ؛ زمانڕاست؛ (ب) ناوی زەردەشت پێغەمبر. (راستگو؛ زردوشت)

زارزانک : [ناو] شانۆکار؛ شانۆگەر؛ ئەکتەر و دە-رهێنەری شانۆ. (تیاترگر.بازیگرتیاتر)

زارکردنەوە : [چاوگە،ت] زارلێکردنەوە (ب)دەم لێهەڵماڵین و قسەی ناخۆش پێوتن. (دهن-بازکردن)

زارنانەوە : [چاوگە،ت] سەرداپۆشین؛ سەرنانەوە؛ (ب)قسەلێنەکردن.(سرپوش‌گذاشتن)

زاروزیخ : [ناو] ناو و دەنگ؛ ناوونیشان؛ ناوداری. (اشتهار)

زارۆهەساران : [ناو] منداڵی ئەستێرەکان؛ (ب) زەردەشت کە ڕیوایەتە کوڕی ئەستێرە بووە. (فرزندستارەها)

زارەکی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ لەفزی؛ لەبزی؛ دە-ڤکی؛ بەگوتە. (شفاهی)

زارەودەر : (١)دەرگای ژوورێک کە بەرەو کۆڵان بکرێتەوە. (دری کە روبە کوچە بازشود.)(٢) جێگای گوڵە یان برینی دیواودیو. (جایگلولە کە ازطرف دیگر خارج شود)

زارهەژدیها : [ناو] گیای دەمەشێر؛ جۆرێک گوڵە. (نوعی‌گل)

زازایی : جۆرێکهەڵپەڕین؛ خەڵک و شێوەزمانی زازاکان. (نوعی‌رقص وزبان‌زازاها)

زاغۆری : [ناو] لارەپێچی شەدە؛ مێزەری شەدە. (نوعی‌دستارابریشمی)

زاف : [ناو] لە زەعفی ئارەوییەوە هاتووە، حاڵە-تی دڵ بێهێز بوون. (ضعف)

زاڤ : [ناو] ڕەسم؛ ئائین. (آئین)

زاڤدان : [ناو] تۆڵدان، منداڵدان. (رحم)

زاکوماک : [ناو،ت] زاوماک؛ بەرخومەڕ. (بره-ومیش)

زاکۆن : [ناو] زیپک؛ بڕشت؛ کارلێهاتن؛ قودرەت. (قدرت؛ ابهت؛ قاطعیت)

زاگاری : [ناو] زگاری؛ پەشێوی؛ عاجزی؛ غە-مباری. (آشفتگی؛ غصەداری)

زاگە : زایگە؛ زاوە؛ منداڵیبووە. (زائیدەاست)

زاڵ : پیر؛ بەساڵاچوو؛ ناویباوکی ڕۆستەمی پاڵە وان بووە. (زال)(٢) هێز بەسەرداشکان. (زورچربیدن)

زال :[ناو+ ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛ زاڵ. پیر. (پیر)

زاڵ : [ناو] ژەهر؛ ژار؛ ژەحر. (زهر)+

زاڵە: کیسەی سەفرا؛ کیسەی جێگای زاڵ(ژە-حری سەفرا) (کیسەصفرا)

زالوو : زاروو؛ مارمژ؛ (زالو)

زاڵەبردن : [چاوگە،ت] (١)هاواربردن؛ گلە و

گازندە بردن بۆ لای کەسێک. (دادخواهی‌پیش‌کسی‌بردن)(٢ب) ترساندن. (ترساندن)

زاڵەتەقێن : پڕمەترسی؛ زۆربەسام و ترس. (ترسناک)

زاڵەزەرداوە : <زاتاو.

زاڵی‌زەڕ : نازناوی باوکی ڕۆستەمی دەستان بوون. (زال‌زر)

زامن‌بوون : [چاوگە،ت] بەرعوۆدەبوون، دەستەبەربوون؛ قفڵبوونی چەک و چەقۆی زامندار.(ضامن‌شدن)

زامندار : (١)[ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک کە زمانەیێکی ببێت بۆ نەجووڵان یان کارنەکردنی بەشێکی ئەو کەرەستە.(٢) دەستەبەرکراو. (١و٢.ضامندار)

زامنە : [ناو] زامن؛ ئامێری قفڵکردنی پەلەپیتکەی تفەنگ یان چەقۆی زامندار. (ضامن)

زامووسقە : [ناو] هەویرێک لە خاکی‌مێل و ڕۆن بەزرەک بۆ پڕ کردنەوەی درزی تەختە و بۆ دابەستنی شووشە پەنجێرە. (زاموسقه)

زان : [چاوگە و پاشگرێکە] واتا زایین بەڵام نەک هەر منداڵبوون؛ خوێن‌تیزان؛ ئاوتیزان.< زایین (پسوندجمع‌شدن)+

زانای : [چاوگە] زانین؛ تێگەیشتن؛ تێگەیشت. (دانستن؛فهمید)

زانەوێر : [ناو] ئاڵووگۆڕ؛ گۆڕان. (عوض‌کردن)

زاوابەند : < زاوارێوی

زاوارێوی : [ناو] زاوای لەسەر ماڵی خەزوورە دانیشتوو. (دامادسرخانه)

زاوازێرینە : [ناو] نازناوێکە بە تازەزاوا دەڵێن. (مانندشاه‌داماد)

زاویە : [ناو] سێسووچ؛ گۆنیا؛ کەرەستەی قەڵاشکاری و ئەندازیاریە. (گونیا)

زایفە : [ناو] لە قەدیمدا بە ژنیان دەگوت؛ ئافرەت. (ضعیفه)

زایلە : [ناو] زایڵە؛ زایەڵە؛ دەنگدانەوە؛ گەڕانەوەی دەنگ؛ ئاوێژەی‌دەنگ. (برگشت وتشدیدصدا؛ ایکو)

زایەکەردەی : [چاوگە،ت] لەناوبردن.(ب)فرۆشتنی مەڕوماڵات. (ازبین‌بردن)

زایین : [چاوگە،ت] قەتیس‌بوونی ئاو لەچاودا؛ ئاوزایینەچاو؛ دەستەمقرنجا خوێنی‌تێزا. <زان. (جمع‌شدن‌مایع)+

زبان : [ناو] زمان بەهەمووماناوە؛ وەک زبان تاڵ؛ زبان‌پیس؛ واتا زمان‌تاڵ، زمان‌پیس، زمانی ئاخافتن. (زبان)

زبانە [ناو] (١).بڵێسە. (شعله). ٢)داری تا شراوی ناوکانە؛ هەر شتی قوت کە دەخرێتە نێوشتی ناوچاڵ بۆ چاکتر پێکەوە لکان وەک کانە و زبانە. ٣) بزمارئاسای سەر ئاڵقەی ئاغزوونە. (زبانه)

زبری : [ناو] دژی‌نەرمی؛ زووری؛ حاڵەتی‌زبر بوون؛ زڤری. (زبری)

زخ : [ئاوەڵناو] سەخت؛ زەخ؛ زەخت. (سخت)+

زدک : [ناو] زیپک؛ زیپکە؛ زبرکە؛ جۆشی‌سەرپێست؛ جوانەزمە؛ جوانەزوە. (جوش)

زراسک : [ناو] کۆرپە؛ منداڵی‌ساوا. (بچەتازەبەدنیاآمده)

زرالات : [ناو] تاتەبەرد؛ بەردی‌پان و گەورە.(تخته بزرگ‌سنگ)

زرانوو : [ناو] زرانی؛ ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ چۆک؛ وژنگ؛ زرۆنی؛ زانوو ؛ زەنگوڵ. (زانو)

زڕانەوە : [چاوگە،ت] زڕیانەوە؛ دەنگی ناقووس و زەنگۆڵە بەرز بوونەوە. (بەصدادرامدن ناقوس و زنگ)

زرانیبەزرانی: چۆکبەچۆک؛ (ب)نزیک و ڕووبەڕوو دانیشتن. (زانوبزانو)

زراو : [ئاوەڵناو] زراڤ؛ باریک. (باریک)< زاڵە (ف.هن)

زڕاوشان : [ناو] زێڕووەشان؛ پارە بەسەربووکدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)

زڕباڤ : [ناو] باوەپیارە؛ زڕباب. (ناپدری)

زڕبراله : [ناو] زڕبرا؛ برایی‌کە تەنی نەبێت. (نابرادری)

زڕبـورا : [نـاو] زڕبـرای هاوسـەر؛ زڕبـرایژن. (نابرادریزن)

زربە : [ناو] زبرە؛ گرنج گرنج؛ درشتە. (نخاله)

زربـی : [نـاو] زبـری؛ گرنجـی؛ ناسـافی؛ دڕی. (زبری)

زرتخانه : [ناو] جێگەی کێبەرکێ و گاڵتە و قەشمەری. (جایمسابقەوشوخیکردن)

زرتوپرت : [ناو]جرتوپرت؛ قسەیبێواتا؛ و بێ مانا. (یاوە)

زرتـەسـوور [ئـاوەڵنـاو] زرتـەزەلام؛ زرتـەبـۆر؛ زلحۆرت. (لندهور)

زرچەنە : [ناو] ژێرچەنە؛ خشڵێکە دووسەری بە قولاپ لە ژێر چەناکەوە بەلارەپیچەوە قـاییمدە- کرێت. (نامزیوریاست)

زڕدش : [ناو] زڕبـرای مێـرد. (نـابرادریشـوهر)

زڕدێ : [ناو] زڕدایک؛ ژنیباب؛ باوەژن. (زن- پدر)

زرز : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ ناڕام؛ شەڕوور؛ تـەغـەر بۆ وڵاخ دەوترێت. (شرور)

زڕزڕە : [ناو] زوخاو؛ خوێناویبـرین؛کیم؛(کـێم؛ چڵکیبرین. (چرکزخم)

زرشـک : [نـاو] زریسـک؛ زریشـک. (زرشـک)

زرگوەهەڵەت : [ناو] زەردوما؛ زوورگوەهەڵـەت؛ پرکۆسپ و کەندالْ؛ هەڵدێر. (سنگلاخ)

زرمتانە : [ناو] تۆڵە؛ حـەیـف؛ حـەقسـەندنـەوە. (انتقام)

زرنازیق : [ناو] جولانێ؛ جولانە. (تاببازی)

زرنگانەوە : [چاوگـە،ت] زرینگانـەوە؛ هێربـاری- کۆن و بۆنگرتوو بە ئاور سووورکردنەوە. (سـرخ- کردندوبارەکوزەکهنە)+

زڕنگەیگوێچکە : [ناو،ت] بەهۆی دەنگـی زۆر بەرز وەک دەنگیتۆپ، کە گوێ هاژەهاژی لێ- دێت. (ویزویزگوش)

زڕنووق : [ناو] چریسکایی ڕۆن لە سەر شـۆرباو. (چربی کم روی سوپ)

زڕنووچقاو : <زڕنووقاو.

زڕنووقاو : [ناو] چەوراییکەم بـەسـەر چێشـتی- تراوەوە (چربیکمرویغذایآبکی)

زرو : [ناو] زرب؛ زبر؛ زڤر. (زبر)

زڕواڵێ : [نـاو] زڕخوشـک؛ خوشـکیناتـەنـی. (ناخواهری)

زڕوزبیل : [ناو] زبلۆزالْ؛ خەوشوخالْ. (آشغال)

زڕوزەنگیانە : [ناو] متوموورو. (خرزەومنجوق)

زڕوقە : [ناو] (١)جووکە(جیکجیک). (٢)شەبەق؛ شەوقیکەم؛ ڕوشناییکەم. (سو)

زڕۆنی : [ناو] زرانوو؛ زرانی؛ ژنۆ؛ ئـەژنـۆ؛ چـۆک؛ وژنگ؛ زانوو؛ زەنگولْ. (زانو)

زڕوێ : [ناو] دڕکە تاڵە؛ چەوغان.< تۆسی

زڕەفەقی : [ناو](ب)کەسێک کەتازە دەستی بە خوێندن کردوە؛ کەم خوێندەوار؛ کەم سەواد. (کم‌سواد)

زڕەکبون : [چاوگە،ت] زڕەبوون؛ چاولەبەرتیشک هەڵنەهاتن؛ بەشەوارەکەوتن. (ندیدن‌بعلت-نورروبرو)

زڕەکەش : [ناو] کەشاوێک کە کزر بووەتەوە و بۆ کێڵان ئامادە بووە. (زمین‌آبداده‌آماده‌شده)

زڕەگەنە : [ناو] گیایێکی بۆن ناخوشە و بەرەکەی خڕ و دڕکاویە. (نام‌گیاهی‌است)

زڕەلاو : لاوی‌ترسەنۆک و بی‌ٚبایەخ. (جوان‌ترسو)

زڕەمەندیٚ : [ناو] گیایێکە وەک مەندیٚ بەڵام کورتە باڵاترە و گەڵاکەی وردترە. (نوعی گیاه)

زرێپۆش : [ناو] لەعەسکەریدا دەبابەیێکە لە-جیاتی زنجیر لەسەر تەگەری لاسیقی‌دەڕوا. (زرهپوش)

زرێپەڕ : [ناو] پەڕاوی‌زەریا؛ کەناری‌زیٚ؛ کەناری‌دەریا. (کناردریا)

زریشکی : [ناو] ڕەنگی‌زریشک؛ سووری‌تۆخ؛ پێکدی لەسوور و قاوەیی‌تۆخ. (زرشکی)

زریکەلی‌ٚهەستاندن : [چاوگە،ت] زریکە لی‌ٚهەڵساندن؛ پێوەدان؛ ئازار پێگەیاندن. (ئازاررساندن)

زستانەخەو : [ناو،ت] نیوە خەوتنی هەندیٚ گیانلەبەران لە زستاندا و بووژانەوە و بەخەبەر هاتنیان لە بەهاردا.(زمستان خوابی)

زڤر : <زرو.

زڤرۆک : [ناو،بک] خول‌خۆر؛ کەسێک زۆر دەگە ڕێت. (گردنده؛ چرخنده)

زڤرۆٚک : [ناو] گێژاو؛خولخواردنی‌ئاو؛ ئاشی جند-ۆکان. (گرداب)

زقووم : [ناو] زوقم؛ خووسار؛ سیخوار؛ ئالشک؛ خویسک؛ قراف؛ خویز؛ سەرماوەردە؛ جیلە؛ هەڵمی بەسەهۆڵ بووی سەرگەڵای دار. (بژ)

زکدان : [چاوگە،ت] لەمدای؛ تەپڵەک کردنی دیوار؛ هاتنەپێشەوەی بەشیٚ لە دیوار یان هەر ڕووپەڕێک. (شکم‌دادن)

زکر : [ناو] پرچ هەڵسووڕاندن و هەڵپەڕ و داپەڕی دەروێشانە، تەغەر بەهەوای دەنگی دەفەوە. (سماع درویشان)

زکرەش : [ئاوەڵناو] دڵپیس؛ دووشک؛ بەدگومان. (مظنون‌ودل‌چرگین)

زکشێلان : [چاوگە،ت] (ب)لێدان و بە پاوە چوونە سەرزگی کەسێک. (کتک‌زدن)

زکقوپاو: [ئاوەڵناو] کەلەکە قوپاو؛ (ب) لەڕ و لاواز. (کنایی‌لاغر)

زکەدریٚ : (ب)زۆر هەواداربوون و لەسەرکردنەوە و لایەنگریی بە هەموو تواناوە. (شکم‌دریدن)

زگبەرەڵا : [ئاوەڵناو] (ب) زۆرخۆر. (شکمو)

زگپەرس : [ئاوەڵناو] زگپەرست؛ چلێس؛ نە-وسن؛ سکەڕۆ؛ چڵەک. (شکم‌پرست)

زگدڕاو : [ئاوەڵناو](ب)زۆرخۆر؛ خۆرا؛ فرەخوەر. (شکمو)

زگدەرپەڕیگ : [ئاوەڵناو] سکمەشکە؛ سکزل؛ زگماسیو؛ زگپەنماو؛ ورگن؛ تەنگەقەوی. (شکم‌گنده)

زگماهی : زکماکی؛ سروشتی. (طبیعی)

زگەخشکی : [ناو،ت] بەزگەوە خۆخشاندن و چوونەپێشەوە زیاتر بۆ پاریزبردن. (باشکم‌خزیدن)

زلحوٚل : [ئاوەڵناو] گمتەی گێژ و ویژ و گەوج و گێل. (گندەبگ‌خول‌وچل)

زلحیز : [ئاوەڵناو] زەلامی بێزراوی بێغیرەت و حیز. (یوغر بی غیرت)

زڵفگیر:[ناو] گیرەیقژ؛ گیرەیسەریژنان.(گیرە-مو)

زڵقەزڵق : [دەنگەناو] جڵقەجڵق؛ قوڵتەی نێو قوڕیشل و قوراو. (صدای پادرگل وشل)

زڵەقیاگ : [ئاوەڵناو] شڵەقاو؛ شڵەژیاو؛ شێواو. (بهم زده شده؛ آشفته)

زلەموو : [ناو] مووی قەوی کە لە پیریدا لە سەر کەپۆ و ڕوومەتی مرۆڤ دەڕوێ. (موی بلند کە-درپیری روی صورت میروید)

زلهێز : [ناو] دەسەڵاتداری گەورە. (ابرقدرت)

زلێندک : [ناو] دوێرد؛ قەیچی؛ مقەس؛ مقەست؛ دوارد. (قیچی)

زلینە : [ناو] زەمێڵە؛ قولینە؛ قەرتاڵە؛ بەرچن. (زنبیل)

زمانپاراو : [ئاوەڵناو] زمانلووس؛ قسەزان؛ دەم-پاراو. (سخنور)

زماندن : بەرەڵاکردن؛ وێڵکردن؛ ڕەها کردن. (رهاکردن)

زمانڕەق : [ئاوەڵناو] قسەڕەق؛ قسەتاڵ؛ زمان-تاڵ. (بددهن)

زمانگەستن : [چاوگە،ت] (ب) وەئاگاهاتن لە هەڵە و حەسرەت خواردن. (زبان گزیدن)

زمانەوان : [ناو] پسپۆڕی زمانناسی. (زبان دان؛ خبرەزبان)

زمبە : [ناو] شیشیتفەنگ پاککردنەوە؛ زمە. (سنبەتفنگ)

زمبێڵقەیتان : (ب)کەسێک کە سمێڵی باریکە؛ سمێڵقەیتان. (سبیل باریک)+

زمپارە : [ناو] کاغەز پەرداخ؛ سمپارە. (کاغذسمبادە)

زمڕان : [ناو] زمڕین؛ ئاروین؛ ئەزموون. (امتحان)

زمڕاندن : [چاوگە،ت] ئەزموون کردن؛ تاقی-کردنەوە؛ ئاروین کاری. (امتحان کردن)

زمڕاو : [ناو،بەر] بەتاقی کردنەوە ناسراو؛ ئە-زموون کراو. (امتحان شده)

زمرووت : [ناو] زمرووت. (زمرد)

زناکار : [ناو،بک] زیناکەر؛ زیناحکەر؛ زینحاکەر. (زناکننده)

زنج : [ئاوەڵناو]تیژ؛ تیژاییتێغ؛ دەمیتیژیتێغ. (تیز)+

زنجیریتەگەر : [ناو،ت] تۆڕە زنجیرێک کە لە کاتی بەستەڵەکدا بە دەوری تەگەری سەیارەدا دەپێچرێت. (زنجیرچرخ)

زنگار : [ناو] زنجار؛زەنگار؛ ژەنگ و چڵکی سەر-کانزا؛ ژەنگیمس کە ڕەنگێکیشینباوە و ژاراوییە. (زنگار)

زنە : [ناو] چۆڕەچۆڕ ئاوهاتنەدەر لەکوێرەکانی؛ دەڵاندن. (نشت.آبزا)

زنەکێش: [ناو]جۆگەی زۆرقوولکە لە ناو زۆنگەزەویدا هەڵدەکەندرێت بۆ کێشانی ئاویزە-وی و وشک کردنەوەی. (جوی عمیق برای-کشیدن آب زیادی زمین باطلاقی)

زنیاگ : [ناو،بەر] گۆپکەکردوو؛ هەڵزراو؛ لێوهە-لزنیاگ: لێوهەلزراو. لێوپشکووتوو. (تبخال شده)

زوخواڵ : [ناو] سوخاڵ؛ زووخاڵ؛ ڕەژی. (زغال)

زوڕاتەکێویلە : [ناو،ت] دێمیلە؛ کەردڕ. (ارزن-خوشەای)

زوراد : < زوراتە کێویلە.

زۆرانیک : [ناو] سەهۆڵخانە؛ بەفرەچاڵ؛ بەرپرسی بەفرەچاڵ. (یخچال‌ومسئول‌یخچال)

زۆربۆهێنان : [چاوگە،ت] تەنگ پێهەڵچنین؛ تەنگەتاوکردن؛ گوشار بۆ هێنان. (تحت‌فشارقراردادن)

زۆرخواز : [ناو] فرەویست؛ زۆرویست؛ (ب)بەتەماح. (زیادەخواه)

زورک : زۆرکان؛ زیخەڵان؛ زەوینی زۆر سفت ورەق؛ ڕەپن. (زمین سفت)

زۆرگەڕ : [ناو] خول‌خۆر؛ (ب) ماڵانگەڕ؛ زۆر لە سەفەردابوون. (زیادگشتن‌وگردشکردن)

زۆرلێکراو : [ناو،بەر] (١) ناچارکراو؛ زۆربۆهێزاو؛ (مجبورشده). (٢ب) زوڵملێکراو؛ مافخوراو. (مظلوم)

زۆر وەنەکریا : <زۆرلێکراو

زۆرە : (١)فرەس. (زیاداست).(٢)زۆهرە؛ ناوی ئەستێرەی‌ناهید.ناچاریە. (زهره، زوراست)

زۆرهان : [ئاوەڵناو] پیری‌بێتاقەت؛ پیری لاکەفتە؛ پیری لەکارکەوتوو. (پیرازکارافتاد)

زۆرهاوردن : [چاوگە،ت] زۆر هێنان؛ تەنگەتاوکردن. (فشارآوردن)

زۆق : [ناو] جووت؛ دژی‌تاق؛ بەجووت. (جفت)

زۆڵ : [ئاوەڵناو (ب)فێڵەباز؛ حیلەکەر؛ ساختەچی. (حیلەگر)+

زۆلانە : [ناو] ئالقەکانی‌زنجیر. (حلقەهای‌زنجیر)

زۆلوولاو : [ناو] بەلوویی؛ ڕووەکێکی لامژە، ڕیشەی لە سەر داری بەڕوو دەڕووێ و میوەکەی بۆ ڕەوانی باشە(کشمش کولی؛دارواش)

زۆڵەچەرم : [ناو،ت] سیرمە؛ ڕیشاڵی‌باریک بڕدراو لە چەرم. (برش‌باریک‌چرم)

زۆڵەزا : [ئاوەڵناو] حەرامزاد؛ حەرامزاو؛ بیژوو. (حرامزادە)

زۆڵەک : [ناو]دەنکی‌گەرمەشانی کە لە برژاندندا نەپشکووتووە؛ دەنکە دانەویڵەی نەکوڵیوی ناوچێشت. (دانەذرت چسفیل‌نشدە؛ دانەنپختە-دراش)

زومراو : <زمراو.

زۆمە : [ناو] ئۆبە؛ کۆمەڵێ ڕەشماڵ لە پەنای یەکدا. (چندسیاەچادرباهم)

زۆنار : [ناو] زوننار؛ کەمەربەندی قەشەی مووسایی. (زنار)+

زووان‌بەسە : [ئاوەڵناو] زبان‌بەستە؛ بەستەزمان؛ فەقیر؛ بێدەنگ؛ بێقسە. (زبان‌بستە)

زووان‌لاخستن : [چاوگە،ت] (ب)درۆکردن. (دروغ‌گفتن)

زووانەگا : [ناو] گوڵ‌گۆزروان؛ گۆزربان؛ گوڵەکەی بۆڕەوانی باشە و میزهێنەرە. (گل‌گاوزبان)

زووخاڵ‌سەنگ : [ناو،ت] زووخاڵی‌بەرد؛ بەردەڕەژی؛ سوخاڵە تەوەن. (زغال‌سنگ)

زووخواڵەتەوەن : [ناو،ت] زووخاڵی‌بەرد؛ زووخاڵ‌سەنگ. (زغال‌سنگ)

زوورەئاوی : [ناو،ت] زبرەی‌ئاوی؛ زبرەیێک کە بۆ تیژکردنی تیخ تەڕی دەکەن. (سنگ‌سمبادە)

زووڕەزووڕ : [ناو،ت] گریان و شیوەن بەدەنگی بەرز؛ قوورە قووڕ. (گریەکردن‌باصدای‌بلند)

زووڕەنج : [ئاوەڵناو] کەسێک زوو دڵی‌بشکێ یان‌بتۆرێت. (زودرنج)

زووغور : [ناو] گورچیلەی حەیوان‌گەل. (کلیەحیوانات)

زووگوور :[ئاوەڵناو] پێدڤی؛ پێداویستی؛ پێویست. (لازم)

زووگوورت : [ئاوەڵناو] زووگورد؛ ڕەبەن؛ تەنیا؛ بیٚهاوسەر؛ سەڵت. (مجرد)

زووهەڵبەست : [ناو] بیٚفکرکردنەوە خولقاندن؛ دەسبەجیٚ حازرکردنی بەرهەم یان جوواب‌ێک. (فی البداهه)

زوێلٚ : [ناو] پووش‌وپڵاش؛ زبلٚ. (خاکروبه)

زەباندن : [چاوگە،ت] فریودان؛ گومڕاکردن؛ لاڕیٚ پێکردن؛ خاپاندن. (فریبدادن)

زەبروٚ وونی : [ناو،ت] زەبری‌خوێن؛ فشاری-خوێن؛ تەوژمی‌خوێن. (فشارخون)

زەبری‌خوێن : [ناو،ت] زەبروٚ وونی؛ تەوژمی-خوێن. (فشارخون)

زەبوور : [ناو] ناوی کتێبی عاسمانیی داوود پێغەمبەر (د). (زبور)

زەبەرجەد : [ناو] جوٚرێک بەردی بەهادارە؛ جوٚرێک خشڵە. (زبرجد)

زەبەردەس : [ئاوەڵناو] زەبەربەدەس؛ بەدەست-وبرد؛ کارامەد. (زبردست)

زەحله : [ناو] زەهلە؛ زاور؛ زەندەق؛ زراو. (کیسه-صفرا)

زەخفه : [ناو] گوٚشتی‌ژێرپڵاو. (گوشتزیرپلو)

زەخم‌پێچ : [ناو] برین‌پێچ؛ قوماشی‌ناسک و درێژی بوٚ برین پێچان کە زیاتر لە کەتان چێدە-کرێت. (باندزخم‌بەندی) کەسێک کە برین دە-پێچێتەوە.

زەخم‌دەرکردن : [چاوگە،ت]سەرهەڵدانی برین لەسەر پێستی‌لەش. (زخم‌درآوردن)

زەخم‌کردن : [چاوگە،ت] زخم‌دارکردن؛ بریندارکردن. (زخم‌کردن)

زەخمه : فد: [ناو] میزراب؛ لێدانی‌میزراب؛ بە-میزراب نەغمە وەشاندان لە سیمی‌تار؛ نەغمە. (زخمه)

زەڕباف : فد: [ناو،ت] قوماشی زەڕی؛ کری-سیمی‌باریک وزەرد. (زرباف)

زەربانی‌مەریوانی : زانایێکی‌کورد بووە کە لە ڕە-سەدخانەی مەراغە کاری‌کردووە و کتێبی ساروجنامەی لە زەمانی هەلاکوٚی مەغوولدا نووسیوە. (زربان‌مریوانی)

زەڕنیق : [ناو] زەڕنیق. (زرنیخ)

زەرتک : [ناو] زەردوویی؛ خوێنەمیزکە. (یرقان)

زەرچی : [ناو] هەوەڵین سەوزایی کە بەهاران سەوزدەبێت. (اولین‌سبزەبهاری)

زەرحات : [ناو] (ب)بێستان و سەوزی‌کاری. (سبزی‌کاری‌وبوستان)

زەرد : [ناو] (ب) کانزای برنج. (برنج)

زەرد : [ناو] مسوار؛ کانزای تێکەلاو لە مس و قالایی کە سەماوەریان لیٚدروست دەکرد. (مسوار)

زەڕدالٚ : [ناو] ناوی گیاییێکە؛ سەندەلٚ. (اسم‌گیاهی-است)

زەردپێست : [ئاوەڵناو] زەردپوٚستالٚ؛ ڕەگەزی ئینسانگەلی زەردی ڕوٚژهەڵاتی‌دوور. (زردپوست)

زەردجوٚش : [ناو] مسواری‌جوٚش‌کردنی دووکانزا. (زردجوش)

زەردکریاک : [ناو،بەر] (١ب)گوٚشت یان سەوزی یان هەر شت نیوە سورکراوە لەسەر ئاور. (تفت-دادەشدە)(٢) ڕەنگی زەرد تێهەڵساوراو. (رنگ زرد مالیدن)

زەردوسوور : [ناو] هەسینە زێرینە؛ مۆندایفاتمە؛ مۆندایئایشە؛ کەسکەسوور؛ تویڵزێرینە؛ کۆڵکە زێرینە؛ کوڵەکە زێرینە؛ ئەستوونەزێرینە؛ هـوەرە-وەری؛ هەسارەزێرینە. (قوس‌وقزح)+

زەردوێی : [ناو] عێڵێکی کوردن لە ناوچەی پاوە؛ ناویئەوناوچە. (ایل‌زردویی)

زەردەبرین : [ناو] ئاورە؛ زەردەزەخم. (نوعی‌زخم-واگیردار)

زەردەپێهاتن : بەکەسێک پێکەنین بـەلێوکـەنـی بەتەوسەوە. (بەکی‌خندیدن)

زەردەتا : [ناو] تەبیزەرد؛ نەخۆشینێکی جێی مە-ترسی و گیرۆدارە. (تب‌زرد)

زەردەچۆپە : [ناو] زەردەچێـوە؛ زەردەچـۆ؛ زەردە-چەوە. (زردچوبە)

زەردەزخم : [ناو] ئاورە؛ زەردە بـرین؛ برینێکـی-گیرۆ دارە. (نوعی‌زخم‌واگیردار)

زەردەشامی : [ناو] گۆرەویلە؛ گۆرەویچنـە؛ فـڕ-ندەیێکە هێلانە کەی بـە شـێوەی گـۆرەوی بـە دارانداشۆڕ دەبێتەوە. (اسم پرندەایست)

زەرڕەشت : زاردەشت؛ دەشت واتا ڕاسـتی؛ دەم-ڕاست؛ قسەڕاست؛ زەردەشت؛ ڕەنگە شاری سە-ردەشت پێوەندی هەبێت بە زێدی زەرڕەدەشـتـەوە چوونکا کەوتووەتە باشووری زەریای ورمـێ کـە زۆرینەی مێژوو نووسان ئەو شوێنەیان بە زێـدی زەرڕەدەشت زانیوە. (زرتشت)

زەرڕەدەشتی : [ناو] پەیرەوی ئـائینی ئاهورامـەزدا. (زردتشتی)

زەردەکەنە : [ناو،ت،] لێوکەن. (لبخند)

زەرڕەگوێنی : [ناو،ت،] جۆرێک گـوێنی کـە لـە جەوەکەی کەتیرەی زەردباو دەگرن. (گون‌زرد)

زەردەلۆ :[ناو] گیای لۆی زەردباو.(نام‌گیاهی‌است)

زەردەلێو : [ناو،ت] لێوکەن؛ بـزەهاتنـە سـەرلێـو. (لبخند)

زەردەماسی : [نـاو،ت] زەردەپـەڕ؛ ماسـیێـکـە ژێرزگیزەردە. (ماهی‌زردەپر)

زەردەهاتن : گنژینەوە؛ گژینەوە؛ بزە هاتنە سـە-رلێو. (لبخندبرلب‌آمدن)

زەردەیخۆراوا : زەردەی ڕۆژپەڕ. (آفتاب‌غروب)

زەردی : [ناو] جۆرێک گیایە؛ قاقڵی گیوی؛ بۆنە-خۆشینی تەنگەنەفەسـی بـەکـەڵکە. (کـاجیرە؛ کاژیرە؛کافشە؛ گلرنگ)

زەردێنۆهێلەی :[ناو،ت] زەردێنەی هێلکـە. (زردە تخم‌مرغ)

زەڕڕە : [ناو] (١) زۆر ورد. (٢ب) دەنگی زەڕاندنی کەر. (صدای عرعر خر)

زەڕڕەتاڵ: [ئاوەڵناو] (ب) ڕەزاتاڵ؛ ئێسـکـگـران. (زشت)

زەڕڕەشیرین : [ئاوەڵناو] (ب)ڕەزاشیرین. جوان. (تودل‌برو)

زەرزوور : <پەڕەسریلکە.

زەرڕاف : [ناو] سـەڕاف؛ کـەسـێک کـە پیشـەی گۆڕینە وەی پارەی جۆربەجۆرە. (صراف)

زەرکـاهێکیێ : [نـاو،ت] زەردێنـەی هێلکـە؛ زە-ردێنۆهێلەی.(زردەتخم‌مرغ)

زەرکەزووی : [ناو] گیایێکە بەسـەر زەویـدا پـان دەبێتەوە و سەلکـی بنـەکـەی شـیرینە (اسـم-گیاهی‌است)

زەرکـەشـی :[ناو،بـەرهـەمـیچاوگـە] (ف.گـیـو) رووکێش‌کردنی هەرشت بە ئاوی زێڕ؛ ئاوەدانـەوە بە زێڕ. (روکش‌کردن‌طلا)

زەرگۆز : [ناو،ت] داری پەڵک؛ جۆرێـک ڕەشـە-چنارە. (درختترنگوت)

زەرگـــووز : [نـــاو،ت] (١)دارگـــوێزێکی زەردە. (گردوی‌زرد). (درختگردوی‌رنگ‌روشن)

زەرناس : [ناو] کەسێک کە بە بەردی مەحەک زێڕدەناسێ؛ (ب)مرۆڤی‌تێگەیشتوو؛ بە ئەزمـوون. (زرشناس)

زەرنگەر : [ناو] زێڕینگەر؛ زێڕفـرۆش. (طلاسـاز. طلافروش)

زەرنیگار: [ناو] بە زێڕ نەخشاو. (زرنگار)

زەرڕۆڤار : <زەرڕفار.

زەرڕوزیوەر : فد: [ناو،ت] خشڵ و خاو. (زروزیور)

زەرووزەردە : [ناو،ت] گوڵە هـەنگـووین؛ بـۆ لا-بردنـی زەرداو بـەکـەڵکـە؛ گیـای سـەفرابـەر. (شاسپرم کوهی)

زەروێلە : [ناو] زەردیوولە؛ زەرویلە؛ زەردیـوولـی؛ چۆلەکەیێکی دەنگ‌خۆشە ونێـرەکانیـان ڕەنگـی زەردە. (پرندەایست)+

زەرهـاتن : [چاوگـە،ت] (ب)هـەوەسـی قسـەی بێجێ‌کردن، قسەی بەرز و بێجێکردن؛ هاوتـای، ئەجەل هاتن.(هوس‌صحبت‌بیجاکردن)

زەرەزەر : [ناو،ت] زەرینی لە سـەریـەکـی کـەر. (عرعر)

زەرەوشان : [ناو،ت] زێـڕووەشـان؛ پـارە بـەسـەر بووکدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)

زەرەهاتن : <زەرهاتن.

زەرهەلی : [ناو] هەلوۆچەزەردە. (آلوچەزرد)

زەریان : [چاوگە] زەرین؛ دەنگی‌کەر. (عرعر)

زەریب : [ناو] (١)سـنوور؛ کـەوشـەن؛ حـوددود. (مرز). ٢)جێگەی بەیەک گـەیشـتنی دوو چـۆم. (محل‌تلاقی‌دو رودخانە)

زەری‌قیچ : [ناو،ت] زەردی ئاچخ. (زردروشن)

زەریک : زراڤ؛ باریک. (باریک)

زەریم : [ناو] نێرگز؛ نێرگس. (نرگس)

زەعف : [ئاوەڵناو] (١)زۆر؛ گـەلێـک. (زیـاد). (٢)[نـــاو] لـــەســـەرخۆچـــوون؛ دڵ بووردنـــەوە. (ضعف)<زاف

زەغچوون : نەمان؛ لە بەین چوون؛ ڕیشەکەن بوون. (ازبین‌رفتن)

زەغەڵ : [ناو] بژار و گیای زیادی لەنـاو دەغڵـی سەوز و شیناوەرد دا. (گیاەهرز)

زەق : [ناو] هەڵمات؛ کەلای‌مێشێن؛ مەڕمـەری مێشێن. (تیلە)

زەقان : [ناو] مێشێن. (تیلەبازی)

زەقەزەق : [ناو،ت] چاوداپچڕین و تەماشاکردن و چاولێ نەتروکاندن. (زل‌زدن)

زەلام : [ئاوەڵناو] گەورە؛ هەر شتکە قەڵافەتـی گەورەبێ. (بزرگ)+ پیاو

زەلامباش : [نـاو،ت+ ئـاوەڵنـاو] سـەرگـەورە؛ مرۆڤی کەڵەگەت و باڵابەرز. (قدبلند)

زەلـــزەلـــۆک : [نـــاو]خلیســـکێن؛ خلیســـک. (لیز؛سرسرەبازی)

زەلە : [ناو] زمان‌بەهەڵەگەڕان؛ قسـەجووڕانـدن. جووڕاندن. (تپق)+

زەلومـۆر : [نـاو،ت] زینـدەوار؛ مـەڕومـالات. (احشام)

زەلهان : خزین؛ خوشین؛ خشکەکردن. (خزیدن)

زەلین : خووسانەوە؛ فیسانەوە. تەڕبـوون و نـەرم بوون لەئاودا؛ خزین؛ (خیساندن؛ خزیدن)

زەلێن : زەناو؛ زەوینی زۆنگ؛ جێگای شین‌بوونی

قامیش و زەل. (گل وشل؛ باطلاق)

زەمبە : [ناو] ناوە؛ ئەستەمووڵی؛ دەفری قورڕکێشان. (زنبه)

زەمبەریش : [ناو] سەرین؛ باڵشت؛ بالیف؛ موتەکا؛ متەکا. (بالش)

زەمبەق : [ناو] گوڵی‌زەمەق. (زنبق)

زەمتە : [ئاوەڵناو] زەبەلاح؛ گمتە؛تێکسمراوی تەمبەڵ. (یغوروتنبل)

زەمزەمە : فد: [ناو] (١)دەنگی هەڵقوڵینی ئاوی کەم لەعەرز. (٢) لەبەر خۆوە گۆرانی وتن بە دەنگی‌نزم؛ ویرەویر. (١و٢زمزمه)

زەمەگلێرە : [ناو] چلوورە؛ سەهۆڵی شۆڕەوەبووی بەر پلووسک و گوێسوانان. (دنگاله)

زەنجەف : [ناو] متوموورووو؛ زێڕ و زیوەر؛ خشل و خاو. (زروزیور)

زەنخ : [ئاوەڵناو] گەنیو؛ بۆگەن؛ گەنی؛ گەنیگ. (گندیده)

زەند :(١) [ئاوەڵناو] گەورە؛ مەزن؛ زەلام. (بزرگ). (٢)[ناو]نازناوی چەند شای‌ئێران لە عێلی زەندیە. (زند)+

زەندئەڤێستا : [ناو] زەندئاوێستا؛ پەرتووکی پیرۆزی زەردەشتیان. (زنداویستا)

زەندشۆڕ : زەندەشۆڕ؛ جۆرەسەگێکە کە چوارپەلی تا قولاپە و تا مەچەک لەسەرعەرز دادەنێ. (نوعی‌سگ)

زەندووک : [ناو] مووچ پێچ. (مچ‌پیچ)

زەنگ : [ناو] (١)کاتی دیاریکراو بۆ دەرس-خوێندن لەواندا. (٢)ناوی‌ئەو دەرسە کە لە ماوەی وانەیێکدا دەخوێندری وەک زەنگی-چوارەم ماموٚستا دەرسی جوغرافیا دەلێتەوە، (٣) دەستپێک و کۆتایی هاتنی وانە بە زرەی (ژام) زەنگ. (١و٢و٣زنگ)

زەنگار : [ناو] ژەنگار؛ قاژقاژە؛ مووروووەشینە؛ زاخی‌کەوە؛ زاخی‌شین. (زاج‌آبی)

زەنگارۆ : [ئاوەڵناو+ ناو] ژەنگاری؛ رەنگی‌شین؛ رەنگی‌کەوە. (زنگاری)

زەنگدار : [ئاوەڵناو] خاوەنی‌زەنگ؛ دەستەواژەی-موسیقایە، بەسازێ دەڵێن‌کەدەنگەدە داتەوە و زایە لەی هەیە. (زنگدار)

زەنگڵ : [ناو] زەنگول؛ دڵۆپ؛ تکەی تراو؛ دڵۆپە. (قطره)

زەنگڵزیوە:[ناو]جۆرێک فڕندەی‌گچکەیەبەر سینگی سوورە و لەبەرزایی داراندا هێلانە چێدەکات. (نوعی‌پرنده‌کوچک)

زەنگڵەمیرە : [ناو] جۆرێک باڵندەی گچکەیە. (اسم‌نوعی‌پرنده)

زەنگ‌لێدان: دەستنان بە دووگمەی زەنگدا؛زە-نگی مەدرەسە و کلیسا لێدان؛ (ب)تەلەیفۆن-کردن. (زنگ‌زدن)

زەنگۆڵ : [ناو] ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ زرانی؛ وژنگ؛ چۆک زرانوو. (زانو)

زەنگوڵ زەنگوڵ : [ناو،ت] دلۆپەدلۆپ؛ دلۆپی-فرمێسک و ئارەقی‌لەش. (قطره‌قطره)

زەنگۆڵە گیا : [ناو] گیای بەرزەلینگ، پاڵاوتەی کولێنراوی گوڵ و گەڵاکەی دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (درمنه؛ ورک؛ یوشن)

زەنگە : [ناو] داری‌شکاو بۆ سووتەمەنی. داری شکاوی سوخت بۆکوورە. (هیزم‌شکسته)

زەنگەزێرە : [ناو] ژەنگەسوورە. (نوعی‌زنبور درشت)

زەنگەسوورە : [ناو] (۱) ژنگەسـوورەی ڕش‌بـاو بە قەرای(کۆ) دەبێت و ژەهری زۆر بڤـەیـە. (۲) ژنگەسورەی ڕەنگ‌سووری ئـاچخ کـە کـەمـەر باریکە و دووهێندەی هەنگەژاڵـە دەبێـت. (۱و۲. دونوع‌زنبوردرشت)

زەنگەنە : [ناو] دووهـۆزی نـاودارن لـە نزیکـی کرماشان و نزیکی کەرکووک. (زنگنه)

زەنگەنەی‌گردەکان : هۆزێک‌بوون لە نزیکی‌هـە مەدان. (زنگنه‌گردکان)

زەنگی :[ناو+ ئاوەڵناو] خەڵکی زەنگباری ئافریقا؛ ڕەش‌پۆستاڵ؛ قولەڕەش. (زنگی)

زەنگیالێ : [ناو] زەنگیانێ؛ زەنگیانە. (منجوق)

زەنگی‌پشوودان : [ناو،ت] زەنگێک کە نیشـانەی کوتایی هاتنی وانە و دەستپێکی پشوودانە و زە- نگێکی‌تر کۆتایی بە پشوودانە و دەستپێکی وانە- یێکی‌ترە،(ماوەی بـەینـی ئـەو دوو زەنگـە کـە نزیکەی دەخولەکـە،زەنگـی پشـوودانە. (زنـگ- تفریح)

زەنگی‌درگا : [ناو،ت] زەنگی‌کارەبایی لە جیاتی - دەرکە لێدان و تەقەکردن. (زنگ‌در)

زەنگی‌کاروان : [ناو،ت] (۱)جەرەس؛ زەنگۆڵەیێ کە دەکرێتە ملی حەیـوانی‌کـاروانی بـە تایبـەت وشتر و زیاتر بۆ ملی وشتری پێشەنگ، بۆهاندان و کە متر هیلاک بوونیان.(۲ب)مەرگی نزیکان و هەواڵان کە هێما و ئاماژەیە بە نزیک بوونـەوەی مـردن و ڕۆیشـتن بـەرە و مـەرگ. (۱و۲زنـگ- کاروان)

زەنگی‌کلیسا :[نـاو،ت] زەنگێکـی‌گـەورەیـە؛ناقو وس؛ جمخار. (ناقوس)

زەوت‌کردن:[چاوگە،ت](۱)ئارام‌کردن؛ ئەسپەکەم بۆ زەوت نابێـت؛ منداڵـەکـە زەوتنابێـت. (آرام- کردن). ۲)داگیرگردن. (غصب‌کردن)

زەوتەک :[ناو،بک] فریودەر؛ خـاپێن؛ خـاپینۆک. (فریب‌دهنده)

زەوزوو :[ناو]زاوزوو؛زەوەزۆ؛ زاوزێ؛ زاوزۆ؛ زاوزوە؛ زایینی‌زۆر. (مواليدزياد)

زەوڵە : [ناو] مەچەک؛ زەند. (مچ؛ ساعت)

زەوڵەئەستوور : [ئاوەڵناو] مەچـەک‌قـەوی؛ زەنـد ئەستور. (مچ کلفت)

زەوونج :[ئاوەڵناو] زۆنگ؛ ئەردی‌ئـاولی‌ڕاوەسـتاو؛ شێدار؛ شەدار. (زمين‌هميشه‌تر ؛ باطلاقی)

زەوونگ : [ناو] دوڵمەگیپە؛ دۆڵمـەی ڕیخۆڵـە و گەدەی ئاژەڵ‌کە پڕی‌دەکەن لە برنج وبرویش و سەوزی. (دلمه از روده‌درست شده)

زەوەر : [ناو] زمهەر؛ زمهار؛ بەئاردکردنی پاییزانی دانەوێڵـە بـۆ زسـتان. (زمسـان هـاڕ)(آرد آذوقـه زمستانی)

زەوەزۆ : <زەوزوو.

زەوی‌پێو : [ناو] ئەندازە گری‌زەوی. (مساح)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت]ئـەنـدازە گرتنـی‌زەوی. (مساحی)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت] دیاریکردنی درێژایـی و پانایی یان هەردووکیان بە پێـوان و میترکـردن. (متراژومساحی‌زمين)

زەوی‌ناسی : [ناو، بـەرهـەمـی‌چاوگـە] زانسـتی ناسینی چۆنیەتی ئەرد. (زمين‌شناسی)

زەوین‌خۆشکریاگ : [ناو،بەر] زەوینی‌ئامادە کـراو؛ (ب) مـەزرای خۆشـکراو بـۆ داچانـدن. (زمين‌آماده‌شده)

زەهاک : [ناو] زوحـاک؛ شـایێکی خـوێن‌ڕێـژی

ئێرانیبوو. (زحاک)

زەهاو : زیندوو؛ ئاوەدان؛ (زنده؛ آباد)

زەهرەترەک : [ئاوەڵناو] زاڵەتـرەک؛ تـۆقینیزراو؛ (ب)ترسان. (زهرەترک)

زەهرەمارکردن : [چاوگە،ت] ژەحرەمارکردن؛(ب) خواردنیٚکە بەدڵەوە نەنووسیٚ؛ بەزەهـری مـارت بێت: بەقوزەڵقورتتبێت. (زهرمارکردن)

زەهریهەلاهەلا : [ناو] ژەحریهەلاهیل کـە زۆر بکوژە. (زهرهلاهل)

زەهفان : [ناو] کۆمـەڵ؛ دەسـتە؛ تـاقم. (گـروە؛ دسته)

زەهفتر : [ئاوەڵناو+ بەند] زەعفتر؛ زیـاتر؛ زۆرتـر؛ فیشتەر. (بیشتر)

زەهلەبردن : ترساندن؛ تۆقانـدن؛ زاڵـەبـردن. (- ترساندن)

زەهلەبەر : [ناو،بـک] ترسێن؛ تـۆقێن؛ زاڵـەتـرە کێن. (ترساننده؛ ترسناک)

زەهلەچوون : [چاوگـە،ت] ترسـان؛ زاڵـەچـوون؛ زەندەقچوون؛ تۆقێن. (ترسیدن)

زەهمان : [ناو] قەبرستان؛ زیارەتـان؛ گۆڕسـتان. (گورستان)

زەهەک : [ناو] زەهاک؛ زەو؛ بزنەکان زەهەکیان تێکەوتووە: زەویان تێکەوتووە. (زایش)

زەیتوونەتاڵە : [ناو] دارێکە لە بـەرەکـەی ڕۆنـی زەیتوون دەگرن. (زیتون وحشی)

زیاندەر : [ناو،بک] زەرەرگەیێن. (ضرررسان)

زیانیکردن : [چاوگـە،ت] زەرەرگـەیانـدن؛ (ب) ماڵات کردنە نێو زەرحات و دەغڵی دیتران. (ضرر رساندن)

زیبـک : [نـاو] زاکـۆن؛ توانـایی؛ هێـز؛ برشـت. (توانائی؛ قاطعیت؛ ابهت)

زیتک : [ناو] زمانەی ئاغزوونە و باڵـان. (زبانـه- سگکوتلەگورگ)+

زیخماڵ : [ناو،ت] خۆڵماڵ؛ ساوینی دەفر لەکاتی شۆردندا بە خۆڵ و زیخ. (شنساب)

زێدپەروەر: [ئاوەڵناو] نیشتمان پەروەر.(وطنپرور)

زێدەپاروو :[ناو،ت] پـارووی زیـادی بـۆ قـەڵـەو بـوون؛ (ب)تفـاقی زیـادی کردنـەبـەر ماڵـات. (اضافەغذا)

زیرنای : [چاوگە،ت] زریکاندن؛ قیژاندن. (جیق زدن)

زیروبەم : [ناو،ت] زیقە و بۆڕە؛ (ب)دەستەواژەی مۆسیقایە دوودەنگیئەرم و بۆڕ، یان دوودەنگی- ناسک و بۆڵ. (زیروبم)

زیروە : [ناو] (١)زریوە؛ترووسکە؛ چلقلـین؛ درە- وشانەوە. (درخشیدن). (٢) سروە؛ شـنە؛ سـریوە؛ بایکەم و هێواش. (نسیم)

زیرە سیاوە : [ناو] گیای ڕەشە زیرە؛ کولێندراوی بۆ پەنمانی گەدە و بیٚخەوی بـەکـەڵکـە. (زیـره سیاه)

زیرەیڕۆمی : [ناو] جۆرێکزیرەیە. (زیرەرومی)

زیرەیسەوز : زیرەیکەسک؛ جۆرێـک زیـرەیـە کـە ڕەنگـیسـەوزە و بـۆ پـەنمـانی جومگـە (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (زیرەسبز)

زێڕی بیٚخەوش : [نـاو،ت] زێـڕیخـالیس؛ (ب) مرۆڤیپاکو راستی پێدەشوبهێنن. (طلاىناب)

زێڕیسپی : [ناو] پلاتین؛ لە زێڕیزەرد بەقیمـە- ترە. (طلاىسفید)

زێرین : [ئاوەڵناو] لەزێڕچێکراو. (زرین)

زیزەمەندیٚ : [ناو] گیاسیرێژ؛ بەلبەلەشووانیٚ؛ بە-

لبەلەشوانە. (نام‌گیاهی‌است)

زیقاوە : [ناو] سێجۆر مەلی مەلەوانن: زیقاوە و زیقاوەی دەشتی و زیقاوەی کلکسپی<داوداوە کۆسە.

زیقەتی : [ناو] کێشە و تەنگانە؛ تەنگوچەڵەمە؛ نەداری؛ بێدەرەتانی؛ هەل و مەرجی دژوار. (مضیقە)

زێل : [ناو] جەرگ. (جگر)

زیلان : [ناو] ڕیسمەیدەرگا؛ گرێژنەیدەرگا. (پاشنەدر)

زیلک : [ناو] ژیلەمۆ؛ سکلی ژێر خۆڵەمێشی نیوە دامرکاو. (آتش زیر خاکس)

زیندان‌بەبیگاریەوە : بەندکردن و کارپێکردنی بەلاش. (زندان‌باکار)

زیندانی : [ئاوەڵناو+ ناو] بەندکراو؛ بەندی؛ گیراو؛ ڕاگیراو لەزینداندا. حەپس‌کراو. (زندانی)

زیندانی‌ئەبەد :[ناو،ت] زیندان‌کردن بۆ هەتا هەتا و تا ئاخری‌عومر. (زندان‌ابد)

زیندەزێ : [ئاوەڵناو] هەرگیانلەبەرێک کە لە-جیاتی هێلکە هەڵهێنان، (بەراوەژووی تۆرەمەی خۆی) بەچکەی دەبێت. (ب)جۆرێک‌ماسی کە گەراکانی لە ناوزگیدا هەڵدێنێ و بەچکەکانی بە زیندویی دەبێت. (زندەزا)

زینک : زینگ. اند؛ فرد؛ ئالماند؛ فد: [ناو] ڕوویە-ڕێکی مسییە لە کاری چاپدا کەڵکی هەیە. (زینک)

زین‌گرتنەوە : [چاوگە،ت] زین لە سەرپشتی چارەوا هێنانە خووار. (زین‌برگرفتن‌ازاسب)

زینگەوکردن : [چاوگە،ت] زیندووکردنەوە.(احیا کردن؛زندەکردن)

زین‌لێکردن : [چاوگە،ت] زین‌دانانە سەرپشتی چارەوا و قاییم‌کردنی. (زین کردن)

زین‌وبەرک [ناو،ت]: زین، (ب)هەموو شتی-پێویست بۆ زینکردنی ئەسب. (لوازم‌زین‌کردن)

زین‌وەشکەر : [ناو،ک] زینچێکەر؛ زینساز. (سراج)

زێنەب : زێنەو؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانە)

زینەت : ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانە)

زینی یایلی : [ناو] زینێک کە بۆ هەموو چارە-وێێک بەکاربێ. (زینی‌کەبدردهمەاسبهابخورد)

زیوان : [ناو] کون لە مەشکەدا. (سوراخ در مشک)

زیوەر : [ناو] خشڵ؛ ناوە بۆ ژن و پیاو. (زیور؛ نام‌برای‌زن‌ومرد)

پیتی (ز) بەشی وشەی بیانی

زالووسیفەت : (ب) مرۆی خوێنمژ. (زالوصفت)

زەرع : [ناو] یەکەی پێوانی درێژایی لە قەدیمدا بەرانبەر بە ۱۰۴سانتیمیتر. (ذرع)

زەرووەرق :[ناو،ت] کاغەزێکی پڕ نەقش و نیگار یان ناسک، زیاتر ڕەنگین بۆ پێچانەوەی دیاری و پێشکەشی. (زرورق)

زیپ : اند؛ فد: [ناو] زنجیر. جۆرێک بەست بۆهەڵپێکانی درزی شەرواڵ و کیف(جانتا) و ئیتر. (زیپ)

زێڕ خرید. [ناو،بەر] زەڕخری؛ بەپارە کڕدراو؛ [ئاوەڵناو] (ب) کۆیلە؛ بەندە؛ بەنی.«نالەی جودایی . هێمن » (زرخرید)

زیراکس : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] وێنەگرتن وەک کۆپیەگرتن لە بەڵگە. (زیراکس)

ژ : (١) له؛ ژبه‌ر وی هه‌ندی: له‌به‌ر ئه‌وه. (بعلت)(٢) (ف.گیو) هه‌م؛ ش؛ یش؛ زیڤ- ژی به‌نرخه: زیویش‌به‌نرخه. (نیز)(٣) به؛ مه- ژته‌را گوت: من به‌تۆم گوت. (به)
(٤)(ف.هن) واتای جیابوون ده‌گه‌ینی، جلکی ژ به‌رخۆبکه (از)

ژاراڤ :[ناو] حه‌وتاوکردنی جێی ده‌می سپلۆت؛ گلاوی‌ده‌رکردن به گڵه‌سووره و ئاو. (نجسی‌درکردن)

ژاراڤ : [ناو] گلاو؛ سپلۆت؛ ژاراو. (نجس)

ژاراو : [ناو] ژاراڤ؛ گلاو سپلۆت. (نجس)

ژاربوون : [چاوگه،ت] بی‌ئه‌نوا و فه‌قیربوون؛ لاواوازبوون بی‌هێزبوون.(١.بینواشدن٢.زارو نزارشدن)

ژارۆ : بۆبانک‌کردنی‌هه‌ژاره؛ ئه‌ی‌هه‌ژار؛ ئۆی‌هه‌ژار. (ای‌بینوا)

ژارین : (ف.گیو) هاوارکردن؛پاڕانه‌وه؛ لاڵانه‌وه. (هەوار؛تمناکردن)

ژاژ[ئاوه‌ڵناو]قه‌ره‌باڵغ ؛شلۆق. پڕ حه‌شامه‌ت. (جمعیت زیاد و شلوق)+

ژاژک : [ناو] باوێشک؛ (دهن‌دره) (ف.هن) بنێشت؛ جاچکه (سقز)

ژاژکه : [ناو] جاچکه؛ بنێشت؛ جاچک. (سقز)

ژاژیل : زۆربلێی خاوه‌خاوقسه‌که‌ر. (من‌ومن- کردن و زیادحراف)

ژاژیلۆک : [ناو] ڕووه‌کێکه ساقه‌ته‌که‌ی ده‌

تاشن بۆ قه‌ڵه‌م. (گیاهی‌برای‌درست‌کردنی- قلم‌نی)

ژاله : ژاڵه؛ ناوی‌ژنانه‌یه. (اسم‌زنانه‌است)+

ژان‌بردنه‌دڵ (ب)چزه‌لێدان؛ داخ‌نانه‌سه‌ردڵ؛ داخ‌به‌دڵه‌وه‌نان. (داخ‌بدل گذاشتن)

ژان‌بژاردنه‌وه : [چاوگه،ت] به‌ره‌ژانی پێش ژانی منداڵبوون؛ ورده‌ژان. (دردیکه‌علامت- دردزایمان‌است)

ژاندارمری : فرد؛ فد: [ناو] ژاندارملی؛ ڕێکخر اوێکی ده‌وڵه‌تی (له‌ئێراندا) که زاوتی- دادگوسته‌ری‌بوو و به‌ڕێوه‌چوونی قانوونی ده- ره‌وه‌ی شاری وه‌ئه‌ستۆ بوو. (ژاندارمری)

ژاندارمه : [ناو] جندرمه؛ ژاندارم؛ ژاندار.(ژاندارم)

ژانکردوو : [ناو،] (١)که‌سێک که‌ژان ده‌ستی پێدابێت. (کسی که‌دردش گرفته). (٢ ب)[ئاوه‌ڵناو] بێقه‌رار و بی‌ئارام و حه‌جمان لێبراو.(بیقرار)

ژان‌کرده‌ی : [چاوگه،ت] ژان‌لێهاتن؛ ژان- کردن. (دردشروع‌شدن؛دردکردن)

ژانوییه : [ناو] مانگی‌هه‌وه‌ڵی ساڵی‌زایینی له ١١ی به‌فرانباره‌وه تا ٢٠ی ڕێبه‌ندان. (ژانویه)

ژانه‌ژاردنه‌وه : <ژان‌بژاردنه‌وه.

ژانه‌سک:[ناو،ت]ژانی‌ناو زگ؛ دڵ‌پێچه؛ سک ئێشه. (دل‌پیچه)

ژانەهوورک : [ناو] وردەژانـی پـێش ژانـی-منداڵبوون؛ بـەرەژان. (دردهـای کـمپـیش-اززایمان)
ژاوەژاو : خاوەخاوقسەکردن؛ فڵتەفڵت. (من-ومن)+
ژبەش : > شووتی؛ هەنی.
ژرسـە : فـرد؛ فـد: [نـاو] جرسـە؛ جۆرێـک قوماشە. (ژرسه)
ژمارای : [چاوگە]شماردن؛ بژاردن. (شمردن)
ژمێر : [ناو،بک] کەسێک کە دەبژێری؛ ئـە-ژمێر. (شماره‌کننده)
ژمێردراو : [ناو،بەر] ژمێراو؛ ئەژمارکراو؛ هـە-ژمێراو. (شمرده‌شده)
ژنبــــاب : [نــــاو] بــــاوەژن؛ زڕدایـــــک؛ ژنباڤ.(نامادری)
ژنباو : >ژنڕەنگ.
زنحا : [ناو]زینا؛ زیناح؛ سەرجێی‌کردنی ناڕوا. (زنا)
ژنحیز : (ب) گەواد؛ بێ‌ناමووس. (کسی کـه-زنش‌هیزاست)
ژنڕەنگ : [ئاوەڵناو] ژنەڕەنگ؛ ژنانیلە؛ بلـە-کناچێ؛ ئاریلە؛ لووسکەی‌ژن‌ئاسا.(پسرزن‌نما)
ژنسەیـدا : [نـاو] مامۆسـتاژن؛ ژنـی‌پیـاوی مودەڕیس. (همسرمردمعلم)
ژنڤیان : [ناو] ژن‌خواز؛ ژنویسـت.(زن‌خـو-استن. خواستگارزن)
ژنکاپشتلەئەردێ : [ناو،ت] ژنی‌مـارەکـراو. (زن‌عقدکرده)
ژن‌مردگ : ژنمردوو؛ بێوەپیاو. (زن‌مرده)
ژنمێـر : [نـاو] کـەڵـەژن؛ شـاژن؛ شـێرە-ژن.(شیرژن)
ژن‌ومنداڵ : [ناو،ت] (ب)خێزان؛ خـاوخێزان. (خانواده)
ژنۆیانەی : [ناو،ت] ژنی‌ماڵدار؛ بناوان؛ کەیبا نووی ماڵ؛ کابانی ماڵ؛ بەرمالی. (زن‌خانـه-دار)
ژنەسیت : [ناو] سیت؛ ژنـێ‌کـە ماموٚسـتایە. (معلمه)
ژنەکە : (١) [ناوی‌ناسراو] لێرەدا(کە) ئامرازی ناسیارییە . (آن‌زن، معرفه). (٢) ژنەکێ؛ ئەی ژن؛ زیاتر ژنان لە ئاخافتندا بـەیـەکـدەڵـێن؛ ژنەکە درەنگە بابڕۆین. (ای‌زن)
ژنەوای : [چاوگە] بیستن؛ شنەفتن؛ ژنەفتن. (شنیدن. بشنفتن)
ژنەوایی : [ناو] ڕەوتی ژنەوتن؛ ڕەوتی‌بیستن. گۆەداری(شنوایی)
ژورژێـت : فـرد؛ فـد: [نـاو] نـاوی‌جۆرێـک قوماشە. (ژررت)
ژۆکێر : [ناو] دووکارتی تایبـەت لـەپـەرەی پەڕانتۆدا، شەیتان یان شەیتانە. (ژوکر)
ژووری : (١) [ناو] ناوەوە. (٢) [بەند]لای‌سە رەوە؛ (٣)[ئاوەڵناو] ژووروو؛ ژووروەوە؛ سەروو. (١–داخل٢طرف بالا ٣ بالا)
ژووژ : [نـــاو] حـــاکم(قـــازی) لـــەنـــاو قوماربازاندا.(ژوژ)
ژووژک : [ناو] ژیشک؛ ژووژوو؛ ژڤـژی؛ ژژۆ؛ ژژوو؛ ژیژوو؛ ژووشک. (جوجه‌تیغی)
ژووڵان : [چاوگە] ژووڵین؛ جووڵان؛ تـەکـان خواردن؛ جووڵانەوە. (جنبیدن)
ژەقنی‌هەلاهیل : ژەقنـەی هـەلاهیـل؛ ژە-

هری هەلاهیل. (ب) ژەقنەمووت. (زهر-هلاهل)
ژەمەن : [ناو] بەرەمەشکە. (کرەحاصل‌ازیک بارمشک‌زدن)
ژەندن : [چاوگە] هەڵپەڕین لەجێوە و چەلە-پایی بێ جێگۆڕین. (دریک نقطه رقصیدن)+
ژەنگ : [ناو] وەک ژاری‌قلیان؛ جرمی‌قلیان؛ خڵتەی‌مۆدنە. (جرم‌پیپ‌وقلیان)+
ژەنگار : [ناو] تەمومژی سەرکێوان؛ تەم و دوومان. (مه)+
ژەنگ‌هاوردگ:[ناو،ت] ژەنگ لێدراو؛ ژە-نگاوی. (زنگ‌زده)
ژەنگیت : [ناو] برۆ؛ ئەبرۆ. (ابرو)
ژەنیاگ : [ناو،بەر] ژەنراو؛ ژەنیاو؛ ژنیاگ(مضارع (ژەندن)باهمەمعانی)
ژەنیک : [بەند] تۆسکاڵێ؛ تۆسقاڵێ؛ کەمێ؛ بەئاستەم و دووبەڵا. (یک‌ذره)
ژەهرکەنگر : [ناو،ت] جەوی وشک‌بووی بنی‌کەنگر؛ بۆڕەوانی بەکەڵکە. (انگم کنگر)
ژەهرەبا : [ناو،ت] بای‌سەبوون؛ بای‌سە-موون؛ گڕەبا؛ بای‌زۆرگەرم کە زەرحات هە-ڵدەپروکێنێ. (بادسام)
ژهی : (ف.مشه)<ژهیکا.
ژهیکا : (ف.مشه) ژهی؛ ژنابەد؛ ژنی‌خراپ و کردارخراپ. (زن‌بدکاره)
ژهینگێوە : [بەند] لەوەبەدووا؛ لەوساوە؛ لە ئێستەوە. (ازحالا)
ژیار : [ناو] هەلاج؛ پەرەکەر. (حلاج)+
ژیارە : [ناو] گوزەران؛ بەڕێچوون؛ پێویستی ژیان. (معیشت)

ژیان : [ناو] شیان؛ هێنان؛ بایەخداری؛ دە-ژی: دێنی. (ارزش)+
ژیان‌نامە :[ناو] نووسینی کارەساتی ژیان و بە سەرهات و ڕووداو لە درێژەی عومردا.(زندگینا مه)
ژێبەردان : [چاوگە،ت] لێبەردان؛ دەس ژێبەردان: بەرەڵاکردن، تەڵاقدان، دەست ژێ بەردان : دەست لێ بەردان. (طلاق‌دادن)
ژێبەردایی : [ناو،بەر] بەرەڵاکراو؛ لێ تە-ڵاقدراو. (طلاق‌داده‌شده)
ژی‌درێژ :[ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛تەمەن‌درێژ؛ عومردرێژ. (مسن؛ عمر دراز)
ژێرئاوی :مەلەکردن‌لە ژیرئاودا؛ بەمەلە ڕۆیشتن لە ژیرئاووەوە؛ (ب) بەدزیەوە و زیرە-کانە کردنی کارێک. (زیرآبی)
ژێربان : [ناو] میچ. (سقف)
ژێرپاخستن :[چاوگە،ت] ژێرپێ‌خستن؛ پاماڵکردن ؛ پایەماڵکردن. (پایمال کردن)
ژێرخاکی : لەژێرخاکدا شاردراوە؛(ب)کەل-وپەلی کەونارا کە لە ژێرخاک دەردە-هێنرێت.(زیرخاکی)
ژێردەریایی : [ناو] جۆرێک‌کەشتییە (پاپۆڕ) کەدەتوانی لە نێو ئاودا نقوومبێت و لە ژێر ئاووەوە بڕوات. (زیر در یایی)+
ژێرڕێسمە : [ناو] بەرد یان کانزای ناوچاڵ کەپاژنەی‌درگا لەسەری دەسووڕێت. (زیرپاشنه در)
ژێرزین : [ناو] نەرمەزین؛ لبادی ژێر زین کە پێش‌زینکردن لەسەر پشتی چارەوا دادە-نرێت. (نمدزین)

ژێرسەر : ئاگاداری لە پیلان؛ (ب) هۆی(فیت، سووچ، خەتا، تاوان)، ئەوکێشە- گشتی لە ژێرسەر ئەوابوو: ئەوکێشە گشتی فیتی ئەوبوو، بە هۆی پیلانی ئەوەوە بوو . (آگاهی از دسیسه بازی)

ژیرسیغار : [ناو] تەبلەک؛ ژێرجغارە؛ ژێرجگەرە؛ ژێرسگار؛ چێرجگەرە؛ دەفرێک بۆ سووتکەسیگار تێکردن. (زیرسیگار)

ژێرمێزی : [بەند](ب) بەرتیل بەکاربەدەستی پشتمێز نشیندان بە پەنامەکی. (زیرمیزی)

ژێرهاڕ : [ناو] بەردی بنەوەی ئاش و دەستاڕ. (سنگ‌زیرین‌آسیاب)

ژیٚستاندن : [چاوگە،ت] ژیٚئەستاندن؛ لیٚ- ئەستاندن. (گرفتن‌از)

ژیٚسیٚ :[ناو] ناوی تفەنگێکە.(نام‌اسلحه- ایست)

ژیڤانۆ : [ناو] ژیان؛ زینگی؛ زیندەگی. (زندگی)

ژیڤانی : پەژیوانی؛ پەشیمانی؛ پوژمانی؛ پوشمانی. (پشیمانی)

ژیڤای : [ناو] ژیان. (زندگی)

ژیڤنای : [چاوگە،ت] ژیاندن؛ بەخێوکردن. (زندگی‌دادن)

ژیٚڤەقتاندن : [چاوگە،ت] لیٚ ڤەقەتاندن؛ لیٚجیاکردنەوە؛ لیٚ قرتاندن. (جداشدن و جدا کردن‌از)

ژێکری : [ناو،بەر] براو؛ لیکراوە. (قطع‌شده)

ژیلا : تەگرە ژیلە؛ تەرزە؛ (تگرگ)

ژیلەمڕ : [ناو] ژیلەمۆ؛ زیلەمۆ؛ پوولووی ژێر خۆلەمێش. (اخگرزیرخاکستر)

ژێمایی : [ناو] لێماوە؛ (ب) لەپاش بەجێماو؛ میرات؛ لیٚبەجیماو. (ماترک)

ژێن : [پاشگر] کەسێک کە دەژەنی؛ ڕاژێن؛ هەژێن. (پیواژه،تکان‌دهنده)

ژێـن : [ناو] لە کرۆمۆزۆمدا هۆکاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئە- خلاقی و سرو شتییە لەدایک و بابەوە بۆ منداڵ. (ژن)

ژین :ناوی ڕۆژنامەیەکی کوردیکە لە- سلێمانی دەردەچوو. (روزنامه‌ژین)+

ژێن‌دەرمانی : [ناو،ت] چارەسەرکردنی کەم و کووڕیەکانی ڕەگەزی بەدەست تێوردانی کرۆموزۆمەکان. (ژن‌درمانی)

ژینگە : [ناو] جێگەی‌ژیان. (جای‌زیستن)

ژینوژار : [ناو] ژیانی‌ناخۆش. (زندگی‌تلخ)

ژێنیراڵ : [ناو] مەقامێکی باڵایە لەعەسکە- ریدا؛ (ژنرال)

ژیوان : [ئاوەڵناو] ژیڤان؛ پەژیوان؛ پەشیمان؛ پاشگەز بوون لەکردنی‌کارێک. (پەشیمان)

ژیوای : [ناو] ژیڤای؛ ژیان. (زندگی)

ژیونای : [چاوگە،ت] ژیڤنای؛ ژیاندن؛ بە- خێوکردن. (زندگی‌دادن)

پیتی (ژ) بەشی بیانی

ژامبۆن : فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] گۆشـتـیڕانـی لاشـەی سـەربـڕاو؛ (ب) باسـترمەیڕان. (ژامبون)

ژانر : فرد؛ اند؛ فـد: چـەشـن و چـەمکێکـی تایبـەت لـە کـاری هونـەری و ئـەدەبـیدا، ئافراندنیکارێکی هونەری یان ئەدەبـی کـە ناوەڕۆکێکی تایبەتی هەبێـت؛ دەسـتەواژەی سینەمایی و هەواڵنێریسینەماییە. (ژانر)

ژوورناڵ : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] گۆڤارێک کە لە بابەت هونـەری کـردەوەی دەسـتییەوە دە-دووێ، وەک وێنـەی لیبـاس و جلـدروونی باوی ڕۆژ. (ژورناڵ)

ژووژ : لەکۆڕی یاریدا بەتایبـەت لـەقومـاردا قسەڕەوا و حوکم ڕەوا (داوەر) ئاسایە. (ژوژ)

ژێتۆن : فرد؛ انـد؛ فـد:کوتـە کاغـەز یـان - پلاسـتیک یـان کـانزاییێکی مـۆرکراو یـان نیشان لێدراوە کە لە شوینگەلی گشت گیردا لە سندوقدار یان کە سێکی تایبەت، بـەپـارە دەکرِدرێت و هەر لەو شوینەدا بروەیهەیە و زیاترلـە شـوێنگەلـی وەک قومارخانـە و چێشتخانە و جندەخانە و (بیسترۆ) و ئیتـردا باوە. (ژتون)

ژێرسازی:(۱)ڕێکوپێککردنی چینی ژێـرە-وەی جادە و هێڵیئاسن و تەپاندنەوەی بۆ — کارکردن لـەسـەری یـان ئیسـفاڵتکـردن. (۲)کاری هەوڵدەست ڕەنـگکردنـی دیـوار یان تابلۆی وێنەکێشی یان هەرشتێ کە لە پاشان ڕەنگی پێویستی لێبدرێت؛ ڕێکوپێککردنی هەر ڕووپەرێک بۆ کـارکردن لە سەری. (۱و۲زیرسازی)

ژێلە : فرد؛ اند؛ فد؛ اسپانیاد: [ناو] لەرزانـەک؛ گەردێکە کە لـە نـاو ئـاویگـەرم دەکرێـت دووای ساردبوونەوە وەک ئـاوی سـەروپێـی ساردە وەبووی مەییوی لێدێ و دەڵەمەیە و شلو شەویقە، ئەگەر لە جیـاتی ئـاو بکرێتـە نێو ئاویمیوە دەبێتە ژێلەی خواردەمـەنـی و بەناویمیوەکەیەوە ناودەبرێت. (ژلە)

ژێـن : [نـاو] لـە کرۆمۆزۆمـدا هۆکـاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئـە-خلاقی و سروشـتیە لـەدایـک و بابـەوە بـۆ منداڵ. (ژن)

ژین : ناوی ڕۆژنامەیێکـی کـوردی کـە لـە سلێمانی دەرچووە. (روزنامەژین)+

ژێنراتۆر : [ناو] دینام؛ موتۆریکارەبا؛ کـەرە-ستەیێ کە هێزی جووڵێنـەر دەکاتـە هێـزی کارەبا. (ژنراتور)

ژێنێتیک : [ناو] زانستێ کە لەسەر دیاردە کانی ئیرسـی (میراتبـەری) و ڕەگـەزی دە-کۆڵێتەوە. (ژنتیک)

ژێنێتیکی : [ئاوەڵناو] ئیرسـی؛ میراتـی؛ ئـە-وشتە سروشتیانە کە لە دایـک و بابـەوە بـە منداڵ گـەیشـتووە؛ (ب) زگمـاکی؛ وەرنـە-گێراوی زاتی. (ژنتیکی)

ساب: [ناو] سابات؛ کەپر؛ چەتر. (سایەبان)

سابات: <ساب.

سابروون: : [ناو] سابرێن؛ نێری؛ تەگە. (شاک؛تکە)

سابری : <سابروون.

سابۆتە : [ناو] پیرەژناکەڤن؛ پیرێژنی‌قاری. (زن‌بسیارپیر)

سابود: : [ناو] جۆخینە؛ خەرمانەی‌مانگ. (هالە)

سابیر: ناوە بۆ پیاوان

سابی‌سالار: : [ناو،ت] کاروان‌سالار؛ رێبەری کاروان. (کاردان‌سالار)

ساپ‌ساپانی: : [ناو،ت] نانوماست؛ زاپ-فرێدانی لاتیل بۆ سەرئاو کە چەندجار هەڵدەبەزیتەوە. (نوعی‌باز)

ساپیت: : [ناو] ساپیتە؛ کاریتە؛ باڵار. (شاه‌تیر)

ساتار: : [ناو] ساخۆر؛ ڕووتەنی ناولێرەوار و جەنگەڵ. (زمین‌بی‌درخت‌درمیان‌جنگل)

ساتای: سایەی؛ لەساتای‌تۆدا؛ لەژێرسایەی تۆدا. (سایە؛کرم)

ساتن: [چاوگە] کوتان؛ لێدان. (کتک‌زدن)

ساتوسەودا: : [ناو،ت] سەودا و موعامەلە؛ کڕین و فرۆشتن. (معاملە)

ساتوور: [ناو] ساتۆر؛ کاردێکی زۆرپان بۆ شەقەکردنی لاشە لە قەسابیدا. (ساتور)

ساتێر : [ناو] گاڵتە و شۆخی ؛ تەنز؛ جەفەنگ. (تنز)

ساجی‌عەلی: وشەیێک بۆ نەداری و موفلیس‌بوون؛ کەوتوەتە سەرساجی‌عەلی : واتا هیچی بە دە ست نەماوە. (ساجعلی)

ساچان: پشوودان؛ حەسانەوە. (خستگی-درکردن)+

ساچلخ: [ناو] ساچ بە تووركی واتا ئەگریجە و زولف، (لخ)یش هەرتوورکییە واتا شتی ئەگریجەبەند؛ زیوەری‌زولف. (زیورزلف)

ساچمە: [ناو] بەردی‌سەنگ‌فەرش؛ بانوان. (سنگ‌سنگ‌فرش)+

ساچمەرێژی: [چاوگە،ت] بەردرێژی؛ سەنگ-فەرش‌کردن؛ بانواندن. (سنگ‌فرش کردن)

ساحێنە : [ناو،بک] ساریژکەر؛ دەرمانکەر؛ خوەشەوکەر. (مداواکنندە)

ساحێب: ناوی‌گوندێکە لە ڕۆژهەڵاتی‌سەقز. (صاحب)+

ساحێبی: [ناو] ساحێوی؛ جۆرێکتری. (نوعی‌انگور)

ساحێو: ساحێب؛گوندێکە لە ڕۆژهەڵاتی شاری‌سەقز (قریەای‌نزدیک‌سقز)

ساحێوماڵ : [ناو،ت] خاوەن‌ماڵ؛(ب)خانە خوێ. (صاحب‌خانە؛ میزبان)

ساخ : [ئاوەڵناو] (ب)دەستلێنەدراو؛ شەقڵ-نەشکاو. (دست‌نخوردە)+

ساخی‌پارێزنای: ساخی‌پاراستن؛ تەندروستی

ڕاگرتن. (رعایتتندرستی کردن)

ساد: [ناو] پارچە؛ تیکە؛ کوت؛ لەت. (تکە)

سادر: [ناو] تەورداس. (تبر داس‌مانند؛ نوعی-تبرزین)

سادۆڵ: [ناو] دۆڵیانێ لە چیمەنتۆ کە سەری ئاواڵەبێت. (ناوآسیاب)

سادیل: [ناو] چووزەنەمام؛ چووزەخەڵف. (ترکەجوان‌درخت)

ساراکردنەوە: [چاوگە،ت] جێگای نارێک و پڕ کۆسپوکەندالێ ڕێک‌کردن. (صاف‌کردن-زمین)

سارالێ: ناوی کێوێکە لە هورامان. (کوەساران)

سارامی: پەز لە کاتی‌تێریدا؛ پەزی‌تێربوو. (گوسفندسیرشدە)

ساردەسێر: [ئاوەڵناو+ ناو]کوێستان؛ ناوچەیێ کە هەوای‌ساردبێت. (سردسیر)

ساردەکێلێ : [ناو،ت] تووەشاندنی درەنگ وەخت لە پاییزدا. (تخم‌پاشی‌آخرپاییز)

ساردی‌کردن : نەخۆشی بە هۆی‌خواردنی خۆراکی(سروشت‌سردەوە). زۆرخۆراک بە سروشت سارد دە ناسرێن و بە خواردنیان مرۆڤ‌ساردی‌دەکات و نەخۆش‌دەکەوێت. (سردی‌کردن)

ساردین : فرد.فد.اند. [ناو] جۆرێک ماسی وردیلە؛ (ب) کونسێرو (قوتووی پڕ لە ماسیی ساردین کە ئامادەکراوە بۆ خواردن). (ساردین)

سارۆبیرە: ناوی‌قارەمانێکی بانەیە لە شەڕی چاڵدوڕاندا بەشداربووە و بەدەستی سوپای-تورک کوژراوە. سارۆبیرە

سارۆج: [ناو] تێکەڵاوێکە لە قسڵ و خۆڵە-مێش بۆ سوواخدانی حەوز بەکاردەهێنرا پێش‌ئەوەی چیمەنتۆ پاوێر ببێت.(ساروج)

سارۆخ: ناوی چۆمێکە لە کوردستانی ڕۆژهە-ڵات. (نامرودخانەایست)+

سارێخ : مووشەک چەکی شەڕ. (موشک)

سارۆقامیش: گوندێکە نزیکی بۆکان زێدی دوو زانا و بلیمەتی کورد، برایم‌خانی‌سەلاح و حەسەن‌خان سەلاح سۆران. (ساری‌قاموش)

سارەبان : [ناو،] سارەوان؛ وشترەوان؛ شوانێ حێشتران. (شتربان)

ساری: [ناو] تەزیاتی؛ سڤکی؛ ساردی. (سردی)

ساری: [ناو] جۆری قوماشی تەنکە ژنانی هێند لە خۆیانی دەپێچن. (ساری)

ساری: [ناو] ساردی؛ سەردی؛ (ب) بێ-خوڵکی؛ لالووتی. (سردی)

ساریج : <سارووج.

سارێژەکردن: [چاوگە،ت] دڵنەوایی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (آشتی‌کردن)+

ساز: [ناو] ناوی هەموو ئامێرەکانی مۆسیقایە بەڵام بەتایبەت بۆ تار بەکاردەبرێ. (ساز)+

سازاخ: [ناو] تۆفی‌سارد؛ با و بۆران پێکەوە. (بوران)

سازبەندی: [ناو،ت] کاری سازبەند؛ هەڵبژاردن و دابەشکردنی سازەکان لە ئورکێستردا. (تنظیم‌کنندە ارکستر)

سازگ: [ناو] تەڕەساز؛ ترشیاتێک کە شەلە-میشی تێدابێت. (ترشی‌باشلغم)

سازگاری: [ناو] (١)ڕەوتی‌هەڵکردن و پێک-

هاتن لەگەڵ خەڵک؛ (٢) پێکەوتن؛ ئەو دە-
رمانەم پێناکەوێت سازگارنییە؛ (٣) پێک-
هاتن؛ نەبوونی کێشە و دژایەتی؛ ڕەوتی
سازشت؛ سازیاری؛ سازیان. (سازگاری)
سازوباز : [ئاوەڵناو] حازر و ئامادە. (حاضر
وآمادە)
سازیان: [چاوگە،ت] سازشتکردن. (سازش-
کردن)
ساس: غەریبسنجان؛ جووجە؛ تەختەپیتی؛
واتا(ئەسپێی تەختە) لە تورکییەوە وە رگیراوە؛
جووڵەوەرێکی پانکیلەی چکۆلەتر لە گەنەیە
و لە ڕۆیشتندا گورجە، ڕەنگی قاوەییسوورە و
شەوراوە لە ڕۆشنایی بێزارە و خوێنمژێکی
زۆر بە خووروو ، پانکەیشی پێدەڵێن، و
خوێنەکەی بۆگەنە. (ساس)
ساسی: [ناو] گەدایی؛ سووالکەری؛ دەروێشی.
(گدایی)
سافۆ: [ناو]کلیلەبەفر؛ ڕنوو. (بهمن)
ساقە : [ناو] (١) سیاقە؛ سەدەقە؛ بەساقەوبەم؛
بەسەدەقەتبم؛ (ب) بەڵا گەردان.(١و٢صدقە)
ساقە : [ناو] ساغە؛ نەشکاوە؛ ساخە. (سالم
است)
ساقەت : [ناو] لاسکیڕووەک؛ لاسق؛لاسک.
(ساقە)
ساقی :[ناو] (١) ساغی؛ ساخی؛ (سالمی) ؛
(٢) مەی گێڕ. (ساقی)
ساقی: وشەیێکی بیانییە بەڵام زۆربەی
شاعیرانیکورد؛ باسیانکردوە بە واتای مە-
یگێڕە. (ساقی)
ساک: [ناو] جانتە؛ کیفیلیباس و شتوومەک-
تێنان؛ جانتا. (ساک)+
ساکار: [ئاوەڵناو] سادە؛ بێنەقش و نگار؛ یە-
کڕەنگ؛ بیڕیا. (سادە)
ساکان: [چاوگە] حەپەسان؛ تاسان؛ کاس-
بوون. (گیجشدن)
ساکسیفۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێرێکی-
مۆسیقایە بەفوو لێدەدری. (ساکسیفون)
ساکەدەشت: [ناو،ت] دەشتیپان و ساف و
بەرین. (صحرایبرهوت)
ساکەگۆڕ: <ساکەدەشت.
ساگات : [ناو] ساکات؛ سێبەر. (سایە)
ساگەوان : [ناو] بەرازیمێ؛ مالۆس. (خوک-
مادە)
سالاد: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] زەلاتە؛ سەلاتە؛
ساڵات. (سالاد)
سالار: (١)لەقەمی سالاریناسر(مستەفابەگی
موکری ڕەچەڵەکی بەرەبابی ناهیدەکانی ئێلی
فەیزوڵابەگی.(٢) لە قەمیئەحمەدخانیفاڕوقی
برازای سالاریناسر، کە ساڵی١٣٢٥هە، لە-
گەڵ دووبرا و ٥ ئامۆزای شەهیدکران.(٣) لە-
قەمیسالاری ئاڵبلاغ نیگارکێشێکی بە-
ناوبانگ.(سالار)+
ساڵانە: [ئاوەڵناو+ بەند] هەمووساڵێک؛ لە-
ساڵدا؛ ساڵەهات. (سالانە)
سالبڕ: [ئاوەڵناو] ساڵیانە؛ کرێگرتەی بەبڕ بۆ
ساڵێک. (یکسالە)+
ساڵبوێر: [بەند] ساڵینەساڵێ. (سالدرمیان)
سالح : ناوە بۆپیاوان؛ ساڵە. (صالح)
ساڵدات: [ناو] پلەیێکیعەسکەری بوو لە
ڕووسیا. (سالدات)

ساڵنامە: [ناو] بەسەرهاتی ساڵانە؛ گۆڤاریٚ کە ساڵیٚ جاریٚ دەردەچیٚ. (سالنامە)+
ســالووس: [ئــاوەڵنــاو] (ف.گیــو) ڕیاکــار؛ چاپلووس؛ درۆتاش. (سالوس)
ساڵ ٚوەگەڕ : [ناو] ساڵەهات. (سالگرد)
ساڵەوساڵ ٚ: [بەند] ساڵیٚ جاریٚک؛ ئەمساڵ بۆئە- وساڵ ٚ. (سال‌بەسال)
ساڵیٚ ئامیٚ: ساڵیٚ داهاتوو؛ ســاڵیٚک کــە دیٚــت. (سال آینده)
ساڵیٚ بەدوانزەمانگ : (ب) لەتــەواوی ســاڵ ٚدا؛ هەمیشە و داییم. (مدام)
ساڵیٚ خویٚندن: ماوەییٚک کە قوتابیان وانەییٚک تەواو دەکەن بــەرانبــەر بــە٩مانگــە و ســیٚ- مانگیش پشووی‌هاوینییە. لە ئیٚراندا لە ئــەوە- ڵی ڕەزبەرەوە دســتپیٚدەکات هــەتــا ئــاخری - پووشپەڕ. (سال تحصیلی)
ساڵیٚ داهاتوو: ساڵیٚکی‌تر؛ ئەو ساڵە کــە دیٚــت. (سال آینده)
ساڵیٚ ڕابووردوو : پار؛ پارەکە. (پارسال)
ساڵیٚ زاییٚنی: بەقەرا ساڵیٚ هەتاویە بەڵام سەە- رەتــای دەکــەویٚتــە١١ی بــەفرانبــار. (ســال- میلادی)
ساڵیٚ مالیٚ: ١٢مانگە بەڵــام ســەرەتاکــەی بــە پیٚی‌بارودۆخ دیاریدەکریٚ و سیٚ‌مانگیش ماوە دادە نریٚت بــۆ ســەرڕاســت کردنــی لیســت و (بیلانی) خەرج. (سالی‌مالی)
ساڵیٚ مەلاخەلیل: ساڵی١٣٠٧ڕاپەڕینــی مەلا خەلیل کە بووەتە ساڵیٚ میٚژوویــی لــەناوچــەی موکوریان. (سال ملاخلیل)
ساڵیٚ میٚژوویی: ڕووداویٚک کە لە ساڵیٚکدا قــە- وماوە و بەناوی ئەو ڕووداوە ناوی لیٚ‌دەبــەن. (سال تاریخی)
ســالیۆن : [نــاو] گیــای‌کاشــەمــە؛ کــەرەوزی کیٚوی؛ بۆ ئیٚشی جومگە باشە. (کرفس کوهی)
+ سام : (١)باپیری ڕۆستەم(پدربزرگ رستم) (٢) باییٚکی زۆرگەرمە لە گــەرمیٚنــەوە دیٚــت. (بادیست بسیار گرم)
ساماڵ: ساف؛ بــیٚ‌گــریٚ؛ لــووس؛ ســایەقــە؛ عاسمانی‌ساف؛ ئاسمانی‌بیٚ‌هەور. (صاف)
ساماڵسا : ویٚران‌کردن و جیٚگــەی ویٚرانــەکــە ساف‌کردن. (باخاک‌یکسان کردن)
ساماڵسا : هەموو؛ گشت؛ ساماڵساتاڵان کــردن: هیچ بۆ نەهیٚشتنەوە. (بکلی)
سامان : [ناو] خویٚانی‌کۆوەکراوی گەنم و جۆ. (خرمن‌جمع‌شدەگندم‌وجو)+
سامان : ناوە بۆیپاوان. (سامان)+
سامرەند: ناوە بۆیپاوان. (نام‌مردانە)
سامڕیٚژ : <قاڵاوگیر.
سامڵیٚ نیٚشــتن: [چاوگــە،ت] خــوٚف لــیٚ پــە- یدابوون؛ هەستکردن بــەتــرس. (احســاس- ترس‌کردن)
سامۆتک: [ناو] ســامۆتە؛ ســامۆرتە؛ بــەنــدی پاشتەرک. (فتراک)+
سانتیمتر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] سانتین؛ یەک لە سەدی میتریٚک. (سانتیمتر)
سانتین: ســانتیم؛ یــەک لــە ســەدا؛ ســامتین. (سانتیم)
ساندە: [ناو] گویسووانە. (لبەبام)
سانگۆ: [ناو] کویٚلکی‌نیٚری دووساڵە. (گوسالە- نردوسالە)

سانەوە: [چاوگە،ت] پشوودان؛ پێهن‌وەدان؛ حەسانەوە؛ وچان‌گرتن. (خستگی‌درکردن)

سانیلکە:[ئـاوەڵنـاو] ئاسـانۆکە؛ ئاسـان؛ سـانا. (آسان)

سـانیلۆکە: [ئـاوەڵنـاو] سـانیلۆک؛ سـانیلە؛ سانیلکە؛ ئاسان؛ ئاسانۆک؛ سانا. (آسان)

ساواخی : [ناو] ساوایی؛ منـداڵی؛ کۆرپـەیـی. (نوزادی؛ بچگی)

ساواژ: ساواز؛ سەوازە؛ ترس‌ڕەوینـەوە. (بـی-ترس)

ساوەلەوان: [ناو،ت] بەرغـەلـەوان؛ کـارەوان. (شبان‌بره)

ساهیک: [ناو] کێویلە؛ تەپاڵە. (تاپاله)

سایراو: [ناو،بـەر] سـاوراو؛ سـوواو؛ سـاویاگ. (سابیده‌شده)

سایلێ: [ناو] سایلە؛ سایڵە؛ جۆرێک‌هەڵـوای-کەم یان بێ‌شـیرینی. (کـاچی؛ حلـوای بـی-شیرینی)

سایەوشـک: [ئـاوەڵنـاو] سـایەهیشـک؛ (ب) چکووس؛ ڕژد. (خسیس)

سایین: [چاوگە،] سـاوین؛ سـوون. (سـائیدن)

سبانده : [ناو] سوانە؛ گوێی‌بـان؛ قـەراخ‌بـان؛ پاسارە؛ گوێسوانە. (کناره‌بام)

سبحان :ناوی گۆلێکی مەزنە لە ناوچەی وان لە تورکیا. (نام‌دریاچه‌ایست)

سپوور : [] گسک لێدەری کۆڵان و شـەقـام؛ زبلڕێژ؛ لە(سپوورگە)ی تورکییەوە هاتووەتە نێـو فارسـی و کـوردی، بـە واتـای گسـک. (سپور)

سپوون: [ناو] سپۆن؛ بنەگیاییەکە وشکی دە کەنەوە لەئاودا کـەفـدەکـات وەک سـابوون جلکی پێ دەشۆن. (اشنان)

سپیایی : چەرمگی. (ب) ماست و شـیر و دۆ. (کنایی‌لبنیات)

سپیتەڵۆک : داری‌بەپاوە وشک‌بـوو. (درخـت درجاخشک‌شده)

سپی‌چەرۆک :[ئاوەڵناو] سپیچەلۆک؛ ڕەنگی دەموچاوێک کە مەیلە و زەردبێت. (زردرنگ)

سپیکاچاقێ : [ناو] سپێنەی‌چاو. (سفیده‌چشم)

سپی کردنەوە :[چاوگە،ت] (١) پـاک‌کـردن و پێست‌لێکردنەوەی میـوە؛ (٢) کـەوڵکـردن و پیستی لاشەی حەیوان یان سەروپێ گرتنە-وە؛ (١و٢پوست‌گرفتن) ؛ (٣) دەفری مس بـە قاڵایی سپی کردنـەوە؛ (سـفیدکردن ظـرف-مسی)

ستارخانی : [ناو] جۆرێک فیشەکـدان و قـە-تارەی فیشەک بووە. (نوعی‌فانوسقه)+

ستماندن : (١) غەدر و ستەم‌کردن. ؛ (ظلـم-کردن) ؛ (٢) تێکدان؛ ڕووخانـدن و هـەڵـوە-شاندن. (شکافتن؛ خراب‌کردن)

سـتەمدیتـێ: [ناو،بــەر] (ب)زوڵـم لێکــراو. (ستمدیده)

ستیقلۆک : [ناو] جرجەکوێرە؛ مشـکەکـوێرە. (موش‌کور)

ستیکان: [ناو] وشەیێکی ڕووسیە؛ ئیستیکان. (استکان)

ستێل : [ناو] ئەستێل؛ ئەستێر. (استخر)

سـڤالە: [نـاو] سـواڵە؛ دەسـتەیێـک دەغڵـی دروێنەکراو. (یکدسته‌گندم‌یاجودروشده)

سڤۆک :[ناو] سماق؛ داری‌سماق و بەرەکەی.

(سماق)

سجاف‌ته‌نگ : [ئاوه‌ڵناو] ده‌ستکورت؛ ده‌ست ته‌نگ؛ فه‌قیر؛ نه‌دار؛ بێ‌ئه‌نوا. (بینوا)

سچ : [ناو] مچ؛ جۆرێک مچی پان و چووکه. (نوعی کنه کوچک)

سخان : [ناو] ئیسقان؛ ئیسک. (استخوان)

سخوڵمه: سیخورمه؛ به‌مست تێکوتان. (سلقلمه)

سڕاندنه‌وه :[چاوگه‌،ت] سڕین؛ پاک‌کردنه‌وه؛ ده‌ست یان په‌ڕۆ پێداهێنان. (پاک‌کردن)

سرپ : [ناو] سورب؛ قورقوشم؛ کانزاییێکی نه‌رم و قورس و سپیه. (سرب)

سڕکردن: [چاوگه‌،ت] بێ‌هه‌ستکردن به ده‌رمانی سڕکه‌ر زیاتر له نه‌خۆشخانه و ددان-پزیشکی، بۆ(کاردۆژه) نه‌شته رکاری.(بی-حس کردن)

سرکه‌یی : [ئاوه‌ڵناو] هه‌ر شت دروستکراو له سرک؛ ده‌ستماڵی سرکه‌یی: ده‌ستماڵی-سرک؛ هه‌وری. (لباس‌از نوعی پارچه بنام سرک)

سڕۆک : [ئاوه‌ڵناو] سه‌رمابردوو؛(ب)که سێ-که به‌سه‌رما قه‌ڵسه. (سرمایی)

سه‌ده‌ڕه :[ئاوه‌ڵناو] گێژ و حوڵ؛ بێ‌ئاوه‌ز .(بی-شعور)

سره‌مۆک : [ئاوه‌ڵناو] بێ‌ناوه‌رۆک؛ پووچه‌ڵ؛ بێ‌ناوکه. (بی‌مغز)

سریاس: هه‌وارگه‌یه‌که له نزیکی پاوه له هه-ورامان . (اسم‌منطقه‌ای‌دراورامان)

سرێشم : [ناو] هێلم. جۆرێک چه‌سپی‌داره له خوێن و ماسی دروست ده‌کرێ. (سریشم)

سزگاو : [ناو] ئاوێک که له کاتی په‌نیر دروستکردندا ده‌مێنێته‌وه؛ دۆی گه‌رم و کوڵاتوو. (آب‌پنیر)

سزیان: [چاوگه‌،ت] سۆچای؛ سووتان؛ کوڵان؛ جۆش‌هاتنی‌تراو. (سوختن؛ جوشیدن)

سژین : هاوکات ژان‌کردن و خورانی برین. (خارش‌ضمن‌درد زخم)

سفح: [ناو+ به‌ند] سبح؛ سبه‌ینێ؛ به‌یان؛ به-یانی. (صبح؛ فردا)

سفحا: [ناو+ به‌ند] سبحا؛ سبه‌ینێ؛ شه‌وه‌کی؛ سه‌یزوو؛ سۆزی؛ به‌یانی. (فردا)

سفرنه : [ناو] لێواری سه‌ربان یان دیوار که له پێشه‌وه‌تره بۆ ئه‌وه باران دیوار نه شواته‌وه. (برآمدگی‌لب‌بام)

سفووره: [ئاوه‌ڵناو] ژنی ته‌ڕپۆشی زۆر خۆدانه-پۆشه‌ر؛ زیاتر له ئورووپا که (دێکوڵته)ده‌پۆشن و شان و ملیان رووته. (زن‌شیک‌پوش که‌گر-دن وشانه‌اش‌پیداست؛ دیکولته‌پوش)

سکه‌ڕۆ : [ئاوه‌ڵناو] زکه‌ڕۆ؛ نه‌وسن؛ چڵێس؛ داییمه له بیری خواردن‌دا. (شکم‌پرست)

سگووم : [ئاوه‌ڵناو] نه‌گونجاو؛ به‌دئه‌خلاق. (بد اخلاق)

سلت‌وسوبا: [ناو،ت] سه‌ڵت و ڕه‌به‌ن؛ ته‌نیا و بیماڵ. (مجردبی مال ومنال)

سلۆرت: (ف.مشه) بێکار. (بیکار)

سلۆره: [ناو] کاشیبه‌ن؛ کاشیبه‌ند. (ماهیچه-بستن‌مقعد)

سلۆک : [ئاوه‌ڵناو] سلۆک؛ سرک؛ سڵکه‌ر؛ ڕه‌مووک؛ ڕمۆک. (رم‌کننده)

سله‌زوه : [ناو] قنچکه‌سڵاو؛ باپشکێو؛

چینچکەسڵاو؛ سیتکەسڵاو. (گل‌مژده)

سڵەمنای: [چاوگە،ت] سڵەماندن؛ داچڵە کاندنی حەیوان‌گەل. (شکه کردن)

سڵەوەچە : [ناو] نەخۆشینێکی ئاژاڵە کە ناتوانیٚ خۆراک قووتبدا. (مرض‌حیوانات)

سلیک : [ناو] چقل؛ درک؛ درووِ. (خار)

سلێمانکەندی: گوندێکە سەر بە شاری‌سەقز بەشی فەیزوڵابەگی کە بۆ هەوەڵین جار رۆشنبیری بە ناوبانگ ئیفتیخار(عەبدوڵاخانی-ناهید)لە سالی(١٢٩٨هە)دا تاری‌شیرازی‌هێنا کوردستان و لەوگوندە دایناِ زێدی ئوستادی نیگارکێشی و مۆسیقا (فەیزو ڵڵا خانی‌ناهید) (سلیمانکندی)

سڵێن: ناوی‌گوندێکە لە هەورامان. (سلین)

سمایلۆک : [ناو] پیرخەنیلە؛ برویٚشین. (آش- بلغور)

سمپووتی : [ناو] سمکوڵیٚ؛ سم‌کوتان و بەسم عەرز رووشاندن. (سم‌برزمین‌ساییدن)

سمتەر : [ناو،بک] (لەچاوگەی سمین)کون- کەر؛ هەڵکوڵیٚ.(سوراخ کننده)

سمنت : [ناو] سمینت؛ چیمەنتۆ. (سیمان)

سمە : پاشگر بەواتای کونکەر : (کەندەسمە. دارەسمە). (پسوند)

سمەکریٚ: [ناو،ت] سمەکوتیٚ؛سمکوڵیٚ. (سم- برزمین‌کشین‌وکوبیدن)

سمێڵ‌قیت : [ناو،ت] سمێڵ‌قنج؛ (ب)مرۆڤی قیتوقۆز و شایی بە خۆ. (سبیل‌روبە بالا و ازخودراضی)

سناریۆنووس : [ناو،ت] فیلمنامەنووس. (سنار یونویس)

سنتۆر: ناوی داعبایێکی ئەفسانەییە کە گۆیا نیوەی لای ژووروی لەشی ئینسان بووە و نیوەی تری ئەسب بووە. (نام‌جانوری‌افسانه- ای؛سنتور)

سنجاو : سەنجاب؛ سموٚرە. (سنجاب)

سنچیە :[ناو] رەوشت؛ خوو؛ئەخلاق.(اخلاق)

سندم: [ناو] گریٚ؛ بەست؛ قوفڵەگریٚ؛ گریٚ- پووچکە. (گره؛ بست)

سندوقدار : [ناو،ت] سندوقدار؛ دەخڵدار؛ بەر- پرسی پارەی رێکخراوێک؛ کەسێک کە لە فرۆشگایێک پارەی‌شتی فرۆشراو لە کریاران دەستێنێت. (صندوقدار)

سندووقی‌پۆستی : [ناو،ت] سندووقێکە لە جیاتی ئادریس (ناونیشان) ژمارەیێکی تایبە- تی هەیە بۆ نامەی پۆستی کە دێت. (صندوق‌پستی)

سنگۆ : [ناو] رمب؛ نێزە. (نیزه)

سنگ و بەرۆک: [ناو،ت] بەریەخە؛ بەر سینگ؛ سینگ و مەمک. (جلوسینه)

سنگەبەر: [ناو،ت] بەردی خوٚرس؛ بەردی- خۆرست؛ بەردی‌چەقاو لەعەرزدا. (سنگ- تانیمه‌درزمین‌فرورفته محکم)

سنووربەراندن : [چاوگە،ت] لە ئەندازە دەرچوون؛ (ب)کاری بێشەرمی و نائاسایی کردن. (ازحدگذشتن)

سنووردار: [ناو] (١) بەرپرسی سەرحەد و سنوور. (مرزدار). (٢)هەر شت کە کەوشەنی دیاری‌کرابێت. (دارای مرز)

سنووورداشی : [ئاوەڵناو+ ناو] هەقسیٚ: هاوسیٚ؛ جینار؛ جیران؛ هەمسا. هاوسا؛

دراوسیٚ؛ ئەم وشە ڕەگێکی تورکیی پێوە-
دیارە. (همسایه)

سنووقئاواز : [ناو،ت] گرامافۆن؛ گەڕەما-
فوون. (گرمافون)

سۆ: پاشگرێکە لە زاراوەیٚ قەدیمی سەقزی و هەندیٚ زاراوەیتردا جێگای(تۆ) و (تەوە)ی دەگرتەوە وەک: خواردگیەسۆ، بردگیەسۆ، واتا خواردگیەسەو، بردگیەسەو. (خواددوویە تۆ، (خواردوویەتەوە)دۆزراوە سۆ (دۆزراوەتەوە)کە نیشانەی بکەر و بەرکارە. (پسوند)

سۆبەری : [ناو] مەلەوانی؛ مەلەکردن. (شناگری)

سوحوف : کتێبی ئیبراهیمیخەلیل. (کتاب-ابراهیم‌خلیل‌الله)

سوخان[ناو]: (۱)ئێسقان؛ ئێسک. (استخوان) (۲) زووخال. ڕەژی. (زغال)

سوخلٚ: [ناو] سوخالٚ؛ زووخالٚ؛ ڕەژی؛ ڕەژوو؛ کۆمر. (ذغال)

سوخورمە: [ناو] سیخورمە. (سقلمه)

سۆدا : [ناو] سەودا؛ تراوێیکی گازداری بێڕە-
نگە تێکەڵی خواردنەوە دەکرێت. (سودا)

سۆدرە : [ئاوەڵناو] سەیروسەمەرە. (عجیب-وغریب)

سۆراقک : [ناو] سوورەقانگ. (نوعی‌مرغ-دریایی)

سوراوسپیاو : [ناو،ت] سووراو و سپیاو؛ دوومەکی ئاڕایشتی دەموچاو. (سرخاب-سفیدآب)

سۆراهی : [ناو] سووری؛ سورێتی. (سرخی)

سۆربۆن :ناوی زانستگای بەناوبانگی فەڕە-
نسییە. (دانشگاه‌سوربن)

سۆرژە : [ناو] سوورێژە؛ سوورێجە؛ سوورکە؛ سۆرکە؛ سووهرک. (سرخجه)

سۆریشک : [ناو] قورقوڕاچکە؛ سوورینچک؛ سووهریچک؛ سوورێچکە؛ سوورانچک. (سرخنای)

سۆک : [ئاوەڵناو] هەرزە؛ بیٚقابلیەت؛ بیٚ-
قابیلەت؛ سووک؛ سووکوچرووک. (هرزه)+

سۆل : فرد.فد؛ [ناو] پێنجەمین نۆتی مۆسیقا. (سل)

سۆلاهەسپی : [ناو،ت] نالٚ؛ نالی ئەسب. (نعل‌اسب)

سۆلسۆ : [ناو] دووپشکیساوا؛ بێچوە-
دووپشک. (بچه‌کژدم)

سۆلۆ : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] کۆژی مۆسیقایە. تاکەژەنی؛ مێلۆدییێک بە تەنیا کەرەستەییێکی مۆسیقاژەندن یان ئاوازێک کە گۆرانیبێژێک بە تەنیا لە ئوپێرادا دەیلێت. (سولو.سلو)

سۆلەدار : [ناو،ت] شویتەدار؛ داریگەز. (درخت‌گز)

سۆلی : [ناو] سوێری. (شوری)

سونبولەتیف :[ناو] گوڵەخەو؛گیاییێکە بۆ کەم-
خەوی و لەشداگیران باشە و دژی ژاری خوێنە. (علف‌گربه. سنبل‌الطیب)

سۆند : فد.فرد.اند. [ناو] ئامرازی هەراوکردنە-
وەی دەراوییێکی لەش بەتایبەت بۆ چارەی میزگیران. (سوند)

سۆندە: [ناو] سۆند؛ لوولەیپلاستیکی؛ بۆڕی-
پلاستیکی باریک. (لوله‌پلاستیکی)

سۆندەر : [ناو] سوواندەر؛ چەوندەر؛ چۆندەر.

(چغدر)

سونقوڕ: شارێکی نزیک کرماشانە. (سنقر)

سـووا : [نـاو] لـە سـنە بـە وەسـتادەڵـێن؛ (سوواکار: وەستاکار) ؛ وەستا. (استاد)

سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی درموسیقی کردی)

سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی درموسیقی کردی)

سوواعبەت : لـە (سـوحبەت)ی ئـارەوییـەوە هاتوە و کوردێنراوە بە واتای شۆخی و جەفە-نگ و گاڵتەیە . (شوخی)

سووای‌ساڵحان : [ناو،ت] سبحی‌زوو؛ بەرەبە-یان. (صبح‌صادق)

سووپرانۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقاییە؛ دە-نگی بەرز و زیل لە کۆڕی ئاوازدا. (سوپرانو)

سووت : (١)پاشکر بـەواتـای سـووتاو. تـاوە-سووت. (پسـوند). (٢)ڕیبـا. (ربـا). (٣)قـازانج، سوود، موفا. (سود)

سووتاو : نازناوی شاعیری بە توانای مەهابا-دی ڕەسووڵی کەریمی.(تخلص‌رسـول کریمـی شاعرمهابادی)

سووتفە : [ئاوەڵناو] هەڵکەوت. (تصادفی)

سـووتکە : [نـاو] (١)سـوونکە؛ بنیسـک؛ سوولکە؛ (سووتکەسابوون: سوولکەسابوون) ؛ (٢)بنە جگەری کێشراو. (تە سیگار). (تەمانـد-صابون‌وکشک‌ساییدەشدە)

سـووچەک : [نـاو] سـووتوو؛ سـووتک. (خاکسترسیگاروکاغذ)

سوور : [ناو] لە کایەی پاسووردا؛ بەبێ‌سەر-باز پەڕی خاڵ لەعەرزدا نەهێشتنەوە. (سور)

سووراوی لێو : ماتیک. (ماتیک)

سـووربۆز : [ئـاوەڵنـاو] ڕەنگـی بـۆز کـە بـە سوورایيدا بنوێنێ. (رنگ‌کبودتیره‌مایل‌به‌قرمز

سوورپێستاڵ :سوورپێسـت؛ ڕەگـەزێـک لـە چووار ڕەگەزی مرۆڤی سەرگۆی زەوی لـە-ڕوانگەی ڕەنگی پێستەوە .(سرخپوست)

سوورســـوور : [ئــاوەڵنــاو] (ب) ئاشــکرا؛ سوورسوور دەزانم کاری ئەوە؛ بەئاشـکرا دە-زانم کاری‌ئەوە. (آشکارا)

سووڕمان : [چاوگە،ت] حەیران‌بوون؛ حەپـە-سان؛ واق‌وڕمان. (حیران‌شدن)

سوورمە : سوورم؛(سوورمە) نیوەبۆ ژنان. (نام-زنانەاست)+

سوورمەڕێژ : چاوڕشتن بە سـوورمە. (سـرمە-کشیدن‌چشم)

سـوورنجێ: [نـاو] سـوورێژە؛ سـوورێجە. (سرخچە)

سووروسەپان : ژنی جوان و جەحێڵ. (کنایـە، زن‌جوان‌وزیبا)

سوورەبـا : [نـاو] بـای‌سـوور؛ نـەخۆشـینێکی گیرودارە. (نوعی‌مرض‌واگیردار)

سوورەپیاز : [ناو،ت] پیازی سەلک سوور کـە لە هەماردا درەنگتر خراپ دەبێت. (پیازقرمز)

سوورەتفـی : [نـاو،ت] سـوورەتـوو؛ شـاتوو؛ گاتوو. (شاەتوت)

سوورەڕێوی : [نـاو،ت] جۆرێـک ڕێوییـە کـە سەرپشت و لاکەلەکەی مەیلـە و (سـوورزە-ردە). (روباەقرمز)

سووری کاڵ : سووری ئاچخ. (سرخ کمرنگ)

سووری‌هاوین : [ناو،ت] (ب)هـەڕەتـی گـە-

رمای هاوین. (درگرمای تابستان؛ چله تابستان)
سـووزیای: [چاوگـه+ ڕابـوردووی سـووزیان] سـووتان؛ سـووتای؛ سـووزیان. (سـوختن؛ سوختی)
سووک : [بەند] هێـواش؛ سـووک قسـەبکـە بابت خـەوتـووە: هێـواش و نـزم قسـەبکـە. (یواش)+
سوولک : ناوی گوندێکە لە ڕوژ ئاوای شاری ورمیٚ کە تافگەیێکی بەرزی لێیە. (اسمدهی-است)
سوولی کـەبـاب : [نـاو،ت] بـۆی هـەیـە لـە تورکییەوە هاتبێت سوولی واتا : ئـاودار؛ کـە-بابی ئاودار واتا زۆر ئـاوەکـەی نـە چنرابێـت یان زۆر نە برژابێت. (کباب آبدار)
سوونبول : [ناو] سونبولٚ؛ سوومبولٚ؛ جۆرێک گولیٚ بۆن خۆشە. (سنبل)
سـوونگەر : [نـاو] وشـەیێکـی یۆنانییـە ئـارە وکـاری بـووە و هـاتووەتـە نێـو فـارس و کوردیش؛ ماکێکی دروستکراوی نەرمی کفە-لە وەک ناوی قالۆرەی گولە بە ڕۆژە؛ کـەبـۆ دوشەک و ژیر سەندلی سەیارە بەکاردەبـریٚ. (اسفنج)
سوەیل : [ناو] ئالفپـێچ: گیایێکـە لـە لاولاو دەکا و پالاوتەی کولێنـدراوی گـەلاکـەی بـۆ چارەی فێداری بەکەلکە. (سس. افتیمون)
سویٚ: غەش؛ لەسەرخۆچوون؛ غەش کـردن. (غش کردن)+
سوێن: [ناو] گۆگرد؛ لەزەمانی موغەکانی زە-ڕەدەشتدا کەسێک کارێکی خراپی بکردابێت سـوێناویان پێـدەخـوارد (دەرخـوارد یـان‌دە-
دا)سـوێنـاو : واتـا ئـاوی گـۆگرد، ئـەگـەر گوناحبار بووایە دەمرد و ئـەگـەر بـیٚ‌گونـاح بووایە هیچی‌لیٚ‌نەدەهات..؟، سوێنخـواردن و سوێندخواردن پاش‌هاتنی ئیسلامبوە بە قـە-سەم خواردن، بەلام قەسەم خواردەمەنی نییە و لەسەر ڕەوتی ئاوی گوگرد خواردنەوە، قـە-سەمیش بووە بە خواردن. (قسم؛ سوگند)
سەبا: ناوی مەقامێکە لە مۆسـیقای کوردیـدا. (نامدستگاهی درموسیقی کردی)
سەبای زوو: [ناو،ت] سـبەینـیٚ‌زوو؛ هـەوەلـی سبەینیٚ. (صبحزود)
سەبری ئەییوب : (ب) تاقەت و پشوو درێژیی زۆر. (صبرایوب)
سەبەتچی: [ناو،ت] سەوەتە چێکـەر؛ سـەوە تەچن؛ سەوەتەفرۆش. (سبدفروش؛ سبدساز)
سەبەقوڕ: سـەربـەقـوڕ؛ کـەسێک کـە بـۆ مردووی خۆشەویستی سـەری لـەقـوڕ نـاوە. (ب) ئازیـەتبـار وسـەربـە هـەش و قـوڕ. (عزاگرفتەوگل‌بسرریختە)
سەپدونە: کێوێکە دەلێن زەڕەدەشـت لـەوێـوە سەری‌هەلدا؛ لەڕۆژهەلاتی باشـوری ورمێیـە. (کوه خاستگاەزردوشت)
سەتمیاگ:[ئاوەلناو+ ناو،بەر] سـەتمیـا؛ سـە-تمیاو؛ وێرانبوو؛ کاول‌بـووگ. (ویـران‌شـدە)
سەتمین: [چاوگە] وێرانبوون. (ویران‌شـدن)
سەتەرە: قاتر؛ هێستر؛ وشەیێکـی ئاوێسـتاییە هەر بەو مانا. (استر)
سەحلەب: [ناو] گیاسالمە؛ گیایێکی‌بـەنرخـە. (گیاەسلمە)
سەحن : [ناو] وشەیێکی فارسی و ئـارەوییـە؛

بۆی هەیە لە (صحن)ی ئارەوییەوە هاتبێت، بەڵام لە کوردیشدا دەوترێت؛ جێگای بەربڵاو؛ گۆڕەپان؛ (دڵاراما هیلالی نەو بە دیدارت موبارەکبێ، بەدیداری مەهی وەک مەهـ (- گرفتارت موبارەکبێ، قەتارەی دووگمەکەی سینەت ترازان بۆ تەماشای من، دوو ناری نەورەسی سەحنی سەمەنزارت موبارەکبێ. (بەداخەوە ناوی شاعیرەکەیم لەبیرنییە (صحن)

سەحنە: شارێکی کوردنشینی سەربە هەرێمی کرماشانە. (صحنه)

سەحەری : ناوی ئاهەنگێکە کە لە پێش دەستپێکی شایی و هەڵپەرکێی بەیانیان بە زورنا لێدەدرا بۆ ئەوە خەڵک ئاگاداربکەن کە بۆ هەڵپەرکێ ئامادەبن. (نامآهنگی‌است)

سەحی: سەعی؛ سەعو؛ سووکەڵە ناوی سەعید. (اختصارسعید)

سەختان: سەخناخ؛ زەوینی ڕەقەن؛ زووركی سەخت. (زمین‌سخت‌وسنگلاخ)

سەختەدار: داریڕەق وەک داری گوێز و قەیسی و بادام. (سخت‌چوب)

سەختەوبوون: [چاوگە،ت] سەختبوونەوە؛ ڕەقبوونەوە؛ پتەوبوونەوە. (سخت‌شدن)

سەخڵاو: [ناو] تاقمێ پێشمەرگەی ئێشکگر کە لەجێگایێ دەمێننەوە؛ بۆیهەیە لە وشەی (ساخلوو)ی تورکییەوە هاتبێتە نێو کوردی بەواتای جێیمانەوەی عەسکەر؛ کە لە چاوگەی(ساخلە ماخ) بەواتای(ڕاوەستان و ڕاگرتنە) و چووتە نێوزمانی فارسیش. (ساخلو)

سەخەل: [ناو] پز؛ ئاوەلمە. (جنین)

سەدپەلکە: [ناو] جۆرێک گولی پڕپەڕەیە. (نوعی گل)

سەدرە: ناوی کراسێکی موبارەکبووە لە ئایینی زەردەشتدا کە پێش بلووقبوونی منداڵ دەیانکردە بەری و بە مندالەیان دەگوت سەدرەپۆش. (نامپیراهنی‌مقدس‌دردین-زردوشت)

سەدری : پێشبەندێک کە بەر سینگ دادەپۆشێت (سینه بند)

سەدمێری: [ناو] هاوالی؛ هاوکاری؛ ئاریکاری؛ هەڤپایی. (همکاری)

سەددمە: [ناو] (ب)بڤە؛ ترکز؛ ئەوکارە سەدەمەیە مەیکە: ئەوکارە جێیمەترسییە.باسی سەر(صدمه)+

سەدیسەد: سەد لە سەدا؛(ب) بیکەماسی؛ تەواو؛ هەموو؛ بەیەقین. (صددرصد)

سەڕ: [ناو] زەڕ؛ زەڕینیکەر. (عر)

سەرئاسن: [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی کەڵەڕەق و سەرکێش و کەڵەشەق. (لجباز)

سەرئاڵقە: [ناو] هەوەڵینئالقە. (ب)سەرتۆپ؛ سەرباشقە؛ لەهەمووان سەرتر. (سرحلقه)

سەرئەستوون: [ناو] تاجکوڵەکە؛ سەرکوڵەکە؛ سەرستوون؛ تەپڵەکیڕەشماڵ. (سرستون)

سەرئیلچی: [ناو] سەرۆکئێلچی؛ ڕیش‌سپی و بەڕومەتی تاقمی بەڕێکراو بو ئەنجامیکاری؛ بالوێز. (سفیر)

سەراڤ: [ناو] ئاودەس؛ سەرئاو؛ کناراو؛ بەئەدەبەوە دەڵێن دەستشۆری یان تەوالێت. (توالت؛ مستراح)

سەراد: سەرەند؛ چوار گۆشەیێکە وەک کەو

بەتەل چنراو بۆ گرتنی درشتەی کڵۆ و بەردی خۆڵ و خاک . (سرند)

سەرادار: [ناو] (١) سەرایدار؛ کاروانسەراچی.(٢) ژێرماڵە؛ چاودێری‌خانووبەرە و کۆشک. (سرایدار)

سەرانسۆ: بەسەرکردنەوە؛ سەرلێدان. (سرزدن)

سەرانگرێ: [ناو] سەرەنگرێ؛ هەڵکەوتن؛ هەڵەنگووتن؛ (ب) هەڵە. (سکندری؛ اشتباه)

سەراوێز: [ئاوەڵناو] سەرەوخوار ئاوێزان؛ بەراوەژوو؛ دالقان سەرەوخوار؛ دارداکری، بەراوەژی. (برعکس آویزان)

سەربڕ: [ناو،بک] دروێنەکردنی گوڵبڕ؛ دژی‌بن‌بڕ. (خوشه‌بریدن وجاگذاشتن‌ساقه‌بلنددردرو)+

سەربردن: (ب) بەلەزبوون؛ بەتاڵووکەبوون؛ لەشەڕی‌قدیمدا ئەگەر سەری سەرۆکی دوژمن ببڕدرایێت، زۆر بەلەز بەسواری و تەقڵەکوت دەیاننارەوە بۆ بارەگای‌میر؛ ئەوەچییە ئەوەندە بەتاڵووکەی دەڵێی سەر دەبەی. (سربردن؛کنایی، عجله‌داشتن)+

سەربردە: [ناو] سەربهووری؛ سەرگوزەشتە؛ سەرگورەشتە؛ بەسەرهات. (سرگذشته)

سەربەتاک: [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ دانەپۆشراو؛ سەرنەنراوە. (سرباز)

سەربەستبوون:(١)ڕەوتی ئازادی و سەربەستی (ئازادی). (٢) بەسەربەستی گەیشتن؛ بەئازادی گەیشتن. (آزادشدن)

سەربەستن: [چاوگ،ت](١)سەرپێچانەوە. (بستن‌سر).(٢) سەرلێنانەوە. (سرپوش‌گذاشتن)

سەربەفەتەراتدان: تووشی‌گێچەڵێک‌کردن کە سەری‌تێدابچێ. (سرکسی‌رابه‌باددادن)

سەربەکڵاوە: (ب) بارانی‌توند و دەنک‌گەورە؛ شەستەباران. (بارش‌شدیدباران)

سەربەوێ: [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ سەربەست؛ ئازاد. (آزاد؛ مستقل)

سەربەهۆیی: سەربەهەوێ؛ شووکردن بەکەسێک کە ژنی دیکەی هەبێت. (شوهرکردن‌بەمردی کەزن‌دارد)

سەربەهەش: ماتەمگێڕێ کە خوم لە سەر - خۆی بساوێت. (عزادار؛ علامت‌ماتم‌گرفتن)

سەربەهەوێ: شووکردن بەپیاوێک کەژنی‌دیکەی‌هەیە. (ازدواج‌بامردزندار)+

سەربێن: [ناو] مێزەر؛ شتێک کە سەری پێ ببەستن یان شتێ سەر نانەوەی دەفر؛ بێن واتای بەستن دەدا وەک دەسبێنی شوان، دەمبێنی‌گاگێرە». (سرپوش؛ درپوش)

سەرپایی: [ناو،ت] دەستەواژەی نەخۆشخانەیە؛ مالیجەکردن بەبێ‌خەواندن لەسەرتەخت و لە ناو جێگەوبالدا. (سرپایی)

سەرپۆش: [ناو،ت] (ب) لەچک؛ چارشێو؛چوارقەد؛ (ئەوکولمە جوانە لەژێرسەرپۆشا، بەبای پارێزی خەیال‌دەڕوشا، فرمێسکی دڵڕەق بەردت لێبارێ، تۆچۆن دڵت‌هات پیابیتەخوارێ. «وەلی‌دێوانە» (سرپوش)

سەرپۆشراو:[ناو،بەر+ ئاوەڵناو+ بەند]داپۆ شراو ؛نیهانی؛ سەربەمۆر؛ شاراوە. (سرپوشیده؛ نهانی)

سەرپولی‌زەهاو: شارێکە سەر بەکرماشان.

(سرپل‌ذهاب)
سەرپووت: (ب)سەرزل؛ سەربەقەرا پووتێـک.
(سرگنده)
سەرپـەڕ: لای‌ژووروو؛ لای‌سـەروو؛ (ڕوو لـە لای‌من‌کە مـەچـۆ بـۆ سـەرپـەڕی) «هـێمن».
(صدرمجلس)
سەرپەنـا : [نـاو] پـەناگـا؛ (ب) جێـی‌ژیـان؛ ژوورێک کە سەری داپۆشرابێت. (سرپناه)
سەرپێچی‌گلۆپ : [ناو،ت] ئامێرێکی قـووڵی پێچدارە کە گلۆپی چرای بە پـێچ لـێ قـاییم دەکەن (سرپیچ‌لامپ)
سەرپێدانەواندن: [چاوگە،ت]کوڵ‌پێدان؛ سەر پی‌شۆڕکردنەوە (وادار‌بەشکست)
سەرتاس: [ناو] کەوچک‌ئاسا دروستکراو لـە تەنەکە، لە دووکانی بەقاڵی دانەوێڵەی پێـدە- کەنە ناو دەفر یان ترازوو. (سرطاس)
سەرتاس: [ناو،ت] تووکی‌سەر وەریو؛ هەویز.
(سربیمو؛ طاس)
سەرتەپۆڵە : گەڕەکێکی قەدیمـی لـە شـاری سنە. (نام‌محله‌ای‌درسنندج)
سەرتەندوور: سەنتەنوور:<سەرتەنوور.
سەرتەنوور: [نـاو،ت] مدبـەق؛ جێـی‌چێشـت لێنان و نان‌کردن بەتەندوور. (مطبخ)
سەرتەونانە : [ناو،ت] جێژن‌گـرتن بـە هـۆی تـەواوبـوونی (فـەرش و ڕاخـەر)ی چنـراو.
(جشن‌پایان‌فرش‌بافی)
سەرتیپ: [ناو] پلە و پایەیێکە لە عەسکەریدا؛ باڵاتر لە سەرهەنگی. (سەرتیپ)+
سەرتیر: سەرتیل؛ لەمێشێن و هەڵماتێنـدا بـە هەڵگرتەدەڵـێن؛ دژی‌خشـکە. (تیلـەهـوایی-
انداختن)+
سـەرتێکـردن: [چاوگـە،ت] (١)سـەریکـردە برێشکەکە تـا تـەواوی نـەکـرد هـەڵنـەسـا.
(خوردن‌تاتمام‌شدن) (٢)هەموو ڕۆژی دەچنـە زگ کیسـەی کشمیشـەکـە و سـەریـان- تێکردووە؛ دەستکردن بە خواردنی‌شـتێک و دەست لە خواردن هـەڵنـەگـرتن؛ یـان هـە- مووکات لە شتێک خواردن. (خوردن‌هەروزه)
سەرتیکـە : [نـاو] سـەیدووکـە؛ سـەیدۆکـە؛ گیایێکە بەرەکەی پانترلە نۆکـە و دەخـورێ.
(نام‌گیاهی‌است)
سـەرجـەمفـرۆش: سـەرجـەمورەش؛ تێکڕافرۆش. (عمده‌فروش)
سەرچاوان: لەکاتی بەخێرهێنان و بەڕێکردنی میواندا دەوترێ واتا: قەدەمت‌سـەرچـاو؛ یـان لەجیاتی بەڵێ دەوترێ، بە سەرچاوان. (روی- چشم)
سەرچق: [ناو] سەرلق؛ سەرچـڵ؛ سـەرلـک؛ لکی‌سەرەوەی‌دار. (بالاترین‌شاخه‌درخت)
سەرچک : [ناو] ترشە کشمیش؛ کشمیشـی- کەوڵی؛ زریشک. (زرشک)
سەرچۆپی‌کێش: [ناو،بک] کەسێک کە سـە- رچۆپی دەگرێ لە هەڵپەڕیندا. چـوپی‌کـێش.
(چوپی‌کش)
سەرچـەمیـان: [چاوگـە،ت] سـەرخواربـوون؛ (ب)سـەرشـۆڕبوون. (سـرخم کـردن؛ شرمسارشدن)
سەرحەڵقە: <سەرئاڵقە.
سەرخستن: [چاوگە،ت] وەسەرگێڕانی نێر لە مێ. (سوارکردن‌نرروی‌ماده)+

سەرخواردن : (ب) مردنی کەسێک لەپاش هاتنی کە سێکی تر. (کنایی.مردن کسی-بابدنیاآمدن کسی دیگر)

سەرخواری: [ناو] سەرشۆڕی؛ شەرمەزاری. (شرمساری)

سەرخۆڤەهاتن: [چاوگە،ت]هاتنەوە سەرخۆ؛ وەئاگاهاتن؛ هاتنەوەهۆش. (بخودآمدن)

سەرخوران: حاڵەتی سەر وەخورین هاتن؛(ب) خولیا و مەیلی دەروونی بۆکردنی کارێک؛ شۆڕش سەری لەکاری ڕامیاری دەخورێت؛ واتا مەیلی لێیەتی. (سرخاریدن؛ بی‌میل نبودن)

سەرخوری: پێستی گا بە تووکەوە؛ کەوڵی خۆش نەکراو. (پوستدرباغی‌نشدەگاو)

سەرخۆشیدار: [ئاوەڵناو] سەرەخۆشیدار؛ خاوەنی عەزا؛ خاوەن‌پرسە؛ عەزادار. (صاحب‌عزا)

سەرخوشیکەر: [ناو،بک] سەرەخۆشیکەر؛ کە سێک کەدەچێت بۆ پرسە. (افرادی کەبە-تسلیت‌میروند)

سەرخەرمان: [ناو،ت] دانەوێڵەی پاک و خاوێنی سەرجەزی خەرمان؛ دژی‌بن‌خەرمان. (بنشن‌بالائی‌خرمن)+

سەرخەفنای: [چاوگە،ت]کوڕنووش کردن. (تعظیم‌کردن)

سەرداخانە: [ناو] نوقرەداخ؛ جەریمە و پارە لێ‌سەندن. (سزای‌نقدی)

سەرداری: [ناو] جۆرێک گەنمی ڕەنگ ئاچختر لە سمەوەژە کەنانی‌سپی‌تر و جوانترە. (نوعی گندم)+

سەرداس کردن: [چاوگە،ت] ئیجارەکردنی هەردی پڕ گژوگیا بۆ ڕنینەوە. (قرارداد دروکردن‌علفزار)

سەردانەواندن: (ب)کوڵدان؛ سەرشۆڕبوون. (تسلیم‌شدن؛ خجالت شدن)+

سەردبوونەوە: [چاوگە،ت] ساردەوەبوون؛ ساردبوونەوە. (ب)مەیل‌نان. (سردشدن)

سەردروو: [ناو،بک] دروێنەوانێک کە دەستی لەسەرەوە دەگرێت و لاسق بەجێ‌دێڵێت؛ دژی بن‌دروو.(دروگری کە ساقە بلندبجامی-گذارد)+

سەردەرئینان: <سەردەرهێنان بەهەموو مانایێکەوە. (سردرآوردن)

سەردەرکردن: [چاوگە،ت] خۆرژکارکردن؛ سەردەرکە و ماڵزۆرە. (خودرانجات‌دادن)+

سەردەستە : [ناو] سەردەست؛ سەرقۆڵی کراس و کۆت و کەوا. (سرآستین)+

سەردێر: [ناو] ئاودانی زەوی کە هەرسەرەوەی تەربێت و بنەکەی نەیچێژێ. (آب-دادن‌سرسری)

سەردێڕ: [ناو] عینوان؛ سەرناوی شێعر و نووسراوە. (تیتر)

سەرڕاستکردن: [چاوگە،ت] کردنەوە؛ ڕێک-وپێککردن؛ ئازادکردن؛ دەستلێبەردان. (باز کردن؛آزادکردن؛)

سەرڕاو: [ناو] لەڕاوە کەروێشکدا ڕاوچییێک بە تانجیی ڕستکراوەوە دەچێتە ملەی کێو، کە کەروێشک لێی ڕەتبوو تانجیی تێبەردەدا. (موضع‌گرفتن‌بالای کوە در شکار)

سەرڕەقی: [ناو] کەڵەڕەقی؛ کەڵەشەقی؛پێ-داگری و سەرڕێ‌نەهاتن؛ سەرسەختی. (لجبازی)

سەرڕێدابردن: [چاوگە،ت] هەڵفریواندن؛ لە خشتەبردن؛ هەڵخڕاندن. (فریب‌دادن)
سەرڕێداچوون:[چاوگە،ت] لەڕی لادان؛ هەڵە- کردن؛ هەڵفریوان. (ازراه‌بدرشدن)
سەرزەلووت: سەر ڕووت؛ بێ‌مێزەر و بی‌کڵـاو و سەرپۆش؛ سەرپەتی. (بی‌کلاه‌وسرپوش)
سەرزەوی: [ناو] سەرزەمـین. (ب) نیشـتمان. (سرزمین)
سەرژێکردن: [چاوگـە،ت] سـەربـڕین؛ سـە- رلێکردنەوە. (سرقطع‌کردن)
سەرسامکردن: [چاوگە،ت] حەپەساندن؛ پـە- شۆکاندن؛ حەیران‌کردن.(حیرت زده کردن)
سەرسامی: حاڵەتـی سـەرسـامبـوون؛ سـە- رسوورمان؛ سەرسووڕماوی؛ حەپەساوی؛ حە- یرانی؛ وڕی و گێژی. (تحیر)
سـەرسـڵامەتـی: (ب)سـەرەخۆشـی؛ پرسـە. (تسلیت)
سەرسۆنگە: کاوەخۆ؛ فەراغەت؛ ئاسوودەیـی؛ سەرپەرژان؛ شێنەیی. (فراغت)
سەرسەرا: کۆشکی زۆر بەرفراوان؛ باڵەخانەی گەوران. (سرسرا)
سەرسەنگین: [ئاوەڵناو] وشـەیێکـی فارسـییە بەڵام لە کوردستانی ڕۆژهەڵات زۆر بەساناهی دەوترێ بەدوو واتـا. (١)سـەر قـورس: ئـە- سپێک کە بەئاسانی سەری بـە لـەغاو وەر- ناسووڕێنی. (٢)سەرگران و لالووت؛ نـەبـان؛ (سە نگین) لە هەنبانە بۆرینەیش‌دا بـەواتـای کێشی قورس و مرۆی بـەحورمـەت هـاتووە. (سرسنگین)
سەرسەوز: [ئاوەڵناو] وڵاتی زەنـوێر و پڕگیـا و لێڕەوار. (سرسبز)+
سەرشـکێن کـردن: [چاوگـە،ت] دوای دابـە- شکردن بەسەر هەمووواندا ئەگەر هێندێ لـەو شتە زیادی بمێنێتەوە، دووبارە بـەسـەر هـە- مووواندا بەشینەوە. (سرشکن)+
سەرشناس: [ئاوەڵناو] بەناوودەنگ؛ سەرناس؛ خاوەن‌کەسایەتی. (سرشناس)
سەرشیو: ناوچەیێکە لە سەقز؛ ناوچەیێکە لـە مەریوان. (نام‌دومنطقه‌درکردستان)
سەرشـیـەی: [چاوگـە،ت] هـەڵچـوون؛ هـە- ڵچوونی چێشت لەسەرئـاور. (سـررفتن‌مـایع- روی‌آتش)
سەرفڵت: دزێو؛ ناشیرین؛ سەرپووت؛ سەرزل. (زشت‌کله‌گنده)
سەرقوفڵی : [ناو] سەرقفڵی؛ پارەیێکە خـاوەن مڵک (زیاتردووکان) لە کاتی ئیجارەدانـدا لـە ئیجارەداری دە ستینێ.(سرقفلی)
سـەرقـۆق: [نـاو،ت] هـەویـز؛ کـەچـەڵ. (تاس؛کچل)
سەرقەبران : [ناو] سەرزیارەتـان؛ گۆڕسـتان؛ گەڕەکێکە لە شاری سەقز. (گورستان؛ محله- ایست‌درشهرسقز)
سەرقەپاخ : [ناو،ت] قەپاخ بە تورکی واتا (درگا،زار، سەر) و قاپـاڵی:واتـا درگابـەسـتراو؛ دەرپوش؛ سـەرداپـۆش؛ سـەر و زاری دەفـر. (سرپوش)
سەرقەڵەم : [ناو] نووکی کانزای سەری خـو- دنووس و قەڵەمی بـە جـەوهـەر نووسـین. (نیش‌قلم)+
سەرکار : ناوێکە بۆ ڕێزنان لە عەسکەریدا تـا

پلەی سەرهەنگی دەوترێت. (سرکار)+

سەرکارگەر : [ناو] سەرعەمەلە؛ عەمەلەباشی؛ سەرۆکی کرێکارگەل. (سرکارگر)

سەرکوت: [ناو] تەمران؛ دامرکان. (سرکوب)

سەرکوتکردن: [چاوگە،ت] دامرکاندن؛ تەمراندن؛ شکاندنی جڤات؛ لەهێزخستن. (سرکوب کردن)

سەرکوتکەر : [ناو،بک] (١) دامرکێن؛ داتەمرێن؛ (سرکوبگر)؛ (٢) لۆمەکەر؛ سەرکۆنەکەر (سرکوفتزن)

سەرکۆڵ: [ناو](١) باریسەربار. (سربار). (٢) تاجکۆڵەکە؛ سەرئەستوون. (سرستون). ٣) پڕکردنی قەڵا قووچ؛ قڵاقووچان. (تاانتهای-طرفیتپرکردن)

سەرکونسوول : [ناو] سەرۆکی یەک یان چەند کونسوولگەری لە وڵاتێکدا. (سرکنسول)

سەرکەتی: [ئاوەڵناو] سەرکەوتوو؛ پێشکەوتوو لەکاردا. (موفق)

سەرکەچ: [ئاوەڵناو] ملکەچ؛ سەرشۆڕ؛ سەر-چەمیای؛ شەرمەزار؛ بەرفرمان. (گردن کج)

سەرکەش : [ئاوەڵناو] بۆکێوی زۆر؛ بڵند دە-وترێت. (سرکش)

سەرکەوت: (١) ناوەبۆپیاوان.(اسممردانه).(٢) [ڕابوردووی سەرکەوتن] چووەسەر؛ چووەبان. پیرۆزی؛ (بالارفت؛ بالارفتن؛ پیروزی)

سەرگاینجە: [ناو] سەرمژانە.(رابطخیشویوغ)

سەرگۆڕ: (١) سەرمەزار؛ (سرمزار) (٢) سەرگەرد؛ قوربانی. (بلاگردان)

سەرگورد : [ناو] یاوەر؛ پلەیێکی عەسەرییە لە سوپای ئێراندا. (سرگرد)

سەرگووەند: [ناو] سەرگۆبەند؛ سەرچۆپی. چۆپی کێش. (نفراول چوپی)

سەرگەرم کردن : [چاوگە،ت] سەرقاڵ کردن؛ خافڵاندن؛ (ب) جۆرێک خاپاندن؛ مەژووڵ-کردن. (سرگرم کردن)

سەرگەشتە : [ئاوەڵناو] وێڵ؛ حەیران؛ ئاوارە؛ سەرلێشێواو. (سرگشته)+

سەرگەندان: [ئاوەڵناو] سەرگەردان؛ ئاوارە؛ (لە هەندێ ناوچە هەروا گۆیەدەکرێت) (سرگردان)

سەرگین: [ئاوەڵناو+ جێناو] ئەوەیسەرەوە؛ سەرووتر؛ بانگین. (بالائی)

سەرلووای: [چاوگە،ت] سەرکەوتن. (بالارفتن)

سەرلەبەر: [ئاوەڵناو] سەرلەبەنگ؛ سەرشۆڕ؛ ملکەچ؛ فرمانبەر. (خجلوفرمانبردار)

سەرلەڕێدابوون: [چاوگە،ت](ب) حازر بۆ ئەنجامی فرمانتاسەر تیاچوون. (حاضربەانجام-فرمان)

سەرلێکردنەوە : [چاوگە،ت](١) سێ و دوو کردن؛ دوودڵ بوون. (٢) سەربڕین. (دوودلی؛ سربریدن)

سەرمابری: [ئاوەڵناو] سەرمابردوو؛ سەر-مابردگ. (سرمایی؛ سرمازده)

سەرمایەداری : [ناو] سیستەمێکی حوکومەت کە لە سەر بنەمای ئابووری و پیشەسازی و بازارگانی دامەرزابێت. (سرمایەداری)

سەرمایەوز: [ناو،بک] ئەوەی سەرمایە دادە-نێت بۆ کارێک. (سرمایەگذار)

سەرمایەوسەی: [ناو] سەرمایەدانان.

(سرمایەگذاری)
سەرمەوقولات: سەرمەقولات؛ خۆ هەڵگێڕانەوە بە سەر سەردا. (پشتک)
سەرنانەوە: [چاوگە،ت](ب)دیزەبەدەرخۆنە؛ باس نەکردنی مەبەستێک؛ شاردنەوەی قسەوباسێک. (پنهان کردن)+
سەرنگا: [ناو] (گ، منگەییە)سەرین؛ موتەکا؛ سرنگا. (متکا)
سەرنگووم: [ئاوەڵناو] بێسەروشوێن؛ سەرنقوم؛ بەئاواچوو؛ تیاچوون؛ سەرئوندا. (ازبین رفتەبی نشان)+
(ب) بێسەروشوێن؛ سەرنقووم. (گم شدن وبی نشان)+
سەرنووسەر: [ناو،ت] سەرنقیسکار؛ سەرنقیسەر؛ سەرۆکی نووسەرانی گۆڤار و بڵاڤۆک. (سردبیر)
سەرنەڤی: [ئاوەڵناو] سەرشۆڕ؛ سەرچەمیای؛ شەرمەزار. (شرمسار)
سەرنەشێڤ: [ئاوەڵناو] سەربەرەوخوار؛ سەرنشێو؛ سەرەوژێر. (سراشیب)
سەروان : [ناو] (۱) پلەوپایەی عەسکەری لە سوپای ئێراندا، لە سیتوان یەکەم باڵاتر. (سروان) (۲)وشترەوان. (ساربان)
سەروپۆز: [ناو،ت] سەروپۆتراک؛ سەروسەکوت؛ سەرومێقل. ڕواڵەتی پوشتە و پەرداخ؛ سەروسیما (سروسیما)
سەروتار : [ناو] وتاری سەرەکیی گۆڤار و بڵاڤۆک لە لاپەرەکانی هەوەڵی گۆڤاردا کە زیاتر لە لایەن سەرنووسەرەوە دەنووسرێت. (سرمقالە)
سەرودڵ: [ناو،ت] فێ؛ خووداری؛ گەشکە؛ پەرکەم؛ فەرکەم. (صرع)
سەروڕیش : [ناو،ت] مووی سەر و دەموچاو. (سرو ریش)
سەروزماندار : [ئاوەڵناو] زمان پاراو؛ بەتوانا لە ئاخەفتندا؛ (ب) زیرەک. (سروزباندار)
سەروزمان ناخۆش: [ئاوەڵناو] زمان تاڵ؛ قسە ناخۆش؛ قسەڕەق. (تلخ زبان)
سەروسامان: [ناو] ڕێکوپێکی؛ جەموجۆری؛ سەقام. (سروسامان)
سەروسامان گرتن: [چاوگە،ت] (ب)بوونە خاوەنی ژن ومنداڵ؛ بوونە خاوەنی ژیانێکی باش. (سروسامان گرفتن)
سەروسوڕ: [ناو،ت] کەین وبەینی پەنامەکی. (سروسر)
سەروسەدا: [ناو،ت] هەراهەرا. (سروصدا)
سەروسەمەنە: [ناو،ت] سەروسەنەمە؛ سەرونەشمە؛ ودم؛ پێوقەدەم. (یمن)
سەروعوزرشۆر: [ئاوەڵناو،بک] (ب)کچێک کە باڵق بووە. (دختربالغ)
سەرۆکی دەوڵەت: [ناو،ت] سەرۆک وەزیر. (نخست وزیر)
سەرونەشمە: [ناو،ت] پاوقەدەم؛ یومن؛ ودم. (یمن)
سەروەخت: (۱) ئاگادار؛ وشیار. (تذکر).(۲) لێپرسین؛ سوراخ گرتن؛ بەتەنگەوەبوون؛ چوونەدیار؛ چوونەلا.(سراغ).(۳) لەسەر وختدا حازربوون: بەوەخت حازربوون. (سرموقع)
سەروەرگێران: [چاوگە،ت](۱) پشت تێکردن؛ پویتەنەدان؛ ڕوو چەرخاندن؛ ڕوو کردن بە-

لای دیکەدا.(١و٢روبر گرداندن)

سەروێن: [ناو] سەربێن؛ مێزەر؛ دەسرەی بە سەرەوە بەستن. (دستار)<سەربێن.

سەروێیی: [ناو] سەرخۆیی؛ لەسەروێیی: لە سەرخۆیی. (هوشیاری؛ آرامی)

سەرە: [ئاوەڵناو] قەیرە؛ نیوەپیر.(ب)چوەڕدە- رچوو؛ بەئەزموون. (دنیادیده)+

سەرەپەت: (ب) بەرپرسی و دەسەڵاتداری؛ سەرەپەتێکم بە دەستەوەنییە: هیچکارەنیم. (کنایی شغل)

سەرەپیرێژن: بەڕواڵەتگێژ، بەڵام زۆرزان. (بظا هرگیجولی حیلەباز)

سەرەتان: [ناو] (١) شێرپەنجە(سرطان). (٢) تەختەی تاڵیتەون پێوەبستن. (تاربندقالیبافی)

سەرەچڵووسک: [ناو] سەلکەبزووت. (چوب- نیمسوز)

سەرەخۆشی: [ناو] دڵنەوایی؛ سەرسڵامەتی؛ تەسەلا؛ پرسەلێکردن. (تسلیت)

سەرەسوڕە: [ئاوەڵناو] مرۆڤی ئاژاوەچی و شەڕ هەڵخرێن. (فتنەگر)

سەرەشۆرگە: [ناو] سەرشۆرگە؛ جێگەی خۆشتنیان سەرشتن لە ماڵدا. (جای تن- شستن)

سەرەکوتێ: [ناو،ت] (ب) بەلەقەلەق ڕویشتن؛ بەکوتەکوت؛ بەحاڵەحاڵ؛ کەم- وکوورتێگەیشتن.(لنگان لنگان؛ بزحمتراه- رفتن؛ با اشکال فهمیدن،یاخواندن سطری- بزور)

سەرەکی: [ناو] (١)بنەمایی. (اصل). ٢) پێشە کی؛ سەرەتا. (پیشگفتار؛ مقدمە)

سەرەلەقی: <سەرەکوتێ.

سەرەماسی: [ناو] بای سوور؛ ئازارێکی گیروداری سەدەمەیە(بفە). (بادسرخ)

سەرەمەرگ: [ناو،ت] کاتی گیانەڵڵا؛ ئاویلکە؛ نزیکمردن؛ کاتی گیاندەرچوون. (موقع- مردن)

سەرەندەر: زانین؛ عەقلپێگەیشتن؛ پەیبە- کاریبردن؛ پسپۆڕی لەکارێکدا؛ سەردەر- چوون.(آگاهی ازکار)

سەرەوچێرە: [ناو] سەرەولێژی. (سرازیری)

سەرهۆستا: [ناو] سەرهۆستە؛ سەرووەستا؛ وە- ستاباشی. (سراستاد)

سەرەوقوڵە: [ناو،ت] نووکوسۆ؛ جۆری یاری بەدەرزیلە؛ سەر و بنی هێلکە. (نوعی بازی- است؛ سروتە تخم مرغ)

سەرەونیان: [چاوگە،ت] نیانبەسەرەوە؛ تراوبەسەرەونیان و خواردنەوە. (سرکشیدن)

سەرهەڵدان: [چاوگە،ت](١) سەردرهێنان ؛ لەخاک سەردرهێنان. (٢) پەیدابوونی بیرۆکە یان جقات. (سردرآوردن؛ پیداشدن)

سەرهێش: [ناو] سەرخێش؛ دەندە؛ دەندەی - جێگای گاسن لە ئامووردا.(چای آهن گاوآهن)

سەعورە: [ئاوەڵناو] لەندەهوور؛ زەبەلاح؛ تێکسمراو. (لندهور)

سەغلەت: [ئاوەڵناو+ بەند] سەخڵەت؛ (١) سەخت؛ دژوار. (دشوار). (٢) دڵتەنگ؛ منگە- لەک سەغلەتم : من زۆر دلتنگم. (دلتنگ)

سەغلەتکردن: [چاوگە،ت] سەخڵەتکردن؛ دڵتەنگکردن. (دلتنگ کردن؛ غمگین کردن)

سەغیربار: ژنێک کە منداڵی وردی هەبێت و مێردی نەبێت (زن‌بیوەدارای‌بچەصغیر)
سەفپێکان : (١)[چاوگە] سەفبستن؛ (صفبستن)؛ (٢)[ڕابوردووی چاوگە] سەفیان‌بەست؛ سەفیان‌پێکا. (صفبستند)
سەفرابەر : [ئاوەڵناو] زەرداوبەر؛ کەم کەرەوەی دەڵاندنی زەرداو، وەک ئاوی زریشک و ئاوی‌هەنار. (صفرابر)
سەفرابەر : [ناو] داریکە (نیروک و نیرووک)یشی پیدەڵین؛ بۆلابردنی زەرداو بەکەڵکە. (سرخس‌نر)
سەفرەنگ: [ناو] شرۆڤە کردنی وشە؛ فەرهەنگی وشە. (فرهنگ)
سەفەر : [ناو] مانگی‌دووهەمی ساڵی مانگی. (ماەدوم‌سال‌قمری)+
سەقلە : [ناو] قەبز بوونی مەزاج؛ زک کارنەکردن؛ دژی زەحیر. (یبس)
سەکری‌سەکران: ناوی‌کێوێکە لە باڵەکایەتی نزیکی کێوی هەڵگورد، کە ڕادیوی هێزی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول لە ئەشکەوتێکی ئەوکێوەدابوو. (نام‌کوهی‌است)
سەگ: (ب)شوبهاندن بەسەگ؛ زۆرزان؛ حیلەباز؛ زۆرسەگە: زۆرفێڵبازە. (کنایی‌حیلەگر)
سەگبا: [ناو] نەخۆشینی ڕیخۆڵەگیرانی‌سەگ. (مرض مخصوص سگ)
سەگباب: سەگ‌باوک؛ کوڕی‌سگ. (پدرسگ)
سەگبزدینک: [ناو] سەگ‌پسێنکە؛ کە ڕوێشکی یەکساڵە کە زۆر خێرانییە، زوو خۆی دەرباز بکات و سەگیش نایگاتێ و ئەوەندە سەگ بە دوای خۆیدا ڕادەکێشی هەتا سەگ شەکەتدەبێت یان دەپسێت.(خرگوش یکساله)
سەگحەسار: [ناو،ت] سەگ‌بەحەوشە؛ تەمبێ‌کردنی سەگێک کە زیانی‌خوروبێت؛ دەرکەی حەوشەی لێ دادەخەن و دارکاریی دەکەن؛ (ب) ئازاردان و گێرەوکێشەی زۆرپێکردن. (سگ رادرحیاط‌دربستەتنبیەکردن)
سەگخۆر : (١)[ئاوەڵناو] هەر شت شیاوی ئەوەبێت سەگ بیخوا؛ (٢) بێحورمەتی بە کەسێک کە شتێکی پێ بدرێ بە نابەدڵی؛ بگرەئەم هەزارتمەنەیش سەگ خۆر؛ وادەزانم سەگ خواردی. (سەخۆر)
سەگدەست: [ناو] کەرەستەیێکە لە سەیارەدا. (سگدست)+
سەگژی: [ناو،ت] سەگ مەرگی؛ ژیانی‌سەگی؛ وەک سەگ‌ژیان.(ب) ژیانی ناخۆش و تاڵ. (زندگی‌سگی)
سەگگورگ: [ناو،ت] جۆرێک‌سەگە لە نێوانی‌سەگ و گورگدا و زۆر هۆشیارە و لە هێزی پۆلیسدا یاریدەرە بۆ دۆزینەوەی تاوانبار و کاڵای قاچاخ و شتی‌تر. (سگ‌گرگ)
سەگماسی:[ناو] جۆرێک ماسییە.(سگ‌ماهی)
سەگمەگەز: [ناو] سەگ‌مەگەس؛ مێشەسەگانە. (سگ‌مگس)
سەگنەخۆر: (١) هەر شت کە سەگ نەیخوات؛(ب) زێڕ و زێو و پارە و پوول. (طلاوپول). (٢ب) خۆراکی زۆر ناخۆش.

(خوراک بدطعم)
سەگوسەرچۆپی؟ : <سەگومزگەوت؟.
سەگ و شوانهاتنەوە: [چاوگە،ت] قربوونی کەرتە مەڕ لەکێو و گەڕانەوەی سەگ و شوان بێمەڕ(ب) مافینگی بوون و پووش - لەدەمبوون. (کنایی‌دارایی‌ازدست‌دادن)
سەگومزگەوت؟: (ب)کارێک کە لە کەسێک نەوەشێتەوە. (کنایی.ناهمخوانی‌افعال)
سەگوور: سە و گوور؛ سەگ و گورگ؛ بوومەلێل؛ تاریک و ڕوونی بەیانی کە سەگ و گورگ بە دیتن فەرقی پێ نەکرێت؛ وەک گورگ و مێش. (گورگ‌ومیش)
سەلاتە: <سالاد.
سەلاجە : وشە لە ئارەویەوە هاتووە و لە-کوردستانی باشوور بە یەخچاڵی فارسی دە-ڵێن (یخچال)
سەلامەت :[ئاوەڵناو] (وشەئارەوییە)سڵامەت؛ ساغ؛ تەندروست؛ وەش؛ ساق؛ ساخ. (سلامت)
سەڵبە : [ناو] سەول؛ بێڵی کەڵەک لێخوڕین؛ سەڵپ. (بیل‌قایق‌رانی)
سەلوا: [ناو] سەلوو؛ سەلوی؛ سەول؛ دارێکی هەمیشە سەوز بە گەڵای باریکی سووژنییەوە. (سرو)
سەلوێنک: [ناو] سەرانگوێلک؛ سەرانگوڵک. (شوله؛ سرگینگاه)
سەما: [ناو] بۆیهەیە لە(سماع)ی ئارەوییەوە هاتبێت؛ هەڵپەڕکێ؛ (ب) دوو دەسماڵە کردنی ژنانی کە سوکاری زاوا لە بەردەم بووکدا لە کاتێکدا بووک دەگاتە بەرماڵی‌زاوا.
(رقص‌بادستمال جلوعروس)
سەمات: [ناو] تەرسەقول؛ تەرس. (پهن‌اسب‌و استر)
سەمتاندن: [چاوگە،ت] هەڵکێشان لە ئاو. (درآب‌گرم‌فروبردن)
سەمخەرات: [ناو] سەخمەرات؛ هۆ؛ سەبارەت ؛ بەخاتر. (علت؛ بخاطر؛ سبب)
سەمڵ: [ناو] بەرماڵ. (جانماز)
سەموون : [ناو] جۆرێک کولێرەی خەپەلە و خڕ و چکۆلە؛ (نوعی گرده‌نان)
سەمەڵ : سرووتی ناواخنی کورتان. (ساقه-گندم‌داخل‌پالان)+
سەمەند: [ناو] ڕەنگی ئەسپێک کە بەڕەنگی کایە و زەردە. (سمند)
سەمەندەر: [ناو] (١) جۆرێک مارمیلک. (سوسمار). ٢) داعباێکی ئەفسانەییە کە دە-ڵێن لە ناو ئاگردا ناسووتێ. (سمندر)
سەمەندی‌کلک‌ویاڵ‌سپی:[ناو،ت]یەزیدی؛ڕە-نگی‌ئەسپی یەزیدی‌کوڕی‌معاویە، کە ڕەنگی سەمەند بوو بەڵام ڕەنگییاڵ و کلکی ئاچختربوو. (سمندیال‌ودم‌شسته؛ یزیدی)
سەمەندی‌یەزیدی: [ناو،ت] ئەسپی سەمەند کەیاڵ و کلکی کاڵتر یان سپی‌بێت؛ ڕەنگی ئەسپی یەزیدی کوڕی معاویەبووە. (سمندیال‌ودم‌شسته)
سەهناڤ : [ناو] سەیوان؛ سایەبان؛ پێشەوەی کڵاوی لێو داری پان. (سایبان)
سەنبول : فد.فرد.اند؛ [ناو] ئورناگ؛ نموونە؛ سەرمەشق کردنی شت یان کەسێک؛ نموودە؛ نیشانە. (سمبل)

سەنتەنە: سەڵتەنە؛ ناوێکی‌ژنانەیە. (نامی استزنانه)

سـەنـج : [نـاو] دوو جـەغـزی وەک دەوری دروستکراو لە کـانزای زەرد کـە بـە یـەکـدا بدرێت دەزرینگێتەوە، کەرەستە یێکـی مـۆ-سیقایە. (سنج)

سەنجاڕ : ژەنگاڵە؛ ژەنگـار؛ نـاوی شـارێک و چیاییێکە لە نزیکی موسڵ. (نام کوهی‌است)

سەنجوور : [ناو] سەنجۆڵ؛ قەڵەدەی تـانجی؛ قەلادە. (قلاده)

سەنجەر. ناوەبۆپیاوان. (سنجر)

سەندن:[چاوگە] کڕین. (خریدن)+

سەندنەوە : [چاوگە،ت] گۆڕانی سەندنـەوەی دوو یان چەندکـەس بـۆ مانـدوو نـە بـوونی گۆڕانییێژ. (تکرارتصنیف)

سەندەلووس : [ناو] سـەنـدەڕووس. دارێکـی کورتەباڵایە جیوەکەی بـۆ دروسـتکردنی دە-رمان بەکەڵکە. (سندروس)

سەنـگ : [نـاو] لاسـکی کـەنگـری پیرکـە درووەکانی داماڵرێت. (ساقه‌بی‌خارکنگرپیر)

سەنگ : [ناو] مۆتەکە. (سەنـگـسـوواربوون: هەستی خنکان لە خەودا). (کابوس)

سەنگداران : لاسەنگ بوون. (طرفی‌سنگین-تر؛ نامیزانبوون)+

سەنگدانەسەر: گوشـار و هێـز خسـتنەسـەر. (فشاروسنگینی‌برچیزی‌واردکردن)

سەنگفەرش : [نـاو،ت] بـانووان؛ داپۆشـانی شوێنێک بـە بـەرد و (چیمـەنتـۆ یـان قـوڕ). (سنگفرش)

سەنگـوسووک کـردن : [چاوگـە،ت](١) بـە-راوەردکردن (تخمـین‌زدن) ؛ (٢) لـە بـەشـی قورس هـەڵگـرتن و خسـتنە سـەر بـەشـی سووک تا میزان بوون و بەرانبـەر ڕاوەسـتان. (میزان‌کردن)

سەنگوسووکی : [ناو،ت] (١) لە موعامەلەدا بەراوەردکردن و پێکگرتن. (٢) ئەتـک‌کـردن (زۆریان سەنگوسووکی بە سەر هێنا: زۆریـان ئابڕوو چووواند). (١برآورد.٢توهین)

سەنگوماست : [ناو،ت] سەنگی کەنگر کـە ئاوەکوڵ بکرێت و تاڵاییە کەی تـەواوبێـت و لـە گـەڵ ماسـت تێکـەڵ بکرێـت. (سـاقه-لنگروماست)

سەنگووسوژن کردن : [چاوگە،ت] هەموو کە-لێنێک گەران و پشکنین بـە دووی شـتێکدا. (سنگـو سوزن کردن)

سەنگەر : [ناو] بۆسە. (سنگر)

سەنگەسیر : [ناو] خۆراکێکی زۆر نـاودارە بـە تایبەت لە موکوریاندا کە لە گۆشتی گیسـک یـان کـەروێشـک و ماسـت چێـدەبێـت. (قوراو)یشی پێدەڵێن. (نام‌خوراکی‌محلی‌است)

سەنگەڵ: [ئاوەڵناو] ئـاژەڵێـک کـە گـوانێکی گـەورەتربێـت و شـیری‌زیـاتری تێـدابێت. (دامیکه یک‌پستانش بزرگترباشد)

سەنگی‌زاوەر : [ناو،ت] بەردێکـە لـە کیسـەی سەفرادا دروسـت دەبێـت و زۆر بـە ئێشـە و ئێستا، بە نووری لەیزێـڕ مالیجـەی دەکـەن. (سنگ‌صفرا)+

سەنگین‌ئەسلەحە :[ئاوەڵناو] (ب) لە پیاوێک-کە نیشانەی نێرینەیی گـەورەبێـت. (کنـایی، بزرگ‌بودن آلت تناسلی)

سەنگین‌پا :[ئاوەڵناو] پاسەنگین. <پی‌قورس. (پاسنگین)

سەنگین‌دەست : [ئاوەڵناو]کەسێک کە ماڵات سەردەبڕێت زوو گیانیان دەردەچێ؛ (٢) کە-سێک کە دەستی قورسە و لە هەرکەس‌بدا زۆر ئازاری پێدەگەیێنێ. (١و٢سنگین‌دست)

سەوادبوونەوە : [چاوگە،ت] سەوازە بوونەوە؛ ترس‌وەرین. (ترس‌ریختن)

سەواش : [ناو] دەمەقاڵێ، شەڕەقسە؛ هاواو و داد؛ (سەواش‌بە تورکی واتا: شەڕ). (جنگ-لفظی)

سەورۆ: [ناو] کووت؛ پەیین بەزەویداکردن بۆ بەهێز بوونی خاک. (کودحیوانی؛ کود-بزمین‌پاشیدن)

سەوری : [ناو] سابرێن؛ساورێن؛ نێری.(تەکە)

سەوزاڵف : [ناو،ت] ئاڵفی‌سەوز؛ (ب)وێنجە و گزرە و گیا. (علف‌سبزخشک‌یاتر)

سەوزە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی ڕەشتاڵەی ئاچخ؛ گەنم ڕەنگ؛ ئەسمەر؛ سەوزەڵی سەوزە باریکی مندالێ«فۆلکلۆر» . (سبزەرو)+

سەوزەدار : [ناو] دارەسەوزە؛ دارێکە گەڵاکانی وەک سوژن باریکە و هەمیشە سەوزە؛ پاڵاوتەی کولێندراوی گەڵاکەی بۆ عیلاجی کەچەڵی بەکەڵکە؛ و حەیوانی ئاوس بە خواردنی گەڵاکەی بەر دەخات. (درخت‌کاج)

سەوزی: [ناو] سەوزە؛ سەوزەوات؛ گیای-خواردەمەنی. (سبزی)

سەوس: [ئاوەڵناو] وێڵ و سەرگەردان و سە-وداسەر. (سوداسر)

+ سەولێ : ناوی گوڵێکە (گل تاج خروس)

سەولڵێدان : [چاوگە،ت] بەلەم ئاژووتن بە سەولێ و بێڵی تایبەت. (پاروزدن‌قایق)

سەولاندن: [هەڵتەکاندن؛ تەتەڵەکردنی دانە-وێڵە بۆ پاک‌کردنەوە لە خەوش‌وخاڵێ. (بوجاری‌وپاک کردن‌غله)

سەوڵەجان : [ناو] گۆچان؛ وەکاز، گاگۆڵک. (عصا)

سەوڵی بێگرێ : سەڵوی ڕاست هەڵچوو؛ شوبهاندنی قەد و باڵای بەرز و ناتلەنگزراو بەسەولێ. (سرووقامت)

سهووروک : [ناو] سی‌ڕۆژ بەرانبەر بە یەک مانگ. (سی‌روز؛ یک‌ماه)

سەوهان:[ناو](١)کەرەستەی‌ساوین؛ برپەند؛ (٢) جۆرێک شیرینیاتی بە ناوبانگە لە ئێران. (سوهان)

سەوی: [ناو] سەوەتە؛ سەبەتە؛ قوڵینە. (سبد)

سەهوەر: [ناو] تاریکی‌شەو؛ ڕەشی‌شەڤێ؛ دەوالێ؛دەوال؛دێو و درنج؛ئەجننە.(تاریکی؛ جن)

سەهی: [ئاوەڵناو] ڕاست؛ بی‌گرێ. (سهی)

سەیارە : [ناو] ترومبیل. ماشێن؛ ماشێنی سوواری. (ماشین)

سەیخوڵێ : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبرە)

سەیدەران : گیاسج؛ گەڵاکانی خڕە و دە-خورێت؛ بۆ چێکردنی بۆرانی بەکەڵکە و دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سیرزرد)

سەیز : [ناو] خزمەتکاری ئەسپ؛ مەیتەر. (مهتر)

سەیوان : (١)گۆڕستانێکی گەورە لە سلێمانی؛ (گورستانی در سلیمانیه) (٢) چەتری سێبەر؛

سـایەوان؛ (سـایبان) (٣) نـاوی کێوێکـە لـە ئیلام. (کوهیست در ایلامَ)

سەیـوەت : [بـەنـد] شـێنەیـی. ؛ ئـەسـپایی؛ هێواش؛ ئارام. (آرام؛ یواش)

سـی: پاشـگر واتـا (تـی) کردگیـەسـی، واتـا کردوویەتی و نیشانەی بکەرە < سۆ (پسوند)

سیێئاشان : گەڕەکێکە لـە شـاری مـەهابـاد. (محلەای درمهاباد)

سیا : کورتکراوەی ناوی سیامەند و سیامەک و سیاوەش. (مختصرسەاسم‌مردانە)

سیاچاڵ : [ناوەت] (ب) جۆرێک گرتوو خانەی قەدیم؛ زیندانی قەدیم. (سیاهچال)

سیاچاو : [ناوەت] گۆلێکی پێنجپـەرە و نـاخی ڕەشە و لە سەقز و مـەهابـاد و هـەورامـان و سۆمابرادۆست زۆرە و لە قەدیما چاویـان بـە هاڕدراوەی گوڵەکـەی دەرشـت بـۆ یـومن و دوورخستنەوەی وەیشوومە. (خربق‌سفید)

سیاڕێحان : [ناوەت] ڕەشەڕێحانـە. (ریحـان-سیاه)

سیازام : [ناوەت] بریناڕەش؛ ئازارێکی هاوبە شی ئاژاڵ و مرۆیە کەبە شێوەی کوانێکی ناو ڕەش لە سـەرپێسـت هـەڵـدەدا و گیـرودارە. (سیاه‌زخم)

سیاسووت : [ناوەت] ڕاوەکەوی هەوەڵی بـە-هار. (شکارکبک‌دراول‌بهار)

سـیـاقەڵـەم : [نـاوەت] دەسـتەواژەی نیگـار کێشییە واتـا وێنـەکێشـان بـەڕەش لـەسـەر ڕووپەڕی‌سپی (ب) وێنەکێشان بەمیدادی‌ڕە-ش. (سیاه‌قلم)

سیاگۆش : [ناو] پشیلەکێوی لە ڕێوی پـان و پۆڕترە وکلکی کورتە و پێستەکەی بـەنرخـە. (گربەگوهی)

سیامانگا : فد؛ [ناوەت] گیانلەبەرێکی گوڵاندارە بە دەستوپای درێژ و دەنگێلی زیل و بەرزە-وە زیاتر لە سەردار و نـاو جـەنگـەڵـدا دەژی. (سیامانگا)

سیامەند : ڕەشتاڵە؛ ناوی پیاوانەیە؛ کەسایەتی بەیتی خـەج و سیامەنـد. (سـیەچـردە؛ نـام مردانە)

سیاوئاڵەت : [نـاوەت] ڕەشـەبیبـار؛ هـەسـتی پیاوەتی زیاد دەکـات؛ دژی ژەهـری خوێنـە. (فلفل‌سیاه)

سیاوپۆز : سیاوپۆش:<قەیتەران.

سیبا: [ناو] سیبات؛ سابات؛ کەپـر؛ سـایەوان. (سایبان)

سیبات: <سیبا.

سێبەنەرد: < سێفەنەرد.

سیێبەنگی : [ناوەت] هۆنینەوەی قژەسەر بـە سێ پەلکە. (بافتن‌موی‌سردرسەرشتە)+

سیبەهران : [ناو+ بەند] بەلێشاو؛ فرەوفراوان؛ بەزۆری. (بسیار)

سیپ : [ناو] جەعبە لە تەختەی سێ ڕووپـەڕ یان زیاتر چێبوو؛ سـیپی چـایی دەکیلۆچـایی تێدایە. (جعبەتختەسەلایی)

سێپا : [ناو] (١) هەرشـتی‌پاچکـەدار بـە سـێ پاچکەوە؛ (٢) سێباز؛ پەرینی سێباز. (١اسم-پایە٢پرش‌سەگانە)+

سیپاڵشۆر: [ناوبک] جلکشۆر. (لباس‌شو)

سیپە: [ناو] سەپان؛ هەڕەتی‌لاوێتی؛ هەرەتـی جەوانی؛ سووروسەپان : (ب)جوان و جەحێل.

(عنفوان جوانی)+
سێپەڕە : [ناو] ئامێری کون کردنی دار لە نـە- جارێدا. (سەپر)+
سیٚپەڕیٚ : [ناو] سێوەرە : گیـایێکی کورتـە- باڵـای کـەوەیـە؛ شـەوەرە هـەردی. (شـبد- روحشی)
سیٚپێک: [ناو]سیٚپا؛سیٚپیٚ؛سیٚپایە.(سەپایە)
سـێتاڤ : [نـاو] خـۆر؛ هـەتـاو؛ خـۆرەتـاو. (نورآفتاب)+
ستار : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقای تایبـەت بـە وڵاتی هێندە و پەردەکانی کانزایە و سـۆزێکی تایبەتی هەیە. (سیتار)
سێتار : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقایە کە ۴ تەلـی هەیە و بە قامک لێدەدریٚ. (سەتار)
سیٚتەڵاقە : [ئاوەڵناو] سیٚبەردە؛ سیٚبـەسـیٚ؛ سیٚوەسیٚ؛ تەڵاقێک کە ئیتر گریٚ ناخوا مـە- گەر دوای شووکردنێکی دیکە یان بە ڕاسـتی یان بە ڕواڵەتی کە پێی دەڵێن جـاش. (سـە- طلاقە)
سیٚتیر : [ناو] تفەنگێکی قەدیمیبـوو سـیٚ- فیشەکی دەخوارد. (سەتیر)
سیچکە : [ناو] بەرەسماق؛ گیایێکە گەڵاکەی دژی هوورگ و جووڵەوەرە، دەرمانە بـۆ بـە- ردی گورچیلە. (ترشک)
سـیچەن گـرتن : [چاوگـەت] ئـۆقرەگـرتن. ئارامگرتن. هەدادان. (آرام گرفتن)
سێخ : [ناو] سیخ(١)یەکەی شماردنی کەباب؛ (٢) شیشی کەباب برژاندن. (١و٢سیخ)+
سیخاندن : [چاوگە] دەنگی هەناسـە؛ دەنـگ لە سینگەوەهاتن. (خس خس سینە)+
سیخمە : [ناو] سووخمە؛ ئێلەک؛ کوڵونجەی بیٚقۆڵ. (یلک)
سـیخوار : [نـاو] زوقـم؛ ئاڵشـت؛ خـووس؛ خووسار؛ خووێز؛ سیخار.جیلە. (پژ)
سـیخوارلەپشـت : [نـاو،ت] دەسـتەواژەی ڕاوکەرانە؛ هەرەتی قەڵەوی و خێرایـی کـە- ڕوێشـک (ب) کـاتی پـاییزێکی درەنـگ. (اصطلاح شکارچیان.آخرپاییز)
سیخە : [دەنگە ناو] دەنگیسـینگ و سـیپە- لاک لە کاتی هەناسە هەلکێشاندا. (صدای- خس خس سینە)+
سـیٚدەنگـان : [نـاو،ت] بـەسـیٚدەنگـان بانگکردن؛ زۆر بە دەنگـی بـەرز بـانگکردن. (باصدای بلندصداکردن)
سێرب : [ناو] خەڵک و مەردومی سێربسـتان کـە لـە ڕەگـەزی ئیسـلاوەکـانی باشـوورن. (صرب)
سیرداخ : [ناو] سیریوردکراو و سوورکراو لە ناو ڕۆندا چەشنی پیازداخ. (سیرداخ)
سیرماست : [ناو] سیری جنراو لە ماسـتە دە- کریٚ و دەبێتە سیرماست. (سیرماست)
سیرنۆک : [ناو] تەرزەی ورد. (تگرگ ریز)
سێرۆ : ناوچەیێکە لە ڕۆژ ئاوای شاری ورمیٚ. گوندێکــە لــە ســەرســنووری ئێــران و تورکیا.(سرو)
سیروان : ناوی پیاوانە. (اسم مرانە)+
سێرووفەلە : [ناو] تەیرەکـوێرە؛ باڵداسـووکە؛ تەیرەڕەشکە. (پرستوی سیاە)
سیرە : [دەنگە،ناو] دەنگیهەڵۆ؛ دەنگی کە- وشی تازە و تەنگ لە کاتی ڕێگـە ڕۆیشـتندا؛

جێڕەجیری کەوش؛ (ئامێنێ نازەنینێ سیرەی دێ لە پوتینێ «فۆلکۆر». (صدای جیرجیر کفش)

سێرە: [ناو] (١) سەهرە؛ سـەیـرە؛ جۆرێـک فرندەی دەنگ‌خۆش. (سهره)(٢) سیلە و چەفتە گرتن؛ میزان کردنی تفـەنـگ لـە سـەر ئامانج. (نشانه‌رفتن)

سیرەت : [ناو] ئابرو. (بێسیرەت‌کـردن: بـێ ئـابرووکردن: بـەنـاڕەوا کچێنـی هـەڵگـرتن). (سیرت) (٢ب) کێر؛ (آلت تناسلی مرد)

سیرەسەگانە : [ناو] گیاییێکە سەلکی بنەکەی لە پیاز و سیردەکا. (سیر کوهی)

سێزوو : سەیزوو؛ سۆزی؛ سبەینـێ؛ بـەیـانی؛ شەوەکی؛ سبحا. (فردا)

سیسوو : [ناو] برپەنـدی سـێ سـووچ؛ سـێ گوشە. (سوهان‌سه‌گوش)

سیغاری : [ئاوەڵنـاو] خووگرتـوو بـە کێشـانی سیغار؛ جگرەکێش. (سیگاری)

سیغە : [نـاو] ژن مـارەکردنـی کـاتی یـان داییمی؛ (ب) مارەکردنی‌کاتی. (صیغه)

سیغەکردن : [چاوگە‌ت] ژنێک بەهاوسەریی کاتی، مارەکردن. (صیغه‌کردن)

سیغەیی : [ئاوەڵناو] ژنێک کە سیغەکـراوە. (صیغه‌ای)

سیفر: [ناو] ژمارەیێکە لە یەک کـەمتـر؛ لـە گەرماپێودا خاڵی بەینی ساردی و گـەرمـی؛ نزیک بە هیچ. (صفر)

سێفنەرد: [ناو] سێبنـەرد؛ شـقاق. (سـیب‌زمینی‌ترشی)

سێڤایی : [ناو] مەلە. (شنا)

سیڤڕەشک : [نـاو] سـێفەکێویلـە. (سـیب-کوهی)

سیڤیل: اند؛ فد؛ فرد: [ئاوەڵناو] سیویل؛ قەرەیـەخـە؛ کـەسـێک کـە عـەسـکەری‌نییـە. (سیویل)+

سیقلبۆق: [ئاوەڵناو] ژنی زمان شڕ و بێشەرم و هەووەسباز. (زن‌هوسباز)

سیقەتۆرە : [ناو] سیکەتۆرە؛ لـە زۆربـەی فـەرهەنگەکانـدا بـە جێکـەڵـدان و جیقـەڵـدان ماناکراوە، بەڵـام سـیکەتـۆرە زیخـەڵدانـە و (کوڵەزرگ)یشی پێدەڵێن و کیسەیێکی بەقەرا گورچیلەی کاوڕ دەبێت و ڕەنگی سووری زۆر تۆخە و دەخورێت بەڵام جیکەڵدان ناخورێت. (سنگدان)

سیکانیان: [ناو] کێوێکی بەرزە نزیک کێـوی ڕەقیتان(لەیلان‌چۆغە) لە باکوری‌شاری‌سەقز. (نام کوهی‌است)

سـیکتر: [کـاری ئـەمـری] لـە وشـەی (سیکدیر)ی تورکییەوە هاتووە بەواتای(بـدەر، بڕۆ بدە) لە کوردیشدا واتای بە سووکایەتییەوە دەرکردن دەگەیەنێت، گومبە لەبەر چاوم؛ بڕۆ گومبە؛ بڕۆبدە. (برو گمشو)

سیکەنەوسەرخان : [ناو‌ت] بـە جێگـای قەرەباڵغ دەڵێن کە هاتوچۆی زۆربێت. (جای شلوق)

سیلسانک :[ناو] سەقری سپی‌واش؛ جۆرێک مشک‌گرەی سپی‌واش. (چرغ‌سفید)

سێلم : ناوی چیاییێکە نزیکی حاجی‌ئومەران. (نام‌کوهی‌است)

سیلۆخ : [ئاوەڵناو] لەڕ و لاواز. زەردەڵ و نەخۆش و کز. (مریض‌لاغرومردنی)

سیلەوچەفتە : [ناو] سێرە؛ سێرەگرتن بەتفە-نگ بۆ پێکانی ئامانج. (نشانەرفتن)

سیم : [ناو] تێل؛ تەل؛ سیلک. (سیم)

سیمان : فد. [ناو] چیمەنتۆ. (سیمان)

سیمرسیمڕ: [ناو،ت] سمرسمر؛ هەراوهوریا و دەمەقاڵە. (هیاهو)

سیمرووکە : [ناو] سیرەکێویلە.(سیر کوهی؛ سیرخرس)

سینا: (١)ناوی‌پیاوانە. (اسم‌مردانە). (٢) ناوی-کێو و سارایێکە لە فەلەستین. (صحرای-سینا)+

سێناریۆ : فرد.فد.اند. [ناو] دەستەواژەی سینەماییە؛ فیلمنامە؛ دەقی نووسراوەی حە-کایەتی فیلم. (سناریو)

سینجوڕ: [ناو] سنجر؛ تیشکی‌ئاور؛ شوڵەی‌ئا-ور. (شرارەآتش)

سینگوڕ: [ئاوەڵناو] قەڵەو؛ گۆشتن. (چاق)

سینگەسوژ : [ناو،ت] دڵەکزێ؛ ژانی سینگ و سک. (دلدرد.سینەدرد)

سینمائیسکۆپ : [ناو،ت] سینەماییێک کە وێنەکان لە سەر پەردەیەکی پانتر لە سینە-مای ئاسایی نیشان‌دەرێت. (سینما سکوپ)

سینەبەند : [ناو،ت] جۆرێک ژێرپۆشی ژنانەیە بۆ بەرگری لە داچۆڕان و داهێزرانی مەمک. (پستان‌بند)+

سێنەر : [ناو،بک] بسێن؛ کەسێک کە دە-ستێنێ یان دەکڕێ؛ کڕیار. (گیرندە.خریدار)

سینەڕاما : فرد.فد.اند. [ناو] شێوەیێک لە فیلم هەڵگرتنی سینەماییە کە بە سێ کامێرا و چەند ئامێری دەنگ‌هەڵگر، تۆمار دەکرێت و لە سەر پەردەیەکی پان و چەماوە بەسێ (پرۆژێکتۆر) نیشان دەدرێت. (سینەراما)

سینەکێش: [ناو] سیغارکێشێک‌کە دووکەڵی سیغار دەباتە نێو سییەکانییەوە. (سینەکش)

سێ‌نیزام : [ناو] ئامێرێک لە بیچمی سێ شەویلکە، کە بە پێچ لەیەک دەکرێنەوە و دەبەسترێن و بۆڕاگرتنی مەتە بەسەر درێلە-وە بەکار دەبرێت. (سەنظام)

سێنی‌مال: [ئاوەڵناو] سینی‌ماڵ؛ کاسەلێس؛ چڵکاوخۆر؛ (ب)خۆ بە بێگانەفرۆش. (سورچران؛ خودفروختە)

سیواد : [ناو] سپیایی بەیانیان و سوورایی ئێوارانی سەر ئاسۆ. (سفیدی‌وقرمزی‌افق-درصبح‌وغروب)+

سێ‌ودووکردن : [چاوگە،ت] لای‌خۆ بەراوە-ردکردن یان حیسابی چاکی و خراپی یان قازانج و زەرەرکردن؛ تۆیش سێ‌ودووی دڵی خۆت‌بکە؛ واتا لێکی بدەرەوە. (برآوردکردن)

سێودووکردن: [چاوگە،ت]لای‌خۆ هەڵسە-نگاندن و بەراوەردکردن. (تحمین‌زدن)

سێوراو :[ناو،بەر]سێویاگ؛سوواو.(سائیدە شدە)

سیوسیوە : [ناو] تەوەرەی بانگردێن. (محورباماغلطان)

سی‌وشکە : [ناو] (١)جۆرێک ژوژو لە چالەکە دەکا و تیرها وێژە و درکەکانی وەک تیر دهاوێت بۆ بەرەنگاری لە دوژمن: (نوعی-خارپشت‌تیرانداز) ؛ (٢) فسۆس؛ خۆ بە دوژمن فرۆش؛ نیشتمان فرۆش. (جاسوس) (٣) جۆرێک نەخۆشییە کەمرۆڤ تێرناخوا لە خواردنی ئاو؛ ئێسقا. (استسقا)

سێوه : [ئاوەڵناو] هەتیو؛ منداڵی بـێدایـک و باب؛ سەغیر. (یتیم)

سیوەختە : (ب) سبەینـێ و نیـوەڕۆ و شـەو؛ (سێژەمە). (سەوعدە)

سێوەڕۆ : [ناو] سـیبەڕۆ. یـاوینۆبـە؛ تـەوی-ماڵاریا. لە سێڕوژدا جارێک یاوکردن؛ نۆبـە-تێ. (تب‌نوبە)

سـێوهەرمـێ : [نـاو،ت] میـوەی دارسـێوی موتوربەکراو لـە دارهـەرمـێ؛ سـێویگوڵـاو. (سیب‌گلاب)

سێویخانە : [ناو،ت] جێگای منداڵی بێبـاب-ودایک بە خێوکردن. (یتیم‌خانە.دارالایتام)

سێویگوڵاو : [ناو] بەری داری پەیوندکراوی سێو لە هەرمێ. (سیب‌گلاب)

سابووتاژ : فرد.اند.فـد؛ کارشـکێنی؛ کۆسـپ-خستنە بەرپا. (سابوتاژ)

ساپۆرت : پشتوانی؛ پشتەڤانی. (ساپورت)

سادیســت : سادیســمی؛ تووشــی ئــازاری-سادیسمهاتوو؛ ئازاردەر. (سادیست)

سادیسم : فرد.انـد.فـد؛ مـەردم ئـازاری؛ (ب) سوکنایی هـاتنی جنسـی بـە ئـازاردانی لـف. (سادیسم)

سازمانی و ڵاتە یەکگرتـوەکـان: ڕێکخـراوی میللەتگەلی هاوبەش و هاوپەیمان. (سازمان-ملل متحد)

ساسات : کەدەستەیی بۆ کەمکردنەوەی هەوا لە کاربوراتۆری سەیارەدا. (ساسات)

ساقدۆش: [ناو] ساخدۆش؛لە تورکیشداهەیە بەواتای شانیڕاست (ب) برازاوا. (دوستان داماد)

سالۆن : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] هۆڵ؛ ئۆدەی زۆر گەورە؛ تەلاری بەرفراوان. (سالن)

ساندویچ : فد.اند.[ناو] بابۆڵەی درێژ؛ پێخۆری لە نان پێچراو؛ ڕیوایەتەکە قوماربازان دایـان-هێناوە و کردویانە تە باو (ساندویچ)

سپای دانش : [ناو،ت] سەرباز موعەلیم؛ لەزە-مانی حەمەرەزاشادا هێندی سەربازی سە وادار تەرخان دەکران بۆ دەرس وتنەوە بە منداڵانی دێهات لە جیاتی خزمەتی سەربازی. (سپاەدانش)

سجاف : [ناو،بەر] دووراو ، تەقـەڵ لێـدراوی پەڕاوێزی لیباس. (دوختن حاشیەلباس)

سللوول : فد، اند؛ فرد. [ناو] بچووکترین بـە-شی هەرماکێک کەنیشانەی ئەوماکەی پێوە بێت. (سلول)

ســللوول: : فــد، ژووری یــەکـکــەســیی-زیندان.(سلول)

سۆلفێژ : بەدەنگوتنەوەی نۆتەکـان بـۆ فێـر بوونی مۆسیقا. (سلفێژ)

سۆلیست : تاکەژەن؛ کـەسـێک کـە سـازی سۆلۆ(تەنیا) لێدەدا یان ئاوازی تەنیا لە کـۆڕدا دەچڕی. (سولیست)

سۆنات : فرد.انـد.فـد.ایتالیـاد؛ بـەستەیێکـی مۆسیقای بیگۆرانیێژە و تایبەت بە ئوروپایە. (سونات)

سووررپریز : فرد.اند.فد؛ کاری چاوەڕوان نە کراو کە ببێتە هۆی دڵخۆشی و شادیی کە سانێکیتر؛ جۆرێک مزگینی؛ (سورپریز)

سووررئالیست :فرد.اند.فد؛ شـوێگرانی سـوور ڕئالیسم. (سوررئالیست)

سووررئالیسم :بزاڤێکی هونەری و ئەدەبییـە و بڕوای بە خستنە پێشچاوی سەربـەسـت و ئازادانەیبیر و بۆچوونە، بەبێ ئەوەی عەقل و بڕیار و ڕەسـم و ڕسـووم ئـەوبیـر و بۆچونـە تێکبدا. (سوررئالیسم)

سووسیالیسم :فرد؛ انـد؛ فد؛بڕوابـەلاچـوونی دەستەڵاتداریی (کەس) بەسەرئامێرەکانی بە-رهـەم هێنــەر و ســەرمایــەدا؛ سیستــە مــی حوکومەتی دامەزراو لەســەر ئـەوبیروبڕوایـە. (سوسیالیسم)

سووسیالیسمی میللی : فد؛ (ب) نازیسم؛ ئامۆژەیێکی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی کە لە نیوەی ئەوەڵی چەرخی بیستەمدا لە ئاڵمانیا پێک‌هات و ڕەگەزپەرەستی تارادەیێک پەرە-ی سەندکە لە ناو عەسکەری و ئە فسەرانی هیتلێریدا بوو بە هۆی ڕێکخستنی ئێس-ئێس. (نازیسم؛ناسیونال سوسیالیسم)

سەدادار: [ئاوەڵناو] وشەیێکی فارسییە بەڵام لە کوردیشدا هەیە؛ دەنگ‌دار؛ هەر شتدەنگی لێوەبێت؛(ب)سازی خۆش‌دەنگ و دەنگ‌بەرز. (صدادار)

سەرپەرستار : [ناو،ت] سەرۆک و بەرپرسی پەرەستار گەلی نەخۆشخانەیێک. (سرپرستار)

سەرچەشمە: [ناو] سەرچاوە؛ بناوان. (سرچشمه)

سەردۆشی: [ناو] (وشەیێکی فارسی و کوردییە) پاگوون. (پاگون)

سەردەفتەر: [ناو] بەرپرسی نووسینگە؛ سەر-دەفتەری ژن‌مارەکردن و تەڵاقدان. (سردفتر)

سەرڕشتەداری: [ناو] مەرزینگەی دابین-کردنی ئابووری لە عەسکەریدا. (سررشتە-داری)

سەفیر : [ناو] سەرئێلچی؛ باڵوێز؛ بریکاری بەڕێکراو بۆ ئەنجامی کارێک. (سفیر)

سەمبول : فرد.اند.فد؛ سەنبول؛ ئورناک؛ نمانا؛ شیاوی بە نموونەکردن. (سمبل)

سەمبولیست : فرد.اند.فد؛ ئورناک‌خواز؛ نموودەخواز. (سەمبولیت)

سەمفۆنی :فرد.اند.فد؛ مۆسیقای‌درێژخایەنی چووار بەشی کە بە ئورکێستری فرەسازی لێدەدری. (سمفونی)

سەناتۆر: فرد؛ فد: [ناو] نوێنەری مەجلیسی-سەنا؛ ئەندامی پەرلەمانی پیران لە ڕۆمی‌قە-دیمدا. (سناتور)

سێرۆم: [ناو] تراوێکی دەرمانی و خۆراکییە بە شرینقە دەکرێتە ناو دەماری هەندێ نە-خۆش. (سرم)

سێکولار : فرد.اند.فد؛ لادینی؛ بێ‌دینی؛ بایەخ بەدین نەدان. (سۆیکولار)

سێکولاریسم :فرد.اند.فد؛سیستەمی‌لادینی و حوکومەتێک کە پێوەندی بەدینەوەنییە. (سیکولارسم)

سێڵف‌سرویس : چێشتخانە و ڕەستۆرانی بێ پێشخزمەت کە موشتەری خۆی خۆراک دە-باتە سەر مێزەکەی خۆی. (سلف‌سرویس)

سیلۆ : [ناو] هەماری گەورە و فەننی(فەنانی) بۆ ڕاگرتن و خراپ نەبووتی ئارد و دانەوێڵە و ئاڵف. (سیلو)

سیم کارت : اند.فد؛ [ناو] کارتێکی چکۆڵەیە لەناو مۆبایلی دەنێن. (سیم کارت)

سێناریۆ : فرد.اند.فد؛ فیلمنامە؛ نووسراوەی داستانی‌فیلم. (سناریو)

سێنت : یەک لە سەدی دۆڵارێک. (بنت)

سیویل : فد.فرد.اند؛ قەرەیەخە غەیری ئە-سکەری.(غیرنظامی)+

شابک: [ناو] (۱) چۆغە. (چوخا). (۲) قەفی بسک کە دەکەوێتە نێوچاوان. (حلقەزلف)
شابەلووت : [ناو] جۆرێک بەروو؛ شابەڕوو. (شاه بلوط)
شابەنگ : >بۆژانە سیاوە
شابی : > شاویرۆل
شاپ : [ناو](۱)شۆپ؛ جیٚپا؛ ڕچە. (رد.جای‌پا) (۲) زاب؛ سواڵەت یان بەردی خڕی چکۆلەی پان. (سنگ یاسفال‌پهن وکوچک)
شاپانیٚ : [ناو] شاپان؛ زاپێن؛ کایە بەزاب؛ کایە بە شاپ >شاپ۲. (نوعی‌بازی)
شاپک : >شابک
شاپوور:ناز ناوی چەند شای ساسانی لە ئێران. (شاپور؛ شاهپور)
شاپەسەند: ناوی گوڵێکە و ناوی ژنانەیشە. (شاه‌پسند)
شاتۆن:[ناو] کەرەستەیێکە لە موٚتوری سەیارە و هەرکەرەستەی سوپاپدارا. (شاتۆن)+
شاتەڕەدێمی: [ناو] گیایگەرمەژن؛ توونەگیا. (خردل‌وحشی)
شاجۆگە:[ناو]جۆگەی سەرەکی کە چەند جۆگەی لیٚجیا دەبێتەوە. (جوی‌بزرگ؛ کانال)
شاخبێزی : [ناو] شاخبزی؛ مەرمەڕشا؛ هوما یی؛ مەرمەڕش؛بلووری؛بالبالی؛ پیرانشا؛موٚری. (چلوار)
شاخدەرهێنان:[چاوگە،ت] (۱)شاخ ڕووان لەسەری کاوڕە نێر و ئاژەڵی‌تر.(شاخ‌روئیدن)(۲ب) واق‌وڕمان؛سەرسووڕمان.(ازتعجب شاخ‌درآوردن)
شاخەوشاخ : یاڵەویالٚ؛ لەم لک بۆ لکی داریٚکی تر. (ازاین‌تپه به‌آن‌تپه؛ ازاین‌شاخه به‌آن‌شاخه)
شاخەوەرز : شاخەوان. (کوهنورد)
شادی : ناوی ژنانەیە. (اسم زنانه)
شار : [ناو] مووروی کانزای نێو بوٚلبرینگ؛ توٚپی دارینی یاریی بیلیارد. (شار)+
شاراشۆ : شارشێویٚن؛ شەڕئاشۆ؛ شەرهەڵایسێن. (شهرآشوب؛ آشوب‌طلب)
شارباژێڕ :شارێکە لە کوردستانی باشوور.(نام شهریست)
شاربەدەربوون : [چاوگە،ت] لە شار دەرچوون یان لە شار وەدەرنانی کەسێک. (نفی‌بلدشدن)
شاربەدەرکردن : [چاوگە،ت] لەشاردەرکردن؛ (ب) دەربەدەرکردن. (نفی‌بلدکردن)
شاردار : [ناو] سەرۆکی شار؛ بەرپرسی شار؛ (لە باشوور شارەوان). (شهردار)+
شارۆچکە : شارۆکە؛ شاری بچووک. (شهرک)
شارۆکردن:[چاوگە،ت]گەڕان؛پشکنین؛توێژینە وە؛ لێکوڵینەوە. (تحقیق‌وگشتن‌به‌دنبال‌چیزی)
شارویٚران : ناوچەییٚکە نزیکی مەهاباد. (ناحیه ای‌نزدیک‌مهاباد)
شارەزەردەواڵە :[ناو] جێی ژیانی تاقمیٚ هەنگە زاڵە و هەرووەها شارە مێلوورە. (مکان و سوراخ کلنی‌زنبور)

شارەزەرگەتە : [ناو] شانە و کونی هەنگەژاڵە. (لانە زنبور) <شارە زەردەواڵە

شاسپەرەم :[ناو] ڕێحانە؛ شائەسپەرەم. (ریحان)

شاشە :ڕووپەڕی شووشەی تەلەفزیۆن‌کە وێنە دەنوێنێ. (صفحەتلویزیون)

شاعی:[ناو] هۆنەری شێعر؛ هەڵبەستڤان.(شاعر)

شاکار:[ناو] کاری بەرچاو؛ جوانترین‌کردەوە یان دەستکرد. (شاهکار)

شاکلیل: [ناو] کلیلێک کە زۆربەی قوفل بکاتە وە کلیلی‌دز؛ (ب)لابەری زۆربەی گیر و گرفت و کێشە.(شاه‌کلید)

+ شاکە:(١)بینەر؛ سەیرکەر؛(تماشاگر) (٢)خوێ فرۆش. (نمک‌فروش)

شاگوڵ : ناوە بۆ ژنان بەتایبەت لە ناوچەی‌سنە (نامزنانە)

شاڵگەردن : [ناو] ئلێمی؛ مل‌پێچ؛ شاڵی‌دەوری مل. (شالگردن)

شالووک: [ناو] شالوول؛شالوور؛ ڕیشۆڵێ؛گاوانی. (سار)

شالی :[ناو] مەزرای برنج؛چەڵتووک؛ شەڵتووک . (شالی.شلتوک)

شـالی‌جـاڕ : [نـاو]جـاڕی برنجـی درویَنـەکـراو. (شالیزاردرو شدە)

شالیکار : [ناو] فەلای برنج چێن. (شالیکار)

شالیگا : [ناو] جێی چاندنی برنج؛ جاڕە برنج. (شالیزار)

شامپانی:جۆرێک تریێڕەشە لە وڵاتی شامپاینی فەرانسە کە شەڕابێکی هەر بەو ناوە لێ‌دروست دەکەن. (شامپاین)

شام : [ناو] قامیش. (نی)

شامپۆ : [نـاو] تراوێکـە بـۆ سـەر و قـژ شـتن. (شامپو)

شامەترووکـە:[نـاو]هـەنگێـکی چکۆڵـەیـە لـە کولـۆرەی دارانـدا شـانە دەبـەسـتێ. (نـوعی-زنبورعسل)

شامیران : [ناو] شای‌شاهان؛ میری‌میران؛ شای میران. (شاهنشاه)

شانامە : [ناو] دیوانە شێعری فیردەوسی تووسی ؛ شاهنامە. (شاهنامە)

شانای :خستن؛ بڵاوکردنەوە؛تۆم‌چاندن؛ هەڵ خستنی مۆرەی نەرد؛ ڕەوانەکردن؛ ناردن؛ نار دی. (روانە کردن)+

شاندار : [ناو] بەشکۆ؛ مەقام‌دار؛ پایەبەرز؛شیاو. (بلندمرتبە)

شان‌داهێشتن : لەسەرتەنیشت درێژ بوون؛ شان دادان. (روی پهلو درازکشیدن)

شانک : [ناو] ئازەوی؛ ئازەوە؛ جوانەزمە.(جوش جوانی)

شانکڕ : [ناو] دووایین پلەی سفلیس. (شانکر)

شان‌لەشان‌دان : (ب) خۆ هەڵسەنگاندن وێە ڕانبەرگرتن لەگەڵ پلە و پایەی کەسێکدا.(همپا - بودن)

شان‌وشکۆ : [ناو،ت] پایەبەرزی؛ مەقامی بەرز . (شکوهمندی)

شانۆکێ:[ناو] گیای جافری‌کێوی؛دژی ئوورەی خوێنە. (جعفری)

شانەچرکێ :(ب) لەناو حەشامەتدا بەزۆر ڕێگا کردنەوە و دەرباز بوون. (درجمعیت بزورراەباز کردن)

شان‌هەڵتەکاندن : نیشانەی بێ‌تەفاوەتی و

بیٚدەروەستی واتا بەمنچی؛ کەیفی خۆته.
(شانەبالاانداختن)
شان هەڵگرتن :شایانبوون؛لایقبوون؛شیاوی.
(لیاقت)
شانەی خوری : [ناو،ت] جۆرێک شانەی گەورە
لەکانزا بۆ شی کردنەوەی خوری و مووی ئاژاڵ
. (شانەپشم)
شانەی هەنگوین: [ناو] شانی هنگڤین؛ خانە
خانە لە مێو، جێگەی هەنگوین و بەچکەی هە
نگ.(شانەعسل)
شاووڵ :[ناو] شاغووڵ؛ئامێری هەڵچنینی دیوار
ی ڕاست. (شاغول)
[ناو] ڕێڤەبەر؛ بەڕێوەبەر؛ بەرپرس؛مودیر.
(مدیر)
شاویر :[ناو] چەند گۆلاوی گچکە نزیک بە یە
ک. (چالەهای‌پرازآب کنارهم)
شاوێر : [ناو] شاوەر؛ شەوەر. (شبدر)
شاویرۆڵ . [ناو] شابی؛ دارێکە لە میسرەوە هاتو
وە عارەقێکی لێدەگرن بەناوی عارەقی بیدمشک
بۆ نەخۆشینی دڵ بەکەڵکە. (بیدمشک)
شاوێری : [ناو] قاڵابن؛ ڕێواسی کوڵەبنە. (ریواس
ساقەکوتاه)
شاهدانە : [ناو] گیاییێکە لە گەڵاکانی حەشیش
دروست دەکەن و بە بەرەکەیشی کە لە هەرزن
دەکا و دەخورێ دەڵێن شادانە یان شاهدانە.
(شاهدانه)
شاهید : [ناو] شایەت؛ گەوا؛ شایەد. (شاهد.)
شاهیک :[ناو] جێگای لووس‌و خلیسک.(جـای‌لیـز)
شاهیٚکەو : [ناو،ت] کەوێک کە پەنجە و چاو و
دەندووکی مەیلەو زەردبێ. (نوعی کبک نوک زرد)

شایجان : بانگ کردنی ژنانە بە تەوسەوە؛ باجی
شایجان؛ لەناو کوردەکانی خۆراساندا ناوی ژنانە
. (خطاب‌تمسخرآمیززنان؛ نام زنانه)
شاینەک : شاهێنەک؛ باشوو<باشوو
شایەتیمان : [ناو] شاتیمان؛ شادەئیمان؛شادیمان
. (کلمەشهادتین)
شاییشایی:(١ب) کۆکردنەوەی پارە، شایی لە-
گەڵ
شاییدا و بە زەحمەت؛ ئەو پارەیەم شاییشایی و
قڕانقڕان کۆ کردووەتە وە. (شاهی‌شاهی). (٢)
خۆشی‌خۆشی(خوشی‌وسرورزیاد)
شباندن : [چاوگە،ت] شوبهاندن. (تشبیه کردن)
شبرەو : [ناو] شبرۆ؛ جۆرێک چەرمی بریقەدارە
کەوشی لێ چێدەکەن. (شبرو)
شپک : [ناو] ماڵوو؛ دارێکی درێژە کە لە ناوەڕا
ستیدا کونێکی تێکراوە و دەچێ بە سەر دەندی
ئامووردا و بەسەر زەوینی شێو براودراپیدەکێشن
بۆ ڕێککردنی گری وگۆڵ وکولۆ. (نوعی ماله)
شپنەکردن:[چاوگە،ت] پاش شێوبرینی زەوی
ماڵووکردن؛ ڕێک کردن بە ماڵوو. (صاف کردن
زمین شخم‌زده‌باماله)
شرپوش :[ئاوەڵناو]لیباس شڕ؛کەسێک کە جلی
شڕ وکۆنە لە بەر دەکات؛ مرۆڤی شڕۆڵ. (ژندە
پوش)
شرپە :[دەنگەناو] شڵپە؛ دەنگی شتی نەرم کە
وەعەرزبکەوێت؛ دەنگی شتی کە بکەوێتە ناو
ئاو(صدای درآب افتادن چیزی) شرابە؛ گولینگ؛
مەنگۆڵە؛ شوڕابە. (منگوله)
شڕکردن : (١)لەتوپەت کردن؛ دڕاندن. (تکه
پارەکردن). (٢) سەرزەنشتی زۆر بە تووڕەییەوە

یان فەزیحەت بەسەرهێنان و تەمبێ‌کردن و
ئابڕوو بردن. (آبروریختن)
شرۆچی : [ناو،بک] شرۆڤەکەر؛ شیکەرە وەی
باس؛ لێکدەرەوەی خەبەر. (مفسر)
شر و شرۆل:بێ‌سەروبەرە و بێ‌واتا؛ شڕو وڕ.
(بەقەسیدەی شڕ و شرۆل) «قانع»(بیمعنی؛ ژندە)
شرۆل : شڕۆڵە؛ تیتۆڵ؛ ڕیشاڵ؛ بزگوڕ؛ ڕیندوڵ.
(ژندەپوش.؛ نوارپارچەکهنە)
شروو : [ناو] شروێ ؛ دارێکی کورتە باڵایە ،
کوڵێندراوی گەڵاکەی بۆ شۆردنی لەشی کە
سێک کە نەخۆشینی کەوتەیی‌گرتووە یان زەر
دوویی‌گرتوو بەکەڵکە.(کرکو؛ افرای‌صحرایی)
شڕو وڕ : [ئاوەڵناو] دڕاو؛ لەکارکەوتوو؛ ونجڕو
نجڕ؛ ڕزیو؛ پرتووکیاگ. (داغان؛ پارەپورە)
شریت : [ناو] بەن؛ ڕیسمان؛ هەر شتی باریک و
ناسکی وەک قەیتان یان نەوار. (ریسمان؛ نوار)
شریت‌پڕکردنەوە : [چاوگە،ت] نەواری کاسێت
یان ویدئو تۆمارکردن و زەفت‌کردن(نوارپرکردن)
شریخ‌وهوڕ : [دەنگە ناو] گرمەوگوڕە؛ گرمەگرم؛
شریق وهوڕ. (غرش‌پی‌درپی)
شفرە : [ناو] تانە؛ کینایە؛ تەوس. (رمز)+
شفرەی‌فیل : [ناو،ت] دوو ددانی درێژی‌فیل کە
زۆر بەنرخە، لە ناسککاری و خاتەمکاریدا بەکە
ڵکە. (عاج‌فیل)
شفەژی : شیربەشیر؛ زگپڕ بوونی ژنێک‌کە شیر
بە منداڵەکەی دەدا. (حاملەشدن‌زن‌شیردە)
شققوت : قەمچی‌کوت؛ ئاوزەنگی‌کوت؛ (ب) زۆر
بە لەز ئاژۆتن؛ یان بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (راە
رفتن‌یا راندن باعجلە)
شقکوت :< شققوت .

شقیلە : [ناو] شەوڕەو؛کەسێک بە شەو بە ڕێدا دە
ڕوا. (شب‌رو)
شقاق :[ناو] سێبەنەرد؛ سێوەبن‌عەرزیلە. (سیب
ترشی)
شکافە : [ناو] میزراب؛زەخمە؛ نەغمە. (ئامیری
تارژەندن)
شکاکی : [ئاوەڵناو+ناو]پێوەندیدار بە شکاکەوە؛
جۆرێک‌هەڵپەڕین.(مربوط‌بەشکاک؛نوعی‌رقص)
شکاندنەوە: [چاوگە،ت] (١) دەستەواژەی گۆرە
ویبازانە؛شکاندنەوە یان چوواندنی گۆرەویی بێ
پشکێل لە جۆرابێندا. (پوچ کردن جوراب درجو
راب‌بازی)(٢)پاش‌دەمکێشانی چایی ئیستیکانێ
ک پڕکردن و دیسان‌کردنەوە ناو قۆری. (
ازقوری‌یک استکان چای‌پرکردن و دوبارە دا
خل قوری ریختن)
شکایەت: [ناو] شکات؛ گازەندە وگلە وداد خو
ازی. (شکایت)
شک‌بۆچوون : گومانکردن لە کەسێک؛ گومان
بردن.(گمانبردن)
شکست : نوکوولی؛ شکان؛ بەزین؛ کۆڵ‌دان.
(شکست)
شکستەوڕبەستەی:چاوگە،ت]هەڵبەستنەوەی
شکاو. (شکستەبندی)
شک‌لێکردن : [چاوگە،ت] گومان لە کەسێک
کردن. (بەکسی‌شک‌کردن)
شکۆ : [ناو] جەلال؛ لەگەڵ شەرمدا دێ، شەرم
وشکۆ: شەرم و حەیا. (شرم و حیا)+
شکۆفە : [ناو] واباوە بە گوڵی داری بەر دەڵێن،
بە ڵام شکۆفە گوڵی نەکراوەیە؛ پشکۆژ؛ خونچە.
(غنچە)

شکەڤ : [ناو] دەبە؛ تەنەکە پووتی‌نەوت؛ دەفر
ی گەورە وەک بەرمیل؛ چەلەنگی‌نەوت. (پیت)
شکەنجە : ئەشکەنجە؛ ئازار. (شکنجە)
شکێن : [پاشگر][ناو،بک] شکێنەر؛ کەسێک کە
دەشکێنێ. (شکست‌دهندە؛ شکنندەچیزی)
شلاتی :< شەلاتی.
شڵپ‌وهۆڕ : [دەنگەناو] شڵپەشڵپی زۆر. (شلپ
شلوپ)
شڵپیتاو : شۆرباوی زۆرتراو و بێ ڕۆن. (کنایی،
شوربای‌خیلی‌آبکی)
شڵتە : [ناو] دۆشەک؛ ڕایەخی نووستن.(تشک)
شلکردن : [چاوگە،ت] نەرم‌کردن؛ (ب) فش
کردن. (نرم‌کردن؛ اخ‌کردن وتحویل‌دادن)
شلکەڕان :[ناو] نەرمەی‌ڕان(شلکەڕانی بگووشم
بۆنی لەسینەومەمکەم) «هێمن» (نرمی‌ران)
شلکەگووێ : [ناو]جێگای کونکردنی گوویێچکە
بۆ گوارە؛ نەرمەی‌گوێ. (نرمە گوش)
شلوێ: شڵەژاو؛ ڕەنگ تێک‌چوو.(رنگ‌باختە؛
آشفتە)
شڵەپاندن:[چاوگە،ت] شڵەقاندن؛ بەیەکدا دانی
شلەمەنی. (جنباندن و بهمزدن‌مایعات)+
شلەساوار : [ناو] بروێشینی‌تراو. (آش‌بلغورآبکی)
شلەمەنی :[ناو] تراو؛ ئاوەکی. (مایعات)
شلەوبوون:[چاوگە،ت]شل‌بوونەوە؛تراوبوونەوە؛
نەرم‌بوونەوە. (آبکی‌شدن؛نرم‌شدن)
شڵەوقوڵە : [ناو،ت] گەدەوگودە؛ بەرەڵاوهەرەڵا؛
لاتولووت. (لات‌ولوت)
شمش:[ناو]لە قاڵب دراوی کانزا؛ وەک شمشی
تەڵا. (شمش)
شمشێربال : تەیرەکوێرە؛ تەیرە حەوابیلە. (پر
ستوی‌سیاه)
شمشێرسی‌چارەکی :(ب)بە ڕواڵەت ئازا و لە ئە
سڵدا خوێری. (شمشیرسەچارەکی)
شمقار :جۆرێک باڵندەیە لە شاهێن چکۆلەترە و
گۆشت‌خۆرە. (نوعی‌شاهین)
شملّی‌براکە : <شمل و بەرەکەت.
شناسای : [چاوگە] ناسین؛ ناس‌کرن؛ شارەزا
بوون. (شناختن)
شناسنای : [چاوگە،ت] ناساندن؛ شناساندن؛
شارەزاکردن؛فێرکردن؛ئاشناکردن.(شناساندن)
شنووت : دەستەک؛ دەستەکی دارەڕای خانوو.
(تیرسقف)
شوان‌کار : [ناو](١) شوانی بەرغەل. (شبان‌برە).
(٢) شوانکارە؛ شوانی‌کردن بە نیوەیی. (شبانی
کردن وسهیم‌شدن درمالکیت گلە). (٣) کەسێ
کە پیشەی شوانی‌بێت. (شغل‌شبانی)
شوانکیلە :گیاییێکە جیوەییێکی کێشداری هەیە.
(نوعی‌گیاە)
شوانەوێلە : (ب)مرۆڤی ساکار و گەوج و گێل.
(انسان‌سادە)
شوێت‌گرسێن : گیای خشیل؛ کەوڵەگیا؛ دوو
دڵۆپ شیلەی ئەوگیایە هەوێنی لیترێک شیرە
کە بیکات بە پەنیر. (علف‌پنیر)
شۆخی‌باز : گاڵتەچی؛ گاڵتەوکەپ‌کەر؛ حەنەک
باز؛ حەنەق‌باز. (شوخی‌باز)
شۆڕ :کەڵەسوو؛ مانگاییێک کە کەڵ زۆر سواری
بێت؛ (ب) هاوجێیی کردنی زۆر و لە سەریەکی
نێر لەگەڵ مێوینە.(زیادجفت‌گیری کردن‌مادەگاو)
شۆڕ : سوێر؛ پرخوێ. (شور)
شۆراڤک:شۆراڤ؛ شۆرک؛ شۆرەکات. (شورەزار)

شۆڕش : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانه)+

شۆڕقەبوون : شۆڕبوونەوە؛ دالقان؛ هەڵواسران. (سرازیرشدن؛ آویزان‌شدن)

شۆڕک : شۆرەکات؛ زەوینیێ‌کە خاکی سوێر و خوێداربێ. (شورەزاز)

شۆڕکردنەوە : [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێڵان؛ بەردانەوە. (آویزان‌کردن)

شۆرەشوان : [ناو] نانە مرۆچە؛ شەوەرەشەوەن؛ گیاییێکە بۆ خۆراکی ئاژاڵ، لە سەقز و ساباڵغ لە گەڵ قازیاخەدا دەیانکوڵاند بۆ عیلاجی زەردوو یی و ڕاماڵینی زەرداو. (اسپرس)

شۆڕەڵاس : هاواڵی‌خەزال لە بەیتی لاس خە زاڵدا. (نام مردانه)

شۆقاف‌خۆر : شۆقاوخۆر؛ چڵکاوخۆر؛ (ب) نۆکەر و بەرماوەخۆر. (نوکرماب)

شۆقە : لەئارەوی وەرگیراوە< ئاپارتمان (آپار تمان)

شۆک : قولاپی ماسیگرتن. (قلاب‌ماهی گرفتن)

شوکرەلات : [ناو] شوکۆلات؛چوکلێت.جۆرێک شیرینی.(شکلات)

شۆکە : [ناو] شیلەییێ کە مێشوولەی(شەتە) دروستی‌دەکا و لەسەر گەڵای داران بەتایبەت لەسەر گەڵای داربی دەنیشێ و تامی شیرینە و لە گەزۆ دەکا. (مدفوع شته)

شۆلکرن : [چاوگە،ت] کارکردن؛ دە وامکردن (کارکردن)

شۆن‌کەفتن : [چاوگە،ت] وەشوێن‌کەوتن؛ بە دوودا ڕۆیشتن؛ (ب) ڕچە و ڕێوشوینی‌کەسێک گرتن. (دنبال‌رفتن؛ دنبالەروی)

شوواڵپیس : <شەرواڵ پیس.

شوواڵ‌چەپەڵ : <شەرواڵ پیس

شوورتە : کەشک. (شک)

شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌دامادرعروسی)

شووتیلە : شفتەژی؛ گیاشیر؛ دوو دڵۆپ لە شیلە ی ئەوگیایە دەبێتە هۆی ڕەوانی. (گیاه فرفیون)

شووخال : [ناو] شوێن؛ ئاسەوار. (رد؛ عمل بجامانده)

شووداخ : [ناو] داخی سەر گوێچکەی ئاژاڵ. (داغ‌گذاشتن‌روی‌گوش‌حیوانات)

شوورا : [ناو] شووبرا؛ هێوەر. (برادرشوهر)

شوورەوموورە : شرۆشاتاڵ؛ ئەسپابی نێومالک. (وسایل‌منزل)

شووش : ناوی باژێرێکی کەونارا لە باشووری ئیران. (شوش)

شووش : (١) [ئاوەڵناو] باریک؛ (ناو)پەنمانی جێگەی قامچی؛شووش بەستن؛ماسینی جێگای قامچی وەشاندن. (جای‌شلاق) +

شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌دامادرعروسی)

شووشتەری : (١)جۆرێک ڕاخەری وەک بەڕەیە. (نوعی‌زیلو) (٢) ناوی مەقامێکی ئاوازی کوردی و فارسییە. (شوشتری)

شووشتەری : گوشەییێکە لە مەقامی هومایووندا، هەندیێ بەبنەمای هومایوونی دەزانن.(شوشتری)

شووشتی :شۆراو؛ [ڕابووردووی شتن بۆ سێهەم کەسی تاک]: شۆردی. (شستەشدە؛ شست)

شووشی : ناوی قەڵاییێک لە خۆراوای باکووری ئێران بووە. (قلعەشوشی)

شووفا:جەژن،شادی بەهۆی ڕزگار بوونی موو

ساییەکان لە بەندی بابلیەکان لەلایەن کوور شی هەخامەنشیەوە، کە مووساییەکان هەموو ساڵێ لە ئەوەڵی پایزدا دەیگرن. (جشنپاییزی یهودیان)

شووگا : کەڵەکێوی. (شوکا)

شووگره:[ناو]جەغزێکی‌کانزای لەغاوی ئەسب کەلچی خوارووی ئەسب دەچێ بەنێویا. (گیره لگام)

شویردن : شوارای؛ گوشین؛ شواردەی؛ گواشتن؛ گڤاشتن. (فشردن)

شوێن‌بەشوێن : یەک لە دوای یەک؛ بە دوای یەکدا ڕەوانەکردن و ناردن. (پشت سرهم)

شوێنگر : [ناو](١)جێگر؛ بەردیل. (جانشین). (٢) ڕێ و شوێنی کەسێ هەڵبژاردن و کەوتنە سەر ئەو ڕەوشتە. (پیرو)

شەبانکارە : ناوی هۆزێکی کورد، کە دایکی ئە ردەشێری بابەکانی شای ئێران لەو هۆزە بووە. (نام‌عشیره‌ای‌کرد)

شەبخان : [ناو] داوێن و گۆشەی کەوا؛ شاقەل. (دامن‌کت‌وعبا)

شەبکاندن : [چاوگە،ت] ئێشاندن؛ ئێشان. (به درد آوردن؛ دردکردن)

شەبنم : (ف. مشه) شەونم؛ شەڤنم؛ ئاونگ؛ قەرەو. (شبنم)

شەبەکەی‌چاو : [ناو،ت] تۆڕینەی چاو. (شبکیه چشم)

شەبەنگ : [ناو] تارمایی؛ زۆر لە دوورەوە و بە حاڵ دیار بوون. (شبح)

شەپاڵمە : [ناو] شەپلاغە؛ زللە. (کشیده)

شەپاڵۆخ : [ناو] وەروەرە؛ بێلی بەفرماڵین. (بیل برف‌روبی)

شەپاندن : [چاوگە،ت] شڵەپاندن؛ شڵەقاندن . (تکان‌دادن‌مایعات)

شەپلاندن : [چاوگە،ت] ئاڵۆزکردن؛ شێواندن؛ شڵەقاندن.(آشفته‌کردن)

شەپلەلێدراو : [ئاوەڵناو] سەکتەکردوو؛ فەرکەم کردوو؛ پەرکەم لێدراو؛ (ب)کەسێک‌کە دەست و پای ئیفلیج(سەقەت) بێ. (افلیج)

شەپەشەپ : [دەنگەناو] تەپەتەپی شتی شۆڕ کە جارجار لە عەرز بخشێ؛ (شلپ‌شلپ)

شەترەنج : [ناو] شەترەنگ بووە بەڵام ئارەو پیتی(گ)ی‌نییە و بووەتە شەترەنج، یارییێکە بە ٣٢مورە دەکرێ. (شطرنج)

شەترەنجی : [ئاوەڵناو] وەک‌تەختەی شەترەنج خانەخانە؛ چوارگۆشە چوارگۆشە. (شطرنجی)

شەترەنگ : [ناو] ناوی‌پێشوی شەترەنج؛ لە بەر ئەوە ئارەو پیتی (گ)ی نییە بووەتە شەترەنج. (شطرنج)

شەتە :[ناو] میشولەیێکی بێ‌باڵە کە لەسەر گە ڵای گوڵ وگیا دەنیشێ، جۆرێکیشی هەیە شۆکە دروستدەکا. (شته)

شەختاندن : [چاوگە،ت] بەراوەژووکردن؛ هە ڵگەڕاندنەوە؛ سەرەونخوونکردن. (برگرداندن)

شەختین:بەرئاوەژوو؛ سەرەونخون.(برگرداندن)

شەخسە : [ناو] شەختە؛ بای زۆر ساردی پاییز کە زەرجات لە بەین دەبا. (سرمای پای پایزی آفت کشت)

شەخڵ : [ناو] شەقڵ؛ دیاری‌کردن. (نشان)

شەدانکە : [ناو] بەروبوخچە و کیسەی شانە و ئاوێنەی ژنان. (جای‌وسایل‌زنان)

شەدەلار : مێزەری شەدەی لار پێچراو؛[ناو] لارە پێچ بەسەر. (کجدستار)
شەربک : شەربە؛ لیوان؛ ئاوخۆری؛ لێوان. (لیوان)
شەڕ بەرپاکردن : [چاوگە،ت] گێچەڵ نانەوە؛ شەڕ هەڵایساندن؛ئاژاوە نانەوە.(شربرپاکردن)
شەڕخواز: [ئاوەڵناو]جینگز؛ بیانووگر؛شەڕفرۆش، جینگن. (ستیزەجو؛ جنگ‌طلب)
شەردین : دابێژان؛لەبێژنگ‌دان. (غربال کردن)
شەڕکڕ : [ناو](ب)کەسانی کە چەک و سفتەی بێمحەل(بێجێ) بە هەرزانتر دەکڕن و کاری وەرگرتنی پارەی چک و سفتەکە وەئەستۆ دە گرن. (شرخر)
شەرمخاندن : [چاوگە،ت]خوراندن؛ بە ناخوون ڕنین؛ هەڵکڵاشین. (خاراندن)
شەرمخین : [چاوگە،] خوروو لێ پەیدابوون؛ خوران. (خاریدن)
شەرمین : [ناو] گیای گوڵەزەنگ؛ ماکی خەو هێنەری لێدەگیرێ. (گل‌شراب)
شەڕنانەوە : <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕنەخێوی :[ناو] شەڕانخێوی؛ شەرناخێوی؛ غارغارێن و تەقلە بە ئەسب. (تاختوتاز)
شەروالپیس : [ئاوەڵناو] داوێن‌پیس. (تردامن)
شەڕوبنار : [ناو،ت] شەڕوکێشە. (جنگ‌ودعوا)
شەڕوتڕ : [ناو،ت]کێشە و هەرای بێجێ و خۆ نەخواز. (جنگ بی‌جهت)
شەڕوشۆڕ:[ناو،ت] فیتنە و کێشە لە ناوچەیێکدا؛ کێشە و هەرا؛ نائەمنی. (ناامنی)
شەڕەباخە : [ناو،ت] کێبەرکێی دروێنەوانان لە کاتی دروێنەدا. (مسابقه‌درو)

شەڕەفڕ : <شەڕەقسە.
شەرەفنامە : کتێبی مێژووی کورد کە لە لایەن شەرەفخانی بەتلیسییەوە نووسراوە. (شرفنامه)
شەڕەقسە:[ناو] شەڕەفڕ؛ شەرەجنێو،(یان بەڕاستی یان بەگاڵتە). (جنگ‌لفظی)
شەرەک : [ناو] شریتی بەستنەوەی ڕەشماڵ. (طناب‌بستن‌چادر)
شەڕەکەر:[ناو،ت]شەڕکردنی دوو یان چەندکەر؛ (ب) شەڕی چەندکەسێکی ناحاڵی و بێعەقل. (جنگ‌خران)
شەڕەنێزە : شەڕەرمب. (جنگ‌بانیزه)
شەڕ هەڵگرساندن <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕهەڵگرسێن : [ئاوەڵناو] فیتنە بەپاکەر، شەڕ هەڵخرێن. (برپاکننده فتنه)
شەڕی زێڕینگەری : [ناو،ت] شەڕی بەدرۆ بۆ بازاڕ گەرمی لەلایەکەسێ یان لای موشتەری. (جنگ‌زرگری)
شەش‌ئاگر<شەش‌تیر.
شەشپەڕ : [ناو] گورزێکی ئاسنین کە شەش گۆپکەی هەبووە. (گرزقدعی)+
شەش‌پەنجە : کەسانێک کە قامکی زیادیان هەیە. (شش انگشت)
شەش‌تیر : [ناو] چەکی شەڕ کە شەش فیشەک دەخوات. (شش‌تیر)
شەشخان : [ناو] شەخشان؛ یاری منداڵان. (نوعی‌بازی‌بچەها)
شەشدەربوون : ڕێگای دەرچوونی مۆرە گیران لە نەردیندا ؛ (ب) ڕێگەی چارە بەستران لە تەنگوچەڵەمەدا. (ششدرشدن)
شەش‌لۆ :هەر بەڵگێکی پەڕانتۆ کە شەش خاڵی

تێدابێت. (شش‌لوی‌ورق)

شەشلوٚیە :[ئاوەڵناو](ب)دروٚزن؛حیلەباز؛کڵاوباز. (کلک)

شەشلوول : <شەش‌تیر.

شەش و بێش : (بێش وشەیێکی تورکییە واتا (پێنج)، شەش و پێنج هێنان لە نەردین‌دا؛ (ب) دەست پێوەنەگرتن ؛شەش و بێش خەرج‌کردن. (ولخرجی)

شەغلەم : [ناو] بەزموەهەرا؛ هەراوهوریا؛ ئوغڵە مە؛ غەڵەبە. (دادوهوار و شلوغی)

شەغەلٚ : [ناو] سەرپاچ‌کردن؛ سەرەوەی ڕووە ک هەڵپاچین. (غرس)

شەفت : [ناو] ئامێرێکی سەیارەیە کە دەچیٚ بە ناو ڕینگی تەگەردا. (شفت) +

شەفتاڵوو :لە هەشتاڵوو(قوٚخ)دەکا، بەڵام کورکی نییە و چووکتریشە. (شفتالو)+

شەفتوٚر : [ئاوەڵناو] شەفتوور؛ لارەولار؛ خوواروو خێچ. (اریب)

شەفتە : گیامێشوولە. (نام گیاهی‌است)

شەفقە : شەپکە؛ شەپقە. (کلاەلبەدار)

شەڤادی : شەڤتر؛ پێریٚشەو. (پریشب)

شەڤبێری : شەونشینی. (شب‌نشینی)

شەڤترادی : بەسر پێریٚشەو. (پس پریشب)

شەڤچرا : [ناو] شەوچرا؛ چرای شەویٚ؛ (ب) چرای خەو. (چراغ‌خواب)

شەڤچەرین : [ناو] شەوچەرە؛ شەوچەلە. (شب چره)

شەڤخشت : [ناو] کالیار؛ تروٚزی کە دایدەنێن بوٚ توو. (خیارچنبرزرگ‌تخمی)

شەڤڕەشکی : [ناو] شەوکوێری. (شب‌کوری)

شەڤگەڕ:(١)شەوگەڕ؛ ئەوەی بەشەودا دەگەڕیٚ. (شب‌گرد).(٢)بەزمی ماڵی بووک لەشەوی پێش گوێزتنەوەی بووکدا. (جشن‌شب قبل‌ازعروسی درخانه‌عروس)

شەقاقی : [ناو] شقاق؛ شوقاق؛ نەخوٚشینی ولاٚ خی بەرزەیە کە سمیان دەقڵەشیٚ. (مرض‌تر ک‌خوردن‌سم‌اسب)

شەقاو : [ناو] قەدەم؛ هەنگاو؛ هەنگاڤ. (گام)

شەقاویل : [ئاوەڵناو] ڕاستەوخوٚ؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیم)

شەقتین : [چاوگە،] شەق‌کردن و هەڵوەشاندنە وەی درومان؛ هەڵوەشاندن. (شکافتن)

شەقراندن : [چاوگە،ت] شڵەقاندن؛ شێواندنی تراو؛ ڕاژەندنی‌تراو. (جنباندن‌مایعات)

شەقژن : [دەنگەناو] دەنگی شەق‌وهوٚڕ؛ وەک دەنگی هەورە تریشقە. (صدای‌مهیب)

شەقڵچی : بەرپرسی شەقلٚ‌کردن و سەردان لە شەقڵٚ. (مسئول‌مهریانشانه‌کردن)

شەقەماسی : جوٚرێک ماسییە. (نوعی‌ماهی)

شەقیف : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] شەقیف؛ شەقیو؛ شەق‌بردگ؛ شەق‌بردوو؛ لەت‌بوو؛ قەڵەشیاو (درزبزرگ؛شکاف؛شکافته)

شەکرپەنیر:[ناو]جوٚرێک شیرینیاتە لە شەکری هاڕاوە چێدەبیٚ. (شکرپنیر)+

شەکروٚکە : [ناو](١)گیای کەرتەشی کە بوٚ زیادکردنی ڕادەی شەکری خوێن بەکەڵکە. (شکرتیغال)(٢) کوڕی لووسکە کە لە زەماوە ندی هێندی تورکاندا دەرەخسیٚ بەکنجی‌کچا نەوە. (رقاص‌پسردخترنما)

شەکرەسێو : [ناو] سێوی گوڵاو؛ بەری دارە

سێوی پەیوەند(موتوربە)کراو لە هەرمیێ؛ مرۆ ڤی زۆر جوان و ڕەزا شیرینی پێ دەشوبهێنن. (سیب‌گلاب)

شەکری خوارد : شەکەری خوارد؛ (ب) بێجای کرد؛ غەڵەتی‌کرد؛ گووی خوارد. (غلط‌کرد)

شەکنای : [چاوگە،ت] شەکاندن؛ ڕاوەشاندن. (تکان‌دادن؛ بەاهتزازدرآوردن)

شەکۆ : بێڵی تایبەتی ڕاوەماسی لە چۆمی کەم ئاودا. (بیل‌شکارماهی)

شەکەت : (١)شەکەتدان: توند بەستن. (محکم بستن). (٢)[ئاوە–ڵناو] ماندوو؛ هیلاک. (خستە)

شەکەراو : [ناو] شەکراو؛ شەربەت؛ (ب) بەین شێوان؛ پەیدا بوونی ساردوسڕی لە بەینی دوو دۆستدا. (شکرآب)

شەکەرە : [ناو] گیای شەکرە؛ کەرتەشی؛ دروە گورزە؛جیوەکەی کە لەجێی چزووی جۆرێک هە نگەژالەوە دێتەدەرەوە دەبێتە هێلانەی هەنگە ژالە و ئەوجیوە بۆ زیادکردنی قەندی خوێن بە کەڵکە و بۆ دەنگ بەربوونیش باشە.(گیاەشکر تیغال)

شەکیانەوە : [چاوگە،ت] شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ بەدەم باوە لەرینەوەی قوماش. (اهتزاز)

شەکێن : [ناو] جگێن؛ یاری بە قاب. (بازی شتالنگ)

شەگە : [ناو] لای چاڵی قاپ؛ چکە؛ ڕووپەڕی پشتەوەی پکە. (طرف‌گودشتالنگ)

شەلاق : شەلاخ؛ شێلاق؛ قامچی؛ قەمچی. (شلاق)

شەڵاڵ: [ئاوەڵناو] بیٚحاڵ؛ زۆر شەکەت و شڵاڵ؛ زۆرماندوو و هیلاک؛ زۆر نەخۆش. (بیحال)+

شەلانشەلان : شەلەشەل؛ بە شەلین ڕویشتن. (لنگ‌لنگان)

شەڵپە : [ناو] مارنەگەز؛ چەکمە؛ جزمە. (چکمە)

شەلپین : [چاوگە،ت] بنکەن؛ ڕیشەکەن؛ دوورخستن؛ لابردن؛ لەبەین بردن. (ریشەکن؛ ازمیان‌برداشتن)

شەلتاخ : [ناو]شەڵتاخ؛شڵتاخ؛ تەشقەڵە؛گێچەڵ. (شلتاق)

شەلتاخی:[ناو] شەڵتاخی؛ شەڕفرۆشی؛تەشقەڵە کردن. (قالتاقی)

شەلتە :[ناو]خەرار؛ هۆڕی زۆرگەورەی تایبەتی کاکێشان، لە ڕەشکە چکۆڵەتر. (غرارە)

شەڵواڵ : شەرواڵ؛ پاتۆڵ. (شلوار)

شەڵواڵبەکوڵ : [ناو] شەرواڵبەکوڵ؛ گیایێکە بنەکەی دەخورێ و بۆ ڕەوانی بەکەڵکە.(گیاهی استباخاصیت‌مسهلی)

شەلوشەپک : [ناو،ت] شاڵوشاپک؛ ڕانکو چۆغە. (لباس‌ازشال)

شەل‌وکوت : شەکەت؛ماندو؛ هیلاک؛ بەلێدان شپرزەکردن. (خستە)

شەل‌وکوت‌کردن:[چاوگە،ت] (ب)بەلێدانی زۆر شەکەت‌کردن و لە توانا خستن.(کتک‌زدن‌زیاد)

شەلەمکەرە : [ناو] پشیلە پاییزە. (قاصدک)

شەلەمێ : شێلم؛ شەلەم. (شلغم)

شەلەوشەپک :[ناو]شەل‌وشەپک؛شاڵوشەپک؛ ڕانکوچۆغە. (لباس‌محلی‌ازشال)

شەلەولە : [ئاوەڵناو] هەڵەویێژ؛ زۆربڵێ؛ چەنە درێژ. (پرحرف)

شەلی : [ناو] گێڕی؛ پا لەنگبوون؛ لەنگی. (لنگی)

شەماتە :[ناو] زەنگ؛ وەخەبەرهێنەر؛ سەعاتی شەماتەدار: سەعاتی زەنگدار. (شماتە)
شەماڵگیر:[ناو] قاقلی بەهار؛ گیایێکی گەڵاپانە وگوڵەکانی چکۆلە و لەپاڵ یەکدان،عیلاجی کەم خەویە. (گلپر)
شەمامەبەنی : [ناو] جۆرێک کاڵەیە؛ کاڵەی شە مامە بەندی. (بندچارق)+
شەمامێنە : <شەمامە+
شەمتاندن : [چاوگە،ت](١)واز لێهێنان؛ دەست لێبەردان. (صرف‌نظرکردن). (٢) خلیسکاندن. (سردادن)
شەمزیای : [چاوگە،ت] قورمچیای؛ سیس بوون. ئاڵۆز بوون؛ ڕەنگپەڕین. (آشفتەشدن؛ پژمردن؛ رنگ‌باختن)
شەمزین : (١) [چاوگە،] شەمزیان؛ ئاڵۆز بوون. (آشفتەشدن).(٢)[ناو] ئاواڵی شەم لە بەیتی شەم و شەمزیندا. (عاشق‌شم). (٣) ناوە بۆ ژنان
شەمزین ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)+
شەمسی : [ناو]شۆڕاوەی بەفر و سەهۆڵی بە هاران کە درەنگ دەتاوێتەوە؛ ناوە بۆ ژنان. (شرە آب یخ کە دربهاران ذوب میشود)
شەمشاد : [ناو] شمشاد؛ داری‌شمشاد. (شمشاد)
شەمشاق : [ئاوەڵناو] جووامێر و دڵ فراوان و بە پیاوەتی. (رادمرد)
شەموک : [ناو] شەمکۆڵەکە؛ داریٚ کە دەیدەنە بەر دیواری شکست بۆ ڕاگرتنی. (حایل‌دیوار)
شەمەت : [ناو] جۆرێک جاو. (نوعی کرباس)
شەمەند و فێر :فرد؛ ند:[ناو] کەرستەی جۆرێک قومارە. (شمند و فر)
شەمیٚ :کورت کراوەی ناوی شەمسەددین و شەمسوڵا و شەمسی. (اختصار اسم)
شەندیشۆڕ : [ئاوەڵناو] شان داچەکاو؛ شپرزە. (پریشان‌حال)
شەنشە : [ناو] تووڵی‌هەلاجی؛ (جگە لە هەلا جی‌کردنە کە بە جیکەنە و کەوان دەکرێت) بە شووڵێکی باریک خوری و لۆکە دەکوتن و پێی‌کۆ دەکەنەوە. (باترکە حلاجی‌کردن)
شەن‌کردن :[چاوگە،ت]خەرمان بەدەم باوەدان بۆ جیا بوونەوەی کا لە دان. (خرمن‌بەباددادن)
شەنگاڵ:[ناو](١) ژەنگار. (زنگار) (٢) ناوی شار و چیاییٚکە لەڕۆژئاوای موسڵ. (نام‌شهروکوهی است)
شەنەبا : [ناو] خەرمان بەشەنە بەدەم باوەدان؛ شەنی‌خەرمان. (باد دادن‌خرمن)
شەنەوا : [ناو] شەنەبا؛ شەنکردن. (باافشون خرمن‌باددادن)
شەوئاژین : [ناو] شەواژین؛ ئاژین‌کردنی ئاو بە سەر زەوی و مەزرادا بەشەو. (آبیاری شبانە مزرعە)
شەوار . شەوگار. (شبها.درطول‌شب)
شەوارە : [ناو]نەدیتنی چاو لەبەر نووری زۆر بە هێز بەتایبەت لە تاریکی‌دا. (در مقابل‌نور قوی چیزی‌راندیدن)
شەوارەبوون : [چاوگە،ت] (١) چاوهەڵنەهاتن لە بەر ڕووناکیی زۆر و سەرلێشێوان. (عاجزازدیدن مقابل‌نورزیاد). (٢) بەشەو هەڵفرین و ئاوارە بوونی مەل لەهێلانە. (آوارەشدن‌پرندەدرشب)
شەواڵێن :[ناو] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛هۆجەنە. (بندتنبان)
شەوبات : [ئاوەڵناو] چێشتی شەومەنە. (غذای

بیات)
شەوبۆسان : [ناو] گوڵی شەوبۆی زەرد. (شب بوی زرد)
شەوبەکێو :[ناو] ماڵاتێ کە شەوانە لەکێو موڵ دەدرێ،لەپەچەی دوورەدێ.(درصحراماندن گله درشب)
شەوبێر : [ناو] دۆشینی ئاژاڵ بەشەودا.(دوشیدن گوسفندان درشب)
شەوچراخ : [ناو] گەوهەرێکە؛ گەوهەری شەو چراخ کە لە تاریکیدا دەدرەوشێتەوە. (گوهرشب چراخ)
شەوچەرەز :[ناو]شەوچەرە؛شەوچەلە.(شب‌چره)
شەوڕن : [ناو] ڕنینەوەی شەوانە؛ (ب) دزی لە بێستان بەشەودا. (چیدن‌شبانه‌بوستان)
شەوسۆ : [ناو] چرای کەم سوو؛ چرای کاتی‌خەو؛ چرای‌خەو. (چراغ‌خواب)
شەوکەران : [ناو] گیاییێکی ژەحراویە. (شوکران)
شەوگورد :[ناو] ژووانی شەوانە؛ ژووان. (محل قر ار شبانه؛ راندوو)
شەومەهی : [ناو] مانگەشەو. (شب‌مهتابی)
شەونامە:[ناو] بڵاقوکی نەهێنی کە بەشەو بڵاو دەکرێتەوە. (شب‌نامه)
شەوەرگ : [ناو] شەوەر؛ شەبدەر. (شبدر)
شەوەرە سوورە : [ناو]گۆچانە باغی؛ گیاییێکە گوڵەکەی وەک گۆچان چەماوەیە؛ کوڵێندراوی گوڵ و گەڵاکەی بۆ بینایی چاو باشە. (شبدر عطری)
شەوەڕەشە : [ناو] جەژنێکی کاکەییانە. (نام جشنی‌است‌درمیان‌کاکه‌ایها)
شەوەزەنگ : شەوی‌تاریک؛ تاریکی‌خەست؛ ئە نگوستەچاو. (شب‌بسیارتاریک)
شەوەکە : [ناو]شەبەکە؛ تەلچن؛کون کون؛کونا کونا؛ وەک شەباک. (شبکه)
شەوەکی : [بەند+ ناو] سبحەینێ؛ سبەینێ؛ سۆزی ؛ سەیزوو؛ بەیانی. (فردا)+
شەوهەنیانە : [ناو] شەوهەینانە؛ شەوجومعانە؛ (ب) خێری تایبەتی شەوی جوومعە. (خیرات شب‌جمعه)
شەهباز : [ناو] شاباز؛ بازی‌سپی. (شاهباز)
شەهباڵ : [ناو] شاباڵ؛ پەڕە درێژەکانی باڵی باڵندە. (شاهپر)
شەهرابوون:[چاوگە،ت]لەسەر پاشوو هەستانی یەکسم. (بلندشدن‌اسب‌روی‌دوپا)
شەهریوەر:[ناو] مانگی شەشەمی ساڵی کۆچیی هەتاوی، بەرانبەر بە ئەیلوول. (شهریور)
شەهسوار : [ناو] شاسوار؛ سوارچاک. سەرتۆپی سواران. (شهسوار)
شەهلەوەند : [ئاوەڵناو] هونەرمەند؛ زانا؛ فێرس. (هنرمند)
شەیتان : [ئاوەڵناو](ب)هاروهاج؛ منداڵێکی شە یتانە : منداڵێکی هاروهاجە. (شلوق؛ بازیگوش)+
شەیتانەک : [ناو] پارچەیێکە لە شاخی حەیوان دروستکراو، لەبەینی دەسک و پەنجەەی‌تاردا کە سیمی تار دەکەوێتە سەری. (شیطانک)
شەیدایی : [ناو] شێتی و سەرگەردانی بە دوای داخواز یان عەشقدا. (شیدایی)
شەیهەت : [ناو] شەهین؛حیلەی ئەسپ.(شیهه)
شیباب : [ناو] گوڵپەی تەنوور؛ چاوانەی تەنوور؛ گوڵبێنەی تەنوور. (هواکش‌زیرتنور)
شیپ : [ناو] بەن؛ ڕێسمان؛ قەمچی هەڵخولێنە

ری شێلاق. (شلاق گرداننده گردنا)

شێ ێیو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی نم و تە ڕایی و هەڵم. (بخارسنج)

شێتاری : [ناو] شێیی تاریک؛ ئەسپی شێیی توخ؛ شێی مەیلە و کوێت. (رنگ اسب کرنگ تیره)

شێتشەیتان :کەسێک بە ئانقەست خۆ بدا لە شێتی. (دیوانه مصلحتی)

شێتوشڕ : [ئاوەڵناو،ت] بێئاوەز؛ بێئەدەب. (بی عقل)

شیتەشیت : [ناو،ت] بە قیژاندنەوە دەمهەراشی کردن، بەتایبەت بۆ ژنان بەکار دەبرێ. (دادو فریادکردن زنان))

شێتەوژیرە : تاوێ بە ئاوەز و تاوێ شێت؛ هە رکات حاڵەت گۆڕین. (گاه عاقل گاه دیوانه)

شێتەوێژی: قسەی هەڵیتوپڵیت کردن. (حرف بیربط و غیرعاقلانه کردن)

شێتیپەتەری : [ئاوەڵناو] شێتی پەتبەڕ؛ شێت و وێت. (دیوانه)

شیتین : [ئاوەڵناو] شیرتین؛ (ب) تراوێکە تینی بە ئەندازەی تینی شیری تازە دۆشراوبێ.(ولرم)

شێخانی : پەیوەندیدار بە عەشیرەی شێخانەوە لە نزیکی کەرکووک؛(ب) هەڵپەڕینی شێخانی. (مربوط به شیخان)

شێر :[ناو] ڕووپەری قۆشەی قەدیمی کەوێنەی شێرێکی پێوە بوو؛ ئەودیوی خەت. (شیر روی سکه)+

شێر : [ناو] شێری: (سەماوەر، دەستشۆری، حە مام). (شیر آب)

شیراز :شارێکە لە ئێران، زێدی حافز و سەعدی شاعیرانی بەناو بانگی ئێرانی کە بە شاری گوڵ و بولبول بەناو بانگە. (شیراز)

شیربڕ : شیرڤەکرن؛ لەشیر بڕینەوەی منداڵی شیرەخۆرە. (قطع کردن شیردادن به بچه)

شیرحەرام : [ئاوەڵناو](ب) بێوەفا؛ بێنمەک؛ بێ ئەمەک؛ حرامزاد و فێڵەباز. (حرامزاده حیله گر)

شیرحەلال : [ئاوە-ڵناو] (ب) شیرحەڵاڵ، پاک داوێن، بەئەمەک، حەڵاڵزادە. (حلال زاده)

شیرخشت : [ناو] داری شیرخشت؛ بەمیوەکە یشی دەڵێن شیرخشت؛دژی بەڵغەم و پالێوەری خوێن و دژی زەردوویییە. (شیرخشت)

شیرخشت : [ناو] گەردێکی وردە بۆ ڕەوانی دە یدن بە منداڵ. (شیرخشت)

شیرخۆرگە : [ناو](ف.مشه)جێگای بەخێوکردنی منداڵانی شیرەخۆرە. (شیرخوارگاه)

شێرداخ : [ناو] شیرداخی؛ جۆرێک قوماشی قە دیمی. (نوعی پارچه قدیمی)

شیرداران : [چاوگە،ت] (ب)مەیل پێدان؛ دە ست ئاواڵەبوون لە حاندی کەسێکدا. (تمایل؛ سر کیسه شل کردن)

شیردان : شیر بە بێچوودان؛ مەمک بە منداڵ دان. (شیردادن)

شێرزاد : نێوە بۆ پیاوان؛ بەرناوی بەرەبابێکی عە شیرەی فەیزوڵڵابەگی لەنەتەوەی ئاغا شێربەگ. (شیرزاد)

شێرکۆ :(١)نێوە بۆ پیاوان. (نام مردانه).(٢)بەچکە شێر؛ شێرکوڵە. (بچه شیر) (٣)شیری چیا و کێو. (شیر کوه)

شیرگیا : [ناو] شیرهەرد؛ دووجۆرە بێژەهەر و ژە هردار،بێژەهرەکەی لە ناوچەکانی سنە وجوانڕۆ و مەهاباد و ورمێ زۆرە و دژی باللووکەی ماڵاتی

بەرزەیە. (مانیوک)
شیرمەردە : [ئاوەڵناو] شیرمردە؛ بێچووی لەڕ و لاواز بەهۆی کەم شیری دایکەوە. (شیرمردە)
شیرمەشک : [ناو،ت] مەشکەی شیرتێکردن؛ (بێری دێن ڕادەبرن شیر مەشکیان پێیە) «فۆلکلۆر» (مشک‌شیر)
شیروارە :دەستە وامی شیر؛ لە پاییزاندا کە شیری ئاژاڵ زۆر کەمەدەکا چەندماڵ شیری خۆیان بە نۆبە دەدەن بە یەکتر بۆ ئەوەی بشێ ماستی لێ‌دروست بکەن. (قرض‌دادن‌شیربه‌همدیگر)
شێروخەت [ناو] شێریاخەت؛ یاری بەقەرە پوول. (بازی شیریاخط)
شیر وشک : [ناو] گەردی شیرکە لە ئاودا دە یتاوێننەوە و بە مەمکەمژ بە زارۆیانی دەدەن. (شیرخشک)
شێروکۆڵ : [ناوریا،ت]ئەستوونێک بە سەرکۆڵە کەی درێژەوە لە بیچمی خاچ ، وەبەر دیواری شکست دەدرێت.(ستون سلیب ماننداحایل دیوار شکسته)
شیرە : [دەنگەناو](۱) دەنگی قەلەم قامیش لە کاتی نووسین‌دا؛ (دایک وەقوروان شیرەی قەلە مت بی) «فۆلکلۆر» (صدای قلم نی) (۲) دەنگی دادڕینی قوماش. (صدای جردادن پارچه)
شێرە بەفرینە : [ناو] تاپۆی شێر لە بەفر کە منداڵان دروستیدەکەن. (شیری‌برفی)
شیرەبەلەک : [ناو]شووتی؛ شامی؛ هەنی؛ کو لێندراوی پێستەکەی دژی بەردی گورچیلەیە ؛ بەڵام زۆر خواردنی شووتی دەبێتە هۆی پە نمان یان زامی گەدە. (هندوانه)
شیرەتکەر : [ناو،بک] مۆجیاری‌کەر؛ نەسیحە تکەر. (ناصح)
شیرەتوون : [ناو]گیای‌شیلەتوون؛ توونەگیواو؛ توونەگیا؛ تەرخون؛ بۆ مالیجەی پەنمانی جومگە(ڕوماتیزم)و بی‌خەوی بەکەڵکە.(ترخون)
شیرەخانە : [ناو] شیرەکێشخانە؛ لەقەدیما جێگاییێک بوو بۆکێشانی تریاک. (شیره‌کشخانه)
شیرەمێ:ناوی مانگی دەهەمی کوردییە بەرانبەر بە بەفرانبار (مانگی‌دەی). (دی‌ماه)
شیرەهر : < شیرگیا
شێری‌دەریایی : [ناو] گیانلەبەرێکی قەڵەوی مە لەوانە و ماسی‌خۆرە و شیر بە بێچووی دەدا. (شیردریایی)
شیرین : ناوی ژنانەیە؛ بۆ شوبهاندنی شتی جوان و مرۆڤی جوان بە کاردی؛کەنیشکە شیرینەکەم: کچە جوانەکەم، نەشمیلانەکەم. (شیرین)
شیرین‌بەلەک : [ناو] مێمووک؛ شیرین‌بەیان. (شیرین‌بیان)
شیرین‌بەهارە : ناوی شێعرێکی بەرێز ئیبراهیم ئەحمەدە کە شاعیر وخەباتگێڕی کۆڵنەدەری کورد بووە و بەرێز تاهیرتەوفیق بە ئاواز گوتووە یەتەوە.(نام‌شعری‌ازابراهیم‌احمدشخصیت ناامدار وشاعر بلندآوازه کرد؛ نام آوازی کردیست)
شیرین‌تۆم : [ناو] گوڵەشەراو؛ گیاییێکە لە هە ورامان و بانە زۆرە و لەگەڵ نارگیل و زەنجەفیل دەیهاڕنەوە بۆ بەهێزبوونی هەستی پیاوەتی بە کەڵکە. (گل‌ساعت)
شیرین‌تۆمەکەشیە:[ناو] گیای بنجیلەکەشیە؛ گیاییێکی کێویە تامی گەڵاکەی تفتە و بەرەکە ی بۆ کۆخەڕەشە بەکەڵکە (قدومه‌کوهی)
شیرین‌زووان : [ئاوەڵناو] شیرین‌زمان؛ زمان

خۆش. (شیرین‌زبان)
شیرینکاری : [ناو] (ب) هونەر نوواندنی وەرز شکارانی زۆرخانە بە یاریکردن و هەڵخستنە وەی کەرەستەی میل و شتی‌تر و نیشاندانی لێهاتوویی خۆیان لە کاری وەرزشی باستانیدا. (شیرین کاری)
شیرین کاری : [ناو] جوان کاری؛ قەنج کاری؛ هونەر نیشاندان. (شیرین کاری)
شیرین گرویٚ : [ئاوەڵناو،ت] گرویێ خوێن شیر ین؛ هەروا شیرین‌خێل و شیرین‌شەل. (آبلەرو)
شیرین‌وفەرهاد : چیرۆکێکی بەناوبانگە کە نیزامیی‌گەنجەوی بە شێعر دایناوە و شیرین عاشقی خوسرەوپەروێز بووە، فەرهادیش‌عاشقە رووتەی شیرین بووە. (شیرین‌وفرهاد)
شیرینی‌خواردن : (ب) دیاری‌کردنی‌کچیٚ بۆ کوڕی. (شیرینی‌خوران)
شیش‌کوت : بار و تابار بە شیش پشکنین. (بازرسی‌بار با سمبەزدن)
شیشەی‌مەی:[ناو،ت] بوتری‌مەی؛ بوتڵی‌مەی. (بطری)
شیشی‌تفەنگ : [ناو] زمە؛ سومبە؛ تەل‌ئاسایێکە بۆ پاک‌کردنەوەی لوولەی تفەنگ یان بۆ دە رکێشانی قاپووری گیر کردوو لە تفەنگدا. (سنبەتفنگ)
شیشی‌تەندوور : [ناو،ت] شیشەی کانزا بۆ دەر هێنانی کوڵە یان خۆشکردنی ئاوری تەنوور. (شیش‌تەندور)
شیشی‌کەباب : [ناو،ت] سیخی‌کەباب برژاندن. (سیخ‌کباب)
شێعری‌شین‌گێڕی : بەهۆی مردنی کەسێکەوە شێعرهەڵبەستن بۆی؛ لاواندنەوە بە شێعر. (شعردرمدح‌فوت‌شدە)
شێفبڕین : [چاوگە،ت] شێوبڕین؛ کێڵانی‌زەوی. (شخم‌زدن)
شیقەڕەش : [ناو] شەوی ڕەش؛ ئەنگوستەچاو. (شب‌تاریک)
شیکال :[ناو]کاڵە و قۆندەرە و کەوشی دڕاو کە لە پادا چەکەی‌دیٚ. (پاپوش‌کهنەوپارە)
شیکرن : [چاوگە،ت] (١) ڕاڤەکرن؛ شرۆڤەکردن. (تفسیرکردن).(٢) شووکردن؛ مێردکردن. (شو هرکردن)
شێل : [ئاوەڵناو] لێڵ؛ئاوی شێل وعاسمانی‌شێل واتا ئاوی لێڵ وعاسمانی تەم گرتووی نەساف (ضدصاف)
شیلان‌وپیلان : [ناو،ت] شێلە و بێلە ؛ فرِوفێڵ؛ فێڵ‌وتەڵەکە . (شیلە پیلە)
شێلاق : [ناو] جۆرێک مەزرەقی بی‌تمتمەیە کە بە شیپ دەخولێتەوە. (نوعی‌گردنا)+
شیلاناوی : گوندێکە نزیک مەهاباد، زێدی ماموٚستا هێمن. (نام‌قریەایست)
شێلگیر : (١) [ناو] بێژنگ وکەوی کون زل. (غربال‌خیلی‌درشت).(٢)[ئاوەڵناو] شێتگیر؛ سوور بوون لەسەر مەبەست. (مصر)
شیلەپەرێز : پاداگرتن لەسەر شیلەپەی ئاموور و چەقاندنی زیاتری گاسن لە شێوبریندا؛(ب) تەواو تێچەقاندن. (شخم زدن‌عمیق)
شین‌بەندان : [ناو] بەهی؛ پرسە؛ تازیە؛ عەزا؛ شین‌گێڕی؛ ماتەم . (عزاداری)
شین‌خۆر : فرۆشتنی حاسڵات پێش بەرهەم ها تن. (پیش‌خور)

شینکە : [ناو] جووڵەوەرێکی شین ڕەنگە لە ژێر پەڕوباڵی فڕندە پەیدادەبێ. (جانوری‌شپش مانندانگل‌پرنده)+

شین گێڕ : [ناو،بک] مردوو لاوێن؛ شیوەنکەر بۆ مردوو. (عزاگرفتن؛ عزاگردان)

شین‌وڕەش‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب) پیران کردنی منداڵ لەبەر گریانی زۆر. (کبودشدن بچەبسبب گریەزیاد)

شینی‌خاتووزمهەریر : [ناو](ب) سەرما و تۆفی هەوەڵی ڕەشەمە؛ڕیوایەتە کوڕی سەیاح بەرەو ڕۆژئاوا کەوتەڕێ بۆ هێنانەوەی خۆر، لە کاتی ئاخرمانگی زستاندا و نەگەڕایەوە خاتووزمهەری خوشکی سەیاح شینگێڕیی بۆکرد کە هەمان سە رما و سۆڵەی مانگی ڕەشەمەیە. (سرمای آخر اسفند و اول‌فروردین)

شێوەدان : [چاوگە،ت] وێچوون؛ دەستەواژەی وێنەگەرییە ئەو وێنە شێوەی خاوەنەکەی نادا : واتا لەو ناچێ. (شبیەبودن)

شێوەقوڵە : [ناو] شێوەقوڵانێ؛ چێشتەقوڵەی منداڵان کە تێکڵاوی دەکەن و وپێکەوە دەیخۆن. (خوراکی‌کە بچەها قاتی‌می‌کنند وباهم‌می خورند)

شێوەکردن : [چاوگە،ت] بەڕوواڵەت وێچوون؛ دووشک‌بوون لە ناسینی کەسێ.(باتردیدبەکسی شبیەبودن)

شیەوکردن : [چاوگە،ت] شی‌کردنەوە؛ شرۆڤە کردن. (تفسیر؛شرح‌دادن)

عــاداو : [نــاو] ئــاداو؛ ئــاداب؛ (۱) رەســم و ڕسووم. (آداب). (۲)(کێم)کـیم و زووخـاوی برین. (خونوچرکزخم)

عادڵ : ناوە بۆپیاو. (اسم مردانه)

عارسز : [ئاوەڵناو] بێعار؛ (سز) وشەیێکـی تورکییە بە واتای (نە بـوون) و(عـار) واتـا عەیب و نەنگ بێعاریش واتـا بـێنـەنـگ وبێعەیب بە ڵام وا باوە بە کەسێک دەڵـێن کە بێدەرووەست و بێشەرم بێت، (بی‌عار)

عارەب قۆزی : [ناو] ئارەوقـۆزی؛ جۆرێـک ڕووەکە؛ گوڵێکی شینی کەمڕەنگی هـەیـە. (نوعی‌گل)

عارەقگیر : [ناو] ژێرکراس. (زیرپیراهن)+

عارەقە : [ناو] ئارەقە؛ خووە؛ خووەی؛ عارە- ق. (عرق)

عارەویی‌جڵف : زمانی ئـارەویـی زاراوەیـی. (عربی‌جلف)

عاستەم : [ئاوەڵناو] حاستەم؛ سەخت؛ دژوار؛ وەک شاخی عاستەم. (دشوار)+

عاستەم و دووبەڵا :[نـاو] زۆر هێـواش؛ بـە- عاستەم و دووبەڵا دەستم لێی کـەوت: کـە- مووکە؛ شتی زۆرکەم. (خیلـی‌یـواش؛خیلی- کم)+

عاشق‌بەند : [ناو] زنجیر و زەمبەلەکێکە بـۆ سەر سینگی ژنان. (زیورزنان)

عاقیق : [ناو] عاقێق؛ ئاقیق؛ جۆرێک مووروووی بە نرخ. (عقیق)

عالەم : [ناو] عاڵەم؛ دونیا. (ب) حاڵوهـەوا؛ دەروێشی عالەمێکی تایبەت بە خۆی هەیە. (عالم)

عامبازبوون : [چاوگە،ت] ئامباز بـوون؛ لـە- هەمبێزگرتن و باوش پێداکردن بەشـەڕەوە؛ هێرش بردن. (دست‌بەیخەشدن)

عوولی : [ناو] ئـوولی؛ ژوور؛ نهـۆم. (اطـاق؛ طبقه)

عوین :[ناو] ئـوین؛ دەسـتـێ بردنـەوە یـان دانانی یاری و قومار؛ عوینێک تەختەی دانا. (یکدست‌بازی)

عوین : [ناو] ئوین؛ لە تورکییەوەهاتووە، واتا کایە؛ بازی؛ قەرەچی‌عوین : قەرەچی‌بـازی. (بازی)

عەبرەش : [ئاوەڵناو] هەبرەش؛ زۆر تـوونی. (خیلی‌تشنه)

عەبیر : [ناو] گیای شەمدانی؛ عەترین؛ عە- ترە گیا. (شمعدانی)

عەتەب :[ناو] ڕەخنە؛ عەتەو؛ عەیب؛ ایـراد. (ایراد؛ انتقاد)

عەتەو: [ناو] عـەتـەب؛ڕەخنـە.(ایراد؛انتقـاد)

عەجمان : حەجمان؛ حەجمین؛ ئۆقرە؛ ئارام و قەرار. (آراموقرار)

عەجیو : [ئاوەڵناو] عەجیب؛ سەیروسەمەرە؛ سۆسرەت؛ بەلاجەوی. (عجیب)

عەداف: [ناو]چڵـک؛ کـیم؛ زووخـاو؛ ئـاداو؛ ئاداب.
(چرکزخم)
عەدیالْ : [ناو] پەتوو؛ بەتانی. (پتو)
عەڕابە : [ناو] ئەڕابە؛ عـەرەبانـە؛ ئـارەبانـە. (ارابه)
عەڕابەیجەنگی. تانـک؛ زرێپـۆش؛ تـانگیْ کە لە سەر تەگەری لاسیقی دەڕوا؛ ناتـک؛ دەبابە. (تانک)
عەردانی : ئەردانـی؛ زۆران؛ بـەعـەرزدادان. (کشتی؛ زمینزدن)
عەرزالە : [ناو] هەرزالْ؛ کەپرۆکە؛ سەکـۆی ناومالْ و ڕەشمالْ. (سکویجایاشیادرخانەو چادر)
عەرک : [ناو] جیقەڵدان؛ ئاشک. (چینەدان)
عەرن : ئەرن؛ ڕق و قین؛ تـووڕە؛ قـەڵـس. (عصبی)
عەرنۆکی : [ئاوەڵناو] ئەرنۆکی؛ ڕقنـی؛ قـە-ڵسی. (عصبانی)
عەڕنین : [چاوگە،ت] ئەڕنین؛ ئەنرین؛ عـە-نرین؛ نەڕاندن وتووڕە بوون . (داد کشـیدن از عصبانیت)
عەزرەت : [ناو] تاو؛ ترس؛ خۆف؛ لەعەزرە-ت زیندان هەڵات. (خوف)
عەسرانە : [بەند]هەموو عەسرێک؛[ناو] (ب) نان خواردنی بەینـی نیمـەڕۆ و شـێو؛ عـە-سرۆژە. (عصرانە)
عەسرۆژە : >(ب)عەسرانە
عەسکەری : (١)سەربازی؛ نیزامی؛ ئەرتـە-شی. (ارتشی). (٢) ناوی جۆرێک ترێی بیْ ناوکە. (نوعیانگور)
عەشرەفـی : [نـاو] ئـەشـرەفـی؛ قۆشـەی چـووکی ئـاڵتوون؛ نـاویسـکەی چـووکی زێڕی ئێران. (اشرفی)
عەقرەو : [ناو] لـەعـەقـرەبـی ئـارەوییـەوە هاتووە؛ دووپشک. (عقرب)
عـەلاحیـدە : [ئـاوەڵنـاو] جیـاواز؛ جیـا. (علیحدە)+
عەلـەم : (ف.شـە) جێـیپشـککرنا ئاوێیـە؛ جێگەی دابە شکردنی ئاو. (جایتقسیم آب)
عەلیقورتە : [ناو]کاغـەز پـەرداخ. (کاغـذ-سمبادە)
عەماراو : [ناو] ژووری ژێرزەمینی بۆ پاشـە-کـەوت کردنـی ئـاو؛ بۆشـکە و بـەرمیلـی جێگای ئاو. (بشکە جای آب)
عەمارداری : > ئەنبارداری یا ئەمبارداری.
عەمارە : ناوی شارێکە کـە قـەدیـم نـاوی (ئاومالْە) بووە. (نامشهریست)
عەمباراو : [ناو] عەنباراو؛ ژووری ژێرزەمینی بۆ عەمارکردن و ڕاگرتنی ئاو. (آبانبار)
عەمباز : [ناو] عەمبازد؛ ئامبازد. (حملە)
عـەمبـە : [نـاو] داریکـە تایبـەت بـە هێندووستان بەرەکەیشی ناوی عەمبـەیـە. (عەنبە)+
عەمبەر : [ناو] جۆرێک نەهەنگە؛ عـەنبـەر؛ شیاکەکەیشی ناوی عەمبەر یان عـەنبـەرە کە عەترێکی بۆنخۆشی هەیە. (عنبر)
عەمربەر : [ناو،بەر] فرمانبەر؛ (ب) سەربازیْ کە دەستووری باڵادەس ڕادەگەیێنیْ.(امربر)

عەممە : [ناو] عەنبە؛ ئەنبە. (انبە)
عەمەڵی : حەمەلی؛ کەسیٚ‌کە وەسـواس و دوودڵیٚـیٚ لـە پـاک بـوونی زۆرشـت. (وسواس)
عەمەلی : [ئاوەڵناو] عەمەڵی؛ حەمەلی؛ کە-سێک‌کە فێری عارەق یـا تریـاک بـووبیٚ و نەتوانیٚ دووری لیٚبکات. (معتاد)
عەمەڵی : [ئاوەڵناو] حـەمـەڵـی؛ دوودڵ لـە پاک‌وتەمیسی؛(وسواسی)
عەنبەرگولٚ :گیاییٚکە لە ناوچەکانی سەقـز و سنە و شنۆ زۆرە، بۆ بۆنخۆشی لـە نزیکـی جل‌وبەرگدا دایدەنیٚن، لە عەترسازیشدا بە-کەڵکە. (گل عطر)
عەنگرین : تووڕە بوون؛ ئەنگرین. (عصبانی شدن)
عەنناج : [ئاوەڵناو] (ف.شە) گـەلاج؛ حیلـە-گەر. (حیلەگر)
عەنەزە : لە ئانازاوە هاتووە کـەئانـا تورکیـە واتا دایک. دایکزا؛ دارای ڕەسەنی دایکـی؛ بەچارەوای ڕەسـەن و کـەحیـلدەوتریٚـت. (اسباصیل)
عەیار : [ناو] ئەیار؛ پیٚست و کەوڵـی ئـاژاڵ. (پوستبز وگوسفند)+
عەییار : [ئاوەڵناو] حەیار؛ زۆرزان؛ حیلـەبـاز. (حیلەگر)
عیٚبـاری : [نـاو] عـەیبـداری؛ زەدەداری. (عیبداری)
عیسا : پیٚغەمبەری خاوەنی کتیٚبی عاسمانی ئینجیل. (عیسی)
عیشوەگەر : [ئاوەڵناو] عیشوەفرۆش؛ بە نـاز و خەمزە. (عشوەگر)
عیشوەگەری : [ناو] دڵبەری؛ ناز و خەمـزە-کردن. (عشوەگری)
عیٚلام : عیلام؛ ئیٚلام؛ ئیلام؛ ناوچەییٚکە لـە ئیٚران. (ایلام)

غایله :[ناو]خەیاڵی‌بێجێ؛ دووشکی؛ دوودڵی؛ غایله بەدڵتا نەیێت : خەیاڵی‌خراب بەدڵتا نەیێت. (شک‌وگمان)

غایەتی : [وتە؛ حەرف] بەڵام؛ من‌هاتم‌بۆڵات غایەتی تۆ لەماڵ نەبوویت : بەڵام تۆ لەماڵ نە-بوویت. (اما)

غزباب : [ئاوەڵناو] (ف.شە) قەڵەو؛ بەکەیف. (چاق وسرحال)

غوتکەخۆرە :[ناو] جۆرێک‌مراوی.(نوعی‌مرغابی)

غوراپیە : [ناو] جۆرێک شیرینیاتی تایبەتی ئازربایجانی ئێرانە؛ غورابی. (نوعی‌شیرینی)

غورد : [ئاوەڵناو] دەبە؛ کەڵی دەبە و نەخەساوی مل‌ئەستوور؛ غوللوور؛ کەڵی کۆپارەداری قەڵەو. (گاو پرقدرت جنگی)

غوڵام‌گەردش:[ناو] پێشخانە؛بەرهەیوان.(جلو اطاق‌نشیمن؛ جلوایوان)

غوڵغوڵە : [ناو] غولغولە؛ دەنگی ئاوی کانیاو کە لە عەرز هەڵدەقوڵێ؛ (ب) هەرا و هوریا و قەرە باڵغ. (غلغله)

غەڵتان : [ئاوەڵناو] بۆی هەیە لە فارسییەوە ها تبێتە نێو زمانی‌کوردی، خەڵتان؛ تلیاو (غلطان)

غەیدۆک : [ئاوەڵناو] قین‌لەدڵ؛ غەیزلەسک؛ ڕق هەڵساو؛ کین‌لەدڵ؛ دەخس. (کینەدردل)

غەبغەبە :[ناو] بەرخەبەبە؛گۆشتی ژێر چەنا کە. (غبغب)

غەرقە:دۆشەکی چووکی منداڵان کە نایلۆنی تێهەڵدەکێشن بۆ ئەوەی تەڕنەبێت. (نایلون-کشی‌دورتشکچه)

غەرە: [ناو]غەڵ؛ ئاغەڵ؛ خەڵ؛کۆز؛کورتە دیوارێکی جەغز ئاسا بۆ حاوانەوی ئاژاڵ.(آغل)

غەریب‌سنجان : ساس؛ سوورکە؛ تەختەپیتی؛ جووجە؛ جووڵەوەرێکی سووری‌مەیلەو قاوەییە، شەوڕاوە و لە نوور بێزارە، جێی گەزتنی زۆر بە-خورووشە، لەقەڵەشی دیوار و تەختەدا دەژی،بە-پڕشاندنی‌نەوت‌بەقەڵەشەکانی دیواردا چارەی دێت. (ساس)

غەزنەکردن: ئاودزکردنی برین وچڵککردنی. (چرک‌کردن‌زخم)

+ غەلیز : [ئاوەڵناو](۱)خەست.(غلیظ)(۲) (ف. هن) لە ئایین‌دا زۆر پێ‌چەقێن.(متعصب دردین)

غەلین : قامک یا پەل بە گەرووداکردن بۆ ڕشانەوە. (چیزی‌درگلوکردن‌برای‌استفراق)

غەواس :فد؛ عد: [ناو] ویشەیێکی ئارەوییە و هاتووەتە نێوکوردی، ئەوەی لە ئاودا خۆی قووم دەکا و لەبنی ئاودا بۆشت دەگەرێت؛ (گەوهەرم کەوتە دەریایە، بە سەد غەواس‌بۆم دەرنایە) «فۆلکلۆر». (غواص)

غەواسی : [ناو] مەلەکردن و چوونە بن گۆم و ئاوی قوول؛ (ب) لێکۆڵینەوە و بە دوادا گە-ڕان.(غواصی)

غەوغا : غەڵبەغەڵب؛ هەراوهوریای جەماوەری زۆر. (غوغا)

فابریکـا : وشـەی بیانییـە، کارخانـە؛ کارگـەی دروستکردنی شتومەک بە (ئامێری ماشـێنی). (کارخانه)

فارسۆنی <فاسۆنی

فارسوونیا <فاسۆنی

فارگون : فارغوون؛ فەرغوون؛ ئارەبانـەی یـەکتەگەرەی دەستی. (فرغون)

فاسۆنی : فارسوونیا؛ فارسـۆنی؛ قوماشـێکە بـۆ لیباس(جلو بەرگ) (فاستونی)

فالوودە : فالوودە؛ پالوودە؛ جۆرێـک هـەرشـتە ئاسا کە لە نیشاستە دروست دەکرێـت و شـەربەتی بەسەردا دەکرێت : (پالوده)

فاماندن : فامین؛ تێکەییشتن. (فهمیدن)

فامکردنەوە: (١)(ب)گەورەبوون و عاقڵبـوونی منداڵ.(٢)بە خۆدا هـاتن و هۆشـیاربوونەوە لـە هەڵەکاری هەڵـە؛ عـەقـڵ پـەیـداکردن. (١و٢ بزرگ‌شدن. بخودآمدن)

فانتازی : ڕازاوە؛ نەخشێنراو؛ جـوان؛ ئیمرۆیـی. (فانتزی)

فانووس : (١) چرای دەریایی؛ چراێکە لەسـەر بورجی کەناری دەریا بـۆ ڕێنمـوونی پـاپۆڕ. (٢) لەنتەر؛ فەنەر. (١و٢ فانوس)+

فت وفـراوان : زۆرزیـاد؛ زەحـف؛ زۆروزەبـەن. (فت‌وفراوان)

فتراک : فد: وشەێکی فارسیە و مەلایی جزیری فەرموویە (شکارەک درخوری شاهم، دوی بەندی و فتراکی) بەن‌سامۆرتە. (فتراک)

فتیلک : پلیتەیچـرا؛ پلیتـەیبـرین؛ فتیلـەیچووک. (فتیله)

فجوق کـردن : فجـووزکـردن؛ دلدەرهـاتن و دیق‌کردن لە دووری کەسێک؛ سوی بوونـەوە؛ پەرکەم‌کردن. (سکته‌کردن)

فدی : فهێت؛ فەدی؛ فەهید؛ فەهیـت؛ شـەرم؛ حەیا. (شرم)

فر : (١)تۆم وەشاندنی هەراش و بلـاو؛ دەغلـی چاندراوی تەنک. (کشت کم‌پشت گیـاەوغلـه) (٢) پێوەندی. (ارتباط)

فر : خەبەر بەحەریفدان لەکاتی تەواوکردن و بردنــەوەی یـاری پاســووردا. (اعـلام‌بـردن-یکدست‌پاسور)

فراماسیۆن : فرامسۆن؛ کۆمەڵێکی نەهێنی کـە لە ئورووپا دروست بوو، لە پاشان پەرەی سەند و ڕەنگی ڕامیاریی بە خۆیەوە گرت و زۆر بـەهێز و جیهانی بوو، زۆربەی ئەندامانی لـە کـەسانێکی دەسە ڵاتدار و سـەربـە دەرەوە بـوون. (فراماسیون)

فرامین : ناشتایی؛ فراوین؛ فرایین؛ قـاوەتـوون؛ قاوەڵتوون؛ قاواڵتی؛ قاوەڵتی؛ قاوەتـی.(وادیـارە لەکەڵ فراوێندا کە لە هێندێ ناوچە بە واتـای نیمەڕۆژەیە جیاوازە) (صبحانه)

فرپێداداان : دژوێن پێدان؛ جوێن‌پێدان.(فحش-دادن)

فرچۆک : فلچەی چووک؛ قەڵەمیمووی-چکۆلە. (قلم‌موی کوچک)
فردان : هاویشتن؛(هاوێشتن) فرێدان؛ خستن؛ هاڤێژتن. (انداختن؛ پرت کردن)
فردۆ : فردۆق؛فردک؛تێکوشیوی دۆ.(تلیت‌دوغ)
فردۆق : خۆراکی خراپ و ناپەسەند. (خوراک-بی‌ارزش)
فردۆقخۆر : فێربوو بەخۆراکی خراپخواردن؛ پیس‌خۆراک. (خوراک‌بدخوردن)
فرس : [ناو] هەرێز؛ فرێزوو؛ هەرێژ. (فریز)
فرسک : فرچک؛ گۆچ؛ هەوێن؛ ئامیان. (مایه)
فرسەقنوین : [ناو،ت] فرسەنگ‌ژمار؛ نیشاندە-ری ماوەی ڕێگا لە سەر جادە. (فرسنگ‌شمار)
فرشە : [ناو] فرچە؛ فڵچە؛ قەڵەمیموو. (فرچە)
فرفک : [ناو] پەرپەروک؛ پەرپەرۆکە؛ پەروانە؛ پەپوولە. (پروانە)
فرفۆتە : [ناو] قوماشی شاش‌چنراو؛ قوماشی سست وهەراو چنراو. (پارچەشل‌بافت)
فرک بوون : زایین و بەرهێنانی مایین؛ لەزگ بوونەوەی مایین. (بچەآوردن‌مادیان)
فرکەفرک : [ناو،ت] فرکوهوڕ؛ (١)هاتوچوی زۆر و بەلەز. (آمدن‌ورفتن‌زیادوباعجله)(٢) پەیتا-پەیتا بەرد هاوێشتن یان شتێک فرێدان بۆ کەسێ یا بۆ ئامانج. (سنگ‌یاچیزی‌انداختن-مسلسل‌وار)
فرڵداخ: [ناو] فروفێل.<فەنوفێل.(نیرنگ)
فرمان : لەڕوانگەی دەستووری زمانەوە واتا کار(فێعل). (فعل)+
فرمە : [دەنگەناو] پرمە؛ پرماندنی یەکسم. (صدای‌بینی‌اسب)
فرنە : [ناو] فرن؛ تەنوور؛ تەندوور؛ بۆیهەیە فێر (فێری گاز)ی ئینگلیسی و فارسی لە فرنە وەرگیرابێت. (تنور)
فرۆشەمەنی : [ناو،ت] کاڵایێکە بۆ فرۆشتنە؛ فرۆشی. (فروختنی)
فروفیشاڵ : [ناو،ت] درۆ و دەلەسە؛ فروفێڵ؛ هووشە؛ بافیش. (چاخان‌پاخان)
فروفێل : [ناو،ت] فرلداخ؛ فێڵوفەرەج؛ چاپو-چوب. (حیلەونیرنگ)
فرۆک : [ئاوەڵناو] خوێن‌شیرین؛ ئێسک‌سووک؛ لەبەردڵان. (جذاب)
فرۆکەشکێن : [ناو،ت] (١)جۆرێک فرۆکەی تیژباڵ؛ فرۆکەی شەڕی. (هواپیمای‌شکاری). (٢) چەکێکە بۆ خستنە خووارەوەی فرۆکە بەکار دەبرێت. (اسلحەضدهوایی)
فرۆکەی بۆمب‌هاوێژ : جۆرێک فرۆکەی‌جە-نگی کەتایبەتە بەخستنەخووارەوەی بۆمب. (هواپیمای‌بمب‌انداز)
فرۆکەی بێ‌فرۆکەوان : جۆرێک فرۆکەیە کە بەئامیرێ تایبەت لە دوورەوە ڕێنموونی دە-کرێ. (هواپیمای بی‌سرنشین)
فرووت : ساقەتی‌گەنم. (ساقەگندم)
فرووز : فروز؛ زۆربۆهێنان؛ تەنگ‌پێهەڵچنین؛ جاڕز؛ قەڵس. (بەتنگ‌آوردن)
فرەخوەر : فەرەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور)
فرەدان : (١) داندار؛ پڕدان؛ گوڵی دەغڵێ کە دەنکی زۆرپێوەیە. (پروانە). (٢) حاڵەتی زۆردایین؛ زۆربەدەری . (زیاددادن)
فرەگێل : زۆرگەڕ؛ ئەوەی زۆر دەگەڕێ. (زیادگشت‌زن)

فرەماگ : زۆرماو؛ (ب)کۆن؛ قەدیمی. (زیاد- مانده)

فرەنگ : فەرەنگ؛ فەرەنگستان؛ (ب)ئوروپا؛ کورتکراوەی ناوی فەرەنگیس. (فرنگ)

فرەواچ : درێژدادڕ؛ زۆربلێ؛ چەنە درێژ. (پر- حرف)

فرەوەڕ : زۆرحەپەکەر.< فرەواچ

فرەوەر : زۆرخۆر. (پرخور)

فریاد : فریا؛ فەریاد؛ هاوار؛ داد؛ هانا. (داد)

فریاکەوە : (ب)زووبڕو؛ زوو وەرە؛ فریای کەوە؛ فریامکەوە؛ زووبگەیە؛ زووبگەرێ. (زود برس)

فریانەکەوتم : (١ب) نەمتووانی؛ دەستم نەگەیی؛ پێمنەکرا. (نتوانستم). (١) فریای نەکەوتم هەتامن چووم ئەو ڕۆیشتبوو؛ نەگەیشتمێ (نرسیدم)

فرێت : کشتەک؛ ڕایەڵی تەون؛ تانی فەرش؛ بەن و ڕێسمانی کرژ بادراو. (تار در فرشبافی و جنس آن تار)

فرێدان : پەرتکردن؛ هاوێشتن؛ ئاڤێتن؛ تووڕهەڵدان؛ خستن؛ ئاراستەکردن؛ ئاوێژتن. (انداختن؛ پرتکردن)

فرێز : جۆرێک درێل(دڕێل) بە هەڵسووڕانێکی زۆرەوە کە مەتەی تایبەتی دەخرێتە سەر لە نەجارڕیدا. (فریز)

فریشتە : پەری؛ ناوی ژنانەیشە. (اسمزنانە؛ فرشته)

فریشک‌کەوتن :[چاوگە،ت] بەژەک‌کەوتن؛ نەخۆشینی منداڵی ساوا لە ترسەوە. (مرض- بچەقنداقی‌ازآغوزگرفتگی)

فریشک‌گرتنەوە :[چاوگە،ت] چاک‌کردنەوەی نەخۆشینی منداڵێ کە فریشکی کەوتبێ. (بەژەک کەوتبێ یان ترسابێت)(علاج مرض‌بچە- قنداقی‌از مرض‌آغوزگرفتگی یا ترس)

فریقی : [ئاوەڵناو] براشتی؛ برژاو؛ کوڵاو. (پخته)

فریودەر : [ناو،بک] هەڵخەڵەتێن؛ کەسێ‌کە فریو دەدا؛ خاپێن؛ هەڵفریوێن. (فریب‌دهنده)

فستق : فندق؛ بەری دارێکە تێکەڵ دەکرێتە نێو ئاجیل؛ داری‌فستق. (فندق‌ودرخت‌فندق)

فسدوومان :ژوورێک کەکۆمەڵێک جگەرەی تێدادەکێش یان پڕە لەهەڵم و دووکەڵ. (اطاق‌پرازبخارودود)

فسەگور : تسەگورگ.

فس‌نیشتنەوە : بادەرچوون؛ (ب) لەهەوا و تە کەبور و لووت‌بەرزی کەوتن. (ازتکبرافتادن)

فسەکلک : مریشک یان کەڵەبابێک کە کلکی شۆڕبێ. (مرغوخروس‌دم رو بەپایین)

فسەگورگ : [ناو] جۆرێک جاڵجاڵووکەی بێ- داوەتەنیە کە لەعەرزیدا چاڵێکی چکۆلەی خز هەڵدەکەنێ و خۆی لە ژێرەوە لە بۆسەدایە کە جووڵەوەری تێبکەوێ و ڕاویان بکا. (نوعی- عنکبوت‌زمینی)

فشاندن : چەماندن؛ لارکردن و چەماندنەوە وەک کەمەی گۆچان. (خم‌کردن)

فشقاندن :فیشقاندن وەک:دەنگی بەراز. (صدای‌گراز)

فشەپرتەقاڵ : نارنگی. (نارنگی)

فشەوبوون : فش‌بوونەوەی مریشک بۆ کەڵە- شێر؛ فش‌بوونەوە؛ شل‌بووونەوە. (شل‌شدن)

فشین : [چاوگە](١) چەمین؛ خواربوون.

(خمیدن). (٢) هووشەکردن؛ خۆتاریفکردن؛ بەخۆفشین. (ازخودتعریف کردن). (٣) دەنگی- هووشاندنیمار. (صدایمار) +

فڵتە : [دەنگەناو] پڵتە؛ دەنگیقسەکردنی بێددانی پیر. (صدایحرفزدنپیر بیدندان)

فڵچەفڵچکردن : ملچەملچ لەکاتی خواردندا؛ (ب) قسەی بێتام کردن؛ فڵتەفڵت کردن. (صدایحرفزدن بیدندان)

فلیٚ :کورتکراوەی ناوەکانی(فڵامەرز، فەرامەرز، فەرەیدون و فەرید)(مختصرشده فرامرز و فریدون و فرید)

فنجلٚ : بۆرەپیاو؛ گولەکە؛ (ئێوارە وەختە فنجلٚ بە بەختە)«فۆلکلۆر». (مرد بیارزش)

فوتوفەن : [ناوەت] وردەکاریگەلی پێویست بۆ کردنی کاریٚ؛ فەندوفێلٚ. (فوتوفن)

فۆتۆکۆپی : وشەی بیانییە، فەرکاندن؛ وێنە هەڵگرتنەوە زیاتر لە نووسراوە. (فتوکپی)

فوڕ : لەگەلٚ (فش)دا دیٚ فشوفوڕ : گەورە و هەراو. (گشاد)

فوکل : [ناو] (١) لەکاتی سەرتاشیندا بەری- سەر دەهێڵنەوە کە فوکلی پیٚدەلێن. (فکل).
٢) مووی‌سەر بەرەو بان شانەکردن و خستنی- بەپشت سەردا. (مویشانەشدەروبەبالا). ٣) ملپێچ؛ شاڵگەردن. (شالگردن)

فوکلوکراوات : [ناوەت] ملپێچ و قەرەوێتە. (شالگردنوکراوات)

فوولەدۆ نەکردن : گویٚ بە حەڵاڵ و حەرام نە- دان. (درقیدحلال و حرام نبودن)

فەتراک : [ناو] زەرەر؛ زیان؛ ئێشوئازار. (زیان- ورنج)

فەترۆمە : [ناو] موتوربە؛ پەترمە؛ پەیوە- ندکردنیدار. (پیونددرخت)

فەتسان : خنکان؛ خەفەبوون. (خفەشدن)

فەتساندن : خنکاندن؛ خەفەکردن؛ قەڵەشاندن. (خفەکردن؛ شکافتن)

فەتسین : قەڵەشین؛ قەڵەشان؛ خنکان. (ترک- خوردن.خفەشدن)

فەتووت : فەرتووت؛ دارزاو؛ داقنیو؛ ڕزاو. (پوسیدە؛ فرتوت)

فەحە : کورتکراوەی فەتحوڵا؛ (ب) گیژ و وڕ. (گیج)

فەڕاش : وشەیێکی بیانییە بە ڵام لە کوردیدا ماناکەی گۆڕاوە و بە واتای گارەکەری بەردە- ست و چاپەزی میوانخانەی گەورانە. (مستخدمبزرگان)

فەڕاشی مەدرەسە : گسگەدەری حەوش و حەساری مەدرەسە. (فراشمدرسە)

فەراموٚشخانە : جیگایێک بۆ تالیمی ڕیٚ و ڕە- وشتی ئەندامانی فراماسیۆن . (فراموشخانە)

فەرخەسینی : [ناو] فەرخە بۆ چکۆلەی هەر شت بەکاردیٚ و بۆ بەچکەی حەیوانیش دە- گوترێت، کەشەفی چکۆلە؛ مجۆعمەیچکۆلە. (سینیومجمع کوچک)

فەڕڕوخ : ناوە بۆ پیاوان؛ سەرکەوتوو. (نام- مردانە؛ پیروز)

فەرزانە : فڕ، وشەیێکی بیانییە و بە ڕواڵەت کوردییە و بۆی هەیە لە فەرزان وەرگیرابێت؛ فرەزانا؛ فرەزان؛حەکیم. (فرزانە)

فەرسەخ : فرسەخ؛ فرسەق؛ فرسەنگ. (فرسنگ)

فەرسەنگ : [ناو] فرسەق؛ فرسەخ؛ درێژایی ڕێگا نزیک بە سێ مایل(میل). (فرسنگ)
فەرشە : پنەکە؛ پنە؛ تەختەی گونگە هەویر لە سەر پان کردنەوە. (تختەپهن کردن چونەخمیر)
فەرشی باریکە : <فەرشی لاکێش.
فەرشی تابلۆ : فەرشی تابلۆ؛ جۆرێک فەرشی دەستبافی چووکەیە پۆکەی زیاتر لە ئاوریشمە و گرێکانی زۆر وردە : و زیاتر (پۆرترە) و وێنە-ی جوانی لە سەردە نەخشێنن و لە قاپی دە-گرن بۆ هەڵواسین بە دیواری ئۆدەدا. (فرش-تابلو)
فەرشی خرسەک : جۆرێک فەرشی نە باشە گرێکانی هەراشە (گەورەیە) و تووکی درێژترە. (فرش خرسک)
فەرشی دەستباف : فەرشێکە بە دەست دە-چنرێت. (فرش دستباف)
فەرشی لاکێش : فەرشێکە باریک و درێژ زیاتر بۆ سەر پلیکان بە کەڵک دێت. (فرش باریکە)
فەرکەم : [ناو] پەرکەم؛ کوتووپڕ؛ نەخۆشینی شەپلە. (سکتە)
فەرمان : [ناو] فرمان؛ ڕۆڵی سەیارە؛ جەغز و بێژنگە(قەربیلی)سەیارە لێخوڕین.سوکان . (فرمان اتومبیل)
فەرمان نامە : دەستووری ڕەسمی؛ دەستوور بە نووسراوە. (امریە)
فەرمانفەرما : سەرۆک؛ حاکم؛ (فەرمانفەرمای مڵک دەروون پرێشان) «مەولەوی». (فرمانفرما)
فەرمانی : [ناو] جۆرێک فرنج وکەوا. (نوعی-کت محلی)
فەرمەسۆن : < فراماسۆن .
فەرووپیت : خێروبەرەکەت. (یمن وغنا؛ خیروبرکت)
فەرهاد : ناوی پیاوانە؛ ناوی عاشقەکەی شیرینی گراوی خەسرەوپەروێز بووە. (فرهاد)
فەرهادکوژ : (ب)کوڵکەی سەر بەخوێن؛ پیرێژنی فێڵەباز و سەر بەدەهۆ. (فرهادکش)
فەرهان : ترسان؛ داچڵەکان؛ فەرهین. (ترسیدن)
فەرەبوون : (١) زۆر بوون. (زیادشدن). (٢) بە-رفرەبوون؛ گوشادبوون؛ بەرئاواڵەبوون. (وسیع-بودن)
فەرەح :[ئاوەڵناو] (١)گوشاد؛ بەرفراوان. (وسیع). ٢) دڵشاد؛ خۆشحاڵ. (فرح)
فەرەژان : ڤەرەژان؛ دڕان؛ پچڕان؛ قەتیان؛ قتیان؛ قرتیان. (پارە شدن)
فەرەژاندن : دڕاندن؛ پچڕاندن؛ ڤەقەتیان؛ قرتاندن. (پارەکردن)
فەرەژین : پچڕین؛ دڕین . (پارەکردن)
فەرەنقە : [ناو] فەراقە؛ فەلاقە؛ پەت و چێوی فەلاقە؛ کاری فەلاقەکردن. (فلک وچوب فلک)
فەرەنگ : (١)کورتکراوی فەرەنگیس. (خلاصە نام فرنگیس) (٢) وڵاتی فەرەنگستان. (فرنگستان، اروپا، فرانسە)
فەرهوودکردن:تاڵان کردن؛غارەت کردن.(غارت-کردن)
فەرەیدون : ناوی پیاوانە. (فریدون)
فەریادرس : فریاڕەس؛ کەسێک کە فریای کەسێک بکەوێ و یاریدەی بدا. (فریادرس)
فەرید : ناوی پیاوانە. (فرید)
فەریدە : ناوی ژنانەیە. (فریدە)

فەریکە : فەریک؛ بۆیهەیە لە فەریکی تورکییەوە هاتبێت بەواتای، (تازە پێگەییو)؛ وەک نۆکە فەریکە و گوڵەکانی نیوە سووتی گەنمی شلک بۆ قەرەخەرمان. (گندمدلملبوداده)

فەقی مەلکی : ناوی عێڵێکە لە نێـو دزەییانـدا. (نامعشیرەایست)

فەقێئەحمەدیدارەشمانە : ناوی قارەمانێکی کورد بووە و بنەچەکی عێلیفەیزوڵابەگیـە کـە بەشێکیان لـە ئێـران و بـەشـیکیان لـە دارەشمانەیعێراق نیشتەجێن؛ مەزاریشی هـەرلـە دارە شمانەیە. (نامسرسلسلەطایفەفیض الـە-بیگی)

فەقێتەیران : ناوی موحەممەد بووە وشـاعیر و بلیمەتی کورد کە لە سەدەی نۆهەمـی کـۆچی هەتاویدا هاتووەتە دونیا. (نام شاعرکرد)

فەگلی : کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نافەرمانی؛ سەرەڕۆیی. (نافرمانی)

فەلاقەکردن : دارکاری‌کردنی پاییک کە لە ناو پـەتـی چێـو فـەلاقـەدابێـت. (فلـک کـردن)

فەنباز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛بە فەندوفێڵ؛ حیلەباز. (حیلەگر)

فەنتاز : فانتەزی؛ شتی مۆد و جوان وتـازەبـاو. (فانتری)

فانتازی : [ناو] فرۆفێڵ؛جادووبازی.(حیلەگری)

فێــت : فـەهێــت؛ شـــەرم؛ حــەیـا. (شـرم)

فیرِکاندنیچەک :فیراندنی چـەک بـەجۆرێـک (چەشنی) ئاوربگرێت بەڵام گـوللە لـە لوولـەی چەک دەرنەپەرێت و دووکـەڵـی بـارووت لـەپاشەوە دەرچێ. (گلولەدرنـرفتنازلولـەاسـلحە-درموقعشلیک)

فیسقە : (ب)مرۆڤی زۆر نابووتە و چکۆڵە و لەڕ. (فسقلی)+

فیســکو : پیــاوی‌نێربــاز. (مردبچــەبــاز)

فیسکی : ژنی‌زینحاکار؛ بە ژنی خـۆ فرۆشـیش دەڵێن. (زنهرجایی)

فیســە : زینحــا؛ زینــا؛ زینــاح. (زنــا)

فیســەک : فیســەکــار؛ زینحارکـار؛ زیناکـار. (زناکننده)

فیسـەکـەر : فیسـەکـار؛ فیسـەک؛ زینحاکـار. (زناکننده)

فیسەکی : وشەیێکی مردووە وکەم بـەکـاردە-برێت؛ قاحبە. (قحبە)

فیسیای : فیسیاگ؛ خووساو. (خیس‌وواراختە)

فیشالکردن : هووشەکـردن؛ خۆهـەڵکێشـان؛ درۆ و دەلەسەکردن. (ازخودتعریف کردن.دروغ)

فیشقاندن : دەنگی کەڵگامێش و یەکانەی بەراز. (صدای‌گاومیش‌وگراز)+

فیکالەکونێ : قـەراقـەرا؛ یـاریی خۆشـاردنەوە؛ خۆشارکێ. (قایم‌موشک؛ قایم‌باشک)

فیک‌فیکە : [ناو] فیقفیقە. (سوت‌سوتک)

فێڵەگێجە : [ناو] فیلەگێژە؛ گامێشـیوەحشـی؛ بووفالۆ. (گاومیش‌وحشی.بوفالو)

فیلێهاتن : بێهۆش‌بوون و دەستوپا وەشاندن و کەف هەڵخڕاندن؛ حاڵەتێکە بەسەر خوودارادا دێت. (دچاربحران‌صرع‌شدن)

فینار : لە(فەرار)ی فارسیەوە کوردکاری بـووە؛ هەڵاتن. (فرار)

فێنکاهی : فێنکایی؛ فێنکـی؛ جێگـای‌فێنـک. (خنکی)

فینۆک : فێنک؛ خونک؛ مرۆڤی زۆربەئیشـتییا بۆ کاری سەرجێیی. (خنک؛ حشری)

ڤا : [ناو] باو؛ خول؛ با؛ پێچ. (پیچ)

ڤـاج: [نـاو] گۆشـه؛ کـهنـار؛ حاشـیه؛ پـه-ڕاوێز.(گوشه.کنار)

ڤاچ : [ناو] گویه؛ گوته؛ بێژه؛ وێژه؛ زۆرڤاج: فرەوێژ. (گویه)

ڤـاخواردن : [چاوگـه،ت] بـاخواردن؛خول-خواردن؛ پێچخواردن؛ گشتبوون؛ کرژبوون. (پیچ و تاب‌خوردن)

ڤار : [ناو] بارِ؛ بارۆکه. (جوجه مـرغ شـش-ماهه)

ڤارک : <ڤار.

ڤاگیر: باگر؛جێگایێ که بای تـێبکـەوێـت. (بادگیر)

ڤاڵا بوون : [ناو] کراوه؛ بەتاڵبوون؛ بەتـاڵ. (بازبودن؛خالی‌بودن)

ڤاوڤاران : [ناو،ت] واو واران؛ باو باران. (باد وباران)

ڤڕاڤه : [ناو] (١)وەرپینیسەگ؛ڤڕا سەی؛ (پار س‌کردن‌سـگ). (٢) وڕینـه؛ وڕاوه؛ قسـەی هاته ران و پاتەران. (هزیان)

ڤرتــوڤین : [نـــاو] درۆ و دەلـــەســـه؛ ماستاوکردن. (چاپلوسی)

ڤڕڕ :[دەنگەناو]ویرڕە؛ دەنگی بەرد وگـو لله؛ فینگه. (صدای گلوله و سنگ‌اندازی)

ڤڕڤرۆک : [ناو] فرفرِە؛ لەیستۆکی منـداڵان که لەکاغز یان دار دروستی دەکەن و به با

دەخولێتەوه. (فرفره)

ڤلتەڤلت : [ناو] (١) ڤڵتەڤڵت؛ دەنگی ڤڵتەی کاتی ئاخافتنی بێدان.(صـدای دهـان‌پیـر-بیدندان) (٢) قسـەی بێتـام کـردن. (یـاوه-گفتن)

ڤلتیـای : پـەقیـای؛ قـەڵـەشـان؛ تـه-قیان.(ترکیدن)

ڤەبال : [ناو] وەباڵ؛ ئوباڵ؛ تاوان. (تـاوان-گناه)

ڤەبڕین : [چاوگه،ت] بڕینەوه؛ قەرار و مـه-داری موعامەله بڕینـەوه؛ قـەول و قـەراری سەودا و موعامەله تەواوکردن. (اتمام پیمـان معامله)+

ڤـەبزدانـدن: [چاوگــه،ت] (١)ترسـاندن (ترساندن)

((٢) قرتاندن . (قطع‌کردن)

ڤـەبزدانـدن : [چاوگـه،ت] بزداندنـەڤـه؛ پساندنەوه؛پچراندنەوه. (دوباره‌پارکردن‌پاره-کردن)

ڤەبزدین : [چاوگه،] (١) ترسان. (ترسـیدن). (٢) قرتان؛ بڕیان. (گسستن)

ڤـەبڕیـان : [چاوگــه،ت] ژێکڤـەبـودن؛ جیابوونەوه؛ قرتیـان؛ قرتـان؛ ڤـەقـەتیـان. (قطع‌شدن)

ڤەپاڕیـان : پاڕانـەوه؛ لاڵیانـەوه. (التمـاس-کردن)

ڤەچغاندن : [چاوگەت] سەرکۆنەکردن؛ بۆدواوەبردن؛ چغەلێکردن. (ملامت کردن؛

ڤەچکیان : [چاوگەت] چک‌بوون؛ وشک-بوونی‌ئاو؛ وشکایی‌هاتن؛ هشکبوون؛ نەمان و دوایی هاتنی هەر شت؛ نەفەس چکیان: نەفەس بریان. (قطع‌شدن؛ خشک‌شدن-چکه)+

ڤەچۆپریان: [چاوگەت] چۆپریانەوە؛ بڵاوبوونەوە؛جیابوونەوە. (جداشدن)

ڤەخاپاندن : [چاوگەت] فریودان؛ فێڵ-لێکردن؛ لەخشتەبردن. (فریب‌دادن)

ڤەخاندن :[چاوگەت]خوێندنەوە؛ بانگ-کردن. (خواندن؛ صداکردن)

ڤەخەلەتاندن:[چاوگەت]دەست بڕین لە-سەودا

و موعامەلەدا ؛ لە خشتەبردن؛ سەردا بردن. (مغبون کردن)

ڤەخوەندن:[چاوگەت]بانگهێشتن-کردن.(دعوت کردن)

ڤەدراندن:[چاوگەت]دڕاندنەوە؛دڕاندن؛ پچڕاندنەوە. (دریدن؛ بریدن)

ڤەدی : جوداکرن؛ دوورکرن؛ خۆ ژمن ڤە-دیکە: خۆ لە من جوداکە: خۆ دوور بگرە لە من؛ ڤەدی ناکەی مە بتیغ. «جزیری».

(دوری گرفتن)

ڤەراسەی : وراسەی؛ دووریـن؛ درووماـن. (دوخت؛ دوختن)

ڤەراڤبەر : بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (مقابل)

ڤەرانبەر : بەرانبەر. (برابر)

ڤەرچالە : قرچالە؛ ترسەنۆک؛ بێزاڵە. (ترسو)

ڤەرستیای : هەڵوەشاندن؛ کردنەوە. (باز-کردن)

ڤەرسهاندن : پشووپێدان؛ حەساندنەوە. (استرا حت دادن)

ڤەرەز : وەڕەز؛بێزار؛ئاستەنگ؛ بەتەنگ-هاتوو؛ جاڕس؛ جاڕز. (بتنگ‌آمدن)

ڤەرەستی:دەستبەردایی؛ ڕزگاری . (رستگاری)

ڤەرەمک : بڕکن؛ بن‌کڕ. (تەدیگ)

ڤەریک : بەریک؛ گیلفان؛ گیرفان. (جیب)

ڤەشاردن : شاردنەوە؛ وەشارتن . (پنهان کردن

ڤەشەهتاندن : [چاوگەت] هیلاک کردن؛ ماندووکردن؛ ماندی کرن. (خسته کردن)

ڤەقڕاندن : [چاوگەت] شکاندن؛ شکاندنە-وە؛ تە تبلا مە ڤەقڕاند: تۆ قامکی منت شکاند. (شکستن)

ڤەقرچیان : وەک:لەبەرقرچەی خۆر ڕەش داگرسان؛ ڕەش هەڵگەران لەبەر هەتاودا. (سیاەشدن‌درآفتاب)

ڤەقوتان : کوتان؛ لێدان. (زدن)

ڤەکابیێن : قاچک جوون؛ قاچک جاوین؛ کاوێژ؛ (ب) ڕینگانەوە و دووپاتکردنەوی قسە (نشخوار)

ڤەکوروتن : [چاوگەت]کوروژتن؛ کورۆشتن؛ کورۆشتنەوە؛ داکرماندن؛ بەددان وردکردنی شتیڕەق. (خردکردن‌خوردنی-سخت‌وبادندان شکستن)

ڤەکۆلان : [چاوگەت] (١) هەڵکۆڵان؛ هە-

ڵکۆڵین؛هەڵکەندن.(کندن)(٢)تۆژینەوە؛ پشکنین وگەڕان‌بەدوای مەبەست و واتادا. (تحقیق وتجس) +

ڤەگرتن : گرتنەوە؛ گرتنی نەخۆشین لە - کەسێکەوە؛ گرتنەوەی حەیوانی بەربوو؛ داگیرکردن. (پس گرفتن؛ ازکسی‌قرض گرفتن؛ بازگرفتن‌تسخیرکردن)

ڤەگژاندن : جووڵاندن؛ تەکان‌دان؛ ڕاژەندن؛ هەژاندن. (جنباندن)

ڤەگژگژاندان : ڕاپسکاندن و ڕزگارکردن. (تکان‌دادن‌ونجات‌دادن)

ڤەگژلان:ڕاپسکان؛هەژاندن؛ڕاوەشاند و تە- کان دان. (تکان‌دادن)

ڤەگوهازتن:ڤەگوهاستن؛گوێستنە- وە؛ڕاگوێزان. (جابجاکردن)

ڤەگەشیان : گەشبوونەوە؛ گەشانەوە؛ گەشەکردن. (شتعل‌شدن؛ اخگرشدن؛ شکوفاشدن؛ شاداب‌شدن‌گیاه)

ڤەگەڤزاندن: [چاوگەت]گەوزاندنەوە؛بە- پاڵکەوتنەوەخول و پێچ پێدان؛ تل‌پێدان. (پۆیێکی تورکیی پێوە دیارە).(غلطاندن)

ڤەماگ:شتێک کە مابێتەوە ؛بەجێ‌ماو؛ وە- پاشکەوتوو؛ وەدواکەوتوو.(ماندە؛ بجامانده)

ڤەما : ڤەهە؛ ئاوا؛ بەوجۆرە. (اینطور)

ڤەماندن :هۆنینەوە؛ڕستن؛ بەڕیسمانەوە- کردنی مووروو. (رستن؛ رشته‌کردن)

ڤەهژاندن : [چاوگەت]هەژاندنەوە؛ ڕاژە- ندن؛ ڕاوەژەندن. (تکان‌دادن)

ڤەهەواندن : [چاوگەت] کۆم‌کردن؛ کۆ- کردن ؛ کۆکردنەوە؛ (جمع‌کردن)

ڤەیدان : <ڤەهەواندن.

ڤەیە : (١)وایە؛ ڤایە. (اینطوراست).

(٢)ئێهوەیە؛ ئەوەتانی؛ ئەوەتا؛ ئاوەها. (اینست)

ڤیان :[ناو] ویست؛ حەوجە؛ پێداویست؛ گە- رەک؛ خواز؛ خوازە؛ خۆشەویستی. (خواستن)+

ڤێتۆ : فرد؛ فد؛ اند: وێتۆ؛ دەسەڵاتی ڕە- تکردنەوەی ڕای گشتی، (ڕای کۆڕێک شکاندن) . (وتو)

ڤیچی :[ناو] خواری؛ لاری؛ لار و گێڕی؛ خێچی. (کجی)

ڤیدیۆ : ویدیۆ؛ ئامێری نمایش‌کردنی شریت (کاسێت)ی ویدیۆ. (ویدیو)

ڤیرین : گیفەی شتی هاوێژراو وەک ویرە- کردنی بەرد و گوللە. (صدای‌سنگ‌پرتاب- شدەوگلوله)

ڤیژاندن : فیراندن. (اسهالی)

ڤێک‌کەتن:[چاوگەت](١)وێک‌کەوتن؛ پێک‌هاتن؛ئاشت‌بوونەوە؛کەوتنەتەکیە- ک.(توافق‌کردن) .(٢) لەیەک کەوتن؛ تووشی یەک‌بوون؛ ڕاستی‌یەک هاتن. (بهم‌برخوردکردن)

قاب:[ناو]قاپ؛چوارچێوەی وێنە و پۆستێر.(قاب)+

قاب : [ناو] تد؛ (بەتورکی واتا درگا) سەر پۆشی دەفر؛ دەرپۆش؛ قاپاخ. (درپوش)

قابخانە : [ناو] جێگەی قاب و قاچاخ و دەفر و ئامانی مدبەەق؛(جای‌ظروف‌آشپزخانه)

قاب دەسماڵ:[ناو] دەسرەی قاب سڕین یان وشکەوەکردنی قاب و قاچاخ. (قاب‌دستمال)

قابلی :[ناو] قابولی؛ قبووڵی؛ پڵاوی برنج و برو یشی تێکەڵاو لەگەڵ گۆشت و لەپە و کشمیش. (نوعی‌خوراک)

قابولی : < قابلی.

قابووخە فیشەک :[ناو] قاپوورە فیشەک؛جەرجوو. (پوکە فشنگ)

قابەجاخ :[ناو،ت] قاب و قاچاخ ؛ ئامان و دەفری مدبەق. (ظرف‌وظروف)

قابیلەت :[ناو] شایەنی؛شیاوی؛توانایی؛لێهاتوویی. (قابلیت)

قاپڕەش :پیرەش؛ قەدەمڕەش؛ بەدیومن.(بدقدم)

قاپقاچاخ : قاپ و قاچاخ. <قابە چاخ

قاپووڕ : بە سووکی بە پیرە پیاوی زۆرهان و بە کەلەخ دەوترێ. (خطاب‌بی‌ادبانه‌به‌پیرمرد) < قاپووخە فیشەک+

قاپوورە :[ناو] قولاپە ؛ قولاپەی‌پا؛ جومگەی‌پا؛ قاپوولە. (مچ‌پا)

قاپووس :[ناو] مێردەزمە؛ خەوی ئاشەوپاشە؛ سەنگ سووواربوون. (کابوس)

قاپهاوێژ :(١)[ناو،بک]کەسێ‌کە جگ‌هەڵداوی لەیاری‌جگێن‌دا. (شتالنگ‌انداز). (٢) قاپاویژ؛ (حیوانیکه‌درراه‌رفتن قوزکهای‌پایش‌بهم‌بخورد)

قاپەشینکە : [ناو] قاپەکەوەڵە؛ گیای قەیتەران. (نام‌گیاهی‌است پرسیاوشان)

قاپەکەوڵە <قاپە شینکە.

قاپیلک :[ناو] قاپێلک؛ ئێسقانی دەوری لەشی ڕەقە و کیسەڵ؛ توخڵی گوێز و بادام و...(پوسته لاکپشت؛ پوسته بادام‌و گردو)

قاتا شەڕێ : جەرگەی شەڕ. (ب) مەیدانی شەڕ. (میدان‌جنگ)

قاترداشاغی: لە تورکییەوە هاتووە گونەهێسرە؛ هەڵوچەیێکی دەنک گەورەی ڕەشە. (آلوی‌سیاه دانه درشت)

قاتۆ : [ناو] شەقەمشار؛ مشاری مەزنی دوو دە ستک. (دره‌دونفره)

قات‌وقوتی : [ناو] قات‌وقڕی؛ گرانی و نەبوونی؛ وەگیرنە کەوتنی شتێ. (گرانی‌ونایابی)

قاتۆڵ : [ناو] وشترخۆرە. (خارشتر)

قاتی‌پاتی:وشەیێکی فارسییە،بەڵام لە سەقز هەتا کرماشان لە سەر زمانانە؛ تێکەڵ پێکەڵ. (قاتی‌پا تی)

قاچاخی :تد؛ فد:(١) نەهێنی؛ بە دزیەوە.(پنهانی) (٢)ماڵی قاچاخ؛شتێک‌کە بە قاچاخ دە فرۆشرێت. (قاچاقی؛ کالای‌قاچاخ)

قاچقاچ : قاش قاش. (ف. مشە) پارچە پارچە.

(قاچقاچ)
قاچک :[ناو] پەڵخوڕی کاوێژ نەکراوی نێو گەدە
ی دووسم. (خوراکنشخوارنشدەداخلشکمبه)
قادبین :[ناو] پسپۆڕ و شارەزای جەنگ؛ قادناس.
(متخصصامورجنگی)
قادە :[ناو] جۆریک خێشکە بۆ کێشانیشەغرەی
گیا و ئاڵف. (نوعیارابەبدونتایر)
قاڕ : وەلانراو؛ قت؛ بەرکەنار. (برکنار)
قارغ : ڕۆژکوێر؛ کەسێک‌کە لە ڕۆشناییدا چاوی
باش نابینێ. (روزکور) تۆپ قاڕێن. (نوعیبازی)
قارەمانی:[ناو]پلەی یەکەمی کێبەرکێی وەرزشی؛
مێرخاسی؛ پاڵەوانی. (قهرمانی)
قارەوا:ناوی دوو گوندە لە بەینی سەقز و بۆکاندا.
(نامدوقریه)
قاڕێن : [ناو] قەلەمناریێ؛ (نوعی بازی باتوپ)
قازانەسەر :مەلێکی تیژ چنگاڵە و گۆشت خۆرە و
کلّاونە. (نوعیپرندەشکاری) < قازانبەسەر.
(ف.هن)
قازوخ :[ناو] وشەیێکی تورکییە و تورکەکان بۆ
ئەشکەنجەدانی تاوانباران دارێکی تایبەتیان دەبر
یە پاشی تاوانباران؛ دار تێبرین. (نوعی شکنجه
ترکیدرگذشته)
قازوق : < قازوخ
قازووج :[ئاوەڵناو] لەڕ؛لاواز؛ بێحاڵ و بیێتین و
بێتوانا. (لاغر؛ ناتوان)
قازووخ :[ناو]هۆرەی دارقەڵەشاندن؛ میخ تەویلە؛
پووار. (پفاز)
قازەڕن :[ناو] دەسکەنە لە جاری پڕگژ و گیادا کە
ناچار وەک لەوەڕینی قاز چڵەچڵە دەسکەنەبکرێ.
(درو کردن بادست وساقه ساقه)

قازەقۆرە : جۆرێک ڕووەکە. (نوعیگیاه)
قازیاغە : [ناو] قازیاقە؛ قازیاخە؛گیایێکی کورتەباڵا
ی گەڵاپانە و دەخورێ. (قازیاغی)
قازیاقە : <قازیاغە
قازیبازی:[ناو] قالۆنچەی ڕەنگ سەوزی بریقە
دارەکە لەسەرگوڵان دەنیشێ.(نوعیسوسکسبز)
قازیقولێنگ : [ناو] قازیقولەنگ؛ باڵندەیێکی
قاچ و ملدرێژی ئاوییە و زیاتر لە هەڵفڕیندا ڕیز
دەبەستن.(درنا)
قاژەک : [ناو] قشقەڵە؛ قشقەرە؛ قەلە کلک درێژ.
(زاغچه)
قاست : قاس؛ ئەندازە؛ حاست. (حد؛ اندازه)
قاسڵوانک : گاوانی؛ ڕیشۆڵی. (سار)
قاسیەپاییزە:[ناو]قاسیدە پاییزە؛ گوڵی داوودی،
مەڵهەمێکی لێدروست دەکەن بۆ جێی چزووی
دووپشک و مار بەکەڵکە. (گل داوودی)
قاش‌قاش : [ناو،ت]کووزکووز؛ لەتلەتی میوە.
(قاچقاچ)
قاشقوش :مرۆڤی تەمبەل و لەشگران.(آدمتنبل)
قاشقۆڵ :[ناو] قەشقۆڵ؛ قەشقیل؛ هەنجیری و
شکەوەبوو بە سەردارەوە؛ هەژیری هشک‌بوو
بدارێقە. (انجیرخشکشدەروی درخت)
قاشقونجی : ئافرەتی جڕن و حەکەدار. (زن
هرزه)
قاشکردن : بڕین و لەتلەتکردن، بەتایبەت
کاڵەک و شووتی و میوە. (قاچکردن)
قاشۆ:[ناو]چێوشەق؛گۆچانیگۆیێن.(چوبچوگان)
قاشیلە:[ناو]قاشوولە؛ کوتە شووشە و کوتەچینی.
(تکەهایشیشەوچینی)
قافک : [ناو] قاوخ؛ ئیسقانی کلەسەر؛ قاپوور؛

قاپۆڕ؛ قاقل؛ قاوڕ؛ قاوغ. (پوسته؛ جمجمه)
قافکێتهێکا :[ناو] قافکی هێلکه؛ قاوخیهێلکه؛ هێلکەی خاڵی له سپێنه و زەردێنه. (پوستهتخم مرغخالی)
قافڵه ڕێگا : ڕێگایێ که کاروانی پێدا دەڕوا؛ (ب) ڕێگای ئاوەدان و پان. (کاروانراه)
قافڵەسالار:فد:[ناو]ڕێبەری قافڵە؛ سەرۆکی قافڵە. (قافلهسالار)
قافلی : قافڵە؛ کاروان. (قافله)
قاق :وەپاشکەوتن له یاریی جریتانێدا؛ دووا کەوتنی ئەسب له جلیتانێدا؛ قاڕ.(عقبافتادناسب دربازیجریت)
قاقان:خاقان؛میر؛ گەورە؛ زیاتر بە میری وڵاتی چینیان دەگوت. (خاقان)
قاقانی : [ناو](١)قەباله؛ بونچاق؛ قەواڵە. (قباله). (٢)جۆرێک قوماش بووە. (نوعیپارچه)
قاقبوون :وەلانران؛قاڕبوون؛ قتبوون؛وەپاشکەوتن. (برکنارشدن؛ عقبافتادن)
قاقڵاو :[ناو] فرۆ؛ ماستی لەژەک چێبوو. (ماست ازآغوزدرستشده)
قاقلۆکەشەیتان : قاپیلکەی شەیتانۆکە؛ شەیتانۆکە. (صدفحلزون)
قاقلیبەهارە : شەماڵگیر؛ گیاییێکە دژی هوورگ (میکرۆب)، بۆ گەرۆڵی و برینی چڵککردوو بە کەڵکە. (گلپررومی؛ انسجدان رومی)
قاقنەک : ژەک. (آغوز)
قاقەیچک:[ناو] قاقری؛قوڕقوڕاچکە؛ قوڕقوڕاکە؛ قڕقڕۆچکە؛ قامیشە؛ قوڕوو؛ کرکراکەی گەروو. (خرخره)
قاقیژە : [ناو] قاژوو. (زاغکوچکپاقرمز)

قاقیژە : [ناو]قاژوو؛ قاژی؛ له تۆرەمەی قاڵاوەرەشەیە،بەڵام چووکترە و دەندووک و پای سوورە؛ قەلەقاژ. (زاغ پا قرمز)
قاڵ :له پاشسەردادیٚ و واتای مەژوولٚبوون و خەریکیکاریٚ بووندەدا؛ سەرقاڵیکارە : سەری ناپەرژیٚ (مشغول)+
قاڵاوخۆر : گوراڵە موسایبانە : <قاڵاوگیر
قاڵاوگیر :[ناو]سامرێژ؛ گیاییێکە گوڵەکەی ورد و تۆپ ئاسایە دژی زەرداوە. (کلاغکخوشهای)
قاڵاوە سیاوە : قەلاوەسیاوە؛ قەلەرەشە؛ قاڵاوەرەشە. (کلاغسیاه)
قاڵبڕێژی : [ناو]کاری له قاڵبدانی کانزا یان خشت لەقاڵبدان. (قالبریزی)
قاڵبسازی :[ناو]کاری دروستکردنی قاڵب؛جێگای دروستکردنی قاڵب. (قالبسازی)
قاڵبسووک :[ئاوەڵناو]ڕۆحسووک؛ چالاک و ئازا؛ دژی لەشگران. (آمادەانجامکار؛ ضدتنبل)
قاڵبگران :[ئاوەڵناو] لەشگران؛ تەمبەڵ. (تنبل)
قاڵبگرتن : قاڵب دروستکردن و ئەندازەگرتنی قاوخی دروستکراو یان ئەندازەگرتنی شتێک که بەو ئەندازە دارێژریٚ؛قاڵبیتاپۆی قوڕین دروست کردن بۆ دارشتن بەکانزا؛ قاڵبی ددانگرتن بە هەویری تایبەت بۆ چێکردنی رووکێش یان ددانی دەستکرد. (قالبگرفتن).
قاڵبمجی : <قاڵبڕێژی
قاڵبی: [ناو] شتی له قاڵبدراو یان بەقاڵب دەرهاتوو؛ پەنیری قاڵبی و چوار گۆشە. (قالبی)
قالچە : [ناو]قانچە؛ سووانە؛گوێسووانە؛سووانگە. (کنارەهایپشتبام)
قالک : قاڵک؛ تۆخل؛ توێخل؛ قەپیلک؛ کاسەی

سەر. (پوسته، جمجمه)
قاڵکراو :[ئاوەڵناو+ ناوبەر]ئاتیواو؛ کانزای بە ئاور تاواوە؛هەنگوینی مێو لیٚجیاوەکراو و پاڵاوتە. (ذوب‌شده؛ صاف‌شده)
قاڵنجە : [ناو]کۆترەباریکە؛ تثرک. (فاخته
قاڵنگ:[ناو]گوڵوڵە؛قالنگەبەن:گوڵوڵەبەن؛کڵافە. (کلاف)
قالووشک :پێستیدار؛ توێخڵیدار.(پوسته‌درخت)
قاڵەقنگ : [ناو] قاڵاقنگ؛ ڕیٚواسی کوڵەبنەی ساقەت‌کورت. (ریواس‌پاکوتاه)
قاڵیباف :[ئاوەڵناو+ ناو،بک] تەون‌کەر؛ تەڤنکەر؛ فەرشباف؛ فەرش چێکەر. (قالیباف)
قاڵیبافی :[ناو]شوٚلا تەڤنکرنیٚ؛کاری تەونکردن؛ چێکرنا مافیری. (قالیبافی)
قامام :[ناو]قومام؛ پەلەسوور؛گیاییٚکەکورتە باڵا و بوٚنی لیموٚی لیٚدیٚت، لە ئاودا دەیکوڵێنن و ئاوە کەی دژی کیچ و گەنە و جووڵەوەرانە.(گورگیاه؛ سنبل‌هندی)
قامکەگەورە:تبلامەزن؛ تبلابەرانیٚ؛ تبلابەرانکیٚ؛ کەڵەمووس؛ تبلیٚرانکیٚ؛ بەرانەک؛ پەنجەکەڵە. (انگشت شصت)
قامکی‌براتووتەلە : قامکی ئەنگوستیلە؛تبلارۆخیٚ ؛براتووتە؛ بابەلیچک.(انگشت‌حلقه؛ انگشت‌بنصر)
قامکی‌چکوٚلە : قامکەتووتەلە؛ قامکەتووتەڵە؛تبلا قیچیلک؛ قەلینجەک. (انگشت‌کوچک)
قامکی‌شادە :تلیا شادیٚ؛ تلیا هەڵاڤیٚژکیٚ؛ دوٚشاو مژە؛ لەپاڵ قامکە گەورەدایە. (انگشت‌اشاره)
قامکی‌ناونجی : تبلاناویٚ؛ تبلانیڤەکی؛ قامکی نیٚوەڕاست؛ئەڕنەمووتیٚ؛ قامکی‌قووتیٚ؛ هەڵمەقوو تە.(انگشت میانی)
قامیشە : >قاقەیچک.
قامیشەڕەشە : [ناو] زەلەمێرگ؛ گیای جەگەن. (گیاه‌هزارنی؛ جگن‌نهری)
قامیشی‌شەکر:[ناو] قامیشێکە شەکری لێدەگرن. (نیشکر)
قامیشی‌گەرمیان : [ناو]لەلە؛ جوٚرێک قامیشە کە خەیزەرانیشی پێدەڵێن. (خیزران)
قاناو : ئاوەڕوٚی پیساوی مەبال؛ گەناو. (جوی گنداب‌ستراح)+
قانتوٚق : سەوەتە. (سبد)
قانج :[ئاوەڵناو]زوور؛ زبر؛ قەوی و ئەستوور؛دژی ناسک و لووس. (زبر)
قانچک :[ناو] قەڵداس؛ پڕژیگوڵەگەنم و جوٚ؛ داسوو. (پژ؛ داسه)
قانزاج‌کردن : قازانج‌کردن؛ سوودکردن. (سود بردن)
قان‌قان : مەودامەودا؛ بەینابەین؛ جێگەجێگە؛ پەڵەپەڵە. (جای‌جای.گله‌به‌گله)
قانگ : گیای ئەسپەندەر؛ تووەکەی دەسووتێنن دووکەڵەکەی دژی هوورگە. (میکرۆب).(اسپند)
قانگە : کانگە؛ کانگا. (کان)
قانوونزان :[ناو]قازی؛پسپۆڕی قانوون ودەستوور و یاسای دادگا. (متخصص‌قانون؛ قاضی)
قاوچەخماخ :[ناو،ت] قاو و چەخماخ؛ ئەستیٚ و بەرد و پووشو بوٚ ئاورکردنەوە. (هود و سنگ آتشزنه)
قاولەمە :[ناو] قابلەمە؛ چان‌چیلک. (قابلمه)
قاوەخوٚری :[ناو] فنجان و ئیستیکانی چووکەی تایبەت بە قاوە خواردن. (قهوه‌خوری)
قایش‌کیٚشان :[ناو](ب)کەڵەوەکیٚشی؛نافەرمانی؛

سەرباداان؛ شەڕە قسە و کێشەکردن. (تمرد)
قاییە : لە قاعیدەی ئارەوییەوە هاتووە. (قاعدە)
قجیلەشوان:[ناو]مەشکەدڕە؛ جۆرێک کوڵەیە لە شێرەکوڵە گەورەترە و دەنگێکی بەرزی هەیە و لە سەر پنجە گیا دەنیشێ و وەک سیسرک دەنگی هەڵدێنێت. (نوعی‌ملخ)
قراڵوو : قرتۆڵ؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتادە)
قربۆق‌کوژ :قورواق‌کوژ؛ گیایێکی‌کورتە باڵایە و گوڵەکانی پێنج پەڕە. (وزغ‌کش)
قرپۆک : [ئاوەڵناو] هەر شتی ڕزیوی ناقایم‌کە خەریکە بشکێ و قرپ‌بێ.(نامحکم؛ شکستنی)
قرتاندن:[چاوگە،ت] قرتەکردن و گارکەگارکی مریشک. (قدقدکردن‌مرغ)+
قرتک :[ناو] نزگەرە؛ نقەرە. (سکسکە)+
قرتەلێبرین : [چاوگە،ت] خواردن و تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە. (خوردن تا اتمام)
قرش‌وقەواڵ : گیاو کلۆشی وشک. (ساقەگندو گیاەخشک‌شدە)
قرتۆڵ : قراڵوو؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتادە)
قرتێخستن:[چاوگە،ت]کوشتنی بەکۆمەڵ؛ئاسەوار لێبرین. (کشتن دستجمعی)
قرتێکەوتوو : وەک جوێن بە منداڵانی هاروهاج دەوترێت؛ ئاسەواربڕاو. (فنا سدە ها)
قرچ :[ئاوەڵناو]شتی تورت و ناسک.(ترد و نازک)
قرچ : قرچ بوو:شکا؛ قرچ بوون: لەت‌بوون؛ قرچ: شکان؛ تورت. (شکستن؛ شکستنی)
قرچۆک : قرچ؛ تورت و ناسک. (شکستنی‌وترد)
قرچۆڵ : شتی‌چرچ؛ (ب)مرۆڤی‌چرچ و چرچۆڵ؛ چرچەڵۆک. (پرچین‌وچروک)
قرچەپی : یەکپێ و بەلەز لەبەر کەسێ هەڵسان. (جلوپای‌کسی‌باشتاب‌بلندشدن)
قرخاندن : [چاوگە،ت] قرخەقرخ‌کردن؛ دەنگی گەروو کاتی خنکان. (خرخر هنگام‌خفە شدن)
قرخۆڵ : [ئاوەڵناو] قرخن. (زیادخرخر و سرفە کنندە)
قرخەمەرەس : [ئاوەڵناو] مل‌نەدان و ڕێگە دانە گرتنی تاژی ڕست‌کراو. (امتناع از بدنبال‌آمدن تازی وسگ)
قرژاڵۆکە :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قولمەی‌ئاوی؛ مەیگوو. (میگو)
قرقیز : زمان و خەڵکی قرقیزستان لە ئاسیای ناوەندی. (قرقیز)
قرنای : قراندن؛ موژدە؛ خەبەری‌خۆش؛ نوقڵانە. (بشارت؛ مژدە)
قرنایی : قراندن؛ نوخشانەی خراپ یان چاک پێدان، یان هێنان (فال‌بدزدن؛ مژدە)
قرووقەمزە : (ب) نازوقەمزە؛ ناز و ئەتووار.قە لبیرە؛ نازونیوناز؛ عیشوەوناز.(قروغمزە)
قرەقر :[ناو،ت] قیرەقیر؛ هەراهەرا؛ دەمەقاڵە. (دعوای لفظی و دادوقال)
قرەقر : [ناو،ت]کێشەکێش؛ زەحمەتی زۆر؛ بە هەزار قرەقرجانتاکەم هەڵگرت زۆر قورس بوو. (زحمت)
قریان :[چاوگە،ت] قربوون؛ قرتێکەوتن؛ تێکرا مردن. (مردن‌دستجمعی)
قرێژەکوچک :[ناو]خەنەبەردیلە؛ خەنەگورگە؛ گلەوەز؛ گلەوەزە؛گەنمەبەردیلە؛ چاییەشەیتانە؛ بەڵخ‌کوچک؛قەوزەبەرد،بیروۆبەرتک؛خەنەتیڤک؛ قۆزەبەرد؛ خەنەتیلکە. (گل‌سنگ)
قریوڵە : قەرەوێڵە؛ قەروێڵە؛ تەختی لە سەر نوو

ستن. (تختخواب)

قزلباش : تد؛ فد:[ناو،ت] دوو وشەی لێکدراوی تورکییە قزڵ :سوور و باش :سەر، واتا سەرسوور. (ب)عەسکەری شاعەباسی سەفەوی کەکڵاویان سووربوو و ناویان دەرکردبوو بە سەر سوور بە تورکی دە بێتە قزڵباش. (قزلباش)

قژوتیتک :[ناو،ت] مووی‌سەر؛ سەر و قژ. (موی سر)

قسقانج :[ناو]جووڵەوەرێکە لە قاڵونچە چووکترە و کلکی دووفلیقانەیە. (نوعی سوسک)

قسقە : تووی‌پیاز. (تخم‌پیاز)

قسقە : سەلکە پیازی ورد، بۆ چاندن. (پیازریز)

قفەڕەشە:[ناو]قۆزەڕەشە؛کۆخەڕەشە.(سیاەسرفە)

قلافڕەنگی :کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینە و کرا سەشینکەڵە. (سبزقبا)

قڵچخ :[ناو] داسوو؛ داسووک. پرزەی سەرگوڵی گەنم وجۆ. (اخگل؛ داسە)

قڵخن : <قرخوڵ.

قڵکەجەوت : [ناو]کڵاوەی بەڕوو.(کلاهک بلوط)

قڵمبوونەوە :[چاوگە،ت] ڕژیان؛(ب)خەلاسبوون؛ جاران دەوڵەمەند بوون بەڵام قڵمبوونەتەوە و هیچیان نەماوە؛تایفەیێکی گەورەبوون کەسیان نەماوە بەجارێ قڵم بووونەتەوە. (ریختن؛ ازبین رفتن)

قڵمکردنەوە :[چاوگە،ت] (١)ڕژاندنی ئاوی دەفر. (ریختن‌آب ظرف). (٢ب) بە بادان و لە دەست دانی ماڵ و سامان. (بباددادن‌دارایی)

قلەکردن : گاڵتەکردن؛ جەفەنگ‌کردن. (شوخی کردن)

قلیچ : شمشیر؛شوور؛ شیر؛ناوی گوندێکە نزیکی بۆکان. (شمشیر؛ نام‌دهی‌است)

قناوڵێ:گیاییێکە بۆ مالیجەی (سینوزیت) ئازاری چڵککردنی ناووەی لووت و دەموچاو بەکەڵکە. (گیاەمنداب)

قنجبوونەوە : ڕاست بوونەوە؛ قوت بوونەوە. (پا شدن؛ سربلندکردن)

قنجگۆش : کەروێشک. (خرگوش)

قنجیلانە:[ناو]خنجیلانە؛خونجیلانە؛چووکەڵەی جوان. (زیبای‌ریزە)

قنگرتن : فێری‌دانیشتن بوونی زارۆ. (نشستن یادگرفتن کودکان)

قنگەجووڕێ: قنگەجووڵێ؛ خۆخافڵاندن و بی‌مەیلی لە کردنی کارێک؛ ملەجووڕێ بە نزاکەتترە. (بی‌میلی‌ازانجام‌کاری‌وبەتأخیرانداختن)

قنگەخەو:خەوەنووچکە بە دانیشتنەوە وەنەوزدان. (پینکی)

قوباد: ناوی‌جۆرێک ماسی؛ ناوە بۆ پیاوان. (قباد)

قوتبڕ : [ناو] کوشتاری بەکۆمەڵ و هچکەس نەهێشتن. (نسل‌کشی)

قوتبڕین:[چاوگە،ت]لەناوبردن؛ لناڤبرن. (ازبین بردن) قوتبڕکردن : بنەبڕکردن؛ قەڵاچۆکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (نسل‌کشی‌وریشەکنکردن)

قوتو قۆڵ : <قەوی‌وقۆڵ.

قوت‌وقایم: [ئاوەڵناو] زۆر مەحکەم؛ زۆر قایم. (خیلی‌محکم)

قوت‌وقەوی :[ئاوەڵناو] تێکسمراو؛مرۆڤی تەژە و زەڵام. (شکم‌گندە؛ لندهور)

قوتەقوت:کوتەکوتی دڵ‌لێدان.(زدن‌نبض)+

قوتەمووت :قوتەموور؛ئاژاڵی گوێ‌گچکە و قوت. (گوسفندوبزگوش کوچک‌وبرجستە)

قوتیان : [چاوگه،ت] کۆخین؛ قۆخین؛ کۆکین. (سرفه کردن)
قوچووسەرقەل : نووچکەی کێو. (قله کوه)
قۆچەن:[ناو] قۆشەن؛قوشوون؛لەشکر.(لشکر)
قۆدغ : [ناو] لە تورکییەوە هاتووە : جاشەکەر؛ هوڵی کەر؛ گودخ. (کره‌خر)
قۆدە : خویەسەن؛ گەڤەزە؛ گەبەزە؛خۆبەزل‌زان؛ لەخۆبایی؛ بادیهەوا. (خودپسند)
قۆدیلە :قودیلە؛ ئاوێنەی چووکە. (آینه کوچک)
قۆڕ : (ب)هەراو؛ لەبەریەک ڕەوینەوەی ئاڵقە و جەغز؛ قوپانی دەفر. (گشاد؛ قور)+
قوڕابە : قەڕابە؛ دەفرێکی شووشەی مل‌درێژی گەروو تەنگ. (قرابه)
قۆڕاخ : [ناو] کەژووی ژێرسکی بارەبەرە بۆ ڕاگرتنی کورتان؛ کەژگ. (نوارپهن؛ بندپالان)
قوڕازە : قۆڕازە؛ ئامیری وەک سەیارەی کۆن و شڕو وڕ و شکاو. (قراضه)
قوڕاس : [ناو] یەکەی ژماردنی کاڵای توجاری بەرانبەر بە دووازدە دووجین. (قراص)
قوڕاوخواردنەوە :(ب) منەت‌کێشان؛منەتباربوون. (منت‌کشیدن)
قوربانی :(ب)گیان لە دەستدان لە شەڕ یان ڕوو داوێکدا؛شەڕی دوێنێ سێ قوربانیی لێکەوتەوە. (قربانی)+
قورپینە : قرقێنە. (آروغ)
قورچ و قوژبن :[ناو،ت]کونج و قوژبن؛ کەلێن و کولێن. (سوراخ‌سمبه)
قۆرخانە :[ناو]جبەخانە؛جێگای چەک‌وتەقەمەنی. (اسلحه‌خانه)
قۆرخچی :کەسێ‌کە ئاگای لە لێڕەوار و دارستان و مێشەی پاوانە. (نگهبان‌بیشه)
قورس : (ب)خوراکی‌کە درەنگ هەڵدەتاوێ. (خوراک‌دیرهضم)+
قورسان :[چاوگە،ت] پچڕان؛پسان؛هەڵتاواندنی خۆراک لەگەدەدا. (پاره‌شدن؛ هضم کردن)
قورساندن : [چاوگە،ت] پچڕاندن؛ پساندن؛ قور سان. (پاره‌کردن)
قورسەیاو:[ناو] گرانەیاو؛گرانەتا؛کەوتەیی؛ئەسپەک؛ کەوتوویی. (تیفوس)
قوڕشێلان :قوڕخۆشکردن و ئامادەکردن بۆ قوڕە کاری و هیربار؛(ب)کچانی ئاوایی دەنگ دەدران بۆ شوێنێ و یاسای هەڵپەڕین و داواتیش بەدەم شێلانی قوڕی هیربارەوە بەڕێوە دەچوو.(مراسم آماده‌کردن گل کوزه‌گری)
قورقورک :[ناو]کەڕەک؛ هەوێردە؛ کەڕەواڵە.(بلدر چین)
قورمچاندن :(١) سیس بوون. (پژمرده‌شدن)(٢) لێو هەڵقورتاندن. (لب ورچیدن)
قورمیچ :[ناو] ڕەشایی و بارستای دووکەڵ لەسەر دیوار و میچی مدبەق‌نیشتوو. (دوده سقف مطبخ)
قورنی: [ئاوەڵناو] تووڕە؛ قەڵس؛ بەخیل.(عصبانی؛ بخیل)
قوڕوچڵپاو :[ناو،ت] قوڕی شلی دوای بارانی زۆر. (گل‌وشل)
قوروشکە :[ناو] روس‌د؛ تد: شەربە و ئاوخۆر دەسکدار لە چیمکۆ. (لیوان‌لعابی‌دسته‌دار)
قورووسکاندن : دەنگی سەگ لەکاتی ئازار پێگە یشتن‌دا. (جیغ و ناله‌سگ‌ازشدت‌درد)
قورووش :لە دوای قایش‌دی،قایش و قورووش؛ قایش و لەتەقایشی زۆر. (چرم‌وتکه‌چرم‌زیاد)+

قوڕەپەست : [ناو] قوڕەبان. (گل‌اندودکردن بام)
قورەمە :[ناو] دەن؛ دەند؛ دەندی جێی گاسن لە بنی ئامووردا؛کە بەسەرئامووروەوە دەکرێت.(جای تیغەگاوآهن)
قۆڕی : [ناو](١) حاڵەتی قۆڕبوون و گون‌پەنمان. (فتق‌داشتن). (٢) قۆڕی؛ چادان. (قوری)+
قۆڕیٚ : جوێنێکە بۆ ژنان واتا ژنیٚ کە خەشەی هەراوبیٚ. (ای گشاد)
قوڕیجان : جوێنی ژنانەیە؛ قۆڕیٚ. (دشنام‌زنانه)
قۆڕی‌قەڵا : گوندێکە سەر بە شاری پاوە کە ئە شکەوتێکی بەناوبانگی لێیە هەربەو ناوە.(قوری قلعه)
قۆڕیەزەردە :[ناو]زەردەقۆڕە؛ جۆرێک‌مارمێلکە کە ڕەنگی دەوروبەری دەگرێتەخۆیٚ(نوعی‌سوسمار)
قۆزای :[چاوگە] قۆخین؛ کۆخین. (صرفه‌کردن)
قۆزڵوو : گوندێکە نزیکی شاری سەقز کە ترێی بەناوبانگە. (نام‌دهی‌است)
قۆزەسیاوە : [ناو،ت] قۆخە ڕەشە؛ خورووزەک. (سیاه‌سرفه)
قۆزەقۆز : [ناو،ت]کۆخەکۆخ؛ (سرفه کردن زیاد)
قوفڵی‌ڕەمزی : قوفلی ڕەمزدار، کە بە ڕەمزی تایبەت و دیاریکراو دەکرێتەوە. (قفل‌رمزدار)
قۆقل : [ناو] نێرەکەو. (کبک نر)
قوقلاندن:[چاوگە،ت] دەرهێنانەدەر؛ وەک‌کاسە ی چاو هەڵکوٚلاٚن؛چاقێت وی قوقلاندن:چاویان دەرهێنا. (قلفتی‌درآوردن)
قۆقلاندن : [چاوگە،ت]هەڵکوٚڵین؛ چاوقۆقلاندن: کالانی چاودەرهێنان. (قلفتی‌درآوردن)
قول : کون. (سوراخ)
قولٚ : هەڵاتن وەک هەڵاتنی هەویر. (ورآمدن)+

قولاپدۆزی : چنین یان دوورینی هەر شت بە قولاپ.(قلاب‌دوزی)
قولاپی‌دووچز :[ناو] جۆرێک قولاپی‌ماسیگرتنە کە دوو نووکی تیژی هەیە و ماسی لێی ڕزگار نابێت.(قلاب‌دوسر)
قوڵاجە : مەودای هەردوو قۆڵٚ بەکراوەیی؛ بۆ پێوان و ئەندازەکردن. (فاصله‌دودست‌بازشده)
قوڵبڕ:[ئاوەڵناو+ ناو،بک]دەستبڕ؛دەستوگوێبڕ؛ (ب) ساختەچی؛ کڵاوباز. (کلاه‌بردار)
قولت :سەڵت و قولت :ڕەبەن‌وتەنیا؛ تاق‌وتەنیا. (تک‌وتنها)+
قوڵتر : قەڵخەکۆن؛ زیاتر بۆ مێینە دەوترێت. (واژه‌توهین‌به‌پیرافتاده)
قولتەی‌ڕان : [ناو] شلکەی ڕان. (نرمه‌ران)
قوڵداخ :[ناو] بازنە؛ خڕخاڵ. (النگو)
قوڵٚقوڵٚ:دەستەدەستە.(گروەگروە؛ دستەدستە)
قولک: [ناو] قوڵەک ؛ دەخیلەی قەرە پووڵی منداڵان. (قلک)
قولک : [ناو] چەپک؛ چەپکە؛ پڕ قولی دەستێک. (دستە)
قوڵکردن : [چاوگە،ت] (ب) لە قوماردا پارەپێنە هێشتن(کۆژی قومار بازانە). (درقمار تا آخرین دینار ازحریف بردن)
قولمەی‌ئاوی :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قرژاڵوٚکە؛ مەیگوو. (میگو)
قوڵنج :[ناو] کوڵنج؛ ڕەونج؛ ڕەق‌بوونی ئەندامی لەش وەک قوڵنجی شان‌ومل و قوڵنجی‌گەدە. (قولنج)
قوڵنجی‌گەدە :[ناو]لەسەرمای زۆرەوە مروٚڤ توو شی دەبێت و ئازارێکی جێی‌مەترسییە.(قولنج

معده)

قولنچک : <قولینچک.

قولوچگێڕ :شاخگێڕ؛ شاخ وەرگەڕاو؛ شاخچەمیو. (شاخکج)

قۆڵە : (ب) خستنە پشتگوێ و لەبیرچوونەوەی قەرزدانەوە؛ کەوتە قۆڵە ئەیترنایداتەوە . (کنایە ازقرضی کە ادانمیشود)

قولە : قوڵە؛ قوڵ؛ کورت؛ بیٚ کلک؛ کلککورت. (دم کوتاه؛ بیدم)

قۆڵەکوورە : لوولەی دووکەڵکێشیسۆبا. (لولە بخاری)

قولێر : [ناو] حوللەبا؛ ڕۆچن؛ دەلاقە. (پرویزن)

قولینچک : [ناو] سووچ؛ گۆشە؛ قوژبن؛کەلێن؛ قولنچک. (گوشە؛ زاویە)

قوڵینگ : [ناو](١)پاچیدووسەر.(کلنگ)(٢) قازی قوڵینگ؛ قورینگ. (درنا)

قومار : (ب) خۆبە ئاو و ئاگردا دان؛ زیاتر لە توجارەت و موعامەلەدا. (قمار؛ ریسک)+

قومراخ : [ئاوەڵناو] بە دەستوبرد؛ گورجوگۆڵ؛ ئازا؛ لەسەرحاڵ؛ قۆچاخ. (قبراق)

قومساڵ : خاکیزیخدار؛ زیخەڵان؛ خیزەڵان. (خاکدارایشن)

قومەلان :[ناو] قومەڵان؛ زیخەڵان. (شنزار)

قۆنتراش :[ناو]خۆتراش؛کەرەستەییٚکە بە تێغ ریش دەتاشیٚ. (خودتراش)

قۆنگرە :[ناو] ددانەی زۆپی لێواری کۆشک بۆ سەنگەر یان بۆ جوانی. (دندانە؛ کنگرە)

قۆنگرە : [ناو]گونجەی ئەستێر (راەآب استخر)

قۆنگرەقۆنگرە :شەپۆڵشەپۆڵ؛ هەر شتێک زۆر پڕ لە بەرز و چاڵی بێت. (کنگرەکنگرە؛ مواج)

قۆنەرە :[ناو] (ن) منگە، قۆندەرە؛ کەوش؛پێڵاو. (کفش)

قووشچی : شاروچکەییٚکە و ناوی چیاییٚکە لە بەینی سەڵماس و ورمێدا. (قوشچی)

قووفلین :چرچ هەڵاتنی چەرم. (چروکیدن چرم)

قووقنای :[چاوگە،ت]قووقاندن؛ خوێندنی کەڵە شێر. (خواندن خروس)

قووقە : دەنگیکەڵەباب. (صدایخروس)

قوولکرن :[چاوگە،ت]کونکردن.(سوراخکردن)

قووڵکەستوٚ:[ناو]چاڵی بەرگەردن.(گودیگردن)

قوولەشکاندن :(ب) بنپژاندن.(دخترگیبرداشتن)

قووناو :[ناو] پاشاوی ئاوداشتنی زەویکە لە خوار ووەی برژێتە دەرەوە.(آبزیادیازمزرعەخارجشدە)

قوونجاندن : [چاوگە،]بەستن؛ قووچاندن؛ چاڤ گرێدان؛ لێکنان و بەستنی دەست و چاو.(بستن)

قوونسوول : [ناو] نوێنەری وڵاتێک لە وڵاتێکی دیکەدا. (کنسول)

قوونوو : [ناو]کەنووی مێشهەنگوین؛ کەنووی گۆزە ئاسای هەنگوین. (کندویعسل)

قوونەجووڕیٚ : گەیگرتن؛ملبادان و نەکردنی کار یٚ. (اطاعت نکردن؛ سرباززدنازکردنکاریاست)

قوونەخشکیٚ : خۆخشاندن لەسەرسمت. (روی باسنخزیدن)

قوونەخەو : وەنەوز؛ بەدانیشتنەوە وەنەوزدان؛ چۆر تلێدان. (چرتزدن)

قوونەرێژە : [ناو] دوومەڵیٚ کە بەهۆی سوواریی زۆرەوە لە خوارسمتەوە دەردیٚ. (دملبعلتسوار کاریزیاد)

قوونەشەڕ: شەڕی نە بەڕاستی؛ شەڕەجنێو یان چنگە پڵماسکیٚ بۆ خۆ دزینەوە لە شەڕ. (جنگ

لفظی)
قوونەهەنگوین : <قوونوو.
قۆیماخ : [ناو] تد:جووجووش؛ خۆراکی زەیستان لە ئارد و ڕۆن. (قیماق.کاچی)
قەبا : [ناو]کورتەک؛ لیباسی هامدامان؛لیباسێکی درێژی وەک باڵتە. (قبا)
قەبرکۆڵ : قەبرکۆڵ؛ قەبرکەن؛ قەبرهەڵکەن؛ کەسێک کە قربر هەڵدەکەنێ.(کسیکەقبرمیکند)
قەبراوقەبر :دەرهێنانی مردوو لە قەبر و گواستنەوەی بۆ قەبرێکی‌تر لە جێگایێکی‌تردا. (تعویض جای قبر)
قەبز : (١)دژی ڕەوانی و زەحیری. (قبض). (٢) قەوز پسوولەی حیساب. (قبض). (٣) قەوس؛ کاتی ساردیی پاییز. (اواخرپاییز)
قەبەل : قەبەڵ؛ قۆنتەرات؛کاری گرتنە عوّدە بە کۆنتەرات. (کونتەرات)
قەپانچەلە :[ناو] قۆچەقانی‌بەن؛ قلّماسکی‌بەن؛ بەرەقانی. (فلاخن)
قەپچل : [ئاوەڵناو] دزێو؛ ناشیرین؛ ئێسک‌گران. (زشت)
قەپوبڕ : [ناو] قاتوقڕ؛ گرانی. (نایابی)
قەپووشکە :[ناو]تویکل؛تویخل؛ قاوخ؛ کاسەڵەی بەروو؛ سەدەفی شەیتانۆکە؛کاسەڵەی داپۆشەری ڕەقە وکیسەڵ(پوستە.لاک پشت.صدفحلزون)
قەپوولک : پاشقول؛ پاوەبەرپا دان. (لنگ)
قەپەچە : ڕەنگە لە قەپاتماخی تورکییەوە هاتبێت بە واتای بەستن؛ دەست بەستن؛ ڕێگالی بەستن. (دست وپابستن)
قەتارچیان : گەڕەکێکی قەدیمییە لە شاری سنە. (محلەای‌درسنندج)
قەتارکێش :[ناو]واگونی پێشەوەی قەتار(شەمەنەفەر)کە مۆتۆڕی قەتاری تێدایە وقەتار ڕادەکێشی بە دوای خۆیدا. (واگن‌موتور قطار)
قەتران : فد:ماکێکی کیمیایی پاترۆلییە لە نەوتی ڕەش بەدەستدێ وەک مازووت وایە، دەرمانی نە خۆشینی (تەبەقی)دووسمە. (قتران)+
قەتلاس : [ئاوەڵناو] نایاب؛ بێهاوتا؛ بێوەک؛ ئەوەی قەت لاسایی ناکرێتەوە. (بیمانند)+
قەتیس : ڕاگیراو؛ مەحتەل؛ تراوی کۆوەبوو؛ ڕاوەستاو؛ فرمێسک لە چاویدا قەتیس ماوە.(معطل؛ مایع جمع‌شده)
قەتین : لەت بوون؛ قرتان؛ شکان؛ بڕیان.(قطع شدن،شکستن)
قەجەلە : <قشقەڕە.
قەداخە : قەدەغە. (قدغن)
قەدکردن :نووشتاندنەوە؛ دوو تۆکردن.(تاکردن)
قەدوقەوارە :[ناو،ت] قەدوباڵا؛ بەژن‌وباڵا.(قدوبالا)
قەدەح : فد: [ناو] پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێت یان گڵێنە. (قدح)+
قەڕابە : <قوڕابە
قەراخگرتن : نووشتانەوە و دوورینی قەراخی لیباس. (دورگرفتن)
قەرادە : [ئاوەڵناو] بێهێز؛ بێتابشت. بێتین؛ چرچۆڵ؛پیری زۆرهان (ازکارافتادە)
قەراروبڕیە:پەیمان بەستن و تەواو بوونی موعامەلە؛ خاتیمەی قسەی موعامەلە. (قراردادبستن)
قەراسەکردن :بەرزکردنەوەی شتی قورس و سەنگین بە لۆسە و قەراسە. (بلندکردن با اهرام)
قەراغوبیجاغ :[ناو،ت] قەراخوبیجاخ؛ دەوروبەر. (اطراف؛ دوروبر)

قەراقەرا : [ناو] خازەڵێ؛ یاری خۆشارکێ. (قایم موشک؛ قایم باشک)
قەراوش : [ناو،بک] بالکێش؛ سەرنج ڕاکێش؛ دڵدار وخۆشەویستی هەست بزوێن.(جذب کننده)
قەربیل : [ناو] بێژنگ؛ سەرەند؛ هێڵەک.(غربال؛ سرند)
قەرپوونە : جێگای نەوت لەلامپادا. (جای نفتدر لامپا، چراغ نفتی)
قەرتلاندن :[چاوگە،ت]قرتاندن و پەرتاوتنی لقی دار؛ هەژگەڵی دار پەرتاوتن.(هرس کردن درخت)
قەرتلین : قەرتلان؛ قرت کردن؛ پەرتاوتن. (قطع کردن)
قەرتماغە : [ناو] قەتماخە؛ قرتماغە؛ توێژی سەر برین؛ پۆس بەستنی برین؛ قرتماخە.(پوسته زخم)
قەرخ :[ناو] ئەو ئەندازە وینجە یا گیا کە بەیەک گەوزی مەڵەغان دەدروێتەوە. (اندازەای دردرو)
قەرقوو : [ناو] قۆرخ و دارستان و قامیشەڵان.(چنا رستان ونیزار)
قەرقەس : [ناو]گڵۆشی گێرەنەکراوی دەوری پێخوێ. (ساقه های خورد نشده دروخرمنکوبی)
قەرقەف : مەی. (می)
قەرقەل:[ناو]کفن؛هومایی بۆ داپۆشین و پێچیان بە دەوری لەشی مردوو دا. (کفن)
قەرماندن :[چاوگە،ت]قەرملاندن؛ ماندووکردن؛ هیلاککردن. (خسته کردن)
قەرمچاندن : [چاوگە،ت]قرمچاندن؛پووکاندنەوە؛ مووچاندنەوە؛ وردکردن؛ چرچ کردن؛چروک کردن؛ هوورکرن. (خوردکردن؛ چروک کردن)
قەرمچین :[چاوگە،ت]قرمچین؛ ژاکان؛چرچبوون؛ سیس بوون. (پژمرده شدن)

قەرملین :ماندوو بوون؛هیلاک بوون.(خسته شدن)
قەرەئاغاج : تد: لەتورکییە وەهاتووە(١)(ناوی گوند یکە). (٢)(داری پەلک؛ ڕەشە دار. (درخت ترنگوت؛ نوعی چنار)
قەرەباڵغ : تد: قەرەبارغ؛ حەشامات. (جمعیت زیاد، شلوغی)
قەرەبووسەندنەوە : تۆڵەسەندنەوە. (انتقام گرفتن)
قەرەپڵاو : پلاوی کە بروێشی تێدابێ؛ یەکاوە؛ بروێش پڵاو. (بلغورپلو)
قەرەچیاوا : گەرەکێکە لە شاری سەقز. (محلەای درشهرسقز)
قەرەستوون :[ناو]قەپان؛ئامێرێک بۆ کێشانی باری زۆر قورس. (قپان)
قەرەسی : [ناو] بڵاڵووکە کێویلە. (آلبالوی وحشی)
قەرەقاز : تد:[ناو]قازی ڕەش؛ جۆرێک قازە بەڵام ڕەنگی بۆری تۆخە. (قازسیاه)
قەرەقانی گێڵانی : <قەرەگەیلان
قەرەقوورووت : فد؛ تد: [ناو،ت] ماکێکی خواردە مەنی و زۆر ترش و سوێرە ڕەنگی خورمایی تۆخە. (قرەقروت)+
قەرەقۆڵ : [ناو] قەرەقۆڵ؛ قەرەول؛ قەراول؛ چاوەدێر؛ سەربازی زێرەوان. (قراول)
قەرەقۆڵخانە : [ناو] قەرەوڵخانە. (قراولخانە)
قەرەکوڵ :مەڕی لاوازی تووک کورت.(نوعی گوسفند)
قەرەگەیلان:قەرەقانی گێڵانی؛دارێکە لە باکووری ئێران بەتایبەت لە گێڵان زۆرە و میوەکەی دە کوڵێنن دژی تەوژمی خوێنە. (قرەقا)
قەرەمات :تد:سەیروسەمەرە؛ حەیران؛ سەرسووڕ مان. (بسیارحیران)

قەرەمۆكی : جارِز و قەڵس بە سەرما؛ سەرمایی؛ كەسێ كە سەرما لە گیا نیدا شكابێتەوە و دایم سەرماییێ.(سرمای)

قەرەمەست : فد؛ تد:سیامەست؛ زۆرمەست؛ (ب) زۆرمەست و ئاگا لە خۆ براو. (سیاەمست)

قەرەنەی : [ناو] ئامێرێكی مۆسیقایە بە فوو لێدە دریێ و بنەكەی زورِنا ئاسا رِەواوەتەوە وكونەكانی كلیلی تایبەتیان هەیە. (قرەنی)

قەرەولێ : [ناو]جێگەی بەرز بۆ رِووانین؛ئێشكچی؛ زێرەوان؛ زێرِەوان. (جای‌نگهبانی؛نگهبان)+

قەرەهەوالێ :زۆربەپرس؛ فرەپرسیار؛ فرەپرس كەر. (زیادسئوال كننده)

قەرەیەخە : [ناو] لە توركییەوە هاتووە،كەسێك كە نیزامی و عەسكەر نییە. (سویل؛ شخصی)

قەریسەك :[ناو] زوقم؛ خووس؛سیخوار؛خووسار؛ ئاڵشك؛ سووخ؛ خویسە؛ قراڤ؛ خویز؛پەژم. (پژ)

قەزاق : خەڵكی وڵاتی قەزاقستان و زبانیان كە (قەزاقییە). (قزاق)

قەزاوقۆرتەكی : ئەڵڵا بەختەكی؛ خۆ و بەختی؛ بە شێوەی شانسی و هەڵكەوت.(الابختی)

قەزك : [ناو]كەژۆك؛ ئاورێشمی رِەنگ نەكراوی سپی. (ابریشم‌رنگ‌نشده).

قەزمەنوشتە : [ناو] قەبزەنوشتە؛ بەرگەنوشتە؛ دۆعای نووسراوی سیێسوچكراوا.(طلسم نوشته، تا شده)

قەزەلوەر : غەزەلوەر؛ خەزەڵوەر كوردیترە. (آبانماه)

قەساتۆر : [ناو] ساتۆر. (ساطور)

قەسپ : [ناو] مووروەشینە؛زاخی‌شین؛زاخەكەوە. (خرزه‌آبی؛ زاج كبود)

قەسپۆك : تەمتەمان؛زەوینی رِەق كە گاسنی تیێ نەچەقیێ. (زمین‌سخت‌وسفت)

قەسری : كاسەكەلی سوواڵەت كە دەینێنە ژێرێ منداڵێ بۆ پیسی تێكردن . (كاسەسرپاكردن‌بچە)

قەسری‌شیرین : شارێكە كوردنشین و سەربە ناو چەی كرماشان. (قصرشیرین)

قەسكان : قەسقەوان؛ قەزوان. (چاتلانقوش)

قەسەرە : [ناو] قەسەلێ؛ دەغلێ بە ساقەتەكەیەوە. (ساقە وخوشەغلات)

قەسیسە : [ناو]پەرێزی وشكەچن؛ پەرێزی بەرد ینی دەوری مەزرا. (دیوارسنگی‌باغ)

قەشاقی : نەخۆشینی لێوەشكبوون و خەت خەت بوونی لێو. (خشك‌شدن‌وپوستەپوستەشدن‌لب)

قەشارتن : [چاوگە،ت]قاش كردن. (قاچ‌كردن)

قەشقوش<قاشقوش.

قەشقۆڵ : < قاشقۆڵ.

قەشقیل : <قاشقۆڵ.

قەشەماسی : [ناو] جۆرێك ماسی چۆم. (نوعی ماهی‌رودخانەای)

قەشەو : [ناو] قاشاو؛ پژنچە؛ رِنەك. (قشو)

قەفانچە : [ناو] دارێكی دووفلیقانەیە لەدەسكی مەڵەغان دەخریێ. (جای‌دست‌درداس‌دراز)

قەفتە قوشقون : دەم لەسەر پشت؛ هەڵبرِین و بەدوادا هەڵاتنی بیێ ماوە و مەودا. (دنبال كردن نزدیك)

قەقلەبازی : گوڵەشلێرە. (لالەسرنگون)

قەل : [ناو](١)بۆقلە؛ عەلەشیش؛ عەلۆعەلۆ.(٢) قشقەرِە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچلە. (٣) قەلەبانەیی؛ قەلەسابوونی؛ قاڵاو؛ قاڵاوە بووڵینە. (٤) قاڵاوەرِەشە.(چهارنوع‌پرندە‌كەبەقل‌مشهورند)

قەلاپیسك : [ناو] بێڵەكان؛ بێڵەقان. (چوبدست

نک‌پهن)
قەلاش : [ئاوەڵناو] شەڕفرۆش؛ دەستوگوێبڕ؛ داوباز؛ حیلەگەر. (کلاش)
قەڵاغە : [ناو] قەڵاخ؛ تەپاڵەی هەڵچنراو؛ (ب) گومبەز ئاسا لە تەپاڵە دروستدەکرێ و بە شیاکە سواخ دەدرێ بۆ جێگەی وردە و تەپاڵە. (اطاقک با تاپاله درست شده)
قەڵاقووچان : قەڵاقووچ؛ پڕکردنی دەفرێ لە شتی ورد وەک دانەوێڵە کە سەرەکەی قووچ بێتەوە (مالامال پرکردن؛ هرمی)
قەڵاکردن : قەڵاقووچکردن؛ پڕکردنی دەفر لەدەغڵ یان هەر چی کە لەسەری قووچ ببێتەوە و لەوە زیاترنەگرێ. (سرپرکردن)
قەلاوێز :[ناو](١)سەردەلیل؛ پێشەنگ (پیشاهنگ) (٢) پێش قەرەوڵی سپا.(طلایەسپاه)گوڵە جۆیبەلاسقەوە بەجێماو لەجاڕدا و بەرداس نەکەوتوو لە بەرکورتەباڵایی.(گل‌وساقەکوتاەبجاماندەدرمزرعە)
قەڵاوێز : [ناو] ئامێری بڕگەبڕگە کردنی بۆڕی کانزا بۆ جێگای پێچ. (قلاویز)
قەڵای دمدم :قەڵای قارەمانی بەناوبانگ خانی لە پزێڕین کە شاعەباس وێرانی‌کرد. (قلعەدمدم)
قەڵای هەولێر : قەڵاییێکی‌گەورە و مێژوییە لە شاری هەولێر. (قلعە هولیر)
قەلای‌چکۆڵە :دۆخێک لە شەترەنجدا کە شا دەچێتە جێی ئەسپی شا و روخ دەچێتە جێی فیلی شا. (قلعەکوچک)
قەڵایچی :گوندێکە سەر بە شاری سەقز کە ئاسەواری مێژینەی زەمانی سەکا گەلی لێ‌دۆزراوەتەوە. (اسم‌دهی‌است)
قەڵای‌شەترەنج:لەحاڵەتێکی تایبەتدا شا دەتوانێت دوو خانە بە ڕاست یان چەپدا بڕوا و روخیش بە سەریدا بازبدا و لەپنای جێگیربێت. (قلعەشطرنج
قەلای‌گەورە :دوخێ لەکایەی شەترەنجدا کە شا دەچێتە جێی فیلی وەزیر و روخ دەچێتە جێی وەزیر. (قلعەبزرگ)
قەلبیرە : <قرووقەمزە
قەڵپنگ : [ناو]کەرخنکێنە. (نوعی‌گیاە)
قەلپووچ :قەلپووت؛ناوخاڵی؛پووچ؛ (ب)کوێری کە گۆی چاوی نەبێ.(پوچ؛ حدقەچشم‌درآمدە)
قەلپەزە : شەپۆل‌دانی ئاو بە تەوژم؛ قەڵوەزە؛ قەڵپەزە؛ کەڵوەز؛ قڵپەکردنی ئاو لە بەرزاییەوە. (موج‌بلندآب)
قەلپەزەنگی : کاری پیس و قەڵپ و ناشیرین. (کارناسرە)
قەلچغە : [ناو] سیچقە؛ پەرەمریشکە؛ مووی لەش ڕاستەوەبوون بەهۆی سەرمای زۆرەوە. (سیخ شدن‌موازسرما)
قەلخان:دەلیل؛پێش قافڵە؛ قەلاوێز.(طلایە)+
قەڵخ‌کردن :[چاوگە،ت]پێستی ئاژەڵی سەربڕاو داماڵین. (پوست‌کندن‌لاشەحیوانات)
قەڵداسوو : [ناو] قەڵداس؛قلچخ؛داسوو؛داسووکە. (اخگل؛ داسە)
قەڵشیو : [ڕابوردووی قەڵشین]قڵیشاو؛ قەڵەشاو؛ قەڵشاو. (ترکیدە)
قەلنۆشە: [ناو] تووی برژاوی‌کەنگر(تخم‌بودادە کنگر)
قەلوگاگۆز : [ناو]پۆڵکەگایانە؛ بەگلێنەیش‌دەڵێن. (غلەایست‌خوراک‌گاو)
قەلوونکێش : قلیان‌کێش. (قلیان‌کش)
قەلوین : قلیان. (قلیان)

قەلەبەڵەک : (١)قشقەڕە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچکە؛ قەجەلە. (زاغچە). (٢) قەلەبانەیی؛ قەلەسابوونی؛ قاڵاوەبووڵینە. (زاغ؛کلاغ‌خاکستری)

قەلەپێچک :[ناو] تۆخڵ؛ تویخڵ؛ قاقک؛ قاوخ، زیاتر بۆ تویکڵی میوە دەوتری. (پوستەگردووبادام)

قەڵەدە : [ناو] قەڵادە؛ سەنجوور؛ قەلاتە؛ قەڵەتە؛ قەڵەنگ؛ قەڵیتە؛ سەنجۆل؛ تەوق؛ قڵێتە. (قلادە)

قەلەڕەشە : قاڵاوەڕەشە؛ بەقەد قاڵاوە بووڵینەیە بە ڵام ڕەشە. (کلاغ‌سیاە)

قەڵەزەنگ : <قەلانگ.

قەڵەشتقەڵەشت : شەقارشەقار.(ترک‌ترک)

قەلەقاژ : <قاقیژە .

قەڵەم پەڕاندن : (ب) بەناڕوا کاری سەر جێیی کر دنی ژن. (زناکردن‌زن)

قەڵەم زریش :قەڵەم زریج؛ قەلەم ڕەساس؛ میداد. (مداد)

قەڵەمی تەوەن تاش : قەڵەمی بەرد تاشین.(قلم سنگ‌تراشی)

قەڵەمیبێشکە:قەلەمی‌لانک؛بلوێری میزی‌منداڵ لە لانکەدا. (لولەای‌درگهوارەکەپیشاب‌بچەرابە جای پیشاب‌هدایت می کند)

قەڵەمیموو : [ناو] قەڵەمی وێنەکێشان بۆ ڕەنگ و ڕەوغەن پیاساوین. (قلم‌مو)

قەڵەندەر : (١)کەسی٘کە داب و نەریتی کومەڵگا ڕەچاو نەکاو دەربەستی خەڵک نەبیٚ. (٢)جاروبار وەک جوێن بەژنی خۆ دانەپۆشەری ڕووداماڵاو دەڵێن. (٣) گوندێکە سەر بە شاری سەقز.(١ و٢ و٣. قلندر)

قەلەندەری : [ناو] ڕێبازگەیێکی سۆفیانەیە. (پیروی‌ازعقیدەای‌سوفیانە)

قەڵەنگ :[ناو] قەڵانگ؛گۆچانی٘کە لەباتی کەمە ی خوارکروا، لکی کورتی هەرئەو دارە دەبێتە کەمەی گۆچانەکە. (نوعی عصا)+

قەلەودەلە :[ناو] فێل٘ و تەڵەکە؛ عەلەم و قەلەم. (نیرنگ)

قەلەوقوتە : [ناو] قالەوقوتە؛هەتیومەتیو؛ڕەش و ڕووتە؛ گەدەوگودە. (لشوش؛ بیکارەها)

قەلیانقوز : قلیان‌قۆز؛ پۆشتەوپەرداخ؛ بەپۆز و بۆشناخ. (شیک و با تکبر)

قەمتەر : [ناو] شەیتان لەغاو؛ شەیتان لغاڤ . (نوعی‌دهنەلگام)

قەمچکەرە : فڕندەیێکە لە تەختی هێلانەکەیدا زیخی‌لاپان و قەمچ دادەنیٚ. (نوعی‌پرندە)

قەمچوورە : خشلێکی ژنانەیە؛ ژێرچەنە.(زیوری زنانەاست)

قەمچی‌قوت :قامچی‌قوت؛ قەمچی‌کوت؛(ب) زۆر بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن یان ئەسپ ئاژو وتن. (عجلە کردن درراەرفتن)

قەمچی‌موو : [ئاوەڵناو+ ناو] قەمچ و لوول؛ مووی‌لوول؛ هەلەک؛پێچ و لوولی قژ.(موی‌فر؛ حلقەزلف)

قەمچێن : قەمچان؛ یاری بە قەمچ و زیخی پان. (نوعی‌بازی‌باسنگ‌ریزەپهن)

قەمراندن : [چاوگە،ت] برژاندن؛ کەباب‌کردن؛ سوورکردنەوە لەتاوەدا. (کباب‌کردن)

قەمقوڕ : ئەشکەوتی تاریک و تنۆک و تەنگ؛ ژووری تەنگ و تاریک؛ ژێرخانی تەنگ. (اطاقو غارتنگ و تاریک)

قەمەڕژە : [ناو] قومری؛ کوکوختی؛کۆترەباریکە؛ کۆترە بەرجیلە؛ فاتموٚک؛یاکەریم؛ یاهوو؛ فاتک؛

تووتاک؛تڵلک. (فاخته)
قەمەڵ : ملۆزمی زەرحات و دەغڵ؛ وەک: سن؛ کیسەڵە. (آفت مزرعه)
قەمەلاخ : [ناو]ڕاوی زرەکەو بەزستانان و لەسەر بەفرە بڵووکە. (شکارکبکدرزمستان ودربرف)
قەنات : (١) [ناو] قەننات؛قەناد؛ شیرینی‌ساز شیر ینی‌فرۆش. (قناد). (٢) قەنات؛ کاریز. (قنات)
قەناس : [ئاوەڵناو] قەنگاس؛ گێڕ و وێڕ؛ ناڵەبار؛ نارێک و بەدقەوارە. (قناس)
قەنجکار:کارجوان؛کارچاک؛ قەنجی کار.(نیک کار)
قەندبڕ : [ناو] قەن‌بڕ؛مقەسی قەند شکێن؛ دوێرد ئاسایێکە دەم‌کورت بۆ لەتکردن و بەکولۆی ورد شکاندنی قەند. (انبرقندشکن)
قەندیل : [ناو] شووشە سەهۆڵی شۆڕەوەبووی لێواری گوێسوانە و پلووسک. (دنگاله)+
قەنگاس : <قەناس
قەنەفە : هەرکاناپەی ئینگلیزیە واتا نیمکەت بەڵام لەکوردستانی باشوور بە مۆبل دەڵێن (مبل؛ کاناپه)
قەواخە :[ناو] قەباخە؛ قاپووڕ؛ جەرجوو؛ قاوخ. (پوکه؛ پوسته)
قەوارە :[ناو] ئەندازە؛ قەوارەی قوماش‌کەبەشی دەستێ لیباس بکات یان بەشی کراسێک یان هەرچی. (قواره)+
قەوتاندن :[چاوگە؛ت] قەوراندن؛ بەرەڵڵاکردن؛ دەرکردن؛ ئازادکردن. (آزادکردن؛ دک کردن)
قەوچە:[ناو](ب)بە سووکایەتی بەکەسێ دەڵێن کە دەمەجاوێکی گەورەی بنێشت لە دەمدابێ و بیجاوێ. (جویدن‌سقز)+
قەورخە :[ناو]قەورغە؛قەبرغە؛ کەلەکە.(تهیگاه)
قەورین : قەوران؛ دەرکردن. (بیرون کردن)
قەوڵ : بەقەوڵ کردن؛بەقسەکردن؛ بەقەوڵم‌ناکا: جوابم‌ناداتەوە : بەقسەم‌ناکا. (گفته؛حرف)
قەوم: [ناو]خزم؛تایفە؛عەشیرە؛(بە واتای میللەت نییە) میللەت بۆی‌هەیە لە چەند تایفە و ئێل و عەشیرەی جیاواز پێک‌بێت، بەرەسم و زاراوە و زمانی جۆراوجۆرەوە. (قوم)+
قەومینە : (١) خزمینە؛ خزمەکان؛ ئەی‌خزم‌گەل. (ای‌نزدیکان). (٢) ئەی‌ئێل‌گەل؛ عەشیرەگەل. (ای‌عشایر؛ ای نزدیکان)
قەوەت‌کردن :[چاوگە؛ت]بەنەهێم گوشارهێنان بۆ خۆ بەتایبەت ژنێ‌کە لە حاڵی زایین دایە. (فشاربه‌خودآوردن)
قەیسی‌وڕۆن : [ناو؛ت] خۆراکێکە؛ چەقالەی قەیسی دەردێنن و ڕۆنی داخ دەکەن بەسەریدا. (خوراکی‌از زردآلوباروغن)
قەیلوولە : عد؛فد: دەستەواژەی فەقێیانە، خەوی پێش نیوەڕۆ. (قیلوله)
قەیلەسوون: ناوی گوندێکە لە خۆرهەڵاتی شاری سەقز. (نام قریه‌ایست)
قەیلەسێل : [ناو] بەربەسێل؛ قوراو؛ خۆراکێکە لە گۆشت و ماست و ڕۆن چێدەبێت. (نام‌خوراکی محلی)
قەیەوکردن : [چاوگە؛ت] قەی‌کردنەوە؛ ڕشانەوە. (قی کردن)
قیچەقیچ : لار وخێچ تماشاکردن؛ڕوانینی لابەلا. (کجکی‌نگاه‌کردن)
قیچەک : فد؛ تد:ئامێرێکی مۆسیقایە، لە ماندلین چووکترە. (قیچک)
قیرسی :[ناو] بەرچاوتەنگی؛قرنویسی.(چشم‌تنگی)

قیروگۆنی : [ناو،ت] گونیەی لەقیر هەڵکێشراو بۆ ڕووکێشکردن(داپۆشینی) سەربان. (قیروگونی)

قێڕەگیا : گیای گوڵپژێن. (خاتمسلیمان)

قیزبەلە : هەڵاکۆک. (پامچال)

قیزگە : نیشانە؛ ئامانج؛ وەک نیشانە داکردن بۆ تیرئەندازی و پێکان بەچەک. (هدف؛ سیبل)

قیزوبیز: لەسەر زمانان و لە قامووسەکاندا بە واتایدلٞهەلنەگرتن وئیشتیا نەچوونە سەر خوار دەمەنی<بێز

قیژنای :[چاوگە] قیڕنای؛ قیژاندن؛ قیڕاندن.(جیغ زدن)

قیسپ:[ناو]داری چەقاوی لێواری ئەڕابەیکەڵی لە گلۆش کێشاندا. (تیرچوبی کنارارابه)

قێلیچ : تۆخلی چەقالەی بادام و گوێز. (پوست بادام وگردو)

پیتی (ق) بەشی وشەی بیانی

قاڵتاخ:[ئاوەڵناو]مرۆڤی شەڕفرۆش؛لات و بەبیانوو بۆ شەڕکردن. (قالتاق)

قەدەح :فد:پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێ یان گڵێنە. (قدح)+

کابرنج : [ناو] بەڵم؛ کای ساقەتـیـبـرنج. (کـاه-ازساقەبرنج.)
کاپ : [ناو] جامی کێبەرکێی وەرزش. (کاپ)
کاپشێن : اند.فد؛ [ناو] قوڵەباڵتە؛ قـەمسـەڵـە. (کاپشن)
کاپوت : اند.فد؛ [ناو] (١) سەرپوشی مۆتـۆڕی سەیارە (کاپوت)؛ (٢) کانـدۆم، ئـامرازی بـە-رگری لە نەخۆشین یان تۆڵدار بوونی ژن کـە بەسەر سیرەتی پیاودا دەکێشـرێت. (کانـدوم؛ کاپوت)
کاپۆل : [ناو] کەڵلەسەر کاسەسـەر؛ کاپۆلـک؛ قالکامەژی. (جمجمه)
کاتـا : چـین‌د؛ [نـاو] دسـتەواژەی وەرزشـی تێکواندویە؛ ڕەوتی جووڵانەوەییێکـی وەزرشـی تێکواندویە. (کاتا)
کاتمی : [ناو] هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ؛ گوڵەکـەی بۆ بەرگری لە وەرینی مووی‌سەر بە کـەڵکە. (گل‌ختمی)
کاتۆس : [ناو] کاکتۆس؛ گوڵەخـەپلـە؛ ڕووە-کێکە گەڵا و ساقەتـی قـەوی و پڕلـە درووی هەیە و چەنـد جـۆری هـەیـە لـە میکزیـک جۆرێکی بەقەرا سێ میتر بەرز دەبێتەوە. (کاکتوس)
کاتۆلیک : [ناو] لقـێ لـە مـەسـیحیەت کـە شوێنگری واتیکانن. (کاتولیک)
کاتەوار : [ناو] شوێنەوار؛ شۆنەوار؛ ئاسەوار؛ نیشان لەشتی ڕابوردوو. (نشانه‌های‌بجامانده)
کاتی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ وەختی؛ بۆ زەمانێکی دیاریکراو؛ بۆمـاوەییێـک؛ مـاوەیـی. (مـوقتی؛ زمانی؛ فصلی)
کاجۆ : [ناو] کای‌ساقەتی‌جۆ. (کاەساقەجو)
کاچیر : [ناو] شەویلکە؛ کاچیرە. (فک)
کاخ : فد؛ [ناو] قەسر؛ کۆشک. (کاخ)
کاخنشین : فد؛ [ئاوەڵناو] دانیشتووی کوشـک و قەڵا. (کاخ‌نشین)
کادی : [نـاو] کـەنـدوو؛ قوونـووی‌هـەنـگ. (کندوی‌عسل)
کار : [ناو] (١) فرمان؛ (لەبـواری زمانـەوانیـدا فێعل؛ کردار)(٢) پیشەوشـۆڵ؛ (٣) خـەبـات و تێکوشان هەرکارێکم‌کرد بەقسەی نەکـردم؛ (٤) پاشـگرە وەک؛ گوناحکـار؛ وەرزشـکار؛ کاشی‌کار؛ خراپکار. (کار)
کاراتە : چین‌د؛ فرد؛ فد؛ انـد؛ [نـاو] جۆرێـک وەرزشـی تایبـەت و پـاوێری خۆرهـەڵـاتی ئاسیایە. (کاراتە)
کاراتەکار : [ناو،ت] کاراتەباز؛ کـەسـێک کـە وەرزشی کاراتەدەکا. (کارتەباز)
کاراد : [ناو] کەوەر؛ کەوەرگ. (ترە)
کاراوان : [ناو] (جۆرێک ئـۆدەی تـەگـەردار) کەبەپاش سەیارەوە دەبەسترێت. (کاراوان)
کاربڕانەوە : [چاوگە،ت]کاربڕیانەوە؛ کۆتایی هاتن؛ ئـیش تـەواوبـوون و دوایـی پێهێنـان

(کارتمامشدن)
کاربۆن : فرد؛ اند؛ فد؛ [ناو] کاغەزی کۆپییە.
(کاربن)
کارپەیداکردن : [چاوگە،ت] شوڵ دۆزینەوە.
(کارپیداکردن)
کارت : [ناو] (١) رووپەرێکی مقەبایی؛ (کارت)؛ (٢) کُارد؛ کێرد. (کارد)
کارتۆپڵ : [ناو] ئێرەڵ؛ (ئێرەڵماسی)؛ لە توورکییەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یەرەڵماسی؛ کارتۆڵ؛ کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛ هێرەڵماسی؛ کرتۆپڵ؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفڵ؛ پەتیتە. (سیب زمینی)
کارتۆپی : [ناو] سیفزەمینی؛ هێرەڵماسی؛ سێوک؛ کارتۆفڵ؛ کەرتۆپڵ؛ پەتاتە؛ پەتیتە؛ هێڵەماسی؛ یارەڵماسی؛ کار بەتووری واتا بەفر؛ تۆپی بەتورکی واتا تۆپی ئەو؛ تۆپیبەفر (تۆپەڵەبەفر)؛ جگە لە سێوک و سیفزەمینی و هێڵەماسی کە کوردین پەتاتە و پەتیتەیش ئینگلیزییە و وشەکانیدیکە هەموویان لە تورکیەوە وەرگیراوان. (سیبزمینی)< یێرەڵماسی
کارتۆن : فد؛ [ناو] (١) جەعبەی مقەبایی (کارتن)؛ (٢) جۆرێک فیلم کە بە وێنەکێشان چێدەبێت. (کارتون)
کارتوو : [ناو] کەردو؛ دێراو. (گراز)
کارتیپۆستی :[ناو،ت] کارتپۆستاڵ؛هەروەها کارتی بانگهێشتن؛ کارتی پیرۆزبایی؛ کارتی پێناسە؛ کارتی ئەندامێتی. (کارتپستی)

کارتێکردن : [چاوگە،ت] بەدڵەوە نووسانی قسە یان کردەوەیێک؛ باندۆر لەسەردانان. (ردگذاشتن؛کارگربودن)
کارتینک :[ناو] داوی جاڵجاڵووکە؛ تەونی جۆڵاتەنە. (کاتنک عنکبوت)
کارحەف : [ناو] هەرمی؛ هەمرۆ؛ ئارمووت؛ ئەمروود. (گلابی)
کارخەوتن : [چاوگە،ت]کارویێستان؛ ماتڵبوونی کار؛ کارڕاگیران. (کارخوابیدن)
کاردار: [ناو](١) بەرپرسی ڕامیاریی دەوڵەتێک لە ولاتێکی دیکە؛ بریکاری باڵوێز؛ (کاردار)؛ (٢) کاربە دەست و بەرپرسی کاری دەوڵەتی؛ (کارمند)؛ (٣)کەسێک کە کارێکی هەبێت. (شاغل)
کارداک : ناوی مێژوویی نەتەوەی کوردە. (نامتاریخی کرد)
کاردانەوە : [چاوگە،ت] باندۆر دانان؛ ئاوێژەی کردە ویان رەفتاروگوتە. (عکس العمل انعکاس فعل درجامعە)
کاردۆ : < کاردۆخ
کاردۆخ : کاردۆک؛ ناوی هەرە کۆنی گەلی کورد؛ (نام باستانی کردها)
کاردۆژە : [ناو] (١) بە نەشتەر پشکنینی تۆخڵە گوێز بۆ دەرهێنانی لەتوکوتی کاکڵەکەی.(تکەهای مغز گردو را با کاردردآوردن)؛ (٢) نەشتەر کاری لە سەرلەش، (جراحی)؛ (٣) <کاردەوەژە.
کاردۆش : ناوی کوردەکانی گێڵان بە زبانی گێڵانی، کە لە لێواری زەریای خەزەر دژین. (کاردوش)

کاردۆک : < کاردۆخ
کارده : [ناو] گیاییٚک‌که لەسەر ڕیشەی ساڵی ڕابوردووی شین ببێتەوە. (گیاهی کەبرروی- ریشەاش‌سبزشود)
کاردەوەژە : [ناو] کاردۆژە؛ پشکنین و گەڕان بە دوای شتێکدا بە کارد. (جستجوبەدنبال- چیزی)
کارڕفێن : [ناو،ت] کارەبا؛ کارەوا. (کهربا)
کارقاییم : [ئاوەڵناو] بەمشوور؛ کارپتەو. (محکم‌کار)
کارکردن : [چاوگە،ت](١) کارکردنی وەک نووسین؛ درویٚنە؛ دەفرشۆردن؛ (٢) شۆڵ- کردن، دەوام کردن لەئیدارەدا. (کارکردن؛ اشتغال)
کارکرده : [ئاوەڵناو] کارکردوو؛(ب) شتی کۆن و لەکارکراو؛ شتی‌دەستی‌دوو. (کارکرده)
کارکەوتنەڕێ : (١) دەستپێکردنی کار، گیروگرفتمان نەماوە کارەکەمان کەوتوەتە- ڕێ؛ (٢) کار جێبەجێبوون؛ لەشارەوانی زووکارەکەم کەوتەڕێ. (کارراەافتادە)
کارگەپەینە : [ناو] قارچکێکی ژەحراویە لە- سەر پەین‌وپاڵ دەڕووێ. (نوعی‌قارچ‌سمی)
کارگەچی : [ناو] بەڕێوەبەری کارگە؛ خاوەنی کارگە؛ کارخانەدار. (مسئول‌کارخانە)+
کارگەخوویرک : [ناو] قارچکێکی هەرەباشە بۆ خواردن. (نوعی‌قارچ‌خوردنی)
کارگەشێتە : [ناو] قارچکەشێتە؛ قارچکێکی ژەحراویە و خواردنی ئینسان دەکوژێ. (قارچ- آمانیت‌کشندە)
کارگەف : [ناو] جۆرێک قارچکی ژەحراویە؛ هاردراوەکەی بۆسەربرینی کرمۆڵی ماڵات باشە. (نوعی‌قارچ‌سمی)
کارگەکەرکۆڵ : [ناو] کارگەهەڵز؛ قارچکی خۆراکی. (نوعی‌قارچ‌خوردنی)
کارگەنیو : [ئاوەڵناو] کارگەنیگ؛ کارلێنە- هاتوو؛ کارخراپ؛ نەبوونی توانای ئەنجامی کارێک. (گندکار)
کارگەهەڵز: [ناو،ت] قارچکێکی هەرە باشە بۆ خواردن. (نوعی قارچ مرغوب خوردنی)
کارگی‌دار: [ناو،ت] قارچکێکی لامژە کە بە- شیلەی دار دەژی و ژەهراوییە. (غاریقون)
کارگی‌کەما : [ناو،ت] قارچکێکە لەسەر بنی کەما دەڕووێ و دەخورێت. (نوعی‌قارچ- خوردنی)
کارمەزەل : [ناو] (١) نووسینگە؛ دەفتەرخانە؛ (محضر)؛ (٢) چرپای لەسەر نووسین. (میزتحریر)
کارن : ناوی یەکێ لە کوڕەکانی کاوەی ئاسنگەر. (یکی از پسران کاوە آهنگر)
کاروان‌ئاشی : [ناو،] هێلکاو؛ پیازاو بە هێلکە- وە. (آش‌پیازوتخم‌مرغ)
کاروکاسپی : [ناو،ت] کاروبار؛ کاروپیشە؛ کە- سبوکار؛ کاروکاسبی. (کاروکاسبی)
کارووت : [ناو] کارۆت؛ گێزەر؛ گەزەر؛ گزەر؛ دووجۆرە: بەنەوش و زەرد. (گیزر؛ هویج)
کارەما : (١) [ناو] کارژیلەی مێو؛ (بزغالە- مادە)؛ (٢) [ئاوەڵناو] شارەزا و کارزان. (کاربلد)
کارەوا : [ناو] کارەبا. (کهربا)
کارەوان : [ناو] شوانی بەرغەل. (شبان - بزغالەها)

کارەیل : [کۆی کار]کارگەل؛ کارەکان؛ ئیشەکان. (کارها)

کاری : (١) [ئاوەڵناو] وەک برینی‌کاری؛ دە-ردی‌کاری؛ (کاری)؛ (٢) [ڕابوردووی کارین] تووانی؛ پێی کرا. (توانست)

کاریبۆ : [ناو] گیانلە بەرێکی شاخداری سەر درێژە بەقەرا جوانەگایێک دەبێت و لە گەوە-زن(کەڵە کێوی) دەکا. (کاریبۆ)

کاریبێکاری : کاری بێسووت و بێمونا. (کاربی‌سود)

کاریت : (١) [ڕابوردووی کارین]توانیت؛ تانیت؛(توانستی)؛ (٢) هەنگوین؛ هەنگین. (عسل)

کارێزە : ناوی دووگوندە لە نزیکی شاری سەقز. (نام‌دوقریه)

کارِیش : [ناو] کارووش؛ گیایێکە لە کارِس-دەکا. (نوعی گیاه)

کاری‌کەس‌نەکردگ: <کاری‌کەس نەکردوو.

کاژوماری : [ناو،ت] کراژەمار؛کراشەمار. (پوسته انداخته‌مار)

کاژوواژ : [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ تێکەوتنی بەفر لەدەمەو بەهاردا. (خال‌خال‌شدن‌وذوب‌شدن-برف)

+ کاژێر : کورتکراوی کاتژمێر تایبەت بە کات؛ بۆ ناوی ئامێری (سعات)هەر کاتژمێر دەوترێت. (مخفف کاتژمێر برای تعین وقت)

کاسان : [چاوگە] تاسان؛ بێهۆشبوون؛ گێژبوون؛ حاڵەتی وڕبوون. (گیج‌شدن)

کاسکردن : [چاوگە،ت] وڕکردن؛ گێژ کردن. (گیج کردن)

کاسۆچەمی : <کاسەی‌چاو.

کاسەپشتی‌ئاوی : [ناو،ت] ڕەقە؛ جۆرێک کیسەڵی پانکەڵەیە لە ناو ئاودا دەژی. (لاکپشت‌آبی)

کاسەچەم :< کاسەی چاو

کاسەسڕ : [ناو،ت] قاپدەستماڵ. (دستمال طرف‌خشک‌کن)

کاسەکەل : [ناو،ت] گڵێنە و دەفری‌گڵین کە هەندێکی پەریبێت یان شکابێت. (کاسە-گلین‌شکسته)

کاسەکەل : [ناو،ت] گڵێنە یان دەفری لێو هەڵپەڕیو یان نیوەشکاو. (کاسەشکسته)

کاسەگوڵ : [ناو،ت] ورەگیا؛ گیایێکە بۆ بێ-خەوی و بێقەراری باشە. (گل‌انگشتانه)

کاسەی‌جێژن: [ناو،ت] کەلوپەل و شتی پێویست بۆ بەڕیوە بردنی جێژن گرتن، وەک: برنج و ڕۆن و...هتد (وسایل برگذاری جشن)

کاسەی‌چاو : [ناو،ت] کالانی‌چاو؛ ئەوچاڵاییە کە گۆی چاوی تێدایە. (کاسه‌چشم)

کاشەمە : [ناو] کەرەس؛ حەشەگیواو؛ کەرە-فس. (کرفس)

کاغەز : فد؛ [ناو] کاغز؛ (١) ڕووپەڕێکە بۆ لە-سەر نووسین. (٢ب) نامە. (کاغذ)+

کاغەزی‌فافۆن :[ناو،ت] ڕووپەڕێکی ناسکە لە فافۆن بۆ تێوەپێچانی دیاری یان بەستە. (کاغذآلومینیومی)

کاغزی‌ئا : کاغەزی تایبەت بۆ چاپ لە ئە-ندازەی ٦٠٠×٩٠٠ (میلیمیتر)دا هەروەها (ئا ٣) لە ئەندازەی ٢٩٧ × ٤٢٠ م.مدا (ئا٤) لە ئەندازەی ٢٩٧×٢١٠ م.مدا و (ئا ٥) لە ئە-

ندازەی ١٤٨×٢١٠ م.مدا و (بیٚ) لە ئەندازەی ٧٠٠×١٠٠٠ م.مدا و (بیٚ٤) لە ئەندازەی ٢٣٥×٣٢٠ م. مدا و (بیٚ ٥) لە ئەندازە-ی ١٦٠×٢٣٥ م. مدا.

کاغەزی کایی : [ناو،ت] کاغەزێکی نەباش؛ کاغەزی هەندیٚ ڕۆژنامە و بڵاوۆک. (نامە-نوشتن)

کاڤزیم : [ناو] کەف. (کف)

کاڤیٚنان : وەک : برژاندنەوەی برین؛ خوین بەس کردنیبرین. (بندآوردن خونزخم)

کاکا : فد؛ [ناو] لە کوردییەوە چووەتە نیٚو فارسی؛ کاکە؛ برای گەورە. (کاکا)

کاکائۆ : فرد؛ فد؛ اند؛ [ناو] دارێکی کورتە باڵا-یە ؛ بە بەرەکەیشی دەڵیٚن کاکائۆ نیوەبرژی بەرەکەی دەهاڕنەوە و دەیکەنە نیٚو شیری داخ یان ئاوی داخ و دەیخۆنەوە. (کاکائو)

کاکرۆس : [ناو] پاقلە. (باقلی)

کاکڵەمووشان : جۆرێک جاڵجاڵووکەی ژاردارە و زیاتر ڕەنگی ڕەشە. (رطیل)

کاکوت‌کردن : [چاوگە،ت] دوایسوواخدان کا بەسەر قوڕەکەدا کردن و شیٚلان. (کاە-روی‌گل‌اندودریختن‌وکوبیدن)

کاکۆڵ‌هەڵەک : [ناو] پوڕهەڵەک؛ قژلوول؛ قژفرفری؛ قژی پیٚچپیٚچ. (موفرفری)

کاکۆڵی‌گەرمەشانی : [ناو،ت] تاڵ‌گەلی باریکی سەر گەرمەشانی؛ پۆپەکابە؛ کاکۆڵی کابە (کاکل‌ذرت)

کاکەمەم : گراوی خاتووزین لە بەیتی خاتووزین و کاکە مەمدا. (نام‌مردانە)

کاکیبەکاکی : [ئاوەڵناو] دەشتیان بیابانی کاکیبەکاکی واتا تاچاو هەتەردەکا بەرین بیٚت و تەغەر چۆڵ بیٚت. (دشت‌وبیابان پهناور و برهوت)

کاکیلە : [ناو] خڕ؛ دانەکانی دواوەی تایبەت بەهاڕینی خۆراک. (آسیا)

کاکیلە : [ناو] وشەی بانگ‌کردنی برای چکۆلە؛ هەوی کاکیلە؛ کاکەی چکۆلە. (داداش‌کوچک)

کاڵاور : [ناو] کەوشی وەور؛ کاڵە لە پیٚستی خاو بۆ ناو بەفر و سەهۆڵ. (چارق)

کاڵای : [چاوگە](١)هەڵکۆڵین؛ (گودکردن)؛ (٢)کیٚڵان. (شخم‌کردن)

کاڵۆش : [ناو] گاڵۆش؛ کەوشی ناسک زیاتر لە لاسیق کە بە سەر کەوشدا دەکریٚتە پا بۆبەرگری لە قوراوی بوونی کەوش لەکاتی قوڕ و چڵپاودا. (گاش)

کاڵ‌وکرچ : [ئاوەڵناو] (١) مرۆڤی مووزەردی سوور و سپی و چاو کاڵ ؛ (بورسفید پوست) (٢) نەگەییو؛ نەکوڵا. (نرسیده؛ نپخته).

کاڵەکی کرمیٚ : [ناو،ت] هەنەی کاڵەک کاتیٚ بە ڕوولەیە میٚشوولەییٚکی تایبەت پیٚستی ناسکی بەڕوولەکە کون دەکات و گەرای تیٚدا دادەنیت و دەبیٚتە هوٚی کرمۆڵ بوونی؛ بۆ بە-رگری لە کرمۆڵ بوون دەبیٚ...<گول گرتن. (خربزەکرمو)

کاڵەنویٚژ : [ناو،ت] سبەینانی زۆر زوو کە هیٚشتاکاتی نویٚژ نە گەیشتبیٚ. (نزدیک‌بە-وقت‌نمازصبح)

کاڵەوبووگ : [ئاوەڵناو] کاڵەوبوو؛ ڕەنگ-ڕۆیشتوو. (رنگ‌باخته)

کاڵەی شەمامەبەندی : [ناو،ت] کالەیێکە بە ئاورشمی ڕەنگاوڕەنگ گوڵێنگی بۆ دروست- دەکرێ. (نوعی چارق)
کالیسکەی‌سەربەفر :[ناو،ت] سوورتمەی تایبەت، کە بەسەر بەفردا دەخزێ و لە جە- مسەری باکووری گۆی زەوی ئیسکیمۆکان چەند سەگ دەکەنە سوورتمەکە بۆ ڕاکێشانی. (سورتمەبرفی)
کاڵێن : [چاوگە](١) باڵاندن؛ باراندن؛ (بع‌بع- کردن)؛(٢)پیاکاڵێن؛تووڕەبوون؛بەمنداڵەکەدا هەڵکاڵی: لی‌تووڕە بوو.(سرزنش‌کردن)+
کاناڵ : فد؛ فرد؛ [ناو] جۆگەی بەرفراوانی بە- ینی دوو دەریا کە دەستکردە؛ کەنداو؛ (کانال)؛ (٢) تۆڕ و شەبەکەی تەلەفزیۆن؛ (کانال‌تلویزیون)؛ (٣) لوولە ئاسای چوارپاڵو بۆهاتنی هەوای سارد لە کولێرەوە. (کانال- کولر)
کانگا : [ناو] (ب) قووڵایی؛ ناخ؛ لە کانگای دڵەوە: لەناخی دڵەوە. (بیخ؛ ته)+
کانوون :[ناو] جۆرێک مراوی لە تۆرەمەی وەردەک (ئۆردەک)ە و چەند جۆرە. (١) کانوونی‌کاکۆڵدار. (مرگوس‌کاکلی). (٢) کانوونی‌گەورە. (مرگوس‌بزرگ). (٣) مراویی سەرسپی. (اردک‌سرسفید)
کانەوزبانە : [ناو،ت] ئەو بەرزاییە لە تەختە- یێک کە دەچێتە نێو جێگای کانیشکافەوە بۆ جووت بوونی دوو تەختە. (کانەوزبانە)
کانیشکاف : [ناو] کەرەستەیێکە وەک کوشتەرە، بەڵام لەناوەڕاستی تەختەدا هێڵی هەڵدەکەنێت. (کانیشکاف)

کانیشکافە : [ناو] کانە؛بەرهەمی هەڵکەندنی هێڵ لەسەر تەختە بە کانیشکاف. < کانیشکاف.
کانیکەوە : گوندێکە سەربەشاری سەقز. (اسم‌دهی‌است)
کاوبا : [ناو،ت] خەیاڵاتێک کە مێشک بە خۆیەوە خەریک دەکا؛ (ب) خەیاڵ پڵاو. (خیالات‌واهی)
کاولکەردەی : [چاوگە،ت]کاولکردن؛ ڕووخاندن. (خراب‌کردن)
کاوە : (١)داری ڕزیو؛ (کندەپوسیدە)؛ (٢)کێوی زۆربەرز و قووچ. (کوەسرکش)
کاویە : گەندەڵ بوونی ناخی‌دار. (پوسیدن- داخل‌کندەدرخت)
کتاڤ : کونجی. (کنجد)+
کتکەشۆر : [ناو،ت] پشیلەشۆر؛ شتنی بە پەلە و سەرسەری. (گربەشور)
کچەتیو : [ناو،ت] چەتیم؛ کچی‌هەتیو؛ چە- تیو؛ بەتەوسەوە بانگی کچێک دەکەن وەک جوێن. (دخترک‌یتیم)
کچەمام : [ناو،ت] کچمام؛ کچی‌ئاپ ئامۆزای مێوینە؛ (دخترعمو) هەروها کچەخاڵ؛ کچە- پوور. (دختردایی. دخترعمە)
کچێ : [ناو] کچەکە؛ کیژێ؛ کەنیلە؛ کەنی؛ لە کاتی ئاخافتندا بە کیژدەڵێن. (دختر)
کچی‌مۆردار : [ناو،ت] (ب)کچێک کە بنی هەبێ. (دخترباکرە)
کچێنە : [ناو] گلینەی‌چاو؛ بیبیلە؛ ڕەشکێنە- ی‌چاو؛ بیلبیلەی‌چاو. (سیاهی‌چشم.مردمک)
کخک : [ناو] قۆخە؛ کۆخە؛ قەف. (سرفە)

کخمیته : [ناو] تۆز و وردە ئاردی دەوروبەری ئاش. (آرداطرافآسیاب)

کدوخ : [ناو] گەرماڤ؛ گەرماو؛ حەمام. (حمام)

کراسقاقانی : [ناوەت] کەسێک کەکراسی لە قوماشی قاقانی لە بەردایە؛ بەستەیێکە لە گورانی کوردیدا؛ (پیراهنازقاقانی.نامترانە-ایست)

کراسەمارانە : [ناوەت] کراژیمار؛ کاژەمارانە؛ تفرەمار. (پوستانداختەمار)

کراش : [ناو] توێژ و قەتماغەی برین؛ کراژ؛ تۆژ. (پوست)

کراشۆ : [ناو] کدوخ؛ حەمام؛ گەرماو. (گرمابە)

کراک : [ناو] ماکێکی سرکەری بڤەیە. (کراک)+

کڕاوات : فد. فرد؛ ئالماند؛ اند؛ بۆینباخ؛ کەڕاوات؛ کەرەوێتە؛ قەرەوێتە. (کراوات)

کرپە : خورپە؛کرمە؛ وەک:کرپەلەدڵمەوە-هات: (ب)دڵمداکەوت؛ (دلمریخت؛دل-ریختن)+

کرخەو : لەخەوی گرانەوەچوون. (خواب-غمیق)

کردنەیەک : دوو شت دانەدەم یەک و بە یە-کی کردن. (یکی کردن)

کردەپەشیمان : کەسێک کە لە کاری ڕابوردووی یان لەکارێک کە کردوویەتی پە-شیمان بێت. (ازعمل یا ازاعمال پشیمان)

کردەی : [چاوگە]کرن؛ کردن. (کردن)

کرفە : [ناو] سەروا؛ دەنگی فریشتە؛ دەنگی-غەیبی؛ سرۆش. (وحی؛الهام)

کرکاسە : [ناو] دەفر و قاپوقاچاخ. (ظرف-وظروف)

کرکرۆکە : [ناو] کرکراکە؛ کوروژکوروژە؛ کرکروچکە؛ خرێنچکە؛ خرتێنک؛ کورکوروژە؛ ئەستیکوژ؛ لە ئێسک نەرمترە. نەرمە ئێسک.(غضروف)

کرمزی : [ناو] جوننەر؛ هونەر؛ کارێککە لە دەس هەمووان نەیێت. (هنر)

کرمن : [ئاوەڵناو] حەکەدار؛ ژنی بە ئالۆشی زۆر بەئێشتیا بۆکاری سەر جێیی؛ جۆرێک جوێن. (حشری)+

کرمن : [ئاوەڵناو] وەکجوێن بە مرۆی ئالۆشدار دەوترێت؛ کرمن یان کرمنە. (حشری)

کرمشاندن : [چاوگەت] جیق دەرهێنان؛ گوشینی بەتەوژم و تلیقاندنەوە. (فشاردادن و له کردن)

کرمشین : [چاوگەت] وردوخاش کردن؛ تلیقاندن. (لەولوردە)

کرمەتووکنە : [ناوەت] جۆرێک کرمە بە کۆمەڵ لەدەوری بنجەگیاییێک دەهاڵێن و تاڵگەلی وەک تاڵی جاڵجاڵووکە بەڵام شیرزە و شێواو دروست دەکەن و بنەگیاکە دادەپۆشن و خۆیشیان تووکنن. (نوعی کرم)

کرمەک : [ناو] کرمی زۆر وردی ناو ڕیخۆڵە. (کرمک)+

کرمەکوژە : [ناو] گیانگیر؛ گیاییکی ژەهرداره و عیلاجی تیراوی و برینی دیکەیە. (شوکرانصغیر)

کرمەگرینە : [ناوەت] گوڵئەستێرە؛ کرمێکی فۆسفۆرداره بەشەو دەدرەوشێ. (کرمشبتاب)

کرمی‌ئارمووش : [ناو،ت] کرمی‌هەورێشم؛ کرمی‌ئاورێشم. (کرمابریشم)
کرمی‌کەدوو: [ناو،ت] کەدووانە؛ جۆرێک کر-می ناو ڕیخۆڵەیە وەک تووی کوولەکە وایە و بە دەمیە کەوەیە. (کرم‌کدو)
کڕندە : [ناو، بک] لێسک؛ ئامرازی قووڵ‌کر-دنی کاسەی‌تار و کەوچک. (لیسک)
کڕنووش : [ناو] کوڕنووش؛ سەرچەماندنەوە؛ کۆم بوونەوە. (کرنش)
کڕنـە : [نـاو] کرنـوو؛ قرنـوو؛ مـچ؛ چنگـە؛ کڕنک. (نوعی کنه کوچک)
کرۆچڵێ : [ناو] کرۆژکرۆژە. (غضروف)
کروشمە : [ناو] دووشدامان؛ کزومات‌دانیشتن؛ خۆکزکردن لەخەم یان لەسەرما. (خودراجمع-کردن‌ونشتن)
کڕوکاش : [ناو] تەقالا؛ حەول‌وتەقەلا؛ (ب) درکوداڵ دوورین و کۆکردنەوەی. (کوشش)
کرۆڵیە : [ناو] تۆپەڵ؛ گونک؛ تۆپەڵە؛ گوندەڵە بەفر یان هەویر. (مانندگلوله‌برف‌یاخمیر)
کڕومات : [ئاوەڵناو] کپ و بێ‌دەنگ؛ کش-ومات. (ساکت‌وبی‌صدا)
کرێتی : [ناو، بەرهەمی‌چاوگ] فهێتی؛ ناشیرینی؛ کارخراپی؛ چەپەڵی؛ خراپی. (زشتی؛ بدی)
کرێخانوو : [ناو،ت] کرامال؛ ئیجارەی‌خانوو؛ کری‌ماڵ. (کرایه‌خانه)
کرێداسی : [ناو،ت] حەقەدروێنە؛ کرێی دروێنە؛ مزی سەپانی. (فرددروکردن)
کرێز : کێش‌هاتنی شلەمەنی؛ وەک کێش-هاتنی هەنگوین. (کش‌آمدن‌مایعات)

کز : [ناو] لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ حاڵەتی کۆوەبوونی موو لە کاتی سووتاندا. (کز)+
کززێن : [ناو] جۆرێک گەمەی کورە لاوی گوندنشین بوو، بە توپی بەن دەکرا. (نوعی-بازی)
کسپە : کزە؛ حاڵەتی ئاسنی داخ بەلەشدا چزان؛ (حالت سوزش تن با آهن گداخته)
کشایەوە :[ڕابوردووی کشانەوە] کشاددواوە؛ پاشەکشەی کرد. (عقب‌کشید)
کشت‌وکیاز : [ناو،ت] چاندنی‌بێستان و تەرە-کاری (تەرەکاڵی). (کاشتن‌بوستان)
کشت‌وکێڵ : [ناو،ت] کشت‌وکاڵ؛ کاری مە-زراداری. (کشت‌وزرع)
کشتی‌جەنگی : [ناو،ت] کەشتی شەڕی؛ پاپۆڕی تۆپ داری تایبەت بەشەڕ. (کشتی-جنگی)
کشکشین: وەدرەنگ کێشانی کار یان کات؛ وەدرەنگ‌کەوتن؛ زۆرپێچوون. (بدرازاکشیدن)
کفارە : [ناو] فیچقەکردنی ئاو لە لوولە (بۆریە) پێکەوە کە لە نێوەوزدا دروستی دەکەن؛ فووارە. (فواره)
کفت : [] وەک؛ کفتقسەکەی‌تۆ : وەک قسەکەی‌تۆ؛ تەغەر لە بنزاراوەی ئەردەڵانیدا گۆیە دەکرێت. (مانند)+
کفتەزووخاڵ : [ناو،ت] وردەزووخاڵ کە بەئاو تەڕی دەکەن و وەک‌کفتەی‌گەورەخڕی دە-کەن پاش وشک بوونەوە زستانان دەێنێنە نێو چاڵە قورسی. (خرده‌ذغال‌بصورت‌کروی-درست‌شده)

کفتەوشۆروا : [ناو،ت] کفتەوشۆربا؛ جۆرێـک-چێشتە؛ کفتەوشۆرباو. (کوفتەوشوربا)

کفتەوگۆشت : [ناو،ت] خواردنێکە؛ لـەشـاری سنە، وەک سەرویی زیاتر بە بـەرقـەنـدە دە-یخۆن. (کوفتەوگوشت)

کفتێ : [ناو] کفتە. (کوفتـە)(٢) شـەکـەتـی؛ حاڵەتی ماندوو بوون. (خستگی)

کفکار : [ناو] کارگ؛ قارچک. (قارچ)

کفن‌زەردنەبوون : هێشتاکفنی زەردنـەبـووە : زۆری پی نەچووە مـردووە؛ (ب)تـازە مـردوو. (کفن‌زردنشدن)

کفە : (١) [ناو+دەنگەناو] قف؛ قفە؛ کۆخـە؛ قۆخە؛ کۆکە (سرفە)؛ (٢) دەنگی هـەڵبـوونی باروت و گۆگرد؛(صدای‌روشن‌شـدن‌گـوگرد) (٣)هەڵچوونی تراو لـە سـەرئـاور؛ (سـررفتن-مایعات).

کفـەڵ : [ئـاوەڵنـاو] پـووک؛ قانـگ؛ پـف. متخلخل)

کلا : کەنار؛ بۆ ئەسب لەسەر ئاخوڕ لەجیاتی تەنیشت بە واتای (بروئەولاتر) بەکاردەبرێـت. (بروآطرف)

کلاج : [ناو] کەلاج؛ ئامێرێکە لە سەیارەدا کە دەندەرەها (خەلاس) دەکا بۆ گۆڕینی دەنـدە. (کلاج)

کـلاس : [نـاو] کـەلاس؛ پـۆلی خوێندنگـە؛ کلاسی پێنچ : پۆلی پێنچ. (کلاس)

کڵاشپان : (ب) سەپـان و ڕەنجبـەر. (کـارگر؛ رنجبر)

کڵاش‌وەراز : [ناو] کڵاشکەر؛ کڵاش‌دروو. (کفش‌نخی‌ساز)

کڵاڤ : [ناو] بەردێکی تاشراوە پێـنج سـانتیم پانە و لە بەردکاری نومای بینادا دەیخەنە بە-ینی بەردی (ترێشتەیی) و بـە ردی نوما بـۆ جوانی. (کلاف)+

کڵاڤ : [ناو] کەرەستەیێکی کانزایی زیاتر لـە زێو بە ئەندازەی جێگای ئیستیکان دروسـت-دەکـراو دەسـکداربوو لـەجیـاتی‌ژێـر پیاڵـە ئیستیکانی بـی‌قوڵفـەیـان‌تێـدەنـا. (کـلاف-استکان)+

کلاکردن : [چاوگە،ت] خستنەلاوە؛ وەلانـان. (بەیکطرف‌انداختن)

کلاوڕوچنـە : (١) [نـاو] ڕۆچـن؛ کولاوکـە. (روزنەبام)

کڵاوسـەرنـان : [چاوگـە،ت] (ب) خاپانـدن؛ فریودان. (کلاه گذاشتن سر کسی)

کڵاون : [ئاوەڵناو] فرنـدەی پۆپـەدار؛ کڵاونـە. (پرندە‌کاکلی)

کڵاوی‌سەخریچن: [ناو] کلاوێکی ئەفسانەییە ڕیوایەنە هەرکەس لەسەری‌نێ لەچاو ون‌دە-بێت. (اسم‌کلاهی‌افسانەای)

کلچیڤ : [ناو] کلچێوک؛کلچۆک؛ مێڵی کل-کێشانی‌چاو. (میل‌سرمە‌کشی)

کلک‌پیاهەڵسپاردن : [چاوگـە،ت] (ب) بایـەخ پی‌نەدان؛ کەمتەرخەمی لە کردنـی کارێـک. (اهمیت‌بەانجام‌کاری‌ندادن)

کلک‌زەردە : [ناو] تۆرەمەی فرندەی کلکزە-ردە دوو جۆرن. (١)کلـک‌زەردە کـە کـاکۆڵی خورمایی ئاچخە و سەری زە ردە و بـاڵی‌ڕە-شە. (بال لاکی)(٢)میوەخۆرە کە لە سەر دار و بنچک هێلانە دەکا و مێوەکانیان بۆری مەیلە

و قاوەییە و نێرەكانیان ڕەنگی بـۆری ئاچخـە ولا جانگیان ڕەشە. (میوەخور)

كلك كردن‌بەناوگـەڵ‌دا : لـە كـاتی شكسـتی سەگ لـە شـەڕە سـەگ‌دا كـلك بردنـە نـاو پاشوو؛ (ب) قزەبوون وترسانی مرۆڤی پێـدە-شوبهێنن. (ناتوانی‌وشكست)

كلك گرتن:[چاوگە،ت](١)كلك بەرز كردنەوە-ی ئـەسـب زیـاتر لـەكـاتی غـاردا؛ (دم-بالانگاهداشتن‌اسب) ؛ (٢) دەسـتـگـرتن بـە كلكی حەیوانەوە (گرفتن‌دم‌حیوان)؛ (٣ب) لـە خۆدەرچوون، بە پلە و پایە كە پشـتوە خـۆی لێگۆڕاوە وكلكی گرتووە؛ دەعیە لێ‌پەیـدابوون (دارای كبروغرورشدن)

كلك‌مەقلی :[ناو،ت] قشقەرە؛ قەلـەبـەڵـەك. (زاغچە)

كلك‌نامراس:[ناو،ت] قامكی نـاوەڕاسـت؛تیلا قووتیّ؛ تلیا ناوین؛ بەرزەملیّ. (انگشت‌وسط)

كلك‌ووژە : [ناو] كەڵەموست؛تیلامەزن؛ تلیا-مەزن؛ قامكەگـەورە؛ كلكـەگـەورە؛بـەرانیّ. (انگشت‌شصت)

كلكەبێل [ناو،ت] : دەستكی‌بێل. (دستەبیل)

كلمسـین : [چاوگـە،ت] واقوڕمـان؛ سـە-رسامبوون. (سرسام‌گرفتن)

كلۆن كردن : [چاوگە،ت]كلـۆم‌كـردن؛ گاڵـە-دانی‌درگا بەگلۆن. (كلون كردن)

كلووچیّ : [ناو] كولووچە؛ كولیچیّ؛ كولیچـە. (كلوچە)

كلـوور : [نـاو] كـروور؛ كـورروور؛ نیوملـوێن. (كرور؛ نیم‌میلیون)

كلـــوێی : [ئـاوەڵنـاو] پیپـــۆكی؛ بلـــووری؛ كریستالیّ؛ كولۆیی. (كریستالی)

كلـــەوە : [نـــاو] قـــولاپی ماســـی‌گـــرتن. (قلاب.هیگیری)

كلێپ :فد.اند؛[ناو] دەنگ‌خستنە سەر وێنەی-فیلم بە شێوەی لێو جووڵاندنەوە. (كلیپ)

كناچلێ‌چەم : [ناو،ت] بیبیلەچاو؛ ڕەشكێنەی چاو. (مردمک)

كناچۆ : [ناو] كچ؛ قیز؛ دۆت؛ كەنیک؛ كیژ؛ كەنیشک؛ كناچە. (دختر)

كنج : [ناو] مەهان؛ بی‌نوێژی‌ژنان؛ تێكەوتنی مانگانەی‌ژنان. (قاعدگی)

كنگلاشک : [ناو] قنگەلاشک؛ گەنگری پیر؛ گیای كەنگری پیری وشكەوە بوو. (گیاە كنگرپیرخشک‌شدە)

كنێشت : [ناو] كنشت؛ پەرستگای جوولەكان. (كنشت)

كۆ : [ناو] قالۆنچە ئاسایێكە هـەڵـدەفرێـت و ئەگـەر خـۆی بـدا بـە چـاوی گـا و مانگـادا دووچاری چاوئیشە و نەخۆشین چاویان دەكا. (نام‌حشرەایست)+

كۆئەندام : [ناو،ت] چەندئەندام كـە هـەمـوو پێكەوە لە بووارێكدا ئەركی خۆیان بەجـیّ د-ێنن بۆكردنی كارێک. (اعضا)

كۆئەنـدامی‌هـەرس :[نـاو،ت] (ب)ئـەندامـە-كانی(دەم ، گەروو، گـەدە، ڕیخۆڵـە، جـەرگ، زراو) كـە سـەرجـەم كـاری هـەرس‌كردنـی خواردنەكان دەكەن. (دستگاەگوارش)

كۆای : (١)[بـەنـد] كـوا؛ لـەكوێیە؛لـەكـوێی. (كجاسـت؛ كجـایی). (٢)[چاوگـە] كوتـان؛ هاڕین. (كوبیدن). (٣) لێدان؛ داركاری یان بە

کوتەک لێدان. (زدن)
کۆب : [ناو] کاپ؛ لەکاپی ئینگلیزیەوە ها-تووە، فنجان؛ ئیستیکانی قاوە خواردنەوە. (کاپ؛جام)
کۆپانوراز : [ناو،ت] کورتاندروو؛ پاڵان چێکەر. (پالان دوز)
کۆپلە : [ناو] (١) بەش؛ کۆگای چکۆلە. (کپە)؛ بەشێک لە شێعرێکی درێژ. (فراز؛ بند)
کۆپەک : [ناو] (١) قەرەپوولی رووسیا؛ (ا-جزاپول روسیه)؛ (٢) پێلووی چاو. (پلک چشم)
کوتانەزەویا : [چاوگە،ت]کوتان بەعەرزا؛ دان بەعەرزا؛ کوتان بە زەوینا، (ب)کوڵ پێ-دادان؛ شکستدان. (زمین زدن)
کوتحە : [ناو] کۆڤل؛کوتەدار؛ داری سووتاندن لە کل و تەندوورا. (کندەچوب)
کوتحەی جەهەندەم : [ناو،ت] (ب) مرۆڤی ناخۆشەویستی زۆرهان؛کۆتە داری جەهەندم. (کندەچوب دوزخ)
کۆتر : [ناو] کابۆک؛ کەبووتەر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ لەروانگەی فرندەناسیەوە چەند جۆر فرندەن. (١)کۆترەشینە. (کبوتر-چاهی).(٢)کۆترەگایانە. (کبوترجنگلی). (٣)کۆترەنەخشینە. (کوکوختی). (۴)قومری. (قمری). (۵)کۆترەباریکە. (قمری درختی). (۶)(یاکریم؛ یاهوو)کەکللی لەقومری درێژترە. (یاکریم)
کۆترەپەپوو : [ناو] تۆرەمەیێک باڵندەن کە دووقامکیان لەپێشەوەیە و دووقامکیان لە-پاشەوەیە و سێ جۆرن، (١)کۆترە پەپوو. (کوکو)، (٢)کۆترە پەپووی جقەرەش، (کوکوی تاجدار)،(٣)کۆترە پەپووی خاڵخاڵ، (کوکوی خالدار)
کۆترهێنان : [چاوگە،ت] لەیاری پەرانتۆ یان هەرقومارێکدا خراپ هێنان. (بدآوردن درقمار)
کۆتری دەریایی : [ناو] فرندەیێکی تیژباڵە و بەرزگسپی و پشترەشە، لەبەرد و شاخی ە-راخ دەریادا هێلانە دەکا. (کبوتردریایی)
کۆتری نامەبەر : [ناو] کۆترێکە نامەی بە پاوەدەبەستن و لەهەر شوێنێ بەریدەن دە-گەرێتەوە بۆ هێلانە سەرەکیەکەی و لەقە-دیمدا لەجیاتی چەپەر کەڵکیان لێ وەردە-گرت. (کبوترنامەبر)
کۆتوکوڵکە : [ناو،ت] وردەمووی قرتاوی سەروریش لە دەلاکخانە؛ وردەخوری و مووی ئاپۆرە کە بە خاوکان دەیرێسن بۆ بە-نی جەوال و تێر دوورین. (پشم وپیله)
کۆتوکوێر : [ئاوەڵناو+ ناو] کوێر؛ (ب) چاوکز؛ نیوەوناتەواو دیتن. (کور؛ چشم کم-سوو)
کوتولەت : [ئاوەڵناو] شرووپچراو؛ لەتوپەت. (تکەپارە)
کوتە : (١)[رابوردووی کوت بوون] لەتە؛ شکاوە؛ (٢) [ناو] کوتەسواڵەت: سواڵەتی لە-ت. (تکەشدە؛ تکە)
کوتە : <هەزارە و دولایی
کوتە : کوتتە؛ لەجیاتی دەردوسندان و ژەقنە و ژەحریمار و قسەی ناخۆش دەوترێت. (مترادفزهرماروکوفت)
کوتەراو : [ناو،ت] راوەکەوی ئاخری پاییز. (-شکارکبک پاییزی)

کۆتەرە : [ناو] (١) کورتەوەبوو؛ وەک گسکە کۆتەرە؛ گسکیٚ کە چووەتەکار و کورتەوە - بووە (کوتاەشدە)؛(٢)کوتەی کورتیدار بەتایبە- ت بنیدار کە دەبڕدرێتەوە و بنەکەی دەمێنی لەعەرزدا. (ماندەتنەدرخت بریدەشدەدرزمین)

کوتەکوت : [بەند] لە تاریکیدا بە پەل کوتان ڕۆیشتن؛ ڕێگاڕۆیشتنی کوێر. (کورمال)

کۆتەڵ : [ناو] کۆتەڵ؛ بەیرەق؛ (ب)جلی مردوو لە مەیدانێکدا وەک ئاڵا بەرز دەکەنەوە و نیشانی پرسەکەرانی دەدەن یان جل و چەک و فیشەکدان و شتیتری مردوو لە سەر پشتی ئەسپێک دادەنێن و بە پرسەکەرانی نیشان دەدەن و شیوەنی بۆ دەگێڕن. (علم- کردن‌لباس‌واسلحەمتوفی‌برای‌نشاندادن‌بە- مردم‌درعزاداری‌متوفی)

کۆتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کوجیلە : [ناو] ئەستوندەکی‌ڕەشماڵ.(دیرک- چادر)

کۆچبار : [ناو،ت] ماڵەکۆچ؛ سامانی‌ماڵ کە بارکراوە بۆ کۆچکردن. (کوچبار)

کوچک: ناوی دووگوندە لە باکووری‌شاری سەقز(نامدهکده) بەرد؛ تەوەن. سنگ)

کوچک‌تراش : [ناو] کوچک‌تاش؛ تەوەنتاش ؛ بەرتاش؛ بەردتاش. (سنگتراش)

کۆچەرکی : [ئاوەڵناو] وەک کۆچەر؛ ڕەمەکی؛ دەشتەکی؛ بی‌سەرە و بەرەیی. (هردمبیل)

کۆچەک : [ناو] بەچکەی وشتری یەکساڵە. (بچەشتریکسالە)

کوچەڵە : [ناو] کەوچکەڵە؛ کەوچک ئاسا لە قوڕ دروستدەکرێت بۆ گرتنی شیرەی دار قەزوان (بنێشت). (قاشقک‌جمع‌اوری‌سقز)

کۆد : [ناو] پیتی‌نەوت؛ چەلەنگ؛ دەفری تەنەکەی بیستلیتری. (پیت)(٢) پێش ژمارە؛ ژمارەی ڕەمز. (کد)

کورد : [ناو] کوردمانج؛ کورمانج کە لە وشەی کورماد وەرگیراوە. (کرد)

کورزە : [ناو] جەواڵ. (جوال)

کورژین : [چاوگە،ت] بۆڵەبۆڵ؛ گورەگوڕ. (غرغر)

کورسین : [ناو] (١) کورسی؛ قورسی؛ قورسین؛ چرپایێک کە لە زستاناندا ئاور لە ژێریدا دادەنێن و لێفەی بەسەردادەدەن. (کورسی) ؛ (٢) [چاوگە،ت]کوڕووسانەوە. (کلوچیدن)+

کوڕکوڕە :[ناو]هاوارە بەرە؛کەتی؛ قەتی؛قتک ؛ کوڕکوڕ.(مرغ‌سنگخوار؛ باقرقره). حەوت- جۆرن.(١) کوڕکوڕەی بە رزگخەنەیی، (٢)بەرزگرەش، ((٣)بەرزگسپی، (۴)خاڵ- خاڵ، (۵)ڕیڕی؛ (۶)کلکدرێژ؛ (٧) کوڕکوڕە- ی گەنمان)،(١.شکم بلوطی، ٢.شکم‌سیاە، ٣.شکم‌سفید، ۴.خالدار، ۵.راەراە، ۶. دمدراز؛ ٧ کوکرگندمی.)

کورماج : [ناو] کرماج؛ کورمانج؛ کوردماد؛ واتا هەمووکوردێک لە سەر گۆی زەوی و بەسیٚ بەش و سیٚ زاراوە دابەش کراوە. (١)کورمانجی ژووروو. (٢)کورمانجی ناوە ڕاست. (٣)کورمانجی‌خواروو. کە١٠۴بن زاراوەی هەیە. ئەگەر بەسووکایەتی بە تاقمێکی نەخوێندەوار دەڵێن، ئەوە نارەوایە و هەڵبەستی نەیارانی کوردە. (کورمانج)

کۆرنان: [ئاوەڵناو] نان کوێر؛ نـانکۆر؛ ڕژد؛ دە-
سقووچاو. (خسیس)
کـۆڕنـۆمیتر : [نـاو] کـاتپێـو؛ زەمـانپێـو.
(کرنومتر)
کۆرنێر : [ناو] دۆخیٚ لە یاری تۆپی پـادا کـە
لە گوشەوە دەست پێدەکا. (کرنر)
کورۆن : یەکەی پـارەی وڵاتـانی دانمـارک و
سوئێد و نۆروێژ. (کرن)
کوڕەمام : [ناو،ت] کوڕمام؛ پسـمام؛ ئـامۆزای
نێرینە؛ کوڕئاپ. (پسرعمو)
کۆرەوار : [ئاوەڵناو] وار، یان هەوار، یان مـا-
ڵبات، کوێر بوونەوە. شوینەوار کوێر بوونـەوە؛
ماڵوێران؛ بـۆی هـەیـە کۆڵـەوار سـێوراوی
کۆرەوار بێت. (بدبخت؛ خانمان‌ویران)
کوزاز : [ناو] نەخۆشینیٚکە بەهۆی هووورگی
کوزازەوە مرۆڤ تووشی دەبێت و ماسوولکەی
لەش ڕەق دەکات و دەبێتە هۆی مەرگ؛ دە-
ردەکۆپانە؛ نەخۆشـینێکە دەبێتـە هـۆی ڕە-
قبوونی ماسوولکەکانی لـەش و زۆر بڤـەیـە.
(کزاز)
کۆزبەستن : [چاوگە،ت]کۆبوونـەوە بـەدەورە.
(جمع‌شدن‌دایره‌واردورهم)
کۆزروبـەربانانــەوە : (ب) تـەمبـیٚکـردن و
لێدانیزۆر. (کنایی‌تنبیه‌کردن)
کوژاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) هێڵ کێشان یان
ڕەشـکردنەوە یـان سـڕینەوەی نووسـراوە؛
(محوکردن)؛ (٢) تەمراندن؛ خامۆش کردنـی
ئاور و چرا. (خاموش‌کردن)؛ (٣) ئارامکردنەوە
و لابردنی شەروکێشە. (خاموشکردن‌فتنه)
کۆژە : [ناو] حەساوی؛ کەری سپی ڕەنـگ.
خرسفیدرنگ)+
کوژەڵ : [ناو] جوٚمال. (لایروبی‌جوی‌آب)
کوژیاگ : [ناو+ ناو، بەر] (ب) هەویرەمردوو؛
هەویرترش؛(خمیرمایه)(٢)کوژراو.(کشته‌شده)
کۆس : [ناو] تەپڵـیزەلام؛ دەهـۆڵیشـەڕیٚ.
(پۆس کۆس گۆش ئاوکێشان کەم کەم، ئیٚ سەر
ئەوسـەرەن دووربینـەکـەی چـەم)«مـەولـەوی
(کوس)
کۆس :[ناو]کۆست؛ مەیتی کـوڕە لاوی دەز-
گیراندار(بە کیژێک دەگوترێت، (کۆس کەوتە)
کە دەزگیرانی مردبێت). (جنازه‌نامزددختر)
کوساڵان: ناوی چیاییٚکی بەرزە لە هەورامـان.
(نام‌کوهی‌است)
کۆستکەوتوو : [ئـاوەڵنـاو]بـەکیژێکـی دە-
زگیرانــدار دەوترێــت کــە دەزگیرانــەکــەی
مردبێت، بەڵـام وا بـووە بـە بـاو هـەرکـەس
مردووی لیٚبمرێت یان بەڵاییٚکی گەورەی بە
سەرداب‌ێت پێـی دەڵـێن کـۆس کـەوتـە؛ یـان
کۆستکەوتوو. (دختر نامزدمرده)
کۆس‌وکەڕەنا :[ناو،ت]مۆسیقای تایبەتی شەڕ
لە قەدیمدا؛ تەپڵ و شەیپوور. (کوس‌وکرنا)
کۆسە : [ناو] (کۆستە؛ دایێکی کۆنی کـوردە-
وارییە زیاتر لە گوندەکاندا وەک شـانۆگـەری
دەمەو نەورۆز بە ڕێوەدەچیٚ، چەند لاوێک خۆ
دەگۆڕن و ڕیش بۆ خۆیان دروست دەکـەن و
لە ماڵان کۆسە دەگێڕن و پـارە یـان مێـوژ و
گوێزیان دە دەنیٚ. (مراسم‌کوسه‌درایام‌نـوروز)
(٢) جۆرێک ماسـی دڕنـدە و زۆر گـەورەیـە.
(کوسه‌ماسی)
کۆســەوەوی : [نــاو،ت] بووکــە بــارانیٚ.

(عروسکی که‌برای‌باریدن‌باران‌درست‌می کنند)

کوسه‌ی‌هه‌جیج : زاتێکی به‌ڕێزی ئایینیه که کڵکۆکه‌ی له گوندی(هه‌جیج)ی هـه‌ورامانـه. (کوسه‌هجیج)

کۆش : [ناو] داوێنی به‌رەوی کراسی ژنانه؛ پڕکۆشی‌کرد له دانه‌وێله: داوێنی پڕکرد له دا-نه‌وێله. (دامن)+

کۆشا : [ڕابوردوو کۆشش] تێکۆشا؛ خه‌باتی-کرد. (کوشید)

کۆشا : [ئاوه‌ڵناو] خه‌بات‌که‌ر؛ تێکۆش؛ حه‌ول و ته‌قالادەر. (کوشا)

کوشتی : (۱) [ڕابوردووی کوشتن] گیانی-کێشا. (کشت)؛ (۲) [ناو] بۆ کوشتن؛ ئاژەڵی-دابه‌سته بۆ قه‌ڵه‌و بوون و سه‌ربڕین. (حیوان پرواری‌مخصوص‌ذبح‌کردن)؛ (۳) [ناو، بەر] کوژراو؛ باب کوشتی: باب کوشته؛ کوشته: (کوژراو) (کشته‌شده)

کوشتیار : پێداگری‌کردن؛ کوشتیاری‌بووم نه-هات له‌گه‌ڵم. (اصرارکردن)

کوشنای : [چاوگه،ت]کوژاندنه‌وه؛ خامۆش-ردن. (خاموش‌کردن)

کۆشه‌ر : [ئاوه‌ڵناو] هه‌وڵده‌ر؛ خه‌باتکه‌ر؛ ته-قالادەر؛ تێکوش. (کوشا)

کۆف : [ناو] چیا؛ کۆ؛ کێو؛کێف. (کوه)

کۆک : [ئاوه‌ڵناو] ده‌سته‌واژه‌ی مۆسیقایه واتا میزان بوونی سیمگه‌لی ساز. (کوک)+

کۆککردن : [چاوگه،ت] میزان‌کردنی ته‌لی ساز و هێنانه سه‌ر (فرێکانس) یان نۆتی پێویست. (کوک‌کردن)

کۆکڵاش : [ناو] کۆکڵاشک؛ جۆرێک چه‌قه، وه‌ک بنێشتده‌جاوڕێت و له شیله‌ی گیای کۆکڵاش ده‌گیردرێت. (نوعی‌سقز)

کۆکۆ : [بەند]کۆمه‌ڵ‌کۆمه‌ل؛ کۆگاکۆگا؛ کۆماکۆما. (کوپه‌کوپه)

کۆکی‌دیاپازۆن : [ناو،ت] کۆکێکی په-ڕێندراوی جیهانییه له مۆسیقادا <دیاپازۆن

کۆگه : [ناو،ت] جێگای کۆبوونه‌وه؛ جێگای-کۆڕ به‌ستن. (جای‌تجمع)+

کۆلا : [ناو] ماکێکه له نۆشابه‌ی وه‌ک پیسی کۆلا و کۆکاکۆلا ده‌کرێت و به‌رهه‌می‌دارێکه هه‌ر به‌و ناوه. (کولا)

کۆلاس : [ناو] فیشه‌ک کێشی تفه‌نگ و چه‌ک. (قشنگ‌کش)

کۆلاک : [ناو] (ف.مشه) باروۆقه؛ باده‌وه. (کولاک)

کولپک : [ناو] جێگه دووکمه؛ کونه‌دووگمه. (جای‌دکمه)کوڵکریاو : قرتاو؛ کورتکراو؛ قوڵکراو. (کوتاه‌شده)

کۆڵکه‌مه‌لا : [ناو،ت] نیمچه‌مه‌لا؛ مه‌لایێک که سه‌وادی‌زۆر نه‌بێت. (ملای‌کم‌سواد)

کولکه‌میرزا : [ناو،ت] میرزایێک که به‌زه-حمه‌ت بتوانێ بنووسێ و بخوێنێته‌وه. (که-سیکه نیم‌سوادی‌دارد)

کوڵگرتن : [چاوگه،ت]کوڵه‌گرتن؛ به‌دزییه‌وه گوێ له قسه‌ی خه‌ڵک‌گرتن؛ گوێڕاگرتن له قسه به‌دزییه‌وه؛ گووشێ مالێ و سه‌ی. (-استراق سمع)

کۆڵنه‌ده‌ر : [ئاوه‌ڵناو] نه‌به‌ز؛خۆڕاگر و نه‌به‌ز؛ بێ‌شکست. (شکست‌ناپذیر)

کولۆر : [ئاوه‌ڵناو] که‌له‌به‌رکه‌وتنه دیوار؛ قه‌ڵه-

شی گەورە؛ ناوخاڵی.کۆتەرە بوون.(تو خالی)+

کۆڵە : [ناو] کۆیلە؛ بەنی. (بندە)

کۆڵەدار : [ناو، بـک] کویلـەدار؛ چـەوسـێنەر؛ (ئیستیعمارگەر). (بردەدار؛ استعمارگر)+

کوڵەزرگ : [ناو] سیکەتۆرە؛ سیقەتـۆرە؛ ئـە- ندامێکی ناوزگی فڕندەیە کە وەک گورچیلە- ی بەرخ وایە وکیسەئاسایە وزیخ و بەرد هـە- رس دەکـات و پـەردەیێکـی زەردی لـە ڕووکـاری نـاوەوە هـەیـە و خـۆی ڕەنگـی؛ سووری تۆخە. (سنگدان)

کوڵەفیتنە : [ناو+ ئاوەڵناو] مایەفیتنە؛ کورتە باڵای شەڕ هەڵخرێن؛ کورتە بالایش نـەبێـت هەر بەو مانایەیە. (فتنەگر)

کۆڵەکەچەقاندن : [چاوگـە،ت] لـەسـەرسـەر وێستان؛ لەژیمناستیکدا. (رویسر ایستا دن)

کوڵەوار : [ئاوەڵناو] بریندارى زۆر سەخت؛ مـاڵوێـران بـوون لـە موعامـەلـەدا؛ حـاڵ- خراپ.<کۆرەوار (زخمی؛ خانەخراب)

کوڵەواربوون : [چاوگە،ت](ب) لەموعامەلـەدا زۆر تێشکان و زەرەرکـردن. (مغبـون‌شـدن- زیاددرمعاملە

کوڵەوەیوای: [ناو] سووزمانی؛ بەتەوسەوە بە ژنی خراپ دەبێژن. (لقبی‌ناشایستبـرای‌زن- بدکارە)

کوڵێ : [نـاو] بـالاڤ؛ کـەلـی؛ کـەل؛ گـە- رماوچوون؛ خۆشۆردن لە گـەرماو. (حمـام- کردن)

کولیچەگیا : [ناو] کولیچەگیواو؛ تـەشـیـمـل؛ گەڵاکانی پانە و گوڵەکانی بەینابـەیـن لـەنـاو گەڵاکەیدان؛ بۆکەم ئیشتیایی باشە.(جنتیانا)

کۆلێڕ : فد.اند.فرد (کوولێڕ)؛ [ناو] وشـەیێکـی بیانییە واتا سـاردەوەکـەر؛ دووجـۆرە گـازی و ئاوی ئامیرێکی کارەباییە بۆ فێنک کردنـە- وەی ناوماڵ بەکاردێت. (کولیر)

کولێرەناسکە : [ناو،ت] کولێرە لە هـەویرێـک چێدەبێت کە لەجیاتی ئاو بەشیردەگیرێتەوە و ڕۆنیشی تێدەکەن. (نوعی‌گردە)

کوڵین : [چاوگە] کوڵان؛ کـوڵین؛ قـەکـوڵان؛ کوڵیان؛ کوڵاندن. (حفرکردن)

کوماچە : [ناو] شەپۆلی گەورەی سێڵاو کە لە بیچمی کوماجی سەربان بەرز دەبێتەوە؛ قـە- ڵپەزە. (موجسیلاب)

کۆمـار : لـە وشـەی کۆمـای مادییـەوە وەر گیراوە بەواتای کۆگا. جـەمـاوەری کـۆوەبـوو؛ (جمهور؛ جمعیت)

کومپووتە : [ناو] کۆمپووت؛ میوەی نیوە کوڵ لەشەربەتدا. (کمپوت)

کۆمڕ : [ئاوەڵناو] پشت‌کوور؛ پشت‌کۆم.(کوژ- پشت)

کومزەخ : [ناو] ئەشکەوت؛ ئەشکەفت؛ موغار. (غار)

کۆمـەوبـوون : (١) [چاوگـە،ت] کۆبوونـەوە؛ خڕبوونەوە لە دەوری یەک. (جمع‌شـدن)؛ (٢) نووشتانەوە؛ کووڕبوون. (خم‌شدن)چەمیانـەوە؛ کووڕبوون؛ چەمانەوە. (خم‌شدن)

کۆمیتـە : فـرد؛ فـد: [نـاو] لێژنـەی‌باڵـای لێکۆڵینەوە و ڕاگەیێنی؛ گوزارشتی بەرهەمی- کاری ئەنجامدراو. (کمیتە)

کۆمیتە١ : [ناو] لێژنەیێکی چەند کەسـیکـە بەرپرسی کاروباری شـار یـان ڕێکخراوێکـی

ڕامیارییه. (کمیته)

کومیسیۆن : [ناو] مەجلیس گرتن بـۆ ڕاگـە-یشتن به کاروباری ڕێکخراوێ. (٢) مافی دە-ڵاڵی موعامەلە. (١و٢ کمیسیون)

کوناودەر : کوناودیو؛ لـەم سـەر تـا ئـەوسـەر کون؛ شەبەق تێکەوتوو؛ (تاطرفمقابلسوراخ)

کوند :[ناو] بایەقوش؛ بادەقوش؛باياكوش؛بوو؛ بووم؛ بووە؛ بووەتەقلە؛ بووەكەرە؛ كونـدەبـوو؛ كوندەبەبوويشى پێدە ڵێن.(جغد؛ بوف)

کوند : [ناو] چەند جۆر فڕنـدە لـە ڕووانگـەی فڕندەناسیەوە لە تۆرەمەی کونـدن، (١)تـاق-تاق کەرە، (مرغحق). (٢)تاق تاق کەرەی بۆر، (مرغحقجنـوبی). (٣)کونـدەپشـیلە، (جغـد - گوش دراز). (٤)کوندەرۆماڵ، (جغدماهیخوار). (٥)کوندەزێرە، (جغد)(٦) کوندیسپی کە زیاتر تایبەت بە وڵاتانی ساردەسێرە. (جغـدسـفید). (٧)کونـدەشـەخسـەی خاڵخـاڵ، (جغـد-خالـدار).(٨)کونـدەقوتـە، (جغـدتـالابی). (٩)کونـدەگایانـە، (جغـدبـزرگ طلایـی). (١٠)کوندەشەخسە، (جغدکوچک).

کونداکۆر : [ناو،ت] کوندەکوێرە. (بوفکور)

کونـدەکـی : هـەڵتروووشـکان؛ قـەرەفیسـکا ڕۆنیشـتن؛ بـەقنیچکانـەوە دانیشـتن. (روی-پانشتن)

کونـدیشـاخدار : [نـاو،ت] کونـدا شـاخدار؛ کوندێ کە دووپەل وەک شاخ لەژوور چاویدا هەیە. (جغدشاخدار)

کۆنگرە : فرد.فد.اند. [ناو] کۆبوونـەوەی ئـە-ندامانی یەک یان چەند گرووپی هەڵبـژاردەی دەوڵەتی یان ڕێکخراوی سە ربـەخـۆ؛ وەک: کۆنگرەی جیهانیی دوکتۆرگەل یان کۆنگرە-ی جیهانیی ئاشتی. (کنگره)

کونەجەرگ : [ئاوەڵناو] وەڕەز؛ جارز؛ قەڵـس؛ هەراسان؛ کونە جەرگ کردن : زۆربۆهێنان و قەڵس کردن. (فشارآوردن وعصبانی کردن)

کۆنەچەکمەڕەق : قەدیم دەوڵەمەندی لێکـە-وتوو؛ جاران دەسەلاتدار و چەکمە لەپا بووە و ئێستا نەدارە و لێکەوتووە. قدرت ومال ازدستداده)

کۆنەژن : (١)پیرێـژن؛ ژنـی بـەسـاڵداچوو. (-پیرزن). (٢)ژنیپێشوو؛ ژنیتەلاق دراوێ کە-سێک. (زنسابق)

کۆ نەکردن : [چاوگە،ت] نەترسان و سڵنـە-کردن و نەپرینگانەوە. (نترسیدن)؛ (٢کۆ نـە-کردن: کەڤنەکردن؛ (چاودەگێرم دیارنییە لـە-یلم، دیارەکۆنەی کـردووە مـەیلـم): مـەیلـی کۆن کردووم. (کهنه کردن)

کۆنەڵانی : [ناو] (١) خەڵکی کۆنەڵـان.(اهـل-کونەڵان)؛(٢)جادووگەر؛ سیحرباز؛ (جادوگر)

کۆنەمێرد : [ناو،ت] شووی پێشووی ژن، یان مردبێت یان ژنەی تـەڵـاق دابێـت. (همسـر-سابقزن)

کووانی : [ناو] کووانـوو؛ کووانـگ؛ ئـاوورگ. (اجاق)

کووپ : [ناو] دوو جۆر خاڵـە لـەپـەڕەی پـە-ڕانتۆدا لە بیچمیدڵ، کووپیسـوور و کـووپی ڕەش. (کوپ)

کووپەیتار : [ناو،ت] کاسەگەورەکەی تار؛ لە نەقارە گەورەترە و خەرەکی سیمەکان لەسەر پێستی کووپەی تاردادەنرێت. (کاسەتار)

کووفت : [ناو] سـفلیس؛ پلـەیێـک بڤـەترلـە سووزاک. (سفلیس)

کووفتی کاری:[ناو،ت]سفلیسـی کـاری؛ وەک- جنێو دەوترێت لە جیاتی ژەحری‌مار. (کوفت- کاری)

کووفەکووف : [ناو،ت] هەناسەکردنە نێـودە- ست بۆ گەرم بوونەوە لەسەرمـای زۆردا؛ (ب) هەل لەرزین لەسەرمادا.(ازسرما لرزیدن‌وگرم- کردن‌دست‌بانفس)

کوولەکەسەرئـاوی : [نـاو،ت] کوولـەکـەدە- روێشی؛ کوولەکەیێکی بن‌خڕی مل‌باریکە بۆ مەلە فێربوون بەکەڵکە و بـۆ جێگـەی دانـە- وێڵەیش دەبێت. (نوعی کدو)

کوولەکـەشـێتە : [نـاو،ت] کوولـەکـەدێمـی؛ جۆرێک کوولەکەی چووکەی کێوییە،بۆ نـە- خۆشینی شەکەرمز باشە. (کدوی‌صحرایی)

کوێربوونەوە : [چاوگـە،ت](١) رووخـان یـان پڕبوونەوەی گومانەی کارێز و کانی. (بسـتە- شدن‌راه‌آب‌کهریز)؛(٢) نەمانی شوڕەت و نـاو و دەنگی ئیل‌وتەبار و فـەوتـان و نـەمانیـان؛ خانەدانێکی گەورەبوون ناویان کوێر بـووەوە. (ازبین رفتن‌فامیل‌یانام آنها)؛ وێک‌هاتنەوەی کونی نەرمەی گـوێ کـە کـونی‌دەکـەن بـۆ گۆشەوارە. (سوراخ‌جای‌گوشواره‌بهم‌آمدن)+

کوێرکوێرانە : [ئاوەڵناو+ بەند] ئـەنجـام‌دانـی هەرفرمانێک بێ‌سـەرنجـدان لـە دروسـتی و نادروسـتـی فرمانـەکـە؛ وەکـوو کـوێر (کورکورانه)+

کوێرکێش : دەسکێشی کوێر؛ ڕێنموونیکەری کوێر لە ڕێگە ڕۆیشتن‌دا. (عصاکش)

کوێرەکوێر : [بەند] وەک ڕۆیشتن بەڕێدا لە تاریکاییێکدا کە چاو هیچ نەبینێت. (کورمال- کورمال)

کوێستانی : [ئاوەڵناو+ ناو](١)پەیوەندیـدار بـە کوێسـتانەوە؛ ئـەوەی لـە کوێسـتان دەژی. (مربوطبـەکوهسـتان). (٢) جۆرێـک گـەنمـە. (نوعی گندم)

کەبابی : [ئاوەڵناو] گۆشـت یـان ماسـی یـان هەر شت کە وەک کەباب برژابێت؛ هەر شت کەشیاو یان بابەتی کەباب و تایبەت بە کـە- باب، دانرابێت بۆ ئەوەی بیکەن بـە کـەبـاب. (کبابی)

کەبابی‌پل : [ناو،ت] کەباب لـە پلـە گۆشـت؛ کەبابی‌چنجە (جنچک) (کباب‌چنجه)

کەبابی‌لوول : [ناو،ت] کەبابی قیمـە کـە لـە شیشی پانی دەدەن. (کەباب‌کوبیده)

کەبەرزبرە : [ناو،ت] زبرەتەوەن؛ بەردەزبـرە؛ بەردەزووره. (سنگ‌سوهان)

کەبیسە : [ناو] ساڵێک کە ٣٦٦ ڕۆژە؛ و لە چوارساڵدا جارێک سالٚ کەبیسە دەبێت و ئـەو ڕۆژە دەخرێتە سەر مانگی ڕەشەمـە. (سـال- کبیسه)

کەپچاندن : [چاوگە،ت]دوواندن؛ قسەلەگـە- ڵکردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف‌آوردن)

کـەپچـین : [چاوگـە] دووان؛ قسـەکـردن؛ ئاخفتن. (حرف‌زدن)

کەپسوول : [نـاو] ئـەم وشـەیـە بیانییـە؛ (١) جۆرێک ئەزبە، جێگای گەردی دەرمـان کـە دەچێ بـە ناویـەکترینـدا و گـەردەکـە ڕادە- گرێت.(کپسول)؛ (٢) ئەزبە؛ کەپسوولی‌گاز. (-

کپسوول)

کەپەبێل : [ناو،ت] کەتەبێل؛ بێڵی کـوْنی دەم سوواو. (بیل کهنەوکارکردە)

کەتان : [نـاو] گیـامروْژە؛ لـە لقـی رووشـاڵ رووشاڵی ئەوگیایە بەن و قوماشـی کـەتـانی دروست دەکەن. (کتان)

کەچە : [ناو] کرێش؛ بوْی هەیە کەچەڵی لە وشەی کەچە ڕاهاتبێ. (شورە)

کەچەک : [ناو] مێزەر؛ مـەنـدیل؛ پێچـی لـە سەربەستن. (دستار)

کەچەلباد : [ناو،ت] کوتەلبادی شـڕوکوْن. (-قطعەنمدکهنەوپارە)

کەدخوا : [ناو] کوێخا؛ قیخا؛ کەی‌خودا؛ کـەد بەتورکی واتا گوند؛ کوێخادیْ. (کدخدا)

کەدکەر : [ناو،ت] کارکەر؛ کارەکەر. (کارگر)

کەدووانە : [ناو] کدووانە؛ کرمێکە لە بیچمی تووی کوولەکە، تەزبێح ئاسا بەدەم یەکـەوەن و لە ناو ڕیخوْلەی مروْڤدا دەژی. (کرم‌کدو)

کەڕاکە : [ناو] تەپلی‌سەر؛ سەر؛ (ب) سەری-زل. (سر)

کەڕاهی : [ناو] کەڕێتی؛ ڕەوتـی کـەڕبـوون؛ بێگوێی. (کری)

کەرب : [ناو] تووڕەیی؛ قین. (عصبانیت)+

کەرباندن : [چاوگە،ت] تووڕەکردن؛ قین‌هە ڵساندن؛ دنـەدان؛ هانـدان. (عصـبانی‌کـردن .تهیج کردن)+

کەربین : [چاوگە]تووڕە بوون؛ قین‌هـەڵسـان. (عصبانی‌شدن)

کەرپسە : [ناو] کەرپەسە؛ جوْرێک مارمیلکـە. (آفتاب‌پرست)

کەرتکردن :[چاوگە،ت] لەت‌کردن؛ بە دووبەش کردن؛ کوتکوتکردن. (دونیم‌کردن)

کەرت‌کەرت : [ئاوەڵناو] لـەت لـەت؛ کـوت کوت؛ بەش بەش؛ (تکە تکە)

کەرتوْر : [ناو،ت] توْرانی نێرەکەر بوْماوەیێکی کورت و ماکەری بەتـەڵـەب بـەجێهێشـتن و دیسان گەڕانەوەی؛ بەتەوسەوە بـەکـەسـێک دەڵـێن لـە بـیْجـیْ لـە شـتێک بتوْرێـت. (قهرکردن‌بیمورد)

کەرخ : [ناو] گەوز؛ ئەنـدازەی جارێـک داس یان مەڵەغان هێنان بە گیا یان گەنم و جـوْدا لـەکـاتی دوورینــەوەدا. (جـای‌یکبـارداس بکاربردن‌دردرو)

کەرخاندن : [چاوگە،ت] تێکدان؛ خراپکردن. (خراب‌کردن)

کەرخاو : [ناو] دێراو؛ کەردوو. (گراز)

کەرخەنـوْک : [نـاو] کـەرخنکێنـە؛ جوْرێـک گیایە. (نوعی‌گیاه)

کەرخی : [ناو] کەڵەک؛ لوْتکەی لە چەند مە شکە و تەختە چێبوو، بوْ پەڕینـەوە لـە چـوْم. (کلک)

کەرخین : [چاوگە، کەرخان] بێزیـان؛ وەک: بێزران لـە خواردنێـک؛ لـە بـەرچاوکـەوتنـی خواردەمەنییێک. (ازچشم‌افتادن‌غذا)

کەردوکێش : [ناو،ت] بێلاسن ئاسـاییێکی زوْر پانە بە دوو تەنافەوە کەردووی پیْ هەڵـدەدە-نەوە. (بیل گرازکنی)+

کەردەی : [چاوگە]کردن. (کردن)

کەرژیلە : [ناو] بارینی وردە بەفری پێش بـە-فربارین؛ پرووشە. (بارش‌برف‌دانه‌ریز)

کەرِسوون : [ناو] تاوە. (ماهیتابه)
کەرسەلە : [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ دەربەدەر. (آواره)
کەرکاش : [ئاوەڵناو] نەسرەوت؛ ئۆقرەنەگر؛ بزۆز. (ناآرام)
کەرکاوی : [ناو،ت] کەراقی؛ کەڵک؛ دوو جۆرن کەڵکیسپی و کەڵکیبۆر، فرِندەییکی گەورەی ماسی خۆرە. (پلیکان)
کەرکورِگ : [ناو،ت] جاش؛ (ب)کەرکورِگ؛ کورِیکەر؛ وەک جوێن دەوترێت. (کرەخر)
کەرکوژ : [ناو،ت] کەربەنگ؛ هەرەبەنگ؛ گیاییێکە دووساڵە و ژەهراوییە و ماکی خەو- هێنەری تێدایە خواردنی دەبێتە هۆی نەمانی هەست،(سرِکەر)ە. (بنگدانه)
کەرکە : [ناو] (باینجانی سوور)ی نەگەییو؛ تەماتەی کاڵ و شینی نەگەیشتوو. (گوجه فرنگینرسیده)+
کەرگووان : ئاژاڵێکە گوانێکی وشک بووبێت. (حیوانیکەیکپستانشبیشیرباشد)
کەرگەدێوی : [ناو،ت] وشترمر. (شترمرغ)
کەرگەس : [ناو] داڵە کەرخۆرە؛ سیسارگ؛ سیسارگە کەچەڵە. (کرکس)
کەرگەوز : [ناو،ت] ئەگەرکەرێک لەناو خۆڵدا خۆی بتلێنێتەوە کەرەگەلی دیکەیش هەرئە و کارە دەکەن؛ (ب) چاولێکەری. < کە- رمیز(چشم وهم چشمی)
کەرمیز : [ناو،ت] هەرکات لە کەرەگەلدا یە- کێکیان میزبکات زۆربەی ئەوانیتریش میزدەکەن؛ لەو رِووەوە بۆ چاولێکەری ئەو وشە بەکاردێنن؛ چاولێکەری. (چشمهم- چشمی)
کەرِوکوێر : (١)کەسێک کە نەبیسێت و نە- بینێت؛ (کروکور)؛ (٢ب)چاوودەم نەکراوە؛ هیچ نەدیتوو؛ دونیا نەدیتوو؛ نائاگا لەدونیا. (چشموگوشبسته)
کەرِوڵە:[ناو] سەکوییێک کە لە پەنای دەرکە- ی ژوور دروست دەکرێت بۆ کەوش دانان. (سکویجاکفشی)
کەرِەتەی : مەرِی کەریلی سپیرِەنگ. (گوسفندسفیدگوشکوچک)
کەرِەسی : [ناو] کەرەس؛ کاشەمە؛ کەرەوس؛ کەرەوز. (کرفس)
کەرِەشین : [ناو،ت] کەرِووەشینە کەرِەکیفە؛- کەرِوو؛ ماکێکی (ئانتیبایۆتیکی) لیٚ دەگیرێت کە دژی هوورگە. (کپک)
کەرِەفرۆ : [ناو،ت] کەرِە: ژەک؛ ژەک لەسەر ئاور دادەنێن هەتا دەگرسێت. (نوعیآغوز)
کەرەکەر : گەوجەگەوج. (احمقانه صحبتکردن)
کەرِەگۆشە [ناو]: بەری جەگەن؛ شتێکی تووکنە و لەقەدیمدا دەکرایە نێو گەچ بۆ گە- چکاریی دیوار کەدەبووە هۆی نە قەڵە شانی گەچی دیوار. (کرکگلنی)+
کەرەگەل : [کۆی کەر] رِەمەیکەر؛ هەرە- گەل؛ (ب) بە گرووپێکی ناحاڵی دەڵێن. (رمە- خران)
کەرهەنگ:[ناو]جۆرێک هەنگی بێهەنگوینە لە قەڵەشی دارەکۆندا دەژی.(نوعیزنبور)
کەرِیٚ : [ناو] کەرِوو؛ کەرِەکیفە. (کپک)
کەریرِێژگاو : کەرێک کە هەر زەرِینی هە- بێت و پەرِینی نەبێت؛ پیاوی بیٚکرداری

سوێرپرقسەی پێدە شوبهێنن(لاف زن‌بی‌عمل)
کەزیکوور : [ئاوەڵناو] بیٚبەخت؛ بیٚشانس؛ بەدبەخت؛ تەغەر بۆ ژن دەگوترێت. (زن-بدبخت)
کەژ : [ناو] کەش؛ بەنێکی کێشدارە لەجیر؛ هەر شت کە کێشیی‌بێت. (کش)+
کەژوکۆ : [ناوەت] کێو و سارا؛ دەشت وکێو؛ بیابان وکێو. (دشت‌وصحرا)
کەسایەتی : [ناو] خوو وخدە و ڕەوشتی هەر-کەس کەدەبێتە هۆی بایەخ دار بوون لە کۆمەڵدا یان بیٚبایەخ بوونی. (شخصیت)+
کەستی : ناوی ناوچەی سەرشیو نزیکی سە-قز کە وشەیێکی (پەهلەوی و ئاراميیە)کە بە پشتوێنی زەرد ڕەنگی مووسایيەکانیان گوتووە کە لە ناوچەی کەستی(سەرشیو)دروست دە-کرا. (نام‌قدیم‌منطقه‌سرشیو)
کەسدار : [ئاوەڵناو] پشتیواندار؛ خاوەنی قەوم وخێش. (دارای‌قوم‌وکس)
کەسری‌شان :ئەم وشەیە بیانییە، بەڵام لەسەر زمانی جەماوەریشە؛ ئەوەی دەبێتە هۆی شان و شکۆکەم‌بوون؛ هۆی‌کەم‌بوونەوەی کە-سایەتی لە نێوجەماوەردا. (کسرشان)
کەسکوون : [ئاوەڵناو] دەردونەخۆشینی تێژوتوند و بڤە؛ ئازارەکەم کەسکوونە دەردە-کەم تووولانییە «فۆلکۆر» (خطرناک؛مرض سخت)+
کەس‌نەبینیٚ : گۆڕینەوەی شت بە مەرجی چاو پێنەکەوتن. (معاوضه‌بدون‌دیدن)
کەس‌نەکردوو : (١) [ئاوەڵناو] کاریکی دژوار کە هیچکەس پێی نەکرێت؛ (کاریکه‌ازعهده-کسی‌برنیاید)؛ (٢)کارێک کە تا ئەوکاتە کە-سێک نەیکردبێت. (کاری‌کەسی‌انجام‌نداده-باشد)
کەس‌نەکێل : [ئاوەڵناو] مەزرای بیٚ داهات زەوینێک کەشیاوی کێڵان نەبێت. (زمین‌بی-حاصل)
کەسەین : مەینی خوێن. (دلمه‌شدن‌خون)
کەشاو : [ناو] (١)کەشەو؛ چەکمەجە؛ کەشە-وی‌مێز. (کشو). (٢) ئاو داشتنی زەوی بۆ نەرم بوونەوە و ئاسان کێڵران. (آبیاری زمین‌برای-نرم‌شدن‌وشخم‌زدن)
کەشتی‌بادەوان‌دار : [ناوەت] پاپۆرێک کە بە بادەوان دەڕوات. (کشتی‌بادبانی)
کەشتی‌شکێن : [ناوەت+ ناو، بک] جۆرێک پاپۆری قاییمی شەڕە بۆ تێکشکاندنی پاپۆری دوژمن. (ناوشکن)
کەشکۆڵ : [ناو] داری‌نارگیل؛ دەڵێن ڕۆنی بەرەکەی بەرگری لە وەرینی مووی سەر دە-کا. (نارگیل)+
کەشکەڕەشە : [ناوەت] قەرەقورت؛ لە کوڵاندنی ئاوی ماست دروست دەبێت. (قراقوروت)
کەشکەژەنی : [ناو] کەشکە زەنگۆڵ؛ کە شکەژنۆ؛ کڵاوەی چۆک؛ کڵاوەی ئەژنۆ. (کاسه‌زانو)
کەشکەسوو : [ناوەت] سووتکە کەشک؛ کشکی ساوراو کە نەختێکی دەمێنیٚ وەک سووتکەسابوون. (مانده‌کشک ساییده‌شده)
کەشەن : [ئاوەڵناو] هیلاک و ماندوو؛ شەکە-ت. (خسته)

کەشەنی : [ناو] هیلاکی؛ ماندوویی؛ شەکەتی. (خستگی)
کەشەوان : [ناو] کەژوان؛ شاخەوان؛ کۆگەرد؛ کەژڤان. (کوەنورد)
کەفسوول: > کەپسوول
کەفوکوڵ نیشتنەوە : [چاوگە،ت] لەکەف و کوڵ کەوتن؛ (ب) ساردبوونەوە و دڵساردبوونەوە لە ئەنجامی کارێک؛ لە جۆش و خورۆش کەوتن. (ازشوروشوق افتادن)
کەڤچک : [ناو] کەوچک؛ کەڤچی. (قاشق)
کەڤلاندن : [چاوگە،ت]کەڤل کرن؛ کەوڵ کردن. (پوست کندن لاشە)
کەڤیس : مەڕێک کە سەری زەرد بێت. (گوسفندی کەسرش زرد باشد)
کەڵاس : [ناو] لاشەی مندارەوەبوو؛ کەلاکی مردارەوە بوو. (لاشەمردار)
کەڵان : فد؛ [ئاوەڵناو] بۆی هەیە لە کوردییەوە چوبێتە نێوفارسی؛ چوونکا کەڵ لە زمانی کوردیدا ئورناک (سەمبول)ی کەڵەپیاو یان کەڵانە : وەک کەڵان، کە هاوتای پیاوانە وگەورەییە؛ بۆ موعامەلەی گەورە لە فارسی و کوردیشدا بەکاردێت. (کلان)
کەلبەتەین : [ناو] گاز؛ گازی بزمار هەڵکێشان.جاران ددانیان پێدەکێشا. وەک دوو کەڵپە. (گاز)
کەلپێتاندن : [چاوگە،ت] تۆخڵ لێکردنەوە. (ازپوستەدرآوردن)
کەلپورەی : >داماگ
کەلپیچ : [ناو] کەرپیچ؛ کەرپوچ؛ (کەرپیچ)بە-تورکی واتا خشت لە کوردیشدا واتای خشت-دەدا. (خشت)
کەڵت : [ناو] جۆرێک ڕاخەر. (نوعی فرش)
کەلچەری : [ناو] کەڵچەری؛ خوێندەواری؛ ڕۆشنبیری؛ پسپۆری مێژوو؛ لە(کاڵچیر)ی بیانییەوە وەرگیراوە واتا(کەلتوور). کەلتووری.(روشن فکری)
کەڵس : [ناو] بەڵغێ کە بەشێوەی بەرد لە بێخیددان یان بنی سەماوەر و شتی تردا پێکدێ. (جرم)
کەلشۆک : [ئاوەڵناو] شارلاتان؛ شەڕلاتان؛ شەرفرۆش؛ شەڕانی. (شارلاتان)
کەلک : [ناو] کەڵک؛ موفا؛ فایدە؛ قازانج. (فاید)
کەلکدار : [ئاوەڵناو] بەکەڵک؛ بەمونا؛ بکارهاتوو؛ بەقازانج. (فایدەدار؛ بدردبخور)
کەلک گری : [ناو] ڕەوتی بەکەڵک خواردن؛ بە کارهاتن. (بدردبخوری)
کەڵەپووک : [ئاوەڵناو] مێشک خاڵی؛ نەزان؛ بێئاوەز؛ (کلەپوک)
کەڵەگەرمبوون : (ب) سەرخۆش بوون؛ مەستبوون. (کەلەگرم شدن)
کەڵەمەلەق : [ناو] لەڵەمحەلەق؛ سەرمەو قولانج؛ سەرمە و قولات؛ لە فارسیدا بە واتای بەراوەژووە. (کلەمعلق)
کەڵڵەوشک : [ئاوەڵناو] مێشک وشک؛ کۆنەپەرست؛ مێشک کۆن؛ دژی نوێخواز و ڕۆشنبیر. (مرتجع)
کەڵەوشکی [ناو] مێشک وشکی؛ کۆنەپەرەستی؛ڕەوتی بیرکردنەوە لە بواری ڕابوردوودا؛ دژایەتی لەگەڵ نەوژەنی و نوێکاری و

ڕۆشنبیریدا. (ارتجاع)
کەلمژاندن : [چاوگە،ت]کەلاندن؛ کوڵاندن؛ وەکول ھێنانی تراو؛ وەجۆش‌ھێنان.
(جوشاندن؛ پختن)
کەلمژین : [چاوگە،ت]کوڵان؛ جۆشیان؛ کوڵیان؛ کەلیان. (جوشیدن)
کەڵمێش : [ناو] مێشەحوڵکە؛ مێشەگایانە؛ جۆرێک‌مێشی ھەرە گەورەیە. (نوعی‌مگس- درشت)
کەلنەوەن : [ئاوەڵناو] غەوارە؛ بێگانە؛ ئاوارە؛ دەربەدەر. (آواره)
کەلووەخۆرە : [ناو] ھاریە؛ کرمێکە مێملی کەلووی نۆکە. (آفت‌مزرعه‌نخود)
کەلووەرێژ:[ناو،ت]نۆک،نیسک و دانەوێڵەی‌تر کە درەنگ بیدوورنەوە؛ بەکەلووەکەیەوە دە- ڕژێتە سەرعەرز. (ریختن نیامک‌بنشن‌که- دیرچیده‌شوند)
کەڵوەرێژ : [ناو] سەرڕێژ؛ لێواولێوپڕ؛ لیپاولیپ؛ قەڵا قەڵا پڕ. (لبریز؛ مالامال‌پر)
کەلھاندن : [چاوگە]کوڵاندن؛ جۆشاندن.
(جوشاندن)
کەلەرمقومری : [ناو،ت] داشکەلەرم؛ داشکە- لەم. (کلم‌قمری)
کەڵەشاخ : [ناو،ت] شاخی ناوھەڵولی کە- ڵگامێش و گا کەچەورەسانی دروێنە وانانی تێدەکەن.(جای‌روغن‌تیزکردن‌داس)
کەلەشە: کێشەکێش؛ بەزەحمەت؛ دەردیسەر.
(زحمت‌ودردسر)
کەڵەشێرباز : [ناو] کەسێک کە کەڵەشێر ڕادەگرێت و حەزی لە شەڕە کەڵەشێرە.
(خروس‌باز)
کەڵەکەبڕی : [ناو] جۆرێک گەمەی منداڵانە؛ بەردێک لە ناو کۆگا خوڵێکدا دەشارنەوە و یەک منداڵ کە خاوەندی کۆگا کەیە بەشەق لە منداڵەکانی‌دی ھەڵدەدا و بەرگری دەکات لە ڕووخاندنی کۆگاکە لەلایەن ھێرش‌کە- رانەوە. (نوعی‌بازی‌کودکان)
کەلەمگول : [ناو،ت] گولکەلەرم؛ بۆ دروستکردنی ترشیات کەڵکی ھەیە. (گل- کلم)
کەڵەوان : [ناو] لەقەدیمدا کە ئەرابەی گەڵی ھەبوو بەکەسێکیان دەگوت کە ئەرابەی کە- ڵی باژوێ. (رانندەارابه)+
کەڵەوەشکێنی : [ناو] کەڵەوەکێشی؛ سە- رپێچی؛ ملھوڕی؛ یاخیگەری. (یاغیگری)
کەلھین : [چاوگە]کوڵین؛ جۆشین؛ وەکول- ھاتن. (جوشیدن)
کەلی : [ناو، بەر] کوڵاو؛ چێشی نەکەلی: چێشتی نەکوڵاو. (پخته)
کەلیان : [چاوگە]کوڵان؛ وەکول‌ھاتن. (پختن؛ جوشیدن)
کەلیز : [ناو] بەلەچەکی کوولەکە. (قاچ‌کدو- ی‌خشک‌شده)
کەلێشە : [ناو] کلێشە؛ لەش. (جسم‌جاندار)
کەم : [پێشگر] بە واتای کەمێک یان (بی)؛ وەک: کەمئاوەز؛ کەمئاو؛ کەمتەرخەم؛ کە- مبایەخ. (پیوازه، کم)
کەماچ : [ئاوەڵناو] زبر؛ ڕووش؛ ناساف؛ گرنج- گرنج؛ زقر. (زبر)
کەماسی : [ناو] کەمایەتی؛ کەموکووڕی؛

کێماسی؛ ناتەواوی. (کمبود)

کەماندار : [ناو] کەواندار؛ کەسێک کە خاوەنی تیروکەوانە؛ (ب) تیرهاوێژی کەوان. (کماندار)

کەمانە : کەوانە؛ (١) [ناو] نیوە جەغزی ووک؛ (نیمدارەکوچک)؛ (٢) لاتراسکە؛ لارێکردنی بەردی هاوێژراو یان گوللە کە لە شتی ڕەق بکەوێت و لاتراسکە بکات؛ (کمانە)؛ (٣) [ناو] ئارشەی ویلوون و کەمانجە. (کمان)

کەماوڵاخ : [ناو] زەردەکەما؛ بە شیلە وشکەوە بووەکەی دەڵێن(ئانغووزە)، دژی کۆخەیە. (کمای‌اصلی)

کەماهی : <کەماسی.

کەمبوون : (١) میوانەکان زۆر نەبوون، کەم-بوون ؛ (کمبودند)؛ (٢) هاتنە کەمایەسی؛ کەم بوونەوە؛ کەمەوبوون؛ هاتووەتە کەمبوون خەریکە تەواو دەبێت؛ (کم‌شدن)؛ (٣)حالەتی کەمی؛ کەمبوونی بەش؛ (کم بودن)؛(٤) کەم بووگن؛ کەمیان کردووە، نیوەیان لە نێو چوون.(چووگن). (کم‌شده‌اند)

کەمتر : (١) [ئاوەڵناو] خوارتر؛ خلە لە بلە کەمتر نییە «فۆلکلۆر» (٢) [ئاوەڵناو] دژی زیاتر؛ من پارەم لە تۆ کەمتر هەیە؛ (٣)[بەند] بەهەڵکەوت؛ جارجار؛ کەمجار؛ کەمتر دەتبینم. (١و٢و٣کمتر)

کەمتۆڵیە : [ناو] کەمتۆڵی؛ کلینچکە؛ دووایین مۆرەکانی مۆغەرەی پشت. (دنبلیچە)

کەمتین : (١)کەمگەرم؛ کەمتاو؛ بێتین. (کم‌حرارت)؛ (٢)[ئاوەڵناو]لاواز؛ بێهێز. (ناتوان)+

کەمخێر : [ئاوەڵناو] بێداهات؛ کەمبارە؛ بێ-سووت. (کم‌بهرە)

کەمراندن : [چاوگە،ت] سوورکردنەوە؛ وەک سوورکردنەوەی خۆراک لە ناو تاوەدا. (سرخ-کردن)

کەمشیر : ئەبرەش؛ عەبرەش؛ مێوینەیێ کە شیری کەم بێت. (کم‌شیر)

کەمفرۆش: [ئاوەڵناو] ترازووسووک؛کەسێک کەشتی فرۆشراو بە تەواوی بە کرپارنادا(کمفروش)

کەمکەم : [بەند]تۆزە تۆزە؛وردەوردە؛ نەختە-نەختە؛ کەمکەمە؛ هێواش هێواش. (کم-کمک)

کەمکەمەک : [بەند] تۆزەتۆزە؛ وردەوردە؛ لە-سەرەخۆ؛ بەکاوەخۆ. (کم‌کمک)

کەمواردەی : [چاوگە،ت]کەمخواردن. (کم-خوردن)

کەموکەسری : [ناو] کەموکوڕی؛ کە-موکووڕی؛ ناتەواوی. (کم‌وکسری)

کەمووني : [ناو] کەمخوێنی؛ کەمخێنی. (کم-خونی)

کەموەر: (١) [ئاوەڵناو] کەم بەر؛ تەسک؛ (باریک‌و غیروسیع)؛ (٢) کەمخۆر؛(کە-مخوراک)؛ (٣) کەمبەر؛ دارێک کە بەری کەمبێت. (کم‌بهرە)

کەمەچ : [ناو] دیاری؛ نیشانە؛ عەلامەت. (نشانە؛ علامت)

کەمەچکردن : [چاوگە،ت] دیاریکردن؛ پیشاندانان بۆ ناسینەوە. (علامتگذاری کردن)

کەمەرباریک : [ئاوەڵناو] ناڤتەنگزراڤ؛ (ب) تیشکەڵە و قەوباریک؛ ناوقەد باریک (کمرباریک)

کەمەربەس : [ناو] پشتوێن؛ (شال کمر)

کەمەربەستن : [چاوگە،ت](١)پشتوێن بە ستنەوە؛ (شال‌بەکمربستن)؛ (٢ب) ئامادە - بوون بۆ خزمەت یان ئەنجامی کارێک. (کمر بستن)

کەمەربەسە : (ب)کەمەربەستە؛ ئامادەی خزمەت. (آمادەخدمت)

کەمەربەندی‌هێمنی: کەژو ئاسایێکە لە سە-یارەدا کە سەرێکی بەسەیارەوە لکاوە و سە-رەکەی تریشی سەرسینگ و کەمەری دانیشتووی نێو سەیارە دەگرێت و دەبەستری بەپاڵ سەندەڵیەوە. (کمربندایمنی)

کەمەرەشل : پشتوێن شل‌وەل؛ (ب) ناوی گۆرانییێکی کوردیە. (کسی‌کەشالش‌راشل‌می-بندد)

کەمەوکردن : [چاوگە،ت]کەم‌کردنەوە. (کم-کردن؛کاهش دادن)

کەنارخستن : [چاوگە،ت] خستنەلاوە؛ (ب) پاشەکەوت‌کردن و لەخەرج گێڕانەوە؛ وە-لانان. (کنار گذاشتن؛ پس انداز)

کەناردەریا : [ناو] لچدەریا؛ بەستێنی دەریا؛ قەراخدەریا؛ روخی زەریا. (کناردریا)

کەناوەسمە : [ناو] کەندەسمە؛ ڕەنگڕەژە؛ مێش‌خۆرە؛ هەنگ‌خۆرە؛ لەبەندەن و کەندە-ڵان و کونی تاشە بەردان هێلانە سازدەکا و سێ جۆرن، (١)کەندەسمەی ئاسایی، (٢) کە-ندەسمەی چووک، (٣) کەندەسمەی گەردن قاوەیی. (١)زنبورخور. (٢)زنبورخورکوچک. (٣)زنبورخورگردن‌قهویی)

کەندوکۆسپ: [ئاوەڵناو] کەندولەند؛زەوینی بەرز و نزم یان پڕکولۆ و ناساف.(زمین-ناهموار)

کەندولەند : [ئاوەڵناو] بڵیندونەوی؛ کە-ندوکوسپ. (پستوبلند)

کەنگرەخاتوونە : [ناو،ت] کەنگرێکی لاسک-درێژ و ناسکە. (نوعی‌لنگرمرغوب)

کەنگرەکەرانە : [ناو،ت] کەرتەشی؛ شە-کروک؛ دڕکەگورزە؛ بۆ زۆربوونی شەکری خوێن بەکەڵکە(گیاەشکرتیغال)>کەرتەشی

کەنگرەماسی : [ناو،ت] کەنگری لە هێلکە - وەردراو کە لە ناو ڕۆنـدا سووروەوە بوویێت. (لنگروتخم‌مرغ‌سرخ‌شدە)

کەننەڵان : [ناو] ئاودڕ؛ ئاودڕکەی گەورە؛ کەندەڵال. (آبکندبزرگ)

کەنۆلان : کۆندەڵان؛ گوندێکە سەربەشاری سەقز. (اسم‌دهی‌است)

کەنەکاری : [ناو] کەندەکاری. (کندەکاری)

کەوابوو : [وتەی شەرتی] هەرگاوایە؛ کەواتە؛ کەواسە؛ کەوایە. (اگراینطوراست)

کەواژ : [ناو] هیربار؛ دەفری گڵین. (ظرف-سفالی)

کەواغ : [ناو، بک] هەوڕگەر. (سفالگری)

کەوانگۆشە : [ناو] شتێکە وەک دووکەوان و-ەک [ ] کەچەندکەوان دەگرێتەخۆ. (کروشە)

کەوانیڕۆستەم : >کۆڵکە زێرینە. (قوس‌و-قزح)

کەواوخانە : [ناو،ت] کەبابخانە. (دکان کبابی)

کـەوتنـەخـوار : بـەر بوونـەوە لـە سـەرەوە بۆخوارەوە؛ لە ئـەسـپ کـەوتنـەخـوار؛ خلـۆر بوونەوە؛ وەرسیان؛ گرێـل بوونـەوە. (پـایین-افتادن.بپایین غلطیدن)

کەوتنەدڵ : (١)کەفتنەدڵ؛ بەدڵاهاتن؛ (بـدل-براتشدن)؛ (٢) پەسەنـدکردن؛ بـەدڵبـوون. (پسندکردن)

کەوتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کەوتەیی : [ناو] نەخۆشینی ئەسپەک؛ لە ئـە-سـپێی سـپیەوە مـرۆڤ تووشــی دەبێـت؛ (تیفوس)؛لە ئەسپێی ڕەش(ئەسپێیسەر)ە وە مرۆڤ نایگرێت.

کـەوجـووت : [نـاو،ت] ڕاوەکـەوی ئـاخری خاکەلێـوە کـە لـەو کاتـەدا کـەو خـەریکـی جووتگرتنن. (شکارکبکدرآخرفروردین)

کەوخۆر : [ناو] دەنکی هەرە وردی ترێ لە - ناو بۆلێ ترێدا کە لە پێش دەنکە گەورەکانـدا دەگات. (دانەهایزیرمیان خوشەانگور)

کەوشەدارینە : [ناو] تەقتەقیلە؛ کەوشی سـە-رپایی لە تەختەدار.چەکچەکیلـە . (دمپـایی-چوبی)

کەوکەو : [ناو] کەوکەب؛ گوڵێکی جوانی پرپەرە گەڵاکەی کورکدار و پانە ، گەڵاکەی دەکوڵێنن بۆ شۆردنی برین. (کوکب)

کـەوکـەوە : [نـاو] (١) هـەوهـەوە و هـە-راوهوریای جەماوەر بـە بۆنـەی هـاتنیکـە-سێکی ڕێزدارەوە؛ (٢) گوێـاڵێکی تایبـەت بـە سوڵتان لە قەدیمدا؛ (٣) شکۆ و جەلال و تە-متەراق و تەنتەنە. (١و٢و٣کبکبەودبدبە)

کەوگێز : [ناو] کەوچکی هەرەگەورە. (قاشق-بزرگ)

کەوڵ : [ناو] پێستەی ئاژاڵ بەڵام لەزۆر ناوچە بە سفرە دەوترێت چوونکا لە پێشدا سفرە لـە کەوڵبووە. (سفرە)

کەوڵەکۆن : [ناو،ت] بەتەوسـەوە بـەمرۆڤـی زۆرهـانی قڵخـەقڵـخکـەر دەڵـێن. (کنـایی-ازپیرازکارافتادە)

کەوڵەگیا : <شوێتگرسێن

کەولیٚنان : [ناو،ت] (١) سفرەینان لـەسـەر خواردن؛ (٢) قوماشـێکە لـەقـەراخ تـە نـوور دایدەخەن و گـونکی لـەسـەر دادەنـین. (١و ٢سفرەنان)

کەوەرگ : [ناو] کەوەر؛ کاراد؛ جۆرێک سـە-وزەواتی تام تیژە. (ترە)

کەوەزەن : [ناو] دووبرا؛ دووبرالـە؛ هـەڵـۆی-کاوان، هەڵۆیێکیگەورەیـە تـا ٧٠ سـانتیمیتر باڵایەتی ڕاوی کەروێشک و باڵنـدە(تـەغـەر کەو) دەکا. (نوعی عقاب)

کەوەگیا : [ناو] خوم؛ وەسمەگیا؛ نیل؛ گیاییێکە بۆ ڕەنگکردنی موو بەکاردەبرێ. (وسمە؛ نیل)

کەوەمووورگ : [ناو،ت] مـووروە شـینە. (خـر-مهرە)

کەوێل : [ناو] چارداخی نێـو بێسـتان و بـاخ؛ کولیت؛ کۆخ. (کوخ؛کومە)

کەیبانوو : [ناو]کابان؛ کەیوانوو؛ ژنێکە سـە-رپەشتی ماڵدەکا؛ ژنی بـەرمـاڵ؛ بـەرمـاڵی. (بانویخانەدار)

کەیبـانوو : [ئـاوەڵنـاو] کابـانی بـە مشـوور و کارامـە لــە بـەڕێــوە بردنــی ئــەرکــی ماڵداریدا.(خانەدار)

کەیخا : [ناو] قێخا؛ کەیخـوا؛ کوێخـا؛ کۆخـا. (کدخدا)

کـەیخوسـرەو : (کـەی : گـەورە ، مـەزن. و

خوسـرەو: نـاودار) گـەورە و نـاودار. (نـاوی شاییّکی ساسانییە)(نامداربزرگ؛ نـام یکـی از شاهان ساسانی)
کەیّکیف : [ناو] کەیکوف؛ کیّکف؛ سـەختـە-داریّکی نەخش‌جوانە بۆ دروستکردنی کـەرە-ستەی ڕازیّنەر لە کاری خەڕاتی و نـەجاریـدا بەکەڵکە، گەڵاکەی دژی زەردووییە. (کیکف؛ کرکف)
کەیلان : ناوەبۆژن؛ ژنی جوان و ڕیّکـوپیّک؛ تەرلان؛ خۆش بەژن‌وباڵا. (زن‌بلندقامت‌زیبا)
کەیلەکۆن : [ناو] کەلاوەکۆن؛ خانووبەرەی لەمیّژ ڕووخاو و تیّک تەپیو. (خرابەقدیمی)
کەین‌وبەین : [ناو] سەروسـڕ؛ قـەراروبڕیـەی پەنامەکی. (سروسر)
کەیوان : ناوەبۆپیاوان. (نام‌مردانە)+
کیاسەی : [چاوگە‌،ت]کیاستەی؛ ناردن؛ هـە-ناردن. (فرستادن)
کیانـای : [چاوگـە‌،ت] کیاسـەی؛ نـاردن؛ کیاندن. (فرستادن)
کیاندن : [چاوگە] هەناردن؛ نـاردن؛ شـاندن. (فرستادن)
کیبەرە : [ناو] کیە؛ نـەقـم؛ نـەغمـە؛ کانـاڵ؛ بوودڕ. (کانال؛ مجرا)
کیّچ‌کەوتنەکەوڵ : ئۆقرە لیّبڕان و لەزکـردن بۆ ئەنجامی کاریّـک؛ شـڵەژان. (قرارنداشـتن-وعجلەکردن)
کیّرەوڵ : [ناو] پیّستی شۆڕەوەبووی ژیّرسکی گا کە میزی گا لەویـوە دەچۆڕیّتـە خـوارەوە. (پوست‌آویزان‌زیرشکم‌گاو)
کیسەکیّشان : [چاوگە‌،ت] لە گـەرمـاو بـە - کیسـە خـۆ شـتن؛ (کیسـەکشـیدن)؛ (۲ب) ماستاوکردن و ڕیایی‌کردن. (تملق‌کردن)
کیّش : [ناو] هیّزی ڕاکیّشان و ڕۆیشتن؛ سە-یارەکە نامیزانە کیّشی‌نییە. (کشش)
کیّشە : [ناو] گیروگرفتی؛ گرفتاری؛ دەمەقاڵە؛ شەڕەقسە؛ شەڕ (گرفتاری.نزاع‌لفظی)+
کیّل‌گەردن : [ئاوەڵناو] (ب) ژنی‌گەردن‌بەرز. (زن‌گردن‌بلند)
کیلۆمیتری‌چوارگوش : [ناو،ت] بـەرانبـەر بـە یەکملیۆن میتری چوارگوش. (کیلومتر مربع)
کیلە : [ناو] عەیارەییّکە بۆ پیّوانی دەغل بەرا-نبەر بە ۱۶ کیلۆ. (کیل)
کیّم : (۱) کەم؛ دژی زۆر. (کم)؛ (۲) چەکـە-سم؛ من‌کیّم : چ‌کەسم. (کی‌هستم)؛ (۳) کیم؛ ئاداو؛ زووخاوی‌برین. (چرک‌زخم)
کیّمختە : [ناو] سپوس؛ کەپەک؛ پیّستی‌گە-نم. (سبوس)
کیّم‌وکیاسی : [نـاو] کـەم‌وکـەسـری؛ کـەم-وکورتی؛ کەم‌وکووڕی. (کم‌وکسری)
کیمۆنۆ : فرد.ژاپون.د.فد. [ناو] کراسی دریـّژی قۆڵ‌فش کە لەپیّشەوە وەک باڵتە بەسەریـە-کدا دیّتەوە و بە کەمەرەییّک قاییم دەکریّـت. (کیمونو)
کیّوپـارە : [ئـاوەڵنـاو] ناوچـەی کویّسـتانی. (جای‌کوهستانی)
کیّوڵکانیّ: [ناو] کیّبەرکیّ؛ کیّبرکیّ .(مسابقە
کیوی : [ناو] بەری‌داری‌کیوی؛ کە میوەییّکـە هیّلکـە ئاسـا و تـووکن و ڕەنـگ قـاوەیـی، تامیکی مزری هەیە و دەخوریّـت. و تـاڕادە-ییّکی زۆر ویتامینی(سیّ)ی هەیە. (کیوی)
کیّوی‌ئاورپژیّن : [ناو،ت] کـوّو ئـایر پژگـنـای. (کوەآتشفشان)
کیّها : کامە؛ کام؛ کیژان؛ کامەتا؛ کیشک. (کدام؛ کدامین)
کیّهایـان :کامـەیـان؛ کامیـان؛ کیّهـەیـان. (کدامشان)

گ : کورتکراوەی گشت؛ هەموو؛ سوپاسی گلاییێکتان دەکەم: سوپاسی هەمووتان دە-کەم. (همگی)

گ: [پاشگر] لە هەندێ زاراوەدا نیشانەی بە-رکارە وەک مردگ، سووتاگ، خواردگیە، بردگیە

گابـاردین : [ناو] گاواردین؛ جۆرێک فارسوونیای ئینگلیزی زۆر بە ناویە و باشە. (گاباردین)

گابازی : [ناو] دابێکی کۆنی ئیسپانیایە، مرۆڤێکی گاباز لە مەیدانێکدا لەگەڵ گایێک شەڕدەکات و زیاتر گاکە شکست دێنی و دەکوژرێت و جاریش هەیە گابازەکە کوڵەوار دەبێت یان دەکوژرێت. (گاوبازی)

گابژار : [ناو] بژاری بەرد لە کاتی جووتکردندا، کە لە پاش هێلی گاسنەوە بەردبژێر دەکرێت. (جمع کردن سنگ درشیار شخم)

گابەدەنگ نەڕۆیشتن : بێبایەخ بوونی فرمان؛ (ب) جواب نەدانەوە. (اجرانکردن دستور)

گابەردان : کاتی لارەسێبەری ئێواری کە گای جووت و ڕەشەوڵاغی گێرە بەردەدەن بۆ لەوەڕ. (درعصرباز کردن یوغ گردن گاوخرمنکوب)

گابێنان: جووت بەستن؛ نیر لە سەرملی گا بەستن بۆ جووت؛ گاگرێدان بۆ جووت. (یوغ-بستن بگردن گاو)

گاترمە : [ناو] کەمەربەند؛ کەمەربەندی زێڕ و زێو نیشان. (کمربندطلاپانقرەنشان)

گاج : گاوان. (چوپان گلە گاو)

گاجی : [ناو]گاوانی. (چوپانی گاوها)

گاخۆر : هەر شتێ کە گا بیخوات ؛ هەر شت-کە گا دەخوات؛ (ب) زۆرخۆر. (پیرخور)

گاڕان گۆلکانی : [ناو] (ب) بێسەروبەرەیی؛ هەرکەس بە کەیفی خۆ؛ بێدەستووری. (بی-نظمی؛ بی قانونی)

گارکەگارک : [دەنگەناو] گارەگار؛ خوێندنی-مریشک لە کاتی هێلکەکردندا. (کراخ)

گارگاە : [ناو] مۆغەرەی پشت؛ بڕبڕەی پشت؛ گازراکە. (ستون فقرات)

گارمۆن : روس‌د؛ فـد؛ تـد: ئامێرێکی مۆسیقایە؛ گەڕەمەشکە. (گارمۆن؛ آکاردئون)

گارووس : دێمیلە. (گاورس)

گارە : [ناو]کێو؛ شاخ. (کوە)

گارەش : [ناو]گایێ کە ڕەنگی ڕەشە؛ (ب) ڕ-ەشەوڵاخ.(ب) گا و مانگا (گاوسیاە؛گاو)

گاریس : [ئاوەڵناو] چەپەڵ؛ سووک و چرووک؛ پەست؛ خراپ؛ ڕووڕەش. (ناپاک؛ پست)

گاریسۆک : [ناو] تەرزەی دەنگ گەورە. (تگرگ دانەدرشت)

گاریە : [ناو] گاری؛ ئارەبانە. (گاری)

گازاندە : گازندە؛ گلەیی. (گلە)

گازدار : هەرچی کە گازیهەبێت؛ زیاتر بۆ نۆشابەیێک بەکاردەبرێت کە گازی هـەبێـت؛ وەکپێپسی و سەودا. (گازدار)

گازرە : [نـاو] ئـەستووری؛ قیلـەت؛ بارسـتا. (ضخامت)

گازگر : [ئاوەڵناو] گـەزۆک؛ ئـەوەی گـازدە-گرێت. (گازگیر)

گازگرتوو : [ناو،بەر] ڕەوتی خنکاو بـە گـازی ژاراوی. (گازگرفته)

گازمە : خاوشکاندنیگا لە ئەوەلیبـەهـاردا و ئامادەکردنیان بۆ شێوبڕین بە دوو سـێ هێـل جووت کردن؛ لەبەرئەوە بە جەمام نەکـەون. (آمادەکردنگاوبرایشخمزدن)

گازمە : تد: بـەتـورکی(واتاهـەڵکـەن). [نـاو] قوڵینگ؛ پاچ؛ زەنگـن؛ کوڵـەک؛ کولـەنـگ. (کلنگ)

گازندۆک : بەکلەیی. (گلەکنندە)

گازۆر : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ کەسێک کە هێـزی بەقەد هێزی گایێکە؛ زلهێز. (خرزور)

گــازوگیر : نزیــکبــەگــرتن؛ هــەڕەتــی گیروگرفتی.تەنـگ و چـەڵـەمـە. (درشـرف گرفتنبا دندان؛ فشارآوردن، گیرانداختن)

گازۆل : [ناو] بەرهەمێکی پاترۆلییە، سـووتە-مەنی مۆتۆڕی گازوئیلییە. (گازوئیل)

گازە : [ناو] لە گاتای ئاویستاوە وەرگیـراوە و گازندە و گازکردن و گازی بەواتای پاڕانەوە و بانگ و هاوارکردنـە لـە خـودا؛ موناجـات. (-مناجات)

گــازەرە : [نـاو] گـازەرا؛ مۆغـەرەی پشـت. (ستونفقرات)

گازیتراو : [ناو] گازێ کە بەپەستاوتنی (بـە-گوشار) بووەتە تراو. (گازمایع)

گازیخەردەل : [ناو] گازێکی کیمیاوییـە کـە حەڵەبجـەی شـەهیـدی پـێ بۆمبـاران کـرا. (گازخردل)

گاس : فد: [بەنـد] گاهـەس؛ لـە کوردییـەوە چووەتە نێو فارسی؛ شایەد؛ بۆیهەیە؛ ڕەنگە؛ وێدەچێ. (گاس)

گاڤادی : گاڤا دن؛ دەمێکیدی؛ کـاتێکیتـر. (وقتدیگر)

گاڤقەلیش : [ئاوەڵناو] هەرزەگـەڕ؛ زۆرگـەڕ؛ ئاوارە. (هرزەگرد)

گاڤگاڤانێ : [ناو] کایەی بازدان. (بازیپرش)

گاڤۆک : > گامیز.

گاکوژە : گیایێکی ژەهرداره؛ مرۆڤ و گـا دە-کوژێت، بەڵام ئاژاڵیتر ناکوژێـت. (شـوکران-آبی)

گاکەرک :[ناو] فەرەجی قۆڵکورتی تا ئەژنـۆ درێژ. (نـوعیعـبـایآسـتینکوتـاه، دامـن-تازانوبلند)

گاگلوان : [ناو] تەویلەی گاگەل. (تویلەگاوها)

گاگۆڕ : [ناو] قەبر جگە لە گۆڕیچە. (قبر بجز ازلحد)

گاگۆز : [ناو] گلێنە؛ کزن. (گاوەدانە)+

گالتەوگەپ : [ناو] گاڵتەوگەپ حەنەک و پە یقین؛ قسە و شۆخی. (شوخیوگپزدن)

گاڵەکوت : [ئاوەڵناو] هـەڵچـون؛ هـەراسـان؛ نیگەران. (مضطرب)

گالەوەڕێن : [ناو](ب) گـاح؛ شـووانیگاگـەل. (چوپانگاوها)

گامبۆره : [ئاوەڵناو] ئازا؛ بەکار؛ بەدەستوبرد. (کاری)

گـامۆڵکی : [نـاو] گـاگۆڵکێ؛ گـاوڵکێ. (چهاردستوپاراەرفتن‌بچه)

گامیر : جۆرێک‌قالۆنجە. (نوعی‌سوسک)

گامیزە : مارپێچ؛ ئەم بەروئەوبەرکردنی هێل یان پێچ و قەمچ لە ڕیگا ڕۆیشتندا. (زیگزاگ)

گاوانەسی : >گاوەناس؛ گاوەناز.

گاوبار : لە زۆرانبازیدا بەلای شاندا کەوتن. (نیم‌تیغ)

گاوری‌سەرکۆ : بەو زەردەشتیانەیان گوتووە، کە لە دەس زوحاک ڕوویان‌کردە کەژ وکێو؛ یان دەستەیێکی‌تریان کە بەهاتنی ئیسلام هەڵاتنە سەرکێو و شاخ. (زردوشتیان‌فراری‌کوه‌وکمر)

گاوەشە : [ناو] گاوس؛ مەشکەی‌گەورە. (مشک‌بزرگ)

گاوەشەدەم : [ئاوەڵناو] دەمزل؛ مەشکەدەمە. (دهن‌گشاد)

گاوەناس : [ناو] گاوەناز؛ پەیدابوونی گروڤەڕێکی بەئێش و برین و چڵک لە بەر ملی گادا. (مرض‌ورم‌کردن‌گلوی‌گاو)

گاهنبار : لەئاوێستا داهاتووە کە دونیا لەشەش ڕۆژدا دروستبووە، (ب) لەو شەش ڕۆژەیە. (شش‌روزی‌که‌دنیاخلق‌شده)

گاهیت : [ناو] گاجووت؛ گای‌شێوبرین و جووت‌کردن بە تەوسەوە وەک جوێن بە کەسێکی گێژ و حوڵ دەوترێت. (گاونرگاوآهن‌کش)

گای‌باری : لە قەدیمدا باو بوو گایان بار دەکرد. (خۆم کورەکاروانی گا بە بارەوە «فۆڵکلۆر». (گاوباری)

گای‌سەرە : ئەوەڵین گای‌گێرە کە لە قەراخ پێخوێدا دەگەڕێت. (اولین‌گاودرخرمنکوبی)

گایێ : (١) یەک گا. (یک‌گاو). (٢.ب) [بەند] جاروبار؛ بڕێ‌جار؛ هەندی‌جار؛ بڕێوجارا. (گاهی)

گرانفرۆش : [ئاوەڵناو] گرانجان؛ گران‌ورەش. (گران‌فروش)

گرتن : [چاوگە] (ب)جوانووی لە سێ ساڵ بەرەوژوور ڕام‌کردن بۆ سواری. (رام‌کردن‌اسب‌برای‌سواری)+

گرتەی‌وەر : گرتنە باوش. (بغل‌گرفتن)

گرد : لەگەڵ؛ وەگردمنی ؟: لەگەل منتە ؟: لەگەڵ منت دایە؟. (با)

گرد : [ناو] نیشانەیێکە لە سەر پێنج هێلی نۆت‌نوسینی مۆسیقادا کە یەکەی کاتە و بە ڕانبەر بە دووسپی وهەشت چەنگە. (گرد)

گردەبڕ : [ناو]لق یان کۆتە دار کە بە باری ڕادپووتدا ببردرێتەوە؛ خشتەبر یان گردەبڕی پێدەڵێن، ئەوداره گردەبڕ، ببڕەوە ؛ ئەگەر بە باری ڕاراستدا ببرێتەوە (داهێنانی) پێدەڵێن. (بریدن‌هرچیزگردازعوض)+

گردەوبوون : گردبوونەوە؛ کۆبوونەوە؛ کۆم بوونەوە؛ خڕبوون؛ خڕبوونەوە . (جمع‌شدن؛ گردشدن)

گردیشک : گیایێکە لە ئاڵەکۆک دەکا. (نام‌گیاهی‌است)

گرسانەوە : ڕاوەستانی خوێنی‌برین؛ خوێنی برینەکەی گرسایەوە : بەندهات؛ هاتە بەس.

(بندآمدن‌خون)+
گرسۆز : [ناو] گردسۆز؛ جۆرێک‌چرای نەوتی کە گرەکەی جەغزئاسایە. (گردسوز)
گرگرە : [ناو] چەرخی ئاو دەرهێنان لەبیر؛ جەرجەرە. (گەردوونە؛ چرخ‌چاه)
گرۆبان : پلەی عەسکەری بانتر لە سەرباز یەکەم و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان)
گرۆبان‌دوەم : پلەی عەسکەری بانتر لە گرۆبان‌سێ. (گروهبان‌دوم)
گرۆبان‌سێ : خوارترین پلەی گرۆبانی. (-گروهبان‌سوم)
گرۆبان‌یەکەم : پلەی عەسکەری بانترین پلەی گرۆبانی و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان‌یکم)
گرۆڤەر : [ناو] لوو؛ لک؛ لووی؛ بەرزەک؛ ئاڵک؛ ئالوو. (غدە.تومور)+
گرۆشاندن : [چاوگە،ت] کرووساندن؛ کراندنەوە و داماڵین بەددان. (بادندان‌لخت-کردن مانند بلال‌خوردن)
گرووچ : [ئاوەڵناو] سووکوچرووک. (پست)
گرەمشقەڵە : گرەمشقەڵان؛ ئاگری شۆڵەبەرز. (آتش‌شعله‌بلند)
گرێ : [ناو] جۆرێک گروڤەر لە ناو کۆتە یان لەسەر ریشەی‌دار. (گره‌داخل‌تنه‌وریشه‌درخت)
گریاشان : سەیرانگابوو، ئێستا گەرەکیکە لە شاری سنە. (گریاشان)
گریاڵ : [ئاوەڵناو] کەچەڵ؛ سەرگەنیگ. (کچل؛ گر)
گرێدێر : اند؛ فد: [ناو] ماشێنی تەخت‌کردنی زەوی زیاتر لە جادەسازیدا بەکاردێ. (گریدر)
گوڵێر : فد: [ناو] لە ئینگلیزی وەرگیراوە واتا دەروازەوانی کایەی تۆپێپا. (گلر)
گرێ‌تێکەوتن : (ب)چەت‌تێکەوتن؛ کۆسپ و بەرهەڵست کەوتنە سەر رێی ئەنجامی کارێک. (مشکل درکارپیداشدن)
گرێ‌تێکەوتن : ١) گرێ‌کەوتنە ناو ریس و بەن؛ ئاڵۆزان و لێک گیربوونی بەن و رێسمان. (گره‌افتادن). (٢.ب)کۆسپ و لەمپەر کەوتنە سەر رێگەی ئەنجامی کارێک؛ دژواری دروست‌بوون لە کاردا. (گره‌خوردن؛ به مانع برخوردن)
گریس : اند؛ فد: [ناو] رۆنێکی زۆر خەستی پاترۆڵییە بۆ رەوان‌کارکردنی کەرەستەگەلی سەیارە و موتۆر بەکاردێت. (گریس)
گری‌گوێز : [ناو] لەبن‌کۆتە و سەر ریشەی-گوێز گرێیێک خڕ دەبێتەوە کە تەختەنەردی لێ دروست دەکرێت و زۆر نایاب و بەنرخە. (گره‌گردو)
گریسکاری : فد: [بەرهەمی‌چاوگە] گریس لە پاژگەلی بزوزی موتۆر هەڵساوین. (گریسکاری)
گرینچۆ : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ خرتک. (مفصل)
گرێی‌دەریایی : [ناو] یەکەی درێژایی لە دە-ریادا بەرانبەربە میلێکی دەریایی. (گره‌دریایی)
گرێی‌سەردڵ : داخبەدڵمان؛ ئاوات‌نەهاتنە-دی؛ داخی‌سەردڵ؛ (عقده‌دل)
گزرەهۆرپر : [ناو] کوللە؛ قولمە. (ملخ)
گزمک : [ناو] بزمک؛ دەم‌بێن. (پوزه‌بند)
گزی : [ناو] گزک؛ گسک. (جارو)+

گسک‌لێدان:[چاوگە،ت] (ب) ماڵینەوە و هچ-
بـەجـێ‌نـەهێشـتـن (کـنـایی؛ چیـزی‌بـە-
جانگذاشتن)+
گسکەکۆتەرە :[ناو] گسکێکە چڵەکانی چـوو-
بێتەکار و کورت بوویێتـەوە. (جـاروب‌کوتـاە-
شدەبعلت کارکردن زیاد)
گشتەک : [ناو] گشتەک؛ بەنی دوورینی کە-
وش و درگای جەواڵ و ئیتر. (نخ‌کفش‌دوزی)
گفکە : [ناو] گوڵینگ؛ گوڵەنگ. (منگوله)
گڤاڵە : (١)گەڤاڵە؛ گەواڵە؛ پارچەهەور. (تکە-
ابر). (٢) گڤاڵەکەڤۆک: تاقمی‌کۆتر. (دسته)
گڤشین : [چاوگە] گوشین. (فشاردادن)
گڤکرن : [چاوگە،ت] گیف‌کردن؛ خۆئامـادە-
کرن؛ چەترپێکان. (آمادەشدن؛ پزدادن)
گڤن : [ئاوەڵناو] گرژ؛ مۆن؛ تووڕە. (عصبانی)
گل : [ناو] گلە؛ دانە؛ دەنگ؛ دووگلە: دوودانە.
(عدد؛ دانە) +
گلار : [ناو] گلارە؛ گلێنە؛ ڕەشـکێنەی‌جـارو؛
بیبیلە؛ دەنکـە تـرێ. (مردمـک‌چشـم؛ دانـە
انگور)
گلاراو : [ناو] نەخۆشینی گلێنەی‌چـاو؛ گـل-
کردن و ئێشانی‌چاو؛ (چشم‌درد)+
گلایۆل: فرد؛ اند: [ناو] شالانگ؛گوڵە دیاری؛
گەلایۆل؛ گوڵەکانی بەریز لە سەر لقێک دە-
پشکوون وچەند ڕەنگی جۆراوجۆری هـەیـە.
(گلایول)
گلچ : بژاربڕ؛ براڕچن. (بیلچەوجین)
گلدوگاجل : [ناو] شتی‌کۆن و پرووپووچ؛ شرە-
وبڕە؛ شرووشاتاڵ. (خرت‌وپرت‌کهنه)
گڵکەن : [ناو،بک] کەسێک کەگڵ هەڵدەکە-
نێت؛ ئاخکۆڵ. (خاک‌کن)+
گلمیسک : [ناو] ئاویزار؛ لیک. (آب‌دهان)
گلۆپ : [ناو] لامپی‌چرای‌کارەبا. (لامپ)
گلۆرە : شتی‌خڕ؛ گوڵوڵە. (کـلافوگلولـەنـخ-
یاهرچیزگرد)
گلێــــرای : [چاوگــــە،ت] خلاربوونـــەوە؛
خلۆربــــوون؛ ســـەرســـەمدانـــی‌چـــارەوێ.
(سرازیرشدن.افتادن)
گلێرۆکـەردەی : [چاوگـە،ت] کـۆم‌کـردن؛
کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە. (جمع‌کردن)
گمتە : [ئاوەڵناو] تێکسمڕاو؛ (ب)قەڵب؛ بەرە-
ڵا؛ گەدەوگودە. (گندە.بی‌ارزش)
گن : [ناو] گروڤەر؛ لـوو؛ گرێـی‌نـاو لـەشـی
زیندەوەر. (غدە)+
گنای : [چاوگە] کەوتن؛ کەفتن. (افتادن)
گواتر : فرد؛ فد: [ناو] نـەخۆشـینی پـەنمـانی
گروڤەری (تیروئید) بە هۆی‌کـەم بوونـەوەی
(یۆد) لە لەشدا کە دەڵێن لە خەم و خەفەتـی
زۆرەوەیە؛ وەرهەم. (گواتر)
گۆپاڵ : [ناو] گورز. (گرز)
گوپینە : [ناو] کۆپکە؛ چـڕوی‌دار؛ خونچـەی-
ساوای سەر لقی دار. (تژەدرخت)
گوتووێژ : [ناو] گفتوگۆ؛ وتووێژ. (گفتگو)
گوتیار : [ناو،بک] بێژەر؛ قسەکەر. (گوینده)
گۆجەستەک:[ئاوەڵناو]نەگبەت؛ بە نـەحلـەت
کراو؛ نەفرین‌کراو؛ نەگریس. (نکبت)
گوجیلە : [ناو]گورچیلە؛ وڵک.(کلیە)
گۆڕ : [ناو]گۆڕخەر؛ کەرەکێفی؛ کـەرەکێـوی؛
وەک کەر وایە و لەشی خەتخەتە. (گورخر)
گوراِیگور :[بەند] پەیتاپـەیتـا؛ لـەسـەریـەک.

(گروگر)

گـــورجی:[نـــاو]خـــەڵکـــی گـــور جســـتان- .(اهلگرجستان)+ توند وتۆڵی

گورخەر : >گۆر.

گوردان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بـە سیٚ گورهان. (گردان)

گۆردەک :سەگی گوێ شۆڕ؛سەگی گوێ نە-براو. (شگ‌گوش‌آویزان)

گورزەگیا : [ناو]گوڵەهەنگە؛ گیایێکە نیـومیتر بەرزە و بۆ پەنمانی گورچیلە و میزگیران بـە-کەڵکە. (افسنطین‌رومی)

گورگستان : (ب) ناوچەیێک کە دانیشـتووانی بیٚبەزە و جەردە و پیاوکوژبن. (گورگستان)

گورگــەبـــوون : [چاوگــە،ت] هــەڵــاتن و خۆشاردنەوە لە دەس‌کەسیٚ یان حوکومـەت. (گریختن‌وئاوارەشدن)+

گورگەڕاو : [ناو] ڕاوی گورگ؛ (ب)زەحمـەت و دەردیســەری زۆر پێــدان؛ هێنـان و بردنـی زۆر. (شکارگرگ؛ آزاردادن‌زیاد)

گورگی‌باران‌دیدە : گورگی باران دیتی؛ هەڵە-یە. >گورگی‌باڵان‌دیدە.

گورگی‌باڵان‌دیتی : > گورگی‌باڵان‌دیدە.

گورگی‌باڵان‌دیدە : باڵان لە کوردی و فارسیدا واتا تەڵەی گورگ، دیارە هیچ گورگێک نییـە کە بارانی نەدیبێت و باران‌دیدە هەڵەیە کە لە فارسی و کوردیدا دەیڵێن و لە ئەسـڵدا باڵـان دیدەیە وەک کەوی داودۆز بە گورگێـک دە-گوترێت کە تەڵەی دیبێت و ئـەزمـوونی وە-رگرتبێت و لە تەڵە سڵ بکات و بیناسێت؛ لـە ئاکامدا بە مرۆڤی بە ئەزموون و دونیـا دیتـوو دەوترێت. (گرگ‌بالان‌دیده)

گورم : [ناو] پاڵ پێوەنان و تەکاندانی بە تـە-وژمی مەشکە یان شتی‌تر. (محکم‌تکاندادن)

گورمەتە : [ناو] تەکان‌لەخـۆدان؛ بـەتونـدی-ڕاپسکان؛ بەتوندی هێرش بردن. (جهیدن)

گۆرواباف : [نـاو] دووکـەرێسـە؛ گـۆرەویلـە؛ گۆرەویچنە؛ تۆرەمەی گۆرەوی‌چنە ٨ جـۆرن. (١)گۆرەویچنەی‌بۆر. (چرخ ریسک سرسیاه). (٢) گۆرەویچنەی سەرسپی. (چـرخ‌ریسـک-سرسفید). (٣) گـۆرەویلـەی پشـت‌مـل‌شـیٚ. (چرخ‌ریسک پشت‌بلوطی). (٤) گۆرەویچنەی تورکستانی. (چرخ‌ریسک‌تـورانی). (٥) گـۆرە-ویچنەی سمێڵ‌دار. (چـرخ‌ریسـک‌نیـزار) (٦) گۆرەویچنەی شین. (چرخ‌ریسک‌سرآبی). (٧) گۆرەویچنەی‌کلک درێژ. (چرخ‌ریسک‌دم‌دراز). (٨) گۆرەویچنـەی گـەورە. (چـرخ ریسـک-بزرگ)

گورهان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بـە سیٚ دەستە. (گرهان)>گوردان

گوڕەکردن : [چاوگە،ت] (ب) بە هـەرا و دە-ستوبرد کارێک تەواوکردن زیاتر لـە کـاری فـەلاحـەت و دروێنـەدا بـە کـاردیٚ (لێمـان گوراندو بەرێکمـان دووریـەوە)؛ هـەیتانـدن. (بادادوفریادوعجله‌کاری‌راتمام‌کردن)

گوریچە : جۆرێک تەڵەنانەوە لە بـەر درگـای کونێکدا کە نێچیـری تێـدابێت. (نـوعی‌تلـە-گذاری)+

گۆریل : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] جۆرێک مەیمونی بێکلکە و زۆر بە هێز و ئارامە بە ڵـام ئـەگـەر تووڕەی بکەن بیٚترس و بیٚبەزە هێرش دە-

کات. (گوریل)

گۆزن گرێ : [ناو] پشتوین بەستن بە شێوەی گرێچن. (نوعی‌بستن‌شال کمر)

گـوزەران : گـوزەشـت کـردن؛ بـەخشـینی تاوانبار؛لێ‌خۆشبوون. (گذشت کردن)+

گوشادان : لە کایەی نەردێن‌دا تەنیامۆرە، لـە بـواری مـۆرەگـەلـی حـەریفـدا دانـان. (گوشادادن)

گۆشارە :[ناو]گۆشوارە؛گوارە؛گوهارک؛ گوهار. (گوشوارە)

گۆشت‌کۆی : [ناو] گۆشت‌کوت؛ کوتکی گۆ-شت‌کوتان. (گوشت‌کوب)

گۆشتی‌قیمە : گۆشتی‌کوتراو یـان لـە چـەرخ دراو. (گوشت قیمە)

گۆشتی‌کوتراو : [ناو،ت،بەرک] لەقەدیم‌دا بـۆ دروستکردنی‌کەبابی لوول گۆشـتیان دەکوتـا ئەمڕۆ لە چەرخی گۆشـتی دەدەن و قیمـەی پێدەڵێن. (گوشت‌کوبیدە)

گۆشتی‌گەردەمل : [ناو] (ب) ئاماژەیە بۆ شتی سەربار و بەسەرداسەپاو. (کنایی‌سربار)

گۆشتی‌یەک خواردن‌وئێسقان نەشکاندن : ئیشارەتە بە خزمایەتی. (کنایی.قوم‌وخویش)

گۆشدەر:[ناو]گۆش:گوێ،گوێگر:گوێ ڕایەڵ ؛ (پۆس کۆس گۆش ئاوکێشـان کـەم‌کـەم، ئیسەر ئەوسەرەن دووربینەکەی چەم) «مەولە-وی» . (شنوندە)

گۆشگرە : [ناو] گوێ داپۆش زیاتر بۆ منـداڵی دروستدەکەن. (گوش‌پوش)+

گۆشەملـە: گیـای‌گـوێ‌مشـک؛ کوڵێنـدراوی گیای گوێ‌مشک دژی تووڕەیـی و بـێ‌خـە-

وییە. (مرزنجوش؛ مرزنگوش)

گۆشەوکەنار : (ب) دەوروبەر. قـەراغ‌وبیجـاغ. (گوشەکنار)

گۆشی : فد. لە سازەکانی تەلیدا ئەو بە ڕووڵە خرانەن کە سیم (تەل)یان پێوە دەبەسـترێت بـۆ شـل و توندکردنـەوە وکـۆک کردنیـان. (گوشی)

گۆشی : کەرەسـتەی گـوێگرتن لـە دەنگـی لێدانی دڵ کە دوکتۆرەکان بـە گوێیـەوە دە-نێن؛ بیستۆکی دەزگای تەلەفۆن؛ کەرەستەی دەنگبرین لە ئامێری وەک ڕادیـۆ و گـرام و ئیتر کە تەنیـا بـە و کـەرەسـتە گـوێی لـێ-بگیرێت؛ (گوشی)

گوشینە : [ناو] گونیە؛ گۆنی؛ تەلیس. (گونی)

گوفتار : [ناو] گوتە؛ ڕەوتـی پـەیڤـین؛ وتـار؛ گوتار. (گفتار)

گوفتوگۆ : [ناو] دەڤچەنگ؛ وتوویژ؛ دەمەتـە-قێ. (گفتگو)

گۆگراندن : [چاوگە،ت] خرت‌کردن؛ خڕهە-ڵدان؛ گردکردن؛ لەخەراتی‌دان. (کروی کردن)

گۆگرکار :[ناو،بک] خڕهەڵدەر؛ خرکەر؛ لەخە-ڕاتیدەر؛ خرت‌کەر؛ خەرات. (خەراط)

گوڵاڵەقلیان : [ناو] گوراڵەقلیان؛ گولەنـەورۆز؛ جۆرێک گوڵاڵەیە کە پەرەکانی قـەویتـرە لـە گوڵە خەشخاشە و گەڵاکانی درێژ و باریکـە و پیازەکەی شیرینچقە؛ دژی کرمی برینی دە-ست و پای حەیواناتە کە کرمی هەڵهێنابێـت. (لالەالوان)

گوڵباران : [ناو] جۆرێک ڕێزگرتن لە کەسێک بە داباراندنی گوڵ بە سەریدا لە لایەن کەس

یان جەماوەرەوە.جۆرێک باربوو. (گلباران)
گوڵپڕشنگ : گیای پەنگەڵزەرد؛ هەسارە شمار؛ هەسارەژمار. (گیاەشیرمرغ)
گولپەڕ : [ناو](١)گوڵەسۆ. (٢)کوتراوی گوڵبەرگی جۆرێک گوڵە وەک بەهارات دەیکەنە نێو ماست و خۆراکەوە. (گلپر)
گوڵتریاک :[ناو]سەبیلەگیا؛ مەنگەگیا. (-خشخاش)
گولچیک : [ناو]گولچیسک؛ گورچیلە؛ گولچیلە؛ وڵک؛ گورچەویلە؛ گورچیلک؛ گورچک؛ گولچیزک؛ گورچوو؛ ڤلک. کاری-پاڵاوتنی خوێنە لە لەشدا. (کلیه)
گوڵخاز : خازی؛ گیایێکە کوڵێندراوی گوڵ و گەڵاکەی لەگەڵ سرکەدا دژی کرمە و بۆ بینایی‌چاو باشە. (گل‌شیپوری)
گوڵدەستە : [ناو] چەپکەگوڵ؛ دەستەگوڵ؛ منارە. (گل‌دسته؛ منار)
گوڵڕوخسار : [ئاوەڵناو] ڕوومەت وەک گوڵ؛ (ب) جوان و دیمەن‌گەش؛ گوڵعوزار. (گلعذار)
گوڵسازی : [ناو] هونەری دروستکردنی گوڵ؛ گوڵ دروستکردن لە قوماش و پەڕۆ و پلاستیک و شتی‌تر. (گلسازی)
گوڵقەند : [ناو] گەرمەشانی بڕژاوی هەڵتۆقیو لەگەڵ شەربەتدا بە تۆپەڵ گوشراو. (گلوله‌چسفیل‌باشربت)
گوڵگرتن : [چاوگە،ت] شاردنەوەی بەڕوولە خرچە لە ژێرخۆڵدا بۆ بەرگری لە گەرا دانانی مێشوولە و کرمۆڵ بوونی. (زیرخاک کردن-خربزه‌درموقعی‌که‌باندازه‌بادمی‌است‌برای-جلوگیری‌ازکرموشدن)+
گوڵگولاو : [ناو] گوڵەباخ. (گل‌محمدی)
گوڵەباران : [ناو](١) تیرباران؛ کوشتنی تاوانبار بە شێوەی بەستنەوەی بە ئەستوونەوە و دەسرێژ لێکردنی. ٢) بە چەکی وەک تفەنگ و توپ و خومپارە جێگاێیک دانەبەر گوڵە. (١و٢ تیر باران ؛ گلوله‌باران)
گوڵمانج : [ناو]گوڵی‌گەورە؛ زۆنگاو؛ تاڵاو. (تالاب)
گولمت : [ناو]گومتل؛ پارچە؛ بەشێکی گچکە لە هەرشت. (تکه‌کوچک)
گوڵناز : (١) ناوە بۆ ژنان. (٢) گوڵێکە ئەگەر دەست لە گوڵەکەی بدرێت پەڕەکانی لوول دەبن. (١و٢گلناز)
گولنیشان : [ناو] گوڵێکی سووری بێ بۆنە. (نوعی‌گل‌قرمزبیبو)
گولۆسوورکە : ڕێحانە کێویلە. (ریحان‌کوهی)
گوڵوێنە : (١) وێنە و ڕەسمی گوڵ؛ لە شکڵ و شێوەی گوڵ. (عکس گل؛ شکل و شبیه گل) (٢) گوڵبێنە. هەواکێشی خوارە وەی تەنوور. گوڵبێن. (گلوه تنور)
گوڵەئاخ : گوڵەئاوات؛ گیایێکە گوڵەکەی وشکدەکەن لە مەریوان و بێساران(کاژە)ی پێدەڵێن دەیکوڵێنن بۆ سەرئێشە بە کەڵکە. (گل‌میمون)
گوڵەئاسۆ : گوڵێکی هەشتپەڕی جوانە بۆ مالیجەی سەرئێشە(میگرێن)دەبێت. (گل-ستارەای)
گوڵەئاڵۆز : کوڵێندراوی لە ڕادەیێکی کەمدا بۆ نەخۆشینی جەرگ و سپڵ باشە و ژە-

هراویه و خواردنی زۆری بقەیە. (زبان‌در(قفا)

گوڵەئەسپەک : گوڵێکی ئاویە و بۆ نەخۆشینی کەوتەیی بەکەڵکە. (نوعی گل)

گوڵەبا : [ناو،ت] گیای قلینچکەهەوریشە؛ بۆ برینی گەدە کەڵکی لێوەردەگرن. (علف چای؛ گل‌باد)

گوڵەباخ : گوڵ گوڵاو؛ گوڵێکە گوڵاوی لێدەگیرێت (گل‌محمدی)

گوڵەبارزانی : گوڵێکی زەردی باڵابەرزە؛ گیابەرزە. (نوعی گل)

گوڵەبریقە : گوڵەمرواری. (گل‌مروارید)

گوڵەبەفرینە : گوڵێکی سپی و بۆن خۆشە و گەڵاێنییە و پەرەی گوڵەکەی ئەستوورە و ریشەی لە نێو بەفردایە و دەمەوبەهار لە کاژوواژ(خاڵخاڵ بوون)ی دەمەو بەهاردا لە سەر بەفر دەڕوێ. (گل‌یخ)

گوڵەپاییزە : گوڵەحەسرەت؛ لە پزشکیدا بۆ دەستکاریی (کرۆمۆزۆم)کەڵکی هەیە و بۆ جێگۆرکێی ژێنەکانی کورۆمۆزۆم بە کاردەبرێ. (گل حسرت)

گوڵەپیاڵە : گوڵێکی کورتە باڵای شێوە لاولاوە بەڵام کاسەی گوڵەکەی قووڵترە؛ بۆ خوێنبەستی برین بەکەڵکە. (گل‌استکانی)

گوڵەتیکە : گیای شەش‌پەرفەرەنگی؛ کولێندراوی گوڵەکەی بۆ شتنی چاوی چاوئێشەدار باشە. (گل‌آهار)

گوڵەجیرە : هەڵاوەدێمی؛ گیایێکە لە(مۆمیایی)دا زۆر بەکەڵکە. (گل‌کتانی)

گوڵەخەشخاش : چارەچەقیلە؛ گوڵاڵە سوورە؛ خەشخاشە. (شقایق)

گوڵەخەنازیل : گیایێکی ژەهرداره کوڵێندراوی دەساونە جێگای پەنمینی جومگە یان بێوەسیری، بەکەڵکە. (انجیرک؛علف بواسیر)

گوڵەخەو : <سونبولەتی؛ سونبولەتیف

گوڵەدان : کابە.گەرمەشامی؛گەنمەشامی؛ گوڵەپێغەمبەرە. (ذرت)

گوڵەدرەوش : گیای دووگەگورک؛ گوڵەئەختەر. (گل‌اختر)

گوڵەڕوو :گوڵ گیرووڵک؛کاتمی؛ هەڵمەڵە؛ گوڵە هێرۆ. (گل‌ختمی)

گوڵەزاوا : گیایێکی یەکساڵەیە،بۆ مالیجەی برینی کۆنبوو، لەگەڵ پیازدا لە سەر برینی دادەنین بەکەڵکە. (آناغالس‌دشتی)

گوڵەفەرهاد : گوڵەکاویان؛ گوڵەکاوان؛ گیایێکە بۆ ئێشی کویچکە بەکەڵکە. (کلماتیس)

گوڵەکاغەزی : گوڵێکی گەرمەسێرییە و ڕەنگی گوڵەکەی سوورە لەبەر تاو بێت گوڵەکەی زۆرترە و لەبەر سیبەر گەڵای‌کەی زیاتر دەبێت. (گل‌کاغذی)

گوڵەکەر: نێرەکەر؛ (ب) پیاوی زۆر نەفام و تێنەگەیشتوو بەتەوسەوە؛ (نرەخر)

گوڵەگیا : گیایێکە لە ناوچەی مەهاباد و مەریوان زۆرە لەگەڵ بڕەئاسن بەبرینی گولی و بیرۆیتەڕدا دەکرێت و بەکەڵکە. (گرگ کش؛ اقونیطون)

گوڵەلێوە : خەرەبەنگ؛ گیایێکە بەنگی لێدەگرن. (شاهدانەهندی؛ بنگ)

گوڵەمێلاقە : جۆرێک گوڵاڵەسوورەی گەڵادرێژە و بەرگی گوڵەکەی لە گوڵەخەشخاشە

قەویترە؛ گوڵەنیسان.(گل لاله)

گوڵەنانودۆبڕ : چارەچەقیلەی ناو مەزرای گەنموجۆ؛ گوڵەخەشخاشە؛ بە گوڵە تریاکیش دەڵێن. (شقایق گل خشخاش)

گولەهەرمەڵێ : هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ. (گل ختمی)

گوڵەهەنگوین : گیایێکە لە ناوچەی بۆکان و مەهاباد زۆرە و زەرداوبەرە و دەرمانی بڕین و بەردی زراوە. (شاەسپرم کوهی)

گوڵەهەوار : گوڵەچایە؛ گیایێکە دەرمانی زەردوویی و لابەری زەرداوە. (گل‌سرخ‌آلمانی)

گولیبەخیل : (ب)مرۆڤی چکووس و حەسوود و ڕژد. (کنایی‌آدم‌بخیل‌وحسود)

گوماندار : بەگومان؛ بەشک؛ زکڕەش؛ دڵپیس. (شکاک)

گومتاق : تەقیلە لە سەری بێمێزەر. (شب-کلاەبسرکردە بدون‌دستار)

گونجە : پاداش؛ جەزا؛ تۆڵە. (پاداش)

گوندڕیا : [ئاوڵناو] گوندڕیاو؛ قوڕ؛ قێرە. (قر)

گونگلە : [ناو]گێنگل؛ چەمەرە؛ ئاڵقە پێکان. (چمبرە)

گۆنگەڵ : قوماروباری؛ (لەسەر قورسی سەنگەڵی، فێری قومار و گۆنگەڵی) «فولکلۆر»..(بازی)

گونهەڵبەست : [ناو] سوواخدانی ناوبەناوی دیوار کە سوواخەکەی بەریدابێت. (گل-اندودکردن گلە‌گلە‌دیوار)

گونەهێسترە : [ناو] جۆرێک هەڵووژە ڕەشەی دەنک گەورەیە. (نوعی‌آلوچە)

گووژ : [ناو] جەو؛ جیوە؛ شیلەی وشکەوە-بووی دار و ڕووەک. (صمغ)

گووگەڕێن : [ناو] گووگلێنەک؛ گووگلێن؛ جۆرێک‌قالۆنچە. (نوعی‌سوسک)

گوو نەکەر : [ئاوەڵناو](ب) مرۆڤی ڕژد و چکووس و سەقیل؛ (خسیس)

گوونیە : [ناو] گۆنی؛ تەلیس؛ گۆنیە. (گونی)

گووهاسن : [ناو] بەردەڕەژی؛ زووخاڵسەنگ. (زغال‌سنگ)

گۆهاش : فد: [ناو] چەشنێ ڕەنگی وێنەکێشان کە بەئاو شل‌دەبێتەوە. (کوهاش)

گۆهەڤچنین:[چاوگە،ت]گوێ داتەپان؛گوێدان.گوێ‌شل‌کردن بۆقسەی نەهێنی خەڵک؛ کولگرتن. (استراق‌صمع)

گۆهماکەر : (ب) مرۆڤی بێ ئاوەز و بێعەقڵ. (کم‌عقل)

گوێبروسقێنێ :[ناو] گوێپچرکێ؛ زیاتر لەسەر سەربانێ کە دڵۆپە دەکات منداڵان کۆدەکەنەوە و کایەی‌گوێ بروسقێنێ سازدەکەن و ئەوکێبەرکێیە دەبێتە هۆی کوتانەوە سەربانی بەگڵدا پۆشراو. (نوعی بازی‌است)

گوێبڕین : (١) گوێی هەندێ حەیوان وەک سپلۆت بە تووتکی‌بڕین. (٢.ب) خەڵەتاندن؛ زیاتر لە موعامەلەدا بەکار دەبرێت؛ پارە لێکێشانەوە؛ (گوش‌بریدن)

گوێچکەگا :کۆشەنوەنە. گیایێکی کێوییە بەگەڵای پان و درێژەوە لە ناوچەی سەقز و شنۆ و برادۆست زۆرە؛ دەی‌کوڵێنن و لەشی پێدەشۆن خورووی لەش دادەمرکێنێ. (کاهوی‌وحشی)

گوێسبان : [ناو] گوێسوانە؛ قەراخ سەربان.

(لبەبام)

گوێسەنگین : گوێگران؛ دژی گوێسووک. (گوش‌سنگین)

گوێکەرە : [ناو] جووڵەوەرێکە وەک هەزارپێ دەڵێن ئەگەر بچێتە نێو گوێ دەبێتە هوی کەری. (خزنده‌ایست)

گوێل: [ناو] پڕهەردوودەست؛لاگوێل:(نیوەی گوێل، پڕبەری دەستێک: پڕلۆچی دەستێک، لاویچێک). (پرکف‌هردودست)

گوێلاک : [ناو] سەرووپۆتەراک: سەرووپۆتراک؛ پۆتراک. (سروسیما)

گوێماڵینەوە : [چاوگە،ت] نیشانەی هێرش کردن و تووڕەبوونی ئەسب. (گوش‌خواباندن-اسب)

گوێنەبیس : [ئاوەڵناو](١) کەڕ؛ کەڕانسوۆ. (٢.ب)گوێ نەدانە قسەی کەس؛بەقسەی کەس نەکەر.(١و٢کر؛ناشنوانسبت‌به‌حرف کسی)

گەبڕ : [ناو،بک] نۆگەبڕ؛ نۆبەبڕ؛ کەوتنەپێش کەسێکی کە نۆبەی لە پێشداگرتووە. (احجاف‌درنوبت)

گەبرەک : گەبر؛ گەور؛ زەردەشتی. (زردوشتی)

گەبۆڵ : [ناو] دەفر؛ کاسە؛ قاب. (ظرف)+

گەبە : [ناو] لبادی قەوی و تووکن. (نمدضخیم)+

گەبەر : [ناو] بنهەنگڵ. (زیربغل)+

گەبەزە : [ئاوەڵناو] گەوەزە؛ حاڵەتی گەبزی؛ خۆ ویست؛ خۆ هەڵکێش؛ خۆ پەسن. (خودپسند)

گەبەل : [ناو] گەواڵە؛ پەڵەهەور؛ دەستەی- باڵندە. (دسته.گروه)+

گەپاندن : هەڵگلاندن؛ قووتدانی پاروو بەلەز. (لقمه‌بلعیدن باعجله)

گەپوگاڵتە : <گاڵتەوگەپ.

گەدەروگودەر : <گەدەوگودە.

گەدەوگودە : [ئاوەڵناو] بێسەروپا گەل؛ بەرەڵا و هەرەڵا؛ ڕەش و ڕووت گەل؛ لاتولووت؛ قەلەوقوتە؛ قەلەودەلە. (آدمهای‌بی‌سروپا)

گەڕ : [ئاوەڵناو](١)گەڕۆڵ؛ لەهەندێ ناوچە بە گولیش‌دەڵێن. (گر).(٢) نۆبە؛ دەور. (نوبت؛ دوران)

گەڕاو : [ئاوەڵناو،ت] خواربوو؛ خواربووگ؛ تە- ختەدارە کە گەڕاوە: لاربووە: گێڕبووە. (کج- شده)+

گەڕاو : گەڕیدە؛ دونیاگەڕاو؛ (ڕابووردووی گە- ڕان، گەریاو). (گشته)

گەڕباڵ : [ناو] بیژنگ؛ هێڵەک؛ نزیکایەتی هەیە لەگەل غەربالی فارسیدا. (غربال)

گەردان کردن : [چاوگە،ت] ڕێکخستنی چاوگی وشە لەگەڵ (کات و جێگا و کار و کەس)لە ڕستەکاندا. (صرف‌کردن)

گەردۆز : [ناو]کاتی‌تێکەڵبوونی نێر و مێی بزنەکێوی. (هنگام‌جفتگیری‌بزکوهی)

گەردوون : [ناو](ب) ئاسمان؛ فەلەک؛ زەمانە. (فلک؛گردون)

گەردو وەرد : [ناو] تووچاندن و کێلانی زەوی پاش پەڵە. (شخم‌زن‌زمین‌بعدازباران‌زیاد)

گەردێ : [بەند] تۆزێ؛ نەختێ؛ کەمێ. لادێ. (کمی)

گەردی : فد: [ئاوەڵناو](ب)کەسێک کە

خووی بە کێشانی هێڕویین گرتووە. (گردی)
گەرساندن : [چاوگە،ت] ئابلۆقەدان؛ گەمارۆدان؛ قەرساندن؛ لێدان. (محاصره ؛کتک-زدن)
گەرساندن : [چاوگە،ت] گەوزاندن؛ تلاندن؛ تیوەتلاندن. (غلتاندن؛ داخل‌به‌کاری کردن)
گەرسین : [چاوگە،] گەوزین؛ گەڤلین. (غلتیدن)
گەرک : [ناو] ئاشی‌برنجهارین. (آسیاب‌برنج)
گەرمخین : [چاوگە،ت] وشکەوەبوون. (خشک‌شدن)+
گەرمشاندن : [چاوگە،ت] هووورکردن؛ هارین؛ وردکردن. (خوردکردن‌وپودرکردن)+
گەرمونەرم : [ئاوەڵناو] خۆش و لەبار بۆ حەسانەوەی لەش؛ جێوبانی گەرمونەرم. (گرم-ونرم)
گەرمە : [ناو] گەمرە. (سرگین‌زیرپاسفت‌شده-وخشک)
گەرمەژان : [ناو] هەرەتی ژانی منداڵبوون. (شدت‌دردزایمان)
گەرمەژۆ : [ناو] زیپکە بە هۆی تاوبردنەوە؛ گرمژە. (جوش‌آفتابزدگی)
گەرمەلان : [ناو](١)لانی‌تازەی گیانلە بەران. (لانه‌تازه). (٢)لانی‌کەروێشک لە جێگای بەر رۆژ کە لە پاییزاندا، چێی‌دەکات. (لانه-خرگوش‌درپاییزکه‌روبه‌آفتاباست).
گەرمەیاو : [ناو،ت] تەویزۆر؛ تەبی‌زۆر؛ جەنگەی نۆبەتی لێهاتن. (شدت‌تب)
گەرمیان : ناوچەیێکە نزیکی کەرکووک. (منطقه‌ای‌نزدیک کرکوک)

گەرمیلە : [ناو] دەستبەجێ و گەرماوگەرم سەربڕینی نێچیر کە گومانی مندار(مردار) بوونەوەی لێ‌بکرێت.(سربریدن‌شکاربدون-فوت‌وقت)
گەرنیزە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ گەرنیسە؛ لەڕ؛ بێ-تووک. (لاغر.مردنی)
گەرنیسە : <گەرنیزە.
گەڕوگیف : عڕ وگیف. ئەڕنین؛ نەڕاندن و هەڕەشەکردن؛ گوڕەکردن. (عروتیز)
گەروە خڕە : [ناو] ملەخڕە؛ دووشاخە. (خناق)
گەڕەمەشکە : [ناو] جۆرێک ئاکاردئۆنی بێ کلیل؛ ئامیری‌مۆسیقایە. (آکاردئون‌بی کلید)
گەرەو : [ناو] گرێو؛ مەرج. (شرط.مرج)
گەرهە : مەرێک دەوری چاوی ڕەش بێت. (گوسفنددورچشم‌سیاه)
گەڕی : [ناو](١)گەڕۆلی. (گری). (٢)بەنەخۆشینی(گوڕوی و گولیش) دەلێن. (آبله ؛ جذام)
گەڕێک : دەورێک؛ گەڕێ هەڵپەڕە. (یکدور)
گەری : [ناو] گەلی؛ شیوی‌قوول و بەرین؛ دۆل. (دره‌بزرگ)
گەزگەسک : [ناو] گەزکەزک؛ گەزنە؛ گەزەنە؛ ئالۆشە؛ گزگزە؛ خەلەنگ؛ گیایێکی گەلاپانە و کولکی گەلاکەی خورۆشدارە و بۆ باداریی (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (گزنه)
گەزیزە : [ناو](١)گولاڵە گەزیزەی هەوەڵی بەهاران. (نوعی‌گل‌بهاری). (٢) دوورگە. ئادا. (جزیره)
گەسکەتوولینە : [ناو،ت]گسکی لە خەڵفی بلالووک و گزیچار و ئیتر چێ‌بوو. (جاروب-

ازشاخه‌نازک‌درختان)
گەشتوگوزار : [ناو] گەڕان و سەیران؛ گەشت و سەیران. (گشت‌وگذار)
گەفوگوڕ : [ناو] هەڕەشە و گوڕەشە. (تهدید)
گەفین : [چاوگە،] حەپەکردن؛ وەڕین؛ (ب) قسەی بێتام؛ فلْتاندن. (عوعو؛ سخن‌بی‌معنی)
گەڤازتن : [چاوگە،ت] گەڤزاندن؛ خلْافاندنەوە؛ گەوزاندن. (غلتاندن)
گەڤز : [ناو] زیخ؛ ڕێخ؛ خیز. (شن)+
گەڤژاندن : [چاوگە،ت] گەڤزاندن؛گەوزاندن؛ لە تورکیدا (گەوزاتماخ) واتا گەوزاندن؛ خول‌پێدان و خولاندنەوە بە پاڵکەوتنەوە؛ تلاندنەوە؛ لە خوێن گەوزاندن. لە خوێن وەردان. (-غلتاندن)
گەڤلاندی : گەوزێندراو. (غلتیده)
گەڤلین : گەوزین؛ تلین؛ گەرسین. (غلت)
گەڤەز : مەڕەکێوی؛ مەڕەسوور؛ پەزەکێوی. (گوزن)
گەڵاز : [ئاوەڵناو] پیرولاکەفتە؛ بەتەوسەوە بە مرۆی پیر دەڵێن؛زیاتر بە سگی پیر دەوترێت (سگ‌پیرازکارافتاده).+
گەڵاڵە : [ناو]کاری دیاری‌کردنی ئەندازەی پاژگەل وکێشانی نەخشەی سەرەتایی بۆ کردنی کارێک؛ داڕشتنی ڕێژەکی سەرەکی لە پەیکەرسازیدا بۆ ئەوەی وردەکاریی لە سەربکرێت. (طرح)+
گەڵباخی : [ناو] گەڵواخی. ئێلێکی گەورەن لە کوردستانی ڕۆژهەلات. (ایل گلباغی)
گەلفاندن : [چاوگە،ت] وردکردن؛ هاڕین؛ هووڕکردن. (خردکردن؛ پودرکردن)
گەلفچاندن : [چاوگە،ت] هەڵوەراندن؛ وردکردن؛ پرواندن. (خردکردن)
گەلفین : [چاوگە،] داوەرین؛ گوڵوفین و پروان. (مچاله‌کردن‌وبهم‌سائیدن‌وخردکردن)
گەلڤچین : [چاوگە،ت] هەڵوەرین؛ گەلفین؛ وردبوون؛ پروان؛ سیس‌بوون. (خردکردن؛ پژمردن)
گەڵوان : [ناو] قەزوان؛ قەزکەوان؛ قەزخەوان. (نانکش؛ چاتلانقوش)
گەلەخوێ : [ناو] خاوەن مێگەل؛ (چ هەژارم نەدی وەک کوردی هەژار، چاوبە ئەسرین و سڕی دەس زۆردار، خێوی خەرمان‌خری بیٚنان دەنوێ، گەلەخوێ پیوی نەبێ داس بسوێ) «هەژار» . (صاحب‌گله)
گەڵەساوکێ : [ناو] نارێک‌ڕۆیشتن؛ بە قاپاوێژ ڕۆیشتن. (پاشنه‌به‌ساق‌خوردن‌درراه‌رفتن)
گەلێری : [ئاوەڵناو] گەلی؛ نەتەوەیی؛ پێوەندیدار بە گەلەوە؛ تۆرەمەیی؛ نیژادی. (نژادی)
گەلیزە : [ناو]کووزووی ملباریک؛ مینا؛ سوراحی؛ سەبوو؛ تۆنگە. (سبو)
گەم : [ناو] لەغاو. (افسار)
گەمارە : [ناو] خۆش‌کردنی پێست و کەوڵی ئاژەل. (دباغی)
گەمرین : [چاوگە،] جویٚبوونەوە. (جداشدن)
گەندەک : [ئاوەڵناو] وشەیێکی ئاوێستاییە بە واتای گەنیک؛ گەنیو؛ گەنیاگ؛ گەندەڵ. (گندیده)
گەنگ : ناوی چۆمێکە لە هێندوستان کە خۆڵەمێشی لەشی مردووانی پاش سووتاندن

تێدەڕێژن. (رودگنگ)
گەنگەشە : [ناو] پشێوی؛ ئاڵۆزی؛ کێشەو ناڕەحەتی؛ دەردیسەری. (دردسر)
گەنگەشە : [ناو] ڕاوێژ. (مشاوره)
گەنم : [ناو] ١٢جۆرە سەرداری، سمەوەژ، بە هارەسوورە، کوێستانی، قەندەهاری، ئومێد، گوڵڕووت یان گوڵڕووتە، شووشە، مەلا، بەهاروو، حوڵە، زەردە، گوڵپەڕشە، بۆی هەیە چەشنی تریشی هەبێت (گندم)+
گەنمەبەردیلە : [ناو،ت] بەڵخ کوچک؛ خەنە تیلکە؛ گڵەوەرزە؛ کرێژەبەرد؛ قرێژەبەرد؛ قەوزەبەرد؛ کرپشەبەرد؛ گەوەز؛ بڤز؛ مەخمەڵینە؛ خەنەتیڤک. (گل‌سنگ)
گەنمەویەو :[ناو،ت] خەلەڕن؛ ماشێنی‌دروێنە؛ کۆمباین. (کومباین)
گەوار : [ناو] بەچکەکەو. (جوجه‌کبک)
گەور : [ئاوەڵناو] جوان؛ ڕند؛ گەورامن: جوانی‌من. (قشنگ)
گەورایی : [ناو] ئەوەی لە شیر بەرهەم دێ؛ سپیایی. (لبنیات)
گەوزالە : [ناو،بەر] خول‌خواردوو؛ بەگوڵۆڵەبوو؛ کڵاف؛ گڵۆڵە. (کلاف؛ گلوله)
گەوەرچین : تد: [ناو] گەوگەرجین؛ کۆتر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ کاڤووک. (کبوتر)
گەویر : شارێکی جوولە کە نشین بووە لە نزیکی پاوە ئێستە بووەتە چوڕژی. (نام‌سابق‌چورژی)
گەیینەیەک : تووشی یەکترین‌بوون؛ (ب) - پێک‌بڕانی دووڵدار؛ بە یەک گەیشتن. (بهم‌رسیدن‌دوعاشق)

گیائاڵەت : گیایێکە وەک ڕکێشە بۆ دڕگاکردنی دومەڵ بەکەڵکە. (نوعی‌گیاه)
گیاتەناف : گیاگوریس؛ بەرگوواڵە؛ گیایێکە تەنافی لێ‌دروستدەکەن. (کنف)
گیاتیراوی :لە ناوچەکانی مەهاباد و سۆما-برادۆست و ورمێ، (گەری‌گیا)ی پێدەڵێن و بۆ مالیجەی برینی‌کۆن‌بوو(تیراوی) بەکەڵکە. (سیزاب)
گیاخاو : گیایێکە لە بەییوون دەکا بەڵام ڕەنگی گوڵەکانی شینی مەیلە و سپین. (نوعی-گیاه)
گیاخاوێن . گیادڵژان؛ لە ناوچەی مەهاباد زۆرە و دەرمانی بای‌سوور و کۆڵنجە. (گیاه-دمروباه)
گیادۆخوا : پسلی؛ گیایێکە دۆخەوای لێ-دروستدەکرێت و دژی کرمی ڕێخۆڵەیە و زەرداوبەرە. (گندنای‌کوهی)
گیاسنجابی : گیاسالمە؛ لەبەستەنی (دۆندرمە) چێکردندا بەکەڵکە و دەقاقی قوماشی پێ‌دەدەن. (گیاەسلمە؛ ؟علب؛ این فونت حرف پنجم فارسی‌ندارد)
گیاسەفرا : گیایێکە بۆ ڕەوانی باشە. (گیاهی-استملین)
گیاکەو : تاڵشک؛ تاڵژگی؛ دەرمانی لابەری زەرداو و مالیجەی زەردوویییە؛ گەڵاکەی خۆراکی کەوە. (کاسنی‌تلخ؛ امیرون)
گیامایەسیر : ڕێزەلەگایانە؛ گیایێکە گەڵاکانی وەک دەرزی باریکە و بەرەکەی وەک فندق وایە و کوڵێندراوی بۆ شۆردنی برین بەکەڵکە. (ریس؛ ابهل)

گیامشک : گیاییکی باڵابەرزە و گوڵەکەی ژەهرداره ئاوی کوڵێندراوی بالووکەی پێدە- شۆن بەموفایە. (مازریون)

گیامەنگە : گوڵبەفرین؛ گیاییکی باڵابەرزە، بۆ کەمخوێنی کەڵکلی هەیە. (گل‌رازک)

گیان‌سەگ : [ئاوەڵناو] (ب) سەگ‌گیان؛ گیان‌سەخت. (جان‌سخت)

گیپش : [ئاوەڵناو] تێکسمراوی سکزل و قەڵەو.خیپش. (چاق‌شکم‌گنده)

گیتار : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] ئامیرێکی شەش تەلی موسیقایە و تایبەت بە ئوروپایە. (گیتار)

گیتاری‌کارەبایی : گیتارێک کە بە کارەبا دە- نگەکەی بەرز و نەوی دەبێتەوە. (گیتاربرقی)

گێج : [ئاوەڵناو] گێژ؛ (ب)حوڵ؛ گێژوگەوج؛ گێل. (گیج)

گێجبازی : [ناو] تاقمانەجووت. (دڵوەگێج - بازی چەپگەرد بازیش وەرد، جفت ئارەزوو کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد). «مەولەوی» (بازی‌تک‌وزوج)

گێجگا : [ناو] لاجانگ؛ شیشنگ؛ جینگ؛ جاینگ؛ گێجەنە؛ بەینی قولینچکی‌چاو و گوێ. (شقیقه)

گیجەلوول : [ناو] ناخی تەندووره و گێژەنی- ئاو؛ بەرزبوونەوەی ئەستوونی گێژەڵووکە؛ تە- ندووره؛ گێژەڵووکە. (گردباد؛ گرداب؛)

گیرامەبۆ : نەیێتەدی؛ قبووڵنەبێت؛گیرانە- بێت. (مستجاب‌نشود)

گێرووێر : [ئاوەڵناو] لاروخێچ؛ چەپوچیر؛ گێر- وقێر. (کج‌وموج)

گێرەپێکردن : [چاوگە،ت] (ب)هات و چۆی زۆر پێکردن.(سردواندن)

گێرە شێوێن : [ناو،بک] کارتێکدەر؛ ڕەوتی کار گۆڕین و شێواندن. (کار بهم زن)

گێزراندن : [چاوگە،ت] وەدرەنگ‌خستن؛ وە- دواخستن؛ گنخاندنی‌کات. (عقب‌انداختن)

گێژگێژەکانێ : [ناو] باوەخولێ. (بازی‌چرخ- خوردن بدورخود)

گێژن : [ناو] تەنووره؛ گێژاو؛ گێجەلوول؛ تە- لەزگە؛ گێجاو. (گرداب)

گێژو وڕ : [ئاوەڵناو] گەلحو؛ گێژ؛ گێج؛ حوڵ؛ گێل‌وگەوج. (گیج)

گێژیی‌دەلیا : [ناو] گێجیی‌دەریا؛ دڵ‌تێکچوون و سەرلە گێژەوەهاتن لە ناو پاپۆڕدا؛ دەریاگە- زی؛ دەریا بردوویی. (دریازدگی)

گیشا : ژاپۆن‌د؛ فد؛ تد؛ [ناو] هەندێ ژنی ژاپۆنی کە بارهێنراوان بۆ ڕابواردن و خزمەت بە پیاوان. (گیشا)

گیشە : فرد؛ فد: [ناو](١)ئودەی چووک بە دە- ریبجەییکەوە بۆ فرۆشتنی پسوولە؛(٢) گیشە- ی بانک: باجەی‌بانک. (١و٢،گیشە)

گیڤەگیڤ : [دەنگەناو] صدای بادتند. (صدای‌بادشدید)

گێلاس : [ناو] گێڵاس؛ لە گڵاسی ئینگلیزیە وەهاتووە؛ پەرداخ؛ شەربەی تایبەت بۆ مەی نۆشی. (گیلاس)+

گێلنای : [چاوگە،ت] سووڕپێدان؛ زڤریان؛ خول‌پێدان. (چرخاندن؛گرداندن)

گیلەکی : [ناو] زمان و جەماوەری خەڵکی گێڵان لە باکووری ئێران. (گیلکی)

گێلەندی : [ناو] مەڵەغان.(داس‌دستەبلند)
گێلەن‌گێدەن : فد؛ تـد: [نـاو] لـە تورکییـەوە هاتووە (واتاهاتن‌وچون)، گەلەن گەدەن؛
ئامێرێک لە تفـەنگـدا کـە بـە هاتوچۆیێـک فیشەک دەخاتە بەر خانی چەک. (گلنگدن)
گێندە : [ناو]کونـک؛ گشـتک؛ ئـەنگووتـک. (چوونە)
گێنگڵ : [ناو] قـەفخـواردن؛ ئاڵقـە پێکـان. (چمبره)+
گینی : [ناو]گوێنی؛ گەون؛ گێنی. (گون)
گیو : ناوەبۆ پیاوان؛ ناوی کوڕی گـۆدەرز لـە شانامەدا؛ ناوی مامۆستا گیو موکریانی زانـا و فەرهەنگ نووسی پسپۆڕ و بە توانای‌کورد.کە بـە تێکۆشـانی(کوردسـتان،موکریانی)کیـژە ڕووناکبیرەکەی فەرهەنگی(گیـو موکریـانی) چاپ کرا. (گیو)
گیوا : [ناو] شینایی؛ گیا؛ گیواو. (گیاه)
گیواوەمانگاز : [نـاو] مـارەجیـوە؛ مالـەجێـوە؛ گیاییێکە دەخورێت؛ دەڵێن ئەگەر کەسێک مار بیگەزێت کوتراوی مـارەجیـوە دابنێنـە سـەر شوێنی مارگەستە بەکەڵکە. (مارچوبه)
گیوەهەڵکێشان : [چاوگـە،ت] کڵـاش هـوۆڕ-کێشتەی؛ (ب) خۆتەیارکردن بۆ ئەنجامی کا-رێک. (گیوەراورکشیدن)

گارانتی : اند؛ فد؛ فرد: دستەبەرایەتی؛ کـاری وەئەستۆگرتنی ڕاپەڕاندنی گیروگرفتی کـەل-وپەل، پاش فرۆشتنی لەلایـەن فرۆشـیارەوە. (گارانتی)

گارد : اند؛ فد؛ فرد: وشە بیانییە پارێزەر؛ یەک یان چەندکەس کـە پـارێزەری گیـانی کـە-سێکن. (گارد)

گارسۆن :اند؛فد؛فرد:پێشخزمەتی چێشتخانە و ڕەستۆران. (گارسن)

گاز : فد؛ فرد؛اند: قوماشی‌تایبـەت بـۆ بـرین پێچان. (گاز)+

گاڵوانیزە : تەنەکەیی کە بە ڕۆح سـوواخدراوە (بەسەریدا کێشراوە و ئاودراوەتەوە و ژەنگ-ناهێنیی)، زیاتر بۆ داپۆشینی سەربان بـە جـە-مەلۆن. (گالوانیزە)

گرافیست : اند؛ فد؛ فـرد: پسـپۆڕی هونـەری گرافیک. (گرافیست)

گرافیک : اند؛ فد؛ فرد: هونەری بە دیهێنانی نەخش و وێنە بە هێڵ و نووسراوە. (گرافیک)

گرانیت : اند؛ فد؛ فرد: جۆرێک بـەردی خـارا بۆ ڕووکاری بینا بەکەڵکە (گرانیت)

گریپ : فرد؛ فد: پەرکەم؛ پەتـا؛ هـەڵامـەت؛ ئەلامەت؛ ئارسم؛ هاڵمەوت؛ پەسیو؛ پەرسـی؛ زوکام؛ درم. فڕفینگ؛ نەخۆشینێکە؛ بەهۆی سەرمابوونەوە تووشی مرۆ دەبێت و گیرۆدارە. (گریپ)

گریم : فرد؛ اند؛ فد: گۆڕانی شێوەی لـەش و سەرچاو بە شێوەی دڵخواز؛ زیاتر لە شانۆگە ری و ئاکتەری سینەمادا. (گریم)

گریمۆر : فرد؛اند؛ فد: پسپۆڕی کـریم‌کـردن. (گریمور)

گڵگیر : فد: [ناو] سەرقاپێکی کۆمە لە سـەر تەگەری سەیارە بۆ بەرگری لە قوڕ پرژانـدن. (گلگیر)+

گڵگیرسازی : [ناو](۱) ڕەوتی دروستکردنـی گڵگیر. (۲) ڕێکوپێک کردنـەوەی گڵگیـری لاروخـێچ بـوو. ۳) کارگـەی ئـەوکـارە. (گلگیرسازی)

گلۆکۆز : فد؛ فرد: [ناو] قەندی‌تریێ و هەندیێ میوەی‌تر؛ لە هیدرۆلیزی نیشاستەیـش بـەر-هەم دێت و لە ڕەوتێکی تایبەتدا دەبێتە شە-ڕاب و لە پاشان بـە گـەڕانـەوەی بـە هـۆی قارچکیێ کە لە هەوادا هەیـە دەبێتـە سـرکە. (گلوکز)

گودبای‌پارتی : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] میوانیی ماڵ ئاوایی؛ وەڕێخستنی میوانی بۆ بەڕێکردن و خوداحافیزی لە کەسێک کـە دوور دەکـە-وێتەوە. (گودبای‌پارتی)

گوزارش:گوزارشت؛ ڕاپورت؛ خەبەردان؛ گێڕ-انەوەی خەبەروباس. (گزارش)

گوزارشگەر : [ناو،بک] هـەواڵنێـر؛ خـەبـەر-نووسی‌گۆڤار؛ هـەواڵـدەر؛ شـوڵی هـەواڵنێـر. (گزارشگر)

گۆڵف : اند؛ فد: [نـاو]یارییێکـە بـە گۆچـان و توپێکی گچکە دەکرێت و تایبەت بەوڵاتـانی ئوڕوپییە. (گولف)

گووبلەن : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] وێنـەی بـە دە-
زووی ڕەنگاورەنگ چنراو؛کووبلەن. (کوبلن)
گەردنکـەش : [ئـاوەڵنـاو](١)یـاخی؛ (یـاغی؛
متمرد). (٢ب) سەرکـەش؛کێـوی زۆر بڵێنـد.
(کوەسربفلک کشیده)
گیربۆکس : اند؛ فد؛ [ناو] جەعبە دەندی سە-
یارە. (گیربکس)
گیۆتین :[ناو] کەرەسـتەی قرتانـدن؛ کـەرە-
ستەی ڕێـک بڕینـی قـەراخـی کتێـب؛ لـەڕا
بووردوودا لە ئوڕوپا سەری تا وانباریان پێـدە-
قرتاند. (گیوتین)

لا :[ناو] (١) لۆ؛ تاڵ؛ ڕشته؛ (خاتوون‌تەشی دە-ڕێسـێت، خاوکانـە یـان دوو لایـە). «فۆلکلـۆر» (رشته)(٢) کن؛ نک؛ پـاڵ؛ تـەنیشـت. (طـرف. پهلو)

لا : [ناو] لە مۆسیقادا ناوی چـووارەمـین نۆتـە. (چهارمین‌نت‌موسیقی)

لائیک :[ناو] فرد؛ اند؛ فرد: حوکمەتی لائیـک : حوکماتی تاقمێک‌که دینی نییە(جیاواز لەدین). (لائیک)

لاباز : ئەسپێک کە ڕاستەوڕاسـت نـەڕوا و بـە لاتەنیشت و لابەلادا پەل باوێ. (بەطرف‌پهلو-راەرفتن‌اسب)

لاپرەسەن : [ئاوەڵناو+ ناو] سـەرەڕۆ؛ حاڵـەتـی بێ‌تێفکرین‌کارێک‌کردن؛ مل بەکارێکـەوەنـان بێ‌سەرنـج و تێفکـرین؛ چـەکـەرداسـی؛ بـێ-تاوتۆیی‌کـردن و هـەڵسە نگانـدنی چاکی و خراپی و ئاکام، خۆ خستنەناو کار یـان گێچـە-ڵێکەوە؛ (ب)گوێ بە ڕەسم و ڕسووم نـەدەر. (بدون تفکر و برآوردکارکردن‌ودرنظرنگـرفتن-آداب‌ورسوم؛بی‌تفکر)

لاپێ : [ناو] لێژ؛ جێگەی‌لاپـاڵ؛ وەک: ڕێگـای لیژولاپاڵی داوێنی کێو. (راەمایل‌برکمرکش‌کوە)

لاپیش :[ناو] وەرزی پاییز. (پاییز)

لاتانە : (١) وەک‌لات؛ لات‌ئاسا.(لات ماننـد). (٢) شەڕفرۆشی. (شارلاتانی)

لاتانە فرۆشتن : شەڕفرۆشی؛ لاتێک بۆ ئەوەی سامانێکی دەستکەوێت بەهانـە بـەکـەسـێک بگرێ و شەڕی بەسەردا بسـەپێنـێ. (پـاپـیچ-کسی‌شدن؛ تحمیل کردن دعوا)

لاجلاج :[نـاو] قوماربـازێکی زۆر بـەناویـە و قومارزان بووە؛ (ب)کەسێک کە زۆر قومارباز بێ بە لاجلاجی دەشوبهێنن. (لیلاج)

لاجوور : [ئاوەڵناو] غەریب؛ ناشارەزا؛ نابـەڵـەد. (ناآشنا)

لاچێ : (١)[بەند] ئەڕاچێ؛ ئەڕاچـە؛ بـۆچی؛ لـۆ چی. (٢) بچێتە ئـەولاوە؛ لابچـێ. (بـرای‌چـە؛ بروذکنار)

لاخستن : [چاوگە،ت](١) جۆرێک دزی کـردن. (٢) لێ‌قرتاندن؛ لە خەرجی ڕۆژانە پاشەکەوت-کردن و گلدانەوە زیاتر بـە نـەهێنـی. (کنـار-گذاشتن؛ پس‌اندازکردن وآیندەنگری)+

لاخـوراو :[ناو،بـەر] هـەر شـت کـە لایێکـی خورابێت؛ میوەی قەپاڵ لێگیراو؛ (ب)میـوەیـێ کە نیوەی داعبا خواردبێتی. (میوەگاززدە)

لاخوز : [ناو]گرکەیێک کە لایێکی چـووبێ بـە چاڵاو لەو جێگەدا ناسکترە و تاڵە. (گرمکی کـە-یک‌قسمتش‌گودوتلخ‌باشد)

لادایی : لاڕێ‌کـردوو؛ لـەڕێ‌لاداو؛ ژ ڕێ دەر-کەتی؛ هاتیە بەرکەنارکرن. (منحرف‌ازراە)

لادگا : [ناو] لادێ؛ گوند. (قریە)

لادەست : کەناردەست؛ لبال؛ پاڵ‌دەست؛ لەنک قومارکەران دانیشتن و تماشای یـاریکردن؛ (-

لادەست زەینی ڕوونترە). (بغل‌دست)

لارگۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقایە واتا ئاهەنگی زۆر ئارام و لەسەرەخۆ. (لارگو)

لارولۆچ : [ئاوەڵناو]لارولەویر؛ خواروخێچ. (کج-ومعوج)

لاڕوس : ناوی کێبی فەرهەنگی بەناوبانگی فەڕانسە. (لاروس)

لارەدیای : لاتیل ڕوانین. (چپ‌چپ‌نگاه‌کردن)

لاڕێ : [ناو] ڕێگای تەریک؛ کوێرەڕێ؛ قاچاخەڕێ؛ لقە ڕێگایێ کە لە ڕێگای گەورەتر جوێ دەبێتەوە. (راه‌فرعی؛کوره‌راه)

لاریانەوە : [چاوگە،ت]لارەولارکردن؛ خۆ شەنگاندن و بە ناز و قەمزە ڕۆیشتن. (خرامیدن)

لازانیا : ناوی خۆراکێکی ئیتالیاییە؛ خوارنێکە بە شێوەی پەڕەگەلێک لەگەڵ هەرشتە فەرەنگی و ڕبی(دۆشاوی)تەماتە و پەنیر و گۆشتدا چێدەبێت؛ لە کوردستانیش بووە بەباو، دروستی دەکەن. (لازانیا)

لازوان : [ئاوەڵناو] لاڵەپەتە؛ بێزوان؛ (ب) نەزان؛ ناحاڵی. کەم‌ئاوەز؛ لەزمان حاڵی‌نەبوو. (الکن؛ زبان نفهم.کم‌عقل)

لاژەلاژ : [ناو] ئاخاوتنی خاوەخاو؛ گەمژەگەمژ قسەکردن. (من‌ومن‌حرف‌زدن)

لاس :[ناو] دارە سنجووی نێر.(درخت سنجدنر)

لاس : [ناو] هەوریشمی نەزۆرباش؛ ناوە بۆ پیاوان. (ابریشم‌پست؛ اسم‌مردانه)

لاساوە : [ناو] ڕێژنەباران؛ شەستەباران؛ وەک گۆزەی سەربەرەوخوار بارینی باران. (باران‌تند)

لاس‌وخەزاڵ : بەیتێکی زۆر بەناوبانگی کوردەوارییە؛ ناوی دوو قارەمانی ئەوبەیتە. (نام-آوازیست‌مشهور)

لاشاو : [ناو] لێشاو؛ لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی؛ تیژاڤ؛ لێمشت؛ لاخێز. (سیلاب)

لاشۆ : [ناو] ئافەتێکی‌کەندووی هەنگە کە قڕیان‌دەکا. (آفت‌زنبورعسل)

لافکەر : هێوچی؛ خۆ پەسن‌کەر؛ مەدحا خۆکەر. (لاف و گزاف‌کننده)

لاقایی : [چاوگە،ت]لاڵیانەوە؛ پاڕانەوە؛ لاڵانەوە. (لابه‌کردن)

لاق‌گرتن : [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازیدا پاگرتن. (زیرگرفتن). (٢) پاچە بردن بەدەما. (ب) تووڕە بوون و جوێن پێدان. (پاچه‌گرفتن). (٣) سەگێک کە گاز لە لاقی کەسێک بگرێت. (پاچه‌گرفتن)

لاقوزە : [ناو] لاخوزە؛ لاخوز؛ گندۆرەیێکە-لایێکی چووبێ بەچاڵا و لەو شوێنەدا پێستەکەی ناسکترە و تاڵە. (گرمک‌کەازنقطه ای-پوستش‌نازک‌وتلخ‌وفرورفته‌باشد)

لاق‌ولۆق : [ناو]گورگە لۆقی ئەسپ؛ لۆقەی ئەسپ کە لە یورغە توندترە؛ یۆرتمە. (یرتمه)

لاق‌ولەتەر : [ناو،ت] قاچوقول؛ خوارەوەی لەش. (پا.پایین‌تنه)

لاقەپرغە : [ناو،ت]لاقەبرغە؛ کورتەکەلەکە؛ خاڵیگە. (پهلو)

لاک : [ناو](١)لاکی مۆرکردنی نامە و بەستە و کیسەی پۆستی. (لاک)

لاک‌وئاڵکۆڵ : [ناو] شارلاکی تواوە لە ئاڵکۆڵدا؛ ماکێکی سوور لە ژێرسکی مێرووی(تاکارلاکاو) دەتکێ و لە ئاڵکۆڵدا دەتاوێتەوە بۆ ڕەنگ-کردن و بریقەدارکردنی تەختە و شتی

دروستکراو له دار بەکاری دێنن. (لاکالکل)
لاکوموٚرکردن : [چاوگە،ت] داخستنی دەرکی هەر شت (بەتایبەت پاکەتی نامە)، بەگەرم-کردنی لاک لە سەری و موٚرپیانان؛ شە-قڵکردنی لاکی تاواوە لە سەر پاکەت یان قوفڵی دەرکە. (لاکومهر)
لاکەوتن : [چاوگە،ت]کەوتنە قەراخ؛ شتی ئاو ئاوردە، کەوتنە کەنار؛ بەرکەنار بوون. (بە-ساحل آمدن؛ برکنارشدن)
لاکێلٚ : [ناو] خەڵکی گوندێکە زەوینی - گوندێکیتر بکێڵێت. (اهل دهی کەزمین دە-دیگری رابکارد)
لاکینـاخوون : [ناو] جوٚرێک لاکە بوٚ رە-نگاندنی ناخوونی ژنان. (لاکناخون؛ مانیکور)
لاگویل : [ناو] نیوەگوێل؛ لاویچ؛ پڕ لەپی دە-ستێک لە هەر شت. (پریک کفدست)
لالانگی : [ناو]لالەنگی؛نارەنگی؛نارنگی؛ فشە-پرتەقاڵ. (نارنگی)
لالٚبیەی : [چاوگە،ت]لالٚبوون؛ بێزبان بوون؛ (ب) قسەنەکردن؛ وس بوون. (لال شدن)
لالکە: [ناو] لالک؛لاڵیان؛ پاریان. (لابە)
لالنگی : [ناو] فشەپرتەقاڵ؛ نارنگی. (نارنگی)
لالوٚزا : [ناو] خاڵوٚزا. (پسردایی)
لالێکردنەوە : [چاوگە،ت] (ب)مەلاعەزەکردن؛ دەستگرتن و کوٚمەک پێکردن. (مراعات-کردن؛کمک کردن)
لام : [ناو]کوتە شووشەیێکی ناسک و چکوٚلەیە بوٚ لە سەردانانی نموونەگەلی ئاروینکاری (لە تاقیگە) کە لە ژێر میکروسکوٚپ (هووربین)دا دادەنرێت؛ (نموونە لەتوٚی لام و لامیدا دادە-نرێت). (لام)
لاما : (۱) نازناوی پێشەوایانی ئایینی لامایی لە ئایینی بوودایی‌دا. (لاما)
لاما : فرد؛ اند؛ فد: وشتری بێدووگ. (لاما)
لامژ : چەورە؛ خوٚبەخێوکەر. ژیان لە سەر خوان یان لەشی زیندەوەرانی‌دی؛ وەک کرمی ریخوٚڵە و گەنە و ئیتر. (انگل)+
لامژ : [ناو] ڕووەکیٚ کە ریشەی دەچەقێنێتە ساقەت و ریشەی ڕووەکی‌تر و بە شیلەی پە-روەردەکراوی ئەوان دەژی و لە ئاکامدا لا-وازیان دەکات یان وشکیان دەکات. (انگل-گیاهی)+
لامژ : [ناو]کارژیلە و بەرخ، کە جگە لە دایکی خوٚیان مەمکی ئاژڵی دیکە دەمژن. (بزغالەای کەازپستان غیرمادرشیرمی خورد)+
لامژ: لە جگەرەی خەڵک کێشان. (از-سیگارمردم کشیدن)
لامل : [ئاوەڵناو] نەگونجاو؛ کەڵەوەکێش؛ سە-رکێش؛ نافەرمان؛ (ب)نەهاتنە سەر بار و ڕا؛ لاسار. (متمرد)+
لاموجیم : لاموجووم؛ پرسینی هوٚی ئەنجامی کاریٚ و سەربادان لە ئەنجامدانی ئەوکارە. (تمرد)
لامەسەو : (لا) وشەیێکی ئارەوییە، بە واتای(بێ؛ نا) و (مەسەو)یش لە مەزهەبی ئارە-وییە و کوردکاری بووە؛ لامەزەو؛ لامەسەب؛ واتا بێدین. (لامذهب؛لامصب)
لامی : [ناو] کوتە شووشەیێکە لە تاقیگەی پزیشکیدا کە نموونەی تاقی‌کردنەوە لەتوٚی لام و لامیدا دادەندرێت.(لامی)> لام

لان : لایەن؛ لانــی ژن لاوازاە : لایـەنـی ژن لاوازە. (طرف)+

لانجین : [ناو] دۆڵەی هەویر؛ سووێنە؛ تەشـتی هەویرتێدا شێلان. (تغار.)

لانچێنە : [ناو] پنە؛ پنەکەی گونکەهەویر لـە-سەر پانکردنەوە بۆ نانکردن. (تختەخمیرپهن-کردننانوایی)

لانکۆڵێ : [نـاو] گـۆرانییێکی کوردییـە. (نـام-آهنگیاست)

لانەولان : [ناو،ت] ئەمشان و ئەوشان؛ لانە ولانت کەم، شانەوشانت کەم شەو لە نێو جێ-دا. «فۆلکلۆر» (ازاینپهلوبهآن پهلوغلتاندن)+

لانی کەم : هیچنەبێ؛ کەمترین؛ بەلانیکەمەوە دوو ڕۆژم پێدەچێت (حداقل)

لاوا بوون : لای کەسێک وابوون؛ بە ڕای کە-سێک وابوون؛ گومانکردن؛ لاموایە: پێموایە. (گمانکردن؛ استنباطکردن)

لاوناى : [چاوگـە،ت] لاوانـدنـەوە. (نـوازش-کردن)

لاوەران : ناوچەیێکە نزیکی پاوە. (منطقـەای-نزدیکپاوە)

لاوێردە :[ناو] ئامێری دروێنە. (وسیلەدروکـردن ودروگری)

لاهێر : [ئاوەڵناو]لاهۆرە؛ لەندەهوور؛ لەندەهۆر؛ زەبەلاح. (لندهور)

لایاوا : لەکەسێکەوە گەیشـتن؛ (ب)[ئـاوەڵنـاو] گێرۆدار؛ لەلاگەیشت. (مسری. واگیر)

لای ژووروو : دابێکی ئەنـدازیاری و نـەخشـە-کێشییە هەمیشە لای باکوور لە خەریتـەدا دە-خەنـە لای ژوورەوە و باشـوور لـە خـوارەوە و خۆرهەلات لە ڕاستەوە و خۆرئاوا لە لای چـە-پەوەیە؛ لە ئاخەفتنیشدا بووە بە باو، واتا باکوور؛ کورمانجیژووروو : کورمـانجیبـاکوور. (کنایـە ازشمال)

لچداژەندن : (ب) مۆنبوون؛ نوواندنی ناڕەزایـی و خەمناکی. (نشان دادن حالتناراحتی)

لچ هەڵقوتاندن : [چاوگە،ت] لچ هەڵقورتاندن؛ لێو هەڵقرچاندن؛ دەربڕینی ناڕەزایی و وەڕەزی. (نشان دادننارضایتی با ورچیدن لب)

لچەنان : قەراغە نان؛ لێواری نان. (کنارەهای-نان.لبەنان)

لرخە : دەنگی هەناسە هەڵکێشانی ئاژەڵی سەر بڕدراو. (خرناس)+

لرفاندن : [چاوگە،ت] (١)گلاندن؛ هەڵگلاندن؛ بەلەزخواردن. (باشتابخوردن)(٢) دەنگی لرفە-ی وشتر و سێڵاو.(صدای غریدن شتر و غرش سیل)

لرفاندن : [چاوگە،ت]دەنگی وشتر؛ لرفـەلـرف-کردنیوشتر؛ دەنگی سێڵاو. (صدایشتر)

لزگە : [ناو] هەودای موورو پێوەکراو؛ هۆنراوە-ی پەلکـەی مـووی سـەر؛ جـەلـە و هـۆنراوە. (رشته مویبافته؛گیسوی بافته شده)

لفکە : [ناو] کلکەی سۆرانی؛ کلکەی فەقێیانە. (دنباله سرآستین پیراهنکردی.)+

لقای : [چاوگە، لوای؛ ڕۆیشتن. (رفتن)

لقوپۆ : [ناو] لک و سەرلک؛ لک و پۆپ؛ پرژ و شوول و گەڵای دار؛ لقیقـەوی و لقـیناسـکی دار؛ گولییف؛ چڵک. (شاخوبرگ)

لکنـای : [چاوگـە،] لکانـدن. (چسـب کـردن؛ متصلکردن)

لّلّپه :[ناو] لّلّپ؛ شەپۆل؛ لّیپ؛ پیّل؛ پیّل. (موج)
لمارته : [ناو] لم؛ زیخ؛ لیّم. (شن)
لمه : [ناو] سک؛ زگ. (شکم)
لندوو : [ناو] ماستی گرێگرێ لە نێو ماستاودا کە باش نەشلّەقابێ. (دوغ‌صاف‌نشده؛ ماست‌حل‌نشده‌داخل دوغ)
لنگ‌جووت‌کردن : [چاوگە،ت] (ب) بۆ مردنی مرۆڤی ئاکارخراپ دەڵێن. (کنایه‌ازمردن)
لواسه : [ناو] لوێچ؛ لواسەی دەست: لوێچی دەست؛ لاوێچ. (کف‌دست)
لوای : [چاوگە،] ڕۆیین؛ ڕۆیشتن. (رفتن)
لۆبڕ : [ناو] تەناف یان گوریسێ کە لە چەند لۆ(تال)پێکهاتبێ و یەک یا دوو تالێ پچڕابێ. (طناب‌چندرشته‌که‌یکی‌دوتارش‌پاره) (شده‌باشد)<تابر
لۆپ : [ناو] پلّاس؛ جۆرێک پێخەف و ڕاخەری چندراو لە بەن یان دەزوو. (نوعی‌گلیم‌نازک‌برای‌زیرانداز‌یاروانداز)+
لۆپ : [ناو] جیکەنەی هەلاجی. (پتک‌حلاج)+
لۆپ‌ژەن : [ناو] جیکەنە ژەن؛ هەلاج. (حلاج)
لۆتک : هەڵبەزین. (پریدن.بالاانداختن)
لۆتکین : هەڵبەزینەوە؛ هەڵخستنەوە. (بال‌پریدن)
لۆتی زەلزەلە : [ناو] تەنافباز؛ ئەوەی لە سەر تەنافی هەڵخراو یاری‌دەکا. (بندباز)
لۆچ تێکەوتن : [چاوگە،ت]چرچ تێکەوتن؛ پەیدابوونی چرچولۆچ لە سەروچاو یان لە هەشت. (چین‌افتادن)
لۆرکێ : ناوی‌گۆرانییێکە لە کوردی و تورکیدا. (اسم‌آهنگی‌است‌در‌کردی‌وترکی)

لۆری‌لۆری : (بەند) ئارامئارام؛ لە سەر خۆ ڕۆیشتن؛ لۆری‌لۆری هاتەوە سەربۆری. «فۆلکلۆر» (آرام‌آرام)
لۆس : [ناو] شۆر؛ مانگایی کە کەڵەگا زۆری سوار بووبێتن و بەدەستیانەوە وەڕز بووبێ و ئەیتر بۆیان نەوێستێ. (جفتگیری کردن‌زیاد‌دماده‌گاو؛ ناوی پزیشکییەکەی، بیم‌فومانیا)یه+
لۆس : [ناو] لۆسە؛ کاریتەی قەوی. (بالار‌کلفت)+
لۆفه‌کردن : حەولدان؛ تەقالاکردن؛ تێکۆشان. (تقلا)
لۆق‌درێژ : [ئاوەڵناو] لاق‌درێژ؛ (ب)درێژی ناقوڵا. (لنگ‌دراز.آدم‌درازقد)
لۆقمەقادی : [ناو] لوقمەقادی؛ لوقمەقازی؛ لوقمەگازی؛ جەغزی هەویری شەکر تێکراوی پان و ناسک و چووک، کە کاکڵە گوێز و بادام لە توێدا دادەنێن و دەیپێچنەوە و لەڕۆندا سوریدەکەنەوە. (لقمه‌قاضی)
لۆکەمێشە : گیاییێکە بەرەکەی کورکدارە و لە لۆکە دەچێ. (نوعی‌گیاه)
لۆلک : لۆرک؛ پەرپەڕۆک؛ پەپوولە. (پروانه)
لۆنگ : [ناو](١) بەرماڵ و فۆتەی شڕی سەرشانی هەژاران؛ (شەرتە لە داختا لۆنگی لە کۆڵ کەم،لەم شارە بڕۆم بەر چاوت چۆڵ کەم). «فۆلکلۆر».(٢) فۆتەی گەرماو.(لنگ‌روی‌شانه‌بینوایان؛ لنگ حمام)+
لووت بەلووتەوە تەقین : (ب)لووت‌وبزوت تووشی کەسێک بوون. (ناگهانی‌برخوردکردن)
لووت ڕەق بوون : هەستی بەزین و قسە پێ‌نەمان لە جوابی کەسێکدا؛ لەجێی خۆ وشک-

بوون. (درجاخشک‌شدن)

لووت‌به‌ران : قه‌پۆزبه‌ران؛ لووت‌که‌وانی. (دماغ‌کمانی)(ب)[ئاوه‌ڵناو] به‌پۆز؛ به‌ده‌عیه؛ لووت‌به‌رز؛ به‌فیز؛ بادیهه‌وا. (متکبر)

لووت‌که‌ڵه‌شاخ : (ب)[ئاوه‌ڵناو]که‌پـۆزل؛ کونه‌لووت هه‌راو. (دماغ‌گنده؛سوراخ‌دماغ‌گشاد)

لووت‌ماسیاو : لووت‌هه‌ڵماساو؛ نـاڕازی؛ مـۆن؛ گرژ؛ تووره‌. (عصبانی)

لووت‌وپووت : [ناو،ت](١)قیزوبیزکردن له‌ هه‌ندیٚ خۆراک. (بدغذائی)(٢) <ف هن.+

لـــووت هـــه‌ڵماســـاندن. [چاوگـــه‌،ت] لـــووت ماساندن؛ مۆن‌بوون؛ نیشانه‌ی ناقایلی. (اظهار-نارضایتی)

لووچکین : [چاوگه‌،ت] پـاک‌کـردن؛ تویٚکـل-دامـاڵین؛ تویٚخـل‌لیٚکردنـه‌وه‌. (پوسـت‌کنـدن؛ پوسته‌شکستن)

لوورین : [چاوگه‌،] لووراندن. (زوزه‌کشیدن)

لووساوکه‌به‌ستن: تراو به‌ لووزه‌وه‌ هاتن؛ (ب) خوشینی ئاو به‌ سه‌رعه‌رزدا؛ پلووسک پـه‌ڕیـن. (آب‌بافشارآمدن)

لووشته‌ی : [چاوگه‌،] هه‌ڵمژین؛ وه‌ک ئاومژینی قوماش؛ هه‌ڵلووشین. (جذب‌کردن؛ مکیدن)

لووشه‌ :[ناو] به‌که‌ڵکترین گیای به‌هاری بۆ له‌به‌ین بردنی کرمه‌ک و کرمی ڕیخۆڵه‌. به‌تایبه‌ت دۆخه‌واکه‌ی. (والک)+

لووشه‌گوڵ : [ناو] گیاییٚکه‌ دژی ئیٚشی ئیٚسـقان و جومگه‌یه‌؛ له‌ جـه‌نگـه‌ڵـه‌کـانی مـه‌ریـوان و نۆدشه‌ زۆره‌؛ بۆ برین و په‌نمانی لیٚواری گه‌ده‌ و ڕیخۆڵه‌ به‌که‌ڵکه‌. (گل‌اختر)

لوول په‌ڕ : لولو په‌ڕ؛ لاولاو. (نیلوفر)

لووله‌سۆبه‌ : لووله‌کووره‌؛ قۆڵـه‌کـووره‌؛ لوولـه‌ی دووکه‌ڵ‌کیٚشی سۆبا. (لوله‌بخاری)

له‌ ئاو ترسان : حاڵه‌تیٚک له‌ نه‌خۆشینی هاری و کیٚشانی به‌نگ و حه‌شیش که‌ مرۆڤ تووشـی-ده‌بیٚ و له‌ ئاو ده‌ترسیٚ. (از آب‌ترسیدن)

له‌ئاوکه‌ره‌گرتن : (ب) مرۆی زرینگ و بـه‌رژه‌-وه‌ندی‌خواز. (انسان‌سودجووزرنگ)

له‌ ئاو و گل‌ده‌رهاتن: (ب) لـه‌ خـه‌م ڕه‌خسـین؛ گه‌وره‌بوون؛ قه‌یره‌بوون؛ پیٚگـه‌یشـین. (ازآب‌و-گل‌درآمدن)

له‌باک : [ئاوه‌ڵناو] فرلداخباز؛ ده‌سیسه‌باز؛ فیٚڵباز؛ فیٚڵه‌باز. (حیله‌گر)

له‌بال : [به‌ند] پیٚکه‌وه‌؛ له‌ته‌ک؛ له‌گه‌ل؛ پیٚوه‌ره‌؛ له‌یه‌لٚ؛ ته‌قرا؛ ته‌قی‌هه‌ڤ؛ پیٚکۆ؛ وه‌یه‌که‌و. (بـا-هم؛ پهلوی هم)

له‌بتاندن : [چاوگه‌،ت] له‌پتاندن؛ جووڵاندن؛ بزاوتن؛ له‌عه‌رزدان. (تکان‌دادن؛ به‌زمین‌زدن)

له‌بنی کووله‌که‌ دان : [چاوگه‌،ت]درکاندنی هه‌موو قسه‌ی شاراوه‌ و درکاندنی نه‌هیٚنی. (فاش-کردن‌اسرار)

له‌بۆ : [به‌ند] ژبۆ؛ بۆچی؛ ئه‌ڕا؛ ژۆ؛ ئـه‌ڕاچـه‌؛ لـۆ چی. (چرا)

له‌به‌رئه‌وه‌ : [به‌ند] بۆیـیٚ؛ ژبه‌رویٚ هه‌ندیٚ؛ ژبه‌ر ئه‌وه‌.یۆکیٚ. (زیرا؛برای‌چه‌)

له‌به‌را : [به‌ند] (١)له‌پیٚشدا. (قبلا). (٢)ئه‌ولیباسه‌ وا له‌به‌ر دایه‌. (برتن‌پوشیده‌)

له‌به‌رچاونه‌بوون : (١)دیارنه‌بوون. (جلـوچشـم-نبودن). (٢ب) بیٚئه‌مه‌کی؛ ناسوپاسی؛ به‌چاکه‌ نه‌زانین. (ناسپاسی)

لـه‌بـه‌ردڵـان : [ڵنـاو] جـوان و ڕه‌زا سـووک و

خۆشەویست. (دل‌پسند)

لەبەر وی : ژبەروی؛ لەبەرئەو؛ بەخاتری‌ئەو؛ لەبەرئەوە. (بەخاطراو)

لە بەریەک ڕەوینەوە : گوشاد بوونەوەی ئاڵقە-زنجیر و قەفی گۆچان؛ (ب)قەڵەو بوونی زۆر. (گشادشدن‌حلقه.چاق‌شدن)

لە بیر خۆ بردنەوە : پشت‌گۆی‌خستن. (پشت-گوش‌انداختن)

لەپاخستن : [چاوگە،ت] هیلاک‌کردن؛ ڕەتاندن و شەکەت کردنی کەسێک بەجۆرێک کە نە-توانێ هەنگاو هەڵبێنێ یا خۆ بەسەر پاوە بگرێ. (ازپاانداختن)

لەپاش : لەدوا؛ کارێ کە لە کاتی دیاریکراودا نەکرابێ و وەدوا کەوتبێ؛ پرۆژەکە لە پاشە. (تاخیروعقب‌ماندن‌کار)

لەپاکردن : کردنەپا؛ پاکردنەناو؛ کەوش و گورەوی، کردنەپا؛ پۆشینی دەرپێ و پاتۆڵ. (پا-کردن)

لەپاندن : [چاوگە،ت]فریودان؛ خەڵەتاندن. (فریب‌دادن)+

لەپتە دەرچوون : [چاوگە،ت] لە مەرمەرێندا هەڵمات لە پللە دەرچوون؛ (ب)هەڵەکردن. (اشتباه‌کردن)

لەپرێکدا : [بەند] لەپردا؛ لەپڕا؛ ژنشکاڤە؛ نیشکڤە؛ لەهێکرا؛ لەناکاو. (ناگهان)

لەپزێرین : لەقەمی(ناسناوی) خانی لەپ-زێرین قارەمانی قەڵای دمدم کە دەوڵەتی سە-فەوی هێرشی هێنایەسەر و قەڵای خاپوورکرد و خان تادوایین کەس شەڕیکرد و گشتیان کوژران. (خان‌لپ‌زرین)

لەپژاندن : [چاوگە،ت] بەعەرزدا دان؛ دان بە-عەرزدا. (بەزمین‌زدن)

لەپکە : [ناو] گرێ هەویری وشکەوەبوو لەناو ناندا. (خمیرگره‌شده‌روی‌نان)

لەپن : [ئاوەڵناو] تێرنەخۆر؛ چڵێس؛ زۆرخۆر؛ زکن؛ فرەخوەر. (شکمو؛ شکم‌پرست)

لەپۆک :[ئاوەڵناو] لەباک؛ فێڵەباز؛ فریودەر ؛خاپێن.(فریب‌دهنده)

لەپێش : (١)بەردەم؛ لە پێشی‌دانا : نایە بەردە-ستی (جلورو) (٢) سەرکەوتوو؛ سەرکەتی. (پیروز)+

لەپێش : بەر لە؛ کارێ: کە لە کاتێکی زووتر لە کاتی دیاریکراو، ئەنجام درابێ؛کارەکەمان لە-پێشە، وەدوا نەکەوتووە . (پیش‌بودن)

لەپیکوماپیکدان : (ب) لە ناڵ و بزماردان؛ ڕیا و دووڕوویی کردن. (کنایه ازدورویی)

لە تان و پۆکەوتن :(ب)زۆرکۆن‌بوون؛لەکەڵک-کەوتن؛ زۆر کەنەفت بوون. (فرسوده‌شدن)

لەترە : قەڵافەت و لەتەر؛ زلوگۆشتن؛ قەڵەو. (آدم‌گنده‌وچاق)

لەتە : [ناو](ب)کەرتە مەڕێک کە بە جیا بلەوە-ڕێ و تێکەڵاوی مێگەلی گوند نەبێ. (گلـه کوچک که قاطی گله روستا نشود)

لەتە : [ناو]سواڵ؛ گەدایی. (گدایی)+

لەتەپلی بێعاری‌دان : (ب) ئەوپەڕی بێشەرمی و بێعاری. (زدن‌برطبل‌بیعاری)

لەتەچن : [ناو] سواڵکەر؛ پارسەکەر. (گدا)

لەتەچینی : [ناو](١)سواڵکەری؛ دەرووزەگە-ری.(گدایی‌کردن.) (٢) کوتەکاسەی چینی. (تکەسفال‌چینی)

لەتەر : [ناو] تەشی.(هەم لەتەری خەم خول ئاوەردەوە،تای گرژی مەینەت دووباد کردەوە) «مەولەوی». (دوک)+

لەتەرە : <لەتەر

لەتەریٚ : لەتەرە؛ تەشی. (دوک)

لەتەڕیخواردن و لە وشکی نوستن :(ب)خۆش ڕابواردن و نەبوونی سەرقاڵی و کێشە؛ ئاسوودەیی (خوردن‌وخوابیدن)

لەتەنبار : [ئاوەڵناو] چاڤبرسی؛ چاوبرسی؛ چاو- چنۆک؛ چاڤبرچی؛ چکووس؛ تێر نەخۆر. (خسیس)

لەچک لابردن : (ب) بیٚ‌ئابڕوکردن و ئیلاقە- کردن و تەجاوەزکردن بەژن. (کنایه‌ازبی‌آبرو- کردن)

لەچەری : [ناو] پەستی؛ ڕەزیلی؛ قرنووسی. (رذالت)

لەحنەت : [ناو] لە (لەعنەت)ی ئارەوییەوە هاتووە، لەهەندیٚ لە دووبلەی فلیمەکاندا وشە- ی(نەفرەت)بەکاردێنن کە ئەویش کوردی نییە و هەر لەحنەت بەجێترە.(لعنت)

لەحەرام گەڕان: لەحەرام گەڕیان.(١)خەسار- بوون؛ زایەبوون. (حرام‌شدن.ضایع‌شدن)(٢)بە شوێن شتی ناڕەوا و حەرامداگەڕان. (بەدنبال حرام‌گشتن)(٣)ڕەهاکردن و دەستبەردان لە شتی حەرام، لەماڵی حەرام گەڕیٚ: مەچۆ بە- لایدا، لیگەڕیٚ (دوریکردن‌ازحرام)

لە خرتکەچوون : [چاوگە،ت]لە ورتکەچوون؛ لە ورکەچوون؛ لەجیٚچوونی جومگەی‌لەش. (از- جادررفتن)

لەخشە : [ناو] نەخشە؛ پلان؛ پیلان؛ خەریتە؛ نەقشە. (نقشه)

لەخۆبوونەوە : [چاوگە،ت](ب) زۆر تەعارفکر- دن؛ خولکی گەرمی میوانکردن. (تعارف‌کرد- ن‌زیاد)

لەخۆتەوە : (١)لەخۆتەوە دەست بە بژارنی هە- موان بکە، دوو واتا دەگەیێنیٚ، (١/١)تۆ ئەوەلٚ کەس بە ، (١/٢) خۆت حیساب مە کە و لەکە- سی پالٚ دەستی خۆتەوە دەست پیٚ- بکە.(ازخودت) (٢)لەخۆتەوە ئەوشەڕەت دامە- زراند : لەخۆڕا ئەوشەڕەت دامەزراند. (بی‌سبب)

لەخۆفشین : هووشەکردن؛ تاریفی خۆکردن. (ازخودتعریف‌کردن)

لەخۆیەوە : (١)لەخۆیڕا؛ (١/١)دەستیکرد بە بژاردن لەخۆیەوە، خۆیشی هێنا حیساب.(٢/١) خۆی نەهێنا حیساب لە کەسی پالٚ دەستیەوە دەستی‌پێکرد.(ازخودش). (٢) لە خۆڕا؛ بیٚدە- لیل؛ بیٚبەلگە؛ بیٚهۆ. (بی‌دلیل؛ بی‌سبب)

لە داری دنیٚ : لە دارای دونیا؛ لە ماڵی دونیا؛ لە سامانی دونیا. (ازمال‌دنیا) < داری دونیا

لەدووگەڕان : بەدوادا گەڕان. (دنبال‌گشتن)

لە دەست دەرچوون : [چاوگە،ت] بیٚ ئاگا لێبوون چەک بە دەستەوە تەقین. (ازدست در- رفتن)(٢)لەدەست چوون؛ لەکیس چوون. (ازدست دادن) +

لەدەمدان : (١)لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (توی دهان‌کوبیدن). (٢ب) قسە لیٚبڕین و ڕەتکر- دنەوەی قسە؛ جوابی ڕەق دانەوە. (تو دهنی زدن)+

لەدەم و دووکەوتن : [چاوگە،ت] لە قسە و دوواندن کەوتن. (ب) نەخۆشیٚ کە زمانی

بشكێ. (قدرتتكلمازدستدادن)
لەڕاست : لەئاست؛ بەرانبەر؛ لەحـان. (دربرابـر؛ مقابل)
لەرزەپێو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادە-ی هێزی بوومەلەرزە. (لرزەنگار؛ زلزلە سنج)
لەرزەلەرز : زۆر ترساو؛ لەرزین لە ترسا؛ دەسـت لەرزین بەهۆی مـاڵ خۆشـەویسـتی و دەسـت پێوەگرتن؛ چکووسـی. (تـرس و(لـرز؛ ازخسـت دست لرزیدن)
لەرزیان : [چاوگە،ت] چۆقە پیاهاتن لە یاو یان لە ترس یان لە سەرما؛ لەرز پیاهاتن؛ لەرینەوە. (لرزیدن)
لەڕکەڵە : [ئاوەڵناو] ناتلەنگ‌زراڤ؛ قـەدباریـک؛ شووش و باریک و لاواز. (لاغر؛کمرباریک)
لەزاردەرچوون : [چاوگە،ت]لەدەم دەرپەڕین؛ لە زارترازان. (ازدهن‌دررفتن)
لەزگ‌چوونەوە : لەزەوزوو کەوتن. زاوزوو بڕانە-وە. (یائسەشدن)
لەزم : [ناو] لێزم؛ قەوموخێش؛ کەسوکار. (قوم-وفامیل)
لەژێررکێفدابوون : لەژێر فەرماندابوون؛ ژێرچە-پۆکە بوون. (تحت‌فرمان)
لەسک کەوتن : [چاوگە،ت] ژنێ‌کە ئیدی مند-اڵی نەبێ؛ (ب) مەهان نەبوون؛ تێنە کـەوتنـی ژن. (عقیم‌شدن‌زن)
لەسەرخۆداماڵین : لەکۆڵ‌خـۆکردنـەوە؛ لـەمـل کردنەوە؛ لە ئەستۆی خۆ لابردن؛ (ب) خـۆ لـە دەست کێشە رزگارکردن. (ازسرباز کردن)
لەسەردانان : (١) وەک نرخ دیاریکردن؛قیمەت لە سەر دانان. (قیمت‌گذاری). (٢) دانیانە سـەر شتێ. (روی‌چیـزی‌گذاشـتن). (٣) دانیانـەبـان. (بالاگذاشتن)
لەسەردرچوون : [چاوگە،ت] فەرامـۆش کـردن؛ لەبەر فەقیری عەشقی یارەکـەی لـەسـەر دە-رچووە. (فراموش‌کردن؛ازسربەدرشدن)
لە سەرگریو : ئەنجامی کارێک لە سەر مـەرج؛ بەمەرج. (شرطی)
لەسەرگوان : [ئاوەڵناو] ئاژەڵی نزیک بە زایـین. (حیوان‌مادەپابماه)
لەشا تەکە هێنان : لە قوماری بانگدا تەکـە بـۆ شا هێنان؛ (ب) مرۆی خۆش شانس. (کنایەاز-آدم‌خوش‌شانس)
لە شان‌وقۆڵ کەوتن : [چاوگـە،ت]زۆر مانـدوو بوون بەکارێکەوە. (ازپا افتادن بعلت خستگی)
لەشتوموفا : [ناو،ت] قازانج؛ سوود؛ منفەعەت؛ کەڵک. (سودومنفعت)
لەشکەر : [ناو] لەشکر؛ سپا. (لشکر)
لەعلە : [ناو] لالە؛ مەردەنگی. (لالە)
لەعلی‌بێدانە : [ناو] جۆرێک ترێی دەنک گـەو-رەی سوورە و ناوکی نییە. (نام‌نوعی‌انگور)
لەعلی‌فا : جۆرێک قوماشی ڕێ‌ڕێ بوو لـە زە-مانی ڕابوردوودا. (نام‌پارچەای‌قدیمی)
لەغ : [ناو] گرێ؛ چەت. (گرە)
لەغامە: [ناو] لەغاوە؛ سووچی هەردوولای لێـو؛ ئەملا و ئەولای لچی ئەسـب . (دوگوشـەلـب؛ دولب اسب‌کە حلقە لگام آنرا دربرمی‌گیرد)
لەغاوبرە : [ناو] لەغاوەگوورگە؛ فرندەیێکە بـە-قەرا ڕیشۆڵیێک. (نام‌پرندەایست)
لەغاوشل‌کردن:[چاوگە،ت] ئیزن‌دان بە ئەسـب بە کەیفی خۆی بڕوا؛ (ب)سەرگری و بەرگـری

نەکردن، ڕووپێدان؛ بەرنەگرتن؛ سەربەست کردن. (جلوگیری‌نکردن)

لەغاوکردن : (١) لەغاو لەزاری ئەسپ‌کردن. (لگام‌به‌دهن‌اسب‌زدن). (٢) پێش‌گرتن؛ بەستنەوە و ئیزن پێنەدان و بەرهەڵستبوون لە هەموو بوارێکدا؛ دژی لەغاو شل‌کرن. (دهنه-زدن)

لەغاوەگوورگە : فڕندەیێکە لە تەیرە بەڵەک دەکا و سێ جۆرن، (١) لەغاوەگوورگەی باڵ خورمایی. (گلاریول‌بال‌قرمز). (٢)لەغاوە-گوورگەی باڵ ڕەش. (گلاریول‌بال‌سیاه).(٣) ود ودە. (دو دوک)

لە فڕەچوون : [چاوگە،ت] لە شەرمەوە چوون و لە ڕووردبایستی کەوتن؛ ترێق بوونەوە؛ بەیدە-س بوون. (شرمنده‌وخجالت‌زده‌شدن)

لە فڕەکەوتن : [چاوگە،ت] فڕندە لە باڵ لێدان کەوتن؛ (ب) لە جووڵە و بزوان کەوتن. (بی-حرکت‌شدن)

لە قاودان : [چاوگە،ت]لە هەڵلادان؛ چەپڵە لێ-کوتاندن؛ ڕاستیی نەهێنی کەسێک بڵاوکردنە-وە. (افشاکردن‌راز)

لەقسەدەرنەچوون : (١)بەقسەکردن؛ ئامو-ژگاری بردن بەڕیوە؛ بەقەولکردن؛ فرمان بە-جێ هێنان. (اطاعت‌کردن). (٢)لە بەڵێن پە-شیمان نەبوونەوە؛ ڕاوێستان لە سەر قسە و پە-یمان. (سرقول‌ایستادن)

لەق‌لەق : [ناو] فڕندەیێکی مل درێژی قاچ درێژە و مار و بۆق و ماسی خۆرە و دوو جۆرن. (١)حاجی‌لەق‌لەق؛ حاجی‌لەکلەک. (لک‌لک). (٢)حللێر؛ لەق‌لەقی ڕەش. (لک‌لک‌سیاه)

لەقنای : [چاوگە،]لەقاندن. (تکان‌دادن-جنبانیدن)

لە قەبر دەرهێنان : (١) مردو دەرهێنان لە قەبر. (میت‌راازقبردرآوردن). (٢ب) جوێن بەکەسێک-دان کەمردووە. (دشنام‌دادن‌به مرده)

لە قەفە : [ناو] ڕکە؛ قەفەز؛ قەفەس. (قفس)

لەقەڵەمدان : [چاوگە،ت] بە حیساب‌گرتن؛ لە ئەژمارهێنان؛ بە حساب هێنان؛ وای لەقەڵەم مەدە: وای دامەنێ. (بشمارآوردن)

لەقیا :[ڕابوردووی لەقین] لەقی؛ بزوا لە جێی خۆی؛ لەق بوو؛ لە جێی خۆی جووی. (لق‌شد)

لەکان : [ناو] ڕاکێت؛ ڕووپەرێکی جەغز ئاسایە بۆ یاری پینگ‌پۆنگ و تێنیس. (راکت)

لەکۆڵ‌خستن : ڕزگارکردنی‌خۆ یان یەکێکی‌تر لە دەست ملۆزم و کێشە و بەڵای بەسەردا سە-پاو. لەسەر لابردن. (نجات‌دادن‌کسی‌ازدست گرفتاری)

لە کەفوکوڵ کەوتن :(١ب)بەسەرچوونی تین و تامەزرویی؛ سارد بوونەوە لە کاری. (ازشوروشوق‌افتادن) (٢) لە کوڵ چوونەوەی تراو. (ازجوشش افتادن)

لە گا چوونەوە : وشک بوونەوەی کەشاوێک کە کاتی کێڵانی تێپەڕ بووبێت. (خشک‌شدن-زمین‌آبیاری‌شده‌برای‌شخم)

لەگرەنە : (١) لەگرە نا؛ لێرەدا نا؛ نە لە ئێرە . (اینجانه). (٢) لێرەن؛ لێرانەن؛ ئەوان‌لەگرەن: هان‌لێرە. (اینجاهستند)

لەگوێچکەی‌گادا خەوتن : (ب) بێ‌خەبەر بوون لە مەبەست؛ بێ‌خەبەری؛ نائاگایی. (کنایه‌ازبی-خبربودن‌از دنیا)

لەگوێن :[وتە] وەک؛ وێچوون؛ وەکشتێ؛ لـە-
وەدەچێ؛ لەگوێن : بەشێوەی. (شبیه؛ مانند)
لەگەنماڵ : [ئاوەڵناو] کاسەلـێس؛ چڵکـاوخـۆر؛
نۆکەرکردار؛ بەرماوەخۆر. (کاسەلیس)
لەلاقان‌وەرهاتن : هەڵاتن و توند و تیژ تێپـەڕ-
بوون. (بەتندی‌فرارکردن)
لەلە : [ناو](١) قامیشی‌گەرمیـان؛ خـەیـزەران؛
جۆرێـک قامیشـی قـەویـە و گـەڵاکـەی بـە
کوتراوی لە سەر برین دادەنین بـەکـەڵکـە. (-
خیزران) (٢) نەیچە شەکەر؛ قامیشی شەکرکـە
شەکری سووری لێ‌دەگیرێ. (نیشکر)+
لەلەنگی : [ناو](١)هەویری لە ڕۆنـدا سـوورەوە
کراو؛ نان‌ساجی؛ ناوساجی. (خمیرسرخ‌شـدەدر-
روغن؛توتک)
لەمرک : [نـاو] ئانیشـک؛ هـەرەژنـی؛ مـرک؛
ئانیسک. (آرنج)
لەملوای : [ناو] لەمشـۆریای؛ سـکەشـۆرە؛ زە-
حیری. (اسهال)
لەناکاو : [بەند] ژنشکاڤە؛ لەهێکـرا؛ ژنیشـکفە؛
لەپڕرا؛ لەپڕدا. (ناگهان)
لەنال‌ولەبزماردان : <لەپیک‌وماپیک‌دان
لـەنگانـدن : [چاوگـە،ت] (١) جووڵاندنـەوە؛
(تکان‌دادن) (٢) شانەوشان و ئـارم بـە ڕێگـادا
ڕۆیشتن؛ (سەیزادەی کە مەرەشل بیلە نگێنـە).
«فۆلکلۆر» (سلانە سلانە راەرفتن)
لەنگەر : [ناو] تراز؛ تەراز؛ میزان؛ قورسکردن و
سووککردنی بار بە دەست پێوەگرتن؛ لـەنگـە-
ڕێکی ئەو بارە(ڕەشکە کایە)م بوبگرە.(تراز)
لەوان : (١) لەووان؛ لەوڤان؛ شـوانی گاگـەڵ؛
گاوان. (چوپان‌گاوها)(٢) لە ئەوان. (ازآنها)

لەوچەتی : [ناو] لـەو چێتـی؛ زۆر بڵێیـی. (پـر-
حرفی)
لەوز : [ناو] لەبز؛ قسە؛ (ب)ئەو قسە کە لە(لە
وس : لیو)دێتە دەرەوە؛ بۆ لەوزت ناگەرێت؟.
(لفظ)
لەولەوە :<لەوچەتی.
لهۆن : ناوچـەیێکـی هـەورامانـە لـە ئێـران و
عێراقدا. (منطقەلهون)
لەوە : [ناو] گا؛ گامێش؛ لەو. (گاو؛ گاومیش)
لەوەرێـن : [ناو،بـک]کـەسێـک‌کـە دەلـەوە-
ڕێنێ(ب) شوان. (چراننده؛ شبان)
لەوەی‌ڕا : لەوشتەوە؛ لـەوەی ڕا دیـارە ڕاسـت
دەکا؛ بەوەی‌ڕا. (ازآن‌چیز)
لەوێر : [ئاوەڵناو] زیـاتر لـەگـەڵ وشـەی لاردا
دێت و واتای خواروخێچ دەدا، لارولەوێر؛ چـە-
فتوچیر. (کج‌ومعوج)
لەهانـدن : [چاوگـە،ت] داگیـرکـردن؛ زەوت-
کردن؛ دەست بە سەردا گرتن. (تصرف‌کردن)
لەهێکەوە : [بەند] لە ناخافڵ؛ لە ناکاو؛ لە پـڕدا.
(یکهو)
لەیاز :[ناو] ئاوهاوردە؛ ئاوماڵک؛ ئەوەی ئاو یان
سێڵاو لەگەڵ خۆی دەیهێنێ. (آب بـە سـاحل-
آوردە)
لەیزاندن : [چاوگە،ت] کایـە پێکـردن؛ گـەمـە
پێکردن؛ ڕاوپێکردن؛ خافڵاندن؛ فریودان؛ سـە-
رگەرم‌کردن؛ خاپاندن. (بازی‌کردن)
لەیزتن : [چاوگە،ت] لەیزین؛ یاری‌کردن؛ حە-
نەک‌کرن؛ سەما؛ لەیستن. (بازی؛ رقص)
لەیل : [ناو] جۆرێک فرندەی گۆشتخورە لە و-
اشە دەکـا و چیتـین (چینچـین: خاڵخـاڵ)ە. (-

پرندەای‌شکاری)
لەیلاخ : ناوچەیێکە بەرفراوان سەر بە شاری سنە. (نام‌منطقه‌ایست)+
لەیلان چۆخە : ڕەقتیان؛ کێوێکی هەرە بەرزی ناوچەی سەقزە لە بەینی دوو گوندی سلێمانکەندی و کانی‌نیازدایە. (نام‌کوهی‌است)
لەیلوێ : [ناو] هەلۆرکە؛ لەلوە؛ لەیلوک؛ جۆلانێ هەڵبەستن بۆ خەوتنی کۆرپە و ڕاژە- ندنی. (ننو)
لەیلێ‌وەمەجرووم :[ناو،ت] لە لەیلێ و مەجنوون کوردکاری بووە. (لیلی‌ومجنون)
لەیەلێ :[بەند] لەگەلێ؛ لەیێلێ؛ تەڤرا؛ تەڤیهە- ڤ؛ پێکەوە؛ پێکۆ. (باهم)
لێبڕین : (۱) بە چەقو یان شتی‌تیژ کوتێ لە شتێ بڕینەوە. (بریدن‌از). (۲)کۆتایی هێنان بە خەڵات و بەرات یان جیرە و مەواجب. (قطع- کردن) (۳) وەک: نان و ئاو لێبڕین. (قطع- کردن)
لێبواردن : ڕەوتی خوش ڕابواردن. (حالت- خوش‌گذراندن)(۲) لێڕەت بوون؛ بەسەردا کشان. (ردشدن)
لێبووڕین : [چاوگە،ت] (۱)جیگای ڕۆیشتن و ڕەت بوون. (مفر). (۲.ب) لێخۆش بوون؛ بە- خشین. (۳) بە سەرچوون؛ تەمەن لێبووردن. (گذشتن؛ عفوکردن)
لیپ : [ناو] لێزگە؛ لزگە؛ ڕستە مووروویی لە تاڵ هەڵکێشراو؛ جەلە؛ ڕیز. (رشته)+
لێپیس کردن:[چاوگە،ت]کراسەکەت لێپیس- کردم؛ کراسەکەمت پیس کرد. (نجس و- چرکین کردن‌چیزی‌یاکسی)
لیخاندن: [چاوگە،ت] لێدان؛ لێخستن؛ پیامالێن؛ دارکاری و لێدان. (کتک‌زدن) لێرەدا لێخستن بەواتای تێساوین نییە
لیخە: [کاری‌ئەمری] (۱)لیبدە؛ پیا ماڵە؛ پیابدە. (اورابزن.بزنش)(۲) پیاساوە؛ لیخشێنە. (بساب)
لێدەر (۱)[کاری ئەمری] لێی‌دە؛ فرمانی لێدانە. (۲)[ناو،بک] کەسێک کە لێدەدا. (بزن؛ نوازنده)
لێدەرکردن : (۱) [چاوگە،ت] ئەو مێشانەی لێدەرکە؛ لێدوورخستنەوە. (دورکردن‌ازچیزی) (۲)لێدەرهاویشتن؛ کەم‌کردن لە حیساب. (منهاءازحساب‌کمکردن)+
لیر : [ناو] (۱)لیرگ؛ (۲)یەکەی پارەی تورکیا؛ لیرە؛ لیر. (کهیر؛ لیره)
لێراکێشان : [چاوگە،ت] لێدان؛ بەمشت لێراکێشان. (کتک‌زدن) یا لێراکێشان (پشوو دەرکردن و ئاسوو دەبوون) (استراحت)
لێراکێشان : [چاوگە،ت] بەزۆر ژنی کەسێک داگیرکردن یان هەڵگرتن، دابێکی زۆر کۆن بوو.(زن‌کسی را بزور فراری دادن)(ب) بەکە- یفی دڵ خواردن، سکنانەسەر(لە پڵاو و گۆشت ڕاکێشان).(بارغبت خوردن)
لێراکێشان: [چاوگە،ت] (ب) ئیلاقەکردن. (بازن همخوابگی کردن)
لیستە : [ناو] لیست؛ سیاییی؛ ناوی شت نووسین بەڕیز لە سەر کاغەز یان دەفتەر. (لیست)
لیسمال : [ئاوەڵناو] ماستاوکەر؛ جامەلووسکە کەر؛ خوڵتەکەر. (متملق)
لێسە : [ناو] لێسک؛ ئامرازی کەوچک و کووپەی‌تار هەڵکۆڵین. (لیسک)+
لیف : [ناو] توێکڵی داری خورما کە کیسەی

گەرماوی لێ دروست دەکەن. (نـوعی‌پوسـته-درخت‌خرما)

لێڤ بزمری . لێوبەبار؛ لێڤا حشک و قەرچمـی. (کنایه‌ازغمگینی)

لیٚ‌کاڵانەوە : [ناو] لیٚ‌جوان‌بوون؛ پێکەوتن؛ ئـەو لیباسانەی لیٚ‌دەکاڵێتەوە : پێیدەکـەوی : لێـی-جوانە. (برازنده‌بودن)

لیٚ‌کاڵیانەوە : < لیٚ‌کاڵانەوە

لێک‌چوون : لەیەک‌چوون؛ شـیوەی یـەکدان. (شبیه‌بودن)

لێک‌خران : [چاوگە‌ت+ڕابوردووی چاوگە] لە-یەک‌خران؛ دووبۆری لێک‌خران: چوون بە ناو-یەکدا؛ ئاڵقە ڕێز و دوولایی لێک‌خران؛ لەیـەک هەڵپێکران. تێک‌خران. (توی‌هم‌رفتن)

لێک‌خشـان: [چاوگـەت +ڕابـوردووی‌چاوگـە] (١)لەیەک‌ساوین؛ (٢) بەیەکدا ساوران؛ لەیەک خشیان. (بهم‌ساییدن؛بهم‌ساییده‌شدند)

لێک‌دابڕدران : لەیەک دوورکەوتنەوە؛ دەست لێک بەردان. (جداشدن)

لێک‌ڕاکێشان : : [چاوگەت] (١)لەیەک‌دان؛ لە سەروگوێلاکی‌یەک‌دان؛ شەڕکردن. (یکـدیگر-رازدن). (٢)ڕاکێشـانی ژن لـە یـەکتـرین(لـە بهوریـدا بـاوبووە). (نامزدکسـی‌رافـریفتن یـا ازچنگش‌درآوردن)

لیٚ‌کراو : [ناو،بـەر](١)بـە سـەر هێنـراو؛ وەک: زوڵم لێکراو. (٢)جێگای ڕووداوی کارێک شـە-ڕلێکراو.(١.براوشده.٢.جای‌انجام‌کـاری) (٣) دە-غڵێ لە ئاش هاڕدراو. (غله اسیاب شده)

لێک‌زیادکردن: [چاوگەت] قیمەت بردنەسەرە-وە و لە یەکترین زیادکـردن لـە موعامەلـەی کیٚ‌زیاد (موزایده)دا. (مزایده)

لیٚک‌کراو : (١)جیاکراو لەیەک. (ازهم‌جداشـده). (٢)ڕەواوە. ئاڵقەیێک کە ڕەواوەتەوە. (بازشده)

لێـک‌کـردن : [چاوگـەت] (١) جـوداکردن؛ جیاکردن. (جـداکردن) (٢) شـێوەدان؛ لـە یـە-کچوون.(شبیه هم بودن)

لێک‌لادان : لەیەک لاڕێکـردن؛ ڕوو بـە رووی یەکتری نە بوون و ڕێگـا کـەچ کردنـەوە؛ (ب) تخونی یەک نەکەوتن و دووری‌کردن لە یـە-کترین (احتراز ازروبرشدن و نزدیکی)

لیکوو : [ناو] جۆرێک باڵندەیە ڕەنگی قـاوەیـی مەیلە و نارنجیە و دوو جۆرن. (١)لیکووی خە-تخەت. (لیکو). (٢)لیکووی زەلان. (لیکـوی-تالابی)

لیٚ‌کەوتنەوە: (١) زایین؛ ئەولاد بە دونیا هێنان؛ مانگا کە سیٚ گـوێرەکـەی لێکـەوتـووەتـەوە؛ (ب)عاییلـە و ئـەولاد لـە دوابـەجیمـان. (٢) بومبایێک تەقی دوو کـوژراوی لـیٚ‌کـەوتـەوە. (٣)دیسیان لێکەوتن و هەژاربـوون و مـافینگی بوون و ماڵ و سامان لـە دەسـتدان. (١و٢و٣ بجاماند ؛بجاگذاشتن؛ دوباره‌ورشکست‌شدن)

لێک‌هەڵوەشان . لەبەریەک‌چوون؛ لەبەریـەک-دەرهاتن؛ ئەوراق‌بوون. (اوراق‌شدن)

لێگۆڕان(١) لەوکاتەوە دەوڵەمەنـد بـووە خـۆی لێگـۆڕاوە ئـەیتـر نامناسـیٚ؛ گـورینی ڕەفتـار و کردار؛ بووە بە حاکم خۆی لێگوڕاوە لە بیری - نییە کیٚ‌بوو. (اخلاق‌عـوض‌شـدن)+ (٢) لاڕیٚ بـوون؛ خـودا لـەونـی لێگـۆڕاوە: گـومڕا بـووە. (گمراه‌شدن)+

لێگوڕاندن : : [چاوگەت] (١)بەسەردا قیژانـدن

و هـاوارکردن. (برسـر کسـی نعـرەزدن) (٢) گـورە لێکـردن؛ بـە هـەرا و هوریـا وجـۆش و خورۆشەوە هەندێ کـار ئـەنجـام دان؛ لێمـان گوراند و بەرێکی دروێنەکەمان تەواوکـرد. (بـا هورا و دادوهوار کاریرا به پیش‌بردن)

لیمان : [ناو] ئاوێکی خـەسـتی چڵـمئاسا کـە دوای زایینـی مێینـە لـە زێیـان دێ. (مـایع- غلیظی که‌همراه‌زائوبیرون‌می‌آید)

لێنایی : [ناو،بـەر] لێنـراو؛ چێشـتی سـازکـراو. (خوراک‌پخته‌شده)

لینجاو : لینچقاو؛ لینچقی‌تراو. (مایع‌لزج)

لێنگێزە: لەنگێزە؛ باران و لەنگێزە؛ بارانی بە خورەم. (باران‌تند)

لێ‌نیشتن :بە کۆمەڵ نیشتنەوەی مەل لە سـەر دار یان شتی‌تر. (نشستن‌پرنده‌بردرخت)+

لێوجووین : لێوکروژتن؛ لە تووڕەیی زۆر یان لە بەر خەم و کەسەر. (لب‌گزیدن؛ لب‌جویدن)

لێورێژ .[ئاوەڵناو] پڕ؛ سەرڕێـژ؛ دارمـاڵ؛ دوڵـدر. (لبالب‌پر؛ لبریز)

لێوکەن: [ناو] زەردە. بزە. (لبخند)

لیولێدان : [ناو]کەکـاتی(کلێـپ)ی فیلمـدا لێـو جووڵاندنەوەی ئاکتەر. (لب‌زدن)

لێو لێنەدان : (ب) مێلاک نەکردن؛ نـەخـواردن. (لب‌نزدن)

لێ‌وەخۆ کەوتن : خۆ بۆ ئامادە کـردن؛ خـۆ بـۆ تەیار کردن؛ خۆ ئامادە کردن بۆ هێرش کـردن و دەست کردنەوە. (دفاع کردن آمـاده مقابلـه- شدن)

لێ‌وەربوون : هێرش بۆ بردن؛ تێ ئـالان و دە- ستە و یەخەبوون؛ هاتنەژوور؛ (حمله‌بردن)

لێ‌وەشان :[ناو] لێ‌شیان؛ لـێ‌کاڵـان و لێهـاتن؛ پێکەوتن. (برازنده‌کسی‌بودن)

لێوەشیان: [ناو] لێکاڵینەوەی جلک، لیباس؛ پێکەوتن. (٢)پێکران؛ توانای کاری هەبوون؛ پێ‌چێبـوون؛ لـە بارانـدا هـەبـوون (برازنـدگی. شایستگی)

لێهاتن : (١)لە دەست هاتن؛ پێکران؛ توانای ئەنجامی کار هەبوون؛ لە باراندا هەبوون. (از دست‌آمـدن) (٢) لـەرز لێهـاتن. فـێ لێهـاتن؛ دومەڵ لێهاتن؛جووت‌بوونی نێر لە مێو. (دچـار- شدن)

لێهاندان : : [چاوگە،ت] لێ‌فێرکردن و دنـەدان. (کسی‌رابرعلیه‌کسی‌تحریک‌کردن)

لێ‌هەستان : هەستان بە تووڕەییەوە بۆ لێـدانی کەسێک. (برای حمله به‌کسی‌بلندشدن)

لێ‌هەستان : هەستی پیاوەتی لە ژنێکی جـوان جووڵان؛ ئێرەق بوون لە کەسێک. (نعوذکردن)

لێ‌هەڵسان : لێ‌هەستان؛ ڕابوون بۆ لێدانی کە- سی یان هێرش بۆ بردن. (برای‌تنبه‌کسـی پـا- شدن)+

لێ‌هەڵکەوتن : (١) پـا لـە شـتێ‌دان و سـەرە- نگرێدان؛ (پا بەچیـزی خـوردن). (٢) ڕابـوون؛ کوردستان پیاوی گەورەی زۆر لێ‌هەڵکەوتووە. (برخاستن)

لێ‌هەڵگەڕانەوە : لـێ‌وەرچـەرخـان. (١)جـواب دانەوە بە توندی. (اعتراض‌کردن). (٢) گۆڕینی دۆستی بە دوژمنی؛ پشت تێکردن؛ پشـت بـە- ردان. (پشت‌کردن)

لامپ : گوڵۆپ؛ گڵۆپ؛ گڵۆپی چرای کارەبایی. (لامپ)
لامپی‌گازی : گڵۆپی چرای کارەبایی کە ناوەکەی گازی(ئارگۆن یان نیئۆن)ی تێدایە. (لامپ‌گازی)
لەفافە : [ناو](١) قوماش یان شتێ بۆ پێچانەوە. (پیچیدنی). (٢) سەرپۆش؛ لە تۆی نزاکەتدا و بەهێما باسی شتی عەیب و عار کردن. (لفافە)
لەوەندی : [ناو] ڕەوتێکی زاتییە لە هەندێ ژندا کە بە کریشمە و ناز و لێوکەن، سەرنجی پیاو بۆ لای خۆیان ڕادەکێشن؛بەڵام ئەو ڕەمزوڕازە بەشێوەی دەستکرد(غەیری سروشتی) لە وانە-(کەلاس)ی تایبەتدا فێری هەندێ ژنی ژاپۆنی دەکەن کە گیشایان پێدەڵێن. (لوندی)

مات : (١) [ئاوەڵناو] حەیـران؛ کێـژ؛ واق‌و-ڕماو. (مات). (٢) [ئاوەڵناو] خەمگـین؛ دڵ پڕ لە کەسەر. (غمگین). (٣)کش‌ومات؛ بێ جووڵە دانیشتن؛ بـێ جووڵـە و خـەمگـین؛ بۆی هەیە وشەی کیش‌وماتی شەترنج لـە کش‌وماتی کوردیەوە وەرگیرابێت. (کیش-ومات). تێبینی : زمانی کـوردی لـە سـەر هەڵدانی شەترنج کۆنترە وبۆی هەیە وشە-ی (کیش‌ومات)ی شەترەنج لە کش‌ومـات و کەشتەنگییەوە هاتبێـت؛ حاڵـەتێـک لـە شەترنجدا کە شا نەتوانێت بجووڵێت؛ مت؛ کڕ؛ واتا: دۆڕاندنی شەترنج. (مات)+

مات : فد؛ فرد: [نـاو] لێـڵ؛ وەک شووشـە (جام)ی پەنجیرەی مات کە بەشێکی کەم ڕۆشنایی لێیەوە دەرباز دەبێت. (مات)+

مـات کـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بردنـەوەی کایەی شەترەنج. (مات کردن)+

ماتماتیک : [ناو] زانستی حیسـاب. (علـم-حساب.ریاضیات)

ماتۆرە : [ناو] ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ ناوی خـراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقب‌زشت‌روکسی گذاشتن.)

ماتومەلوول : [ئاوەڵناو]کش‌ومات؛ مـات-وخەمگین؛ بێدەنگ‌وپەکەر؛ دەستەوئـەژنـۆ دانیشتن. (غمگین؛دست‌به‌زانو)

ماتومیت : [ناو،ت] خۆ کپ‌کردن و گوێ هەڵخستن؛ خۆ کڕکرن و گۆهەقەچنین؛ خۆ مراندن و گۆهتیژ کرن. (حواس‌خودراجمـع کردن وگوش‌تیزکردن)

ماتە : [ناو] سماتە؛ بـەردی جـەهـەنـدەم؛ هەسان. (فسان)

ماتە : [ناو] مووروگێکە دەڵـێن بـۆ لابردنـی تەمی چاو (لێڵی‌چاو)باشە. (نوعی‌خرزه)

ماتیک : : فد؛ فرد: [ناو] ماکێکی ڕەنگی بۆ ڕەنگ کـردن و جـوانکردنی لێـوی ژنـان. (ماتیک؛روژلب)

ماتێن: [ناو] هەڵماتێن؛ مەرمەڕێن؛ مێشێن؛ مووشێن. (تیله‌بازی)

ماجەمین : ناوە بوو ژنـان؛ جـەمـین وەک مانگ؛ هەنیەوەک مانگ. (ماه‌جبین)

ماچماچانێ : [ناو،ت] ماچومـووچ. (مـاچو-بوسه)

ماچماچۆک : <ماچماچانێ

ماچەنگی : [ناو]کایەی‌جگـێن؛ محـانچێن. (یک‌نوع‌بازی‌باشتالنگ)

ماخۆ : [ناو] خاوەن؛ خێو؛ماڵخۆ. (صاحب)

ماخولیایی : [ناو]تووشی مالیخولیـا هـاتوو. <مالیخولیا

ماخەر : [ناو،ت] ماکەر؛ ماچەکەر. (ماچـە-الاغ)

ماد : [ناو] تەن؛ ماک؛ ڕەنـگ؛ مـادێ وی نەمایە : ڕەنگی نەماوە. (ماده؛ رنگ)

ماد : [ناو] وەکی دەزانن هەموو کوردێ کورمانجە، کومانجی ژوورو، کورمانجی ناوەڕاست و کورمانجی خواروو، کورمانج لە سەرەتادا کوردماد و کوردمانج بووە و کورد و ماد وەک یەک باسی لێکراوە ، لە کتێبی(تەفسیری عەهەی قەدیم و عەهە-ی جەدید)دا لە پاڵ وشەی ماد و مەدی، وشەی کورد و کوردستان لە بەینی دوو-کەواندا هاتووە و لە زۆر مێژوودا هەر بەو جۆرە باسی لێکراوە. (ماد)+

مادخووزکراو : [ناو،بەر] بەرگەمکراو؛ پە-سندکراو؛ پەسەندکراو. (پسندشدە؛ برگزیدەشدە)

مادی : [ئاوەڵناو+ ناو]سەر بە هۆزی ماد؛ زمانی مادی کە تائێستا ئاسەوارێکی سەربە خۆی نەدۆزراوەتەوە. (مادی)

مادی: ماددی: [ئاوەڵناو] ئەنبووژەنی؛ دونیایی؛ دژی(ڕۆنی و مەعنەوی و واتایی) (مادی)

ماران‌مژیو :[ئاوەڵناو] (ب)لەڕولاواز.(نحیف ولاغر)

مارپێچ : [ناو] خەتی چاڵ بەدەوری دار یا هەرشتدا دروستکردن لە بیچمی مارێ کە بەدەوری دارێکدا ئاڵابێت؛ یاوەک لاولاو ئاڵابێتە رووەکێ؛ مارخول. (مارپیچ)

مارپێچ : [ناو] ڕووەکێکی چقڵدارە، جۆرێک درووە. (نوعی‌خار)

مارپێچ : [ئاوەڵناو] وەک ڕێگای پڕ پێچ و قەمچ؛ چەند پێچی ڕێگا یان چۆم بە دوای یەکدا ؛ گامیز؛ گامیزە. (مارپیچ)

مارخول : <مارپێچ

ماردەی : [چاوگە،ت] شکاندن. (شکستن)

مارڕفێن: [ناو،ت] مراوکەزەردە؛ گیایێکە ژەهردار و کولێنراوی ساقەت و گەڵاکەی بۆ شتنی دەمی برین باشە. (گیاەدرمان-عقرب)

مارزۆ :[ناو] مازۆ؛ لێگەڕان؛ هێشتن؛ نمازۆ : نایێڵێ. (رخصت)

مارس : فد؛تد: [ناو] مارس؛جارێک کایە کردن و بردنەوەی تەختە نەرد کە بە دوو دەست بەحیساب دێ. (مارس)

مارس : [ناو] مارچ؛ مارت؛ مانگی سیهەمی ساڵی زایینی(ئازار؛ ئادار). (مارس)

مارش : فد؛ فرد: [ناو] ئاهەنگی عەسکە-ری. (مارش)

مارشال . فرد؛ فد؛ اند؛ آلماند: [ناو] پلە-یێکی ژوور لە ئەرتەش (عەسکەر)یدا، بە-رانبەر بە سپەهبود. (مارشال)

مارشیموون : < مەرشمین

مارک : ئالماند؛ فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکەی پارەی ئاڵمانیا. (٢) مۆرک؛ نیشانەی فابریکا لە سەر کاڵا. (١و٢.مارک)

مارگڵ : [ناو] جۆرێک فرندەیە؛ مارگر. (نوعی‌پرندە)

مارگیسە : [ناو] بۆقلەموونە؛ عەلی‌شیش؛ عەلۆعەلۆ. (بوقلمون)

مارگیسە : [ناو] جۆرێک مارمێلکی گەورە-یە. (نوعی‌مارمولک؛ سوسمار)

مارمژ : [ناو] زاروو؛ زەروو؛ زالوو. (زالو)

مارمژ : [ناو] سینەکێش؛ سیغار کێشێ کە

هەموو دووکەڵی سیغار قووت بدا؛ دژی دەم کێش. (سیگاری‌سینه‌کش)
مارنەگەز: [ناو]جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی مل درێژ. (چکمه)
ماروخ : ناوە بۆ ژنان؛ [ئاوەڵناو] ڕوخسار وەکوو مانگ. (ماهرخ)
مارِوخسار : [ئاوەڵناو] ناوە بۆ ژنان؛ ڕوخسار وەک مانگ. (ماه‌رخسار)
مارِووم : [ئاوەڵناو]لە مەحرووم وەرگیراوە؛ بێبەش؛ ئافەرۆز. (محروم)
مارەتۆپیو : [ناو،ت](ب)کەسێکی کز و بێدەنگ ماتڵی هەل و دەرفەتێک بێت تاچزەی خۆی لێدا و زەبر بوە شێنێ؛ زۆر جار دەڵێن مەرە مردوو هەر بۆیە تۆپیوە-کەیش بووە بەمردوو. (مارمرده)
مارەخۆرە : [ناو] زەردەقۆرە؛ دووڵقەدەرە؛ جۆرێک مارمێلکی گەورە کە ڕەنگی دە-وروبەری بە خۆیەوە دەگرێ. (نوعی سوسمار)
مارەکە : [ناو](١)لە(مەعرەکە)ی فارسییەوە هاتووە؛ شەڕومارەکە. (معرکه). (٢) فرمان بە مارەکردن، مارەبکە. (عقدکردن). (٣) ڕە شە مارەکە : مارە ڕەشەکە؛ لەڕوانگەی دە-ستووری زمانەوانییەوە، مارێکی ناسیاو مە-عریفەیە. (مارمعرفه در دستورزبان).
ماری: ماکەو؛ (کبک ماده)
مارِیا :[ڕابوردووی مارِیان] بەزی؛ شکستی هێنا. (شکست)
مارِیان : [چاوگە،ت] مارِین؛ شکاندن؛ شکستدان. (شکستن)
مارِیایە : [ناو،بەر] شکاوە؛ شکستییە؛ شکیاگە؛ بەزیوە. (شکسته‌است)
مارێژۆک: [ناو] ماراژۆک؛ گیایێکی تەمەن کورتە و دەخورێت. (نوعی‌گیاه‌خوردنی)
مارێژە : [ناو] مارووژە؛ مارێژە؛ گیایێکی بە هاریە و دەخورێ؛ مارێژۆک. (گیاهی‌است-خوردنی)
ماری کتکی : [ناو،ت] ماریزەنگی. (مار-کبری)
ماریکەرانە : [ناو،ت] جۆری ئاسکی گە-ورەیە. (گوزن)
ماز :[ناو]بەرانی چوارساڵە.(قوچ‌چهارساله)+
مازگ : [ناو] (١)مازە؛ موغەرەی پشت. (پشت‌مازه). (٢)مازوو؛ بەری دار مازوو. (مازوج)
مازگە : [ناو] مێژی؛ (مازگا) لە ئاویستایێدا بە واتای مێشک(مەغز)هاتووە. (مغز)
مازگەدەر : [ناو] مازگەدەرد؛ ئێشیمازە؛ پشتئێشە. (دردکمر)
مازوت . فرد؛ روس‌د؛ فد: [ناو] نەوتەڕەشە. (مازوت)
مازۆری : تۆراو لە ماڵ و مەسکەن و پەنا بردوو بە شوێنێکیتر. (قهرکردن‌ازخانه‌و-کاشانه)
مازەندەر : [ناو] هەندران؛ وڵاتانیدوور؛ تاراوگە. (ولایت‌دور؛ تبعیدگاه)
ماژە : حاڵەتی ئێسکی لەش؛ ئێسک بە-ندی؛ ئیسکلێتی لەش (اسکلت)
ماستەک : [ناو] ڕەحەتی. (قیف)
ماسرێشم : [ناو] هێلم؛ چەسپیدار؛ چە-

سپی نەجاڕی. (سریشم)+

ماسک : (١)[ناو] مەیتەر؛ خزمەتکاری ئەسب لە تەویلە. (مهتر). (٢)[ناو] ئاسکی مێ. (آهوی ماده). (٣) [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس. (خسیس)

ماسک : فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ماکی دەرمان و مەڵهەمی دەموچاو سواخدان بۆ گەشەدان بە پێستی ڕوومەت؛ زیاتر لە ئارایشگای ژنانەدا. (ماسک)

ماسک : فد؛ فرد؛ اند: [ناو]کەرەستەی پاڵاوتنی هەوای هەناسەکێشان لە ناو دوو کەڵ یان لە ناو تۆز وگازی کیمیا یدا. (ماسک)

ماسکی گاز : [ناو،ت]کەرەستەی پاڵاوتنی گازی کیمیایی لە کاتی هەناسەکێشاندا بۆ بەرگری لە وەزەنی گازی ژاراوی لەسەرکۆ ئەندامی هەناسەکێشان. (ماسک گاز)

ماس ماڵ : [ناو،ت]گیامێرک؛ گیایێکە بۆ لابردنی ماس و پەنمینی جومگەی باکردوو بەهۆی(روماتیزمەوە)بەکەڵکە.(گل آلاله)

ماسی خاویار : [ناو،ت] بەتایبەت بە ماسی (ئوزوون بڕون)دەگوترێ چونکا چەند چەشنە ماسی دیکەیش گەرای ناو زگیان وەک خاویار دەخورێت. (ماهی خاویار)

ماسیگرەک : [ناو،ت] ماسیەوچنە؛ مایی چنەک؛ ماسیگرە؛ فڕندەیێکی باڵ درێژ و تیژباڵە؛ قاق؛ تورەمەی ماسیگرەکان نۆ جۆرن. (١)ماسی خۆرکە. (پرستوی دریایی) (٢)ماسی خۆرکەی بۆر. (پرستوی دریایی تیره).(٣)ماسی خۆرکەی خەزەری(پرستوی دریایی خزر).(٤)ماسی خۆرکەی دەندووک ئەستوور. (پرستوی دریایی نک کلفت). (٥)ماسی خۆرکەی دەنگ بۆڕ. (پرستوی دریایی بدصدا). (٦)ماسی خۆرکەی ڕەش. (پرستوی دریایی سیاه). (٧)ماسی خۆرکەی ڕەشی باڵ سپی. (پرستوی دریایی سیاه بال سفید). (٨)ماسی خۆرکەی کڵاون. (پرستوی دریایی کاکلی).(٩)ماسی خۆرکەی قەشان. (پرستوی دریایی پشت کبود)

ماسیی سپی : [ناو] جۆرێک ماسی کە لە دەریای خەزەردا زۆرە وگۆشتەکەی خوازیاری زۆرە. (ماهی سفید)

ماسیی سیم : [ناو] ماسیێکی پانی کورتە و لە دەریای خەزەردا زۆرە و گوشتەکەی خوازیاری زۆرە.(ماهی سیم)

ماشتن : [چاوگە] ڕاماڵینی سفرە و تەواو کردنی خۆراکی سەرسفرە. (همه غذای سر سفره راخورن)

ماشتە : [ناو]کوڵوانە. (چارقد رو دوشی)

ماشێن شۆری : [ناو،ت] جێگای تایبەت بۆ شتنی سەیارە؛ ڕەوتی شتنی سەیارە. (ماشین شویی)

ماشین کردن : [چاوگە،ت](١)بە مەکینە سەروقژ کورت کردنەوە و هەڵپاچین. (٢) تایپ کردن؛ نامە نووسینەوە بە ماشێنی تایپ. (ماشین کردن)

ماشێن نووس : [ناو،بک]کەسێک کە نامە و نووسراوە تایپ دەکا. (ماشین نویس)

ماشینەوە : [چاوگە،ت](ب) لێساولێسدان و

هیچ لەسەر سفرە یان لە ناو کاسەدا نە-
هێشتن؛ ماڵینەوە؛ ڕاماڵین و گسک لێدان.
(خالی کردن وخوردن همه‌چیزسرسفره‌یا
کاسه)
ماف ئەستێن : [ناو،بک] بەشوەرگر؛ حە-
قوەرگر. (سهم‌گیر؛ حق‌گیر)
ماف سەندن : [چاوگە،ت] حەق سەندن؛
بەش سەندن. (حق‌گرفتن؛ سهم‌گرفتن)
ماف‌خواز: [ئاوەڵناو+ ناو]حەق‌خواز؛ کە-
سێک کە داوای حەقی خۆی بکا.
(ب)ئازادی‌خواز. (آزادیخواه)
ماف‌خۆر : [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسێک کە
حەق و بەشی کەسێک داگیردەکا و
نایداتێ. (غصب‌کننده‌حق‌وحقوق‌مردم؛
حق‌خور)
مافر : [بەند] وەکوو؛ وەک؛ چوون؛ مینا؛
میناک؛ (مانند)
ماقە : [ناو]گۆی‌چاو. (حدقه‌چشم)
ماکەرمەلە : [ناو](ب) جامەلووسکێ؛ دەڵە-
چەیی؛ ماستاو کردن؛ کلکە سووتێ.
(تملق)
ماکی‌سەرکەر: [ناو،ت](ب)تریاک و
هێرویین؛ دەرمانی بێ هەست کردنی نە-
خۆش لە کاتی نەشتەرکاریدا. (ماده‌مخدر)
ماکێش :[ناو] سەلەی‌پڵاو ئاوکێش کردن؛
پڵاو پارزن؛ پڵاو پاڵێو. (آبکش‌پلو)
ماگمە : مامە؛ ماومە؛ پێم‌ماوە؛ تەواوم نە-
کردووە؛ ماگمە بگەم: تاوێکی‌تر دەگەمێ.
(معادل:هنوزدارم؛ مانده برسم)
ماگە : ماوە؛ مایە؛ نەمردووە؛ هێشتاهەس؛
هێشتاهەیە. (مانده.هنوزهست)
ماڵ : [ئاوەڵناو] [ناو] وەک: ئامووری کە
زۆر نەچەقی دژی ئامووری ڕژد. (خیشی-
کەزیادفرونرود)+
ماڵ : [ناو]گەیشتنی دەمی تاژی بەنچیر
یان لە خۆڵ وەردانی، بەڵام بەدەمیەوە نە-
هاتن. (رسیدن‌تازی‌به‌شکارودرخاک-
غلتاندن امانگرفتن)+
ماڵ بە قورگرتن :[چاوگە،ت] (ب) ماڵ
ویرانکردن؛ خانە خراپکردن؛ بێچارە کردن.
(خانه‌خراب‌کردن)
ماڵ وێرانکەر : [ئاوەڵناو+ناو] هەر شت و
هەرکس ببێتە هۆی ماڵ کاولی؛ (ب) ژنی
بێ مشوور و هەڵە خەرج. (کنایه‌اززن-
ولخرج)
ماڵاریا : فد؛ فرد: [ناو] نوبەتێ؛ پەتایێک کە
بەهۆی چزووی مێشوولەی(ئانۆفێل)ەوە
مرۆڤ تووشی دەبێت. (مالاریا)
ماڵان : (١) ماڵین؛ گسک لێدان. (٢) ماڵ-
گەل. (١.جاروکردن.٢.خانه‌ها)+
ماڵای :[چاوگە،ت] مەشتن؛ ماڵین؛ گسکد-
ان؛ گزگ‌لێدان؛ ماشتن. (جاروب‌کردن)
ماڵبەقوڕگیران : [چاوگە،ت](ب) بەدبە-
ختبوون؛ ماڵ‌کاول‌بوون؛ بێچارەبوون.
(بدبخت‌شدن)
ماڵ‌بەکوڵ : [ئاوەڵناو]ڕەبەن و نەدار؛ بێ
سەروسامان. (خانه‌به‌دوش)
ماڵبەن : [ناو] ماڵبەند؛ جێگەی بەستنەوە-
ی کەرو چارەوا بە دروشکە و گاریەوە.
(مال‌بند)+

مـال‌خـۆنـه‌خـۆر : [ئـاوه‌ڵنـاو] (ب) ڕژد؛ چكـووس؛ ده‌س قووچـاو؛ خـه‌سـیس. (خسيس)

مالخير :[ناو] جۆرێـك تفـه‌نـگ. (نـوعی-تفنگ)

مالدوخين : [ناو،ت] پزوو؛ نیفۆ؛ ماڵـدوخين. (جای كمربنددرشلواركردی؛جای بندشلوار)

مـاڵران : گسـكدان؛ پیاسـاوین؛ سـاویان. (جاروبزدن؛سائيدن)

مالزاروٚك : [ناو] تۆڵدان؛ پزدان؛ منداڵـدان؛ ماڵزاروٚك. (زهدان)

ماڵشته : [ناو،بك] گسكلێده‌ر؛ كـه‌سـێك كه‌ ده‌ماڵی. (سپور)

مال‌كه‌مباخ : [ئاوه‌ڵنـاو+ نـاو] مـاڵ‌وێـران؛ چاره‌ڕه‌ش؛ به‌دبه‌خت. (خانه‌خراب)

مالكه‌یی : [ئاوه‌ڵناو] ماڵكه‌یـی؛ مالكـه‌تـی؛ ماڵ‌وسـامان لـه‌ ده‌سـداو؛ مـافینگی بـوو؛ موفلیس كه‌وتوو؛ ده‌م لـه‌پـووش.(مفلـس؛ ورشكسته)

ماڵ‌گرتن : (ب) مـاڵ‌بـه‌كرێگـرتن. (خانـه‌ اجاره‌گرفتن،اجاره‌كردن)

ماڵ‌گۆڕی : ئه‌و ماڵانه‌ په‌زیان له‌ ڕانداپه‌ هه‌رشه‌وه‌ی ماڵێـك پیاوێـك ده‌نێـرن بـۆ ئاریكاری شـوان و ئاگـاڵێبوونی ڕانـه‌مـه‌ڕ. (نوبتی كمك‌شبان كردن)

ماڵمـاڵۆك : [نـاو] جۆرێـك هـه‌ڵپـه‌ڕینـه‌. (نوعی‌رقص)

مال‌میڤان : [نـاو،ت] میووانخانـه‌؛ ئوتێـل؛ ماڵ‌میوان.(مهمانخانه‌؛هتل).

ماڵومین : ماڵ و سامان؛ (ب)خۆشه‌ویست-وریزدار. (عزیز)> مان

مـاڵوو : [نـاو] دارێـكی قـه‌وی بـه‌قـه‌رای دوومیتركه‌ ده‌خرێته‌ سه‌ر ده‌نـد بـۆ سـاف-كردنی نارێكی له‌ دوای شێفبڕین. (ماڵـه‌-صاف‌كردن‌شخم)

ماڵه‌ : [ناو](١)ماڵنج؛ڕووپه‌ڕێكی ده‌سكداره‌، بۆ لووسكردنی سواخی دیـوار. (ماڵـه‌). (٢) ماڵوو، كۆتـه‌ دارێـكی درێـژ كـه‌ كـونێكی تێدایه‌ سه‌ری ده‌ند ده‌چێ به‌ناویا و ده‌یهێنن به‌سه‌ر شێوی پڕ له‌كوڵۆدا بۆ ساف و لووس كردنی. (شخم‌صاف‌كن)

ماڵی : (١)[ڕابوردووی ماڵین] گسكی لێـدا. (جارو كرد)(٢) [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیـدار بـه‌-مـاڵ‌وسـامانه‌وه‌؛ وه‌ك: كێشـه‌ی‌مـاڵی. >ف.هن. (مالى)+

ماڵی بێ‌دان : (ب) بابه‌تی بێ‌دان، خواردنی نه‌رموشل. (٢ب) شـتی هـه‌رزان یان كارێكی ئاسان. (چیزیاكارساده)

مالیته‌ : [ناو]كونی داعبای كێوی وه‌ك گورگ و ڕێوی. (كنام)+

مالیجه‌ : [ناو] چاره‌سه‌ركردنی نـه‌خۆشـی؛ ده‌رمـانكردن و چـاككردنـه‌وه‌؛ لـه‌(موعالیجـه‌)ی ئـاره‌وییـه‌وه‌ هـاتووه‌. (معالجه)

مالیخولیا : فه‌؛ عه‌؛ یونانی؛ [نـاو] ماخولیـا؛ نه‌خۆشینی بیر و هـزره‌ و مـرۆڤ تووشـی خه‌یاڵاتی تێكه‌ڵ پێكه‌ڵ ده‌كا. (ماليخوليا)

مالیسۆك : [ناو] ڕووه‌كێكه‌ به‌رێكی سـوور و چكۆله‌ ده‌گری. (نام‌گیاهی‌است)

ماڵیكردن : [چاوگه‌،ت] فڕنده‌ و حـه‌یـوانی

کێوی لە ماڵدا ڕام و دەســەمــۆکردن. (رام-کردن‌پرندەوحشی)

مالیکی:یەکێ لە چوارمەزەبــی‌موســوڵمانانی ســوننی، شــوێگرانی ئیمــامی مــالیکی . (مالکی)

مامایی : [ناو] داپیرکی. (مامایی)

مامرکوژ :[ناو] ڕووەکێکی تام تیژە؛خەردەل؛ لە کمیابارانی شاری حەڵەبجەی شەهیــددا لە گــازی خــەردەل کــەڵکیــان وەرگــرت. (خردل)

مامرەچینی : [ناو،ت] مریشکەچینی. (مرغ-چینی)

مامرەڕەشە : [ناو] مریشکەڕەشە؛ لــە قــە-دیمدا باو بوو ئەگەر فەقێ هەتــا ســوورەی نەسریان بخوێندایێ دەبوو مریشکێکی ڕە-ش بە دیاری ببەن بۆ مامۆســتا. (کنایــاز-سورەنصر)

مامڕەش : [ناو] جۆرێک مراوی کە ڕەنگی ڕەشە. (مرغابی‌سیاه)

مامۆخ : هەورازێکی بەرزە لەبەینی سەقز و سنەدا. (گردنەماموخ)

مامۆرە : [ناو] جۆرێــک ترۆزییــە. (نــوعی-خیارچنبر)

مامۆستا : [ئاوەڵناو] [نــاو] لێــزان؛ پســپۆڕ؛ مامووەستا؛ مامۆسا؛ سەیــدا. (اســتاد؛ مــلا؛ معلم)

مامووت : فرد؛ فد: [ناو] فیلــی ســەرەتــای دەورانی چوارەمی زەوین‌ناسی بــە لــەشــی تووکن و عاج(شفرە)ی درێژ و چــەمــاووەوە. (ماموت)

مامە : (١)ماومە؛ ماگمە؛ لێمنەبڕاوە؛ تەواو نەکردووە(بن‌زاراوەی ســەقزییــە). (تمــام-نشدە.تمام‌نشدەام). (٢) مامۆ؛ ئاپۆ. (عمو)

مامهۆڕتک : (ب)کــەسێک‌کــە شــارەزای زۆرئیش و کارگــەل بێــت. (خبــرەدرخیلــی امور)

مان : وشــەیێکــی ئاوێســتاییبە بــە واتــای (خانوو ، ماڵ)لــە کوردیشــدا هــەیــە وەک سامان؛ ساختومان؛ ساختمان؛ بە واتای بینا و ماڵ؛ خان‌ومانت شێوی : ماڵ کاول‌بی. (خانە)

مانتۆ : [ناو] عابا و کەوای درێژی ژنانە کە بە سەر لیباسدا لەبەری دەکەن. (مانتو)

ماندانا : ناوی کچی ئاژیدهاک دواهەمــین شای ماد و دایکی کوورش.(دختر ضــحاک و مادر کورش)

ماندنەوە : [لە چاوگەی مان] نەڕۆیشتن لە جێگاییێ و مانەوە. (ماندن)

ماندۆلین : ئیسپانیاد؛ فد؛ تد: [ناو] جۆرێــک ئامێری مۆسیقایی لە باغڵەمــە چــووکترە و تەلیە. (ماندولین)

مانــدو و مــردوو : (ب)زۆر شــەکــەت و هیلاک. (بسیارخستە)

مانگابەکەڵ : مانگــاییێ‌کــەکــاتی جــووت-خوازی هاتووە. (مادەگاوگشن‌خواە). (ب)بە تەوسەوە بە ژنــێ دەڵــێن کــە پیــاوان زۆر بکەونە شوێنی. (زنی‌کەمردان بــەدنبــالش راەبیفتند)

مانگادۆش : [ناو،بک] چێــل دۆش(١)کــە-ســێک کــە مانگــا دەدۆشــێ. (گــاودوش).

(۲)[ناو] دەفری گەورە لە مەڕدۆش گە-
ورەتر. (ظرفدوشیدن گاو)

مانگاماسی :[ناو] جۆرێک ماسیی گەورەیە.
(نوعی ماهی)

مانگدیتو : [ئاوەڵناو] ژنەک کۆ مەهان
دەبەت؛ ژنێک کە بکەوێتە بێنوێژی. (زنی
کەقاعدەشود)

مان گرتن: [چاوگە،ت] گەی گرتن؛ (ب)بۆ
مەبەستی ڕامیاری یان کێشەی مالّی، دە-
ست لە کار کێشانەوە و کار نەکردنی
کادێرگەل لە ڕێکخراوێکدا.(اعتصاب)+

مانگگیران : [ناو] هەیڤگیران؛ مانگ-
گیریەی؛ حاڵەتی مانگ وەبەرسیبەری زە-
وی کەوتن. (خسوف)

مانگە : [ناو] هیلالی؛ خەرپشتە؛ میچیخە-
ڕپشتە. (خرپشته)

مانگەڕۆژ : مانگەشەو. (شبمهتابی)

مانگهەڵاتن : [چاوگە،ت] مانگ لە ئاسۆ
دەرکەوتن. (ماەدرآمدن)

مانگیتەواو : (۱)مانگێ کە ۳۰ ڕۆژ کەمتر
نەبێت. (۲)مانگی پڕ بە ئاسمانەوە، جەغزی
تەواوی مانگی چواردە. (ماەتمام؛ بدر)

مانگیزایێنی : [ناو] ناوی مانگەکانی ساڵی
زایێنی. (ماەمیلادی)

مانگیشەرم : [ناو] مانگی هەوەڵی
مێردکردن. (ماەعسل)

مانگینۆ : [ناو] مانگینوێ؛ هەر مانگێ
نەو بۆ حاڵم پەشێوە، چوون هیلال شێوەی
ئەبرۆی تۆی پێوە؛ «فۆلکلۆر» مانگی یەکشە-
وە.(ماەنو)

مانگیهەتاوی : ناوی مانگەکانی ساڵی
کۆچیهەتاوی؛ مانگی ڕۆژی. (ماەشمسی)

مانە : [ناو] خانووی گچلە؛ لە هەورامیدا
بووە بە یانە. (هەرەس وەیانەم : هەرەس
بەماڵم) دیسان وشەی وانە واتا ژووری
دەرسخوێندن، و زۆر نزیکە بە مانە. (خانە
کوچک)

مانەوی : [ناو] شوێگرانی دینی مانی.
(مانوی)

مانی : [ناو] خاوەنی کتیبی وێنەی ئەرژە-
نگ کە خوێ بە پێغەمبەر دەناساند و
کوردێکی وریا و قسەزان بووە. (مانی)

مانیشت : (۱)ناوی نێونامەی بەرێزسەجاد
جەهانفەر. (۲)ف.مان. جێگای نیشتە-
جێبوون و شوێنەواری ماد(ماد+ نیشت)
(سرزمین ماد)

ماوت : [ناو] ماهووت؛ جۆرێک قوماشی
کورکدارە. (ماهوت)

ماوتماڵ : [ناو،ت] ماهووتماڵ؛ فڵچەی
پاککردنەوەی قوماش و لیباس. (ماهوت-
پاککن؛ برسلباس)

ماوزۆ : [ئاوەڵناو+ناو] بەجێماو. (بەجامانده)

ماوس : اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی جووڵێنە
ری نیشانەری سەر شاشەی کامپیوتێر.
(ماوس)

ماوەر : [ناو] پوتکی بەرد شکاندن؛چە
کوشی گەورە و قورسی بەرد شکێن
.(چکشسنگشکن)

ماوەرۆ : [داهاتووی هێنان] دێنیێ؛ دەهێنیێ؛
تێری. (میاورد)

ماهپاره : نێوی ژنانه. (مهپاره.)
ماهۆن : [ناو] دەسکی چەقۆ لە داری مێـو. (دستەچاقوازدرختمو)
ماهوور : [ناو] مەقامێکی ئاوازی کـوردی و ئێرانییە. (ماهور)+
مایلیدەریایی : [ناو] یەکەی مەودا لـە دە- ریادا بەرانبەربە ١٨٥٢ میتر. (مایل دریایی)
مایو : [ناو] توونکە؛ تنۆکەی مەلە و هاڵتێر لێدان بۆ پیاوان و تنۆکە و مەمکبـەنـد بـۆ مەلەکردنی ژنان. (مایو)
مایۆنێز : فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو] جۆرێـک ڕب یان سۆسی سـەلاتـە کـە لـە خـەردەڵ و هێلکە و سرکە و ماست و ئارد چێدەبێـت. (سس) (مایونز)
مایـە : دەســتەواژەی مۆسـیقایە، (١) ڕیـز گرتن واتا میزراب وەشاندن لە سازێکیتـر کاتێک لە کۆکی سازی ژەنێکدا بێت و دەنک تێکەڵی دەنگی سازی ژەنەکـە کردن. (٢) بنەمای مـەقـام لـە مۆسـیقادا. (١و٢.مایە)+
مایی : [ئاوەڵناو]ماوەوە؛ کۆن؛ بەیات؛ مـە- نە؛ مەندە؛کۆن کەوتوو. (ماندە؛کهنە)
متمتی : خۆپاشقەکێش؛ خۆوەپاش‌خەر؛ خۆماتکەر؛ماتڵی دەرفەت بوون؛ خۆخاڵێن. (پیفرصتبودن)
متۆ : [ئاوەڵناو]کەوی؛ مـاڵی؛ ڕام؛ ڕاهـاتوو؛ دەستەمۆ؛ ئوگر. (رام)
متـەق : هــەســت؛ جوولـە؛ دەنــگ؛پرزە. (حس؛صدا)
مەتەکا : سەرین. (متکا)

مجمعە: [ناو] مجۆعمە؛ بۆی هەیە لە (مە جموعـە: جــەمــع گــەل)ڕا هاتبێــت و کوردکاری کرابێت، بـەواتـای کـۆمکراوی چەند شت؛ (مجموعە)
مجۆعمە : [ناو] مجومعە؛ کەشەفـەی لـە- سەردانانی کۆمێک خواردەمەنـی؛ سـینی و کەشەفەی گەورەی نان لەسـەر خـواردن؛ خوان. (مجمعە)
مجێوری : [ناو]کاری مجێور؛ مزی مجێور. (کارومزدمجاور)
مچکاندن :[چاوگە،ت] وشک‌کردن.(خشک کردن)
مچیرە:قەوچەکردنیکەر.(فک‌جنباندن‌خر)
محانچێن : [ناو]یاری بەقاپ(جـگ)، هـە- ڵگێرانەوەی قاپ بە بارێکیتردا بە قـاپێکی تر. (نوعیبازیباشتالنگ)
محەنەک : [ناو] ئەسپی ڕەسەن؛ کەحیـل. (اسباصیل)
مختی : [ناو] شۆلاوەی فرمێسک. (اشـک سرازیرشدە)
مخمخاندن : [] هـاڕین؛ پـەراش‌پـەراش- کردن؛ فلیقاندنەوە. (خردکردن؛ لەکردن)
مخمخک:(١)بێستانیتەڕەکاڵی.(جـالیز)(٢) شۆلاوەی فرمێسک. (سرازیرشدناشک)
مداس : دەمپایی. (دمپایی)
مدو : دەدا؛ دەیدا. (میدهد)
مدیۆ : دەڕوانیٚ؛ ئەڕوانی؛ تماشـادەکـا؛ دە- بینیٚ. (میبیند)
مرخ : [ناو] داخواز؛ ئارەزوو؛ ویست؛ تەماح. (آرزو،طمع)

مــردار بوونــەوە : [چاوگــە،ت][ب] مردنــی مرۆڤی خراپ و بەد ئاکار. (مردن‌انسان‌بد و فاسد)+

مردارخۆر : [ئاوەڵناو]کەلاکــی تۆپیــو خــۆر؛ مندارخۆر؛ منارخۆر؛ وەک : کەمتیار و داڵ. (مردارخور)

مردارکردنەوە :[چاوگە،ت] (١ب) ماڵی کــە- سێک بە زەمکردن قەڵبکــردن لــەکــاتی موعامــەلــەدا. (تــوی‌ســرمــال‌زدن). (٢) کوشتنی حەیوان بێ‌سەربڕینی شــەرعــی . (٣) خراپ سەربڕینی ئاژەڵ نە بەگــوێرەی شەرع. (٢و٣.مردارکردن)

مردارەمانگ : [ناو] منارەمانگ؛ بەینی بە هار و هاوین کە لەو کاتەدا نەخۆشین و مردار بوونەوەی ئاژاڵ زۆرە. (بین‌بهار وتابستان)

مرقاندن : دەنگی نێری هاوکــات لــەگــەڵ زبان دەرهێنانی نێری بەدەوری بزنی بُــە- تەگەدا هەرووەها دەنگی بــەراز و گــامێش. (صدای تکە گراز و گاومیش)

مرقە : (١) کەمترین دەنــگ؛ مرقــەی دە- رنەهات : دەنگی لێوە نەهــات. (کمتــرین- صــــدا). (٢) دەنگـــی گـــامێش و بـــەراز. (صدای‌گراز)

مروس : مریس؛ مێتن؛ مژتن. (مکیدن)

مری‌پۆش : کفن. (کفن)

مریتانۆ : [نــاو] مــرۆڤ؛ ئینســان؛ عیســان؛ بنیادەم؛ بەشەر. (انسان)

مریشکاوی : [ناو] قەلەمــراو؛ باڵنــدەیێکــی ڕەشە لە مــراوی چــووکترە و مــەلــەوانــە. (نوعی‌پرندەآبی)

مریشکەئاویلە : [نــاو] تۆرمــەی مریشــک- ئاویلە چەند جۆرن. (١)ڕەش‌بەشە. (چنگر). (٢)تاوسە. (طاوسک). (٣)مریشک‌ئاویلــەی گەورە و بچووک و خەنــەیــی و دەنــدوک ســەوز، ســـوور بــەڵــەک. (یلــوەبــزرگ‌و کوچک‌و حنایی‌و نوک‌سبزو خالدار)

مریشکەکێوی : [ناو] فرەندێکی تیــژ باڵــە مێیەکەی(مێوەکەی) چیتــین(خاڵخــاڵ)ە و نێرەکەی لە چەند ڕەنگی(ڕەش و ســوور و زەرد)ە،کلکــی ڕەش و درێــژە و گۆشــتیان دەخورێ. (قرقاول)

مزاخە : [ناو] ســندوقی‌نــان؛ جێگــای نــان تێنان. (جای‌نان؛صندق جای‌نان)

مزانا : مــزانــی؛ دەزانــی؛ ئــەزانــی؛ دزانــی؛ زانیت؛ زانیتەی. (میدانی)

مزانوو : دەزانم؛ ئەزانم. (می‌دانم)

مزانــی :(١) مزانــی؛ مزگێنــی؛ خــەبــەری خۆش هێنان؛ پاداشــی خــەبــەری خــۆش هێنان. (مژدگانی)(٢)دەزانی. (میدانی)

مزدان : حەق‌دان؛ پاداش‌دان؛ قەرەبووی- چاکەکردنەوە. (مزد دادن)

مزراب :[ناو] میزراب نەغمە؛ دەندوک ئاسایێکی چووک لە کانزای زەرد یان شاخ یان شاپەل، یان ئێسک، بۆ ژنــدنی ســازی ژێدار و تەلدار. (مضراب)

مزرە : (١) هێستری نێر. (استرنر). (٢)ترش و شیرینە. (می‌خوش‌است)

مزگەری : [ناو] پیشە و کارگەی مســگەر. (مسگری)

مزووری : [ناو] بەکریٚ کارکردن؛ بەکـریٚ گیراوی؛ لـە (مـوزدوورِی) فارسـییەوە وەر گیراوە. (مزدوری)

مزە : مەزە؛ کورتکراوی نـاوی(مـەرزیـە و موزەفەر)ە. (مخففاسـمرضـیەومظفـر در زبان کردی)+

مزەوت : مزگەوت؛ مزگت. (مسجد)

مزیانی : [ناو] مزگیٚنی؛ مزگانی؛ نوخشانە؛ نوقلٚانە؛ خەبـەری خـۆش پیٚـدان؛ مزانـی. (مژدگانی)<مزانی

مزیٚج : [ناو] بیٚزوو؛ مەگیرانی بیٚزگ. (ویار)

مژدانە : [ناو] موژدانە؛ خەلٚـاتیٚ کـە بـە - مزگیٚنی هیٚنەر دەدریٚت. (مژدگانی)

مژدی : [نـاو] بیٚـزو؛ مـەگیرانـی؛ بیٚـزگ؛ مزیج. (ویار)

مژگ : [ناو] میٚشک؛ مەژگ؛ مەژۆ؛ مەژی. (مغز)

مژومۆر : [ناو] بەکەسیٚک دەلٚیٚن چاوی کز بیٚ؛ چاو مژومۆر : چاو نیـوە کـراوەی کـز. (چشم‌کم‌سو)

مژیای : [چاوگە] مژتن؛ مژین. (مکیدن)

مژیلانک : [ناو] مژۆلانک؛ مژۆلٚ؛ بـرژۆلٚ؛ برژانگ. (مژه)

مستە : مچە؛ مستۆ؛ کورتکراوی مسـتەفـا. (مخففاسممصطفی)

مسمسۆک : مسەمس‌کەر؛ خنـەخـن‌کـەر؛ منەمن‌کەر. (مس‌مس یا من‌ومن‌کننده)

مسوار : [ناو]کانزای مس لەگـەلٚ قالٚـایی‌دا تیٚکەل‌کراو بە (ئالیـاژ)کـراو. (آلیـاژمـس‌و-قلع)+

مسۆگەر : [ناو،بک] دابین‌کراو؛ ئامادەکـراو. (تهیه‌کننده)

مش : فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمەندی قژی رِەنگ‌کراو، هەر چەپکی لە رِەنگیٚ. (مش)

مشت قووچاو : [ئاوەلٚناو] مشت قووچیاگ : (ب) رِژد. چکووس؛ خەسیس؛ چـاوچنۆک؛ رِەزیل. (خسیس)

مشتومالٚ : [ناو،ت] جاران باو بوو لە گەرماو بە جۆریٚکی تایبەت دەلاک(کیسە-کیٚش) مشـتومـالٚی موشـتەریدەدا، و دە-یشیٚلا.(مشت‌ومال)

مشـتومـالٚ : دەسـت پیاهیٚنـان و سـرِین؛ (مشتومالٚی دەوی ئاوینەی ژەنگاویی خـە-یالٚ). «هیٚمن» (صیقل؛ پاک‌کردن)

مشتووشیٚنی : دەکریٚ لە جیـاتی مشـتە-کۆلٚە بۆ کیٚبەرکیٚی شەرەمشت بـەکاربیٚـت. (مشت‌زنی)

مشتەکۆلٚە : یاری شـەرەمشـت(کیٚبرکیٚـی شەرِەمشت)گۆیا لە ماوەیٚکی نەزۆر دوور دا ئـەو نـاوەی لیٚنـراوە لـە تـەلـەفزیۆنـدا بیستوومە.(بکس)

مشتەگرتن : [چاوگە،ت] سیٚرەگرتنی تفە نگ بۆ لە ئامانجدان. (نشانه‌رفتن)

مشـتەل : (١)شـەتـل؛ نـەمـامیرِیشـە. (نشا).(٢) دووکـان؛ جـیٚشـەتـل. (کـرت؛ جای‌پرورش‌نشا)

مشقەمشق : (١)مرقەمرقی نیٚـری بـە دە-وری بزندا. (٢) مۆزەمۆز؛ خولانەوەی تازە-لاوان بە کۆلٚاناندا بۆ حەزلیٚکەری. (صـدای شاک‌درجفتگیری.٢. پسرجوان کەدور

دختران‌می‌پلکد، میچرخد)

مشومۆڕ : <مۆڵ‌ومرچ.

مشوەش : وردەنیسک. (عدس‌خرد)

مشەخت‌کردن : [چاوگە،ت]کۆچ‌پێکردن؛ ئاوارەکردن؛ تاراندن؛ دوورخستنەوە. (کوچانیدن؛ آوارەکردن)

مشەگیا : [ناو،ت] ڕووەکێکە لامز وەک کەڵەی بیستان. (گیاهی‌است ،انگل- گیاهان‌دیگر)

مشیۆ : [بەند] مەشیۆ؛ دەبێ؛ ئەبێ؛ ئەشێ؛ دەشێ. (باید)

مفا : [ناو] موفا؛ خێر؛ سوود؛ قازانج؛ چاک. (سود؛ فایدە؛ خیر)+

مفتەلابوون : [چاوگە،ت] موفتەلابوون؛ تووش‌بوون؛ دووچاربوون؛ موپتەلا- بوون؛گیرۆدەبوون. (مبتلاشدن)

مفس : [ناو] پارزن؛ پاڵێو. (صافی)

مفسیت : < مفسد

مفلنگ : [ناو] قاحبە؛ جندە. (روسپی)

مقۆ : [ئاوەڵناو]خووگرتوو بە شتێکە تە- رکی دژواربێت؛ وەک هێروئین و تریاک. (معتاد)+

مقۆمقۆ : (١)دەنگۆ؛ وتەوت؛ قسە بڵاو بوونەوە لە جەماوەردا؛ مقۆمقۆ داکەوتووە : دەنگۆیە. (٢). <ف.هن. (شایعە)

مکۆ : [ناو] مەکۆ؛ جێگای کۆبوونەوە. (جای‌تجمع)+

مکوڕ : [ئاوەڵناو]سوور لە سەر قسە و ڕا. (مصر بر رای‌ونظر)

مکێنە : < نکێنە

مگیز : [ناو] تامەزرۆیی؛ مەیل؛ هەوس؛ ئارەزوو؛ ئیشتیا. (آرزو)

مڵاس: [ناو] مڵاز؛ خۆ ماتکردن وگوێقوڵاغی دەرفەت بوون؛ لەبۆسەوە چوون. (کمین)

مڵاشی : [ناو] مڵاشوو؛ مەڵاشوو؛ مەڵاشک؛ مڵاشک. (سق‌دهان)

مڵاڵە : [ناو] جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی درێژ تا نیوەی بەلەک. (چکمە)

ملبێند : [ناو] ملوانکە؛ ملبەند؛ ملوێنک؛ ملبێدە. (گردنبند)

مل‌پێچی : [ناو]کەڵەوەکێشی؛ مل‌بادان؛ بەربەرەکانێ؛ نافەرمانی؛ ملەجووڕێ. (نافرمانی)

ملتۆڕلی : [ئاوەڵناو]ئەستۆزراڤ؛ مل‌باریک. (گردن‌باریک)

ملکس : [ناو] گزگ؛ گسک؛ گەسک. (جاروب)

ملکەو : [ئاوەڵناو] (ب) ژنی شان و مل جوان و خوشیک و چەلەنگ. (زن‌زیبا- وگردن‌زیبا)

ملکێش : [ناو] دەسکەنە؛ دروێنەی دەغڵ بە دەست. (بادست‌چیدن‌گندم‌یاجو)

ملکێش کردن :[چاوگە،ت] ملگرتن یا تەناف لە ملخستن و ڕاکێشان، بەزۆر بردن بۆ شوێنێ. (پشت‌گردن‌گرفتن‌وبردن- بەجایی)

ملۆزم : [ئاوەڵناو]مێملی ملهوڕ و بەهێز؛ لە- بەین بەر؛ دوشمنی زاڵ؛ ئافەت؛ بەڵا. (ضد؛ آفت)

ملۆمۆ : (ب) ڕەوتی سەرکێشان و گەڕانی

فسۆس بە دوای خەبەر و جاسووسیدا. (سرک کشیدن جاسوس)+
ملوەبەرملنان : [ناو،ت]بەربەرەکانی-کردن؛ زۆرانگرتن. (مقابلە کردن؛ رقابت)
ملەجووڕیٚ : [ناو] ملبادان و کەلەوە-کێشی؛ لاموجومی؛ لاملی؛ لەقوونەجووری بەنزاکەتترە. (نافرمانی)
ملهوڕی : [ناو] زۆرداری؛ ملئەستووری؛ شەلاتی؛ زۆرەملی. (گردن کلفتی)
ملێب : [ناو] شەنە؛ شەن. (افشون)
مناركردنەوە: [چاوگە،ت](۱) منداركردنەوە؛ مرداركردنەوە؛ (مرداركردن) (۲ب)کاریٚ سەقەتکردن؛ کاریٚ گەنانـدن و خراپ-کردن. (گندزدن)
منجەمنج : قسە جاوین و خۆ خافلاندن و دەربڕینی قسە بە ناڕاشکاوی. (منومن)
مندۆ : [ناو،ت] تولە فەرەنگی؛ سەگی - چووکەی کونەڕۆ. (سگ‌فرنگی)
مندۆخ : مندۆغ : >مندۆ
منع : [ناو] مەنع؛ مەنح؛ ئەم وشەیە لە ئارەوێیەوە هاتووە بەلام لە کوردییدا بە-واتای لۆمە بەکاردێت، دوێنیٚ باسی ئە-حمەدکرا زۆریان منع‌کرد لەوکارە خراپە کە کردوویەتی، واتا لۆمە یان کرد. (سرزنش)
منمانۆ : دەنوێنیٚ. (می‌نمایاند)
منمنە : [ناو] زەنگیانە؛ مووروویی ورد. (منجوق)
منۆخ : [ئاوەلناو] تەمبەل؛ لەشگران؛ سست. (تنبل)
منەتکێشان : [چاوگە،ت](۱) داوای شتیٚ-کردن کە بیێتە هۆی سووک و چرووک بوون. (۲)ژێرباری منەتی کەسێک چوون؛ (منت کشیدن)
منەمن : خۆ خافلاندن لە ئەنجامی کاریٚ؛ ملەجووریٚ. (این‌پاوآن‌پاکردن)+
منیچ : منژی؛ ئەز ژی؛ منیش؛ ئەمنیش. (من‌هم)
مواجوو : [ناو] مەواجوو؛ مەواجب؛ پارەی مانگانەی کاربەدەست؛ مەعاش. (حقوق)
مواروٚ : دەخوا؛ دیٚخوٚت؛ دەخوات. (میخورد)
موانۆش : دەیخوێنم؛ دەیخوێنمەوە؛ دیٚ بخوونم. (می‌خوانمش)
مۆبایل : اند؛ فرد؛ فد: تەلەفۆنی هاوڕیٚ. (مبایل)
مۆبەد : زانای ئائینی زەردەشتی لە موٚغ بالاتر. (موبد)
موپتەلا : > مفتەلا.
موتلی : موتووی؛ متوٚ : منداڵیٚ کە زۆر خووی بە باب یا دایکی یا کەسێکی‌تر گرتبێت؛ بۆ بێچوی زیندەوەرانی تریش دەوتریٚ. (طفل وابستە بە پدر یا مادر؛ رام)
موتووی : >موتلی
موٚخ : بەشێکی جیاواز لە مێشک کە لە پشت مێشک دایە. (مخ). (۲) مەژگی-ئیسک. (مغزاستخوان)
موٚرتخای : مەلای موسایی؛ مەلای - جووەکان. (عالم‌دینی‌یهودیان)
موٚرد : موٚرت؛ گیایێکە لە گەرمەسێر دە-ڕویٚ دڕی بۆکلێشەی پایە؛ سرکە لەگەل

هاڕاوە مۆرد دەساونە بەینی قامکی پا و ژێر پا، بۆگەنی پا لەبەین دەبا. (مورد)

مورداد : ئەمورداد؛ مانگی ناوەڕاستیهاوین لەساڵی هەتاویدا. (مرداد)

موردەشۆ : مردووشۆر. (مردەشور)

مۆروپنجلەخۆنان : دەعیە و دەمارکردن؛ لووتبەرزی و فیزکردن؛ خۆگرتن. (قیافە-گرفتن)

مورەڕەش . بزنی کەڕیلی ڕەش هەروها مووره (سوور و سپیوکاڵ و قەشان). (بز گوش‌کوتاەباتعین نوع‌رنگ‌مو)

مۆرەی شەترەنج : داشی شەترەنج؛ هەرکام لە ٣٢ پەیکەرەی کایەی شەترەنج. (مهرەشطرنج)

مۆرەی کەمەر : پێنج مۆرەی مۆغەرەی پشت لە بەینی مورەکانی پشت و مورەکانی سیبەندەدا. (مهرەکمر)

مۆرەی مل : مۆرەیگەردن(ب)حەوت مۆرەی سەرەوەی موغەرەی پشت.(مهرە-گردن)

مۆرەیدامە : داشیدامە. (مهرەداما)

مۆری : هومایی؛ بالۆری؛ بالبالی؛ مەرمەڕشا. (چلوار)

مۆریانە :(١) مۆرکە؛ ژەنگ. (٢ب)ڕشک و سپێ.(٣) جووڵەوەرێکە مێملێ خوری و لیباسە. (زنگ؛شپش؛ موریانە..)

مۆریلە . مێلوورە؛ مروچە؛ مێروو. (مورچە)

مۆریماری : مووڕگیمار؛ مۆریمار؛ بەردیمار؛ کاتی مار کراژ دەخا کالیسیۆمی لەشی کەم دەبێتەوە بەهۆی کراژی نوێ دروستکردنەوە و بۆقەرەبووی ئەو کەماسیە بەرد دەکرۆژێ و دەیخوا و پاشان دەریاندەخاتە دەرەوە (دەیانهێنتەوە)و ئەو بەردانە چارەسەری نەخۆشینێ چاوە و ڕۆشنایی و سوویچاو زیاد دەکا؛ واتای ناوەکەی بە ئارەوی(بەردی نوور)ە. (مهر مار)

مۆز : جۆرێک مێشی چزوو دارە بە گاگەلەوە دەدا و خوێنیان دەمژێ. (مژمژ)

مۆزگرە : پووش‌بەقوونە. (سنجاقک)

مۆزەمۆز : سەرەتای حەزلێکەری ومشقەمشق. (دنبال‌عاشقی‌پسران)+

مۆزێ : مشقەمشق و بە دوای ژناندا چوون؛ حەزلێکەری لەگەڵ ژنان. (دنبال-عاشقیزنان‌بودن)

موزیڕ : زەرەرگەیێن؛ زیاندەر؛ (لەئارەویڕا هاتووە). (مضر)

مۆزیک : (١)مۆسیقا. (موزیک). (٢) ئاوەنیا، مندالی ژن لە مێردی پێشووی. (٣و۴)<ف.هن

مۆژانک : مژۆل؛ برژۆل؛ برژانگ؛ موژەلانک. (مژە)

موژدەدەر : مزگێنیدەر؛ خەبەری خۆش - هێنەر. (مژدە دهندە)

مۆسیقا : (١)هونەری بەدوای یەکدا دەرهێنانی دەنگ بە ڕەچاوگرتنی زەرب (ڕیتم)و هارمۆنی و پێکهێنانی مێلۆدی. (٢)بەرهەمی ئەوکارە. (موسیقی)

مۆسیقار: مۆسیقازان؛ زانیاری مۆسیقا؛ ژەنیاری ئامێری مۆسیقا. (موسیقیدان؛

موسيقيدان؛ سازژن)
مۆسیقای‌پاپ : مۆسیقای خەڵکی ئاسایی بەبێ ڕەچاوکردنی بنەمای (موسیقای مەقامی و ڕەدیفی). (موسیقی‌پاپ)
مۆسیقای‌جاز : (ب)موسیقای تایبەت بە ڕەش پۆستاڵانی ئەفریقایی. (موسیقی‌جاز)
مۆسیقای‌ڕەسەن : موسیقایێ کە لە کەوناراوە لە ناو میلەتێکدا گەشەی کردووە؛ لە کوردیدا زیاتر لە تۆی مەقامەکاندا گونجاوە و پێوەندیی بە مێژینەی مۆسیقاوە هەیە. (موسیقی‌اصیل)
مۆسیقای کلاسیک : مۆسیقای بەربڵاوی ئورووپی لە سەدەی ١٧و١٨دا؛ و بەردەوامیی ئەورێیازە. (موسیقی کلاسیک)
موشک : میشک؛ میسک؛ موسک؛ عەتری ناوکی جۆرێک ئاسکی وڵاتگەلی خەتا و خوتەن و ساخارین. (مشک)
موعەلیمی‌تایبەتی : سەیدایێ کە لە دەرەوەی فێرگە (لە ماڵەوە)دەرس دەڵێتەوە زیاتر بە پارە. (معلم‌خصوصی)
موغ : لە ئاوێستادا(مغۆ)بە پیاوی ئایینیی زەردەشتیان گوتووە. (مغ)
موغموغە : مغمغە؛ مێشوولەی قاچ درێژی سەرپشت کوڵکن. (پشه‌پادرازبزرگ)
موفادار : بەلەشتوموفا؛ خاوەنی سوودوقازانج؛ مەفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
موفەتیش : (ب)سیخوڕ؛ فسۆس؛ جاسووس؛ پشکێن. (جاسوس)
موقەیەت : گریدراو؛ دەروەست؛ بەندیوار؛ ڕەوتی ڕوودەر بایسیکردن؛ پابەند. (مقید)+
مۆکر : لە(مەکرووهی) ئارەوییەوە هاتووە، کارێک کە نەکردنی باشترە لەکردنی؛ خوراکێ کە نەخوارنی باشترە لەخواردنی. (مکروه)
مۆکێت : فرد؛ فد؛ اند: ڕایەخێکە بە مەکینە چنراوی کوڵکن بۆ ڕاخستن لە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت)
مۆکێت‌کاری : ڕەوتی ڕاخستن و چەسپاندنی مۆکێت بە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت کاری)
مۆلان : مژ؛ تەمومژیێ کە بە عەرزدا دەڕوا. (مه‌غلیظ سطحی؛ هوای‌مه‌آلود)
مۆل‌ومرچ : مچومۆڕ؛ مۆن؛ ڕووتاڵ؛ ڕووگرژ؛ مرومۆچ. (عبوس)
مۆلەق : [ئاوەڵناو] لە موعەلەقی ئارەوییەوە هاتووە؛ هەڵواسراو؛ ئاوێزان و ویستاو بە حاسمانەوە. (معلق)+
مۆم : [ناو](١)مێو؛ مێوی‌هەنگوین. (موم). (٢) شەم؛ شەمی داگیرساندن. (شمع)+
مۆمدان : [ناو] جێگەی شەم هەڵکردن؛ (ب) بەیەکەوە چەسپاندن؛ بەستن و شەتەکدان؛ یان گرێدان. (شمعدان؛ چسباندن)
مۆمۆل : مووی چاو کە لە پێلووەوە ڕوو بە ناو چاو دەڕوێ؛ و ئەگەر چارە نەکرێت کوێر دەکا. (روئیدن‌مو روبه‌داخل‌چشم)
مۆمیاگەر : کەسێک کە مۆمیایی دەکا. (مومیاگر)
مۆنیتۆر : [ناو] ڕووبەری نیشاندەری وێنەی کەمپیوتێر و تیلێویزیۆن؛ شاشەی کومپیوتێر . (منیتور؛ مانیتور)

مونیر : منیره؛ ناوە بۆ ژن. (اسم‌زنانه)

موو بە بەیندانەچوون : تەواو پێکەوە نووساو؛ (ب)زۆر بەین خۆش و تەبا. (بهم-چسپیده؛ دوست‌صمیمی‌ونزدیک)

مووبەموو : (ب)گێڕانەوەی خەبەر بەوردی. (موبەمو)

مووچنگۆک : [ناو] مووچینیچووک؛ مووکێشیچکۆلە؛ مووچینک. (موچین-کوچک.)

مووچیاگ : [ناو،بەر] نووشتاوە؛ چەماوە؛ شتیٚ کە مووچاوەتەوە و گرمۆڵەبووە. (خمیده؛ مچاله‌شده)

مووخۆرکە : [ناو] ڕەوتی دووفلیقانە بوونی سەری موو کە دەبێتە هۆی وەرینی موو؛ زیاتر لە مووی درێژی سەردا پەیدا دە بیٚ.(موخوره؛ مرض‌شکافته‌شدن نک مو)

مـــوودرز : مــــووقلێش؛ درزی زۆر ورد. (مودرز)

مووده‌مار : وردەدەمار؛ دەماری باریکی ناوە لەش کە لە دەمارەکان جیا دەبنەوە. (مویرگ)

موور : (۱)کەرپل؛ بزنیٚکە گوێی چکۆلە و کورت بێت. (بزگوش‌کوتاه)(۲) کۆتەی دار. (قطعه چوب کلفت)

موورگەگیا : پێچیلە؛ گیایێکە بەگوڵیسوور یان سپییەوە، تووەکەی خڕە و ماکی ئانتی بایوتیـــــک(دژی هــــــوورک)ی زۆرە و کوڵیزاوی بۆ شتنی برین باشە. (گل‌لادن)

موورووکەرانە :[ناو] مورووێکی ئەفسانەییە گویا لە لەشی کەسێک بساوریٚ دەبێتە هۆی ڕاکێشانی خۆشەویستی و مێهری ئەوکەسە. (معادل‌مهره مار درفارسی)

مووری : [ناو](۱)مووروو. (خرزه). (۲) مرۆچە؛ مێلوورە؛ مێروو. (مورچه)

موززپێچ : بەلەکپێچ. (مچ‌پیچ.)

مـــووزەر : مــووزەرد؛ پــۆڕ زەرد؛ قژکــاڵ. (موزرد؛ بلوند)

مووسیر :[ناو] سیرۆکە؛ مووسڵ؛ سیرەعەجەمانە؛ مووسلی؛ گیایێکە بنەکەی لە سیر دەکا و لە ناو ترشییات و ماستی دەکەن. (موسیر)

مووشن : (۱)[ئاوەڵناو] مووشەمووشکەر. (کسی‌که صدای‌نفس‌کشیدنش ازدماغ شنیده‌شود). (۲) میەن؛ دەڵێن؛ دەبێژن؛ ئوشن. (مگویند)

مووقلێش :<مووردرز.

مووهەڵپرووزاندن : [چاوگە،ت] (ب) هاتن و پەیدا بوونی کەسێک لە دوای باسکردنی؛ لەپڕ پەیدا بوون. (موی‌کسی-راآتش‌زدن.کنایه‌از) (آمدن‌کسی پس‌ازاسم-بردن‌ازاو)

موهەندیس : [ناو] ئەندازیار. (مهندس)

مهاباد: [ناو] (۱)ناوی ئازەرهۆشەنگ،پێغەمبەرێکی پارسییەکانبووە؛(۲) شاری مهاباد، زێدی قازی موحەممەد.(مهاباد)

مەبەران :[داهاتووی چاوگەی بردن بۆ کۆ] دەیبەن؛ دەبەن؛ ئەوەن؛ ئەیوەن. (می‌برند)

مەبەری : [داهاتووی چاوگەی بــردن بـۆ کەسیک دووهەمی تاک]دەیبەی؛ دەبەی؛ ئەوەی؛ ئەیوەی؛ موەری. (می‌بری)

مەترسوو : دەترسم؛ ئەترسم. (می‌ترسم)
مەترەباز : [ئاوەڵناو] پیاز پاککەر؛ ڕیاباز؛ خوڵتەکەر؛ ماستاوکەر؛ زمانلووس؛ چاپ-باز؛ خافڵێن؛ حوٚقەباز؛ جامباز؛ مەراییکەر. (حقه‌باز؛ چاپلوس)
مەترەق : (ب)ئەندامی شەرمی پیاو. (ذکر)
مەتکنە : [کاری ئەمری سەلبی] مە-دڵوٚپێنە؛ مەتکێنە؛ (نه‌چکان)
مەتڵەب : ئەم وشە لە ئارەوییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گوٚڕدراوە. پێم مەتڵەب نییە: واتا پێم شتێکی ئەوتوٚ و گرینگ نییە (مهم؛ مسئله چشمگیر)
مەتەرێز : شەرەکەڵ؛ شەڕ؛ شەرگە؛ مە یدانیشەڕ. (جنگ؛ میدان‌جنگ)+
مەتەلوان . مەتەڵوکبێژ؛ مەتەڵوان. (معما-گوی)
مەتەوکەوان : [ناو،ت]جوٚرێک مەتەی دە-ستەدار کە بە ژێی کەوان دەخولێتەوە بوٚ کونکردنی دار و شتیتر. (مته‌وکمان)
مەجبوورئاوا : گەڕەکی کەنار شار و فەقیر-نشین کە خانوو بە تەلیس و تەنەکە دروست دەکەن. (حلبی‌آباد)
مەجمنە : لە چاوگەیجوین؛ مەجێونە؛ مە-لەقێنە؛ مەشەکنە؛ مەشەکێنە؛(ب) تەکانی-مەدە. (تکان‌نده)
مەچەکە : جوٚرێک ملە و زوٚرەبانیٚ؛ زورانیٚ کە مەچەک لە ناوقەدی یەکترتونددەکەن. (نوعی‌کشتی‌محلی)
مەحبوس : جوٚرێک یاریە بە تەختە نەرد دەکریٚ. (محبوس)

مەحجەری :[ناو] تارمە؛ محەجەری؛ دیواری دەوری هەیوان یا قەراخ پلیکان بە میلەی کانزا یاندار بوٚ بەرگری لە کەوتنە خوارەوە. (معجر)
مەحلان : [ئاوەڵناو] قابیل؛ خاوەنی زانایی؛ پسپوٚڕ؛ شارەزا. (دانا)
مەختە : [ناو] دەستەبەری. (بیمه)
مەخشووش : شێواو؛ تیکەڵ و پێکەڵ. بە-ترەف. (مغشوش)
مەخمەڵەک : فد: [ناو] سووریٚجە. (مخملک)
مەخە :[کاری ئەمری سەلبی لە چاوگەی هاویشتن] مەیخە؛ مەیهاویٚ؛ مەهاویٚ؛ فڕمەدە. (نیانداز)
مەدرەخە : [ناو] ئەسپەرە؛ جێگایپیٚ لە-سەردانانی پێمەڕە. (جای‌پادربیل)
مەدوونە : [ناو] جوٚرێک چرای شیلە گە-رچەک. (چراغ‌روغن‌کرچک)
مەرازە : یەکەی ژماردنی تەمەنی سەگ؛ سەگیدوومەرازە : سەگیدوساڵانەیە. (واحدعمرسگ)
مەرافە : [ناو] لە مەرافێعای فارسییەوە هاتووە؛ شەڕ، داوا؛ جەنگ؛ کێشە. (دعوا)
مەربێڵ : [ناو] ئەسپەرەی پێمەڕە؛ مەدرە-خە؛ پێمەڕە. (جای‌پادربیل؛ بیل آهنی)
مەرجان : [ناو] گیاندارێکی دەریاییە لە ئاوی شیرینی(غەیریسوێر)ی دەریادا دە-ژیٚ؛ کوراڵ یان بستام یا شماوەی لە شیبیەتی کە لە سەریەک کوٚدەبێتەوە و خشڵ‌ومووروو‌ی لیٚ دروستدەکەن.

(مرجان)
مەرجان‌پێخاوس : (ب)ورچ. (کنایه.خرس)
مەرزدار : [ناو](١)هەر شت کە سنووری دیاریکرابێت. (دارای‌مرز). (٢) بەرپرس و ئاگاداری سنوور؛ مەرزەوان. (مرزدار)
مەرزداری : [ناو](١) ڕەوتی سنوور دیاریکراوی. (حالت‌مرزداشتن). (٢) ڕەوتی کارگێڕی و بەرپرسبوونی سنوور. (مرزداری)
مەرزم : [ناو] پلووسک. (ناودان)
مەرزەڤان : [ناو] سنوورەوان؛ مەرزەوان؛ ئاگاداری‌سنوور. (مرزبان)< مەرزدار
مەرزینگە : [ناو] دامودەستگا؛ ڕێکخراوە؛ ڕێخراوە. (اداره؛ پایگاه)
مەڕشمین: [ناو] مارشەمعوون؛ مارشیموون؛ سەرکردە و گەورەی فەلە(مەسیحی)گەل. (مارشیمون)
مەرقە : [ناو] پیازداخ. (پیازداغ)
مەرقەو : [ناو] مەرقەد؛ گۆڕ؛ قەبر. (مرقد)
مەرگومیر : [ناو] مەرگ و تیا چوون. (ب) ڕەوتی قڕتێکەوتن؛ مردنی‌زۆر لەناو ڕەمە - یان جەماوەردا پەیدا بوون. (مرگ‌ومیر)
مەرگۆنە : گولۆڵەکردن و پێچاندنەوەی هەرشت. (گلوله‌کردن‌وپیچیدن)
مەرگە مویش : [ناو] مەرگە موش؛ ژەهری ئارسنیک؛ ژەهری مشک کوژ. (مرگ‌موش)
مەرگەمار : [ناو] تەڵەمار؛ گیایێکە لە کوردستان زۆرە لە قەدیمدا هاراوەی میوەکەی لەگەل زرنیقدا گەردێکی لێ‌دروست دەبوو کە ماری کوێر دەکرد، بۆ سیاتیک (پەنمانی دەمار) بەکەڵکە. (پانە-ترو؛خاورک؛کبر)
مەرگەمەلە : [ناو] (ب)مەلە چاک نەزانین. (کنائی، خوب شنابلدنبودن)
مەڕموول : [ناو] برە؛ شفرەی‌برەک؛ شفرەی‌بەرزا. (دو دندان‌گراز)
مەڕمەڕش : [ناو] هومایی؛ بلووری؛ شاخ-بزی؛ بالبالی؛ بەلووری؛ مەڕمەڕشا؛ مۆری. (چلوار)
مەرنای : مراندن. (میراندن)
مەڕەبێر : [ناو] ڕانەبێرە؛ دانەمەڕ؛ ڕانەمە ڕهێنانەوە بۆ نزیک گوند لە نیوەڕودا بۆ دۆشین. (گله‌رابرای‌دوشیدن‌نزدیک‌آبادی-آوردن)
مەرەمووز : بە ئەزموون؛ دونیادیتوو؛ پوخت. (دنیادیده؛ باتجربه)
مەز : لا؛ کن؛ پاڵ؛ بال؛ نک؛ تەنیشت. (نزد؛ جنب)
مەز : مەزن؛ (مەز، مەزی، مەزویی،مەزدا لە ئاوێستادا بەواتای گەورە هاتووە و وشەیێکی زۆر کۆنی کوردییە. (بزرگ؛ کبیر)
مەزاختن : لە حەرامگێڕان؛ خراپ‌کردن؛ لە دەستدان. (خراب‌کردن)
مەزاد . [ناو] کێ‌زیاد؛ جۆرێک فرۆش وەک هەڕاج بە هەرکەس قیمەتی زیاتر بدا. (مزایده)
مەزار : قەبر؛ گۆڕ؛ گڵکۆ. (قبر)+
مەزارگە : زیارەتان؛ قەبرسان؛ گۆڕستان. (گورستان)

مەزانە : (١) زانینت نەبێت؛ ئاگات لـێنـە-
بێت. (نـدان). (٢) تومـەز؛ تمـەز؛ مـەمنـا؛
تۆمەیژە؛ تۆمەڵێ. (تونگو)
مەزحەکە : [ناو] گاڵتەجار؛ گاڵتە.(مسخره)
مەزدا : مەز واتا گەورە و(دا)بۆی هەیە کـە
یەکی لەسێ وشەی(دارا ،دانـا، دانـەر) وە-
رگیرابێت. (مزدا)
مەزدەک : مرۆڤێکی کورد بوو کـە ئـایینی
مەزدەکی دامەزراند و لـە پاشـان خـۆی و
شوێنکەوتوانی بەدەستی ئەنەوشیرەوانی شـای
ئێران کوژران. (مزدک)
مەزدەکی : [ناو] شوێنگری دینی مەزدەک.
(مزدکی)
مەزراح : [نـاو] مـەزرەق؛ مـزراق؛ مـزراح.
(گردنا)
مەزرەکەوان : چاپخانچی. (چاپخانەچی)
مەزغەنـە : [نـاو] خانوویێـک کـە چـاوە-
چاوە(دیودیو) و ژووری زۆر بەکـرێ بـدرێ.
(خانەای کەاطاق‌اطاق کرایەدادەشود)
مەزگی : [ناو] (مەز)واتا گەورە(گی)واتا :
گە، گا، جێگا، گەورەجێگا؛ جێگای گـەورە؛
جێگای بەرێز؛ جێگای بەروومەت؛ مزگـە-
وت. (مسجد)
مەزگیت : [ناو] مەزگی؛ مزگت؛ مزگەفـت؛
مزگەوت؛ مـزەوت؛ مـاڵیخـودا؛ خانـەی-
خودا.< مەزگی (مسجد)
مەزنادن : [چاوگە،ت] حورمەتگرتنی زو-
ر؛ گەورەکردن لەلای خەڵک؛ مەزن‌کردن.
(بزرگ‌داشتن)
مەزووک : [ئاوەڵناو] نەزۆک؛ مێوینەیێ کە
بێچووی نابێ. (نازا)
مـەزە : کـورتکراوی نـاوەکـانی مـەرزییـە
وموزەفەرە. (مخففاسم‌مرضیەومظفر)+
مـەزەچێشـتن : [چاوگـە،ت] تـام‌کـردن؛
مێڵاک‌کردن. (مزەکردن)
مەژاڵک : [ناو] قاپوولکەی سەر؛ قاپیلـک؛
قاقلۆک؛ کاپۆلک؛ کاژەڵاک؛ کاسەی سـەر.
(جمجمە)
مەژگی‌ئێسقان. مەژگی‌ئێسـک؛ مـەژگـی-
لوولاک؛ مۆخی‌ئێسقان. (مغزاستخوان)
مـەژە : نیسـک؛ مـەژو؛ نـوژی؛ میـژوی.
(عدس)
مەژیر : پسپۆڕ؛ زانا؛ کارزان. (متخصص)
مەژی‌وشک : مێشک‌وشک؛ قسـە ناحـاڵی
کە هەر لەسەر بواری فیکریی خۆیدا ماوە؛
فکرکۆن؛ کۆنە پەرەست؛ بیر گرساو؛ دژی
پێشکەوتن‌خواز و نوێ‌خواز. (متحجر)
مەژی‌هشک : < مەژی‌وشک
مەستکەر : (١)[ناو،بک]کەسێ‌کە مەست
دەکا و شەراب دەخواتەوە.(کسی‌کەمسـت-
میکند) (٢) [ئاوەڵناو] هەرشتێ ببێتە هـۆی
سەر خۆشی. (مسکر)
مەستوورە: ناوە بۆ ژنان؛ ناوی مەستوورەی
ئـەردەڵـان ژنـە شـاعیری بـەناوبانـگ.
(مستورە)
مەسەف : [ناو] تەپکە. (نوعی‌دام‌پرندگان)
مەسەو : [ناو] مەزەو؛ مەزەب. (مسب)
مەسیح : حەزرەتی عیسا پێغەمبەر. (عیسی
مسیح)
مەسیحی : [ناو] خاچپەرەست؛ فەلە؛ فەلا.

(مسیحی)
مەسیحییەت : خاچپەرەستی؛ ڕێبازی مەسیحی بوون. (مسیحیت)
مەشکەدۆ :[ناو](١) جۆرێک ماری کورت و قەویە. (٢ب) مەشکەی جێگای دۆ یان پڕلە دۆ؛ پیاوی زگزلی پێدە شو-بهێنن.(نوعی‌مار.مشک‌دوغ)
مەشکەڕان : [ناو] شلکەیڕان؛ نەرمەڕان. (نرمی‌ران)
مەشکەرەک : [ناو] مەشکەدرە؛ جۆرێک کولله‌یە(سەوز و ڕەشە) و بە دەنگی بەرز دەخوێنێ. (نوعی‌ملخ‌بزرگ باصدای بلندجیرجیرک‌آسا)
مەشکەسکە : سکەمەشکە؛ بە مرۆڤی زگ زل دەڵێن. (شکم‌گنده)
مەشکەلاق : [ناو] مەشکەلوولاک؛ بەلەک. (ساق‌پا)
مەشکەلوولاک : <مەشەلاق.
مەشکەومەڵان : [ناو،ت] دەزگای مەشکە؛ مەشکە یا گاوس بە سێپاکەیەوە. (مشک‌وسه‌پایه‌اش)
مەشەیی : [ناو] مەشەدی؛ کەسێک کە چووبێت بۆ زیارەتی ئیمامی هەشتەمی شیعە؛ زیاتر لە ناو شێعەدا باوە؛ (مشدی) (٢) خەڵکی مەشهەد. (مشهدی)
مەعدەنووس : [ناو] مەدەنووس؛ شانۆکێ؛ جافری.(جعفری)
مەعزەر : [ناو] لە مەحزەری ئارەوییەوە هاتووە، نووسینگەی(مارەوتەڵاق)یا نوسینگەی(قەباڵە) و بەڵگەی مڵک و خانوو. (دفترخانه)
مەغڵا : [ناو] مۆڵگە؛ جێگای مۆڵدانی ڕەشەوڵاخ. (جای‌استراحت‌گاوها)
مەفادار : [ئاوەڵناو] بەلەشتوموفا؛ سوودو-قازانجدار؛ موفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
مەفشەن : [ناو] مەشفەن؛ تاتەشۆر. (تخت‌مرده‌شویی)
مەڨلاندن : [چاوگە،ت] ڕەنگ پیاساوین؛ ڕەنگ‌کردن؛ ڕەنگاندن. (رنگ‌کردن)
مەڨلین : [چاوگە،] ڕەنگ تێساویان؛ ڕەنگ‌کران. (رنگ‌شدن)
مەقەرنە : [ناو] ماکارۆونی؛ جۆرێک هەرشتە؛ هەرشتە فەرەنگی. (ماکارونی)
مەکرۆ : > مۆکر
مەکیشۆ : مەکیشوو؛ دەکێشم؛ ئەکێشم. (می‌کشم)
مەلاڵان : ئەوان دەلاڵیانەوە؛ دەلاڵینەوە؛ دەپاڕانەوە؛ دەپاڕایەوە؛ دەلاڵیاوە. (التماس-می‌کردند؛ التماس‌می‌کرد)
مەلاڵیا : ئەو دەپاڕاوە؛ دەپاڕایەوە. (التماس‌می‌کرد)
مەلایە : (١) مەڵاس؛ پێش نوێژە. (ملا). (٢)[ناو] سەربە کڵاوە؛ باڵندەیێکی پۆپەدارە بەقەرا ڕیشۆڵێیێک دەبێت. (نام‌پرنده‌ایست)
مەڵحەکە : <مەزحەکە
مەلخاندن . شاردنەوە؛ دابین‌کردن؛ حەشاردان. (پنهان‌کردن)
مەلسین : (١)پەراش‌پەراش‌بوون؛ وردبوون؛ شکان، وردوخاش‌بوون.(٢) مەلاس‌بوون؛ مڵاس‌بوون. (خردشدن.

(کمین کردن)

مەلْکەسەن : کرمێکە داوەتەنە دروستدەکا و لە پاشان باڵ دەردێنێ و هەڵدەفڕێت. (نوعی کرم)

مەلْلا : [ناو] نـەفـەری ئـەوەل لـە کایـەی مێشێن و مەرمەرێندا. (نفراول درتیلەبازی)

مەلۆک : پیاوێ کە لە ماڵدا کاری ژنانە دەکا. (مردی کە کارزنانەانجام‌می‌دهد)

مەلوەند : [ناو] مەڵوەن؛ جێگەی‌ژیان؛ مە-ڵبەند. (جای‌زندگی کردن)

مەلەرۆژە : فرندێکە لە پاساری چـووکتر و بزۆزترە، دەندووکی درێژ و باریکە و شیلە-ی گوڵان دەمژێ و هێلانەکەی بە لقـی-داراندا شۆڕ دەبێتەوە. (شهدخور)

مەلەغانگێڕ : دروێنەوانێ کە بەمـەلـەغـان دروێنە دەکا. (دروگری‌باداس‌بلند)

مەلەنگ :[ئاوەڵناو] جوان و خوشیک؛ قـە-نج؛ شەپاڵ؛ دەلال؛ خوشکۆک؛ (زیبا)

مەلهێب : [ناو] مەلهەب؛ شـەنـە؛ شـەن. (افشون)

مەمان : [ناو] (١)مـەمـکـان.(پسـتانها). (٢) لەکورسـتانی ڕوژ هـەڵـات لـە فارسـییەوە هاتوە و بووە بە باو، منداڵ لە جیـاتی دایـە دەڵێ مەمان. (مامان)

مەمکە : [ناو] پێچێکی کونکراوە، جێـگـای نەوت هاتنەدەر لـە چراتـوڕ و چوونـە نـاو تۆری چرا؛ جێگای هاتنە دەرەوەی گاز لـە چیشت لێنەری گازیدا. جێگای هاتنـە دە-رەوەی بێنزین لە کار بو ڕاتۆری سەیارەدا بۆ ناو مۆتۆڕ. (پستانک)

مەمۆڵە : [ناو] مەمکوڵە؛ مـەمکـی گچکـە. (پستان کوچک)

مەموز : [ناو] ماميز؛ مەهمێز. (مهمیز)

مەمی‌ئالان : شارێکی کەونـارای خـاپوور، کە لە کوردستاندا بووە. (نـام‌شـهرویرانـە-قدیمی)

مەنار : [ناو] منار؛ مردار؛ بـی‌سـەربـڕین - مردنی حەیوان. <مردارکردنەوە. (مردار)

مەنتەشـە : [نـاو] لاولاوەی دەرک و پـە-نجێرە. (لولای‌درب‌پنجره)+

مەنجەڵی زنجیرەدار . مەنجەڵـی زۆر گـە-ورەی دەسکـدار. (دیگ‌دسته‌داربزرگ)

مەنجەنیک : [ناو] ئارەو کردوویە بـە مـە-نجەنیق؛ لە شەڕی قـەدیمـدا ئـاگر هـاوێژ بووە بۆ بان قەڵا لەکاتی گـەمـارۆدان یـان هێرشـکـردن وگرتنـی قـەڵـای دوژمـن. (منجنیق)

مەنح : < مەنع

مەندەل : [ناو](١) فالْ؛ وەک: ڕەملْ‌گرتنە-وە. (٢)حاشا؛ دان‌پیدانەنان؛ نەپەژراندن؛ پا لێنەنان. (فال گرفتن.انکار)

مەندین : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقەوەت؛ قـە-ڵەوی تێکسمراو. (پرقدرت؛چاق‌وکوتاه‌قد)

مەنقەڵی کارەبایی : [ناو] مەنقەڵـێ کـە بـە کارەبا گەرم دەبێت. (منقل‌برقی)

مەنهەج :

مەنەی : [چاوگە،] مان. (ماندن)

مەنیجە : مەنیج؛ (مەنیژە، کچی ئەفراسیاو گڕاوی بیژەن) ناوی ژنانەیە . (منیژه)

مەوج : [ناو](١)شەپێـل؛ شـەپـۆل؛ مـۆنج؛

پێل. (موج). (٢) جاش؛ جاجم؛ نـوێن پـێچ. (رختخواب‌پیچ)
مەوز : [ناو] داریکی گـەرمـە سـێرییە؛ بـە میوەکەیشی دەڵێن مەوز. (موز)
مەولانا : > مەولەوی
مەولەوی : ناوی جەلالەددین موحەممـەد بەهادینی بەلخی بووە، ناسراو بە مەولانای ڕۆمی خاوەنی دیوانی مەسنەویی مەعنـە-وی و دیوانی شەمسی تەبریزییـە کـە بـە زبانی فارسی دایناوە بەڵام خۆی عـارفێکی مەزنی کورد بووە. (مولوی‌بلخی؛ مولانـای رومی)
مەولەویی تاوەگۆزی : >ف.هن
مەوەر : [کاری‌ئەمری لەچاوگەی بردن بـۆ کەسیک دووهەمی تاک](١) مەیبە؛ مەیوە؛ نەبە؛ مەبە؛ (نبر؛ مبر)(٢) مەیبە بـەناویـدا؛ پیامەکە؛ پێیدامەکە. (فرونکن)
مەوینی : دەبینی؛ ئەبینی. (می‌بینی)
مەهان : [ناو] بێنوێژیی مانگانـەی ژنـان. (عادت‌ماهانه)
مەهبرن : ماوەی بێزوکردنی ژنی تۆلدار. (روزهای‌ویارزن‌باردار)
مەهموژ : [ناو] مامێز؛ مەهمێز. (مهمیز)
مەهووژ : [ناو] مەڤیژە؛ مێوژ؛ مەویژ؛ مـاوژ؛ مەڤیژ. (مویز)
مەهەر : [ناو] شفاعەت؛ لاڵیانەوە.(شفاعت)
مەی : [ناو] مانگی پێجەمی ساڵی زایێنی ٣١ ڕۆژە و لە یەکەمـی گوڵانـەوە دەسـت پێدەکا. (مه)+
مەی پەرەست : [ئاوەڵناو] حەز لەمەی‌کەر؛ مەی‌خۆر. (می‌پرست)
مەیاندار : [ناو] میاندار؛ مەیداندار؛ مەیـدا-نداری زۆرخانە: سەردەستەی پاڵـەوانـانی زۆرخانە. (میاندار)
مەیانە : [ناو] خەڵووزی‌بەرد؛ زوخـاڵسـە-نگ. (ذغال‌سنگ)
مەیاوووم : ئەمگەیێنیێ؛ دەمگەیێنیێ. (مرا-می‌رساند)
مەییـەنـگ: [نـاو] مـەیبانـگ؛ مـەیخانـە. (میخانه)
مەیجێر : اند: [ناو] دەرەجەی عـەسـکەری لە ئەرتەشی ئینگلیز و ئەمریکادا؛ بەرانبـە-ری سەرگورد. (سرگرد)
مەیدان‌دان : [چاوگە،ت] مەیـدان‌پێـدان؛ ڕووپێدان؛ بەدەمەوەدان؛ ڕێدان؛ ماوەپێدان. (میدان‌دادن)
مەیدە :(١[کاری ئەمری لەچاوگەی دان بۆ کەسیک دووهەمی تاک])مەیدەریێ؛ پی‌مەدە؛ دڵ هەریەکێکە مەیدە بە هـەزار. «فۆلکلۆر» (٢) ئاردی دووجـار لـە هێلکـەک دراو. (آرد دو بارالک‌شده)
مەیدەڤان : [ناو] نانەوا؛ نانپێژ. (نانوا)
مەیرە : (١) مەی‌هێنە؛ تەنیاوەرە کـەس - لەگەل خۆت مەیرە : کەس لەگەل خـۆت مەهێنە. (میاور). (٢) > مەیلە٢
مەیرێژە : [کاری ئەمری لەچاوگەی ڕژتن-بۆ کەسی دووهەمی تاک]کلی‌پیامەسـاوە؛ کلچـۆکی‌پیامـەهێنـە؛ چـاوتـمـەرێـژە : سوورمەی تـیێ مـەرێـژە. (سـرمەنکـش). (٢)قلّمی مەدەرەوە؛ بڵاوی‌مەکەوە؛

ئاوەکەمەڕێژە؛ مەیرژنە؛ مەیرێژنە. (نریز)
مەیلنان : مەیل‌وەلانان؛ لەبیر بردنـەوەی خۆشەویستی. (فراموش کردن محبـت و - دوستی‌وعشق)
مەیلە : (١)سەربەست لەکردنی‌کاری؛ مـە- یلەیە : هەرکەس بەمەیلی خۆیەتی. (دل- بخواهی) (٢) مەیلە، یان مەیـرە، لـۆرک و پەنیری تێکەڵاو. (پنیرولورمخلوط)
مەیو : دێت؛ دی؛ تێت. (می‌آید)
مەیوە : (١و٢)[کاری ئەمری لـەچاوگـەی بردن‌بو کەسیک دووهەمی تاک] مەییـە؛ دوری مـەخـەوە. (نبـرش). (٢) پیامـەکـە؛ پیامە چەقێنە. (فرونکن) . (٣) مەییوە؛ گرساوە. (منعقدشده).(٤)میوە؛ مێوە.(میوە)
مەیەز : [نـاو] مـەیـەس؛ مـێش مـەگـەز. (مگس)
می : [ناو] سێهەمین نۆتی مۆسیقا. (می)
میتکنە : >مێتوولکە.
مێتوولکە : [ناو] ئـەسـپێی وردی تـازە لـە ڕشـــک (گـــەرا) دەرهـــاتوو؛ میتکنـــە. (نوزادشپش)+
میتەل : [ناو] دۆشەک؛ دۆشەکە. (تشک)
میتێن : [ناو] هەڵماتێن بە میتـە داکـردن؛ مەڕمەڕێن. (نوعی‌تیلەبازی)
میچ‌کوت : تەژی کردنی هـەمـار یـا هـەر ژووری تا میچ؛ هەماری‌کا میچ کـوت لـە- کایە : واتا سەر لێو پڕە. (تاسقف پـرکـردن انبار)
مێچکە : [ئاوەڵناو] (ب) پیاوی ئارێلە و ژن ئاسا؛ ژنانیلە. (اخلاق‌زنانەداشتن مرد)

مێخسکە : [ناو] گوڵمێخی سەرپانی ئاسـن. (گل‌میخ‌سرپهن)
مێدیا : [ناو]میللەت و دەوڵەتی ماد کەکورد نەتەوەی ئەوانن؛ دەوڵەتی ماد.(میدیا؛ ماد)
میراوا : گوندێکـە پاڵیـداوە بـە بـۆکانـەوە. (میرآباد)
میراودەلی : عەشیرەتێکن لە پشدەر. (نـام- عشیرەای‌درپشتدرعراق)
میردەزموکە : [ناو] مێردەزمە؛ سەنگ سواربوون(کاووس)؛ مۆتە؛ مۆتەکە. (کابوس)+
مێرگەشە : [ناو]مێرگ؛ چیمەن؛ مێرغـوزار. (مرغزار.چمن)
مێرمنداڵ : [ناو] لاو؛ گەنجی‌کەم‌تـەمـەن؛ تازەلاو. (نوجوان)
میرووڵەکردن : [چاوگە،ت] سەرەتای وە- کـوڵ‌هـاتنی تـراو. (اوایـل‌جـوش‌آمـدن- مایعات)+
میرووڵەعەجەمانە : [ناو] جۆرێک مێلوورە- ی گەورە و گازگرە. (نوعی‌مورچە)
میرەدێ : گوندێکە لـە باشـووری سـەقـز. (میردە)
مـیـری‌مـیـران : [نـاو] ئـەمـیـری‌ئـەمـیـران؛ سوڵتان. (سلطان)
مێز : [ناو] چرپای لەسەر نووسین. (میز)
میزا : [ناو] میرزا؛ خوێندەوار. (میرزا)
میزاڤـک : [نـاو] میـزاو؛ ئـاوە باریکـەی کوێرەکانی؛ شۆڕاوەی‌کەم. (آب‌باریکە)
میزان . [ئاوەڵناو+ نـاو] (١) ڕادە. ئـەنـدازە. (٢) بەرانبەر. (٣)کۆک؛ لە یـەک کـۆکـدا؛

دووسازی هاوکۆک. (٣) دروستبوونی
شتی وەک کاتژمێر، کات ژمێرەکەت
میزانکە. (٤) مانگی حەوتەمی ساڵ یە-
کەم مانگی پاییز. (٥) پاژی جیاکراوە بە
دووهێڵی ئەستوونی لە سەر پێنج هێڵی
ئاسۆیی نۆتی مۆسیقا. (١و٢و٣و٤و٥.
میزان)

میزراب : <مزراب.

میزکەف کردن : هاتنە سەر بار؛ کەیف لە
ئەنجامی کاریٚ هەڵسان.(کنایی‌تمایل‌پیدا-
کردن‌برای‌انجام‌کاری.اشتیاق‌داشتن)

مێزوینە : [ناو] نیسکین؛ مێژوینە.
(عدسین)

مێزەکار : [ناو] چاودێر؛ زێرەڤان؛ زێرەوان.
(نگهبان)

مێژونک : [ناو] شەمشەمەکوێرە. (خفاش)

مێژوومار : [ناو] نیسکەتاڵە؛ گیایێکی ژە-
هرداره و بەرەکەی خڕە. (عدس‌تلخ)

میسواک : فد: [ناو] سیواک؛ ددانشۆر.
(مسواک)

مێش: مەڕ؛ گورگ‌ومێش : بەیانی زوو یان
ئێوارەی درەنگ وەخت کە گورگ و مەڕ
لە یەک جویٚنەبنەوە . (میش)+

مێش : [ناو] هەنگ؛ کرمێکە لە زستاناندا
لە ژێرپێستی ڕەشە وڵاخ پەیدا دەبێت و -
هەڵدە قوپیٚ و لە هەولێ بەهاردا لە پێست
دێتە دەرەوە. (نوعی‌کرم‌زیرپوست‌گاو)+

مێش‌کوژ:[ناو] کەوگیر ئاساییێکە لە
نایلۆن بۆ لێدان و کوشتنی‌مێش و مێرووی
باڵدار؛ (ب) دەرمانگەلیٚ‌کە مێش لەبەین
دەبەن. (مگس‌کش)

مێشکوشک : < مەژیوشک

مێشکی کەر خواردن . (ب) درەنگ حاڵی
بوون؛ درەنگ تێگەیشتن یا هەرتێنە گە-
یشتن لە مەبەست و قسە. (مغزخرخوردن)

مێشگرەگیا : [ناو] مێشەگرە؛ گیاییێکە گە-
ڵاکەی شیلەیێکی خەستی لەسەرە کە
مێش پێیەوە دەچەسپیٚ؛ بۆ قۆخەرەشە و
ئیشی گەروو باشە؛ لە کوردستاندا زۆرە.
(دیونە؛ گیاەمگس‌گیر)

مێشولەبەند : [ناو] پەشەبەند؛ پیشکەبەند؛
چادرێکە لە واڵی ناسک کە شەو لە ناویدا
دەخەون. (پشەبند)

مێش‌ومەگەز : [ناو،ت] (ب) جرووجانەوەر.
(حشرات)

مێشەگەز : [ناو](١)گولٚبانوو؛ جۆرێک
مێشی سەوز ڕەنگی چزوودارە. (مگس-
نیش‌دار). (٢) مۆز. (مژمژ)

مێشی‌سرکە : [ناو] مێشوولەیێکە میوەی
کۆن هەڵیدێنیٚ؛ زیاتر لە سەر سرکە و
شەراب دەنیشیٚ. (مگس‌سرکە)

مێڤانگە : [ناو] میوانخانە؛ مەیمانخانە.
(میهمانخانه)

میکانیک: فرد؛ ند؛ اند: [ناو] بەشیٚ لە
زانستی فیزیک کە سەبارەت بە وزە و هێز
و گاریگەرییان لە سەر تەن دەکۆڵێتەوە.
(مکانیک)

میکانیک : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وەستای
دروست کردنەوەی ماشێن بە تایبەت سە-
یارە. (مکانیک)

مێکووک :[ناو] ئامرازیکی جوڵاییە؛ شە پۆپە. (وسیلەای‌درجولایی)+

مێگان : دامنەچەقان؛ نووینک؛ مینگوین؛ نێنگوین؛ بەرکەڵ. (مادەگاوسەسالە)

مێگۆن : <مێگان.

مێل : جۆرێک گڵـی وردە ئاوێتـەی ڕۆنـی بەزرەکی دەکەن و دەبێتە بەتوونە یان بە-تانە. (مل)

میل : جووتێ کوتە داری خە ڕاتیکراوی دەسکدارە لە زۆرخانە وەرزشـی پێدەکەن : (میل)+

میل : شیشی خڕ کە لە زەمـانی قـەدیـمدا ســووریان دەکــردەوە و بــە چـاوی تاوانبارانیاندا دەکێشا و کوێریـان دەکـردن. (میل)

میل : شیشی کاموا چنین. (میل‌بافتنی)

مێل : مێڵ؛ هێل؛ خەت؛ مێل‌مێل: خـەت-خەت؛ ڕێڕێ؛ خـاڵ‌ومێـل: خـەتوخـاڵ. (خط)

میل کێشان : (ب) میلەی سوورەوەبـوو بـە چاودا کێشان و کوێرکردن. (٢) چاوڕشـتن. (١و٢.سرمەکشیدن)

میللی : [ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە میللەتـەوە؛ شتی میللەت. (ملی)

مێلۆدی . فرد؛ فد؛ اند: [ناو] دەستەواژەی مۆسیقایە، چەند نۆت و دەنگ کـە ڕسـتە-یێکی مۆسیقایی پێک دێنن. (ملودی)

مێلۆدیکا :[ناو] ئامێرێکی مۆسیقایە کە بە - فوو لێدەدرێ و دووگمـەدارە وەک ئـۆرگ. (ملودیکا)

مێمان : میوان؛ مەیمان؛ میڤان؛ مەهڤـان. (١.ب)خەرجی کەسێک لە ئەسـتۆی کـە-سێکی‌تر؛ ئەم نەهارە کەس لەم ڕەستۆرانە پارەنەدا هەموو میوانی منن؛ بـا بـڕۆین بـۆ سەفەر خەرجەکەی میوانی منـی؛ خـولکی دووکاندار و فرۆشیار : پارەمەدە میوان بـە. (٢) لە میوانخانـە ژوور بـەکـرێ گـرتن و مانەوە؛ ئەم میوانخانە ئەمساڵ مێمانی‌کەم بوو. (١و٢.مهمان)+

مێمک : [ناو] خونچەی‌دار کـە لـە پاشـان دەپشکوێ و دەبێتە گوڵ. (شکوفە)

مێمل : [ئاوەڵناو] مێملێ؛ بەڵا؛ ئـافـەت؛ دژ؛ خەنیم؛ دوژمن. (بلا؛ ضد)

مێمێ : گۆڕدراوی ناوی مریەم. (بجای نام مریم گفتەمیشود)

میناک : (١) ژەحر. (زهـر). (٢) وەک؛ لـە-گوێن؛ وەکو. (مانند)

مینچ : [ناو] جۆرێک یاری لە سەر پەڕە یێکی چوار گۆش کە بە تاس(مـۆرە)هـە-ڵخستن دەکرێ. (منچ)

مینک : [ناو] زیندەوەرێکە لە مشـک گـە-ورەتـرە و پێسـتی بـە هـادارە؛ قیـژەک. (مینک)

مینگەیی : [ناو] بەو پیت و وشە دەڵێن کە لە کەپۆدا مینگە دروست دەکەن وەک(ژە-نگ؛ دەنگ؛ منگ). (حرف‌وکلمەتودماغی)

میوان‌پەروەر : میوان‌حەوێن؛ میوان‌دۆست؛ میوان‌خۆشەویست؛ مێهمان‌نەواز. (مهمان-پرور؛ مهمان‌نواز)

میوانـدار . (١)کـەسـێک کـە میـوانی زۆر

بۆبێـت. (٢)خانـە خـوێ. (٣)راسـپاردەی ڕێکخراوێ بۆ خرمەتکردن بـە میوانـانی ئەو ڕێکخراوە. (٤) کـەسێک کـە کـاری خرمەت کردن و ڕاگـەیـین بـە کاروبـاری موسافیری باس(ئۆتووبووس) و فرۆکـەیـە. (١و٢و٣و٤.مهماندار)

میوان‌هەوێن : [ئاوەڵنـاو] مێڤـان‌حـەوێـن؛ میوان‌نەواز؛ میوان‌دۆست؛ خانەخـوێی بـە-خولُک. (مهماندوست)

مێورە : [ناو] چرپی‌ولقی هەڵپـاچراوی دارە مێو. (شاخەهای‌بریدەشدەمو)

مێوژە : [ناو] دەنکە ترێی وشکەوە بوو لە بەینی هێشوە ترێدا. (دانەهای‌خشک‌شـدە-بین‌خوشەانگور)

مێوژە ڕەشکە :[ناو] مێـوژی تـرێ ڕەشـە. (مویزسیاە)

مێوژەمەلێ : [ناو] مێوژەمەلا؛ مێوژەمـەلـە؛ پجۆرێک مێوژە. (نوعی‌مویز)

مێوژەمارانێ : [ناو]هەنگوورەمار؛ گیایێکی ژهرداره و زۆرخـواردنی بڤـەیـە؛ خـواردنی ڕۆژی سێ دەنک لە تووەکەی‌تا پـازدە ڕۆژ دەبێتە هۆی بـەرخسـتنی تۆلـدار. (انگـور-فرنگی؛ انگورمار)

مێوین : (١) مشەمای لە مێو هەڵکێشـراو. (آغشتەبەموم). (٢) پشتوێنی سـێ کرێیـی زەڕدەشـــتیان بـــە نیشـــانەی ســـێ-درووشمی(کردار و وتەو نیـەت)ی چـاک. (کمربندسەگرەزردوشتیان)

مێهران : شارێکە لە باشووری ئێران سـەر بە ئیلام. (مهران)

مێهرەجان : [ناو] ئاهەنگی گشتی؛ جۆرێک جـەژن و شـانۆی گشـتی؛ جـەژن‌ئاسـا؛ فیستیوال. (جشنوارە)

مێهرەڤان : [ئاوەڵناو]مێهرەبان. (مهربان)

مێیەل : [ناو] مێگەل؛ ڕان؛ ڕانەمەڕ؛ ڕانـە-پەز. (گلەگوسفند)

ماترِیالیسم : فرد.اند. رێبازێکی فەلسەفییە کە(ماک) بە ڕاستییێکی سەرەتایی و(ئەزەلی)دەناسێت. (ماتریالیسم)

مارکسیسم : فد.فرد.اند. ئامۆژەی فەلسەفی و رامیاریی کارل مارکس لەسەر بنەمای ماترِیالیسم و شووسیالیسم. (مارکسیسم)

مارکسیسم لێنینیسم : فرد.فد. بەرهەمی لێکدانەوەی لێنین لە مارکسیسم. (مارکسیسم لینینسم)

مازوخیست : فرد.فد. تووشی نەخۆشینی ئازار خوازی هاتوو.(مازوخیست)

مازوخیسم : فرد. ئازار خوازی؛ نەخۆشینێ کەمرۆڤ بە ئازار و سووکایەتی بەسەرهاتن لە لایەن گراوەوە کاژێر دەبێت. (مازوخیسم)

ماسک : فد؛ اند؛ فرد: دەمامک؛ ڕووبەند. (ماسک)

مافیا : ایتالیاد؛ فرد؛ فد؛ اند: ناوی ڕێخراوێکی خراپەکار و پیاوکوژە کە لە دوورگەی سسیلی ئیتالیا دروست بوو؛ ناوی هەر ڕێکخراوی پیاو کوژ (تێرۆریست)ی نەهێنی و شاراوە. (مافیا)

ماکرووەیڤ : اند.فد. (١)مەکرۆوەیڤ :کەرستەییێک بۆ گەرم کردنەوەی خۆراک بە هۆی شەپۆلی مەکرووەیڤەوە. (٢)درێژایی شەپۆل لە یەک تا سێ میلیمەترەوە. (١و٢.ماکروویو)

ماکزیمۆم : لانیزۆر. زۆرترین. بانترین ئاست. (ماکزیمم)

ماکسیژووپ : ماکسیژووپ. کراسی درێژ تا قولاپە. (ماکسیژوپ)

ماکیاولیسم : ڕێبازی رامیاریی نیکۆلۆ ماکیاولی. کەڕایوایە لە رامیاریدا درۆ و بێ ئەخلاقی بۆ گەیشتن بە ئامانجی رامیاری ڕەوایە. (ماکیاولیسم)

مانۆڕ : ڕەوتی خۆ ڕاهێنانی هێزی چەکدار بۆ شەڕ.(٢)بارودۆخی مەیدانی شەڕگورین بە هێرش یا کاری پێویستی عەسکەری. (١و٢.مانور)

مانیکۆڕ : فرد؛ فد: لاکی ناخوونڕەنگکردنی ژنان. (لاکناخن)

مۆنتاژ : فرد؛ فد؛اند: (١)کار و ڕەوتی خستنەسەریەک و پێکەوەنانی پارچەلی سەیارە یان کەرەستەگەلی مۆتۆڕی یا کارەبایی. (٢) لە پال یەک دانانی پاژگەلی فیلمی سینەمایی یان شریت یان نووسراوە یان هەر ئامێرێک بۆ بەدیهێنانی بەرهەمێکی ڕێکوپێک و تەواو. (مونتاژ)

مەشرووتە : عد؛ فد؛ ئەم وشەکوردینییە واتا حوکمات و ڕێژیمی مەشرووتە. (مشروطه)

مەڵات : [ناو] مەلات؛ قوڕ یا چیمەنتۆی گیراوە بۆ دانان لە بەینی بەرد و خشتی بینادا. (ملاط)

مەلاس : فد؛ فرد؛ اند: شەربەتی خەستی ئاوی چۆندەر پێش ئەوە پاڵاوتە بکرێ یا ببێتە شەکر لە فابریکا؛ بۆ دەرمان و بە-

هێزیی لەش کەڵکی هەیە. (ملاس)
مەلامین : (١)جۆرێک پلاستیکی ڕەق بۆ چێکردنی دەوری و دەفر. (٢) دەفری دروست کراو لە مەلامین. (ملامین)
مەلیله دۆزی : فد: [ناو] بەزەنگیانە نە خشاندن؛ دادووڕینی زەنگیانە بەقوماشدا؛ بەرهەمی ئەوکارە. (ملیلەدوزی)
مەنع : بەرگری؛ وشەیێکی ئارەوییە و لە کوردیدا بەواتای لۆمەکردن بەکاردێ. (سرزنش)
مەیجێر : اند. دەرەجەی عەسکەری لە ئەرتەشی(سوپای) ئینگلیز و ئەمریکادا. بەرانبەری، سەرگورد. (سرگرد)
میتراِئیسم : خۆرپەرەستی. ڕۆجیارپەرەستی. (آفتاب‌پرستی)
میتینگ : اند؛ فرد؛ فد: خۆ پیشاندان و کۆڕ بەستن بۆدەربڕینی هەستوخوازە.(میتنگ؛ تظاهرات)
میچکاندن : داگرتنەخوار؛ هێنانەخوار. (پایین‌آوردن)
میزانپێلی : فد؛ فرد؛ هەڵەک لێدان و ڕازاندنەوەی مووی سەر. (میزانپلی)
میزانسێن : فرد.فد. ڕەوتی ڕێکخستنی کەل و پەل و جێی ئاکتەرەکان لەسەر شانۆ یان جێگەی وینەیفیلم هەڵگرتن. (میزانسن)
میسیۆنیر : فرد.فد. ئەندامی لێژنەی بەڕێکراو زیاتر بۆ بانگەشەی دینی مەسیح. (مسیونر)
میکروفۆن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێری دەنگ زیادکردن لە بڵێندگۆوە؛ کەرەستەیی کە شەپۆلی دەنگ دەکاتە شەپۆلی ئێلێکتریکی بۆ بڵاو بوونەوەی بەهێزتر یان بۆ تۆمارکردن. (میکروفن)
میلیتاڕیسم : فرد.فد. حوکماتی هێزی چەکدار و عەسکەری. (میلیتاریسم)
مین : قوتوو یان بەستەی پڕ لە تەقەمەنی کە بە گوشاردان یان پا پێدانان یان گوشار لە سەر هەڵگرتن یان گەرما دەتەقێتەوە. (مین)
مێنۆ : فرد؛ فد؛ اند: پێڕستی خواردەمەنی لە نادی و ڕەستۆران. (منو)
مینیاتۆر : فرد؛ فد: [ناو] وێنە کێشانێکی تایبەت کە دوور و نزیکی(پرسپێکتیڤ) ڕەچاو ناگیرێ. (مینیاتور)
مینیژووپ : [ناو]کراسی قوڵە و کورتی ژنانە کە داوێنی ناگاتە ئەژنۆ. (مینی‌ژوپ).

نئاندرتاڵ : [ناو] ئینسانەکانی سەرەتای پەیدا بوونی ئاگر کە لە ئەشکەوتەکاندا دەژیان. (نئاندرتال)
نئۆیان : فرد؛ فد: [ناو] نیئۆیان؛ تەختەی دە-ستکرد لە بڕەدار و چەسپ. (نئوپان)
نائارام : [ئاوەڵناو] بێقەرار؛ نەسرەوت؛ بێ ئو-قرە؛ ئاڵۆز؛ نائەمن. (ناآرام)
نائارامی : [ناو] ئۆقرەلێبڕاوی؛ بێقەراری؛ حە-جمانلێبڕاوی؛ حاڵەتی شەڕوشۆڕ، نائەمنی. (ناآرامی)
نائەمن : [ئاوەڵناو] جێی مەترسی؛ ڕەوتی ئە-مین نەبوونی شوێنێ. (ناامن)
نائەمنی :[ناو] نەبوونی ئاسایش؛ نەبوونی هێمنایەتی. (ب)شەڕ و پشێوە لە شوێنێکدا. (ناامنی)
نابان : [ئاوەڵناو] (١)نەبان؛ ئاژاڵی کە ناهێڵێ بێچووەکەی بیمژێ.(بزمتنفرازبزغالەاش). (٢)قەڵس؛ تووڕە. (عصبانی). (٣)ناتەبا؛ تۆراو. (قهرکردە)
ناباوەڕی : [ناو] بێبڕوایی؛ بێموتمانەیی؛ ڕە-وتی بڕوا پێنەکردن. (ناباوری)
نابەرامبەر: [ئاوەڵناو] ناتەراز؛ لە چونیەتیدا وە-ک یەک نەبوون؛ یان فەرق و جیاوازی لە بە رانبەر یاسادا. (نابرابر)
نابەڵەد : [ئاوەڵناو] نابەڵەد؛ ناشارەزا. (ناوارد)
نابەهۆز : [ئاوەڵناو] نارێک. (ناهموار)
نابینا : [ئاوەڵناو] کوێر؛کەسێک کە نابینێت. (نابینا)
ناپاڵم : اند؛ فد: [ناو] سووتێنەر؛ (ب)بۆمبی ناپاڵم؛ بۆمبی سووتێنەر و گڕتێبەردەر. (ناپالم)
ناپەتی : [ئاوەڵناو+ ناو] (١) نەپەتی؛ بێهۆشی؛ لەسەر خۆ چوویی. (بیهوشی)(٢) [ئاوەڵناو] تێکەڵاو؛ خەوشدار. (ناخالص)
ناپەتیاتی : [ناو] ڕەوتی هۆش لەخۆبڕان و بێهۆش بوون. (حالتبیهوشی)
ناپیاگی : [ناو] ناپیاوی؛ ناجوامێری. (نامردی؛ ناجوانمردی)
ناتۆرڤان: [ناو] ئێشکگچی بێستان و باغ. (باغبان)
ناتەنی : [ئاوەڵناو] زڕبرا یان زڕخوشک؛ زڕ. (ناتنی)
ناچاندی : نەچێنراو؛ نەوەشێندراو؛ نەچێندراو. (کاشتە نشدە)
ناخاس: [ئاوەڵناو] خراپ؛ شتێک یان کەسێک کە چاک نەبێت؛ نەباش. (بد)
ناخوازەڵڵا : نەخوازە؛ خاسمە؛ بەتایبەت؛ سەرە-ڕای ئەوە. (مخصوصا)
ناخوونگر:[ناو] ناخوونگیر؛ ناخوون قرتێن ؛ نینۆک بڕ. (ناخون گیر)
ناخوونگرتن :(ب)نانووخ کوڵکردنەوە؛ سەری ناخوونی درێژ قرتاندن. (ناخون گرفتن)
ناخووین : [ناو] ناخوون؛ نانووخ.نینۆک. (ناخن)
ناراو : (١)هەوارگەیێکی جافەکانە لە ناوچەی جوانڕۆ. (نام خیمەگاه ییلاقیایلجاف).

(٢)ناردراو. (فرستاده). (٣)ژاراو؛ تاڵاو. له جیاتی دەرد و سندان دەوتری؛ ژەقنەمووت. (زهرابه)
نارچه : [ناو] حەشارگە؛ ڕەبەت. (کمین گاه)
ناردنەوە : گەڕاندنەوە؛ ڤـەزڤرانـدن؛ زڤرانـدن؛ دووبارە ناردن. (برگرداندن)
نارستان : [ناو] باخی هەنار. (انارستان)
نارگیل : [ناو] ناڵگیر؛کـەشـکوڵ؛ داریکـە لـە داری خورما دەچی، میوەکەی گـەوریـە و لـە کەشکوڵ دەکا؛ ڕەنگی قاوەییە و ڕیشال دە-وری گرتووە؛ دەڵێن ڕۆنی نارگیل بۆ بەرگـری لە وەرینی مووی سەرباشـە، میـوەی نـارگیلی وشـک لـەگـەڵ کاکڵـە گـوێز و بـادام و تووشیرین بۆ نەزۆکی باشە. (نارگیل)
نارنجبۆ : [ناو] لیمۆ. (لیمو)
نارۆجه : [ئاوەڵناو+ نـاو] نـارنجی؛ بـەڕەنگـی نارنج. (نارنجی)
نارۆەن : [ناو] جۆرێک داری جەنگەڵە و سە-ختە دارە. (نارون)
نارەحەتی دروسـتکردن : (ب)کێشـە دروسـت کردن ؛ گێچەڵ بـۆ کـەسـێک دروسـتکردن. (ناراحتی‌درست‌کردن)
نارەزایی : [ناو] ناقایلی؛ ڕازی نەبوون لە کە سێک یان کارێک؛ نارازیبوون. (نارضایتی)+
نارەنار : [ناو،ت] لە زۆر جێدا(ل)دەبێتە (ر) وە ک(مال)دەبێتە(مار)بۆی هەیە وشەی نـارەنـار لە(ناڵەناڵ)ە وەهاتبێت بەواتای ناڵین و لە بەر-خۆوە لوورەلوور یان ویرەویرکردن یان لەبـەر-خۆوە گۆرانیوتن. (زمزمه‌کردن‌ترانه)+
ناری : کچ و ژنی شەرمێون و کـەم ڕوو؛ نـاوە بۆ ژنان؛ (نام زنانه؛ زن و دختر کمرو)
ناری قەڵا : [ناو] نارین قەڵا؛ جێگاییکی بـەرزە لە ناوەڕاستی شاری سەقزدا لە گـەرەکـی نـاو قەڵا؛ بۆی هەیە لە(ناری ئارەویەوە هاتبێت بە-واتای ئاور)و نارین قەڵا بووبێت کە ئاتـەتشـگا یان ئاورگای زەردەشتیەکان بووبێـت، چوونکـا زۆربەی ئاورگاکانی زەردەشت لە جێی بـەرزدا دروستکراون. (نام‌قلعه‌شهرسقز)
نارێکی : [ناو] نەگونجاوی؛ ناڕاستی؛ ناکۆکی؛ فێڵاوی؛ ناتەبایی. (ناراستی). (٢) پڕکەنـدولـە-ندی؛ پڕکەندوکۆسپی؛لارولەوێـری. (ناصـافی؛ ناهمواری)
ناز باڵگهه : [ناو] ناز باڵنج؛ بنسەر. (نازبالش)
ناز بالیف : [ناو] نازبالگهه؛ نازباڵنج؛ سـەرینـی چووک. (نازبالش)
نازار : نازدار؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانه)+
نازانم : چووزانم؛ چەدزانم؛ چەدزانـم؛ چنـزانم. (نمیدانم)
نازکەفس : ناز و خەمزەی ژنی کە لێی نا کاڵێتەوە. (نازکردن‌زنی‌که‌برازنده‌ش‌نیست)
نازکێ: [ناو] ناسکێ؛ (١) ناسکێ ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانه).
نازکێشان : نازهەڵگرتن؛ کێشانا نـازان. (نـاز-کشیدن)
نازگوڵ : ناوە بۆ ژنان (اسم زنانه)
نـازم : [نـاو](١)کـەسـێک کـە نـەزم و زەرب (ڕیـتم)ی گـۆرانی تێـکـنـادا.(٢) جێنشـینی مودیری مەدرەسە. (ناظم)
نازناڤ : ناسناڤ؛ ناسناو؛ نازناو؛ لەقەمـی هـە-ڵبژاردە. (اسم‌مستعار)
نازێ : ناوێکە بۆ ژنان. (نامی استدخترانه)
نازی : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] هـەوا داری نازیسـم؛ ناوی حیزبێک کە هیتلێر لـە ئاڵمـان‌دروسـتی

کرد. (نازی)

نـاژتن :[چاوگـە](١) ناشـتن؛ بـە خاکسـپاردن (دفن کردن). (٢) نەمام و شـەتـل چـەقانـدن. (نشاکردن و کاشتن‌درخت)

ناسازگار : [ئاوەڵناو] (١)کەسێک‌کـە لـەگـەڵ کـەسـێکدا ناحاوێتـەوە؛ ناتـەبـا؛ نـەسـاز. (٢) خۆراک یان دەرمان پێ نـەکـەوتـن (١و٢. نـا سازگار)+

ناسپاس : [ئاوەڵناو] سپڵە؛ بێ‌ئەمەک؛ بێوەفـا؛ بێ‌چاووڕوو؛ پێ‌نەزان. (ناشکر؛بیوفا)

ناستە بۆ : نـەیهێشـتبێت؛ نـەیهێشـتوێ؛ نـە-یهێشتوێت. (نگذاشتەباشد)

ناسر : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)

ناسرومالْمالْ : ناوی بەیتێکی کوردییە. (نام آوازی کردی است)

ناسک بەدەن : [ئاوەڵناو] نەرمونیان؛ شل‌ومل؛ ناتلەنگ زراڤ. (نازک‌اندام)

ناس‌کری : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] ناسـیاو؛ ناسـراو. (آشنا.شناختەشدە)

ناسکەنان : [ناو] نـازکـەنـان؛ (١)نـانی پـان و ناسکی تەنووری یان ساجی.(نـان‌لـواش). (٢) نانێک کە لە هەویری کولێرە ناسکە دروست دەبێت و لەباتی ئاو هەویرەکەی بـە شـیر دە-گیرێتەوە. (نان‌لواش‌ترد)

ناسکێ : ناوی ژنانەیە. (اسم‌زنانە)

ناسناو : نازناو؛ نازناڤ؛ لەقـەمـی هـەڵبـژاردە. (اسم‌مستعار)

ناسـیاو : ناسـراو؛ بـەنـاوودەنـگ؛ مـەنشـوور. (شناختە شدە؛ مشهور)

ناسێلک :[ناو]ناوسـێلێ؛ نـان‌سێلێ؛ناوسـاجی. (گردە درروغن‌سرخ‌شدە.توتک)

ناشتایی : [ناو] سـفحانە؛ سـبحانە؛ سـوبحانە؛ ئەوزادە کو سپێدی دخۆن؛ نانێ‌کە سـبەینـان دەیخۆن. (ناشتایی)

ناشتە : ناشتا؛ برسی،کۆ ژسـپێدڤە هـیچ نـە-خاری؛ لەخرێنی؛ لەخورێنی. (ناشتا)

ناشتە : نێژراو؛ بە خاک سـپێردراو؛ نـەمـامی ناشتە : نەمامی چەقێنراو. (بەخاک سپردە؛کاشتە)

ناشتە کرن : ناشتایی‌کردن؛ بەرقەندە خواردن. (صبحانەخوردن)

ناشنەوا : فد: [ئاوەڵناو+نـاو] ناژنـەوا؛کـەڕ؛(ب) ئەو کەسە کۆ گۆە نەدەتە چ شـیرەتـان؛ کـە-سێک گوێ نەداتە قسەویەند. (ناشنوا)

ناشەرعی : دژی دەستووری شەرعودیـن؛ (ب) زۆڵەموزۆر و نارەوایی. (ناشرعی)

ناعاملاو : [ئاوەڵناو] ناحاملاو؛ ڕانـەهـاتوو؛ ڕە-عەمەل نەهاتوو؛ (ب) ڕەزاگران؛ ناقۆڵا؛ ناعـە-مـلاو؛ ورچـی ناعـاملاو، بـەمرۆڤـی نـاقۆڵاو ناشیرین دەڵێن. (بدقیافە؛ زشت)

ناعیلاجی : [ناو،ت] مەجبووری؛ ناچاری؛ بێ-دەرەتانی. (ناعلاجی)

ناف پێدان : [ناو،ت] ناولێنان. (اسم‌گذاری)

ناڤبری: [جێناو] ناوبردوو؛ ناوبراو. (مذکور)

ناڤبێن : ناڤبەین؛ نێوان؛ مابەین. (بین)

ناڤبێن‌چی : [ناو،ت] ناوبژی‌کەر؛ ناوجێیی کـەر. (میانجیگر)

ناڤچار: [ناو،ت](١) ناوچاڵ. (گود). (٢) قامکی ناوە ڕاست؛ هەڵمەقووتە؛ زەرنەقووتـە؛ بـەرزە-ملێ؛ تلیاناوین؛ قامکی قووتێ. (انگشت وسط)

ناڤدۆک : [ناو،ت] نێرەژەن؛ ناڤدۆ؛ دارمەشـکە کە دەچێ بە ناو هەردوو دەسـکی (لۆلـەپ)ی

مەشکەدا. (چوب میان دو دسته مشک

ناڤشرین : (١) دەروون و ناخی شتێ کە شیر-ین بێت. (وسط ومیان‌شیرین). (٢) ناو خـۆش؛ نێو جوان. (اسم‌نیکو؛اسم‌قشنگ)

ناڤهنجی : [ئاوەڵناو] ناونجی؛ نێونجی؛ دەستە؛ نەزۆر نەکەم. (وسط)

ناڤێ : ناوێ؛ مەتەناڤێ : من‌تۆم نـاوێ؛ نامـە-وێ؛ (نمی‌خواهم)

ناڤیره : [ناو] دوێرد؛ قەیچی؛ مقەسـت؛ دوارد؛ تۆرتۆ؛ مقەس. (قیچی)

ناڤێش : [ناو] زکـئێشە؛ ئێشی‌هەناو. (دل‌درد)

ناقووس : [نـاو] زەنگـی گـەورە. (ب)زەنگـی کلیسا. (زنگ‌بزرگ)

ناک ئەوت : اند؛ فد: [نـاو] دەسـتەواژەی وە-رزشی مشتەکۆلە(شەرەمشت)ە واتا لە شـەرە-مشتدا ناک داونێ(کەوتنێ)کـە لـە ژمـارەی دیاریکراودا نەتووانی هەڵسێتەوە. (ب) لەعـە-ردران و شکست‌خواردن لە کێبەرکێی شـەرە-مشتدا.(ناک‌اوت)

ناکداون : فرد؛اند؛ فد: [ناو] دەسـتەواژەی وە-رزشی مشتەکۆلە(شەرەمشت)ە واتا لـە شـەرە مشتدا کەوتن و بەعەرزدا دران بەڵام لە مـاوە-ی بژاردنی دە ژمارەدا، هەڵسانەوە و دەوام دان بە کێبەرکێ. (ناک‌دوان)

ناکام : [ئاوەڵناو] نەوەکام؛ نـەگـەیشـتوو؛کاڵ؛ خۆنەگرتوو. (نرسیده)+

ناکامی : [نـاو](١)بـە ئاکـام نـەگـەیشـتوویی؛ نامورادی.(نامرادی) (٢)نەوەکامی؛ بـە ناکـامی بەرخەکە لە دایک بوو نەژیا. (کامل‌نشده)

ناکۆک : سازێ کە سیمەکانی(تەلەکانی)میزان نەبێت. (ناکوک)

ناگۆره : [ئاوەڵناو] بایەخدار؛ پردڵ؛ ئـازا؛ دلێـر. (باارزش؛ شجاع)

ناڵ : لەگەڵ(نک)دێ واتای ناڵـە دەدا، نـک-وناڵ. (ناله)

ناڵەشکێنه : [ناو] تـەپێـکـە لـە قـەراخ شـاری بۆکان. (اسم‌تپه‌ایست)

ناڵەناڵ : هەندێ جار واتای گرماندن دەدا، وە-ک ناڵەناڵی توپ و مەترەلۆس؛ ناڵەناڵی هەور. (صدای‌رعدآسا)+

نامـان : [نـاو] حـوددوود؛ سـنوور؛ کـەوشـەن؛ تخووب. (مرز)

نامراس : [ناو] ناوڕاس؛ ناوەڕاس؛ نـاوەڕاسـت. (میان؛ وسط)

ناموس : [نـاو](١)شـەرەف. ئـابڕو.(نـاموس). (٢ب) ژن و دایک و خوشک و کچ کـە پـارا-ستنی ئابڕویان لە ئەستۆدایە.(ناموس)+

ناموسی : [ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە ناموو سەوە؛ جوێنی ناموسی : جـوێنی دایـک و خوشـک بەدەما هاتن. (ناموسی)

نامەت :[ناو،ئاوەڵناو] لە بەینـی(ن و ئـەلـف)دا دەنگێک کە ئاوێتەبێێکە لە(ە ،گ ، ی)هـەیـە کە لە کوردیدا پیتـی تایبـەتـی نییـە و ناچـار وشەی(نەدامەت)جێگای پڕکـردوەتـەوە؛ بـە-واتای نەکبـەت؛ شـووم؛ بـەدیـومن. (نکبـت؛ شوم؛ بدیمن)

نامەی سەرئاواڵـە : (ب) سـکاڵا و داوخـواز لـە گۆڤاردا بڵاو کردنەوە بـۆ ئاگـاداریی کاربـەدە-ستێکی حکومەت. (نامه‌سرگشاده)

نامیـای : [چاوگـە ت] چـەمیـای؛ دانـەویـن؛ کوڕنوش‌کردن؛ کۆم بوون؛ کووڕ بوون. (خـم-شدن)

نامیزان : [ئاوەڵناو] ناڕیک بوون و هاوسەنـگ نەبـوونی تـای تـرازو؛ لـە پاشـبوون یـان لـە پێشبوونی کاتژمێر؛خراپ کارکردنیمۆتۆڕ؛ تراز نـەبـوون؛ لار؛ گێـڕ؛ کـورت و درێـژ بـوون؛ ناڕاست؛ ناکۆک. (نامیزان)

نانا : [ناو] لە هەندێ شوێن بە نەعنا دەوترێ. (نعنا)

نانبدێ : [ئاوەڵناو] دەس‌ئاواڵە؛ دڵاوا؛ بە سـە-خاوەت؛ دڵفرە؛ دەستودڵباز. (سخی)

نانبڕ : کەسێک کە دەبێتە هۆی لەسـەر کـار لابردن و بڕینی داهاتی کەسێک. (نانبر)

نانبرنجی : [ناو] جۆرێک شیرینیاتە(تۆشە)کە بە ئاردەبرنج دروستدەبێت؛ کولووچەبرنجـی؛ نانبرنجی کرماشان بەناویەیە.(نانبرنجی)

نانبڕەگوڵ :[ناو](١)گوڵیخەشخاش؛گیای خە-شخاش کە لە شیلەی گورزەکەی تریاک دە-گیردرێت. (گیاەخشخاش). (٢) نانودوێڕ: چـارە چەقیلەی نێو مەزاری گەنم و جۆ. (شقایق)

نانحەرام : [ئاوەڵناو] بێئەمەک؛ بێوەفا؛ ئە مەک نەناس. (بیوفا)

نانحەلال: [ئاوەڵناو] نانحەڵاڵ؛(ب) بەئەمـە-ک؛ بەوەفا؛ ئەمەکناس؛ لە بن زاراوەی ئەردە-ڵانیدا واتای (نانیحەڵاڵیش)دەدا(باوفا)

نانخۆر : [ناو](ب)جیرە و بەراتگـری بـەردە-ست. (نانخور)+

نان و دۆبڕ:کەسێک کە دەبێتە هۆی پووش - لەدەمـی و بـێسـامانی؛ (ب) بـەدیـومن و نـا سپاس و ناشکور؛ (ب)چارەچەقیلـەیناو زە-رحات و گەنموجـۆ. (کنایـەازبـدیمن وناشـکر؛ شقایق روییدەدرکشتزار)

نانوماس : [ناو] یـاری منداڵانـە؛ زاپ لاتیـل

فرێدەدەن بەسەر ئاودا کە تەتەڵە دەکا و چەند جار بەسەر ئاوەکەدا هەڵدەبەزێتـەوە. (نـوعی-سنگ‌اندازی‌روی‌آب)

نانوناو : (ب) داهات لەگەڵ نـاو دەرکـردن و منشور بوون؛ پارە و پلە و پایە؛ پارە و ناوداری. (نان‌ونام)

نانەجیم : [ئاوەڵناو] نانەجیب؛ بەدئەسـڵ؛ بـەد ڕەسەن؛ (ب)بە ژنی هەرزە و تەورلەق دەڵـێن. (نانجیب)

نانەکێشکە : [نـاو] نانـەچێشـکە؛ گیـای نـان چۆلەکە. (گیاهی‌است)

نانەمرۆچە : [ناو]گیای شەوەرەشەوەن؛ شەوە-ڕەشوان. (گیاەاسپرس)

نانیحەج :[ناو] نانوچێشت بە خەڵکدان، بە بۆنەی هاتنەوە لە حەج. (حاجیانە)

نانی حەرام : [ناو](ب) هەر شت لە ڕێگای کە سبی نارەوا و دزیوفزییەوە بەدەست بێـت. (-نان‌حرام)

نانیحەفتە : [ناو] خوانی ڕازاوە کـە لـە مـاڵی بابی بووکەوە تا حەوت ڕۆژ بـۆ مـاڵی زاوا دە-نێردرێ. (نان‌هفتە)

نانی حەڵاڵ : [ناو](ب) هەر شـت لـە ڕێگـەی ڕەوا و حەڵاڵەوە بەدەستبێت. (نان‌حلال)

نانیزەماوەند : [ناو] (ب) شامونـەهارێـک کـە بەخەڵکی بەشدار لە زەماوەنددا دەدرێ. (نان-عروسی)

نانی سۆح : [نـاو] نـانی بـەیـانی؛ بـەرقلیـان؛ ناشتایی؛ سفحانە؛ بەرقەندە. (صبحانە)

نانی گاڵ : [ناو] لە قاتوقڕیدا لە هەرزن کـولێرە دروست دەکرێ؛ کولێرەی هەرزن. (نان‌ارزن)

ناو دەرکردن : منشوور بوون،(مـەشـهوربوون)

بەناوودەنگ بوون؛ ناو کـەوتنـە نـاوان. (اسـم درکردن؛ مشهورشدن)

ناوال :[ناو]کەوشەن؛ حوددود؛ سنوور.(مرز)

ناوبری : ناوبراو. (نامبردە)

ناوپێسیر : [ناو] نێفەک. (خشتک)

ناوتەنگە : [ناو،ت] تەنگە؛ نێوقەد؛ ناتلـەنـگ. (اندازەکمر)

ناوچاڵ : [ناو،ت] هەر شتێک ناوە ڕاستەکەی چووبێتە بە چاڵدا؛ قوپاو. (گود)

ناوچاو : [ناو،ت](ب)بەخـت؛ شـانس؛ ئیغبـاڵ؛ نیوچاو؛ لە نێو چاوی ئـەو خانـەدانـە، لـەهـی بۆچی پیتی براوە. «سوارە ئێلخانی زادە»+

ناودار : بە ناوودەنگ؛ ناسـراو؛ سـەربـەدەرەوە؛ مەنشوور. (نامدار)

ناودەرکەوتوو : [ئـاوەڵنـاو] ناوبـەدەرەوە؛ بـە-ناوبانگ؛ مەنشور. (مشهور)

ناوڕاس : ناوەراس؛ نێوەڕاست؛ ناموڕاس. (میان؛ وسط)

ناوژووکە : [ناو] ساچمەی گەورە کـە لـە نێـو زەنگۆڵە دایە. (ساچمەزنگولە)

ناوقەڵا : نارین قەڵا؛ گەڕەکێکە لە نـاوەڕاسـتی شاری سەقزدا. (محلەای‌درسقز)

ناوک : [ناو](١)دەنکی نـاو میـوە؛ چـەقالـەی میوە. (هستەمیوە).(٢)کاکڵی نێو چەقالـە وەک کـاکڵی بـادام. (مغـزهسـتە). (٣)چاڵـایی نـاوە ڕاستی سک. (ناف)

ناوک داخستن : [چاوگە،ت] داچڵەکاندن بە تەقە یان خەبەری دوور لە چاوەڕوانی. (وارد کردن‌شک شدید؛ شکەکردن)

ناوکە دووانە : [ناو] دوو دەنک نێوک کە لە ناو چەقالەیێکدابێت. (چغالە یا بادام با دومغز)-

ناوکەوتنە ناوان : ناو بڵاو بوونەوە؛ شۆرەت پە-یداکردن؛ بوونە خاوەنی ناوودەنگ. (مشـهور-شدن)

ناوگەل : (١) نێو کۆمەڵ؛ نێوجڤات. (داخل جمعیت). (٢) چەنـد نـاو؛ نـاوەکـان. (اسـمها)

ناومیری : < ناوێژک

ناونامە : فەرهەنگـی نـاو؛ نێونامـە. (نامنامـە)

ناونیتکە : [ناو] ناتۆرە؛ ناو ونرتـک لـەقـەمـی خراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقبزشت)

ناونیشان هەڵدان : [چاوگە،ت]ناساندنی چلـۆ-نایەتی و شێوە و شێوازی کەسـێک بـە قسـە، چلۆنایەتی وێنەی کـەسـێک شـرۆڤە کـردن. (شرح‌نشانەهای‌برجستەکسی)

نـاو و نرتـک : [نـاو،ت] نێـو و نرتـک؛ نـاو و ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ لەقەمی خراپ.(لقبـزشت)

ناوەبەناو : < ناوەناوە

ناوەخت : [ئاوەڵناو+ بەند] نەلـەکـاتی‌خۆیـدا؛ بـێوەخـت؛ (ب) درەنـگ؛ درەنـگ وەخـت . (نابهنگام؛ دیروقت)

ناوەرە : [ناو] ڕیخۆڵە؛ ڕیڵەخۆ. (رودە)

ناوەزۆڵ : ناوەزێڵ < ناوەزێڵە

ناوەزێڵە : [ناو] ناخ و نـاوەرۆک؛ نـاوە ڕاسـتی ناخ؛ وەک: شووتی ناوەزێڵـەکـەی شـیرنیترە. (وسطومیان)

ناوەش : [ئاوەڵناو] ناخۆش (بـەهـەمـوو واتـا پێکەوە). (ناخوش)

ناوەکی : [ئاوەڵناو] شتی ناوەوە، دژی دەرەکی. (داخلی)

ناوەناوە : [بەند] بەین‌بەین؛ بەینابەین؛ جارجار. (هرازگاهی؛گاهگاە)

ناوی فامیلی : < ناوی گەورە.

ناویت : (١)[کەسی دووهەمی تاک]نابی؛ ئەتو ناویت بە ئەندازیار. (نمی‌شوی). (٢))[کەسی سێهەمی تاک]نابیٚ؛ ناویٚ. (نمی‌شود). (٣) نابووت؛ نابوود؛ مافینگی؛ دەم لەپووش. (نابود)

ناوێت : نابێت؛ ناویٚ؛ نابیٚ. (نمیشود)

ناوێرم . زات ناکەم؛ زاتم نییە؛ دەترسم؛ جورئەت ناکەم. (جرئت‌نمی‌کنم)

ناوێژک : [ناو،ت] داری بەینی دوو لوٚلەپ؛ دار دوٚ ژنگ؛ نێرەژەن. (چوب‌بین‌دودسته‌مشک)

ناوێژە : [ئاوەڵناو] لکەدار؛ لەکەدار؛ عەیبدار. (لکەدار؛ معیوب)

ناوێژە : [ئاوەڵناو] نەبیستراو؛ سوٚسرەت؛ سوٚزرەت؛ عەجایەب؛ تایبەت. (عجیب؛ ممتاز)

ناوی گەورە : ناوی فامیلی؛ شوٚرەت؛ ناوی بنەماڵەیی کە لە بابەوە بە فرزەند دەبرێت. (شهرت)

ناوێن کەفش : لە ڕوانگەی دەستووری زمانەوانیەوە، ناوی شتی ناسراو(مەعریفە). (اسم‌معرفه)

ناوێن نەکەفش : لە ڕوانگەی دەستووری زمانەوانیەوە، ناوی شتی نەناسراو(نەکەرە). (اسم‌نکره)

ناهید : [ناو](١)بەرەبابێکن لە ئێلی فەیزوڵڵابەگی کە شورەتیان (ناهید)ە. (٢) زوهرە گەروکێکی ئاسمانییە و دووهەمین گەروٚکی نزیک بە خوٚرە. (ستارەزهرە؛ ناهید)

نایاب : [ئاوەڵناو] شتیٚ کە درەنگ یا بە دژواری وەدەست بکەویٚ؛ (ب) بەقیمەت؛ بەهادار. (نایاب)+

نایلوٚن ؛ فد: [ناو] لایلوٚن؛ دەڵق؛ تەڵق؛ (نایلن)

نتک : [ناو] پنوٚک؛ خاڵ؛ لکە. (لکه)

نخوٚ : [ناو] نوٚک؛ نخووت؛ نخیٚ؛ نخە. (نخود)

نزارە : [ناو] مەشکەدرە. (نوعی‌ملخ‌بزرگ‌و-سیاه)

نزاکەت : [ناو] ناوە بوٚ ژنان؛ نەزاکەت؛ حەیا؛ ئەدەب؛ لەسەرەخوٚیی؛ لە توٚی نزاکەتدا قسە کردن : پەردەی ئەدەب ڕاگرتن. (ادب؛حیا؛ نزاکت)+

نزوول : عد؛ فد: [ناو] ئارەوییە، بەڵام زوٚر لەسەر زمانی جەماوەرە، ڕیبا؛ سووت. (نزول)

نزیٚ: کورتکاوەی ناوی نزاکەتە.<نزاکەت

نزیکە : (١)دوورنییە؛ ماوەی‌کەمە. (نزدیک است). (٢ب)[بەند] لەوانەیە؛ خەریکە؛ نزیکە بمریٚ : لەوانەیە بمریٚ. (مشرف‌است)

نزیکی : [ناو](١)دژی دووری. (نزدیکی). (٢ب)کاری سەرجێیی؛ ئیلاقە. (همبستر شدن)

نژارە : [ناو] بنەبانی خانوو؛ سەربان. (پشتبام)

نژی : < نەسک؛ نیسک

نسرم : [ناو]ژێرزەمینی و ژێرخانی تەرەشوٚ؛ یان جێگای خوٚرنەگر. (اطاق‌زیرزمینی‌مرطوب)

نسک : ف.مان. ژیان؛ ژین. (زندگی)

نشم : [ئاوەڵناو] هێدی؛ ئارام. (آرام)+

نعوٚری : [ناو] میزراح؛ مەزرەق. (گردنا)

نڤاوە : لەبەین‌چوونی پەنمان؛ نیشتنەوەی بای هەڵماسینی لەش. (خوابیدن‌آماس)

نڤژدی : [ناو] ڕەبەنی؛ سەڵتی؛ بیٚ‌ژنی. (مجردی)

نڤێژ هێڵ: نوێژ نەکەر.(کسی‌که‌نمازمی‌خواند)

نڤیسەر : [ناو] نووسەر؛ نڤیسار. (نویسنده)

نڤیسین : [چاوگە] نووسین : کاری نوسینی کتێب و نامە. (نوشتن)

نقیشک: [ناو] (۱)گۆچ. (معلول). (۲)کەرە. (کره)

نقتین : دڵوپەکردن. (چکه کردن)

نقووره : [ناو] چەکوش؛ چەکوچ. (چکش)

نکمال : [ناو] پەناماڵ؛ جیران؛ هاوسێ؛ جینار. (همسایه)

نکمه : [ناو] نکم؛ بوودرِ؛ رِەهۆلی ئاوەرِۆ؛ نەغم؛ نەغمە؛ لەغمە. (کانال آبروفاضلاب)

نکێنه : [ناو]فرِندەیێکە لە مریشکچووکترە ولاق درێژ و دەندووک درێژە، لە تەنکاواندا راوەدەکا و جۆرێکی تریان هەیە کە چەکمە سووری پێدەڵێن. (آوست؛ چوب پا)

نگریس : [ئاوەڵناو+ ناو] نەگبەت؛ پیس؛ چەپەڵ؛ کرێت. (نکبت)

نمانای : نیشاندان و وەدەرخستن؛ نووانەن. (نشاندادن)

نمەتک : [ناو] نزاڤ؛ دزاو؛ جێگەی ئاو دەڵێن؛ دڵۆپەی کەم. (چکەناچیز؛ نشت)

نمتک لێبرین : [چاوگە،ت] وشکایی پێهێنان؛ دڵۆپ لێبرین؛ چکاندن. (قطع کردن تراوش)

نم کێشان : نمکێشتەی؛ تەرەشۆ بوون؛ شێ مژین. (نم کشیدن)

نم– نم : [ناو] دڵۆپدڵۆپ؛ نمەنمە. (نم‌نم). [بەند](ب) هێواش‌هێواش؛ کەم‌کەم؛ بەشێنەیی؛هێدیکا؛ هێدی‌هێدی؛ ئارام‌ئارام. (نم‌نمک.آرام‌آرام)

نمەک پەروەردە : [ناو](ب)بەخێو بوو لە سەرسفرەی کەسێک ؛ (ب) منەتباری چاکەی فراوانی کەسێک بوون. (نمک‌پرورده)

نمەک‌نەناس : [ئاوەڵناو] سپڵە؛ بێ ئەمەک؛ بێوەفا. (نمک‌نشناس)

نۆ : پێشگر واتا نوێ؛ نۆ بووک، نۆموسو ڵمان، نۆماڵ. (پیشوندبمعنی‌نو)+

نۆئافرێن : خولقاندنی شتی تازە؛ نۆژەن. (نوآفرین)

نۆبنیات : [ئاوەڵناو] نەوبنیات؛ تازە ساز کراو؛ تازە دروست بوو. (نوبنیاد)

نۆبە : [ناو](۱)نۆگە؛ نۆبەت؛ گەرەد. (نوبت). (۲)جار؛ کەرەت؛ بارەکەی بە دوو نۆبە گوێزاوە. (بار؛ مرتبه)+

نوبەرەی گێڵاس :بەتەوسەوە بە کەسێک دەوترێ، مەگەر نۆبەرەی گێڵاست هێناوە؟، هاوتاکەی دەبێتە مەگەر چاوت جوانە؟. یان مەگەر کارێکی ئەوتۆ و گرنگت کردووە؟ مەگەر لەوخەڵکە زیاتری؟ (معادل تافته جدابافته و نوبرش‌راآوردن؛ نوبرگیلاس‌آوردن)

نۆبەند : (۱) گای نۆساڵ جووت کردوو. (گاو۱۲ساله). (۲)گایی کە تازە نیری خراوەتە سەرمل. (گاوتازه‌به‌خیش‌بسته‌شده)

نۆت: [ناو] نۆتە؛ ئەلفوبێی نووسینی‌مۆسیقا. (نت)+

نۆتشە : [ناو] نۆدشە؛ شارێکی کەوناراییە لە بەینی سنە و پاوە دایە؛ بەواتای نەمر لە زمانی پەهلەوی کۆندا. (نودشه)

نۆتلا : [ناو] میناک؛ مینا؛ وەک؛ وەکوو؛ کوت‌وموت؛ بینانی؛ وەکی. (مانند)

نۆتۆرڤان : [ناو] نەیرەڤان؛ چاودێر؛ نۆتروان؛ قەرەوڵ. (نگهبان)

نوخرۆ: نخرۆ؛ نوغرۆ؛ نقوم بوون لە تراوداْ؛ وەژێر ئاو کەوتن و نقوم بوون. (غرق‌شدن)

نۆرە فەوتان : نۆگە فەوتان؛ کەسێک کە نۆبەی گرتووە و لە کاتی پێویستدا لەوی نە-

بووە و کەسێکی دیکە کە لـە دوایـەوە بـووە هاتووەتە جێگای ئەو. (ازدست دادن نوبت،)
نۆزاوا : [ئاوەڵناو+ ناو] تازەزاوا. (تازەداماد)
نوژوو : < نەسک؛ نیسک
نۆژەنی : [ناو] نویێژەنی؛ نویێخوازی؛ نەو ژە نی؛ پاوێری؛ داهێنان. داهێنەری؛ داهانین. (نوآوری؛ اختراع)
نوسـکەنوسـک : [ئـامراز،دەنـگ] قوروووسـکە قوروووسکی سپڵۆت. (نالیدن‌پی‌درپی‌سگ)
نوسند : [ناو] ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبسته.؛ بساره)
نۆش: لەگەل عەیش دادێ؛ عەیـش‌ونـۆش : ڕابواردن بە خۆشی. (نوش)+
نۆش: [ناو] گەوارا؛ پاشـگر وەک: بـادەنـۆش.
نۆش گیان :[ناو،ت] نۆشی گیانت بێ؛ گەوارات بێ. (نوش جان)
نۆشابە : (۱) ناو بۆ ژنان. (۲)[ناو] خواردنـەوی بە لەزەت؛ شەربەت. (نوشابە)
نۆشابەی ئەلکولی : [ناو،ت] ساردەمەنـی کـە ئاڵکوڵی تێدابێت؛ (ب)مەی. (می)
نوشـان (ا)[چاوگـە]نۆشـین. (۲)[ڕابـوردووی نۆشین] نۆشـیان‌کـرد؛ نۆشـیان: خواردیانـەوە. (نوشیدند)
نۆشانە : تراوی خواردنـەوە؛ نۆشـابە.(نوشـابە)
نۆشانەی خودایان : [نـاو،ت] لـە زەمـانی زەڕ دەشتدا لە هەورامان دروست دەکـرا و حـەوت گیای تایبەت لە ناو هۆمە(کوپـە)ی شـەڕابـدا حەوت ساڵ‌دەمایەوە حەوت دەردی چارە سەر دەکرد لە گۆرانییە فولکلۆرەکاندا هێمـای پـێ کراوە(درمانی حەو دەردانی). (نوشابەخدایان)
نوشی‌گیان : واتا بە گیانـت خـۆش بێـت؛ لـە جوابی فەرموو یـان بـە سـڵامەتـی، لـەکـاتی خواردنەوەدا؛ یان لە پاش خواردن و خواردنەوە دەوترێ. (نوش‌جان)
نۆڤامبر . [ناو] نۆوامبر؛ مـانگی یـازدەهـەمـی ساڵی زایینی. (نوامبر)
نوقرە داخ : [ناو،ت] جەریمە کردن و چزانـدن بە پوول و پارەی نەغد لێسەندن. (نقرەداغ)
نـوقرە داخکـردن : [چاوگـە،ت](۱)زێـوی داخ چزاندن بە لەشی کەسێکدا. (داغ‌کردن‌بانقـرە-داغ). (۲ب) جەریمـە کـردن و پـارە لـێسـە-ندن.(نقرەداغ) گەرم کردنی نوقرە. (داغ‌کردن-نقرە)
نوقرەچ : [ناو] ماشـە؛ گـاز؛ مقـاش. (منقـاش؛ گاز)
نوقڵە دەمە : [ناو،ت] بەکیژ ولاوی دەم چکۆلە دەڵێن. (معادل‌غنچەدهان)
نۆکە سوورکە : [ناو،ت] لە نۆکە ڕەشکە دەکـا، بەڵام ڕەنگی تۆخ نیە و قاوەیی ئاچخە. (نخـود رنگ صورتی)
نۆکەشامی : [ناو،ت]گیای باقلە شامی و بەرە-کەی. (باقلای‌مصری)
نۆکەمار : [ناو،ت] ولەرە؛ گیای نۆکە فەرەنگی کە میوەکەی لەکالانێکی دوو درزدا یە، دژی کرمەکی ڕیخۆڵەیە. (گیاەنخود فرنگی)
نۆڵ : نۆلی؛ میناک؛ مینا؛ وەک؛ لێچوون؛ وە-کوو؛ شێوەدان. (مانند)
نوواندن : (۱) نیشاندان؛ نمونەی کاڵاکەی لـە بازاڕ نوواند. (نشان‌دادن). (۲)سەرنج ڕاکێشـان و فیزکردن، ئەدادرهێنان و خۆنوواندن. (خود-نمایی)+. (۳)دیاربوون؛ (چاپییەکـەی دەسـتت حـەوڕەنـگ دەنـوێنێ). (نمایـان شـدن). (۴) ڕازاندن. خەواندن. (خواباندن)+

نووچ : [ناو] وەنەوز؛ خەوەنووچکە. (چرت)
نووچدان : کورتەخەو؛ وەنەوز بردنەوە. (چرت-زدن)
نوورانی : [ئاوەڵناو] تیشکدار؛ پرشنگدار؛ (ب) پیاوی خواناس و ئەنی گەش. (نورانی)
نوورباران : [ئاوەڵناو+ ناو] (داپرژانی نووری زۆر) تیشکباران؛ مانگە شەو نووری دەباراند بە سەر عەرزدا : تیشکی دەباراند نوور وشەیێکی ئارەویە بەڵام لە سەرزمانی جەماوەرە، کەس بە مردوو ناڵێ تیشک لە قەبرت باریێ، یان شەوق لە قەبرت باریێ، زیاتر دەڵێن نوور لە قەبرت باریێ و مەبەست نووری خوداییە. (نورباران)
نووروناوچاو : [ناو] شانس و ئیغبالێ؛ لە نوور و ناوچاوی تۆ بەشکم کارەکە دروست بێت. (بختوشانس)
نووره : [ناو] بەردەزووخال؛ خەلووزی بەرد؛ بەردەرەژی. (ذغال‌سنگ)
نووری‌دیه : [ناو] نووری دیدە؛ ڕوشنایی و ڕووناکی چاو؛ (ب) زۆر خۆشەویست؛ فرزەند. (نوردیده)
نووژی : < نەسک؛ نیسک
نووسان :[چاوگە] (۱)کپ بوون؛دەنگ‌نووسان؛ دەنگ کەوتن. (گرفتگی‌صدا). (۲) تووش - بوون؛ دووچار بوون؛ هەڵامەتم پێوە نووسا. (مبتلا). (۳) سازگاری و نزیک بوونەوە لە کەسێک، ناسازگارە بە کەسێکەوە نانوسێ. (نزدیک‌شدن).(۴) نقیسان.نووسین ؛نووسانگمە : نووسیومە. (نوشتن)(۵) چەسپاندن؛ وەک‌گەنە پیانووسان؛ لکان؛ بە چەسپ پیا نووساندن. (چسپاندن)

نووسکاندن : نووزە نووزکردنی سپڵۆت؛ قوروووسکاندن. (صدای‌سگ‌دروقت‌درد و آزار)+
نووسیار : [ناو] نقیسیار؛ نووسەر؛ کەسێک کە دەنووسێ. (نویسنده)+
نووسینگە : [ناو] بونگا یان ڕێکخراوێکی وە-ک: نووسینگەی ماڵ و خانوو؛ نوسینگەی مارە و تەڵاق و ئیتر. (بنگاه؛ دفترخانه)
نووسینەوە : لە سەر ڕا نووسین؛ ۲و۳(ف.هن). (دوباره‌نوشتن)+
نووک تیژ : [ئاوەڵناو+ناو] بەسەری باریک و تیژەوە؛ دژی نووک کوڵ و نووک کول. (نوک‌تیز)
نووکراندن : [چاوگە،ت]نووقاندن؛ چاولێکنان : چاو قووچاندن. (بستن؛ رویهم‌گذاشتن)
نووهووت : [ناو] پارگوێری مێ. (گوساله‌دو-ساله‌ماده)
نوێ‌ئەفلاتوونی :[ناو،ت]ڕێبازێکی فەلسەفییە دەڵێ هەموو عالەم تیشکێک لە خودایە و ڕۆح دەگەڕێنەوە لای خودا. (نوافلاطونی)
نوێباو : [ناو] تازە داهاتوو. (مۆدێرن) مۆد. (مدرن؛ مد)
نوێخواز : [ئاوەڵناو] لایەنگری ڕێبازی تازە لە بواری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و هونەریەوە؛ نوی‌ژەن. (نوگرا)
نوێخوازی : [ناو،ت] ڕەوتی نوی‌خواز بوون؛ خاوەنی هزری نوێخوازانە. (نوگرایی)
نوێژخانە : [ناو،ت] ژووری تەرخان کراو بۆ نوێژ کردن بەتایبەت لە ئیدارات و ڕەستۆرانی سەر جادەدا. (نمازخانه)
نوێژی جومعە : [ناو،ت]ناو نوێژی هەینی کە

زیاتر له مزگەوتی جامێعـەی هـەر شـاریٚ لـە پشت پێشنوێژەوە دەکریٚ. (نمازجمعه)

نوێژی شێوان : [ناو،ت] چـوار رکـاتی ئـاخری نوێژی شەو؛ نوێژی خەوتنان. (نمازعشا)

نویسـەی : [چاوگـە] نووسـین؛ نڤیسـین؛ نوویسان. (نوشتن)

نەبانی : [نـاو] ناسازگاری؛ نـاکوٚکی؛ زویـری. (ناسازگاری؛ بدخلقی)

نەبڕاوە : (١)[داهاتووی نە بـڕین]هێشـتا نـە-بڕدراوە؛ بە مشار نـەبـڕاوەتـەوە. (هنوزبریـدە-نشدە). (٢)[ئاوەڵناو]لەبڕان نەهـاتوو؛ دەوام دار. (خاتمەنیافتە)(٣) لـەت نـەکـراو، سـاخ.(قطـع نشدە)

نەبهیستی : [ئاوەڵناو] نـەبیسـراو؛ نـەبیسـتوو. (شنیدەنشدە؛نشنیدە)

نەپسێن : [ئاوەڵناو] نەپچڕ؛ (ب)تاڵی قاییم و خوٚراگر کە درەنگ بپچڕیٚ. (غیـر قابـل‌قطـع شدن)

نەپوختە : [ئاوەڵناو] (١) لـەکـار دەرنـەهـاتوو؛ ڕانەهاتوو؛ ساف‌وسادە؛ بیٚئەزموون؛ جـیٚ نـە-کەوتوو؛ لەکلٚ دەرنەهاتوو؛ کار نـەزان؛ (٢)نـە کوڵیو. (١و٢.ناپخته)+

نەپەتی : [ئاوەڵناو] بێهوٚش؛ بەرزە؛ نادیار؛ پە-سیو. (بیهوش.گم)

نـەترانـدن : تـەسـکین دان؛ دڵـداری پێـدان؛ ئارامکردن. (تسکین‌دادن)+

نەترسان : وێران؛ نەترسیان؛ بیٚپەروایی؛ بـیٚ-هەراسی. (نترسیدن)

نەترسە : (١)بوێرە؛ بـەزاتـە؛ بـەجورئـەتـە. (-شجاع‌است). (٢) مـەترسـە؛ ترسـت نـەبێـت. (پروانکن)

نەترین: [چاوگە،ت] ئارام بوون؛ ئوٚقرە گـرتن. (آرام‌شدن)

نەتەویسـت : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] دڵ نـەخـواز؛ دوژمن. (دشمن)

نەجخ : [ناو] بێور؛ تەوری چکوٚلە. (تبرزین)

نەختەک : [بەند] نەختێک؛ کەمێک؛ توزێـک. (کمی)

نەخشکار : [ناو،بک] ئەوەی کاری نەخشاندنە. (نقش‌کنندە)

نەخلٚ : [ناو] دار خورما. (نخل)

نەخوازە : [بەند] بوٚ کەس درێغیم نییە نەخوازە بوٚ تو؛ نەخاسما؛ بەتایبەت؛ خاسما. (مخصوصا)

نەخوٚشەر : [ناو] لەپە. (لپە)

نـەخوٚشـین داری: [نـاو](١) پـەرەسـتاری و ئاگالێبوونی نەخوٚش. (٢) کەسێک کە لە ماڵدا نەخوٚشی هـەبـیٚ وئاگـای لێـیبێـت. (بیمـار داری).

نەخوٚشینی ئوٚرژانسی: نەخوٚشی لە مەترسیەوە نزیک کە بیٚنوٚبەگرتن لە نەخوٚش‌خانە، دەبیٚ دوکتور بگاتە سەری. (بیمار اورژانسی)

نەخوٚشینی‌خەو:چەشنیٚ نەخوٚشین‌کە بە هوٚی پێـوەدانـی مێشـوولەی (تسـەتسـە) ئینسـان تووشی دەبیٚ. (مرض خواب)

نـەخوٚشـینی قـەنـد: [نـاو] شـەکـەرمـز؛ دیابێت(بیماری قند)

نەخوٚشینی‌گیروٚدار: نە خوٚشینێک‌کـەجـەمـاوەر لەیکترینەوە تووشی دەبن و زوو تەشەنـە دە-ستێنیٚ. (بیماری واگیردار)

نەخوە: [بەند] نـەخـوٚ؛ ئـەینـا؛ ئـەگینا؛ دەنـا. (وگرنە)

نەدار : فد: [ئاوەڵناو+ ناو] دەستەواژەی قومار-

بازانە، مەبەست لە دوو نەفەر لە کۆڕی قومار- بازاندا کە لەیەک پارە وەرناگرن. (ندار)+
نەداری : [ناو] حاڵەتی نەدار بوون لە قومـاردا؛ فەقیری.(نداری؛ بینوایی)+
نەدەرووم : نەمدا؛ نەدەرووم وەباد :نەمدا بە بـا. (ندادم)
نەدیتۆک : [ئاوەڵناو] نەدیتوو؛ نەدیو بدیو؛ تازە پیاکەفتگ. (ندیدبدید)
نەدیتی : [ئـاوەڵنـاو] نـەدیتـوو؛ نـەدیوبـدی. (ندیدە؛ ندیدبدید)
نەدیر : [ئاوەڵناو] نەدار؛ نەدیرم : نەیرم : نیمە، نەدیریێت : نەیریێت : نیەتی، هەروەها نەیری : نەیریت : نیتە، نەدیرن : نەیرن : نیانە. (ندار)
نەڕاست : [ئاوەڵناو] (١)درۆ. (دروغ). (٢)کـەچ؛ خوار؛ لار. (کج)
نەڕاوەستایی : [ئاوەڵناو] خۆڕانەگر؛ نەحەجماو؛ بزۆز؛ بێ ئۆقرە؛ بێئارام. (ناآرام)
نەڕمادە : [ئاوەڵناو] پیتی(د)لە زۆرجـێ نایێتـە گوتن و دەسیشوریێت، واتا نـە نێـر نـە مێـوی گامیش و وشتر. (نەرونەمادەگاومیش‌وشتر)
نەرمگۆ : [ئاوەڵنـاو] زمـانخـۆش؛ نـەرمبێـژ. (شیرین‌زبان)
نەرمە خوناڤ : [ناو،ت] نـەرمـە بـاران؛ پـروو شەی باران. (باران‌اندک)
نەرمەڕان : [ناو] نەرمایی ڕان؛ شلکەڕان؛ نـە- رمەڕانی(شلکەڕان)ی بگوشم بۆنی لە سـینە و مەم کەم. «هێمن». (نرمەران)
نەرمەساو : [ناو] تیژ کردنی تێخ بـە هـەسـان یان شتی ساف دژی زبرە ساو کە بە بڕبەندی تایبەتی ئاسن یان زبرە دەکریـت (تیژکـردن- تیغ‌بافسان یاشیئی‌صاف)+
نەرمەنایە : [ناو،ت] ئامێرێکی مۆسیقایە بە فوو لێدەدرێ. (نوعی‌نی)
نەرمیلێ : > پێچە
نەڕنای : [چاوگە] نەڕاندن؛ نەعـرەتـە پێکـان؛ ئەڕنین. (نعرەزدن)
نـەرە : [نـاو] بـەلـوو؛ بـەڕوو؛ (ب)مـازگ دار؛ دارگەزۆ. (گزعلفی.بلوط)
نەریت : [ناو] داب و دەستوور و ڕەسـمی بـاو لە کۆمەڵگادا. (رسم‌ورسوم)+
نەڕێک : [ئاوەڵناو] (١) ناڕێک؛ ناڕاسـت؛ چـە- وت؛ لار. (ناصاف.کج). (٢)نادروسـت؛ ناتـەبـا. (نادرست)
نەریمان : باوکی سامی جەددی ڕۆستەم؛ نـاوە بۆ پیاوان. (نریمان)
نەزاکەت : > نزاکەت.
نەزرونیاز : [ناو،ت] بەڵێنی ماڵ و سـامان بـە- خشینەوە پێشەکی یان بەمەرجی بە دیهـاتنی ئاواتێک. (نذرونیاز)
نەزری : [ئاوەڵنـاو+ بـەنـد] مـاڵ و سـامان و خۆراکێک کە بە هۆی بە دیهاتنی ئاواتێک بە نـاو خـەڵکـدا بڵـاو دەبێتـەوە یـان بـە نیـازی خێروخێراتەوە دەبەخشرێتەوە یان دانـراوە بـۆ بەخشینەوە. (نذری)
نەژناس : [ئاوەڵناو] ناس‌نەکری؛ نەناس؛ نـە- ناسراو؛ نائاشنا؛ ناشناس. (ناشناس)
نـەسـارا : [نـاو] مـەسـیحی؛ مـەسـیحیگەل. (مسیحیان)
نەساز : [ئاوەڵناو] ئـەوەی ناسـازێ و لـەگـەڵ کەسن ناحەوێتەوە. (ناسازگار)
نەستووری : [ناو] لقێ لە ئایینی مەسـیحیەت. (نسطوری)

نەسرانی : [ئاوەڵناو] شوێگرانی عیسا مەسیح؛ مترانی. (عیسوی)

نەسک : [ناو] نیسک؛ نووژی؛ نوژوو؛ نوژوی؛ نژی، نژوو؛ مژوی؛ مەرجو؛ مەرجی؛ نسک؛ میژوی؛ مەرژی. (عدس)

نەسک : [ناو] هەریەک لە ٢١ بەشی ئاویستا. (هریک از٢١ باب اوستا)

نەسۆژ : [ئاوەڵناو] نەسووچ؛ نەسۆز. (نسوز)

نەشکەن : [ئاوەڵناو] وشە فارسییە، بەڵام ناوی جۆرێک شووشەیە کە درەنگ دەشکێ و بەرگەگرترە. (نشکن)

نەشمیل : خونجیلانە و نەرمو نۆڵ؛ جوان و کورتە باڵا. (کوتاە اندام خوش قیافە)

نەشنەفتن : (١)نەبیستن؛ گوێ لێنەبوون. (نشنیدن). (٢)گوێ بە قسە نەدان؛ گوێ لێ خەواندن. (گوش‌ندادن).(٣)کەڕی. (کری)

نەشنەفتەن : نەیبیستووە؛ گوێی نەداوە-تێ؛گوێی لێنەبووە. (نشنیدە)

نەشیف : [ئاوەڵناو] نشێو؛ سەرەوژێر؛ سەرەولێژ؛ لێژ؛ سەرەوخوار. (سراشیب)

نەعناداخ : [ناو،ت] نەعنای لە نێو ڕۆندا سوورەوە بوو بۆ سەر هەندێ خۆراک. (نعناداغ)

نەغمە : < میزراب.+

نەغمە : [ناو] ئاواز؛ ئەی موتیریبی حەریفان دەستکەن بە نەغمە خوانی. «تاهیر تەوفیق».
(نغمە)+

نەفتک : [ناو] نەفتیک؛ شقارتە؛ شەمچە؛ کمریت؛ گۆرد. (کبریت)

نەفتە ڕەشە : [ناو،ت] مازووت؛ نەوتە سیاوی؛ ناوی گەڕەکێکە لە شاری سنە. (نفت‌سیاە؛ نام‌محلەای‌درسنندج)

نەفتی : [ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک بە نەوت کار بکات. (نفتی)

نەفتیگاز : [ناو،ت]گازوییل؛ سووختی هەندی ماشینێ دیزل. (گازوئیل)

نەفسکە : [ئاوەڵناو] نەفسەک؛ نەوسن؛ چڵیس؛ سکەڕۆ. (شکمو؛ شکم‌پرست)

نەڤجار : [ناو] نەوە. (نوە)

نەقارە : [ناو]کاسەی چووکەی تار. (نقارە)+

نەقۆ : [بەند] نهۆ؛ نهو؛ نووکە؛ ئێستا؛ ئەلعان. (حالا)

نەگەڕ : [ئاوەڵناو] بێجووڵە و تەکان و خول خواردن؛ بێڕەوین و زڤڕیان. (ساکن‌و-بیحرکت)

نەماگ : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] نەماو؛ لەبین چووگ؛ فەوتاو؛ لە ناوچووگ. (نماندە؛ ازبین-رفتە)

نەمانەوە : (١) لە جێگایێک نیشتەجێ نەبوون و گل نەخواردنەوە. (نماندن‌درجایی). (٢) لە کەسێک کەمتر نەبوون؛ بەجی نەمان؛ کەم نەهێنان؛ تۆ لە کەس نامێنیەوە : تۆ لە کەس کەمتر نیت. (کم‌آوردن)

نەماو : < نەماگ.

نەمری : (١)[ناو] زیندوویی؛ ڕەوتی هەرمان. (مرگ‌ناپذیر). (٢) هەربژیت و نەمری: مردنت لێ دووربێت؛ نەمریت. (زندەباشی؛ نمیری)

نەنێ : [ناو](١) دایە گەورە؛ نازناوێک بۆ ژنی زۆر پیر و داپیر. (٢)زۆر ژنی مانگادۆش بە مانگا دەلێن، بەتایبەت لەکاتی دۆشیندا، وەک لاواندنەوە (١و٢.ننە)

نهۆ : [بەند] ئیستە؛ ئیسە؛ ئەلعان؛ نهە؛ نووکە. (حالا)

نەواڕیای : نەگوڕان. (عوض‌نشدن)
نەوانخانە : [ناو] بێ‌ئەنواخانە؛ هەژارخانە؛ جێگای بەخێوکردن و مانەوەی هەژاران و فەقیران. (نوانخانە)
نەوتکێش : [ناو]کەرەستەی ڕاگوێزانی نەفت؛ وەک پاپۆڕ و تریلیی نەوتکێش. (نفتکش)
نەوتی سپی : [ناو](ب)نەوتی سووتاندن؛ نەوتی چرا. (نفت‌سفید)
نەوراتن : هەویر هەڵنەهاتن. (ورنیامدن‌خمیر)
نەوساز : [ئاوەڵناو] تازە دروستکراو؛ نوێساز؛ خانووەکەم نۆسازە یان نەوسازە : تازە سازە. (نوساز)
نەوسازی : [ناو] تازەکردنەوە؛نوێکردنەوە؛ چاککردنەوەی خراپی؛ ئاوەدان‌کردنەوە. (نوسازی)
نەوسی : [ناو] زرمنداڵ. (ناپسری‌وناددختری)
نەوەرە : (١)گوندێکە نزیکی شاری سنە. (اسم‌دهی‌است). (٢)مەوەرە؛ چەقەمەکە. (عوعونکن؛ ورنزن)(٣) ناوەڕێت (پارس نمیکند)
نەوەزی : نەی‌خەیتە؛ تی‌نەهاوێیت؛ نەی‌خەیە؛ نەی‌خەی. (نیاندازی)
نەوەکام : [ئاوەڵناو] کامڵ نەبووگ؛ نەگەییو؛ خۆ نەگرتوو؛ وەک بەرخێ کە لە پێش کاتی خۆیدا لە دایک ببێت؛ تووی خرچە هێشتا نەوەکامە. (ناکامل)
نەوەندە : [ناو] ڕەپستەی درەنگ چێزاو. (آبسته‌وبسیاردەدیرکاشته‌شده)
نەویم : (١)نەبووم؛ نەووم. (نبودم). (٢) لی‌نەویم بوٚم بەرزەوەنەبوو؛ گوشار بۆ بەرز کردنەوەی شتێک. (فشاربرای‌بلندکردن) (چیزی)(٣) لەخوارەوەم؛ بەرزنیم. (درپائینم)
نەوینوون : نەبینم. (نبینم)
نەهێقیکری : چاوەڕوان نەکراو؛ دوور لە هیوا. (دورازانتظار)
نەهێشتن : (١) ڕیگە نەدان. (نگذاشتن). (٢) لەبین بردن و نەهێلان؛ لە ناو بردن. (ازبین‌بردن)
نەهێڵ : [ناو،بک] نەهێژ؛ بەرگر؛ کەسێک کە نایێڵێ و بەرگری دەکا. (مانع؛ جلوگیر)
نەی لێدان : شمشاڵ ژەندن. (نی‌نواختن)
نەیچە شەکەر :[ناو] نەیچە شەکەر. < لەلە
نیا : (١)پاشکر لەچاوگەی (نیان، دانیان: دانان) بەواتای چاندن؛ دەسنیا. (٢)لە (نگاە)ی فارسیەوە هاتووەتە کورتکردن بەواتای ڕوانین. تماشا. (نگاە)+
نیاگیە : بهوریی نیان. < نیای
نیانگر : [ئاوەڵناو] نەهێنگر؛ نەهێندر؛ یانی گر؛ نیانیگر؛ سەگێ کە لە پاشەوە بە نەهێنی دێ و لە پڕ گاز دەگرێ. یانیگر. (سگی‌کەدزدکی وبی سروصداحملەمی‌کند)
نیانەوە : نانەوە؛ دروستکردن(ماڵ‌نیانەوە)، تەون نیانەوە : تەون هەڵخستن؛ ئاژاوە نیانەوە : ئاژاوە نانەوە.(برپاکردن.دایرکردن)
نیانەوە: نانەوە؛ دیاریکردن؛ لەبەرچاوگرتن، نیانەوەی جێگایێک بۆ دزی یان کردنی کارێکی تر.(زیرسرداشتن؛ درنظرگرفتن)
نیانی : [ئاوەڵناو+ بەند] شاراوە؛ پەنامەکی؛ لە (نەهان)ی فارسیەوە هاتوو. (نهانی)
نیانیگر : < نیانگر
نیای : [ڕابوردووی چاوگەی نیان][(١)نای؛ چەقاندی. (کاشت). (٢)دای‌نیا: داینا، نیایە ئە-

گره : دایناێره. (گذاشت)
نیپتۆن . (١) ناوی ئەستێرەیێکە. (٢) ناوی خودای زەریا لە یۆنانی قەدیمدا. (نپتون)
نیترۆگلیسرین : [ناو] تەقەمەنییێکی زۆر بەهێزە. (نیتروگلیسرین)
نێر : [ئاوەڵناو] لە مۆسیقیدا بە دەنگی بۆڕی گۆڕانییێژ دەگوترێ؛ باس؛ گڕ؛ بەم. (صدای بم‌خواننده)+
نێرگزەکردن : [چاوگە،ت] نژدەکردن؛ بڕینی بەقەرا دوو قامک لە سەری کلکی جوانوو بۆ ئەوەی چاک کلک بگرێ. (قطع‌دوسانت از دم کره‌اسب)
نێرنژەن : [ناو] داردۆژەنگ؛ دارێک کە دەچێ بەناو هەردوو لۆلەپی مەشکەدا. (چوب‌میانه دودسته مشک)
نێرۆک : [ناو] گیای زەرداوبەر؛ باوەشێنەگیا. (سرخس‌نر)
نێرومێ : [ناو،ت] دەستەواژی دارتاشییە؛ واتا کانەوزبانە؛ دوو تەختە کە یەکێکیان دەچێ بە ناو یەکیکی دیکەدا. (نرومادە)+
نێروو : [ئاوەڵناو]کاتی جووتخوازیی پشیلەی مێو. (گربه‌مول)+
نێرەژەن : [ناو] داری بەینی دوو لۆلەپ لە مەشکەدا؛ دار دۆ ژەنگ؛ مەترەقی پیاوی پێ دەشوبهێنن. نێرەنژەن. (چوب‌بین‌دودسته مشک)
نەیرڤان : [ناو] نێرڤان؛ چاودێر. (نگهبان)
نێرەمۆ : (١) [ئاوەڵناو] نێرە مووک. (نەنرنە مادە؛) (٢)[ناو] پەیوەندی ڕووەک؛ موتوربە؛ موتوربە؛ کاری تاماندن. (پیوند)
نێرەمۆی ئەندام : [ناو،ت] پەیوەندی ئەندامی لەش وەک گورچیلە و دڵ و جەرگ. (پیوند اعضا)
نێرەنان : [ناو،ت] تیرەنان؛ تیرۆک؛ وەردێنە؛ داری نان پانکردن لەسەر پنەکە. (نورد)
نیرەنیر : [ناو،ت]قیژەقیڕ و هاوارهاوار؛ نەڕاندنی زۆر. (داد زدن زیاد)
نێرەهەر : [ناو،ت] نێرەکەر؛ کەرینێر. (نرەخر)
نێری : [ناو](١)بارودوخی نێر بوون. (نری) (٢) نێرەی بزن. (شاک؛ تکه)
نێژان : نێژتن؛ چەقاندنی نەمام؛ ژێر خاککردن؛ بەخاک سپاردنی مردوو. (دفن‌کردن؛ نشازدن)
نیسکەشۆر : [ناو،ت]نیسک شۆردنەوە بە دوو کاسە بۆ جیابوونەوەی زیخ، لەو کاسەوە بۆ ئەو کاسە گویستنەوە؛(ب)هاتوچۆی زۆر. (شستن‌عدس؛ برووبیاکردن)
نیشان : پاشگر بەواتای لەسەر دانراو و لەسەر چەسپ کراوی عەلامەت؛ نیشانە کراو؛ وەک: سەدەف نیشان، گەوهەرنیشان؛ دەست نیشان. (نشان)+
نیشانە ئەنگێو : [ناو،ب‌ک] لە ئامانجدەر؛ ئامانج ئەنگێو. (کسیکه به هدف میزند)
نیشتن : [چاوگە](١) لە یاریی ڕامیدا دانانە عەرزی کۆمەڵێک لە کارتەکانە. (٢) گێڵە نەهێنان و وەگەرخستنەوەی مۆرەی کوژراو لە نەردێندا. (١و٢.نشستن)+
نیشتن : [چاوگە] داچوون؛ ڕوچوون؛ قوپانی سەربان. (نشست)
نیشتنەوە : (١)لە گەرکەوتنی با؛ باکەی نیشتەوە؛ نیشتنەوەی با. (فروکش‌کردن)(٢)دووای هەڵفڕین هاتنە سەر عەرزی

فڕنده و فڕۆکه. (نشستن‌پرنده)+

نیڤەتۆڤ : [ناو] نیوەتوو؛ ڕنینەوەی دەغڵ بە-مزێک، بەرانبەر بە نیوەی تووی وەشاوی دە-غڵەکە. (دروکردن‌غلات‌درمقابل دریافت-کردن‌نصف‌تخم‌پاشیده‌شده)

نیڤەڕۆژە :[ناو] فراڤێن؛ نەهار؛ نیوەڕۆژە؛ نانی نیمەڕۆ. (نهار)

نیکۆتین : [ناو] ماکێکە لە ناو ژەحری سیغاردا؛ ماکێ لە ناو تووتن و دووکەڵی تەماکودا. (نیکوتین)

نیگارستان : [ناو] جێگای وێنەگەری یان هە-ڵواسین یان دانانی وێنەگەل؛گالێری؛ گەلێری. (نگارستان)

نیگارگەر : [ناو،بک] وێنەکیش. (نقاش)

نیل : < کەوەگیا.

نێل : [ناو] نیل؛ نیر؛ ئارق و نێل : ئاموور و نیر. (یوغ)

نێڵەنێل : [ناو،ت] حاڵەتی گڕی بە تەوژم و تینی ئاگر. (زبانه‌بلندآتش؛ حرارت‌زیادبخاری)

نیم پەردە :[ناو،ت] نیوپەردە نیوپەردە لە مۆسیقادا لە بەینی دوو نۆتی سەرەکیدا نیوەی پەردەیێک. (نیم‌پرده)

نیمڕوو : [ناو،ت] کۆڕی‌وێنە کێشییە، نیم-ڕوخسار؛ وێنەی نیوەی سەروچاو واتا لە تە-نیشتەوە. (نیمرخ)

نیمسال : [ناو،ت] نیوەیێ لەسال؛ شەش مانگ؛ (ب)نیو ساڵی خوێندن؛ نیو تێرمی یە-کساڵە یان تێرمێکی شەش مانگە. (نیمسال

نیم‌گرد : [ناو] کۆڕی مۆسیقایە، نیوەی یەکە-ی کات لە نۆت نووسیندا، بەرانبەر بە یەک سپی یان چوار چەنگ. (نیم‌گرد)

نیمەیی: [ناو] نیوەیی؛ (ب) لە نێوەڕاستدا شە-ریک بوون؛ نیوەیی بووە : گەیشتووەتە نیوە. (۵۰٪ .نصف؛ نیمه)

نینۆڕ : [ناو]گیاییێکی دوو ساڵەیە، گەڵاکەی ماکێکی سرکەری تێدایە بە ناوی(لۆرێن)کە دەبێتە هۆی سەرگێژ بوون؛ دژی پەنمانی گورچیلەیە. (کرفس‌عطری)

نیوئاڵقە : [ناو] نیوجەغز؛ لەتێک لە جەغزێ؛ نیوەی‌جەغزێ. (نیمدایره)

نیـواونیـو : (ب)بەشکردن لە نێوەڕاستدا؛ دووکوتی بەرانبەر و بەقەرایەک. (نیم‌ونیم)

نێوبڕ : [بەند+ ناو] لە ریزێک چەند دانە بە حیساب نەهێنان؛ بە جێ هێشتنی ناوبەناو؛ بەینابەین بەجێ‌هێشتن؛ مەودا بە مەودا. (چند، یا یک‌درمیان)+

نێوبەدەرەوە : [ئاوەڵناو]ناودار؛ مەنشوور؛ ناسراو لە جەماوەردا؛ بەنێوبانگ. (مشهور)

نێوچاوان : [ناو،ت] توێڵ؛ تەوێڵ. (ب)بەخت و شانس. (پیشانی؛ بخت‌واقبال)

نێوچاوانە : [ناو،ت] لەناوەڕاستی شتێکدا؛ ناوە-ند؛ لە کوردستانی باشوور سەنتەر بەکاردێنن کە لە سێنتێری ئینگلیزی وە ها تووە. (مرکز)

نێوڕان : [ناو،ت] ناومەر؛ ناو گەلەی پەز؛ د چمە نێو ڕان؛ دەچمە ناو مێگەل. (میان‌گله)+

نێوقەد :[ناو]بەینی نووچکەی‌کێو و دامێن؛ کەمەر؛ ناتلەنگ؛ ناوەڕاستی درێژایی. (کمر ؛ کمرکش؛ میان)

نێوک‌کەوتن : [چاوگە،ت](۱)ناوک کەوتن؛ جۆرێک نەخۆشین بە ئێشی ناوزگەوە. (ناف-افتادن). (۲) (ب)ترسان و داچڵەکانی بە تە وژم. (شکه‌شدن)

نێوکەڕەشە : [ناو] برینی سەرپشتی یەکسم بە هۆی باری ڕەق یان گرتنی زین و کورتانەوە. (زخم‌پشت‌اسب‌والاغ)

نێوگایی : [ناو] (گا) واتا (جێگا)، نێوجێیی؛

ناوبژی. (میانجیگری)

نێولێنان : [چاوگەت] ناو لەسەر دانان؛ نێونان. (اسم‌گذاری)

نیوە: [ناو+پێشگر]کوتێکی تەواو؛ نیوەشەو؛ نیوەڕۆ؛ پێشگر واتا بەشێ، نیوەشۆڕ. (نیمە)

نیوە : پێشگر بەواتای کوتێ یان بەشێ؛ وەک نیوەشەو، نیوەکوڵ، نیوە ڕزیو؛ نیوە کوتراو. (نیمە)

نیوە پەردە : <نیم پەردە.

نیوە دوورگە : [ناوت] جێگایێک لە وشکی کە سێ کەناری ئاوبێت و لایێکی چەسپابێت بە وشکانیەوە. (شبەجزیرە)

نیوەکارە : [ئاوەڵناو+ بەند]نیوەوناتەواو؛ کارێ کە هێشتا تەواو نەبووە. (نیمەکارە)

نیوەکاری : [ناو]ڕەوتی کاری نیوەکار؛ ڕەنجبەرێک کە بەشێک لە دوو بەشی بەهرە و داهات دەبات. (۵۰ ٪دربهرەشریک‌شدن-کارگر)

نیوەگۆ : [ناوت]کوتێکی تەواو لە شتێکی خڕ. (نیمکرە)

نیوەگۆی باشووری : [ناوت] نیوەگۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باشوور.(بەرەو خوار). (نیمکرەجنوبی)

نیوەگۆی باکوری : [ناوت] نیوەی گۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باکور.(بەرەو ژوور). (نیمکرەشمالی)

نیوەگیان : [ئاوەڵناو] لە نێوان مان و نەماندا؛ نەخۆشی نزیک بە مردن. (نیمەجان)

نێوەنێوە : [بەند] جارجارە؛ ناوبەناو؛ بەینابەین. (گاهگاە)

نیوەوناتەواو : [ئاوەڵناو]کارێ کە نیوەکارە مابێتەوە. (نصف ونیمەکارە)

نیوەونیوە: [بەند] لەناوەڕاستدا؛ وەک لە ناوەڕاستدا بەشکردن. (نصف و نصف؛ قسمت-کردن)

نێوەوە : ژوورەوە؛ ناوەوە. (توی؛داخل)

نییە : [ناو] توونە؛ دژی هەیە. (نیست)

نییەزانم : نازانم؛ نزانم؛ چووزانم؛ چدزانم؛ چازانم. (نمی‌دانم)

نییەسی : نییەتی؛ لەڕابووردوودا ئەو وشەیە زۆر لە سەقز بەکار دەبرا بەڵام ئێستا لە سنە لە بری(تی)هەر(سی) دەوتری و باوە وەک: هەیەسی، کوشتگیەسی. (ندارد)<سی

پیتی (ن) بەشی وشەی بیانی

ناتۆڕالیست : فد؛ فرد: سروشتخواز؛ هۆگری شروشت بەتایبەت لە نیگارکێشیدا. (ناتورالیست)

ناتۆڕالیسم . فرد؛ فد: ڕێبازێکی هونەری نیکارکێشییە، کە شوێگرانی هۆگری سروشتن. (ناتورالیسم)

نارسیزیسم : فد؛ فرد؛ اند؛ تد: نەخۆشی خۆ بەزیاتر لەدیتران زانین و خۆ پەسەندی و خۆویستی. (نارسیزیسم)

نازیسم : فرد؛ فد؛ اند: ئاموژەییێکی ڕامیاری

عەسکەری و کۆمەڵایەتی کە لە ئاڵمانیا پێکهات و لە سەربنەمای ڕەگەز پە رستی و تاکە حیزبی دامەزرا. (نازیسم)

ناسیۆنالیست : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخواز؛ باوە- ڕمەند بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیست)

ناسیونالیسم : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخوازی؛ بڕوای لە ئەندازەبەدەر بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیسم)

ناشایستە : [ئاوەڵناو] (١)نالایەق؛ ژیٚنەهاتی؛ نەشیاو. (ناشایست). (٢) ناشایست؛ ناپەسەند؛ بەد؛ کرێت. (ناشایست)+

نشینی : پاشگر بەواتای دانیشتن و مانەوە؛ شارنشینی؛ گوندنشینی. (نشینی)

نوختەچین : ناوی جۆرێک نیگارکێشییە بە خاڵی(پڕو لە پەنای یەک و جارنا خاڵی بڵاوبڵاو). (نقطەچین)

نوشوست : [ناو] ڕۆچوون؛ بەچاڵدا چوون و قوپان و نیشتنی سەربان و عەرز؛ سەربانەکە نوشوستی کردووە؛ داچووە؛ ڕۆچووە. (نشست)

نەستەعلیق : عد؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک نووسینە، زیاتر بە قەڵەم قامیش دەنووسریٚ و زۆر پەسەندە. (نستعلیق)

نەسخ : عد؛ فد: ناوی شیوە نووسینێکی وڵاتە ئیسلامییەکانە. (نسخ)

نیٚئۆپان : [ناو] تەختەی دەستکرد، لە بڕەدار و چەسپ. (نئوپان)

نێسکافە : [ناو] جۆرێک قاوەی هاڕاوە کە حەوجەی بە دمکردن و کوڵاندن نییە و لە ئاوی کوڵاتوو دەکرێت. (نسکافە)

هائومەگا : [ناو] مەیخانە. (میخانە)

هاتنەدەست : [چاوگە،ت] (١) پـارە هاتنـە دەست: وەدەست کەوتن. (بدسـتآمـدن). (٢)دەسـتکردنەوە و بـەرەنگـار بوونـەوە؛ کوڕەکانھاتنە دەست و شەڕێکـی باشـیان کرد. (دفاع‌کردن) (٣) فێربوون و شیاوی و شارەزایی بۆ ئەنجامی کارێـک؛ ڕەوشـتی کار هاتنەدەست. (خبره شدن در کاری)

هاتنەسـەربـەرە : [نـاو،ت] بـۆ داوخـوازیٚ چوونە ماڵی کەسیٚ، زیاتر بۆ خواز بێنی ژن وکچ. (خواستگاری)

هاتنەسەرچۆک : [چاوگە،ت] هەڵسانە سەر چۆک بۆ وەڵام دانەوە زیاتر وەڵام دانەوە بە توندوتیژی. (رویزانوبلندشدنبـرای‌جـواب دادن)+

هاتنە قەوام : خۆ گرتنی چێشت یا خۆراکی تـراو کـە بـە کوڵانـدن دێتـە ڕادەی دیاریکراوی ئامادە بوون. (قوام‌آمدن)

هاتنــە کوشــتن : [چاوگــە،ت]کــوژران؛ کوژیان. (کشته شدن؛کشته‌شدند)

هاتنە کەوان : [چاوگە،ت] نزیک بوونـەوە تاتیرەڕەس؛ (ب)ڕازیبوون؛ هاتنە سەربار؛ مەیل‌دان، ئەگەر مەیلت لە سەرە بەڕاستی وەرە کە وان. «فۆلکلۆر». (براه‌آمدن)

هاڕای : [چاوگە] هاڕین؛ وردکردن. (خرد-کردن)

هـارپ : فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] ئـامێرێکی مۆسیقایە وەک چەنگ وایە و بەقامک دە-ژەندریٚ. (هارپ)

هارژنگ : [ناو] تەنگز؛ چاڵووک. (سفیدخار؛ نوعی‌خاربرای‌پرچین‌روی‌دیوار)

هارس : [ناو] تاوان؛ گوناح؛ سووچ. (گناه)

هارمۆنیکا :[ناو] ئامێرکی مۆسیقایە بە فـوو لێدەدرێت. (هارمونیکا)

هارمۆنیۆم : [ناو] ئـامێریکی مۆسـیقایە بـە فوو لێدە دریٚ. (هارمونیوم)

هاروژانـــدن :[چاوگـــە،ت] شـــێواندن؛ ئاڵۆزانـدن؛ هورووژانـدن وەک ئاڵۆزانـدنی شارە هەنگەژاڵە. (آشفته‌کردن)

هارەبڕ : [ناو،بک]بـەردی دەسـتاڕ و ئـاش چێکەر؛ وەستای هارە دروستکەر.(تراشـنده سنگ‌آسیا)

هازی : [بەرهەمی‌چاوگە] توانایی؛ بەتاقـە-تی؛ بەهێزی. (توانایی)

هاژیلە : [ناو]حاجیلە؛ حاجێڵە؛ کووژەکـەی چووک؛ قاوخی هـەنـدیٚ زینـدەوەری دە-ریایی وەک شەیتانۆکەی چووک. (پوسـته نوعی حیوانات دریایی)

هاس : [ناو] ڕەنگی قاوەیی ئاچخ بە پەڵە-ی وردی ڕەشەوە. (رنگ‌قهوییباخال‌های-سیاه)

هاسر : [ناو] کاتژمێر؛ دەمژمێر؛ سەعات.

(ساعت)
هاسرساز :[ناو،ت] سەعەتساز؛ کاتژمێر-
چێکەرەوە. (ساعتساز)
هاشاوڵ : [ناو] حاشاوڵ؛ هێرش؛ بەشەڕەوە
بۆ چوون و پەلاماردان. (حمله)
هاڤیتی : (١)فڕێدراو. (پرتشده). (٢)فڕێیدا؛
خستی؛ هاویشتی؛ هاوێشتی (انداخت)
هاکوو : [بەند] هاتوو؛ لەوانەیە؛ نزیکە؛
تەقاو؛ ڕەنگە؛ هاکوو گەیشتە ئێرە : هاتوو
گەیشتە ئێرە. (ممکن‌است؛ بەزودی
هاکی : اند؛ فد؛ فرد؛ هێند: [ناو] یارییێکە
وەک تۆپی پێ؛ بەڵام بە گۆچانێکی تایبەت
لە تۆپ دەدرێ دوو جۆری هەیە لە سەر
عەرز و لە سەر سەهۆڵ. (هاکی)
هاڵاو : (١) [ناو،بک+ناو،بەر]تێوە پێچراو؛
لەپام هاڵاوە : لە پام ئاڵاوە. (پیچیدەشدە).
(٢)[ناو] هەورمی گەرمی ئاور؛ (هاڵاوێ
خۆشترە لە پڵاوێ) (گرمای آتش).
(٣)[ناو] چێشتێکی مزری قورە تێکراوە،
تایبەت بە ناوچەی سنەیە. (نوعی غذا با -
غورە)
هالای : > هەلای
هاڵتێر : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] میلەیێک لە پۆڵا
کە لە هەر دوو سەرەوە سەنگی تایبەتی
دەخرێتە سەر بۆ بەرز کردنەوە و وەرزش
کردن و کێبەرکێ. (هالتر)
هاڵۆلک : جەژنانە. (عیدی)
هالەکوێ : لەکوێیە؛ هەروەها، (های لە-
کوێ و هان لە کوێ). (کجاست)
هالەینە : لەوێیە؛ ئەوەتا لەوێ؛ لەوێندە-
ڕێیە؛ لەوێنەیە. (آنجاست)
هاملفە: (١)[ئاوەڵناو] هاولف؛ هاوجووت؛
هاوشان؛ لفەدووانە؛ جمک؛(٢)هاوجووتە؛
هاوشانە؛ (همتا؛دوقلو؛ همتاسە)
هاموێر : [ئاوەڵناو] هاوفکر؛ هاوڕا؛
هاوبیروڕا؛ هاوباوەڕ. (همفکر)
هاندراو : [ناو،بەر] فێرکراو؛ بزوێندراو؛ دنە-
دراو؛ هەژێندراو؛ (تحریک‌شدە)
هانگاڤا : [بەند] هەرئەوکاتە؛ دەستبەجێ.
(فوری)
هانەهانەدای : [چاوگە،ت] هۆڕنیای؛
هاندان؛ دنەدنەدان. (تحریک‌کردن)
هاوئاست : [ئاوەڵناو] هاوتەراز؛ هاوشان.
(همسطح.همشان)
هاواربەدەم : (١) [ئاوەڵناو]دەم بەهاوار؛کە-
سێک کە زۆر و زوو دەنگۆ دادەخا. (٢)کە-
سێک کە قسە و ڕووداو لە هەر جێگا دە-
گێڕێتەوە. (خبرپخش‌کن)
هاوارودا : [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قیژەقیژ.
(دادوهوار)
هاواڵمنداڵ : [ناو،ت] پەڕەوڵ؛ ئاواڵ-
منداڵ. (جفت)
هاوپایە : [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوپلە؛ هاو
دەرەجە. (همپایە)
هاوجا : [ناو] ژنانی دووبرا بۆ یەکتر؛
هێورژن. (زن‌برادرشوهر)
هاوخوێن : (١)دوو یان چەند کەس کە
گرووپی خوێنیان یەک جۆربێت. (هم‌گروە-
خونی).(٢) هاوڕەگەز؛ هاونیژاد؛ (ب)خزم و
کەس. (همخون)

هاوخەرج : [ناو]چەند کـەس کـە پێکـەوە شت دەکڕن یا دەچنە سەفەر و هەرکـەس بەشە پارەی خۆی دەدا؛ دوو یان چەند هاو مەنزڵ کە لـە خـەرجـی ماڵـدا شـەریکـن. (همخرج)

هاودڵ : [ئاوەڵناو+ نـاو] هاوهـەراز؛ یـەک بیر. (همدل)

هاودەر : [ناو،ت] دراوسێ؛ جینـار؛ جیـران؛ هاوسـێ؛ هاوسـا؛ هامسـا؛ هـاوهێس. (همسایه)

هاودەورە : [ناو،ت]کەسانێک کـە پێکـەوە بەشدارییان کردوە لە خوێندنی بابـەتێکـی فەنیدا یا پێکەوە سەرباز بووگن. (همدوره)

هاوڕدانـــەوە : [چاوگـــە،ت] ئاوڕدانـــەوە؛ لاڵێکردنەوە؛ (ب)کۆمەک و ئاریکاریکردن. (مساعدت)

هاوڕەنگ : [ئاوەڵناو] لەڕەنگی یەک؛ هـە- ڤرەنگ؛ وێکچوویی. (همرنگ)

هاوسەرکەم : [ئاوەڵناو]کەمتـر لـە ئاواڵـان؛ (ب)کەمدەستی؛ هەژاری؛ نەبوونی. (کمتر- ازدیگران؛بینوایی.)

هاوسـەنیـری : [نـاو] هاوسـەری؛ ژن و - مێردایەتی. (همسری)

هاوقوتابی : [ناو] دوو یا چەنـد کـەس کـە پێکەوە لە شوێنی هاو وانە بووگن؛ هاوکە- لاس؛ هاومەدرەسە. (همدرس)

هاوکێش: [ئاوەڵناو] هاوسەنگ.(همسنگ)

هاوکێشە : [ناو] هەڤکێش؛ موعادەلـە؛ ڕە- ستەیێکی دووبەشی لە ماتماتیکدا کە بـە- رانبەرن. (معادله)

هاونێو : [ئاوەڵناو] هاوناو؛ چەند کەس کـە ناوێکیان هەیە. (همنام)

هاوواتا : [ئاوەڵناو]دوو یا چـەنـد وشـە کـە مانایێکیان هەیە. (هممعنی)

هـاوەڵ : [نـاو] هـاواڵ؛ دۆسـت؛ ڕەفیـق. (دوست)

هـاوەن : [نـاو] هـاون؛ هاونـگ؛ ئاونـگ. (هاون)

هاویناو : [ناو،ت] ئاودانی دەغڵ لە هەوەڵی هاویندا. (آبدادن کشت دراوایل تابستان)

هاویە : [ناو] چەکوچێک کە بەکارەبا یا بـە ئاور گەرم دەبێت بۆ لەحیمکردن. (هاویه)

هایدی :تد: [بەند] هایدێ؛ وشەی هاندانە؛ زووکە؛ گورج بە؛ خێراکە؛ لە تـورکی عـو- سمانیشدا هەر بە وماناییە. (زودباش)

هایۆبیەی : [چاوگە،ت] هەڵسان لـە خـەو؛ وەئاگاهاتن؛ وەخەبەرهاتن. (بیدارشدن)

هتد : < هەتەد

هچکار . [ناو] هچهار؛ بیباری سوور؛ بیبەر. (فلفل قرمز)

هرچکی : [ئاوەڵناو]کار لێنەهـاتوو؛ بـێدە- سـەڵـات؛ ناشایسـت؛ نالایـەق؛ نـەشـیاو. (نالایق)

هرشـاندن : [چاوگـە،ت] ڕێـتن؛ ڕژانـدن؛ قڵمدانەوە (ریختن)

هـروش : [نـاو] پیرخـەنیلـە؛ وردەسـاوار؛ بروێشی ورد. (خردەبلغور)

هشکەسـاو : ئیشـکەسـاو؛ (١) [ئـاوەڵنـاو] ئاسمانی ساماڵ و بێ هەور لەکـاتی هـەوا ساردیدا. (آسمان سـاف دروقـت یخبنـدان

وسـرما)(٢) [نـاو،ت] سـاوینی تێـغ و تیـژ کردنی بە هەسان و زبرە بە بێڕۆن و چە- ورەسان و ئاو. (تیزکردن تیغ‌بدون چربی)
هلهلانـدن : [چاوگـە،ت] درانـدن؛ کۆنـە- کردنی لیباس و شڕکردنی. (فرسودەکردن- وپارەکردن)
هلهلین : > هلهلاندن
هناری : ئـەوک گیـران؛ قـوڕگ گیـران و قورسبوون لە بـەر خـەم و گریـان. (گلـو- سنگین‌شدن‌وگرفتن)
هنگودینگ : [ناو،ت] هنگودنـگ؛ شـکۆ و شانازی؛ کەبکەبە و دەبدەبە؛ دەنـگوفـە- نگ. (دنگ‌وفنگ)
هۆتۆ : ئەوتۆ؛ وها؛ کارێکی وهـا بـەرچـاو؛ ئاوا. (اینطوروچنین؛ چشمگیر)+
هۆتیل : [ناو] ئۆتیـل؛ میوانخانـەی مـۆدی ڕۆژ. (هتل)
هۆچکوچی : [ناو]کشمیش : (کشمش)
هۆدانەوە : [چاوگە،ت]گـەڕاندنـەوەی گـا- جووت لە جەمسەری گاوخاندا؛ (ب) بادانە- وە و قسـە گـۆڕان. (برگردانـدن ورزا در- موقع‌شخم)
هۆرقۆرنای : [چاوگە،ت] هەڵقوراندن؛ هە- ڵلووشین و قۆڕە لێهێنان. (هورت‌کشیدن)
هۆرکزانـدن : [چاوگـە،ت] هـەڵکزانـدن. (حالت‌آتش‌زدن‌مو)
هۆرگراندن : [چاوگە،ت] هەڵکردنی چـرا و ئـاگر؛ گرانـدن؛ پێکردنـی چـرا و ئـاگر. . (روشن‌کردن‌آتش)
هـۆرتروشـکنای : [چاوگـە،ت] هـەڵتـروو شکاندن. (نشاندن‌بحالت‌چمباتمە)
هۆرتروشکیای : [چاوگە،ت]هەڵترووشکان. (چمباتمەزدن)
هۆرتەوبەرە : [ناو،ت] لەکـاتی‌جووتکردنـدا بۆ خستنە سەر هێلی‌جووت بە گـا جـووت دەوترێ. (ب) هاتوچۆی زۆر پێکردن.(بیا و برو)+
هۆردی : [ناو] هۆردوو؛ لەشکر؛ سپا؛ (اردو)
هۆرزای : [چاوگە،] هەڵسان؛ ڕابوون؛ هـە- ستان؛ وەخەبەرهاتن. (بیدارشدن)
هۆرشین : [چاوگە،] هەڵچوونی تراو لەسەر ئاور. (کف‌کردن‌غذاروی‌آتش)
هورمز : [ناو] گیای گۆزروان. (گیـاە،گـل- گاوزبان)
هۆرمیس : [نـاو] هۆرمیسـک؛ فرمێسـک؛ ئەسرین؛ ڕۆندک. (اشک)
هۆرمیسک : ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)
هۆروگێلـان : [چاوگـە،ت] وەرگـەڕانـدن؛ زڤڕاندن؛ هـەڵگـەڕاندنـەوە؛ پاچڤـە کـردن. (برگرداندن؛ترجمە)
هۆرە : [ناو] (١)کۆنترین ستایشی ئـەهـورا مەزدا بە دەنگ هـەڵبـڕین. (٢)پاشـماوەی ڕەسمی هۆرە کە جۆرێک ئاوازە بە شێوەی خۆیندن و(لاسـایی کردنـەوەی خوێنـدنی کەوە). (نوعی‌آوازکهن)
هۆرە ٢: ئـەوڕۆ لـە جیـاتی شـێعری گـازە کردن و ستایش، شێعری دڵداریش ئامێتە- ی هۆرە بـووە و لـە ٢٢ شـێوە ئاهـەنگـی هۆرەی تەمەن چوار هەزار ساڵە تەنیـا ١٣ یان ماون.

هۆرە گورگی : [ناو،ت] گورگەزیٚ؛ باران و خۆر پێکەوە. (باران‌باریدن‌درموقعیکه‌آسمان آفتابی است)

هۆرهۆرە : [ناو] قۆرقۆرە؛ مەزرەقی ناو بەتاڵ کە دەنگی لێوەدیٚ. (مزراح‌میان‌تهی)

هۆریال: [ناو] هۆڵی‌کەر؛ کەرکورگ؛جاشەکەر. (کره‌خر)

هۆزەبانە : [ناو] گوێزە بانە؛ شت بەخشینەوە و سەدەقە کردن بۆ بیستنی‌گوی و قسە کردنی منداڵ و ساغی گوی و زبانی. (سوردادن‌به امیدگوش‌وزبان نوزاد سالم‌بودن)

هۆزی :[ناو] وەرزای یەختە نەکراو؛ کەڵەدەبە. (گاواخته‌نشده)

هۆسە:[وتە] هۆسا؛ هەروەکوو؛ لەگوێن؛مینا؛ چەشن؛ وێنەی. (مانند؛همانند)

هوشترمر : [ناو] گیانلەبەرێکی زۆر زەلامە لە جنسی فرندە، بەڵام هەڵنافری. (شترمرغ)

هۆشەنگ : (١)[ناو] منداڵ مردوو. (بچه‌مرده). (٢) [ئاوەڵناو] زیرەک؛ زانا. (دانا)

هۆکەڵ : [ناو] بلیمەت؛ هەڵکەوتە؛ پسپۆر و فرەزان. (نابغه)

هۆڵ برینەوە : [چاوگە،ت] دەرهێنانی گەمرە لە هۆڵی ماڵات. (جمع آوری‌تاپاله‌فشرده شدەاز کف‌تویله)

هۆڵاک : [ناو] هۆڵمان؛ هۆترک؛ گەدە؛ مەعدە؛ ورگ؛ ئوور. (معده)

هۆلالی : [ناو] گەون؛ گوێنی. (گون)

هۆلانکی : [ناو] جۆلانی؛ دێلەکانی. (تاب‌بازی)

هۆڵەوز : [ناو]کەمکۆڵەووز؛ کەمکوڵەگوێز؛ توێکڵە شینەکەی گوێز، کە لە رەنگ رێژی و رەنگسازیدا کەڵکی هەیە. (پوسته سبزگردو)

هوما : [ناو] خودا. (یزدان)

هوما : [ناو]کەشکە خۆرە؛ باڵندەیێکی سپییە و سەربالی رەشە و گوشتخۆرە. (هما)

هۆمان : [ناو] سەرۆکی سپا؛ فەرماندە؛ ناوی پیاوانە. (فرمانده‌سپاه.اسم‌مردانه)

هۆنراوە : [ناو،بەر] شتی وەک مووروو بە رێسمانەوە کراو. (رشته‌شده). (٢)هەڵبەستی شێعر. (ردیف‌شده؛ سروده‌شده)

هونەرپەروەر : [ئاوەڵناو] لایەنگر و بارهێنەری هونەر و هونەرمەند. (هنرپرور)

هوود : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] هەواکێشی کارەبایی زیاتر لەسەر کوانووی چێشتخانە دادەمەزرێت بۆ هەڵکێشانی هەڵم و بۆق و دووکەڵ. (هود)

هوودە : [ناو] موفا؛ سوود؛ قازانج؛ (دژی بیهوودە و بی‌موفا). (سود)

هووراو : ف. مان. (١)بیرەوەری؛ هوورمان؛ (خاطرات)(٢) بۆن خۆش؛ (خوشبو) (٣) ناوی گوڵێکە(نام گلی است)

هوورکموورک : [ناو،ت] وردەوپرتە؛ ورتک و پرتک. (خرده‌مرده؛ ریزه‌میزه)

هووندا : [ئاوەڵناو] ئووندا؛ وندا؛ ون؛ گوم؛ بزر. (گم)

هەپلە هورچ : حەپلە هورچ. < هەپەنتی

هەپلەگۆ : [ئاوەڵناو] چەقە سرۆ؛ پرپێژ؛ چە-
نە درێژ؛ هەڵە پاس. (پرحرف)
هەپەڵۆک : [ناو] گیای قیزبەلە؛ هەپڵـۆک.
(نام گیاهی است)
هەپەنتی : [ئاوەڵناو] حەپـەنتـی؛ زەبـەلاح؛
زلحۆرت؛ زل و زەبەندە. (لندهور)
هەتاڤ : [ناو] هەتاو. (١)ڕۆژ؛ جەغـزی ڕۆژ
بە عاسمانەوە. (خورشید). (٢)خۆر؛ تیشـکی
ڕۆژ. (اشعەخورشید)
هەتاکەی : (١)[بەند] تا؛ هـەتـاکوو؛ هـە-
تاکەی تۆ لەوێنە بیت من نـاییم.(تـاوقتی-
کە).(٢)هەتا چووەختی، هەتاکەی لە سەفەر
نایێتەوە: تاکـەنگـیٚ لـەسـەفـەر نایێتـەوە.
(تاچەوقت)
هەتک‌کەر : [ناو،بک] ئەتک‌کەر؛ ئابڕووبەر.
(رسواکننده)
هەتلی : [ئاوەڵناو] هێتلی؛ بێ‌شـەرم؛ بـیٚ-
حەیا؛ مرۆڤی پەست. (بیحیا)
هەتەد : لە ئاخری ڕەستەدا بە واتای هەتا
دوایی؛ زیاتر لەگەڵ سیٚ خاڵدا یان هـەتـا-
د..یان هتد.. (الی آخر..)
هەتەربڕ : چاوێک کە هێزی دیتنـی شـتی
زۆر دووری هەبێت. (چشم‌دوربین)
هەتیتە : [نـاو](١) ئـامرازی جێگـای پـێچ
دروسـت کـردن لـە دەرەوە و نـاوەوەی
لوولەی کانزادا. (حدیدە). (٢)پارچـە پـۆلا-
یێکە بە چەند کونەوە لە گەورە تـا چکۆلـە
بۆ باریک کردنەوەی تەل و سیمی ئامێری
موسیقا. (حدیدە). (٣) ئامرازی تەلی زیـڕ و
زێـو دروسـتکردن لـە زیرینگـەریـدا.
(شفشاهنج)
هـەتیتـە : [نـاو]کـوڵ؛ ئـامیری دەقـدانی
قوماش بەتایبەت بـووزوی ڕانـکوچۆغـە.
(نوعی‌اطو)
هەجامەت : لە حەجامەتی ئـارەوی کـورد
کاری بووە واتا کەڵە شاخ گرتن. (حجامت)
هەجەت : [ناو] حەجەت؛ بـەڵگـە؛ دەلیـل؛
نیاز؛ پێویست؛ بۆی هەیـە لـە (حوجـەت
یـان (حاجـەت)ی ئـارەوی کوردکـاری
بووبێت(دلیل؛ نیاز)
هەدلان :[نـاو] نـەخۆشـینی ڕەشـەوڵاخـە.
(نوعی‌مرض گاو)
هەرسین : (١) ناوی باژێرێکە لە هەرێمـی
کرماشان (نام شهری در استان کرمانشاه)
(٢) هوورسین؛ خۆرسین؛ خۆر هەڵات؛ ڕ ۆژ
هەڵات (مشرق)
هەر لەبر نەکردنەوە : نەزانینی جیاوازی لە
بەینی کرمی ساقەتی تووتن و برکەی تو-
وتندا. (ب)نەزان وتێنە گەیشـتوو. هاوتـای
قول بە فول حاڵی بوون. (کنایە؛ نادانی)
هەڕاج : [ناو] (١ ب)فرۆشتنی شتومـەک
بە کەمترین قیمەت؛ ماڵەکەم هەڕاج کـرد
واتـا هـەرزان فرۆشـم کـرد. (٢)هـەڕاج
جۆرێک (مەزات یا مەزاد)ە کـە شـت دە-
فرۆشریٚ بە کەسیٚ کە لەو کۆڕەدا زیاترین
قیمەت پێشیناربکا. (حراج)
هەراز : [ناو] هاتوچۆ و شەکانـەوەی شـتی
ئاوێزان؛ وەک ئاونگی هەنـدیٚ کـاتژمێری
دیواری. (آونگ)
هەراڵ : [ئاوەڵناو] بـەرەڵـا؛ بێعـار؛ بێکـارە؛

خوڵێگوڕاو؛ غەرە و لووت بەرزی بێ‌جێ. (بیعار؛ ول)

هەراڵەبرەم : > هەراڵەبرایمە.

هەراو : (١) [ئاوەڵناو] گوشاد؛ بەرفرەوان. (گشاد). (٢) [ناو]گیایێکە لە ناو گەڵاکەیدا کرمێک دەژی کە ئاژاڵ بەخواردنی دە-مرێ. (نام‌گیاهی‌است)+

هەرپەرچوون : [چاوگە،ت] هەرپەرچڤین؛ هەڵامسان؛ ئاوسان؛ هەڵمسان؛ پەنمان؛ ماسین؛ باکردن. (بادکردن)

هەرجوول : [ناو] جۆرێک کوللەیە. (نوعی ملخ)

هەردک : هەتک؛ هەردووک؛ هەردوو؛ هەرتک؛ هەردک دەستی شکا : هەتک دەستی شکا. (هردو)

هەردەبیلە : [ئاوەڵناو+ ناو] زەوینی بێ-داهات؛ زەوینی بێ‌خاوەن و چۆڵ و بەرە-هووت. (زمین‌بیحاصل و برهوت)

هەردی : شاعیری ناسک خەیاڵ و بیرتیژی کورد، کە لە نوسینی ئەم وشە-دانەدا هاندەرم بوو بۆ تێکوشان و نەترسان لە ڕەخنە، و ڕای وابوو کە هەر وشە لەسەر زاری جەماوەرە سامانی خۆیەتی ئەگەر وشەکە بیانیش بێت. (شاعرکرداستاداحمد هردی)

هەردین : [چاوگە،] هەرژین؛ جوێ‌بوونە-وە؛ جیابوونەوە؛ لەیەک‌ترازان. (جداشدن)

هەرز :[ناو] فریس؛ هەریس؛ هەرێز؛ فرێزوو. (فریس)

هەرزە مەرەس : [ناو،ت] سپلۆت یا تانجی کەڕست دەکرێ و هەرکەس ڕای کێشێ ڕستدەدا واتا بەشوێنیدا دەڕوا. (تازی‌که بارشته‌قلاده‌به‌دنبال‌هرکسی‌راه‌بیافتد)

هەرزەگێل : [ئاوەڵناو] حاڵەتی بێکار سووڕانەوە و گەڕان؛ گاڤقەلیش. (هرزه-گرد)

هەرژین : > هەردین

هەرساندن:[چاوگە،ت] فێرکردن.(یاددا دن)

هەرشتەفەرەنگی :[ناو،ت] هەرشتە لە ئا-ردی بێ‌سپۆس کە بە دەزگا و مەکینە چێ‌دەبێت. ماکاڕوونی. (ماکارونی)

هەرکۆیێ : (١)هەرکێوێ. (هرکوهی). (٢)هەر کوێنێ؛ هەرکوێنەیک؛ هەرکوێنە-یێک؛ هەر جێیێ؛ هەر جێگایێ.(هرمکانی)

هەرکوێیێ: > هەکوێیێ (٢)

هەرکێشە : [ناو،ت] بارانی پەلە؛ هێشەنم. (بارانی‌که‌به‌اندازه‌حدودبیست‌سانت‌زمین‌را-ترکند)

هەرگەلە : [ناو،ت]کەرەگەل؛ (ب)جەماوە-رێکی وەپاشکەوتووی نەزان. (گله خر)

هەرملێسین : [چاوگە،ت] هەلملێسین؛هە-ڵمژین؛ هەڵمژتن؛ وەک مژینی ئاوی هەنار و میوە. (مکـزدن)

هەر مەڵێ : هەر مەیژە؛ هەر مەوژە؛ هەر مەوشە؛ هەر مەبێژە. (هی‌نگو).

هەرمەڵێ : [ناو] هەڵمەڵە؛ هەرمەڵە؛ گوڵەهێرۆ. (گل‌ختمی)

هەرمەنی : ئەرمەنی. (ارمنی)

هەرنەبی : (١) هەرنەوی؛ تۆ قەت نەبی. (هیچگاه‌نباشی). (٢)هەرنەبێ؛ بەلانی کە-

مەوە. (لااقل)

هەڕنەمووت :[ئاوەڵناو] بۆگەنی شتیترشاو و گەنیو؛ بۆی زۆر ناخۆش. (بویبسیاربد)

هەڕوگیف : [ناو] عەڕوگیف؛ زەڕاندن و جووتە خستن و هەڵاتنی کەر. (ب) نەڕاندن و گوڕاندن و خۆ تووڕەکردن. (عروگیف)

هەرووشا : [ناو]کەرویشک؛ هەرووشە؛ کەوریشک. (خرگوش)

هەروەر : جۆرێک هەڵپەڕینە. (نوعیرقص)

هەڕەبان : [ناو] هەڕگەبان؛ قوڕەبان. (گل-اندودکردنبام)

هەڕەزانێ : [ناو] جۆلانێ؛ جۆلانەکردن. (تاببازی)

هەڕەشین :[چاوگە] هەڕەشیان؛ خراپبوون؛ لەناوچوون. (ازبینرفتن)

هەڕەگ : [ناو] هەرەت؛ جەنگە؛ تاف. (نوغان؛ بەوقت؛ گرماگرم)

هەرەگەورە : (۱)[ناو]کەرەگەورە.(خربزرگ) (۲) [ئاوەڵناو] زۆرمەزن؛ زۆرگەورە؛ حەڵەگەورە؛ حەرەگەورە. (خیلیبزرگ)

هەرەمک :[ئاوەڵناو] ئەستێور؛ نەزۆک. (نازا)

هەڕەمەخەرج : [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەستبڵاو؛ دەست پێوەنەگر؛ ئەبڵەخەرج. (ولخرج)

هەرەنگ : [ناو] هێز؛ تابشت؛ تاقەت؛ خۆڕاگری. (توانایی)

هەڕەهەڕە:تیرەشاخێکە نزیک هەورامانی تەخت. (اسمسلسلەکوهیاستدراورامان)

هەرێژن : [ناو] هەرەژن؛ ئانیشک؛ بن ئانیشک. (آرنج)

هەرێس : [ناو] هەرێز؛ فرێزوو. (فریس)

هەریسان : [چاوگە،ت] قرنجیانی پێستی لەش کە خوێنی تێزابێت؛ کونجرین. (خونمر دگی بعلتضربدیدگی و فشار روی پوست)

هەریل : [ناو] جاو؛ خام. (کرباس)

هەرینگا : [بەند] هەرگا؛ هەرینگاوایە : کەوایە. (حالاکە)

هەزارفەند : (ب) بەفێڵ و تەڵەکە؛ کڵاوباز؛ حۆقەباز. (حقەباز)

هەزارە : [ناو] لۆسە؛ باری. (اهرم)

هەزارە : ناوی هۆزێکی گەورەی کوردە لە ئەفغانستان. (نام ایل بزرگی از کردهای افغانستان)

هەزارە دوولایی : [ناو،ت] هاتوچۆی کەروێشک لە بەفردا بە سەر شوێنی خویدا بۆ چەند جار، کە شوێنی خوێ لە ڕاوکەران تێکدەدا و لە پاشان بە چەند قەڵەمباز خۆی لەو شوێنە دوور دەخاتەوە. (نوعی-ردگمکردنخرگوشبررویبرف)

هەزوە کێوی : [ناو] هەزبەکێوی؛ گیایێکی بۆن خۆشە؛ کولێنراوی گەڵاکەی بۆ سەرئێشە (میگرێن) باشە و ماکێکی هوورگ کوژی تێدایە. (آویشنکوهی)

هەژار : ناز ناوی مامۆستا عەبدولڕەحمان شەرەفکەندی زبانزان و شاعیر و پاچڤەزانی کوردە کە هەنبانە بۆرینە و چەندین دیوانی شێعر و نوسراوە و پاچڤە، بەجێما

وی ژیانی پڕ بایەخی ئەوبلیمەتەیە. (تخلص دانشمند بزرگ کرد)

هەژخوەکەر : [ئاوەڵناو] حەز لەخۆکەر؛ خۆ-پسەند؛ خۆویست؛ لەخۆبایی؛ لووتبەرز. (خودخواه)

هەژگوهەژاڵ : [ناو،ت] هەژگوبژاڵ؛ هەژگەڵ؛ چیلکەوچەویڵ؛ پرووپووش. (شاخەهای خشک وباریک درخت)

هەژمەت : [ناو] حەجمەت؛ حەیبەت؛ لەتاو؛ پەرۆش؛ ترس. (هیبت،ترس)+

هەژهەژۆک : لەرزۆک. (مبتلا بە مرض رعشه)

هەژیا:[ناو] هەژدیها؛ هەزیا؛ حەفی.(اژدها)

هەسارەژمار : > گوڵپرشنگ.

هەسارەی گرجەشۆن : ئەستێرەی گرلەشۆن؛ بەردی ئەستێرەیی کە دەخوشێ و کلکێکی گرداری بەپاشەوەیە. (شهاب)

هەساوی : [ناو] حەساوی؛ جسنە کەرێکی بەکار و بەهێزە. (نژادنوعی خرپرقدرت)

هەستوون: [ناو] وێستوون؛ کۆڵەکە.(ستون)

هەستهورووژێن: [ئاوەڵناو]هەستبزوێن. (حس برانگیز؛ مهیج)

هەستەوەری : [ناو،ت] هەستیاری؛ هەستۆکی؛ هەست ناسکی؛ چاوم لە بەرانبەر تیشکی خۆردا هەستیارە : هەستەوەرە یان هە ستۆکە. (حساسیت)

هەسروە : [ناو] خەسوو. (مادرزن)

هەسوورە : [ناو] خەزوورە. (پدرزن)

هەشامەت : [ناو] حەشامەت؛ ئاپۆرەی جەماوەر؛ کۆمبوونەوەی زۆری خەڵک. (انبوه-جمعیت)

هەشت گوڵ : [ناو]کاتی کە گەنم یان دە-غڵ تەواو گوڵ دەکا. (هنگام خوشه بستن-گندم)

هەشتپەل:[ناو]هەشت پالۆو؛هەشت سووچ؛ هەشت گۆشە.(هشت گوش هشت-پر)

هەشتێ لە مشتێ : بەشێک لە شتێک؛ نمونە لە هەر شت. (نمونه چیزی)

هەشنبۆز :[ناو] شینبۆز؛ بۆزی مەیلەوشین. (رنگ تیره مایل به آبی ستور)

هەشینۆک : [ناو] سووریجە؛ سوورێژە. (سرخچه)+

هەفان : [ئاوەڵناو] هیلاک؛ ماندوو. (خسته)

هەفاندن : [چاوگە،ت] هیلاک کردن؛ ماندوو کردن. (خسته کردن)

هەفتجۆش: [ناو] حەوجۆش؛ کتری گەورە لە جنسی مەفرەق. (کتری بزرگ ازمفرغ)

هەفتخەت : [ناو] [ئاوەڵناو] لە قەدیما ئەوکات کە شەراب خواردنەوە مەباح بووە لە جێگایێ بە ناوی مەیخانە شە-رابیان دەخواردەوە، کەسێکیش کە ساقییان پێدەگوت بە ئامێرێکی(پە-رداخێک)ی حەوت هێل بۆ موشتەرییەکان شەڕابی تێکردووە و ئەو ساقییە ئاگاداری ڕادەی شەڕاب خواردنەوەی هەرکەسێک بووە و بەقەرا توانای(هەر کەس) لە ڕووی هێلەکانەوە بۆی تێکردوون، کەسێک کە ئەوپەڕی توانای خواردنەوەی هەبوواییێت هەتا هێلی حەوتەم بۆی پڕدەکرد، ئەو

وشەیە ماوەتەوە و بە کەسانێکیان گوتـووە کە پاڵەوان و بەهێز بووگن و ئیمرۆ واتەی گوڕاوە و بە کەسانێکی زیرک و فێڵەباز دە وترێت حەوخەت. (هفتخط)

هـەفـتڕەنـگ : [ئـاوەڵنـاو] حـەوڕەنـگ (ب)مروقی کڵاوباز کە هـەردەم خـۆی بـە ڕەنگیٚ نیشاندەدا. (هفترنگ)

هەفـتـزمـان [ئـاوەڵنـاو]:حـەوزمـان (ب) مرۆڤـی ماسـتاوکەر و ڕیابـاز و زمـانبـاز، زمانلووس. (زبانباز)

هەفتسین : [ناو] سفرەی جەژنی نـەورۆز کە حەوت شت یا خۆراک کە هەول پیتـی ناوەکەیان(س)بیٚ لە سەر سفرە دادە نێن. (هفتسین)

هەفتۆوە: [ناو] ئەفتاوە؛ ئافتاوە. (آفتابە)

هەفتەبیجاڕ : [ناو] حەفتەبیجاڕ؛ جۆرێک ترشیاتە کە چەند جۆر سەوزی و بەری گیای تێدەکەن. (هفتەبیجار)

هەفتەو : [ناو] ئـەفتـاوە؛ لوولێنـەیمسـی؛ هەفتۆوە. (آفتابە)

هەڤدوو : [جێناو]یەکدوو؛ هەڤ دوو؛ یە- کترین؛ یەکتر. (همدیگر)

هـەڤـڕەسـەن :[ئـاوەڵنـاو] هـەڤجـنس؛ هاونیژاد؛ هامڕەسەن؛ هاوڕەگەز. (همنژاد)

هەڤگەل : [ناو] پشتیوان؛ یارمەتـی؛ هـە- واداریی بە کۆمەڵ. (پشتیبانی)+

هەڤۆ : [ناو] نێریەکێوی؛ کەڵەکێوی. (گل- کوهی)

هەڤهێسی : [ناو] هاوسا؛ هاوسیٚ؛ جینـار؛ جیران؛ هامسا. (همسایە)

هەڤیساندن : [چاوگە،ت] هەرساندن؛ فێر- کردن. (یاددادن)

هەڤیسین:[چاوگە،ت] فێربوون؛ هەرسـین؛ فێمبوون. (یادگرفتن)

هەڤێن : [ناو] هەوێن؛ ئامیان. (مایە)

هەقە : [ناو] تۆخڵە هێلکە؛ تویٚکڵی هێلکە؛ قاخکیٚهێکیٚ. (پوستەتخممرغ)

هەقەپەڵە : [ناو] حەقەپـەڵـە؛ بـارانی نێـوە ڕاست مانگی پاییز. (باران‌آبانماە)

هەکڵمەکلیٚ : [نـاو] منـداڵان پایـان ڕادە- کێشن و یەکێکیان بە ئاهەنگ دەڵیٚ هـە- کڵمەکلیٚ کڵکافۆکیٚ زەرد و سوور و شـە- مامۆکیٚ مێخم کوتا مێخ هەڵبەزی تیکـە- یچەپم ئالە مەگەزی و لەوێـدا ئیشـارەی بە هەر پایێک کرد، هەڵدەکێشرێت هـەتـا تەنیا پای کەسێک دەمێنێتەوە کە سەرکە- وتووی کایەکەیە. (آچین و واچین)

هەلیٚ: [پێشگری کار(فێعل)] وەک:هـەڵپـە- ڕین ، هەڵبەزینەوە، هەڵخستنەوە. (پیشوند)

هەڵازریان : [چاوگە،ت] هـەڵزریـان؛ هـە- ڵپشکووتن؛ وەک: هەڵپشکووتنی لێـو؛ لێـو هەڵزریان. (مانندتبخال‌لب)

هەڵاڵەبرایمە : [ناو]گوڵەشلێر؛ شلێرە. (لالە- واژگون)

هەڵاوەخۆر : [ناو] مۆر؛ مۆریانە؛ جووڵـەوە- رێکە مێملی قوماش و خوریيە. (بید)

هـەڵـاوێردراو : [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـەر] دە- رهـاوێژراو؛ دابـڕاو؛ جیـاوەبـوو؛ فڕێـدراو. (جداشدە؛ پرتشدە)

هــەلای : [بــەنــد] هێشــتا؛ حــەلای؛

هالای؛هێژ. (هنوز)
هەلای‌هێل : [ناو] مارەکوژە؛ گیای هەلا-هێل ماکێلی ژەهراوی تێدایە بە ناوی (ئارسنیک)کە کوشەندەییێکی بێ-عیلاجە.(شوکران کبیر)
هەڵبڕووسقان :[چاوگە][(١) ڕفاندن و لە دەست سەندن. (ازدست کسی ربودن).
(٢)هەڵگەڕانەوەی شیر و دۆخەوا. (بریدن-شیر). (٣)ڕەنگ پەڕین و ڕەنگ بە ڕووەوە-نەمان لە ترسان یان هەر شت. (رنگ-پریدن). (۴) قرتیان؛ گیای بژار قرتیان و بە ڕیشەوە دەرنەهاتن. (قطع‌شدن)
هەڵبەزینەوە : [چاوگە،ت] (ب)داچڵەکان و سڵەمینەوە. (شکەشدن؛ ازجاپریدن)+
هەڵپەڕاندن : [چاوگە،ت][(١)پەرتاوتن؛ سە-رقرتاندن. (قطع کردن). (٢)ڕەخساندن. (رقصاندن)+
هەڵپەژنین : [چاوگە،ت] هەڵپاچین؛ پە-ڕتاوتن. (کوتاه‌کردن؛ قیچی‌کردن)
هەڵپەهەڵپ:[ناو،ت] زۆر لەز کردن لە کاتی خواردندا. (باعجله‌غذاخوردن)
هەڵچنراو : [چاوگە،ت] (١)چنراو؛ ئاوی چێشتەکە هەڵچنراوە. (تمام‌شدن‌آب‌وبخار-شدن؛ جوش‌رفتن‌آب‌غذا).(٢)بە ڕێکوپێکی لە سەر یەک دەستەکراو و دانراو. (چیدە-شدە)
هەڵچی : [ناو]کارگ؛ قارچک. (قارچ)
هەڵخڕاندن : [چاوگە،ت] خڕکردنی هەر-شت؛ گوپ پڕ لە با کردن بۆ کایەی پەلە-پیتکە لێدان. (کروی کردن و پربادکردن-لپ)+
هەڵداشتن :[چاوگە،ت] (١)لاڕێ‌کردن بە کەسێک؛ هەڵفریواندن. (قریب‌دادن)
(٢)فڕێدان لە بەرزییەوە بۆ خوارەوە(٣)دە-ستبەسەرکردن دوورخستنەوە. (ازبالا پرت کردن؛ تبعید)
هەڵدانەوە : [چاوگە،ت] کۆگا کردنە سە-رەیەکی دەغڵ یان هەر شت؛ خەرمانی هەڵداوەتەوە. (تلمبارکردن‌غلە)(٢) بە-رزکردنەوە؛ وەک کۆش هەڵدانەوە و بەلە-ک دەرخستن؛ پەردە لەسەر لابردن. (بالازدن)
هەلزرینگاندن : [چاوگە،ت] زرینگاندنەوە؛ گۆزە و دیزەی کۆن و بۆن گرتوو دیسان بە ئاور سوور کردنەوە. (پختن‌مجددظروف سفالی)
هەڵزەقین: [چاوگە،ت] هەڵزەقیان؛ هەڵتوقین؛ توقلەکردن. (بادکردن؛ حباب‌شدن)
هەڵزەلین : [چاوگە،ت] هەڵزەلیان؛ هە-ڵخلیسان؛ (بۆی هەیە لەگەڵ زەڵەکردندا پێوەندێکیان هەبێت) (سرخوردن)
هەڵس : [ناو] هێسر؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)
هەڵسوبنیش : [ناو] هەڵسوکەوت؛ هاموشۆ. هاتوچۆ. (آمدورفت)
هەڵسووڕاندن : [چاوگە،ت] (ب)بەرێوە بردنی کاری ڕێکخراوێک. (اداره‌کردن)+
هەڵسیان : [چاوگە،] هەڵسان؛ ڕابوون؛ هە-ستان؛ وەک: لافاو هەڵسان.(پاشدن؛آمدن)
هەڵفریوێن : [ناو،بک]خاپێن؛ فریو دەر.

(فریب‌دهنده)
هەڵکاڵین : هەڵکاڵان؛تووڕە بوون لـە کـە-
سێک؛ تووک لێکردن. (بدوبیراه‌گفتن)+
هەڵکراندن:[چاوگە،ت](ب)هەنـدێکی کـەم
لە مەبەستێک تێگەیشتن. (درکانـدکـاز-
مطلبی.جزئی درککردن) +
هەڵکردن : [چاوگە،ت] (١)دەست پێکردنی
با. (شروع‌شدن‌وزیدن‌باد). (٢) گلۆلەبەن‌هە
ڵکردنە سەر یەک. (کلاف‌پیچیدن)+
هەڵکزاندن : [چاوگە،ت] مریشـک و سـە-
رویی دوای پاک کردن بە سەر ئاورداگرتن
و هەڵکزاندن و هەڵپرووزاندنی پەل و مـووە
وردەکانی. (سوزاندن‌موی‌کله‌پاچه‌پاکشده)
هەڵکلۆشان:[چاوگە،ت] خوراندن‌بە نەهێم؛
هەڵکراندن (تبندی‌خاراندن)
هەڵکووچان : [چاوگە،ت] هەڵترووشـکان؛
هەڵتووتەکان؛ زیاتر بۆ سپڵۆتە. (چمباتمه)
هەڵگر : (١ب)[ئاوەڵناو] شیاو؛ شان‌هەڵگـر:
لە باراندا بوون. (شایسته) (٢) [ناو،بک] بە-
رز کەرەوە؛ کـەسـێک کـە هـەڵـدەگرێـت.
(کسیکه برمیدارد)
هەڵگرتە : [ناو] لە یاریی مێشێن دا دژی
خشکەیە واتا هەڵمات بە حەوادا بۆ میتە
یان هەڵماتی حەریف فڕێدان. (تیله‌پـرت-
کردن هوایی)
هەڵگلۆفین : [چاوگە،ت] گەوزاندن؛ وەکوو
: سەگ کە نێچیر لە خۆڵ وەردەدا و دە
یخلاْفێنێتەوە. (مچاله‌کردن‌وغلطاندن)+
هەڵگوێزان : [چاوگـە،ت] دەردان؛ خـاڵیکر
دن، زیاتر بۆ تراو وەک ئـاوی حـەوز هـە-
ڵگوێزان. (خالی‌کردن)
هەڵگەریان :[چاوگە،] سەرکەوتن؛ بە کێودا
هەڵگەریان: هەڵگەڕان. (صعود)
هەڵگەڕێن : [ناو،بک](١)ئەوەی سەردەخـا.
(بالا برنده).(٢)زڤـڕێن؛ بـەراوەژووکـەر.وەر
چەرخێن. (برگرداننده؛).
هەڵگیرساندن : [چاوگە،ت] هەڵگرسـاندن؛
ئاورکردنەوە. (ب)ئاشووب نانـەوە و بـەرپـا
کردنی فیتنە. (آتـش‌روشـن‌کـردن؛ فتنـە-
بپاکردن)
هەڵلاوبگر : [ناو،ت]کێشـە و هـەراوهوریـا.
(درگیری‌ودادوهوار)
هەڵلووشین : [چاوگە،ت] (١)هەلقوڕاندن و
خواردنەوە. (نوشیدن). (٢)هەلقوڕانـدن بـە
دەنگ و سەداوە. (هورت‌کشیدن)
هەڵماشتن : [چاوگە،ت] هـەڵمـاڵین؛ وەک
قۆڵ هەڵکردن. (بالازدن)
هەڵمالان : [چاوگە،ت] سەرپۆش لەسەر
لاچوون؛ لە زۆر جێدا هەڵمالان و داماڵان
یەک واتان و هەنـدی جـاریش دژ واتـان
(ڕوو بە خوار و ژوور)؛ سەرپـۆش داماڵـان؛
پێستی دەستم هەڵماڵراوە : پێستی دەستم
داماڵراوە. (لغزیدن)
هەڵمە قووتە : [ناو]تلیاناوین؛ قامکی ناوە-
ڕاسـت؛ زرەنـەقووتـە؛ باڵـابـەرزە؛ قـامکی
قووتێ. (انگشت‌وسط)
هەڵمەدوو : [ناو] هەڵمی گەرمی دووکەڵ؛
بـۆقـی گـەرمـی تـەڕەشـۆدار؛ شـەرجـی.
(شرجی)
هەڵمەدووگ : [ناو] هاڵاوی گەرمـی چـە-

ورایی و دووگ. (بخارچربی)

هەڵمەقووت : قووتدانی بەلەز؛ قووتدان بە یەکجاری و بە توندی؛ قووتدان بە گەرمی و سارد نەکردنەوەی خۆراک. (خوردنبا-عجلەوگرماگرم)

هەل‌ویەل :[ئاوەڵناو] زۆرکوڵان و لەبەر یەک چوون؛ بۆی هەیە کە(حەل)ی ئارەوی و پەلی بە واتای(کوتولەت)ی کوردیەوە دروست بووبێت. (لەشدن‌بعلت‌پختن‌زیاد)

هەل‌ومەرج : [ناو] بارودۆخ. (موقعیت)

هەڵوەشاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) لەبەر یەک دەرهێنانی ئامیر و ئەندامی کەرەستەیێک.(اوراق‌کردن). (٢) تێکدانی موعامەلە و پەیمانی بەستراو. (فسخ‌کردن‌معامله)+

هەڵۆی پەرکوور :[ناو] ٧٠ تا ٨٠ سانتیمتر باڵایەتی، باڵی زەردە و کلکی سپییە. (عقاب‌طلایی)

هەڵویست : [ناو] هەڵویس؛ لایەنگری لە مەبەست و داوخوازێکی فکری. (اصرار و پشتیبانی‌از نظریه و یا موردی)

هەلەپارسی : هەڵەپاسی؛ زۆر وەڕی؛ (ب) فرە وێژی. (پرگویی)

هەڵەشە : [ئاوەڵناو] شپرزە؛ دەستە نەکراو. (آشفتە؛ فلە)

هەلیلۆک: [ناو] نەرمەی‌گوێ؛ بەڵگی‌گوێ. (نرمه‌گوش)

هەموودەم : [بەند] گشت‌کاتێک؛ هەموو کاتێک. (همەوقت؛هردم)

هەمەلایەنە : [ئاوەڵناو] لە هەموو لایێکەوە؛ لە گردلایێکەوە. (همەجانبه)

هەمیرترش : [ناو] هەویرترش. (خمیرمایه)

هەنارەس : [ناو،بک] هانارەس؛ فریارەس. (فریادرس)

هەناسەبڕکێ : [ناو] نەفەس‌نەفەس لێدان بە هۆی هێلاک بوونی زۆرەوە. (نفس-نفس‌زدن)+

هەناسەرەش : [ئاوەڵناو] بەد یومن؛ نەفەس پیس. (بدیمن)

هەناسەکەوتنە ژمارە : (ب)سەرەمەرگ. (نفس‌بەشمارەافتادن)

هەناسەی دوایی : (ب)ئاخرین هەناسەی سەرەمەرگ. (آخرین‌نفس)

هەناقڕەشی : [ناو] زکرەشی؛ دڵپیسی؛ بەشکبوون. (سوءظن‌داشتن)

هەناوەکوتێ : [ناو] دڵەکوتێ؛ دڵەتەپێ. (-طپش‌قلب)

هەنجنراو : [ئاوەڵناو+ناو،بەر] ئەنجنراو؛ وردکراو؛ ئەنجن ئەنجن کراو؛ قیمەکراو. (قیمه‌شده)

هەندرێنە : [ناو]گیایێکە لە شیلەکەی لاستیک دروست دەبێت. (نام‌گیاهی‌است)

هەندەیی : چاوچنۆکی؛ چکووسی. (خست)

هەنگ : [ناو] دەستەواژەی کامپیوتێرییە واتا قوفڵکردنی کامپیوتێر. (هنگ)

هەنگ : [ناو] فەوج؛ دەستەیێک عەسکەر کە برێتییە لە سێ گوردانی سێسەد کەسی. (هنگ)+

هەنگاڤێ : [بەند+ ناو](١) نهۆ؛ ئێستا؛نووکە ؛ هەنگاوێ. (حالا). (٢) یەک قەدەم؛ قەدەمێک. (یک‌قدم)

هەنگبەر : [ناو]گیای فاتمەداروو؛ بۆ بیرۆی وشک و بیرۆی تەڕ بەکەڵکە.

(فرنجمشک)
هەنگڵ : [ناو] دەستە، دەسکی گۆزە؛ قوڵ؛ باسک؛ بنھەنگل : بنباسک : (بازو، دسته)+
هەنگوژە : [ناو] شیرەی وشکەوەبووی‌دار؛ جیوە؛ جەو؛ جەوگ. (صمغ)
هەنگوڤ : [ناو] جۆرێک مێشە لە زستاناندا لە ژێر پێستی ڕەشە وڵاغاندا دەژیێتەوە و بەهار سەر دەردێنی؛ هەنگی ڕەشە وڵاخ. (نوعی‌انگل‌زیرپوست‌گاو)
هەنگوورە تاڵە : [ناو،ت] تەماتە مارانە؛ (گیاوبەرەکەی). (مهرگیاه؛بلادن؛ شابیزک)
هەنوان : [ناو] جێگای پەسیو کە باران نە- یگرێ. (پناهگاهی‌کەازباران‌محفوظ‌باشد)
هەنەکار: [ئاوەڵناو] حەنەککار؛ گاڵتەچی. (کمدین)
هەنی : (١) [بەند] هەنێک؛ هەندێ؛ هەندێ؛ هێندێ؛ کەمێ؛ هەنێ. (کمی) (٢)<شووتی
هەواکێش : [ناو](١)کەرەستەی ڕاوانی هەوا لە ژوورەوە بۆ دەرەوە زیاتر لە ئاشپە- زخانەدا؛ (٢)قوڵە کوورە ئاسا بۆ کێشانە دە- رەوەی هەوا بۆ سەرەوە. (١و٢هواکش)
هەواڵنێری : (١) [ناو] ڕێکخراوی خەبەر شاندن؛ بڵاوکەرەوەی خەبەر .(خبرگزاری) (٢)کاری خەبەر ناردنی هەواڵ نووسی گۆڤار. (خبرنگاری)
هەوتەهەوت : [ناو،ت] وڕەوەڕ. (عوعو)
هەوجا : [بەند] ئەوجا؛ ئەمجا؛ ئەوسا؛ سا. (حالادیگر)
هەودانەوە : [چاوگە،ت] هۆدانەوەی گا جووت لە جەمسەری گاوخانی جووت کردندا. (برگرداندن‌گاودرآخرخط‌شخم)
هەودل : [ناو] دەفرێکی گەورە لە مەڕ- دۆش مەزنتر؛ گادۆش. (ظرف‌دوشیدن‌گاو.)
هەوراز و نشێو : [ئاوەڵناو] بەرز و نزم؛ چاڵ و بەرز؛ کەند و کۆسپ. (پست و بلند)
هەورنگ : ئەلەتریکی ساکین کە لە کاتی دەست پیاساوین بە قوماشی پەشمیندا دەتروسکێتەوە و قرچەی دێت؛ ئاورینگ؛ پرشکەهاویشتنی ئاور. (الکتریسته‌ساکن ؛جرقه آتش)
هەوروبا :[ناو،ت]دەستە واژەی ڕەنگکارییە؛ ڕەنگی تێکەڵ پێکەڵ و شێواو لە بیچمی هەور. (ابر و باد)
هەوروبەرق : [ناو] هەورە برووسکە؛ هەورە تریشقە؛ چەخماخەی هەور. (رعدوبرق)+
هەوکردنەوە : [چاوگە،ت] سەرلەنوێ تە- شەنا کردنی برین پاش چاک بوونەوە؛ یان دووبارە نەخۆش کەوتنەوە پاش چاکبوونە وە. (ب)هاتنەوە گەڕی کێشەی کۆن و لە- بیرچوو (لەبیرچووگ). (عودکردن)
هەوڵ : [ناو](١)خۆف؛ کەوتنە حاڵەتی شێواوی لەترس یان لەبەر ڕووداوێکی ترس هێنەر؛ دەسەپاچە بوون؛ شڵەژان. (هول) (٢) حەول تەقالا. (کوشش)
هەوڵدەر : [ناو،بک] تەقالادەر؛ تێکوشەر. (مجاهد)
هەویر تیکان : [ناو،ت] پەیینکە؛ ئاردێ کە بە سەر گونکی هەویردا دەکرێ بۆ ئەوەی بە تیرۆکدا نەلکێ. (آردی‌کەروی‌چانەمی پاشند)

هەوێل : [ناو] هەرد و مەکان؛ جێگا؛ دەوروبەر؛ ئارا؛ کەس لە هەوێل دانە بوو : کەس لەو هەردومەکان و جێگا دا نەبوو.(مکان)

هەویە : [ناو](١)چەکوشێ کە بەکارەبا یان ئاور گەرم دەکرێ بۆ لەحیم کاری. (هویە). (٢)لە کوردستانی باشوور بەناسنامە دەڵێن و لە ئارەوییە وە وەرگیراوە. (کارت-شناسایی؛ شناسنامە)+

هەویەشەو : [ناو] مانگەشەو؛ هەیڤی شەڤ. (مهتابشب)

هەیانی: هەتاکانێ؛ هەتاکوونێ؛ هەتاکەی؛ هەتاکانێ؛ هەتانێ؛ هەتا. (تاوقتی)

هەیتاندن : گوڕاندن؛ قیژاندن بە سەر کەسێکدا. (نعرەزدن)

هەیڤیسوور: [ناو] هیلالی ئەحمەر؛ دامەزراوێکە لە وڵاتەکانی ئیسلامیدا کە کاری یارمەتیدانی لێقەوماوانە، لەکاتی ڕووداو یان نەخوشی و کێشەدا؛ وەک سەلیبی سوور لە ئوروپا. (هلال احمر)

هەیهاوار . هەیدادهەیبێداد؛ ئەی هاوار. (ایدادوبیداد)

هیبب : [ناو]جۆرێک ئاهەنگە کە زیاتر کچان بە لێو دەیلێن و پێی هەڵدەپەڕن. (نامآهنگیاست)

هێپاتیت : [ناو] جۆرێک نەخۆشینی جەرگە. (هپاتیت)

هێپکای : [بەند] هێدیکا؛ ئەسپایی؛ بەهێواشی و سووک؛ بەئارامی؛ هێدی؛بەهێمنی؛ لەسەرخۆ. (بەآرامی)

هێج : [ناو] تەگە؛ نێری. (تکە.شاک)

هێجوو : [ناو] خوازبێنی؛ خوازگێنی. (خواستگاری)

هیچکە : [جێناو] هیچکەس(هیچکە نەو : هیچکەس نەبوو). (هیچکس)

هیچکەسم نییە : (١) قەوم و کەسی من - نییە؛ کەسی من نییە. (کسوکارمننیست). (٢)من هیچکەسێکم نییە. (منبی کسم)

هیچی : [جێناو] هیچشتێ؛ هیشتێک؛ هیچێک؛ هیچتشت. (هیچی)

هێرش : ناوە بۆ پیاوان. (اسممردانە)+

هیرمال : [ناو] هیربار؛ دەفری هەوڕ؛ دەفری گڵین. (ظروفسفالی)

هێرۆیین : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] بەرهەمێکە لە تریاک و مۆرفین کە مرۆڤ زۆر زوو خووی پێدەگرێت، ماکێکی سڕکەری بە هێزە. (هیروئین)

هێـرە : [ناو] نهێرین؛ مێزە؛ تەماشا؛ چاولێکردن؛ ڕوانین. (نگاه)

هێرەقونێل : [ناو] ئامووروونیر؛ ئاقیلەوماقیلە؛ ئارەقونێل؛ ئالاڤ. (خیش)

هێرەڵماسی : [ناو] ئێرەڵ: (ئیرەڵماسی)؛ لە تووركیەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یێرەڵماسی؛ کارتۆل؛کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛کرتۆپل؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفل؛ پەتیتە.(سیبزمینی)

هێری : [بەند+ ناو] دوێنێ. (دیروز)

هێرین : [چاوگە] هارین؛ وردکردن؛ لە ئاش کردن. (خردکردن)

هێزن : ناوی گۆرانییەکە، چەلەپاییە و بۆ هەڵپەڕین دەبێ. (آهنگرقصیاست)

هێسین : (١)[چاوگە] ساوینەوە؛ سوونەوە؛ لەساودان؛ تیژ کردنی تێخ. (تیزکردن تیغ).
(٢)پیا ساوین؛ سواخدان. (مالیدن وگل اندود)

هێشترگا: [ناو] وشترگا. (زرافه)

هێکادلمێ : [ناو،ت] هێلکەی دەڵەمە و نیوەکوڵیو. (تخم مرغ عسلی ونیم بند)

هیکاری : هینکاری، فێرکاری؛ ئاموژە. (آموزش)

هێکتار : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی ڕووپەڕی زەوی بەرانبەربە دە هەزار میتری چوارگوش. (هکتار)

هیکرن : [چاوگە،ت] هینکرن؛ فێرکردن. (یاددادن)

هیلاکەت : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر خراپ و نزیک بە مردن. (دم مرگ)

هێلکە مارانە : [ناو،ت] شەیتانۆکە. (پوسته حلزون)

هیلنای : [چاوگە،] حیلنای؛ حیلاندن؛ شەهین. (شیهه کشیدن)

هێلە : [ناو] هێک؛ هێلکە؛ زەردبەقوونە. (تخم مرغ)

هێلیکۆپتەر : [ناو] جۆرێک فڕوکەی پەروانە دارە. (چرخبال)

هین : (١)هینک؛ فێنک. (خنک)(٢) شت؛ وانێک. (چیز)(٣) فێر؛ فێم؛ زانین.(فهمیدن)

هێنانەوە : (ب)ڕشانەوە. (استفراق)

هێندوو : [ئاوەڵناو+ ناو] دینێکە لە هێندووستان؛ هێندووستانی. (دینی است درهند؛ هندوستانی)

هێندی : [ئاوەڵناو+ ناو] زبان و خەڵکی هێندوستان. (هندی)

هێوان : [ئاوەڵناو] خۆش؛ بەختەوەر؛ بەختیار. (بختیار)+

هێورزە : دەم وشک بوون لە تونیەتیدا. (خشک شدن دهان از تشنگی)

هێول : [ئاوەڵناو] هێور؛ ئارام؛ هێدی؛ هێمن. (آرام)

هارمۆنی : فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١)هاودەنگی لە مۆسیقادا. (٢)لەیەک کاڵانەوەی ئەندام گەلی سیستەمێک یان لە هونەری‌نیگار کێشیدا لەیەک‌کاڵانەوەی ڕەنگی پاژگەلی نیگارێک. (هارمونی)

هافبەک : اند؛فرد؛ فد: [ناو] هەرکام لە ئەندامانی تیمی کایەکەری تۆپی پێ کە لە نیوەی دواوەی زەوینی تۆپی پێدا کایە دە-کەن. (هافبک)

هافتایم : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] [کۆژیوە-رزشی تۆپی‌پا] هەرکام لە دوو نیوەی کایەی وەک تۆپی پا. (کافتایم)

هاونشین : [ناو] هەم‌نشین؛ هاودەم؛هاواڵ؛ دۆست. (همنشین)

هاوێرکرافت : اند؛ فرد: [ناو،ت] هاڤێر-کرافت جۆرێک پاپۆڕ کە بەسەر دەریادا و بە سەر عەرزدا دەخشێ.
(هاورکرافت)

هۆپ : ئوپ؛ لە ئیستۆپی ئینگلیزییە وەهاتوو؛ بە شوفیر دەڵێن بە واتا ڕاوەستە، تۆرمز بگرە . (ایست)

هونەرپیشە : فد: [ناو،ت] شانۆکار؛ ئەکتە-ری شانۆ و سینما. (هنرپیشه)

هەپەڕووت : [ناو]حاڵەتی نەشە بوونی زۆر بەهۆی کێشانی تریاک و هێرویینەوە. (هپروت)

هەرز : [ئاوەڵناو] هەرس؛ سافبوون و سووانی هێڵی گرنجی پێچ و مۆرە. (هرز)

هیپنۆتیزم : فرد؛ فد؛اند: [ناو] خەوی دە-ستکرد؛ کە لە لایەن هیپنۆتیزۆرەوە بەسەر کەسێکدا دادەسەپێ. (هیپنوتیسم)

هیپنۆتیزۆڕ : [ناو،بک] پسپۆڕی کاری هیپنۆتیزم. (هیپنوتیزور)

هیپی : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]لاوی بێکارەی وڵاتگەلی ڕۆژئاوایی کە دژ بە کۆمەڵگایان هەڵسوکەوت دەکەن و بە کنج و سە-روقژی نائاساییەوە خۆیان نیشاندەدەن و زیاتر خوو گرتووی ماکی سرکەرن. (هیپی)

هێندڵ : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] میلەیێکی دوو ئانیشکە کە مۆتۆڕی سەیارەیان پێ‌هەڵدە-کرد ئیمرۆ بووەتە (سویچ) کلیل. (هندل)

واپژگ : [ناو] باوەشێن؛ باپژێن. (بادبزن)
واپەڕ : [ناو] باپەڕ؛ کوڵنج. (قولنج)
واتایی: [ئاوەڵناو] مەعنەوی؛ پژۆنی؛(شەرابی ئاڵی واتایی بەدەستم فەلەکباده، تەپوتۆزی خەیالات و خەفەتباریم وەبەرباده).«حەسەنسەلاحسۆران» (معنوی)
واته : [چاوگە] وتن؛ وته؛ بەواتەی بەدگۆ : بەوتەی بەدگۆ. (گفته؛ گفتن)
واتێرپۆلۆ : [ناو] یارییێکی گرووپیە لە نێوان دوو تیمی مەلەواندا کە یاریکەران تێدەکۆشن تۆپێک پخەنە نێو دەروازەی بەرانبەرەوە. (واترپولو)
واجه : [ناو] لە ئاوێستادا(واج)بەواتای وتە هاتووە؛ واژە؛ وتە؛ پەیڤ؛ وشە. (واژه)
واچتێ : [ناو] وەک ئەوەی؛ وەکوو؛ پسەو؛ مینا. (ماننداینکه)
واچەی : [چاوگە] وتن؛ کوتن؛گوتن؛ پەیڤین. (گفتن)
واخ : [ناو] واغ؛ لەیاریی واخێندا بەیەندار بوونی دوو گوێز یان دووگزمووڵەیە، بەقەرای قامکە چکۆلە پێدا چوونێک؛ دژی کوێراخ. (دوگردویفاصله دار دربازی-گردوبازی)+
واخوان : [ناو،ت] واخوێن؛ تەلی شەشەمی تار کە قەویترە. (سیمششمتار)
واخولێ : [ناو،ت] گێژەڵووله؛ شایی جندۆکان. (گردباد)
وادار: (١)[ئاوەڵناو] بادار؛ خۆراکێک کە سکی پێ دەماسێ. (رماتیسمی؛ خوراک-نفخ‌آور)
وادای : [چاوگە](١)بادان؛ تاودان؛ گرژکردن. (تابدادن). (٢) فوو دەر چوون؛ باڵێدەرچوون. (باددادن)
وارئامەی : [چاوگە،ت] هاتنە خوار؛ نیشتنەوە؛ نیشتنەوەی مەل و تەیارە. (نشستن؛ پایین‌آمدن)
واراناو : [ناو،ت] باراناو؛ ئاوی باران. (آب-باران)
وارانەمانگ: [ناو،ت] سەرماوەز؛ هەوەڵ مانگی پاییز. (آذرماه)
واردەمەنی : [ناو،ت] خواردەمەنی؛ هەر شت بۆ خواردن بێت. (خوردنی؛ خوراک)
واردەیۆ : [چاوگە] خواردنەوە؛ واردنەوە؛ وەخواردن. (نوشیدن)
وارکێشەی هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی. (چاەهوایی)
وارۆ : [ئاوەڵناو+ جێناو]خوارۆ؛ خوارەوە؛ ژێرەوە. (پایینی؛ طرف‌پایین)
واروویۆخ : [ناو] لەتورکیەوە هاتووە؛ داروونەدار. (هستونیست)
وارەوار :[ئامراز،دەنگ] بارەبار؛ بالەبال؛ دەنگی کار و بەرخان. (صدای‌بزغالەوبره)

وازلین : [ناو] ماکیکی پاترولیە بۆ نەرم بوونەوەی پێستی وشکی لەش بەکەڵکە. (وازلین)

وازیار : [ئاوەڵناو+ ناو] خوازیار؛ کەسێک کۆ دەخازێت. (خواهان)

وازیگە : [ناو] بازگە؛ بازیگا؛ یاریگا؛ جێگەی یاری و کایە. (جای‌بازی)

واژۆ : [ناو] پەسند؛دروستکردن؛ڕێکخستن؛ شروڤە؛ پەژراندن؛ ئیمزا. (تصویب؛راه-انداختن؛ امضا)

واشاک : [ناو] جۆرێک پشیلەی کێوی بە-کلکی کورت و گوێی ڕەش و پێستی بە-هادارەوە. (گربەوحشی)

واشەنگ: [ناو،بک]سەڵاکەر و تەپڵێدەری پارشێوانی مانگی ڕەمەزان. (طبل زن سحری در ماەرمضان)

وافووری : [ئاوەڵناو](ب)تریاکی؛ خووگرتوو بە کێشانی تریاک. (معتادبەتریاک)

واقواق‌کەرە : [ناو] فڕندەی تاق‌تاق‌کەرە. (مرغ‌حق)

واکێش : [ناو](۱)باکێش. (۲)کەڵەشاخ. (باد کش ؛ استکان‌حجامت)

واگۆن : [ناو] ڤارگۆن؛ چەندژوور(کووپە)کە لە پاڵ یەکدا دابەستراون، زیاترلە شەمەندە فەردا کە لە چەند واگۆن پێکدێ. (واگن)

واڵ : ناوی جۆرێک نەهەنگە. (وال). (۲) [ناو] قوماشی تۆری زۆر ناسک. (تورخیلی نازک)

واڵس : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] جۆرێک هەڵپەر-کێی ئارامی دوو کەسی ئورووپییە.(والس) (۲)ئاهەنگێکی سێ زەربی تایبەتە بۆڕە-قسی واڵس. (آهنگ والس)

واڵۆر: [ناو] چراییکی چێشت لێنانی پلیتە-دارە. (والور)

واڵە : [ناو] لەنگ لێدان و خوار و خێچ بوو نەوەی هەرتەگەرێک لە کاتی خولانەوەدا. (لنگ‌زدن‌تایرماشین)

واڵە: [ناو] خوشک. (خواهر)

واڵەزا :[ناو] خوشکەزا؛ خوارزا؛خارزا؛منداڵی خوشک. (خواهرزادە)

واڵێ : [ناو] خوشک؛ واڵە. (خواهر)

والیباڵ : [ناو] یارییکی گروپییە، دوو دە-ستەی‌شەش کەسی کەیاری و ملە دەکەن بە تۆپ، تۆڕێکیش لەناوە ڕاستیاندا، کەنابێ بهێڵن توپلە زەوینەکەیاندا وەعەرز بکە-وێ. (والیبال)

وامەزند :[ناو] مەزەندەکەریبا؛ باپێو. (بادسنج)

وان : (۱) [جێناو] ئەوان. (آنها). (۲)[ناو] شارێک‌وگۆلێکە لە کوردستانی تورکیا. (شهرودریاچەاست). (۳)[ناو] دەفرێکی‌درێژ و گەورەیە لە گەرماو پری دەکەن لە ئاوبۆ خۆ شۆردن و چوونە ناوی. (وان).(۴)بەو جۆرەن؛ وەهان. (اینطورهستند)

وانای : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)

وانگ : [ناو] بانگ. (اذان)

وا نواندن:[چاوگە،ت](۱) بەوجۆرە نیشاندان ؛ (ب)بە جۆرێکی پێچەوانە خستنە بەرچاو؛ بەجۆرێکی درۆیین خستنە پێش‌چاوی خە-ڵک بۆ بەهەڵە بردنیان. (وانمودکردن)(۲)

وێچوون؛ وادەنوێنێ: لەوە دەچێ. (بنظر-رسیدن)

وانییە : وەهانییە؛ بەو جۆرەنییە؛ (ب)ڕاست نییە؛ درۆیە. (اینطورنیست؛ دروغ‌است)

واوشە : [ناو] باوشە؛ باوش؛ باخەڵ. (بغل)

واوەیلا : هاوار؛ وشەیێک بۆ دەربڕینی کار خراپی. (واویلا)

واهۆفە :[ناو] واهوڕ؛ بۆران ؛با وکرێوە پێکەوە. (طوفان)

وایکینگ : [ناو] ئێلێکی شەرکەری پاپۆڕە وان بوون لە ئیسکاندیناوی کە زۆر جار جینارەکانیان تاڵان دەکرد و تا سەدەی دە-یەمی زایینی ئەو کارە دەوامی بوو. (وایکینگ)

وتەی : [چاوگە] خەوتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)

وراسەی : [چاوگە] دروومان؛ دوورین. (دوختن)

ورتکە و پرتکە : [ناو،ت] وردەوپرتە؛هوور کوموورک. (خردەریزە)

ورچەکەبوون : درێژ بوونەوەی سێبەری بەرد و ڕەوەز. (درازشدن‌سایەسنگلاخ)

وردەکاری : [ناو] لە کاری هونەریدا لە پێشدا گەڵاڵەیێک دەگرن و پاشان بەوردی لە سەری کار دەکەن کە ناوی وردەکاریە. (ریزەکاری)

وردەگیواو : [ناو] ئەم گیایە لە زەمانی ئە-شکانییەکاندا دەرکزە دەکرا بۆ وڵاتی ڕۆم و لەوێ بۆ عیلاجی نەخۆشینی نزیکایەتیی ژن‌وپیاو (جنسی)کەڵکیان لێوەردەگرت.

(درمنەدشتی.)

ورستەی : [چاوگە] هەڵسان؛ ڕاپەڕین. (پا شدن؛ قیام)

ورسی : [ئاوەڵناو] برسی. (گشنە؛ گرسنە)

ورشەورش : [ناو،ت] جریوەجریوی ئە-ستێران؛ تروسکەتروسک؛ تروسکانەوەی لەسەر یەک. (درخشیدن‌زیاد)

ورگەپێست : [ناو،ت] ورگەپۆس؛ پێستی ژێر سکی ئاژەڵ هەڵمسان، یان ئاو تێزان و ماسین. (پوست‌زیرشکم‌حیوانات‌بادکردن)

وروەڕەی جادوو : ناوی دێوێکی ئەفسانەیی مێوینەیە. (نام‌دیوی‌افسانەیی)

ورەگیا : < کاسەگوڵ

ورێزان : [چاوگە](١) ڕاچەنین و لە خەو هەڵسان. (٢) هەڵسانەپا. (١و٢ پاشدن)

وزانـدن : وزوزکردن؛ ویزاندن؛ گیزە-گیزکردنی مێش و هەنگ. (وزوزکردن)

وزە : (١)[ئامراز،دەنگ] ویزە؛ دەنگی باڵی مێش؛(٢)[ناوە] هێز؛ توانایی. (صدای‌بال-مگس؛ زور)+

وزمەدار : [ناو] دارسیوەر؛ دارسیبەر؛ گژەدار؛ دارێکی باڵا بەرز و جەنگەڵییە گەڵاکەی لەگەڵ گەڵای تووشیرین و وەنەوشە دە-کوڵێنن و ڕۆژی کەوچکێکی دەخۆن بۆ مالیجەی برینی ڕیخۆڵە(کولیت)بەکەڵکە. (درخت‌نارون)

وژار : [ناو] بژار. (وجین)

وژارکێ : [ناو] خۆشارکێ؛ قەراقەرا. (قایم-باشک.قایم‌موشک)

وژارە : [ناو] پەژارە؛ ئەندێش؛ خۆف؛ ترس.

(ترس)
وژن : [ناو+ ناو،بک]بژار؛ وژن کەر : بژار-
کەر. (وجین)
وژنە : [ناو]گاینجە؛ سەرمژانە. (رابطبین-
خیش‌ویوغ)
وشاردەی : [چاوگە]گوشین؛ کوشین؛
گوشان؛ گڤاشتن؛ گوڤاشتن. (فشردن)
وشترگا : [ناو] زەڕافە. (زرافە)
وشک‌وبرینگ : [ئاوەڵناو] وشک‌وبرنگ؛
زۆر وشک. (خشک‌خشک)
وشکە بەند : [ناو،ت](ب)سەرمای زۆر و
بێ بارین کە ئاو دەیبەستێ.(سرمای‌سخت؛
یخبندان)
وشکەشایی : [ناو،ت](١)بێ‌هۆ و بێ‌پەیوە-
ندی بەشتێکەوە چۆپی گرتن و هەڵپەڕین.
(بی‌دلیل‌وعلت‌رقصیدن). (٢)هەڵپەڕینی بی
دۆ(دۆت). (رقص‌مردانەبدون‌دختروزن)
وشکەشیو : [ناو،ت] جاران برێتی بوو هە-
ڵگێڕانەوەی لیباس وەک پشتوین و مێزەر
بەباری خاوێنتریدا؛ بەڵام ئەمڕۆ بەشوشتنی
لیباس دەڵێن لە ماشینی(وشکەشۆر)دا بێ
ئەوەی ئاوی لێبکەوێ و بە تراوی تایبەت
یا بێنزین دەشۆردرێ؛ ناوی ئەو مەکینە و
بەرهەمی کاری ئەو مەکینە   وشکەشیوە.
(خشک‌شویی)
وشکەکەڵەک : [ناو،ت] دیواری وشکەچن؛
دیواری بەردچن بێ‌مەلات و قوڕ.
(دیوارسنگ‌چین)
وشکەمز : [ناو،ت] وشکەمس؛ مزی دە-
ست و حەقی کرێکار بە شێوەی نەغد و
بێ نان و ئاو یان خۆراک پێدان. (مزد-
بدون خوراک)+
وشی‌چن : > ئاوارە٣
وشی‌کەر : > ئاوارە٣
وڵۆشە : [ناو] بڕویش؛ ساوار؛ پەڕشە.(بلغور)
وڵۆف : [ناو] وڵەف؛ هەچک؛ هەچەڵ؛
ئاڵقەی سەری گوریس و کەژو. (وهنگ)
ول‌ول : [ئاوەڵناو+ ناو]کون‌کون؛ (دڵ ول-
ول‌کەردەن خەدەنگی دووری)«مەولەوی»
(سوراخ‌سوراخ)
وڵەگوڵاوی : [ناو]گوڵی‌گوڵاو؛ گوڵەباخ؛
گوڵباخی؛ گول‌گوڵاو. (گل‌محمدی)
وڵەتووتی: [ناو]گوڵەتووتی؛گوڵەباخی کێوی؛
کوڵێندراوی گوڵەکەی بۆ مالیجەی بەردی
گورچیلە باشە. (نسترن؛ گل‌سرخ وحشی)
ولیکان : [ناو] داب و ڕەسمێکی کۆنی ناو-
چەی گەڕووسە لە ئاخری ساڵدا پەیکەرە-
یێک لە پەڕۆ چێدەکەن و هەرکەس
گازێک لە پیاز دەدا و تفی دەکاتەوە بە
سەر پەیکەرەکەدا بەداخەوە هۆیەکەی تە-
واو بۆم ڕوون نەبوووەوە. (مراسمی‌در-
گروس)
ون‌ئەور : [ناو] گیای هەرێز؛ فرێزوو؛
کوڵێندراوی بۆ لابردنی بەردی گورچیلە
باشە. (مرغ؛ بیدگیاه)
ونتاڵ : [ئاوەڵناو] خوێن‌تاڵ؛ ناشیرین.
(زشت)
ون‌ڕێژ : [ئاوەڵناو] خوێنڕێژ؛ پیاوکوژ؛ بکوژ.
(خونریز)
ونەن :[ناو] پردی لە مێوەی درێژ چێبوو

ی سەر ڕۆبار. (پل‌ازتاک‌درست‌شده)
ونەی : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)
ووْدکا : ڕوس‌د؛ فد؛ [ناو] ڤۆدکا؛ تراویلکی ئالکۆلداری سەر خۆشکەرە. (ودکا)
وەئاگاهاتن : [چاوگە،ت] خەبەر بوونەوە؛ هۆشیار بوونەوە؛ لە بێخەبەری دەرهاتن. (آگاه‌شدن)
وەبا : [ناو] چاوقووڵکە؛ ئازارێکە، بەهەوێ زگە شۆرە و ڕشانەوە ئاوی لەش کەم دە-بێ و زۆر بقەیە. (وبا) (۲) بەبا؛ وەک: دێڵە بەبا. (موقع جفتخواهی سگ)
وەباڵبەز : [ئاوەڵناو] تاوانبار؛ بەرسووچ؛ گونا حکار. (گناهکار)
وەبای ئالتوڕ : [ناو] جۆرێکی کەم هێزترە - لە نەخۆشینی چاوقووڵکە. (نوعی‌وبا)
وەبەردان : [چاوگە،ت] شتێکدانە بەر شتێک یان تەگەرێک بۆ ڕاگرتنی؛ کاریتە-ی شکاو کۆڵەکەی وەبەردەدەن. (حایل-کردن)+
وەپێش‌گەڕان : [چاوگە،ت] پێشکەوتن و بەرانبرڕدانەوە. (جلوافتادن‌ودورزدن)+
وەتاو : (۱) بەخوڕ. (۲)[بەند] بەتاڵوکە؛ بە-پەلە؛ بەلەز؛ بەپرتاو. (با خورشید و آفتاب؛ باعجله)
وەجاخ‌کوڕ : [ئاوەڵناو] لە سەردەمی زەردە-شتدا کوانووی ئاگر، ئەولادی نێرینە هە-ڵیدەکرد؛ ئەگەر کەسێک ئەولادی نێرینە-ی نە بووایە پێیان دەگوت وەجاخ‌کوڕ یان وەجاخ‌کوێر. (اجاق‌کور)
وەجێ : [ئاوەڵناو](۱) بەجێ؛ بەجێوڕێ. (بجا). (۲) لە جیاتی؛ تەنخوای. (درعوض)
وەختاو وەخت : (ب)۲۴ کاتژمێر. (۲۴ ساعت)+
وەختوناوەخت : [بەند] بەشێوەی گوڕاوگوڕ چوون بۆ جێگایێ، لەکاتی لەبار یان نالە باردا. (وقت‌وبی‌وقت)
وەختیەسی : وەختیەتی؛ کاتی‌خۆیەتی؛ کاتی‌هاتووە. (وقت‌آنست)
وەخشوور : پێغەمبەر. (پیامبر)
وەخشووری: [ناو](ب)زەردەشتی.(زردو شتی)
وەخۆگر : [ئاوەڵناو] لەخۆگر ؛ دەرووەست؛ حاڵەتی دەستە بەر بوون. (متعهد؛ ضامن)
وەدووکەوتن : [چاوگە،ت] (۱) ڕێگە و ڕە-وشتی کەسێک کردن بە ئوڕناک و لەسەر ئەو ڕێبازە ڕۆیشتن. (کسی‌راسرمشق-قراردادن). (۲) دوای کەسێک کەوتن و بە شوێن کەسێکدا ڕۆیشتن. (دنبال‌کسی‌راه-افتادن)
وەدەرخستن : [چاوگە،ت] (۱) ئاشکراکردن و سەر لابردنی سوڕ. (آشکارکردن). (۲) پیشاندان خویاکردن؛ نیشاندان. (نشاندادن) (۳)دەرکردن و وەدەرنانی کەسێک لە-جێگاییێک. (بیرون کردن)
وەدەست‌وپاکەوتن: [چاوگە،ت]کەوتنەخۆ؛ کەوتنە پەلە و هەوڵ بوون؛ کەوتنە جم و جووڵ. (بەدست‌وپاافتادن)
وەدەنگ هاتن : [چاوگە،ت](ب) زبانی ڕە-خنە و نارەزایی کردنەوە. (زبان‌بەاعتراض-گشودن)

وەر: (١)[ناو] بەر؛ پانایی. (پهنا). (٢) [ناو] خۆر؛ رۆژ. (خورشید)

وەراوەر : [ئاوەڵناو،ت] بەرامبەر؛ بەرانبەر. (برابر)

وەربازن : [ناو] بەربازن؛ بازنەیێکی تەنگ و چووکە، پاش بازنە دەکرێتە دەست کە - ببێتە لەمپەر بۆ ئەوەی بازنەکان دانە ماڵرێن.(نگهدارندهالنگوها)

وەربەردەی : [ناو] خۆربردن؛ لە بەر خۆر سووتان؛ خۆر سۆچنای. (آفتابسوختگی)

وەربێژ : [ناو] قەلبیر؛ هێڵەک؛ بێژنگ. - (غربال)

وەرپڕای : [بەند+ ناو]خۆرپەڕ؛ خۆرئاوا بوون. (غروب)

وەرپڕگا : [ناو] خۆرپەڕگە؛ بەرانبەری خۆر هەڵات؛ خۆرئاوا؛ خۆرنشین. (مغرب)

وەرتاخ : [ناو] شەخەڵ؛ نەمامی ساوای داری لیرەوار. (نونهال)

وەرچەپ : لای چەپەوە؛ (ب)سووچ؛ گۆشە؛ لابەلا؛ لاڕێ. (گوشه؛ بیراهه)

وەرچەمڵێڵ : [ئاوەڵناو] وەرماڵۆس؛ زۆر خەو هاتن؛ چاو پڕ لە خەو؛ خەو زاینە چاو؛ خەو هاتنی زۆر. (خوابآلود)

وەردەک : [ناو] ئوردەک: ئەم تۆرەمە هەر لە هێلکە هاتنەدەر هەموو مەلەوانن، دەندوکیان پانە و لە ڕوانگەی فڕندە ناسیەوە پێنج جۆرن. (١)دەندووک مشاریەکان. (نک ارهایها). (٢) قازەکان. (قازها). (٣) مراویەکان. (مرغابیها). (۴) قوو. (قو). (۵) مراویە بینە کێشەکان. (مرغابیهایغواص)

وەردەک : [ئاوەڵناو+ جێناو] بەردەک؛ ئەگەر دووکەس دووپشتەکی سوواری ئەسپێبن ئەوەی پێشەوە وەردەک یا بەردەک و ئەوەی پاشەوە، پشتەک یان پشت تەرکە. (سوارجلویی)

وەرزا : [ناو] وشەیێکی پەتی کوردییە کە - چووەتە نێو فارسیس واتا گاجووت. (ورزا)

وەرزان : [چاوگە] جووڵان؛ تەکان؛ بزوان؛ وەرزش. (جنبش)

وەرزاندن : [چاوگە،ت] (١)جووڵاندن. (تکاندادن). (٢) خاراندن؛ خۆش کردنی پێست و چەرم. (دباغیکردنپوست)

وەرزانەوە : [چاوگە،ت]جووڵانەوە؛ بزوانەوە؛ وەرزش کردن. (ورزشیکردن)

وەرزشی پیشەیی : [ناو،ت] وەرزشێ کە ببێتە کاری سەرەکیی وەرزشکار. (ورزش-حرفهای)

وەرزشی تاکەکەسی : ئەو وەرزشانەن کە وەرزشکار بە تەنیا دەچێتە مەیدانی حەریفەوە، وەک : زۆران و جۆدۆ و شەڕە مشت. (ورزشانفرادی)

وەرزشی زستانی : [ناو،ت] وەرزشگەلی تایبەت بە زستان کە زیاتر لەسەر سەهۆڵ و بەفر بەڕێوە دەچن. (ورزشزمستانی)

وەرزشی زۆرخانەیی : [ناو،ت] وەرزشێ کە لە ناو زۆرخانەدا بەرەسمێکی تایبەتەوە بەڕێوە دەچێ. (ورزشباستانی)

وەرزشی سوئێدی : [ناو،ت](ب) لەش گەرم کردن بۆ دەستپێکی کارگەلی وەرزشی؛ وەرزش کردن بە جووڵانەوەی ئەندامگەلی

لەش، بەبێ کەڵک وەرگرتن کەرەستەی وەرزشی. (ورزش‌سوئدی)
وەرسیان : [چاوگە،ت]کەوتنە خوار؛ ڕێکە-وتن؛ ڕۆیشتن. (افتادن‌پایین؛ براەافتادن)
وەرسین : [چاوگە](١)بەربوونـەوە خـواری؛ داکەفتن. (افتـادن‌پـایین). (٢)کـاژێربوون؛ ڕازی‌بـــوونی‌جنســـی .(ارضاشـــدن در همخوابگی)
وەرکـەردەی : [چاوگـە،ت] لـەخـۆڕاکرن؛ کردنەبەر؛پۆشین؛ پۆشان. (پوشیدن)
وەرکەمەر : [ناو،ت] بەردەگیـا؛ کـەوچکـە چایێ لە کوڵێندراوی گوڵـە خـرەکـانی بـۆ مـــاوەی ســـێ ڕۆژ کرمـــی ڕیخۆڵـــە (ئاسکاریس‌وکرمەک)لەبەین دەبا.
(برنجاسف وحشی؛ بومادران‌کوهی)
وەرکەوتوو : (پاشکەوتوو، سەگی‌خەوتـوو؛ بە تەوسەوە بە کەسێکی خەوتـوو دەڵـێن. (سگ‌خوابیده)
وەرگل‌دای : [چاوگە،ت]گـل‌دانـەوە؛ بـەر-گرتن؛ نەهێشتن و بوونـە لـەمپـەر. (مـانع شدن؛ جلوگیری‌کردن)
وەرگیراو : [ناو،بەر](١)هەر شت تا ئیستا لە کەسێک ئەستیندراوە یـان وەرگیـراوە. (٢) پەسند کراو پەژرێندراو. (قبول‌شده)
وەرگێـل : [نـاو] بـەردکـێش؛ خـەرەکـی. (وسیله‌سنگ‌کشی‌بالاغ)
وەرگێڵاو : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] وەرگێردراو؛ بەراوەژوو؛ سەرەونخوون؛ پاچڤە بـوو؛ تـە-رجەمەکراو. (برگردانده‌شده؛ ترجمه شده)
وەرماڵ : بەرماڵ؛ پێش‌ماڵ. (جلومنزل)
وەرم دیەی : [چاوگە،ت]ورم؛ خـەو دیـتن؛ خەو بینین. (خواب‌دیدن)
وەرمەزڕ : [چاوگە،ت]خەو زڕیان؛ خەو نە-هاتن. (خواب‌ازچشم‌پریدن)
وەرورچێش : [بەند] ئەڕاچـی؛ لـۆ چـی؛ بـۆ چی؛ بۆچ؛ ئەڕا؛ لەبەرچی؛ لە چرووییێکـەوە. (چرا)
وەروە سەر : [ئاوەڵناو] بەفرەبەسەر؛ بەفری کە مرۆڤ تێی‌ناچەقێ. (برف‌سفت‌منجمد-شده‌روی‌زمین)
وەروە وار : [ناو] بەفرانبار؛ هـەوەڵ مـانگی زستان. (دیماه)
وەرەزی : [ناو] بێزاری؛ جارزی؛ بێ‌تاقەتی. (بیزاری)
وەرەس : [ئاوەڵناو] وەرەز؛ بێزار؛ بێتاقـەت. (بیزار)
وەرەقەهاتن : [چاوگە،ت] (ب)نـاوی کـە-سێک بە سەربازی دەرچوون. لـە زەمـانی قەدیمدا ناوی چەند کەس لەسەر وەرەقە-یێک دەنووسراو دەدرایە دەس دێهبان کـە حازریان بکات بۆ ناردنیان بـە سـەربـازی. (اسم‌درآمدن‌به‌سربازی)
وەرەلوایی : [ناو] چوونەپێش؛ پێشڤەچوون. (پیشرفت)
وەرەما : [ناو] بەرخەمێو. (برەماده)
وەرەندل : [ناو] جۆرێک تفەنگی قەدیمـی بوو. (نوعی‌تفنگ‌قدیمی‌بود)
وەرەنیا : [ناو] بیراز؛ گرنجگرنج کردنی بـە-ردی ئاش. (آجارکردن‌سنگ‌آسیا)
وەرەنێر : [ناو] بەرخەنێر. (برەنر)

وەڕێخستـــن : [چاوگـــە،ت] (١)نـــاردن؛ خستنەڕێ. (فرستادن). (٢)ســەرپـەرستی کردن و بەرپرسـیکردن و ئیـدارە کـردن و بەڕێوە بـردن. (ادارە کـردن). (٣)پێکهێنـان وەک، میوانی وەڕێخستن. (راەانداختن)

وەڕێنان : وەرهێنان؛ لە دوور ئاڵاندن؛ دە ستم لە قەدی وەرێنا : ئاڵقەم کرد. (حلقـە-کردن)

وەریەقە : [ناو](١)بەریەخە؛ بەروانکە. (دستمال‌سینە). (٢)پێسیر؛ یەخە؛ بـەرۆک. (گریبان)

وەز : [ناو] بەز؛ پیو؛ چـەوری و چـەوریـی دووگ و بەز. (چربی‌ودنبە)

وەزاڵەهاتن : [چاوگە،ت] وەرەز بـوون؛ وە-هاوار کەوتن؛ زۆر بۆ هاتن. (درفشارافتادن)

وەزەند : [نـاو] وەزەن؛ زەرەر و زیـان؛ ئـە-زیەت و ئازار. (زیان؛ ضرر)

وەزی : [ناو] گوێز؛ دار و بەری، داری گوێز. (گردو)

وەژارە : بیر و باوەڕێک کە تەنیا لـە خـە-یاڵەوە سەرهەڵدەدا؛ پڕوپـووچ و خورافـات. (خرافات ؛ موهومات)

وەژوورکەوتن : [چاوگە،ت] (١)لای ژوورو وەوە دانیشتن. (درصدرنشستن). (٢)چوونە ژوورەوە؛ چوونە ناوەوە؛ لێ وەژووورکەوتن. (برکسی‌واردشدن)

وەستاکار :[ناو،ت] پسـپۆڕی هـەرکارێـک، وەستای ئەو کارەیـە؛ وەک:وەسـتا کـاری ئاش : ئاش وەستا. (استادکار)

وەستەک : [ئاوەڵنـاو] حـەیوانێـکـکـە زوو ماندوو دەبێت؛ زیاتر بۆ ئەسپ و قـاتر دە-وترێت. (اسب‌وقاطری‌کەزودخستەمی‌شود)

وەسـڵە : [نـاو](١)دارتاشـی؛ نـەجـاری. (نجاری). (٢ب) وەسڵە و پینە. (وصلە)

وەسەرکردنەوە : [چاوگە،ت]بەسەر کردنە وە؛ سەرلێدان؛ حیساب کردن؛ کەسێک بە حیساب هێنان. (سرزدن)

وەسەرکەوتن : [چاوگـە،ت] (١)وەک:کـە-وتنە سەر ئاو. (روی‌آب‌ایستادن‌چیزسـبک). (٢) ڕویشتنە سەر و چوونە قـاتی سـەرەوە یا سەربان. (بالارفتن). (٣ب) بە پلە و پایـە گەیشتن. (ترقی کردن)

وەسەن : بەسە؛ ئیتـر بـەسـە، لـەوە زیـاتر پێویست نییە. (بس‌است)

وەشتو وار : [ناو] وەشتەی و بـارین؛ بـاران بارین. (بارندگی)

وەشرەنگ : [ئاوەڵنـاو] خـۆشـرەنـگ؛ (ب) ڕووگەش؛ ئەنی‌گەش. (خوشرنگ؛ خوشرو)

وەش ونەئامەی : وەش گەرەگ بیەی؛ خۆش‌ویسـتن؛ خۆشـەویسـتی. (دوسـت-داشتن)

وەشێنەر : [ناو،بک](١)ئەوەی بڵاو دەکاتە-وە؛ تـوو وەشـێن؛ بڵـاو کـەرەوەی گۆڤـار. (ناشـر). (٢) لێـدەر؛ شـەقوزللە وەشـێن. (بزن). (٣) هاوێژەر؛ فڕێدەر. (انداز)

وەفات : (١) وەفای تۆ؛ قوربـانی وەفـاتم. (وفای‌تو). (٢) وشە ئـارەوییـە واتـا مـردن. (وفات)

وەفرین : [ئاوەڵناو] بەفرین؛ هەر شـت لـە بەفر بچێت یان لە بەفر دروسـت بووبێـت.

(برفين)

وه قله‌که‌وتن : [چاوگه،ت] وه‌خۆ که‌وتن و خۆ سازکردن بۆ ئه‌نجامی کارێ؛ پـلـهـه‌-ڵسان. (خودراآماده‌کردن)

وه‌کازه : [ناو] وه‌کاز؛ گۆچان؛ گاڵۆک.(عصا)

وه‌ک خۆڵ : (ب) بـه شـتی زۆر و فـراوان ده‌وترێت؛ وه‌ک خۆڵ ڕژاوه : یه‌کجار زۆره. (مانندخاک)

وه‌کردن : [چاوگه،ت] (۱)کردنه‌وه‌ی گـرێ و شتی به‌ستراو. (بـازکـردن). (۲)ئـاگر وه‌-کردن: ئاگر کردنه‌وه؛ هه‌ڵکردن. (روشـن-کردن‌آتش). (۳) ئاوه‌ڵا کردن. ئاواڵه‌کردن و کردنه‌وه‌ی ده‌رکه. (بازکردن)

وه‌که‌ڵ: [ئاوه‌ڵناو] به‌که‌ڵ؛ هه‌روها وه‌ته‌گه: به‌ته‌گه و وه‌به‌ران : به‌به‌ران. (ماده‌گاوگشن خواه)

وه‌لاداهاتن : [چاوگه،ت] (۱) بـه‌پـاڵـکـه-سێکدا ڕۆیشتن؛ به‌لاداهاتن (ازکنار گذشتن). (۲) بووردنه‌وه، بووردنـه‌وه‌ی دڵ؛ بـه‌لادا که‌وتن؛(ب) مردن. (بیحس‌شدن و افتادن)

وه‌ڵاشم : [ئاوه‌ڵناو]وه‌ک:گیای دووراوی نه-به‌ستراوی کۆوه بوو؛ پرش‌وبڵـاو و شـێواو؛ به‌سته‌به‌ندی نه‌کـراو. (بسـته‌نشـده‌وبهـم-ریخته؛ فله)

وه‌له‌خ : [ناو] یاکه‌ریم؛ قومری؛ جۆرێک کۆ تره باریکه. (قمری)

وه‌لیقه‌ت : [ناو] ڕشوه‌ت؛ به‌رتیل. (رشوه)

وه‌م جۆره : [به‌ند] وه‌یته‌ور؛ به‌م‌جۆره. (اینچنین)

وه‌ندیداد : [ناو] به‌شێکه له کتێبی پیـرۆزی ئاوێستا. (وندیداد)

وه‌ن سـیاوه‌ش : [نـاو] خـوێنی سـیاوه‌ش؛ گیاییێکه که به گوڵه‌که‌یشی ده‌ڵێن خـوێنی سیاوه‌ش، گوڵه‌که‌ی هێنـده ده‌کـوڵێنن تـا ئاوه‌که‌ی ده‌چندرێت پاش وشـک بوونـه‌وه هه‌ر جار به‌قه‌را ده‌نکه نۆکێ لـه ئـاودا ده-توێننه‌وه و له‌ده‌مـی وه‌رده‌ن بـۆ عیلاجـی چڵککردنی پووک(پیوره) به‌که‌ڵکه. (خون-سیاوشان)

وه‌نـه‌دی : [نـاو](۱)جابـه(جـه‌بعـه)ی لـه شووشه چێکراوی پێش دووکان. (ویترین). (۲) هه‌ر شتی شووشه تێگیراو وه‌ک ئاوێنه و په‌نجێره و...(هرچیزباجام‌شیشه‌ای)

وه‌نه‌دیگ : < وه‌نه‌دی

وه‌نییه . وهانییه؛ وانییه؛ (ب)ئایـا وهانییـه؟ (آیااینطورنیست؟)

وه‌ور : [ناو] به‌فر. (برف)

وه‌وراو : [ناو] به‌فراو؛ تاواوه‌ی بـه‌فـر؛ (ب) ئاوی سارد و سه‌هـۆڵـاو؛ وه‌وراوان چـوون سه‌یل دیده‌ی من جۆشان «مه‌وله‌وی» (آب سرد؛ آب برف)

وه‌ویه‌جنۆکانه : [ناو] بووکه‌جنۆکانه؛ شـاییه جنۆکانه؛ گێژه‌ڵووله. (گردباد)

وه‌هابی : [ئاوه‌ڵناو] شۆپگرانی وه‌هابییه‌ت. (وهابی)

وه‌هابییه‌ت : [ناو] لقێک له مه‌زهه‌بی حه-نبه‌لی که له‌سه‌ر بیروبڕوای موحـه‌ممـه‌دی عه‌بدولوه‌هاب دانراوه که قورعان و سوننه-تی پێغه‌مبه‌ر به بنه‌ڕه‌تی بڕوا ده‌زانێ و به-غه‌یری خودا پنا به‌هه‌ر شت بردن به‌شـه-

ریک دانان بۆ خودا دەزانیٚ. (وهابیت)
وەی وەگەڕێن : [ناو] بەڵا وەرگەڕێن؛ بەڵاگەردان؛ قەڵخانی بەڵا. (بلاگردان)
ویاران : [جێناو] ئەوانەی ویەردن: (بوورین، ڕابوورین)؛ ڕابووردووگەل. (گذشتگان)
ویتامین : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] هەرکام لە پێکهاتە ئالیەکان لە نێو خوراکدا کە بۆ ژیان پێویستە بەڵام نابێتە هێز و وزە. (ویتامین)
ویتامین ئا : [ناو] ڕتینۆڵ؛ ئەو ویتامینە لە نێو چەوریدا دەتوێتەوە و کەم بوونەوەی ئەو ویتامینە لە لەشدا، دەبێتە هۆی شەوکوێری و زبر بوونی پێست. (ویتامینآ)
ویتامین ئی: [ناو] لە گەورە بوونی ماسوولکەکانی لەشدا دەوردەگێڕیٚ و پێشگری لە زوو پیربوونی سێللولەکان دەکا. (ویتامین‌ای)
ویتامین (ب١) : [ناو] کەم بوونی ئەم ویتامینە لە لەشدا دەبێتە هۆی نەخۆشینی بێری‌بێری؛ لە ناو جەرگ و هێلکە و بیرەدا زۆرە. (ویتامین‌ب١)
ویتامین(ب٢) : [ناو] ئەم ویتامینە دەبێتە گەشە و نەشەی لەش؛ لە ناو شیر و جەرگدا زۆرە. (ویتامین‌ب٢)
ویتامین(ب٦) : [ناو] بەرگری لە دڵ بەیەکداهاتن و ڕشانەوە دەکا. (ویتامین‌ب٦)
ویتامین(ب١٢) : [ناو] لە دروستکردنی خوێن‌لە ناو لەشدا دەوری هەیە. (ویتامین-ب١٢)
ویتامین(سیٚ): [ناو] لە ناو سەوزی خواردن و میوەدا زۆرە؛ بۆ بەرگری لە هەڵامەت-باشە ؛ خۆش کەرەوەی برینی لەشە. (ویتامین‌سی)
ویتامین (دیٚ) : [ناو] لە پتەو بوونی ئێسک و دداندا ڕۆڵی هەیە. (ویتامین د)
ویتامین(کا): [ناو] لە ڕاوەستانەوەی خوێنی بەربووی لەش و گرسانەوەی خوێنی‌بریندا دەوری هەیە. (ویتامین‌کا)
ویترای :فرد؛ فد: [ناو] چەشنیٚ وێنەکێشان بەڕەنگی خەستی(هەویری یان ڕۆنی) لە-سەر شووشە. (ویترای)
وێتن : [چاوگە] وتن؛ هۆتن؛ خۆتن؛ خەوتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)
وێچنە : [ناو] بێژنگ؛ وێچن؛ هێڵەک. (غربال)
ویدئو : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]کەرەستەی تۆمار کردن و بڵاوکردنەوەی دەنگ‌وڕەنگ بە شیوەی میقناتیسی. (ویدئو)
وێدەچیٚ : [بەند](١) لەوانەیە؛ ڕەنگەوابێت. (شاید؛ احتمالا). (٢) شێوەدەدا؛ لەودەچیٚ. (شبیهاست)
وێرانکەر : [ناو،بک] وێرانگەر؛ خاپوورکەر؛ تێکدەر. (ویرانگر)
وێرانکەردەی : [چاوگە،ت] ویرانکردن؛ خاپوورکردن؛ کاولکردن. (ویرانکردن)
ویرشیەی : لەبیر چوون؛ لەیاد بردن؛ فەراموٚشکردن. (فراموش‌کردن)
وێرموت : ناوی جۆرێک شەرابە. (نامنوعی‌شراب)
وێڕنی : فرد؛ فد: [ناو](١)تراوێکە بۆ بریقە-

دار کردنی وێنە و چەرم. (٢)چەرمی وێڕنی لێدراو. (٣) جۆرێک چەرمی دەستکردی بریقەدار. (١و٢و٣.ویرنی)
ویرۆڵ : [ناو] ویکولْ؛ ویکوْلْ؛ بیەکولْ؛ بنجەبی؛ گەڵاکەی دەکوڵێنن، بۆ مالیجەی زەردوویی و ماڵاریا(نۆبەتی)باشە؛ سێ جۆرە (١) بیە چەرمە، یان سپیە بی،(٢)سوورەبی ، (٣) ڕەشە بی. (بید)
ویرەویر : [ناو،ت] بیرەبیر؛ هەڵاتن و کورتە ڕاوەستانی ئاسک. (رم کردن وایستادن و- واپس نگریدن آهو)+
ویرڕەویر : [ئامراز] دەنگی هەر شت کە بە تیژی ڕابرێ وەک بەرد و گوللە؛ ویرەی زۆر. (ویزویز گلوله)
ویزا : فرد؛ فد: [ناو] بەرایی؛ ئیزنی چوونە ناو وڵاتێکی بیانی لە لایەن نوێنەری ئەو وڵاتەوە. (ویزا)
وێژاموور :[ناو] زەنگڵە؛ زەنگۆڵە. (زنگوله)
وێژامە : [ناو] پرۆزە؛ پەخشان؛ وەژەگ؛ نفیسکی. {نسر.با (ت)سەنقطە}
وێژێ : [ناو] باوێشک؛ ئارووشک؛ هۆنژین؛ باووشک. (خمیازه)
ویساندن : [چاوگە،ت] فیساندن؛ نماندن؛ خووساندن؛ تەڕکردن؛ خویساندن. (خیساندن)
وێستاو : [ئاوەڵناو+ بەند] لەسەر دریژایی چەقاو؛ بێجوولە؛ بە پاوە ڕاوێستاو؛ ماتڵ. (ایستاده؛ بیحرکت؛ معطل)
ویستراو : [ناو،بەر] داوخوازکراو؛(ب) بانگ- کراو لە ڕێکخراوییێکی دەوڵەتیەوە زیاتر بۆ لێپرسینەوە. (خواستەشدە)
ویستەر : [ئاوەڵناو] خوازۆک؛ کەسێک کە دەیەوێت؛ خاترخواز؛ خوازەر. (خواستار)
ویسکی : [ناو] جۆرێک خواردنەوەی سەر خۆشکەری ئالکۆڵدارە. (ویسکی)
ویسیای : [ناو،بەر] فیسای؛ خویسیای؛ خوو ساو؛ نماندی. (خیس شده)
وێکهاتن : [چاوگە،] چەمین؛ چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ هاتنەوەیەک و نزیک بوونەوەی دوجەمسەری هەر شت. (خم- شدن).
وێلک : [ناو] بەژن و ناوقەدی دار،لە ڕیشە وە هەتا جێی لقدەرکردنی دار.(تنەدرخت)
وێڵەکی : سەرگەردان؛ تیری بێئامانج؛ وە- ک: گوللەی وێڵەکی. (بی‌هدف؛ سرگردان)
وێڵی : [ناو] بەرەڵایی؛ ئاوارەیی؛ سەرگە- ردانی. (ول بودن)
+ وێنە : ناوە بۆ ژنان. (اسم زنانه)
وێنجە تاڵە : [ناو] وێنجە کەروێشک؛ خۆراکی ئاژاڵە؛ بۆ شیفای برین باشە. (یونجەوحشی)
ویەرد : [ڕابوردووی ڕەدبوون] تێپەڕی؛ ڕابوورد؛ ڕۆیی. (گذشت)
ویەرنای : [لەچاوگەی ویەردن](١) ڕابووردن؛ ڕۆیین. (٢) لێخۆشبوون؛ بە- خشین. (١و٢ رفتن؛ گذشتن)

وات : اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی هێزی کارەبایی بەرانبەر بە یەک ژوول لە چرکە-یێکدا. (وات)

واتبۆرد : [ناو] تەختەی سپی کە بە ڕەش لەسەری دەنووسن؛ دژی تەختە سیاە. (وایتبرد)

واتێرپروف : اند؛ فد: [ناو] ئاونەدز؛ بە-کاتژمێرەکەمەوە دەچمە ناو ئاو، واتێرپرۆفە ئاو نادزێ؛ دژی ئاو. (واترپروف)

واریس : [ناو] پاگرە؛ نەخۆشینی گرێ گرێ بوونی دەماری لەش بەتایبەت لە بەلەکدا. (واریس)

واشێر : اند؛ فرد.؛ فد: [ناو] بەرپێچ؛ ئاڵقە-یێکە تەنک،دەخرێتە نێوان پێچومۆرە بۆ بەرگری لەشلبوونەوە یانمتک لێبرین. (واشر)

واکسەن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] هوورگو میکرووبی لاوازکراوی نەخۆشینەکانی جۆر-بەجۆر و تایبەت، بۆکردنە ناو لەش و در-وست. بوونی(دژهوورگ) لە لەشدا، و بە-رگەنەگرتنی هورگیتر بە هۆی ئە-و(دژهوورگ)ەوە. (واکسن)

واکسیل : روس؛ فد: [ناو] پەلکەی هۆنراوە لە قەیتانی ڵاشانی ئەفسەرانی تایبەت بە هەر بەشێ لە ئەرتەش. (واکسیل)

واکسیناسیۆن : فرد؛فد: [ناو] کاری واکسە-ن کردنە ناو لەش. (واکسیناسیون)

واکمەن : اند؛ فد: ناوی بازرگانی بۆ کەرە-ستەی چووکی بڵاو کەرەوەی دەنگ. (واکمن)

واڵان : فرد؛ فد: [ناو](۱)لێوارەی چینداری سەر قۆڵی کراس و خوار داوێنی کراس. (۲)کورتە پەردەی چینداری ژوورەوەی پە ردەی پەنجێرە. (والان)

والۆر : فرد؛ فد: [ناو] پۆیتە و گرینگایەتی کەهەرکەس لە کۆمەڵگادا هەیەتی.(والور)

والیباڵیست : [ناو،بک]یاری کەری والیباڵ. (والیبالیست)

وانێت : اند؛ فد: [ناو] پیکاب؛ سەیارەی بچووکی بارکێش کە تا دوو تۆن بار هە-ڵدەگرێت. (وانت)

وایەر : اند؛ فد: [ناو] چەپکەسیمی ڕووپۆشدار؛ چەند سیمی ڕووپۆشدار لە بە-ینی مۆتۆر و دێلکۆ لە سەیارەدا. (وایر)

وڵت : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکەی پێوانی ڕەوتی کارەبایی. (ولت)

وڵتامیتر : [ناو] ئامێری پێوانی ڕادەی کارە-بای ڕابووردوو لە تەلێکدا. (ولتامتر)

وڵتمیتر : [ناو] ئامێری ئەندازە گرتنی جیاوازیی پۆتانسیێلی خاڵگەلی خولگەیێک بە یەکەی وڵت. (ولتمتر)

ولف : [ناو] وڵف؛ جێگای باتێکردنی تیوپی سەیارە کە بە تیوپەوە لکاوە. (ولف)

وەرزشی ئاماتۆری : فد؛ اند؛[ناو،ت] وە-رزشێ کە پیشەی سەرەکیی وەرزشکار نە-

بێت. (ورزش‌آماتوری)

وەرهاتن : [چاوگە] پەنمان؛ وەک: پەنمانی هەویر؛ هەڵاتنی هەویر؛ هەڵمسانی هەویر. (ورآمدن)

وەرەق هەڵگەڕانـەوە : [چاوگـە،ت]جـاری واهەیە چەند کاتژمێر قومار بازێک لەسـەر یەک دەدۆڕێنێت، لە ناکاو دەست دەگۆڕێ و دەستی چاکی بۆ دێت، یان بە راوەژووی ئەوە، بەوە دەڵـێن وەرەق هـەڵگـەڕانـەوە؛ (ب) بارودۆخ گۆڕان. (ورق‌برگشتن)

وێتۆ : [ناو] خاوەنی بەرگرتنی زۆردارانە؛ دەسەڵات بە کەس یان ڕێکخراوێ دان بۆ تێکدانەوەی بڕیاری گشتی. (ویتو)

وێتـۆ کـردن : [چاوگـە،ت] ڤێتـۆ کـردن. پووچەڵکردنەوەی بڕیاری کۆڕێکی قانوونی بەهۆی مافی وێتۆوە. (ویتوکردن)

ویـدئۆکلـووپ : [نـاو،ت] دامـەزراوێ کـە فیلمی ویدئۆیی بەکرێ دەدا. (ویدئوکلوپ)

ویراستار : [ناو،ک] کەسێک کە هـەڵـەی بەرهەمی نووسراوەیێ سـەر ڕاسـت دەکـا. (ویراستار)

وێرانگەر: [ئاوەڵناو] کەسێک یان شتێ کـە کاری وێرانکردنە؛ بـۆمبی وێرانگـەر. (ویـر انگر)

ویرانگەری : [ناو]کاری وێرانگـەر؛ ڕەوتـی وێرانکردن. (ویرانگری)

وێرگوول : فـرد؛ فـد؛ انـد: [نـاو] نیشـانە- ی(،)کە دوو پاژی ڕەستەیێک دیاری دەکا، بۆ ئیستێکی کەم لـە کـاتی خوێندنـەوەدا. (ویرگول)

ویرووس : فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] ڤـایرۆس. (۱)گیاندارانی زۆر وردیلە کە دەبنـە هـۆی نەخۆشین لە زیندەوەراندا. (۲) بەرنامەیێکی کامپیۆتێری بـۆ تێکـدانی ڕەوتـی ئاسـایی کامپیۆتێر. (۱و۲.ویروس)

ویزیتۆر : [ناو] (ب)بازاڕ دۆز؛کەسێک کە بۆ کاڵای فابریکا یان ڕێکخـراوێ موشـتەری دەدۆزێتەوە. (ویزیتور)

ویلچێـر : فـرد؛ فـد؛ انـد: [نـاو] سـەنـدە- ڵیی(کورسی) تەگەردار تایبەتە بۆ سواببوونی نەخۆش و شەپڵەلێدراو. (ویلچر)

ویۆلۆنیست : فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو] ژەنیـاری کەمان. (ویولونیست)

ی : پاشگرێکی ناوچەییيە و لـە سـابڵاغ و بۆکان دەوترێ و واتا نـاگۆڕێ. (لای هـە-ڵۆی بەرزەفڕی(بەرزەمژی) : واتا(لای هە-ڵۆی بەرزەفڕی بەرزەمژ) لیرەدا بەرزەمـژی حاڵەتی ئەوەی هەیە کە بڵێین بابچین بـۆ (سابڵاغی)(سابڵاغێ) واتا بچین بـۆ سـابڵاغ. (پسوند)

یابان : [ناو] ژاپۆن. (ژاپن)

یاتاخ : [ناو] مـەنزڵگـە؛ جیگـەی مانـەوە. (جای‌ماندن.منزل)

یاخیگەری : فد: [بەرهەمـی‌چاوگـە] سـە-رپێچی؛ نافرمانی؛ (ب) بەرهەڵستی دەوڵە-ت هەڵسان و دژایەتی کردن. (یاغیگری)

یادهات : [ناو] بیرهات. (یادمان)

یـادچوون : بیرچـوون؛ ژبیرکـرن؛ فـە-رامۆشکردن. (فراموش‌کردن)

یارد : اند.فد.فـرد. [نـاو] یـەکـەی پێـوانی درێژایی لە ئـەمریکـا و ئوروپـا بـەرانبـە-ربە۹۱/۴۴ سانتی‌میتر. (یارد)

یارۆ : (۱)[جێناو] شت؛ فڵانـە شـت؛ فڵانـە کەس؛ یارۆکـەت بـرد : شـتەکـەت بـرد. (چیز). (۲) ئەی یار؛ دۆستۆ. (ای‌یار)+

یارویاوەر :[نـاو،ت] ئاریکـار؛ پشـتوپـەنـا؛ پشتیوان؛ خودا یـارویـاوەرت بێـت : خـودا ئاگای لێت بێ. (یارویاور)

یارەلماسی : < ئێرەڵماسی

یارەمەز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ حیلەباز؛ عـوین-باز. (مکار)

یارەمەزی :[ناو] عـوین‌بـازی، حیلـەبـازی؛ فێڵەبازی. (مکاری)

یاری‌دای : [چاوگە] یارمەتی‌دان؛ کومەک-کردن؛ ئاریکاریکردن. (کمک‌کردن)

یاریگە : [ناو،ت] جێگای کایەکردن، گۆڕە-پانی یاری. (میدان‌وجای‌بازی)

یازمە : [نـاو] دەسـرە یـان مێـزەری وەک هەوری، کە چکۆلەترە لە پێچ و لارە پـێچ. (دستارکوچک‌زنانە)

یاس : [ئاوەڵناو] بەتەنگ هاتن؛ بی‌تاقەت؛ وەڕەز؛ جارس. (عاصی)+

یاسەکەوە : [ناو] پوورەگوڵ؛ گیاییێکی بـە-رزە، گوڵەکـانی هێشـو ئاسـایە و بـۆنێکی خۆشی هەیە و ڕەنگی گوڵەکـانی شـین و بەنەوشە و لە کێوەکانی بانە و مەریـوان و باکووری سەقز زۆرە دژی کۆخـەیـە و بـۆ میز گیرانیش بەکەڵکە. (یاس بنفش)

یاسەی سەخت : [ناو،ت] گاشە بەردی ڕە-ق گاشە بەرد. (سنگ‌بزرگ‌وسخت)

یاشتن : [چاوگـە] ژیـان؛ بـۆی‌هـەیـە لـە (یـاش)ی تورکیـەوە تێکـەڵـی زاراوەی کورمـانجی بووبێـت کـە چاوگـەکـەی (یاشماخ)هەر بەو مانایەیە. (زندگی‌کردن)

یاغلەوی : < یەغڵاوی

یـاقووتیشـین : [نـاو،ت] بـەردی سـافیر. (یاقوتآبی)
یاکەند : [ناو] یاقووت. (یاقوت)
یاگە ئەنگوس : [ناو،ت] جیٚپەنجە؛ جیٚگـە قامک کە لە جیاتی واژۆ بەژێر نووسـراوەدا دەنریٚت. (جایانگشت)
یاگی : [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)
یاڵتەبەک : [ناو] یاڵ ٚ تەبەق؛ کـەشـەفـەی دارین؛ سـینی چکۆڵـەی داریـن. (سـینی-چوبی)
یاڵخ : [ناو] لە وشەی تورکی(یاڵ ٚلـخ)ە وە-هاتووە؛ دەستماڵی ملپـیٚچ؛ دەسـروکـەی مل. (دستمال گردن)
یاڵ ٚوگۆپـاڵ ٚ: [نـاو،ت](١) یـاڵ ٚ و کۆپـاڵ ٚ؛ ملوکۆپارەی گاو حەیوان؛ زیاتر بە شان و ملی ئەستوور دەوتریٚت . (یال و کوپال)
یالە : [ناو] یاڵە؛ کەڵەشاخیٚک کە لـە قـە-دیمدا شەرابیـان پـیٚ دەخـواردەوە و بـۆی هەیە پیاڵە هەر لەو وشەڕا هـاتووە. (جـام-شرابازشاخگاو)
یانگوو : [بەند] یانکوو؛ یانی؛ واتا. (یعنی)
یانگە : [ناو] جیٚ؛جیٚگا. (جایگاە)
یانەوان : [ناو] ژنکابەرمـاڵی؛ کابـان؛ کـە-یبانوو؛ بناوانیماڵ ٚ. (کدبانو)
یاوایوەر : [چاوگە،ت] هاتنە پیٚشەوە؛ گە-یشتنبە. (رسیدنبە)
یاوز : [ناو] پاکەرەشیٚڵە؛ گیاییٚکـە بـۆ درگـا کردنی دومەڵ ٚ بەکەڵکـە. بـۆ ئیٚشـی گـە-روو(لەوزەتەین)و ئیٚشی گەدە باشە؛ بەردی زاور لەبەین دەبا، ٢٠ گـرەم یـاوز لـە ٢٥٠ گرەم ئاودا دەکوڵیٚنن و تاچوار ڕۆژ لیٚی دە-خۆنەوە. (اسفرزە)
یاوکۆژ : [ناو،ت] دەرمانە لەرز؛ داریٚکـە لـە چین و هیٚندوستانەوە هـاتووە لـە پـەڕاوی زەریای دەربـەنـدیخان دەسـتنیژ کـراوە و دژی یاوی مالاریایە و ماکیٚکی لیٚدەگیریٚت بە ناوی گەنەگـەنـە کـە عیلاجـی یـاوی مالاریایە. (گنەگنە)
یاوۆ : بگات؛ بیٚتە بەرەوە. (برسد)
یایانـە : [بـەنـد،ت] خوشـکانە؛ خانمانـە؛ خاتوونانە؛ بانووانە. (ماننبانو)
یۆرتمە : [ناو] قۆرتە؛ لۆقـە؛ جۆریٚـک بـە-ریٚگادا ڕۆیشتنی ئەسپە؛ ڕیٚگا ڕۆیشتنی ئە-سب لە خاوەوە تا دەگاتە چوارناڵ ٚ هەشـت جۆرە،(١) تەراتین،گـەڕانـدنی ئـەسـب بـۆ وشک بوونەوەی ئارەقی لەشی.(٢) قەدەم، ڕۆیشتنی ئەسب لەکاتیسوواریدا، لـە تـە-ڕاتین بەلەزترە. (٣) مـەری، شـیٚوە ڕەوتـی وەک ڕەوتی مەڕ. (٤) یۆرغە، لە مەری بە-لـەزتـر و لـە یورتمـە خـاوتر.(٥) یۆرتمـە، گورگە لۆق؛ لۆقە؛ قۆرتە. (٦) نەرمـە غـار؛ غاری هیٚواش لە گورگە لۆق بەلەزتـر. (٧) غار، لە نەرمە غار بەلەزتـر. (٨) چـوارنـاڵ ٚ، پڕتاو؛ بەلەزترین غاری ئەسپە. (یورتمە)
یورغە: < یورتمە
یۆگـا : [نـاو](١) کومـەڵـە وەرزشـیٚـک بـۆ ڕاهیٚنان و زاڵ ٚ بوون بە سەر لـەش و ڕۆح-دا. (٢) ڕیٚبازیٚکی دینییە لە هیٚندوستان، کە سەر بەستیی ڕوح لـە دەسـت بـەردان لـە (هـەوەس و داخـوازی) لـەشدا دەبینـیٚ.

(یوگا)

یۆگرت : [ناو] یەکگری؛ یەکگرتن. (اتحاد)

یۆنجە تاڵی ٚ : [ناو،ت] وێنجە تاڵیٚ؛ وێنجە کەرویٚشک؛ گیایێکە خۆراکی ماڵاتە و کولێزاوی گەڵاکەی لەگەڵ گەڵابیدا بۆ عیلاجی بیرۆی وشک بەکەڵکە کەپێی دەشۆن. (یونجەوحشی)

یۆیۆ : [ناو] (۱)یاری منداڵان بە کەرەستە-یێکی کێشدارە؛ ناوی ئەو کەرەستە. (یویو). (۲)یەکەیەکە. (یکی‌یکی)

یەپراخ : [ناو] یاپراخ؛ یاپراغ؛ ئیپراخ(وێدە-چیٚ وشەیێکی تورکی بێت) دوڵمە. (دلمە)

یەتیمچە : (۱)[ئاوەڵناو] هەتیوی بیٚبایەخ؛ هەتیوە؛ یەتیم چەرک. (ولنگار). (۲)[ناو] جۆرێک خواردنە لە بادەمجانی ڕەش. (یتیمچە)

یەتیمچەرک : [ئاوەڵناو] هەتیوە؛ پەست و بیٚبایەخ. (انسان‌بی‌ارزش؛ ولنگار)

یەخاڤ : [ناو،ت] بۆ کوشتن و لە بەین بردنی جووڵەوەر و گەراکانیان، لەزستاناندا ئاو ئاژین دەکەنە سەر مەزرا کە بیٚبەستیٚ. (آبیاری‌زمستانەمزرعەبرای‌ازبین‌بردن-حشرات)

یەخاو : [ناو،ت] (۱) ئاوی سەهۆڵی تاواوە. (۲) سەهۆڵ ٚ و ئاوی تێکەلاو. (۳)(ب) ئاوی زۆر سارد و چاییبگ، بەفراو؛ سەهۆلاو.(آب‌یخ)

یەخچاڵ ٚ : [ناو،ت] لە قەدیمدا چاڵیان هەڵدەکەند و لە زستاناندا بەفر یان ئاویان تێدە کرد کە لە چلەی زستاندا بیٚبەستیٚ و لە هاویناندا دە ریان دەهێنا، ئەمڕۆ یەخچاڵی نەوتی و کارەبایی هەیە و بەو کە-رەستە دەڵێن کە سەهۆل دروستدەکات. (یخچال)

یەخچاڵی سروشتی : لە هەندی کێوی سەرکەشدا شیو و دۆل پڕدەبن لە بەفر و ساڵەوساڵ ٚ دەمێنن و ناچنەوە، بەفرەچاڵی سروشتی. (یخچال‌طبیعی)

یەخدان : [ناو،ت] (۱)جێگای سەهۆڵ ٚ. (۲) یەغدان؛ سندوقی گەورە. (صندوق‌بزرگ)

یەخمال ٚ : [ناو،ت] شەربەتی خاکشیر بە وردە سەهۆڵەوە. (شربت‌خاکشیرباقطعات - ریز یخ)

یەخە ئیسکی : [ناو،ت] یەخەی پڕ بەمل کە بەسەر خۆیدا دەنووشتێتەوە و دەوراندە-وری مل تا نزیک چەناکە دادەپۆشێت زیاتر بە کراسی بەن(پۆلیوێر)ی یەخە درێژ دەوترێت. (یقەاسکی)

یەخە ئینگلیسی : [ناو،ت]یەخەی کراسی ملیوان کورت. (یقەانگلیسی)

یەخەچڵکن : (۱)[ناو] کەسێک کە یەخەی لیباسی چڵکن بێت. (۲ب) بە مرۆڤی شرپۆشی بیٚکەسایەتی دەوتریٚ. (یقە چرکین)

یەخەداداڕای : [ناو] جۆرێک گەنمی قەندە-هاری. (نوعی‌گندم)

یەدیٚ : کورتکراوی یەدوالڵلا. (مخفف-یدالله)

یەراق : [ناو] زەنبەری سەر و ملی ئەسپ؛ خشڵی ئەسپ. (یراق)

یەراق دروو : [ناوەت] کەسێک کە یەراق چێدەکا. (یراق‌دوز.یراق‌باف)

یەرە : سێ؛ یەرەشەممە : سێ‌شەممە. (سە)

یەز : [ناو] یەزدان؛ خودا؛ خوڵا؛ (یزدان)

یەزان‌پەرس : [ناو] گیاییێکە ژەهراوییە، بەڵام پێنج گرەمی لەگەل ٢٠ گرەم گوڵەوەنەوشە و گوڵە هێروودا دەکوڵێنن بۆ عیلاجی نەخۆشینی هەناسە تەنگی. (ئاسم). (تاج‌الملوک)

یەزشن : > یەسنا

یەساخ : یاساخ؛ قەدەغە. (قدغن)

یەسنا : [ناو] یەسنە؛ یەزشن؛ بەشێکی بەهێزە لە ئاوێستا. (یسنا)

یەسە : ئەممەیە؛ ئەممەسە؛ ئائەممەسە؛ ئەوە تانێ. (اینست)

یەشت : [ناو] بەشێکە لە کتێبی ئاوێستا. (-بخشی ازآوستا)

یەشمی : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕەنگی سەوزی تۆخ بە ڕەنگی یەشم؛ ئامێتەی زەرد و شین و قاوەیی تۆخ. (یشمی)

یەغڵاوی : تد؛ فد: [ناو] یەغلەبی؛ تاوەی دەستکداری سەربازی. (یغلاوی)

یەک : [ناو] یێک؛ ئێک؛ لە هەرسێ زاراوەی سەرەکیدا واتاییێکیان هەیە (یک)

یەکانە : [ناو] یارییێکی دوو یان چەند کەسییە کە منداڵان بە نۆبە بەسەر یەکتردا باز دەدەن. (جفتک‌چارکش)+

یەکبتوون : [بەند] یەکوچان؛ یەکبین بێ‌مەوداو پشوودان. (یکسره؛ بدون وقفه)

یەکبەرخ : مەڕێ کە جارێک زابێت. (گوسفندی که‌یکبارزائیده‌باشد)

یەکدی : [جێناو] هەڤودوو؛ یەکتری؛ یەکترین. (همدیگر)

یەکدونیا : [بەند] بەقەرا دونیاییێک؛ یەکدونیا سوپاست لێدەکەم : بەقەد دونیایێک. (ب)گەلێک. (یک‌دنیا؛ یک‌عالمه)

یەکراست : [بەند] بێ‌لادان لە جێی‌تر، یەکراست هاتم بۆ ماڵی ئێوە؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیما")

یەکڕەنگ : [ئاوەڵناو+ ناو] چاکردنە ناو ئیستیکان یان شەربە لە قۆرییەوە بێ‌ئەوەئاوی داخی بەسەر دابکرێت.(ب)چایی پڕڕەنگ.(یکرنگ)+

یەکرێ : (١) [ئاوەڵناو] بەرەو یەکلا؛ یەک بیر و باوەڕ؛هاوبیرهاوبیر؛ یەک ڕێباز. (یک‌مسیر). (٢) یەکرا؛ بەجارێ؛ هەموو؛ بەیەکجاری. (یکبار؛ یکباره)

یەکسەری : (١) [ئاوەڵناو] یەکلایی؛ کارەکە یەکسەری بکەوە : بیخە بە -بارێکدا. (یکسره). (٢)[ناو] ڕەشکەکای نێوقەد نەبەستراو.(تورکاه‌کشی‌کامل‌و وسطبسته نشده)

یەکشەوە : ئەو بەفرەی دوێشە و بارییێت. (له هر کاتێکی ساڵدا بارییێت)+

یەکشێوە : [ئاوەڵناو] یەکجۆر؛ یەکوێنە. (یک‌شکل)

یەکقسە : [بەند] فرۆشیارێک کە لە موعامەلەدا قسە ناگۆڕێت و حەوجە بە چەناکە لێدان(چەنەلێدان)نییە. (یک‌کلام)+

یەککەوتوو : [ڕابوردووی چاوگەی یەک
کەوتن] ڕێککەوتوو؛ یەکگرتووو؛ تەبا.
(بەتوافق‌رسیدە)
یەکلایی : تەواو کردنی قسەی موعامەلە
یان گرفت و گیری و کێشە، سەر ڕاست
کردن و خستن بە بارێکدا. بڕینەوەی
قسەوباسی پەیمان. (یکطرفی؛حل‌کردن-
مسئلە؛ یکسرە)
یەکوچان : [بەند] بێ‌پشوودان؛ کارەکە-
مان یەکوچان تەواو کرد. (بدون‌وقفە)
یەکودووکردن : پاوپاکردن؛ بیر لێکردنەوە
و هەڵسەنگاندن و بەراوەرد کردن؛ بێ‌یە-
کودوو : گورج؛ بەلەز. (فکرکردن و برآورد-
کردن انجام کاری)+
یەکەپەل : [ئاوەڵناو] یەکەتا، تەنیابال؛
یێکەس؛ بێ‌یاریدەدەر. (تنها)
یەکەڵە : یەل؛ گیاندارێک کە لە ئەندامە-
کانی جووت، تەنیا یەکێکی هەبێت، وە-
ک(یەکەلە گوێ، یەکەڵە چاو، یەکەڵە
گوان). (حیوانی‌کەازاعضاجفت‌فقط‌دارای-
یکی‌باشد) لە فارسییدا هاوتای (یەکەڵە)م
نەدۆزیەوە.(تەک و یەک) دەگوترێ
یەکهەوا : یەکڕەوت؛ لە سەر ڕەوتێک؛
لە سەر نەزمێک؛ بێ‌گۆڕینی ڕەوتی هەنگاو
هەڵگرتن؛ نەگۆڕانی ساردی و گەرمی هە-
وا. (یک‌هوا)
یەکێک : [ئاوەڵناو+ ناو+ جێناو] تاقێک؛
تایێک؛ دانەیێک؛ کەسێک؛ گلەیک.
(یکی)
یەل : (١)[ناو] پاڵەوان؛ یەلان : قارەمانان.
(یل). (٢)گەل؛ کوڕیەل : کوڕگەل. (ها)
یەل‌گوان : [ئاوەڵناو+ ناو] یەکەڵە گوان؛
ئاژەڵێ کە تەنیا گوانێکی هەبێت. (تک-
پستان)
یەمەنی : [ئاوەڵناو] سەر بە وڵاتی یەمەن.
(یمانی)+
یەند : [بەند] هێندە؛ ئەوەندە؛ ئەونە.
(آنقدر)
یەنگۆکەردەی : [چاوگە،ت]لاسایی کردن؛
دەمەلاسکێ کردن. (تقلید و ادا درآوردن)
یەوەتاڵێ : [ناو] جۆتاڵە؛ جۆی کێوی. (جو-
صحرایی.جوهرز)
یەوەدێوێ : [ناو] جۆی هورج؛ جۆی ورچ؛
گیاییێکە لە هەموو کوردستاندا زۆرە و دە-
رمانە بۆ چڵکی میزەڵدان و ئاتەشەک
(سووزاک) و بۆ شەکەرمزیش بەکەڵکە.
(یولاف.جووشی)
یەوەڕووتە : > جۆڕووتە
یەوەڕۆمی : [ناو] جۆی دووسەر؛ بۆ ئازاری
زەردوویی بەکەڵکە و هەروەها بۆ دەڵە-
میزی منداڵان کەڵکی هەیە. (جودوسر)
یەوەرە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ داڵگۆشت.
(لاغر)
یەوەشامی : > یەوەڕۆمی
یەهوودی : [ئاوەڵناو+ ناو] جوو؛ مووسایی؛
ئۆمەتی حەزرەتی مووسا(س). (یهودی)
یەهوە : [ناو] خودای جوولەکەکان، ئەلها.
(یهوە)
یەهەر : [ناو] جەرگ؛ جگەر. (جگر؛ کبد)
یێت :[نیشانەی کۆمکردن] نیشانەی کۆ؛

کان؛ گەل؛ وەک ئەسپێت سپی : ئـەسـپە سپیەکان. (علامت‌جمع)
یێربەیێر : تد؛ فد: (١) [ئاوەڵنـاو] پـاکـلـە-پاک؛ بێحیساب. (٢) جێبەجـێ؛(ب) ئـە-نجامدانی کارێک.(یێر لە تورکیەوە هـاتووە بە واتای جێگا، عەرز). (یربەیر؛انجام دادن)
یـێش : (١) [نـاو] ئـێش؛ ئـازار. (درد)(٢) [ئامرازی دەنگ] فرمانی ڕاوەستانی ئەسپ. (فرمان برای ایستادن اسب)
یێک : > یەک
یێن : (١)دێن؛ ئەوانیش‌یێن : ئەوانیش‌دێن. (می‌آیند). (٢) [ناو] یەکەی پارەی ژاپـۆن. (ین) .